SECVNDA EDITIO

D. HIERONYMI CAGNOLI

Vercellenſis iuriſconſulti Clariſsimi

EQVITIS ET ILLVS. SABAVDIE

Ducis Senatoris in Iuſtiniani Codicem ennarrationes omnibus legum Candidatis cum doctrina tum utilitate ipſa maximo uſui future una cum rerum memorabilium indi-ce locupletiſsimo Nunc primum in lucem Prodeunt.

Tomus ſecundus.

Ne quis hunc uſquam alius ſuæ ditionis locorum impune librum imprimat, alibiue impreſſum uendat, & Pontificis Maximi, & Veneti Senatus illuſtriſsimi Decreto cautum eſt.

VENETIIS

Apud Hieronymum Scotum. M D LIII

In rubricam & legem primam, de pactis.

In. l. finalem eodem titulo.

In. l. ſi quis maior, de tranſact.

In. l. ſecundam, de Reſcind. uendit. excuſsis ad unguem quinquaginta queſtionibus nuſquam antea uberius & ſubtilius perpenſis.

In. l. ii. de pac. inter empt. & uen. ubi pactorum de retrouen. quottidiana materia bellisſime explicatur pluribus queſtionibus ſupra centum enucleatis ut uix quicquam aliud deſiderari in ipſa materia queat.

In. l. curabit, de actio. empti. ubi de uſuris & intereſse plura declarantur.

In Rubr. & . l. unicam, quando non peten. partes ubi iuris accreſcendi queſtiones, & materia ſubtiliter excutitur.

In. l. ſi emancipati, de collat. ubi ſubtiliter excutitur & explicatur ferè tota materia collatio.

In Rubr. & . l. unicam, de ſent. que pro eo quod intereſt profer. ubi materia intereſſe freguentisſima enucleatur.

In. l. ſi qua illuſtris ad orfic. et ibi de legitimatione et illegitimorū ſucceſsione nō contēnēda.

In. l. diffamari, de inge. & manumiſ. ſine culpa ubi practicabile illud remedium declaratur, amplaq; dote condonatur.

HIERONYMI

Cagnoli iuriſconſulti Clariſ. in Codi. ennarrationum Liber Secundus.

Ex Rub. C. de pact.

Actum multis modis conſideratur in dubio. de nudo intelligitur & de diffinitione pacti in genere eſt in ſpecie a nu. 3. ad numerum uſque 9.

Nouo intellecta declarata l.i. de pac. nu. x. xi. xii. xiii.

Conſenſus expreſſus eſt & tacitus permiſſiuus & per modum Irrie ac diſpoſitiuus & obligatiuus eo. nu. xii.

Pollicitatio quid ſit quomodo a pacto differat, & quemadmodum intelligatur titulus. ff. de poll. nume. 14. & decimaquinta.

Donatio cauſa mortis an hodie nudo pacto perficiatur ex quo expreſſus conſenſus non interuenit ſed tantum tacitus. nume. xvi.

De pacto legali & tacito nu. xvii.

Pactum non requirit expreſſionem uerborum numero. xviii. & ix.

Intellectus ad. §. voluntatem. l. ii. ſol. matri. nu. xx.

Intellectus ad. §. ſiquis argentū. C. de don. eo. numero.

Pactum nudum cur actionem non producat & cur pretor id non introducerit aliudque in multis caſibus diſponitur a. nu. xxi. uſque ad. xxiiii.

Omne pactum dicitur contractus largo modo etſi ad diſtractum ordinetur, numero. xxv.

Auct. ſacramenta puberum de contractibus loquens procedit & locum habet etiam in pacto & diſtractu. numero. xxvi.

Statutum prohibens mulierem contrahere abſque preſentia duorum. propinquorum vtrum intelligatur prohibere omnem conuentionem etiam liberatoriam et plura de materia prædicti ſtatuti nu. 27. et. 28.

Contractus & diſtractus opponuntur nu. xxix.

Renunciare & contrahere differunt & an ſtatutum loquens in contrahente habeat locum in renunciante numero. 28. 29. 30. vſque ad. 34.

Conſentire contrahenti an probibeatur qui non poteſt contrahere numero. 34.

Diſpoſitum in contractu locum babet in omni conſenſu præiudiciali. numero. 35.

Tex. verſic. fin. l. ſi pater. ff. de ma. in declaratu vd. ibidem.

MATERIA HVIVSCE tituli per quam utilis & ſubtilis FRATERNIZANS

*cum Titulo de uerb. oblig. quemadmodum dicunt Bar. & Iaſ. in l. prima. ff. de pact. * utilitate tamen profecto anteit.*

1 QVAMVIS Glo. ad ſequentia tantum ſubordinaſſe videatur tamen ſi verbum interſerit pō deretur apparebit eā voluiſſe continuare & ſubordinare vt clarius & pluribus poſtea fecit Bart. cum quo ſcriben. cōiter tranſeunt. * Cuius dict. nōnulle
2 difficultates obſtant vt p Cur. ſ. in vlt. col. hēc contra ſubordinationem glo. & Bar. videbatur obſtare ordo titulorū de lit. conteſt. & de plus pet. ſ. ſequentium. Pariter. n. permitti debuiſſent ſi precedentia in ordine premittenda ſunt. Sed hec modice frugis ſunt ideo ad fructuoſa magis procedā.
Ne āt illotis (vt aiunt) manibus omiſsis initiis ad ppoſitam accedamus materiam contra preceptum iuriſconſulti in. l. i. ff. de ori. iur. & in. l. i. ſi cer. peta. pro intelligentia 3
dicendorum aliqua premittemus. * Et prio ſciendum eſt poſſe dupl'r pactum conſiderari prout ineſt & prout eſt quid principale ſpecificum nomē nō habens ſm Bal. hic Abba. & alios in. c. i. de pact. et oēs mo. in Rub. de verb. 4
oblig. * Si conſideramus pactū. j. mō prout ineſt i pro cōſenſu pactū reperitur in quolibet contractu l. i ff de pact. Accurſius in l. i. ff de actio. & obli ad fi. glo. ii. pactum dixit cōtractum eſſe intelligendo videlicet largo mō vt per Ale. & alios in. l. v. in princ ff. de verb. oblig. Parpa. in Re. ſiquis maior in iii. not. ſ. tit. i. & Dec. ad fin. Rub. noſtre.
Secundo mō conſiderādo pactum prout eſt quid principale de per ſe appellatur tantūmodo & pprie pactum prout in. ll. preſentis tit. vt plene ſcripſi in. l lect. in. iii. cui

dentiali. ego autē dico pactū poſſe tripl͛r accipi generaliſ-
ſime generaliter & ſpecifice generaliſſime prout ineſt quē
admodū dictū fuit & in conſenſu conſiſtit. * Generaliter
5 ꝓut eſt quid principale de ꝑ ſe capiturq; in tit iſto. Et tūc
tranſactio eſt ſpēs pacti & pactū genus glo. in Rub. & l. ii.
j. de trāſ. vbi Rim. & Cur. notan ſpecifice ſeu in ſpecie qn̄
eſt gratuitum d. l. i. cum glo quomō accipiendo. pactū &
trāſa. pacti in genere ſumpti ſpēs ſunt Ita quod pactū ca-
pi conſiderariq; pōt ut genus & ut ſpēs queadmodū de
adopt. dr̄ in. l i. & ij ff de adopt & de dioceſi in c. Rodul.
vbi. Abb. in l col. de reſcrip. & Rimin in. d l. i ſuper glo.
6 Secundo premitto * q. appellatione pacti venit nudū
in dubio ſm̄ Rim. Dec & alios mod. Hic clareq; proba-
tur in. l. Iuriſgentium in. §. quinimo ibi ne ex pacto actio
naſcatur. ff. de pac & in l. ſe. j. eo. Ex quo notabili infertur.
* ꝙ ſi in inſtrumēto aut alia ſcriptura dicatur Sēpronium
7 pactū fuiſſe vel pactū fuiſſe intelligetur de nudo niſi aliud
appeat vt poſt Seuer. ponūt oēs mod. i Ru. de $ ob. ubi
Lā. gallia. i. x. col. & Rip. in. v. & mo. Tau. i. d. l. leg. col. 6.
Tertio pmitto multū differre virū cōuē. iudicet vt pa-
8 ctū vel vt trāſa. vt ꝑ Bar. in. l. ſi tā cognita. j tit i Alex. &
Aquenſ. in l. ſiquis maior col ii illo eod. tit. & Iaſ. in. l. i.
col. fina ff. de tranſac.
Quarto vt melius intelligamus id de quo diſputamus
iuxta preceptū Cice in. l offi. cū adductis in. l. ois diffō ff.
9 de reg. lur * videamus quid ſit pactū Vlp in. l i. ff de pa.
duorū eſt inquit pluriumue in idē placitū & cōſenſus ſed
in. l. pactū. ff. de pollicit. aliter videtur dicere & aliter etiā
tex. i. c. pactū de verb. ſign vt poſt Abb. ſcribunt Fortu.
Garz. in. d. c. i. & in l. i. col. fi. ff. de pac. Dec. Ripa. & alii in
rub. nr̄a dicentes illas potius eſſe deſcriptione. & declara.
quā diffōnes. Ego tn̄ ſtatim oſtendam quod dr̄ in. d. l. pa-
ctū non differre ab eo quod traditur in. d. l. l. eſſeq; eandē
pacti definitionē & vnā ex dictis. ll declarari per alterā. In
preall. vero. c. pac bene ponitur deſcrip & deriua vocab.
10 Circa interpretationē illorū verbo * In idem placitum
& cōſenſus glo. Bar Bal & ceteri ſcriben. laborarunt vo-
lentes placitū adiectiue & tanq; accidēs ſtare ꝓpterea ex
ponunt placitū & conſenſus i placitus cōſenſus prout fe-
cit in ſimili Accurſ. in. l. i. ff. de tutel. Et rō fuit quia nā co-
pule eſt oino diuerſa copulare & eq copulata venire glo.
& doc in. Rub. ff. de. lu. & fac. ignor. c. querela cū ibi no.
de elect. quod quum nequeat fieri in predicta diffōne q̄a
placitū & cōſenſus copulata nō ſunt diuerſa alterū reſolui
tur vt ſit tanq; accidens & qualitas alterius ita ꝙ ſubſtan
tiuū adiectiue exponitur. Et cōſequenter placitū & cōſen-
ſus. i. placitus cōſenſus ut ꝑ Abb. Barb. & Feli. i. c. ii. col. ii.
nu. v. & x. de reſcr. Aquē. dicentē hoc cōiter ſeq i l. i. i pri.
in iiii. co. ff. de iuſt. & iur. Sed fuit doc. Bar. in. l. i. ff. de pac.
Que intelligentia nō vr̄ poſſe procedere quia ſubſtanti
uum in adiectiuū ſubam in accidens & qualitatē conuer-
tit ita ꝙ tanquā extranea expoſitio reiicienda eſt. l. ii. cum
glo. C. de cōd. inſer. l. conuenticulā. ī. de epiſ. & clericis. itē
quia eſt dare conuentionē & pactum abſq; ſpontaneo cō
ſenſu qn̄ interuenit cōſenſus coactus. l. & eleganter in pri.
ff. de dolo. l. ſi mulier. §. ſi metu. coactus. ff quod. met. cā.
iii. quia eſt dare planiorē declarationē vt ſtatim oſtendā.
§. &c. *. Quidā alii detracta copula tex. illum legendū eē
11 dicunt ꝙ pactum videlicet ſit duorū conſenſus in idē pla
citum et nō poſt verbum idē ſed oēs antiqui codices co-
pulā habēt, imo ſine ea male cohereret tex. verbis iſtis in
idem placitum ſimul. i. in eundē conſenſum quod quātū
ſit abſurdum nemo eſt qui nō uideat. Abb. in. c monaſte
ria de vita & hone. cler quē ſequitur Fort. in. d. l. i. in prin.
in antep. co. de pac. dicit ꝙ vbi copula ponitur inter duo
quorū vnum eſt ſequella ſeu effectus alterius copula po-
nitur pro ideſt. ut hic inquit ibi Abba. & in. d. l. i. de pact.
Sed cōſenſus nō eſſe ſequella ſeu effectus placiti imo illico
& de neceſſitate ineſt ſm̄ Bar. in. d. l. i. Quapropter ab an
tiq̄ ſcriptura nō recedēdo in idē placitū legim' ut duo ſint
ſubſtantiua idem ſignificā. & copula expoſitiue ſtet, pro
ideſt ut loco preal. dicebat Abb ac ponitur in. l. ſi ueditio
ne cum glo. ii. de euic. & in. §. denique. c. cupientes de elec.
in. vi. cū aliis de quibus per Iaſ. ad ti. l. i. ff. de trāſa. & Dec.
in. c. ceterum co. vii. de iud. aliter tn̄ & melius quā a. l. ipſa
cōdita. Citra factum fuerit declarando dixerat in princ. l.
Vlpia. nihil eſſe tā congruum humane fidei quā ea q̄ pla
cuerunt inter ſe cuſtodire. i. pacta ſeruare poſt. a. diffōne
incipiens mām tradere ait. pactum eſt duorū pluriumue
in idē placitum & cōſenſus vtens uerbo placitum ſicut in
princ. l. placuerunt dixerat ꝙ ꝓ cōuentiōe. ſtat & exponi
debet, ut ꝓbatur ex his que ibi ſequuntur dum ſubiun-
git cōuentio. verbum generale eſſe nullūque eſſe cōtractū
nullāue obligationē que nō habeat in ſe cōuentionē & cō
ſenſum & ſic cōuentio & cōſenſus ut idē ſignificā, ponun
tur. Et in diffōne pacti poſuit et generale uocabulum pro
cōuenti. placitum. Id qd' clarius apparet ex. l. pactum. ff.
de pollicit. ubi idem Vlpia. auctor. d. l. i. de. pa. dicit quod
eſt duorum cōſenſus atque cōuē. quod placitum dixerat
in. d. l. i. variato vocabulo in. d. l. pactum conuēt. appellat
ſil'r Cic. lib. ii. uet. rheto. c. iii. de generali. cōſti. pact. itaque
eſt quod inter aliquos cōuenit. Recte itaque in diffōne pa
cti placitum ut dixi pro cōuentione ſtat & exponitur. ac
idē ſignific. copula que ponitur inter idē ſignificā. ſtatque
expoſitiue & declaratiue ꝓ ideſt. uerba āt illa in idē ſtatī
Vlpia. declarat ideſt in unū cōſentire atque in unā ſniam
decurrere. Sed quare dicta uerba in idē omiſit Vlpi. in. d.
l. pactū. Reſpō. ui uocabuli cōuen. id cōplecti. d. l. i. & ſil'r
nā uerbi placiti quod conuentionē ut dixi ſonat. Sed in
d. l. i. ad maiorē declarationē potius quā ad neceſſitatē ex
primendo quod tacite inerat & intelligebatur id poſuit.
Nec eſt ſuperfluitas quum ſit ad declarationē dicti ut per
Fel. in prooe. rex pacificus co. fi. & Bal. per illum tex. in. l.
ampliorē in. §. in refutatoriis. j. de appell. ubi ſuperflua in-
quit dicuntur que non faciunt ad id quod cā deſiderat.
Et quia duplex eſt cōſenſus * pmiſſiuus ac ꝑ modum 12
licentie preſtitus & diſpoſitiuus ac obligatiuus, ut ꝑ Ale.
in. l. i. ad fi. i. co. ubi Deci. co. vi. de quo in diffōne predicta.
ij. mō ſumitur ꝓ obligatiuo in quo cōſiſtit ſuba pacti ſm̄
Aret. in. §. idem iuris char. pen. inſt. de excep. & Cur. in. l. i.
co. vi. j. eo. Nunquid āt ſufficiat ꝙ conſenſus ille ſit tacitus
uel requiratur quod ſit uerbis expreſſus dicā. j. t. e diffō pa
cti ꝑ Vlpia. data * quum poſita ſit ſub iſto tit. de pac. ubi 13
in genere de pactis tractatur conuenit pacto in genere cō
ſiderato, prout accipitur in hoc tit. de pact. nō āt conue-
nit pacto in ſpecie nec tranſa. prout eſt ſpēs pacti iuxta ea
que in ſuperioribus diximus nā pactum in ſpecie cōſide-
ratum gratuitum eſt trāſa. eſt de re dubia & lite incerta pa
ctio. l. j. ff. & C. de trāſa. ꝙ ḡ ſit gratuitum eſt de ſuba pa-
cti in ſpecie conſiderati prout eſt a tranſac. diuerſum. qd'
uero ſit de lite incerta eſt de ſuba tranſac. que eſt ſpēs pa-
cti. ſubſtantialia autem ponenda ſunt in diffinitionibus. l.
i. ubi Bar. no. ff. de teſta. dixi. d. l. ois diffō unde quum tn̄
predicta diffōne pacti nō ponātur neceſſario ſequitur ibi
non diffiniri proprie pactum in ſpecie ſed in genere quod
in conſenſu partium conſiſtit alia diffini. non eſſet bona,
in ſpecie autem ſic poteſt diffiniri ꝙ eſt duorum plurium
ue in idem gratuita pactio probatur in. d. l. i. de pact. &
de pollicit. in. d. l. pactum iuncta. l. i. ff. de tranſac.
In ſpecie autem tranſac. ſic diffiniri pōt eſt duorum plu
riumue de re dubia & lite incerta aliquo dato retento uel
ꝓmiſſo inita pactio colligitur ex. d. l. i de tranſa iuncta. l.
tranſac. nullo. j eo. cum not. ꝑ Seue. in tractatu de tranſac. 14
in. i. qō. & mod. Taur. in Rubr. j. de tranſac. * Pollicitatio
autem differt. a pacto. quia in pacto duorū exigitur con
ſenſus in pollicitatione ſufficit ſolius offerentis conſenſus
d. l. pac. de pollici. Et ſi preſenti offeratur eo caſu q̄ preſens
& tacens cenſetur conſentire qn̄ videlicet de ipſius cōmo
do tract. l. qui patitur. ff man cū plene ꝑ not. doct. in. l q̄
dotis. ff. ſol matri. quia cōſenſus preſentis preſumitur ſic-

que ſi duorum in idem adeſt conſenſus cenſebitur pactū
ut igitur ſit proprie pollici. abſen. fieri debet aut preſenti
caſu q̄ nō preſumitur cōſentire ut quia fieret ex cā onero-
ſa erit pactum ſm Abba.Imol. Alex.& cōiter ſcriben.ut
hic per Dec.col.i.Soci ſ.in l.i ubi Iaſ.col.vi.& Aquē iiii.
Ruin.n l ii ſol pen.col.i ff.de legatis i.& oēs in Rubr.ff.
de uerb.oblig.ubi nouiſſime p Ripā col.v.quod eſt not.
quia eſt magna declaratio & reſtric.ad tit.de pollic.Et te-
nendo predictā cōem opi ad tex.in l.ex pollic de pollici.
ubi ille qui promiſit aliquid apud Rēpub i.apud officia-
les reipu non dī feciſſe pactum ſed pollicit. ergo ſola pre
ſentia non facit cenſeri pactum nec pollicita. deſinere eſſe
pollicita.ſm Aret in d l.ii.col ii.& Deci Hic ii. col.Duas
reſpōnes ponit ſ.Cur.col pen aliam Aquē.in l.i.col pē.
ſ.eo & aliam in l.poſtquam lit.in pen col.ſ.eo.tit.q̄ non
ſufficit preſentia ſed requiritur acceptatio quādo promiſ-
ſio nō fit apud principalem cui acquiritur. Sed apud aliū
etiam habentem poteſtatem acquirendi abſenti nimirū.
ergo ſi nō deſinit eſſe pollic. quum non appareat q̄ offi.
illi reipub. oblationem acceptauerint & ſic remanet poll.
ut patet etiam ex n ſ ii u ſub quo eſt poſita lex illa fauore
iā Reip.in caſu illo quando poli.facta eſt ob honorē non
eſt differentia in exactione inter pactum & pollicita.quia
ſiue facta fuerit abſenti ſiue preſenti quod promiſſum eſt
exigitur.l.i.in princ.ff de pollic.Cur.i.in pen. col & Rui-
nus loco preall.Deci.tn̄ hic tā in primis quā in poſteriori-
bus ſcriptis poſt Are. ſubtilitatum principem loco preall.
colorate ad oppo.inſurrexit uolens pactum proprie dici
eſſeq̄ ubi conſenſus per uerba expreſſius• alias ſi non ſit
15 expreſſus eſt hinc inde prout in promiſſione & pollicita.
preſenti facta ex cā lucratiua q̄ non ſit pactum ſed polli.
Et. ſit pactum nō ſimpl'r ſed ſm quid ad preſumptum ſ.
ut.ſ.eo.titu l.ij.non autem ex diſpōne cōtrahentium idq̄
probat precipue per tex.l.ii.in. §.uoluntatē. ff.ſolu. matri.
ibi conſentiat an uero non contradicat cum aliis per eum
allegat . Et ſic conſenſus dr̄ vbi eſt expreſſus uerbis. Hoc
que ex illo tex.ibi & not. Aret. ſecus ubi eſt taciturnitas.
16 Ex quibus infert Deci.•ad not qō.in qua ſe in prouin
cia conſuluiſſe dicit q̄ licet hodie pacto nudo donatio cā
mortis perficiatur & fiat uirtute.l.ſiquis argentum in.§ ſi
uero ſ.de donat.iuxta gloſ.in l.cum pater in.§. meuio.ff.
de leg.ii.non ſufficere tamen preſentiam donatarii cū taci
turnitate quia licet conſenſus preſumatur cātur pactū pre
ſumptum non expreſſum ex parte donatarii quum uer-
ba non interuenerint propterea tex.in.d.§.ſi uero ibi nihil
ominus ex l.noſtra &c. corrigens Iura antiqua exigentia
ſtipulationē in tali don que iura citantur per ipſum Deci.
in cōſi.ſ.alleg.col.ii.inducentq̄ ut hodie pacto nudo pfi-
ciatur donatio intelligi debet de expreſſo non de tacito
donationis preſumpte ut minus quā ſit poſſibile corrigā
tur Iura antiqua ut hic per eum contra Ang.& Soc.cōſ.
ipſius Decii reperitur in nu. 245.Cui opi.ut dixi adheſit
etiam poſtea iterum hanc Rub. legent. inſcriptis nouis &
ſimiliter in l.Senium col.pe.ſ.qui teſta.Fa.Po.poſt Aret.
in d.ii ff.de leg.i.quā opi.ſecutus eſt etiam Io. Cur.in Ru.
ff.de uerbo oblig.in.ii ſeſt.per teſt. Maxime in.d.l.i ff.de
pac.eo quia uerba diffōnum proprie intelligenda ſunt
quum diffō oſtendat quidditatē & eſſentiam rei diffinite
ut per Bar.& Scribend.in.l i ff.de teſt.& in.l.i.ff de acqu.
poſſeſ. Sed cōſenſus de quo in diffōne pacti meminit tex.
in d l.i.uerificatur tm̄. in expreſſa uoluntate.• d.l. ii.in.§.
17 uoluntatem. ergo &c.Et. l.ii ſ eodem cum l.Labeo &.l.
itē quia.ff.eo.loquuntur in pacto legali & tacito ſm Dec.
quod donatarii preſentiam non requirit Sed iā legendo
quā conſulendo in foueam errorū incidit Dec.nec a uerti
ce ad plantas eſt ſanitas in dictis ſuis propterea cōiter per
ſcribentes Maxime mod. oēs, qui poſt ipſum ſcripſerunt
reprobatur nā promiſſio preſenti facta pactum proprie
dr̄ quo, •ex quo alteri conſentire cenſetur . Et licet uerba
18 non interuenerint,tn̄ nō deſinit eſſe conſenſus proprie.l.i.
§.ſiquis ita cum glo.in uerbo annuiſſet.ff.de uerb. oblig.
l.habeo.ff.de pact.l.ſi ſtipuler, in fin.ff.de uerb. oblig.ubi
tex apertus ibi quia hi contractus non tā verbis quā con
ſenſu confirmantur . Nec reperitur Iure cautum in pacto
requiri uerborum expreſſionem ſed bene in ſtipulatione
que in hoc a pacto diſtinguitur.l.i.in prīc.de verb. oblig.
Et quum Iuris cenſura preſens & tacens ubi de eius cōmo
do agitur cōſentire preſumatur.d.l.qui patitur ideo &c.
Item quia in diſpōne.l.expreſſus conſenſus ei qui non cō
tradicendo colligitur equiparatur. l.in adoptionibus cū
glo.ff.de adopr. plura accumulat Fel.in.c.nōne col.iiii.&
ſequen.de preſump.• Et propterea ut dixi contra Dec.& 19
Aret.auctorem eiuſdē.opi.tenuerunt cōiter mod.ſequen
tes Angel.& Soc.ac cōem ſniam ut hic per Cur.mo.pre-
cipue Taur.& Mediol.& in Rub.de uerb.oblig.ubi Gal
lia.co.xi.& Rip. vi.& ſubdit Gallian. q̄ propterea multi
tunc in illis partibus conſuluerunt oppoſitum eius quod
conſuluerat,Dec.uariter Ruyn.in.d.l.ii.char.pen.col.i.dā
nat Are.predicte phantaſie auctorem & contra opi.Dec.
iudicaretur in practica ſm mod. Taur . quod ego habeo
pro indubitato quum altera opinio cōis & uerior ſit ſtul
tusq̄ eſſet iudex q̄ opin.Decii ſequeretur.
Ad tex. •in.§.uoluntatem ubi cōſiſtit fundamentum 20
predicte pro opi. reprobate clarius quā ceteri reſponde-
bo q̄ an tacens habeatur pro conſentiente eſt regu. Bro-
chardica ut p glo.& doc.in.l.qui tacet et in.c.tacet de reg.
iur.& in.l.dotis.Sol.Matri.& ubi de mero cōmodo tacen
tis agitur ſufficit preſentia que conſenſum pactūq̄ indu-
cit d.l.qui patitur &.l.tale pac. ff.de pac. In.d.§.uoluntatē
non agebatur de mero & indubitato cōmodo utilitateq̄
tacentis ideo nimirum ſi preſentia non arguit verum con
ſenſum quia tn̄ ibi filia non contradixit nec q̄ de illius in-
cōmodo ageretur apparet, fingitur ſibi conſentire ut pro-
bat ille tex.uel aliter reſpondeo q̄ ibi clare apparet,de mē
te Iuriſconſulti. diſtinguentis inter uoluntatem expreſſam
& tacitam ut cum in primo adiacenti utatur uerbo;cōſen
ſus nimirum ſi rōne ſubiecti de expreſſo intelligitur: Ad
arg. de confeſſione facta preſenti que non acceptata non
probat,in ſolutum relictum hic per Curt. Reſpon.ut per
Gallia.& Ripam in.d.Rub.de uer.oblig.col.xiii.&.vii.et
mod.Taur.in d.§.ſi ubi. Ex quibus apparet quicquid di
xerint Are.Dec.& Cro.q̄ donatio cā mortis preſenti ta-
centiq̄ facta hodie pacto nudo perficiatur & licet tex.in
d.§.Si uero.l.ſiquis argentū de dona.inter viuos loquens
locum non habeat in don. cā mortis cōprehenſiue exten
ſiue tn̄ ſic prout conſuluere Ang.& Soci.quos ꝯ Dec.ſen
tentiam ſecuti ſunt fere oēs mod.ſ. alleg. maxime quū rō
ſcripta ſit in ipſa.l.ſiquis argentū vt hic per Curt.& prius
per Ruinum loco ſ.alleg. Ad declarationem āt & limita-
tionem.d.§.Si uero ultra preal leg.uidere Alex.in.l. Iuriſ-
gentiū in prin.ul.co.ff.de pre.Corn.in cōſi. 185.li.2.&.69.
lib.2.Soci.in.l.legem col.4.in vlti.limit.ſ.eo.& Aquenſ.in
l.ſi aliquam rē col.ſi.de acquirē.poſſeſ.et in.l.in bone fidei.
ſ.eo. Quinto premittere poſſes•nullas fieri p Scriben.di 21
uiſiones pactorum Abb.Fel.& alii in.c.i.de pac.Pau.caſ.
in.l.i.§.ſed conuentionum.ff.eo.& mod.in Rub. de uerb.
oblig.illa principalis uidetur, quod aliud nudū aliud ue-
ſtitum primum non producit actionem ſm ſic d.l. legē.
&.l.Iuriſg in.§ quinto &.§.Sed cū nulla preall. vbi Alex.
& Iaſ.plura exempla pacti nudi ponunt & pariter Feli.in
d.c.i.Cur autē ex pacto nudo non producatur actio•tra
dūt oēs mo. in Ru.de ver.obli & For. Hiſp.in d.l.iuriſg. 22
in.§.p̄tor ait co.8.alii in.d.l.legē. Ego dixi in.l.lecta ſi cer.
pe.•Et quare pretor qui ſemper nititur equitate rigorem 23
Iuris Ciuilis non mitigauerit introducendo actionē pre-
toriā ut fecit Iur Cano.d.c.i.de.pac ponit Fort.loco preal
le.col 6.et ego in.d l.lecta,•Sunt tamē multi caſus in qui 24
bus ex pacto nudo actio datur ut per Fel.in. d c.i.Iaſ.in.
§.Sed cum nulla & in l lecta.ſ.alleg.& per mod.in.l. pe-
tens.ſ.eo.In quibus locis traditur utrū hodie offic. Iudicis

implorari poſsit aut princeps adiri pro obſeruatione pa-
ctiut olim manu regia adminiſtrabatur iuſtitia. Poſtre-
mo * ex predictis ꝙ oē pactum dicatur contractus etiam
25 ſi ad diſtractum ordinetur infertur hic per Bal. ad quaſ-
dam not. & utiles qōnes * Circa primam concl'onem ꝙ
26 auct. Sacram. puberum. ȷ. ſi aduer. vendi. loquens in con
tractibus locum habeat in quolibet pacto Deci. hic tenet
oppoſitum quia quod inquit Bal. omne pactum eſſe cō-
tractū procedit largo mō & improprie ut. ſ. dictum eſt,
ſed nō eſt in hoc laborandū ſiue dicamus diſtractū ſpēm
eſſe conuentionis iuxta d.l.i.§. conuentionum. ff. de pac. et
ſic in ea locū habere diſpōnem illius auct. vt ibi per Cur.
in. 9. col. & Fe. in. c. fi. col. 8. de foro cōpetenti ſiue dicamus
ꝙ magis placet materiam eſſe aīe fauorabilem. ideo exten
dendā & per ɔn̄s diſpōnem illam locum habere in pacto
vt hic per Cur. co. fi. Alex. in. l. ſiue apud acta co. 1 ȷ. ar. i. &
27 Iaſ. in dicta auc. Sacrā. co. 19. & .§. pactus co. 7. * Secūda
concl'o ſtatutum prohibens mulierem cōtrahere ſine pre
ſentia duorum propinquorū intelligitur prohibere oēm
conuentionē etiā liberatoriam quum ſub uerbo contra-
here generaliter intelligēdo id cōprehendatur p predicta
28 * ad oppoſitum facit quia uerba ſtatuti proprie intelligē-
da ſunt. l. 1. §. hec uerba. ff. de neg. geſt. l. i. §. ſi is q nauē ibi
uerbis edicti ſeruire. ff. de exerci. Deci. cōſil. 691. col. 1. pari-
ſius cōſi. 158. co. 2. & 159. co pen. & fin. lib. 4. Sed pactū ut
dixi eſt improprie contractus. & diſtractus opponitur
29 cōtractui ideo nō cōprehenditur * nec uenit appel. contra
ctus l. fi. ibi diſtrahentibus vel alias cōtrahentibus cū not.
ibi p Bal. ȷ ſi Tut. vel cura. interuen. ponit Alex. in d. l. ſi-
ue apud. co. j. Et hāc opi. tenuit Bal. ſibi contrarius in. d. l.
ſiue apud & refert ſimplr Cur. ī. ad fi. Rub. tranſiens cum
Bal. ibi in qua contrarietate fuerunt, etiā poſtea alii Scrib.
ut patet ex Feli. in. c. fi co. 6. & . 5. de foro cōpet. Alex. &
Iaſ in d. l ſiue apud. col. i. & . 2. Are. in. l. mutū col. 4 de ac
quir. here. Iaſ. in d. §. pactus. co. x. & latius poſt Alex. in. l.
More. co. 5. & ſequenti de acquir. hered. Deci. in. c. qua frō
te co. 2. de appel. & in. l. qui ſe patris co. fi. ȷ. vnde lib. Parp.
in rep. l. ſiquis maior in. 3. not. ī. tit. i. & mod. in. l. labeo in
§. contractū. ff de uerb. ſignifi. Opi. Bal. hic videtur cōiter
approbata & relecta ſnīa eiuſdē Bald. in. d. l. ſiue apud. ut
ſtatutum predicti tenoris nō cōprehendat diſtractū & ſic
liberationem vt ibi per Alex. & Aret. Iaſ. & Parpal. in lo
ci. preall. quia proprie appel. contractus non venit quaſi
cōtractus nec diſtractus. idro &c. Sed opi. Bal. hic verior
eſt & tenenda nō p fundamentū Bal. Sed p alia quia licet
inſpecta proprietate uerborū diſtractus a contractu diffe
rat & ea rōne non cōprehendatur ſub ſtatuto loquēte de
contractu cōprehenditur tamen per viam extēſionis qn̄
militat eadem rō quia ſtatutum de contractu ad quaſi cō
tractum & liberationē porrigitur ut per Deci. in. d. c. qua
fronte col. 2. * Et eiuſdē nature debet eſſe diſtractus cuius
30 eſt cōtractus l ab emp ff. de pac. Bar. in. l. & ideo: ff. de cō
dit. Fur. Ruinus vbi not. qō decedit in conſi. 33. circa fi. li.
i. Rō autē predicti ſtatuti ſola fuit ut ſuccurratur imbecilli
tati mulierum. Et ne ſine preſentia conſanguineorum con
trahēdo illaqueenē. l i. & . 2. ff. ad. l uelle. i tranſactione cū
ibi not. per Bar & alios. ȷ. tit. proximo Cur. hic Aret. Iaſ.
Dec. & alii mod in locis preall. Sed qn̄ debitorem liberāt
tunc maxime ledi poſſunt. l. ſiquis delegauerit. ff. de noua.
ergo tunc precipue illis ſuccurrendum eſt ut per Iaſ. in d.
l. more col. 5. Cur. & mo. medio. hic & in. d. §. cōtractum
31 * Et quando in lege vel ſtatuto vnica rō poteſt aſsignari
licet expreſſa non ſit habetur tā pro expreſſa & in quacū
que materia ex illa argui poteſt l. milites agrum. ff. de re
milit. l. quāuis cum glo. ȷ. de fideicō l. his ſolis. ȷ. de reuoc.
dona. l. cum lege. ff de teſt. Et eſt cōis receptaq; oīum ſnīa
ut per Aret. in d. l. mutum col 4. Dec. conſi. 372. Brunum
late in tract. excluſiuo femi. ſtan agna. in. 3. art. principali
Pariſium in conſi. 72. lib 1. 75. & . 77. lib. 2. & conſi. 5. 12.
16. 43. & . 83. lib. 3. & Ripam lib. i. reſpon. c. 19. Statutū igi
tur prohibens mulierem ſine preſentia cōſanguineorum
contrahere etſi ui cōprenſiua conuentionē liberatoriam
& ſic diſtractum nō cōprehendat ac cōplectatur ui tamē
extēſiua ſic propter identitatem rōnis per predicta & ea
que ſcribit Dec. in. d. c. qua frōte co. 2. & Rou. in. d l. 1. fol.
antepe. co. 4. de legatis i. dum concludit ꝙ. §. pe l. ſiquis ar
gentum ui cōprenſiua non cōplectitur don. cā mortis ſed
ui extenſiua ſic propter identitatem rōnis ut. ſ. diximus et
opinio eſt cōiter recepta. Et per cōſequens pariter in pro-
poſita qō ſiquis doctorum auctoritates diligenter perpē-
derit inueniet etiam hanc partem, cōiter teneri ac appro-
bari. Et predictum ſtatutum de quo hic per Bald. * locū
non habet in muliere cum patre aut matre de quibus lex 32
plurimum confidit contrahente Bal in. l. pactū in. 21. qō.
ȷ. de collat. ubi pulchre Dec. cōtra Iaſ. & Ripā lib. 1. reſpō.
c. 10. Nec quando pro dote alterius mulieris ſe obligaret
Deci. conſi. 301. Nec quando cum eccleſia contraheret
Aret. in d. l. mutum col. 5. & Iaſo. plene alias limitationes
tradentem in. d. §. pactu loco preal. & d. l. more. Item ubi
nulli ſunt propinqui uel conſanguinei mulieris ut p Ale.
in conſi. 206. co. fi. lib. 6. Sed an ſit tunc Iudex adhibēdus
uide Paul. de caſt. in conſi. 323. uidetur dicendum in anti-
quis ubi pulchre tract. utrū ſnīa lata pro muliere que fuit
in iudicio ſine conſenſu dictorū conſanguineorum cōtra
formā ſtatuti teneat. de cuius quidē ſtatuti mā uide Pau.
de caſt. in. §. ubi āt. l. fi. ȷ. de bon. q lib. Rimi. et alios in. l. i. ȷ.
unde uir et uxor. & Dec. in. l. i. co. fin. qui admitti, Tertia
cōcl'o Bal. * ꝙ ſtatutū ut ſ. dictum eſt loquens non cōpre
hendit mulierem renunciantem quum aliud ſit renuncia- 33
re aliud contrahere aliud non adducit excepta predicta
rōne quā Cur. hic improbat, maxime quia eſt eadem rō
in renunciatione que in contractu, ergo. Idem Ius per ea
que in precedēti concl'one dicta ſunt. Pro deciſione tamē
Bal. quedā alia adduxit Iaſ. in d. l. ſiue apud acta co. i. Sed
ubi in renunciatione eadem eſt rō ipſe Bal. alibi ſibi con-
trarius id aſſeruit ac ſecutus eſt ꝙ predictū ſtat. de contra
ctu, loquens ſibi etiam locum uendicet in renunciatione
ut per Iaſ. in d. l. more col. 5. uerſi. cōfirmatur & in d. §. pa
ctus ne peteret co. 8. uerſi. 3. moueo. Et iſta opinio tenen-
da eſt per ea que in precedenti articulo adducta fuere &
que in ſequenti concl'one ſiſr dicentur. Quarta & ult. con
cluſio Bal. ꝙ ſtante predicto ſtatuto quo prohibetur mu 34
lier ſine preſentia conſanguineorum contrahere ſimplex
mulieris conſenſus non erit prohibitus quum aliud ſit cō
trahere aliud cōtrahenti conſentire. §. fi. l. ſi pater. ff. de ma
nu. ideo inſerebat hic preceptor meus Pau. picus * ꝙ mu- 35
lier abſq; conſenſu agnatorū emphiteote ſuo melioramē
ta alienāti. iuxta. l. fi. ȷ. de iure emphite. conſentire poterit.
Sed de hac deciſione Bal. dubitat hic. Cur. per tex. l. ſi fun
dus in. §. i. ff. de pignor. ubi ille conſentire pōt. Cui actum
facere non eſt interdictum. Si igitur mulier nequeat actū
facere & ſic contrahere non poterit, & facienti cōſentire,
Dec. hic & in. l. aliud eſt uendere. ff. de reg. iur. ubi quedā
accumulauimus tenet contra Bal. concludens in iſto arti-
culo ꝙ ubi eadem eſt rō prohibitus facere cenſetur pari-
ter prohibitus conſentire alias ſecus. Idem uolunt hic mo.
medio. licet de Dec. uerbū non faciant. & per conſequens
in preſenti concl'one, Bal. quum ratio ſtatuti in fragilitate
muliebri cui ut diximus ſuccurrendū eſt conſiſtat & mili
tet & quādo contrahenti conſentit renunciādo Iuri ſuo,
illudq; remittendo ſicut abſque conſanguineorū preſen-
tia obſtante ſtatuto non pōt mulier rōne predicta contra
here ſiſr uidetur ꝙ contrahenti conſentire non poſsit & iu
ri proprio renunciando ſibi preiudicare quicquid hic di-
xerint Bal. & picus, facit quod idem Bal. ſibi contrarius
dicit in. l. 2. C. ſi aduerſ. don. vbi per illum tex. pulchre de-
terminat opp. & in fine not. ꝙ minor ſicuti reſtituitur ad
uerſus contractum ita aduerſus oēm conſenſum preiudi-
cialem de quo uide etiam ibi pulchre Sal. l. ſequitur lex.
prima.

Ter.mini iſtius legis ualde differũt a terminis.l cũ ꝓponas. ſ.eo &.l.de fideicõmiſſo.ſ.de tranſ.nu.2.cũ ſequen

Condtio differt a conditionato, & reuocata conditione uirũ cẽleatur reuocatũ fideicõ.cõdõnale nu.3.cũ ſequẽ.

Intellectus ad.l.cũ auus.et ad l.cũ acutiſsimi nu.4.cũ ſeq.

Mo lo adempto, cenſetur ademptum legatum nu.9.

Fideicõmiſſum an dicatur iniquum, & uotum captande mortis inducere, & inter fratres remotio fideicõmiſſi laudabilis eſt, nu 10.cum ſeq.

Ipſo iure, uel ope exceptionis obligationem tolli multũ refert, nu 10.&.13 cum ſequen.

Verba illa finitum eſt, an intelligantur ipſo iure, uel ope excep ibidem.

Pactum licet non poſsit obliga.ipſo iure tollere, poteſt tamen impedire ne naſcatur.15.

Fideicommiſſum conditionale non tranſmittitur niſi in certis caſibus 16.

Fideicõmiſſarius.pendente conditione, fideicõmiſſum remittere põt cũ cautione de reſtituẽdo fidieicõ. & cõfectionẽ inuẽtarii de bonis fideicõ ſubie peteẽ.17.cũ ſeq.

Spes quando cenſeatur conſiderabilis, ibidem.

Ius in re differat a iure in ſpe.18 cum ſeq.

Stipulatio pura conditionalem non nouat, niſi in euentũ conditionis.ibidem.

De excep.intentionis & facti.21.

Tex.in §.ſi parẽs.l.i ſiquis a par.fuer.mã.declarat.nu.22.

Contractus iuſtitia uel iniuſtitia iudicari debet a principio, non ab euentu, nu.23 cum ſeq.

De tex.l 2.C de reſcind uend ibidem.

Lucri & dãni cõtingi.caſus illicitũ licitũq; facit.24.et.25.

Datum hic pro promiſsione fideicõm quod contingeret deberi ſi foret factum pactum repeti poſſet.26.

Fideicommiſsi conditionalis remiſsio a maiori minoriue facta an & quando ſubſiſtat 27.cum ſeq.

Iuramentum ſupplet defectum inſinuationis 28.

Minor quando reſtituatur aduerſus iuratam promiſsionẽ data leſione & aduerſus donationem.32.cum ſeq.

Datum in caſu iſtius legis repeteretur quando dans dixiſſet id facere quia liberos non habet, nu.35.cum ſeq.

Cauſa impulſiua quomodo dignoſcatur, a finali.36.

Deficiẽte cauſa ꝓxima obligatiõis locus eſt repetitiõi.37.

Lex ſi unquã.ſ de reuoc don plene declarata.38.cũ ſeq.

Donatio per ſuperuenientiam liberorum an & quando reuocatur num.39.

Fideicommiſſo grauatus an alienare poſsit bona ſubiecta fideicommiſſo in preiudicium filiorum futurorũ quibus eſt reſtituturus.41.

Filiȷ in conditione poſiti an & quando cenſeantur in diſpoſitione uel ſubſtituti & quid ſi dictum fuerit ſi ſine liberis maſculis ibidem & ſequen.

Tex.cum glo l.luciu .in fi.ff.de hered inſtituen.declaratur & ornatur, ibidem.

Poſita in conditione non cenſentur in diſpoſitione.42.

Tex.in §.ex facto.et primo.l.ex facto.ad trebel. declaratur & ornatur 44.

Subſtitutus hẽt plura cõmoda quã ab inteſt.uocatus 47.

Fideicommiſſum inducitur ex coniecturis, ibidem.

Cum ita ſcribitur, ſi ſine filiȷs maſculis deceſſerit talẽ ſubſtituto quid opereẽ expreſsio qualitatis maſculine.48.

Statutum quo deponitur feminas eſſe dotandas ſtantibus agnatis uel maſculis, & non debere ſuccedere caput duplex habet incluſiuum & excluſiuũ.49.cũ ſeq.

Agnationis conſeruatio fit per maſculos deſtructio per feminas.50.

Lucrum illi perſone applicatur cuius contemplatione auſertur ab alio.51.

Femine a ſucceſsione excluſe, aliquando beneficio maſculorum admittuntur.52.

Tex.in.§.ũ ſit agnatus l.ȷȷ.ad tertul.declaratur, ibidem.

Teſtatoris uoluntas tunc attenditur quando ad diſpoſitionem tranſit alias non.53.

Maſculina qualitas filiorum in ſubſtitutione extraneorũ non eſt in conſideratione, ſed ſolum vbi deſcendentes vel agnati ſunt ſubſtituti.54.

Diuiſio an inducat receſſum a fideicommiſſo.55.

Pluralis numerus ſi ſine filiis aut liberis puta quis deceſſerit quando verificetur in uno, aut reſoluatur in ſingularitates 56.

Ius de futuro cur magis pacto quam repudiatione tollatur. Et quid ſi verba renunciationis in futurum porriganiur.58 cum ſequen.

Tex l.nec nos.infra de capt.declaratur, nu.60. cum ſeq.

Adire hereditatem non poteſt ignorans uel dubius de iure ſuo.60.

Pendens quod poteſt habere ſe ad prohibitum & ad permiſſum ſtat ut prohibitum 61.

Beneficium clerici uagabundi, de cuius uita dubitatur, an alteri poſsit conferri 62.

Emphiteoſis alteri dari nequit, niſi conſtito de morte illius emphiteote 63.

Tex.in §.quod ait pretor.l.prime.quorum legatorũ declaratus 64.

Ius de preſenti & de futuro an & quando poſsit renunciatione tolli uide ibidem cum ſeq.

Recognitio rei proprie vel aliene quando obſit.68.

Renunciatione quando tollatur ius de futuro. & an renunciatio per tertium acceptata, ratificari poſsit.69. cum ſequen.

Renunciatio proficua per preſentiam & taciturnitatem cenſetur acceptata.70.

Argumentum de renunciatione ad confeſsionem an valeat.72.

Ius de futuro quando tollatur vbi verba pacti vel renunciationis in futurum porriguntur.77.cum ſeq.

Ius competiturum ex noua cauſa non dicitur ſpe competere, nec includitur in generali ſermone.79.cum ſequen.

Scholaris iurans non aſſumere alibi gradum quam in loco facti examinis non ita indiſtincte vt verba ſonant obligatur.81.

Verba potius debent intelligi vt ſuperflua ſint quam ꝙ aliquis indebite damnum patiatur.85.

Fideicommiſſum poteſt vendi donari & in alios contractus deduci, & cur hoc ſit.86.

Pupillaris ſubſtitutionis ius nec vendi nec remitti poteſt.87.

Lex iſta prima vtrum de pacto an de tranſactione loquatur.88.cum ſeq.

De exceptionibus anomalis 89.

De cautione Mutiana.90.

SEVERVS Huiuſce.l.auctor.* Cuius vitã deſcribit Elius ſpartanus in hiſto.ſua.18. regnauit annis, ſumpto principio ab anno chriſtiane ſalutis. cxcvi Euſebio Ceſarieẽſi Eutropio & aliis hiſtoricis teſtibus. Quia dictũ Bar.Bal & ſequa. in diuiſione.l.q in i.parte ponatur dictũ in genere, in .ii. in ſpecie nõ quadrat quũ in principio rñdeat Imperator in ſpecie ad qõnem ꝓpoſitã et ad principale queſitũ Philini ideo diuide in duas partes, in .i. rñdet principali queſito ualere remiſsionẽ grauaminis fideicõmiſsi de quo hic erat qõ. In ſecũda que eſt ibi quũ igitur infert nõ poſſe ꝓpterea ex euẽtu ſubſecuto iniquã dici aut irritã fieri nec datũ pro remiſsione repeti. Quia ſummariũ Bar.nõ cõplectiẽ totam legem.ideo ſic ſummare dubiũ & incertitudo fideicõ pacto remitti poteſt. & datũ ꝓ remiſsione nõ repetiẽ

etiam ꝙ poſtea defecerit cõditio. Caſus figuratio p la po
ſita multa continet q̃ in tex. nõ leguntur & vigilantium
ſomnia ſunt, que vero Pau. de caſt. ſcribit ad literã niam
magis ſe appropinquant, ideo ex eius dictis reiectis que
dicit de ſterili & mortua. & de fideicõm. vicifsitudinario
quũ hic nõ eſſet reciprocum, ſed Philino tñ vt verba indi
cant iniunctum. Caſum melius ad limites verbor. text. niſi
poteris figurare, rõnes dubitandi ad primã & ſecũdã ptẽ
legis pone hoc mõ. videbatur remiſſionẽ fideicõmiſsi, de
qua hic nõ valere quum iuri de futuro renunciari nõ poſ
ſit, vt hic p la. Itẽ quia diſpõ teſtatoris dr lex. §. diſponat.
in auctẽ. de nup. nec põt quiſpiã facere, quia diſpõ legis lo
cum habeat. l. nemo põt. ff. de legatis prio. & l. ius publi-
cum. ff. de pac. Item quia pactũ ſup ſucceſſione futura nõ
valet. l. pactum quod dotali. l. fi. j. eo. § &c. Contrarium tñ
deciditur iuſtis rõnibus (vt ait textus) quas hic explicant
Pau. Ia. Cur. Ad primã rõnem dubitandi reſponde, vt
hic per Ia. ad ſecundã & iij. reſponde ut per Bar. j. co. ii. &
Deci. col. ii. & in conſi. cccccxlvii. & etiam per Are. in con
ſi. lxvii. col. v. uerſic. non obſta. in quibus locis declaratur
tex. in preall. §. diſponat. Ex quibus patet parum vrgere
impugnationem Cur. dicentis hic ſolum conſiſtere dubi-
tationem in. ij. parte. l. nõ in. j. Nec obſtat ꝙ conditio fidei
cõmiſsi defecerit, quia ante defectum ius erat de futuro.
Cui non videbatur poſſe renunciari. Item militant alie rõ
nes ſupra conſiderate circa rõnes dubitandi & deciden-
di ad ſecundã partem legis dicatis, vt hic per Iaſ.

Pro intelligentia dicendorum premitto ꝙ licet cũ hac
2 lege videantur concordare. l. cum proponas. i. j. eo. l. de fi-
deicõmiſſo. ĩ. tit. ſequenti loquuntur tñ in diuerſis termi-
nis. lex noſtra in remiſsione fideicõmiſsi conditionalis fa-
cta grauato per alterum ex fratribus mediante ſextante
hereditatis dato grauato tempore quo grauatus ſi ſine li-
beris decederet hereditatem reſtitueret nullos habebat li-
beros, quorum ſuperuenientia nõ efficit, inquit, ut quod
datum fuit repetatur quum incertum conditionis fuerit
remiſſum & effectus conſumatus. Et quẽadmodum poſt
Barb. in. l. cũ acutiſsimi. hic dicunt. Ia. Lanc. Dec. Aquẽ. &
alii Mod. iſta lex intelligitur quando vni tñ. Philino, vi-
delicet iniunctũ fuerat fideicõmiſſum, ideo reprehendunt
Pa. de caſt. aliter ſentientẽ in figuratione caſus. Et ita prius
declaraui ipſe Pau. de caſt. in. d. l. cum proponas. Sed vis
difficultatis nõ cõſiſtit in iniunctione fideicõmiſſi vni tñ
facta vel ambobus & uiciſſim, ſed in remiſsione ipſius in
certi. & in repetitione ſextantis dati, pro remiſsione pro-
pterea lex iſta ꝓcederet ẽt ꝙ fideicõmiſſum fuiſſet recipro
cũ. l. cũ ꝓponas. bene loquitur clare, vbi fideicõmiſſum
fuiſſet duobus iniunctũ, ut qui prior decederet portionẽ
heredit. ſibi date ſuperſtiti reſtitueret, & ubi remiſsio erat
facta uiciſſim & intelligitur q. ibi dr ẽt ſi non exprimatur
caſu quo ſine liberis decederet per. d. l. cũ acutiſsimi. & l.
cum auus. ff. de cond. & demõſtra. lex uero de fideicõmiſ
ſo loquitur in remiſsione uicifsitudinaria reciproci fidei-
cõmiſsi facti ſub conditione ſi ſine liberis decederent, &
decidit ꝙ quãuis eſſent minores illi fratres tñ tranſac. & re
miſsio reſcindi nequeat etiam via reſtitutionis in integrũ,
intellige niſi nimia minoris facilitas allegaretur in remiſſio
ne fideicõmiſsi, qua natu maior & prudens veriſiñr nõ fe
ciſſet, ut poſt Raph. cuman. Dec. & alii tradunt, in. d. l. de
fideicõmiſſo. & latius dicã infra. Secundo premitte ꝓ in
telligentia tex. ibi cõuentione finitum ꝙ licet hic conuen
3 tionis verbo vtatur tñ infra pactum appellat ibi pactum.
eo tẽpore &c. Sed quum nõ fuerit gratuita, ſed median-
te datione ſextantis hereditatis nõ fuit pactũ in ſpecie, nec
tranſac. quia nõ fuit de lite incerta, iuxta. l. i. j. ti. i. Ideo Im-
perator hic dixit conuentione, quod eſt uerbum genera-
le. l. i. ff. de pac. tñ. ẽt pacto dicere potuiſſet, quod eſt gene
rale vt conuentio d. l. i. ſed forte cõuentione dixit, ne to-
ties idem uerbum inculcaret, ſicq; ornatius loqueretur va
riato vocabulo. Itẽ quia oratio melius ſonat, in principio,

vt intuenti placet. Nota ꝙ ex iſto tex. ibi conditionis in-
certum, ſecundũ primã expõnem glo. conditionẽ capi
pro toto fideicõmiſſo ſub cõditione relicto ſm Bar. ſicq; 4
conditionem pro tota ipſa conditionali diſpõne quod iu
ri conſonum non videtur quum aliud ſit conditio aliud
fideicõmiſſum ſub conditione relictum. l. i. ff. de condi. in-
ſer. ibi conditionẽ a ſcriptam fideicõ. defeciſſe cum ſimili-
bus. Quẽadmodum etiam aliud eſt obligatio & contra-
ctus aliud ipſa conditio ſub qua fit obligatio, & contra-
ctus. l. cedere diem. de verb. ſignifi. Nec appellatione con
ditionis venit conditionatũ. l. iii. in. §. conditio. ff. de adim.
lega. niſi cõis loquendi vſus aliud exigat & velit ſm Bar.
in. l. ſi quis ſeruum. ff. de cond. & demonſtrat. Aret. conſi.
xciii. viſo. in fi. & hic in. i. col. vbi ẽt per Lanc. Deci. & per.
Aquenſ. enumerantem aliquos ſpãles caſus vbi appella-
tione conditionis venit conditionatum. Eapropter in hac
lege dicendum eſt id contingere nõ ex ꝓpria ſignificatio
ne verbo. ſed ſpãli quadã rõne verbo. ne actus agentium
operentur ꝯ voluntatẽ & intentionẽ partium, ꝯ. l. nõ ois.
ff. ſi cer. peta. & l. iii. j. de liber. preter. & poſt Bal. declarãt
hic Alex. Rim. & Aquẽ. in primis col. vel. melius dic, tex.
iſtum non loqui de conditione ſimpl'r, ſed de incerto con
ditionis. i. de dubio incertitudineq; ex conditione fideicõ-
miſsi orientibus, & in effectu de cõditionali fideicõmiſsi,
ſm Bald. Ia. Dec. & Mod. Taur & Pap. & hoc prius dico
voluiſſe gloſ. i. dum ſecundo loco interpretatur. tex. expo
nendo conditionis incertum. i. grauamen. ſeu fideicõmiſ-
ſum. De quo quidẽ incerto vnde cãtur ſpes, quedã fidei-
cõmiſsi, facit pariter mentionẽ tex. in l. ſi iactum. ff de ac.
emp. & in l. nã hoc mõ. ff. de her. vel act. uend. Nec in le.
iſta referuntur verba remiſsionis facte p Lici. frontonẽ,
ſed de incerto condit tñ Imper. loquitur. i. de fideicõmiſ-
ſo conditionali, ut dixi. Ex prima tñ expõne glo. infert 5
Bar ad notabilẽ qõ; ꝙ ſi teſtator filios ſuos heredes inſti-
tutos grauauerit de reſtituendo heredi. ſibi inuicẽ poſt eo-
rum mortẽ ſiquis ſine liberis deceſſerit poſtmodum in co-
dicillis conditionẽ ademerit cenſetur adẽptum ipſum fi-
deicõmiſſum conditionale, non ãt remota ſola conditio
per duas rõnes, de quibus per eum hic, & in. l. ſi quis ſer-
uum. ff. de cõd. & demõ. vbi correctius, ꝓut inquit Lãd.
Dec. loquitur, circa quã qõnẽ Barto. & Scribentium hic,
in. d. l. ſiquis ſeruum. plura effundunt. Pro habenda uerí-
tate & clara intelligentia articuli conſiderandi ſunt aliq ca
ſus, ſm ſcribentes. Primus eſt qñ filii ſunt inſtituti æquali
ter & inuicẽ grauati de reſtituendo heredita. qui caſus ſm.
Alex. & alios clarus eſt. non per hunc tex. in quo funda-
mentum fieri non põt quia fideicõmiſſum conditionale
expreſſe vt diximus remiſſum fuerat, ſed per aliam rõnẽ
Bar. quia fideicõmiſſum inutile foret, quum tñ quis daret
quantum acciperet, propterea cenſendum eſt ipſum fidei
cõmiſſum remotum. l. ab omnibus. §. ſi titio. ff. de lega. i. q̃
rõnem ab impugnatione Rapha. cõm. & Pap. ca. in d. l. ſi
quis ſeruum ac Iaſ. hic. Defendunt Dec. Aquẽ. Cur. & alii
hic & equitate fouetur tum ut remoto fideicõmiſſo. tolla
tur inter fratres votum captande mortis. Iuxta. d. l. de fi-
deicõmiſſo tum ut inſeruiatur menti teſtatoris cuius affe-
ctio nũ creditur minor eſſe ad nepotes quã ad filios. l. cũ
acutiſſimi & l. cum auus preal. ex quo igitur pater uoluit
filium habere heredit. & relictam credendum eſt voluiſſe
pariter nepotes illam habere. Et quia ademptio conditio
naliter facta uidetur in fauorem filiorum, non ãt ut ma-
gis grauarentur qd' contingeret niſi reuocatum eſſe fidei
cõmiſſum diceremus ut p eos. Poſtremo ꝙ ſermo iſte ſi
deceſſerit unã tñ conditionem contineat ut Cõmen. & ſe
quaces dicebant. adduco tex. in. l. ex. facto in. §. ſiquis ro-
gatus el. i. ff. ad Trebel. ſiquis inquit rogatus fuerit hered.
reſtituere ſi ſine liberis deceſſerit Pap. ſcribit etiam filium
naturalẽ efficere ut deficiat conditio. ergo una erat qua re
uocata fideicõmiſſum purum & inutile remanet pp reſti-
tutionem equaliter hinc inde faciendã. Et per conſequens

effectualiter ſublatū eſſe dr̄, Ad idem.§.ibidem ſubſequēs
incip.ex facto ibi conditio deficiat: & in caſu conſultatio
nis Bar. res ſole(ut aiunt) clarior erat, ſm termino qōnis
per eum firmate.in.d.l.ſi quis ſeruum, quia nō ſolum cō
ditio, īmo conditionale fideicōmiſſum expreſſe ſublatū
fuerat ut hic & aduertit Lan.Deci. Vn̄ miror ꝙ Bar.pre-
dictas rōnes, & argumenta ad decidendum ipſam qōnē
fecerit, vbi res erat clariſſima.in claris n.non eſt opus ar-
gumē.vulga § cum ita.l continuus ff de verbo oblig.

5 Secundus caſus* qn̄ inequaliter fuerint filii inſtituti, &
ſub predicta conditione grauati, vtrum reuocata cōditio
ne cenſeatur reuocatum fideicōmiſſum, Bal.Fulg.Pau.de
Caſt Are Rimi Deci.mod. Taur.tandē poſt Rapha.cō.
in d.l ſi quis ſeruū.negatiuā partē amplectuntur, arguen
tes primo a ceſſante rōne.Bar in precedēti caſu.quia quū
partes inequales ſint fideicō.non remanet inutile: non n.
quod datur & quod recipitur equalia ſunt Secūdo quia
in dubio a vi & proprietate uerbo. recedendum nō eſt.l.
nō aliter.ff de leg .ꝫ.et remota cōditione per modū quali
tatis ſe habēte.§ conditio.l.iii.ff de admi. leg nō debet cō
prehendi fideicō.quod non eſt qualitas, ſed ſubſta ipſā ſm
Aret.nam quemadmodū etiam in ſuperioribus oſtendi-
mus.aliud eſt conditio, aliud conditionatum ipſum. Sal.
hic Alex.Soci.Iaſ.Cur.Aqueſ mod.Papien.& Mediol.
poſt Imol & Paul.de Ca.in.d.l ſi quis ſeruū oppoſitū fir
mant.eo ꝙ veriſimile non ſit conditionē predictā, ſi ſine
liberis deceſſerit, tantūmodo teſtatorē reuocare uoluiſſe,
quia ſequeretur abſurdū teſtatorē filium precedentē cū li
beris partē eius reſtituere contra diſpōnē l.cū acutiſſimi,
&.l cū auus preal.*non.n.minus preſumitur dilexiſſe fi-
6 lios filiorū ꝗ ipſos filios, imo plus quū magis diligamus
res diutius perſeueraturas, magiſq; cōſeruetur memoria
patris per nepotes ꝗ per filios l.libero ad finē, cū glo.ff.
de verb.ſignifi Cui rōni reſpōderi ſubtiliter pōt, ꝙ diſpō
l.cū auus,& l.cū acutiſſimi procedit in filio grauato de re-
ſtituēdo hereditatē poſt mortē, ſecus ſi grauatus fuerit de
reſtituendo in vita Bar.in.d l.cum auus & prius glo.ii in
d.l.cū acutiſſimi:& ſequunt cōiter doct ut hic p Soci.Ri.
Deci.Iaſ Aqueſ. & Cur.Sed teſtator ad mendo conditio
nē de reſtituendo, ſi ſine liberis decederent, dr̄ fideicōmiſ
ſum pure reliquiſſe:ergo non eſt locus diſpōni.l.cū acutiſ
7 ſimi,&.l.cum auus. *Replicari poſſet illam glo.ii.non eē
ueram: & ꝙ diſpō predictar.legum locū habet,& in filiis
pure graua.vt per Soci in.d.l.cum auus.col.xv.ver.Sed
circa tria:quia tn̄, vt ibi ſubiungit Soci.a gloſ. & ab eius
opinione in iudicando non eſſet recedendū Ideo predicte
rōni melius reſpō.ꝙ predict.ll.diſpō procedit in cōditio-
ne tacita que per legē ſuppletur ex preſumpta voluntate
teſtatoris,qn̄ de liberis non cogitauit uerbaue de illis nō
fecit.Secus ergo in caſu iſto ubi de liberis cogitauit et pro
uidit, vt hic per Deci & mod.Taur in ꝫ col.

Defendendo tn̄ opinionē Imo que in equitate magnā
fundata eſt ſm ſcribentes reſponderi pōt, ꝙ quum ſimus
in dubio, utrum pater adimendo conditionem cenſeatur
adimere uoluiſſe fideicōmiſſum, interpretari debemus ꝙ
ſic per.l cum acutiſſimi, & l.cū auus ſm Soci.Iaſ. Curt.
Aqueſ.& mod Medio facit,quod ſupra diximus condi
tionem pro conditionato ſeu fideicōmiſſo cōditionali ex
coniecturata mente contrahentium accipi.Et placet mihi
opinio iſta licet ex rigore, & ſm ſtrictam rōnem diſputā
di contraria opin.procederet, inherendo proprietati uer
borum que videntur clara, quum reuocata ſit tantum cō
ditio, que a conditionato penitus differt tanquā qualitas
a ſubſtantia, ut ſupra dictum eſt, hocq; clarius procede-
ret, quando teſtator dixiſſet.adimo conditionem fideicō
miſſo appoſitam, quia fideicōmiſſum ipſum purum re-
maneret, vt hic per Aquenſ.col.ſecunda.

Not.tn̄ ꝙ in lect Bar.verbū.in morte, Impreſſorū cul
pa trāſportatū eſt, quum debeat legi poſt uerbū teſtator
ſm mod.Taur.hic, vos uidete Bar.in.d l ſi quis ſeruum,
ubi id uerbum omiſit Et predicta & procederent, qn̄ alte
ri filiorum tm̄ mō predicto impoſitum fuiſſet grauamen.

Tertius caſus eſt in extraneis inſtitutis & ſubſtit. mō ꝙ 8
ſupra & inde reuocata fuerit conditio * utrum cenſeatur
reuocatum fideicōmiſſum. Et quicquid dicant Raph.co-
mē.et.Iaſ.negatiuā partē amplecti debemus, ſi portiones
equales ſint, ut hic p Aquenſ.mod.Taur.& Pap.Idem.n.
tunc eſt, vt Aqueſ ait, ꝙ in deciſione Bar. de qua.ſ.quia
conditio tota cenſetur reuocata ſic effectualiter ſublatum
fideicōmiſſum ex quo remaneret purum & inutile pro-
pter equalitatem partium ſecus quando portiones ine-
quales eſſent.vt poſt Imol.uolunt.hic Deci.& alii.

Adempto autem modo * cenſetur ademptum & reuo
catū fideicōmiſſum tex eſt not.in.l alumne.in.§ Seya.ff. 9
de adim lega ſm Deci. hic rōnem aſſignat pulchre Bart.
in.d.§.Seya ſequitur limitando Pau.de Caſ.in d.l ſi quis
ſeruum. & Areti.etiam aliter limitans in Conſil.93.viſo
ad final. quando videlicet onus potius ſaperet conditio-
nem quā modum, vt ibi per eum.

Secundo, noto ex iſto textu * ibi non iniquis rationi-
bus finitum eſt, quod remiſſio fideicōmiſſi a patre iniun- 10
cti, inter fratres iuſtis rōnibus fit, & vſq; ad quatuor poſt
Cy.Hic aſſignat Rim.Iaſ.Dec.& Cur.colligentes * ab op
poſit arguendo fideicōmiſſum iniquum videri, ſi equa 11
eſt remiſſio:propterea non deberet ualere.Dec hic & la-
tius in l.fin in.ꝫ.not ĵ.eo.concludit iſtud tolerari, quia ex
uoluntate teſtatoris de cuius bonis agitur, procedit, vt
hic per eū. licet ego non inuenerim legem fideicōmiſſum
iniquū appellantē: ſi.n.hoc eſſet lex potius expuliſſet ꝗ re
cepiſſet approbaſſetue, quū ꝓpriū legis ſit iniquitates ex
pellere l.ĵ.ff de iuſti.& iur & in ꝓoemio inſti ibi iniqui
tates expellat. Inducere vero uotum captande mortis be
ne dicitur preal l.de fideicōmiſſo.ſed id tolleratur rationi
bus predictis, que propterea iuſte dicuntur.

Sed hic cadit notabilis & pulchra difficultas * an uerba 12
noſtre legis ibi finitum eſt intelligi debeant, ipſo iure uel
ope exceptionis, & p pn̄s an iſtud fideicōmiſſum per pa-
ctum remiſſum finitum & ſublatum ſit ipſo iure vel ope
exceptionis. Vtilitas magna eſſe poteſt & lunga differen
tia: vtrū ipſo iure āt ope exceptionis obligatio tollatur: ſi
enim ope exceptionis * niſi opponatur, tenet iudicium et 13
ſn̄ia condēnatoria ut per Bar in.l.exceptionem.ĵ de pro
ba.Deci. & Ripā. hic in.ii.col.De qua materia plura dixi
anno preterito in. lecta.ff.ſi cer.peta poſt Bart ibi in pē.
col Ruſus in propō id magni momēti eſſe poſſet, ſi plu
res heredes inſtituti eſſent, & grauati per fideicō. de reſti-
tuendo hereditatē vnuſq; heredum pactum feciſſet de nō
petendo fideicōmiſſum, ſi ipſo iure penituſq; & ex toto
per pactū nō ſit extinctū fideicōmiſſum, in perſona alte-
rius fideicōmiſſarii tm̄.ius accreſcendi locum nō haberet.
iuxta glo.not.in.l ſi duo patroni in uerbo iuraſſet. vbi la
te Ia in ul.co.ff.de iu.iur Raph cōmenſ in con.114.Ant.
in.4.dubio tenet id fieri ac intelligi opi. excep.ſi cōtingat
fideicōmiſſum purificari eo quia pactum nō eſt potēs tol
lere obligationē ipſo iure, ſed ope exceptionis quā ꝓdu-
cit.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret ubi oēs notāt ff.de pact.

In contrarium obſtant tria, primū eſt quia licet & uer
ba ſonant exceptionem litis finite inducere uidetur. De
qua exceptione litis finite * eſt tex.in.l.poſtquā lit.ĵ eo & 14
in.c.ĵ.de lit. conteſt.in.6, ergo ipſo iure perēptam actionē
dicendū eſt. Secundum quia uerbum finitum eſt poſitū
in textu, quum ſit preſentis temporis ſignificat id ipſo iu-
re fieri:non autem excep.ope.iuxta gloſ approbatā.in.l.
in criminali in verbo habeatur.ĵ.de iur omn. iudic. Tra-
dunt Gemi.& alii, in.c.quiſquis de electi.in ſexto, niſi rō
ſubiecte materie aliud ſuaderet.l.cū poſteaquā, vbi Soci.
& ceteri.ĵ.eo.& late Feli.in c.ii charta.ĵ.de reſcrip.

Tertium qa licet pactū ciuilem & nālem obligationē
iā cōtractā tollere ipſo iure nō poſſit. d.§.pactus ne pete-
ret, impedire tamē poteſt, ne naſcatur *.§.ſi tibi.l.rogaſti. 15

ff ſi cert. petat. facit regula.l.a patre furioſo.ff de his qui ſunt ſui vel alieni iuriſdic. ſed hic naturalis qua grauatus ad obſeruantiā teſtamenti tenebatur iuxta not. per Bart. in.l cū quis ff.de iur & fac.ignor. ſublata fuit p pactū ciuilis añ cōuentionis euentū nō erat nata.l.cedere die.ff.de verbo ſignif.§.ex cōditionalis inſti.de verbo obliga § illius natiuitas pacto impediri potuit.Et p hāc rōnem ɔ Cōmenſem tenuit,hic Aqueſ. & tandē mod. Tau.in vii.col.

Nihilominus ambo Dec. Cur.Pap.& mod.Medio ſequuntur opinionē Raph.Cōmenſ.per rōnem ſup.relatā. Ad argumentum de lite finita reſpō. Deci opi except. vi delicet ſm naturam pacti conditione fideicomiſſi euenie te vult dicere verba intelligi ſm ſubiectam materiam & naturam iuris, ſuper quo interponūtur, vt plene ſcripſi, in.l ſemper in obſcuris ff de re.iur. Aliter reſpōdent moderni.& eodem mō ſolui poſſet ſm argumentum. Tertio mittitur reſpondere Dec.dicens, ꝙ in. §.ſi tibi nulla erat ſpes oriende obligationis ſeu purificādi fideicōmiſſi, que ſpes pacto remiſſa fuit:& ſic ſm naturam ipſius pacti,videlicet ope exceptionis. Et predictum intellectum ad.§.ſi tibi tradidit prius Iaſ ibidem.col i & ſequuntur ibi mod. Taur.col.iiii.Curt.hic.ii.& Fortun.in d.c.§ pactus.col.ii.

16 * Et ſic dicatur ex fideicōmiſſo conditionali ſpem cōſiderabilem nō oriri, nec cōpetere ad impediendum pactum operari predictum effectum ne actio naſcatur patet,quia nō tranſmittitur ad heredes niſi certis caſibus ſpecialibus l.ſi ex pluribus. ff.de ſuis & le.§.cū ita.l heredes mei. ff.ad Trebel.cum plene notat per Soc.in primis chartis,& per Dec i.cōſ.515.& 694. Reſpondeo id eſſe verum reſpectu tranſmiſſionis rōne de qua per ſcribentes in locis preallegatis.Sed aliis multis reſpectibus ex fideicōmiſſo cōditionali cōpetit probabilis & conſiderabilis ſpes,& in primis quoad remiſſionē,quum ſit remiſſibilis,licet nō trāſmiſſibilis,vt hae nſa lege notat Aqueſ.j.in vi. co.et poſt Bar.

17 Aret.in.l.his pōt.col.iiii.ff.de acquirē.hered.* vbi dicit, ꝙ licet ſpes ſurgens ex cā de preſenti qñ a caſu & a fort. pendet nō ſit cōſiderabilis.l.quēadmodum.§.item habeo vbi tex not.ff.ad.l.aquil.ſecus tñ qñ pendet,ex certa diſpōne teſtatoris,ut hic, quia magis certa, & de preſenti ꝙ ubi a fort.dependet, ſm Are.quod in caſu noſt o admiſſo, vt ſit probabilis quia remiſſibilis, & habens fundamentum de preſenti,non ꝙ generaliter, vbi a caſu & a fortuna dependet non ſit conſiderabilis,quia hoc eſt contra tex.in.l. ſi iactum retis.ff.de ac.empt.Et in.§.item habeo alleg. per Aret. Idem eſt quia loquitur in actione legis aquilie que habet oculos retro, & ad futura non pertinet, vt ibi per gloſ.& Bal.per Bar.& alios in.d.l.ſi iactum.Item ꝙ fideicōmiſſum pendente conditione habeat ſpem probabilē & cōſiderabilem, patet quia pōt petere a grauato cautionem de reſtituendo fideicōmiſſo adueniente conditione alias ſe mitti in poſſeſſionē bonorū.l.cum archimederā, vbi ſcribentes notant.j.vt in poſſel.le. & toto titulo vt le. nor.ea.ſm mod. Taur hic col.vii.ſed prius id dixit Bort. in.d.l.is pōt.col.iii.quia non agitur, inquit Bar.de heredi tate viuentis ſed de hereditate mortui.Item & tertio quia pendente conditione. niſi a teſtatore facta ſit remiſſio, fideicōmiſſarius pōt a grauato petere vt conficiat inuentarium de bonis hereditariis,nec non & de fructibus,quan do in quartā eſſent imputandi,vt per Lan. Gallia.in repe titione.l.Centurio.col.xxxvii.ff. vulga.mod.Tau.hic co. vii.Alex.conſi.40.col.ſi.lib.iii.& Soc.conſi. 51.in.iii.volumine. Ex quibus clare conſtat ex conditionali fideicōmiſſo ſpem conſiderabilem , & a iure approbatā oriri ac cōpetere.Predicta tñ reſponſio Decii nō ſatiſfacit,nec pro cedere pōt , quia ante conditionis euentum(vt dixi)orta non erat actio nec obligatio.l.cedere diem.&.§.ex condi tionali preallegat.ocꝗ fatentur.ergo per pactum impediri potuit ne oriretur per regulā. dicta. l.a patre furioſo. & per tex.in terminis.in.d.l.lecta, in verſi.ſed cum fortis. Et ſic licet fundamentū Aquenſ.& ſequaciū, ꝙ quāuis ci uili obligatio ipſo iure p pactū tolli nō poſſit īpediri, tñ ne oriretur poſſet cōcludēter nō ꝓbatur in.d.l.ſi tibi ſubtiliz ando terminos, vt ſcribētes preallegati faciūt:attñ ꝓbaſ in tex.dicti verſi. ſed cum fortis.l.lecta,vt p regulā.l.a patre furio. ꝓut et.dixere Iaſ.et alii,in.d.§.ſi tibi.et Aqueſ. hic col.ii.& i.l.pactſ,co.vii.j.eo.Et ad hoc nō rñdet.Deci.

Nō obſtat ꝙ ſubeſſet ſpes ortus & natiuitatis, purificādiq; fideicōmiſſum, quia ſuberat ſimiliter. in.d.l.lec. & tñ per pactum impedita fuit:preterea, ut dictum eſt, facilius impeditur quid in eſſe produci,quā iam productū tollatur. Magna.n.eſt differentia * inter ius in re, & ius in ſpe. 18
Primum difficilius tollitur quā ſm legem filius paciſcendo cum not.infra eo.c.ſi.de conc.preben.lib.vi.& .c.pe. de preb.in eo.Dec. pulchre in conſi. cxlvii. col.ii. &. 609. cir.ſi.Nimirum igitur ſi ius de futuro ſpe de preſenti exiſtente competens facilius tollitur.t t ſic ne actio oriatur ipſo iure pactū citius ſit quam vbi re ipſa ac de preſenti cōpetit.Curt.& Ripa.hic nolentes diſcedere ab opin.Raph. commenſ. & difficultatem vrgere videntes argumentū ad oppoſitum factum, & quandam cōſiderationē Pau. de ca.hic in.ii.col.ſeq.dicunt. poſſe difficultatem ſolui per l.quoties.ff.de noua.&.l.ſub cōditione.ff.de ſol. videlicet ꝙ licet ſpes ſit per pactum finita * non tamen eſt finitum 19
fideicom.quia etiam per puram ſtipulationem non noua re conditionalis ſtipulatio ante conditionis euentū legib. prealleg.Et per conſequens inde poſt conditionis euentū fideicommiſſum purificatum tolli non poterit per pactū niſi ope exceptionis per regulam. d. §. pactus ne peteret. Sed dicant mihi,precor quid aliud eſt ſpes predicta, quā dubium & incertum, grauamenq;:& denique ipſum cōditionale fideicommiſſum.Certe nihil , vt patet ex hac.l. noſtra,cū gl.& in.i.not.dixi:ſublata ergo & finita predicta ſpe ſublatum erit ipſum fideicom.corruunt ſuperedificatā,ſublato fundamento.c.principatus. & cum Paul.l. q.i.Id que dicere voluit legiſlator.in.l.cum proponas.la.i. infra eo.dū ait remiſſa ſpe fideicommiſſi perſecutio ceſſat. Tanta eſt igitur inter predicta differētia , quan a inter qn que ſolidos & ſexagīta denarios (vt aiunt) allucinatiq; fuere Pau.de ca.Cur.& Ripa in arg.lumpto ex.l.quoties &.l.ſub conditione preallegatis volentibus obligationē conditionalē non nouari per purā,niſi poſt euentum cōditionis,quia nouatio fieri non poteſt * ante cōditionis 20
euentum,quum adhuc non ſubſit obligatio que noueſ, ſitq; nouatio prioris obligōnis in aliā tranſlatio atq; trāſfuſio.l.i.ff.de noua.declarat Pau.de ca.in d.l.quotiens. eo. i.Sed huiuſcemodi ratio in ꝓpoſito noſtro ceſſat, qa nō ſit tranſlatio obligationis & pactum ,ac conuētio ortum obligōnis (vt diximus) bene poſſunt impedire. Nec ob. tex.in.l.i.in.§.ſi parens.ff.ſi quis a paren.fue. man.ibi exce ptione doli appelletur ergo non ipſo iure tollitur obligō per pactum.Quia rñdetur vt hic p Mod.Taurin.col.v.et melius per Aquenſ.ii.* ꝙ intelligitur de exceptione intē 21
tionis,& facti,que cōtra agentem de facto & ſine actione cōpetit.l.qui ſe debere,vbi gl.& doc.notant.ff. de cōdi.cau.da.l.nec intētio.J.ti.i.tradit late Are.inſti. de excep. col.iiii.Fel.& alii in rub. de excep. * De intellectu vero 22
d.§.ſi parens, vide Alex.conſ. 141.in.iii.dub.lib.ii.& in.l. illud.col.ii.vbi etiam Cor.C.de coll.Ex predictis apparet opin.Raph.cōmenſ.& ſequacium non poſſe de iure procedere,& contrariā veriorē eſſe precipue per tex. noſtrū ibi finitum eſt.ſecundo per.d.l.cum proponas. ibi fideicōmiſſi perſecutio ceſſat. Tertio per tex.in.d.l.lecta, in verſ. ſed cum fortis & regulam d.l.a patre furioſo.

Tertio,noto ex ſecunda parte legis * ꝙ ſi cōtractus a 23
principio deceptionē nō continet ꝓpter dubiū & incerti tudinē futuri euentus,prout in caſu iſto,an Philinus ſuſce pturus eſſet liberos, vel non licet poſtea ex ſubſecutis appareat,cōtractum eſſe cōtrahenti damnoſum nō reſcindi tur,quod eſt no.ad materiā ꝑcipue.l.ſecunde.J. de reſcin. uend.ſecundum Soc.Rimi.Iaſ.& alios,& vt ante omnes

di·it Salicet.ſi remittens cōditionis incerti prædicto caſu
eſſet minor, quia nō reſtitueretur ad reſcindendū cōtractū.
l.de fideicōmiſſo.ſ ti. i.q̄ tñ loquit in reciproca remiſsiōe
fideicōmiſsi viciſsim iniuncti: probatur tñ ratione* quia
24 vbi aliquid pōt ſe habere ad lucrum & ad dānum ex euē
tu qui ſequitur remiſsio iniuſta, nec leſio taliter apparens
conſideratur.d l de fideicōmiſſo in rōne.l.ſi ea ſ. de vſur.
l.ſi pater.ſ.de inoffic.teſta plura.n propter dubium futuri
euentus tolerantur, que alias non admitterentur, dictis le
gibus, vbi Bal.Pau.de caſt Rimin Iaſ.et alii, multas nota
biles deciſiones accumularūt Et Cō.in conſ.422. Bolog.
inter conſi Alex.iiii volumine conſi.53.col. penu Deci.
in.l.ſi emancipati col.vii.ſ de collat in conſi.123.col ſi et
175.col v. Hæc eſt ergo nā cōtractus & diſpōnis que fit
25 ſuper dubio euentu: ut licet ex eo * nihil ſequatur, & defi-
ciat conditio, ſi ſub condōne erat non repetatur datū: nec
reſcindatur contractus ut hac.l.ſecundū ſcribētes Hic tñ
remiſsio incerte ſpei ſecuta eſt pro datione ſextantis, licet
ſpes ex poſt irrita fiat, deficiatq; conditio. Datū ḡ Fronto
ni pro remiſsione incerti ſeu incertitudinis fideicōmiſsi cō
ditionalis tēpore q̄ Filinus filios non habebat, non pōt re
peti, quāuis liberi ſuperuenerint, & conditio defecerit, qa
nō defecit remiſsio incerte ſpei per Filinū facta accedat l.
ſi iactū.ff.de ac empt.et.l.nec emptio ff.de cōtrahē.emp.
que ad predicta faciunt, ſm Alex.& Rimin.hic.

26 Secus eſſet qn̄ id datum fuiſſet * pro remiſsione fideicō
miſsi, qđ contingeret deberi hoc expreſſo, quia tunc repeti
tioni locus eſſet Alex hic.co j.& moder. Taurin pen.qđ
videtur indubitati iuris tanq̄ cauſa ob quā datio preceſ-
ſit non ſecuta ff de condi ob cauſam per totum

Et quia mā remiſsionis fideicōmiſsi * eſt ualde utilis &
27 practicabilis & male enucleata, ꝓ intelligētia articuli ſic di
ſtinguendo dicas, aut loquimur in remiſsione fideicōmiſ-
ſi facta p maiorē aut p minorē prio caſu aut ab uno fcā,
eſt aut reciproce, ſi ab uno aut recipientis, gratia tñ. Et ſic
aīo donandi, et ualeret Bal hic col.j uerſ.ſed ſi eſſet et mo
der. Taurin.3.faciunt vulgare regule de quibus. ſup Ia.
& Cur.& l.queritur.in.§ ſi uēditor.ff.de edil edic qđ re-
mittētibus actiones ſuas nō eſt dandus regreſſus cū accu
mulat cōſ.551.Et ſi queras an poſsit reſcindi ex remedio.
l.ſi unq̄.ſ.de reuoc.do.dicā in ſequentibus. Et an requira
tur inſinuatio ante extimato dubio euentu res quingen-
tos aureos excederet. Dicendū q̄ ſic alias uſq; ad ſummā
illam tātū ſubſiſteret.l. ſancimus tradit Iaſ. in.l ii.in.§.ex
28 his. col.penul ff de uerb.oblig.* niſi interueniſſet iuramē
tum quod inſinuationis defectū ſupplet. Deci.plene cōſi.
488.&.536.& Curt.iunior conſi.141.columna ſi.

29 Aut remiſsio facta fuit * dato aliq̄ ſeu mediāte pecunia
& ualet. tex. eſt hic in principio legis, nec eſt reſciſsibilis,
& q̄ ille cui facta eſt remiſsio liberos non ſuſcepiſſet. Sicq;
purificatū eſt fideicōmiſſum p dubium euentū, ut ſup.di-
ximus.nā arguendo a correlatiuis iuxta l.ſi.ſ.de iudi. ul-
duit.col·ſicuti ex pte Filini dantis ſextantē nō pōt reſcidi:
licet ſuſceperit filios: defeceritq; conditio pariter nō debet
poſſe reſcindi p Frōtonē recipientē ſextantē, licet poſtmo
dū purificetur fideicōmiſſum rōne predicti dubii euētus
& effectus cauſe cōſumati, ut dictū eſt ō, quia ut ēt.ſ col.
ſi.inquit Bal.nō conſideratur euentus. ſed precipuū effe-
ctus q̄ tpe leſio apparere nō poterat.ḡ cōtractus firmus re
manere debet: ſi tñ cōſiderato dubio euentu ex tali remiſ
ſione remittēs reperiatur leſus ultra dimidiā iuſti pretii re
ſcindere illā poterit beneficio legis ſcđe.ſ.de reſcin.uendit.
ut hic p Cur.& mo.Taurin.col.iii. & Rimin in.d l de fi-
deicōmiſſo ad finē.diſpō n.illa locū habet etiā in cōtractu
tranſactionis ſm magis receptā ſniam doct in.d l.ii.Si ue
ro remiſsio fuiſſet reciproca, tunc ēt facta uno nūmo non
pōt reſcindi ſm Baldum Rimin. & alios quum ceſſat le-
ſio ꝓpter uicitudinem remiſsionis.d.l.de fideicōmiſſo, &
probatur in d l.cū proponas, ibi fideicōmiſsi perſecutio
30 ceſſat.* Secundus caſus principalis eſt, de remiſsione fa-
cta a minore, que ſi fuerit reciproca nō reſcinditur, ēt ope
reſtitutionis in integrū, qa in pari cōditione mutue remiſ-
ſionis leſio aliqua intercedere nō cēſetur caſus eſt ſm oēs.
in.d.l.de fideicōmiſſo, niſi conditio fratrum remittētium
portionē inequalis eſſet, quia unus eſſet cū liberis, aut ap-
tus ad ſuſcipiendū alter ſine liberis, & impotens uel inha-
bilis ad ſuſceptionē liberorū tunc minori remittenti fidei
cōmiſſum ſuccurrendum eſſet uia reſtitutionis in integrū
quia nō fecit quod quilibet diligens paterfamilias feciſſet.
ergo reſtituitur l.fina ſ de in integrum reſti. min.leſus n.
tunc fuit. Et ita ſenſt Aret.hic.Deci col v & Cur.iii.et De
ci in.d l.de fideicōmiſſo poſt Raphael cōmē.& ita eſt te-
nendū quicquid ibi ſubdubitantes ſcripſerint Lanc Dec.
& Aquē cōſtante videlicet ex p̄dictis de leſione ꝑꝑ quā
minori conceditur in integrum reſtitutio, pōt etiā alter
leſio in minore conſiderari, ut p Cōmenſem in preallega-
to conſil 114. in tertio dubio, quem ſequuntur Deci.hic
col.v Curt & moderni Mediolanenſes

Aut remiſsio facta fuit ab uno tantum Et tunc aut aliq̄
dato, med ānte pecunia, aut liberaliter, & ex cā donatio
nis p̄ caſu ſi minor.ex remiſsione facta forte ꝓ modico re
ſpectu bonorū fideicōmiſſo ſubiectorū grauiter reperia-
tur leſus ſine dubio in integrū reſtituendus erit.l.ſin.preal.
legat.& probatur ēt in.d l de fideicōmiſſo, ubi dr̄ fideicō
miſsi remiſsionē reſcindi nō.poſſe, quia reciproca fuit, &
in pari cōſiderabili non datur leſio. ſecus ḡ in remiſsione
ab uno tñ facta data conſiderabili leſione et q̄ remiſsio
iurata eſſet, per ea que tradunt Deci conſil 180 cū ſequē-
ti &.616.Cur.iuni conſ 51 &.101.Soc.Iunior conſ 144.
in prima pte* cū aliis que deo fauente adducā in. d l.ii.ſ. 31
de reſcind uendit. imo ſi in bonis fideicōmiſſo ſubiectis
fuiſſent imobilia remiſsio quātū ad illa inualida eēt, & mi
nor ipſo iure tutus, & extenditur predicta cōclo ad remiſ
ſionē fideicōmiſsi factā ab adminiſtratoribus eccleſie, ut
poſt Bal ponunt hic moder. Taur.col.iiii ſi uero liberali-
ter & aīo donandi facta fuerit remiſsio, minori ſuccurrē-
dū vr̄ argumentū.l.j.ſ.ſi aduer dona ſm moder. Taurin.
hic col iii.&.iiii.extendentes ad remiſsionē factā ab admi
niſtratoribus eccleſie uel minorū quū tales donat l neq̄at.
l pactū curatoris ſ.eodē. * Ego autē dico abſq; reſtitutio- 32
ne in itegrū minorē tutū eē, ubi ſub fideicōmiſſo imobilia
errant, tex.eſt notabilis in l ii.ſ.ſi aduer.don reſpectu ve-
ro mobilium ſeruanda eſt diſpō.d.l ii.ut ibi per Salicet.

Sed ſi remiſsio roborata ac cōfirmata eſſet, per iuramē
tū tunc cōualidaretur donatio, nec reſtitueretur minor ad
uerſus donationē * mō donatio pura ſit, ſimplexque & ſi 33
ne dolo alias ſecus, ut p cōſi 147. col iiii.uolumine.j.Cur.
con.141.& Ripā lib.iii.reſpō c.xv.& Soci.iunio.cō.144

Ex predictis infertur, q̄ datū ob defectū liberorū nō re
uocatur p er illorū ſuperuenientiam. * Et hoc quia a prin- 34
cipio gratia vtriuſq; id factū fuit ſecus ſi gratia recipientis
tantū, ut poſt Bald ſic uolunt Iaſo.Dec & Alii Subtilius
tñ cōſiderando dicas q̄ liberorū defectus fuit cā impulſi-
ua dationis finalis fuit ꝑꝑ remiſsionem incerti & conditio
nalis fideicōmiſsi: que quidem cā finalis videlicet remiſ-
ſio cōditionis incerti nō ceſſat: licet poſtea nati fuerint li-
beri.Ita Accurſi ſ.in uerſicu.5 hoc pactum Salicet.Alex.
Rimi.et alii hic & ſup dicta particula glo dictūque eſt, et
in ſuperioribus. Proceditque predicta cōclo * etiā ſi di- 35
ctū fuiſſet id dari, quia dans liberos non habebat: nā talis
cā de preterito uel de preſenti impulſiua cenſetur, ut poſt
Alber.cōcludunt hic Aquenſ & moder. Taurin.col.pen.
& finali. Cognoſcitur autē cā finalis* ab impulſiua mul- 36
tis modis, ut p Feli.in.c poſtulaſti col iii de reſcrip Iaſ.in
auctē.quas actiones col.ſup̄ de ſacr.ſanct.eccle. Dec.in.c.
cum ceſſante.col.prima de appel.& ante eos oēs, per Pau.
de caſt.poſt Bortol in·§ final ſecunda ff.de dona.

Sed cōſideratu * quia in terminis p̄dictis defectus libe- 37
rorū, ut uerba cōtractus indicant, fuit cā magis proxima
dationis, quam remiſsio fideicōmiſsi, quum expreſſe di

ctum fuerit, do tradoq; quia liberos nũ habeo, q̃ caſu deficiente eã proxima obligationis locus eſt repetitioni. ita voluit hic Bald in ult. col. Rimin. v. & Curt. penul. Et hãc doctrinam Baldi ſequitur Alex. in l. ſi pecuniam in principio in ult. col. ff. de cond. cauſa data. ergo &c.

Datum ergo ob defectũ liberorum nõ reuocatur p̃ eorum ſuperuenientiam, quod vr̃ contra tex in l. ſi vnquã 38 C. de reuo. donat. ubi donatio oĩum bonorum, uel alicuius partis facultatũ alicui facta p̃ nõ habentẽ liberos reuocatur p̃ ſuperuenientiã filior. & q̃ donator nũ expreſſerit id facere, q̃a nõ habebat liberos: preſumit n. lex. q̃ ſi de liberis poſtea natis cogitaſſet talẽ donationẽ nõ feciſſet: ideo in terminis l. nr̃e dicẽdũ videbat nato Filino ſextantẽ Frontoni datũ reuocabilẽ eſſe poſt mortẽ Filini patris. Cuius oppoſitũ hic dr̃. Cõis ſolõ eſt, q̃ d. l. ſi unquã locũ habet in donatione ſimplici & ꝓpria. Sed datio ſextãtis hic fuit ob cãm remiſſionis incerti, id eſt fideicõmiſſi cõditionalis. ut poſt Bald. uoluũt hic Ia. Aquẽſ. Dec. mo. Tauri. col. xi. & fin. Cur. & Rip. aliter ẽt ad. d. l. ſi unquã reſpõdent, ut p̃ eos, ſed pro ueritate, ut hic in li. col. inqt Rip. ſatiſq; id uolunt, Cur. Aquenſ. & plures alii: hic non agitur de donatione, ſed datione ob cãm, ac de pacto & cõuentione, & uerba textus cãtant: ꝓpterea nimirũ ſi nõ reuocatur per ſuperuenientiã liberorum: eſſet n. abſonũ contractus & cõuentiones reuocari & irritari p̃ ſuperuenientiã liberorũ iuribus vulgatis, oẽs tñ concludunt, Bal. ſequẽtes q̃. d. lex ſi unquã non habeat locum in donatione ob cãm, que non eſt proprie largitio de qua loquitur lex ſi unquã, & ſic haberis unã limitationem ad d. l. ſi unquã, ad quam plures alias limitationes & declarationes alias ordinauerã poſt Soci. & alios hic, ſed quia in p̃ſenti eleganti repetitione, illã dotauit Rip. paucis cõtentus ero.

Eapropter ad ſecundã limitationem Socini hic de uenditione modico precio factã uide ultra in dictis locis accumulata. Soc. hic. col. fi. et cõſ. 215. li. ii & cõſ. 22. uolumi 4.

Ad tertiã limitationẽ Soci. ut nõ procedat in querendis ſequitur cõiter doct. ut hic per Deci. pulchre inducentẽ legem illam, et Rip. loco preallegato, qõ. xi. Certo tñ modo diſtinguentem, ſed parum placet.

Quãuis tñ ius querendum facilius tollatur quã ius queſitũ: tñ lex ſi unquã fundata, eſt ea rõne, quia ſi pater de filiis poſtmodum natis cogitaſſet, nõ feciſſet talem donationẽ que rõ procedit & militat ẽt in iure querendo. ergo & diſpõ per iura uulgaria. Et ita tenent hic mod. Taurin. ad finẽ. xiii. co. Sed reſpõ q̃ licet mens donatoris talis forte fuerit, ita q̃ p̃ ſuperuenientiã liberorum reuocata, mutataq; preſumptiue ſit, tñ eã nõ cõcomitatur legis diſpõ, imo repugnant uerba. d. l. ſi vnquã dum loquitur de oĩbus ſuis bonis, vel de parte aliqua facultatũ, & per uerbũ reuertatur ponderando, ut hic per Deci. in. iii. col. ideo nimirũ ſi nõ procedit in querendis, ſed queſitis & radicatis.

Limita ẽt, ut non procedat in nãlibus tantum, ſed ſolũ in legitimis & nãlibus, ut per Alex. in conſi. 40 col. fina. lib. iiii. Soc. conſi. 226. col. penul. licet Alex. de nãlibus dubitet Rip. ibidẽ, qõ xxvi contrariã partem amplectitur, ut procedat ẽt in naturalibus tm̃ quod uerius eſt, quum lex ipſa, ut diximus, fundata ſit in preſumpta uoluntate donatoris uerſus filios que rõ ſiſt procedit in nãlib. tãtum §. ſi quis rogatus. l. ex facto ff. ad Trebel. cum ibi notatis facit notabilis deciſio relata per Picum in repetitione §. Titia ff. de legat. ii col. xlv. in. xii. qõ. qõ cõſuetudo Bulgari, de qua ibi, ex quo fundata eſt in preſunpta voluntate teſtatoris locum ſibi uendicet, etiã in filiis naturalibus tm̃, q̃ uero naturales tãtum proprie dicãtur, filii declarat 39 Alexan. in. d. §. ſi quis rogatus. col. xi. uerſi. ſed licet. Et quum per ſuperuenientiã filiorum naturalium reuocetur donatio ſiſt, fortiuſque reuocabitur per ſuperuenientiam filiorum legitimorum, quã materiã examinãt oẽs in. §. Et quid ſi tm̃. l. gallus ff. de lib. & poſthu. Soc. prealleg. conſ. 225. Ripa loco preal. ultra quos uide Deci. conſi. 52. col. i. 85. col. fi. 155. col. ii. Et cõſ. 265. & Ioã crot. in. d. § & q̃d ſi tm̃ col. xl. Et tenet ibidem ſub dubio tñ Rip. loco preallegato, ad finẽ q. 32. hoc nõ procedere in filiis nãlib. natis ante donationẽ, & legitimatis, ẽt per ſubſequẽs matrimoniũ quum de illis iã potuiſſet pater cogitare: & fuit opinio Bal. quã vr̃ ſequi Deci. prealleg. cõſi 266. col. iii.

Ego contrarium verius puto, & quod quẽadmodum per ſuperuenientiã filiorum legitimorum reuocatur donatio, ita pariter per ſuperuenientiã legitimatorũ, maxĩe per ſubſequens matrimonium, eſto q̃ tpe donationis nati eſſent, quia ſm̃ diſpõnem iuris cõis maior eſt fauor ac prorogatiua legitimati quã naturalis tm̃. l. j cum ſequẽti, & auten. licet. ſ. de naturalibus liberis cum accumulatis per Deci. loco preallegato, & ſcribentes in. d. §. & quid ſi tãtum, maiorque affectio patris ad legitimatos, per quos honor deculque domus & familie cõſeruatur, quã ad naturales tm̃, ut neminem latet. propterea magis retraheretur a donando, ſi haberet filios legitimos, aut legitimatos quã ſi naturales tm̃, quibus non ſunt neceſſaria tot bona quot aliis ad ſuſtentationẽ honoris, domus, & familie facit: quod pulchre dixit Cor. in cõſi. 4 li. iii q̃ iudex aĩaduertere debet, an naſcatur maſculus vel femina, quia filia nõ ſolet ita retrahere patrẽ a donãdo, quẽadmodum maſculus quũ tot bonis nõ indigeat femina quot maſculus, propterea nõ ſequitur non curauit tpe donationis de nãlibus tunc natis. ergo nec de ipſis legitimatis, quum ut oſteñ di inter ipſos diuerſa ſit rõ, ergo et diuerſum ius. l. a Titio. ff. de fur. l. Papinianus exul. ff. de minor.

Datur alia limitatio ad. l. ſi vnquam, ſuper qua cõſiſtit maximum pondus p̃ſentis mãe, ut nõ procedat in qualibet parte, ſeu re particulari donata, ſed requiritur q̃d ſit pars uel res notabilis eſtimationis, quam donator ueriſimiliter nõ fuiſſet largitus, ſi de liberis cogitaſſet: q̃cq̃d hic dicãt Ia. Cur. & plures alii de qualibet minima pte aut de ſexta pte bono. Et iſta eſt receptior ſñia a qua nõ eſt diſcedẽdũ, vt hic plene p̃ Aquẽſ. De. co. ij. & iii. & in. d. l. ſi unq̃. per Ripã qõ. vij. et. viij. Aquẽſ. in. l. ex facto. in principio. in. ij. col. ff. de vulg. Cor. con. 21. co. iiij. lib. j. & conſ. 4. lib. iii. Socin. conſil. 22. & 19. uolumi. iiii. & in repetitione l. cum auus. co. xviii. ff. de condit. & demonſt. ubi conſultũ vidiſſe dicit per ſolẽnes doctores Senenſes & Peruſinos, q̃ diſpõ. d. l. ſi unquam procedit, quando donata ſunt talis valoris & eſtimationis, q̃ donator uerisimiliter id nõ feciſſet, ſi de liberis cogitaſſet, inſpicique debere in cõſiderando uerisimili predicto qualitatẽ perſone donantis, rei que donate, liberorũque numerũ, ut ẽt per alios ſcribẽtes in locis preallegatis. Nec eſt ſuper hoc nunc ultra dubitandũ nec tp̃s conterendũ, quia (vt dixi) uarietas ſic ſe habet, vt etiam aſſerit Decius. in preallegato conſi. 366. col. iiii. & Socinus iunior in conſi. 114. lib primo.

Diſcutienda eſt alia dubitatio magni momenti, vtrum procedat lex, illa ſi unquã qñ in ſpecie illi renunciatũ fuit, prout quotidie nũc in inſtrumentis donationũ fieri ſolet, multi Excellẽtiſsimi uiri cõſuluerunt, q̃ nõ quia e lita fuit fauore filiorũ: ideo pater non debet, poſſe ille renunciare. Sed dico diſpõnem dicte legis fundatam eſſe in preſumpta voluntate donatoris preſumente lege, q̃ ſi de filiis cogitaſſet, non donaſſet: que preſumptio eliditur p̃ expreſſam renuntiationẽ que fieri põt quũ in fauorẽ patris ex preſumpta illius voluntate procedebat. Ita Bar. in. l. Titia. in §. imperator. col. ii. ff. de legatis ſcdo. idq; probant uerba. d. l. ſi bñ quã ibi reuertatur mãſurã in arbitrio ditione que donatori ſm̃ do. ut in. d. §. imperator. fol. pe. co. ſi. referunt repetitiones, & prius Dec. in. d. l. pen. col. iii. Et hec eſt receptior, cõiſque ſcribentium ſñia, ut per Ripã loco preallegato, qõ. 51. Miror q; non citauerit Modernos ita cõcludentes & atteſtantes. Videte Iaſo. in. l. penul. co. iii. ſ. eo. ubi inquit ſe pro quodã nobili Mantuano ita conſuluiſſe, & reperio illud conſi. in primo volumine ad numerum. 125. ſequitur. Deci. in. di. l. penulti. colum. ii. & ſequenti. 40

Corn.

Corne.in conſilio.xv.vol. primo Ioã.crotus in repetitione legis nemo põt,col.xxij ff.de lega.i. & Moder.repet.in.d.§.imperator,car.penulti. Non ꝓcedit ergo illa lex ſi vnq̃ qñ in ſpecie fuiſſet illi renunciatum,quia renũciando ſatis cogitatum creditur de liberis,ſed quid ſi fuerit renunciatum omni legum auxilio cũ iuramẽto,Ripa ibi in q̃one.iij.& p̄ſat.repe.in.§.impator,fol vlt.col.1.tenent.l.illam tunc procedere & non limitari hoc caſu,vt per eos,item præcedens limitatio de ſpeciali renunciatione augetur qñ donans vel renuncians ſterilem habebat vxorem,ita ꝙ non ſuberat ſpes ſuſcipiendæ ſobolis , & ideo donauit ac renunciauit , nã ſi poſtmodum moriaſ vxor illa ſterilis, donatorque ex alia liberos ſuſcipiat reuocabitur donatio,vt per Soci.in conſi.cxxvi lib.iij.& Ripam ibidem q̃one.l cum ſeq.& repetentes,in.d § imperator,loco præall. Verumtamen in caſu p̄cedentis limitationis filij poſtmodum nati ad reuocandam donationem a parte factam in officioſæ donationis querelæ remedio auxilioque iuuantur,per quod reuocant a patre donata in totum,vel vſque ad eorum legitimã, ſm diſtinctionem doctorum in locis præallegatis.

Cui remedio pater renunciare nõ potuit quum in fauorem liberorum fuerit introductũ,ſm ſcribentes p̄allegatos,de quo per Iaſ.in.d.conſil cxxv.col.fin Roma.ſublimitantem niſi filius approbaſſet patris iudicium in conſi xxvi.col fin.& Moder repeten in.d.§.imperator loco p̄alle.et ſi filii poſt donationem nati moriantur, viuo donatore qui donata aliter non reuocauit, vtrũ cenſeantur reuocata ipſo iure uel cõfirmata uide poſt Deci.& Galliau Ripam in d.l ſi.vnquam q.xxxviij & præfatos Moder.repetẽ.in d.§.imperator,car ultima.

Quinto nota ex iſto textu.* ꝙ grauatus reſtituere hęreditatem,ſi ſine liberis deceſſerit põt in p̄iudicium futurorum liberorum bona fideicommiſſo ſubiecta alienare,pater quia Philinus filius hic non potuit ſextantẽ hereditatis datum lucio Frontoni reuocare, & ſic filii in cõditione poſiti non cenſentur a teſtatore uocati, alias Philinus filius alienatum ſextantem reuocare potuiſſet.§ ſed q̃a.l.ſi.infra cõia delega & ſecundum Imol in l.lucius.ff.de hær.inſti eſt hic caſus pro famigerata glo.ſi.d.l.lucius ꝙ filij in conditione poſiti non cenſentur ſubſtituti, ſed ab inteſtato vocati. * Articulus diſputabilis eſt, ut hic per Ripam,latius per Alex.in conſil clxxxv.lib.ij.& in § ex facto , etiam in aliis locis infra allegandis ꝑ omnes ſcribentes,poteris uidere ſi uolueris Roma.cõſi. xxxij.in.ij du.& cccccxxxviij col.ſi.Alex. vltra præallegat in conſilio.xcij.in.iij volu.&.lxiiij.ad fin.in.v.vol.Corne.conſilio cxlvi lib.ij.& cclxxiij in.iij Barb.conſi.lv.volu ij Soci.conſi.cxvi lib.iij.& xxxiij.ac.lxxiii lib.iiij & in repetitione.l cum auus, in tribus ultimis car.de conditio.& demon Ludouicus bologni.conſil ix & inter cõſilia Alex.iiij vol.conſ.liii.Curt.iuniorẽ conſil.xi xlviij.lxxxvij.Dec.conſ cclxx.cclxxxvij cccxviii. ccccxlv.cum ſequen cccclxxiiii.&.cccccdv.col.ſi.Aqueſ.hic & in l ex facto in §.ex facto.ff ad trebe.& in.l.cẽturio col.penul.de vulgar ubi late Galliaula car.xxiiii. cũ ſequẽ.& Ripa col l cũ ſequẽ.Pariſiũ conſ xxxl xii.&.lxxxvi.lib iii.Ruinum conſi cxl.col.penul.cxxx. col.ii.&.cxl.col.vi.libr.& conſil. cxv.&.cxxix. .volu. iii. compatrẽ meum Alexandrinum in conſi.xvi.& cxx.& Soci.iuniorem quem nuper uidi in cõſ.cxi.cxii cxviii. cxlx.i.i.parte,in quibus locis doctores atteſtantur glo.ſi.d.l.lucius,eſſe cõiter approbatã.

Et licet hæc lex non probet illam concluſionem q̃cqd dixerit Imol quum multipliciter poſſit huic legi reſponderi ut hic ꝑ Alex.& Rimin.col ſi.Soci.Iaſ Cur.& alios & ſolutio Rimin.cuius dicta tacito auctore , ꝓ maiori parte retulit Deci.de legitima & treb.detrahendis per filium grauatum reſtituere hæreditatem ſub conditione ſi ſine liberis deceſſerit eſt optima,quia capiebat ſextantem ſuæ partis hæreditatis,& ultra,de quo poterat libere diſponere,quia ſub fideicõmiſſario non includebatur ideo alienare potuit , nec reuocatur per ſubſtitutum, & ſic filius Philini qui non erat uocatus ad illas quartas nõ potuiſſet iuridice reuocare,alia ſolutio Deci. ꝙ Philinus erat hæres patris,& propterea non potuit contrauenire facto defuncti eſt diuinatiua,nec textus in hoc ſe fundat.ſed eo quia fuit bene datus & conuentione. tali finitũm fideicommiſſum.

Prædicta tamen concluſio glo.d.l.lucius ratione & lege ineuitabiliter ut breuitati inſeruiam probatur * rõne conſiderata per omnes ſcribentes præallegatos ꝙ ea q̃ ſunt in conditione nõ cenſentur eſſe in diſpoſitione lege ſiquis ſub conditione dandorum.x.ff.ſi quis om.cã teſt.filii in q̃õ.prædicta conditionaliter ſunt poſiti in ſubſtitutione,ergo &c uide alia ad iſtud ꝓpoſitum cumulata per Alex.in conſil.xxiiii.lib.iii.in ultima col.& in.l.centurio col antepen Aqueſ.in.l.ſi pacto quo pœnam col.fin.infr.eo.Iaſ in.l ſiquis eũ in §.primo.col.ii.ff de vulg.& in d l.gallus in principio in. ix.col. & poſtremo uidete pulchre Bal in l.ſi plures col fin.infra de condi inſer.ubi limitat quando conditio haberet implicitam diſpoſitionem per legem fideicommiſſa in.§ cum eſſet.ff.de legat.iii.lege.vero clariſsime probatur dicta concluſio.in § ex facto.l ex facto.ff.ad trebe.Ibi filij in cõditione poſiti concepti ante deportationem grauati licet faciant deficere conditionem ſubſtitutionis,tamen non impediũt, quin fiſcus omnia conſequatur excludatque tam ſubſtitutos quia deficit conditio propter ſuſceptionem liberorum,q̃ etiam ipſos filios ex quo apparet non fuiſſe uocatos ex teſtamento grauantis,alias excluſiſſent fiſcum, ſed uenire ab inteſtato qua uia non poſſunt ad p̄dicta bona per fiſcum propter delicta,patris confiſcata aſpirare,ut poſt Alex in.d §.ex facto,ſcribit etiã Soci.iunior, in præalleg.conſi.cxviii.col iii & Ripa in.d.§. ex facto col.ii *ubi dicit eẽ caſum ineuitabilem pro glo. l.lutius, quod filii poſiti in conditione non cenſentur ex teſtamẽto grauantis uocati ſed ius ſuccedendi ab inteſtat.illis reſeruatum eſt,& per conſequens pater grauatus reſtituere hæreditatem ſi ſine liberis deceſſerit non cenſetur grauatus ipſis filijs hęreditatem reſtituere , ſed ab inteſtato ſunt uocati,& ſic ſuccedent patri ab inteſtato tãtum,uel ex teſtamento ſi pater illos uocauerit, faciuntque deficere conditionem fideicõmiſsi ut dicit tex d §.ex facto,& ſi dicas ꝙ ille textus uidetur oppoſitum ꝓbare,dum in fine dicit fiſcum uendicare bona cum ſua cã ut fideicommiſſum p̄ſtet,ergo filij erant ad bona illa uocati Reſpondeo ꝙ loquitur de ſuſceptis poſt deportationẽ tanq̃ ab alio nouo homine,& tunc iſti non faciunt deficere cõditionem ſi deportatus deceſſerit ſine liberis tanq̃ ab alio ſuſceptis,& ſic non proſunt fiſco,quia fingitur deceſsiſſe ſine liberis ideo fiſcus capit bona cum ſua cã , ut uidelicet illa ſubſtituto reſtituat quũ deportatus fingatur ſine liberis deceſsiſſe, ut ibi per omnes ſcribentes & ad tex.l.lucius in fine ibi p̄tulit * qui uideſ uelle ꝙ teſtator, filios uocauerit p̄ferendo illos ſubſtituto ut hic per Modern.de Ripa,col iii Reſpon. ut per Alex.ĩ.d.§.ex facto col.ii.& in præalleg.conſi.clxxxv. col.iiii uel clarius ꝙ ibi lucius ticius dicitur ſubſtituto prætuliſſe filios fratris,cõditionaliter non diſpoſitiue excludendo ſubſtitutum ꝑ ſuperexiſtentiam filiorum quos in conditione poſuit.& ſi diſpoſitiue præferre uoluiſset,ultra ꝓceſsiſset diſponẽdo,illoſque ad hæreditatem uocando ut fecit fratrẽ, ſed ſatis ei uiſum fuit conditionaliter p̄ferendo ut conditionem fideicommiſſi deficere faceret reſeruãdo illis ius ſuccedendi eius patri ab inteſtato.quæ reſponſio ſcripturæ illi apta eſt & conueniens,quũ uerba ſm ſubiectam materiã intelliganſ.l ſi uno infra loca.l inſulã infra de p̄ſer.uerb.cum multis aliis quæ cumulauimus in l.ſemper in obſcuris infra de reg.iur.

Vtilitates reſultantes ex p̄dictis * an ex teſtamento cenſeantur filii ſub conditione uocati uel reſeruatum dũ

taxat eis ius ſuccedendi ab inteſtato multę ſunt, & ma-
gni ponderis, uide poſt alios Lan. galliaulam in repeti-
tione dictæ legis centurio, car. xxiiii & ſequen.

Sed q̄a fideicōmiſſum ex coniecturis inducitꝰ & qui-
47 buſcunque verbis * etiā ex tacita uolūtate teſtatoris ac
nutu, lege cū ꝓponebatur in fi. ff. de leg ii. & .§. fratre l.
pe̅to eo. tit l. quærebatur, in fi. ff. de milit. teſta. cum mul-
tis accumulatis per Soci. in l. prima, col. lxxiiii. in. vii. li-
mit. de vulga Deci conſil. xv. xxxviii, ccccxlv & . cccc-
lxxx. Lud gozadi. conſi. xxx. & cii Lan. galliau. in re-
petitio d. l. centurio col. lxxxvi. cum ſequen. Ripam in
rub. ff de vulg col ii. & in. l. prima, numero. xxxix. eo.
titulo, Pariſ conſ lxxxvi. col. iiii. lib. iii cum ſimilibus.

Solent conſulentes in fauorem filiorum in ſubſtitutio-
ne nominatorum inquirere & conſiderare aliquas con-
iecturas ex quibus arguant fideicōmiſſum iniūctum ſeu
poſitos, in condi ſubſtitutos fuiſſe & ex mēte teſtatoris
coniecturata ad bona & fideicōmiſſum uocatos. De qui
bus certa doctrina dari nō pōt, ideo uidendum in locis
præallegatis, & ēt per Ruinū in conſi. clviii. ll ii & cxx-
48 viii. lib. iii. ſed inter cæteras ꝙ illa principatum tenet, quan
do teſtator ſubſtituit ſi inſtitutus ſine maſculis deceſſerit
iſto caſu maſculi ex teſtamento grauantis ad fideicom-
miſſum vocati cenſentur, & ſubſtituti, nec ꝓcedat tunc
concluſio glo. d. l. lucius ſm Guidonem Papæ in q̄one
clxxxiiii. quia ꝓpter expreſſionem maſculinæ qualita-
tis diſpō cenſetur habere caput, incluſiuū ita ut ſubſtitu-
tio diſpōnem contineat in perſona filiorum maſculorū,
qui ꝓpterea ſubſtituti cenſentur ꝑ nor. deciſionē Bart.
in l. liberorum col penul ff. de ver ſignifi. & in. l ñ §. vi-
49 dendum. ff. ad trebel * concludentis ꝙ ſtatutum di po-
nens filias non debere ſuccedere ſtantibus maſculis du-
plex caput habere cenſetur vnum excluſiuum fœmina-
rum, aliud incluſiuum maſculorum. & ſic continere di-
ſpōnem in perſona maſculorum, vt ſuccedāt maſculi &
non fœminæ & uerba conditionalia ex mente ꝓferen-
tis diſpōnē inducunt l. fideicōmiſſa. § cum eſſet. ff. de le-
5 ga. iii. nimirū ergo in caſu nr̄o ſi uerba p̄dicta ſi ſine libe
ris deceſſerit inducunt diſpōnē in perſona maſculorum
ita vt maſculi vocati cenſeantur, & ꝑ eos neceſſario ex-
cluſæ fœminę, quum vnius excluſio alterius ſit incluſio
& econtra l cum p̄tor. ff. de iudi. c. nonne de præſumpt.
cum ibi plene notatis, nec mirum ſi teſtator ſic diſpoſuit
quia per maſculos & non per fœminas conſeruatꝰ agna
tio. l. ꝓnunciatio in fine. ff. de verb. ſigni. & prædictam
deciſionem Bart. ſequuntur cōiter ſcribentes. ut per Bru
nū in tractatu ſuper prædicto ſtatuto ꝙ ſtātibus agna-
tis. xxvii. in. xiii. articulo principali, Are conſi. xxvii. ꝓ-
ponitur & . clix uiſo col. pen Soci conſi. xxviii. & . cci.
in. l. filiæ dotem col. fi infra de collat. prædictā notabilē
deciſionem Guido papæ in pluribus locis tā legēdo, q̄
conſulēdo ſecutus eſt Deci. ut hic in quinta col & in cōi.
cclxx. cccxviii ccccxiv. cum ſequenti cccclxxiiii. ad fi.
& . cccccl v col. fi. efficaciſsima rōne ſm cū ueritate id eē
ſubnixum oſtendens, quia in caſu dictæ legis Lucius cū
gl licet filii in conditione ueniunt ſolum ab inteſtato cū
eis admittantur ſimul filię fœminæ. l. maximū uitiū infra
de lib præter. & in auctentica de hæred. ab inteſt in pri-
cipio nec offenditur teſtatoris uoluntas ſed potius ſerua
tur, verum quando a ſtatuto uel a teſtatore uocati ſunt
ſolum maſculi & non fœminæ non pōt dici teſtator uo
luiſſe eis reſeruare ius ſuccedendi ab inteſtato quia in via
inteſtati, ut dictum eſt, fœmina ſimul admittitur cū ma-
ſculo quod eſſet contra mentem & uoluntatem teſtato-
ris qui non curauit de fœminis ſed de maſculis, neceſſa-
rium igitur eſt dicere ex teſtamento illos e. uocatos, nec
refrāgatur quod expreſsio facta de maſculis facta videa
tur, ut aliqui dicebant ꝓut tacite ineſt per uiā ſucceſsio-
nis ab inteſt quo caſu expreſsio nihil debet operari l. iii.
de legatis primo, quia reſpon. Deci. in c d. conſi ccccxl-
xxiiii. expreſsionem hic aliter factam uideri q̄ tacite ineſ
ſet. nam expreſsio tm̄ maſculorum facta fuit a teſtatore,
tacite uero tam de maſculis q̄ de fœminis intelligebatur
ut ab inteſtato ſuccederent, vnde expreſsio limitate fa-
cta de maſculis aliquid operari debet ita ut ſm Deci. ſit
neceſſe fateri maſculos ad excluſionem fœminarū ex te
ſtamento in quo hoc diſponitꝰ, uocari & includi, ut uer-
ba aliquid operentur, & non ſint ſuperfluo poſita, con-
tra legem ſi qñ, cū notatis de legatis prio, & ſm ipſum
Decium in. d. conſ cccccxlvi eſt uериſsima concluſio, nec
contra cōem, quicquid alii dixerint, quum in iſtis termi
nis non ſit qui contradicat ſm eum. Ego infra id a uerita
te longe alienum eſſe oſtendam & hanc ſniam ſequitur
Curt. hic col iii. dicens ſe ita conſuluiſſe in ciuitate Brixię
& ſm eius reſponſum iudicatum fuiſſe, & ſententiā inde
confirmatam per illuſtriſsimum conſilium Venetum,
conſ Curt. reperies numero. lxxxvii. ubi eadē uerba di-
cit qꝗ iā antea ter ita conſuluerat in ciuitate Brixiæ, &
ego pariter ſæpe ita conſului & obtinui in arduis cauſis
iudicio doctiſsimorum uirorum, in cōſilio Illuſtriſsimi
Principis mei aſtantium, in dictam ſniam inclinantium,
& inuenio etiam in præſentia Soci. iuniorem prædictā
concluſionem approbantem & conſulendo ſæpe ſecu-
tum fuiſſe opinionem Guidonis papæ & Decii confir-
mando maxime in conſi. cxiiii col. iiii. cxix. col. pen. &
ccxvi. col. vii in prima parte & Gozadinū bonoñē. idē
feciſſe ut patet ex conſ. ſuo. xxvi. col. iii. & ex conſi. lxiiii.
multiſque rōnibus prædicta opīo ꝓbatur quēadmodū
ex prædictis colligi pōt, & primo per deciſionem Bart.
in. d. l. liberorum & in. d. §. uidendum. ſecundo per rōnē
quā Decius efficaciſsimā ſꝑ arbitratus ē, ꝙ ſi maſculi nō
eſſent uocati ſuccederent cum eis fœminæ, quod refraga
retur menti & uoluntati teſtatoris qui maſculos uocauit
& non fœminas, tertio quia expreſsio facta de maſculis
nihil operaretur, eſſetque ſuperfluo poſita contra legem
ſi quando de lega. i. quia ab inteſtato tam de maſculis q̄
de fœminis intelligitur. l. cū auus ff. de cōdi. & demō. l.
cum acutiſsimi infra de fideicōmiſ. quarto quia ꝑ exp̄ſ-
ſionē maſculinæ qualitatis teſtator uidetur conſideraſſe
conſeruationem agnationis & bonorū in agnatione. §.
cæterum & . §. media Inſti. de agn. leg. ſuc. & . §. pen. l. i. ff. 50
de ue. inſpi. * quæ eſt cā excluſiua fœminarū ꝑ quas de-
ſtruitur agnatio, quæ per maſculos conſeruatur. l. ꝓnun
tiatio in fi. cum not. ff. de uerb. ſigni. tradit Io. andreas, in
addi. ad Spec. in rub. de teſta. Are. cōſi. xxvii. col. ii. Soci.
conſi. cxvi. col. iiii. & Deci. conſi. ccxxvii. cum vulgar. 51

Quinto & ultimo * quia qñ aliquis remouetur a lu-
cro contemplatione alicuius perſonæ, illud lucrum ap-
plicari debet illi perſonæ, cuius gratia & contemplatio-
ne fit depoſitio & auſertur lucrum. §. amittere. l. poſt le-
gatum. ff. de his quibus ut indig. l. ſi legatarius infra de le
gat. l. ſi defunctus infra de ſuis & legit. tradunt Bart. in. d.
§. uidendum, Aret. & Soci. in conſ. v. allegato, Roma.
pulchre in ſingul. fol. xliii. ſingul. incip. regula eſt.

Contrariam opionē iudicando amplexū fuiſſe legi-
mus ampliſſimū delphinatus Senatū, reiectis ꝑ Guido-
nem papę adductis ut ipſæ Guido papę refert, in q̄one.
cccccc. ſequuntur hic Moder. mediol. & Ripa, & latius
idem Ripa in. l. centurio col. liii. dicentes cōem opionē
eſſe contra Decium ut patet ex conſi. Alex. xxiiii. lib. iii.
Soci. lxii. & . cxvi. uolu. iii. idem conſulēdo uoluit Alex.
conſi. cv. lib. primo & conſ. clxxxv. lib. ii. Soci. in repet.
d. l. cū auus col. lxv. cum ſequenti in uerſi. ſed hic cadit
pulchra, Deci. mei conſi. ccxviii. col. ii. & . ccxci. col. fin. &
Pariſi. conſ. xxxi. & . lxxxvi. li. ii. vbi teſtatur hāc eē cōem
contra Decium, ꝙ non inducitur fideicōmiſſum, nec ꝑ
dictā qualitatē maſculinā importari diſpōnē in p̄dictis
terminis. ex quibus potes perpendere q̄ grauiter erra-
uit acutiſsimi ingenii uir Decius aſſerens dictā opionem
uerіſsimā & non habere contradicentem, ubi facta eſt

ſubſtitutio

ſubſtitutio expreſſa illa qualitate maſculina & iſta opinio contra Guidonem & Decium in præſentia grauius mihi pedem figenti uerior uidetur & amplectenda, & in quã inuenio inclinare nuper Soci. iuniorem ſibi contrarium in conſi. cxxviii. col. v. lib. i. licet poſtea ſubſiſtat, & ſe nihil firmare dicat & ita etiam conſuluit Ludo gozadinus in ſuo conſi. ult & Ruinus in conſi. cxli. libro iii & in conſi clxxxi col ſi lib. ii.

Et ad ita tenendum moueor, in primis quia habens regulam pro ſe, rem certam habere dr̃ & intentionẽ fundatã, itaque alleganti exceptionem in contrarium incũbit onus probandi. l. ii. cum ibi notatis. ff ſi quis in ius uocatus non ierit & dixi late in. l. prima. ff. de reg. iur. ſed regula eſt & cõis approbataque concluſio ꝙ filii in conditione poſiti non ſunt in diſpõne, nec ex teſtamento uocati cenſentur, ut dictum eſt ſupra ergo &c.

Secundo quia illa maſculina qualitas ut uerba aperte oſtendunt uocationem maſculorum non ſonat, ſed ſubſtituti excluſionem per maſculos non per fœminas, quę ita excluſiſſent ſicuti maſculi ſi ſolum dictum fuiſſet, ſi ſine liberis deceſſerit, ut declarant Paul. de ca & alii in . l. prima infra de condi inſer. Deci. cõſi. ccclxx. & . cccexcv. & Pariſius, in præalleg. conſ. lxxxvi ſed ideo appoſita fuit qualitas maſculina ut ſoli maſculi excluderent ſubſtitutum, non eſt ergo a uerbis recedendum l. non aliter de lega. tertio, & conſequenter dicendũ maſculos in condi poſitos eẽ ad excluſionẽ ſubſtitutorũ nõ ãt ꝙ fuerint ex teſtamento uocati.

Tertio & ultimo, quia ut ꝓbauimus h̃ eſt cõior ſcribentium ſnĩa, & a cõi rõne fundata, ꝓue eſt iſta pars in iudicãdo & cõſulẽdo nõ eſt recedẽdũ iuris vulga ḡ &c.

Non obſtant modo quæ pro contraria opione adducta fuere & primo doctrina Bart in l. liberorum & in. §. uidendum quia illud tale ſtatutum expreſſe cõtinebat caput excluſiuum fœminarum diſponendo ꝙ ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccederent, ut declarant ac oſtendunt clare verba & tradunt Aret. & Soci. in conſi. præalleg. & conſequenter cõſtat ex uerbis q̃ maſculi uocantur a ſtatuto tanq̃ hñtes potentius ius ꝑpter conſeruationem familiæ & agnationis quæ ratio cõiter mouiſſe dicitur ſtatuentes ad ita ſtatuendum, nimirum ergo ſi ibi excluduntur fœminæ, & ueniunt maſculi tanq̃ uocati ut declarat Aret. in d conſ. xxvii. col. ii ſed in terminis qõnis nr̃æ fœminæ non excluduntur expreſſe ceſſat que vnica illa ratio ſtatuti conſeruationis familiæ, nec oſtenditur uoluntas teſtatoris, imo ſm illã reſeruaꝛ maſculis ius ſuccedendi ab inteſta. excluſo ſubſtituto. d. l. lucius cum glo. licet poſtmodum cum maſculis beneficio ipſorum maſculorum ueniant fœminæ ad talem ſucceſsionem, non prohibitæ a teſtatore uenire. aliis etiam modis poſt Paul. de ca. & Alex. Reſpon. Ruin. in conſi. õ. allega. ſecundo non obſtat efficaciſsima illa ratio Decii, q̃ fuit Soci. in. d. conſ. cxvi. col v. licet Deci taceat Soci. & quã ſecuti fuerunt præallega. et multi alii, quia Reſpon. in terminis iuris cõis ut pulchre per Soci. in rep. d. l. cũ auus. col. lxv. verſi. ſed hic cadit, & Pariſium in p̃alleg. conſi. lxxxvi. col. vi. a ueritate alienũ eſſe, ꝙ fœminę ſuccedant contra uoluntatem teſtatoris qa ſuccedunt maſculi ex-
52 cluſo ſubſtituto ſm uoluntatem teſtatoris * & ſimul cũ maſculis fœminæ beneficio maſculorum arg. tex. not. in §. ſi ſit agnatus. l. ii. ff. ad tertul. ubi ſoror alias excluſa matre ſublata illa exiſtente admittitur cum ea ut pulchre p Aret. in d. conſ xxvii. & . dix. & Soci conſ. xxviii. l l iii. nec ſubſiſtit ratio Decii q̃ ad excluſionem fœminarum maſculi ſint uocati ſed bene ad excluſionẽ ſubſtituti ut verba indicant, maſculi ergo ſubſtitutũ & fœminas excludent ſi grauatus id diſponere uoluerit, ꝙ ſi id facere non curauerit tunc ſecũdum diſpõnẽ iuris cõis ſuccedẽt maſculi, & cum maſculis fœminæ, beneficio maſculorũ, ut dictum eſt, idque tenet etiam Socin. iunior, in p̃alleg. cõſi. cxxviii. col. v. licet de filiis ſcribentes p̃alleg. non faciant mentionem & Gozadin. in p̃alleg. conſ. ult. col. ſi. & Ruin. loco præallegato.

Ad tertium Reſpon. ꝙ expreſsio plurimũ operatur excluſionem ſubſtituti uidelicet p maſculos tm̃, ꝙ alias etiam per ſolas fœminas excluſi fuiſſent, ut in ſecundo fundamento iſtius partis diximus ut tradit Gozadin. loco præallegato.

Ad quartum Reſpondeo ꝙ nõ ſumus in caſu in quo appareat teſtatorem ꝓuiſione ſua uoluiſſe agnationi fauere & bona in ea conſeruare quia ſi hoc uoluiſſet ultra ꝓceſsiſſet, ſed ſatis habuit ſubſtitutum excludi per maſculos. ſed quando per ſuperuenientiam maſculorũ ſubſtitutio expirauit teſtator nihil diſpoſuit, & licet forte uoluntas eius illa fuerit non attenditur, quum diſpõnẽ nõ trãſierit & ex uerbis neceſſario non colligatur. l. qdã cũ filium. ff. de hær. inſti. * ita Soci. in præalleg. cõſ cxvi.
col. iiii & Pariſi. in conſi. præalleg lxxxvi. col. vi. Ripa 53
in repet d. l centurio col liii cum ſequent. & Soci Iunio. in p̃alleg conſ cxviii. col. v. & in aliis terminis etiam in materia inducendi fideicõmiſſum id determinant cõcludunt que ſcribentes ut attendatur teſtatoris voluntas, &t tacita, quando tranſit ad diſpõnem alias ſecus.

Ad quintum & ultimum poſſet reſponderi ex dictis Soci. in. d. uerſi. ſed hic cadit, ſed quia non ſatisfacit propter ea dico in hac materia ſubſtitutionis ꝙ illud cõmodum applicatur maſculis ab inteſta. ſ quia illis reſeruatur ius ſuccedendi patri inſtituto ab inteſt d. l. lucius cũ glo. alias ſequeretur ꝙ facta alicui ſubſtitutione ſi ſine liberis deceſſerit, ſuperſtitibus filiis, quorum fauore facta ẽ ſubſtitutio, & ſubſtitutus excluſus, ꝙ certitudinarie, & infallibiliter liberis applicareꝛ ꝯ cõem ſcribentiũ ſnĩam. de qua ſupra dictum eſt, ꝙ cenſentur uocati ab inteſta. tm̃, ꝓcedit ergo concluſio gl in. d. l. lucius, etiam ꝙ in ſubſtitutione fuerit dictum, ſi ſine filiis maſculis &c.

Rurſus concluſio p̃dicta ꝙ filii maſculi poſiti in cõdi. ſubſtitutionis de qua. ẽ non cenſeantur ſubſtituti nec ex teſtõ grauantis uocati, ſed tm̃ ab inteſt. ſine ſcrupulo procedit qñ ſtaret ſtatutum prout in multis locis ꝙ ſtantibus maſculis ipſi ſoli ſuccedant, & filiæ dotentur tũc ceſſante illa efficaciſsima rõne Soci. & Decii de ſucceſsione fœminarum quæ fieret contra mentem teſtatoris, dicendum eſt maſculos non eſſe ex teſtõ uocatos, ſed eis ille illis reſeruatum ius ſuccedendi ab inteſtato, quod ex diſpõne ſtatuti excluſis fœminis eis cõpetit ſm Soci in. d. cõſ. cxvi col iii li. iii. & in . d l cum auus loco p̃alle. & ſequũtur cõiter docto. ut hic per Ripã, col. iiii. Pariſi. in conſil. lxxxvi. li. ii. Ruinum in conſ p̃alleg. & Soci iuniorem in conſi. cxviii col. vi. & . cxix. col. pen. in prima parte nec aliter ſentit, Deci. in iſtis terminis.

Procedit etiam p̃dicta cõcl. ſm Moder. mediola. hic dato ꝙ ꝓprias filias a teſta. in teſtõ excluſas ꝓponaꝛ & ſubſtitutionem factam in ꝓximiorẽ agnatum filio ſine maſculis decedente adhuc dicendum eſſet, filiis maſculis non deberi fideicõmiſſum, quia verba a quibus non eſt recedendum hoc non dicunt, & credẽdũ eſt teſtatorẽ ea condi ſolum filiorum fauorem reſpexiſſe quos in caſu exiſtentium maſculorum liberauit ſm eos. Q. d nõ eſt recipiendum quia tunc ex coniecturis teſtamenti ſaltẽ tacite apparet de mente teſtatoris uocantis maſculos in condi. poſitos, quum ne excluſis filiabus ꝓpriis uocauerit ꝓximiorem de agnatione decedentibus filiis inſtitutis ſine maſculis, cui dubium ꝙ magis uoluerit uocare maſculos ex filiis ſuis deſcendentes, alias ſequereꝛ maximũ abſurdum ꝙ agnatus ꝓximior excluderet filias teſtatoris a bonis prædictis, filii uero maſculi ipſius teſtatoris illas non excluderent, qđ non eſt dicendum. Et ita cõiter tenent ſcribentes qcqd dicant p̃fati Moder. ut p Curt. ſeniorem, in conſ. lxxvi dñs Ludo col. iiii. Soci in. d l cũ auus, col. xlviii uerſi. iii q̃rit de. q. Ripã hic, & in. d. l. cẽturio, & Curt. iuniorem cõſ. lxxxvii. ubi Brixiæ ea p̃cipue ratione ſic conſuluit, & Deci conſ. cclxx col. ij. & . iii.

Ita ꝙ ex talibus ſignis & coniecturis prædicta uerba cō
ditionalia nutum & intellectum teſtatoris oſtendunt,
nec ad diſpoſitionem tranſeunt, ut per Alex. & alios in
.l. in legatis infra de lega. & oēs in .d. l. centurio. Cui ſniæ
adſtipulatur etiā Soc iunior in p̄alleg. cōſ. cxviii. col pe.
& fi. licet ō per me citata non adducat, & Goza. in p̄all.
conſi xxvi. & .lxiiii facias igitur de p̄dicta ampliatione
limitationem, ut maſculi p̄dicto caſu ſubſtituti cenſeātur,
ac ex teſtamento uocati ſunt etiam aliæ cōiecturæ, quæ
colligi poſſunt ex teſtō, per quas infertur poſitos in con
di. ſubſtitutos ac uocatos cenſeri de quibus in ſupra alle
gatis conſiliis meminere doctores, ad quos me remitto.
54 illud autem certum eſt, * ꝙ quando inſtituti nō ſunt de
deſcendentibus teſtatoris vel de agnatione, ſed extranei
ꝙ tunc maſculi in condi. poſiti non cenſentur uocati ex
teſtamento, ſed verba formaliter & conditionaliter, (ut
iacent) accipiuntur, quia ceſſat ratio conſeruationis fami
liæ, & agnationis per conſeruationem bonorum in ea,
vt per Soci in conſi. xxxiii. col. ii. & conſ. lxxiii. col. pe.
li. iiii. Deci. in cōſ cccl xx. & Pari cōſ lxxxvi col. pe, li. ij.
55 Quinto noto ibi * facta diuiſione ſm Ripā. in. ii col.
ꝙ per ſimplicem diuiſionem nō tollitur fideicōmiſſum
conditionale ampliando & limitando, ut per eum, ſed
eſt materia §. duo fratres. l. qui Romæ, de uerb. oblig.
ubi per ſcriben Deci in conſ. cclxxxvii. & cccc xcv. &
Ruinum in pluribus ſuis conſiliis. li. volu. ſed hæc lex
non meretur in propoſito allegari, quia hic fideicōmiſ
ſum conditionale pendente condi. finitum fuerat, ut in
principio legis dicitur poſtmodum defecit conditio per
ſuperuenientiam Philini filii, ita ꝙ ſi non fuiſſet conuen
tione finitum non potuiſſet locū habere & in conſidera
tione amplius non fuiſſet, iuxta l. ex facto, in. §. ex facto
.ff. ad treb. cum ſimilibus, ita ꝙ inepte ex iſto textu col
ligit Ripā, ꝙ per ſimplicem diuiſionem non tollatur fi
deicōmiſſum conditionale, quāuis id uerum ſit in ſe, &
illa uerba facta diuiſione ſunt uerba Imperatoris relati
ua facti per Philinum ꝓpoſiti Rñdet. n ꝙ poſt diuiſio
nem factam iuxta formā conuentionis & ſextantē datū
uel remiſſum, licet eo ſuperſtite deceſſerit eius pater &
ſic conditio fideicōmiſſi ceſſauerit, tñ reperi non pōt, qa
non ceſſauit cā ob quā ſextans datus fuit, uidelicet remiſ
ſio incertæ ſpei, nec erat aut poterat eſſe amplius qō aut
dubium de fideicommiſſo tollendo, ſed ſolū de repetit.
ſextantis dati uel in diuiſione remiſſi, ut ex tex appet.
56 Vltimo noto ibi * te filio eius ſuperſtite iunctis præce
dentibus uerbis ſi ſine liberis decederet, ꝙ conditio ap
poſita in plurali numero, ſi ſine liberis deceſſerit, verifi
catur in vno qui facit deficere conditionē, ut hic p̱ Soci.
Deci & Curt. quod in caſu p̄dicto non habet dubium,
tum quia liberorum appellatione, multitudinis numero
ſeu plurali proferri ſolet. l. prima infra de cōdi. inter l. nō
eſt ſine liberis, de uerb ſig pulchre Aul. Gell li ii. Noct.
attic tum quia negatiue eſt ꝓlata ſm Deciū hic reſoluen
tem ꝙ ſi diſpō eſt negatiue ꝓlata uerificatur in vno iuri
bus p̄alleg ſecus ſi affirmatiue quia requiruntur ſaltem
duo. l. ubi numerus. ff. de teſti. quæ ſolutio confundit pri
mo per textum in d. l. non eſt ſine liberis cū ſequenti, ibi
neceſſe eſt dicamus liberos habere, qui vnū filiū filiāue
reliquit ſecūdo per ea quæ ipſe dixi ō. contra Feli. ꝙ ſi
caueatur aliquo ſtatuto, vt ſtantibus maſculis filiꝫ fœmi
næ non ſuccedant, ſtatutū locum habebit vno ſolo ma
ſculo ſtante, quia quādo eſt eadem ratio in vno, quæ in
pluribus, pluralitas reſoluitur in ſingularitatem, ut con
cludūt Paul de ca. & alii cōiter in. d. l. pria infra de cōdi.
inſer. de quo articulo uide ipſummet Decium ſibi con
trarium, & ſic concludentem in conſ. xv. l. cclxx. cclxx
vij cccl xx. cccclxxx ccccxcv. cccccl xx. Pariſi conſ. xiij.
li. ii. & quæ ego ſcripſi in l. ſingularia in quīto notabili.
ff. ſi cer pet. ubi poſt alios adheſi concluſioni p̄dictæ, ꝙ
quādo eſt eadem ratio in vno quæ in pluribus, tūc plu
ralitas in ſingularitatem reſoluatur. Abſoluta Paduæ.
xiiii. ianua M D X L vij. lectionibus Septē. nobilium et
doctiſſimorum virorum præſentia ſemp̱ interueniēte,
ſuperuenientibus feriis carniſpriuii a lectione publica ceſ
ſauimus, & quæ ſequuntur ꝓ cōplemento legis & ma
teriæ ſtudio (ut aiunt) camerario ſcripſimus.
Glo. prima utrum bene interpretetur textum noſtrū
in illis uerbis conditionis incertum, in primo notabili di
ximus & eſt tenendus ſecundus intellſ ꝙ hic grauamen
ad vnum tantum ſe haberet, ut in principio legis dixi.
Glo. in uerbo conuentione, id eſt pacto vult, q. hæc
conuentio non fuerit tranſactio, ſed pactum de quo di
cam in glo. fina.
Glo. in uerbo finitum eſt, exponēs, id eſt finiri potuit:
fuit Ceruotina expōnē faciens contra textum, ideo rep̄
hendit hic per Iaſo. & bene, Imperator. n. primo reſpon
det iuſtis rōnibus iſtud fideicōmiſſum inter fratres finitū
eſſe, inde infert ꝙ pactum de aliquid dando ꝓ remiſſio
ne incertæ ſpei fideicōmiſſi conditionalis tp̄e quo liberi
non aderant, non pōt iniquū uideri q̄uis dans poſtea fi
lios ſuſceperit, & cōſequenter quum uerbum finitū eſt,
ad qōnem per Philinū ꝓpoſitā referatur, de remiſſione
illius incerti inter fratres cōpoſita apparet ꝙ ſtat ꝓprie,
quia incertum illius conditionis remiſſum erat, & finitū,
male ergo expoſuit glo. finitum, id eſt finiri potuit.
Glo in verbo ſextante, dum intelligit tex. de ſextante
hæreditaris partis Philini, non de ſextante totius hæredi
tatis, quicquid hic dixerit, Alex. in l. ex facto, in. § ex fa
cto, el. i. ff. ad treb. bene loquitur, ut pulchre per Rimin.
infra in vlt. col. & Iaſ. iii uer. il. & fortius.
Glo. in uer. Philini ad patrem interrogantis, & q̄rētis,
referens interpretationem vult prout etiam in p̄cedenti
bus dixerat, ꝙ pactum factum fuerit inter Frontonem
& Philinū fratres, lex uero iſta ad interrogationē filii q
ut ex inſcriptione ipſiꝰ legis appet, Phil. filiū nūcupabat.
Glo. magna, diuiditur in quatuor partes, ut per Iaſo.
vel melius in quinque, vt per Ripā, quia pro veritate in
verſi. ſed an cautio, formatur principaliter p̱ glo alia qō
ſicut in uerſi. præcedenti. Itē an poſſet, ſicque duæ ſunt
partes, non vna tantum, ut Iaſ. diuidendo dixerat.
Superfluitas q̄dam uidebatur in principio iſtius gl.
p̱p̱ oppōnem formatam in uerſi. v. hoc pactum. tñ ad di
uerſa tendunt, ut poſt Fulg. declarant Lā Deci Aquenſ.
& Cur. & ſm Alex ſolutio gl bona fuit eſt iuſque de
clarāt, Alex. & Rimin. ō in. l col. faciāt q̄ i. 3. not. di ſmᵒ.
Accurſ. hic formādo tot oppo. & qōnes reddidit hāc
ſuā gl. ualde notabilē, & ſubtilē expediam illam ſequen
do ordinem Bart.
In gl. igitur ibi in repudiatione, hic in pacto eſt nota
bilis ſolutio ad iura in oppoſitum allegata, ꝙ ius de fu
turo tollatur pacto, ut hic, non autē ſimplici renūciatio
ne, * ut in contrariis, ut n. in rubri uidiſtis, pactū ē actus 57
qui duorū conſenſu nititur, ideo reputatur fortior, pōt
confirmari, & exornari, ut hic per Aquenſ in. iii col. fa
cit illud vulgatiſſimū ꝙ duo uincula magis ligāt q̄ vnū,
iuribus notis, & licet dicta rō ſit cōiter approbata, ut hic
per Bart. Rimin. & Lā. Deci. col. ii. & iii. Iaſ. col v. & Dec.
v. melior tamen & fundamentalior rō eſt quia repudia
tio eſt abdicatio q̄dā quæ operari non pōt in eo quod
non eſt nobis delatum, §. i. l. ſi ita ſcriptū. ff de lega. ii ſed
ex pacto oritur obligatio ad non petendū in futurū, ſi id
agatur, ideo nimirum ſi p̱ uiam pacti renūciatur iuri de
futuro quod adueniente condi. tollit̃, renuncians ergo iu
ri de futuro ius a ſe abdicare intendit, quod facere nō po
teſt, quum illud non habeat, & priuatio habitū p̄ſuppo
nat l. decē. ff. de uerb. oblig. l. remittit. ff. de iur. iu. & non
entis nullæ ſunt cauſæ aut qualitates l. pe. ff ſi cer pet. ſed
Pariſiē. ultra quod ius illud a ſe abdicare intendat obli
gat ſe perſonaliter non petere in futurū, ſuper qua obli
gatione de p̄ſenti fundat̃ renunciatio, ideo nimirū ſi tol

litur

litur potius pacto, q̃ ſimplici renunciatione, & quicq̃d
dixerit Deci iſta eſt nunc omnis ſcribentium ſnia. Ita.n.
hic cõcludũt Iaco.butr. Bal. Sali. Paul de ca. Aret. Curt.
& oẽs Moder. taurin. Papien. & Mediol & Abba. in c.
ex multiplici. de decim.

58 Sed mouetur pulchra dubitatio ꝙ utrum p̃dicta ꝓce
dant quando uerba renunciationis tp̃s futurũ reſpiciunt
Deci hic col. vi. negatiuam partem amplexus eſt dicens,
ꝙ in terminis noſtræ legis ſi renunciatum fuiſſet futuro
fideicõmiſſo quod ſperabatur ita uoluiſſet renunciatio
ſicuti pactum idem uolunt hic Moder. tau in. col xv. in
uerſi. & ex p̃miſſis, inferentes tunc nullam eſſe dr̃iã inter
pactum & renunciationem, ubi uerba reſpiciũt futurũ,
quia diſpõ confertur in tp̃s habile. ergo debebit ſubſiſte
re ꝑ regulã. l. in tp̃s. d. de hær. inſti & miror ꝙ non alle/
gauerint Alber. & Paul. de ca ita tenentes quos hic re/
fert, & ſequitur Aquen in. iii. col. ſed refragat̃ ratio cõis
concluſionis ſupra relatæ. cur ius de futuro tollatur pa-
cto, renunciatione uero non, quamuis.n renuncians in/
tendat a ſe abdicare in futurum ius, id facere non poteſt
ſi nullum habet ius. l decem & l. renittit p̃alleg & con/
ſequenter lex reſiſtit initio, ergo renunciatio nõ tollit ius
ipſum de futuro, & ita ſubtiliter põderãdo uoluit Bart.
hic in. ii col. in uerſi. ſed ſi uerba pacti, niſi p̃dicta renun/
ciatio transiret in pactum, ut quia facta eſſet parte p̃ſen/
te & uerifimiliter acceptante. aut renuncians ſe obligaret
ad non petendum in futurum, ut hic pulchre per Rimi.
in. iii. col. Curt. & Ripam. vi. & Moder. mediol ſup uer/
bo iniquum, tamen in prædictis caſibus eſſemus extra
materiam & terminos renunciationis. primo.n. caſu da
ra partis præſentia reſultat pactum, quia duorum cõſen
ſus, & ſic obligatio ad non petendum. l tale pactum in
principio. ff. de pactis, ut per Curt. in vi col. altero caſu,
quando renuncians ſe obligat nunc &c. ad non petẽdũ
egreditur pariter naturam ſimplicis renunciationis, &
ceſſat ratio a doctoribus in materia ſimplicis renuncia/
tionis communiter conſiderata de qua ſupra.

59 Text. autem ✱. § primi. d l ſi ita ſcriptum dum loquit̃
de die certa melius q̃ ſentiat Deci declarat, ut hic per
Curt. col iiii ſequentẽ glo ibi ad. §. uero ſi parens in glo.
al eg bona eſt ſolutio gloſsæ, ut hic per Aquẽſ in. ii. col.
circa quod uide quæ ad finem ſecũdi notabilis diximꝰ.

60 In eadem parte gl. ✱ ibi ſed error, licet Alex. ſequatur
hanc ſolutionem uti ueram, & notabilem tamen non
ꝓcedit quum ibi potius eſſet ignorantia, & dubõ q̃ er/
ror, quę inter ſe ualde differunt, ut hic ꝑ Moder. taurin.
col. xv. ideo ſolutio gl una cum ſolutione Bart. reprobã
tur hic per Lã. Deci. & Aquenſ. col. ii. & iii. tamen ſolu/
tio Bar. defendi poteſt, ꝙ ibi nec re nec ſpe ius cõpeteret:
quia ex quo nepotes futuri hæredes ignorabant mater/
teram mortuã non poterant adire. l hæres inſtitutus, & l.
qui hęreditatem de acquirẽ. hæredit quo cõſiderato ap
paret quod ibi non cõpetebat ius nec re nec ſpe, ut hic ꝑ
Deci. & Curt. col iiii. & v. põt etiã defendi ſolutio Bart.
intelligendo de iure hæreditario, ut hic per Aquenſ col.
ſi ſolutio tamen magis realis, & cõiter recepta ad tex. d.
l. nec nos eſt, ꝙ dubitabatur ibi de morte matertere de
cuius bonis agebatur an capta uel interfecta eſſet ab ho
ſtibus, ideo ſicuti non ualet pactum de hæreditate viuẽ/
tis, ſic nec de hæreditate mortui, de quo tamen dubitat̃
an uiuat, ut hic per Bart. in. iii. oppoſ. Deci. col. v. taurin.
xv. & alios Moder. non.n. ſufficit habere potentiam pa/
ciſcendi niſi paciſcẽs ſe poſſe uere ſciat. l hæres inſtitutus,
& l. qui hęreditatem infra allegatis. l. quæro. ff. de eo qui
pro tut. l. multum cum ibi notatis per Bart. & ſcriben/
tes. ff de condi. & demõ l. ſed & ſi de ſua, de acqr. hær. cũ
notatis per Bart, & tradunt hic Lã Deci. & Aquenſ. col.
ii. & iii. & ulterius ratio aſsignari poteſt, ✱ quia cũ iſtud
61 poſſet ſe habere, ut ad ꝓhibitum, & ut ad ꝑmiſſum, ſtat
ut ad ꝓhibitum per tex. in. l. prima in. §. ſi pendeat. ff. ad
macedon. facit lex ſi Ruffinus cũ not. per Alexã. & alios
infra de milit. teſtamẽ ut hic per Aquenſ. col. iii. & Lãcel.
Deci in. l edita col. vi. ff. de eden.

Contra prædicta tamen facit ✱ quod ſcribit Bart cõſi. 62
xi. col. viii. lib. primo uolens ꝙ beneficium clerici uaga/
bundi uel de cuius uita dubitatur conferri poſsit per eũ
ad quẽ collatio ſpectat per tex. quem dicit ſingul. in. l. li/
bera peculii. ff. de pecul. & gl. in. c. non oportet. el. ii. ĩ uer
bo proficiſci de conſecra. diſtin ulti. licet igitur dubiũ ſit
de uita tamen iudicatur, ut de morte, quia beneficium
poteſt alteri conferri ac ſi ille mortuus eſſet, uos uideatis
pulchre Feli in c. qm̃ frequẽter in. § porro col. pe. extra,
ut lite conteſt. licet non faciat mentionem de Barba. du/
bitat illa gl. dicens nihil de ea potuiſſe reperire. & ſic q̃uis
Fel. oĩa uidiſſet Barbat. tamen non uiderat, & inclinat ip
ſe Feli. in contrariam partem per tex. d. l. nec nos, & be/
ne, & ad. d. l. libera peculii reſpondet, ꝙ loquitur in ſer/ 63
uo qui liberam peculii adminiſtrationẽ amiſit, ex quo
dominus de illius uita dubitat, quũ æquiparetur ibi fugi
tiuo qui prædictam adminiſtrationem amittit, abuten/
do conceſsione per dominum ſibi facta, ſeruit in ꝓpoſi
to qđ hic in. v. col Deci traditꝰ ꝙ l. ante dubio de mor 64
te emphiteotæ non poteſt dominus emphiteoſim reuo
care. niſi ꝓbet mortem, & fuit Iaſo. licet Deci. taceat quẽ
refert, & ſequitur Feli. in. d. §. porro col. penu. 65

In ea. gl. ibi §. quod ait p̃tor, ✱ ſolutio gl. ad illum tex.
qđ licentia magis accederet repudiationi q̃ pacto qcq̃d
inaduertenter hic dixerit Aquenſ. col. iii. cõiter dãnatur
ꝑ doc ut hic ꝑ Bart. Bal. Pau. de ca. Alex. Rimin Dec &
Curt. ſubtiliter tamen conſiderãdo ſaluari poteſt, ut hic
per Sali. quem ſequuntur Moder. taur. in. ix. col. quia cũ
ibi conſenſus non ſit obligationis, ſed licentiæ & permiſ
ſionis reuocabilis ac gratiam ſapiens conſiderato fine a
quo res diiudicari debet. l. rem in fi. infra de iudi. magis
repudiationi vĩ accedere, q̃ pacto, qđ ad obſeruantiam
obligat. Iſta fuit intẽtio gl. q ſentit id quod præfat. cõiter
tradunt, clarius explicantes ꝙ ibi ſit conſenſus permiſ/
ſionis, & licentiæ non obligationis. Et ideo ſi uerba per
modum obligationis in futurum cõcepta ibi fuiſſent nõ
procederet illius textus diſpõ. ita pulchre voluit Bart. in
fra in. iii mẽbro principal. & extollit hic Curt. in. vii. col.
& ad oppo. Rimin. in. iii. col. ꝙ ex quo legatarius p̃ns
ibi erat, q̃uis mea renunciatio fuiſſet ac repudiatio de/
buiſſet in vim pacti valeret l. tale pactũ in principio. ff.
de pac. Reſpon. ꝙ conſideratio ꝓcedere poſſet, in renun
ciatione q̃ ut. ſ. dixi data p̃ñtia partis in vim pacti trãſit,
ſed doc. in p̃dicta ſolu. loquuntur, de ſimplici licentia &
ꝑmiſsione abſque animo paciſcendi ſeque obligandi in
teruenienti quæ a renunciatione differt quicquid dicat
Rimin ideo nimirum ſi non ualet in uim pacti facit re/
gula vulg. l non omnis ſi cer. pet. Nec obſtat qđ in op/
poſitum hic in. vi col Deci. adducit ꝙ licet in eo conſen
ſus eſſet licentiæ tñ ſufficiens erat excludere interdictum
illud competens contra occupantem legatum cõtra uo
luntatem hæredis, quia quũ adhuc non eſſet hæres talis
uoluntas (ut ibi dicitur) ſibi non nocet, conſenſus tamẽ
(ut diximus) fuit ibi ꝑ modũ licentiæ, & permiſsionis,
aliã tñ ſolu. accõmodauit hic Bart. ꝙ ibi non cõpetebat
ius nec re nec ſpe, ideo non potuit per pactum tolli, &
illam defendit Alex. hic.

Nec obſtat ꝙ in cõtrariũ Rimin. adduxit qđ imo cõ
peteret ius in ſpe ad interdictũ quorũ leg. ex quo appa
rebat de uoluntate legatarii uolentis auctorita. ꝓpria rei
legatæ poſſeſsionem ingredi, ita ut ceſſet ratio Alexã. ꝙ
non ſit p̃ſumendũ legatariũ ita facturũ ꝑ vulgatã regu/
lã. l. merito per Soci. qa iã conſtabat hæredi. de uolũtate
ingrediendi, quia reſpõ. ꝙ legatarius uolebat ingredi hę
redis volũtate non ꝓpria auct & ſic militat rõ Bart. &
Alex. ꝙ nec ſpe cõpetebat ius ex quo nolebat auctorit.
ꝓpria ingredi, ſed ꝑmiſsione hæredis. alio mõ ſolu Bar.

impugnant, etiam hic, Deci. col. vi. & Moder. taurin ix.
Sed reſponde, & defende, vt hic per Aquẽſ iii. fateor
ſolu Pau. de ca. hic, quã ſequuntur Rimin. Curt. & Dec.
65 col. iiii. v. & vi magis claram, planam, & realem eſſe, &
fuit Bart. in contrario proue hic ait Lã. Deci * quare ãt
in. § quod ait licentia illa non inducat aditionem hæredi
tatis quum ſit actus qui fieri non põt citra ius, & nomẽ
hæredis iuxta l. gerit. & l. ꝓ hærede. ff. de acquir. hæred.
& per conſequens actum licentiæ conualidet Rimin. &
Curt. col iiii. & v. hãc difficultatem uti urgentem inſolu
tam reliquere, ſed reſpondeo negando ꝙ fieri non poſ-
ſit citra ius, & nomen hæredis, quum ſit actus (ut de ſe
patet) qui etiam per non hæredem fit.
Iuxta prædicta qualiter, & quãdo iuri de pñti aut de
66 futuro renunciari poſsit * Bart. hic pro ꝑfecta declara-
tione notabilem diſtinctionem ponit q̃ ſm Lã. Deci. &
Aquenſ cõiter approbatur, ſed eſt diligenter aduerten-
dum, nam circa primũ mẽbrum de iuribus cõpetentibꝰ
ſpe, & re Bart de ineptitudine, & repugnantia arguitur
ꝙ res, & ſpes, in eodem ſubiecto non conſiſtat, ut ꝑ p̃ſa-
tos, & ꝓbatur in l. nec emptio. ff. de cõtrahen empt ibi
quia ſpei emptio eſt, & ſic eſt ſpes non autem res, ubi er
go eẽt res ceſſaret ſpes, diuerſimode Bar. nituñ Scribẽ.
ſaluare. ut hic per Deci. col vi Aquẽſ iii. Curt v. Moder.
taurin. xi. & Ripam. vi. ego credo lecturã Bart fuiſſe cor
ruptam, & ſuperfluere illud uerbum, & ſpe ut ex ſequẽ
tibus dictis Bart patet reaſſumendo. n ipſum primũ mẽ
brum de ſpe uerbum non facit, ſed de re ex quo datur in
telligi, ꝙ in præcedentibus de eo iure locutus eſt, alias
reaſſumptio q̃onis ꝓpoſitæ nõ fieret ſm terminos pro
poſitos, quod dicendum non eſt & hoc mõ melius ſal-
uabitur Bart q̃ per alias declarationes doc. ſm quas ne
ceſſe eſt, aut ualde impropriare dicta Bart. aut ipſum
fuiſſe inepte locutũ, A rep̃henſione uero Matheſil. optĩe
põt ſaluari Bar. ut ħ ꝑ Dec. i. vii col. Aquẽſ iii & Cur. v.
Rurſus contra Bart. doctrinam vr̃ textus in. § ſi ſub
condit. l ſi ita ſcriptum de legatis ſecũdo, ubi legatũ ſub
die certa repudiari non põt, & tñ cõpetit re Abſque fa-
cto nr̃o, Ang. Aret. in. §. idem iuris col. xxix. inſtit. de ex-
cept. dicit ꝙ in hac materia ille tex ſpirtũ ſuũ turbauit
ſoluendo ut per eum, quãtum ad ꝓpoſitum noſtrũ op
poſitio optime tollitur ſecundum intellectum, & decla-
rationem glo. ibi, ut hic per Curt. in iiii. col.
67 Secundo inquantũ concludit Bart. * ꝙ iura tam pſo-
nalia q̃ realia q̃ ex aliquo facto nr̃o nobis acquiruntur,
& cõpetunt pacto tolli poſſunt, repudiatione non, exce
pto iure poſſeſsionis, approbatur cõiter declarando tñ
vt hic per Deci. col. vii. Curt. v. Moder. taurin. xii. Ripã
vi. & Feli. in. c. ſi cautio in. iiii. car. de fide inſtrum. facit
vulg regula. l. pen. j. eo. & c. ſi diligenti cum utrobique
notatis de foro cõpe. notandũq; diligẽter eſt ꝙ ſcribũt ħ
Deci. & alii Moder. ꝙ ſi confiteor rem meã tuã eſſe non
68 perdo dominium, ex quo ſine traditione in te nõ trãſfer
tur, ut etiã per Feli. loco p̃allega. * Tangunt etiã Moder.
quid de recognitione de quo latius per Ripã in. l. ſi aliꝗs
rem ff de acquir. poſſeſ. multa poſſem dicere, ſed quia
incidit, & tp̃s non patitur oĩa exequi remitto te ad Pau.
de ca in conſi. cliii. in antiquis Iaco. de ſ. Georgio. in tra
ctatu feud. in uerbo dictique vaſalli ꝓmiſerũt recogno-
ſcere Iaſo conſ lxv. lib. iii. & . cclxxvi li iiii. Deci. conſ. cl-
xxxv. col. ſi cccccxvi col. pe. & fin. Curt. iuniorẽ in cõſ.
xxi. col. iii & cxl. Brun. conſ. j & Ripã lib j. reſpon. c. j. in
quibus locis plura pulchra, & etiam utilia inuenies.
69 Circa ſm mẽbrũ diſtin. Bar. * ꝙ ius de futuro in ap-
probata ſpe conſiſtens pacto tolli poſsit, ſed non per re-
nunciationem, doc. cõiter tranſeunt prima pars conclu-
ſionis ꝓbatur per. l. nr̃am, ſecunda per. §. ſi ſub condi l. ſi
ita ſcriptum de leg. ij. rõnem aſsignauimus. * in pricipio
gl. prædicta concluſio ꝙ ius de futuro in ſpe conſidera-
bili conſiſtens non tollatur per renunciationẽ multifariã
limitatur, & primo ubi parte p̃ſente ſit, q̃a pacti uim ob
tinet l. tale pactum in principio de pac ſm Bar. & cõiter
ſcriben ut hic per Sali. col. iii. Alex. Iaſ. Aquenſ. & Curt.
& quãuis. l. tale pactum in confeſ. non in renunciatione
loquatur, ut hic dicunt Bal. & Aret. attñ in dictis libris
tale pactum ꝓbat ꝙ ꝓpter pñtiã partis q̃ acceptare p̃ſu
mitur, quum de illius cõmodo tractetur, dr̃ pactum, &
valet argumentum de confeſ. ad renunciationem, ut per
Aquenſ. in. l. poſtq̃ liti. col. iii. j eo. attñ Io. de Imol. rela-
tus hic per Alex. contrariam opĩonem tenuit. quia lex
tale pactum loquitur in iure de præſenti, non in iure de
futuro, & hanc opĩonem Imol. contra Bart Alexã. &
p̃allegatos ſequuntur hic Deci. col. pe. & Moder. Tauri.
ideo quia ratio quæ conſideratur in renunciatione, cur
non præiudicet in iure futuro, quum ante ad nos ius nõ
pertinuerit. d. §. ſi ſub condi iſto caſu ſilii militat. & licet
pars ſit pñs, & taceat repudiãs ad futurum non ſe refert
aut etiam acceptat. quum faciat animo a ſe abdicandi, iu
xta naturam renunciationis, non ſe alteri obligandi. vñ
acceptatio partis non attenderetur, argumento legis nõ
omnis ſi cer. pet. ſm Picum hic, & Moder. medio. Sed
non eſt a Bar. & cõi recedendum, quæ ſm Aquen. hic
ꝓbatur optime, in d. l. tale pactum inducendo, ut hic ꝑ
Sali & Alex. etiam ꝙ uerba in futurum nõ porrigant,
tacite ſiquidem id includunt, nam lex illa gñaliter, loqr̃,
& ꝓpter præſentiam partis uim pacti obtinet, ꝑ quod
pactum ius de futuro tollitur, ut hac lege ideo & c. natu-
ra pacti eſt, ut obliget paciſcentem ad non petẽdum in
futurum, & per conſequens etiam futurum tp̃s cõprehẽ
dere, quod concederem in dubio, ſecus quãdo uerba re
nunciationis uel pacti expreſſe ad præſens tm̃ porrigerẽ-
tur, & hoc caſu opinio Imol & aliorũ iii. alleg. ſequerer
rõnibus ſupradictis, & per doctrinam Bart. ſequẽtis mẽ
bri, & ſic federe prædictæ diſtin concordarẽ opi. & p̃di
cta concluſio Bar. ꝓcedit etiam, ꝙ pars expreſſe non ac-
ceptauerit, quia ſufficit ſola præſentia ex qua p̃ſumit̃ ac- 70
ceptatio * quum de ipſius cõmodo agatur. & qđ hic in
pen. col. dixerit. Paul. de ca. & Iaſ. in. l. poſtq̃ lit. j eo. ut
hic ꝑ Alex. & Aquenſ. ꝑ Iaſ in. d. l. tale pactũ col ij. Deci.
in. c. at ſi clerici, in principio in. xi. col. de. iudi. Deci. &
Aquenſ. in. d. l. poſtq̃ lit. col. ii. & . iii. 71
Rurſus ꝓcedit prædicta concluſio * quando aliquis
pro abſente acceptaſſet renunciationem q̃ poſtea ratifica
ta eſſet, ꝑ ipſum abſentem ante reuocationem, quia eidẽ
ꝓdeſſet, ac ſi fuiſſet expreſſe uel tacite per ipſum accepta
ta ut hic per Moder. taur. col x. per no. ꝑ Feli poſt Imol.
in. c olim col. iii. de reſcr. & idem Feli. repetit in. c ſi cau-
tio col. xii. in. xii. limitatio. de fide inſtru. Ripa tñ hic col.
v. nititur hoc impugnare quia licet cõfeſsio dicit ipſe im-
pugnari non poſsit ꝑ confitentẽ, renunciatio ſic, a renũ-
ciante uidelicet. d. §. ſi ſub condi. ſed nonne eſt idẽ in con
feſsione, quæ põt impugnari ſi facta fuerit abſente par- 72
te, certe ſic. l. certum. § ſi quis abſente ff. de cõfeſ * & in
hac materia ualet argumẽtum de confeſsione ad renun-
ciationẽ, ut poſt Bal ſcribit Aquenſ. in. d. l poſtq̃ lit. col.
iii. vbi etiam Deci. ſi cõfeſsio ꝑ aliũ acceptata, & inde ꝑ
abſentẽ ratificata prædictũ operatur effectũ, ergo & re-
nunciatio. & aduerte quia Feli. in locis p̃alleg. nõ loquit̃
ita gñaliter, ut ħ referũt p̃dicti Mode. in q̃libet acceptãte
cõfeſ. uel renun. ꝓ abſente ſed in fideiuſſore uel negocio
rũ geſtore, & ſic in hñte ptãtẽ acceptãdi, ſecus. ſ in alia
priuata perſona vulg. §. alteri. l. ſtipu. ff. de uer. obli & c.
quãq̃ de uſuris in. vi. ꝑ locũ a ſpãli, et ſentit Aquẽſ i d. l.
poſtq̃ liti. col. iii in uerſi. alius caſus ẽ. inuenio tñ ꝙ Dec.
de q̃ p̃ſati Moder. nullã faciũt mẽtionẽ in. d. l. poſtq̃ liti,
col. pe. relata opio Imol. Fel. & aliorũ in cõfeſ. & renun.
acceptata ꝑ fideiuſ. aut negociorũ geſtorẽ, ꝓ abſente ſub
iũgit imo idẽ eẽ gñalr in q̃libet pſona p̃uata ꝓ abſente re
cipiẽte, ut ꝑ Imol. i. d. c ſi cautio, ꝓ q̃ adducit tẽxtum legis
ſolut̃ ff. de neg. geſ. ꝙ q̃s poſsit facere cõdi. abſẽtis, & igno.
meliorem

meliorem quam legem prius ad hoc propoſitū allegaue rat Feli.& alii in locis præalleg.eandē opinionem tenuit Dec.met.in.c at ſi clerici in principio in.xj.col. de iudic. vbi reſpon.ad §.alteri,& ad.c.quãq; vt per eū qđ eſt dili genter notandum:quia opinio Imol.ꝑ præfatos appro bata ſeruaretur in practica.

72 Secundo limitatur prædicta cōcl̄o * per Bar. in renun ciatione facta in iudicio, vt hic per eum, cum quo trāſeūt cōiter ſcribētes ꝗuis iuribus allegātibus per Bar.reſpōde ri poſſit, vt hic per Moder. taurin.col x Rip.v.& Deci. prius col penul ſed pro defenſione pręſentis limitationis eā intelligi dicatis,qn̄ renunciatio facta eſſet in forma iu dicij,& iudice,uti perſona publica,ꝓ pte acceptante: tūc .n iudex partis perſonā repreſentat alias ſecus eēt, ut hic per Aret.col ij.Rimin.iij Iaſ.v.Aquenſ.iiij.& Deci.in.d. c.at ſi clerici in principio in.xii.col.& ſic uicem obtinet pa cti per quod ius de futuro tollił.Nō obſtat ꝙ renūciatio ſit ſimplex abdicatio,ꝙ ſi de futuro ſit adhuc non com petit.d.§ ſi ſub conditione ergo,&c. ut dicūt Deci.Taur. & Ripa Quia reſpō.ut dixi.ſ. in prima limitatione in uer ſicul ſed non eſt recedendum,& ex ibi dictis apparet,qđ ſi uerba eſſent expreſſe relata ad præſens ſecus foret.

73 Tertio limitał in renunciatione iurata ✠ quia obligatio acquirił deo,qui uice partis recipere cenſetur, vt hic per Iaſ.col v.Aquenſ.iii Moder.taur.x.& Feli in.d.c ſi cau tio col.viij.Deci tamen hic col.pen & Curt vii dubitant quia renuncians ius quod habet,de pręſenti ſolum abdi care uideł,& iuramentū non extendit uires promiſſionis ultra cōſenſum Ripa hic col.v.a cōmuni dicit non eſſe re cedendum ſed non reſpondet ad dictā rōnem in oppoſi tum factam.Ideo dicendum eſt ut ſupra in prima limita tione concluſimus.pars enim hoc caſu renunciationē ac ceptare cenſetur,& ſic uice pacti fungitur, quod ergo in pacto dictū fuit,id etiā in renunciatione dicendum eſt.

Quarto limitatur in geminata renunciatione propter

75 uirtutem geminationis ✠ iuxta.l baliſta cum not.ad Tre bel.& l.pen ſ.eo.Iaſ hic col.v.dubitat,ſed non eſt dubi tandum quia limitatio non eſt vera nec procedit ut hic ꝑ Aquen.col iii.Deci.pen.Cur.iij.Moder.taur.xj.& Ripā. v.faciūt quæ pulchre ſcribit Soci.in.l legē col.iij.ſ.eo. qđ ex duplici,& geminato pacto nudo nō oritur actio, quē admodū nec ex uno,quia deficiunt ſubſtantialia,Ideo ge minatio nihil operał.Poſſent dari nōnullæ aliæ limitatio nes ad cōclu.ſed ad dicta ꝑ Aquē.& alios hic me remitto.

76 Poſtremo notatu dignū eſt ✠ ꝙ in ulti. colū.hic ſcribit Aret ꝙ aliqn̄ quis renunciat ad finem ut alteri acquirał, & tunc requirił partis præſentia uere uel ficte, aliquādo renunciat ut ſe excludat,& tunc non requiritur pręſentia partis:quia non agitur de illi acquirendo,ut hic per eum.

77 Circa tertium membrum diſtinctionis Bar. ✠ elegāter concludit ꝙ ius de futuro,quod re nec ſpe conſiderabili competit non tollitur pacto uel renunciatione quādo ad præſens tempus referunł uerba,aliud in pacto: cuius uer ba reſpiciunt futurum,& cauſam de futuro.& cum Bar. tranſeunt ſcribētes.Sed aduertas in primis ꝙ lex.nec nos. &.§.quod ait prætor male uidentur in ꝓpoſitu per Bart. alleg ut hic per Ripā col.penul.ꝗuis defendendo Bar.re ſponderi poſſit:ut circa interpretationem prædictorum iurium diximus ſupra in principio glo. attamen conclu ſio Bar.in primo mēbro poſita uerīſſima eſt: quia inten tio paciſcentis uel renunciātis reſpectu præſentis non ha bet ſe ad futurum,ergo diſpoſitio non operabił reſpectu futuri lege non omnis.ff.ſi cert.pet.& ſic non deficit po teſtas.ſed uoluntas quæ cum poteſtate eſt neceſſaria ad le gitimandum actus humanos.c.cum ſuper abbatia,& ibi in xiiij.notabili ſignat Deci.de offic.deleg.

78 Secundo principaliter uult Bar. * ꝙ quando uerba pa cti in futurum porriguntur,ut quia fiat pactum uel pro miſſione non petendo in futurum,etiam ex cauſa de futu ro ſeu per ſimilia uerba,tunc ſubſiſteret pactū,& tollere tur ius de futuro cū qua concluſione trāſeunt cōiter ſcri bentes ut hic in xiij.col.dicunt.Moder.Taur.& alii & ſe cundum deci.infra in ultima col.concluſio clara uideł,fa cit pręalle capitulū cum ſuꝑ abba ut ſupra allegauimus.

Et diligenter notandum eſt Bart hic uelle ꝙ licet uer ba renunciationis futurum tempus reſpicerēt, tamen nō tolleretur ius de futuro ſicuti tollitur per pactum. quod intellige niſi renunciatio fieret parte pręſente, & acceptan te expreſſe,aut tacite,quia tūc renūciatio, ut in principio gl.dixi uice pacti fungereł. Aduerte rurſus ꝙ licet in lege nec nos per Bartol allegata nō competeret ius re nec ſpe ut infra in ultima col.declarat Aquenſ.& late ſupra dixi mus male tamen loquitur Bartol. uolens quod ſi uerba conuentionis,et pacti in caſu illius legis in futurum porri gerentur ſubſiſteret pactum:quia imo non ualeret, ſicu ti nec ſuper hæreditate uiuentis, lege final. infra eodem: ut hic poſt Bal ſum uolunt Curt. & Ripa columna ſe ptima, & Modernio.taurin. xv. & de illo textu plura ſcripſimus ſupra, iuri ergo futuræ ſucceſſionis renun ciari non poteſt,nec illud per pactum tolli. lege pactum quod dotali, & lege fina infra eodem, niſi pactum fuiſ ſet iuramento firmatum capitulo quamuis de pactis in ſexto ſecundum Paulum de caſtro,infra in penultima co lum.quod intelligitur quando renunciatio cum iuramen to fit illi de cuius ſucceſſione tractatur,ut in caſu illius:ſe cus quando fieret alteri: ut ſi ſoror fratribus promittat de non ſuccedendo, vel petendo bona aut hæreditatem parentum ſuorum adhuc viuentium, & iuret. nam ſi parentes pacto non conſenſerint, non obſtante iura ta promiſſione poterit ſoror aut filia parentibus ſucce dere, ut pulchre per Aretinum in lege qui ſuperſtitis, columna quarta ff de acquiren.hæredi. & dixi late in.l. fina infra eodem.

Vult etiam hic notanter Bartol. ✠ quod ius competi 79 turum ex noua cauſa non dicatur competere ſpe, quum id ſperare dicamur,quod ex cauſa de præſenti ſperamus lege ſecunda.ff de ſtatu lib alioqui ſomnium eſt uel phan taſia ſecundū Modernio mediolan.hic & Ripam colum. penult & plura quæ in ſequenti concluſione tradunt leſi ben.adduci poſſunt.

Poſtremo colligitur ex dictis Bartol. ✠ quod renun 80 cians omni iuri qđ ſibi cōpeteret,uel pertineret etiam ex cauſa de futuro intelligitur quando illud tale ius de fu turo cauſam habet, & fundamentum de præſenti, non autem ex cauſa de futuro,ideo non intelligitur renūciare iuri acquirendi ſi cauſa,de nouo ſuperueniat niſi id ex preſſe dictum fuerit. Cum hac concluſione Barto. tran ſeunt communiter ſcribentes hic, & in locis infra allega: concluſio tamen dubitabilis uidebatur: quia uniuerſalis poſitio uel oratio omnia includit, quæ non reperiuntur excluſa,lege ſi chorus in principio.ff de legat tertio.Item quia imputatur ita effuſo ſermone utenti, lege final. ad finem,infra de dotis promiſſ. ego per dicta prægnantia verba ius omne de futuro ex quacunque cauſa proue niat includi videbatur,ſed reſpondeo. quod iſtæ reuoca tiones ſunt ſtricti iuris ſtrictęque intelligendæ lege ſi do mus de ſer.urb.prædic.lege cum de indebito in princi pio.ff.de probat.& ideo in generali renunciatione non ueniunt niſi iura aperta,& non illa quæ certam conſiſten tiam non habēt,quia non dicuntur proprie iura, ut poſt Bal tradit Alex in lege ꝗ Romæ in.§. duo fratres col.xii. ff.de uerbo.obliga.Nec de illis cenſetur cogitatum, ut di cunt ibi docto. propterea nimirum ſi non includuntur pro quibus allego optimū tex.in lege ſi hoīem,ubi Bar. not.ff.mand.& in capitulo.ij.cum glo.de renun. ✠ Sic ꝓ 81 cedit dicta concluſio Bart.etiam quando quis renunciat omni iuri quod habere poteſt uel poſſet,ſeu ſperat,etiam cum iuramento:quia intelligitur quando ius illud funda tum eſt ex cauſa de pręſenti,ſecus ſi ex noua cauſa ſuper ueniat,dicto.cap.ii.cum not.&.lege qui cum tutoribus.

ff de tranſactionibus, & lege ſi poſt emancipationem in .§. primo cū ibi notatis p Bartol ff de liberis legat. & iſta doctrina eſt a ſcribentibus cōiter approbata ſecundū Alexandrum in dicto § duo fratres, cart. vlt Iaſ. hic col. fi. & in l. quod ſeruus col. fina. ff. de condi. ob cauſam & in d. l. ſi cum tutoribus col. fi. Felinus in c. ſi diligenti colū. ult. in. x. limitatione de fo. compe Ripam hic col penul. & in .d. §. duo fratres in. vi qōne Bar vbi etiam alii ſcriben. & Curt iunior plura etiam congerit in conſilio c j.

82 Ex quibus infertur ad deciſionē multarum qōnum ꝙ ſcholaris iurans nō ſumere alibi gradū, q̄ꝫ in loco licentiæ id facere non ꝓhibetur virtute noui examinis in alio loco ſubeundi, ſed iuramentū intelligitur ex cauſa de pręterito, ſiue prætextu examinis facti. Rurſus ꝙ promiſsio de non offendendo ſub pœna intelligiť ex cauſa de præſenti nō ſi noua ſuperueniat inimicitia. Itē ꝙ agenti ex noua cauſa non obſtat exceptio: quia de euictione tenet actio &c. Et renunciatio beneficii etiam iurata non trahitur ad ius & cauſam quæ de nouo ſuperueniunt, ut hic per Moder. papien. & mediol. & per ſcriben. in. d § duo fratres ſexta qōne Bartol. item ſi filia dum dotatur patrimonio renunciet modo prædicto, non prohibetur ſuccedere patri illam poſtmodum forte inſtituenti, quia eſt: noua cauſa, quæ tunc non ſperabatur, ut plene per Feli loco pręalle. aliam ēt notabi. deciſionē ponūt Barto Iaſ. & alii in. d. l. qui cū tutoribus. aliam in l. i. in §. veteres ff de acquir. poſ de quibus etiā per Cur. iuniorem in conſi c j. & per prędicta dicimus male cōſuluiſſe Alex. lib. quinto conſi. quod ille qui facit pactum de non petendo uel renunciat in manibus fratris, oī iuri qđ habet vel hr̄e pōt, & ſperat in feudo paterno excluſus ſit a iure ſucceſſionis feudi prædicti; quum verba ſint in futurum extēſiua, qa non trahitur renunciatio ad cauſam, & ius quæ de nouo ſuperueniunt, vt dictum eſt, & ita conſuluit ſubtiliratum princeps Are. in conſi. iij. & vii. ſequitur Iacob. de ſancto geor. in feudo inueſti. in uerbo & vnus ex dictis uaſallis refutauit feudum colū ii. & alia etiam ratione mouentur quem prædicta renunciatio feudi non tenuit niſi in manibus domini facta fuiſſet, vt ibi per eos.

83 Limitatur prædicta concluſio Bar. & doctorum ꝙ vt non procedat qn̄ expreſſe dictum fuit in pacto uel renunciatione etiā ex cauſa, & iure de nouo ſuperueniente, ſm Bart hic communiter a doctoribus approbatū ut infra per Deci in vlt col. Iaſ. in. l quia cum tutoribus ad fi. et ceſſat hercle hoc caſu ratio qua mouentur cōmuniter doct. in prædictis locis ad tenendum concluſionem prædictā quia de tali iure ex noua cauſa ſuperueniente nō cenſetur conſideratum, nec opus eſt cōiecturis in claris. l cōtinuus §. cum ita ff. de uerb. oblig item quia ius ſuum remittentibus non datur regreſſus. l. penul. infra co. l. quæritur. §. ſi venditor. ff. de ædil. edic.

84 Secundo limitatur prædicta cōcluſio ꝙ quando ius aliquod de præſenti non competebat ut uerba aliquid operenť iuxta. l. ſi quando & ibi notata. ff. de lega primo, cū uulg. tunc ius futurū ēt ex noua cauſa ſuperueniens comprehēdit Deci. hic col. ult. ſed eſt cōtra conclu Bart exp̄ſſe approbatam cōmuniter loquitur enim quando ius non competebat, tamen vult ꝙ ius ex cauſa de futuro non cōprehendatur niſi expreſſe dictum fuerit. Non obſtat qđ uerba intelligenda ſint ut aliquid operentur, quia non procedit iſtud in contractibus qui ſtricte intelligi debent maxime ad præſumendū aliquid præiudiciale, qđ uteriſſimiliter non cadit in mentē patris, ut per Fel. in. c. ſolitæ. col. iii. de maior. & obed. ſed ius iſtud ex noua cauſa ſuperueniens veriſimiliter nō fuit cōſideratū, ut per doct. in locis præallegat. ergo &c pactum igitur & renunciatio intelligetur de omni iure in futurum competituro ex cauſa de præſenti ſi adſit, non autem ex alia cauſa non cōſiderata:

85 facit, quia potius tolleratur ꝙ verba ſint ſuperflua ꝙ q̄ quod quis indebite dānum patiatur. c. cauſam quæ cum ibi no. de reſcript. tradit Alex. in cōſi. cxlii. col ii. lib. v. & Iaſ. in. l ſi in. § in computatione col fi. ȷ. de iure deliberādi.

In eadē glo. ibi ex cauſa fideicommiſſi nō peteret ꝙ uoluit pulchre gl. ꝙ licet pactum de futura ſucceſſione uiuentis non ſubſiſtat. l. fi. ȷ. eo pactum tamen de remiſſione fideicō. ualidū ſit, ut hac lege: q̄a nō tractatur de hereditate uiuētis, ſed de ſucceſſiōe mortui, ut hic per Bar. & alios. 86
Ita vt ꝓpea poſſit quis licite uēdere bona quę ſibi debenť ex cauſa fideicommiſſi poſt mortem alicuius. De illiſq; diſponere citra incurſum pœnę de qua in. l quidā in § fi. ff. de dona & poſt Cōmenſ. & Fulg. hic ſcribunt Iaſ. Lanc. Dec. Aquen. & alii moder. in ultimis colum. ꝙ ius uero ſubſtitutionis pupillaris nec uēdi nec remitti pōt ut hic 87
p Taur. col. v. cū ſequenti, & Ripā col pe. ſed ſunt oia dicta Bar. & aliorū in d. § duo fratres in. iij. quæſtio. principali ideo uide Alex. col. antepen. Iaſ. & cæteros in. d vii. qōne Bar. cum his quæ ego ſcripſi in. l. fi. ȷ. eo. ubi reſpondi quibuſdam motiuis Moder. taur. in oppo. factis qui in. v. col. dicunt contra hanc glo ꝙ non obſtante huiuſce modi pacto remiſſiuo fideicommiſſi remittēs ac paciſcēs ab inteſtato ſuccedere poterit in aliis bonis, item & in bonis fideicommiſſo ſubiectis modo ſub alio clypeo & prætextu lḡ ſub ratione remiſſi fideicommiſſi gradiatur, ut hic per eos, ſed inique glo. perſtringunt, quæ hoc non negat ſi contingat bona illa uel hæreditatē ab inteſtato poſtea deferri: imo id innuit in illis uerbis ex cauſa fideicommiſſi. ergo ex alia non negat aliud eſſe.

In ea. glo. ibi contra uoluntatē defuncti, & ſic cōtra l. declarate, ut hic no. per Bar. & Rimi. in. v. col. Alexā ī §. diui col prima ubi etiam alii. & Aret. in conſi. lvii. col. v. dum limitat. d §. diſponat.

In ea. glo. ibi nōne eſt hic tranſactio utrum conuentio de qua in lege noſtra, ſit pactū uel tranſactio diſputabilis 88
eſt articulus ꝙ gl hic tenet ꝙ non fuerit proprie tranſactio ſed pactio uel pactum. Quæ opinio pro bari primo pōt: quia lex intelligi debet ut congruat tit. ſub quo poſita eſt. l. Imperatores. ff. de in diem adiect. §. in quibus in prima conſtitutione. C. & l. fi. in principio cum notatis per Bar. ff. de condi. inde Soci. in. c ij. col prima de lib. obla. diſponēda enim ſuis locis ſunt ſingula ut inquit pbs, ſed lex iſta poſita eſt ſub titulo de pactis. & in principio tituli, ideo intelligi datur quod loquitur de pacto non de trāſactione, alias poſita fuiſſet in ſequēti tit. prout lex de fideicom. Sc̄do quia tranſactio eſt de lite incerta. l prima. ff. eo, hic non erat lis, nec uteriſimiliter dubitabatur quum de fideicommiſſo clare conſtaret. Tertio quia per ſequentia declarantur præcedentia, iuribus uulga. & leges ſequentes cōmuniter tractant de pacto in gn̄e, nō de trāſactiōe. Quarto quia de trāſactione eſt factus ſpecialis titulus, qui incōtinenti ſubijcitur ſi Imperator de tranſa. tractare uoluiſſet legem hanc ſub illo titul poſuiſſet. Quinto per tex. quem ad hoc citat hic Bal i. d. § duo fratres, ubi tale pactum remiſſionis fideicommiſſi dicitur quaſi tranſactio, & ſic improprie, quum dicto illa quaſi ſit improprietatis nota. l. oſſa ff de reli & ſumpt. fun in ſexto per uerba legis noſtræ ibi pactum de ſextante ſic ꝙ loquitur proprie in pacto eo maxime quod uerba potius in ſpecie, q̄ in genere capienda ſunt l hoc legatum vbi Bart no. de leg iij. & cōſequenter lex iſta potius intelligenda eſt de pacto in ſpecie q̄ aliter. & hāc opinionem gl. ſecuti ſunt Bal. & Alex. hic & Rimini. ad finem. v col.

Contrariam ſententiam ꝙ imo loquatur in tranſactione tenēt hic Bart. & Lanc Dec. Cur. et Ripa. col. pe. & fi. gloſ & Pau. de caſt. in l. prima ff. de tranſactioni. & Bald. prout ibi in tertia colum. Iaſ refert dum uult quod lex de fideicommiſſo ſequentis tituli proprie loquatur de tranſactione & tamen de remiſſione fideicommiſſi prout lex noſtra tractat: ergo utrobiq; tranſactio & probať opinio iſta primo a coniunctione duarū legum, quod argumentum ualidum eſt in iure, dicta lege gallus .§. ille caſus

coniungendo legē hanc cum dicta lege de fideicom. vbi remiſſio iſta fideicommiſſi tranſactio appellatur, & ſub titulo de tranſactione ponitur vt locus conueniat locato ergo proprie tranſactio dici pōt. Secundo probatur p eundem textum ibi cōuentionem finitam quod uerbum generale eſt comprehendens etiam tranſactionem.l.i.§.conuentionis ff.eo.ergo loquitur de tranſac quæ ſub uerbo conuentionis proprie comprehenditur.

Et tenendo hanc ptē ad adducta in oppoſitū pōt facilliter reſponderi non obſtat primū monuum quia quum trāſactio ſit ſpēs pacti ut p glo. & docto in rub. & l.i infra titulo ꝓximo, & dixi ſupra in eadem rubr. ſicq; generalis ſit hic titulus etiam ad tranſactionem non fuit ſub eo male poſita hæc lex, de tranſactione loquens tanquā species ſub genere, & ſic optime facit ad titulum, Ad ſcdm reſpondeo ꝙ ſic erat res dubia propter conditionis incerſum, & in principio legis dicitur, & ſufficit rem dubiam eſſe, aliter q̄ per litem, prout ſit tranſactio d.l. de fideicommiſſo, & l. de alimentis infratit primo, Lan decl hic in penult.col. & prius Bald.in l.prima.ff. de tranſa. Ad tertium reſpondeo ꝙ nō cōcludit de neceſſitate, prout debet l.nō hoc infra. unde cog. ſtant enim ſimul ꝙ leges ſequentes non loquantur proprie de tranſactione, ſed bene iſta, & ꝙ hic fuerit apprime poſita tanq̄ ſpecies ſub genere. uel aliter ꝙ multæ aliæ leges ex ſequentibus potius de trāſac. q̄ de pacto gratuito, & remiſſiuo loquantur, ut patet ex l poſt q̄ lit. & l. ſi paciſcenda infra eo. Ad quartum patet ſolutio ex prædictis, quia trāſactio eſt ſpecies pacti, ideo nō inconuenit legem hanc fuiſſe hic poſitā, quum tā huic titulo quā ſequenti, de tranſaction. conueniat Ad.§ duo fratres quinto loco in oppoſitum allegatum, & ponderatū in dictione quaſi, dic quod eſt veritatis expreſſiua ꝓut in.l. ſi id quod in.§.fina cum ibi nota. Per Alex.ff. de acquiren. poſſeſſ. & ꝙ veritatem exprimat ex prædicta lege de fideicommiſſo apparet Ad ſextum & ultimum reſpō deo, retorquēdo argumentum in contrarium, ꝙ hic nō fuit pactum in ſpecie quia non fuit gratuitum prout eſt de natura pacti in ſpecie. l.prima cum gloſ. prima infra titulo proximo, & dixi in rubri ſed facta fuit cōuentio iſta dato ſextante hæreditatis, ita quod magis accedit naturæ tranſactionis, quæ ut in rubri. dixi eſt ſpecies pacti, ideo uerba intelliguntur in ſpecie potius q̄ in genere.

Aduertendum eſt tamen diligēter, quia ut arbitror in l. noſtra non fuit pactū nec tranſactio proprie & ſpecifice loquendo pactum minime, quia non fuit gratuitum qđ eſt peculiare & ſubſtātiale pacti in ſpecie ſumpti. l.prima. ff. de tranſactio. uoluit hic Azo in ſumma, diximusq; in rubri. nec etiā tranſactio, quia de illius natura & eſſentia eſt ꝙ fiat de lite incerta. d.l.prima, & non ſufficit aliūde q̄ ex lite eſſe dubium ad hoc, ut proprie trāſactio. dicat̄. d.l. i. ſecundū communiter ſcribentes, ut hic per Iaſ.in.v.not. ſed hic nulla erat lis ergo.

98 Poſſumus dicere, ut de exceptio. anomala ꝙ dixit gl. in l. exceptio quod iſtud ſit quoddam pactum anomalū habens mixturam pacti & tranſactionis non enim accedit naturæ pacti ſpecifici ex quo nō eſt gratuitum, nec ſequitur naturam tranſactionis proprie quum non fuerit de lite incerta, capit tñ a pacto, quia eſt conſenſus duorum, ut pactum, capit a tranſactione, quia dato ſextante hæreditatis interceſſit iuxta naturā trāſactionis. l tranſactio nullo. infra uiu primo. Item propter conditionis incertū ſup re dubia iuxta. d l. primam. ff de trāſactio. Et ideo hęc lex fuit hic recte poſita ſub titulo generali, de pac tractante, ut dixi de pactis, & conuen. in genere, & ſimiliter hic poni potuiſſet lex de fideicommiſſo præſuppoſito, ꝙ in caſu illius legis nulla eſſet lis, uertente autem lite ſup dicto fideicommiſſo melius ibi ſtaret quā hic, & ſic lis deſup non erat, non fuit etiam male ibi poſita, quia ſalt̄ improprie eſt tranſactio, quū ſuper re dubia pp condōnis incertum, et aliquo dato remiſſiōe videlicet fideicō. mutua quo caſu large dicit̄ tranſactio, vt p Iaſ.in d.l.i.in.v.no. de tranſac. ita ꝙ facit ad titu & cōſideratis diuerſis reſpectibus vna eademq; lex ſub diuerſis tit. recte ponit̄, vt per Feli in prohem. rex pacificus, col.fi.

In ea gl. ibi an poſſet. gl hic ſubtilis & notab. reputat̄. illā declara vt hic p Sali. Pau de ca. et Alex. & oēs Moder. motiuo aūt l. an. Dec. hic cōtra glo. rñderi poteſt, vt hic per Aquenſ. vel aliter, vt per Decium & alios moder.

In ea gloſ. ibi an cautio mutiana gloſ. in hac pte famoſa eſt & cōiter approbata ꝙ cautio mutiana in contractibus locum non habeat, Deci. hic, & Moder. Taur. in antepenul col. oppoſitum tenent, & fuerūt dicta. Salic. hic in vlti. col. q etiā rñdet, ſed pleniꝰ Soci. in l. mutiana. ff. de cōditio & demū Ripa. in. l ita ſtipulatꝰ. ff de ver. obl et oēs i. l ſiue apud acta infra tit i in qbus locis ordinarie, & plenius hæc materia cautionis Mutianæ tractatur, & aliqd p Roma in ſingula ſol. xxxiiij col iiij. 60

In fi. glo. iura ꝓ concordantibus allega (vt Iaſ. inquit) parū conuenire videntur, tñ. l. ſi ſocius induci pōt, vt hic per Iaſ ad fi cōment l. in diem in fi. ſic venit, qa voluntas illius ad quē ius aquæ tranſeuntis per fundū ſuū recidere poterat exigitur in ceſſione aquæ, quēadmodum, hic per pactū remittit̄ ius condōnalis fideicom. In l. ſi in perſona ponitur ſimilis caſus inſtitutionis, & ſubſtitutionis, prout hic in aliis duobus concordantibus auxilium appellationis in futurum competiturum pacto tolli poteſt, & ſic facit ad materiam noſtræ legis.

SVMMARIVM.

Diſpoſitio facta tempore habili quando cōfert effectum in tēpus inhabile non ſubſiſtit, quia cenſetur facta tempore inhabili, ſecus quādo eſt facta tempore inhabili, & collata in tēpus habile. 3 cum ſeq & ibidē quū intelligatur lex. in tempus. ff de hæred inſtituendis.

Quinquaginta deciſ. Iuſtin. ſingul. quę ſint oſtenditur numero. 5. cum ſequenti.

Principem in dubiis quæſtionibus eſſe conſulendū, & illud vulgatum, ꝙ cēſeatur omnia iura in ſcrinio pectoris habere quomodo intel num. 18. cum ſeq.

Papa eo ipſo quod eſt papa dicitur iuris vtriuſq; doctor. numero. 20

Iudices an & quando principem poſſint in cauſis conſulere, numero. 21. cum ſequen.

Princeps ſecularis, & papa an poſſint ardua explicare, & facere ſine conſilio ſiue conſenſu procerum, & Gardinalium, numero. 23

Plures verificantur regulariter in duobus, nu. 24.

Spem an habeat conſang in ſucceſſione conſanguinei, & qualis ſpes dicatur, numero vigeſimoquinto & . 28. cū ſequenti.

Pactum ſeu conuentio ſup hæreditate viuentis obuētura certo modo diuidenda non valet, & Curt. numero 27. cum ſequen.

Actus humani concurrentibus uoluntate & potētia perficiuntur, numero. 30

Hominem mori poſſe cōſiderare in ciuile non eſt, nu. 32

Subſtitutio pupillaris cenſetur diſpoſitio pupilli, nu. 33

Pactum de quo ſupra an firmetur iuramento nu. 34.

Pendēs quod poteſt ſe habere ad prohibitum, & ad permiſſum, ſtat. vt ad prohibitum, nu. 36.

Beneficium clerici vagabundi, an alteri conferri poſſit, numero. 39

Conuentio de bonis fideicom. ſubiectis, an et quomodo ualeat, nu. 40.

Regula principalis huiuſce legis quod pactum de hæreditate uiuentis certo modo diuidenda non valeat, cū ampliationibus, & limitatio ponitur, & excutitur, numero. 18. 34. & . 44 cum ſequen.

Confiſcatio hæreditatis fit quãdo cõuentio de hæredita. viuentis fuit ſuper vna re tantum.41.&.103

Filius viuente patre an poſſit liberare debitores paternos numero 44.cum ſequen. et nume.106.vbi an pœnam aliquam incurrat.

Pactum de quo ſupra valet ad damnum paciſcẽtium, numero.48

Emphiteota nulliter alienans an cadat,a iure ſuo, numero.51

Pactum de hæreditate hominis incerti an & qñ valeat, numero.52.cum ſequen.

Text.§.de illo.l iii ff pro ſocio declaratur, numero.52. cum ſequenti.

Incertitudo perſonæ aliquando viciat,quandoq; ſuſtinet actum,numero.53.cum ſequen.

Procuratorem debere eẽ certum quomodo intelligatur, numero.54

Expectatiua ad præbendã certi hominis non vacantem an dari poſſit, etiam per ſummum põtificem, numero 56.&.128.cum ſequen.Et data ad vacaturam,an comprehendat vacantem,numero.131.& quid de officiis ſecularibus,nume 66.

Genus quandoque habetur loco ſpeciei,nu.69

Vaſalli inuiti an & quando a principe alienari poſſint,numero.66.cum ſequen.

Pactum de quo in hac lege valet conſentiente eo de cuius hæreditate agitur, late nu.64.cum ſequẽti. & numero. 83.& uſquequo poſſit dictus conſenſus reuocari, numero.87.cũ ſeq.& nume.135.& an alter paciſcentium altero inuito poſſit a pacto recedere,& quid ſi partem hæreditatis duntaxat concernat,nume.91.

Conſenſus alicuius in aliquo actu requiſitus ſuperueniẽs an & quando actum cõualidet,nu.66.

Conſenſus eius de cuius hæreditate agitur de quo in hac l.an requirat pręſentiam quinque teſtium,& quo modo ſortiatur naturam ultimæ uoluntatis, numero.68. cum ſequen.

Beneficium clerici uiuentis impetrans an ſemper puniatur,numero.75.

Feudi uiuentis uti mortui conceſſio facta a dño feudi nõ ſubſiſtit uaſallo poſtea mortuo,numero.72.

Lex in præſumptione fundata non attenditur in foro cõſcientiæ,ubi certum eſt illam eſſe ueram, nume.73.

Minor.xxv.paciſcens de hæreditate uiuentis an incurrat pœnam priuationis hæreditatis,nu.74.

Conſilia doctorum quomodo edenda,nu.75.

Princeps aduerſus diſpoſitionem iſtius.l.an poſſit ſtatuere & reſcribere,nume.79 cum ſequen.& an reſcriptũ, & lex a pari potentia procedant,ibidem.

Iuſgentium primarium & ſecũdarium quod dicatur, numero 79.&.81.

Abbatis accedente conſenſu monachi non poſſunt eligere futurum Abbatem,nec Cardinales de conſenſu papæ futurum Ponrificem,nu.83.cum ſequen.

Papa non poteſt eligere ſibi futurum ſucceſſorem,nu.83.

Conditio nihil ponit in eſſe,& quæ ſunt in cõditione nõ ſunt in diſpoſitione,nu.69.&.20

Filia ſi renunciauerit hæreditati paternæ & mr̃næ in manibus patris & fratris cum iuramento & quomõ poſſit inde prædictis perſonis ſuccedere ueniendo etiã ex ſucceſſione fraterna,nu.92.166.&.210.cum ſequen

Teſtãdi facultas,nec tolli,nec reſtringi poteſt,nume.94

Statutum ꝙ præmoriente uxore ſine liberis uir lucretur dimidiam partem dotis,alteram dimidiã habeant proximiores agnati ipſius mulieris,intelligitur uxore decedente ab inteſtato,non ſi uirum hęredem inſtituerit. Et quid ſi uir promiſerit cum iuramento dotis reſtitutionem ad formam ſtatuti, utrum inſtitutus ab uxore poſſit totam retinere,nu.99.cum ſequen.

Futura quando comprehendantur in diſpoſitione ſimpliciter facta,numero.105.cum ſequen.129.cum ſequenti,&.211.

Pactum a facto diſtinguitur,nu.108

Lex iſta ſi.an locum habeat in filijs & parẽtibus, & quid de pœna priuationis hęreditatis contra taliter paciſcentes impoſita,nu.109 cum ſequen.

Patris amor a nullo uincitur,nume.111.cum ſequen.

Pœna priuationis quando locum ſibi vẽdicet, numero. 114.cum ſequen.

Indignitatis materia,& quando hæreditas ob id fiſco in pœnam applicetur,nume.118.cum ſequen.

Factum nulliter quando puniatur,nu.122

Subſtitutus occidẽs grauatum an et quomodo prohibeatur ab illius hæreditate,nu.125

Præbendæ non vacantis conceſſio ſupra in uerbo expectatiua.

Rodi magiſter an det expectatiuam ad pręceptoriam uacaturam,numero.130

Feudum vaſalli uiuentis an per dominum alteri concedi poſſit ſaltem ſub conditione ſi domino appropriatur, numero.132

Facere actum nequiens an facienti poſſit conſentire, numero.136.&.140

Statuto exigente conſenſum duorũ proximorum in contractibus minorum & mulierũ duo minores propinqui,uel duæ mulieres conſentire nequeunt nume.137. cum ſequen.

Poteſt quandoque quis per ſe,quod non poteſt ꝑ alium & ecõtrario numero.141

Pupillariter ſubſtitu.ius uiuẽte pupillo an uendi poſſit,& quid de uulgari,numero.143

Tex.l.fina.infra de reuoc.dona.declaratur, nu.144.vſq; ad numerum.156

Ingratitudo an remitti poſſit & quomodo remiſſa cẽſeatur,tam donatario,quã filio ingrato,nume.144. cum ſequenti.

Filius ingratus poſt purgatam ingratitudinem an exhęredari poſſit,nu.147.cum ſequen.

Dolum dicitur committere non obſeruans obſeruanda, numero.154.

Pactum ne uaſallus,feudo priuetur ob fellonĩã committendam,& de non expellendo emphit. ob canonem nõ ſolutum an ualeat,nu.157.

Pacto an poſſit reſeruare ſibi quis ius ſuccedendi quando uenit priuandus propter aliquem iuris rigorem,numero.158

Feudum an filiæ dari & concedi poſſit in præiudicium agnatorum conſentiente domino directo, numero. 159.cum ſequenti.Item an uni filiorum a patre poſſit relinqui,numero.161.&.162.ubi & quid de emphiteoſi.

Filia dotata excluſa per ſtatu a ſucceſſione poteſt inuita dotari ad effectum excluſionis,nume.163

Succedere ab inteſta.ꝓhibitus poteſt uenire ex teſtamento,numero.164

Renunciationes ſtricte ſunt intelligẽdæ,numero.165.cũ ſequenti.

Litis terminus & dioceſis quomodo capiantur, numero.168.cum ſequen.

Statu.excludens fœmi.propter agnatos an dicatur factũ fauore agnatorum ſeu maſculorum, & an ſit eis aliqđ ius quæſitum,numero.170 cum ſequen.

Diſpoſitio teſtamentaria eſt fauorabilior diſpoſitione inter uiuos,numero.171.

Text.l.hæreditas de pac.conuen.infra declaratur,nume. 172.cum ſequen.

Pacto poteſt dari hęreditas filio,reuocabiliter tamen, numero.173.

Pactum conſeruandæ ſucceſſionis an & quando ualeat, numero.175.cum ſequen.

Sta.excludens quem ab hæreditate tã ex teſtamẽto, quã ab iteſtato an valeat, et an taliter excluſus poſſit capere ex donatio. inter viuos. & ſi ſimplr excludat an cõprehendat cauſam teſtati nu. 175. 181. cum ſequen.

Argu. de pac. ad ſtat & econtrario quomodo procedat nu. 176. cum ſequen. & 192

Statutum prohibens bona iit forẽſes alienari valet, numero. 179

Statutum excludens filiam nuptam extra territorium ex teſtamento & ab inteſtato nõ porrigit effectum ad bona ſita extra territorium et quid de nominibus debitorum. nu. 183 cum ſequen.

Statuto cauente ꝙ ingrediens monaſterium nõ ſuccedat an poſſit fieri pactum cõſeruatiuum ſucceſſionis, & an tale ſtatutum ſubſiſtat, nu. 185. cum ſequen.

Ingrediens monaſteriũ dicitur laicus vti viuens moritur numero. 187

Tex. §. ſed & hæc præſenti de ſan. epiſ. declaratur & ornatur, numero. 194

Contrariorum quando non ſit eadẽ diſciplina, nu. 196

Text. §. ſi parens l i. ff ſi quis a paren. declaratur, numero. 197

Tex. c quamuis de pac in. vi multipliciter limit. nu. 202. cum ſequen.

Filia quæ renunciauit bonis pa. ma. & frat. cũ iuramento an conuenire poſſit ratione enormis vel enormiſſimæ læſionis, nu. 253. cum ſequen.

Monacho an deferatur hæreditas vel monaſterio ex pſona monachi et an renũciatio monachi noceat monaſterio, nume. 205. cum ſequen.

Pactũ factũ cum ſcda vxore ꝙ filii ex ea ſuſcipiendi non ſuccedãt in feudis, ualet & poteſt remitti, & qd de pacto ꝙ primogenitus ſuccedat, numero. 211. & 214

Pacta de ſuccedendo ſunt facienda cum peritorum conſilio numero. 212. cum ſeq.

Donatio omnium bonorũ præſentium vel ſimpliciter facta poſt mortem dona. valet & cuius ſit naturæ, num. 215. cum ſequẽ. Dona. cauſa mortis de omnibus bonis pręſentibus & futuris ualet, nu. 217. Dona. omniũ bonorũ eſt ualida, quia de pręſentibus intelligitur, nume. 218 Dona. facta in pœnã mutationis uel reuocationis teſtĩ eſt nulla, & de re particulari, num. 221. cũ ſequẽ. Dona. facta a teſtatore non tollitur per confeſſionem teſtĩ, ubi contrarium diſponitur, nu. 221. & 225. Dona. omnium bonorum facta ab exiſtente in extremis an valeat, nu 226 cum ſequen. Dona. omnium bono. præſentium & futurorum inter viuos, an & quando ualeat late, numero 237. cum ſequenti pluribus, & ibidem maxime in nu. 251. & 252 cum ſequen de uenditione omnium bono pręſentium & futurorum, & de datione in dotem, & qualiter tunc poſſit fieri executio contra vxorem uel eius bona.

Donator omnium bonorũ pręſentium et futurorũ an ex cauſa dotis poſſit rem diminuere iuxta auctẽn. res quę nu. 272. cum ſequẽ. ubi pulchra quædam de materia illius auct. Donatio viciſſitudinaria ſeu reciproca an & quãdo ſubſiſtat, nume. 274. cum ſequenti.

Donatione hæreditatis uel partis hæreditatis an ualeat, numero. 278

Donatione cauſa mortis hæreditas dari poteſt, numero. 278

Dona. cauſa mortis an accedat naturæ cõtractus, uel ultimæ uoluntatis, nu. 279

Acquirere in futurorũ quilibet pſumitur. l. defunctis infra arb. tut quæ ornatur, nu. 219.

Hæres tenetur ſtare donationi teſtatoris, nume. 225. uſq; ad numero. 225

Sanguinis & coniunctionis ratione receditur a regulis cõmunis iuris, nu. 231

Text. in. l. ſi ita ff de aur. & argẽ. lega & tex. in l. ſi cognatis de rebus dubiis ornantur, & declarantur, numero 230. cum ſequenti.

Subſtitutio de filiis uel liberis an comprehendat naſcituros et qui in rerum natura nõ erant tempore teſtamenti, numero. 235

Augmentum monetæ in legatis debetur a tempore teſtamenti, numero. 236

Interpretatio an ſemper facienda, ut actus ualeat, numero. 247

Actus attribuit cõcedenti & ordinanti, non exequenti, & attenditur cauſa proxima, nume 249. cum ſequen.

Pendere actum a futuro euentu nõ eſt inconueniens, numero. 251

Text l obligatione generali, an procedat in obligatione omnium bonorum ſuorum, nu 253.

Actiones utrum computẽtur inter mobilia uel immobilia, numero. 256

Nomina debitorum conſtituunt tertiam ſpeciem a mobil. & immobilibus, nu. 257

Momentanea an habeãtur in conſideratione, nume. 259

Prius & poſterius non datur in pluribus factis poſitis in eodem inſtrumento, nu. 266.

Pactum inter duos fratres ꝙ ſuperuiuẽs ſuccedat præmorienti ſine liberis eſt, nullum. Si tamen ex nunc prout ex tunc eo caſu adueniente unus alteri ſuperuiuenti donauerit bona communia cum fratre ſubſiſtit dona. numero. 269

Actum nugatorium quãdoq; ſcienter partes faciunt, numero 275

Hæreditas poteſt dari dona. cauſa mortis, nume. 278

Fideicom. uiuente grauato an dcaꝛ ſpem, pbabilẽ habere in hæredi. per fideicom reſtituenda, numero 281.

Feudum an in eo agnatus proximus ſpem probabilẽ habere dicatur, nu. 283.

Legatum rei ſibi ab alio adhuc uiuente relictæ an euaneſcat ſi reuocetur ab illo alio legatum, uel præmoritur primus legatarius qui alteri rem legauit, nu. 284

Filius reſpectu legitimæ an ſpem probabilem habeat in bonis patris eo uiuente. ita ut eam petere poſſit, numero. 285. cum ſequen.

Argumen. de legitima ad alimenta non eſt ualidum, numero. 292

L. fina. C. de pact.

SINGVLARIS eſt et utiliſſima quę & ſi ultima uenerit ad nuptias tã in titulo q̃ in tpe ſtudii anni pſentis, ampla tamẽ cõdonabiꝛ dote. ſup bonis, & hæreditate uiuẽtis multipliciter paciſci poteſt hæc lex tractar de pacto hæred. tertii uiuẽtis deuoluendæ, certo modo diuidendæ, de quo plene uidebimus in ultima quæſtione Bartol.

Summarium Bartol. prout alia eiuſdem cõmuniter eſt defectiuum cum nõ complectatur ultimã partem. l. quãuis Bald. Salyce. Alex. & Iaſon. ſequanꝛ Barto. * ſic igiꝛ 1
ſummare potes pactum de hære uiuẽtis aduentũra certo modo conditioneq; diuidenda tanquam contra bonos mores factum nõ ualet, niſi conſentiat ille, de cuius hære. agitur & in conſenſu præſtito uſque ad mortẽ perſeuerauerit. Donatioque hypotheca & quis alius cõtractus ſup hæredi. uiuentis initus propter eandem iniquitatem reprobantur.

Diuiditur diuerſimode ut hic per Bartol. Bald. Pau. & 2
alios, tu potes diuidere * in duas partes principales in prima ponitur thema, in ſecunda ibi, ſed nobis. deciſio. Et prima ſubdiuiditur in duas particulas, ſecunda in tres vt ex diuiſione Bartol. colligitur.

Rationes dubitãdi, & decidendi * ponuũtur in text. & 3

latius explicãdo dici poteſt dubitationem fuiſſe. Nã quẽadmodũ diſpoſitio facta tempore habili nõ ſubſiſtit quãdo effectũ confert in tempus inhabile, quia cenſetur facta tempore inhabili. l. ſtichus ſeruus. ff. de manu teſtament. l. qđ ſponte ĩfra de dona. ante nupt tradunt Paul. de caſ. in conſi. xvii. col vii. in antiqs, Abb. in rubr. de teſtamen. colum prima. Barto infra ad finem primę quæſt. Iaſ col. antepenul Et Soci. in l. ii. col. iiij. ff. de his quæ pœn. nom. ita ſi facta ſit ipſa diſpoſitio tempore inhabili, ſed collata in tempus habile valet. & tenet: quia cẽſetur facta tempore habili. l. in tempus. ff. de hæredib. inſtituen. ſed intermi nis ĩ noſtræ paciſcentes de hæredi tertij viuentis conferebant diſpõnem poſt mortem illius: & caſu quo ad ipſos paciſcentes deuolueretur hæreditas, quo tempore, ſcilicet mortis ꝓximi ſubſecutæ, & hæreditatis ad eos deuolutæ diſpoſitio valida fuiſſet, vt de aliis bonis ꝓpriis. l. prima. ĕ. eodem cum notatis ibi per Bartol. in. ii. colum. propterea videbatur diceñ. huiuſcemodi conuentionem valuiſſe maxime propter ſpem quã cognatus in bonis, & hæred. proximi cognati hr̃e videtur, argu l. ſpem, infra de dona.

Cõtrariũ tamen deciditur eo quia tales conuentiones odioſæ ſunt: quũ de bonis alienis contra domini voluntatem conueniant, & plenæ triſtiſſimi, & periculoſi euẽtus, illi videlicet de cuius hæred paciſcuntur: quia præbẽt materiam parandi inſidias vitæ illius, vt inſtitu. de pupil. ſubſtitu. in princip ideoq; tanquam contra bonos mores factæ reprobantur, ac repelluntur, vt in tex. dicitur.

4 Non obſtat regula. d. l. in tempus, ꝙ quia nõ procedit, vbi lex reſiſtit initio. l. ſi minor ff. de ler. exportan. Iaſ. & Deci in. iiij. & v. notabil. Soci. in princip. l. gallus, in ii. notab. ff. de liber. & poſthum. Feli. in. c. cũ dilectus, de accuſatio Ioan. Crotus in repetitio. l ſi conſtante, col x. ff ſolu. matrimon. & Curt. iunior in conſil lxxxiiii. vbi de inſtitutione incapacis collata in tempus quo capere poſſet late tractat, et ad id quod de ſpe dicebatur, reſpon. ꝙ uana nũcupatur: vt poſt Bart. infra ad finem commenti dicemus.

5 Deinde ſciendum eſt ꝙ ſcđm Lanc. Deci. hic in ſecunda colum. & quoſdam alios hanc legem finalem vnã eſſe de quinquaginta deciſiõibus iuſtiniani, de quibus eſt mẽtio facta in. §. primo, ſupra de emendatio. C in qbus varias qõnes inter antiquos exiſtentes diremit, & pulcherrimæ ſingulareſq; deciſiones fuere actuſq; practicæ ad vnã redolẽtes. Et præfectis prętorijs directæ, & in calce ac fine titulorum per compilatores poſitæ tanquam pulchriores, & materiam cõcludentes, quas etſi nemo hactenus oſtenderit recolligere, & digito demonſtrare, operæprętiũ eſſe putaui, labi in aliquo poſſem, ſed ſi id erit, ni fallor paruus, ac modicus erit error. hæ autẽ infra deſcriptæ fuerũt.

Lex quoniam, de hæret.	prima.
L. iſta fina de pactis.	2.
L. fina de negoc geſtis.	3.
L. fina. vbi & apud quem.	4.
L. fina. de inofficio teſtamen.	5.
L. fina de petitio. hæredita.	6.
L. ambiguitatẽ, cum quinq; ſeq. de vſu & hab.	12.
L. fina. de ſer. & aqua.	13.
L. fina. de conditio. indeb.	14.
L. fina. per quas perſon.	15.
L. fina. de compen	16.
L. fina. manda.	17.
L. fina. de contrahen. emptio.	18.
L. ſi furioſi, cum l. fina de nup.	20.
L. fina de. dot promiſſ.	21.
L. fina. de iure dot.	22.
L. fina. de naturalibus liber.	23.
L. fina de adminiſtra. tuto.	24.
L. fina. arb. tut.	25.
L. fina. de auct. præſtan.	26.
L. fina. de curato. furio.	27.
L. fi. ſi maior factus.	28.
L. fina. de furt.	29.
L fina de bon. quæ lib.	30.
L final de hæredi inſtit.	31.
L. fina de inſtit. & ſubſtit.	32.
L. fina. de impub.	33.
L. fina de liber. præteri.	34.
L fina. de edicto diui.	35.
L. fina. de his qui ut indig.	36.
L. fina. de uerbo. ſigni.	37.
L. fina. de fideicum.	38.
L. fina. communia de lega.	39.
L. fina. de condi. inſert.	40.
L. fina. de bon quæ liber.	41.
L fina. de acquiren poſſeſſ.	42.
L fina. de præſcrip. long. temp.	43.
L. fina de anna. exceptio.	44.
L unica, de ſenten. quæ pro eo.	45.
L. fina de bo. auc. iud poſſ.	46.
L fina. vnde vi.	47.
L. aſſiduis, qui potio. in pigno.	48.
L. fina. de iu. domi. impetran.	49.
L. penult. de adopptio.	50.

Nunc moueo not. dubitationẽ quod hæc non ſit noua cõſtitutio, & deciſio Iuſtinia. cum iſtud eſſet iam deciſum in §. fina l. quoddam ff de dona. & l ſecunda ff. de his quibus ut indig. ubi dicitur quod donans, & ſic diſponens de hæredi. proximæ cognatæ cõtra bonos mores, & ius gentium feſtinat: Ideo illi aufertur hæreditas tãquã ab indigno: Pau. de ca. & Alex. difficultatẽ forte ſentientes dicunt ꝑdicta iura loqui in agnato donante partẽ ſucceſſionis proximæ cognatæ uiuentis, hanc uero loq, quãdo plures ſperãtes ſucceſſionem talem pactionem inibãt quam ſol nonnulli improbant: quia non aſſignatur, ratio aliqua diuerſitatis: immo maior ratio verſi. improbandi inter plures agnatos, ſic paciſcentes, perperãq; agentes. q̃ in vno. propterea dicunt nodum hunc melius poſſe ſolui ex ſi. l. noſtræ, ibi quod & anterioribus legibus non erat incognitum, licet a nobis ſit clarius introductum. 6

Sed non eſſet tunc noua deciſio, & conſtitutio Iuſtiniani, ut oẽs uolunt & prædicta uerba ſi præcedentia ponderentur aliud ſonant, ac referunt. ſenſus eorum eſt, ꝙ ualẽt ſeruandeq; ſunt hæ pactiones ſi ſiant conſentiente eo de cuius hæreditate agitur, quod et anterioribus legibus nõ erat incognitum, licet a nobis clarius introductum referũtur ergo ad prędictam limitationem, non ad principalẽ deciſionem, nec ad caſum. d §. fina. l. quidam qui ibi erat clariſſime deciſus, ita quod nõ potuiſſet clarius hic decidi uel introduci. Dico ergo caſus prædictos eſſe ualde diuerſos, qa principiũ iſtius. l loquit̃, quando ſimul paciſcẽtes ſperabant & expectabant ſucceſſionẽ, & de diuidenda hæredita. inter ſe non pure ſed certo modo, ac ſub quibuſdam conditionibus paciſcebãtur. Quapropter prima facie uidebatur, ut prædiximus, ualere conuentionẽ, ſed in d. § fina. donatio de hæredita. uiuentis pura ſimplexq; erat, ſicque apertius inhoneſta iniqua & inualida.

7 Ex quibus etiam apparet ſolu. ꝙ ad difficultatẽ hic motam per Lancel. deci. & pleroſq; alios, qd potuerit mouere antiquos magis ad dubitandum in primo caſu iſtius. l. quã in ſecundo, quum rationes in primo caſu hinc inde allegatæ ſimiliter ſecundum eos militare uideant̃, ubi tantum vnus ſucceſſionem ſperabat, qui tantum caſus ante hanc. l. in dubium nõ refricabatur, ut enim dixi in primo caſu dubium præcipue faciebant uerba pacti ſub duabus conditionibus concepti, ſi moreret̃ ille, de cuius hęreditate paciſcebant̃, & eius hæreditas fuerit ad paciſcentes deuoluta ideo uidebantur cõuentionẽ ſubſiſtere ex quo pure de hæredi uiuẽtis tertii, non paciſcebatur, ſed ſub conditionibus prædictis, & in tẽpus habile conferebatur diſpoſitio,

ſpoſitio, ſed in ſecundo caſu, & in d § fina. de bon ac ſuc
ceſſione viuentis ſimpliciter & ſine cōdōne facta ſuit do-
natio, q̃d tan̄ iniquū reprobatū erat: q̃a cōtra bonos mo
res, & ius gentiū feſtinabāt p̄mature diſponēdo de hēdit.
viuentis, vt ibi & hic dr, & in l ii § interdū. ff. de vul. ideo
nimirū ſi magis dubitabilis fuit primus caſus, q̄ ſecūdus.
8 Sic conſequenter verum non eſt q̃ eædem rones, quæ
militabant in primo caſu, militarent pariter in ſecundo.
Conſiderabis quoq; an verum ſit q. caſus in fin. iſtius
9 l. poſitus vt Lanci. & nonnulli alii dicunt eſſet deciſus in
d § fi. loquente de donante partē bonorum cognatæ p-
ximæ, at hic loquitur Iuſtinia. in paciſcentibus ſub cōdi p̄
dictis q̃a imperator eius deciſionē extendit ad caſus in fi.
10 l. poſitos quæ extenſio intelligi dēt facta cum ſuis quali
tatibus l. lecta, verſic. cum ſortis vbi omnes not ff. ſi cer.
pet propterea glo. in verſi. iubemus dicebat imperatorē
reuerti ad primū caſum, & ſic vbi ſub prędictis condi. ſit
11 contractus, et tota lex erit noua Iuſtin. deciſio, & magis
de primo caſu dubitatum: quia pactum & conuentio hu
iuſcemodi fiunt inter plures hæred. de qua cōueniunt ex
pectantes, licet Imperator deciſionem extendat ad vnum
præmature diſponentem.
12 Attamen reſponde Iuſtinia. in fin. iſtius. l. ampliando
iam dicta generaliter loqui de donatione, hypotheca, et
quouis alio contractu ſuper rebus & hædita. tertii viuen-
tis celebrato: vt ſint nullius momenti, & ſic ſiue pure, ſiue
ſubconditione id factum fuerit, intentio igitur. l eſt prohi
bere omnem donationem, hypothecam, & contractum
de rebus alienæ hæreditatis tertij viuentis propter odium
& piculoſum euentum prædictarum diſpoſitionū. nā im
perator in verſi. ſed nobis ibi quare quodam viuente &
13 ignorāte de rebus eius quidā paciſcentes cōueniunt. et lic̄
in fi. ibi in alienis rebus contra domini volūtatem & c. Iu-
ſtinianus non facit vim in prædictis condi. ſed ſolū in di-
ſpoſitione facta ſup hæredi viuentis. & cōſequēter ſit am
pliatio de caſu magis dubitabili ī quo expreſſæ fuerūt cō
ditiones p̄dictæ ad caſus pure, & ſine cōdō. cūſideratos.
Si igitur caſus p̄al. § fi. & l. nr̄æ. in princi. diuerſi ſunt &
14 minor eſſet rō dubitandi in. d. § fi. q̃; in. l noſtra: nō vī ve
rum q̃ caſus iſtius. l. decidi potuiſſet per. d. § fina. Et hic ſa-
ctam fuiſſe regulam quæ ſup hoc antea poſita nō erat, &
illa uerba, ſecundum itaq; veteres regulas ſunt relatiua re
gulæ. l. pacta quæ cōtra. ō. eo. vt indicant ſequentia, nō aūt
eorū quæ deciduntr in. d § fi. l. quidā, & in d. l. ij. de his q̃b.
15 vt indig. ſm inductionē prędictorū corroboro: quia ſi
qō principalis. l. nr̄æ potuiſſet decidi p § fi. p̄all. iſti Cæſa-
rienſes aduocati quos doctos fuiſſe illis tpibus credē. eſt de
16 hac q principē nō cōſuluiſſent, turpeq; illis fuiſſet iſtud
ius ignorare. l. ij. ver. ſeruius aūt ſulpi ff de origi iuris.
Deinde pro declaratione dictorū verborū a Cæſarien.
aduocatione, primo quæro q̃ eſſent dicti aduocati, crede
bā alias fuiſſe aduocatos iperialis cōſiſtorii de quo habe-
tis tit. de comit. cōſiſtor. lib. xij. quēadmodū ſunt hodie
17 cōſiſtoriales aduocati Romæ, qui ſciētia aut fauore deſcri
buntr in lib. & matricula aduocatorū conſiſtorialiū. Nūc
credo fuiſſe aduocatos fiſci qui principis eſt, vt p Bal. i. l.
vnica in. § cū aūt. C. de cad. tol cū igitur iſti eſſent aduoca
ti fiſci. qui Cæſaris erat, recte dixit a Cæſarienſi aduocatio
ne. De q̃bus aduocatis habemus hodie ſpālem titul ſupra
de aduo. fiſ quodquidē offm antiquitus apud magnos vi
ros collocari ſolebat, vt p Spartia in hiſtoria Caracalli vbi
Papin Iuriſcō. ſplendidiſſimo ſeuero in impa. electo in ad
uocatiōe fiſci ſucceſſiſſe teſtat. Habemus ſimiliter procur.
fiſci, & Cæſaris de quibus in l. procurator ſ de eden.
Secūdo quæro quid ad Cęſaris aduocatos de hac qō
& pactione inter priuatos facta Rn̄ plurimū vt ſcirēt ab
conuentio facta eſſet illicita, & hēditas auferenda tanquā
ab indigni, & applicanda fiſco vel ne iuxta. § fi. d l. q̃dā.
18 No. j. ex iſto tex. in dubiis q cōſuli poſſe principē, ſa-
cit. c. fi. de dila ibi p̄ut tam ardua cā requirit, & in auct. de
di. in. § fi. ipſe. n. eſt qui declarandi p̄tātē habet legēq; con-
dēdi. ō. de legi. l. fi. ipſe eſt q oīa iura in ſcrinio pectoris ha
beī cenſetur l. omnium ſ. de teſta. c. j. de conſtit. in vi inter
pretatiue videlicet: quia p̄tātē habet interpretandi iura 19
ſm glo. c. prætera. xxiij diſtin ſequitur Bald in. l. præſcri
ptione, col. vi ō. ſi cōtra Ius. nā ex ſua perſona errat q̃nq;
in iure. l. iij. § fi. vbi glo. & Bar. ff. de ſuppel. leg. poteſtq; il-
lū obliuio fallere ēt in iure d. c. p̄terea, iō dicebat Bal in. c.
j. In fi. de cōſeſ quod licet Papa eo ipſo q̃ eſt Papa dica 20
tur iuris vtriuſq; doctor, intelligiī auctoritate, nō ſciētia.
ſequiī Feli. in. c. nōnulli, in prin. xxij. col. ver. p̄terea de re-
ſcrip vel melius dicen cenſeri principē hēre o. a iura in ſcri-
nio pectoris intelligi præſumptiue pp aſſiſtentiā ac p̄n̄tiā
ſenatorii conſiliariorūq; ſuorū qui periti p̄ſumunī & cen
ſentur pars corporis principis. l q̃ſquis ſ. ad. l. iul. maie. ita
declarant Pau de caſ. & Rimin in. d. l. omniū, & Feli in. c.
in noſtra, col. x. ver. quartū corollariū de reſcrip. dicēs q̃d
vbi ſapientes ſecum non habet, vt cum venatum it non
diciī habere iura in ſcrinio pectoris, nec ergo quādo dor
mit vel in lecto iacet ſolus.
Amplia quod in not collegimus vt procedat nō ſolū 21
In aduocatis ſm terminos. l nr̄æ, verūetiā in iudicibus, q̃n̄
ſ. reſolui p ſe nequeunt, vt hic p Deci. col. i. eo. ſo. & in. c. j.
col. pe. de conſti. & in. c intimaſti, col. i. de appel. p̄baturq;
p illum pulchrū tex § fi in auc de iud. dū dicit ſi q̃d aūt iu
dices audientes dubiū eſſe putauerint damus eā licentiam
de his nunciare nobis, & cōſulere nos, vt diſcāt q̄ neceſſa
ria ſunt, & ita q̃d agen eſt explicent, & faciant iuſta ſimul
& rōnabilia iudicia: ſed itellige in qōne iuris facta n. pru 22
dētiſſimos fallunt, iō de qōne facti nō eſt conſulēdus prin
ceps, neq; rn̄det. l cū quē temere. § j. ff de iudi l. j. ō. de edē.
vbi poſt Bal. & alios quæ ſit qō iuris, & quæ facti dixi-
mus, ſubiungit tn̄ hic Iaſ. quod princeps ſine conſilio ſuo
rum p̄cerum nō debet pōderoſa facere, nec Papa ardua 23
ſine cōſenſu Cardinaliū explicare. iō non deberet poſſe
ſine eorū conſenſu Cardinalē creare Atn̄ prædicta cōcl.
nō eſt vera quum princeps ſine cōſilio, & cōſenſu ſuorū
p̄cerū, & Papa abſq; cōſenſu Cardinaliū. l condere, ardua
explicare, & ipſe pontifex Cardinales creare poſſint, quū
ſint ſupra ius vicarii Dei ī terris, & poſſint mutare quadra
ta rotundis, nec ſit qui poſſit eis dicere Cur. ita facitis, vt
plene p Barb. In cōſi. j. li. j Feli in rub. de cōſti. & Io. Crot.
in rub. ēt de cōſti in vj. de honeſtate tn̄ & ſm exēpla lau-
datorum principum cum cōſilio ſuorū p̄cerū & cōſilia-
riorū ardua explicare debent, quēadmodū Alex. ſeuerus
& alii boni principes facere, vt Spar & alii hiſtor ſcribūt,
cum conſilio. n. ſapientū oīa recte geruntur l. non dubiū.
ſ de repud l ſi auiā ſ de ingen. man. vt p Deci. hic col j. &
in l iuris ignorantia ad ſi j. qui admit.
Secūdo no. ibi duabus, vel pluribus p̄ſonis: q̃ dictio 24
plures tres ad minus exigat, quia ſi in duobus verificare-
tur ſuperflue tex ſubiunxiſſet vel pluribus.
Sed ad oppo vī gl in auc de triē. et ſemiſ in verb. et q̃d
filiorū, q̄ vult plures in duobus verificari plurimos in tri
bus ad minus, & approbaī cōiter, vt p Alex. i. l. ſæpe, co.
j. ff de re iud. Iaſ. in l & ſi poſt tres co. iij. ff. ſi quis cau bre
uiter reſpon q̃ vbi dictio plures ſimpliciter, & abſolute
profertur verificatur in duobus p regulam. l. vbi nume-
rus ff. de teſtib. & c pluralis. de regul. iur in vi ita p̄cedat
gl. præalle ſecus aūt vbi conſtaret de mēte legiſlatoris q̃
de pluribus puta intellexerit, vt in l. noſtra. nā cū de dua-
bus p̄ſonis dixiſſet, ſubiunxit ſtatim vel pluribus, quod
ſuperflueret niſi de tribus ſaltē intelligeretur, nimirum er
go ſi plures p̄ſonas exigit q̃; duas, & e e ſui gn̄alitate vis
vocabuli hoc poteſt comprehendere.
Tertio no ibi ſpes alienæ hære. cōſanguineū in ſucceſ
ſione ſui cōſanguinei hēre, ſpem, quod intelligitur de va- 25
na & īpropria: quū non poſſit ī cōtractū deduci, nec p pa
ctū, nec p dona. nec p viam hypothe. neq; per modū cu-
iuſuis alterius cōtractus, vt hac. l. probatur, & cauetur, q̃

tamen fieri pōt in ſpe uera, & propria l. ſpē. ſ. de dona. l. ſi
tactum retis. ff. de acti. emp. Rimi. hic in. j. no. & latius. ſ. de
clarabo circa fi. commenti poſt Barto.
26 Quarto no. q ex tex ibi forte ad eos deuoluendæ. l. iſtā
locū hr̄e, & in extraneis quis ſpem ſuccedēdi in hæred. ex
tranei nullā hn̄t. § extranei inſti. de her. q̄li. & differ. n̄ ī. n. ad
uerbū forte eſt ut aliū caſū in quo eadē ſit rō nō excludat
gl. no. p illū tex. in clem. i. de appel. ut hic p Rimi Dec. A
27 qu. ſ. & alios, pbaturūq; p regulā gn̄alē phibētē pactio
nē, & conuentionē de hær. uiuētis. l. ij. §. interdū ff. de uul
ga. & pupil. l. iij. §. de illo ff. pro ſoc. & §. fi. d. l. quidā, quæ
rō militat et ī extraneis. Quāuis igr̄ nō uerificent uerba l.
nr̄æ loquentis de hæred. agna. ac de ſpe, & uoto captādæ
mortis, & de inſidiis parandis uitæ illius, quū in hære. ex
tranei q̄ ab inteſtato ad paciſcētes nō ſpectat, neq; deuol
uitur prædicta nō ſint cōſiderabilia, tn̄ militant alię rōnes
.ſ. q odioſa ſit pactio contra uoluntatē dn̄i de rebus illius
paciſci aut diſponere, & ꝯ bonos mores ſub cōmemora
tione, & expectatione mortis pximi actū facere, iō nimi
rū, ſi idē eſt in cōuētione facta de her. extranei ea pp Impe
rator recte uſus eſt aduerbio forte innuēs idē eſſe in extra
neis, p̄terea imperator hic loquitur de cognatis rōne ma
ioris frequētiæ iō non excludit caſus minus frequens de
extraneis p regulam. l. unicæ cum glo. in uer. ſpenſan. ſ. de
rap. uirg. de qua plene Barb. in cōſi. vi. lib. j & Alex. i cōſ.
xliiij lib. iiij quod ubi lex ad unum ſe refert gratia maioris
frequentiæ non excluditur caſus minus frequens.
28 Quinto not. id q principaliter hic deciditur non ualere
conuentionem de hære. uiuentis aduentura certo mō diui
denda, facit tex. p̄alle l. quidā in fi. cū. l. ſeq & l. ij. ff. de his
qui ut indig. & in. l. ſi quis mihi bona. §. ſed utrū. ff. de ac
qui. hær. & in hoc rīo cōſiſtit ſubſtātialis. l. ſm̄ Iaſ. q. pōt p
cedere quantū ad caſum. l. alias ſecus ut ex infra dicendis.
apparebit. rō aūt prædicti not. eſt qa huiuſcemodi pacta
29 ſunt cōtra bonos mores: quum inducant uotū captan
dæ mortis iō a iure ſunt īprobata vt hic p Pau. de ca. Alex.
Are. Iaſ. Dec. Aquē. & Alex in cōſi. xxviij. col. fi lib. ij. fa
cit. c. ne captādæ. de conce. præben. in. vi. vbi hn̄s expecta
tiuā ad bn̄ficiū vacaturū nō pōt acceptare certū, & termi
natū quū vacabit anq; vacet, ne detur occaſio captādæ mor
tis pximi, vt hic p Deci. col. j. & latius dicam infra.
Sed obſt. l. de fideicō. ſ. de tranſac. vbi dr̄ ſubſti. fideicō
miſ. inducere votū captādæ mortis, & tn̄ valere, & remiſ
ſionē pariter ſubſiſtere, qa remoto illo improbabili voto
cōcordia fratrū retinet Lācel. Deci hic poſt Ang. i. d. l. de
fideicō. dicebat fortiorē eſſe diſpōnem teſtatoris q̄ contra
hentiū, quæ ſol. nō eſt bona, quia data paritate termino
rū valet arg de cōtractibus ad vltimas voluntates l. ſeruū
filii §. cū quoq; ff. de leg. j. imo fortior eſt diſpō cōtrahen
tiū, q̄ teſtatoris: vtpote duorū cōſenſu vallata iuxta gl. l. j.
.ꝯ. eo. pptereа irreuocabilis eſt. l. ſicut. ſ. de acti. & ob. Aliā
ſol. dat Iaſ. in. d. l. de fideic. ad fi. ſequitur effectualiter hic dec.
in. iij. not. qa iſtud procedit ex voluntate teſtatoris de cu
ius bonis agitur: cū p fideic. illi ſuccedatur l. cohæredi. §. cū fi
liæ, vbi oēs not. ff. de vulg. quo caſu toleratur diſpō q̄uis i
ductiua voti captādæ mortis lex vero nr̄a dū conſiderat
votū captādæ mortis loquitur ubi de bonis tertii diſpo
nebatur, cōprobat Cur. hic ex eo quia tex. ſubiūgit valere
huiuſmodi cōuētionē cōſentiente illo, de cuius bonis tra
ctatur, & in eadē voluntate vſq; ad mortē pſeuerante, ex
quo patet q conſenſus illius de cuius bonis agitur totum
facit. Sed licet p fideic. ſuccedatur teſtatori, & agatur de bo
nis illius cui facta eſt ſubſtitutio, & cōſequēter poſſit teſta
tor rebus ſuis legē, quā vult īponere iuxta tex. l. traditio
30 nibus. ꝯ. de pac. & l. legē ꝯ. eo. & oīs actus humanus cō
currēte voluntate, & potētia pficiatur. l. multū intereſt. ff.
ſi quis alt. uel ſib & c. cū ſuper abbatia de offic. delega. ta
men negari non pōt quando in fideicommiſſaria induca
tur uotum captandæ mortis grauati. & tamen id non cō
ſideratur: ergo diſpō non improbatur ex eo, q per eā in
ducatur votū captādæ mortis proximi præterea p pupil.
ſubſtitu ſuccedit ur pupillo inſti. de pup. ſubſti i prin. not.
Iaſ. in. d. § cū filiæ, in. vij. no. agiturq; in pupil. ſubſti. hr̄die.
& bonis pupilli, & tn̄ valet pupil. q̄uis p eā inducatur uotū
captādæ mortis. §. finaūt. inſti. de pup. niſi dicas q ſicut in
fideicōmiſſaria uotū captādæ mortis nō ē in cōſideratiōe
ad īpediēdā diſpōnē: qa pcedit ex volūtate teſtatoris, quē
veriſimile eſt taliter nō diſpoſuiſſe, niſi de pbitate, & lega
litate pſonarū habuiſſet notitiā, & de illis cōfiſus fuiſſet. ita
in pupilla ſubſtit qa nō eſt ueriſimile patrē illā feciſſe niſi
in ſubſtitutis cōfiſus, quū pr̄ magis filiū q̄ ſeipſum dilige
re cēſeatur. l. iſti quidē. in fi. ff q met. cā vel aliter q pupi. ip
ſe hoc feciſſe cenſetur. §. i. inſti. de pupil. iō pp eius cōſenſum
ſaltē præſumptū admittitur ſubſtit. ut hic in limit. dicitur.
Sed quū plerūq; naſcituri incogniti q; tā pupillariter q̄
p fideic ſubſtituātur, apparet cōſiderationē, et ſol. p̄dictā
non ſubſiſtere, & cū pupillus ipſe ficte cēſeatur ſibi hære.
inſtituere. c. ſi pr̄. in fi. de teſta. in vj propterea aliter dicen.
& hunc arti. declaran. arbitror. Dico igitur non ualere 31
hmōi conuentionē, & pacta, qa contra bonos mores, ut
dr̄ hic, & in aliis iuribus præal. id aūt triplici rōne cōtinge
re. i. qa emanarunt ſub cōdōne ſi ille de cuius bonis & ſuc
ceſſione agitur an̄ paciſcētes mortuus fuerit, & ad eos hæ
re. deuoluta, & ſic ſub expectatione mortis liberi hois q
neq; ciuile ē neq; n̄ale. l. inter ſti. § ſacrā. ver. liber homo. ff.
de ver. ob. iō hæc. l. in uer. ſed nobis tales pactiones odio
ſas eē dicit, & licet hō n̄aliter ad mortē tēdat ita, vt abſo
nū nō uideretur mortē liberi hois expectari atq; attendi.
quū eo res n̄aliter tendat l. cū hi ad fi. ubi Bar. not. ff. de fi
deiuſ. Reſpō. non eſſe in ciuile ꝯſiderare hoīem moritu 32
rū: quū ad id n̄aliter tendat. ita intelligitur tex p̄alle. ſed di
ſponere de bonis alterius conſiderando expectandoq; q
ille an̄ paciſcētes moriatur, id neq; ciuile eſt neq; n̄ale, ſed
cōtra bonos mores & ius gentium iuribus prææalleg.
Secuudo dicuntur ꝯ bonos mores qa, ut dictū eſt, indu
cunt uotū captandæ mortis pximi, ideo ut hic dicūtur
tur plenæ triſtiſſimi, & piculoſi euētus pp inſidias quæ poſ
ſunt parari uitæ eius. de cuius bonis cōueniunt ſeu agitur.
ut hic p glo. ſup uerb euentus, & Bal in. j col. quæ rō ſola
ac de p ſe q̄cq̄d dixerit Aret. hic in j. col nō fuiſſet ſufficiēs
treq; inductiua p̄ſentis diſpōnis, vt diximus loquēdo de fi
deicō. & pup & ēt apparet ex cōi determinatione, doc. in
aſcēdentibus paciſcētibus de hære. filiorū in quibus ceſſat
uotū captādæ mortis, et tn̄ locū hēt diſpō iſtius l. ut p Iaſ.
in. ij. ampli. iij. not & ſ. dicā cum aliis ergo iungenda &c.
Tertio huiuſcemodi cōuētiones dn̄r ꝯ bo. mor. quia ini
quū eſt, q tertio uiuente ac ignorante de bonis ſuis aiij pa
ciſcātur. & cōueniant, ut hic in fi. dicit tex ibi in alienis re
bus ꝯ dn̄i uoluntatē aliquid fieri, uel paciſci ipum meorū
ſecta nō patitur: cōcurrunt ḡ oēs p̄dictæ rōnes pp quas hæ
cōuētiones dn̄r eē ꝯ bo. mor. ſed in fideicō. ſubſtu. & pupil.
etſi nō ceſſet uotū captādæ mortis tn̄ nō concurrit alia rō
p Imperatorē in fi. l. nr̄æ potiſſime conſiderata, ut dictum
eſt ideo nimirū ſi uotū captādæ mortis in dictis ſubſti. nō
eſt impedimento, & purgatur ſuſpitio prædicta ut ēt dice
bant Iaſ. Dec. & Cur ꝯ. relati, ex diſpōne teſtatoris, q ſub
ſtitutū p legati pſona approbaſſe vīr accedente q ſubſti
tutus ipſe actū non fecit. put in terminis nr̄æ l. cōtigit, qn
imo in pup. ſubſt diſpō potius cenſetur eſſe ſecundū volūta
tē pupilli q̄ ꝯ ut dixi & p conſequens non eſt mirū ſi in 33
fideicō. & pup. ſubſt. nō curatur de uoto captādæ mortis ad
irritādā īualidādāq; diſpōnē. quia ſubſtitutus nō fuit ſol
licitus de bonis alienis ꝯ uoluntatem domini: nihilq; fecit
pp quod contra eū coniectura aliqua uoti captandæ mor
tis capi poſſet, quemadmodū contingit in caſu. l. noſtræ et
.d. §. fi. l. quidam & in ſubſtitutione fideicom. ac pup. a di
uerſis cauſis & diuerſis conſiderationibus procedunt, hic
ab ipſis paciſcentibus contra quos propterea lex male ſu
ſpicatur, ſecus in ſubſtitutione ubi non a ſubſtitutis ſed a
teſtatore fit diſpoſitio, cur igitur mirum ſi diuerſa ſit de

terminatio? Et ſic in caſu iſtius.l & aliarum præalleg.non
valet diſpoſitio de hæred viuentis: quia eſt odioſa, quum
de alienis bonis contra dñi voluntatẽ per contrahẽtes vel
diſponentẽ inducatur, plenaq; ſit triſtiſſimi ac periculoſi
euentus pp periculũ vitæ illius de cuius hæredit. ac bonis
agitur, ideo dicitur contra bonos mores & iniqua quæ
rõnes ceſſant in fideicõ. & pupil.ſubſti. vt dictum eſt, &
licet votum captandæ mortis penitus nõ ceſſet, tamẽ nõ
conſideratur quum aliunde purgetur, vt dixi.

Nunquid autem princeps contra diſpoſitionem iſtius
.l diſpenſare poſſet, & approbare huiuſcemodi conuen-
tionem dicam in.ix.notab.

34 Ampliatur, & limitatur * prędictum nota multis modis
vt hic p Iaſ. & licet Dec hunc ordinem non obſeruauerit
ne videretur ſequi veſtigia Iaſ. mihi tamen placet, qa hæc
eſt proprie materia iſtius.l. quæ ſm hanc viam ordinate
clareq; enucleabitur Sequamur igitur nos eum ordinẽ. Pri-
ma ampliatio eſt etiam q conuentio fuiſſet iuramento cõ
firmata, quia quum ſit contra bonos mores non debet iu
ramento firmari capitu non eſt obligatorium cum ſimi-
lib de regu.iur.in vj etiam eſt communis, vt conſtat ex
adductis per Alex. Iaſ & alios hic Petr.de anch.in conſil.
cccciij. viſo Fulgo.conſi lxxiij paterfamilias vbi ẽt conſu
luit penalem ſtipu acceſſoriam nihil valere neq; huiuſmo
di pactiones quæ ſunt contra bonos mores veſtiri, & q
non firmentur iuramento: quia contra bonos mores, cõ-
ſuluit plenius Soci lib.iij conſi.lxxiiij.

Aquen tamen.§.in vlti.col.amplectitur cõtrariã opi.
tanquam veriorem. quia talia pacta non ſunt contra bo-
nos mores naturales, quum non contineant turpe quid,
neq; peccatum licet occaſionaliter poſſet contingere. Ideo
iuramento firmantur p textũ in c quemadmodũ circa fin.
de iure iuran vbi ſi maritus iurauerit nõ impetere vxorẽ
ſuper adulterio non põt illam de eo accuſare propter reli-
gionem iuramenti, licet occaſionaliter poſſit ſequi adulte
rium: & ſic promiſſionem continere peccatũ poſſibile ſit.
& ſimilem diſtinctionem tradit Aret in conſ.lxxiiij.ad fi.
ij.dubij & Deci in.l pactum quod dotali § eo.

Sed non eſt recedendum a communi: quia talia pacta
dicuntur contra bonos mores naturales, & ius gẽtiũ.d.l.
quidam in fi per rõnes ſupra aſſignatas. quo caſu qñ pa-
ctũ eſt ꝯ bonos mores naturales vel gentium non firma-
tur iuramento vt p ſcriben præallega. ideo concludebat
Aret.loco prælle poſt Federi.de ſen.dona inter virũ &
vxorem quia non eſt contra bonos mores naturales vel
iuriſgentium ſed contra bonos mores ciuiles firmari iura
mento alias ſecus eſſet. præterea quicquid dicat Aquẽſ. ta
lia pacta dicuntur continere turpe: quia eo reſpectu red-
duntur paciſcentes ſolliciti de hæreditate viuentis & vo-
tũ captandæ mortis inducunt expectaturq; liberi homi-
nis mors ut p glo.in.l.nec nos in uerbo tranſig §.de capt.
Saly.§.in vlti.col Socy.conſi.lxxiiij.col.ij.lib. iij.vbi pro-
pterea concludit non firmari iuramento prout ẽt voluit
Aret.in conſi lxxiiij ad fi.ij dubii & Signo cõſi.cxvj Ad
text.in d.c quemadmodum reſpon.poteſt ut ibi p Abb.
in penul.& vlti.colum.

Duæ ſequentes ampliationes de filijs & parentibus cõ-
muniter a ſcribentibus approbantur, ſed latius declarabũ
tur & expedientur in gl alienæ.

Quarto amplia. vt.l.iſta loquens in pacto de hæredita.
uiuentis procedat etiam in pacto facto ſup hæredita. mor
tui, de cuius tamen vita uel morte dubitabatur per.l. nec
nos § de captiuis. * dubitabilis eſt ſecundum Lan.Dec.hic
35 in prin. quia tale pactum non eſt plenum ſtrictiſſimi euẽ-
tus, quum ille iam ſit mortuus nec poſſit dici factum con
tra eius voluntatem ex quo mortuus eſt, ſed non reſpõd.
ad illum tex.ubi eſt caſus de iſta ampliatione Nec obſt.ra
tio ſua quia reſpon. q in tractando de hęred. alicuius quã
tum ad contrahẽtem paria ſunt, aliquem viuere vel mor
tuum eſſe, & dubitari an uiuat: text. eſt not in.d.l nec nos
de quo faciunt feſtum ſcriben.in.l j.§.eod.ut ibi dixi, ſed
ſi uiueret ille de cuius bonis, & hæreditate agitur diſpoſi
tio non ſubſiſteret ut hic ergo nec ſi dubitetur an uiuat:
quia quantum ad paciſcentes tale pactum dicitur turpe,
& in eorũ odiũ militant rationes l.noſtræ, quum n. dubi
tent an uiuat fingitur uiuere quo ad eos, * & rõ poteſt aſ 36
ſignari quia ex quo ſtat in dubio, & pendente poſitq; ſe
habere ut ad prohibitum, & ut ad pmiſſum ſtat ut ad ꝓ-
hibitum p text.not in.l j in.§.ſi pendeat.ff ad maced no.
Aquen in.d l.j.col iij.§.eod.facit lex ſi ruffi.cum dict.ibi
per Alex in ulti.not.§ de mil.te ideo dicebam alias, in cõ
tingentia facti in quadam cõuentione ubi dicebatur quia
habet C.e us cognatum in partibus prouinciæ, qui gra-
ui laborat infirmitate uel deceſſit factis ipſi. multis leg itis
uel relicta eius ſucceſſione. Cedit, donat, & remittit. B. oẽ
ius quod habet uel habere poſſet, & in hær.& ſucceſſio-
ne prędicta talẽ ceſſionẽ, & donationem nullius eſſe mo-
mẽti licet ille mortuus eſſet p prædicta, ſecus quãdo paci-
ſcentes firmiter crederent illũ mortuum & diſponerent,
tanq; de hære. mortui ut § in limitat dicam.

Intellige modo prædicta * reſpectu nullitatis pacti ſeu 37
donatio.non reſpectu pœnæ confiſcationis bonorũ iux-
ta iura præalle in l ij.de his quibus ut indig.& in.§.fi.d.l.
quidam: quia hoc caſu nõ ſuccedit talis pœna: ut per glo.
fin.d.l.ij & ita ẽt ſentit Bald in.d l.nec nos loquens de a-
deunte hæred & de tranſigente ſup hæred.eius de cuius
uita dubitatur, & in fi. dicit non officientibus quæ pperã
geſta ſunt, ſi priorem gradũ obtinentis ſucceſſionis cõpẽ-
diũ ad uos ptinet: ergo nõ ad fiſcũ cõtra quẽ in pœnalib*
& ubi de lucro tractat, ut priuatus de damno iudican.eſt
.l.non puto ff.de iu fiſ. ſecũdum uerum intell quem alias
late declaraui, & ſic conclu.docto in l j §.eo.q in tractan
do de hæreditate alicuius * paria ſint quẽ uiuere uel mor- 38
tuum eſſe, & dubitari an uiuat procedit reſpectu inualidi
tatis conuẽtionis, & pacti non reſpectu pœnæ niſi quis ſci
uiſſet illum uiuere, & finxiſſet mortuum aut dubitaret, ut
per Sal poſt glo.in d.l.nec nos.

Sed contra prædicta inſtari poſſet p ea quę ſcribit Bar 39
ba.in cõſ xi.col viij.lib j. * ubi concludit beneficiũ clerici
uagabundi eiuſq; qui ignoratur an uiuat poſſe conferri
per eum ad quem ſpectat collatio p tex in.l.libera peculij
.ff.de pecul & gl.in c.non oportet el ſecundo in uerbo ꝓ
ficiſci de conſecra.diſt.ult & ſic licet dubium ſit de uita iu
dicatur ut de morte, quum beneficium poſſit alteri cõfer
ri, ac ſi beneficiatus eſſet mortuus, ſed uide Feli in.c. quo-
niam frequenter in.§ porro.col.pe ut lite non conteſ. ubi
de prædicta glo.dubitat quis de Barb.non faciat mẽtio-
nem ut vr adhærere cõtrariæ opi p tex.d l.nec nos. Qua
opi tanq rõnabiliori, & equiori retenta ad d.l libera pe-
culij reſpõ põt q loquitur in ſeruo qui liberã adminiſtra-
tionẽ perdit ex quo dominus dubitat de uita illius, quũ
æquiparetur fugitiuo, qui abutendo conceſſione ſibi per
dominum facta illã amittit: ſed reſpectu hrditatis, & bo-
norũ liberi hoĩs, qui utrum uiuat dubitatur, & rerũ ſuarũ
adminiſtrationem retinet nihil facit, uerum ꝓcedit tunc
diſpõ.d.l.nec nos.& præal gl c non oportet, non eſt fides
adhibenda: quum iure aliquo non probetur.

Aliã pulchrã deciſionem ponit Iaſo.in.l ii col.xxix. in
xxxiiij.q.§ de iur.emphy. ſequuntur Fel loco prælle.&
Dec.in.l j.col.v.§ eo.& in cõſ.cccxcviij. ubi ponit de im-
petrante beneficiũ uiuentis, qui ex uoce, & fama publica
credebatur mortuus, an puniatur.

Quaſdã alias ampliatio. addit Aquen.& dũ in ult.du-
bitat, nunqd ualeret diſpõ ſup rebus, q alicui debentur ex
fideicõ * tenendum eſt illã non ꝓcedere: quia tunc nõ eſt 40
paciſci de bon.& hæred.uiuentis: ſed mortui ut pulchre
per Iaſ.in.l j.col.pe ubi Lan.Dec.in fi.§.eo.& p ipſum A-
quen §.in penu.col.uer.aliã cautelã, & iſto caſu concludũt
præfati ſcriben.poſt Fulg.& commen.ceſſare diſpõnẽ.d.
.§.ſi l.quidã, ut per eos, ſed Moder.taur.hic col vj. dubi-

tant, quum hæres uiuẽs, & ignorãs diſpõnẽ factam poſſit
periculũ affectatæ mortis incurrere, quod ceſſat in d.l. de
fideicõ. idem volunt. & latius perſequũtur præfati Mod.
in.d.l.j col.j. dicẽtes, ꝙ licet expreſſe de hr̃dita. viuentis nõ
dicat cõtraxiſſe. ſubeſt tñ rõ iductiua voti captãdæ mort.
grauati ꝑ fideicõ. quo ignorante ꝯhit. iõ valere nõ debet,
& hac.l ſilr nõ valere dicũt pactũ de non petẽdo fideicõ.
alteri, q̃ grauato factum puta fideicõ. quia eſſemus extra
caſum.d.l.j. & militaret ratio voti capt mort. grauati.

Sed nõ eſt recedeñ ab opi. Rap. cõm. & prædictorum:
quia rõ voti captãdæ mort. ſola, & de ꝑ ſe non eſt ſuffi-
ciens ad impediendã remiſſionẽ vel diſpõnẽ: ſed requirũ
tur ẽt aliæ, vt in ſupioribus dixi. ex quo ergo reſpectu bo
norũ ſubiectorũ fideicommiſſo non tractatur de hæredi.
tertij viuentis: ſed de bonis defuncti debitis ipſi fideicom.
licet militet rõ voti captandæ mor. ipſius grauati, tñ quũ
ceſſent aliæ rationes a.l. nr̃a conſideratæ præſertim in fin.
ceſſabit diſpõ, & procedet id qđ dr̃ in.d.l.j ẽt ꝙ remiſſio
fideic. fiat alteri, q̃ grauato ꝑꝑ identitatẽ rationis: quia de
bonis defũcti tractatur, & nõ de hæ. tertij viuentis, vt ibi
per glo. faciunt quæ plene ſcripſi. in.l.ij.ꝗ de pac. iter emp.
& vẽ. q j. ad declarationẽ. § ex aſſe l. ſi mulier ff de iu do.

Amp. ẽt ſi cognati paciſcerentur eo mõ, quo erant ad
hæreditatem vẽturi, & ſic, vt æqualibus portionib. duo
hi nepotes patrui habeãt hęr ſibi inuicẽ illã diuidẽtes, ad-
huc nõ valeret huiuſcemodi conuentio, vt hic ꝑ Rimi. in
ij. not. quia paciſci de hæreditate viuentis eſt prohibitum
vt hic cũ præalle itẽ quia pactũ continet turpe, & lex reſi
ſtit initio quo caſu non ꝓcedunt a pari aliquid fieri tꝑe il
41 licito & cõferri in tp̃s licitũ, vt diximus ꝗ ꝯite ampl. ẽt ꝙ
duæ conditiones de qbus in litera nr̃a diſtinctæ nõ expri
mantur mõ virtualiter cõtineantur Corn. in cõſi. lxxxiiij.
col. fi. lib iij item amplia ſiue de hæreditate, vt hic dr̃ diui-
denda agatur, ſiue ꝙ vnus illã conſequatur, & habeat.
42 Deci. hic in fi. iiij. not. ✱ Ampl. ẽt, vt eodẽ mõ nõ valeat i-
petratio beneficii clerici viuentis, imo punit̃ ĩpetrans. c j.
de cõceſ. p̃b. Dec cõſi. ccc xcviij. itẽ amplia, vt ꝑ Soc. cõſil.
liij. lib iij. ꝙ ẽt in officiis ſecularibus nõ põt dari expectati
43 ua ad locum j. vacaturũ ✱ De quo tñ aliter eſſe dicẽdum
oſtendã. ꝗ. in limi. & in glo. obſeruari, vbi tangã de expe-
ctatiua in ſpẽ, & in gñe ad bñficiũ vacaturũ, an & ꝑ quẽ
dari poſſit. & nunquid de feudo viuentis poſſit tertius in-
ueſtiri a Dño ſi vaſal. ſine hærede maſculo deceſſerit.

Vltimo ꝓ ampl. no. ꝙ nõ ſolũ aufert̃ hære. tã q̃ ab in
digno vbi facta eſt cõuẽtio p̃dicta ſuꝑ tota vel parte hr̃di
tatis: ſed ẽt qñ eſt facta ſuꝑ re particulari, ita voluit Bar. in
.l. cũ dñs in.§. fi. in fi. de pec. leg. vt poſt mod. peru & Lãc.
Dec. Mod. tau. hic in. xv. col Cur. iij. Aquẽ. ij & alii Mod.
44 Limitatur nunc prædictũ no. multis modis ✱ ſm Iaſ &
alios j. limit qñ pactũ continet liberationẽ eius, cui fit ſm
Bar. ꝗ. col. fin. et in aliis locis ꝑ Iaſ. alleg per textum in.l. &
ſuũ in.§. idem ꝓbat. ff de pac vbi latius Alex. ſed ibi cre-
ditores de iure ſuo paciſcebant̃, ꝙ filio pr̃i ſucceſſuro re-
mittebãt, vt ibi ꝑ Bal. & Iaſ. in.l. filius paciſcẽdo ꝗ. de pac.
& ſic nihil facit ad ꝓpoſitũ nr̃æ qõnis qñ fit pactũ de hæ-
re. viuẽtis: iõ videmus ecõtrario, ꝙ ſi filius viuẽte pr̃e libe
rat debitores pr̃nos, nõ tenet liberõ nec pactũ tanq̃ de hę
re. viuentis ſeu rebus illius factũ. vñ poſt mortẽ pr̃is filius
poterit debita exigere a prædictis debitoribus, vt ꝑ Bar.
in l. cũ dñs de pec. leg. & in.d.l. filius ff de ſolu Iaſ & De-
ci. in.d.l filius paciſcendo. dupl̃r limitãtes. j qñ filius in vi-
ta pr̃is ius hẽbat, vt qa debitores erãt obligati eã filio, q̃
45 pr̃i ✱ gr̃a excpli in alia habẽte dotẽ profectitiã cuius actio
cõis eſt inter eã, & patrẽ adhuc viuente filia viuente patrẽ
debitorẽ põt liberare. & poſt mortem pr̃is illi agẽti obſta
bit exceptio.l. & hæredi. §. filiusfa. ff. de pact.l ij §. ꝙ ſi in
pr̃is. ſol. mat. vt ꝑ Iaſ. & alios i.d l. filius paciſcẽdo. et Parp.
in.d.§. quod ſi in patris, & ratio eſt: quia de bonis tertij vi
uentis non diſponit: ſed de ſuis. quod.n. cõe eſt meum eſt
quoad diſpõnem partis meæ.l. illud cũ glo. ff. de ritu. nup.

& in re propria quilibet eſt moderator, & arbiter, & ſic
conclu. eſt vera ſed lim. inepta: quia non liberat debitores
pr̃nos diſponẽdo de actiõib' pr̃nis, ſed de ſuis paciſcẽdo.

Item reſtringitur prædicta concluſio vbi facta fuit li-
beratio ex cauſa onerosa ✱ puta accipiendo aliquid ꝓ libe 46
ratione: quia ſi tunc liberatio non prodeſſet, teneretur fi-
lius illud quod accipit reſtituere, & ſic põt repelli per exce
ptio. illam quem de euictione tenet actio, eundẽ agentem
repellit exceptio l vendicantem. ff de euic. Pau de caſ. Iaſ.
& alii in d l. filius paciſcendo & Parp. in.d.§ quod ſi in pa
tris. ſed contrariũ tenet Barto in.§ fin. d.l. cum dominus,
& Imo. in.d.l fi. ff de ſolu. dicens filium ſic agentem pater
na hæreditate indignum ſe facere per iura præalleg Non
obſtat regula.d.l. vendicantem: qa ibi cõtractus valebat,
hic reprobatus erat ab initio, vt per Bart. loco præallega.
videtur tamen ꝙ locus ſit repetitioni promiſſi vel ſoluti
per iura vulga. Ponit etiam Barto. in d.§. fina. aliam tertiã
limitat quando filius feciſſet pactum de liberando debi-
tores paternos, ſi patris eſſet hæres ſequitur Deci in dicta
.l. filius paciſcendo, Alex. in apoſt. ad Bart. in. d.§. fin & in
.l. iuriſgentium in.§ ſi ante. ff de pact. propter fauorem li-
berationis Sed cur ſecus in liberatione ipſa quum militet
eadem ratio in pacto de liberando, quæ in liberatione, qa
inducitur votum capt. mortis, & diſponitur de bonis vi-
uentis illo ignorante: ideo in puncto iuris videtur dicen-
dum non valere liberationem, nec pactum de liberando
debitores paternos, ſi cõtingeret filium patris hæredẽ effi
ci per.l. noſtram, & alia iura præalleg. nec contraria opin.
probatur.l. imo fortius videtur dicen cum Bart in.§. fina.
d.l. dominus ꝙ filius incurrat pœnam priuationis hæredi
tatis per iura præalleg. & ea quæ tradit Imol in.d.l. filius.
Niſi reſpon ꝙ filius faciendo dictum pactum ſeq; obli-
gans non petere, ſi hæres erit, non diſponit de hæreditate
patris, ſed ſe & perſonam ſuam obligat ad non peten. ſi
contingat eum effici hæredem patri, ꝙ non legitur pro-
hibitum. erit igitur licitum & permiſſum maxime fauore
liberationis, vt per Alex in locis præallega.

Secundo principaliter limitabat prædictũ not. Raph.
cõmen. ✱ prout refert, et ſimpliciter ſequitur hic Iaſ. qñ qs 47
alteri promitteret hr̃e licere rẽ aliquã uiuẽtis quocunq; ad
cũ ꝑueniat, ẽt ex ſucceſſione illius adiecta ſtipulatione pœ
nali ꝑ tex. in.§. quæſitũ.l. ſtip iſta ff. de verb obli. ſed Lan.
dec. hic col ij. Aquen. pen. & Moder. Taur col xviij. cum
ſeq hanc limi. reprobant, per tex. in.l. noſtra in fi. & in.d.
.§. quæſitum non fuit expreſſum de ſucceſſione obuentu-
ra quæ expreſſio, ut hic dr̃, diſpõnem infert ſed reformari
põt dicta cautela, & limita ex prædictis fugiẽdo nullitatẽ
cõtractus, & icurſionẽ pœnæ legalis ꝙ promittat ſimplr
hr̃e licere rẽ quæ uere eſt uiuentis cuius hæreditas ſperat̃,
ſed nulla fiat mentio de hæred uel ſucceſſiõe futura. Et idẽ
eſt in uẽditione rei alienæ.l rẽ alienam ff. de cõtrah. empt.

Sed eſt aduertendum, ꝙ Rapha commen. & Iaſ. nõ lo
quuntur prout pręfati referunt, ſed quãdo nulla facta eſt
mentio de ſucceſſione viuentis prout in.d §. quæſitum ꝑ
quem mouentur, & deciſionem ſuam fundant, vt hic etiã
refert, & ſequitur Curt. colum. quinta, qui volunt, ꝙ etiã
ſine pœna valeret conuentio, ſed adiectio pœnæ faciat, vt
committatur ſtipulatio etiam ſi permittens non ſit effe-
ctus dominus, intellige tamen vbi ſtipſo eſſet concepta ſe
cundum quod declarat glo. in.l.j.§ quæſitum ſuper ver-
bo adiecta Si tamen conſtaret talem conuentionẽ vel pro
miſſionem factam abſque commemoratione ſucceſſionis
viuentis eſſe in fraudem noſtræ.l. tunc non valeret ſecun-
dum omnes præalle adducentes plura, & alia quædam ci
tabimus. ꝗ. in. v. limita. poſſetq; exemplificari in caſu quem
alias vidi in contingentia facti. Quærebat vxor. v. vt
maritus teſtaretur, qui graui infirmitate detinebatur. fra-
ter mariti cui ab inteſta deuoluebatur hæreditas fratris id
impediret tacite nitebatur dubitans maritũ delictæ vxori
vltra q̃ ipſe uellet relicturũ, ſed ut uxori ſatisfieret, in aliq̃

illamq;

ſlāque placaret per ſtipul ſibi ꝓmittere volebat eā hēre
oīno licere ſub pœna res tales, quæ erāt de hær. & ſucceſ-
ſione fratris, dicebā talē promiſsionē nō ualere tanquā fa-
ctam in fraudē l. noſtræ ideo dedi ei cōſilium, vt promiſ-
ſio fieret de bonis ipſius promittentis: quia ualebit, ut in
iiii limit dicemus, & non erit aliquod dubiū de confiſca-
tione bonorum. & hære prædictæ ex quo capi poteſt op
tima cautela ad ſuglen. diſpoſitionē iſtius. l & inuenio nūc
idem uoluiſſe Cur. hic col. v poſt quoſdam alios.

48 Tertio lim. ✱ vt ualeat conuentio in damnū paciſcētiū:
quia fiſcus ab eis tāquam ab indignis aufert hæreditatem
iuribus in ſuperioribus allegat & ꝙ dicta cōuētio, vt ſ. di
xi, ſit ſolū ſuper una re pticulari, & prædicta limitatio ap
probaſ cōiter vt hic p Bar. i. iii opp. Sali Iaſ. Pau. & alios
Quidā dicūt. §. fi. d l ii. alleg. p Bart. loqui in caſu maioris
rōnis puniēdo quā ſit in. l iſta quia hæreditas cognati ui-
uētis donabiſ cuidā tertio, quod nulla rōne vr̄ tolerabile
ſed pactū de quo in hac l colorata rōne poterat excuſari
puta factū cā cuiuſdā diſcordiæ, q̄ quidē cā licet pactum
nō cōualidet excuſat tn̄ a pœna. l. igiſ. § pōt. ff de lib cauſa
plene poſt alios Parpa. in repetitiōe. l. ſi quis maior in vi.
gōne extra glo. j. ti. i ſed confunditur hæc cōſideratio p. §.
fi. d. l. quidā in rōne decidēdi, q̄ regulat legē: vult enim do
nātē ea pœna puniri: quia cōtra bonos mores, & iuſgētiū
feſtinauit diſponēdo de hæreditate uiuētis q̄ rō ita militat
in paciſcēte quēadmodū in donante: imo uidebatur ma-
gis puniendus quā donās, qui liberalitatis actū exercuit
legi amicū, et fauorabilē. c. cū dilecti de donat. Nec obſtat
49 qđ cā iniuſta ✱ ſed colorata excuſet a pœna: quia nō pro-
cedit in cā a iure ciuili notorie reprobata, vt in terminis
nr̄is, ita poſt alios Alex. in cōſ. ciii col. pen. lib. i De qua q
dē indignitate ſolus fiſcus opponit glo. in l his cōſequent
in. §. i. ff. famil, herci & dicam ſuper glo. in uerbo paciſci.

Reſtringunt præfati mod. iſtā limit quādo pactū eſſet
nullum rōne formæ, vel quia pacti eſſentialia deeſſent. p
ea q̄ Iaſ. not. in. l. fi. col. pen. j. de iu. emphi & Fel in. c. ex
tenore in uerſicu de reſcr nullo, extra de reſcriptis vt hic
in. iii. oppo. uidetur ſentire Bar. ſed qūo in terminis nr̄is
pōt hæc reſtrictio procedere qn̄ nepotes hi puta de diui-
dēda hæreditate patrui paciſcunſ. adſunt. n eſſentialia, &
formalia pacti, eſſentialia ✱ mutuus uidelicet cōſenſus iux.
50 l. primā ff. eo. itē forma pacti quæ eſt, vt cōtineat aliquid
dari uel fieri a pte ſcđm declarationē Sali. hic in. ii. col. niſi
dicas ꝙ præfati non loquuntur. in terminis l. noſtræ, & in
uenio ꝙ præfati Moder in ſcrip. edit poſt meā primā edi-
tionē repet. iſtius. l col xiiii. latius reaſſumpſere Are. cōclu
dentes ꝙ ſi futuri hæredes pacto nudo aliaſue inutiliter
iuxta glo. hic in uerbo declarabuntur de hær. viuētis paci
ſcanſ, aut cōtrahāt uidentur potius habuiſſe animū illudē
di, quā malignādi poſtquā requiſita a. l. nō adhibuere iō
51 puniri nō debēt: ✱ vt in emphiteo. nulliter, & non ſeruata
forma ſtatuti uel cōſuetudinis rē emphiteoticā inſcio dn̄o
alienante, uoluerūt Bal. Alex. & Iaſ. per eos alleg. quos,
& alios citat Fel. loco præalleg. & maxime qn̄ qualitas p
ſonæ ſic paciſcentis, aut contrahentis id ſuaderet cōſidera
ꝙ, ubi l. punit factū, & animum facientis non aūt cōſide-
rat iuris effectum tunc pœna incurritur ex actu nullo. l cū
qui duas j. de adult Feli late in. d. c ex tenore col vi. ſed in
terminis noſtris l punit ſolum factum, & aīum facientis
contra bonos mores ac iuſgentium feſtinātis in tractan-
do de hæreditate uiuētis præmaturæ. d l. quidā in fi. & l.
i § interdū. ff de vulg ideo pœna incurriſ ex actu nullo
Non obſ deciſio de emphiteoſi: q lex ibi cōſiderat, iu-
riſ effectū, & alienationē dn̄i: iō nimirū ſi ex actu nullo
nō infligiſ pœna, vt per Fel. loco præalleg & quū eo mo
do paciſcentes, uel cōtrahentes cōtra bonos mores agāt,
ac cōtra iuſgentiū de intentione deprauata conſtat, & in
claris non eſt opus coniecturis iuribus vulg.

Quarta limit. Iaſ. & ſi uera ſit in ſe cōprobarique poſ-
ſit multiſariā, ut hic p Aquen. col pen Iaſ. in. l licet ſ. eo.
in. l. ſtip. hoc mō, de uerb. oblig. & in conſ. ccxi lib. ii &
Cur. iunior in conſ. i. col. vii. tn̄ quum non ſit proprie limi-
tatio: quia regula iſtius tex. loquitur qn̄ pactū ſit de & ſu-
per hæreditate tertii uiuētis, & lim. quādo pactū ſit de bo
nis ipſorū contrahentium, & ſic non eſt de regula, & per
cōſequens minus bona iuxta not. in l i ff. de reg iur.

Quinta limitatio ✱ qn̄ ſit cōuētio ſuper hæreditate hoīs 52
īcerti, & in gn̄e tunc. n. ualet, tex ē no. in. l. iii. i. § de illo. ff.
pro ſocio, & approbaſ hic p glo. pen. Bart. i vii oppo. &
in iiii qō. Sali Iaſ. & cōiter ſcribentes, & per Soci. iii. conſ.
cclxxviii in fi. lib ii. & Sig. cōſ clxvi mulier vbi vult ꝙ
ēt ſi factū fuerit pactū ſup hær uiuē. fratris & ſup hær. cuiuſ
libet, collateralis licet uitief primū quum ſit ſup hær certi
hoīs nō vitief ſcđm qđ eſt de hær incerti hoīs, in gn̄e: ✱ 53
quū ualidis nō derogēt inualida. l i. & ii ff de. iniuſ. rup. li
cet igiſ act' alias corruat, & uitief pp pſonæ īcertitudinē l.
tutor incertus. l. duo ſunt titii. ff de teſt. vt hic eſt caſus in
quo ualet, & ſuſtineſ pp incertitudinē pſonæ, et rō ē qa in
tēſius cōſideraſ votū captādæ mor ī pſona certa q̄ ī pſo-
na incerta, vt hic p Dec. in. iiii. col ii lec. et latius. j. dicā: cō-
probat Iaſ p̄dictā lim. p ſilē de prebēda j. vacatura in gn̄e,
quæ poteſt petrari, non aūt in ſpē præbenda petri puta
c. nulla de conceſ præb. q̄ dicit toni oppo. ꝙ ēt primo va
catura in gn̄e conferri nequeat Rimi hic col. iii. & Mode.
taur. tenent, ꝯ iſtā limit. q̄ opinio melius q̄ ipſi faciāt, pōt
pluribꝰ not. mediis cōprobari. i qa ēt ī hmōi pacto facto
de, & ſup hær. obuentura in gn̄e, & nō reſpectu certi hoīs
militare vn̄r rōnes, de quibus in text. nr̄o diſpō de bo. al-
terius īuito vel ignorāte dn̄o votū capt. mort reſpectu a-
gnatorū, & cognatorū ꝓximorū qbꝰ paciſcētes ſucceſſu-
ri fuiſſent. Secūdo quia non valet ꝓuiſio nec expecta-
tiua ad præbendā primo vacaturā ēt incerti hoīs viuentis
quia inducitur uotū capt mort. c. ij. de conceſ. præbē ca. ij.
&. iij de cōceſ p̄b. ī. vj. tertio qa vt dici ſolet tn̄ opaſ ge-
nus quoad genus, q̄tū ſpēs ad ſpēm l ſi duo in fi. ff. de ad 54
mi tut. Quarto qa ēt videmus ✱ ꝙ licet ꝓcurator de-
beat eſſe certus l ij ff. de ꝓcur. tn̄ ſi conſtituo ꝓcuratores
meos oēs practicantes in curia Romana puta, vel in ciui-
tate Tau. i. & quēlibet ipſorū inſolidū, vt fieri ſolet, cōſti-
tutio in gn̄e facta valet ſm Io. de graſſ. in ſuo ꝓcuratorio.
in uerb. certos licet ſubſiſtat ſed nō eſt dubitā. quia etſi ex
forma conſtit. certitudo nō demōſtreſ ſufficit eā haberi p.
relationē ꝓut hic reſultat habita relatione ad locū, & pro
batur in. l. ſi ff. de no. & p ea q̄ ſcribit Ro in cōſ. dij in caſu
& p̄all l. ij intelligitur qn̄ eſſet icertitudo ſm modū l duo
ſunt. ff de te tu ita gl. i. c. j. in uerb. certa de ꝓcur. in vj ex
quo vr̄ nō eſſe cōſtituendā dr̄iā inter actū factū in ſpē. &
factū in gn̄e: qn̄ ex poſt certificari pōt. & tenēdo hāc par-
tē ad tex. §. de illo pōt multipliciter reſpō. vel ꝙ illud ibi cō
tingit pp præcedentē contractū licitū vt in l ſi qs ſeruū cū
glo ff de act. emp aut ꝙ ibi res cōis efficiebaſ non ꝓpria
vt in caſu iſtius l. vel ꝙ § de illo emanauerit antequā eſſet
condita hæc lex quo tpe ſola don. repericbatur reproba-
ta, aut ꝙ non loquatur de hære. aduentura ſed de ea quæ
iā obuenit pōderando te. ibi q̄ iure legitimo obuenit, &
ibi obuenerit, quod verbū reſpicit p̄te itū. l. verbū. ff. de
verb. ſig Feli in. c. ad hæc in uerſ nā ſubiunctiui de reſcri.
pulchre, au. Gel. c vij. li xvij præterea nō dubitatur ibi de
validitate uel inualiditate pacti, ſed quæ dicatur iuſta & le-
gitima hæreditas. Ex qbus cōfirmari pōt quod ſcripſit
Soci. in cōſ. liij lib. iij. ꝙ in officiis ſecularibus expectatiua
ad locū primo vacaturū ī genere dari nequeat arg d. c. ij.

Sed nō eſt a cōi opi. recedendū. Pro qua in primis vere
eſt caſus. in d § de illo vbi probaſ contrahi poſſe ſup legi
tima hære. obuētura in gn̄e licet. n. ibi dubiteſ quæ dicaſ
iuſta & legitima hære. tn̄ dubitatio illa eſt vt cognoſcatur
quæ ſit ſucceſſio, quæ venire debeat i ſocietatē, de qua ibi 55
q̄rebatur, & ſ. ponit iuriſcon. valere talē cōuentionē ac pa
ctum ſup hæred ipſa obuētura cōicāda, quia ſi nō valeret
cōuentio, vana & ſupfla eſſet dubitatio, & inquiſitio iuri
ſcon ibi de qualitate hr̄di. Secūdo ꝓbatur p tex in. c ij de
p̄b. in. vj. vbi ſummus pōtifex dat expectatiuā ad primo

vacaturum ex quo patet legiſlatorem parũ curare de vo
to captan. mori in diſpõne generaliter facta. Tertio q̃a
incenſius conſideratur votũ capt. mort. in diſpõne ſpãliter
facta, q̃ ĩ facta gñaliter, vt ſtatim latius dicã: nimirũ ergo
ſi licet in gñe q̃ ꝓhibet in ſpecie, facit tex. in. c ij. cum ibi
no. de offi. ord quod licet hñtibus ſacras cõciones ad po
55 pulũ, ſeu p̃coni diuini verbi nõ liceat* quẽſquã noiatim
& in ſpecie corrigere atq; reprehendere tñ licet in gñe:
a generalibus ergo ad ſpãlia deſcendẽte recte Plato quie
ſcere iubebat, vt ſcribit porphirius in. c. de ſpẽ. Nõ obſt.
mõ adducta ĩ opp. & p̃mũ q̃ dicebatur de voto cap. mor.
q̃a etſi aliqualis tñ non eſt tãta ſuſpitio cap. mor. ꝓximi,
qñ in gñe fit diſpõ, ſicuti qñ fit in ſpẽ, quẽadmodũ ſcribit
hic Sal. in vlt. col ex quo eſt poſſibile facile euenire lucrũ
ad ſic cõtrahentes ob mortẽ pluriũ nõ eſt veriſimile illos
ꝓcurare mortẽ alicuius ꝑticularis, arg. tex. § vt aũt in auc.
de nõ alie & ꝓbatur hoc p̃ tex. õ alle. in. c ne captãdæ de cõ
ceſ. p̃bẽ li vj. & c. ij. de p̃b. eo. li. vbi dr̃ valere expectatiuã
ſummi põtificis ad p̃bẽdã prĩo vacaturã, vel ad ꝑſonatũ
in tali eccleſia primo vacaturũ in gñe videlicet, ſecus eſſet
56 in ſpẽ* ad bñficiũ aut præbendã certi hoĩs nõ vacantẽ ſe
cundũ doct. ibi, niſi ſm Sal. hic in vlt col. & Bal. in conſi.
ſciſmatis apponeretur clauſula de plenitudine p̃tãtis, vel nõ
obſtãte cõcilio lateranen. ſequitur Feli in. c. nõnulli in princ.
in. xj. col. de reſcrip. Quod nõ vr̃ verũ: quia papa tũc ape
riret viã peccatis, q̃d nõ facit, nec põt facere c. ſup his, &
c. in oĩbus de vſur. & dicã. j. in glo obſeruari. Fateor papã
eſſe dñm oĩum bñficiorũ clem j ad fi. vt lit. pen iõ poſſet
viuenti bñficiũ tollere, & alteri dare, ſed de æquiualenti ꝓ
uidere teneretur, vt p̃ Fel. & alios in. c. quæ in eccleſiarũ de cõ
ſtit. q̃uis nec tali p̃tãte vti ſoleat. In caſu igitur §. de illo ceſſãt
rõnes. õ. ad tex. iſtũ aſſignatæ, videlicet expectatio mortis
ꝓximi in ſpẽ, votũ captãdæ mor. alicuius particularis ſm
terminos l nr̃æ: & diſpõ de re aliena cõtra voluntatẽ dñi
ipſius rei ex quo in ſpecie de hr̃d liberi hoĩs nõ diſponitur.

Ad tex. in d. c. j. de cõceſ p̃ & eo. ti. c. ij & iij lib. vi. Rñ.
q̃ ꝓcedunt in bñficialibus i q̃bus ſtrictæ ꝓceditur, & quia
ſita ibi, & p̃ Lateranen cõciliũ expreſſe erat ordinatũ, q̃ p̃
ordinarios bñficia nõ vacantia nõ poſſent ꝓmitti p̃p vo
tũ capt. mor. conceſſio tñ facta a ſũmo põtifice de benefi
cio vacaturo in gñe valet. c ij. de p̃b. i. vj. & d. c. ne captan
dę, vbi Can. no. ex quo patet, q̃ papa de voto cap. mor.
parũ curat ĩ gñali cõceſſione, & credo q̃ id ſũpſerit a iu
riſcon. ĩ. d. §. de illo. ſilr de eo nõ curatur in fideicom. & pup.
ſub l. de fideic. ũ. de trãſac §. ſinaũt, inſt. de pup. ſubſ. rõne i
57 ſupioribus dicta. Ad. iij arg * de regula. l. ſi duo q̃ tm̃
operetur genus quoad genus q̃uũ ſpecies quoad ſpẽm. tñ.
q̃ ꝓcedit, qñ eſt eadẽ rõ ſub gñe cõprehẽſorũ, alias ſecus,
vt pulchre p̃ Pau de ca ĩ cõſ. cxxxiiij. not. col. fin. in antiq.
Arch. cõ cccl xxiij reuocatur, ad. iiij. patet ſol ex p̃dictis: q̃a
ibi gñalis habita relatione ad locũ certũ ſtabatur, & a pari cũ
ſpãli cõſti ꝓcur. ꝓcedebat. iõ eadẽ eſt iuris diſpõ, ſed in. q.
nr̃a, vt dixi eſt longe diuerſa rõ inter p̃dictas diſpõnes.

Nec ſubſiſtũt ſol õ accõmodatæ ad. d. §. de illo p̃ma. n.
de rõne p̃cedẽ. cõtractus liciti p̃. l ſi quis ſeruũ nõ eſt bona
vt ibi p̃ gl. & Are hic col. ii in ij. fal. & ibi illud ĩducitur p̃
legẽ p̃p p̃fidiã venditoris, vt ibi p̃ glo. ij. ſol. q. ibi res cõis
efficiebatur vana eſt, q̃a quod cõe eſt, meũ eſt quoad diſpõ
nẽ p̃tis mee. l. illud cũ gl. ff de rit. nup. Et ſi quilibet p̃p pa
ctũ conſecuturus erat dimidiã abſq; dubio pactũ erat de
futura ſucceſſione certo mõ diuidenda. ij. rñſio cõfunditur
ex dictis in. iij. lim. iiij. adhuc minus valet p̃p verbũ obue
nerit i illo tex. poſitũ q̃d ſm ꝓprietatem vocabuli deno
cat tp̃s fut urũ. d. l. verbũ erit, declarat Gel. loco p̃all & ver
bũ obuenit ibi poſitũ ĩtelligitur cõtracta ſocietate, videlicet.
58 * Ex quibus infertur male loqui Soci. in præall. cõſ liij.
q̃ in officiis ſecularibus nequeat dari expectatiua ad locũ
primo vacaturũ in ſenatu puta q. clarius ꝓcedit in princi
pe p̃ tex. in. c. j. & c. ne captãdæ. õ. alle. & cõtra Soci. tenet
hic Dec ad fi. i. col. Quæ vero dicatur iuſta & litima hr̃ditas
de qua fit mẽtio i. §. de illo ponit Iaſ. & Dec. i l. unica J. qñ

non peten part. vbi dixi.

Reſtringe tñ prædictã cõem concluſionẽ, vt õ defen
ſatam, * qñ incertitudo illa nõ poſſet verificari, niſi in vna 59
ꝑſona: quia tũc genus ẽ loco ſpeciei l. ij. ff de libe. & poſt.
Are. hic col. ij & bene vt occurrat fraudib', & ne lex ver
bis ſit impoſita contra tex. l. ii. ad fi. J. cõia de leg.

Sexto limi qñ cõuentio veniret ex neceſſitate p̃cedentis
cõtractus liciti p̃ l. ſi q̃s ſeruũ p̃al approbatur p̃ Bar & do
cto. neceſſitas n. facit probabile, quod alias eſſet illicitũ l. j.
ff. de offi. cõſ. l. non putarunt. ff de ma. te. ideo licet dñs nõ
poſſit alienare vaſallos inuitos. l inuitus cũ gl. ff. de fideic. li
ben. tñ hoc nõ ꝓcedit. qñ ex cauſa ĩminentis neceſſitatis id
faceret, vt p̃ Alex. in cõſ. xxv. col pe. lib. v Quinimo vt
aliqui dixere, licet princeps non poſſit contractui ſuo cõ
trauenire, cũ ex cã magnæ vtilitatis, * ĩminente neceſſita 60
te poterit id facere, ẽt q̃ ꝓmiſiſſet non alienare in inferio
rem puta, q; opi dãnaui in proh. fforũ. in prin. circa. vj co.
& alleg. p̃ p̃fatos nõ loquuntur, qñ princeps eſt ligatus ſuo
cõtractu: q̃a tunc procedit a pari cũ priuato, q cõtractui ñ
p̃t cõtrauenire. l. ſicut õ. de act. & ob. c. j cũ not. de proba.

Et ad ornamentũ declarationeq; d. l inuitus, cũ gl. * vi 61
de Ro. cõſi. xxvi ad fi. Pau. de ca. cõſ lxxiiij. col. vi et. vij ẽ
antiquis Bar. cõſi. iiij li iij & conſ. xj. li ij. Alexã. in. l. ij. ad
fi. principij ff ſol ma. Iaſ in. j lec. § diui. co iiij. Mod. bonõ.
in l. j § cũ quidã, colũ. ij ff. de. q Dec in l deliciorum pa
ctionibus. ſ. eod. & in conſi dclxxxix. Cur. Iunior conſil.
clxxiiij & Neulzanũ inter conſi. Bruni in cõſi. xij.

* E diuerticulo in viã redeundo ad declarationẽ. d. l ſi 62
quis ſeruũ Mod. tau hic poſt Gui papæ in ſing cccccxxx.
incip. valet dicũt terminos. d l. nõ poſſe exempiificari, alio
caſu ẽt fuiſſe cãtam neceſſitatẽ facto eius in cuius odiũ ten
dit pactũ, imo fuiſſe ibi interpoſitam cautionem ſine qua
venditor obligatur nulla præcedente volũtate, quæ adhoc
tenderet: * ſed q̃ ſine cautione illa obligaretur venditor, q̃c 63
quid ad eũ ex hæred liberti ꝑueniret reſtitueret, verũ nõ
vr̃ quũ iſtud diſponat tex. ibi in verſi. & præterea, nec vi
di alibi diſpoſitũ, & quia eſt lex quæ illo caſu cogit uendi
torẽ ad facien. ꝓmiſſionem illã de hæredita viuentis alteri
obuentura reſtituenda, licet poſſet militare votum captã.
mortis reſpectu liberti tñ ceſſat ſiniſtra ſuſpicio ex quo ab
ſq; conuentione partiũ ex diſpõne. l. ad id neceſſitatur p̃p p̃
fidiã venditoris qui præcedentẽ contractum hic ñi nõ ob
ſeruauit tradendo ſeruũ uenditũ cum peculio, & ibi p̃ gl.
& vr̃ melior declaratio q; dicere, vt faciunt Bar. & alii ex
neceſſitate p̃cedẽtis contractus illud uenire: quia natura p̃
ceden contractus id nõ ĩcludebat, ſed fuit lex q̃ odio p̃fi
diaq; vẽditoris illud diſpoſuit, & vere eſt caſus ſpãlis non
trahẽdus ĩ cõſequẽtiã. l ius ſinguiare, & l. q̃d vero. ff. de le.

Septima li. ponitur hic i ver niſi forte * qñ ve; ille de cu 64
ius hære. agitur cõſentit, & i cõſenſu vſq; ad mor. ꝑſeuerat
rõ eſt ſm Bal q̃a tũc ꝯſentiens vr̃ approbare paciſcẽtes ꝓ
bonis & legalibus, quo caſu ceſſat ſiniſtra ſuſpicio voti ca
ptã. mor lex. n. coniectat & exiſtimat conſentiẽtẽ non fuiſ
ſe adhibiturum conſenſum niſi paciſcentes tales cognouiſ
ſet in q̃bus veriſimiliter cõfidere potuiſſet ita q̃d ceſſat ꝑi
culũ inſidiarũ eius vitæ & ſequuntur cõiter ſcriben. vt hic
p̃ Rimi in. ij. no. Iaſ. vi dec col ij cõgerentes q̃dã ſil'a alia
q adduci poſſent de q̃b' p̃ doct ĩ. l. ſi q̃s i cõſcribẽdo ʒ. eo.
& in c. ſi diligenti de ior. cõpe. Ceſſat ẽ alia rõ hic in fi. l p̃
impat. aſſignata: quũ ille de cuius bonis agitur conſentiat.

Sed cõtra p̃dictã lim mouentur. vi. no difficultates. p̃ria
de l. pactũ q̃d dot. ʒ. c. vbi pr̃ de cui hær. agitur ſibi ſucceſſu
ro ꝯſenſit & tñ pactũ eſt oĩno nullũ, ita vt neq; ciuilẽ, ne
q; nãlẽ ꝓducat oblĩonẽ, vt ibi p̃ Bar. & doct. Sed termini
diſpares ſunt, & diuerſi, & ex ſeparatis male infertur l ſi de
caſũ. l. pap. exuli ff de mino. nã hic iſte de cuius bonis &
hr̃ditate agr̃ conſenſit paciſcentibus nõ q̃ ſibi ſuccederet,
ſed q̃ ſi ad eos hr̃ditas ſua deuoluatur illã ſibi partiantur, &
diuidant, mõ ĩter eos cõuento: ſed in l pactum q̃d dotali
erat pactum de ſuccedendo præciſe ipſi patri q̃d nullius eſt
momẽti, quũ liberã teſt. factionem auferret vt dicit tex.

Secunda

Secunda difficultas,ratio voti cap mot fortius vr̃ mi-
litare qñ ille de cuius hæreditate agitur conſentit,ex quo
alter in cuius fauorem tendit pactū,dubitans de reuoca-
tione conſenſus continue affectabit mortē eius qui cōſen-
ſit,nec poſſit amplius reuocare præſtitū conſenſum,& ſic
adhibitio talis cōſenſus videtur potius augere votū capt.
mort q̄ tollere,ſm Are hic col ii & quēadmodū de po-
tentia illū reuocandi dicit contra Bal.Curt hic in.ij col.

Sed reſpō.q̄ ceſſat ſiniſtra ſuſpitio propter cōſentiētis
approbationem,vt dictū eſt Nec in ſolo voto captandæ
mortis fundatur deciſio.l.nr̃e quicquid dicat Are vt vi-
dimus ſ.concurrunt enim aliæ rōnes,præſertim quia cō-
tra voluntatem domini rerum non ſit tunc conuentio.

Tertia difficultas quū nemo ſit dominus mēbrorū ſuo-
rū l.liber hō ff ad leg.aquil.videbatur in ſul necē nō poſ-
ſe prædictū conſenſum pſtare,quū ob id poſſint vitæ illi
parari inſidiæ,vt p gl j.in verb.euitus ex prædictis ēt col-
ligit ſolutio:quia ꝓ̄ſumptio,voti capt mot.tollitur p con
ſenſum pſtitū ab eo,de cuius bonis agitur quū ꝓ iuſtis,et
legali.viris habuerit,& approbauerit paciſcētes , vt dictū
eſt,& vna præſumptio aliā tollat l diuus cū gl.in verb.e-
xiſtimari ff de in inte.reſt & ſic nō cenſet in eius pernitiē
cōſenſiſſe,nec eſt veriſimile q̄d id feciſſet ſi de hoc dubitaſ-
ſet quū.i.charitas incipiat a ſe ipſo l.pſens cū gl ſi.j de ſer.
et aqua cū multis accumulatis p Barb in.c.ſi ꝓponēte co
lū.ſi.de reſc.& in.c.in pñtia col lv.de prob.Soc in cōſ.xj.
col ij.li i & Deci.in cōſi cxxxi col iij.verſ.nō obſ.q̄ i.

65 Quarta dubitatio virū prædictis cōſenſus adhibēdus
ſit tpe initi pacti vel ſufficiat ex poſt illū ſuperuenire,* Bal.
& Sal voluerunt ſufficere ſuperuenire p vulg. regulā l.ſi.j.
ad maced &.c.ratihabitionē de re iur.in ſexto q̄ ratifica-
tio retrotrahitur,& man.cōparatur ſequit Deci j. col.iiij.
& in cōſ.xxxj.col.ſi. Sed oppo.verius videtur quod ad
hiberi tpe debeat celebrari cōtractus:alias quū pactū nul-
lū ſit,& inutile,p ſupuenientiā cōſenſus cōualidari nō poſ-
ſet,iuxta not in l ſi qs mihi bona in § iuſſum.ff.de acquil.
hær.vbi Iaſ col.ſi.verſi.lim.j.Deci.in.l quod ab initio ff.
de reg iur & in.l.ſemper qui non prohibet illo eo.titu &
ita tenet hic col j Lan.Dec appoſtillando tex in verb ſciē
te,& iubente hāc opi tenuit prius Aret.hic col ij. dicens,
aduer.quia dictū Bal forte nō eſt verū. nā vbi conſenſus
requirit ad eſſentiā actus qui alias ſubſiſtere nō pōt,debet
a principio interuenire:qa loco auctoritatis eſt,vt p Bal.ī
l ſi in.§ neceſſitate C de bo.quælib.facit ipſe tex.in dictis
verbis iubente & ſciente,ſi enim iuſſus requiritur,ergo ꝓ-
cedere debet alias nō poſſet dici factū pactū iubēte illo de
cuius hr̄ditate agit Nō recedo ab opinione Bal.& Salic.
credens ſatis eſſe ſuperuenire conſenſum p quē vitiū ꝓcedēs
purgatur q̄d clara rōne ꝓbatur vbicunq; cōſenſus alicu-
ius requirit ꝓ intereſſe ipſius debentis cōſentire prout in
caſu nr̄o,ſufficit ex interuallo illū præſtari & adhiberi ēt
66 ſi actus ꝓcedens ſit nullus ipſo iure* dūmō approbatio il
lius depēdeat a ptāte cōſentiētis,vt poſt Ant de but.tra-
dūt Are.in.d.§.iuſſum col ſi.Cur iun cō.j col.vij p text.
in.c.cū,in iure in ſi de elec.& in.c.j in pri de alie.feu.pater.
approbatio huiuſcemodi pacti depēdet a poteſtate illius
de cuius hære.tractatur,ergo ex interuallo pōt ſuperueni
re,vt etiam per Deci in cōſi.cxliii.

Ex quo patet rñ.ad arg.Aret.& Aquen qa nō ꝓcedūt
qd approbatio actus depēdet a ptāte cōſentiētis tūc.n.ſuf
ficit cōſenſus ſuperueniēs ēt q̄ alias actus fuiſſet nullus Nō
ob.iſte tex in illis verbis ſciēte & iubente,vt.ſ.pōdera qa
intelligit i.eius cōſenſum clare præſtare.ſufficit enim con
ſenſus,vt hic vult tex.tam in verbis q̄ in ratione aſſigna-
ta dum excipiendo ſubiicit niſi forte voluntatē ſuā eis ac-
cōmodauerit &c.& ſic dūmō voluntatē & cōſenſum pa-
ciſcētibus pſtiterit ſubſiſtere vult pactū.& licet poſtea tex.
aſſignādo rōnē ſubiūgat tūc.n ſublata ſpe acerbiſſima lice
bit illo ſciēte & iubēte ſeruare pactū nō cēſet decidere iuſ-
ſum dēre ꝓcedere:ſed requirere q̄ ſciat & expreſſe cōſen-
tiat:qa ſola ſciētia nō ſufficeret,vt.ſ in.j.col.declarāt Lan.
Deci & Aquēſ.patet qa tex.ponēdo decīſ in ver.niſi for-
te tñ requiris accōmodari voluntatē & nō exigit iuſſum ꝓ-
cedēre,p ꝓcedētia aūt declarāt ſequētia*imo magis influūt 67
ꝓcedētia in ſequētia q̄ ecōtrario.l.auia.ff de cōd & demō
l.quiſquis,vbi Bar ff de le.iij.Iaſ in.l pacta nouiſſima col.
ij.ſ eo.cōfirmo qa in tex aſſignat eō remotionis acerbiſſi
mæ ſpei cōſentiente illo,de cuius hr̄e agit , ita q̄ tota vis
cōſiſtit ī cōſenſu:ſed tex iō dixit & iubēte vt denotaret ſo
lā ſciām vt dixi nō ſufficere.ad tollē.oēm dubōnē a prin-
cipio ſi poſſibile ſit facias adhiberi cōſenſum:& vbi ſuperue
nit facit actū valere nō vt ex tūc,ſed vt ex nūc,ac tpe rati
habitionis,vt poſt alios tradit Dec in.l ſemp q̄ nō ꝓhibet
de re iur & ſic iſtud pactū valebit a tpe præſtiti cōſenſus
nō añ iō vñr minus bñ dixiſſe Bal.& Sali. q̄ retrotrahat
imo ratificatio iſta operabit q̄ tñ valeat & ex tūc & tpe ra
tificationis. Quinta difficultas* vtrū talis cōſenſus accō- 68
modari dēat ī pñtia quinq; teſtiū,& p tot teſtes ꝓbari de
beat an vero ſufficiat illū adhiberi corā duobus & p illos
ꝓbari,Mod.taur.hic col.xij.dubitant q̄ quinq; requirant,
vt poſſe oñdi,qa vr̄ hr̄e vim vltimæ volūtatis,vt hic ſen-
tit Imperator dū ait,& in ea vſq; ad extremū vitæ perſeuera-
uerit,vt not.Iaſ.in x.not.& Cur iun cōſ.xcviij col.j.q̄ q̄-
dē vlt.volūtas ſaltē ī pñtia qnq; teſtiū fieri dēt.l.ſi.j.de co-
dic.& l ſi ī de do cā mor & laudo a prin.ita fieri & cōfici
pub.inſtrū.de hoc tñ poſt factū dico ſufficere corā duo-
bus teſti talē cōſenſum adhibitū ꝓbari:qa ī mō ineūdi &
adhibēdi ſapit diſpōnē īter viuos,ergo p duos teſtes ꝓba
ri poterit p vulg.regulā l vbi numerus.ff.de teſ Nec ob.ī
prin.adducta qa hic nō di q̄ cōſenſus iſte ſit vlt volū.ſed
q̄ ſortit nām vltimæ volūtatis reſpectu reuocationis , vt
qñcūq; reuocari poſſit quēadmodū vlt.volū ē q̄ nos hic
nō q̄rim*.* Nō ſortit ergo nām vlt.volū abſolute,ſed ſo 69
lū reſpectu reuocatiōis vt poſſit ad ultimū vitæ ſpaciū re-
uocari,put vlt.volū.& ſic ī mō ineūdi nō ſortit nām vlt.
volū ergo ī pñtia qnq; teſtiū nō ē de neceſſitate talis cōſen
ſus adhibēd⁹,ſolū igr̄ ī mō reuocādi ſeu reſpectu reuoca-
tionis ſortit nām vlt.volū & ſic fieri ꝓbariq; dēbit p qn-
q; teſtes ad minus. Vj.& vi difficul.q̄ ſi tales paciſcētes
nō erāt ꝓximiores & cōtigat cōſentiētē mori virū cōſen-
ſus ille operabit vt q ab inteſtato nō ſucceſſiſſent pp alios q
ipſos ī gradu ſuccedēdi ꝓcedebāt poſſint virtute illius con
ſenſus ſuccedere Rimin hic in iij.not tenet q̄ nō , & q̄uis
maius dubiū eē dicat,ſi paciſcētes iſti eſſent filii vel milites
ſi ex quos ſpāliter īducit,q̄ hr̄ditas poſſit alteri p cōuētio-
nē dari q̄ in vim vltimæ volūta. trāſeat vt p eū tñ quo ad
filios qō ꝓcedē neq;qa ſi filii ſint,& ab īteſtato decedat
pr̄ īpoſſibile eſt alios ꝓximiores agnatos eē excludētes ip
ſos filios quū l cū ſit liberorū § ſed ſui inſti de hæ.qual.et
dr̄ia ſi vero ſunt milites vel alij priuilegiati militāt rō p eū
dē in ꝓcedēti qōne aſſignata q̄ cōdō nihil ponit in eē,*& 6?
q̄ ea q ſunt in cōdōne nō ſunt in diſpōne l ſi quis ſub cō-
ditione ff ſi quis omiſſ cauſa teſta gloſ.final.in.l. lucius.
ff de hære inſt ita q̄ cōſenſus iſte cōdōnatus fuit ſi hr̄ditas
ad paciſcētes perueniret,& ſic niſi aliunde eis obueniat ex di
cto cōſenſu cōdōnaliter pſtito non habebunt hæreditatē.

Octaua li.daſ p cautelā Azo.eclarā j.ī pe.co.p Aquē.
vbi ſit pactū de,& ſup bonis defuncti,cui viuēs ſucceſſit:
qa iſto caſu nō tractat de vlli ſucceſſione viuētis quū poſ-
ſit hr̄e alia bona ſed de ſucceſſione defuncti,vt patet ex.l:
j cū ibi no.ſ.e & l de fidelc.ſ.tit.j nec iſtud eſſet īponere le
gē verbis ſm Aquenſ.contra Lan Deci.quū ſit da re rō-
nem diuerſitatis de qua ſupra.

Sed iſta nō eſt ꝓpria bonaq; limi.ad hūc tex loquētem
vbi ſit pactū ſub cōdōne ſi ille de cuius bōis agit , moriat
ad paciſcētes,& illius hær.ad eoſdē paciſcētes deueniat &
ſic vbi expreſſe fiebat diſpō de hære viuen.limitatio autē
qñ paciſcuntur de hæreditate mortui ſm eorū opin.licet
in veritate aliud eſſet præterea lex iſta locum habet etiā in
diſpoſitione rei particularis vt hic in fin.l dicitur. Et ſic
in propoſito noſtro ſiue tractetur de vniuerſali ſucceſſio
ne ſiue de particulari re ex ſucceſſione obuentura ac-

quirenda idem eſt. Nec refert ꝙ tractet̃ de bonis & hær.
defuncti cui uiuus ſucceſsit. quia adita hæreditate deſinũt
eẽ bona hr̃dis, et ejus proprium patrimonium l ſed ſi plu
res.§ fi.ff.de vulg.& inſti.de hære. quali. & differentia in
princi.ibi potius eius hæredis bona &c. cum accumulanis
per Areti.conſi.clxii.verum col.penul.& fina et Socl. cõſ.
lxxiiii li iii ita ꝙ nõ eſſet diſponere de bo.defuncti, ſed de
bonis uiuentis quod eſt prohibitum in.d l.j & l.de fidei
com.bene diſponi poterat de bonis fideicõ. quia diſpoſi-
tio eſt de bonis agentis & contrahentis ſibi ſaltem debitis
poſt mortem grauati & militat fauor liberationis.
70 Nono limitatur,* vt per Alex.not in.l.ſi quis mihi bo
na in § ſed vtrũ col.ii per illum tex.ff.de acqui.hæ.ſ videli-
cet, qñ fieret pactũ ſuper hæreditate viuẽtis illius quẽ paci
ſcẽtes credebãt mortuum: quia licet viueret ſi poſtea mor
tuus ſit, & illius bona ad paciſcentes ſint deuoluta ualebit
tale pactum, & erit ſeruandum per illum not.tex.
71 * Nec prædictis refragatur tex.l.nec nos.j.de captl.log
tur n.qñ paciſcẽtes de uita aut morte dubitabant rõnẽ.ſ.
aſsignaui.nos loquimur qñ firmiter ex aliqua iuſta cã vel
coloratã credebãt illum de cuius hæreditate diſponebant
eſſe mortuũ & ideo quãuis impetratio bñficij clerici viuẽ-
tis no ualeat: & impetrãs puniatur, id tamen nõ procedit
vt puniatur qñ credebat illum eſſe mortuum, & quia de
72 hoc forte fama erat. Decius in conſi.cccxcviii * Sed limita-
tioni prædictæ uidetur magis refragari deci.l ſer.et Aluar.
relata prolataque per Deci in cõſii.cxliiii col.ii.ꝙ ſi prin-
ceps inueſtiuerit ſempronium de feudo, quod tenebat ti-
tius credẽs titium mortuum qui viuebat: nec valet nec ha
bet effectum inueſtitura mortuo poſtmodum titio, quia
ambitioſa, & ad caſum ſuũ reſtringenda vt p eos.
Sed tñ.pt ꝙ aliud eſt i gratijs ꝙ̃ reſcri.gratioſis in qb.at
tẽdit̃ tp̃s datæ.c.cã te de reſcrip.c.ſi eo tpe, eod tit lib vi.
& cle.ſi.etiã de reſ. ꝓpterea notãter dicũt Bal. & Areti. in
d.§.iuſſum, col.i ꝙ ſi alicui cõferatur beneficiũ vacãs per
mortẽ talis uel mandetur conferri, & tpe collationis vel
mandati beneficiatus nõ erat mortuus, licet poſtea moria
tur nõ valebit collatio: nec mãdatũ poterit adimpleri per
prædicta & ſic deciſio Alex. in prophanis optime ꝓce-
dit p illũ tex.non eſt tñ bona limitatio ad hanc.l.quia ibi
fiebat diſpoſitio tãquã de et ſup hære. mortui nõ de hær.
viuentis & ſub conditionibus de quibus in tex.noſtro.
Decimo limit̃ hic Moder.taurin.col.xviii cũ ſeq.nõ ꝓ-
cedere diſpoſitionem iſtius.l.in conſciẽtia qñ pactum eſſet
factum libere a perſonis habẽtibus alias poteſtatẽ contra
hendi recto fine, & is de cuius bonis agitur ueriſimiliter
cõſenſiſſet.quia hæc diſpoſitio fundatã eſt in præſumptio
ne periculoſi euentus & uoluntatis domini. & vbi lex eſt
fundata in præſumptione non attenditur In foro cõſciẽn-
73 tiæ * quãdo certum eſt præſumptionem illam non eſſe ve
ram, vt per Feli in c.i col.xi de conſti cum ſimi.
Sed vltra ꝙ difficilimum eſſet concurrere oĩa prædi-
cta, & probari ꝙ ille talis conſenſiſſet, hæ pactiones odio
ſe ſunt & cõtra bonos mores & hic dicitur: quæ rõnes nõ
ceſſant poenitus etiam prædictis requiſitis cõcurrentibus,
ergo nec legis ceſſabit diſpoſitio.
Vltimo pro limitatione eius quod diximus de poena
amiſsionis hæreditatis fiſco applicãdę pp indignitatẽ pa-
ciſcentium pro hære.viuentis not eſt ꝙ nõ procederet in
74 minoribus.xxv.annis quibus videtur conſultum * ne ꝓ-
pter indignitatẽ hæreditas ab eis auferantur.l.minoribus.j.
de his qbus, vt indig. vt poſt alios dicunt Lan. Dec.Cur.
& alij j.in glo.obſeruari tex.ille male cõcludit in propoſi
to quum loquatur in delicto cõſiſtente in omittẽdo, nos
in delicto cõſiſtente in faciendo, qđ grauius reputat̃ iux-
ta glo l.ſi mora.ff ſol.matri adeo, vt nec remedio in inte-
grũ reſ. minor. tũc ſuccurrat̃.l.auxiliũ.§.in delic.ff.de mi-
nor ſecundum præfatos, & licet quidã dicãt dari tunc in
minoribus in integ reſtit. quia ſunt in dolo pręſumpto ad
uerſus quẽ dat̃ prædictis reſtit. in integ l.i.in.ſi.cũ ibi not.
ff.de edĩ.&.d.§.in delictis loquit̃ in dolo vero, & in ãtro
cioribus, tamen ex quo talis conuentio reprobata eſt a iu
re notorio dicen. videtur dolum eſſe verum non præſum
ptum, vt declarat Alex.in conſi.ciij col.v.verſi nam diſ-
fert vol.j præterea, quum aduerſus bonos mores, & ius
gẽtiũ feſtinauerint iuxta.§ ſi.præall.l quidam dolus vide-
tur verus aduerſus quem non dat reſt minoribus, vt poſt
Bar.declarat Iaſ.i l j in §.nũciatio ff.de no op nũ.in vl.c.
Sexto no ibi faciebat autem dubit * inſtructionem, & 75
modum ſoluendi propoſitam quæſtio aſſignatis videli-
cet rõnibus dubitandi, & decidẽdi. & vere, vt inquit Bal.
in.l.ſi tutores.j.de compen ille qui nõ ĩtelligit rõnes dubi
tandi, & decidendi non põt recte intelligere intentionem
tex.arguendo enim, & diſputando veritas inuenit̃.l.mu-
nerũ.§.mixta.ff.de mu.& hon.& ꝓpoſitæ quæſtio.deciſ.
melius iuſtificata prodit.idcirco excellentium doct.cõſilia
tali ordine ædenda ſunt poſitis prius rationibus dubitan
di partis cõtrariæ, & ſic fundamentis partis: deinde fun-
damentis, & rationibus decidẽdi, cum ſolutione argumẽ
torũ.quæ in contrariũ facta fuere exemplo Imperatoris
hic, & iuriſcõſulti in l.lecta ff.ſi cer.pet.& i.l.neſcn. apolli
naris.ff.de neg geſt.vbi qualitas cauſæ patitur, intellige a-
lias non, vt per Ang.in conſi cclxxxi.pater ſtipulatus in
fi.& ccxcvii cõſtitutio vbi propter exiguum ſalariũ pau-
cis rem ſe abſoluere profitetur, vt dicit.
Septimo no.ibi & qa iuncto verſ ſecundum itaꝗ vete 76
res regulas * not limi.ad l.in tẽpus.ff de hær inſti.de qua
dixi circa rationem dubitandi, & decidendi.
Octauo no.ex eo.tex.* limi.ad tex.ſingu.in.§.ſi.l diu* 77
ff de falſ vt hic p Iaſ in.v.not.eo qa conuentio de præſen
ti turpe continet Deci tamen in.vj not.tenet contrarium
ꝙ prohibitum ſub vna cõditione erit etiam prohibitum
ſub duabus, quia illis purificatis conſequitur quis lucrum
ſicuti vna purificata quando fuit relictũ aſcriptũ ſub vna
conditione: ergo aſcribens ſibi legatum vel fideicõ quã-
uis ſub duabus ꝯdi.dẽt icidere i pęnã illius l.cor.de de fal.
Non ob gl d § ſi.p Iaſ alle quia tranſeundo ad aliam
lecturã recedit ab illa i q̃ fundabat̃ prędicta ſingularitas.
Sed nõ eſt receden ab eo.qđ dixerit Iaſ quia illa lectu.
de aſcripto ſub duabus condit.vera eſt. & cõmuniter ap
probata nã Bar ibi dicit lectu illam glo.de duabus con-
ditionibus veram eſſe, alias eſſe diuinatiuas, & ſequitur
Alex ibi in apoſt ad Bar.& Rom.quẽ Alexã.ibi, & Iaſ.
hic allegãt, & Barb.in cõſ lvi co.iii.li.iiij.vbi illũ tex. mira
bilem & ſing.dicit. Nec obſt.ratio Decii.de qua reſpon.
ſm Barb loco prææll.ꝙ difficile reputatur ambas cõdi
tiones poſſe euenire: ideo noluit lex.tunc legatum vel fi-
deicom ſibi aſcribentem incidere in l.cor.de falſis imo le-
gatum conſequi debere.
Nono aduert.eſt ibi ſecũdum itaꝗ veteres regulas, ꝙ
ſecundum regulas iuris antiqui, & noui pactum de hære.
viuentis eſt contra bonos mores. & ideo hæc l cõprehen
dit non ſolũ cauſas futuras ſed etiam præteritas, quũ fun
damentum reprobationis ſit de præterito, & cõſequẽter
inficiebat iſta diſpoſitio etiam pactiones ante hanc l fa- 78
ctas & iõ per hunc tex * determinant pulchre Abb in.c.
ſi.col.iij in.iii.mẽbro, & Deci col ii de conſti.ꝙ ſi conſti
tutio quæ ſimpliciter loquit̃ procedit annullando, & cau
ſa annullationis ſit de p̃terito locũ ſibi vendicat, & in præ
teritis, vt tñ.ſ.in princ l dixi iſte tex.non vult dicere ꝙ de
caſu iſtius l extarẽt antiquæ regulæ, ſed ꝙ ex quo hæ pa
ctiones ſunt contra bon mores illas improbant p regulas
antiquas improbatiuas pactorum quæ cõtra bon. mor.
ſunt, alias lex iſta nõ eſſet noua deciſio iuſtiniani, vt eſt ſe-
cundum ea quæ.ſ. diximus, & quum hæc diſpoſitio an-
nullans huiuſcemodi pacta nõ ſit mere poſitiui iuris quũ
ſit fundata in ratione naturali & talia pacta ſint cõtra bo.
mor.& ius gentium.§.ſi.l.quidã de don princeps nõ poſ-
ſet * contra hanc legem diſpenſare nec diſponere p ea quę 79
ſcribunt Abba.& alii in.c.quæ in eccleſiarum de conſtit.
ad tex.in.c ne captãdæ de concep.p̃.in.vi. quod in cõtra
riũ facere videbat̃.reſp.ꝙ loquit̃ i expectatiua bñficii icer

ti hoīs, ut dixi ō ubi de hæred. certi hoīs agiṫ bene poſſet
princeps tollere pœnā cōfiſcationis de qua in.d.§.fina l q
dā, & in l ij.ff. de his quibus vt indig. quū ſit de iure poſi-
tiuo, & in fauorē fiſci introducta: faciūt, q̃ poſt Alberi de
roſat ſcribit Aqueſ.in l ſi qs maior.J.titu j.Mod.taur. lue
colum.ix. viſis his quæ in mea prima repetitione ædita cō
tinebanṫ latius ſuper hoc ti inſiſtunt, & primo uolūt q il
lud ius gētiū eſſet ſecundarium aduerſus qđ princeps reſ-
cribere pōt poſtea q ſit primeuum, argumē.§.qui in per-
petuum.l.i.ff.ſi ager uectigal. preterea non ſequi principē
via.l.generalis poſſe tale pactū admittere. ergo & p uiam
& modū reſcripti.de.j.n.habentur ſc;a & notitia & poſſet
caueri de ſecundo not.c.i.de conſtit in vi.ideo maius ſu-
beſſet periculum vitæ relinquunt tn̄ cogitandum.

Ego arbitror principē nec via.l.generalis, nec p uiā re-
ſcripti id poſſe permittere: quia tales cōuentiones turpitu-
dinē in ſe cōtinent, quū ſint contra bonos mores & ius gē
tium. ideo non firmanṫ iuramēto vt viſum eſt ō lex ergo
in cōtrariū facta non eēt iuſta & ſancta prout eſſe debet.c.
erit aūt lex.iiij.diſ ſed iniqua & diabolica, ideo nō ualeret.
80 * Nec & reſcrip. qđ a pari potentia ꝓcedit ut per Anch in
conſi.ccccliij tria col.i & Alex.conſi.ii coi.pen uolu.i.

Nec obſtat q aduerſus ius gentium ſecundarium poſ-
ſit princeps reſcribere.§ penul. inſti. de iure naturali gētiū
& ciuili, quia hic non ſolum contra ius gentium, ſed etiā
contra bonos mores faceret: præterea uerum nō eſt q.d.
81 § fina. * loquatur de iure gentium primeuo, quod fuit eo
ipſo q gentes eſſe ceperunt naturali quadā rōne, vt obſer
uantia promiſſorum, religio in Deum uiri, & fœminę cō-
iunctio, liberorū educatio, defenſio & ſimilia. iſta ſunt iu-
ris gentium primeui quod etiam ius naturale appellaṫ ca-
pitulo ius naturale prima diſt.d ſpoſitio.de hære. viuentis
non eſt de prædictis aut ſimilibus: ergo non eſt cōtra ius
gentium primeuū: ſed cōtra ſecundarium, quod ſuccreſcē
se hominū malitia ex cōſtitutionibus hominum emerſit:
vt declarant Bar. Iaſ. & alij in.l ſi id quod ff.de cōdi ind.
& mod in rubri. de ver. oblig. vbi Lan. Galiau fol.x. &
forte.Garg in.l. manumiſſiones col ii.& ſequen.de iu. &
iure. & ſic dr̄ talis cōuentio contra ius gentium.i.qđ gen
tes cōſtituerunt: ideo clare apparet illum tex. debere intel-
ligi non de iure gentium primeuo, uerum de ſecundario
82 ſed ut quid perditio hæc, quid iuuat tn̄ inſudare * quū nō
ſit uериſimile tale quid unquā facturum principem, qui
conuentiones cōtra bonos mores factas odit, deteſtatur,
improbat ac repellit prout patet hic, & in.l.fi.j.ſi nup. ex
reſcript.pet.non autem comprobat.

83 Decimo no.ibi * niſi ipſe forte, q pactum factum ſu-
per hærede uiuentis confirmaṫ, accedente uoluntate illius
de cuius bonis, & hæred. agitur quā materiā late diſcuſſi
ō.in.vil limi.v.no.ſed caueat ſibi taliter conſentiens, ne in-
currat periculum: & ideo Regina apuliæ quæ noluit cō-
ſentire regi ungarię, & Carolo ſuper eius bonis, & ſucceſ-
ſiōe paciſcētibus prudēs fuit, ut hic p Sali. & Iaſ.in.vi.not.
84 * accedēte tn̄ cōſenſu Abbat. Monachi nō poſſunt eligere
futurum Abbatē: quia tolleretur ius electionis ſucceſſori-
bus ſecundum Iaſ.hic in vi.not.cōtra Alber. & archidia.
idem uoluerunt Bal.in.c.bonæ de elect. & præpoſ. in tit.
qui ſucceſſ. teneantur in vſibus feud. & ſic cōſentiēte ſum
mo pōtifice Gardinales non poſſent eligere futurum pō-
85 tificē, quia tollereṫ ius electionis ſucceſſoribus. * Nec ipſe
pontifex ſucceſſorē ſibi eligere poſſet: quia effectus cōfer-
tur in tempus inhabile, qñ ipſe videlicet non erit Papa. &
ita uoluit glo.in.c apoſtolica.viii quæſtio.j & probatur
in.c.licet deuitanda, ubi oēs Canon no.de elect. & licet in
puncto iuris Deci ibi diſputando cōtrariam opin deſen-
dat: quia quæ pro parte allegantur ſunt de iure poſitiuo
ſupra quod eſt ipſe Papa item quia res non eſt noua, con
ſtat.n.alias ſic fuiſſe factum per Petrum apoſtolorū prin-
cipem dum Clementem ſucceſſorem ſibi elegit.

Sed nō eſt recedeṇ. a præcedenti opin. q̃ verior & cō-
munis vt ipſe Deci ibi fatetur & uoluit etiā Brixienſis in
ſuo reper ſuper verbo Papa col.iiii Soci cōſi.cxlvi.col.ii.
lib primo & Card Alex. in.c tunc n,xxi.diſt. quæ opi-
nio & interpretatio eſſet p longiſſimam conſuetudinem
approbata, ergo abſeruāda.l ſi de interpretatione.ff de.ll.
& contraria continet rē malam, & exemplo pernicioſam
vt.j.dicam ergo etiam per principem quamuis ſit ſupra
ius id fieri non poterit per ea quæ proxime diximus.

Et ſi contrarium aliquando factum fuiſſe appareat. ca-
ſus fuerūt ſpeciales, nō trahēdi ad cōſequentiam hiſce ma-
xime corruptiſſimis temporibus: imo q fecerit Petrus cō
ſilius in max ſanctitate illius, quem ſibi eligebat ſucceſſorē
non habuit effectum. nam Clemēs ſeu Cletus vir ſanctiſſi
mus cui tanquam ſummi Dei amico, & amatori Petrus
apoſtolicā ſedē, & pontificalē poteſtatē quum finē vitæ
ſuæ præſenſiſſet tradiderat uidens hoc eſſe exemplo perni
cioſum renunciauit pōtificatui, & fuit canonice electus Li
nus quo defuncto Cletꝰ ipſe denuo electus ut habeṫ. viii.
q i in tribus primis capit.cū glo. acceptauit ergo Cletus
pontificatū ſibi legitime canoniceque delatū & datū ſibi
p electionē Petri recuſauit, præterea Petrus fuit vicarius,
& locum tenens xp̄i. Vicarius, & locum tenens non pōt
facere aliū vicarium, & locum tenentē.c.vicarios cū glo.
de offi. vica.Bal.in.l.j.§ in præfect ff.de leg.iii.Card. Ale.
in terminis in.c ego ludo lvi diſtin.exēplo igiṫ Cleti viri
ſanctiſſimi Spirituſanctoque repleti, quem Petrus ad ſuſci
piendum talem prouinciam idoneum dignumq; iudica-
uerat diſcamus concludamuſque Papam per elect. fratrū
tn̄ eſſe poſt mortem ſummi pontificis cōſtituendum.

Vndecimo no.ex eo tex. * q. prohibitus de re alicuius 86
diſponere, illo uolente pōt id facere, intellige quando con
ſenſus facit ceſſare cām prohibitionis alias ſecus per tex. in
ſtitu. quibus alien.licet in prin. vt hic per Aquenſ col.j.ex
quo inferi pōt ad no. quæſtio. de qua poſt Bal. ſcribunt
hic Iaſ. Deci & alij, & latius ego ſcripſi in rub ō.eo.tit.

XII.no ibi ad extremum vitæ perſeuerauerit * q con- 87
ſenſus præſtitus per eū, de cuius bonis, & hæreditate agiṫ
reuocabilis eſt vſq; ad mortem, ſm naturam vltimarum
uoluntatum nam ſi irreuocabilis eſſet libera teſtamenti fa
cultas in effectu auferretur ſecundum Rimi. hic ideo non
ualeret.l.ſtip.hoc mō concepta.ff de verb. oblig. ex quo
patet paciſcentibus nullum ius eſſe quæſitum, quia tūc re-
uocari non poſſet l.fi.ff de pac.l. id quod noſtrum ff de
re.iur vt hic per Paul.de caſ. Iaſ. & Deci. * imo ſufficeret 88
tacita reuocatio diſponendo contra formā pacti puta etiā
inter uiuos, ut hic per Aquenſ.in.iii no. Deci. colum.ii. &
Anchar.in cōſi.cccciii circa finē vbi dicit q reuocato con
ſenſu per illum, qui pacto cōſenſerat dicitur etiā reuocatū
pactū factū inter paciſcētes qđ fouebaṫ a cōſenſu p̄dicto.

Sed alter paciſcentiū * vt arbitror nō poſſet pte cōtradi 89
cēte a pacto ipſo recedere p regulas l ſicut.j.đ act et obli.

Et in propoſito pulchre cōſuluit * Deci. in cōſi.dxxv. 90
q conuentio facta inter fratres cum iuramēto cōſentiente
patre de ſtando, & aquieſcēdo tertio teſtamento facto p
ipſum patrē, & de nō inducēdo patrē ad mutādū teſtm̄ ea
lege, q. ſi mutari contigerit, id nullus eſſet effectus, nō im-
pedit patrē mutare teſtamētum, indeq; poſſe ipſos fratres
ſuccedere ſecundum formam, & tenorē mutati teſtamēti
per tex nr̄m, & alia de qbus p eū ibi, & p Cur. iuniorē ī
cō.xcviii. vbi idē dicit ſi cōuētio eēt iurata, & talē conſen-
ſum vt pr̄is approbationē eſſe vltimā volūtatē ī gn̄e, qđ
ꝓcedit reſpectu reuocationis tn̄ vt dixi * Sed inſtat du-
biū an diſpō iſtius legis locum ſibi vendicet qñ conſenſus 91
præſtitus fuit pacto concernenti partē hæreditatis dunta
xat, vt pro libito reuocari poſſit: ſicuti quādo eſſe adhibi-
tus pacto totā hæreditatē cōcernentiṫ Pro parte negatiua
facit quia ceſſat ratio impeditiua libertatis teſtandi, quum
de altera dimidia teſtari poſſit tex. enim. d.le. ſtipulatio
hoc modo, intelligiṫ vbi de tota hæreditate agiṫ: quia ni-
hil de quo poſſit teſtari ſibi reſeruat, ſecus vbi de pte hę-

reditatis agitur, ex quo de altera parte teſtari poteſt, ita
Bald. hic columua finali & Alex. conſilio. xxix. ad fi. iiij.
colum. volu. quinto.
Sed pro parte affirmatiua quæ verior eſt, facit iſte tex.
in fine vbi diſpoſitio huius legis extenditur ad contractũ
rei particularis, & ex quo facta eſt ſimpliciter extenſio in
fine legis. relatio fit ad omnia præcedentia. l. ticia. in. §. idẽ
reſpon. ff. de verb. obli. & ſic ad exceptionem de conſen-
ſu i hac. l. factã, & ꝙ nec hr̃ditas nec hr̃ditatis pars poſſit ir
reuocabiliter pacto dari eſt textus in l. pact. quod dota ĩ.
eodem, & ibi Aquenſ. colum prima dicit ꝙ hoc modo,
procedit etiam ſi de parte hæreditatis ſit conuentum quę
ſucceſſionis iure perueniat vt eſt ibi caſus licet titulo dona-
tionis poſſit transferri, quibus aſſentitur Decius in conſi-
lio. clxxxiiij. columna finali dicens verum non eſſe pacto
dari poſſe partem aliquam ſucceſſionis, lege hæreditas in
fra de pactis conuen. ad allegata in oppoſitum reſpõdeo
quod loquuntur in contractu donationis: quia tunc con
ſideratur quod in alia parte libera remanet teſtandi facul-
tas: fortius attentauit Aquen. infra ſuper glo. in verbo ac-
commodauerit, quod etiam reuocabiliter hæreditas pa-
cto dari non poteſt
92 • Et per hunc textũ, & prædicta inferri poteſt ad plu-
res not. & vtiles quæſtiones. primam poſuit Bald. in capi
tulo ad noſtram el ſecundo, columna iij de iureiurando,
quod ſi filia renũciauerit hæreditati paternæ in manibus
patris: & fratrum cum iuramento, ſolus pater poteſt di-
ſponere ꝙ non obſtante iuramento filia ſuccedat cum fra
tribus: quia ad hoc vt tale pactum valeat, & ſubſiſtat re-
quiritur perſeuerantia patris vſq; ad mortem per hunc te
xtum, & prædicta: quamuis Iaſon in. x nota dicat Bald.
errare, quum lex noſtra non loquatur de pacto negatiuo
de non ſuccedendo, quod firmatur iuramento capitulo
quamuis, de pactis in ſexto: ſed lex iſta loquitur de pacto
hæreditatis viuentis certo modo diuidendæ, quod eſt cõ
tra bonos mores, & non firmatur iuramento vt dictum
fuit. Attamen non Bald. ſed Iaſ. ipſe errauit vt hic per A-
quenſ. & Decium colum. j. & ij. & ſequitur Iaſon ſibi con
trarius in dicta lege ſtipulatio hoc modo, columna ſexta
verſiculo pro complemen. etiam quod renunciatio filiæ
iurata cauſam teſtari expreſſe includeret, quia pater poteſt
iuramentum remittere, idq; cenſetur facere filiam inſtituẽ
do: vt etiam ibi per Aquenſ. columna tertia verſicu tu au
tem aduerte.
Sed oppoſitum tenuit Rom in. l. qui ſupſtitis. ff. de ac-
quirenda hæred. ſequitur Aquenſ. in locis ſ allega. eo ꝙ
per tale pactum non tollatur libertas teſtandi patri, cum
poſſit omnes alios habiles inſtituere argumento legis cũ
ita legatum, in principio. ff. de conditio. & demonſtratio.
item quia ceſſat ratio prædicta, cum pater videatur ſuper
iuramento diſpenſaſſe, nam cum iuramentum ipſum ſit
fratri præſtitum, a patre remitti non poteſt. l. ſi vnus, in. §.
ante omnia. ff. de pactis, & hanc opinionem veram aſſe-
rit quamuis ſecundum eum in practica cum difficultate
contra communem obtineretur.
Sed pro defenſione communis opinio. vide Are in. d.
lege qui ſuperſtitis, colum. quarta dicentem ꝙ quando re
nuntiatio fit tertio, qui ſucceſſurum ſperat vel eius filio,
reperitur tunc votum captandæ mortis: non quidem in
renunciante, ſed in eo cui fit renunciatio, ideo nõ valet pa
ctum tanquam contra bonos mores per legem noſtram
nimirum ſi iuramento non firmatur reſpectu pacti facti
cum fratre, niſi accedente conſenſu paterno reuocabili vſ
q; ad mortem, idem plenius ſcribit Socinus. in conſilio
lxxxiiij. volu. iij.
93 Et not. • ꝙ vbi fit renunciatio in manibus patris, & fra
trum, videtur pater conſentire arg eorum quæ Soci. ſcri-
bit in cõſi. cxxv. col. ij. lib. iiij. volens ꝙ vbicunq; patres ſe
obligant, aut aliud faciunt in eodem inſtrumento vel in
eodem actu his, quæ geſta ſunt ad inuicem ſemper cõſen
tire videntur, ideo iſto caſu renunciatio vel pactum con-
tra bonos mores non dicitur eſſe, neque votũ captandæ
mortis inducitur, vt infra per Bart. in tertia quæſtione, &
forte propter hoc Aret ibi dixit rationem prædictam po
tiſſime concludere, quando fit renunciatio in manibus fra
tris, ſentiens ſecus eſſe quando fit in manibus patris & fra
trum, ſi vero per filiam facta fuerit renunciatio, & quieta
tio de bonis maternis in manibus patris adiecta cauſa qa
fateatur ſibi ſolutum, & ſatisfactum pro portione ſibi cõ
tingẽte in bonis maternis. quomodo & qualiter ei, & ſuis
noceat talis quietatio tradit not. Ange in conſil. lviii inci-
piente quidam, & Deci. in cõſil. dxxxj. columna iij in ver
ſicu ij. reſponderi poteſt.
Et ſicut non poteſt tolli libera teſtandi facultas, & • ita 94
nec reſtringi lege cum duobus §. item reſpon. ff. pro ſoci.
tradit Deci. infra ea. lege columna octaua vbi limitat, & in
conſil. dxxxiiij.
Ex prædictis infertur ſecundo loco principaliter ꝙ ſi
filia vt quotidie fit, renunciat bonis paternis maternis, &
fraternis cum iuramento, • talis renunciatio reſpectu ab- 95
ſentiũ, qui non conſenſerunt, minime ſubſiſtet: per. l no-
ſtram, & ita in ardua quæſtione teſtatur ſe conſuluiſſe Ro
manus in d. l. qui ſuperſtitis, prout refert, & ſequitur ibi
Aret. columna quarta Soci. conſilio. lxxiiij. columna ſe-
cunda volum. tertio, & Deci in lege pactum quod dota-
li. columna quarta verſiculo ſexto limitatur. J. de colla. &
in quinta colum. ver. in contrarium facit, vbi adducit mul
ta conſilia, & ita ſæpe de iure reſpondi, et magnum hono
rẽ conſecutus ſum ex hoc.
Eſt igit cautela • vt facias patrem, matrem, & fratres 96
quorũ ſucceſſionibus renunciatur conſentire tali renũcia-
tioni p iſtam legem prout etiam admonet Deci in locis
præalle. & Soci cõſi lxxiiij. colum. ij. quem pro limit. præ
dictorum videas ibi, & in conſi. cclxxxvij. col. pen. & fi.
lib. ij ponit etiam Soci vbi ſupra • de renunciatione facta 97
notario ſtipulante, ꝙ niſi fuerit ratificata per illum, cuius
bonis renunciatur, non ualet, & ſequũtur hic Moder. tau
rin. col. vj. & . xxvj.
Sed pone filiam renunciaſſe bonis paternis, maternis,
& fraternis in manibus patris, mr̃e, & fratribus præſenti-
bus, & tacentibus. • An valebit renunciatio talis, a ma- 98
treq;, & fratribus acceptata cẽſeatur. Lãcel Deci & Aquẽ.
. ſ in prima col. tenent ꝙ non requirentes expreſſum con
ſenſum per hunc textũ in verbo ſciente, & iubente iuncta
declaratione quam feci ſupra in. vij. limit. Moder. taurin.
hic ad fi. x columnæ oppoſitum firmant: quia vbi cõſen
ſus alicuius requiritur ſufficit ꝙ tacite præſtetur Barth ĩ. l.
cum pater. §. libertis. ff de legatis ſecundo ad hũc textum
in verbo iubente. Reſpon. intelligi ideſt conſentiente vt in
nuunt præcedentia ibi uoluntatem accõmodauerit pro-
ut latius in ſuperioribus dixi.
Non recedo ab Aquenſ & Lãcel Deci. cũ quibus cõi
ter ſcribentes tranſeunt, vt ex eorũ dictis apparet p hunc
textũ in verb. iubente ideſt loquente, & cõſenſum expreſ
ſe præſtãte, ſicque verba illa voluntatẽ accõmodauerit ex
ſequẽtibus de expreſſa intelligi conſtat & ſi aliter diceres
fieret violẽtia literæ cõprobo: qa ex quo nõ agitur de vti
litate præſentis & tacentis, ſed de dãno, & pículo vitæ ſuę
præſentia cũ taciturnitate non arguit conſenſum. § ĩuitus
. l. filiusfam ff. de procur. de quo late in l. quæ dotis. ff. ſo-
lu. mat. & per conſequens non eſt verum, ꝙ cenſeatur in
terueniſſe tacitus conſenſus prædictorum.
Ex his ꝙ excluſus ab inteſtato vel ſimpliciter a bonis
alicuius etiam interueniente iuramento non prohibeatur
capere ex teſtamẽto & ſuccedere. Inferri põt tertio ad fre
quentẽ, & vtilem qõ. • ſtante ſtatuto prout eſt in multis 99
locis ꝙ prædecedente vxore ſine liberis dimidia pars do-
tis reſtituatur agnatis ipſius mulieris, alia dimidia cedat lu
cro mariti, ſi ab ipſa vxore maritus fuerit hæres inſtitu-
tus, an alteram dimidiã poterit tanquam hæres retinere

& ab illius petitione agnatos mulieris excludere ac repelle
re. videtur quod ſic quia non itelligitur exclusus quin ex
teſtamento poſſit capere per prædicta, & accumulata per
Moder. aſten. in tract. exclu. fœmi. ſtantibus agnat. in. viij.
quæſtione. viij articuli, vbi ponunt poſt alios quod ſtatu
tum excludens filias propter maſculos a ſucceſſione nõ in
telligitur excludere ex teſtamento, & in terminis dicti ſta
tuti q mulier priuata non intelligatur facultate teſtandi et
inſtituendi maritum aut alium hæredem, voluit idẽ Bru.
aſten. in iij. volu. de conſi. decre. & ſtatu. in verbo lucrum
col. x. verſi. ſtatutum q vir, vbi quædam allegat ad ba
ſtam tamen vt ita dicã. Sed maius eſt dubium quando
maritus cum iuramento, vt communiter fit, promiſit re
ſtitutionẽ dotis ad formam ſtatuti, qui inſtitutus ab vxore
lucretur totam dotẽ pœnitusq ac in totum excludat pro
ximiores vxoris etiam ab illa dimidia parte p ſtatutum ſi
100 bi aſſignata. Vidi per celeberrimos iuriſconſul. diuerſi
mode reſponſum, & vario modo etiam obtentum intel
lexi. Quidam enim dicebant q ſic in fauorem mariti re
ſpondentes, quia talia ſtatuta intelligi debent muliere de
cedente inteſtata, ſecus ſi condiderit teſtamentum, ne tol
lat aut reſtringatur libertas teſtandi cõtra. l. ſtipulatio hoc
mõ concep ff. de verb. oblig. l. ſi fratres §. item reſpondi.
ff pro ſoc. & dicta atq accumulata per Brunũ in præall.
locis, & p Iaſ in conſi. cxxvii. lib. j. nec obſt quod maritus
cum iuramento promiſerit vxori dotis reſtitutionem ad
formam ſtatuti ſtipulante patre, fratribus vel agnatis, aut
notario p eis, quia talis pmiſſio intelligitur ſm diſpoſi
tionem ſtatuti, & conſequenter ab inteſtato non ex teſta
mento, vt dictum eſt. Quibus non obſtantibus in termi
nis ſtatuti de quo ſupra & prædictæ qõnis oppoſitũ ve
rius vr, quod propter diſpoſitionem ſtatuti, & conuen
tionẽ prædictã impediatur vxor de illa alia dimidia par
te teſtari, & diſponere in fauorem mariti. aut alterius pſo
næ, Brunus n in præalle verſic. incipien. ſtatutum q vir
lucretur allegat ad hoc deciſionem Sali. quæ non reperi
tur in rerum natura. Verum tu vide in indiuiduo deciſio
nem Pau. de caſt in l. ſi cum dotem, columna. ij. ff ſoluto
matrim. vbi dicit ſe conſuluiſſe q mulier poteſt teſtari de
dote, quando ſtatutum dicit q liberi vel agnati ſuccedant
in dote, vel in partem dotis, debet enim ſtatutum intelligi
iure hæreditario ex teſtamento, ſi inſtituanr, vel ab inte
ſtato, ſi mulier non fecerit teſtamentum. non autem con
tra voluntatem ipſius mulieris, quia ſatis habuit ſtatutũ
eã grauare dictis duobus caſibus non aũt teſtamẽti factio
nẽ aufert. & hoc poteſt importare verbũ ſuccedant, ſecus
ait ſi ſtatutum diceret q liberi aut agnati lucrentur. vel ha
beant dotem quia intelligeretur etiam contra voluntatẽ
mulieris, & dicit cõſiliũ illud fuiſſe tunc ſubſcriptũ & ap
probatũ a doctoribus exiſtẽtibus Paduæ, Bononiæ, Se
nis, & Peruſij, ſequir Raph. cõmen. conſulendo, & Iaſ in
cõſi. cxxvij. col. ij. libr. primo, & ſic in caſu ſtatuti Vercel
larũ, ſupra relati cũ loquatur per verbum habeant & ha
bere debeant dimidiam partem dotis, nõ poterit mulier
de ea parte dotis in præiudicium eorũ, quibus per ſtatu
tum prouiſum eſt, teſtari ius enim mihi quæſitum ex di
ſpoſitione legis vel ſtatuti non poteſt p te mihi auferri. l.
ſi conſtante. C. de dona. ante nup. cum not. per Bal. & tra
dit Areti. in cõſi. lxxiiij. diligenter, col. penul. facit quia de
natura ſtatutorum eſt ligare ſubditos ad obſeruantiã, ca
pitulo vt animarum de conſtitutio. li. vj. & l. cunctos po
pulos, cum materia. C. de ſumma trinita. cum aliis de qui
bus per Alex. in conſi. cj colum prima lib. iij. Socin. conſi
lio ſeptuageſimonono, columna ij. libro quarto, & Iaſon
in conſilio octuageſimo, columna penultima, volum. iij.
nec per hoc tollitur libera teſtandi facultas ipſi mulieri, vt
infra dicetur.

Quando autẽ ex ſpeciali cõuentione vel pacto dos vel
dimidia pars dotis alteri in certis caſibus eſſet pmiſſa, aut
debita, q mulier non poſſit propter talem conuentionẽ
vel pactum de dicta dote, vel parte dotis teſtari inſtituen
do maritum vel aliũ in ea, voluit in terminis Aquen. in d.
lege poſt dotem, colum. quinta, verſi. ſed cogitabam, &.
Bal in lege pro hæreditariis, columna ſecunda, verſicul.
& ad euidentiam eſt ſciendum. C. de hæredit actio. vbi di
cit q ex quo eſt ad alium applicata ex vi contractus mu
lier non poteſt de ea teſtari. l. cum maritus. §. final. ff de pa
ctis dotal & lege ſi ante. C de dona ante nupt cum aliis
nota. per Aretin. in conſilio quadrageſimoprimo, colũ
na ſecunda. & conſi. lij. col. j. & lxxiij. col. pe. oia incipiũt
diligenter Iaſ in l. qui romæ § flauius, col. viij ff. de verb.
oblig. & in l. quæ dotis, col. vj vbi Aquen in. ff ſol. matr.
in quibus locis cõcludunt docto. qd ille qui capit ex con
tractu non põt p vltimã voluntatẽ grauari p iura præall.
Multofortius igit qñ de hoc p ſtatutũ cautum eſſet, & vl
tra obſeruationem ſtatuti maritus promiſiſſet cum iura
mento dotẽ reſtituere ad formã ſtatuti, & iniquum ac in
cõueniens vr quod fratres vel agnati mulieri, quibus ex
ſtatuto, aut ſtipulatione ppria vel notarij ius quæſitũ eſt
ad dotẽ vel partẽ dotis mulieris ſine liberi. deceden. poſſit
eo iure priuari p teſtm aut aliã vxoris diſpoſitionem con
tra cõmunes & vulgatas iuris regulas & concluſiones. de
quibus in lege ſi ff. de pactis, & in lege id quod noſtrũ ff.
de reg. iur. & in l. ſi vnus in. §. ante omnia. ff. de pact. cum
aliis palle. Nec adducta in oppoſitũ in his terminis loquũ
tur qñ ex prouiſione ſtatutaria aut ex ſtipulatione ppria
vel notarij ius alicui ad dotẽ vel partem dotis quæſitũ eſ
ſet, fatendum enim eſt quod exclusus a ſucceſſione alicu
ius intelligatur ab inteſtato exclusus nõ aũt ex teſtamen
to: ne tollatur vel reſtringatur libertas teſtandi. ſed in ter
minis quæſtionis noſtræ, nec tollitur, nec reſtringitur, quũ
mulier poſſit ad libitum teſtari etiam virum in omnibus
bonis ſuis inſtituendo, vt patet & tradit Iaſ. in præall. cõ
ſil. cxxvij. col. j. ſed ea dotis medietas eueniente caſu mor
tis vxoris abſq liberis nõ eſt i arbitrio, & diſpoſitione ip
ſius mulieris, immo fratribus aut agnatis debita, & con
uentione, & ſtipulatione, vt dixi, vnde nimirum ſi mari
tus ius aliquod in eadem ſibi nequit vendicare, pro quo
facit pulchra deciſio Bar. in cõſi lxxij. incipiente ex facto,
& Iaſ. in dicta lege ſtipulatio hoc mõ, colum. viij. verſi. ij.
ad idem, vbi dicunt valere cõuentionẽ inter fratres quod
nihil ex eorum bonis paternis, & maternis ex quauis di
ſpoſitione vltimæ voluntatis ſeu inter viuos deueniat aut
deuenire valeat ad ipſorum filias natas vel naſcituras, ſed
in liberos maſculos ipſorum tantũ: quia non tollitur libe
ra teſtandi facultas, quum de aliis bonis libere poſſit di
ſponere, & tantum paterna ac materna eo onere ſint gra
uata. & aſtricta.

Quando tamen, ex forma ſtatuti puta mulier dotata a
patre vel matre aut ſtantibus prædictis uel agnatis vſque
in certũ gradum non ſuccedit ſicq excluditur contẽpla
tione dotis actio ſibi conſolidatur, l fin ff. de colla dot. 105
ideo de ea poteſt teſtari, & pro libito: ut de re propria di
ſponere, maritumq aut alium inſtituere non obſtante pa
cto, & ſtipulatione, de qbus ſupra dixi, ita in terminis cõ
ſuluit Bal. in conſi cviij. punctu, libro ſecundo: ubi dicit
hanc eſſe qõnem de apicibus iuris, & in eandem ſententiã
iuit idem Bald. in lege finali columna ſecunda uerſicul. ſed
pone. C. de dotis promiſſ. ubi dicit quod tunc actio con
ſolidatur in filiam, & hæredes patris tenentur illam filiæ
remittere, & ſequuntur communiter Scribẽ. vt per Iaſ. in
d. l. poſt dotẽ. col. xvi. uerſi. ſecundam quæſtionem Bart.
& conſuluit elegãter Deci licet de prædictis nõ faciat mẽ
tionem in cõſi cvi. et ex rationis idẽtitate idem uidetur
concludẽdum quando mulier mediantibus dotibus ſibi 102
cõſtitutis renunciaſſet bonis paternis maternis, & frater
nis, legitimeq & ſupplemento legitimæ ut cõmuniter fa
ciunt: quia ubi quis ſucceſſione priuatur contemplatione
dotis debet dotẽ ipſam ſemper percipere. l. pater filiam. ff.
de collatio. dot. l. ex parte. §. inteſtato. ff. famil. herciſcun. &

in propoſito tradit Iaſ in.d.l.poſt dotem col xvj.verſi. ſe
cundam quæſtionem, Bar.& Deci.in cõ.lix.&.cvi ſi itaq;
mulier quæ ſic renũciauit debet habere dotem præcipuã
cur de ea, vt de re ꝓpria teſtari non poterit? & clarius ad-
huc procederet iſta concluſio quando dos legitimam nõ
tranſcenderet, quia ſi dotem præcipuam non haberet: le-
gitima ſibi deberet, de qua poſſet diſponere, vt ad ſi præ
alle conſi.cviij ſcribit Bal.& eſſet abſurdum ac iniquum
quod mulieres quæ a cõmuniter accidentibus præter do
tes nihil habent in caſu prædicto de ſuis dotibus, ſicq; de
ꝓprio patrimonio ſaltem pro dimidia marito nõ ſpectã
te diſponere nõ poſſent, & ſic p indirectum facultate teſtã
di priuarentur: qđ nemo admitteret. Nec obſta.qđ de
ſtipulatione, & promiſſione reſtituendi dotem ad formã
ſtatuti ſupra dictum eſt, põt enim reſponderi ꝙ intelligi-
tur rebus ſic ſtantibus.l.l.quod ſeruius ff.de condi.ob cau
ſam, & l ſi ff.qui ſatiſd cogan cum ibi not. & ſic muliere
aliter non diſponente de dote cuius debet eſſe domina.

Crederem etiam per prædicta ꝙ vbi mulier propter
dotẽ ſucceſſione non, vt priuaret, vt quia dotata a cõſan-
guineo, amico, vel extraneo, non poſſet diſponere de me
dietate dotis, quã maritus alicui reſtituere promiſiſſet præ
moriente vxore ſine liberis ſtipulante illo qui dotẽ dedit
vel notario in forma i territorio Vercellarũ res de plano
ꝓcederet ꝓpter ſtatutum immediate ſubſequens præall.
ſtatutum ſub rubr de muli.deceden.relic.fili ex plur.viris
in fi.dum vult ꝙ ſi mulier nõ fuerit dotata a patre, fratre,
ſorore, auo.vel proauo paterno, ſed alius de ſuo eam do
tauerit, & ſine liberis deceſſerit, habeant medietatem di-
ctæ dotis, & i ea parte præcedat quaſcũq; pſonas.ſi quaſ
cunq; perſonas debet præcedere in ea dimidia parte, ergo
& inſtitutum ab vxore.& iſtud procedit quando mari-
tus promiſiſſet dotem reſtituere ſimpliciter in omnem ca
ſum, & euentum dotis reſtituendæ vel ad formã ſtatuto-
rum ciuitatis Vercellarũ puta ſi aliter eſſet conuentum ſer
uaretur conuentio. Quando aũt mulier dotata eſſet a pa
tre, fratre, vel auo paterno idem concludẽdum eſſet in eo
quod ius debitæ ſucceſſionis excederet a ceſſante ratione
Bald.& aliorum ſupra relata, & aſſignata.corroboratur,
nã pater põt filiam in dote reſtituenda per fideicom. gra-
uare in eo quod dos excedit debitum bonorũ ſubſidium
& legitimam, non autem quatenus non excederet legiti-
mã l.lucius titius.§ filiã ff.ad trebel.tradit Guido papæ in
qõne ccccc xiij.Pau.de caſt.in con.lxxviij in.ij dubio, &
conſi.cviij cum ſeq.& conſi.ccxxij.in antiquis, Corne.in
conſi.ccxxxix.lib.iij.Pau.& Alex.in.l.a filia.ff.ad trebel.
Iaſ.in conſi xxiij & .xliiij.lib.j.

Aduertendum eſt etiã circa concluſionem factam ſu-
pra in verſi.quando tamẽ ex forma ſtatuti: quia procedit
vbi ſolum eſt conuẽtio vel ſtipulatio de reſtitutione dotis
facienda p maritũ pro medietate dotis vxore prædecedẽ
te ſine liberis, ita ꝓprie loquitur Bal.in præalle.cõſi.cviij.
ſed ſi eſſet etiam aliud ſtatutum continens.& di ponens il
lud idem quod in pacto continetur prout in ſtatuto ciui-
tatis Vercellarum, quemadmodum ſuperius retuli, tunc
eſſet maius dubium, quum ſtatutum potuerit eo mõ di-
105 ſponere vt dixi, immo legitimam minuere. & in totũ tol
lere vt p Alex.in conſi.lv col ij lib.ij Cur.iuniorem in cõ
ſi.x.col.ij & ſequen.& Rochum de curte in repe.c ſi. col.
lxix.de conſuet.& Dec conſi xix.col iij.vbi atteſtatur iſtã
eſſe communẽ opin.Ripa tamen lib.j.Reſpon ca.iij. dubi
tat, & putat hoc non poſſe de facili defendi, & oppoſitũ
inuenio conſuluiſſe Barba.in cõſi.xxiij fol.viij.li.j.& De
ciũ met in cõſi cvi col ij.dicentẽ iſtã eſſe magis cõem opi-
nionẽ de quo etiã vide Brun.in.iij.volu.de conſtitu. ſtat.
& decre.in verb.legitima col.iij.& Bal.nouel in tracta de
dote fol.xiiij.vbi tñ concludunt cum opin.quã dicunt cõ
munẽ ſtatutum poſſe ex cauſa tollere legitimam, ſed non
dotem nec alimenta, quæ ſunt debita iure naturæ, ꝓpte-
rea cõcurrentibus prædictis ſtatutis ſeu altero tenoris &

cõtinentiæ cuius eſt ſtatutũ Vercellarũ ex quo alteri ap-
plicat partem dotis certis caſibus mulier de illa parte vt di
xi teſtari non poſſe eſt verũ ꝙ iſto ſecundo caſu, & ſic in
terminis primi ſtatuti Vercellarũ de quo ſupra mulier poſ-
ſit petere legitimã partẽ ſucceſſionis ſibi debitæ, qñ nõ renũ-
ciaſſet.& de ea, & iure ipſius teſtari, vt voluit Bald.in p-
alle cõſi cviij.ad fi ſed ſi renunciaſſet attentis dotibus ſibi
cõſtitutis quũ vt ſ ſcripſi debeat habere dotem præcipuã
de illa poſſet diſponere, & teſtari; intellige qñ eſſet ſui iuris
nam filiaſam.non põt etiam de dote teſtari, vt per Iaſo.in
.d.l.poſt dotẽ, col xvi.& in.l.qui romæ.in.§.flauius, col.
.ix.ff.de verb.obli.Io.de anna.in conſi..xxxvi Modern.
aſten.in tracta.exclu.fœmi.ſtã.agna.fol.lxviij.col.iij.i.viij.
.q.p viã autem contractus an poſſit tunc diſponere vide
Bal.in l.ſi dotẽ col.fin.C.de ſal.cã adiec lega.& in l.quod
ſitis co pe.C.de bo.quæ liberis, & Curt iuniorẽ i cõſ.clij.

Vnum etiã not.ꝙ quando ipſa mulier dediſſet mari-
to dotem, & ſtipulata eſſet dotem reſtitui ſm formam
dictorum ſtatu.ſibi, & ſuis aut cui vel quibus caſus reſti-
tuendæ dotis dederit, qđ in idẽ recidit vt per Dec in con.
clxxxi.col.fi.Alex.& alios in.l.gaius ff ſolu.mat.tunc cum
actio ſit uxoris, & hæredum ius, quibus etiam in dubio
cauiſſe cenſetur l ſi pactum ff de probationibus, cum alijs
de quibus per Pau.de ca conſi cclxxxij.col.fi.in antiquis
Ancha.cõſi cccxix.&.cccxxvi.Iaſ.conſi ccxvii.libr. ſe-
cundo Deci.conſi.cclxii & Curt iuniorem conſi clix.co-
lumna ſi uxore ſine liberis præcedẽte dimidia pars dotis
cedet lucro mariti ſm diſpoſitionem prædicti ſtatuti. de
altera dimidia ſibi debita poterit diſponere: quia in re ſua
&c l in re.ſ.man illam igitur habebit hæres uxoris.

Decimotertio not.ibi altũ rerum, itẽ ibi quum in alie-
nis rebus, ꝙ in caſu iſtius legis etiam particularis diſpoſi-
tio rei alienæ non ualet cadit q; ſub nræ legis ꝓhibitione
quicqd dixerit Fulg.ut hic p Lan.Deci col ij. Aquenſ.cẽ
col.ij.uerſi.viij procedit, & col.pen uerſicul.aliam ſai.&
Corn conſi.lxxxiij.col fi.lib iij. Nec obſt.l.rem alienã.
ff de contrahen empt.quia tex noſter & prædicta intelli-
guntur quando exprimitur ſpes ſucceſſionis ut ſi prædi-
ctæ res ad promittentem etiam ex ſucceſſione tali perue-
nerint ſm Barto.poſt glo.j col.prima uerſicu.ſolutio pa-
ciſci & Aquẽ col prima pro qua declaratione facit: quia
extẽſio facta intelligitur cum ſuis qualitatibus.l.lecta uer
ſicu.ſed cum fortis.ff.ſi cer peta & dixi.ſ in prin l.& per
conſequens ubi iſta particularis diſpoſitio fit ſub condi-
tionibus de qbus.ſ in principali deciſione legis: alias ſecus
eſſet d l rem alienam etiam ſi tibi promitterem rem ſem-
pronij poſt illius mortem ſecundum Aquen per tex.in §.
poſt mortem, inſti de inutil.ſtipu.& l.ſcrupulam.ſ.de cõ
trahẽ.& cõmit ſtip quæ tamen iura loquunt de promiſ
ſione facta poſt mortem ipſius promiſſoris non autẽ ter
tij prout in qõ.noſtra.quamuis putẽ talem promiſſionẽ
ſubſiſtere, cum non exprimatur ſpes ſucceſſionis dicti ter
tij ceſſentq; rationes legis noſtræ, niſi de fraude apparere
poſſet, ut hic per Moder taur.col.xvi.faciunt quæ ſcribit
Pau de caſt in.l.quidam in.§.donationem.ff de dona.&
quæ diximus.ſ.in.v.not.in ſecunda limita.circa cautelam
commenſis. Et pro amplia dicti nota.ſciendum eſt. ꝙ 104
nõ ſolum res illa particularis ſuper qua facta eſt diſpoſi-
tio ſub commemoratione futuræ ſucceſſionis publicabit,
& confiſcabit, verum tota hrẽditas ſeu portio contrahẽtis
& eo mõ diſponentis: quia hęc pœna non contemplatio-
ne rei irrogatur ſed propter indignitatem eius qui contra
bonos mores, & ius gẽtium feſtinauit, ita Bar ſub dubio
tamen forte in lege cum dominus, in.§.fina ff de pecu.le-
gat.ſed firmiter ita tenendum eſt ratione prædicta, item
quia offenditur perſona de cuius bonis agitur, quæ non
poteſt pro parte offendi, lege uulgaris, in prin.ff.de fur. ꝓ
baturq; pdicta conclu.in l.ij de his quibus ut indi & in.§.
fi.d.l.quidã, cum.l.ſequen.de dona.ubi in totum denegã
tur actiones hæreditarię, & auferẽ: ut ab idigno tota hęre
ditas

dictas licet conuentio ſuerit aut donatio de parte bono-
rum tm̃, ita cõiter tenent ſcribẽ. ut poſt Alber. & Raph.
commen. in. §. finali dicta lege quidã, tenent hic moder.
Peru et Lãc. ac Dec. co. iiii. Aqueſ. ii. Cur iii. et alii Moder.
105 Decimoquarto nota ✠ ex fine legis ſecundũ Bal. &
cæteros q̃d licet poſsit quis obligare oĩa bona ſua præ-
ſentia, & futura immo ueniant futura in ſimplici obliga
tione bonorum lege fin. infra quæ res pigno. obli. pñt,
cum aliis de quibus per Soci Iaſ & alios in lege qui Ro
mæ. in §. calimachus in not. ff. de uer. obli Deci in conſi.
ccccccxxxix. & Aquenſ. in. l. poſsideri. §. incertam. ff de
acgr. poſ. decidentes pariter utrum in generali obligatio
ne ueniant futura, & poſtmodum quæſita, & conſtitutũ
operetur reſpectu bonorum futurorũ, nihilominus bo
na ex hæreditate alicuius uiuentis obuentura non poſſet
106 in ſpẽ quis obligare, ut hic, in genere ſic lege iii. §. de illo.
ff pro ſoci. vt poſt Sali. tradit hic Deci. in. viii. not. ✠ ex
quo ſm Cur. reſultat vnũ mirabile, ꝙ licet huiuſcemodi
bona ueniant in obligatione generali, tamẽ ſpãliter ne-
queunt obligari, ita ꝙ plus operabitur generalis q̃ ſpe-
cialis obligatio, ſed non eſt miraculum, quia per gene a
lem obligationem quis non cõmittit in hanc legem, nec
facit aliquid contra bonos mores, & ius gentium, ut p
ſpecialem, ideo &c. immo in genere poſſent etiam obli-
gari futura obuenienda ex quacunque ſucceſsione per
.d. §. de illo cum ſ. dictis.
Addit hic Iaſ in vlt not. alium caſum, ad quem non
107 trahitur generalis obligatio bonorum ✠ Quando uide
licet res obligata de conſenſu creditoris alienatur, ſi po-
ſtea ex noua cauſa & titulo debitor illam acquirat non
ſubiacet obligationi, & hipothecæ, ſicque non cõpre-
henditur ſub pcedenti obligatione omnium bonorum
præſentium, & futurorum, tex. eſt ſing. in le. ſi. vbi Bar.
not. C de remiſ. pig de quo uide Signorol in cõſ. e Mo
der. portugall. in rep. l. imperium col lxiiii uer. xiii. ff. de
iuriſ omnium iud & Moder. de fano. in tract. de pigno.
fol lvii num. xxv.
108 Vltimo not ibi ✠ fieri uel paciſci; ꝙ pactũ diſtinguiſ
a facto, ut hic per Decin vltimo not. quomodo proce
dat recte declarantem.
Sed an appella facti ueniat non factum, uidenda ſunt
quæ ſcripſi in l. qui non facit. de reg. iu.
Gloſ. ſuper uerbo alienæ, diuiditur in duas partes. in
prima arguendo, duabus rationibus nititur, pbare legẽ
noſtram in liberis locum non habere. in ſecũda, quæ eſt.
ibi tu dic contrarium, determinat confutatis rationibus
109 ad oppo factis ✠ Concludit gl. diſpõnem iſtius legis &
in filiis locum habere, tum quia inſidiantur vitæ paren
tum, tum etiam quia parentum hæreditas non eſt filio-
rum, ſed dicitur quaſi ſua, ſicque de alienis bonis fieret
diſpoſitio quæ tanto melior eſt q̃ præcedens, quia filii
vitæ parentum cõiter non inſidiantur & in. §. pen inſti.
quod cum eo per gloſam alleg ponitur ſpecialis caſus,
quãdo uidelicet filii alieno ære onerati erant, ꝙ uitæ pa
rentum inſidiabantur regulariter ſecus eſt.
110 ✠ Sed maius eſt dubium econtrario an locũ habeat
in parentibus ſuper hæreditate filiorum paciſcentibus.
Aretzenet q. nõ, quia & ſi reperiatur. ꝙ filius quãdoq;
vitę patris inſidietur, non tamen reperitur, ꝙ pater uitæ
filii inſidietur, undequũ ceſſet ratio in hac lege reſcripta
de uoto captandæ mortis, debet etiam ceſſare legis di-
111 ſpoſitio vulgata lege adigere. §. q̃uis. ff. de iure patro ✠
facit ſm Sali quia nullus amor vincit paternum l fin. in
princi. C. de cur. furi leg. iiii quidem in fine. ff. quod me-
tus cauſa plura ponit Feli. in. c. afferte col. j de pſumpt. et
not. exemplum refert Barb in. c. in pñtia col lv. de pba.
poſt Andre. de iſern. Quia tpe Caroli ſecundi in Regno
Apuliæ reperto quodam homine mortuo cum vnico
vulnere pater, & filius fuere accuſati ignorabatur pcuſ-
ſor, ad torturam poſiti negarunt, quæ obiiciebatur, q̃d
puniri non poſſent, finxit rex vtrumq; ſuſpẽdi uelle fa-
cere, & a filio inchoari iuſsit, uidens pater filium furchas
accedentem exclamauit ſe auctorem ſceleris, non filium,
qui ob id liberatus fuit patre legitimam pœnam dante.
poſſet illud homeri Mãtuani in mediũ adduci, Me me
adſum qui feci in me conuertite ferrũ O rutuli, facit tex.
not. in lege eum qui pbabilem. ſ. de epiſcopis & clericis,
vbi inter perſonas ita coniunctas nihil ſceui criminis exi 112
ſtimari naturale fœdus permittit ✠ per quem tex dice-
bat ibi Alber de roſ ꝙ ſi reperiatur filium uerberare pa
trem. aut filiam a patre ſtuprari, credendum eſt illum
non eſſe filium, nec alium patrem. Et tamen in articulo
prædicto contrarium determinant cõiter doc. quia licet
ceſſet uotum captandæ mortis, & ſiniſtra ſuſpitio erga
filios, militat ratio generalis in fine legis aſsignata, ꝙ nõ
licet paciſci de bonis uiuentis contra eius uoluntatem.
ambo Decii conantur conſideratione pdictã impugna-
re eo, ꝙ ratio in fine legis aſsignata dependet a prima de
uoto captandæ mortis. quia alias in rebus alienis abſq;
domini uoluntate licet paciſci, legi rem alienã. ff. de cõ-
trahen. empt. ſed hic ſolum uiciatur, quia a principio vo
tum captandæ mortis continet, ideo remota illa ratione
prout in parentibus reſpectu filiorum contingit. pactũ
valere deberet. & hanc concluſionem publice ſuſtinui.
Reſpondere tamen poteris non eſſe uerum dictatum ra
tionum vnam ab altera dependere, imo ſtant eque prin
cipaliter, & de per ſe, per eaſque demonſtratur pactum
de hæreditate uiuentis contra bonos mores eſſe ideo nõ
ſubſiſtere, item licet ceſſet in parentibus ratio uoti captã
dæ mortis. militat tamen alia ratio generalis ꝙ de hære-
ditate viuentis non debet quis eẽ ſolicitus, nec cõtra bo-
nos mores, & ius gẽtium ire aut paciſci l. ij. §. interdũ. ff.
de vulgaribus lege quidam. §. fin ff. de donationibus, &
ut in ſuperioribus diximus liberi hominis mortẽ expe-
ctare neque ciuile, neque naturale eſt prętere a ſm conſi-
derationem Deciorum ratio uoti captandæ mortis totũ
faceret. & tamen ſupra oppoſitum probauimus ea ſola
cõne diſpõnẽ huiuſce leg. nõ fundari, neq; poſſe ſuſtineri.
Nec obſt lex rem alienam. per Decium allegata, quia
non pcedit in iſta materia, quando fit conuentio aut di
ſpoſitio de re aliena ſub ſpe ſucceſsionis, quæ turpis re-
putatur, quum præmaturæ de illa diſponatur iuribus
proxime allegatis & magis in patre, q̃ in filio p l nã &
ſi parentibus. ff. de inofficio. teſtamen.
Prędictis annectitur utilis dubitatio ✠ an in liberis & 113
parentibus ſic paciſcentibus locum habeat pœna conſi-
ſcationis bonorũ & hæreditatis de qua in lege ſecũda. ff.
de his quibus ut indignis, & in. §. fi. lege quidã. ff. de do-
nation. Pau. de ca. ad finem iſtius gloſæ tenet ꝙ ſic, & ſe-
quuntur hic Iaſon & Aquenſ. colum. ſecunda & tertia,
& Moderniores taurinen. ij & iiii. quia in eis militant ra
tiones phibitiuæ talium pactionem & cõtractuũ ycq̃d
dicant Modernio. Papienſ infra in gloſa obſeruari.
Nec obſtat ꝙ pœna priuationis locũ ſolũmodo ha- 114
beat in caſibus a iure expreſsis, nec fieri debeat extenſio.
§. cum igitur, ibi non eſt lex tale quid dicens, in auctenti
ca de non eligendo, ſecundo nubentes cũ aliis adductis
per Iaſonem in. l. j. col fi ſ. tit. ſeq. & ſic pœna dict. §. fin.
loquentis in agnatis non debet locum habere in filiis &
parentibus, ſi negatur extenſio, quia ex identitate ratio-
nis ✠ de ſimilibus ad ſimilia fit extenſio etiam vbi agiſ. 115
de pœna priuationis, textus eſt in. c j. in §. porro, quæ
fuit prima cauſa benefi. amit. notant Iaſon & Aquenſ.
in. d. l. j col. fi. & Felinus in procemio gregoria. col. ij. &
& iii. maxime quando caſus eſſent æquiparati, ut ibi per
Moderniores taurinenſ. col x. Quum igitur dicta pœna
ſit inducta quia contra bonos mores contrahitur ut di-
cit textus in d. l quidam in fine, & ratio iſta locum ſibi
uendicet in liberis. & parentibus pariter in eis pœna lo- 116
cum habebit, & quicquid dicat Alexan in lege cum

dominus in.§ ſi ff.de peculio legato, & in lege iuriſgentium in.§.ſi ante.ff de pactis procedunt prædicta etiã ꝙ pactum tenderet ad liberandum, puta quando filius debitores paternos, uel pater debitores filii habentis forte peculium caſtrenſe liberaret, liberatio non ſubſiſteret, et incurreretur dicta pœna, ut per Bar.in.d.§.ſi. Alexã. & Iaſ.in.d.§.ſi ante, dixi in prima limit.v. not. vbi tenui in puncto iuris idem eſſe in promiſsione filii de liberando debitores hæreditarios caſu, quo ad eũ deuoluaſ patris hæreditas.

Glo.in uerbo declarabatur, diuidi poteſt in quatuor partes, in primo timore cõtrarii, quod ſtatim formabo, glo.iſtum tex.vno modo intelligit. in ſecunda formam pacti initi ponit. in tertia rõnem ſuæ põnis aſsignat in quarta reprobat poſitionem quorundam. Secunda eſt ibi puta.iii ibi nam ita.iiii.ibi, & ita non placet.

In ea.glo.ibi per ſtipulationem, videbatur huiuſcemodi pactum tanquam nudum non valere, licet dominus conſentiat l.legem.õ.eo. tit.glo. intelligit ꝙ pactum erat ſtipulatione uallatum, ſequitur Bart. in ii.oppo. & latius Sali.col.j intelligens, vel ꝙ eſſet alio legitimo modo ueſtitum.

In ea.glo.ibi tertiam partem hæreditatis uel dimidiã. æqualiter intellige conuentionem ſic factam, & ſi obuenerit tibi hæreditas dabis mihi dimidiam, nam pſumendo fuiſſe factam conuentionem, ut ſi ęqualiter omnibus veniat, diuidatur ęqualiter, conuentio eſſet fatua, & ſine ſapore ac effectu, intellige itaque vt dixi, & ſit expreſſio alio modo q̃ tacite ineſſet, & q̃ diſponat lex, & multum operatur.l iii.j.de fideiuſ.& l.iij.ff.de leg j.

Et tamen ſi plures æqualiter ab inteſtato ſucceſſuri paciſcerentur de diuidenda tali hæreditate æqualibus portionibus caſu quo ad eos æqualiter deferreſ, adhuc inualida, & reprobata eſſet conuentio quamuis inſipida, ut dixi, quia contra bonos mores, & de hęreditate viuentis contra iura ſuperius allegata.

In ea.gloſa ibi ita demum eſt pactum ſi vni ab altero
117 q̃d eſt dandũ uel faciendum, * & ſic pactũ in forma non peccabat, vt hic per Sali.col j. & glo.optime declarantẽ in l.j.ſuper uerbo in idem.ff.co.& ex dictis illius glo.cognoſces male loqui glo.iſtam in fine tertiæ partis dum ait uel ab altero eorum alteri tertio.

Glo ſuper uerbo obſeruari, diuiditur in duas partes in prima ſupplet ad tex. in ſecunda colligit argumẽtum ad quæſtionem.

118 Circa primam partem glo. * tangit materiã indignitatis diſponentium de hæreditate uiuẽtis, a quibus tanq̃ ab indignis hæreditas per fiſcum auferri poteſt, iuribus in glo.allegatis, plures cadunt dubõnes, & difficultates.

Prima an locum habeat in minoribus.xxv.annisẛ dixi in quinto not.

Secunda an in aſcendentibus, & deſcẽdentibusẛ in gl. prima tactum eſt.

119 * Tertia difficultas ſi tales paciſcentes pœnitentia ducti ante mortem illius, de cuius bonis tractatur a conuẽtione diſceſſerint an dictam pœnam euitentẛ Moder. Peru. relati hic per Lan.Deci col.ii.tenebãt ꝙ ſic arg.tex in.§. meminiſſe.l.Papin ff.de inoffi.teſt.ſed ipſe Lan.tenet oppoſitum, quia in delictis conſumatis non eſt locus pœnitentiæ.l.qui ea mente.cum Bar ff de furt.Moder.Papin. hic dicunt recurrendum ad diſtinctionem Bar.in.d.l.q̃ ea mente.ex qua veritas haberi poterit, Moder. taur.hic col.xv. ſequuntur Peruſinos, quia talis pœnitentia tollit præſumptionem doli ortam ex pacto, argumento legis primæ.j.de crim ſtel.

Dic melius, ut hic per Aquenſ.reprobantẽ Lancelot: & dicentem ꝙ ex quo hæreditas nondum eſt delata, & res eſt integra tali pœnitentia tollitur indignitatis effectꝰ per adducta per eum, & ſi del ictum ex toto non eſt pfectum, & conſummatum, ideo admittitur pœnitentia, et illud uoluit Bart. in .d.l. qui ea mente col.ii. dũ opponit de illo.§.meminiſſe, & reſpondet, ut dixi. accedẽte vero poſtea conſenſu illius, de cuius hęreditate diſpoſitũ fuit, omnes fatentur ceſſare prædictam pœnã, & in ſuperioribus probatum eſt ſuperueniente tali cõſenſu huiuſcemodi conuentiones, & pacta conualidari.

✠ Quarta difficultas utrum dicta pœna indignitatis locum habeat non ſolum, quando fit conuentio ſuper tota hæreditate, ſed ſuper parte aliqua ẛ & quicquid dixerit Fulg.Lance Deci.hic col ii.& Curt.poſt Mode.Peru. concludunt ꝙ ſic & reſpectu priuationis totius.& ꝓbaſ in.d l.ij.ff.de his quibus ut indig. & in.d.l quidam in.§. fin.ff de dona in uerbo partis, iuncto uerſiculo in totũ denegandas, ubi Bart. & Alber.aſsignant rationẽ, quã hic præfati ſcriben.referunt, ꝙ ideo indignitas reſpicit totam hæreditatẽ, quia cauſatur ab offenſa perſonæ illius, ſuper cuius hæreditate eſt factum pactũ, a qua tota hæreditas peruenit, & quæ perſona non potuit pro parte offendi, quin tota offenderentur lege vulgaris, poſt princip.ff de furt.cum aliis, quæ adduxi.õ.in.xiii no. 120

* Quinta dubitatio uidetur talem hæreditatem non debere fiſco applicari per legem primam.C.de ſecun.nupt. vbi quando aliquid prohibetur eo quia contra bonos mores, non eſt habenda ratio fiſci, ergo idem in propoſito noſtro, quum tales cõuentiones impugnẽtur tanq̃ contra bonos mores factæ.d.l.quidam.§ fi. 121

Aretin.hic col.j.nititur nodum hunc ſoluere, dicens illum tex.procedere quando aliquis ex toto, & ipſo iure eſt ſucceſsionis incapax. hic loquimur quãdo aliquis ſuccedit, & tamen propter indignitatem fiſcus hæreditatẽ aufert.pro qua diſtinctione faciunt dicta ſcribentium in l.j.j.de hære.inſti.& glo.not.in lege his conſequenter.§. primo in uerbo pertinere ff. famil.herciſ. quæ ponit dictam ſol.Moder.Papin. dicunt ſol. prædictam non tollere difficultatem, quum non aſsignetur ratio rationis, cur potius hic, q̃ ibi fiſci habeatur ratio, quum tamen de correctione morum utrobique tractetur, ex quo pariter liquet ꝙ alia ratio aſsignata per Deci.in.d.l. prima in.xi.not.j.de ſecun.nupt.q; ibi illud ideo fit, quia Imperator vltra ꝓceſsit diſponendo, ne fiſci uideretur habuiſſe rationem, minime procedit. Cur enim diuerſum hic ſi ubique agitur de correctione morum, & ſic utrobique eadem eſt ratio, quare non eadem iuris diſpoſitioẛ prædicti Moder.ſic dici poſſe uolunt, ꝙ in.d.l.j.mulier tranſiens ad ſecunda uota intra annum luctus ſolũ faciebat contra honeſtatem debitã primo marito, ſicque de correctione morum dũtaxat tractatur, hic autem aliud arguiſ delictũ uidelicet inductionis uoti captãdæ mortis.

Sed hac ratione attenta ſequeretur dictam pœnã nõ habere locum in parentibus paciſcentibus ſuper hæreditate filiorum, quum tunc ceſſet uotum captãdæ mortis, conſequens eſt falſum, ut iam demonſtrauimus, ergo & antecedens.

Forte dici poſſet ideo iſtud eſſe, quia huiuſmodi conuentiones ineuntes non ſolum ueniunt cõtra bonos mores, ſed etiam contra ius gentium ut dicit tex.in d.l. quidam in.fi.& tales pactiones ſunt ualde odioſæ, quum liberi hominis expectetur mors, inducatur uotum captãdæ mortis, & diſponatur de bonis alienis ſub ſpe futurę ſucceſsionis contra domini uoluntatem, continentque quandoque occaſionaliter peccatum, & datur materia delinquendi, propterea ſeuerius agendo, uoluit lex hæreditatem, & bona ſuper quibus facta ſunt talia pacta p fiſcum vendicari poſſe, & ſic quãuis utrobique agatur de correctione morum, termini tamen ſunt diſpares, & maius odium uerſatur hic q̃ ibi, rationibus prædictis, ideo non eſt mirum ſi diuerſum ius conſtituitur. Cogita maiorque eſt difficultas aſsignare rationem diuerſitatis ad legem Claudius.ff. de his quibus ut indignis quare ibi ob correctionem prædictam applicetur fiſco.

Sexta

Sexta dubitatio ✿ ex actu nullo priuationis non in-
curritur pœna Bal. in l. ii. §. de epiſ. & cleric. id enim qđ
ē nullū effectum nullum producit. l. quum pater in §.
curatoris de legatis ſecundo tradit Soci in cōſ. xviii. col.
ix. lib i. ſed pacta de quibus in. l. noſtra ſunt ipſo iure nul
la & inualida, ut patet ex iſto text. dū dicit omnino hu-
iuſmodi pacta repelli, ergo ex talibus pactionib' nullis
& inualidis pœna priuationis incurri non debet, reſpō.
ideo dictam pœnam incurri, quia lex punit factum, ad
quod uide Iaſ. in lege ubi pactum col. pen. & fi. j. tit pro
ximo, Rom. conſi. cccclxxxiii. Moder pap in tracta. ſeu
dorum fol xliui uerſi xvii. nec enim debet eſſe melioris
cōditionis illicite, & de facto cōtrahēs ꝙ licite, & de iuſ.
123 Septima dubitatio quis poſsit de indignitate tali op-
ponere ſecundum Deci. Aquenſ et alios dicendū ſolum
fiſcum per glo not. in. l. his conſequenter, in. §. i. in uerbo
pertinere ff fami. hær. de qua uide tu Iaſ. & Aquenſ. in
l ex facto in. § ius. ff de vulg. & pupil Paul. de ca. in cōſ.
cxxx col. ij in antiquis Barb conſi viii. fol j. volumine
tertio, & Soci conſ. lxxviii col. fina uolu iiij.

Propterea dicebam alias in contingentia facti, cum fra
ter fratri decedenti ſine liberis ſubſtitutus quietationem,
& liberationem de fideicom. feciſſet, illique renunciaſſet,
deinde orta inter eos diſcordia renuncians liberatum oc
cidiſſet, qui condito teſtamēto alium inſtituerat hęredē,
& tanquam læſus reſti in integrum deſideraret, q̄a mi-
nor obtenta prius abſolutione a iuramento, & per hæ-
redem opponeretur ꝙ tanquam indignus ad hæredita-
tem, & ſucceſsionem ob fratricidium perpetratū admit-
ti non debebat. id fieri non poſſe dicebam, quia a ſolo fi-
ſco indignitas opponitur. & ꝙ frater ſuccedere debeat,
124 ✠ ſed fiſcus tanquam ab indigno hæreditatem auferre
poterat. d. l. his conſequenter, in. §. j. plene Barb. cōſ viii.
volu. iij Benedictus de Peruſio conſ xlii. Bal nouel in
tract. de dote fol. xlix. in. xxxi ſpeciali Iaſ in. l. ſoror. C.
de his quibus ut indi. ſed cum fiſco conuenerat. per quæ
declarabis dictum Bar. in. l ſi ab hoſtibus, in §. i. ad ſi. ff.
125 ſol. mat dicentis ꝙ ſubſtitutus, qui occidit grauatum nō
uenit ad hæreditatem ✿ intellige in effectu. ſuccedit. n.
ſed fiſcus ſibi tanquam ab indigno hæreditatem illam
aufert, ut per Bald Iaſ & præallegatos.

Vltima dubitatio, quod remedium adhiberi poſsit,
ne iſti paciſcentes mortuo eo, de cuius hæreditate fuit
126 inita pactio priuentur per fiſcum hęreditate. Soci in cōſ.
lxxxiiii. col ii. lib. iiij. dicit ꝙ ſe deferant fiſco, ✠ quia di-
midiam partem hæreditatis lucrabuntur per l. ſenatus ſ
§. ſenatus. ff de iu. fiſ. ſequitur hic ſimpliciter Dec & ma-
le, loquitur enim ille tex. cum ſimilibus, quando quis in
capax eſt abſque ſuo delicto vel facto, quando autem
culpa ſua quis eſt indignus prout in caſu noſtro nihil lu-
cratur taliter ſe deferens, ut ex. eſt in l edicto i. §. eos. eo. tit.
& in l. poſt §. ſi cum glo ff. de his quibus ut indig. not.
Bar. in. d. § ſenatus, & Moder. taur. hic col. xv. & ſequēti
127 ✠ vide poſtremo circa dictā materiam etiā Bart et Pau.
de ca. in. l. quidam in. § fin ff. de dona. cuius quidem. §.
materia ex prædictis exornari ualde poſſet.

Circa ſecundam partem glo. dum tractat vtrum va-
128 leat conceſſio præbendæ non uacantis ✠ potes uidere
Accurtium decretales pœnitus ignoraſſe, quum proce-
dat in hac q̄ōne arguendo, & uacillando abſque allega-
tione decretalium, quum tamen multæ ſint hanc q̄ōnē
decidentes, de quibus hic per Dec. in. il not. declarat ma
teriam iſtam ut hic perpulchre per Pau. de ca. & latius
1 Sali. in ulti. col quē Aquenſ & oēs Moder ſequunt.

✿ Eſt tamen aduertendum inquantum vult Papam
poſſe dare expectatiuam ad pręb endam certi hominis
non uacantem cum clauſula de plenitudine poteſtatis,
quia eſt dominus beneficiorum, & ſupra ius, et quia ſcri
ptum eſt quodcunque ligaueris ſuper terram: erit liga-
tum & in cœlo, ſequitur poſt Bald. Fel. in. c. nonnullis in
prin in. xi. col. de reſcrip. Moder. taurin. hic col. x. & alii
præal leg. remittentes ſe ad diſtinctionem Sali. & elegan
ter tradit Mat. de afflictis in deciſione regni. ccxcii.

Non debet tamen id facere propter proximi pericu-
lum, nec cōſueuit facere, ut dicit Pau. de ca. etſi. n. habeat
poteſtatis plenitudinem, indiſcrete ea uti nō debet, imo
non poſſet, ut dixi ſupra in. v. limi. v. not. & ultra p̄dicta
uide textum glo. in. c. relatū. de præbēdis, pulchre Barb.
in. c. conſtitutus, col. ii. de reſcript. ubi refert ſe uidiſſe ele-
gantem q̄ōnem ✠ An magnus Rodi magiſter ſeu do- 130
minus poſsit facere conceſsionem ad præceptoriam va-
caturam, quum id facere conſueuiſſet a tanto tempore,
cuius initii hominis memoria in contrariū non extabat,
& probat quod non, atteſtando ſic fuiſſe obtētū in Ro-
ma. curia.

Et ſi uis ſcire ✿ an literæ ſuper prima vacatura ad ua- 131
cantem extendantur uide Aret. in. l. titius in. §. lucius per
illum tex. ff. de lib. & poſt. Alex. in conſi. cxli. uolum. v.
Soc. in. l. ſi iam facta. ff. de condi. & demon. & Fel. in. c. ad
hæc de reſcript.

✿ Voluit etiam hic glo. ꝙ dominus feudi poſſit aliū 132
inueſtire de feudo ſibi nondum aperto, intellige mediā
te conſenſu uaſalli quando pure alias inueſtitura non ua
leret. c. j. qui ſucceſ. tene. ſecundū p̄poſ. per Iaco. de beluiſ.
& Bal. ibi relatos in tit. ſi de feud. controuer. fuerit inter
do. & agna. uaſ. in. §. moribus, circa ſi. imo ſi dominus de
feudo titii inueſtiret ſempronium, credens titium, q vi-
uebat mortuum, non valebit inueſtitura etiam mortuo
poſtea titio ſecundum Iſer. ut per Dec. in conſi. cxliii. col.
ij. ad eo ſunt odioſæ, & reſtringendæ iſtę conceſsiones
quæ de bonis uiuentis ſeu per uiuētē iuſte poſſeſſis ſiūt.

Sed maius dubium uidebatur de inueſtitura ſub con
ditione facta poſt mortem puta uaſalli, ſi feudum dom
no aperietur ✠ inuenio ꝙ Iaco. de ſan. Geor. in feud. in- 133
ueſt. ſuper uerbo inueſtiuit. col. ſi. poſt Mart. de laude. te
net opionem placētinorum relatam in. c. j. de ſeu. dat. in
vic. legis cōmiſ. ꝙ licet ualeat de feudo in genere, non ta
men ualebit de feudo titij in ſpecie, propter periculum
inſidiarum ac uotum captandæ mortis.

Sed ille tex. vult totum contrarium, & adhuc clarior
tēx. in tit. ſi de feu. fuerit controuer. inter do. & agna. uaſ.
in. §. moribus, & iſta eſt cōis doctorum concluſio per iu
ra p̄dicta uidelicet. §. moribus, & tex. in tit. de feu. dato
inuicem leg. cōmiſ. & in. c. j. q ſucceſſo. tene. ꝙ dn̄s feudi
titii puta eo uiuente poſsit alium de dicto feudo inueſti-
re, ſi feudum ſibi aperiatur per mortem titii uaſalli pri-
mi decedentis ſine liberis, uel per caducitatem ut hic per
Aquen. col. ij. Præpoſi. mediolanen. in. d. §. moribus. So-
cinum in cōſi. ſeptuageſimoquarto lib. iij. vbi dicit iſtud
eſſe iure quodam conſuetudinario, ſentiens per punctū
rationis id minime debuiſſe. & id uoluit Clarius And.
de Iſernia in. c. j. col. vij. qui ſucceſ. tene. dicens quātum pe
riculi īmineat poſſeſſori feudum tenēti propter inſidias
mortis & triſtiſsimos euentus ab experto didicimus, &
ꝙ ſunt uſus praui & potius corruptela obliuioni traden
da fateor deciſionem duram eē & a bonis moribus alie
nam, lex tamen eſt ita ſcripta in titulo de feud. da. in vicē
leg. cōmiſ. & in. d. §. moribus, ubi Bal. ait ꝙ iſta inueſtitu
ra dicitur inueſtitura in defectum iuris tertij, quæ habet
in ſe iuris ordinem, & dicitur inueſtitura de caducitate
ſucceſsionis non de futura ſucceſsione, & nūcupatur cō
ceſsio de iure ſuo poſt mortem tenētis feudū. proſeq̄tur
latius Mattheus de afflictis in deciſione regni. ccxcij. ubi
dicit poſt Iſerniā ꝙ Robertus Rex inclitus & ſapiētiſsi-
mus frequenter utebatur dicta inueſtitura iuxta dictū. §.
moribus, quia ob tales p̄miſsiones alliciuntur milites ad
expeditionē cuiuſque negocij p̄ republi. nec fit p̄iudiciū
poſſidenti feudū. & ſi prauus ſequatur euentus diceſ cū
Augu. in. c. de occidendis. xxii. q. v. id accidere p̄ter uo
luntatem & intentionem regis, & ꝙ ſine cā reuocari nō.

debet poſtquam eſt fact ı, & ita fuiſſe in ſacro conſ. Nea
politano determinatum tpe regis Ferdinandi, • & ſic ẽt
annis p̄teritis ſeciſſe ſcimus Sereniſsimũ & potẽtiſ. Caro
lum quintum Roma. Imperatorem qui illuſtriſ. Man-
tuæ ducẽ uirum ſ. & vxorem cũ liberis maſculis ab eiſdẽ
deſcẽdẽtibus de Marchia Mõtisferrati inueſtiuit ſi contin
geret Illuſtriſ. Ioan. Georgium tunc Marchionẽ Montiſ-
ferrati ſine liberis maſcu. decedere & feudum ipſum ad
Maieſtatem ſuam a qua dependet deuolui, quemadmo-
dum poſtea contingit, ſed de tota ipſa marchia nunc eſt
qõ & lis inter p̄ſatos inueſtitos, ac Illuſtriſ. & excellentiſ.
Ducem Sabaudię principem meum obſeruandiſsimũ.

Glo. in uerbo accõmodauerit diuiditur in tres par-
tes, in prima ponit dictum, in ſecunda ex illo & tex. nr̃o
colligit not ad quod ſimilia q̃dam adducit, ĩ tertia illud
dictum & remedium ponit, quo mediante poteſt quis
bona ſua poſt eius mortem alicui concedere, ſecũda ibi
& ſic, tertia ibi per ſtipulationem.

Circa primam partem not. glo. ex tex. non colligitur
ſecundum Bar. Paul de caſt. & alios, ſaluari tamen põt
gl. ut hic ſubtiliter p Aquen. & licet Moder. taur col xij.
videantur recedere, eo ꝙ hic conſenſus reuocabilis adhi
beri vſ ſuper pacto irreuocabili, ꝙ cõſentiens facere nõ
poſſet, tñ ſaluatio põt optime ꝓcedere non habito reſpe
ctu ad tex. noſtrum, ſed ad iura glo. & allegata per eam
ꝙ hæreditatem ꝓpriã pacto dare non poteſt, etiã reuo
cabiliter. Et tñ ħ lex vult ꝙ poſsit conſentire paciſcẽtib'
ſuper hæreditate ſua. Ergo ſequitur ꝙ qui non põt face-
re, poteſt tñ facienti conſentire, & rationem differentiæ
ponit hic pulchre Aquenſ.

Nec dicto Bart. & ſcribentium, qui uolunt conſentiẽ
tem poſſe ſuum cõſenſum reuocare refragatur regula. c.
qđ ſemel placuit, de regu. iur. in. vi. & l. ſicut. C. de act.
135 & obli. • quia hic eſt ſimplex conſenſus non obligato-
rius. ut ſentit Pau. de ca & Aquenſ. dũ ait ꝙ conſentiens
nihil diſpoſuit, uel dici poteſt talem conſenſum vim ulti
mæ voluntatis habere ut ſentit Bal. ideo regulatẽ ſm na-
turam ultimæ uolũtatis reſpectu reuocationis intellige,
ut ad libitum ſicut ultima uoluntas reuocare poſsit, ut
136 dictum eſt. ✠ Circa arti. tactum per glo. an ille qui
actum facere non poteſt facienti conſentire poſsit, Bart.
facit duas concluſiones, prima eſt ꝙ quando aliquis in
re plenum ius habet, ſi non poteſt actum facere nõ po-
terit etiam facienti conſentire per tex l. ſi fundus in. § pri
mo. ff. de pig. et hypo. quia ſm Bal. in. l. ſi ut proponis in
fi. J. de ſer. pig. dato. manum. conſentiens dicitur actum
tunc facere. l. in ædibus. §. ꝙ ſi filius. ff. de dona.

Ex quo ad plures not. qõnes inferri poſſet, ut hic per
Deci. & per Bal. in. l. ij. C. ſi aduerſ. donat. Barba. in cõſi.
xli. col. vii. volu iii. Aquent in. l. gallus in §. uiden col. fi.
ff. de lib. & poſth. ſcriben. in. c. ſi quis præbyterum, de
rebus eccl. non alienan.

Secunda concluſio Bart. eſt ꝙ hñs ius imperfectum,
licet actum facere non poſsit, facienti tamen conſentire
valebit, quia ius alterius pficit. l. ſi pater in fi. ff. de manu.
uin. vbi tamen tex. aliam rationem aſsignat, de quo tex.
uide Signo. conſi. lxi. col fi. Deci. in rub ẽ eo. tit. ad fi. &
in. l. aliud eſt uendere. ff. de reg. iur. ubi ẽt ſcripſi, & iſto
caſu actus nominatur a faciente, non a conſentiente per
rationem. d. l. ſi pater in fi. ſed quã do conſentiens plenũ
ius haberet, & eſſet dominus, ipſe actum facere diceref,
& ideo ab eo denominaretur. Bal. in. d l. ſi, ut ꝓponis,
ad p̄dicta uide etiã q̃ ſcribit Feli in. c. eã te col. xv. uerſi.
iij. quia non ſequitur, de reſcript. Deci. ultra cottas alle-
gatas in. c. j. col. i. in. c. ii col. vi. & in. c. at ſi clerici. in. § de
adulteriis col. xi. l ſemper de iudi. & conſi. cxxiiii. col. ii.
& . cl. col. ii. & conſi. ccli. Barb. conſ. xii. col. xij. dũ tractat
de fratribus minoribus, qui licet teſtamenta exequi ne-
queant, exequentibus tamen poſſunt conſentire, in prio
volu. in q̇bus locis inuenies plures not. qõnes determina
ri per prædicta. Infertur ẽt ex ij. cõcl. Bar. ſm pleroſq
ꝙ ſi ex diſpõne ſtatuti in cõtractibus minorum, & mu
lierum exigitur duorum ꝓpinquorũ conſenſus, ꝙ duo
minores ꝓpinqui conſentire poterunt. quia licet actum
facere non poſsint, facienti tamen actum conſentire po-
terunt • per doctrinam Bar hic. Quod uidetur a uerita
te alienum eſſe, quum menti ſtatuentium minime ſit ſatiſ 137
factum propter defectum ætatis. & loquitur Bar. quan
do conſentiens habet ius imperfectum in re ſed, pſtãs
auctoritatem contrahenti non habet ius aliquod in re,
ſed contrahentis dũtaxat defectum ſupplet, iuxta not. in
. l. ſi quis mihi bona. in. §. iuſſum. ff. de acquir. hære faciũt
not. per Deci. in. l. ij. col vii. uerſi. xxv. ff de reg. iur. ponẽ
tẽ • ꝙ ſi ſtatutum requirat cõſanguineorum cõſenſum,
non comprehenduntur fœminæ, utpote integrum non 138
hñtes conſilium, & ꝙ ratio talis ſtat ſit, ut fraudibus oc
curratur, & deceptionibus, q̃ prædictis perſonis tendũ
tur, & fiunt, ponunt Iaſ. & Dec poſt alios in. l pactũ qđ
dotali col. fi. C. de coll cui rationi ſatisfactum non eſſet,
ſi tales minores poſſent aliis minoribus contrahentibus
conſentire nam pariter in iſto acceſſorio conſenſu poſſet
eſſe circumuentio, ut in ſimili dicit tex. in. l. doli. in uerſi.
diuerſum. ff. de noua. nam ſi cęcus cęco ductum præſtet
ambo in foueam cadent, dicit. ẽt Bart. in. §. j. d. l. ſi fund'
ꝙ ubi quis ꝓhibetur aliquid facerẽ pp imbecillitatẽ intel
lectus. pariter facien. i cõſentire ꝓhibetur, licet aliud ſit,
quando pp defectum iuris ꝓhibetur ✠ uide ẽt tex in. l.
qui in ꝓuincia. ff. de ritu nupt uolentem ꝙ officialis pro 139
uinciæ, qui in eadem prouincia matrimonium cõtrahe-
re ꝓhibetur, pariter filio contrahenti conſentire eſt ꝓhi-
bitus, ſed de iure canonico ille tex, cum tit. de interdic.
matr. inter pup. & c. corrigitur, ut per Abb. in. c. fi. col. i.
de ſecun nupt. & in. c. i. col. ij. de ſponſa.

✠ Poſtremo in articu prædicto an facere ꝓhibitus poſ
ſit facienti conſentire. Aquenſ. ponit aliã doctrinã poſt 140
Aret. et Soc. i. l. gall' ſ. §. forſitã, col. j. ff. de libis & poſthu.

In eadẽ gl. & ſic econtrario qñq; q̇s põt p ſe, qđ non
põt p aliũ. • De iſto arti. ħ impertinenti & intellectu iuriũ 141
in glo allegatorũ uide Alex. in. l. j §. fin. col ii. & iii. ubi
etiã Iaſ. & alii. ff. de noui oper nunc oẽs Moder. in l. j. §.
item acquiritur in vlt. col. ff. de acquir poſ. Feli. in c. quæ
in eccleſiarum. col iij. de conſti. & in c. j. in ij. not. de ſum
ma trini Aquenſ. in repe. l. ut uim ſol. pen. col. j. uerſi. ſuc-
cedit alia qõ. ff de iuſti. & iure, Hyp. de marſil. in not cl-
xxv. & Ioan. de plat in. l vnica col. ii. C. de theſau lib x.

In fine gl ibi erit don. cã mor. uel inter uiuos, dicam
J. in. iij. q. Bar.

In gl. ſuper uerbo paciſci dum allegat l. rẽ alienã, uide
q̃ dixi in. xiij not. • & an ꝓcedat in re mobili, ponit Ioã.
de plat. in §. aliquando inſti. de uſucap. 142

In ea. glo ibi abundat maxime iſta ſol. ſm Iaſ. nihil va
let, quia reprehendit iuriſconſultum cui tanq̃ loco ſacro
reuerentia debetur, & ſm Aquenſ cõiter dãnatur, Iaſo.
Rimin & Deci ſequuntur ſol Bar & cõem. Et cuidam
rationi in oppoſitum factæ per Lance. & Aquẽſ. reſpõ.
Deci ut hic per eum Lanc. Aquenſ. & Moder. pap. ſe-
quuntur ſol Fulg. & Chriſtoſo. de caſtil. ꝙ ibi pupillus
erat mortuus, licet nundũ eẽt delata hæreditas, qa adhuc
forte nõ euenerat ꝯditio. approbat ẽt hoc Aret pp uerb.
hæreditas in illo tex. poſitum, ex quo datur intelligi pu
pillum fuiſſe mortuum, quia uiuentis nõ eſt hæreditas,
ut per eum dicentem hoc mõ intelligendo ſine ſcrupulo
ꝓcedere illũ tex. Sed iſta ſol. eſt diuinatiua, & deſtruit il
lum tex. in uerbo. delata. ꝓprie. n. capi debet, & in potẽ
tiori ſignificatu. l. nõ alr ff de leg iij. l. j. §. qui in ꝑpetuũ.
ff ſi ager uectigal uel emphit. peta. & ſic quando vere
ꝓprieque eſt delata hæreditas, vnde minus mala eſt ſol.
gl. nr̃ę, ꝙ abundet dictio maxime, ꝓut ẽt in l ſi. cũ gl. J.
de manumi. teſtamen. & ornatus gratia poſita fuerit, uel
dicamus quod ſtat taxatiue, ꝓ tantũ, ut eſt aliqñ iuxta

ea quæ

ea quæ ſcribunt Iaſon in lege qui ſe patris colum.x.infra
143 vnde liberi,& Alex.in conſi.centeſimodecimoſexto col.
pen.libro ſecundo. Ex quo infertur ius pupillaris ſub
ſtitutionis viuente pupillo nõ poſſe per ſubſtitutũ vendi
idem in uulgari,vt per Alex.in.l.qui Romę in § duo fra
tres,col.antepe.ff.de verb.oblig.quod eſt verum de p ſe,
ſed in conſequentiam hæreditatis paternæ ſic ſecundum
cõmunem doc.concluſionem per.d.§.illud.l.ii.ff.de hær.
vel acti.vend.vt per Deci.ſuper hac glo.

In ſi glo.ſentit duobus modis fieri poſſe pactum ſuper
ſucceſſione futura Bar.vero latius,& vtiliter hãc materiã
examinat p quatuor principales quæſtiones, ad quas vt
hic in vltima col.dicit Pau.de ca ſemp recurritur. prima
eſt an ualeat pactum conſeruatiuum futuræ ſucceſſionis,
quæ per deretur eo non facto.ſecunda an ualeat pactum
de non ſuccedendo.tertia an valeat pactũ de ſuccedẽdo.
quarta an valeat pactũ de futura hær.certo mõ diuidẽda

Si quis fimbrias(ut aiunt)extendere uellet,ampliſſimũ
tractatum de hac materia conficere poſſet, ſed breuitati
quantum poſſibile erit ſtudendo,rem in pauca conferam
vtilia,& neceſſaria magis tangendo.

144 Ex prima igitur quæſtio. Bar. plura colligi poſſunt
in primis ꝙ vbi propter delictum præteritũ quis priuan
dus eſt iure ſucceſſionis,ualet pactum cõſeruatiuũ ipſius
futuræ ſucceſſionis,aliud ſi ꝑpter delictũ futurũ.utriuſq;
dicti Bar.aſſignat rationes,quæ claræ ſunt,& palpabiles
& per ſcriben.communiter approbatæ,rationẽ primi di
cti ſumit ex fin.l ulti j.de reuoc.dona. vbi ingratitudinẽ
cõmiſſam põt qs remittere,etiã tacite,put ibi p ſilentium
donatoris tacite inducta cenſetur remiſſio,faciunt quę ſcri
bit Feli in capitulo repellantur,in fine de accuſat dũ oſtẽ-
dit qũo intelligatur remiſſa iniuria,intellige tamẽ niſi cul
pa aut facto ingrati reuocatio fieri non potuiſſet, ut per
Cor in cõſi.cclxvi.circa ſi.lib.iii.& quẽadmodũ prodeſt
remiſſio tacita.d.l ſi.ita obeſt tacita reuocatio puta alteri
relinquẽdo res pri' donatas illi,q̃ ingrat' extitit,ita Rom.
in cõſi.cclxxxiii ex tripli.faciũt,quæ dixi ſup in.xii not.

145 Infertur ex primo dicto Bar. ꝙ ſi filius commiſerit
cauſam ingratitudinis,ꝑpter quam poſſet a patre exhæ-
redari,ſi recõcilietur intelligitur remiſſa ingratitudo,adeo
ꝙ pater non poterit amplius eum exhæredare,ut hic per
Iaſ in quinta col.citantem Bar.In.l.iij.in.§.non ſolum ad
ſi.ff.de adim.lega.in aliis tamen terminis loquentẽ,quan-
do uidelicet pater iam exhæredauit,& ſequuta fuit recon
ciliatio,utrum exhæredatio uideatur adempta, & quic-
quid dicat ibi Bar.concludendũ eſt non cenſeri ademptã
ut per Aret in l.filio quẽ pater col.j.ff de lib.& po.et Ro
ma.in cõſi.ccclix melius ergo dixiſſet Iaſ.ex Bar.inferri
ꝙ per pactum poteſt ipſa ingratitudo remitti, prout di-
xit in auct.non licet,ad ſi.i col.j.de lib.præteri.

146 Nec repugnat dictum eiuſdem Bar.in.l.quis ſit fugi
tiuus.in prin.ff.de ædil.edic ubi e.net quod ille,qui uſura
rius erat,licet deſinat uſuras exercere uſurarius tamen ad
huc dicitur,faciunt quę ſcribit Iaſ in.l.i.col.iiii uerſ.v.not.
extende ſup.de edend.quia hic præceſſit patris ingratitu
dinem remittentis uoluntas.

147 Not.eſt tamen iuxta prædicta ꝙ ſi filius pœnitentiã
agat de actu exhęredatione digno,nõ tamen ꝑdit pater
ius,& facultatem illam exhæredandi,ne eluſoria reddat
legis diſpoſitio.ita alias in contingentia facti ſe reſpõdiſſe
Feli.ſcribit i.c.rodulph'.col.iij.de reſc.q̃ q̃d dixerit Ale.
in.l.i col.iii.ff.ſol.mat.facit tex.not.in.l.ii ad.ſi.j de lib.&
eorũ libert ubi.ſi libertus ingratus fuerit in ſeruitutem re
uocatus,& poſtmodũ pœnitentia ciuitate Romana ſe di
148 gnũ præſtiterit,libertas ei nõ reſtituitur,de quo tex. fa-
cit ſeſtum in alia q̃one Romanus in conſi.ccclix.quãuis
intelligat ille tex.quãdo iam in ſeruitutem redactus erat
libertus,quo caſu,ꝑpter odiũ cõmiſiſſæ ingratitudinis ab
eo,quod tantum libertatis beneficium a patrono accepe
rat ſpecialiter p legẽ inducit,ne amplius a patrono liber-
tate donari poſſit,niſi id a principe ĩpetrauerit patronus.

Reſtringe pdicta niſi filius,qui contra patrem ingra
titudinem commiſit multa poſtmodum beneficia in pa-
trem contulerit,tunc.n.ingratitudo remiſſa cenſetur ita 149
aquenſ.in.l.j.col.v.ff.ſol.mat. extendens etiã ad donata-
rium,vt ſi poſt ingratitudinem fuerit donatori gratus,et
officioſus donatio propter ingratitudinem reuocari non
poſsit,q̃d reputat not.ad lim. leg.ſi.j. de reuocãdis dona.

Sed pone filium cum patre conueniſſe de ſucceſsione
ſibi conſeruanda non obſtante ingratitudine commiſſa,
vtrum pater condito teſtamento filium exhæredare po-
terit,uidetur ꝙ ſic, quia hmõi conuentio intelligit, vt 149
loquitur Bar.de ſucceſsione ab inteſtato cõſeruanda,er-
go teſtando poterit pater exhæredationis via filium ex-
cludere ſicuti in contrario dicimus, ꝙ filia quæ ſucceſsio
ni ab inteſtato renunciauit, ex teſtamento uenire non eſt
ꝓhibita,ut in not.uiſum fuit,ego contrariũ puto verius,
quia ſi tali pacto ingratitudo,ut dicit Bar.remiſſa cenſet,
non poterit amplius ob p̃dictam cauſam ingratitudinis
filius exhæredari, vt hic per Iaſ. col.v. & ꝓbatur per.d.l.
ſi.in fine reſque ſemel extincta amplius non reuiuiſcit,iu-
ribus vulg.& exhæredatio eſſet nullius momenti, quia
ſine cauſa,quæ a lege requiritur.

Ratio ſecundi dicti Bar.uolentis pactum quo remittit
futura ingratitudo,non valere,eſt,quia cõtra bonos mo
res & ad delinquendum induceret,iuxta legem conueni
re.ff de pact.dot facit tex.In l.ſi vnus, in.§.illud nulla ff.
de pact.& hoc quod ſcribit Bal.in lege prima.C.de ingr.
liber.& Deci.in lege contractus col.pen.ff.de reg.iuris.&
in.c.j.col.iii.de appel.

Ex quo dicto infertur ꝙ non ualet pactum de non 150
reuocando donationem p̃textu ingratitudinis cõmitten-
dæ eo,quia induceret ad delinquendũ, & cõſequenter nul
lius eſſet momenti illa clauſula,quam frequenter in iſtis
apponunt tabelliones, ꝙ donator ꝓmiſit non reuocare
don.etiam ex cã futurę ingratitudinis,ut hic per Iaſo.col.
v.per Roma.in conſi.xxvi.in v.dubio,& Cur.in tracta.
feud.in.j.parte ad ſi.vii quæſtionis. Cor.uolu.j. conſ.cij.
Iac.de ſanto Georgio in ſua ſeud. inueſtit.in uerbo, qui
quidem uaſalli.col xviii.uerſi.ſed reſtat.

Limit.quando adeſſet iuramẽtũ, tunc.n.donatio ẽt 151
per ſuperuenientiam ingratitudinis non reuocaretur, li-
cet poſſet donator de delicto donatariũ accuſare, vt pu-
niatur ſed non pro intereſſe priuato, ut reuocetur dona-
tio ut per Iaſ hic col.v.& in plud.ſeud. col.xij. Imol.cõſ.
xxxv. Alex.conſi. xl.col.ſi.lib.iiij.& in.l. ſtipulatio hoc
mõ.col.pe.vbi dicit cõem,& in practica ſeruari,idem ait
Soci.in conſi.liij col.ij.uolu.i. Feli.in.c. ſi diligẽti, col.vij.
de for.compe.Aquenſ.in.d.l.ſtipulatio hoc mõ col.liii.&
Bauci ĩ trac.de uirt.iur.caſu.xxxviij. late Ripa in repet.
l.ſi.q.liiii.j.de reuoc.dona.ubi limit.mouentur oẽs p tex.
in.c.quẽadmodũ, circa ſi.de iureiur. vbi ſi vir iurauerit
non impetere vxorem ſuper adulterio ꝑpter religionẽ
iuramenti ad diuortium eam moleſtare non poterit,ſed
bene denunciare ad pœnitentiã peragendã,& ita eſt tenẽ
dum,q̃uis contrarium tenuerint Roma.in.d.l. ſtipulatio
hoc mõ latius Barb in.c.ſi. col.v.&.vj. de dona. Cor.in
cõſ.cij.lib.j.& Pap.hic dubitent eo quia talis remiſsio eſt
contra bonos mores.quum delinquẽdi p̃ſtat materiam,
quo cãu iur.non debet eſſe obligatorium.c.nõ eſt obliga
toriũ de reg.iur.lib.vj.cui fundamẽto reſpondẽt Alexã.
& Feli.in locis p̃alleg.& Alex.in p̃alle.cõſ.xl. ad ſi.negã-
tes ꝙ det materiã delinquẽdi,quia ſi contra donãtẽ laba-
tur,& delinquat accuſari poterit, ut puniat.nec ẽ contra
bonos mores canonicos renũciatio p̃dicta,ſed cõtra bo-
nos mores ciuiles. q̃ caſu firmatur iuramento ut per eos
& Feli.in.d.c.ſi diligenti.col.vij.

Nec ad delinquẽdũ abſolute inuitat,ſicuti pactũ de q̃
in.l.cõuenire,q̃a ut dixi accuſari poterit donatarius ut ꝓ
delicto puniat ꝓ intereſſe publico. Propriã iniuriã tãtũ

153 remittit nõ, q̃ tãgit intereſſe reipublicæ. ✠ Ex q̃bus
uideretur poſſe limitari. d. l. conuenire, q̃n interueniſſet iu
ramẽtũ ſed repugnat, quia de futuro accuſari nõ poſſet. l.
i. ff rerũ amot. & ſic ad deliquẽdũ induceret ꝯ prædicta.
Secundo pro reſtrictione concluſi. aduerte ꝙ licet in
contractibus non faciens quod debet, & non obſeruans
154 dicatur in dolo. l. ſi ꝓcuratorẽ, in. §. dolo. ff. mand. ✠ tamẽ
talis dolus vellatus reſpectu inobſeruantiæ contractus re
mitti põt, ut late per Barb. in conſi. iiij. uolum. iiij.
Et not. eſt ſm Curt. hic quod licet ſtante p̃dicta remiſ
ſione ingratitudinis donatio eo ꝓtextu reuocari non poſ
155 ſit, q̃n tñ donatarius nollet donatorẽ alere ✠ poterit ſal
tim cogere eũ ad alendũ per gl. d. l. fi. quæ dat donatori
ius, & facultatem reuocandi donationem uel cogẽdi do
natariũ ad eum alendũ, licet ergo reuocandi facultas per
renũciationẽ ſit ſublata, nõ erit ſublata ptãs cogẽdi alere.
Sciendũ ẽt eſt ꝙ ſi ꝓmiſſum fuerit ſimplr cũ iur̃o de
156 non reuocando donationem non impediretur reuocatio
ex cã ingratitudinis, ✠ vt hic ꝑ Rimin. col. iiij. & latius
Cur. cõſ. cij. lib. j. eſt ergo neceſſe, ut ꝓcedat limitatio p̃di
cta, ꝙ ꝓmittat cũ iuramẽto non reuocare donationem,
etiam ex cauſa ingratitudinis, ponit ẽt remiſſiue hic Iaſ.
in. v. col. an valeat pactum inter dominum, & uaſallum,
ne ipſe vaſallus priuetur feudo ꝓpter felloniã per eũ forſi
157 tan cõmittendã * de quo ipſe latius ſcribit in plu. feu. col.
xi. & in. l. ij. col. xliij. nu. cxliii. C. de iur. emphi. ubi pariter
an ualeat pactũ de nõ expellẽdo emphiteotã ob canonẽ
minime ſolutũ, de q̃bus ẽt ꝑ Curt. in tract. feud. j. parte in
vii. gene. col. fi. conferunt quæ in ſimili congerit Deci. in
conſi. dxxix. & cxcii.
Vltimo aduerte ꝙ diſtinctio Bar. nõ uidetur ſufficiẽs,
quũ non cõprehendat caput q̃n quis ꝓpter delictũ ſuc
ceſſione priuaretur, & efficeretur incapax prout depor
tatus, & ſimiles, & pariter non cõprehẽdit filiũ ſpuriũ uel
naturalẽ, q pp delictũ ſuorũ parẽtũ eis ꝓhiberetẽ ſuccede
re, ut hic ꝑ Rimi. col. v. ſupplẽtẽ doctrinã Bar. ex p̃dictis.
Sed dici poteſt. Bar. loqui q̃n paciſcens tale delictũ po
teſt remittere ꝓpter quod priuatio inducitur, vt ex eius
lectura apparet dũ citat. l. fi. C. de reuocã. dona. quod non
erat in caſibus p̃dictis, quia lex ꝓhibet, ideo pars remitte
re non põt quod non eſt in ſui fauorem introductum, ut
in. l. p̃cedenti traditur, & conſequenter titulus quæſtionis
Bar. ad caſus p̃dictos nõ adaptatẽ, & ſic eius diſtinctio in
q. ꝓpoſita ſufficiẽs fuit, itẽ p̃dicti de iure non ſuccedũt, iõ
q ad eos de pacto cõſeruãdę ſucceſſionis nõ eſt tractãdũ.
Secunda conclu. ex dictis Bar. eſt ꝙ priuãdus iure ſuc
cedendi ꝓpter aliquem iuris rigorem poteſt per pactum
ius illud conſeruare, quando ſecum paciſcens poteſt eũ
hæredem inſtituere. §. fin. inſti. de legit. agn. ſucceſ. * ubi di
158 citur ꝙ antiquitus pater emancipando filium perdebat
ius ſuccedendi, niſi contracta fiducia emancipaſſet, hodie
uero ſemper intelligitur contracta fiducia emancipaſſe, ſe
cus quando paciſcens teſtando prouidere non poſſet. c. i.
de ſucceſſi. feud. ubi ſicut vaſallus de feudo teſtari nõ põt,
ita nec pactum facere quo filiæ ſucceſſio in feudo conſer
uetur, arguendo a ratione negatiue ſumpta non aliter,
ut hic per Moder. taur col. xx.
159 Quæ concluſio procedit ✠ etiam domino feudi con
ſentiente, ne præiudicetur agnatis, ita vult ibi tex. & late
Alex. in conſi. cl. uiſis narratis. li. v. Iaſo. conſi. vii. li. iij. ple
ne Deci. conſ. cclxix. ubi limitat. in habente ſupremam po
160 teſtatem ut poſſit filiam inueſtire agnatis inuitis * quod
non tranſit ſine dubio quando eſt illis ius quæſitum ab
anteceſſoribus ex contractu inito cum principe, ut pul
chre per Iaſo. in conſi. ccxxxiij. & ccxxxvi. lib. ij. & Ma
the. de afflict. in deciſione regni. ccij. uide tamen inter
conſili. Bruni aſten. vndecim prima conſilia, Deci. in
conſilio. cccxc. & in conſilio. cccxcviij. columna quar
ta. & in conſilio. cccccl xxxviii. Curt. iuniorem in conſil.
primo, & cxxxviij. & clxxi. Pau. de caſtro in conſi. clxij.
in præſenti. col. viij. in antiquis et certe de cõſenſu impera
toris vr̃ feudum poſſe alienari in præiudicium agnatorũ
naſciturorũ, & quibus nondũ eſt ius quæſitũ in re ſed tan
tum in ſpe. §. naturales. in tit. ſi de feudo fuerit contro. vt
uolunt Brunus Cãpeg. Cur. et Deci. in locis prealleg. nõ
debet tamen princeps nec cõſueuit id facere, niſi ex cauſa
& ideo Illuſtriſſimus Dux Sabaudiæ quando requiritur
licentia alienandi feudũ pp aliquã neceſſitatẽ impartitur
licentiã ipſam alienandi feudũ facta tamẽ prius oblatione
agnatis ad formã ducalis decreti, ſed inſurgunt quãdoq;
agnati dicentes vaſſallũ potius ad liuorem ac in fraudem,
vt ipſos agnatos priuet feudo velle, ad alienationem pro
cedere, q̃ ꝙ uere ſubſit aliqua iuſta & legitima cã aliena
tiõis, offerẽtes id ſe uelle iuſtificare, & iterea ĩpediũt feudi
alienationẽ ex principiſmet reſcripto ꝓhibẽtis alienationẽ
donec de hoc fuerit cognitũ et alr ordinatũ ac diſpoſitũ.
Ex prædictis etiam habetis quare agnati qui nõ erãt in
rerum natura tpe alienationis feudi, et quibus ꝑ antiquas
inueſtituras anteceſſorum erat ius quæſitũ. non reuocentẽ
feuda ſæpe ut uidetis per agnatos alienata. id enim eſt ꝓ
pter licentiã dñi de alienando feudum facta dicta oblatio
ne, & quia ipſis tunc nondum natis non erat quæſitũ ius
aliquod in re ſed tantum in ſpe, cui potuit derogari.
An autẽ & qũo poſſit uaſallus de feudo teſtari, aut uni 161
filiorum relinquere * uariæ ſunt ſcribentium ſententiæ q̃a
incidit, uide Barba. in conſi. lxvi. uolu. iiii. Cor. conſilio
cxcviiii. colum finali lib ii. Rapha. cõmenſ. in conſilio ſe
xageſimoſecundo & ſequen. Cãpeg inter conſilia Brun.
in conſi. undecimo columna ſeptima, Præpoſi. mediola.
in capitulo primo in principio in ſexta colũna de prohi.
aliena. feudi per Federi Iaſ. in. l ſecunda col. finali. C de iu
re emphi. Iacobinum de ſancto Georgio in tractatu feu.
in verbo & cum pacto de non alienando, col. undecima
& duodecima & ſuper uerbo ſequenti, columna quinta
& ſexta, Cur. in tractatu feu. fol. xxxxiij. Deci. in conſilio.
cxciij. columna finali & ccxxxix. col. tertia & cclxxxix.
columna prima, * ubi atteſtantur communem opinionẽ 162
eſſe patrem non poſſe uni filiorum emphiteoſim uel feu
dum prælegare ratione ibi per eum aſſignata. de quo ui
de etiam Modernio. bononien. in repetitio. §. duo fratres
fol. penulti. alias in. l. ſtipulatio hoc modo, fol. pen. ff de
uerborum obligatio Iaſon in conſil. ccxxxvi. col. finali li
bro ſecundo Moder. omnes in lege gallus in. §. quidam
recte. ff. de liberis & poſthum. Barbat. in rubrica de feud.
colum. finali Ruinum in conſilio ſeptimo libro ſecundo,
Zaſium germanum in tractatu feud. in titulo de ſucceſſio
ne feudi fol. lxiiii. quæ omnia bene ſignatis ad tex. in cap.
j. de alienatio. feud. per Bar. alleg.
Infert ex prædictis Bart. ad q̃onem ſtatuti excludentis
filiam ſtantibus maſculis, ut tempore donationis ius ſuc
cedendi patri ſibi poſſit reſeruare, & dubiũ non habet cũ
ligetur ſtatuto, lege oẽs populi. ff. de iuſtitia et iure. l. leges
ſupra de legib. lege nemo poteſt cum nota. ff. de legatis
primo. * Et poſſet etiam inuita dotari ad effectum exclu 163
ſionis, ut hic per Iaſ. col. vii. et Brunum late in trac. excluſ.
fœmi. ſtantib. agna. fol. xxiiii. uer. xii. quæro.
Sc̃do uult Bar. ꝙ prohibita ſuccedere ab inteſta. poſſit
ex teſtõ ſuccedere * quæ cõcluſio eſt ẽt de indubitabili, q̃a 164
cũ ſint diuerſæ ſucceſſiones uno iure ſublato, non tollitẽ
aliud. l. ſi domu i. ff. de ſerui. urb. pręd. imo fortiꝰ filia renũ
ciãs bonis paternis inſtituta a pr̃e poterit poſtmodũ ſuc
cedere, ut hic ꝑ Dec. col. vii. & in. xii. not. diximꝰ. ſales. n. re
nũciatiões & excluſiones ſunt ſtricti iuris & ſtricte intelli
gẽdæ q̃bus nõ uenit, nec cõprehẽditẽ niſi id q̃d exprimitẽ 165
* d. l. ſi domꝰ & l. ſi unus in. §. añ oia. ff. de pac. Cal. cõſ. v.
ubi dicit q̃d renũciãs. liti ñ ĩtelliḡ renũciarẽ tit. bñficii. Cor.
cõſ. xxx. & cxx ubi debet fieri dẽre ſtrictã interp̃tationẽ
q̃a ſiles renunciationes fiunt plerũq; cũ pua cauſæ cogni
tione, & ex cõſuetu. notariorũ apponunẽ, ut etiã ꝑ Socі.
in cõſi. cvi. lib. i. Cur. iuniorẽ in conſi. xxiii. & xxv. col. fi.

Deci.in cōſi.ccccxviiij.&.cccccli Hinc & eſt ꝙ filia q̄ re-
nūciauit bonis paternis cū iurō,& ſucceſſioni dictorū bo
norū iuxta c q̄uis.de pac.in.vi.ad eorundē ſucceſſionem
venire nō prohibetur,qñ ex fratris ſucceſſione deferunt,
Alex & alii in.l i.in.§.veteres.ff.de acquir poſ Benedic.
Capra in cōſi.xii & tradit & not.Dec.in.l.quotiēs duplici
166 ff de reg iur.* facit pulchra deciſio Bal in l.fi.vſſ & arg.j.
ad.l.falci vbi cōcludit virū,qui ex forma ſtatuti certā par
tē dotis retinere poteſt,ſi dotē reſtituere ſimplr ꝓmittat
lucro ſtatuti renunciare non intelligi, de quo plene Dec.
in cōſi cccclI.col ii.vbi etiam ait renunciationē eſſe facti,
ideo non præſumi,niſi de ea cōſtet. Accedat quod dicitur
167 de fratre * renunciante ſeu faciēte quietationē de omni eo
quod petere pōt in hęreditate paterna: ꝙ ex hoc non ipe
dit ad feudū vel emphiteoſim venire Iaſo in auc.vnde ſi
paren.in vi.not.C.de inoffi teſt.Deci.cōſi.ccccxcv.col.v.
Aret.cōſ uij Iacob in feud inueſtit.in vbo,& unus ex di-
ctis Vaſallis col ii.facit alia deciſio Deci notab.in conſi.
xxx col.pe.& Iacob.in loco præalle.col vlti. Prædicta
tamen limita vt per Deci.in d.l.quotiens duplici & Iaſ.in
d.§.ante omnia circa fi.& Deci in.l.poſtq̄ liti.col iij.ad fi.
168 vbi alij Mode in i &.ii.col.ſupra eo.dicētes ☩ quod licet
terminus litis ſit æquiuocus ad inſtantiā,& ad cām.l.lite
mota ff iud.ſol l.litis nomen ff.de verb.ſig. tamen qa de
propria ſignatione vocabuli cōprehēdit ius, & cām d.l.
litis nomē.renūcians liti & iuri & cauſæ renūciaſſe intelli-
git.d.l.poſtq̄ liti.ſed refragat:quia qñ vnū verbū capi po
teſt large,& ſtricte,& vtrūq; intellis eſt ſcdm propriam ſi
gnificationē,ſi ſumus in materia ſtricta debet ſtricta fieri
169 interpretatio tex eſt no.in.c.rodul.de reſcri.* vbi verbū
diocęſis qd poteſt large intelligi ut cōprehendat ciuitatē
cum comitatu,& ſtricte vt cōprehendat tm̄ comitatū, in
materia ſtricta capitur pro comitatu tm̄,ergo in terminis
propoſitis verbū lis in materia renūciationis quæ ſtricte
eſt intelligenda,ad inſtantiā tantū referri debebit.

Reſpondebā alias legendo.d l.poſtq̄ liti poſt Aquē.
ibi,& Alex.in.l.cās uel lites j ti.proximo.ꝙ fauore libe-
rationis,& litiū dirimēdarū fuit inductum a lege ut talis
renunciatio importet non ſolū renunciationē inſtantiæ,
ſed etiam iuris,et cāæ ideo tex.d.l.poſtq̄ liti,dicit cauſam
finitam nulla iuris rō inſtaurari permittit.

Tertio uult Bart ſufficere in prædicta reſeruatione cō-
ſenſum patris uel defuncti q̄a ſicut pōt teſtando ſup hoc
ꝓuidere ita poſſe dēt paciſcendo vel tali renunciationi cō
ſentiendo per d.§.fi inſti.de leg.agna.ſuc.& approbat ut
hic late per Iaſ. Contrariū tenuerunt hic Bal Fulgo.&
Pau.Imo Roma.Alex.& Aqu.i.l.ſtip.hoc mō ff.de vb.
obli.vbi Aquē.col.añpe.dicit ita cōiter teneri ꝙ requirat
& maſculorū cōſenſus, mouent.i.* quia tale ſtatutum fa
170 ctum eſt fauore agnatorum ſeu maſculorum, iuxta not.
per Bart.in.l.ii.§.videndū.ff ad tertul ideo pr̄ in cuius fa-
uorem nō eſt facta diſpō nō poſſet liti renūciare.l.ſi unus.
§.ante omnia.ff.de pac.ſecūdo quia attenta opīone Bart.
ſequeretur hæreditatem pacto dari poſſe contra l.hæredi
tas.C.de pact.conuen.quæ fundamenta corroborari poſ
ſunt,vt hic per Iaſ.in.vi.col.& ad.d §.fi.reſpon.ut ibi per
Angel.Aret.& Rom.ac Iaſ hic col vi.

Non eſt recedendum ab opi.Bart. quam cōem puto,
quicquid oppoſitum tenentes dicant: illam enim tenent
Angel.& Iaſ.hic Are.col.iii.Moder.peruſi. hieronymus
tortus,Thomas dotius Senen.ambo Decii, & fere oēs
Moder.pap.& Taur Campe in trac.dotium in ult.parte
qō.lii & Moder.aſt.in tracta.exclu.fœm.ſtan.agn.in vi.
principali,artic.in.iiij.caſu illius Art.in.xiij.quæſtione.

Fundamentū cōis opi.eſt,q̄a ſicuti pr̄ poterat teſtādo
filiis præiudicare.d.§.fi.ita paciſcendo uel conſentiendo ta
li reſeruationi vt hic per Iaſ.Deci.& pręallega.facit bonus
tex.in.l.ſi patronus nō aluerat.ff.de bo liber. Huic fun
damento conantur reſpondere Rimi.hic col.v.& Aquē.
in.d.l.ſtipulatio hoc mō.col.iiij.verſi.nec obſtat.dicentes
non eſſe bonā conſequentiā pr̄ non poteſt filiam nō ob-
ſtāte ſtatuto hr̄dem inſtituere ergo tali pacto per quod fi
lia ſibi ius ſuccedendi reſeruat cōſentire,quia ſtatutū bene
præfert diſpōnē teſtamentariā quæ fauorabilis eſt ☩ d.l. 171
ſtipulatio hoc mō,& l.j.C de ſacroſan ec.ſed non pręfert
talē diſpōnem inter uiuos,quæ odioſa eſt, & regulariter
ꝓhibita.d l.pactū quod dotali.ī.eo.cui rōni ſtatim pate-
bit reſpon ex his quæ dicemus ad.l.hæreditas.

Nō ob mō primū fundamētū tenētiū contra Bar.quia
reſpō.ſm Are hic col iij.quod licet iſtud ſtatutū factum
intelligeretur fauore maſculorū non propterea quæſitū
eſt maſculis ius in re nec ad rē,quod apparet, quia poſſet
pater non obſtāte dicto ſtatuto bona ſua cuilibet extra-
neo dare.Ideo nimirū ſi pr̄ filiæ prouidere poteſt reſeruā
do ſibi ius ſuccedēdi,hocq; cōfirmari poteſt ut hic p Dec.
col.viii.& Bru.loco præalleg.ad fi xiii qōnis.

Ad ſecundum fundamentū de.l.hæreditas. qd pacto
hæreditas dari non pōt cuius oppoſitū ſequeretur ſcdm
opi Bart.Reſpon.poteſt duob.mod.primo qd fœmina
non ſuccedit ex pacto.uel ex reſeruatione ſed de iure cōi
& pactū aut reſeruatio obſtaculū ſtatuti ſolummō tollit
ut hic per Iaſ col.vi.Lancel.Dec.iiij.& Brun.loco præal-
leg.& fuit Sol thomæ dotii ſenen.ut refert hic Lācel.ſicq;
tale pactū uenit ſolū ad cōſeruandū ſucceſſionē ab inteſta
to remoto obſtaculo ſtatuti,nō aūt ad præciſe acquiren.
hæreditatē ex pacto qd odioſum,& ꝓhibitū eſt d.l hæ-
reditas,&.l.pactū.& hic I.vii col declarat Deci Ex quo
patet ſol.ad rōnem Aquen.de qua.ī.contra cōem opin.
nā diſpō inter uiuos odioſa eſt & ꝓhibita qñ per pactū
cogeretur quis hæreditatē dare iuribus præalleg. quæ ſic
intelliguntur,ſecus qñ per tale pactū nō datur hæreditas
ſed conſeruatur quis in iure,& facultate ſuccedendi ab inte
ſtato,& non alterat teſtādi facultas,ut hic loquitur Bart.
obſtant tñ.j.ſtatim dicenda.* & quod lex hæreditas nō
procedat qñ non tollitur libera teſtandi facultas: quia pa 172
ciſcens poteſt nihilominus teſtari declarat Alex.in conſi.
lix.col.j.lib.v.aduerte tamen:quia nullatenus pacto hæ-
reditas poteſt dari etiā ꝙ non tolleretur libera teſtandi fa
cultas.ut per Dec.in cōſi.dxxxiiii col.fi.& dixi in xii nc-
ne teſtamentorū,& contractuū uirtus cōfundat contra.l.
vba cōtraxerūt.ff.de vb.ſig.ut p Alex.in cōſi. xxviii col.
ii.vol.iii.& Dec.in.l.licet inter priuatos circa prin.& ibi
Iaſ.col.ii.ī.eo.ideo ſcdo.loco Reſpō.ad l hęreditas.ut hic
p Iaſ.col.vi.& Rimi.v.quod procedit in extraneis, ſecus
in filiis in q̄bus per uiā cuiuslibet diſpōnis, & actus illud
fieri pōt.l.ſi.j.fam herci.& ſic in filiis ſcdm qōnem Bart.
de ſtatuto nihil obſtat lex illa hæreditas q̄uis Bruno in lo
co præalle non ſatisfaciat ſol.qa ꝓ tuto nō habet inter li-
beros pacto hęreditatē dari.* Sed dictū cōe eſt, & uerū 173
ut cōcludunt ſcribentes in.l.licet.ī.eo.ubi Aquen.col.ii.ta
le pactum non eſſe irreuocabile dicit,quia id fieri negt.l.
pactum qd dotali.ī eo.ſed habet uim ultimæ uoluntatis
prout etiā pactū de quo in d.l.licet ſicq; nō aufertur patri
libera teſtandi facultas ex tali pacto, ideo nimirum ſi fa-
uore liberorum pactum ſubſiſtit ſicuti fauore militum in
d.l.licet.& conſequenter talis diſpō inter liberos non eſt
odioſa nec prohibita,ut dicebat Aquenſ.ſed fauorabilis.

Limita prædicta ſm Moder.Bono in tracta. de dote
loco præalleg.ut procedant qñ fit talis reſeruatio futuræ
ſucceſſionis per fœminam tempore quo dotatur ſecus ſi
fiat ex interuallo,& poſt dotem conſtitutam,quia cū ma
ſculis quæſitum ſit ius ſaltem ſpe a iure non improbata
immo a ſtatuto originē trahente non poteſt eis auferri.
Moder.Aſten.loco præalle.id reprehēdūt, quia ſicuti pa
ter pōt illi ſtatuto derogare condendo teſtamētum, & fi
liā inſtituendo,qa dēt poſſe filias ſtatuti obſtaculo remo-
to habilitare ut hic per Bart.Quod uerū uidet in filia ut
etiā hic in.v.col.tenuit Rimi.pſertim:qa filio hæreditas
pacto dari poteſt,ut dictū fuit,ex quo patet ceſſare aliud
motiuū Cāpezii ſ.d.l.hrditas.q̄ ut dixi nō ꝓcedit i filio.

Sed ſi eſſet ſtatutum ꝙ ſtantibus agnatis fœminæ non
ſuccedant, & eſſet vna fœmina ꝓximior non tamen filia
faciens pactũ cõſeruandę hæreditatis nõ ſubſiſteret obſtã
174 te regula.d.l hæreditas ✠ Nec refragaẽ quod fœmina
tunc ad hæreditatem nõ ueniat ex pacto, ſed de iure cõi
remoto obſtaculo ſtatuti.vt de filia diximus.Quia reſpõ.
ꝙ immo illud pactũ eſt de ſuccedendo ex quo ipſa filia p
ſtatutum excludebatur,ſicuti in § ſi inſiſt. de leg. agnat.
ſuc.per emancipationẽ pr̄ filio ſuccedere prohibebatur,
q̃a deſinebat agnatus eſſe.l.tutellas.ff de cap.dim. de ipſis
ergo iudicatur,vt de extraneis ſtantibus agnatis,& ſtatu
to de quibus ẽ.vnde per tale pactum diceretur conferri
hæreditas contra iura præalleg.

Ex quo patet ꝙ fundamentũ ſcribentiũ de remotione
obſtaculi ſtatutarij nõ ꝓcedit niſi in filia,cui pacto hęredi
tas dari põt,qđ eſt not.& per doct.nõ tactũ licet moder.
pap.poſt meã repetitionẽ primo loco in hanc legẽ editã,
vnũ verbũ de hoc fecerint in ſcriptis ſuis editis ex poſt.

175 Quarto cõcludit Bart.✠nõ ualere pactũ cõſeruandæ
ſucceſſiõis qñ ſtatutũ fœminam nuptam extra territoriũ
excludit ex teſtõ,& ab inteſtato.& ſic p̄ſupponit Bar.va
lere ſtatutum ꝙ filia nõ ſuccedat ex teſtõ neq; ab itestato.
& quicquid tenuerit Bal.cõis eſt cũ Bart.vt hic per.Iaſ.&
Deci.col.vij.loco præalle.in iij.qõ.primi arti.principalis,
Aret.hic col.iij.alio fundamento motus ſequiẽ opi Bald.
nã pactum de hæreditate ꝓdẽda ex teſtamẽto,& ab inte-
ſtato nullũ eſt,& non firmatur iuramẽto quia tolleret ſeu
reſtringeret facultatem teſtandi.quæ debet eſſe libera ita
Bart.in.d.l.ſtipulatio hoc mõ.col j.ergo pariter in ſtatu-
to,quia quod nõ põt fieri per pactũ,non poteſt ẽt fieri p
176 ſtatu.Bar.in.l.oẽs popul ſ.iiij.q.prin.ff.de iu.& iu.ſed Re-
ſpon.✠tale arg.de pacto ad ſtatutũ non ꝓcedere negati-
ue,verum affirmatiue ſic,Iaſ plene in.l.non impoſſe ff.de
pact.& in auc.præterea col.ii.in.v.no.ſ vnde uir & ux.

177 Item dictũ Bart.✠in.d l.ſtipulatio hoc mõ. nõ ꝓcedit
quum ualeat pactũ de non ſuccedendo etiã ex teſtamẽto
quia nõ tollitur libertas teſtãdi ſi nõ põt unũ inſtituere
aliũ faciat hæredẽ,ut hic per Deci.col.vii.p Aquẽſ.in d.l.
ſtipulatio hoc mõ col.iii.uerſi.Quartus , & vlumus. vbi
Iaſ. vi.uerſi ſcđo,& adhuc.ubi ẽt contra Bal.dicit patrem
poſſe remittere pactum iuratũ,et teſtari in fauorẽ illius q
iurauit,de quo etiã per Deci in.l.pactũ quod dotali, col.
iij.C.de colla.Affirmatiue autem bene procedit, arg. de
pacto ad ſtatutũ,ideo Bar.in fine iſtius primæ qõ.arguit
æquiparando prædicta dum ait in caſu p̄ſcripto ſtatutũ
ualere.patet quia poteſt id fieri per pactum iuramẽto fir.
matũ de quo per eundem Iaſ in auct.præterea,loco pręal-
lega.& Alexan.in apoſtil.ad Bar.in.l.oẽs populi , colũ.
viij.in additio incip.aliter ſtatuendo,in fi.ff.de iuſti.& iu.

Notabis tamen ꝙ etiam affirmatiue nõ ſemper procedit
dictum argu.quum multa fieri poſſint per pactum in cõ
cernentibus pręiudiciũ paciſcentium , quæ non poſſunt
fieri per ſtatutum,✠ut per Iaſonem in.l.ſi diuerſa,col.i in
178 fra de tranſactioni.Aquenſ.in repeti l.ut uim,col.ii.&.iii.
ff.de iuſti.& iur.& in.l.non ſolũ,in.§.morte,col iii. uerſi,
unde quantum.ff.de no oper.nuncia.ubi facit mentionẽ
de dictis Feli.in.c conſtitutus,de reſcript.plura ponit idẽ
Feli.in c.eccleſia.S.Mariæ,col.xxxii. ad finem uerſic.qui
bus tamen non ob.de conſtitutio.

Ampliatur concluſio Bar etiam ꝙ maſculi & agnati
conſentirent:quia ſtatutũ de quo hic loquitur Bart.agna
torũ fauore non fuit conditũ:ſed potius publico ,ne ab
exteris & forenſibus poſſideantur bona itra territoriũ ſta
tuentiũ exiſtentia : ideo agnatorum conſenſus nihil facit
ut hic per Aquenſ.col fi.✠Et de ualiditate ſtatuti prohi-
179 bentis in forenſes bona alienari,aut transferri non eſt du-
bitandũ per.l.unicã, non lic.habit.metroco.lib.x.C.&.l.
fi.C.de contrahen.emptio.late tradit Barto in cõſi.xxx.
& xliij.col.fina.lib.quarto,& in conſi.xlii colum x.lib.
primo,Felin.in.c.cum cauſa,col penul.de re iudi. Dec.in
d.cap.eccleſia,col.antepenul.& ſequen. & in cõſi dcxix.
dcxlvii.& dclxi. oẽs repet. in.§ diui.in.iii. quæſtio.bar.
Sed quando ſtatutum eſſet factũ fauore agnatorũ eis cõ-
ſentientibus bene tunc valeret pactũ ſucceſſionis in poſte
rũ conſeruandæ,ut per Aquen.in.d.l.ſtipulatio hoc mo
do,col.iiij ad finem,& Brun.in præallega.trac.fol.xxiiii.
uerſicul.xiii quæro.✠Et exigeretur conſenſus nedũ pro- 180
ximiorum,ſed etiã eorũ qui prioribus excluſis ex ſucceſ-
ſorio edicto admitterentur,ut patet ex nota.per Curt.in
trac.feudo.fol.quinquageſimo,uerſicu.tertia propterea
eſt cautela ut omnium conſenſus adhibeatur,& ſuperioris
interueniat auctoritas iuxta nota.per Bart in.l.ii.ff.de iu.
immuni.faciunt not.per Deci in.l.cum proponas filium
ẽ.eo.tit.& in conſi cccxxiij.

Dubitari etiã poſſet ✠ ſi ſtatutũ ſimplr̄ excludat fœmi- 181
nas propter maſculos & nõ dicat ex teſtamẽto nec ab in
teſtato,an utrãq; cauſam cõprehẽdere uideatur teſtati.ſ.
& inteſtati,adeo ut pactum conſeruãdæ ſucceſſionis nõ
ualeat,uide Brunum alios referẽtem & cõcludentem, ꝙ
non in pręallega.tracta artic.viij.quæſtione octaua.

Alia inſtat dubõ ✠ pro declaratione concluſionis Bart. 182
quando ſtatutum excludit ex teſtamento & ab inteſtato
utrum talis filia capere poſſit ex donatione inter uiuos?
Et uidetur ꝙ non.ſunt.n.diuerſa capere bona ex contra-
ctu donationis inter uiuos,& acquirere ex teſtamẽto uel
ab inteſta.per uiam ſucceſſionis,ex ſeparatis non fit bo-
na illatio.l.papin.exuli.ff.de minor. & cum ſint diuerſa
uno ſublato non tollitur aliud,ut ſupra late dixi, de quo
eſt deciſio regni relata p Matth. de afflict.in deciſi. cccl. 183
Si igitur mens diſponentis eſt indiſtincte excludere,loqui
deberet de donatione inter uiuos & alio quouis cõtractu
ut in caſu Barto.in conſi.lxxii.ex facto. & Iaſ.in.d.l.ſti-
pulatio hoc modo,colum.octaua uerſicu.ii.ad idem.

Vltimo aduerten.eſt ✠ ꝙ licet filia nupta extra territo- 184
rium excludatur per ſtatutum ex teſtõ , & ab inteſtato
ut Barto.dicit.tamen tale ſtatutum non porrigeret effectũ
ad bona exiſtentia extra territorium ſtatuentiũ ut p Bar.
in.l.cũctos popul col.xi.ẽ.de ſumma trin.& eſt cõis doc.
cõcluſio quicquid aliqui dixerint,ut late per Brun.in pręal
leg tract.articulo.viij.qõ.xxv.pro qua ẽt conſuluerunt
Deci.in cõſi.cclxxvi cccxiiii col.fi.& Iaſ.in cõſi.clxiii.cũ
ſequenti.lib.ii.quia ẽt quod ſtatutum uelit id facere,& ex
preſſe excludat reſpectu bonorũ exiſtentium extra terri-
torium,id non poteſt per regulam l.fi.ff.de iur.omn.iud.
& tradit Imol.in.cõſi cxxvij.col.ii.& Dec.in d.l.fi.col.i.
& maxime qñ ille de cuius bonis agitur haberet domici
lium in loco bonorum.tunc enim expeditum magis eſt,
ꝙ ſtatutum non porrigit effectum ad bona ſita extra ter
ritorium.vt per Brun aſten.loco præalleg col prima.

✠ Quid aũt ſi dicta bona cõſiſtant in nominibus debi 185
torũ vide eundẽ Brun.in.viij.articulo pręalleg.qõ.xxvi.
& Iacob.de.S.geor in tract.de roydis col.v.& in tract.
feud.in ṽbo cũ mero,& mixto imperio.col.penul.

Inducit poſtmodũ Bart.eius theoricam ad aliam not.
qõnem ſtante ſtatuto,✠ ꝙ ingrediens monaſterium non 186
ſuccedat An valeat pactũ conſeruatiuũ ſucceſſionis factũ
tẽpore Ingreſſus? Pro declaratiõe ipſius articuli diſcutien
dum prius dicit.An valeat ſtatutũ diſponẽs ꝙ ingrediẽs
monaſterium non ſuccedat.& concludit quod ſic , ſecus
aũt ſi loqueretur de ingreſſo.vt per eum,quem cõiter im
probant ſcriben.vt hic late per Iaſ.Dec.Rim.& Aquenſ.
Brun.in præalleg.trac.art.vi.in.ii. qõne primi membri
vbi late tractat hanc qõnem referendo opin.vt per Deci.
in.c.in pręſentia.col.xxv.verſi.prima facie.de proba ubi
etiam alii Moder.repetentes.

Quædam enĩ ſunt no.ex dictis Bart ✠ & primo ꝙ ſta 187
tuta quæ ſunt contra priuilegia clericis conceſſa per.l.pu
ta deo nobis ẽ de epiſcopis,& cler.dicuntur eſſe cõtra li-
bertatem eccleſiaſticã.ideo inualida.de quo plene p Dec.
in.c.eccleſia.S.Mariæ fol primo de conſt. & in auct.caſ.

ſa & irrita. ꝭ. de ſacroſan. eccle. Ad declarationem vero. d.
l deo nobis. ibi nullo eis obſtaculo ſeu impedimento ex
ſanctimoniali conuerſatione generando uide oīno Ale.
in conſ. cxxxviiij lib. ii. Deci. in cōſi. cxiiij. & . cccccdxxiiii.
187 Secundo vult. Bart. ✠ ꝙ ingrediens monaſterium di-
catur laicus ſicut uiuens moritur, ut inquit gl per illū tex.
in. l. qui duos ff. de manumiſ. teſt. & Bal in. l. ſi. ad ſi. prin-
cipii. j. de bon. quæ lib. dum dicit in extremis exiſtētem,
nec omnino uiuere, nec omnino mortuum eſſe. Ideo di-
cebat Pau. de ca. in. §. ſi. l. peculium ff. de leg ii. magnam
eſſe differentiam inter legatum factum poſt mortem ali-
cuius uel illo moriente. faciunt quæ tradit Dec. in. l. ii. §. ſi.
in. iiii. col ff. ſi cer. pet. & pulchre Aul. gelli. c. xiij. libro. vj.
noct attica. quærens quando moriens moreretur, quum
iam in morte eſſet, an tunc & quum in uita foret. & quan
do ſurgens ſurgeret quum iam ſtaret, an tunc & quū ſede
ret. & qui artem diſceret quando artifex fieret quum iā
eſſet, an tunc quum etiam nō eſſet, & in ꝓpoſito noſtro
dicit ꝙ Plato neque uitæ id tp̄s, neque morti dedit. idē͡q;
in oī cōſimilium rerum diſceptatione fecit, uidit quippe
vtrunque eſſe pugnans, neque poſſe ex duobus contra
riis altero manente, alterum conſtitui qōnē͡q; fieri per di
uerſorum inter ſe finium mortis, & uitæ cohærentiam, ic
circo peperit ipſe expreſſit͡q; aliud quoddam nouum in
confinio tp̄s, quod uerbis ꝓpriis atque integris repenti-
nam naturam appellauit.
Et q̄uis ingrediens monaſterium laicus dicatur, tamen
non valet ſtatutum laicorum diſponens hoc caſu circa
188 laicum, puta ꝙ ingrediens monaſterium non ſuccedat. ✠
ſm cōiter doct. contra Bar. q̄a retraheretur q̄s ab ingreſ-
ſu religionis quod eſt a lege ꝓhibitum. & quia ꝓximus
religioni ꝓ religioſo, hr̄. l pe cū gl. ff de mili. teſta. icdm
quoſdam, ſed non eſt bona rō ut per Dec. in. d. c. in p̄ntia
col. xxxi uerſi. quidam tamen.
189 Tertio vult Bar. ✠ dr̄iam eſſe inter ius quæſitū & q̄ren
dum. ut in quærēdis poſſit fieri ſtatutum, ꝙ liget clericū,
eique p̄iudicet, ſecus in quæſitis, hoc latius cōprobat De
ci. in d c. eccleſia. col xxiiij verſi. tertia cōcluſio, & in cōſ.
cclxviiii. col iiij. ſed non ſubſiſtit cū laicorum ſtatuta ec-
cleſię obeſſe nequeant, faciendo de ea vel eccleſiaſtica ꝑ-
ſona mentionem etiā in quærendis. ut uolunt cōiter doc.
190 & relati Bar. īpugnantes ✠. & Petrus de ancha. in cōſ. clv.
incip. opt rōnibus. & Alex. conſ. ccxi. col. ſi. lib. ii. & ad
declarationem illius not. tex. l ſtichus ſeruus, in prin ff. de
man. teſtamento alleg. hic per Bart. ꝙ diſpō conferens ef
fectum ſuū in tp̄s inhabile non valet, uidenda ſunt quæ
excutiendo rōnes dubitandi, & decidendi diximus. ſup.
Quarto Bart. deciſā qōne ſe ſubmittit iudicio theolo-
gorū, & determinatiōi ſanctæ matris eccleſ. & recte, quū
191 male dixerit. ut uidiſtis ſupra. ✠. & talis ꝓteſtatio ac ſub-
miſſio excuſat ab hæreſi, & a peccato dūmodo quis ſit
paratus errorem ſuū corrigere, Barth ueronē in caute-
la clv. incip. bonum, Iaſ. ſupra in rub. de ſumma trini. &
192 Dec. in. c cum miſerar. col. vij de cōſti. & ſimili ꝓteſtatiōe
✠ vſus eſt Bar. in uariis locis, & fere ſemper a uia ueritatis
eum tunc deuiaſſe inuenies, uide eum in. l. ſequitur. in. § ſi
viam. col. j. ff. de uſuc qui in arti. ibi examinato ſubmiſit
ſe poſtea determinationi ſan. matris eccleſiæ, & theologo
rū, q cōtrariū firmāt. ut p Alex. in cōſ. cixxv. col pe in
ſi ii ij & cōſ. xxxiiij uol iij. & . cxviiij. uol iiij. & eūdē Bar.
in. l. reſcripto in. § ſi ff. ad municipa. quē reprobant Iaſ in
l. placet. col. ſi. & purp. xxii ſup. de ſacroſ eccle. & Dec. in
d c. eccleſia. col. xxiii.
Quinto vult Bar. not. cōcl. ꝙ tm̄ poſſit ſtatutū q̄tum
pactū iuro firmatū, de quo diximus in p̄cedēti q. in verſ.
Quarto cōcludit Bar. q male vr̄ loq, dicēs ualere pactum
iuro firmatū ꝙ ingrediēs monaſteriū nō ſuccedat, q̄a cō
tra bonos mores ē, retrahēs ab ingreſſu religionis, ꝗ &c.
c. nō ē obligatoriū. de re. iu. i. vi. § ſed & ſi p̄nti, ī a uc. de
193 ſan. epiſ. & q̄a ut dixi ſtatutū nō ualet ✠ ꝗ nec pactū, ad qd
Et in prima editione iſti' repet. allegabā in terminis Soci.
in. l ii. col iiij ff de his quæ pœnæ noie. & in cōſ. clxxxiii.
col. ſi. faciunt quæ dicam in ſequenti quæſtione.
De intellectu uero d. § ſed & hæc p̄ſenti. ✠ unde ſumi- 194
tur auc niſi. C ad trebel. uide Fulg. in cōſi lii. Roma. cōſi.
ccxcvi Barb in cōſi xiii. & . xx. lib j. Alex. in cōſi. xiii. col.
xiii col. ii. & cōſi xxxv uol. iii. Cor. in cōſi. xviii. & cclii.
uol. iiii. Soci. conſi. xcii. lib primo Deci in. d. capitulo in
præſentia. col xxv cum ſequen. ubi Paris. num cxxxv.
cū ſequen. eundem Dec. in conſi. cclviiij. & dclxxiiii. Iaſ.
in conſi. ccxii. uol ii. cum aliis quæ adduxi in. l. ii. j. de pac.
inter emp in. xvii. quæſtione.
Poſtremo aduerten. quia, & ſi Barto. non ſoluat qōnē
per eum principaliter motā de pacto conſeruatiuo ſucceſ
ſionis tēpore ingreſſus religionis facto ſtāte ſtatuto exclu
ſiuo, de quo per eum arbitrantē ex deceſſiōe alterius quę
ſtiōis ſatis reſpō. ꝙ ubi ualet ſtatutum ualeat & pactū. &
vbi non ſubſiſtit ſtatutum, non ſubſiſtat etiam pactū ſed
ut diximus nec ualet ſtatutū, nec Bar. argumentatio de pa
cto ad ſtatutum, & econtrario concludit, ut uidimus in
præcedenti qōne in uerſi. iiij. cōcludit Bar. & cōſequenter
data inualiditate ſtatuti ſuperuacuum eſt de pacto conſer
uatiuo ſucceſſionis aduerſus ſtatutum tractare. 195
Scd̄a principalis qō Bar. eſt ✠ an ualeat pactum de per-
dendo iure ſuccedendi ſeu de non ſuccedendo: facio regu
lam negatiuam ſecundum Aret & alios ꝙ non ualet hu-
iuſcemodi pactum l. pactum quod dotali. C. de colla. ubi
Iaſ col. j. poſt relatas aliorum rōnes hanc aſſignat, quia a
pari ꝓcedunt aditio, & repudiatio. l. his pōt. ff de acq. hæ
redi ideo ſicuti viuentis hæreditas adiri nō pōt, ita nec re
pudiari. l. qui ſupſtitis ff. de acquir. hæredit & fuit Rimin.
hic in vlti. col. quā tamen improbat Deci. in. d. l pactū me
liorem aſſignari poſſe dicens, videlicet ꝙ ſicuti hæreditas
pacto dari non pōt. l. hęreditas. ſ. de pact. conuen. l. pactū
ſ. eo. ita nec remitti, argumen. d l. is poteſt facit. §. cōditio
l. iij ff. de adimen. lega. vbi ſm Cur. conditio, quæ non da
tur nec etiam adimitur, & fuit Sali. ibi de quo nonnulla,
vt puto, ſcripſi in. l. prima. ſ. eodem titulo.
Sed mihi non ſatisfacit, ideo enim hæreditas pacto da
ri non poteſt: quia lex pro inconuenienti & abſurdo ha-
bet quempiam pacto ſibi auferre vel reſtringere teſtandi
facultatem l. ſtipulatio hoc modo. ff de verb. obli. l. pactū
quod dotali. ſ. eodem. l. ſi fratres, in. § itē reſpon. ff. pro ſo-
cio. quæ ratio ceſſat in repudiatione ſiue remiſſione here-
ditatis, igiť nimirū ſi diuerſa eſt iuris diſpoſitio, ✠ vbi con 196
trariorum nō eſt eadem ratio. l. fina. ad finem ff. de lega.
tertio Are. inſtitu. de his qui ſunt ſui vel alie iur. & Socin.
in rub. ff. de acquiren poſſ. Præterea ꝙ ratio Salice. & De
cii non procedat probatur. nam filiis pacto datur hæredi
tas vt diximus. ſ. & tm̄ nō adimitur. d. l. pactum. ſ. de colla.
Aliam rationē aſſignat hic Aret. col. iiij. per text. l. ſi qn̄
in. § illud, ibi meritis magis filijs ad paterna obſequia pro
uocandos quam pactionibus aſtringendos, quam ratio-
nem etiam ponderauit. Cor. xxx. col. iii. lib. ſecundo.
Sed hæc ratio non eſt generalis, vt eſſe debet, quū tex.
ille loquatur ſolum in filiis & cōcluſio generalis ſit, ꝙ nō
valeat pactum de non ſuccedendo. Difficile eſt bonam
& realem rationem aſſignare, quamuis iura ſint clara, ſed
poteris recurrere ad unam ex aliis quas refert Iaſ. in. d. l.
pactum quod dotali, col prima.
Limita primo ſecundū Barto. hic ✠ quādo pactum ha 197
bet mixturā delicti. l. prima in. § ſi parēs. ff. ſi quis a paren.
ſue. man. ſecundum unam lecturam, quando uidelicet pa
ter capit pecuniam a filio pro eius emancipatione, inita ſe
cum pactione de non ſuccedendo. Valet enim etiam ſi il
le tex. de pacto mentionē non faciat. probat tamen a for
tiori, Iaſ. hic lim. hanc nititur defendere, ſed reprobatur p
Deci. in. d. l. pactum, col. v. infra de collatio. & per A queſ.
alia ratione in. d. l. ſtipulatio hoc modo, col. v. quia ſi cape
re pecuniam pro emancipatione filii delictum contineret

ſequeret pactū non' dēre ſubſiſtere.l.ſi.vnus.§.pacta quæ
cōtra.ff.de pac ſed falliꝰq; a delictū non eſt in pacto, ſed
in receptione pecuniæ ſcdm opinionē Barto & aliorum.
Item pondera ꝙ tex.in.§ ſi parēs.nō fundat ſe in delicto,
nec de eo meminit Ideo verius mihi videtur, ꝙ hic in ult.
coiū.dicebat Rimin ꝙ pater recipiendo pecuniam a filio
emancipationem ſibi vendere videtur, Ideo inconueniēs
legislatori viſum fuit patrem ipſum in bonis filii poſtmo
dum ſuccedere, prout etiam dicitur in liberto in l.etiam
in § ſi quis nummos.ff de bon.liberto vel quia vt dicūt
Mode repeten.in d l ſtipulatio hoc modo concepta.col.
fina ceſſat ratio propter quā prætor contra tabul patri cō
ceſſit, de qua in.l prima in prin ff.ſi qs a paren.fuer.man.
quia videlicet per emancipationem cōſequitur a patre be
neficium quærendorum bonorum quæ patri acquiſiuiſ
ſet ſi in poteſtate remāſiſſet, ſed quādo pater filium eman
cipat accepta pecunia tanti videtur æſtimare dānum, qđ
ex emancipatione ſentit, quanta eſt accepta pecunia. vn
de quum nullo incōmodo ex tali emancipatione affici ui
deatur, prætor ei denegat bo poſſ.cōtra tab.facit tex.l.ſi
ita ſtiplo.ff de bon.libertor.Ibi tanti operas æſtimare.
198 Secundo limi ✠ qn̄ paciſcens tantū accepiſſet, quantū
erat eius legitima.d.§.ſi parens, ſm Bartol hic cū quo alii
tranſeunt, vt Alexan conſi clxxx.cū ſequ lib.v.Aquen.
in d l.ſtipulatio hoc modo, col v.Deci.in d.l.pactum ꝙ
dotali, etiam col.v ubi ſubiungit ꝙ etſi iſte intellēs ſit bo
nus ad ſecundum reſpon §.ſi parēs nō quadrat ad primū
vbi parēs a ſucceſſiōe repellitur, qn̄ pecuniā accepit, Ideo
ad primum caſum dicit eſſe tenendam ſolu. ꝙ ſit aliud in
patre, argumen.l.ſcripto in ſi ff unde lib & fuit Roma.in
d.l.ſtipulatio.Sed bona ratione dānatur ibi per Aquenſ.
in.v.col quia æquiparant in propoſito pater, & filius ac
cipientes pecuniam ꝓ renunciatione ſucceſsionis.l.ſi quā
do in §.illud, iuncto fine, infra de inoffici.teſtamen. & ſic
ſi parens procedit etiā in pacto a deſcendente facto, ut p
Bal.in conſi.cccxi uol.quinto, & Abb in conſi.cxvi.uo
lu.ii.Sed non eſt uerus intellēs Barto.hic ad.l.pactū, infra
199 de colla.ꝙ ibi minus, quam ſit legitima acceperit, ✠ ſed
intelligitur in ſucceſſione ab inteſta §.ſi parens in ſucceſſio
ne contra teſtamentum, ut pulchre declarat Sali.in.d.l.pa
ctum, dicens filiam ibi nō prohiberi ab inteſtato patri ſuc
cedere, quia tunc uocatur tacito eius iudicio.l.ſi quis cum
nullum.ff.de iure codicil ſed contra teſtamentum uenire
nequit, ſi quantum ſatis eſt habuerit, hoc eſt legitimam,
alias ſecus ut ibi a contrario ſenſu, ut ſaltim agat ad ſupple
mentum, argum.tex in.l ſi quando in §.illud.j.de inoffi.
teſtamen.latiuſq; infra dicam. Et in § ſi parens accepit pa
ter pecuniam pro legitima competentem, ut intelligit
Aquenſ.loco prælleg.quod ꝓbatur.quia Iuriſconſultus
ſubiciendo alterum caſum alternatiue dicit uel poſtea fi
lius tantum contulerit patri, quantum ſatis eſt. Ex quo da
tur intelligi ꝙ etiam in caſu pręcedenti de emancipatione
pecuniam cōpetentē cōtulit: quia una pars alternatiuæ p
aliam declaratur.l utrum.ff. de petitio. hæredita.l.prima
ff.de reb dub.& ponitur alternatiua inter ęqualia uel pa
200 rum diſtantia ✱ vt p illum tex declarat Soci.in.d l.prima
col.prima, & conſequenter, ꝙ tantum acceperit pater fi
lium emancipans in primo caſu quantum in ſecūdo poſt
emācipationē & ubi id, quod datū fuit, eſſet minus legiti
ma, peti poſſet illud minus, ut per Alex.in conſi.clxxx.
lib quinto. Alium intellectum ad.§.ſi parens, dedit Cor.
in d.l.pactum, col.pe.j.de colla.ſed non placet.
Poſtremo aduertatis ꝙ procedit iſta limita ſecundum
iura antiqua.ſcdm quæ ſufficiebat habere legitimā quo
cunq; tit.l.papi §.ſi quis mortis ff de inoffi.teſtam Aliud
eſt de iure nouiſſimo auctenticorum, ſcdm quod opor
tet iure inſtitutionis legitimam relinqui.§.aliud quoque
capit.in aucten.ut quum de appellatio.cogn ita Bart.ad
fi.d.§.ſi parens Et poſt Roma.ſequitur Cor.loco p̄alleg.
Et Aquenſ.in.d l.ſtipulatio, colum.quinta ſubiungēs im
putari in legitima quod datum fuit prout ēt conſuluit
Alex.in conſ.clxxx.volu.v. quibus conſideratis ceſſet ho
die correctus ille.§.ſi parens. ✠ Sed oppo pulchr. voluit
Alex in loco p̄allega.dicens, ꝙ licet tutius ſit ad euitan
das opiniones facere teſtamentum, & iure inſtitut. a pa
tre filio, uel econtrario aliquid relinqui, quodq; in legiti
ma imputabitur pro remiſsione hæreditatis datum, te 201
net tamen poſt Angel. ꝙ etiam ſi nihil iure inſtitutionis
relictum fuerit non poſsit teſtamentum quærellari, quia
excluſus a legitima non eſt de neceſsitate inſtituendus, ut
per eum vñ quū iſte q fecit pactū de non ſuccedendo ſit
a legitima excluſus non eſt de neceſsitate inſtituendus, iō
p̄teritus non quærellat
Tertio limitatur ✠ qn̄ interueniſſet iuramētū p tex.c. 202
quāuis.de pactis in vi q̄ lim.reſtringit quadrupli ꝟ Are.
alias ponit Deci.in d l.pactū j. de colla.ubi nouē modis
limitat tex.c.q̄uis.ultra cuius dicta, & quæ repetē.ſcri
būt in.d c.quāuis.uide Ange.in cōſ.xciiii in nouiſ.Aret.
in l.qui ſup̄ſtitis.ff de acqui hær.Bologni.in cōſ. xxxv.
col.pe Deci.in l.qui ſe p̄tris in vlt no.j. vnde lib. & in
cōſ.ccvi.& cd..vi.& p̄iter in conſ.clxxx cū ſeq. vbi tan 203
git not illam, & quotidianā qōnē ✠ de filia renunciante
bonis paternis, maternis, & fraternis utrum poſsit rōne
enormis uel enormiſsimæ læſionis non obſtante iuramen
to contrauenire: quāquidem mām tāgunt ēt idē Deci.in
conſ dcxvi.Iaſ in conſ.dxxviii.lib.ii. &. cxxxiij.lib.iiii.
Curt.iunior in conſ liu.ci.&.cxli.Math. de afflic.in deci
ſione regni.cccxxii.
Limi.ēt tex.d.c.q̄uis ✠ ut nō ꝓcedat qn̄ ꝓmittit quis 204
cū iuramēto de non ſuccedēdo, ſi monaſteriū ingrediat,
ut p Soci.in l.ii col iiii.ff de his q̄ pœnæ nomi & in cōſ.
clxxxiii.& Cor.in cōſ cclxxii uol. iii.rōnibus de qb ibi
p eos.Reſtrīgēdo ſm Soci in p̄alle cōſ col.fi.qn̄ paciſcēs
abſolute, & indiſtincte ſe excluderet ſiue ingrediat mo
naſteriū, ſiue nō qa tūc ceſſat rō d.§.ſed & ſi p̄ſenti, ut ēt 205
p Cor p̄alleg ✱ Sed nō aduertit Soc.dicūt aliq ad aliud,
ꝙ renūciatio collata cēſet in tp̄s deferēdæ hæreditatis &
ſub condi ſi renuncianti deferat, ideo quū reperiat renun
cians religioſus tp̄e, quo defertur hæreditas deficit cōdi
tio, & admittitur monaſteriū cui renunciatio nō nocet,
quū ſibi īmediate, & monacho lex deferat hæreditatem
p̄ris monachi ſm Ioā.an & Cano.i. d.c. in p̄ntia. & dicit
Soci.in conſ cclxv.colum.fin.ꝙ ab iſta opi.in iudicando
nō recederet
Sed inſtāt præfati Moder. ✱ qa immo hæreditas mona 206
cho īmediate defertur, & media illius pſona monaſterio
q̄rit ſm Bar in l tutor.ff de bon poſ.quā opi tanq̄ ue
riorē defendit Soci.in conſ lii col.fi.li.iii.& latius in repe.
l.primæ.fol vii.vſi Circa tertiā.q.Bar.ff.de vulg. ubi ſe
quuntur ſcrib.& ut ait Aret. in.l.ſi pōr col v.ff de acqr.
hær.Canoniſt opi ē ꝯ tex.i l deo nobis ē de epiſ.et cler.
Sed aduerte qa ſi renunciatio in tp̄s hæreditatis deferē
dæ collata cēſetur: quo tp̄e renūcians religioſus inuenitur
vr̄ dicēdū renūciationē monaſterio obeſſe nō poſſe, ſiue
dicamus hæreditatem īmediate deferri monaſterio, ſiue
monacho, & inde monaſterio media pſona monachi, qa
oīs uoluntas monachi eſt in monaſteriū trāſlata.c.nolo,
&.c nō dicatis.xij.qō.j & poſt ingreſſum mōaſterii mo
nachus nullā hēt rerū adminiſtrationē.§.illud ēt determi
namus. in auct.de monach.& auct.ingreſsi.ē.de ſacroſā.
eccle.eius igitur factum nō poteſt monaſterio.p̄iudicare.
Melius eſt itaque dicere ✱ ꝙ quum iſtud monaſterio 207
quæratur propter monachum cum quo tranſit in mo
naſterium ut per Bald in conſi cccxciiii.incipiē. magna
eſt quęſt.ad fin.lib quinto. Monaſterium ueniens ex per
ſona monachi eius facto ſtare tenetur, maxime cum ue
niat titulo lucratiuo, ut per Deci. in.lege ex qua perſo
na ff. de regul.iur. & obligatio monachi ante ingreſſum
contracta in monaſterium tranſit, ut in dicta auctori.
ingreſsi, traditur. & iſtud ꝓcedit etiā tenēdo opi. Ioā.an

q¹ꝛ apud Canoniſtas eſt cõis. & ſeruãda in terris eccleſię
ſecundum Pariſi In.d c.in præſentia ſol.pen.num. cciil.
cũ ſequenti, quia ratione præſcripta renũciatio, & cõuen
tio monachi nocebit monaſterio.
Quia tamen periculoſum eſt litigare vbi ſunt opinio-
nes doct.tutius eſt facere dictã conuentionẽ, & pactũ cũ
208 conſenſu monaſterii, ✠ quo 1 in quærendis poteſt præiu-
dicare. vt per Deci.in conſi.clxix col iiii.
Scdo reſtringitur lim.prædicta quãdo taliter paciſcẽs
209 eſt proximus ad ingrediendũ • quum tunc veriſimile nõ
ſit ꝙ propter pactum ab ingreſſu retrahaꝑ, vt per Deci.
in.d.c.in præſentia col.xxix.verſic.poſtremo.magis ta-
men tutum eſt vt dixi ad abundantem cautelã facere pa
ctum, & conuentionem cum conſenſu monaſterii
Duas alias limit.ad.c.q̃uis.poteritis videre per Deci in
conſi ccvi.&.cclxvi.
Et de filia quæ renunciauit bonis paternis cũ iuramẽto
210 ſalua legali excheyta ✠ ponit Gui.pa.I q.cxcij.dclarãs cu
ius efficaciæ ſit talis renunciatio, & qualiter intelligatur.
Et an pactum initum cum ſecũda vxore quod filii ex
ea ſuſcipiendi nõ ſuccedãt in feudis valeat. & poſſit remit
211 ti per ipſos paciſcentes ✠ ponit Iacob.de Scto ge. in trac.
feudo in ulti.col.Pau.de ca in cõſi.cci.uiſis imperationi-
bus in antiquis, & Deci.in.l pactũ col.v.ſ de colla.
Tertia principalis qõ Bart.eſt an valeat pactum de ſuc
cedendo, & concludit ꝙ nõ iuribus hic per eũ allegatis,
212 ✠ rõnem ampliationis, & lim.uide ordinarie p Deci in.d.
l.pactum quod dotali ſ.eo.vbi ẽt contra cõem tenet pa-
ctum tale iuramento firmari ſed eius motiuis patet ſol.ex
his quæ diximus ſ.in.v.not ampliatione.prima.
Secundo ex prædictis inferẽdo cõcludit Bar.ꝙ ſi pro
mitto ꝙ ſis meus hæres, vel mihi ſuccedas aut ꝙ te meũ
hæredem inſtituam, non valet quod agitur, q̃uis ſecus ſit
ſi promittam oĩa bona mea poſt mortẽ meã. & ſic uis eſt
in conceptione uerborum. • ideo caueant taliter paciſcen
213 tes, vt conſulant peritos: vt per Deci in l pactum.col.ii.ſ.
de collat & in conſi.ccxxv.ccc.dclv Iaſ.in conſi.xvii.col.
fi.lib.ii.& cõſi.lx.in eo.& cõſi.clxxiii.uol.iiij. Cur iunio
re in cõſi.xv.& xxv.col.fi.& lxxxi.Ruinũ in.l.j.in.§. ſed
ſi mihi col.pe.ff.de uerb obl.& ad declarationẽ p̃dictorũ
vide ẽt Dec.in cõſi cccc xciiij col.j.vbi poſt Bart. Alex. &
alios ibidẽ relatos cõcludit ꝙ ſunt certi modi ſuccedendi
cõſtituti a iure, uel ſm legẽ.xij.tab.aut iure ſanguinis uel
iure ultimę uolũtatis ſolẽnis: vñ infert nõ ualere cõuentio
nẽ factã inter duos, ꝙ altero præmoriente alter ſuccedat:
quia iſte modus ſuccedendi non eſt a iure approbatus.
Et ſi factum ſit pactum ✠ ꝙ primogenitus ſuccedat, an
214 ualeat, & tolli ac remitti poſſit a paciſcentibus? uide quæ
ſcripſi ſ.ad fi præcedentis qõnis, & deciſionẽ capellæ to-
loſanæ.cccclii cum ſequentibus. & Gui.papę in quæſtio.
cclxvii ubi dicunt ualere donationẽ factã primogenito
de tali re nec poſſe reuocari.de primogenitura plura ſcri-
pſi in pœm. ffforũ in.§.nos uero.in uer diſcipuli vero.
Tertia concluſio quæ ex dictis Bart.colligitur eſt • ꝙ
215 promiſſio omnium bonorũ ſuorum poſt mortem pro-
mittẽtis dicitur donatio cã mortis ex quo facta eſt men-
tio mortis niſi actũ inter partes fuerit, ꝙ eſſet donatio in-
ter uiuos, & ſiue ſit donatio cã mortis, ſiue donatio inter
uiuos valet ut hic per eum quem docto.cõiter ſequunꝑ
vide Rimi.ſ.in tertia col. Alexan.in cõſi xiiij.uol.primo
oẽs ſcribentes in.l.quæ dotis ff ſol.mat Pariſium in cõſi.
xxvi.lib ii.ſed quia Bart.referendo glo.loquitur quãdo
eſt facta mentio de p̃ſentibus, poſtea examinando qõnẽ
non requiritur facta n fuiſſe mentionem de præſentibus,
Dubitari poteſt an iſto caſu quãdo promiſit quis ſimplr
oĩa ſua bona poſt eius mortẽ ueniant etiã futura omnes
Moder.concludunt ꝙ non per regulã.l.ſi ita.ff de au. &
216 argẽ.leg.ꝙ ad præſens tempus refertur diſpõ. • & in qua
libet ordinatione procedit, ut per Barb.in conſi.vi.volu.
iij Feli.in c.fi de conſt.Iaſ in.l.ſi pr̃.col.ij ſ.de inoffi.teſta.
& in conſi.v.lib.iij.& in ꝓpoſito ꝙ ad præſentia tãtum
referatur, vult hic expreſſe Bar.in verſi.itẽ de fructibus.
& licet loquatur de donatione inter viuos militat tñ eius
ratio etiam in donatione cauſa mortis.
Sed oppo.tenet Alex.in.l.ſtip.hoc mõ col.iiij et ſeq̃nti
verſi.ſed quid ſi dixi dono tibi.ff.de ṽb.obl. quia agitur
de modico prę iudicio, ꝑpter reuocationẽ, ideo includunꝑ
futura.l fi.C.quæ res pig.ob.poſ ꝑ qua opi.adducit tex.
in.l.quotiens in § ſi cum glo.ff.de viuſr.
Non eſt recedendum a præcedenti opi.per regulã. d.
l.ſi ita cum aliis.ſ.allegatis, &.ſ.allegandis, dicat Alexan.
l quicquid velit, optime in rõne probat, dum ait quia pręſ
ſens tempus ſemꝑ intelligitur.& in qõne noſtra eſt ṽbũ
mea, ſicuti in.d.l.ſi ita.item in.d §.ſi.cum gl in qua ſe fun-
dat Alex oppo.probat, quia in ſecunda ſol. referendo ſe
ad l ſi ita.& ſic quieſcendo uoluit glo.futura minime cõ-
prehendi.aliter ẽt ſolui poteſt iſtud contrariũ.d.§.ſi.vt per
Bart.in.d.l.ſi ita col.ii.Nec facilitas, & poſſibilitas reuocã
di cõcludit ꝙ de modico præiudicio agatur, patet ex d.l.
ſi ita.loquẽte in legato ad nutum reuocabili.d l.iii.§.ſi.cũ
l.ſequenti ff de adim leg.& tamen ad futura non extẽdi
tur.& l.ſi.prælle.ponit caſum ſpecialem, & ſingularem
ut ibi p Bar.& doct.& Bar.in.d l.ſi ita col.prima, fateor
tamẽ ꝙ ſi facta fuerit dona cauſa mortis de omnibus bo
nis præſentibus, & futuris eam validã eſſe • ut per Aquẽſ. 217
& Dec.in l.licet ſupra eo tit.& per Mode.pap.hic.
Quarto cõcludit Bar valere donationẽ oĩum bonorũ:
quia de præſentibus tantum intelligitur, & de acquirẽdis
in futurum teſtari poterit ✠ iuribus hic per eum alleg. La- 218
tius p Alex.in dicta.l ſtipulatio hoc mõ cõcepta col.iiii.
uerſi itẽ inquantũ dixit Bar. Xp̃oſ.por. inſti.de pupil.in
§ liberis in glo.fina.Iaſ in cõſi v col ij.lib.iij.ubi dicit ab
hac concluſione neminẽ diſcrepare.Ideo in conſulendo,
& iudicando ab eadẽ non eſſe receden ualet itaq; in præ
ſentibus: quia in futurũ acquirere poterit, ſecũdm præſum-
ptionẽ legis.ut.ſ.arb tutel.l.ſi defunctus. ✠ & in l.cura. 219
in.§.deficientium.ff de mu.& hono.& de illis teſtari et ſic
talis dona.non aufert liberam teſtandi facultatem.
Exornare aũt poſſes illum famigeratum tex.l.ſi defun-
ctus.ultra ſuperius allegata ex dictis Roma.in conſi.clix.
col ii & ccxlvii.&.cccxlvi.col.fi.Are.cõſi.xiij.col.ii.Bene
dic.c.cõſi.xiii.Ale.cõſi.lxxxii.col fi.li.ii.et cxxvii ad fi.uo
lu.v.Cor in.l.cũ oportet.ad fi.prin.ſ.de bo.quę lib.Soc.
in.l.ii.col.fi.ff.de excep.Dec.in cõſi.clxxv.col.iii et fi.Iaſ.
in l.decem.col.viii ṽſi uem ꝑpter.ff de uerb. obli.& in
auct.ingreſſi.in.v.no.ſ.de ſacroſan.eccle.dicentem poſſe
teſtari, qui in præſentiarum nihil hẽt, dum poſſit hẽre in
potentia, ſicq; ut hic in.iiii col.Bal.ait ſi contingat.donan
tem nihil poſtea acquirere, ✠ non tamen irritabitur dona 220
tio.quia ſufficit potuiſſe habere hæredem.
Intellige prædictam concluſionẽ Bart.niſi dicta dona
tio fieret in pœnã reuocãtis.uel mutãtis teſtm̃: quia uide-
retur auferre liberam teſtandi facultatem, ideo non uale-
ret.d.l.ſtip.hoc mõ concepta.ubi Bart, & alii, late conſul
uit Alex.in conſi.clvi.lib.vii.ubi dicit ꝙ licet hæres non
poſſit infringere donationẽ a teſtatore factã ſed illi ſtare te
netur, ✠ fallit tamen quando facta eſſet in pœnã mutãtis 221
teſtamentum.quod intellige in donatione uñ ſecus in par
ticulari puta alicui⁹ legati ita cõſuluit Dec.in cõſi.cxcviii.
✠.ſed cõtrariũ cõſuluit Cur.iunior.in cõſi.lvi.col.iii. Ale. 222
in prælleg cõſi.clvi.& Pariſi.in cõſi.lxix.lib.iij.& uere
opi.Deci.eſt contra tex.in.d l.ſtip.hoc modo cõcepta in
uerb tantũ dare ſpondes.ut ponderat Alex.loco prælle.
col.fi.erat enim promiſſio de re particulari in pœnam nõ
facientis hæredem, & tamen reprobatur, eſt etiam cõtra
doctrinam Bart.& ſcribentium in.d.l.ſtip.hoc modo &
in aliis locis ſupra alleg.qui loquuntur de donatione om
nium bonorũ non expreſſis futuris.& ut dixi de præſen-
tibus intelligiꝑ, & tñ ñ ualet, ẽt ꝙ remaneant ſalua futura,
de quibus poſſet teſtari.ğ nec pariter ualebit donatio ali-

cuius rei particularis, quum non ſit dare rationē diuerſita
tis, erit ergo eadē iuris diſpō vulg. l a. ıuſo ff. de ſurt. & l.
illud ff. ad l. acquil item confunditur conſultatio Dec per
tex. l. cum duobus §. item reſpō ff pro ſoc. vbi nec tolle
re nec reſtringere ſibi quis poteſt teſtandi facultatem, &
reſpon. Deci in d. conſi repugnat apertiſſime ille tex Qñ
tamen talis donatio in pœnam mutantis vel reuocantis te
ſtamentum eſſet facta eccliæ, & piæ cauſæ uiribus ſubſi
ſteret. vt conſuluit Iaſ. alios referens in conſi. clxix. lib. iiij.
intellige ēt prædi. ctā cōclſonem niſi in don. oium bonorū
facta a minore. xxv annis vel alias indiſcreto, et ſimplici,
non ſeruata forma, & ſolēnitate ducalis decreti incip. ma
litiis lib. iii. in Ditione ſabaudiæ, quia eſſet omnino nulla.

Et dum ſubijcit Bar. q̄ de fructib' teſtari poterit debet
intelligi iuxta terminos glo quando donauit poſt mor
tē: ſed in ſimplici donatiōe venirent fructus cum bonis l.
iul. §. ſi fructibus. ff de acti. empt. ſecundum aliquos ſed
loquif ille tex in fructibus maturis in fundo exiſtibus q
pares fundi dicuntur. l fructus pendentes ff de rei ven. cū
223 adductis per Roma. cōſi cccix ✠ quare autē non veniant
fructus Bar. bene intuenti rationem aſſignat, quia quādo
quis dixit dono oīa bona mea poſt mortem, intelligif de
præſentibus quæ poſſidebat donator mortis tēpore, fru
ctus aūt futuros non poſſidebat, ideo nimirum ſi in dona
tione non comprehenduntur.

Nec ſic intelligēdo deſtruif lectura Bar. quicqd dicant
præfati Moder. ex eo, q̄ donādo omnia bona poſt mor
tem intelligatur de futuris, quæ tpe mortis habebantur p
regulam. l. in delictis in. § ſi extraneis ff. de noxali. & not.
224 per. Alex in conſi. lix in iij. dub. in v. vol ✠ quia non in
telligitur de futuris bonis, ſed de bonis q̄ nūc, & de pñti
habeo, vt tu illa habeas poſt mortē meā, ita poſt Imol re
ſpon. & declarāt Alex in. d. l ſtip. hoc modo col. iiij. vſi.
ſed q̄d ſi dixit dono tibi & Iaſ. in conſi. v col. iii. lib. iii. ſe
quiturq; Alex. ibi ſol. Bart hic ad. l. hæredi. j. de pact cō
225 uē. ✠ & talis donatarius cui eſt acquiſitū ius ex contractu
per vltimā voluntatē donatoris grauari nō poteſt. l cum
maritus § ſi ff. de pact dot. tradit Aret. in cōſi. liij col. pri
ma in fi. & conſi. lxxiii. col. pe. Alex in conſi. dvi. lib vii.
Iaſ. conſi clxix lib iiii. & Cur. iunior in conſi lvi vide ēt
Ioan fabri in. §. non tamē inſti. quibus modis teſta. infir.
vbi determinat econtrario reuocari teſtamentum prius
factum per talem dona. q̄ vt ex prædictis patet verum
226 non vr. quia teſtandi facultas ✠ per donationem non tol
litur, ſed bene præualet donatio dummodo hæredi aliqd
eſſet reſeruatum in aliis donationibus.

Reſtringit ēt pdictā cōclōnē Bart. Aquē. i d l ſtip hoc
mō col. fi. & ī. hac l i. iii. col. qñ talis dona oīum bonorū
fieret ab exñte ī articulo mortis. & qñ fieret a notoric p
digo, Cui nōdū eēt iterdicta bonorū alienatio ut p eūdē.

Sed aduerte, q̄ licet Aquenſ in articulo donationis fa
ctæ ab exñte in extremis dicat difficultatē non eſſe a doc
tactā, tamen eā tāgit Ang. in d. l. ſtip. hoc modo aſſerens
donationē ſubſiſtere, q̄a ægritudo, & ſeniū de bonis pro
priis diſponendi facultatem non tollit l. ſenium. J. q teſta.
fac. poſ. & ſequuntur ibi Moder. Bonon nu. lix. quia ad
huc non ceſſat ſpes, q̄ alia bona poſſit acquirere, quum
ab alio inſtitui hæres aut legato honorari poſſit, q̄ legata
rio immediate acqrif. l. cum pr̄ §. ſi iurdo ff. de leg. ſecūdo.
& tenendo hanc opi. ad rōnem Aquenſ. q̄ non inſpicia
tur q̄ aliquo caſu ſpeciali poteſt euenire l. ergo §. primo.
ff. de fideicōmiſſ. lib Reſpō. q̄ intelligitur, quando illud
euenire poteſt de iure ſpeciali contra diſpōnem iuris cōis
alias ſecus. vt per Bar. in. d. §) & Deci in. l. poſtq̄ liti col.
fina & eo. ſed hæreditas, et legata acquiri poſſunt ſecundū
iuris communis diſpoſitionem, ergo.
227 ✠ Dictum tñ Aquenſ adhuc uerius, videturr, ualet n.
donatio omniū bonorum præſentium quum lex præſu
mat donantē cū laborib', & induſtria poſſe in futurū acq̄
rere. d. l. ſi defunctus, & de ac acq ſitis inde teſtari vt hic et
in. d. l. ſtipulatio hoc modo, uult Bart. & ipſe Aquē ſed
vbi in extremis laborat ceſſat talis præſumptio, & omnis
verisimilitudo, licet aliquo caſu ſpeciali id poſſit continge
re, attendimus autem veriſimile, & non poſſibile. l. nō eſt
veriſimile. ff. quod met. cau. cū aliis allegatis per Deci. in
c. propoſuiſti, col. vi verſi. ſed ad hoc, de proba. & dicam
J in limita ergo &c.

Rurſus conſidera circa prædictam rationem doctorū,
q̄ valeat donatio oīum bonorum, eo q̄ futura nō inclu
dantur per regulā. d l. ſi ita, ut. l. fina § primo. ff. de lega. ſe
cundo quia nō videtur bona quū donatio ſit beneficiū 228
in quo latiſſima fieri debet interpretatio. c cum dilecti, de
donatio. Et propterea in beneficiis conceſſio futura com
prehendit. c. quia circa, de priuileg. regu. d. l. ſi ita, nō vide
tur cōuenire, accedant, quæ ſcribit Alex. in cōſi clxxviii.
volumi ſecundo, dum ponit, quod in materia large inter
pretanda in diſpoſitione vniuerſali ueniunt futura.

Melius eſt ergo dicere ſecundum quoſdam futura nō
comprehendi ex veriſimili mente donantis. qui non præ
ſumitur elegiſſe uiam per quā iudicium ſuū impugnetur.
l tertia ff. de milita. teſtamen. Item quia futura cū præſen
tibus donare quis nō poteſt, nimirum ſi in generali diſpo
ſitione quæ ad impoſſibilia non adaptatur nō cōprehen
datur l. lucius. § penul. ff ad municipa. cum ſimilib.

Tenenda eſt tamen ratio de qua. ē. per doct aſſignata
quæ probatur per d. l. ſi ita, in fine. vbi Iuriſconſultus aſſi
gnando rationem quare ibi diſpoſitio futura non cōpre
hendat, dicit: quia hæc demonſtratio meū, præſens nō fu
turum tēpus oſtendit. Ergo eadem ratione ſi dono bona
mea de futuris non intelligitur, maxime quum de eis qs
cogitaſſe non cenſeatur ſecundum Barto. ibidem, licet igi
tur donatio ſit fauorabilis, & late interpretanda nō eſt ta
men dicen. fieri debere interpretationem, vt comprehen
dantur futura, quando dono omnia bona mea contra ra
tionem text. d l. ſi ita per ſupra allega.

✠ Et faciunt prædicta ad qōnem Alphonſus Lucretiæ 229
eius vxori omnia nomina debitorum in teſtamento lega
uerat Dubitatur utrū futura & acquiſita per teſtatorem
poſt confectionem teſtamenti comprehendantur in lega
to: Pro parte affirmatiua facit doctrina Barto. in d l ſi ita
colum ſecūda, dum vult legatū ſimpliciter factū de om
nibus bonis valide omnibus rebus futura cōprehendere
ut ibi per eum ergo pariter iſtud legatū de omnibus no
minibus debitorū futura comprehendet, quia ubi eadem
ratio, ibi idem ius. arguitur enim enixa uoluntas teſtato
ris ex illa uoce uniuerſali, omnia, iuxta. l. omnia cum ibi
nota ff ſi cer peta.

Secundo facit doctrina Bar ibidem in uerſic. item hęc
uera, niſi in caſu & latius in. l. ſi cognatis, colum. ſecundā.
ff. de rebus dub. ubi uult legatum factum cōiunctæ pſo
næ uerbis indiffinitis ad tempus teſtamenti non reſtringi
ſed futura fauore coniunctionis cōprehendere per. d. l ſi
cognatis, ergo legatum iſtud factum uxori. quæ nō poſ
ſet eſſe magis cōiuncta etiam futura comprehendet, q̄ ex
preſſe tenet Socin. in l prima in. v. nota ff. de reb. dubiis
licet ad oppo. urgeat tex in. l. fina §. primo. ff. de lega. ſecū
do. Cui Socin. nñf reſpon. et ſi dubitet, ꝓpterea Moder.
aſten in tracta. de augmento in. xv. principa. concl'o col.
tertia. uerſi. item ſecundum Moder non audent firmare.
Sed ille tex. nihil repugnat, vt probat idem Soc. in. d. l. ſi
cognatis, col. xiij. firmans, q̄ dubitando loco præall. dixe
rat, nam in. d. l fina §. primo acquiſita poſt conditum te
ſtamentum ueniunt in fideicom. de quo ibi, licet teſtator
uſus fuerit uerbis præſentis tēporis, quicquid dicat Bart.
in. d. § primo, ut ibi declarat Pau. de caſt. & probat ille
tex. in fine dū dicit ut uniuerſa datis mille aureis reſtitue
rentur rationes ponit Socin. ubi ſupra. Et q̄ iſte ſit uerus 230
intellectus illius text probatur, quia dubium ibi faciebat
eo, quod teſtator quinquennio ſuperuixerat teſtamento
& amplum reliquerat patrimonium ſicq; multa poſt te

ſtamentum

ſtamētū acquiſiuerat, qđ erat an datis aureis mille prout
iuſſerat teſtator cõſequātur lucretiæ hæredes fideic. Rñ-
ſum fuit vniuerſa nõ eẽ reſtituẽda ſed faciẽdā æſtimatio
nẽ rerū ſm tp̄s mortis teſtatoris, ſicque vult qd vniuerſa
cõſequātur nõ datis aureis mille, ſed ſoluta rerū æſtima
tione ꝓut erat tp̄e mor teſtatoris, hoc pacto intelligen-
do rñdeť ad illud qđ maxime ibi dubõnẽ faciebat, & eſt
mirabilis deciſio. Tertio, & ulti. cõfirmatur p̄dicta opi
231 ꝙ qa rõne cõiunctionis & ſanguinis recedimus a regu-
lis iuris cõis. l. ii. cū gl. ff. de receptat c. h. ubi Abba. & Io.
de ana. de apoſt. cū aliis de quib᷒ p Bart. & alios in. l. cū
q̄d ff. ſi cer pet. & Feli. in. c. literas col fi. de p̄ſump. nimi
rū ḡ ſi diſpõ. d. l. ſi ita nõ ꝓcedit in legato ita indefinite tā
cõiūctæ pſonæ facto. Prędictis tn̄ nõ obſt veritas in
oppoſitū eſſe vr̄ vel ꝙ noia debitorum contracta, &
acquiſita poſt teſtamenti confectionẽ in p̄dicto leg. non
232 cõprehendantur primo ꝑ tex. in. d l. ſi ita, & d. §. pri-
mū ubi diſpõ teſtatoris ad tp̄s cõditi teſti refertur. & fu-
tura nõ cõprehẽdit ſicuti regulariter in oi diſpõne con-
tingit, vn̄ reſcriptū ad lites futuras nõ cõprehẽdit c ſi. de
reſcrip. & reſcriptū ad beneficia. poſtmodū creata nõ in
cludit clem. literas de reſcri. nec in iudicio venit ius poſt
litis cõteſtationẽ ortū. l. nõ põt uideri ff. de iudi. nec arbi
triū ad futura extẽditur. l. de his ff. de arbi. nec pactū. l.
tres fratres. ff. de pac. nec tranſactio. l. cū aqliana. ff. de trā
ſa. Nec ſtip. vulg. §. griſogonus. nec iuramētū. c. ſi cleric᷒.
de iure iurā. Nec donatio oium bonorū. ut ſ uiſum fuit
Nec mādatū de uſuris reſtituendis ad extortas poſt mā
datū extẽditur, Feli. in. c. j. col. vi. de reſcrip. ſicque dicen
dū vr̄ ꝙ legatū de oibus noibus debitorum ea tm̄ com
prehendat q̄ erāt tp̄e cõditi teſti, nõ q̄ poſtea ſupuenerēt
corroboratur p̄dicta concluſio primo qa in. d. l. ſi ita fu
233 tura nõ ueniunt eo qa de eis nõ cẽſetur cogitaſſe teſta-
tor. ut ibi in. ii. col. ſentit Bart. & clarius declarat Pau. de
ca. in cõſ. ccxxiiii. vr̄ dicẽdū. col. fi. in anti ħ rõ militat in
caſu nr̄o ḡ &c. Secūdo qa teſtōr cẽſetur minus graua
re hæredẽ ſuū q̄ ſit poſſe l. titia. §. qui in uita ff. de leg. ii.
Et tertio qa i legatis dẽt fieri ſtricta interpretatio. l. nū-
mis. ff. de leg iii. Deci. in. l. in obſcuris, & in. l. in teſtamen
tis. ff. de reg iuris. ubi late dixi. Quarto qa ꝓ hac par-
te ẽ regula. d. l. ſi ita ḡ intẽtio fundata iuxta. l. ii cū doct.
Bar. ff. ſi qs in ius. doct. nõ ierit late hẽs in. l. j. ff. de re. iur.
Nõ obſtat doctrina Bar. i. loco allegata in. d. l. ſi ita.
q̄a loqtur in legato oium bonorū ſeu rerū, tūc ueniunt
futura. qa ſubam ſeu hæreditatẽ legare videť & ſic ma-
gis eſt vlẽ ꝙ gn̄ale ſm eū ibi, ſecus eſſe vult qn̄ nõ eſſet
legatū de tota hæreditate, qa tūc ad p̄ſens referreť, in ca-
ſu nr̄o nõ eſt de tota hr̄ditate ḡ &c. & ſic doctrina Bart.
põt in cõtrariū retorqueri. & ſcđm qđ declarat Pau. de
ca. in. l. pec. in prin. ff. de leg. ii legatū iſtud dr̄ gn̄ale eo,
q̄a ſub ſe plura continet, non multa ꝓut hæreditas, pe-
culiū, grex et ſilia q̄ uſia dicūtur apta ſui nā recipere aug
mētū, & diminutionẽ, iō nõ eſt verū ꝙ in terminis nr̄is
ħ diſpõ vlis dicať, ỉmo gn̄alis ut uoluit pluries Bar. i. d. l.
ſi ita. Ad ſcđm; fundamētū qđ lex ſi ita nõ ꝓcedat in
legato cõiunctæ pſonæ facto ꝑ d. l. ſi cognatis tūctis ibi
dictis ꝑ Bar. & Soci Rñdeť ꝙ Bar. ibi in aliis terminis
loqtur, ſp. n. ſe refert ad caſum. d. l ſi cognatis. Nā in. l. ſi
ita. col ii ſic ait niſi in caſu. l ſi cognatis. col ii. dicit regu-
la. l. ſi ita. fallit hic rõne cõiūctionis. ut ſic ſufficiat illi mor
tis tp̄e cognatū eẽ, iō põdera Bar. gn̄alr nolle ꝓut colli-
git Soc. ꝙ regula. d. l. ſi ita limitetur in legato facto con-
iunctæ pſonæ rõne cõiūctionis. Sed tn̄ mõ vult ꝙ nõ
234 ꝓcedat in caſu. l. ſi cognatis ut ad legatum factū cogna
tis admittātur ẽt q cognati repiuntur mortis tp̄e ſicque
ẽt futuri cognati cõprehẽduntur. & Pau. de ca. expreſſe
in. d l. ſi cognatis tenet hoc nõ ꝓcedere in rebus legatis
cõiunctæ pſonæ, ſed eẽ tunc ſeruādā diſpõnẽ. l. ſi ita. iō
autẽ ueniunt futuri cognati in. d. l. ſi cognatis. ut ibi de-
clarat Soci. col. xii. uer alias āt qa nõ agitur de p̄iudicio
hæredis ſed agitur de modico aliorum dāno, quū vnū
legatū ſit cognatis factū arg tex. l. fi. C. q̄ res pig. ob. poſ.
Ex quo infert nõ ꝓcedere qđ ibi dr̄ qn̄ certa q̄titas ſin
gulis cognatis fuiſſet relicta, qa tunc de magno p̄iudicio
hæredis ageretur iō tp̄s teſti attẽderetur. d. l ſi ita, vnde
vult Soci. nõ cõprehẽdi futura ubi de p̄iudicio hæredis
agitur ꝓut i caſu nr̄o. q̄ q̄dẽ ſoci. cõſidõ. & limitatio ad
. l ſi cognatis abſque dubio nõ ꝓcedit, quum. l illa gn̄ali
ter loquatur nec ſe fundet in magnitudine p̄iudicii, ſed
qa mortis tp̄e illi cognati reperiuntur forte melior rõ aſ
ſignari poſſet qa ibi teſtator nõ habuit affectionem ad
vnum ex cognatis potius, q̄ ad alium legādo cognatis
in genere, quibus honorẽ ob cognationẽ haberi uoluit,
vñ nimirum ſi illi q cognati reperiuntur tp̄e mortis ad
legatū admittūtur q te. ſic declaratus nihil faceret ad. q.
nr̄am & in caſu tuo ꝓcederet regula in cõtrarium ſtãte
ꝑ dictā. l. ſi ita, ut ſentit Dec. licet de p̄dictis nõ faciat mẽ
tionẽ in c. qm̄ Abb. col. pe. de offi. dele ubi adducendo
p̄dicta iura uti repugnātia dicit. l. ſi cognatis ꝓcedere in
caſu illo particulari, regulā uero eẽ in cõtrariū ꝙ attẽda-
tur tp̄s teſti ꝑ. d. l. ſi ita. Ad ultimum motiuum reſpon.
ꝙ ibi adducta ꝓcedunt in caſibus a iure expreſſis rõni-
bus de qbus in eis, ſed regula a qua nõ eſt diſcedẽdū ad
opp. ſtat firma, & tādẽ ad decla. d. l. ſi cognatis vide q̄
ſcribit Cur. iunior cõſ. lvii. col. v.
Itẽ poſſent p̄dicta induci ad aliā notabil. q. teſtator in
ſtituit hęredẽ filium, & caſu quo decedat ſine filiis legiti
mis, & nālibus filiā ꝓpriā & eius liberos ſubſtituit vul 235
gariter, & ꝑ fideicõ utrum naſcituri cõprehẽdātur. aut
ad fideicõ. tn̄ ueniāt q tp̄e cõditi teſtī in rerum erāt nā.
Guido papæ q. cccccxi & dcaii. dicit uenire, & cõpre-
hendi ẽt naſcituros ꝑ. l. liberorum. ff. de uerb ſign. ſed p̄-
dicta vr̄ repugnare cum diſpõ teſtatoris, nõ ad futurū,
ſed ad tp̄s teſti referri debeat. Facit rõ adducta ꝑ Soci. in
d. l. ſi cognatis col. xv. in. iiij. cõcl. & ꝙ nõ cõprehendan
tur naſcituri ẽt in diſpõne facta ꝑ uerbum liberorum te
net Rom cõſ ccxxxi. & Alex. cõſ. clxxxiiii col. j & cõſ.
ccxix. ad finẽ libri. ii poſt plures alios ſeqtur. Soc in. d. l.
ſi cognatis col. xiii. uer. iii ẽt colligo, & col xv. in. iiii. cõ-
clu. & Moder in. §. q̄dā recte. l. gallus. id qđ ꝓbatur aſr.
nā uerbum familiæ, & cognationis eſt collectiuum plu
rium pſonarum in diuerſis gradibus exiſtentium ſicuti
uerbum liberorum, Alex. cõſ. xiiij col. in li. iiij. et ccxix.
ad fi. lib. ij & rn̄ diſpo. teſtatoris de cognatis uel de fami-
lia nõ cõprehendit natos poſt mortẽ teſtatoris, nec ſcđ ad
naſcituros extẽdit. d. l. ſi cognatis ergo idẽ in diſpõne de
liberis qa ubi eadẽ rõ ibi idẽ ius. & ſic diſpõ. d. l. liberorū
nõ ꝓcedit in relictis nec in mā ſubſtõnū ꝑ rõnẽ de qua
ꝑ Soci. loco p̄alle. aliā & aſſignatā ꝑ Aret. & ſeueri. i ſub
ſcrip. ad cõſ Soci clij. Sed ueritas ẽ in cõtrarium in. q.
ꝓpoſita, qa ubi diſpõ collata ẽ in tp̄s alicui᷒ incerti eue
tus naſcituri ac futuri quos tp̄e illius euentus in rerum
nā cõtinget repiri ex mẽte teſtatoris in diſpõne cõprehẽ
duntur, arg. l. cum pater in. § hęreditatẽ ad fi ff. de leg. ii.
Ita poſt Specu. Io. an & alios uoluerunt ſcrib. & ꝑ Soc.
cõſ. c. col. fi. li. iij. Alex. cõſ xxvi. col. fi. uolu. iii. Dec. conſ.
cccxiiij. cccclxviij. col. fi. & cccxcviij. ad fi iiij. co. La. cõſ.
clix col. fi. uolu. iiij & Cur. iun. cõſ. lvii. cõſequẽti, et. c. xi.
col. fi. & ab iſta opione quæ in practica obſeruatur non
eſſet diſceden. Allegata in cõtrarium ꝓcedere poſſent in
ſucceſſione legali, & ab inteſt. ac relicto pure, alr̄ nõ ut
ꝑ Alex. Iaſ. & p̄allegatos. Per p̄dicta dicebā alias. ꝙ 236
augmētum monete in legatis debetur a tp̄e cõditi teſti,
nõ āt a tp̄e mortis tm̄. ut aliq uolebāt, qa diſpõ teſta. nõ
reſpicit futurum ſed tp̄s pn̄s, nec teſtator cẽſetur de futu
ris cogitaſſe. Augmētū ḡ monete debitū erit, et veniet a
tp̄e teſti, qa de illo, nõ de alio cẽſeť a teſt. cogitatū ꝓut ẽt
uoluit Bru. i trac. de aug. fo. xxviii. col. iiij. ꝟ ix. p̄dcā ꝯcl.
Quinto principaliter concludit Bart. ꝙ donatio in 237
ter uiuos omnium bonorum præſentium, & futurorū
non ualet, tum quia liberam teſtandi facultatẽ auferret,

ꝙ ius noſtrum nullo mō patitur.l. ſtipulatio hoc modo
concepta.ff.de uerborū obligationibus cum vulg.quæ
ratio probatur in.l.Iulianus alias incipiēte ſi pupillus ff.
de acqui hæreditate ſbl, metu n.onerum timidus, &c.
ubi Paul de ca.& Aret illum tex.ad hoc notant.cum eſt
quia talis donatio contra bon.mores eſſe cenſetur, quia
ſicut triſtē caſum, & aduerſam ſortunam liberi hominis
expectare eſt cōtra bonos mores.l inter ſtip.§. ſacrā.ff.
de uerb oblig Ita ponere hominem in ſtatum, in quo
certum ſit in perpetuū nihil eū poſſe habere, ſicque in-
feliciter ſemper uiuere, eſt contra bon.mor.ſm Bart. hic
in ultima col.& licet diſputando plura poſſent in cōtra-
rium allegari de quib.per Cur.hic col. viii. & alios Mo-
der.& p ſcribē.in.d.l ſtipulatio.non eſt tamen recedēdū
a prædicta opi.cōi, & iam ſatis canonizata ut per Ro.
in conſi.clxxl incip.pro deciſione, Corne.conſil. cclii.li.
iii.Iaſo. Aquenſ.& alios in.d.l ſtipulatio in ultimis col.
Ambos decios hic, Ripam lib.iii. de dona. & principū
gratia.c xiiii.Lud.goza.conſi lxxxvii. & Aret.hic col.
ſi.in quib loc.infinita conſ.inuenies allegat.et reſpon.ad
238 ea, quæ in contrarium faciunt.

Limitatur prædicta conclu.pluribus modis * & pri-
mo ſm Bar ut non ꝓcedat in dona. omnium bonorū
præſentium, & futurorum facta eccleſiæ. quia ex quo
dat eccleſiæ.propriam perſonam, multo magis dare po
terit bona p̄ſentia, & futura, auc ingreſſi.ō. de ſacr.ſanc.
ec.item quia ubi tractatur de ſalute animæ ſicq; de bo-
nis donatis eccleſiæ uel pro loco vr̄ agi de maiori bo-
no, q̄ ſit teſtandi facultas a iure noſtro adeo ponderata
quum anima præferatur cūctis rebus.l.ſancimus.ō. de
ſa ſan.eccleſi.&.c.ix.infirmitas de pen.& remiſ ergo ua
lere ſubſiſtereque debet, & licet diſputando an cōtraria
opi.defendi poſsit, quā plures tenuere, attamen p̄dicta
opi.eſt cōis, & tenenda, ut hic per Iaſ & Deci. col x.Iaſ.
conſi.clxix col.iii.& ſeq. lib.ix, Dec in c in p̄ſentia i. vii.
not.de proba.& Ioā Cronī in.d.l.ſtip. hoc mō nu.lxii.
& Pariſium in.d.c.in præſentia col x. cū ſeq. ex quorū
dictis latis patet ſolu ad adducta in oppo. per aliquos,
maxime per Moder.taur.hic in col.xxxv. qui fatentur
cōem eſſe cū Bart. Secūdo lim Bar.* qn̄ ſeruaretur ali
239 quid de quo poſſet donator teſtari, cū ceſſet tunc ratio
impeditiua, & annullatiua donationis, de qua in ſuperio
ribus, & approbatur cōiter hic per doc.& in locis.ſ.alle
gan.& in toto orbe ſic practicatur obſeruaturque imo
plus ſi donator dicat velle ꝙ reſeruata ueniant, & com
prehendantur, ſi de eis aliter non diſpoſuerit, prout ſæ-
pe fieri uidi habebit donatarius & reſeruata, & probatur
ex his quæ dicētur.ſ.in uerſi.nec vr̄. & ad ſi. iſti' .ij lim.
240 Diligenter tamen aduertē.eſt.✠ quia in hoc multi de
cipiuntur nam quicquid poſt Alex.& Pau de ca.dixe
rit Iaſ.in conſ.xxii.col iiii lib ii reſeruatio uſuſfr. nō ſuf-
ficeret quia morte finitur §.finitur, inſti de uſufr l.uxor
patrui ſ.de leg.nec de fructib. teſtari poterit, qa nō ſunt
præciſe reſeruati, & ideo ſi reperiuntur apud donātem
includuntur in don.omnium bonorum p̄ſentiū, & fu-
turorum Deci.hic col.x & conſi.xxx.&.ccli & Cur.iu
nior conſi.xxv & hic in pe.col.ſi tamen diceretur ꝙ de
fructibus percipiendis donator teſtari poſſet, tunc uale-
ret, & ſubſiſteret donatio, quia poſſet ſupereſſe de quo
teſtari ualet donator ✠.ut per doc. in locis ſupra alleg.
241 Lud.goza in.d.conſi.lxxxvij.& Par conſi.lxxi. col.j.
lib j.&.xxvi.lib.ii.& Rip.lib iij de dona & princi gra.
c.et, ubi tāgit ꝙ de retro donatis an remanēat i libera di
ſpōne donatoris. Nec et ſufficeret reſeruatū eē q̄d mo
242 dicū, ſed dēt eē tale quid pp q̄d ſit ueriſimile * reſeruantē
habiturum hęredem, ut tradit poſt alios Auqenſ.in d l.
ſtipulatio hoc mō col ſi de modicis.n. nō curat prætor
d.ſcio.ff.in integ.reſt.Iaſ.in auc.q̄ rē col.v.ſup de ſa ſanc.
eccle.Dec.in c.de ap.in.ii.no.de ap. Soc.conſi. cviii.col.
ii.li.j.ubi dr̄ q̄d modicū & nihil æquparātur, ut p Mod.
aſtē in trac.de ſta exclu fœmi ſtan.agn.art.ix q xii.col.
ii.et ſeq & qn̄ reſeruatio ē de modico, ita ꝙ nō ſit ueriſi-
mile ob id donatorē habiturū hæredē, ſatis dici pōt li-
bertatē teſtādi ſibi abſtuliſſe.& ꝓn̄r militat rō donatiōis
p̄dictæ ipeditiua.ppea dicebā ſemel nullius eē momēti
quādā do oīum bonorū p̄ñtiū & futurorū factā p vnū
nobilē diuitē reſeruatis.xxv.floren Sabaudiæ, de qbus
poſſet teſtari, qa talis reſeruatio q̄d modicū ē nec viſile
eſt ob id p̄dictū donatorē inuēturū hæredē nobilē, ali-
quē uidelicet honeſtæ cōdōnis. vide tn̄ Alex. cōſ.lix.li.
v.& Cur iun conſi.j.col.vij.ubi uolunt talē do.ſubſiſte
re qn̄ facta ē reſeruatio.lx.librarū ꝙ in pſona nobili nō
tranſit ſine dubio p p̄dicta, ppea ad abūdātē cautelā fa-
cias ſemper aliquid reſeruari plus. Nec ignorabis do-
natariū p̄dictū teneri et donatorē alere, alias reuocatur
p̄dicta dona l ſi.ſ de reuo.do. Reqrit ſilr in tali reſer- 243
uato liberā eē facultatē teſtādi, alias nō ualeret puta ſi do
nans ✠ ſe reſtrinxiſſet ad certū caſum, uel ad certū gen' 244
perſonarū, exēpli gr̄a ſi dixiſſet de q̄ ipſe donator poſſit
diſponere ad pias cās, uel ꝓ aīa qa nūc nō ualeret do pp
huiuſcemodi coarctationē et reſtrictionē facultatis teſtā
di, ut p Soci.cōſ.cxxvi.ad ſi.lib.iii Deci.cōſ.xxx col.ij.
&.cciij col j.Cur.iuni cōſ. xxv. & Ripā loco p̄alleg. &
ſic lim intelligit, qn̄ reſeruatio ſimplr facta fuit, puta re-
ſeruatis ſcutis cētū de qbus poſsit teſtari, ut poſt Bart.in
cōſ.lxxv.ſcribit Aquēſ in d l ſtip.col ſi. cōcludēs, ꝙ ſi
donator✠ aliq̄d ſibi reſeruaſſet, de quo poſſet in uita di- 245
ſponere talis reſeruatio, nō cōualidaret donationē quū
poſsit repiri nihil hēre de q̄ teſtetur.ut p eos, & p Dec.cōſ.
xxx.&.ccli col j.ac Cur.iun cōſ.xxv & ſequunt hoēs
Mod. Oppo.tn̄ tenuit Iaſ. in cōſ. cxxx col.v.lib.iiij.
qa īterpretatio ſp fieri dēt, ut act' magis ualeat q̄ pereat.l.
quoties in ſtipulationi.ff. de vb.ob. et de reb. dub.et de
regul.iur & l.quoties.Itē qa iuris p̄ſumptio nō ad apraſ
ad īpugnādū id q̄d agit, ſed magis ad cōfirmādū, et cō
ualidādū actū.l ſi qs a filio vbi Bal.et alii not ff de leg.ſ.
ſatit l.iii. teſta.mili.dēt igit interpretatio fieri ꝙ poſsit di
ſponere in uita ſua, et p modū vlti.volū.ut ſic teſtādi fa-
cultas ablata nō cēſeatur. Nec ob.rō Bar. ꝙ effectus te
ſti conferatur poſt mortē et ſic iudicari non pōt diſpō
inter uiuos et q̄d nihil iportaret illa uerba in uita, ſi intel
ligerētur p uiā ultimæ uolū.qa rn̄det Iaſ.ꝙ licet effectus
teſti cōferatur poſt mortem, tn̄ teſtamētū ipſum et oīs
actus fit in uita * cū a mortuo fieri nō poſsit et uerba illa
in uita operantur, qn̄ decederet ab inteſt nulla facta diſpō 246
ne inter uiuos.vn̄ cōſultatio Bart. uiſa et fuit dura Ro-
mano, et Aquenſ.in.d l.ſtip. circa ſi. Sed nō ē recedē
dū ab opi Bar.q̄ ut diximus eſt cōiter approbata, et bo
na p eius rōnes notabi.at ſubtiles quia licet teſtm̄ fiat in
uita, et nō a mortuo, tn̄ cū nō habeat effectum niſi poſt
mortē teſtatoris, ut inqt Apoſtolus, et ꝓbatur in.l.j.cū
gl.ff.de teſt.et oīs diſpō iudicetur ſm tp̄s in q̄d cōfertur
effectus.l.q̄d ſpōſæ. C.de dona.ante nup.l. in fuga.ſ.ad
.l.flaui.de plag.p̄dicta diſpō nō ē iudicāda inter uiuos,
ſed ultimæ uolū.ac poſt mortē, qa et illa uerb.in uita, de
neceſsitate intelligēda ſunt de diſpōne q̄ dr̄ inter uiuos,
ut aliq̄d operētur cū nulla diſpō fiat a mortuo, ſed a ui-
uēte, ut ait Bar.vn̄ uerba illa i uita, ut aliq̄d poſsint opa
ri intelligēda ſunt de diſpōne iter uiuos, alias ſufficiebat
dicere, ꝙ de reſeruatis diſponere poſſet, iō ſm ſanū ſen-
ſum illorū uerborū diſpō intelligi dēt de ea q̄ iter uiuos
dr̄ fieri, et ita cēſendū donatorē ſenſiſſe et ꝙ in uita egerit
noluerit, iō fecerit reſeruationē p̄dictarū rerū de qbus
in uita poſſet diſponere, et qcq̄d ſibi placeret facere, ita
ꝙ poſt mortē apud donatariū remaneāt, ſi donator in
uita nō diſpoſuerit ſm Bar.p̄alle. Nō ob.rn̄.Iaſ. ꝙ illa
uerba in uita opari p̄ñs qn̄ reſeruās ab inteſt.decederet,
et inter uiuos nō diſpoſuiſſet, qa decedēs ab inteſt. cēſetur
p uiā vlti.uo.relinqre bōa ſua uenītib.ab inteſ.l.ſi qs cū
teſtm̄.i p̄n cū gl.i ſ.rupiſſet.ff.d iur.cod.et.l oficiunt illo
eo.tit.

co.tit & poſt Bal.nouel ponit pulchre Cur.iuni.in cõſi.
iiij col.iiij.& ſic non eſt uerum ab inteſtato decedentem
vi p̃dictorum uerborum cẽſeri diſponere de reſeruatis,
ſed potius per ultimam uoluntatem, quã quidem viam
ſibi non reſeruauit. Nec ob. q interpretatio fieri de-
247 beat, ut actus potius valeat, q̃ pereat, * quia non pce-
dit, quando ita interpretando fieret contra uoluntatem
diſponentis ut in caſu noſtro.l. uerbis ciuilibus. vbi Pau.
de ca.& Alex.not.ff.de vulg l.pe.ff.de iniuſto rup.tra-
dit Iaſ in.d.l.quotiens.de uer.ob. & in claris, ut vulgo
dicitur, non eſt opus coniecturis l. continuus.§. cum ita
de uerb.obl.c.euidentia.de accuſa.c.intimaſti. ubi Deci.
in j.col de ap.& Iaſ.in conſi.v.col pen.lib.iij.

Fortius conſuluit Deci.in.d.conſ.celi.idem eſſe ſi do
nator dixiſſet * de quo poſſit diſponere in uita, & in
248 morte, quia reſeruatio taliter facta non conualidaret do
nationem p̃dictã, ut ibi per eum ſequitur Cur.hic in pe.
col & in conſi.xxv.& cxx.col.ii.Sed Ripa loco p̃alleg.
& quidam alii hic dubitant.& mihi nunq̃ placuit con-
ſultatio Decii, quia ubi donans certum quid ſimpliciter
reſeruaſſet, ualeret donatio, Bar.i.d.l. ſtipulatio hoc mõ
col.fi.uer idem puto ubi Alex col. vi.uer. ubi autẽ cũ
aliis ẽ.allega.quia remanet poteſtas teſtandi de reſerua-
to, & in uita pariter de eo poteſt diſponere ergo idem
quando aliquid ſibi reſeruauit de quo in uita, & in mor
te diſponere poſſet, cum ſit expreſſio eius q tacite ineſt
in reſeruatione ſimpliciter facta in prædicta donatione
quæ.ut diximus, valet, cum poſſit in vita, & in morte
de reſeruatis diſponere vulgata.l. in re.ſ. mand. expreſ-
ſio igitur talium uerborum nihil operari debet, & ſic
non viciabit actum.l nõ recte.ſ.de fideiuſ.l iii ff.de legat
primo cũ not.ſatis igitur eſſe uidetur q donans reſerua
uerit ſibi aliquid de quo teſtari poſſet, nec uidetur uerũ. q
prima donatio ſit illa, quæ auferat liberam teſtandi fa-
ctionem, cũ eã potius ſibi reſeruauerit minus refragatur
q donator id faciat ex conceſsione ſibi attributa ac data
249 per primam donationem, & actus attribuatur concedẽ
ti ac ordinanti * non exequenti.c. literis.de reſcri. cum
aliis per deci.adhuc.quia donator non neceſsitatur id fa
cere per donationem primam, ut erat in c.literis: ſed ex
ſuo libero arbitrio, id facit ac diſponit, nõ dicetur igitur
250 tolli libera teſtandi facultas per primam donationẽ ſed
per ſecundam eius diſpõnem maxime, quia attenditur
magis cã proxima, & ĩmediata * q̃ remota, & media-
ta l.ſi mulier.§.j.rerum amota. Alex. in l.ſub p̃textu la
prima col.ii.ſ.titulo p̃ximo. præter ea donans oĩa bo-
na ſua præſentia, & futura quando ſibi aliquid reſerua-
uit, de quo poſſit diſponere in uita, & in morte, non de
bemus dicere talem dona.a principio eſſe inualidam, cũ
nulla facta diſpõne inter uiuos remaneat reſeruatum de
quo poterit teſtari, ita q neceſſario non aufert facultatẽ
teſtandi, ergo ualiditas aut inualiditas a futuro euentu
dependere uidetur, quia ſi donãt in uita diſpoſuerit de
reſeruatis donatio prima ſecundum opĩ Decii iudicabit
inualida, cum teſtandi facultatem abſtulerit ſi nõ diſpo
nat ſecus, quia remanet reſeruatum de quo poterit teſta
251 ri. * nec eſt incõuenienſ actum pẽdere a futuro euẽtu.l.
pater filiũ ff de inof teſt.§.hoc ãt inaut.de non eligen ſe
cũdo nubẽ.l.legata ff.de condi. & demon. cũ not.p So
ci ibi, & tradunt Alex.& Iaſ.in.l vnica cõ.ſi.ſ. qñ non
peten.par.Iaſ.in.l. duo iudices ff.de reiud.Barb.cõſ.xlii.
& ſeq.lib.i Dec.in.l.p̃cibus. col. v.ſ. de impub. & aliis
ſub Cur.in trac.feu.in.iii.parte.q.viii. p̃cipue in actu ui-
uentium qui poteſt ſtare in pẽdẽti.l.ſi.ad ſi.ff.cõta p̃dlo-
rum, & ſic p̃dicta conſultatio Deci iuridica non vr̃, q̃a
ãn magna ẽ auctoritas ſua, & Cur.ut dixi eũ approbat,
& ſequitur, cogitandum eſt. Et ſicuti ualet donatio
oĩum bonorum præſentium & futurorum aliquo
reſeruato, de quo donator teſtari poſſit, ita ualet uendi-
tio oĩum bonorũ p̃ſentiũ, & futurorum, q̃a venditor

habet precium de quo poterit teſtari Bart.ſ. in uer ſed
quid dices. Alex.in.d l.ſtipulatio hoc mõ cõcepta col.
viii. & Deci.in conſi.celi * eo.mõ ualeret cõtractus per
quem mulier marito ſuo oĩa bona p̃ñtia, & futurã in 252
dotem conſtituiſſet, cũ non perdat liberam teſtandi fa-
ctionem domina dotis remanẽs.l in rebus ſ.de iure do-
tium imo & eius hæredi cõpetit rei uendicatio ſol.mat.
vt per Angelũ inſti.quibus ali.licet in princip.in vlt col.
nec noĩa debitorum uxoris in dotem data vñr niſi in-
teruenerit ceſsio actionũ: quia non traduntur ſed cedun
tur, Bald.in tit.an maritus ſucce.uxo. in uſib' feudorũ,
& Alex in conſ. cxxij col ij & .iii.lib.vii.facit lex nulla
lege, cum ibi not.de iure dotium.

Sed qualiter tunc inſtãte creditore mulieris, q ſñam
in ſui fauorem contra eandem mulierem in aliqua ſum-
ma reportauit executio fiet, * cum oĩa bona p̃ñtia & fu 253
tura in dotem marito dederit cum ceſsione actionũ in
perſona mulieris fieri non poteſt l.j cum auctẽti.ibi po
ſita ẽ de offi.ciuil.Iaſ.ubi dupliciter limitat in l.ad egre-
gias, col.ſi ff de iureiu.nec ẽt in bonis ſuis, q̃a data ſunt
in dotem marito, cui per poſteriores creditores preiudi
cium fieri nõ debet, lege ſi vnus § ante oĩa.ff de pactis,
habui ſemel hunc caſum in facto, Guido papæ, in.q.cc-
cxlvii.vult uxorem teneri cauere creditori de ſatiſfaciẽ
do ſolu.mat.& ſufficere iuratoriam cautionem. melius
loquitur Ioan.and.in ſpecula.de executio. ſentẽ.in.§.ſe
quitur, col vi. & ſeq. vbi dicit vendi poſſe nomẽ actio-
nis de dote & in prætio poſſe fieri executionem, & con
ſequenter poterit etiã fieri executio in p̃prietate rerum
ĩmobilium ſaluo uſufructu mariti, & ita ſeruatum fuit
in caſu quem ſupra retuli.facit glo. legis conſtante, ubi
Bart.& alii.C.de donationib.& tex.in.l.vl ff. de uſufru.
cum aliis de q̃bus per Alex.in l.ſi finita in.§. ſi de uecti-
galibus, ſol ulti ff de dam.infecto dum ponit de execu
tione quæ aliquãdo fit in uſufructu ſalua p̃prietate, ali
quando in p̃prietate ſaluo uſufructu alterius, faciunt ẽt,
quæ pulchre ſcribit Ange.in repe.§ q prouocauit.circa
finem legis tale pactũ.ff de pactis.Et in ditione Illuſtri.
Sabaudiæ Ducis requiritur & talem dona. fuiſſe factam
a maiore uigintiquinque annis, aliud ſi a minore uel ſin
gulari perſona fuiſſet facta non ſeruata forma ipſius Du
calis decreti uel ſtatutorum loci iuxta ea, quæ diximus,
ẽ.in.iii principa.q.Bar.in ſin. concluſi.

Rurſus * ex dictis Bartol.in cõſi lxxvi, & Iaſ in cõſ. 254
xcxx.col.v ẽ.allega.habemus. q ualet donatio de om-
nibus bonis p̃ſentibus & futuris, quando donãs ſimpl'r
dixit ſe cẽtum puta reſeruare, de quibus poſſet diſpone
re, quia cenſetur ſic ſibi reſeruaſſe facultatem teſtandi.fa
cit regula de qua ẽ. q interpretatio fieri debet, ut actus
potius ualeat, q̃ pereat quod no.& ſi in uita de reſerua-
tis donans diſpoſuerit uel illa centum puta reſeruata da
nuo alicui donauerit, ob id prima donatio ab initio ua
lida non irritabitur, & erit imputandum ipſi donatori
in talem ſtatum ſe poſtmodum conſtituenti; ſufficit ẽni
ad ualiditatem p̃dictæ donationis, q habito reſpectu
ad tp̃s ipſius donationis potentialiter potuerit habere
heredem Bal hic pri ulti col. Moder. Taur. col xxxiiii.
uerſi.ii.Bal.& ita inſpiciendo recte uoluit Deci in illo
conſ. celi quod vbi facta fuerit reſeruatio ſcutorũ cc.de
quibus donãs poſſet teſtari eſſe ei imputãdũ, ſi illos con
ſumpſerit, nec irritari primã do.ualidã, idẽ uoluit in cõſ.
ccc.circa finẽ. Maius dubiũ ẽ ſi facta fuiſſet donatio ſe
cũdo loco de p̃dictis reſeruatis, an iſta ſecũda ualeret, &
vr q nõ, q̃a per hãc tolleret ſibi liberã teſtãdi factionẽ;
cũ nihil aliud habeat, nec in futurũ habere poſsit, ob pri
mã do. & oĩs actus.p quẽ infringit libera teſtãdi facul-
tas, eſt nullus & irritus ipſo iure.l pactũ qd dotali.ẽ.eo.
Bar.in d.conſ.lxxvi.ſed iſte actus eſt loco q̃ &c. & q ui
tiet ſecũda do p quã tollit libera teſtãdi facultas, & non
prima do. determinat clare decius in illo cõſi. xxx.ad ſi.

Sed quid ſi donator reſeruaſſet ſibi ſcutos c. de quibus
diſp onere poſſet pro ſalute animæ, ſiue in artic. mortis,
nunquid per talem reſeruationem conualideтur dona-
tio? multi tenuerunt ꝙ non per dicta in ſuperioribus

Contrarium uidebatur propter illam alternatiuã ſeu
diſiunctiuam ſiue in articulo mortis, quia eſt in facultа
te donantis non ſolum pro ſalute animæ, ſed ſimpliciter
teſtari. & ſic uidetur abſolute reſeruata facultas teſtãdi,
attamen conſidero ꝙ in terminis prædictis facultas te-
ſtandi cenſetur reſtricta ubi pro ſalute animæ aut in ex-
tremis exiſtens donans teſtaretur, & tamen facultas te-
ſtandi debet eſſe libera ẽt ꝙ quis non ſit in articulo mor
tis l. j ꝯ de ſacroſan. eccle. unde cũ ad dictos duos caſus
reſtricta ſit nõ vř valere nec ſubſiſterẽ ꝑ dcã in ſuꝑiorib⁹.

253 Limitatur tertio prædicta concluſio ✠ quando appa
ret donantem nihil ſibi reſeruaſſe puta quia donauit oĩa
bona præſentia, & futura, mobilia, & immobilia etiam
precioſa, de ꝗbus ſpecialis mentio habenda eſſet. iuraq;
& actiones, ſecus autẽ in donatione ſimpliciter facta de
omnibus bonis præſentibus & futuris. quia nõ ueniũt
nec includuntur ſuppellectilia quę ueriſimiliter ſpãliter
non donaſſet. l. obligatione gñali. ff. de pigno. & hypo.
& conſequenter ſpecioſa, & ſimilia remanerent pœnes
donatorem. teſtariq; de illis poterit ſm Mateſilanum in
ſuis not. fol. xii. in not. incipiente nota vnum motiuum.
ſed Deci hic in. x. col. reprobat eo, quia lex illa obliga-
tione generali. ꝓcedit, in diſpõne gñali, non aũt loqui-
mur de vlĩ q̃ fit per illa uerba oĩa bona, &c. in qua cõ-
254 prehẽduntur vniuerſa * qa qui oẽ uel totum dicit nihil
excludit. l. iulianus. ff. de leg. iij. l. a procuratore. §. manda:
hinc eſt ꝙ licet in gñali legato nõ cõprehendanť res ue-
nales, aliud eſt tñ in vlĩ, quãdo teſtator legatũ reliquit
omnium rerum ſuarum ita Bar. in. l gñali. in. §. vxori ff.
de uſufr leg. ſequitur vbique Deci. in. c ſedes col. vi. de re
ſcriptis in l. oĩa ff. ſi cer. pet. in conſ. xxx. & in conſi. ccc
xxxix. col. ſi & Modern. Tauri hic col ꝑantepen. & in
d l. oĩa, & ẽt alii Moder. ſm quã opi. Socin. teſtatur ui-
diſſe iudicatum in l. ſi is qui ducenta. in. § utrum col. iiii.
ff. de rebus dub. cõprobo, quia ſi lego alicui lanam non
uenit lana tincta, ſecus ſi lego oẽm lanã. l. ſi cui in prin ff.
de leg. iii. pariter ſi lego marmor uenit tñ rudis mã, ſe-
cus ſi lego oẽ marmor. l. hæres meus. §. j. ff. de leg. iij. l. q̃ſi
tum. §. illud fortaſſe eo. tit. tradunt Pet. de anc. in conſil.
cccxxxix. ꝓ maiori col. v. & Feli. in c. poſtulaſti. col. vi.
uerſi. & ſi diceres. de reſcript.

255 Sed contraria opi. cõis eſt, & tenẽda * ꝙ. l. obligatio
ne gñali. ꝓcedat ẽt in obligante oĩa bona ſua, & per con
ſequens ꝙ donatio oĩum bonorum præſentium, & fu
turorum regulariter ualeat, niſi per alia appareat nihil
ſuiſſe reſeruatum, ita tenet Soci. in. d. §. utrum col. iiii. ꝓ-
bans orationem hanc, obligo omnia bona mea, uel do-
no omnia bona mea gñalem eſſe ꝓut uoluit Bar. in l. ſi
ita. col. ii. ff. de auro & arg leg & ſic in diſpõne tali locũ
habere. d. l. obligatione gñali referens plures, & cõiter
ſcriben ſic tenere, quã opi & ſi de Soci. & ꝑdictis non
faciant mentionẽ tenent Moder. de ſan. in trac. de pigno.
ſol. vi. nume. xxxvii recedentes ab opi Deci & contra-
riæ, quam dixi cõem adhærentes, eandem opi. ſequitur
Marian. Soci. in trac. obla. libel. x. q. iii dicens per tex. &
rationem. d. l. oblig. generali a fortiori in donatione om
nium bonorum non uenire veſtes nec alia neceſſaria ad
victum, & quæ ueriſimiliter in ſpecie quis nõ obligaſ-
ſet uel conceſſiſſet, quia uerba generalia ad ciuilem mo-
dum reſtringenda ſunt, ne concedenti nimium pernició
ſa ſint. l. ſi cui. ff. de ſeru. ac. l. j. ff de teſti. & pariter ad ea q̃
commode fieri poſſunt iux. l. nepos proculo. ff. de uerb.
ſig ſicque intelligendo ſubſtinetur donatio, in dubio ẽt
fieri debet interpretatio pro ualiditate actus vt. ꝯ dictũ
eſt, ergo, &c. hanc eandem opi. ſequitur Ioan. cro in re-
peti. l. ſtipulatio hoc modo nume. lxvii. licet de ꝑdictis
non faciat mentionem defendendo per eam rationem
conſultationem Iaſ. ibidem relatam de donatione oĩum
bonorum mobilium, & immobilium, præſentium, &
futurorum ubicunque ſint, & eſſe reperiantur, qđ ſub-
ſiſtat non per fundamenta Iaſonis, ꝙ remaneant actio-
nes, & iura tertiam ſpeciem conſtituentia, & quæ non
circunſcribuntur loco, de quibus poſsit teſtari, nam ap-
pellatione bonorum ueniũt etiam nomina debitorum.
dicit Crot. l. rem in bonis ff. de acqui. rerum do. & uerba
illa, ubicunque ſint, addita fuere gratia ampliandi &
extendendi uim ac effectum donationis, ideo contrariũ
effectum operari non debent vulg. l. legata inutiliter. ff.
de adim leg. item quia iura. & actiones aſſumunt natu-
ram alterius extremorum ſecundum eundem Cro ✠ 257
quia ſi actio competit ad rem mobilem inter mobilia
cõnumerabitur, ſi ad rem imobilem, inter imobilia, ve
per Alex. in conſi. xxxi uolu. i. & in. §. fuit quæſitum l.
primæ. ff. ad trebel. ubi etiam alii ſcriben. not. melius eſt
ergo dicere ſm Cro. ꝙ in tali donatione non includunť
ea quæ ueriſimiliter quis non donaſſet, & ſic ea de qui-
bus. in. d. l. obligatione generali erit igitur de quo pote-
rit donator teſtari. Sed quicquid dicat Ioan Cro. rõnes
Iaſ. bonæ ſunt, & à ſcribentibus cõiter approbatæ, ut ꝑ
Aret. hic in ulti. col. & in conſi. liiii. col. ſi. Deci. in conſi.
ccxxvii. & Aquen. in d l. ſtipulatio hoc mõ col ſi. eun
demque Iaſ. in conſi v lib. iij.

Nec obſt. ꝙ appella ione bonorum ueniant nomina
debitorum, quia hoc non procedit qñ facta eſt mentio
mobilium, & immobilium * cum nomina debitorum 258
propriç tertiam ſpeciem conſtituant, ut ibi ꝓbat. Iaſ. &
latius Deci. loco ꝓxime allegato, & ſic licet iura compu
tentur inter mobilia aut imobilia, ꝓut ſunt res ad quas
cõpetunt ac dantur, ꝓprie tamen nec mobilia nec imo
bilia ſunt, ſed tertium genus, ideo non cõprehenduntur
ſub illis uerbis mobilia, & imobilia. poſſet & aliter rñ-
deri ex elegãti doctrina Lappi i allega. xci. circa finem.

Nec refragatur ꝙ illa uerba, ubicunque ſint ponanť
gratiam ampliandi donationem, quia dico ꝙ imo gra-
tia reſtringendi, & excludendi iura, cum uerba ſint earũ
quæ ſunt in animo paſsionum notæ. l. labeo §. idem tu
bero. ff. de ſup. leg l. iii. vbi plene Iaſ. in ii col. j de lib. ꝑe
ritis. Retenta hac opi. ꝙ diſpõ. d. l. obligatione gñali.
ꝓcedat etiã in obligatione omnium bonorum, & ꝙ ea
de quibus ibi non cenſeantur cõprehenſa in donatione
omnium bonorum præſentium, & futurorum, ad alle
gata in contrarium reſpondeo in primis ꝙ licet diſpoſi-
tio vlis omnia includat, recipit tamen reſtrictionem de
habilitate, ut per Alex et Iaſ. in §. nunciatio. l. I. ff. de no-
ui ope. nunci. et Moder. de ſan. loco ꝯ. alleg. et Zaſium
germanum in ſingul. intel. ſuper dicto. §. nunciatio. ubi
plures lim. congerit uel aliter, ut per Socin in ꝑallegato
libello. x. q iij ꝙ ex ueriſimili mente diſponentis, & cuiuſ
li modo intelligendi ſit reſtrictio interpretatioque, ut ea
non cõprehendantur. quæ ueriſimiliter non fuiſſent cõ
ceſſa d. l. obligatione generali.

Ad deciſionem Barto. in. §. uxori. reſpon. ut ibi per
Lancellotum Decium, et per Moder. ſannen. ꝑalleg. ad
deciſionem Romani, dico ꝙ ex uerbis ſtatuentium ap
parebat de mente et de derogatione l. hac edictali, ideo
nimirum ſi ceſſat tunc ea diſpoſitio, ad ea quæ dicebam
de lana, et marmore eleganter reſpondet gloſ. in cap. ut
circa in uerſi. aliorum, de electionibus in. vi. Non om-
mitto, ꝙ Bar. in legis ſi ita, col ij de auro et argento le-
gato, et Modernio. in. l in uſu de uerborum ſignificatio.
aliter capiunt orationem vlem, et gñalẽ, ut ibi per eos.

Dicebat etiam Marian. Socin. et Alex. quos refert, et
ſequitur Deci hic in antepenulti. colonna. in tertia limi-
tatione, ꝙ ſi donatio omnium bonorum præſentium
et futurorum collata eſſet poſt mortem ceſſaret ratio
dictæ legis obligatiõe generali, quia mors omnia ſoluit

et ſic

& ſic uolunt, quod ſiquis donauerit alicui omnia bona
ſua pſentia. & futura poſt eius mortẽ, ꝙ ſit donatio in-
ter viuos, ſed effectum ſortiatur poſt mortem, nulliusq;
ſit momenti, quia ceſſat ratio. l. obſone gñali cũ nihil re-
periatur reſeruatum de quo poſsit teſtari, ſed Barto. hic
in concluſione ſua non loquitur qñ effectus donationis
confertur poſt mortẽ, ſed quando in uita, dicebat etiam
Aquenſ. in d. l. ſtipulatio hoc modo col pe. ad. l. obliga
tione generali, ꝙ retentio talium rerum modicarum nõ
facit quominus dicatur quis liberam teſtandi factionẽ
perdere, ut etiam in ſecunda limi. dixi, ſed non placet,
quia talia precioſa non ſunt quid modicũ ita, ut ſit ue-
riſimile donatorem hærede cariturũ. poſtremo aduerte
ſi dici poſsit habendam conſiderationem perſonarũ, q͂a
ſi donator ſit pauper, & vilis perſona, nõ eſt uerisimile
ꝙ habeat præcloſa, & talia ſuppellectilia ꝓpter quæ ſit
habiturus hæredem, ſecus ſi ſit nobilis diues, et potens,
arguendo a uerisimili, & a communiter accidentibus,
quod argumentum validum eſt iuribus vulga.
258 Quarta limitatio ✠ quando donator res donatas nõ-
dum tradidiſſet cum remaneat adhuc dominus, ideo te
ſtari põt, ut poſt Ang. & Roma. uoluit Alex. in d. l. ſti-
pulatio hoc mõ. ſed Aret. hic ult. col. ac Deci hic, & in cõ
ſil. xxx. reprobant cum militet rõ doctorum ꝙ donans
non inueniret hæredem, quia tale dominium momen-
taneum non ſit in conſideratione §. fi. l. ulti. ff. de bonis
quæ libe prędictæ reprobationi adhæret etiam Aquẽſ.
in d. l. ſtipulatio hoc modo col pe quia licet dictus do-
nator remaneat dominus. id tamen eſt ſine effectu, cum
habeat neceſſe tradere ac promiſſa adimplere ✠ quo aũt
259 ꝓcedat generalis & vulgata illa cõcluſio quod momẽ-
tanea non ſint habenda in conſideratione. uide Roma.
in conſi. cclvi. & cccxcix. Aret. conſi. l col. iii. & conſil.
lx. col. fi. & clxi col. iiii. Alex. cõſ. xliii. col fi. lib. iii. Barb.
cõſ. xii nume. xxv. uolu. primo Soci. cõſ liii. col. fin. lib.
iiii. Iaſo. in. l. non tantum. ff de lega. Riminal. in. l. traditio
nibus. col. i. ſuꝑ eo. Iacobinum de. S. Geor. in trac. feu. in
uerſi. & fœminis col. ij. Curt. in trac. feu fol. xliii verſi. ſed
circa pmiſſa. & ibidem in. iii. parte fol. iii. q xxvii. cũ ſeq.
& Hypol. de marſil. in. l. qui falſam. col. ſexta. de fal.
260 Quinta fuit limi Seuerini ✠ quãdo quis donaſſet ma
ximam ſummã excedentem æſtimationem omniũ bo-
norum ſuorum præſentium & futurorum uerisimiliter.
centum milium ducatorũ, puta in nobili paupere quũ
non includat futura. & præſumatur poſſe in futurũ acq
rere ualiditati donationis nihil obſtabit. & limi. quãuis
Deci non referat approbatur hic per Fulgo. & Socin. in
fallentiis regula. cviii & ſi non credam eas fuiſſe Socini,
ratio ſumitur ex. l ſi defunctus infra arbit. tutel. ꝙ pſu-
matur quem in futurum poſſe acquirere, & eum ditio-
rem fieri poſſe. Decius periculoſam limitatio. dicit. mihi
vr̃ falſa cũ militet ratio cõis concluſionis quod donans
verisimiliter non ſit habiturus hæredẽ, ridiculoſa. n. res
eſt pſumere donatorem acquiſiturum maiorem ſummã
tantamue, eſt ergo id quædam falſitatis imago. ut dice-
bat Bald. in. l. i. ff. de ſer ſug. & ſermones noſtri adaptari
debent rebus intellectu fruentibus. ✠ l. ſi ita quis in uer.
261 quod nemo ſanus diceret. ff. de euicti. cũ accumulatis p.
Barb. in cõſ. xxxiiij. col. j uolu i. neque attendamus poſ
ſibile, ſed uerisimile. l. non eſt uerisimile. ff. quod me. cã.
Deci. in. c. propoſuiſti. col. vi. & in. c. in præſentia. in. xii
not. de proba. & Cur. iuni. in conſ. xvii. col. ii. cum ergo
donet in effectu qcquid habet, & habiturus eſt, nulla re
ſibi reſeruata, donatio, ut dictum eſt nulla erit ipſo iure,
alias uerbis, & non rebus impoſita eſſet contra tex. l. ij.
ff. in fi. communia de leg.
262 Sexto fallit ✠ ſm Deci. hic in vlt. col. contra Seueri.
in eo qui contrahere poteſt, teſtari uero non, quia ceſſat
ratio ablatiua libertatis, & facultatis teſtandi, nec iſto ca
ſu præſumi poteſt fraus, cum ille nequeat teſtari, dicebã
alias q͂d licet non tollitr̃ facultas teſtãdi, militat tñ alia rõ,
de qua hic per Bar. quia ſicut caſum, & aduerſam fortu
nam liberi hominis expectare contra bonos mores ẽ l.
inter ſtipulantem. §. ſacram. ff de uerb. obliga. ita pone-
re hominem in eum ſtatum, in quo certum ſit in perpe
tuum eũ nihil habere poſſe, eſt contra bonos mores &
charitatem, pximi, ideo donatio nullius momẽti eſſe vr̃,
ſed huic motiuo reſpondet Alex. in. d. l. ſtipulatio hoc
mõ col. v. uer. aliã rationem, quia põt quis pati ſe uendi
ad precium participãdum, & efficitur ſeruus. l. & ſeruo-
rum ff. de ſtatu hominum, & ſic põt ſe cõſtituere in ad-
uerſa fortuna de libero que ſe ſeruum facere, ergo non
obſtãte regula. § ſacram limitatio põt ſubſtineri.
Septimo limita. ✠ qñ donatio omnium bonorũ præ 263
ſentium & futurorum eſt iuramẽto cõfirmata, ut late p
Corneum in cõſ cclu. uolu iii quia cum tale iuramẽtũ
ſeruari poſsit ſine interitu ſalutis æternæ ſeruandũ erit. c.
cum cõtingat. de iureiurã. & c. quãuis de pac lib. vi Sed
Bar. & cõiter ſcribẽtes in. d. l. ſtipulatio hoc mõ oppoſi-
tum tenẽt, ꝙ cõcluſio pdicta ꝓcedat ẽt in dona. iurata,
ut plene uoluit ẽt Curt hic col. pe. Pau. de ca. in cõſ. xcix.
in iſta dona. col. fi & in cõſ ci. in antiquis. Abb in conſi.
xlviii. col fi. li. ii Cor. cõſ. vi. col. ii. li. ii & cõſ. lx. col. pen.
in eo. & in conſ. clxxvi. col. fi. in. iii. uolu. Aquenſ. in. l. li-
cet, col. ij. ſupra eo. Curt. iunior in cõſ. xxv. & Ripa loco
ſupra allega. nã iuramẽtũ non cõualidat diſpõnẽ impe-
dientem liberam teſtãdi factionẽ, quia ut ſupra viſum ẽ
id repugnat charitati proximi, & contra bonos mores
cenſetur, ideo nõ firmatur iuramento.
Cõſidera an hæc limitatio poſsit ꝓcedere reſpectu bo
norũ præſentium ✠ cum iuramẽtum faciat actũ ualere 264
omni meliori modo poſ. l. cũ pater. §. filius matrẽ. ff. de
lega ij. in pſentibus ut dictum eſt, ualere põt ergo &c et
ita tenet Aret. in cõſ. liiii. ad finem. ſequit̃ Marcus Ant.
baueria in trac. de uirtute iura col. ij. quæ opi. cõfirmari
põt ex his quæ ſcribit hic Deci. & Ioã. crot in. d. l. ſtipula
tio hoc mõ, nume. lxiiij. dũ tenent ꝓbãiq;, ꝙ talis dona
tio oium bonorũ præſentiũ & futurorũ ſubſiſtat reſpe
ctu præſentium ſine iuramento, ergo fortius ubi iura-
mento cõfirmata eſſet, & mouentur præfati ſcriben. in
effectu poſt Salicet. qui a. n. donatio in futuris cõſiſtit ar-
gumẽ. l. ſcire debemus. ff. de uerbo. obligatio. & ſecũda
eſt cã ꝙ tollatur libera teſtãdi facultas, & pria remanet
ualida quia in prę ſentibus ceſſat rõ prohibitionis. Secũ
do quia de præſentibus prius eſt facta mẽtio, argumẽ. l.
qui ſoluẽdo, ia ſecũda. ff. de hæredi. inſti. ubi datio liber-
tatis, quę in pluribus ſubſiſtere nõ poterat in primo no
minato tenet tertio quia ſuperfluũ tantũmõ uiciari dẽt,
arg. tex. in ſimili in. l. ſiue generali. ff. de iure dot. facit re-
gula c. utile per inutile. de reg iu. lib. vi. ultimo quia in
dubio pro ualiditate actus iudicandum eſt.
Attamen a cõi opi. non eſt diſcedendũ, quæ eſt in cõ
trarium ꝙ talis donatio penitus, & in totum uicieſ tam
reſpectu præſentium q͂ futurorum ✠ ꝓpter incertitudi 265
nem & ambiguitatem non. n põt aſsignari rõ cur po-
tius ualere debeat in pſentibus q͂ in futuris, ut hic p Mo
der. Pau. col. antepenul. Deci. ſibi ipſi contrariũ in conſi.
xxx. ad fi. & Ruin. in. l. i. in. §. ſed ſi quis, col. pe. ff. de uer-
bo. oblig. quia licet ſint duæ donationes, tamen vna nõ
poteſt magis inutilis dici q͂ altera, cum quælibet per ſe
ſubſiſtat, quo caſu nõ ꝓcedit. d. regula utile per inutile,
ſed quando aliquid eſſet ſimpliciter inutile. i. ſiue iunctũ
eſſet cum utile ſiue non, concurſu ergo impedire ſe de-
bent, argu l. quoties. ff. de uſufruc. nec obſtat ꝙ præce-
dat mentio præſentium, q͂a talis ordo ſcripturæ attendi
non debet l. nec n. ff de ſolu ſm Ange. & præalle. hinc
dixit notanter Bart. in l. contractus per illum tex. C. de
fide inſtrumento. ✠ q; licet in eodem inſtrumento ſint 266
plura pacta diſtincta, & per ordinem poſita, inter ea tñ
nõ ẽ dare prius nec poſterius ex q͂uim, et robur ſumũt.

debet poſtquam eſt factũ;& ita fuiſſe in ſacro conſ.Nea
politano determinatum tpe regis Ferdinandi, & ſic ẽt
annis pteritis feciſſe ſcimus Sereniſsimũ & pſtãtiſ. Caro
lum quintum Roma.Imperatorem qui illuſtriſs. Man-
tuæ ducẽ uirum.ſ.& vxorem cũ liberis maſculis ab eiſdẽ
deſcẽdẽtibus de Marchia Mõtisferrati inueſtiuit ſi contin
geret Illuſtriſ.Ioan.Georgium tunc Marchionẽ Montiſ-
ferrati ſine liberis maſcu.decedere & feudum ipſum ad
Maieſtatem ſuam a qua dependet deuolui,quemadmo-
dum poſtea contingit,ſed de eota ipſa marchia nunc eſt
qõ & lis inter pfatos inueſtitos,ac Illuſtriſ & excellentiſ-
Ducem Sabaudię principem meum obſeruandiſsimũ.

Glo. in uerbo accõmodauerit diuiditur in tres par-
tes,in prima ponit dictum,in ſecunda ex illo & tex.nẽo
colligit not ad quod ſimilia q̃dam adducit. ĩ tertia illud
dictum & remedium ponit , quo mediante poteſt quis
bona ſua poſt eius mortem alicui concedere , ſecũda ibi
& ſic,tertia ibi per ſtipulationem.

Circa primam partem not.glo.ex tex.non colligitur
ſecundum Bar. Paul de caſt. & alios, ſaluari tamen põt
gl.ut hic ſubtiliter p Aquen.& licet Moder.taur col xij.
videantur recedere,eo ꝙ hic conſenſus reuocabilis adhi
beri vt ſuper pacto irreuocabili, ꝙ cõſentiens facere nõ
poſſet,tñ ſaluatio põt optime ꝓcedere non habito reſpe
ctu ad tex.noſtrum, ſed ad iura glo. & allegata per eam
ꝙ hæreditatem ꝓpriã pacto dare non poteſt, etiã reuo
cabiliter.Et tñ ħ lex vult ꝙ poſsit conſentire paciſcẽtibꝰ
ſuper hæreditate ſua.Ergo ſequitur ꝙ qui non põt face-
re,poteſt tñ facienti conſentire , & rationem differentiæ
ponit hic pulchre Aquenſ.

Nec dicto Bart.& ſcribentium, qui uolunt conſentiẽ
tem poſſe ſuum cõſenſum reuocare refragatur regula.c.
qđ ſemel placuit, de regu.iur. in.vi.& l. ſicut.C. de act.
135 & obli. quia hic eſt ſimplex conſenſus non obligato-
rius,ut ſentit Pau.de ca & Aquenſ.dũ ait ꝙ conſentiens
nihil diſpoſuit,uel dici poteſt talem conſenſum vim ulti
mæ voluntatis habere ut ſentit Bal.ideo regulaſ ſm na-
turam ultimæ uolũtatis reſpectu reuocationis intellige,
ut ad libitum ſicut ultima uoluntas reuocare poſsit, ut
136 dictum eſt.ſ ✠ Circa arti. tactum per glo. an ille qui
actum facere non poteſt facienti conſentire poſsit, Bart.
facit duas concluſiones , prima eſt ꝙ quando aliquis in
re plenum ius habet,ſi non poteſt actum facere nõ po-
terit etiam facienti conſentire per tex l. ſi fundus in.§ pri
mo.ff. de pig.et hypo.quia ſm Bal.in.l.ſi ut proponis in.
fi.ſ.de ſer.pig.dato. manum. ,conſentiens dicitur actum
tunc facere.l.in ędibus.§.ꝙ ſi filius.ff.de dona.

Ex quo ad plures not.qõnes inferri poſſet, ut hic per
Deci.& per Bal.in.l.ij.C.ſi aduerſ.donat.Barba. in cõſi.
xli col.vii.volu iii.Aquens in.l.gallus in §.uiden col.fi.
ff.de lib.& poſth. ſcriben.in.c. ſi quis præsbyterum,,de
rebus eccl.non alienan.

Secunda concluſio Bart.eſt ꝙ hñs ius imperfectum,
licet actum facere non poſsit, facienti tamen conſentire
valebit,quia ius alterius pficit.l.ſi pater in fi.ff. de manu.
uin.vbi tamen tex.aliam rationem aſsignat,de quo tex.
uide Signo.conſi.lxi.col fi.Deci.in rub ẽ eo.tit.ad fi.&
in.l.aliud eſt uendere.ff.de reg. iur. ubi ẽt ſcripſi, & iſto
caſu actus nominatur a faciente,non a conſentiente per
rationem.d.l.ſi pater in fi ſed quãdo conſentiens plenũ
ius haberet,& eſſet dominus,ipſe actum facere diceret,
& ideo ab eo denominaretur.Bal. in.d l.ſi, ut ꝓponis,
ad pdicta uide etiã q̃ ſcribit Feli in.c.cã te col.xv. uerſi.
iij.quia non ſequitur, de reſcript. Deci. ultra cottas alle-
gatas in.c.j.col.i.in.c.ii col.vi.& in.c. at ſi clerici. in.§ de
adulteriis col. xi.ſemper de iudi. & conſi.cxxiiii.col.ii.
&.cl.col.ii.& conſi.ccli.Barb.conſ.xii. col.xij.dũ tractat.
de fratribus minoribus , qui licet teſtamenta exequi ne-
queant,exequentibus tamen poſſunt conſentire,in prĩo
volu.in q̃bus locis inuenies plures not.qõnes determina
ri per prædicta. Infertur & ex ij.cõcl.Bar.ſm pleroſq;
ꝙ ſi ex diſpõne ſtatuti in cõtractibus minorum, & mu
lierum exigitur duorum ꝓpinquorũ conſenſus,ꝙ duo
minores ꝓpinqui conſentire poterunt.quia licet actum
facere non poſsint,facienti tamen actum conſentire po-
terunt per doctrinam Bar hic.Quod uidetur a uerita
te alienum eſſe,quum menti ſtatuentium minime ſit ſatiſ- 137
factum propter defectum ætatis, & loquitur Bar.quan
do conſentiens habet ius imperfectum in re ſed, pſtãs
auctoritatem contrahenti non habet ius aliquod in re,
ſed contrahentis dũtaxat defectum ſupplet, iuxta not.in
.l.ſi quis mihi bona.in.§.iuſſum.ff.de acquir.hære faciũt
not.per Deci.in.l.ij.col vii.uerſi.xxv.ff de reg.iur. ponẽ
tẽ ꝙ ſi ſtatutum requirat cõſanguineorum cõſenſum,
non comprehenduntur fœminæ,utpote integrum non 138
hñtes conſilium,& ꝙ ratio talis ſtat ſit,ut fraudibus oc
curratur,& deceptionibus , q̃ prædictis perſonis tendũ
tur,& fiunt.ponunt Iaſ.& Dec poſt alios in.l pactũ qđ
dotali col.fi.C.de coll cui rationi ſatisfactum non eſſet,
ſi tales minores poſſent aliis minoribus contrahentibus
conſentire nam pariter in iſto acceſſorio conſenſu poſſet
eſſe circumuentio,ut in ſimili dicit tex. in.l.doli.in uerſi.
diuerſum.ff.de noua.nam ſi cęcus cęco ductum præſtet
ambo in foueam cadent,dicit.ẽt Bart. in.§.j.d.l. ſi fundꝰ
ꝙ ubi quis ꝓhibetur aliquid facerẽ pp imbecillitatẽ intel
lectus,pariter facienti cõſentire ꝓhibetur, licet aliud ſit,
quando pp defectum iuris ꝓhibetur ✠ uide ẽt tex in.l.
qui in ꝓuincia.ff.de ritu nupt uolentem ꝙ officialis pro 139
uinciæ,qui in eadem prouincia matrimonium cõtrahe-
re ꝓhibetur,pariter filio contrahenti conſentire eſt ꝓhi-
bitus,ſed de iure canonico ille tex , cum tit. de interdic.
matr.inter pup.&c.corrigitur, ut per Abb.in.c.fi.col.I.
de ſecun nupt.& in.c.i.col.ij.de ſponſa.

✠Poſtremo in articu prædicto an facere ꝓhibitus poſ
ſit facienti conſentire . Aquenſ. ponit aliã doctrinã poſt 140
Aret.et Soc.i.l.galliꝰ i.§.forſitã,col.j.ff.de libis & poſthu.

In eadẽ gl.& ſic econtrario qñq; qs põt p ſe, qđ non
põt p aliũ. De iſto arti.ħ impertinenti & intellectu iuriũ 141
in glo allegatorũ uide Alex.in.l.j §. fin. col ii.&.iii.ubi
etiã Iaſ.& alii.ff.de noui oper nunc oẽs Moder. in l.j.§.
item acquiritur in vlt.col.ff.de acquir poſ.Feli.in c.quæ.
in eccleſiarum.col iij.de conſti.& in c.j.in ij.not.de ſum
ma trini Aquenſ.in repe.l.ut uim fol.pen.col.j.uerſi.ſuc-
cedit alia qõ.ff de iuſti.& iure,Hyp.de marſil.in not cl-
xxv.& Ioan.de plat in.l vnica col.ii C.de theſau lib x.

In fine gl ibi erit don.cã mor. uel inter uiuos , dicam
ſ.in.iij q.Bar.

In gl.ſuper uerbo paciſci dum allegat l.rẽ alienã,uide
q̃ dixi in.xiij not. & an ꝓcedat in re mobili,ponit Ioã.
de plat.in §.aliquando inſi i.de uſucap. 142

In ea glo ibi abundat maxime iſta ſol.ſm Iaſ.nihil va
let,quia reprehendit iuriſconſultum cui tanq̃ loco ſacro
reuerentia debetur,& ſm Aquenſ cõiter dãnatur, Iaſo.
Rimin & Deci ſequuntur ſol Bar & cõem. Et cuidam
rationi in oppoſitum factæ per Lanc. & Aquẽſ.reſpõ.
Deci ut hic per eum Lanc. Aquenſ. & Moder. pap.ſe-
quuntur ſol Fulg.& Chriſtofo.de caſtil ꝙ ibi pupillus
erat mortuus,licet nundũ eẽt delata hæreditas,qa adhuc
forte nõ euenerat ꝯditio.approbat ẽt hoc Aret pp uerb.
hæreditas in illo tex.poſitum, ex quo datur intelligi pu
pillum fuiſſe mortuum, quia uiuentis nõ eſt hæreditas,
ut per eum dicentem hoc mõ intelligendo ſine ſcrupulo
ꝓcedere illũ tex.Sed iſta ſol.eſt diuinatiua, & deſtruit il
lum tex.in uerbo delata.ꝓprie.n.capi debet, & in potẽ
tiori ſignificatu.l nõ alr ff de leg iij.l.j.§. qui in ꝑpetuũ.
ff ſi ager uectigal uel emphit. peta. & ſic quando vere
ꝓprieque eſt delata hæreditas,vnde minus mala eſt ſol.
gl.nrę,ꝙ abundet dictio maxime,,put ẽt in l fi.cũ gl.ſ.
de manumiſ.teſtamen.& ornatus gratia poſita fuerit,uel
dicamus quod ſtat taxatiue,ꝓ tantũ,ut eſt aliqñ iuxta.

ea quæ

ea quæ ſcribunt Iaſon in lege qui ſe patris colum.x.infra
143 vnde liberi,& Alex.in conſi.centeſimodecimoſexto col.
pen.libro ſecundo. Ex quo infertur * ius pupillaris ſub
ſtitutionis viuente pupillo nõ poſſe per ſubſtitutũ vendi
idem in uulgari,vt per Alex.in.l.qui Romę in § duo fra
tres,col.antepe.ff.de verb.oblig.quod eſt verum de ꝑ ſe,
ſed in conſequentiam hæreditatis paternæ ſic ſecundum
cõmunem doc.concluſionem per.d.§.illud.l.ii.ff.de hær.
vel acti.vend.vt per Deci.ſuper hac glo.
In ſi glo.ſentit duobus modis fieri poſſe pactum ſuper
ſucceſſione futura Bar.vero latius,& vtilius hãc materiã
examinat ꝑ quatuor principales quæſtiones, ad quas vt
hic in vltima col.dicit Pau.de ca ſemꝑ recurritur. prima
eſt an ualeat pactum conſeruatiuum futuræ ſucceſſionis,
quæ perderetur eo non facto.ſecunda an ualeat pactum
de non ſuccedendo.tertia an valeat pactũ de ſuccedẽdo.
quarta an valeat pactũ de futura hær.certo mõ diuidẽda
Si quis fimbrias(ut aiunt)extendere uellet,ampliſſimũ
tractatum de hac materia conficere poſſet, ſed breuitati
quantum poſſibile erit ſtudendo,rem in pauca conferam
vtilia,& neceſſaria magis tangendo.
144 Ex prima igitur quæſtio. Bar.✠ plura colligi poſſunt
in primis ꝙ vbi propter delictum præteritũ quis priuan
dus eẽt iure ſucceſſionis,ualet pactum cõſeruatiuũ ipſius
futuræ ſucceſſionis,aliud ſi ꝓpter delictũ futurũ.utriuſq;
dicti Bar.aſſignat rationes,quæ claræ ſunt,& palpabiles
& per ſcriben.communiter approbatæ,rationẽ primi di
cti ſumit ex fin.l ulti j.de reuoc.dona. vbi ingratitudinẽ
cõmiſſam põt qs remittere,etiã tacite ꝓut ibi ꝑ ſilentium
donatoris tacite inducta cenſetur remiſſio,faciunt quę ſcri
bit Feli in capitulo repellantur,in fine de accuſat dũ oſtẽ
dit qũo intelligatur remiſſa iniuria,intellige tamẽ niſi cul
pa aut facto ingrati reuocatio fieri non potuiſſet, ut per
Cor in cõſi.cclxvi.circa fi.lib.iii.& quẽadmodũ prodeſt
remiſſio tacita.d.l fi.ita obeſt tacita reuocatio puta alteri
relinquẽdo res pri⁹donatas illi,q̃ ingrat⁹extitit,ita Rom.
in cõſi.cclxxxiiii ex tripli.faciũt,quæ dixi.ſuꝑ in.xii not.
145 Infertur ex primo dicto Bar.✠ ꝙ ſi filius commiſerit
cauſam ingratitudinis,ꝓpter quam poſſet a patre exhæ
redari,ſi recõciliетur intelligitur remiſſa ingratitudo,adeo
ꝙ pater non poterit amplius eum exhæredare,ut hic per
Ia ſ in quinta col.citantem Bar.in.l.ij.in §.non ſolum ad
fi.ff.de adim.lega.in aliis tamen terminis loquentẽ,quan
do uidelicet pater iam exhæredauit,& ſequuta fuit recon
ciliatio,utrum exhæredatio uideatur adempta, & quic
quid dicat ibi Bar.concludendũ eſt non cenſeri ademptã
ut per Aret in l.filio quẽ pater col.j.ff de lib.& po.et Ro
ma.in cõſi.ccclix melius ergo dixiſſet Iaſ.ex Bar. inferri
ꝙ per pactum poteſt ipſa ingratitudo remitti, proue di
xit in auct.non licet,ad fi.i col.j.de lib.præteri.
146 Nec repugnat ✠ dictum eiuſdem Bar.in.l.quis ſit fugi
tiuus.in prin.ff.de ædil.edic ubi e.nec quod ille,qui uſura
rius erat,licet deſinat uſuras exercere uſurarius tamen ad
huc dicitur,faciunt quę ſcribit Iaſ.in.l.i.col.iiii uerſ.v.not.
extende ſuꝑ.de edend.quia hic præceſsit patris ingratitu
dinem remittentis uoluntas.
147 Nõ eſt tamen iuxta prædicta ✠ ꝙ ſi filius pœnitentiã
agat de actu exhęredatione digno,nõ tamen ꝑdit pater
ius,& facultatem illam exhæredandi,ne eluſoria reddat
legis diſpoſitio.ita alias in contingentia facti ſe reſpõdiſſe
Feli.ſcribit i c.rodulph⁹.col.iij.de reſc.q̃ꝗd dixerit Ale.
in.l.i col.iii.ff.ſol.mat.facit tex.not.in.l.ii ad.fi.j de lib.&
eorũ libert ubi.ſi libertus ingratus fuerit in ſeruitutem re
uocatus,& poſtmodũ pœnitentia ciuitate Romana ſe di
148 gnũ præſtiterit,libertas ei nõ reſtituitur,de quo tex.* fa
cit ſeſtum in alia q̃one Romanus in conſi.ccccIix.quãuis
intelligat ille tex.quãdo iam in ſeruitutem redactus erat
libertus,quo caſu ꝓpter odiũ cõmiſiſſæ ingratitudinis ab
eo,quod tantum libertatis beneficium a patrono accepe
rat ſpecialiter ꝑ legẽ inducit,ne amplius a patrono liber
tate donari poſſit,niſi id a principe ĩpetrauerit patronus.
Reſtringe prędicta niſi filius,qui contra patrem ingra
titudinem commiſit multa poſtmodum beneficia in pa
trem contulerit,tunc.n.ingratitudo remiſſa cenſetur ✠ ita 149
aquenſ.in.l.j.col.v.ff.ſol.mat. extendens etiã ad donata
rium,vt ſi poſt ingratitudinem fuerit donatori gratus,et
officioſus donatario propter ingratitudinem reuocari non
poſſit,q̃d reputat not.ad lim. leg.fi.j. de reuocãdis dona.
Sed pone filium cum patre conueniſſe de ſucceſsione
ſibi conſeruanda non obſtante ingratitudine commiſſa,
vtrum pater condito teſtamento filium exhæredare po
terit uidetur ꝙ ſic,✠ quia hmõi conuentio intelligit, vt 149
loquitur Bar.de ſucceſsione ab inteſtato cõſeruanda,er
go teſtando poterit pater exhæredationis via filium ex
cludere ſicuti in contrario dicimus, ꝙ filia quæ ſucceſsio
ni ab inteſtato renunciauit, ex teſtamento uenire non eſt
ꝓhibita,ut in not.uiſum fuit,ego contrariũ puto verius,
quia ſi tali pacto ingratitudo,ut dicit Bar.remiſſa cenſet,
non poterit amplius ob ꝑdictam cauſam ingratitudinis
filius exhæredari, vt hic per Iaſ. col.v. & ꝓbatur per.d.l.
fi.in fine reſque ſemel extincta amplius non reuiuiſcit,iu
ribus vulg.& exhæredatio eſſet nullius momenti, quia
ſine cauſa,quæ a lege requiritur.
Ratio ſecundi dicti Bar.uolentis pactum quo remittit
futura ingratitudo,non valere,eſt,quia cõtra bonos mo
res & ad delinquendum induceret,iuxta legem conueni
re.ff de pact.dot facit tex.in l.ſi vnus, in.§.illud nulla ff.
de pact.& hoc quod ſcribit Bal.in lege prima.C.de ingr.
liber.& Deci.in lege contractus col.pen.ff.de reg.iuris.&
in.c.j.col.iii.de appel.
Ex quo dicto infertur ✠ ꝙ non ualet pactum de non 150
reuocando donationem ꝑtextu ingratitudinis cõmitten
dæ eo,quia induceret ad deliquendũ, & cõſequenter nul
lius eſſet momenti illa clauſula,quam frequenter in iſtr̃is
apponunt tabelliones, ꝙ donator ꝓmiſit non reuocare
don.etiam ex cã futurę ingratitudinis,ut hic per Iaſo.col.
v.per Roma.in conſi.xxvi.in.v.dubio,& Cur.in tracta.
ſeud.in.j.parte ad fi.vii quæſtionis. Cor.uolu.j.conſ.cij.
Iac.de ſanto Georgio in ſua ſeud. inueſtit.in uerbo, qui
quidem uaſalli.col xviii.uerſi.ſed reſtat.
Limit.quando adeſſet iuramẽtũ, ✠ tunc.n.donatio ẽt 151
per ſuperuenientiam ingratitudinis non reuocaretur, li
cet poſſet donator de delicto donatariũ accuſare, vt pu
niatur ſed non pro intereſſe priuato, ut reuocetur dona
tio ut per Iaſ hic col.v.& in ꝑlud.feud. col.xij. Imol.cõſ.
xxxv. Alex.conſi. xl.col.fi.lib.iiij.& in.l. ſtipulatio hoc
mõ.col.pe.vbi dicit cõem,& in practica ſeruari,idem ait
Soci.in conſi.liij col.ij.uolu.i.Feli.in.c. ſi diligẽti, col.vij.
de for.compe.Aquenſ.in.d.l.ſtipulatio hoc mõ col.iiii.&
Bauer ĩ trac.de uirt.iur.caſu.xxxviij. late Ripa in repet.
l.fi.q.liiii.j.de reuoc.dona.ubi limit.mouentur oẽs ꝑ tex.
in.c.quẽadmodũ, circa fi.de iureiur. vbi ſi vir iurauerit
non impetere vxorem ſuper adulterio ꝓpter religionẽ
iuramenti ad diuortium eam moleſtare non poterit,ſed
bene denuntiare ad pœnitentiã peragendã,& ita eſt tenẽ
dum,q̃uis contrarium tenuerint Roma.in.d.l. ſtipulatio
hoc mõ latius Barb in.c.fi. col.v.&.vj. de dona. Cor.in
cõſ.cij.lib.j.& Pap.hic dubitent eo quia talis remiſsio eſt
contra bonos mores,quum delinquẽdi ꝑſtat materiam,
quo cãu iur.non debet eſſe obligatorium.c.nõ eſt obliga
toriũ de reg.iur.lib.vj.cui fundamẽto reſpondẽt Alexã.
& Feli.in locis ꝑalleg.& Alex.in ꝑalle.cõſ.xl.ad fi.negã
tes ꝙ det materiã delinquẽdi,quia ſi contra donãtẽ laba
tur,& delinquat accuſari poterit, ut puniat.nec ẽ contra
bonos mores canonicos renũciatio ꝑdicta,ſed cõtra bo
nos mores ciuiles. q̃ caſu firmatur iuramento ut per eos
& Feli.in.d.c.ſi diligenti.col.vij.
Nec ad delinquẽdũ abſolute inuitat,ſicuti pactũ de q̃
in.l.cõuenire,q̃a ut dixi accuſari poterit donatarius ut ꝓ
delicto puniat ꝓ intereſſe publico. Propriã iniuriã tãtũ;

153 remittũ nõ, qđ tãgit intereſſe reipublicæ. ✠ Ex qbus
uideretur poſſe limitari. d.l. conuenire, qñ interueniſſet iu
ramẽtũ ſed repugnat, quia de futuro accuſari nõ poſſet. l.
i. ff rerũ amot. & ſic ad deliquẽdũ induceret ꝫ prædicta.

Secundo pro reſtrictione concluſi. aduerte ꝙ licet in
contractibus non faciens quod debet, & non obſeruans
154 dicatur in dolo. l. ſi ꝓcuratorẽ, in. §. dolo. ff. mand. ✠ tamẽ
talis dolus vellatus reſpectu inobſeruantiæ contractus re
mitti põt, ut late per Barb. in conſi. iiij. uolum. iiij.

Et not. eſt ſm Curt. hic quod licet ſtante p̃dicta remiſ
ſione ingratitudinis donatio eo ꝓtextu reuocari non poſ
155 ſit, qñ tñ donatarius nollet donatorẽ alere ✠ poterit ſal
tim cogere eũ ad alendũ per gl. d.l. fi. quæ dat donatori
ius, & facultatem reuocandi donationem uel cogẽdi do
natariũ ad eum alendũ, licet ergo reuocandi facultas per
renũciationẽ ſit ſublata, nõ erit ſublata ptãs cogẽdi alere.

Sciendũ ẽt eſt ꝙ ſi ꝓmiſſum fuerit ſimplr cũ iuro de
156 non reuocando donationem non impediretur reuocatio
ex cã ingratitudinis, ✠ vt hic p Rimin. col. iiij. & latius
Cur. cõſ. cij. lib. j. eſt ergo neceſſe, ut ꝓcedat limitatio p̃di
cta, ꝙ ꝓmittat cũ iuramẽto non reuocare donationem,
etiam ex cauſa ingratitudinis, ponit ẽt remiſſiue hic Iaſ.
in. v. col. an valeat pactum inter dominum, & uaſallum,
ne ipſe vaſallus priuetur feudo ꝓpter felloniã per eũ forſi
157 tan cõmittendã ✱ de quo ipſe latius ſcribit in plu. feu. col.
xi. & in. l. ij. col. xliiij. nu. cxlii. C. de iur. emphi. ubi pariter
an ualeat pactũ de nõ expellẽdo emphiteotã ob canonẽ
minime ſolutũ, de qbus ẽt p Curt. in tract. feud. j. parte in
vii. gene. col. fi. conferunt quæ in ſimili congerit Deci. in
conſi. clxxix. & cxcii.

Vltimo aduerte ꝙ diſtinctio Bar. nõ uidetur ſufficiẽs,
quũ non cõprehendat caput qñ quis ꝓpter delictũ ſuc
ceſsione priuaretur, & efficeretur incapax prout depor
tatus, & ſimiles, & pariter non cõprehẽdit filiũ ſpuriũ uel
naturalẽ, q pp delictũ ſuorũ parẽtũ eis ꝓhiberet̃ ſuccede
re, ut hic p Riml. col. v. ſupplẽtẽ doctrinã Bar. ex p̃dictis.

Sed dici poteſt Bar. loqui qñ paciſcens tale delictũ po
teſt remittere ꝓpter quod priuatio inducitur, vt ex eius
lectura apparet dũ citat. l. fi. C. de reuocã. dona. quod non
erat in caſibus p̃dictis, quia lex ꝓhibet, ideo pars remitte
re non põt quod non eſt in ſui fauorem introductum, ut
in. l. p̃cedenti traditur, & conſequenter titulus quæſtionis
Bar. ad caſus p̃dictos nõ adaptat̃, & ſic eius diſtinctio in
q. ꝓpoſita ſufficiẽs fuit, itẽ p̃dicti de iure non ſuccedũt, iõ
q ad eos de pacto cõſeruãdę ſucceſsionis nõ eſt tractãdũ.

Secunda conclu. ex dictis Bar. eſt ꝙ priuãdus iure ſuc
cedendi ꝓpter aliquem iuris rigorem poteſt per pactum
ius illud conſeruare, quando ſecum paciſcens poteſt eũ
hæredem inſtituere. §. fin. inſti. de legit. agn. ſucceſ. ✱ ubi di
158 citur ꝙ antiquitus pater emancipando filium perdebat
ius ſuccedendi, niſi contracta fiducia emancipaſſet, hodie
uero ſemper intelligitur contracta fiducia emancipaſſe, ſe
cus quando paciſcens teſtando prouidere non poſſet. c. i.
de ſucceſsi. feud. ubi ſicut vaſallus de feudo teſtari nõ põt,
ita nec pactum facere quo filiæ ſucceſsio in feudo conſer
uetur, arguendo a ratione negatiue ſumpta non aliter,
ut hic per Moder. taur col. xx.

159 Quæ concluſio procedit ✠ etiam domino feudi con
ſentiente, ne præiudicetur agnatis, ita vult ibi tex. & late
Alex. in conſi. cl. uiſis narratis. li. v. Iaſo. conſi. vii. li. iij. ple
ne Deci. conſ. cclxix. ubi limitat. in habente ſupremam po
160 teſtatem ut poſsit filiam inueſtire agnatis inuitis ✱ quod
non tranſit ſine dubio quando eſt illis ius quæſitum ab
anteceſſoribus ex contractu inito cum principe, ut pul
chre per Iaſo. in conſi. ccxxxiij. & ccxxxvi. lib. ij. & Ma
the. de afflict. in deciſione regni. cxji. uide tamen inter
conſili. Bruni aſten. vndecim prima conſilia, Deci. in
conſilio. cccxc. & in conſilio. cccxcviij. columna quar
ta. & in conſilio. ccccclxxxviii. Curt. iuniorem in conſil.
primo, & cxxxviij. & dxxi. Pau. de caſtro in conſi. dxij.
in præſenti. col. viij. in antiquis et certe de cõſenſu impera
toris vr̃ feudum poſſe alienari in præiudicium agnatorũ
naſciturorũ, & quibus nondũ eſt ius quæſitũ in re ſed tan
tum in ſpe. §. naturales. in tit. ſi de feudo fuerit contro. vt
uolunt Brunus Cãpeg. Cur. et Deci. in locis præalleg. nõ
debet tamen princeps nec cõſueuit id facere, niſi ex cauſa
& ideo illuſtriſſimus Dux Sabaudiæ quando requiritur
licentia alienandi feudũ pp aliquã neceſſitatẽ impartitur
licentiã ipſam alienandi feudũ facta tamẽ prius oblatione
agnatis ad formã ducalis decreti, ſed inſurgunt quãdoq;
agnati dicentes vaſſallũ potius ad liuorem ac in fraudem,
vt ipſos agnatos priuet feudo velle, ad alienationem pro
cedere, q̃ ꝙ uere ſubſit aliqua iuſta & legitima cã aliena
tiõis, offerẽtes id ſe uelle iuſtificare, & ĩterea ĩpediũt feudi
alienationẽ ex principiſmet reſcripto ꝓhibẽtis alienationẽ
donec de hoc fuerit cognitũ et alr ordinatũ ac diſpoſitũ.

Ex prædictis etiam habetis quare agnati qui nõ erãt in
rerum natura tpe alienationis feudi, et quibus p antiquas
inueſtituras anteceſſorum erat ius quæſitũ, non reuocent̃
feuda ſæpe ut uidetis per agnatos alienata. id enim eſt ꝓ
pter licentiã dñi de alienando feudum facta dicta oblatio
ne, & quia ipſis tunc nondum natis non erat quæſitũ ius
aliquod in re ſed tantum in ſpe, cui potuit derogari.

An autẽ & qũo poſſit uaſallus de feudo teſtari, aut uni 161
filiorum relinquere ✱ uariæ ſunt ſcribentium ſententiæ qa
incidit, uide Barba. in conſi lxvi. uolu. iiii. Cor. conſilio.
cxcviiii. colum finali lib ii. Rapha. cõmenſ. in conſilio ſe
xageſimoſecundo & ſequen. Cãpeg inter conſilia Brun.
in conſi. undecimo columna ſeptima, Præpoſi. mediola.
in capitulo primo in principio in ſexta colũna de prohi.
aliena. feudi per Federi Iaſ. in. l. ſecunda col. finali. C de iu
re emphi. Iacobinum de ſancto Georgio in tractatu feu.
in verbo & cum pacto de non alienando, col. undecima
& duodecima & ſuper uerbo ſequenti, columna quinta
& ſexta, Cur. in tractatu feu. fol. xxxxiij. Deci. in conſilio.
cxciij. columna finali & ccxxxix. col. tertia & cclxxxix.
columna prima, ✱ ubi atteſtantur communem opinionẽ 162
eſſe patrem non poſſe uni filiorum emphiteoſim uel feu
dum prælegare ratione ibi per eum aſſignata. de quo ui
de etiam Modernio. bononien. in repetitio. §. duo fratres
fol. penulti. alias in. l. ſtipulatio hoc modo, fol. pen. ff de
uerborum obligatio Iaſon in conſil. ccxxxvi. col. finali li
bro ſecundo Moder. omnes in lege gallus in. §. quidam
recte. ff. de liberis & poſthum. Barbat. in rubrica de feud.
colum. finali Ruinum in conſilio ſeptimo libro ſecundo,
Zaſium germanum in tractatu feud. in titulo de ſucceſſio
ne feudi fol. lxiiii. quæ omnia bene ſignatis ad tex. in cap.
j. de alienatio. feud. per Bar. alleg.

Infert ex prædictis Bart. ad q̃õnem ſtatuti excludentis
filiam ſtantibus maſculis, ut tempore donationis ius ſuc
cedendi patri ſibi poſſit reſeruare, & dubiũ non habet cũ
ligetur ſtatuto, lege oĩa populi. ff. de iuſtitia et iure. l. leges.
ſupra de legib. lege nemo poteſt cum nota. ff. de legatis
primo. ✱ Et poſſet etiam inuita dotari ad effectum exclu 163
ſionis, ut hic per Iaſ. col. vii. et Brunum late in trac. excluſ.
fœmi. ſtantib. agna. fol. xxiiii. uer. xii. quæro.

Scdõ uult Bar. ꝙ prohibita ſuccedere ab inteſta. poſſit
ex teſtõ ſuccedere ✱ quæ cõcluſio eſt ẽt de indubitabili, qa 164
cũ ſint diuerſæ ſucceſſiones uno iure ſublato, non tollit̃
aliud. l. ſi domus. ff. de ſerui. urb. pręd. imo forti⁹ filia renũ
ciãs bonis paternis inſtituta a pr̃e poterit poſtmodũ ſuc
cedere, ut hic p Dec. col. vii. & in. xii. not. diximus. tales. n. re
nũciatiões & excluſiones ſunt ſtricti iuris & ſtricte intelli
gẽdæ qbus nõ uenit, nec cõprehẽdit̃ niſi id qđ exprimit̃ 165
✱ d. l. ſi dom⁹ & l. ſi unus in. §. añ oia. ff. de pac. Cal. cõſi. v.
ubi dicit qđ renũciãs. liti ñ ĩtelliĝ renũciaſ tit. bñficii. Cor.
cõſ. xxx. & cxx ubi debet fieri dẽre ſtrictã interp̃tationẽ
qa ſi les renunciationes fiunt plerũq; cũ p̃ua cauſæ cogni
tione, & ex cõſuetu. notariorũ apponunt̃, ut etiã p Soci.
in cõſi. cvi. lib. i. Cur. iuniorẽ in conſi. xxiii. & xxv. col. fi.

Deci.in cōſi.ccccxviiij.& .cccccli Hinc ēt eſt ꝙ filia q̄ re-
nūciauit bonis paternis cū iurō, & ſucceſſioni dictorū bo
norū iuxta c q̄uis.de pac.in.vi.ad eorundē ſucceſſionem
venire nō prohibetur, qn̄ ex fratris ſucceſſione defertur,
Alex & alii in.l i.in.§.veteres.ff.de acquir poſ Benedic.
Capra in cōſi.xii & tradit ēt not.Dec.in.l.quotiēs duplici
166 ff de reg iur. * facit pulchra deciſio Bal in l.fi.ſſi ēt arg.ī.
ad.l.falci vbi cōcludit virū, qui ex forma ſtatuti certā par
tē dotis retinere poteſt, ſi dotē reſtituere ſimplr̄ ꝓmittat
lucro ſtatuti renunciare non intelligi, de quo plene Dec.
in cōſi cccclı.col ii.vbi etiam an renunciationē eſſe facti,
ideo non præſumi, niſi de ea cōſtet. Accedat quod dicitur
167 de fratre * renunciante ſeu faciēte quietationē de omni eo
quod petere pōt in hęreditate paterna: ꝙ ex hoc non ipe
dit ad feudū vel emphiteoſim venire iaſo in auc.vnde ſi
paren.in vi.not.C.de inoffi teſt.Deci.cōſi.cccc.xcv.col.v.
Aret.cōſ iij Iacob in feud inueſtit in ṽbo, & unus ex di-
ctis Vaſallis col ii.facit alia deciſio Deci notab.in conſi.
xxx col.pe.& Iacob.in loco prælle.col vlti. Prædicta
tamen limita vt per Deci.in d.l.quotiens duplici & Iaſ.in
d.§.ante omnia circa fi.& Deci in.l.poſtq̄ liti.col iij.ad fi.
168 vbi alij Mode in i &.ii.col.ſupra eo.dicētes * quod licet
terminus litis ſit æquiuocus ad inſtantiā, & ad cām.l.lite
mota ff iud.ſol l.litis nomen ff.de verb.ſig.tamen q̄a de
propria ſignatione vocabuli cōprehēdit ius, & cām d.l.
litis nomē.renūcians liti & iuri & cauſæ renūciaſſe intelli-
giť.d.l.poſtq̄ liti.ſed refragať: quia qn̄ vnū verbū capi po
teſt large, & ſtricte, & vtrūq; intelliſ eſt ſcđm propriam ſi
gnificationē, ſi ſumus in materia ſtricta debet ſtricta fieri
169 interpretatio tex eſt no.in.c.rodul.de reſcri. * vbi verbū
dioceſis qđ poteſt large intelligi ut cōprehendat ciuitatē
cum comitatu, & ſtricte vt cōprehendat tm̄ comitatū, in
materia ſtricta capitur pro comitatu tm̄, ergo in terminis
propoſitis verbū lis in materia renūciationis, quæ ſtricte
eſt intelligenda, ad inſtantiā tantū referri debebit.

Reſpondebā alias legendo d l.poſtq̄ liti poſt Aquē.
ibi, & Alex.in.l.cās vel lites J ti proximo.ꝙ fauore libe-
rationis, & litiū dirimēdarū fuit inductum a lege ut talis
renunciatio importet non ſolū renunciationē inſtantiæ,
ſed etiam iuris, et cāæ ideo tex d.l.poſtq̄ liti, dicit cauſam
finitam nulla iuris rō inſtaurari permittit.

Tertio uult Bart ſufficere in prædicta reſeruatione cō-
ſenſum patris uel defuncti q̄a ſicut pōt teſtando ſup hoc
ꝓuidere ita poſſe dēt paciſcendo vel tali renunciationi cō
ſentiendo per d.§.ſi inſti.de leg.agna.ſuc.& approbať ut
hic late per Iaſ. Contrariū tenuerunt hic Bal Fulgo.&
Pau.imo Roma.Alex.& Aqu.i.l.ſtip.hoc mō ff.de ṽb.
obli.vbi Aquē.col.āñpe.dicit ita cōiter teneri ꝙ requirať
ēt maſculorū cōſenſus, moueť.i * quia tale ſtatutum fa
170 ctum eſt fauore agnatorum ſeu maſculorum, iuxta not.
per Bart.in.l.ii.§.videndū.ff ad tertul ideo pr̄ in cuius fa-
uorem nō eſt facta diſpō nō poſſet illi renūciare.l.ſi unus.
§.ante omnia.ff.de pac ſecūdo quia attenta opione Bart.
ſequeretur hæreditatem pacto dari poſſe contra l.hæredi
tas.C.de pact.conuen.quæ fundamenta corroborari poſ
ſunt, vt hic per Iaſ.in.vi.col.& ad.d §.ſi.reſpon.ut ibi per
Angel.Aret.& Rom.ac Iaſ hic col v.

Non eſt recedendum ab opi.Bart. quam cōem puto,
quicquid oppoſitum tenentes dicant. Illam enim tenent
Angel.& Iaſ.hic Are.col.iii.Moder.peruſi. hieronymus
tortus, Thomas dotius Senen. ambo Decii, & ſere oēs
Moder.pap.& Taur Campe in trac.dotium in ult.parte
qō.lii & Moder.aſt.in tracta.exclu.fœm.ſtan.agn.in vi.
principali, artic.in.iiij.caſu illius Art.in.xiij.quæſtione.

Fundamentū cōis opi.eſt, q̄a ſicuti pr̄ poterat teſtādo
filiis præiudicarē.d.§.fi.ita paciſcendo uel conſentiendo ta
li reſeruationi vt hic per Iaſ.Deci & pręallega.facit bonus
tex.in.l.ſi patronus nō aluerat.ff.de bo liber. Huic fun
damento conantur reſpondere Rimi.hic col.v.& Aquē.
in.d.l.ſtipulatio hoc mō.col.iiij.verſi.nec obſtat. dicentes

non eſſe bonā conſequentiā pr̄ non poteſt filiam nō ob-
ſtāte ſtatuto hr̄dem inſtituere ergo tali pacto per quod fi
lia ſibi ius ſuccedendi reſeruat cōſentire, quia ſtatutū bene
præfert diſpōnē teſtamentariā quæ fauorabilis eſt * d.l. 171
ſtipulatio hoc mō, & .l.j.C de ſacroſan ec.ſed non pręfert
talē diſpōnem inter uiuos, quæ odioſa eſt, & regulariter
ꝓhibita.d l.pactū quod dotali.ō.eo.cui rōni ſtatim pate-
bit reſpon ex his quæ dicemus ad.l.hæreditas.

Nō ob mō primū fundamētū tenētiū contra Bar. quia
reſpō.ſm Are hic col iij.quod licet iſtud ſtatutū factum
intelligeretur fauore maſculorū non propterea quæſitū
eſt maſculis ius in re nec ad rē, quod apparet, quia poſſet
pater non obſtāte dicto ſtatuto bona ſua cuilibet extra-
neo dare. Ideo nimirū ſi pr̄ filiæ prouidere poteſt reſeruā
do ſibi ius ſuccedēdi, hocq; cōfirmari poteſt ut hic p Dec.
col.viii.& Bru.loco præalleg.ad fi xiii qōnis.

Ad ſecundum fundamentū de.l.hæreditas, qđ pacto
hæreditas dari non pōt cuius oppoſitū ſequeretur ſcđm
opi Bart.Reſpon.poteſt duob.mod.primo qđ fœmina
non ſuccedit ex pacto.uel ex reſeruatione ſed de iure cōi
& pactū aut reſeruatio obſtaculū ſtatuti ſolummō tollit
ut hic per Iaſ col.vi.Lancel.Dec.iiij.& Brun.loco præal-
leg.& fuit Sol thomæ dotii ſenen.ut refert hic Lācel.ſicq;
tale pactū uenit ſolū ad cōſeruandū ſucceſſionē ab inteſta
to remoto obſtaculo ſtatuti, nō aūt ad præciſe acquiren.
hæreditatē ex pacto qđ odioſum, & ꝓhibitū eſt d.l hæ-
reditas, & .l.pactū.& hic l.vii col declarat Deci Ex quo
patet ſol.ad rōnem Aquenſ.de qua.ō.contra cōem opin.
nā diſpō inter uiuos odioſa eſt & ꝓhibita qn̄ per pactū
cogeretur quis hæreditatē dare iuribus præalleg. quæ ſic
intelliguntur, ſecus qn̄ per tale pactū nō datur hæreditas
ſed conſeruatur q̄s in iure, & facultate ſuccedendi ab inte
ſtato, & non alterať teſtādi facultas, ut hic loquitur Bart.
obſtant tn̄.j.ſtatim dicenda. * & quod lex hæreditas nō 172
procedat qn̄ non tollitur libera teſtandi facultas: quia pa
ciſcens poteſt nihilominus teſtari declarat Alex.in conſi.
lix.col.j.lib.v.aduerte tamen: quia nullatenus pacto hæ-
reditas poteſt dari etiā ꝙ non tolleretur libera teſtandi fa
cultas.ut per Dec.in cōſi.clxxxiiii col.fi.& dixi in xii nc-
ne teſtamentorū, & contractuū uirtus cōfundať contra.l.
ṽba cōtraxerūt.ff.de ṽb.ſig.ut p Alex.in cōſi. xxviii col.
ii.vol.iii.& Dec.in.l.licet inter priuatos circa prin. & ibi
Iaſ.col.ii.ō.eo.Ideo ſcđo.loco Reſpō.ad l hęreditas.ut hic
p Iaſ.col.vi.& Riml.v.quod procedit in extraneis, ſecus
in filiis in q̄bus per uiā cuiuslibet diſpōnis, & actus illud
fieri pōt.l.ſi.j.fam herci.& ſic in filiis ſcđm qōnem Bart.
de ſtatuto nihil obſtat lex illa hæreditas q̄uis Bruno in lo
co prælle non ſatisfaciat ſol.q̄a ꝓ tuto nō habet inter li-
beros pacto hęreditatē dari. * Sed dictū cōe eſt, & uerū 173
ut cōcludunt ſcribentes in.l.licet.ō.eo.ubi Aquen.col.ii.ta
le pactum non eſſe irreuocabile dicit, quia id fieri neq̄t.l.
pactum qđ dotali ō eo.ſed habet uim ultimæ uoluntatis
prout etiā pactū de quo in d.l.licet ſicq; nō aufertur patri
libera teſtandi facultas ex tali pacto, ideo nimirum ſi fa-
uore liberorum pactum ſubſiſtit ſicuti fauore militum in
d l.licet.& conſequenter talis diſpō inter liberos non eſt
odioſa nec prohibita, ut dicebat Aquenſ.ſed fauorabilis.

Limita prædicta ſm Moder.Bono in tracta. de dote
loco præalleg.ut procedant qn̄ ſit talis reſeruatio futuræ
ſucceſſionis per fœminam tempore quo dotatur ſecus ſi
fiat ex interuallo, & poſt dotem conſtitutam, quia cū ma
ſculis quæſitum ſit ius ſaltem ſpe a iure non improbata
immo a ſtatuto originē trahente non poteſt eis auferri.
Moder.Aſten.loco prælle.id reprehēdūt, quia ſicuti pa
ter pōt illi ſtatuto derogare condendo teſtamētum, & fi
liā inſtituendo, q̄a dēt poſſe filias ſtatuti obſtaculo remo-
to habilitare ut hic per Bart.Quod uerū uideť in filia ut
etiā hic in.v.col.tenuit Rimi.p̄ſertim: q̄a filio hæreditas
pacto dari poteſt, ut dictū fuit, ex quo patet ceſſare aliud
motiuū Cāpe. ſi ē.d.l.hrēditas.q̄ ut dixi nō ꝓcedit i filio.

Sed ſi eſſet ſtatutum ꝙ ſtantibus agnatis fœminæ non
ſuccedant, & eſſet vna fœmina ꝓximior non tamen filia
faciens pactũ cõſeruandę hæreditatis nõ ſubſiſteret obſtã
174 te regula.d l hæreditas ✠ Nec refragaẽ quod fœmina
tunc ad hæreditatem nõ ueniat ex pacto, ſed de iure cõi
remoto obſtaculo ſtatuti. vt de filia diximus. Quia reſpõ.
ꝙ immo illud pactũ eſt de ſuccedendo ex quo ipſa filia p
ſtatutum excludebatur, ſicuti in § ſi inſiſt. de leg. agnat.
ſuc. per emancipationẽ pr̃ filio ſuccedere prohibebatur,
q̃a deſinebat agnatus eſſe. l. tutellas. ff de cap. dim. de ipſis
ergo iudicatur, vt de extraneis ſtantibus agnatis, & ſtatu
to de quibus ĩ. vnde per tale pactum diceretur conferri
hæreditas contra iura præalleg.

Ex quo patet ꝙ fundamentũ ſcribentiũ de remotione
obſtaculi ſtatutarij nõ ꝓcedit niſi in filia, cui pacto hęredi
tas dari põt, qđ eſt not. & per doct. nõ tactũ licet moder.
pap. poſt meã repetitionẽ primo loco in hanc legẽ editã,
vnũ verbũ de hoc fecerint in ſcriptis ſuis editis ex poſt.

175 Quarto cõcludit Bart. ✠ nõ ualere pactũ cõſeruandæ
ſucceſſiõis qñ ſtatutũ fœminam nuptam extra territoriũ
excludit ex teſtõ, & ab inteſtato. & ſic p̃ſupponit Bar. va
lere ſtatutum ꝙ filia nõ ſuccedat ex teſtõ neq; ab ĩteſtato.
& quicquid tenuerit Bal. cõis eſt cũ Bart. vt hic per. Iaſ. &
Deci. col. vij. loco præalle. in iij. qõ. primi arti. principalis,
Aret. hic col. iij. alio fundamento motus ſequiẽ opi Bald.
nã pactum de hæreditate ꝑdẽda ex teſtamẽto, & ab inte
ſtato nullũ eſt, & non firmatur iuramẽto quia tolleret ſeu
reſtringeret facultatem teſtandi. quæ debet eſſe libera ita
Bart. in. d. l. ſtipulatio hoc mõ. col j. ergo pariter in ſtatu
to, quia quod nõ põt fieri per pactũ, non poteſt ẽt fieri p
176 ſtatu. Bar. in. l. oẽs popul ĩ. iiij. q. prin. ff. de iu. & iu. ſed Re
ſpon. ✠ tale arg de pacto ad ſtatutũ non ꝓcedere negati
ue, verum affirmatiue ſic, Iaſ plene in. l. non impoſſe ff. de
pact. & in auc. præterea col. ii. in. v. no. ĩ vnde uir & ux.

177 Item dictũ Bart. ✠ in. d l. ſtipulatio hoc mõ. nõ ꝓcedit
quum ualeat pactũ de non ſuccedendo etiã ex teſtamẽto
quia nõ tollitur libertas teſtãdi ſi nõ põt unũ inſtituere
aliũ faciat hæredẽ, ut hic per Deci. col. vii. p Aqueſ. in d. l.
ſtipulatio hoc mõ col. iii. uerſi. Quartus, & vltimus. vbi
Iaſ. vi. uerſi ſcdo, & adhuc. ubi ẽt contra Bal. dicit patrem
poſſe remittere pactum iuratũ, et teſtari in fauorẽ illius q̃
iurauit, de quo etiã per Deci in. l. pactũ quod dotali, col.
iij. C. de colla. Affirmatiue autem bene procedit, arg. de
pacto ad ſtatutũ, ideo Bar. in fine iſtius primæ qõ. arguit
æquiparando prædicta dum ait in caſu p̃ſcripto ſtatutũ
ualere. patet quia poteſt id fieri per pactum iuramẽto fir
matũ de quo per eundem Iaſ in auct. præterea, loco prę
allega. & Alexan. in apoſtil. ad Bar. in. l. oẽs populi, colũ.
viij. in additio incip. aliter ſtatuendo, in fi. ff. de iuſti. & iu.
Notabis tamen ꝙ etiam affirmatiue nõ ſemper procedit
dictum argu. quum multa fieri poſſint per pactum in cõ
cernentibus pręiudiciũ paciſcentium, quæ non poſſunt
fieri per ſtatutum, ✠ ut per Iaſonem in l. ſi diuerſa, col. i in
178 fra de tranſactioni. Aqueſ. in repeti l. ut uim, col. ii. & . iii.
ff. de iuſti. & iur. & in. l. non ſolũ, in. § morte, col iii. uerſi.
unde quantum. ff. de no oper. nuncia. ubi facit mentionẽ
de dictis Feli. in. c conſtitutus, de reſcript. plura ponit idẽ
Feli. in c. eccleſia. S. Mariæ, col. xxxii. ad finem uerſic. qui
bus tamen non ob. de conſtitutio.

Ampliatur concluſio Bar etiam ꝙ maſculi & agnati
conſentirent: quia ſtatutũ de quo hic loquitur Bart. agna
torũ fauore non fuit conditũ: ſed potius publico, ne ab
exteris & forenſibus poſſideantur bona ĩtra territoriũ ſta
tuentiũ exiſtentia: ideo agnatorum conſenſus nihil facit
ut hic per Aqueñ. col fi. ✠ Et de ualiditate ſtatuti prohi
179 bentis in forenſes bona alienari, aut transferri non eſt du
bitandũ per. l. unicã, non lic. habit. metroco. lib. x. C. & l.
fi. C. de contrahen. emptio. late tradit Barto in cõſi. xxx.
& xliij. col. fina. lib. quarto, & in conſi. xlui colum x. lib.
primo, Felin. in. c. cum cauſa, col penul, de re iudi. Dec. in
d. cap. eccleſia, col. antepenul. & ſequen. & in cõſi dcxix.
dcxlvii. & dclxi. oẽs repet. in. § diui. in. iii. quæſtio. bar.
Sed quando ſtatutum eſſet factũ fauore agnatorũ eis cõ
ſentientibus bene tunc valeret pactũ ſucceſſionis in poſte
rũ conſeruandæ, ut per Aquen. in. d. l. ſtipulatio hoc mo
do, col. iiij ad finem, & Brun. in præallega. trac. fol. xxiiii.
uerſicul. xiii quæro. ✠ Et exigeretur conſenſus nedũ pro 180
ximiorum, ſed etiã eorũ qui prioribus excluſis ex ſucceſ
ſorio edicto admitterentur. ut patet ex nota. per Curt. in
trac. feudo. fol. quinquageſimo, uerſicu. tertia propterea
eſt cautela ut omnium conſenſus adhibeatur, & ſuperioris
interueniat auctoritas iuxta nota. per Bart. in. l. ii. ff. de iu.
immuni. faciunt not. per Deci in. l. cum proponas filium
ĩ. eo. tit. & in conſi cccxxiij.

Dubitari etiã poſſet ✠ ſi ſtatutũ ſimplr̃ excludat fœmi 181
nas propter maſculos & nõ dicat ex teſtamẽto nec ab in
teſtato, an utrãq; cauſam cõprehẽdere uideatur teſtati. ſ.
& inteſtati, adeo ut pactum conſeruãdæ ſucceſsionis nõ
ualeat, uide Brunum alios referẽtem & cõcludentem, ꝙ
non in pręallega. tracta artic. viij. quæſtione octaua.

Alia inſtat dubiũ ✠ pro declaratione concluſionis Bart. 182
quando ſtatutum excludit ex teſtamento & ab inteſtato
utrum talis filia capere poſſit ex donatione inter uiuos?
Et uidetur ꝙ non. ſunt. n. diuerſa capere bona ex contra
ctu donationis inter uiuos, & acquirere ex teſtamẽto uel
ab inteſta. per uiam ſucceſſionis, ex ſeparatis non fit bo
na illatio. l. papin. cxuli. ff. de minor. & cum ſint diuerſa
uno ſublato non tollitur aliud, ut ſupra late dixi, de quo
eſt deciſio regni relata p Matth. de afflict. in deciſi. cccl. 183
Si igitur mens diſponentis eſt indiſtincte excludere, loqui
deberet de donatione inter uiuos & alio quouis cõtractu
ut in caſu Barto. in conſi. lxxii. ex facto. & Iaſ. in. d. l. ſti
pulatio hoc modo. colum. octaua uerſicu. ii. ad idem.

Vltimo aduerten. eſt ✠ ꝙ licet filia nupta extra territo 184
rium excludatur per ſtatutum ex teſtõ, & ab inteſtato
ut Barto. dicit. tamen tale ſtatutum non porrigeret effectũ
ad bona exiſtentia extra territorium ſtatuentiũ ut p Bar.
in. l. cũctos popul col. xi. ĩ. de ſumma trin. & eſt cõis doc.
cõcluſio quicquid aliqui dixerint, ut late per Brun. in prę
alleg tract. articulo. viij. qõ. xxv. pro qua ẽt conſuluerunt
Deci. in cõſi. cclxxvi cccxiiii col. fi. & Iaſ. in cõſi. clxiii. cũ
ſequenti. lib. ii. quia & quod ſtatutum uelit id facere, & ex
preſſe excludat reſpectu bonorũ exiſtentium extra terri
torium, id non poteſt per regulam l. fi. ff. de iur. omn. iud.
& tradit Imol. in cõſi cxxvij. col. ii. & Dec. in d. l. fi. col. i.
& maxime qñ ille de cuius bonis agitur haberet domici
lium in loco bonorum. tunc enim expeditum magis eſt,
ꝙ ſtatutum non porrigit effectum ad bona ſita extra ter
ritorium. vt per Brun aſten. loco præalleg col prima.

✠ Quid aũt ſi dicta bona cõſiſtant in nominibus debi 185
torũ vide eundẽ Brun. in. viij. articulo pręalleg. qõ. xxvi.
& Iacob. de. S. geor in tract. de roydis col. v. & in tract.
feud. in ṽbo cũ mero, & mixto imperio. col. penul.

Inducit poſtmodũ Bart. eius theoricam ad aliam not.
qõnem ſtante ſtatuto ✠ ꝙ ingrediens monaſterium non 186
ſuccedat An valeat pactũ conſeruatiuũ ſucceſſionis factũ
tẽpore ingreſſus? Pro declaratiõe ipſius articuli diſcutien
dum prius dicit. An valeat ſtatutũ diſponẽs ꝙ ingrediẽs
monaſterium non ſuccedat. & concludit quod ſic, ſecus
aũt ſi loqueretur de ingreſſo. vt per eum, quem cõiter im
probant ſcriben. vt hic late per Iaſ. Dec. Rim. & Aqueñ.
Brun. in præalleg. trac. art. vi. in. ii. qõne primi membri
vbi late tractat hanc qõnem referendo opin. vt per Deci.
in. c. in pręſentia. col. xxv. verſi. prima facie. de proba ubi
etiam alij Moder. repetentes.

Quædam enĩ ſunt no. ex dictis Bart ✠ & primo ꝙ ſta 187
tuta quæ ſunt contra priuilegia clericis conceſſa per. l. pu
ta deo nobis ĩ de epiſcopis, & cler. dicuntur eſſe cõtra li
bertatem eccleſiaſticã ideo inualida. de quo plene p Dec.
in. c. eccleſia. S. Mariæ fol primo de conſt. & in auct. caſ

ſa & irrita.C.de ſacroſan.eccle. Ad declarationem vero d.
l deo nobis.ibi nullo eis obſtaculo ſeu impedimento ex
ſanctimoniali conſeruatione generando uide oino Ale.
in conſ.cxxxviiij lib.ij.Deci.in cōſ.cxiij.& cccccdxxiiii.
187 Secundo vult.Bart.✠ ꝙ ingrediens monaſterium di-
catur laicus ſicut uiuens moritur,ut inquit gl per illū tex.
in.l.qui duos ff.de manumiſſ.teſt.& Bal in.l.fi.ad fi.prin-
cipii.ſ.de bon.quæ lib.dum dicit in extremis exiſtētem,
nec omnino uiuere,nec omnino mortuum eſſe.Ideo di-
cebat Pau.de ca.in.§.fi.l.peculium ff.de leg ii. magnam
eſſe differentiam inter legatum factum poſt mortem ali-
cuius uel illo moriente.faciunt quæ tradit Dec.in.l.ii.§.ii.
in.iiii.col ff.ſi cer.pet.& pulchre Aul.gelli.c.xiij.libro.vj.
noct attica.quærens quando moriens moreretur,quum
iam in morte eſſet,an tunc & quum in uita foret.& quan
do ſurgens ſurgeret quum iam ſtaret,an tunc & quū ſede
ret.& qui artem diſceret quando artifex fieret quum iā
eſſet,an tunc quum etiam nō eſſet, & in ꝓpoſito noſtro
dicit ꝙ Plato neque uitæ id tp̄s,neque morti dedit.idēꝙ
in oī cōſimilium rerum diſceptatione fecit, uidit quippe
vtrunque eſſe pugnans, neque poſſe ex duobus contra
riis altero manente,alterum conſtitui qōnēꝙ fieri per di
uerſorum inter ſe finium mortis,& uitæ cohærentiam,ic
circo peperit ipſe expreſſitꝙ aliud quoddam nouum in
confinio tp̄s,quod uerbis ꝓpriis atque integris repenti-
nam naturam appellauit.
Et q̄uis ingrediens monaſterium laicus dicatur,tamen
non valet ſtatutum laicorum diſponens hoc caſu circa
188 laicum,puta ꝙ ingrediens monaſterium non ſuccedat.*
ſm cōiter doct.contra Bar.q̄a retraheretur q̄ ab ingreſ-
ſu religionis quod eſt a lege ꝓhibitum. & quia ꝓximus
religioni ꝓ religioſo, hr̄.l pe cū gl ff de mili.teſta.ſcd̄m
quoſdam,ſed non eſt bona rō ut per Dec.in.d.c.in pn̄tia
col.xxxi.uerſi.quid tn̄ tamen.
189 Tertio vult Bar.* drīm eſſe inter ius quæſitū & q̄ren
dum.ut in quærēdis poſſit fieri ſtatutum,ꝙ liget clericū,
eique p̄iudicet,ſecus in quæſitis,hoc latius cōprobat De
ci.in d c.eccleſia.col xxiiij verſi.tertia cōcluſio, & in cōſ.
cclxviiii.col iiij.ſed non ſubſiſtit cū laicorum ſtatuta ec-
cleſiæ obeſſe nequeant, faciendo de ea vel eccleſiaſtica ꝑ-
ſona mentionem etiā in quærendis.ut uolunt cōiter doc.
190 & relati Bar.īpugnantes *. & Petrus de ancha.in cōſ.clvi.
incip.opt rōnibus & Alex.conſ.ccxi. col.fi. lib.ii. & ad
declarationem illius not.tex.l ſtichus ſeruus,in prin ff.de
man.teſtamento alleg.hic per Bart. ꝙ diſpō conferens ef
fectum ſuū in tp̄s inhabile non valet, uidenda ſunt quæ
excutiendo rōnes dubitandi, & decidendi diximus. ſuꝑ.
Quarto Bart.deciſā qōne ſe ſubmittit iudicio theolo-
gorū,& determinatiōi ſanctæ matris eccleſ.& recte,quū
191 male dixerit.ut uidiſtis ſupra.*. & talis ꝓteſtatio ac ſub-
miſſio excuſat ab hæreſi, & a peccato dūmodo quis ſit
paratus errorem ſuū corrigere,Barth uerone in caute-
la clv.incip.bonum,Iaſ.ſupra in rub. de ſumma trini. &
192 Dec.in.c cum m.ferar.col.vij de cōſti.& ſimili ꝓteſtatiōe
✠ vſus eſt Bar.in uariis locis,& fere ſemper a uia ueritatis
eum tunc deuiaſſe inuenies,uide eum in.l.ſequitur.in.§ ſi
viam.col.j.ff.de uſuc qui in arti. ibi examinato ſubmiſit
ſe poſtea determinationi ſan.matris eccleſiæ,& theologo
rū,q cōtrariū firmāt.ut p Alex.in cōſ.clxxxv. col pe in
fi lt ŋ & cōſ.xxxiiij.uol iij.&.cxviiij.uol iiij.& eūdē Bar.
in.l.reſcripto in.§.fi ff.ad municipa.quē reprobant Iaſ in
l.placet.col fi.& purp.xxii ſuꝑ.de ſacroſ. eccle.& Dec.in
d c.eccleſia.col.xxiii.
Quinto vult Bar not.cōcl.ꝙ tn̄ poſſit ſtatutū q̄tum
pactū iur̄o firmatū,de quo diximus in p̄cedēti q.in verſ.
Quarto cōcludit Bar.q̄ male vr̄ loq,dicēs ualere pactum
iur̄o firmatū ꝙ ingrediēs monaſteriū nō ſuccedat, q̄a cō
tra bonos mores ē,retrahēs ab ingreſſu religionis,ꝗ &c.
c.nō ē obligatoriū.de re.iu.i.vi § ſed & ꝭ pn̄ti,ī a uc.de
199 ſim.epiſ.& q̄a ut dixi ſtatutū nō ualet * ꝗ nec pactū,ad q̄d

& in prima editione iſti° repet.allegabā in terminis Soci.
in.l ii.col iiij ff de his quæ pœnæ noie.& in cōſ.clxxxxiii.
col.fi.faciunt quæ dicam in ſequenti quæſtione.
De intellectu uero d.§ ſed & hæc p̄ſenti.✠ unde ſumi- 194
tur auc niſi.C ad trebel.uide Fulg.in cōſi liii.Roma.cōſi.
cexcvi Barb in cōſi xiii.&.xx.lib j.Alex.in cōſi.xiii.col.
xiii col.ii.& cōſi xxxv uol.iii.Cor.in cōſi.xviii.& ccliii.
uol.iiii.Soci.conſi.xcii.lib primo Deci in.d.capitulo in
præſentia.col xxv cum ſequen. ubi Paris.num.cxxxv.
cū ſequen.eundem Dec.in conſi. cclviiij.& dclxxiiii.Iaſ.
in conſi.ccxii.uol ii.cum aliis quæ adduxi in.l.ii.ſ.de pac.
inter emp in.xvii.quæſtione.
Poſtremo aduerten.quia,& ſi Barto.non ſoluat qōnē
per eum principaliter motā de pacto conſeruatiuo ſucceſ
ſionis tēpore ingreſſus religionis facto ſtāte ſtatuto exclu
ſiuo,de quo per eum arbitrantē ex deceſſiōe alterius quę
ſtiōis ſatis reſpō.ꝙ ubi ualet ſtatutum ualeat & pactū. &
vbi non ſubſiſtit ſtatutum,non ſubſiſtat etiam pactū ſed
ut diximus nec ualet ſtatutū,nec Bar.argumentatio de pa
cto ad ſtatutum,& econtrario concludit, ut uidimus in
præcedenti qōne in uerſi.iiij.cōcludit Bar.& cōſequenter
data inualiditate ſtatuti ſuperuacuum eſt de pacto conſer
uatiuo ſucceſſionis aduerſus ſtatutum tractare.
Scd̄a principalis qō Bar.eſt * an ualeat pactum de per- 195
dendo iure ſuccedendi ſeu de non ſuccedendo:facio regu
lam negatiuam ſecundum Aret & alios ꝙ non ualet hu-
iuſcemodi pactum l pactum quod dotali.C.de colla.ubi
Iaſ col.j.poſt relatas aliorum rōnes hanc aſſignat, quia a
pari ꝓcedunt aditio,& repudiatio.l.his pōt.ff de acq.hæ
redi ideo ſicuti uiuentis hæreditas adiri nō pōt,ita nec re
pudiari.l.qui ſupſtitis ff.de acquir.hæredit & ſuit Rimin.
hic in vlti.col.quā tamen improbat Deci.in.d.l pactū me
liorem aſſignari poſſe dicens,videlicet ꝙ ſicuti hæreditas
pacto dari non pōt.l.hęreditas.ſ. de pact.conuen.l.pactū
ē.eo ita nec remitti,argumen.d l.is poteſt facit.§.cōditio
l.iij ff.de adimen.lega.vbi ſm Cur.conditio,quæ non da
tur nec etiam adimitur,& ſuit Sali.ibi de quo nonnulla,
vt puto,ſcripſi in.l.prima.ē.eodem titulo.
Sed mihi non ſatisfacit,ideo enim hæreditas pacto da
ri non poteſt:quia lex pro inconuenienti & abſurdo ha-
bet quempiam pacto ſibi auferre vel reſtringere teſtandi
facultatem l.ſtipulatio hoc modo.ff de verb.obli.l.pactū
quod dotali.ē.eodem.l.ſi fratres.in.§ itē reſpon.ff.pro ſo-
cio.quæ ratio ceſſat in repudiatione ſiue remiſſione here-
ditatis,igiť nimirū ſi diuerſa eſt iuris diſpoſitio,✠ vbi con 196
trariorum nō eſt eadem ratio.l.fina.ad finem ff.de legat.
tertio Are.inſtitu.de his qui ſunt ſui vel alie iur.& Socin.
in rub.ff.de acquiren poſſ.Præterea ꝙ ratio Salice.& De
cii non procedat probatur.nam filiis pacto datur hæredi
tas vt diximus.ē & tn̄ nō adimitur.d.l.pactum.ſ.de colla.
Aliam rationē aſſignat hic Aret.col.iiij.per text.l.ſi qn̄
in.§.illud,ibi meritis magis filijs ad paterna obſequia pro
uocandos quam pactionibus aſtringendos,quam ratio-
nem etiam ponderauit.Cor.xxx.col.iii.lib.ſecundo.
Sed hæc ratio non eſt generalis,vt eſſe debet,quū tex.
ille loquatur ſolum in filiis & cōcluſio generalis ſit, ꝙ nō
valeat pactum de non ſuccedendo. Difficile eſt bonam
& realem rationem aſſignare,quamuis iura ſint clara,ſed
poteris recurrere ad unam ex aliis quas refert Iaſ.in.d.l.
pactum quod dotali,col prima.
Limita primo ſecundū Barto.hic * quādo pactum ha 197
bet mixturā delicti.l.prima in.§.ſi parēs.ff.ſi quis a paren.
fue.man.ſecundum unam lecturam,quando uidelicet pa
ter capit pecuniam a filio pro eius emancipatione,inita ſe
cum pactione de non ſuccedendo. Valet enim etiam ſi il
le tex.de pacto mentionē non faciat.probat tamen a for
tiori,Iaſ.hic lim.hanc nititur defendere, ſed reprobatur p
Deci.in.d.l.pactum,col.v.infra de collatio.& per A queſ.
alia ratione in.d.l.ſtipulatio hoc modo,col.v.quia ſi cape
re pecuniam pro emancipatione filii delictum contineret

ſequeref pactũ non dẽre ſubſiſtere.l.ſi.vnus.§.pacta quæ cõtra.ff.de pac ſed ſallit q̃a delictũ non eſt in pacto, ſed in receptione pecuniæ ſcdm opinionẽ Barto & aliorum. Item pondera ꝙ tex.in.§ ſi parẽs,nõ fundat ſe in delicto, nec de eo meminit Ideo verius mihi videtur,ꝙ hic in ult. colũ.dicebat Rimin ꝙ pater recipiendo pecuniam a filio emancipationem ſibi vendere videtur, Ideo inconueniẽs legiſlatori viſum fuit patrem ipſum in bonis filii poſtmodum ſuccedere, prout etiam dicitur in liberto in l.etiam in § ſi quis nummos.ff de bon.liberto vel quia vt dicũt Mode repeten.in d l ſtipulatio hoc modo concepta.col. fina ceſſat ratio propter quã prætor contra tabul patri cõceſſit,de qua in.l prima in prin ff.ſi qs a paren.fuer.man. quia videlicet per emancipationem cõſequitur a patre beneficium quærendorum bonorum quæ patri acquiſiuiſſet ſi in poteſtate remãſiſſet,ſed quãdo pater filium emancipat accepta pecunia tanti videtur æſtimare dãnum, qđ ex emancipatione ſentit,quanta eſt accepta pecunia. vnde quum nullo incõmodo ex tali emancipatione affici uideatur, prætor ei denegat bo poſſ.cõtra tab.facit tex.l.ſi ita ſtiplo.ff de bon.libertor.ibi tanti operas æſtimare.

198 Secundo limi ✠ qñ paciſcens tantũ accepiſſet, quantũ erat eius legitima.d.§.ſi parens, ſm Bartol hic cũ quo alii tranſeunt, vt Alexan conſi clxxx.cũ ſequ lib.v.Aquen. in d l.ſtipulatio hoc modo,col v.Deci.in d.l.pactum ꝙ dotali,etiam col.v ubi ſubiungit ꝙ etſi iſte intellẽ ſit bonus ad ſecundum reſpon §.ſi parẽs nõ quadrat ad primũ vbi parẽs a ſucceſſiõe repellitur,qñ pecuniã accepit, Ideo ad primum caſum dicit eſſe tenendam ſolu. ꝙ ſit aliud in patre, argumen.l.ſcripto in fi.ff unde lib & ſuit Roma.in d.l.ſtipulatio.Sed bona ratione dãnatur ibi per Aquenſ. in.v.col quia æquiparanſ in propoſito pater, & filius accipientes pecuniam ꝓ renunciatione ſucceſsionis.l.ſi quãdo in §.illud,iuncto fine,infra de inoffici.teſtamen. & ſic ſi parens procedit etiã in pacto a deſcendente facto, ut ꝑ Bal.in conſi.cccxi uol.quinto, & Abb in conſi.cxvi.uolu.ii.Sed non eſt uerus intellẽ Barto.hic ad.l.pactũ, infra

199 de colla.ꝙ ibi minus, quam ſit legitima acceperit, ✠ ſed intelligitur in ſucceſſione ab inteſta §.ſi parens in ſucceſſione contra teſtamentum,ut pulchre declarat Sali in.d.l.pactum, dicens filiam ibi nõ prohiberi ab inteſtato patri ſuccedere,quia tunc uocatur tacito eius iudicio.l.ſi quis cum nullum.ff.de iure codicil ſed contra teſtamentum uenire nequit,ſi quantum ſatis eſt habuerit,hoc eſt legitimam, alias ſecus ut ibi a contrario ſenſu,ut ſaltim agat ad ſupplementum,argum.tex in.l ſi quando in §.illud.j.de inoffi. teſtamen.latiuſq; infra dicam.Et in § ſi parens accepit pater pecuniam pro legitima competentem, ut intelligit Aquenſ.loco prælleg.quod ꝓbatur.quia Iuriſconſultus ſubiiciendo alterum caſum alternatiue dicit uel poſtea filius tantum contulerit patri, quantum ſatis eſt.Ex quo datur intelligi ꝙ etiam in caſu præcedenti de emancipatione pecuniam cõpetentẽ cõtulit:quia una pars alternatiuæ ꝑ aliam declaratur.l utrum.ff. de petitio. hæredita.l.prima ff.de reb dub.& ponitur alternatiua inter æqualia uel pa-

200 rum diſtantia ✱ vt ꝑ illum tex declarat Soci.in.d l.prima col.prima, & conſequenter, ꝙ tantum acceperit pater filium emancipans in primo caſu quantum in ſecũdo poſt emãcipationẽ & ubi id, quod datũ fuit, eſſet minus legitima, peti poſſet illud minus, ut per Alex.in conſi.clxxx. lib quinto. Alium intellectum ad.§.ſi parens, dedit Cor. in d.l.pactum,col.pe.j.de colla ſed non placet.

Poſtremo aduertatis ꝙ procedit iſta limita ſecundum iura antiqua, ſcdm quæ ſufficiebat habere legitimã quocunq; tit.l.papi §.ſi quis mortis ff de inoffi.teſtam Aliud eſt de iure nouiſſimo auctenticorum, ſcdm quod oportet iure inſtitutionis legitimam relinqui.§.aliud quoque capit.in aucten.ut quum de appellatio.cogn ita Bart.ad ſi.d.§.ſi parens Et poſt Roma ſequitur Cor.loco ꝑalleg. Et Aquenſ.in d l.ſtipulatio, colum.quinta ſubiungẽs imputari in legitima quod datum fuit prout ẽt conſuluit Alex.in conſ.clxxx.volu.v.quibus conſideratis eſſet hodie correctus ille.§.ſi parens. ✠ Sed oppo pulchr. voluit Alex in loco ꝑallega.dicens,ꝙ licet tutius ſit ad euitandas opiniones facere teſtamentum, & iure inſtitut. a patre filio, uel econtrario aliquid relinqui, quod q; in legiti-

ma imputabitur pro renuſione hæreditatis datum, tenet tamen poſt Angel. ꝙ etiam ſi nihil iure inſtitutionis relictum fuerit non poſſit teſtamentum quærellari, quia excluſus a legitima non eſt de neceſſitate inſtituendus, ut per eum vñ quũ iſte q fecit pactũ de non ſuccedendo ſit a legitima excluſus non eſt de neceſſitate inſtituendus, iõ ꝓteritus non quærellat 201

Tertio limitatur ✠ qñ interueniſſet iuramẽtũ ꝑ text.c. quãuis.de pactis in vi q; lim.reſtingit quadrupl̃r ꝩ Aret. alias ponit Deci.in d.l.pactũ j. de colla.ubi nouẽ modis limitat tex.c.q̃uis.ultra cuius dicta, & quæ reꝑtẽ.ſcribũt in.d c.quãuis.uide Ange.in cõſ.xciiii in nouiſ.Aret. in l.qui ſuꝑ̃ititis.ff de acqui hær.Bologni.in cõſ. xxxv. col.pe Deci.in l.qui ſe ꝑ tris in vlt no.j. vnde lib. & in cõſ.ccvi.&.cclvi.& ꝑiter in conſ.clxxx cũ ſeq. vbi tan- 202

git not illam, & quotidianã q̃õnẽ ✠ de filia renunciante bonis paternis, maternis, & fraternis utrum poſſit rõne enormis uel enormiſsimæ læſionis non obſtante iuramento contrauenire: quãquidem mãm tãgunt ẽt idẽ Deci.in conſ dcxvi.laſ in conſ.clxxvii. lib.ii. & cxxxiij.lib.iii. Curt.iunior in conſ liii.ci.&.cxli.Math. de afflic.in deciſione regni.cccxxii. 203

Limi.ẽt tex.d.c.q̃uis ✠ ut nõ ꝓcedat qñ ꝓmittit quis cũ iuramẽto de non ſuccedẽdo, ſi monaſteriũ ingrediaſ, ut ꝑ Soci.in l.ii col iiii.ff de his q̃ pœnæ nomi & in cõſ. clxxxiii.& Cor.in cõſ cclxxii uol. iii.rõnibus de qb ibi ꝑ eos.Reſtrigẽdo ſm Soci in ꝑalle cõſ col.fi.qñ paciſcẽs abſolute, & indiſtincte ſe excluderet ſiue ingrediaſ mo- 204

naſteriũ, ſiue nõ q̃a tũc ceſſat rõ d §.ſed & ꝩ ꝓſenti, ut ẽt ꝑ Cor ꝑalleg ✱ Sed nõ aduertit Soc.dicũt aliq ad aliud, ꝙ renũciatio collata cẽſet in tp̃s deferẽdæ hæreditatis & ſub condi ſi renuncianti deferaſ, ideo quũ reperiaſ renuncians religioſus tpe, quo defertur hæreditas deficit cõditio, & admittitur monaſteriũ cui renunciatio nõ nocet, quũ ſibi ĩmediate, & monacho lex deferat hæreditatem ꝑ iſ monachi ſm Ioã.an & Cano.ĩ d.c. in ꝑñtia. & dicit Soci.in conſ ccxlv.colum.fin.ꝙ ab iſta opi.in iudicando nõ recederet 205

Sed inſtãt præfati Moder.✱ q̃a imo hæreditas monacho ĩmediate defertur, & media illius ꝑſona monaſterio q̃riſ ſm Bar in l tutor.ff de bon poſ.quã opi tanq̃ ueriorẽ defendit Soci.in conſ lil col.ſi. li.iiii.& latius in repe. l.primæ.fol.vii.viſi Circa tertiã.q.Bar.ff.de vulg. ubi loquuntur ſcrib.& ut ait Aret. in.l.is põt col v.ff de acqr. hær.Canoniſt opi ẽ ꝯ tex.ĩ l deo nobis ẽ de epiſ.et cler. 206

Sed aduerte q̃a ſi renunciatio in tp̃s hæreditatis deferẽdæ collata cẽſetur: quo tpe renũcians religioſus inuenitur vĩ dicẽdũ renũciationẽ monaſterio obeſſe nõ poſſe, ſiue dicamus hæreditatem ĩmediate deferri monaſterio, ſiue monacho, & inde monaſterio media ꝑſona monachi, q̃a oĩs uoluntas monachi eſt in monaſteriũ trãſlata.c.nolo, &.c nõ dicatis.xij.qõ.j & poſt ingreſſum mõaſterii monachus nullã hẽt rerũ adminiſtrationẽ.§.illud ẽt determinamus. in auct.de monach.& auct.ingreſſi.õ.de ſacroſã. eccle.eius igitur factum nõ poteſt monaſterio.ꝑiudicare.

Melius eſt itaque dicere ✱ ꝙ quum iſtud monaſterio quæratur propter monachum cum quo tranſit in monaſterium ut per Bald in conſi cccxciiii.incipit. magna eſt quæſt.ad fin.lib quinto.Monaſterium ueniens ex perſona monachi eius facto ſtare tenetur, maxime cum ueniat titulo lucratiuo, ut per Deci. in.lege ex qua perſona ff. de regul.iur. & obligatio monachi ante ingreſſum contracta in monaſterium tranſit, ut in dicta auctori. ingreſſi, traditur.& iſtud ꝓcedit etiã tenẽdo opi. Ioã.an 207

q: tæ apud Canoniſtas eſt cõit. & ſeruãda in terris eccleſię
ſecundum Pariſi in.d c.in præſentia fol.pen.num. cciii.
cũ ſequenti, quia ratione præſcripta renũciatio, & cõuen
tio monachi nocebit monaſterio.
Quia tamen periculoſum eſt litigare vbi ſunt opinio-
nes do ✠.tutius eſt facere dictã conuentionẽ, & pactũ cũ
208 conſenſu monaſterii, ✠ quod in quærendis poteſt præiu-
dicare. vt per Deci.in conſi.clxix col.iiii.
Sc̃do reſtringitur lim. prædicta quãdo taliter paciſcẽs
209 eſt proximus ad ingrediendũ • quum tunc veriſimile nõ
ſit ꝙ propter pactum ab ingreſſu retrahaẗ, vt per Deci.
in.d.c.in præſentia.col.xxix.verſic.poſtremo.magis ta-
men tutum eſt vt dixi ad abundantem cautelã facere pa
ctum, & conuentionem cum conſenſu monaſterii
Duas alias limit.ad.c.q̃uis.poteritis videre per Deci in
conſi ccvi.&.cclxvi.
Et de filia quæ renunciauit bonis paternis cũ iuramẽto
210 ſalua legali excheyta ✠ ponit Gui.pa.i.q.cxcij.declarãs cu
ius efficaciæ ſit talis renunciatio, & qualiter intelligatur.
Et an pactum initum cum ſecũda vxore quod filii ex
ea ſuſcipiendi nõ ſuccedãt in feudit valeat, & poſſit remit
211 ti per ipſos paciſcentes ✠ ponit Iacob.de Sctõ ge. in trac.
feudo in ulti.col.Pau.de ca in cõſi.cci.uiſis impetrationi-
bus in antiquis, & Deci.in.l pactũ col.v.j de colla.
Tertia principalis qõ Bart.eſt an valeat pactum de ſuc
cedendo, & concludit ꝙ nõ iuribus hic per eũ allegatis,
212 ✠ rõnem ampliationis, & lim.uide ordinarie p Deci in.d.
l.pactum quod dotali ſ.eo.vbi ẽt contra cõem tenet pa-
ctum tale iuramento firmari ſed eius motiuis patet ſol.ex
his quæ diximus ſ.in.v not ampliatione.prima.
Secundo ex prædictis inferẽdo cõcludit Bar.ꝙ ſi pro
mitto ꝙ ſis meus hæres, vel mihi ſuccedas aut ꝙ te meũ
hæredem inſtituam, non valet quod agitur, q̃uis iecus ſit
ſi promittam oĩa bona mea poſt mortẽ meã. & ſic uis eſt
in conceptione uerborum. • ideo caueant taliter paciſcen
213 tes, vt conſulant peritos: vt per Deci in l pactum.col.ti.j.
de collat & in conſi.ccxxv.ccc.dclv Iaſ.in conſi.xvii.col.
fi.lib.i.& cõſi.lx.in eo.& cõſi.dxxiii.uol.iiij. Cur iunio
rẽ in cõſi.xv.& xxv.col.fi.& lxxxi.Ruinũ in.l.j.in.§. ſed
ſi mihi col.pe ff.de uerb obl.& ad declarationẽ p̃dictorũ
vide ẽt Dec.in cõſi ccccxciiij col.j.vbi poſt Bart.Alex.&
alios ibidẽ relatos cõcludit ꝙ ſunt certi modi ſuccedendi
cõſtituti a iure, uel ſm legẽ.xij.tab.aut iure ſanguinis uel
iure ultimę uolũtatis ſolẽnis: vñ infert nõ ualere cõuentio
nẽ factã inter duos, ꝙ altero præmoriente alter ſuccedat:
quia iſte modus ſuccedendi non eſt a iure approbatus.
Et ſi factum ſit pactum ✠ ꝙ primogenitus ſuccedat, an
214 ualeat, & tolli ac remitti poſſit a paciſcentibus? uide quæ
ſcripſi ſ.ad fi præcedentis qõnis, & deciſionẽ capellæ tol-
loſanæ.ccedii cum ſequentibus. & Gui.papę in quæſtio.
cclxvii ubi dicunt ualere donationẽ factã primogenito
de tali re nec poſſe reuocari.de primogenitura plura ſcri-
pſi in ꝓœm. ff.orũ in.§.nos uero.in uer diſcipuli vero.
Tertia concluſio quæ ex dictis Bart.colligitur eſt ꝙ
215 promiſſio omnium bonorũ ſuorum poſt mortem pro-
mittẽtis dicitur donatio cã mortis ex quo facta eſt men-
tio mortis niſi actũ inter partes fuerit, ꝙ eſſet donatio in-
ter uiuos; & ſiue ſit donatio cã mortis, ſiue donatio inter
uiuos valet ut hic per eum quem docto.cõiter ſequunẗ
vide Rimi.ſ.in tertia col. Alexan.in cõſi xiiij.uol.primo
oẽs ſcribentes in.l.quæ dotis ff ſol.ma. Pariſium in cõſi.
xxvi.lib ii.ſed quia Bart.referendo glo.loquitur quãdo
eſt facta mentio de p̃ſentibus, poſtea examinando qõnẽ
non requiritur facta n fuiſſe mentionem de præſentibus,
Dubitari poteſt an iſto caſu quãdo promiſit quis ſimplr
oĩa ſua bona poſt eius mortẽ ueniant etiã futura omnes
Moder.concludunt ꝙ non per regulã.l.ſi ita.ff de au. &
216 argẽ.leg.ꝙ ad præſens tempus refertur diſpõ. • & in qua
liber ordinatione procedit, ut per Barb.in conſi.vi.volu.
iij Feli.in.c.ſi de conſt.Iaſ in.l.ſi pr̃.col.ij j.de inoffi.teſta.
& in conſi.v.lib.iij.& in ꝓpoſito ꝙ ad præſentia tãtum
referatur, vult hic expreſſe Bar.in verſi.itẽ de fructibus.
& licet loquatur de donatione inter viuos militat tñ eius
ratio etiam in donatione cauſa mortis.
Sed oppo.tenet Alex.in.l.ſtip.hoc mõ col.iiij et ſeq̃nti
verſi.ſed quid ſi dixi dono tibi.ff.de ṽb.obl. quia agitur
de modico pręiudicio, ꝑpter reuocationẽ, ideo includunẗ
futura.l ſi.C.quæ res pig.ob.poſ ꝓ qua opi.adducit tex.
in.l.quoties in § ſi cum glo.ff.de vſufr.
Non eſt recedendum a præcedenti opi.per regulã.d.
l ſi ita cum aliis.ſ.allegatis, & .j.allegandis, dicat Alexan.
l quicquid velit, optime in rõne probat, dum ait quia præ
ſens tempus ſemp intelligitur. & in qõne noſtra eſt ṽbũ
mea, ſicuti in.d.l.ſi ita.item in.d §.ſi.cum gl in qua ſe fun-
dat Alex oppo.probat, quia in ſecunda ſol. referendo ſe
ad l ſi ita. & ſic quieſcendo uoluit glo.futura minime cõ-
prehendi.aliter ẽt ſolui poteſt iſtud contrariũ.d.§.ſi.vt per
Bart.in.d.l.ſi ita col.ii.Nec facilitas, & poſſibilitas reuocã
di cõcludit ꝙ de modico præiudicio agatur, patet ex d.l.
ſi ita.loquẽte in legato ad nutum reuocabili.d l.iii.§.ſi.cũ
l.ſequenti ff de adim leg.& tamen ad futura non extẽdi
tur. & l.ſi.prælle.ponit caſum ſpecialem, & ſingularem
ut ibi p Bar.& doct.& Bar.in.d l.ſi ita col.prima, fateor
tamẽ ꝙ ſi facta fuerit dona cauſa mortis de omnibus bo
nis præſentibus, & futuris eam validã eſſe • ut per Aquẽſ. 217
& Dec.in l.licet ſupra eo tit.& per Mode.pap.hic.
Quarto cõcludit Bar valere donationẽ oĩum bonorũ:
quia de præſentibus tantum intelligitur, & de acquirẽdis
in futurum teſtari poterit ✠ iuribus hic per eum alleg. la- 218
tius p Alex.in dicta.l ſtipulatio hoc mõ cõcepta col.iiii.
uerſi itẽ in quantũ dixit Bar. Xp̃oſ.por. inſti.de pupil.in
§ liberis in glo.fina. Iaſ in cõſi v col ij.lib.iij.ubi dicit ab
hac concluſione neminẽ diſcrepare.ideo in conſulendo,
& iudicando ab eadẽ non eſſe receden.ualet itaq; in præ
ſentibus: quia in futurũ acquirere poterit, ſcd̃m præſum-
ptionẽ legis.ut.j.arb tutel.l.ſi defunctus. ✠ & in l.cura. 219
in.§.deficientium.ff.de mu.& hono.& de illis teſtari et ſic
talis dona.non aufert liberam teſtandi facultatem.
Exornare aũt poſſes illum famigeratum tex.l.ſi defun-
ctus.ultra ſuperius allegata ex dictis Roma.in conſi.clix.
col.ii & ccxlvii.&.cccxlvi.col.fi.Are.cõſi.xiij col.ii.Bene
dic c.cõſi.xiii.Ale.cõſi.lxxxii.col fi.l.ii.et cxxvii ad fi.uo
lu.v.Cor in.l.cũ oportet.ad fi.prin.j.de bo.quę lib.Soc.
in.l.ii.col.fi.ff.de excep.Dec.in cõſi.dxxv.col.iii et fi.Iaſ.
in l.decem.col.viii ṽſi item ꝑpter.ff.de uerb.obli.& in
auct.ingreſſi.in.v.no.ſ.de ſacroſan.eccle.dicentem poſſe
teſtari, qui in præſentiarum nihil hẽt, dum poſſit hẽre in
potentia, ſicq; ut hic in.iiii col.Bal.ait ſi contingat.donan
tem nihil poſtea acquirere. ✠ non tamen irritabitur dona 220
tio.quia ſufficit potuiſſe habere hæredem.
Intellige prædictam concluſionẽ Bart.niſi dicta dona
tio fieret in pœnã reuocãtis.uel mutãtis teſtm̃: quia uide-
retur auferre liberam teſtandi facultatem, ideo non uale-
ret.d.l.ſtip.hoc mõ concepta.ubi Bart.& alii, late conſul
uit Alex in conſi.clvi.lib.vii.ubi dicit ꝙ licet hæres non
poſſit infringere donationẽ a teſtatore factã ſed illi ſtare te
netur, ✠ fallit tamen quando facta eſſet in pœnã mutãtis 221
teſtamentum.quod intellige in donatione uli ſecus in par
ticulari puta alicui9 legati ita cõſuluit Dec.in cõſi.ccxcviii.
✠.ſed cõtrariũ cõſuluit Cur.iunior.in cõſi.lvi.col.iii.Ale. 222
in prælleg cõſi.clvi.& Pariſi.in cõſi.lxix.lib.iii.& uere
opi.Deci.eſt contra tex.in.d.l.ſtip.hoc modo cõcepta in
uerb tantũ dare ſpondes.ut ponderat Alex.loco prælle.
col.fi.erat enim promiſſio de re particulari in pœnam nõ
facientis hæredem, & tamen reprobatur, eſt etiam cõtra
doctrinam Bart.& ſcribentium in.d.l.ſtip.hoc modo &
in aliis locis ſupra alleg.qui loquuntur de donatione om
nium bonorũ non expreſſis futuris. & ut dixi de præſen-
tibus intelligiẗ, & tñ ñ ualet, ẽt ꝙ remaneant ſalua futura,
de quibus poſſet teſtari ꝗ nec pariter ualebit donatio ali.

cuiuſ rei particularis, quum non ſit dare rationẽ diuerſita
tis, erit ergo eadẽ iuris diſpõ vulg. l. a. titio ff. de furt. & l.
illud ff. ad l. acquil. item confunditur conſultatio Dec per
tex. l. cum duobus §. item reſpõ ff pro ſoc. vbi. nec tolle
re nec reſtringere ſibi quis poteſt teſtandi facultatem, &
reſpon. Deci in. d. conſi repugnat apertiſſime ille tex Qñ
tamen talis donatio in pœnam mutantis vel reuocantis te
ſtamentum eſſet facta eccſiæ, & piæ cauſæ uiribus ſubſi
ſteret. vt conſuluit Iaſ. alios referens in conſi. clxix. lib. iiij.
intellige &t prædi. ctã cõclõnem niſi in don. oĩum bonorũ
facta a minore. xxv annis vel alias indiſcreto, et ſimplici,
non ſeruata forma, & ſolẽnitate ducalis decreti incip. ma
litiis lib. iii. in Ditione ſabaudiæ, quia eſſet omnino nulla.

Et dum ſubijcit Bar. ꝙ de fructib⁹ teſtari poterit debet
intelligi iuxta terminos glo quando donauit poſt mor
tẽ: ſed in ſimplici donatiõe venirent fructus cum bonis l.
iul. §. ſi fructibus. ff de acti. empt. ſecundum aliquos ſed
loquiẽ ille tex in fructibus maturis in fundo exiſtibus q
pares fundi dicuntur. l fructus pendentes ff de rei ven. cũ
adductis per Roma. cõſi cccix ✠ quare autẽ non veniant
223 fructus Bar. bene intuenti rationem aſſignat, quia quãdo
quis dixit dono oĩa bona mea poſt mortem, intelligiẽ de
præſentibus quæ poſſidebat donator mortis tẽpore, fru
ctus aũt futuros non poſſidebat, ideo nimirum ſi in dona
tione non comprehenduntur.

Nec ſic intelligẽdo deſtruiẽ lectura Bar. quicq̃d dicant
præfati Moder. ex eo, ꝙ donãdo omnia bona poſt mor
tem intelligatur de futuris, quæ tpe mortis habebantur p
regulam. l. in delictis in. § ſi extraneis ff. de noxali. & not.
224 per. Alex in conſi. lix in iij. dub. in v. vol ✠ quia non in
telligitur de futuris bonis, ſed de bonis q̃ nũc, & de pñ:l
habeo, vt tu illa habeas poſt mortẽ meã, ita poſt tmol re
ſpon. & declarãt Alex in d. l ſtip. hoc modo col. iiij. v̇ſi.
ſed q̇d ſi dixit dono tibi & Iaſ. in conſi. v col. iiii. lib. iii. ſe
quiturq; Alex. ibi ſol. Bart hic ad. l. hæredi. j. de pact cõ
225 uẽ. ✠ & talis donatarius cui eſt acquiſitũ ius ex contractu
per vltimã voluntatẽ donatoris grauari nõ poteſt. l cum
maritus § ſi ff. de pact dot. tradit Aret. in cõſi. liij col. pri
ma in fi. & conſi. lxxiii. col. pe. Alex in conſi. cdvi. lib vii.
Iaſ. conſi clxix. lib iiii. & Cur. iunior in conſi lvi vide &t
Ioan fabri in. §. non tamẽ inſti. quibus modis teſta. infir.
vbi determinat econtrario reuocari teſtamentum prius
factum per talem dona. q3 vt ex prædictis patet verum
226 non vr̃. quia teſtandi facultas ✠ per donationem non tol
litur, ſed bene præualet donatio dummodo hæredi aliq̃d
eſſet reſeruatum in aliis donationibus.

Reſtringit &t p̃ di. ctã cõclõnẽ Bart. A quẽ. i d l ſtip hoc
mõ col. ſi. & õ. hac l i. iii. col. qñ talis dona oĩum bonorũ
fieret ab exñte i articulo mortis. & qñ fieret a notorie ꝑ
digo, Cui nõdũ eẽt iterdicta bonorũ alienatio ut p eũdẽ.

Sed aduerte, q̃ a licet Aquenſ in articulo donationis fa
ctæ ab exñte in extremis dicat difficul. atẽ non eſſe a doc.
tactã, tamen eã tãgit Ang. in d. l. ſtip. hoc modo aſſerens
donationẽ ſubſiſtere, q̃ a ægritudo, & ſeniũ de bonis pro
priis diſponendi facultatem non tollit l. ſenium. ſ. q teſta.
fac. poſ. & ſequuntur ibi Moder. Bonon nu. lix. quia ad
huc non ceſſat ſpes, ꝙ alia bona poſſit acquirere, quum
ab alio inſtitui hæres aut legato honorari poſſit, ꝙ legata
rio immediate acq̃riẽ l. cum pẽ §. ſecũdo ff. de leg. ſecũdo.
& tenendo hanc opi. ad rõnem Aquenſ. ꝙ non inſpicia
tur ꝙ aliquo caſu ſpeciali poteſt euenire l. ergo §. primo.
ff. de fideicõmiſſ. lib Reſpõ. ꝙ intelligitur, quando illud
euenire poteſt de iure ſpeciali contra diſpõnem iuris cõis
alias ſecus. vt per Bar. in d. § j & Deci in. l. poſtq; liti col.
fina & eo. ſed hæreditas, et legata acquiri poſſunt ſecundũ
iuris communis diſpoſitionem, ergo.

227 ✠ Dictum tñ Aquenſ adhuc uerius, videtur, ualet n.
donatio omniũ bonorum præſentium quum lex præſu
mat donantẽ ex laborib⁹, & induſtria poſſe in futurũ acq̃
rere. d. l. ſi defunctus, & de ac acq̃ ſitis inde teſtari vt hic et
in. d. l. ſtipulatio hoc modo, uult Bart. & ipſe Aquẽſ ſed
vbi in extremis laborat ceſſat talis præſumptio, & omnis
verisſimilitudo, licet aliquo caſu ſpeciali id poſſit continge
re, attendimus autem veriſimile, & non poſſibile. l. nõ eſt
veriſimile. ff. quod met. cau. cũ aliis allegatis per Deci in
c. propoſuiſti, col. vi verſi. ſed ad hoc, de proba. & dicam
j in limita ergo &c.

Rurſus conſidera circa prædictam rationem doctorũ,
ꝙ valeat donatio oĩum bonorum, eo ꝙ futura nõ inclu
dantur per regulã. d l. ſi ita, ut. l. fina § primo. ff. de lega. ſe
cundo quia nõ videtur bona quũ donatio ſit beneficiũ 228
in quo latiſſima fieri debet interpretatio. c cum dilecti, de
donatio. Et propterea in beneficiis conceſſio futura com
prehendit. c. quia circa, de priuileg. regu. d. l. ſi ita, nõ vide
tur cõuenire, accedant, quæ ſcribit Alex. in cõſi clxxviii.
volumi ſecundo, dum ponit, quod in materia large inter
pretanda in diſpoſitione vniuerſali ueniunt futura.

Melius eſt ergo dicere ſecundum quoſdam futura nõ
comprehendi ex veriſimili mente donantis, qui non præ
ſumitur elegiſſe uiam per quã iudicium ſuũ impugnetur.
l tertia ff. de milita. teſtamen. Item quia futura cũ præſen
tibus donare quis nõ poteſt, nimirum ſi in generali diſpo
ſitione quæ ad impoſſibilia non adaptatur nõ cõprehen
datur l. lucius. § penul. ff ad municipa. cum ſimilib.

Tenenda eſt tamen ratio de qua. ſ. per doct aſſignata
quæ probatur per d. l. ſi ita, in fine. vbi Iuriſconſultus aſſi
gnando rationem quare ibi diſpoſitio futura non cõpre
hendat, dicit: quia hæc demonſtratio meũ, præſens nõ fu
turum tẽpus oſtendit. Ergo eadem ratione ſi dono bona
mea de futuris non intelligitur, maxime quum de eis q̃s
cogitaſſe non cenſeatur ſecundum Barto. ibidem, licet igi
tur donatio ſit fauorabilis, & late interpretanda nõ eſt ta
men dicen. fieri debere interpretationem, vt comprehen
dantur futura, quando dono omnia bona mea contra ra
tionem text. d l. ſi ita per ſupra allega.

Et faciunt prædicta ad q̃õnem Alphonſus Lucretiæ 229
eius vxori omnia nomina debitorum in teſtamento lega
uerat Dubitatur utrũ futura & acquiſita per teſtatorem
poſt confectionem teſtamenti comprehendantur in lega
to? Pro parte affirmatiua facit doctrina Barto. in d l ſi ita
colum ſecũda, dum vult legatũ ſimpliciter factũ de om
nibus bonis valide omnibus rebus futura cõprehendere
ut ibi per eum ergo pariter iſtud legatũ de omnibus no
minibus debitorũ futura comprehendet, quia ubi eadem
ratio, ibi idem ius. arguitur enim extra uoluntas teſtato
ris ex illa uoce uniuerſali, omnia, iuxta. l. omnia cum ibi
nota ff ſi cer peta.

Secundo facit doctrina Bar ibidem in uerſic. item hęc
uera, niſi in caſu & latius in. l. ſi cognatis, colũ. ſecunda.
ff. de rebus dub. ubi uult legatum factum cõiunctæ pſo
næ uerbis indiffinitis ad tempus teſtamenti non reſtringi
ſed futura fauore coniunctionis cõprehendere per. d. l ſi
cognatis, ergo legatum iſtud factum uxori, quæ nõ poſ
ſet eſſe magis cõiuncta etiam futura comprehendet, ꝙ ex
preſſe tenet Socin. in. l prima in v. nota ff. de reb. dubiis
licet ad oppo. urgeat tex in. l. fina. §. primo. ff. de lega. ſecũ
do. Gui Socin. nũẽ reſpon. et ſi dubitet, ꝑpterea Moder.
aſten in tracta. de augmento in. xv. principa. concl'o col.
tertia. uerſi. item ſecundum Moder non audent firmare.
Sed ille tex. nihil repugnat, vt probat idem Soc. in. d. l. ſi
cognatis, col. xiij. firmans, ꝙ dubitando loco præall. dixe
rat, nam in d. l fina §. primo acquiſita poſt conditum te
ſtamentum ueniunt in fideicom. de quo ibi, licet teſtator
uſus fuerit uerbis præſentis tẽporis, quicquid dicat Bart.
in. d. § primo, ut ibi declarat Pau. de caſt. & probat ille
tex. in fine dũ dicit ut uniuerſa datis mille aureis reſtitue
rentur rationes ponit Socin. ubi ſupra. Et ꝙ iſte ſit uerus 230
intellectus illius text probatur, quia dubium ibi faciebat
eo, quod teſtator quinquennio ſuperuixerat teſtamento
& amplum reliquerat patrimonium ſicq; multa poſt te
ſtamentum

ſtamētū acquiſiuerat, qō erat an datis aureis mille prout
iuſſerat teſtator cōſequātur lucretiæ hæredes fideic. R ñ-
ſum fuit vniuerſa nō eē reſtituēda ſed faciēdā æſtimatio
nē rerū ſm tp̄s mortis teſtatoris, ſicque vult qđ vniuerſa
cōſequātur nō datis aureis mille, ſed ſoluta rerū æſtima
tione ꝓut erat tpe mor teſtatoris, hoc pacto intelligen-
do rñdeſ ad illud qđ maxime ibi dubōnē faciebat, & eſt
mirabilis deciſio. Tertio, & ulti. cōfirmatur p̄dicta opi
231 ✱ qa rōne cōiunctionis & ſanguinis recedimus a regu-
lis iuris cōis. l. ii. cū gl. ff. de receptar c. ij. ubi Abba. & Io.
de ana. de apoſt. cū aliis de quib' p Bart. & alios in. l. cū
qđ ff. ſi cer pet. & Feli. in. c. literas col fi. de p̄ſump. nimi
rū ḡ ſi diſpō. d. l. ſi ita nō ꝓcedit in legato ita indefinite iā
cōiūctæ pſonæ facto. Prędictis tñ nō obſt veritas in
oppoſitū eſſe vr̄ vt; ꝙ noia debitorum contracta, &
acquiſita poſt teſtamenti confectionē in p̄dicto leg. non
232 cōprehendantur primo ✱ p tex. in. d. l. ſi ita, & . d. §. pri-
mū ubi diſpō teſtatoris ad tp̄s cōditi teſti refertur. & fu-
tura nō cōprehēdit ſicuti regulariter in oī diſpōne con-
tingit, vñ reſcriptū ad lites futuras nō cōprehēdit c. ſi. de
reſcrip. & reſcriptū ad beneficia, poſtmodū creata nō in
cludit clem. literas de reſcri. nec in iudicio venit ius poſt
litis cōteſtationē ortū. l. nō pōt uideri ff. de iudi. nec arbi
triū ad futura extēditur. l. de his ff. de arbi. nec pactū. l.
tres fratres. ff. de pac. nec tranſactio. l. cū aqliana. ff. de trā
ſa. Nec ſtip. vulg. §. griſogonus. nec iuramētū. c. ſi cleric'.
de iure iurā. Nec donatio oium bonorū. ut ē uiſum fuit
Nec mādatū de uſuris reſtituendis ad extortas poſt mā
datū extēditur, Feli. in. c. j col. vi. de reſcrip. ſicque dicen
dū vr̄ ꝙ legatū de oībus noībus debitorum ea tñ com
prehendat q̄ erāt tpe cōditi teſti, nō q̄ poſtea ſupuenerēt
corroboratur p̄dicta concluſio primo qa in. d. l. ſi ita fu
233 tura nō ueniunt ✱ eo qa de eis nō cēſetur cogitaſſe teſta-
tor. ut ibi in. ii. col. ſentit Bart. & clarius declarat Pau. de
ca. in cōſ. ccxxiiii. vr̄ dicēdū. col. ſi. in anti ꝟ rō militat in
caſu nr̄o ḡ &c. Secūdo qa teſtōr cēſetur minus graua
re hæredē ſuū q̄ ſit poſſe l. titia. §. qui in uita ff. de leg. ii.
Et tertio qa i legatis dēt fieri ſtricta interpretatio. l. nū-
mis. ff. de leg iii. Deci. in. l. in obſcuris, & in. l. in teſtamen
tis. ff. de reg iuris. ubi late dixi. Quarto qa ꝓ hac par-
te ē regula. d. l. ſi ita ḡ intētio fundata iuxta. l. ii cū doct.
Bar. ff. ſi qs in ius. doct. nō ierit late hēs in. l. j. ff. de re. iur.
Nō obſtat doctrina Bar. i. loco allegata in. d. l. ſi ita.
qa loqtur in legato oium bonorū ſeu rerū, tūc ueniunt
futura. qa ſubſtam ſeu hæreditatē legare videſ & ſic ma-
gis eſt vlē q̄ gñale ſm eū ibi, ſecus eſſe vult qñ nō eſſet
legatū de tota hæreditate, qa tūc ad p̄ſens referreſ, in ca-
ſu nr̄o nō eſt de tota hr̄duate ḡ &c. & ſic doctrina Bart.
pōt in cōtrariū retorqueri. & ſcđm qđ declarat Pau. de
ca. in. l. pec. in prin. ff. de leg. ii legatū iſtud dr̄ gñale eo,
qa ſub ſe plura continet, non multa ꝓut hæreditas, pe-
culiū, grex et ſilia q̄ uſia dicūtur apta ſui nā recipere aug
mētū, & diminutionē, iō nō eſt verū ꝙ in terminis nr̄is
ꝟ diſpō vlis dicaſ, ī mo gñalis ut uoluit pluries Bar. i. d. l.
ſi ita. Ad ſcđm fundamētū qđ lex ſi ita nō ꝓcedat in
legato cōiunctæ pſonæ facto p d. l. ſi cognatis iūctis ibi
dictis p Bar. & Soci Rñdeſ ꝙ Bar. ibi in aliis terminis
loqtur, ſp. n. ſe refert ad caſum. d. l ſi cognatis. Nā in. l. ſi
ita. col ii ſic ait niſi in caſu. l ſi cognatis. col ii. dicit regu-
la l. ſi ita fallit hic rōne cōiūctionis. ut ſic ſufficiat illi mor
tis tpe cognatū eē, iō pōdera Bar. gñalr nolle ꝓut colli-
git Soc. ꝙ regula. d. l. ſi ita limitetur in legato facto con-
iunctæ pſonæ rōne cōiūctionis ✱. Sed un mō vult ꝙ nō
234 ꝓcedat in caſu. l. ſi cognatis ut ad legatum factū cogna
tis admittātur ēt q cognati repiuntur mortis tpe ſicque
ēt futuri cognati cōprehēduntur. & Pau. de ca. expreſſe
in. d l. ſi cognatis tenet hoc nō ꝓcedere in rebus legatis
cōiunctæ pſonæ, ſed eē tunc ſeruādā diſpōnē. l. ſi ita. iō
autē ueniunt futuri cognati in. d. l. ſi cognatis. ut ibi de-
clarat Soci. col. xii. uer alias āt qa nō agitur de p̄iudicio
hæredis ſed agitur de modico aliorum dāno, quū vnū
legatū ſit cognatis factū arg tex. l. ſi. C. q̄ res pig. ob. poſ.
Ex quo infert nō ꝓcedere qđ ibi dr̄ qñ certa q̄titas ſin
gulis cognatis fuiſſet relicta, qa tunc de magno p̄iudicio
hæredis ageretur iō tp̄s teſti attēderetur. d. l. ſi ita, vnde
vult Soci. nō cōprehēdi futura ubi de p̄iudicio hæredis
agitur ꝓut i caſu nr̄o. q̄ q̄dē ſoci. cōſidō, & limitatio ad
. l. ſi cognatis abſque dubio nō ꝓcedit, quum. l. illa gñali
ter loquatur nec ſe fundet in magnitudine p̄iudicii, ſed
qa mortis tpe illi cognati reperiuntur forte melior rō aſ
ſignari poſſet qa ibi teſtator nō habuit affectionem ad
vnum ex cognatis potius, q̄ ad alium legādo cognatis
in genere, quibus honorē ob cognationē haberi uoluit,
vñ nimirum ſi illi q cognati reperiuntur tpe mortis ad
legatū admittūtur q te. ſic declaratus nihil faceret ad. q.
nr̄am & in caſu tuo ꝓcederet regula in cōtrarium ſtāte
p dictā. l. ſi ita, ut ſentit Dec. licet de p̄dictis nō faciat mē
tionē in c. qm̄ Abb. col. pe. de offi. dele ubi adducendo
p̄dicta iura uti repugnātia dicit. l. ſi cognatis ꝓcedere in
caſu illo particulari, regulā uero eē in cōtrariū ꝙ attēda-
tur tp̄s teſti p. d. l. ſi ita. Ad ultimum motiuum reſpon.
ꝙ ibi adducta ꝓcedunt in caſibus a iure expreſſis rōni-
bus de qbus in eis, ſed regula a qua nō eſt diſcedēdū ad
opp. ſtat firma, & tādē ad decla. d. l. ſi cognatis vide q̄
ſcribit Cur. iunior cōſ. lvii. col. v.
Itē poſſent p̄dicta induci ad aliā notabil. q. teſtator in
ſtituit hęredē filium, & caſu quo decedat ſine filiis legiti
mis, & nālibus filiā ꝓpriā & eius liberos ſubſtituit ✱ vul 235
gariter, & p fideicō utrum naſcituri cōprehēdātur. aut
ad fideicō. tñ ueniāt q tpe cōditi teſti in rerum erāt nā.
Guido papæ q. ccccxi & dcxii. dicit uenire, & cōpre-
hendi ēt naſcituros p. l. liberorum. ff. de uerb ſign. ſed p̄-
dicta vñr repugnare cum diſpō teſtatoris, nō ad futurū,
ſed ad tp̄s teſti referri debeat. Facit rō adducta p Soci. in
d. l. ſi cognatis col. xv. in. iiij. cōcl. & ꝙ nō cōprehendan
tur naſcituri ēt in diſpōne facta p uerbum liberorum te
net Rom cōſ ccxxxi. & Alex. cōſ. clxxxiii col. j & cōſ.
ccxix. ad finē libri. ii poſt plures alios ſeqtur. Soc in. d. l.
ſi cognatis col. xiii. uer. iii ēt colligo, & col xv. in. iiii. cō-
clu. & Moder in. §. qdā recte. l. gallus. id qđ ꝓbatur aſr.
nā uerbum familiæ, & cognationis eſt collectiuum plu
rium pſonarum in diuerſis gradibus exiſtentium ſicuti
uerbum liberorum, Alex. cōſ. xiiij col. iii li. iiij. et ccxix.
ad fi. lib. ij & tñ diſpo. teſtatoris de cognatis uel de fami-
lia nō cōprehendit natos poſt mortē teſtatoris, nec ſe ad
naſcituros extēdit. d. l. ſi cognatis ergo idē in diſpōne de
liberis qa ubi eadē rō ibi idē ius. & ſic diſpō. d. l. liberorū
nō ꝓcedit in relictis nec in mā ſubſtōnū p rōnē de qua
p Soci. loco p̄alle. aliā & aſſignatā p Aret. & ſcueri. i ſub
ſcrip. ad cōſ Soci clij. Sed ueritas ē in cōtrarium in. q.
ꝓpoſita, qa ubi diſpō collata ē in tp̄s alicui' incerti euē
tus naſcituri ac futuri quos tpe illius euentus in rerum
nā cōtinget repiri ex mēte teſtatoris in diſpōne cōprehē
duntur, arg. l. cum pater in. § hęreditatē ad ſi ff. de leg. ii.
Ita poſt Specu. Io. an & alios uoluerunt ſcrib. & p Soc.
cōſ. c. col. ſi. li. iij. Alex. cōſ xxvi. col. ſi. uolu. iii. Dec. conſ.
ccclxiiij. cccclxviij. col. ſi. & . ccccxcviij. ad ſi iiij. co. Ia. cōſ.
clix col. ſi. uolu. iiij & Cur. iun. cōſ. lvii. cōſequēti, et. c. xi.
col. ſi. & ab iſta opione quæ in practica obſeruatur non
eſſet diſceden. Allegata in cōtrarium ꝓcedere poſſent in
ſucceſſione legali, & ab inteſt. ac relicto pure, aſr nō ut
p Alex. Iaſ. & p̄allegatos. Per p̄dicta dicebā alias. ✱ ꝙ 236
augmētum monete in legatis debetur a tpe cōditi teſti,
nō āt a tpe mortis tm̄. ut aliq uolebāt, qa diſpō teſta. nō
reſpicit futurum ſed tp̄s pñs, nec teſtator cēſetur de futu
ris cogitaſſe. Augmētū ḡ monete debitū erit, et veniet a
tpe teſti, qa de illo, nō de alio cēſeſ a teſt. cogitatū ꝓut ēt
uoluit Bru. i trac. de aug. ſo. xxviii. col. iiij. § ix. p̄dcā pcl.
Quinto principaliter concludit Bart. ✱ ꝙ donatio in 237
ter uiuos omnium bonorum præſentium, & futurorū
non ualet, tum quia liberam teſtandi facultatē auferret,

ꝙ ius noſtrum nullo mō patitur.l.ſtipulatio hoc modo
concepta.ff.de uerborū obligationibus cum Vulg.quæ
ratio probatur in.l.Iulianus alias incipiēte ſi pupillus ff.
de acqui.hæreditate ibi, metu n.onerum timidus, &c.
ubi Paul de ca.& Aret illum tex.ad hoc notant.tum eſt
quia talis donatio contra bon.mores eſſe cenſetur,quia
ſicut triſtē caſum,& aduerſam fortunam liberi hominis
expectare eſt cōtra bonos mores.l inter ſtip.§.ſacrā:ff.
de uerb oblig Ita ponere hominem in ſtatum, in quo
certum ſit in perpetuū nihil eū poſſe habere, ſicque in-
feliciter ſemper uiuere,eſt contra bon.mor.ſm Bart. hic
in ultima col.& licet diſputando plura poſſent in cōtra-
rium allegari de quib.per Cur.hic col. viii. & alios Mo-
der.& p̄ ſcribē.in.d.l ſtipulatio.non eſt tamen recedēdū
a prædicta opi.cōi, & iam ſatis canonizata ut per Ro.
in conſi.clxxl incip.pro deciſione,Corne.conſil. cclii.li.
iii.Iaſo.Aquenſ.& alios in.d.l ſtipulatio in ultimis col.
Ambos decios hic,Ripam lib.iii. de dona. & principū
gratiā.c xiiii.Lud.goza.conſi lxxxvii. & Aret.hic col.
fi.in quib loc.infinita conſ.inuenies allegat.et reſpon.ad
238 ea,quæ in contrarium faciunt.

Limitatur prædicta conclu.pluribus modis * & pri-
mo ſm Bar ut non p̄cedat in dona. omnium bonorū
præſentium,& futurorum facta eccleſiæ. quia ex quo
dat eccleſiæ.propriam perſonam,multo magis dare pō
terit bona p̄ſentia,& futura,auc ingreſſi.ō. de ſacr.ſanc.
ec.item quia ubi tractatur de ſalute animæ ſicq; de bo-
nis donatis eccleſiæ uel pro loco vr̄ agi de maiori bo-
no,q̄ ſit teſtandi facultas a iure noſtro adeo ponderata
quum anima præferatur cūctis rebus.l.ſancimus.ō. de
ſa ſan.eccleſi.&.c.ix.infirmitas de pen.& remiſ ergo ua
lere ſubſiſtereque debet, & licet diſputando an cōtraria
opi.defendi poſsit,quā plures tenuere, attamen p̄dicta
opi.eſt cōis,& tenenda,ut hic per Iaſ & Deci. col x.Iaſ.
conſi.clxix col.iii.& ſeq. lib.ix,Dec in c in p̄ſentia ī.vii.
not.de proba & Ioā Crotū in.d.l.ſtip. hoc mō nu.lxii.
& Pariſium in.d.c.in præſentia col x. cū ſeq. ex quorū
dictis ſatis patet ſolu ad adducta in oppo. per aliquos,
maxime per Moder.taur.hic in col.xxxv. qui fatentur
cōem eſſe cū Bart. Secūdo lim Bar.* qn̄ ſeruaret ali
239 quid de quo poſſet donator teſtari, cū ceſſet tunc ratio
impeditiua,& annulatiua donationis,de qua in ſuperio
ribus,& approbatur cōiter hic per doc.& in locis.ſ.alle
gan.& in toto orbe ſic practicatur obſeruaturque imo
plus ſi donator dicat velle ꝙ reſeruata ueniant, & com
prehendantur,ſi de eis aliter non diſpoſuerit, prout ſæ-
pe fieri uidi habebit donatarius & reſeruata, & probat
ex his quæ dicētur.ſ.in uerſi.nec vr̄. & ad fi. iſti'.ij lit.
240 Diligenter tamen aduertē.eſt.✠ quia in hoc multi de
cipiuntur nam quicquid poſt Alex.& Pau de ca.dixe
rit Iaſ.in conſ.xxii.col iii lib ii reſeruatio uſusfr. nō ſuf-
ficeret quia morte finitur §.finitur,inſti de uſufr l. uxor
patrui ſ.de leg.nec de fructib. teſtari poterit,qa nō ſunt
præciſe reſeruati,& ideo ſi reperiuntur apud donātem
includuntur in don.omnium bonorum p̄ſentiū, & fu-
turorum Deci.hic col.x & conſi.xxx.&.ccli & Cur.iu
nior conſi.xxv & hic in pe.col.ſi tamen diceretur ꝙ de
fructibus percipiendis donator teſtari poſſet tunc uale-
ret,& ſubſiſteret donatio, quia poſſet ſupereſſe de quo
teſtari ualet donator ✠.ut per doc. in locis ſupra alleg.
241 Lud.goza in.d.conſi.lxxxvij.& Par conſi.lxxi. col.j.
lib j.&.xxvi.lib.ii & Rip.lib iij de dona & princi gra.
c.et,ubi tāgit ꝙ de retro donatis an remaneāt i libera di
ſpōne donatoris. Nec et ſufficeret reſeruatū eē q̄d mo
242 dicū,ſed dēt eē tale quid p̄p q̄d ſit ueriſimile * reſeruantē
habiturum hæredem,ut tradit poſt alios Auqenſ.in d l.
ſtipulatio hoc mō col fi.de modicis.n. nō curat prætor
.l ſcio.ff.in integ.reſt.Iaſ.in auc.q̄ rē col.v.ſup̄ de ſa.ſanc.
eccle.Dec.in c de ap.in.ii.no.de ap. Soc.conſi. cviii.col.
ii.li.j.ubi dr̄ q̄d modicū & nihil æq̄parātur, ut p̄ Mod.
aſtē in trac.de ſta exclu fœmi ſtan.agn.art.ix q xii.col.
ſi.et ſeq.& qn̄ reſeruatio ē de modico,ita ꝙ nō ſit ueriſi-
mile ob id donatorē habiturū hæredē, ſatis dici pōt li-
bertatē teſtādi ſibi abſtuliſſe.& ꝯſr militat rō donatiōis
p̄dictæ ipeditiua.p̄p̄tea dicebā ſemel nullius eē momēti
quādā do oīum bonorū p̄ntiū & futurorū factā p̄ vnū
nobilē diuitē reſeruatis.xxv.floren Sabaudiæ,de q̄bus
poſſet teſtari,qa talis reſeruatio q̄d modicū ē nec viſile
eſt ob id p̄dictū donatorē inuētuiū hæredē nobilē, ali-
quē uidelicet honeſtæ cōdōnis. vide tn̄ Alex. cōſ.lix.li.
v.& Cur iun conſi.j.col.vij.ubi uolunt talē do.ſubſiſte
re qn̄ facta ē reſeruatio.lx.librarū ꝙ in p̄ſona nobili nō
tranſit ſine dubio p̄ p̄dicta,p̄p̄tea ad abūdātē cautelā fa-
cias ſemper aliquid reſeruari plus. Nec ignorabis do-
natariū p̄dictū teneri et donatorē * alere, alias reuocat
p̄dicta dona l fi.j de reuo.do. Reqrit ſilr in tali reſer- 243
uato liberā eē facultatē teſtādi,alias nō ualeret puta ſi do
nans ✠ ſe reſtrinxiſſet ad certū caſum, uel ad certū gen° 244
perſonarū,exēpli grā ſi dixiſſet de q̄ ipſe donator poſſit
diſponere ad pias cās,uel p̄ aīa qa tūc nō ualeret do p̄p̄
huiuſcemodi coarctationē et reſtrictionē facultatis teſtā
di,ut p̄ Soci.cōſ.cxxvi.ad fi.lib.iii Deci.cōſ.xxx col.ij.
&.cciij col j.Cur.iuni cōſ. xxv.& Ripā loco p̄alleg.&
ſic lim intelligit,qn̄ reſeruatio ſimplr̄ facta fuit, puta re-
ſeruatis ſcutis cētū de q̄bus poſsit teſtari, ut poſt Bart.in
cōſ.lxxv.ſcribit Aquēſ in d.l ſtip.col fi. cōcludēs, ꝙ ſi
donator ✠ aliq̄d ſibi reſeruaſſet, de quo poſſet in uita di- 245
ſponere talis reſeruatio,nō cōualidaret donationē quū
poſsit repiri nihil hēre de q̄ teſtet.ut p̄ eos, & p̄ Dec.cōſ.
xxx.&.ccli col j.ac Cur.iun cōſ.xxv & ſequunt ōēs
Mod. Oppo.tn̄ tenuit Iaſ. in cōſ. cxxx col v.lib.iiij.
qa iterpretatio ſp̄ fieri dēt,ut act° magis ualeat q̄ pereat.l.
quoties in ſtipulationi.ff. de vb.ob. et de reb. dub.et de
regul.iur et l.quoties.itē qa iuris p̄ſumptio nō adaptat
ad īpugnādū id q̄d agit,ſed magis ad cōfirmādū,et cō
ualidādū actū.l ſi q̄s a filio vbi Bal.et alii not ff de leg.i.
facit l.iii. teſta.mili.dēt igit interpretatio fieri ꝙ poſsit di
ſponere in uita ſua,et p̄ modū vlti.volū.ut ſic teſtādi fa-
cultas ablata nō cēleat. Nec ob.rō Bar. ꝙ effectus te
ſti conferatur poſt mortē et ſic iudicari non pōt diſpō
inter uiuos et q̄d nihil iportaret illa uerba in uita,ſi intel
ligerētur p̄ uiā ultimæ uolū.qa rn̄det Iaſ.ꝙ licet effectus
teſti cōferatur poſt mortem, tn̄ teſtamētū ipſum et oīs
actus fit in uita * cū a mortuo fieri nō poſsit et uerba illa
in uita operant,qn̄ decederet ab inteſt nulla facta diſpō 246
ne inter uiuos.vn̄ cōſultatio Bart. uiſa et fuit dura Ro-
mano, et Aquenſ.in.d l.ſtip. circa fi. Sed nō ē recedē
dū ab opi Bar.q̄ ut diximus eſt cōiter approbata,et bo
na p̄ eius rōnes notabi.at ſubtiles quia licet teſtm̄ fiat in
uita,et nō a mortuo,tn̄ cū nō habeat effectum niſi poſt
mortē teſtatoris, ut inq̄t Apoſtolus,et p̄batur in.l.j.cū
gl.ff.de teſt.et oīs diſpō iudicetur ſm tp̄s in q̄d cōfertur
effectus.l.q̄d ſpōlæ. C.de dona.ante nup.l. in fuga.ſ.ad
.l.flaui.de plag.p̄dicta diſpō nō ē iudicāda inter uiuos,
ſed ultimæ uolū.at poſt mortē,qa et illa uerb.in uita, de
neceſsitate intelligēda ſunt de diſpōne q̄ dr̄ inter uiuos,
ut aliq̄d operētur cū nulla diſpō fiat a mortuo,ſed a ui-
uēte,ut ait Bar.vn̄ uerba illa i uita, ut aliq̄d poſsint op̄a
ri intelligēda ſunt de diſpōne īter uiuos,alias ſufficiebat
dicere,ꝙ de reſeruatis diſponere poſſet, iō ſm ſanū ſen-
ſum illorū uerborū diſpō intelligi dēt de ea q̄ iter uiuos
dr̄ fieri,et ita cēſendū donatorē ſenſiſſe et ꝙ in uita eget
noluerit, iō fecerit reſeruationē p̄dictarū rerū de q̄bus
in uita poſſet diſponere,et q̄cq̄d ſibi placeret facere, ita
ꝙ poſt mortē apud donatariū remaneāt, ſi donator in
uita nō diſpoſuerit ſm Bar.p̄alle. Nō ob.rn̄.Iaſ. ꝙ illa
uerba in uita op̄ari pōt qn̄ reſeruās ab inteſt.decederet,
et inter uiuos nō diſpoſuiſſet,qa decedēs ab inteſt. cēſet
p̄ uiā vlti.uo relinq̄re bōa ſua uenietib.ab inteſ.l.ſi q̄s cū
teſtm̄.ī p̄n cū gl.i ✝ rupiſſet.ff.d iur.cod.et.l ꝯficiunt illo

to.tit & poſt Bal.nouel.ponit pulchre Cur.iuni.in cõſi.
iiij col.iiij.& ſic non eſt uerum ab inteſtato decedentem
vi p̃dictorum uerborum cẽſeri diſponere de reſeruatis,
ſed potius per ultimam uoluntatem, quã quidem viam
ſibi non reſeruauit. Nec ob. ꝙ interpretatio fieri de-
247 beat, ut actus potius valeat, q̃ pereat, ✽ quia non ꝓce-
dit, quando ita interpretando fieret contra uoluntatem
diſponentis ut in caſu noſtro l. uerbis ciuilibus. vbi Pau.
de ca. & Alex. not. ff. de vulg l. pe. ff. de iniuſto rup. tra-
dit Iaſ. in. d. l. quotiens. de uer. ob. & in claris, ut vulgo
dicitur, non eſt opus coniecturis l. continuus. §. cum ita
de uerb. obl. c. euidentia. de accuſa. c. intimaſti. ubi Deci.
in j. col. de ap. & Iaſ. in conſi. v. col pen. lib. iij.
Fortius conſuluit Deci. in. d. conſ. ccli. idem eſſe ſi do-
nator dixiſſet ✽ de quo poſsit diſponere in uita, & in
248 morte, quia reſeruatio taliter facta non conualidaret do-
nationem p̃dictã, ut ibi per eum ſequitur Cur hic in pe.
col & in conſi. xxv. & ccx. col. ii. Sed Ripa loco p̃alleg.
& quidam alii hic dubitant. & mihi nunq̃ placuit con-
ſultatio Decii, quia ubi donans certum quid ſimpliciter
reſeruaſſet, ualeret donatio. Bar. i. d. l. ſtipulatio hoc mõ
col. ſi. uer idem puto ubi Alex col. vi. uer. ubi autẽ cũ
aliis ſ. allega. quia remanet poteſtas teſtandi de reſerua-
to, & in uita pariter de eo poteſt diſponere ergo idem
quando aliquid ſibi reſeruauit de quo in uita, & in mor-
te diſponere poſſet, cum ſit expreſſio eius ꝙ tacite ineſt
in reſeruatione ſimpliciter facta in prædicta donatione
quæ, ut diximus, valet, cum poſsit in vita, & in morte
de reſeruatis diſponere vulgata. l. in re. j. mand. expreſ-
ſio igitur talium uerborum nihil operari debet, & ſic
non viciabit actum. l nõ recte. j. de fideiuſ. l in ff. de lega.
primo cũ not. ſatis igitur eſſe uidetur ꝙ donans reſerua-
uerit ſibi aliquid de quo teſtari poſſet, nec uidet uerũ. ꝙ
prima donatio ſit illa, quæ auferat liberam teſtandi fa-
ctionem, cũ eã potius ſibi reſeruauerit minus refragatur
ꝙ donator id faciat ex conceſsione ſibi attributa ac data
249 per primam donationem, & actus attribuatur concedẽ-
ti ac ordinanti ✽ non exequenti. c. literis. de reſcri. cum
aliis per deci. adhuc. quia donator non neceſsitatur id fa-
cere per donationem primam, ut erat in c. literis: ſed ex
ſuo libero arbitrio, id facit ac diſponit, nõ dicetur igitur
250 tolli libera teſtandi facultas per primam donationẽ ſed
per ſecundam eius diſpõnem maxime, quia attenditur
magis eã proxima, & ĩmediata ✽ q̃ remota, & media-
ta l. ſi mulier. §. j. rerum amota. Alex. in l. ſub p̃textu la
prima col. ii. j. ntulo ꝓximo. præter ea donans oĩa bo-
na ſua præſentia, & futura quando ſibi aliquid reſerua-
uit, de quo poſsit diſponere in uita. & in morte, non de-
bemus dicere talem dona. a principio eſſe inualidam, cũ
nulla facta diſpõne inter uiuos remaneat reſeruatum de
quo poterit teſtari, ita ꝙ neceſſario non aufert facultatẽ
teſtandi, ergo ualiditas aut inualiditas a futuro euentu
dependere uidetur, quia ſi donãs in uita diſpoſuerit de
reſeruatis donatio prima ſecundum opi. Decii iudicabit
inualida, cum teſtandi facultatem abſtulerit ſi nõ diſpo-
nat ſecus, quia remanet reſeruatum de quo poterit teſta-
251 ri. ✽ nec eſt incõueniens actum p̃dere a futuro euẽtu. l.
pater filiũ ff de inoſ teſt. §. hoc ãt inaut. de non eligen ſe-
cũdo nubẽ. l. legata ff. de condi. & demon. cũ not. p So-
ci ibi, & tradunt Alex. & Iaſ. in. l. vnica col. ſi. j. qñ non
petẽ. par. Iaſ. in. l. duo iudices ff. de reiud. Barb. cõſ. xlii.
& ſeq. lib. i Dec. in. l. p̃cibus. col. v. j. de impub. & aliis
ſub Cur. in trac. feu. in. iii. parte. q. viii. p̃cipue in actu ui-
uentium qui poteſt ſtare in p̃dẽti. l. ſi. ad ſi. ff. cõta p̃dio-
rum, & ſic p̃dicta conſultatio Decii iuridica non vr̃, q̃a
tñ magna ẽ auctoritas ſua, & Cur. ut dixi eã approbat,
& ſequitur, cogitandum eſt. Et ſicuti ualet donatio
oĩum bonorum præſentium & futurorum aliquo
reſeruato, de quo donator teſtari poſsit, ita ualet uendi-
tio oĩum bonorũ p̃ſentiũ, & futurorum, q̃a uenditor
habet precium de quo poterit teſtari Bart. j. in uer ſed
quid dices. Alex. in. d l. ſtipulatio hoc mõ cõcepta col.
viii. & Deci. in conſi. ccli ✽ eo. mõ ualeret cõtractus per
quem mulier marito ſuo oĩa bona p̃ñtia, & futura in 252
dotem conſtituiſſet, cũ non perdat liberam teſtandi fa-
ctionem domina dotis remanẽs. l in rebus j. de iure do-
tium imo & eius hæredi cõpetit rei uendicatio ſol. mat.
vt per Angelũ inſti. quibus ali. licet in princip. in vlt col.
nec noĩa debitorum uxoris in dotem data vr̃r niſi in-
teruenerit ceſsio actionũ: quia non traduntur ſed cedun-
tur, Bald. in tit. an maritus ſucce. uxo. in uſib. feudorũ,
& Alex in conſ. cxxij col ij & iii. lib. vi. facit lex nulla
lege, cum ibi not. de iure dotium.
Sed qualiter tunc inſtãte creditore mulieris, q ſñiam
in ſui fauorem contra eandem mulierem in aliqua ſum-
ma reportauit executio fiet, ✽ cum oĩa bona p̃ñtia & fu- 253
tura in dotem marito dederit cum ceſsione actionũ in
perſona mulieris fieri non poteſt l. j cum auctẽti. ibi po-
ſita j de offi. ciuil. Iaſ. ubi dupliciter limitat in l. ad egre-
gias, col. ſi ff de iureiu. nec ẽt in bonis ſuis; q̃a data ſunt
in dotem marito, cui per poſteriores creditores præiudi-
cium fieri nõ debet, lege ſi vnus § ante oĩa. ff de pactis,
habui ſemel hunc caſum in facto, Guido papæ. in. q. cc-
ccxlvii. vult uxorem teneri cauere creditori de ſatiſfaciẽ-
do ſolu. mat. & ſufficere iuratoriam cautionem. melius
loquitur Ioan. and. in ſpecula. de executio. ſentẽ. in. §. ſe-
quitur, col vi. & ſeq vbi dicit vendi poſſe nomẽ actio-
nis de dote & in prætio poſſe fieri executionem, & con-
ſequenter poterit etiã fieri executio in ꝓprietate rerum
ĩmobilium ſaluo uſufructu mariti, & ita ſeruatum fuit
in caſu quem ſupra retuli. facit glo. legis conſtante, ubi
Bart. & alii. C. de donationib. & tex. in. l. vi ff. de uſufru.
cum aliis de q̃bus per Alex. in l. ſi finita in. §. ſi de uecti-
galibus, ſol ulti ff de dam. infecto dum ponit de execu-
tione quæ aliquãdo fit in uſufructu ſalua ꝓprietate, ali-
quando in ꝓprietate ſaluo uſufructu alterius, faciunt & ea,
quæ pulchre ſcribit Ange. in repe. § q prouocauit. circa
finem legis tale pactũ. ff de pactis. Et in ditione Illuſtriſ.
Sabaudiæ Ducis requiritur & talem dona. fuiſſe factam
a maiore uigintiquinque annis, aliud ſi a minore uel ſin-
gulari perſona fuiſſet facta non ſeruata forma ipſius Du-
calis decreti uel ſtatutorum loci iuxta ea, quæ diximus,
ſ. in. iii principa. q. Bar. in iiij. concluſi.
Rurſus ✽ ex dictis Bartol. in cõſi lxxvi, & Iaſ in cõſ. 254
xcxx. col. v ſ. allega. habemus, ꝙ ualet donatio de om-
nibus bonis p̃ſentibus & futuris, quando donãs ſimpl̃r
dixit ſe cẽtum puta reſeruare, de quibus poſſet diſpone-
re, quia cenſetur ſic ſibi reſeruaſſe facultatem teſtandi. fa-
cit regula de qua ſ. ꝙ Interpretatio fieri debet, ut actus
potius ualeat, q̃ pereat quod no. & ſi in uita de reſerua-
tis donans diſpoſuerit uel illa centum puta reſeruata de-
nuo alicui donauerit, ob id prima donatio ab initio ua-
lida non irritabitur, & erit imputandum ipſi donatori
in talem ſtatum ſe poſtmodum conſtituenti, ſufficit ẽni
ad ualiditatem p̃dictæ donationis, ꝙ habito reſpectu
ad t̃ps ipſius donationis potentialiter potuerit habere
heredem Bal hic pri ulti col. Moder. Taur. col xxxiiii.
uerſi, ii. Bal. & ita inſpiciendo recte uoluit Deci in illo
conſ. ccli. quod vbi facta fuerit reſeruatio ſcutorũ cc. de
quibus donãs poſſet teſtari eſſe ei imputãdũ, ſi illos con-
ſumpſerit, nec irritari primã do. ualidã, idẽ uoluit in cõſ.
ccc. circa finẽ. Maius dubiũ ẽ ſi facta fuiſſet donatio ſe-
cũdo loco de p̃dictis reſeruatis, an iſta ſecũda ualeret, &
vr̃ ꝙ nõ, q̃a per hãc tolleret ſibi liberã teſtãdi factionẽ,
cũ nihil aliud habeat, nec in futurũ habere poſsit, ob pri-
mã do: & oĩs actus. p quẽ infringit libera teſtãdi facul-
tas, eſt nullus & irritus ipſo iure. l pactũ qđ dotali. ſ. eo.
Bar. in d. conſ. lxxvi. ſed iſte actus eẽt loco ſ̃ &c. & qui
tieſ ſecũda do p quã tollit libera teſtãdi facultas, & non
prima. do. determinat clare decius in illo cõſi. xxx. ad ſi.

Sed quid ſi donator reſeruaſſet ſibi ſcutos.c. de quibus
diſp onere poſſet pro ſalute animæ,ſiue in artic. mortis,
nunquid per talem reſeruationem conualideṫur dona-
tio? multi tenuerunt ꝙ non per dicta in ſuperioribus

Contrarium uidebatur propter illam alternatiuā ſeu
diſiunctiuam ſiue in articulo mortis, quia eſt in faculta
te donantis non ſolum pro ſalute animæ,ſed ſimpliciter
teſtari.& ſic videtur abſolute reſeruata facultas teſtādi,
attamen conſidero ꝙ in terminis prædictis facultas te-
ſtandi cenſetur reſtricta ubi pro ſalute animæ aut in ex-
tremis exiſtens donans teſtaretur, & tamen facultas te-
ſtandi debet eſſe libera & ꝙ quis non ſit in articulo mor
tis l.j ē de ſacroſan.eccle.unde cū ad dictos duos caſus
reſtricta ſit nō vr valere nec ſubſiſteř ꝓ dcā in ſupiorib⁹.

253 Limitatur tertio prædicta concluſio ✠ quando appa
ret donantem nihil ſibi reſeruaſſe puta quia donauit oīa
bona præſentia,& futura,mobilia, & immobilia etiam
precioſa,de ꝗbus ſpecialis mentio habenda eſſet.iuraq;
& actiones,ſecus autē in donatione ſimplicer facta de
omnibus bonis præſentibus & futuris.quia nō veniūt
nec includuntur ſuppellectilia quę ueriſimiliter ſpāliter
non donaſſet.l obligatione gñali.ff.de pigno. & hypo.
& conſequenter ſpecioſa, & ſimilia remanerent pœnes
donatorem.teſtariq; de illis poterit ſm Mareſilanum in
ſuis not.fol.xii.in not.incipiente nota vnum motiuum.
ſed Deci hic in.x.col. reprobat eo, quia lex illa obliga-
tione generali.ꝓcedit,in diſpōne gñali, non aūt loqui-
mur de vli ꝗ ſic per illa uerba oīa bona, &c. in qua cō-
254 prehēduntur vniuerſa ✠ ꝗa qui oē uel totum dicit nihil
excludit.l.iulianus.ff.de leg.iij.l.a procuratore.§.manda.
hinc eſt ꝙ licet in gñali legato nō cōprehendanř res ue-
nales,aliud eſt tñ in vli, quādo teſtator legatū reliquit
omnium rerum ſuarum ita Bar.in.l gñali.in.§.vxori ff.
de uſufr leg.ſequitur vbique Deci.in.c.ſedes col.vi.de re
ſcriptis in l.oīa ff.ſi cer.pet.in conſ.xxx.& in conſi.ccl-
xxxix.col.ſi & Modern. Tauri hic col ꝑantepen.& in
d l.oīa,& & alii Moder.ſm quā opi. Socin.teſtatur ui-
diſſe iudicatum in l.ſi is qui ducenta.in.§ utrum col.iiii.
ff.de rebus dub.cōprobo,quia ſi lego alicui lanam non
uenit lana tincta,ſecus ſi lego oēm lanā.l.ſi cui in prin ff.
de leg.iii.pariter ſi lego marmor uenit tm̄ rudis mā, ſe-
cus ſi lego oē marmor.l.hæres meus.§.j.ff.de leg.iij.l.q̄ſi
tum.§.illud fortaſſe eo.tit.tradunt Pet. de anc. in conſil.
cccxxxix.ꝓ maiori col.v.& Feli.in c.poſtulaſti.col.vi.
uerſi.& ſi diceres.de reſcript.

255 Sed contraria opi.cōis eſt,& tenēda ✠ ꝙ.l. obligatio
ne gñali.ꝓcedat & in obligante oīa bona ſua,& per con
ſequens ꝙ donatio oīum bonorum præſentium, & fu
turorum regulariter ualeat, niſi per alia appareat nihil
fuiſſe reſeruatum, ita tenet Soci.in.d.§.utrum.col.iiii.ꝓ-
bans orationem hanc,obligo omnia bona mea,uel do-
no omnia bona mea gñalem eſſe ꝓut uoluit Bar.in.l.ſi
ita.col.ii.ff.de auro & arg leg & ſic in diſpōne tali locū
habere.d.l. obligatione gñali referens plures, & cōiter
ſcriben ſic tenere,quā opi & ſi de Soci.& ꝑdictis non
faciant mentionē tenent Moder.de ſan.in trac.de pigno.
fol.vi.nume.xxxvii recedentes ab opi Deci & contra-
riæ,quam dixi cōem adhærentes,eandem opi.ſequitur
Marian.Soci.in trac.obla.libel.x.q.iii.dicens per tex.&
rationem.d.l.oblig.generali a fortiori in donatione om
nium bonorum non uenire veſtes nec alia neceſſaria ad
victum,& quæ ueriſimiliter in ſpecie quis nō obligaſ-
ſet uel conceſſiſſet,quia uerba generalia ad ciuilem mo-
dum reſtringenda ſunt,ne concedenti nimium pernició
ſa ſint.l.ſi cui.ff.de ſeru.ac.l.j.ff de teſti.& pariter ad ea q̄
commode fieri poſſunt iux.l.nepos proculo.ff.de uerb.
ſig ſicque intelligendo ſubſtinetur donatio, in dubio &
fieri debet interpretatio pro ualiditate actus vt.ē dictū
eſt,ergo,&c.hanc eandem opi.ſequitur Ioan. cro in re-
pet.l.ſtipulatio hoc modo nume.lxvii.licet de ꝑdictis
non faciat mentionem defendendo per eam rationem
conſultationem Iaſ.ibidem relatam de donatione oīum
bonorum mobilium,& immobilium, præſentium, &
futurorum ubicunque ſint,& eſſe reperiantur, qđ ſub-
ſiſtat non per fundamenta Iaſonis, ꝙ remaneant actio-
nes,& iura tertiam ſpeciem conſtituentia, & quæ non
circunſcribuntur loco,de quibus poſsit teſtari,nam ap-
pellatione bonorum ueniūt etiam nomina debitorum.
dicit Crot.l.rem in bonis ff.de aequi.rerum do.& uerba
illa, ubicunque ſint, addita fuere gratia ampliandi &
extendendi uim ac effectum donationis,ideo contrariū
effectum operari non debent vulg.l. legata inutiliter.ff.
de adim leg.item quia iura, & actiones aſſumunt natu-
ram alterius extremorum ſecundum eundem Cro ✠ 257
quia ſi actio competit ad rem mobilem inter imobilia
cōnumerabitur,ſi ad rem imobilem, inter imobilia,vt
per Alex.in conſi.xxxi uolu.i.& in.§. fuit quæſitum l.
primæ.ff.ad trebel.ubi etiam alii ſcriben. not. melius eſſe
ergo dicere ſm Cro.ꝙ in tali donatione non includunř
ea quæ ueriſimiliter quis non donaſſet,& ſic ea de qui-
bus.in.d.l.obligatione generali erit igitur de quo pote-
ris donator teſtari.Sed quicquid dicat Ioan Cro.rōnes
Iaſ.bonæ ſunt, & à ſcribentibus cōiter approbatæ,ut ꝑ
Aret.hic in ulti.col.& in conſi.liiii.col.ſi. Deci.in conſi.
ccxxxvii.& Aquen.in d l.ſtipulatio hoc mō col ſi.eun
demque Iaſ.in conſi v.lib.iij.

Nec obſt.ꝙ appella ione bonorum ueniant nomina
debitorum, quia hoc non procedit qñ facta eſt mentio
mobilium,& immobilium ✠ cum nomina debitorum 258
propriē tertiam ſpeciem conſtituant, ut ibi ꝓbat.Iaſ.&
latius Deci.loco ꝓxime allegato,& ſic licet iura compu
tentur inter mobilia aut imobilia ꝓut ſunt res ad quas
cōpetunt ac dantur, ꝓprie tamen nec mobilia nec imo
bilia ſunt,ſed tertium genus,ideo non cōprehenduntur
ſub illis uerbis mobilia, & imobilia.poſſet & aliter rñ-
deri ex elegāti doctrina Lappi i allega.xci. circa finem.

Nec refragatur ꝙ illa uerba,ubicunque ſint ponanř
gratiam ampliandi donationem,quia dico ꝙ imo gra-
tia reſtringendi,& excludendi iura,cum uerba ſint earū
quæ ſunt in animo paſsionum notæ.l.labeo §.idem tu
bero.ff.de ſup.leg l.iii.vbi plene Iaſ.in ii col.j de lib.ꝑte
ritis. Retenta hac opi.ꝙ diſpō.d.l. obligatione gñali.
ꝓcedat etiā in obligatione omnium bonorum,& ꝙ ea
de quibus ibi non cenſeantur cōprehenſa in donatione
omnium bonorum præſentium,& futurorum, ad alle
gata in contrarium reſpondeo in primis ꝙ licet diſpoſi-
tio vlis omnia includat, recipit tamen reſtrictionem de
habilitate,ut per Alex et Iaſ.in §.nunciatio.l.j.ff.de no-
ui ope.nunci.et Moder.de ſan.loco.ō.alleg.et Zaſium
germanum in ſingul.intel.ſuper dicto.§. nunciatio. ubi
plures lim.congerit uel aliter,ut per Socin in ꝑallegato
libello.x.q iij ꝙ ex ueriſimili mente diſponentis,& ciui
li modo intelligendi ſit reſtrictio interpretatioque, ut ea
non cōprehendantur.quæ ueriſimiliter non fuiſſent cō
ceſſa d.l obligatione generali.

Ad deciſionem Barto.in.§.uxori. reſpon. ut ibi per
Lanedlotum Decium,et per Moder. ſannen. ꝑalleg.ad
deciſionem Romani,dico ꝙ ex uerbis ſtatuentium ap
parebat de mente et de derogatione l.hac edictali,ideo
nimirum ſi ceſſat tunc ea diſpoſitio,ad ea quæ dicebam
de lana,et marmore eleganter reſpondet. gloſ.in cap.ut
circa in uerſi.aliorum, de electionibus in. vi. Non om-
mitto,ꝙ Bar in legis ſi ita,col ij de auro et argento le-
gato,et Modernio.in.l in uſu de uerborum ſignificatio.
aliter capiunt orationem vſem,et gñalē,ut ibi per eos.

Dicebat etiam Marian.Socin.et Alex. quos refert,et
ſequitur Deci hic in antepenulti. colonna.in tertia limi-
tatione, ꝙ ſi donatio omnium bonorum pręſentium
et futurorum collata eſſet poſt mortem ceſſaret ratio
dictæ legis obligatiōe generali,quia mors omnia ſoluit

et ſic

& ſic uolunt, quod ſiquis donauerit alicui omnia bona
ſua pſentia. & futura poſt eius mortē, ꝙ ſit donatio in-
ter viuos, ſed effectum ſortiatur poſt mortem, nulliusq;
ſit momenti, quia ceſſat ratio. l. ob būne gnāli cū nihil re-
periatur reſeruatum de quo poſsit teſtari, ſed Barto. hic
in concluſione ſua non loquitur qn̄ effectus donationis
confertur poſt mortē, ſed quando in uita, dicebat etiam
Aquenſ. in. d. l. ſtipulatio hoc modo col pe. ad. l. obliga
tione generali, ꝙ retentio talium rerum modicarum nō
facit quominus dicatur quis liberam teſtandi factionē
perdere, ut etiam in ſecunda limi. dixi, ſed non placet,
quia talia preciosa non ſunt quid modicū ita, ut ſit ue-
riſimile donatorem hærede cariturū. poſtremo aduerte
ſi dici poſsit habendam conſiderationem perſonarū, quia
ſi donator ſit pauper, & vilis perſona, nō eſt uerisimile
ꝙ habeat præcioſa, & talia ſuppellectilia ꝓpter quæ ſit
habiturus hæredem, ſecus ſi ſit nobilis diues, et potens,
arguendo a uerisimili, & a communiter accidentibus,
quod argumentum validum eſt iuribus vulga.
258 Quarta limitatio ✠ quando donator res donatas nō-
dum tradidiſſet cum remaneat adhuc dominus, ideo te
ſtari pōt, ut poſt Ang. & Roma. uoluit Alex. in d. l. ſti-
pulatio hoc mō. ſed Aret. hic ult. col. ac Deci hic, & in cō
ſil. xxx. reprobant cum militet rō doctorum ꝙ donans
non inueniret hæredem, quia tale dominium momen-
taneum non ſit in conſideratione §. fi. l. ult. ff. de bonis
quæ libe prędictæ reprobationi adhæret etiam Aquēſ.
in d. l. ſtipulatio hoc modo col pe quia licet dictus do-
nator remaneat dominus. id tamen eſt ſine effectu, cum
habeat neceſſe tradere ac promiſſa adimplere ✠ quo autē
259 ꝓcedat generalis. & vulgata illa cōcluſio quod momē-
tanea non ſint habenda in conſideratione. ut de Roma.
in conſi. cclvi. & cccexcix. Aret. conſi. l col. iii. & conſil.
lx. col. fi. & clxi col. iiii. Alex. cōſ. xliii. col fi. lib. iii. Barb.
cōſ. xii nume. xxv. uolu. primo Soci. cōſ llll. col. fin. lib.
iiii. Iaſo. in. l. non tantum. ff. de lega. Riminal. in. l traditio
nibus. col. i. ſup eo. Iacobinum de. S. Geor. in trac. ſeu. in
uerſi. & fœminis col. ij. Curt. in trac. ſeu. fol. xliii verſi. ſed
circa pmiſſa. & ibidem in. iii. parte fol. iii. q xxvii. cū ſeq.
& Hypol de marſil. in. l. qui falſam. col. ſexta. de fal.
260 Quinta fuit limi ſeuerini ✠ quādo quis donaſſet ma
ximam ſummā excedentem æſtimationem omniū bo-
norum ſuorum præſentium & futurorum uerisimiliter.
centum millum ducatorū, puta in nobili paupere quū
non includat futura. & præſumatur poſſe in futurū acq
rere ualiditati donationis nihil obſtabit, & llmi. quāuis
Deci. non referat approbatur hic per Fulgo. & Socin. in
fallentiis regula. cviii & ſi non credam eas fuiſſe Socini,
ratio ſumitur ex. l ſi defunctus infra arbit. tutel. ꝙ pſu-
matur quem in futurum poſſe acquirere. & eum ditio-
rem fieri poſſe. Decius periculoſam limitatio. dicit. mihi
vr̄ falſa cū militet ratio cōis concluſionis quod donans
verisimiliter non ſit habiturus hæredē, ridiculoſa. n. res
eſt pſumere donatorem acquiſiturum maiorem ſumā
tantamue, eſt ergo id quædam falſitatis imago. ut dice-
bat Bald. in. l i. ff. de ſer fug. & ſermones noſtri adaptari
debent rebus intellectu fruentibus. ✠. l. ſi ita quis in uer.
261 quod nemo ſanus diceret. ff. de euicti. cū accumulatis p.
Barb. in cōſ. xxxiiij. col. j uolu. i. neque attendamus poſ
ſibile, ſed uerisimile. l. non eſt uerisimile. ff. quod me. cā.
Deci. in. c. propoſuiſti. col. vi. & in. c. in præſentia. in. xii
not. de proba. & Cur. iuni. in conſ. xvii. col. ii. cum ergo
donet in effectu quicquid habet, & habiturus eſt, nulla re
ſibi reſeruata, donatio, ut dictum eſt nulla erit ipſo iure,
alias uerbis, & non rebus impoſita eſſet contra tex. i. ij.
ff. in ſi communia de leg.
262 Sexto fallit ✠ ſm Deci. hic in vlt. col. contra Seueri.
in eo qui contrahere poteſt, teſtari uero non, quia ceſſat
ratio ablatiua libertatis, & facultatis teſtandi, nec iſto ca
ſu præſumi poteſt fraus, cum ille nequeat teſtari, dicebā
alias qd̄ licet non tollit facultas teſtādi, militat tn̄ alia rō,
de qua hic per Bar. quia ſicut caſum, & aduerſam fortu
nam liberi hominis expectare contra bonos mores ē l.
inter ſtipulantem. §. ſacram. ff de uerb. obliga. ita pone-
re hominem in eum ſtatum, in quo certum ſit in perpe
tuum eū nihil habere poſſe, eſt contra bonos mores &
charitatem ꝓximi, ideo donatio nullius momēti eſſe vr̄,
ſed huic motiuo reſpondet Alex. in. d. l. ſtipulatio hoc
mō col. v. uer. aliā rationem, quia pōt quis pati ſe uendi
ad precium participādum, & efficitur ſeruus. l. & ſeruo-
rum. ff. de ſtatu hominum. & ſic pōt ſe cōſtituere in ad-
uerſā fortuna de libero quā ſe ſeruum facere, ergo non
obſtāte regula. § ſacram limitatio pōt ſubſtineri.
Septimo limita. ✠ qn̄ donatio omnium bonorū præ 263
ſentium & futurorum eēt iuramēto cōfirmata, ut late p
Corneum in cōſ cclii. uolu iii quia cum tale iuramētū
ſeruari poſsit ſine interitu ſalutis æternæ ſeruandū erit. c.
cum cōtingat. de iureiurā. & . c. quāuis de pac lib. vi Sed
Bar. & cōiter ſcribētes in. d. l. ſtipulatio hoc mō oppoſi-
tum tenēt, ꝙ cōcluſio pdicta ꝓcedat ēt in dona. iurata,
ut plene uoluit ēt Curt hic col. pe. Pau. de ca. in cōſ xclx.
in iſta dona. col. fi. & in cōſ ci. in antiquis. Abb in conſi.
xlviii. col fi. li. ii Cor. cōſ. vi. col. ii. li. ii & cōl. lx. col. pen.
in eo. & in conſ. clxxvi col. fi. in. iii. uolu. Aquenſ. in. l. li-
cet, col. ij. ſupra eo. Curt. iunior i i cōl. xxv. & Ripa loco
ſupra allega. nā iuramētū non cōualidat diſpōnē impe-
dientem liberam teſtādi factionē, quia ut ſupra viſum ē
id repugnat charitati proximi, & contra bonos mores
cenſetur, ideo nō firmatur iuramento.
Cōſidera an hæc limitatio poſsit ꝓcedere reſpectu bo
norū præſentium ✠ cum iuramētum faciat actū ualere 264
omni meliori modo poſſi. l. cū pater. §. filius matrē. ff. de
lega ij. in pſentibus ut dictum eſt, ualere pōt ergo &c et
ita tenet Aret. in cōſ. iiii. ad finem. ſequitr̄ Marcus Ant.
baueria in trac. de uirtute iura col. ij. quæ opi. cōfirmari
pōt ex his quæ ſcribit hic Deci. & Ioā. crot in. d. l. ſtipula
tio hoc mō, nume. lxiiij. dū tenent ꝓbātq;, ꝙ talis dona
tio oīum bonorū præſentiū & futurorū ſubſiſtat reſpe
ctu præſentium ſine iuramento, ergo fortius ubi iura-
mento cōfirmata eſſet, & mouentur præfati ſcriben. in
effectu poſt Salicet. quia. ii. donatio in futuris cōſiſtit ar-
gumē. l. ſcire debemus. ff. de uerbo. obligatio. & ſecūda
eſt cā ꝙ tollatur libera teſtādi facultas, & pria remanet
ualida quia in præſentibus ceſſat rō prohibitionis. Secū
do quia de præſentibus prius eſt facta mētio, argumē. l.
qui ſoluēdo, la ſecūda. ff. de hæredi. inſti. ubi datio liber-
tatis, quę in pluribus ſubſiſtere nō poterat in primo no
minato tenet tertio quia ſuperfluū tantūmō uiciari dēt,
arg. tex. in ſimili in. l. ſiue generali. ff. de iure dot. facit re-
gula c. utile per inutile. de reg. iu. lib. vi. ultimo quia in
dubio pro ualiditate actus iudicandum eſt.
Attamen a cōi opi. non eſt diſcedendū, quæ eſt in cō
trarium ꝙ talis donatio penitus, & in totum uicietr̄ tam
reſpectu præſentium q̄ futurorum ✠ ꝓpter incertitudi 265
nem & ambiguitatem non. n pōt aſſignari rō cur po-
tius ualere debeat in pſentibus q̄ in futuris, ut hic p Mo
der. Pau. col. antepenul. Deci. ſibi ipſi contrariū in conſi.
xxx. ad fi. & Ruin. in. l. l. in. §. ſed ſi quis, col. pe. ff. de uer-
bo. oblig. quia licet ſint duæ donationes, tamen vna nō
poteſt magis inutilis dici q̄ altera, cum quælibet per ſe
ſubſiſtat, quo caſu nō ꝓcedit. d. regula utile per inutile,
ſed quando aliquid eſſet ſimpliciter inutile. i. ſiue iunctū
eſſet cum utile ſiue non, concurſu ergo impedire ſe de-
bent, argu l. quoties. ff. de uſufruc. nec obſtat ꝙ præce-
dat mentio præſentium, quia talis ordo ſcripturæ attendi
non debet l. nec n. ff de ſolu ſm Ange. & præalle. hinc
dixit notanter Bart. in l. contractus per illum tex. C. de
fide inſtrumento. ✠ q; licet in eodem inſtrumento ſint 266
plura pacta diſtincta, & per ordinem poſita, inter ea tn̄
nō ē dare prius nec poſterius ex quibus, et robur ſumūt.

eodem tēpe perfectionis instrumenti videlicet, p̄terea ad
validitatem prædictæ donationis nō requiritur, ꝙ oīa
futura excludantur cū sufficiat reſeruatio alicuius nota-
bilis rei de qua donator poſsit teſtari. ut dictū eſt, ideo
non ſubeſt ratio vel cauſa, propter quam in omnibus
futuris vicietur, & in.l. ſancimus.C. de dona. lex ſtatuit
certum modum, qui ſi excedatur tantūmodo, uitiatur
tanꝗ contra legē factus, ſed in caſu noſtro donatio ſim-
pliciter vitiatur in totum, quia incertum eſt in quo, &
inquantum ſit factum contra legem, ideo cum exceſſus
ratione incertitudinis indiuiduus ſit, dicitur in totum cō
tra legem factum, ideo penitus vitiatur, ut per Bart. &
Iaſ.in.l. ſi non ſortem. in.§ ſi centum.ff.de condi.inde.
Ad legem qui ſoluendo.&.l.quoties.ſup allegat.reſpō.
ꝙ loquuntur in perſonis inter quas cadit affectio, ut ibi
per glo.ad alia ꝙ non loquuntur in indiuiduis.ut in ꝓ-
poſito nr̄o ſm quod.ſ. declarauimus cum igitur non
poſsit conſtitui uel dari modus.ut donatio de præſenti-
bus, & futuris facta magis valeat in præſentibus, ꝗ in
futuris, iuramentū nihil poterit operari.ue per Abb. in
c.j.col.x.verſ.ii.q̄ro.de iudiciis.& tradit in ſpecie Aquen
ſis in.i.licet.col.ij ſ.eodem.

267 Ex quibus apparet ✱ ꝙ ſi facta fuiſſet primo loco do
natio omnium bonorum p̄ſentium poſtea futurorum
ſecundo loco, ualeret prima, & viciaretur ſecunda, ut p
Decium in conſ.xxx.ad fi.cum aliis.j.adducendis, & pa
riter ſi donatio fuiſſet oneroſa.& ob cauſam, ſubſtinere
268 tur eatenus, quatenus eſſet onus. ✠ in exceſſu uerō uitia
retur, quia eo reſpectu cenſeretur pura ſm Bal. & Sali-
cetum in.l.illud.ſ. de ſacroſan. Moder.tau.hic.col.pe fa-
ciunt quæ poſt alios ſcribentes tradit Deci.de æquiua-
lentia bn̄meritorū ad dona.i.l ſi dona.col.iij.j.de collat.

Per prædicta pōt etiā determinari alia notabilis qō,
269 duo fratres inuicem pacti fuerunt ✱ ꝙ p̄morienti ſine fi
liis alter ſuccederet, & ex tunc eo caſu adueniente vnus
alteri irreuocabiliter.& inter uiuos donabat alteri om
nia q̄ inuicem cōia erāt, utrum prędicta diſpō viciet in
totum.uideretur prima faciæ ꝙ ſic, quia pactū de ſucce
dendo principaliter interpoſitum nullum fuit.d l. ſtipu
latio hoc mō concepta.ergo vitiari debet ēt pactū dona
tionis acceſſorium arg.l i.ff de pecu.leg ſed oppoſitum
determinat Alex.in conſ. lxxxiij. uiſa facti narratione.
col pe.li ii.quia.vtrūq; pactū principa.leſt & utile nō vi
tiabitur per inutile, ſequitur ſimpliciter Rimi.loco.ſup
allega.& ultra remiſsiones quas dedi ſupra in prin.iſti'
tertiæ principa.q.Bar.uide Iaſ in conſ.ccxi.li.ii.ubi po-
nit de pacto facto inter fratres de non alienando, donā
do, permutando & locando, nec quouis alio modo di
ſtrahendo bona inter ipſos diuiſa, etiam per uiam teſta
menti, niſi inter ſe ipſos an teneat, & alter vxori ſuæ par
tem dictorum bonorum poſsit relinquere.

Octauo limitatur ✱ ubi donatio prædicta eſſet facta
270 de omnibus bonis mobilibus, & immobilibus præſen
tibus, & futuris quia non includerentur iura, & actio-
nes ac nomina debitorum de quibus poſſet donator te
ſtari ſm Areti.hic in vlti col. conſtituunt n. tertiam ſpe
ciem, de qua in donatione nō ſit mentio.l a diuo pio.§.
in uenditio ff.de re iud.late Iaſ.in.d.l.ſtipulatio hoc mō
colū.fi.& dixi etiā ſupra. in. iij.limi. & idem ſm p̄fatos
ſcribentes quando donata fuiſſent omnia bona p̄n̄tia,
& futura ubicunque eſſent, & eſſe reperirētur, quia nō
includerentur iura quæ non circunſcribuntur loco, hæ
tamen non ſunt proprie limitationes ad concluſionem,
quę loquitur ubi conſtat nihil fuiſſe reſeruatum in dona
tione, ſcito præterea, tunc ad ea non eſſe in hac materia
faciendam relationem qn̄ per eā uiciaretur actus dona-
tionis, ut per Rip.loco p̄alle. Quid āt ueniat appellatiōe
mobiliū qn̄ de eis fcā eēt donatio ponit Dec.i ꝯſ.cclxxij.

Nono limita quādo q̄s donaſſet oīa bona ſua p̄n̄tia,
& futura, ut hic per Are.ponderantem verbum, ſua ꝙ
denotat exiſtentiam in donatio. ut hic per eum, uel q̄i
quis ꝓmiſiſſet oīa bona ſua p̄n̄tia, & futura poſt mortē,
cum non impediatur tunc in uita teſtari, & habere hæ-
redē ita Bal.i.l.j col.vij.uerſi.itē & argu.C.de iur fiſci li.x.

Quæ limitatio non uidetur mihi uera cum ſua in p̄n̄
tia, & ita in futurum donauerit, item cum non ſit veri-
ſiſe inuēturū hæredē, qui nihil, poſt mortē in' effectu eſſe
habiturus, ut dictum eſt ſupra maxime in.v. limitatio.

Decimo & ultimo limita. ✱ qn̄ hn̄s iura imperialia 271
prædictam dona.confirmaret ex certa ſciā.de plenitudi
ne ptātis q̄buſcunque in contrariū facientibus nō obſtā
tibus, quia nihil poſſet opponi, quod annullaret. Eique
dici non poſſet cur ita facis: Bal. in ꝓhe. decreta.col.iiii.
& in p̄lud feudorum col.ix.& ita in ſpecie uoluit Deci
in conſ.dclv.col iij.Ego tamen nunꝗ conſulerē princi-
pi, ut talem conuentionē approbaret.

Iuxta prædicta non impertinēter ✠ dubitatur an do 272
nator o.um bonorum p̄ſentium & futurorum rē poſ-
ſit ex cā dotis diminuere ſm diſpōnē auct.res q̄.j. cōia
deleg.Cur.hic col.fi.ꝙ ſic, quia fideicō.fortius tenetur ꝗ
donans, qui hēt priuilegium ne conueniatur, niſi inq̄tū
facere pōt.l.inter eos.§.j.ff.de re iud & tn̄ fideicō.id face
re pōt, ꝗ & donator auc.multo magis ſ.de ſac.ſan.ecle.

✠ Sed dicta auctē.res q̄ in liberis, loquitur nō in ex- 273
traneis, ut poſt Bal.ibi tradunt Pau.de ca. & Iaſo. col.j.
&.v.ergo donator ſi non eſſet de liberis non poſſet talē
diminutionem facere quū neque fideicō.grauat.id poſ-
ſet.In materia p̄dictæ auc.habui alias in contingentia fa
cti pulchrum caſum mulier ꝓ conſecutione reſtitutiōis
ſuæ dotis capere uolebat bona fideicō ſubiecta, oppone
batur, ꝙ tpe receptæ dotis erant alia bona fideicō mi-
nime obno.ia, ideo ceſſare fauorabilem ꝓuiſionē.d.au
cten.res q̄ in ſubſidiū edtā, & ꝙ urgeret contra poſſeſ
ſores dictorū bonorū ꝓut fieri debere tenet ibi Bal.ubi
Cor.col.iij.Roma.cōſ.ccxxxii.in.j.dubio, & Soci cōſi.
lxxv.col fina lib.primo.

Pau de caſt ibi tenet attendi debere tp̄s reſtitutionis
petitæ. Et cōſequenter ſi eo tpe non ſint niſi bona fidei-
com ſubiecta poſſe ea capi & alienari ꝓ reſtitu.dotis ex
ꝓuiſione auc.p̄dictæ, ſequitur ibi Iaſ. col.fin.Et cōſulu-
bis Pau.de caſt in conſi xiii.&.cxxx.circa ea in antiqs.
Sequuntur Opizon & Ferdinā Hiſ.in reper §.diui, &
Matth de affiic. in deciſione regni. cccxiiii. ꝓ hac parte
conſuluerunt Iaſ.cōſ.clvii.li.ii Deci.cōſ.ccccxix.co.fi.et
Curt Iunior in cōſ ix.Et h̄ opīo tenenda eſt tū.q̄a fauet
dotibus tum quia cōis eſt ut ex p̄dictis apparet. Et mu
lier dicens non eſſe alia bona in quibus dos ſibi poſsit
reſtitui vr̄ habere intentionē fundatā & contrarium di-
cēti incōberet onus ꝓbādi iuxta glo.l.cū de.l.ff.de ꝓba.
ſecundum Decium loco p̄alleg.

Aduerten.eſt etiam circa prædictā concluſio.de do-
na.oium bonorum p̄ſentium & futurorum cum reſer
uatione conualidatiua facultatis teſtandi, ꝙ ualida ſit &
donātem liget, intelligitur quādo præſenti facta fuit: ſe
cus ſi abſenti quāuis notario ſtipulante, nam ante ratifi-
cationem reuocabilis eſt. Et donata poſſunt in aliū tranſ
ferri Cui ſecundo donatario non fieret præiudicium ꝑ
ratificationem poſtea ſecutam. Et ſic prima nullius eſſet
momenti ſecundum communem quicquid Corne. &
Soci dixerint: ut per Aretinum in cōſilio nonageſimo
quinto.reſpon.ad.l.fin.ultra conſilium ſeptuageſimum
lib.ii Deci.in.l.contractus in quinta limi. & in lege quo
tutela in.§. nec paciſcendo, & in lege ſemper qui non
prohibet col fi in uerſiculo tertia regula.ff. de regulis iu
ris, & in conſilio ducenteſimouigeſimoſexto, ducenteſi
motrigeſimonono.ccxlvii.col.iii.ccccvii colū iiii.cccc-
xxxii.col.fi ccccclxxxvi.&.dclxi & Cur.iun in conſi.
quinquageſimoquinto, &.cxx.Idem uoluit Alexan.in
conſi clxi lib.vi.dum ponderat contra mulierem, quæ
agebat remedio recuperādę uirtute cōſtituti appoſiti in
inſtru-

inſtrumento dotis, ꝙ ex quo nemo interuenit, qui pro
muliere receperit conſtitutum, neq; per eā facta fuerit ra-
tificatio, ꝙ ſuper tali conſtituto fieri non poterat funda-
mentum: quæ concluſio procedit etiam ꝙ pater acceptaſ
ſet pro filio abſente, licet enim fictione iuris vna eademq;
perſona cenſeantur. l fin. ī. de impub. & aliis ſubſti. §. et q
inſti. de inuti ſtipula. tamē requirit̃ acceptatio ſicuti quan
do notarius repræſentans publicā perſonam pro abſente
ſtipulatus fuit, etiā quando donatio iuramento confirma
ta fuiſſet. vt per Bauer. in tract. de virtu. iuramen. col v.
in. xii. effect & Deci. in conſilio. ccccxexii columna finali
quāuis enim iuramentum cenſeatur præſtitum Deo, qui
ſupplet præſentiam abſentis, & facit abſenti acquiri ſine
ceſſione, vt per Iaſ in lege ſtipulatio iſta §. alteri columna
ſecunda, & in. § ſi ſtipuler. circa finem. ff. de ver. ob. tamen
requiritur acceptatio, ſicuti ubi notarius ſtipulatus eſt, vt
dictū eſt. ō Si vero donans cum iuramento ꝓmiſiſſet nō
reuocare ipſam donationem notario ꝓ abſente ſtipulan-
te, videretur donationem reuocare non poſſe per uulga-
tam regulam, lege penulti. ō eo & notata per Alexan. &
alios in dicta lege ſtipulatio hoc modo, cum talis promiſ
ſio non ſit contra bonos mores.

Sed oppo. uerius uidetur, quia cū diſpoſitio contenta
in inſtrumento nō ſubſiſtat, corruunt nihilq; operantur
clauſulæ acceſſoriæ iuxta glo lege ſi patronus, ſup verb.
fauiana. ff. ſi quis in fraudē patro cū aliis accumulatis per
Alex in l. j. in. §. ſi uir iaſ. in lege non dubiū col. pen. & fi.
ſupra de legi. & in conſi. cxxxiij col. penul & fi. lib. quar-
to & Deci in lege cum principalis. ff. de reg. iur.

Ex dictis Deci. & ſup̄ allega apparet ꝙ ſi donatio facta
fuerit ticio liberis ꝑ ſuis natis, & naſcituris notario ſtipulā
te, q̄uis titius non ratificauerit, liberi inde nati poterunt
ratificare de quo uide Aret. in lege prima columna pe-
nultima. C. de eden. & Feli in capitulo ſi clerici columna
quinta de iudic. an autem requiratur ſemper pręſentia do
natarij ponunt etiam Mathe de afil ictis in deciſione re-
gni. cclxxv. Decius in conſilio. xxxv. & Ripa. libro ter-
tio reſpon. cap. xi.

274 Poſtremo uolo uideamus ✠ de uiribus & ualiditate vl
diſſitudinariæ donationis, diſtinguēdi ſunt aliq caſus, aut
enim ipſa donatio facta fuit de omnibus bonis p̄ſentibus
uel de præſentibus, et futuris cum reſeruatione neceſſaria
pro facultate teſtandi, ita uidelicet ꝙ ſuperuiuens, & eius
liberi habeant bona præcedentis ſine liberis ex pura, &
irreuocabili donatione, quā ex nūc, prout ex tūc eo caſu
adueniente ſibi inuicē faciunt, & talis donatio ualet, nec
eget inſinuatione aliqua. ut per Alex in cōſi. lxxxiii col.
pen libro ſecundo & iaſ. conſilio quinto libro tertio ſi ue
ro prædicta donatio de omnibus bonis ſuis præſentibus
uel de omnibus bonis ſuis ſimpliciter ꝙ in idem recidit,
ut ex prædictis apparet, uiciſſim, & reciproce inter duos
facta fuerit, nihil pariter obſtare uidetur quin ſubſiſtat.

Aliquādo uero duo pure, & uiciſſim ſibi ipſis donatio
nem fecerunt de omnibus bonis præſentibus, & futuris
in forma aliquo reſeruato pro facultate teſtandi, & tūc li
cet declaratū non inueniam talem donationem puto nō
ſubſiſtere, ſicuti diximus in donatione facta a patre fi lio
exiſtenti in poteſtate, ꝙ nō ualet, quia ſtatim acquiritur
ipſi patri l j. §. primo ff. de dona. not. Bart. & alii ſcriben.
in lege frater a fratre in ultimis columnis ff. de condi. in-
deb. ſimiliter hoc caſu contingeret talis reflexus, et ſic par
tes cenſentur uoluiſſe actum negatorium facere ſcientes
275 ſe nihil agere ✠ ꝓut etiam in lege an inutilis ff de accepti
in lege nō ſolum in fine. ff. de acti. & obli cum aliis addu
ctis p Pau. Ale. & cæteros in huiuſcemodi materia facien
tiū actum inutiliter, & negatorium in l j in. §. ſi quis ita
ff. de uer. obli Soci. in conſi. xcviii. columna quinta uerb.
ex quibus libro tertio, & Deci. in conſi. clxvi.

276 Sexto principaliter concludit Bar. ✠ non ualere dona-
tionē hæreditatis ſuæ, quia perinde eſt ac ſi donans dice-
ret ſe donare omnia bona præſentia, & futura cum hære
ditas ſit nomen iuris uniuerſale recipiens augmentum &
diminutionē. l. item ueniunt. § fructus. ff. de pe hær. & di
cta donatio, ut dixi nulla eſt ideo &c.

Oppoſitum tenent hic Iaſ & Lancel quia intelligi de-
bet hæreditatē ideſt bona. & ſic de præſentib⁹ per tex. in
lege quæſitum. §. ſi mihi ſeruus cum glo. & Bar. ff de leg.
primo ſequuntur Deci. & plures Moder q̄a fieri dēt inter
pretatio ut actus magis ualeat, quam pereat & hæc opi
nio quæ fuit Bart. & antiquorum in dicto. §. ſi mihi com
munis eſt, ut hic dicunt Moder. & Ioan. crot in. d reperi.
legis ſtipulatio hoc modo. nume lii. & ſequen. cum addu
ctis per Iaſ in lege licet col pe. ſupra eo. Alex. in d l. ſtipu
latio hoc modo, & in apoſtillis ad Bar. §. ſi mihi.

Opinionem tamen Bar hic tanquam ueriorē ſequun-
tur Alex. in. d. §. ſi mihi Iaſ. in dicta lege licet col. pen. ubi
Aquen. i. & Ioan. crot loco præalleg per rationem ſupra
dictā niſi, & aliis coniecturis apparet de mēte donātis hę
reditatē, ꝙ intellexerit de bonis præſentibus tantum, q̄a
ſm Alex dixerit ſe donare hæreditatem, quam tunc ha-
bebat, & ita procedat opin. Bar & ſcriben in d. §. ſi mihi
& placet hæc opi. quia hæreditas eſt ſucceſſio in uniuer-
ſum ius, & in dubio adhærendum eſt ꝓprietati uerborū
lege non aliter ff de leg. iij l. iii cū nota. ī. de liber. præterit.
ex quo patet ſolutio ad fundamentū Dec. & Modernorū
pro validitate actus facienda, quia id non procedit vbi a
proprietate verborū, & ſic a mente proferentis recederet̃
lege verbis ciuilibus, vbi Pau. de caſt. et Alexan. not ff. de
vulg & pupil & Deci. in lege cōtrahenda, in fine. ff. de re
gul. iur. Comprobo hāc opi. per tex. in. l. hæreditas. ī. de
pact. conuen. dicentē hæreditatē teſtamento dari non per
contractum, & ſi data fuerit nullius eſſe momenti, & re-
ſpōſio Bar. hic in prin. viii. col. ad illum tex. ꝙ promiſſio
illa facta fuerit iure teſtamenti, quod non licet, hic animo
donandi, confunditur per illum tex. in prin. qui vult ꝙ
hæreditas detur per teſtamentum, non per pactum ergo
nec per viam donationis. nec alterius contractus, cum pa
ctum ſit contractus, vt diximus. ō. in rubri. de pactis.

Et ſimiliter nō ualet ✠ donatio de parte hęreditatis quic 277
quid dicant Cyn. Bal. & alii hic per Alexan. relati, quia
in illa parte donator non haberet hæredem, & ad cauſan
dum inualiditatē pacti, uel donatiōis ſufficit ꝙ in minima
parte impediatur libera teſtandi facultas l. pactū qd̄ dota
li, ſupra eodem l cū duobus. § idem reſpon. ff. pro ſocio,
ut poſt Ancha & Ioan. de imol. uolunt hic Alex. & Aret.
ad finem cōmenti, Deci. conſi. dxxxiiii. col. fi. & . ccc. col.
prima, & Ioan crot. loco ſupra allegat. concludētes cum
Bar. hic hæreditatem uel partē eius non poſſe dari per pa-
ctum aut donationem, & ſi per viā donationis, ut inquit
Deci. poſſit quis partem bonorū ſuorum alteri largiri ſed
non ſub nuncupatione & uerbo hæreditatis.

Et procedant prædicta in donatione inter uiuos, ſecus
donatiōe cauſa mortis ✠ per quam poteſt hæreditas dari 278
l. licet inter priuatos, ubi Bar. Bal. Aquenſ. & alii not. &
tradit pulchre Alex. in conſi. xxviii. uolu. iij. ſed Deci. in
d l. licet, col. fi. oppoſitū tenuit dicens ita expreſſe uoluiſſe
Bar. in dicta. l. ſtipulatio hoc modo concepta ꝙ non eſt
uerū quia Bar. concludit valere donationem bonorum
poſt mortē & ꝙ erit donatio cauſa mortis reuocabilis,
intelligiturq; de bonis exiſtentibus tpe donationis ſed de
donatione hæreditatis cauſa mortis uerbum nullum, pro
bari tamen poſſet eo. quia per illā non tollitur nec reſtrin
gitur libera teſtandi facultas & inſtitui poteſt alius hæres
l. mortis cauſa donatio. ff de donati. cauſa mortis lege nō
omnis in prin. cum gloſa ff. ſi cer. pet.

Sed reſpondeo ex dictis Alex. in cōſi. ſup̄ alleg ꝙ hæ
reditas non prohibetur pacto, & conuentione dari ea tan
tum ratione, ne tollatur libera teſtandi facultas, cū diſpo-
ſitio de qua ī. d. l. licet facta inter milites ualeat iure ultimæ
uolūtatis, ut ibi p gl. fi. Bar. & alios, & ſic reuocabiliter ſe

cundum naturā vltimæ voluntatis vulg l.iij.de adimēd.
lega ſequitur ergo quod in caſu.d.l.licet itō reprobaſ in-
ter paganos conuentio illa ex eo quod aufert liberam te
ſtandi facultatē ſi valeret, quia ſolūmodo vendicabat ſibi
locum paciſcentibus ab inteſtato decedentibus, ſed ratio
quare pacto vel conuentione nō detur hæreditas fuit, ne
cōfunderetur virtus teſtamentorum, & contractuū, item
quia a cōiter accidentibus de maiori præiudicio agiſ in
hæreditatibus q̄ in contractibus, ideo lex uoluit eas dari
per actum magis ſolēnem, vt ibi per Alex attn̄ pro opi.
Decij facit: quia paria ſunt donare hęreditatē vel oīa bo-
na præſentia, & futura, vt.ſ. dictum fuit, donatio aūt cau
ſa mortis de omnibus bonis pręſentibus, & futuris vali-
da eſt. Bar. hic iii pe.col. quem ſequuntur cōmuniter ſcri
bentes hic, & late tradit Soci.in cōſi ccxxxii libro ſecun-
do. ergo & ſimiliter donatio cauſa mortis de hæreditate,
quæ in effectū eſt diſpoſitio de præſentibus, & futuris.
Ad d l licet reſpondeo quod paciſcentes uolebant ibi
pactū valere in vim, & modū teſtamenti, vt indicant illa
verba qui ſuperuixerit alterius rebus potiatur, qūo uale-
re non potuit, vt dictum eſt pariter nec ut donatio cauſa
mortis, quia paciſcentes hoc noluerunt, ut ibi latius p De
cium, ad rationem Alexandri ne confundatur virtus te-
ſtamentorū & contractuū. Reſpondeo quod licet dona-
279 tio cauſa mortis naturæ contractus q̄nq; accedat ✠ lege
ſecunda cum glo. ff de dote præleg cū multis accumula-
tis per Ancha in cōſi. cccl xxxiiij. & Bar. in cōſi. xxiij lib.
iiij tn̄ regulariter naturæ vltimæ voluntatis accedit lege
finali circa. fi. j. de dona cauſa mor quantum ad potentiā
confirmationem, & effectū, vt per Raplia cuma. in cōſi.
vlti. Cor. in conſi. xli. lib. j. Soci. & alios ſcribent. in l. ii. ff.
de lega l. & conſequenter licet hæreditas non poſſit dari
per pactum, quod eſt contractus, ne ſequatur prædictū
incōueniens confuſionis teſtamentorum, & contractuū,
dari tamen poterit donatione cauſa mortis, quæ potius
ultima uoluntas eſt q̄ contractus, cogita tamen.
280 Deniq; circa id quod dixit Bar. ✠ de venditione oīum
bonorum præſentium, & futurorum quod ualet quia re
manet uenditori pretium de quo poterit teſtari. & cōiter
a ſcribentibus approbatur, vt hic per Decium col. pen. in
ij. limi. & in conſi. ccll col. j.
281 Quarta principalis qō Bar. * diſcuſſa eſt ex his quæ di-
ximus. ſ. in q̄nto not. & ſup gl. in uerbo paciſci, & in uer.
alienę, circa fi. & Bar. hic bene loquiſ præterq̄ in ſolutiōe
cōtrarii. §. illud. l. ij ff de hære. & acti. uendi. ut dixi ſuper
prędicta glo. in uer. paciſci, item dū allegat. §. a filia. uult
allegare. §. idem probat. l & ſumm. ff de pact. qui tamen,
ut in dicto quinto nota. diximus aliter intelligi debet.
Poſtremo quæſiuit Bar. in fi. commen. pro cōplemen
to materiæ vtrū hæreditas eius, cui ab inteſtato ſucceſſu-
282 rus quis eſt, ✠ dicatur ſpe illi debita, & concludit qđ non
primo quia illa dicitur ſpes, quæ non pēdet a mera uolun
tate alicuius uerum ex aliquo futuro euentu lege ſecunda
ff de ſtat. liber. ſed q̄ quis poſſit conſequi hæreditatē con
ſanguinei a mera ipſius uoluntate dependet, qui poteſt
alium inſtituere, & ſperantem excludere, ſecūdo quia de-
bitum ſpe in contractu deduci pōt. l. ſpē j de donatio. qđ
in caſu iſto fieri non poteſt, ut uult hæc lex in fi. dicēdum
ergo improprie ſpem nuncupari ſiue eſſe ſpem quādā ua
nā de qua diſponere non eſt licitū ſm Bart. hic cum quo
tranſeunt alii, & latius ſcribit Rimina. ſ. in prima colum.
quāuis Aquenſ. hic ad fi. reprobet Bar. uolentem illā pro
prie dici ſpem, quæ pendet a futuro euentu non autem a
mera uoluntate alicuius: quia attenta ea ratione ſequere-
tur ex pupillari ſubſtitutione ortam ſpem probabilem
ſubſtituto cuius contrarium dicunt ſcriben. in. l. qui Ro-
mæ. §. ſi ff de uer obli.
Defendendo Bar. reſpondeo eum loqui qn̄ talis ſpes
in contractū deduci poteſt, quod in iure pupillaris ſubſti
tutiōis fieri neq̄t, idq; ex his quę ſubiūgit ipſe Bar. appet.

Intellige pariter non poſſe dici illā conſiderabilē ſpem
quæ a mera alicuius uoluntate dependet libere ſcilicet, &
directo alias ſecus, ut pulchre declarat Aret. in conſi. vii.
columna finali.
Rurſus cōtra ſcdam rōnem Bar q̄t ſpes in caſu noſtro
in cōtractum deduci poteſt conſentiente illo de cuius hæ
reditate agitur, ergo dicetur ſpes conſiderabilis, dicunt
quidam limitari communem concluſionem, q̄ in hære-
ditate uiuentis non ſit conſiderabilis ſpes, ut non proce-
dat concurrente uoluntate illius de cuius bonis tractatur.
Ego aliter reſpondeo quod Bar loquitur quando ſpes
dependet a uoluntate partium, & deduci poteſt in cōtra
ctum irreuocabiliter dicta lege ſpem, ſecundum quam in
telligi debet, ut aperti limi iuris eſt, tacium quę de ſpe in
contractu deducibili ponunt Bal. in dicta lege ſpem. An
cha. in conſi. cccciii. Alex. in l. i. col. i. ſupra eo. & Aret. in
conſi. vii. & in conſi. pen.
Aduertendum eſt etiam q̄ licet. l poſt emancipationē,
alleg. hic per Bar. loquatur in aſcendente in quo, ut hic
dicit Lanced. deci. non eſt ſpes ſucceſſionis deſcendentis le-
ge nam & ſi parentibus ff. de inoffi teſta. l. ſcripto in fine
ff unde liberi. tamen cōcluſio Bartoli procedit indifferen-
ter in quacunq; hæreditate uiuentis. & ſic tam in aſcendē
tibus, & deſcendentibus quam in collateralibus, ut p om
nes ſcriben. in lege is poteſt, de acqui hær. Cor in conſi.
xxiiij. lib. i. & Iaſ in d. l. qui Romæ § duo fratres col. v.
ubi Aquen. iii. ff. de uer. obli.
Limita p̄dicta in fideicōmiſſario * q uiuente grauato re 283
ſtituere poſt mortem dicitur, habere ſpem probabilē, de
qua poteſt contrahere, ut per Iaſ in. l. i col. fi. ſupra eo. &
in ſuperioribus dictum fuit, imo in hęreditate uel fideicō
miſſo poſt mortem alicuius licet conditionaliter debito
eſt dare ſpem propriæ ſumptam ac a iure approbatam,
ut per Rimina. ſupra in. i. col & Soci. in. l gallus, in. §. &
quid ſi tantum col pen. & fi. ff. de lib. & poſth.
Secundo limita concluſionē Bar ✠ ut non procedat in 284
ſucceſſione rerum feudalium uiuentis agnati, in qua agna
tus proximus ſucceſſioni, dicitur habere ſpem probabilē
Aret in d conſi. pen. col. fi. & Cur. iuni. conſi. l. in. ii, dubi-
tatione facit ✠ notabilis deciſio Pau. caſtren. in. l. ſeruū filii 285
iit prin. in ulti col. ff. de lega. i ticius inſtituit me hæredem
uel legauit fundū ego hoc ſciēs illum ſimiliter tibi legaui,
non uideor inquit legaſſe contēplatione ſpei, quam habe
bam ex morte Titii, quia īprobabilis eſt, ideo ſi ſpes illa
euaneſceret, quia præmorerer, uel Titius reuocaret teſta-
mentū non euaneſceret legatū, ſed remaneret firmum tan
quam factum de re aliena a ſciente, in qua nullam habe-
bam ſpem probabilem.
Apparet etiā ex prædictis * quod licet filius uiuente pa 286
tre dicatur quaſi dominus bonorum patris l. in ſuis ff. de
liberis, & poſtu. tamen non dicitur habere ſpem probabi
lem in ipſis bonis ita, ut uiuente patre de eis poſſit diſpo-
nere * etiā intelligendo de eo quod ſibi debetur pro legiti 287
ma tex. eſt not in l. i. in. §. ſi impuberi ibi pręmatura enim
eſt ſpes. ff. de collatione bonorū cum aliis quæ Feli. addu
cit in cap. iudei el ſcdo col. i. de iudeis, p̄pterea condēnato
filio propter aliquod delictum exequutio non debet fieri
contra patrem etiam reſpectu legitimæ, ut per Specul. in
tit. de execu ſenten. in. §. ſequitur, col. v. & vi. Iaſ. in. l. lex
cornelia, col. ii. ff. de uulg. & in auct. nouiſſima, col. ii. J. de
inoffi teſt. ubi tamen concludit communiter teneri ualere
ſtatutū diſponens contrarium, * Sed Bald. in. l. ſi filius ad 288
J. de bonis proſcrip. dicit talia ſtatuta eſſe iniuſtiſſima &
contra equitatem de qua materia poteris etiā uidere Bal.
in lege ſi qua poena. ff. qui ſunt ſui uel alie iuris, late Hip-
poli. de marſil. in. l. infans. ff de ſicca. & Brunum aſten. in
tertio uol. de conſtitutionibus ſtatuti. & decre. col prima.
& ſecunda ponentem quod tempus tunc in computatio
ne & taxatione legitimæ attēdi debeat: & q̄ra erit legiti
ma delinquētis, cum pater alios filios procreare poſſit, et

289 hoc ſit incertum. In pœna uero corporali ✠ propter deli
ctū filij executio in pſona patris fieri nō poſſet vt in titu.
j. ne fil. p pat. & per Ang. in cōſi. lxiii. li promiſſio, cano
ni. in. c. ii. de coniti. Ioā. croc. in l. omnes populi ſol. ii ff de
iuſti. & iure. & Pau. de caſt. conſi. xxxii. omiſſo. in antiq.
ponit an mortuo pr̄e fiſc' poſſit peter̄ legitimā filii bāniti.
290 Quando tamen pater diſſiparet eius bona • tunc cogi
poſſet aſſignare filio poſſeſſionem aliquam pro ſua legiti
ma ex cuius fructibus viueret, ut per Iaſ. in. l. ſi conſtante,
col. xxxiij. ver. & ad prædicta. ff ſolu. matri. & Aquenſ. in
l. Imperator. ff. ad trebel.
Secundo limita in iudæo effecto Christiano qui ſtatim
291 a patre uiuente ✠ poteſt eius legitimā petere & conſequi
ita Ioan de ana. in. c. iudæi el ſecundo col ij. de iude. per il
lum tex. & p tex. in l. cognouimus ſupra de hæreti. cuius
oppoſitū, & melius, tenuit ibi Feli. quia prædicta iura nō
pbant concluſion̄ Ioan. de ana. & maxime lex illa cogno
uimus, vbi videbatur caſus, loquitur enim in dote, & ali
mentis. præſtandis filio orthodoxo, de qbus ad legitimā
292 ✠ non ualet argumentū, vt per Bal. in l. i. col ix. in prin j.
qn̄ non peten. par. alimēta enim annuatim uel de menſe
in menſem dantur legitimā vnica præſtatione, & ſic cum
maiori facilitate dantur alimenta q̄ legitima, præterea de
negans alimēta alicui debita necare illum dicitur. l. vel ne
care. ff. de lib. agno. non ſic in deneganre dotem uel legiti
mā, vt per Alex. in l. i. col. iii. ſolu. matri. & æquiparatio,
quæ fieri ſolet de alimentis ad legitimam, pluribus aliis
mediis tolli poteſt, ut pulchre per Cor in conſi. ii. col. v.
lib. iii) & oēs Moder. in. l i ſolu. matr. Bal. nouel. in tract.
de iure dot. ſol. xiiii. Deci. in iura ſanguinis circa fi. ff de re
gul. iur. Curt. in conſi. x. col. iii Bru. in loco præal. in ver.
legitima. Ripam lib. i. reſponſ. cap. vii. & Moder. mediola
nen in tracta. præſumptio. in octaua præſumptio. primæ
regulæ, cōfunditurq; ſupradicta deciſio Ioā. de anna. per.
rōnem d. §. ſi impuberi. ibi pręmatura eſt ſpes, cum uiuat
is, de cuius bonis, quarta legitima deſideratur.

Laus Deo.

SVMMARIVM.

Anima non ligatur ſine conſenſu ſuo, & lex eā ligare uolens in veritate fundari debet, nu. 203
Coacte feciſſe dicitur qui ad id facien. ſe cogi poſſe non ignorauit. nu. 67
Collegia & vniuerſitates an incidant in pœnas iſtius legis, numero. 17
Conſilium in re clara non exigitur. 77
Decretum principis in ditione ſabaudiæ plurimū hanc. l. reſtringit, nu 215.
Doctori atteſtanti conſuetudinem non creditur 75
Doctoratus a principe an præcedat doctoratū a collegio & quid ſi fuerit doctor bullatus, nu. 167. cum. ſeq.
Emolumentum quid ſit. nu. 158. cum ſeq.
Emphiteota per non ſolutionem canonis an & quando cadat a iure ſuo. 51. &. 55
Fidei præſtatio & iuramentum an æquiparentur, nume. 100. cum ſeq.
Hæres an ligetur iuramento defuncti, & an uolens illius cōtractum iuratum reſcindere debeat prius petere abſolui a iuramento, nu. 106. 108. &. 112
Inobſeruantia unius capituli reddit totam conuention̄ inobſeruabilem. 196
Inuocatio domini multos operatur effectus, nu. 108.
Iudex an poſſit cogere ad cōpromitten tranſigēdum. reſeruare infamiā & alterare, conſuetam pœnam. nu. 66. et. 214 cum ſeq.
Iuramento contraueniens in uno termino cogi poteſt ſtatim totum ſoluere. 59
Iuramenti magna eſt virtus, & tamen non impedit depoſition̄ veritatis a teſte requiſitæ, nu. 6. 8. 36. 52. 74. 98. 143. 172. 178. 200 cum ſeq.
Laudum conti nens enormiſſimam læſionem ad arbitriū boni uiri reduci poteſt peti, licet iuratum fuerit id non facere nu. 39
Lex iſta intelligitur de vero maiore, odioſaq; eſt, & in oī contractu iurato locum habet. 32. cū. x ſeq et nūqd in foro conſcientiæ & in hærede iurantis & qn̄ couentū eſt ne ex cōtrauentione hæ pœne incurrant, nume. 160 199. 204.
Leges utrum in foro conſcientiæ ſeruandæ ſemper ſint. 157 et. 163
Maior hic quomodo capiatur & conſideretur, nu. 41.
Minor & mulier an & quando ligentur iuramento, numero. 10. 14. 35.
Papa ſuper iuramento poteſt diſpenſare 57
Pœnæ quibus applicentur, nu. 158
Periurio cōtriſtatur Deus, ideo multæ ſunt illius pœnæ, an de illo cognoſcat ſecularis, an infamiam infligat, & ab agendo repellat, nu 9. 109. 119. 126. et. 153.
Qualitas adeſſe debet ſecundum tempus verbi & eſt probanda. 25. cum ſeq.
Reſtitutio ad dationem adaptatur, nu. 153.
Rex in regno ſuo imperator, vel ut imperator eſt. 165.
Statuta cenſentur ſemp a partibus conſiderata, nu 69.
Supplicatio & appellatio quomō differant, numero. 90. cum ſequen.
Vendens ſeu promittens cum iuramento rē uni uendere ſi poſtmodū alteri eam tradat an priuetur dominio rei & quid de precio actioneq; ad precium nume. ſexageſimo &. 140
Vniuerſitas in qua omnes ſunt doli capaces poteſt excōmmunicari. 20
Vniuerſitati quando denegetur reſtitutio in integrū, numero. 21

EX LEGE SI QVIS MAIOR .C. DE PACTIS.

HANC ſingularem prolem, hunc famige
ratum partum, • vt pateſacit inſcriptio edi 1
derunt in lucem Archa. & Honor. Impera
tores filii Theodoſij Chriſtianiſſimi prin
cipis. q ut ſcribit Pau diaconus li. xii. vt iſ. p
filiis rempu. quietā reliquit. Anno ab vrb.
cōdi. centeſimoquadrageſimonono. ſupra milleſimum.
Archadius Auguſtus in oriente factus. Honorius frater
in occidente xlij loco commune imperium, diuiſis tantū
ſedibus tenere cœperunt; quorum uitas ample deſcripſe
runt præfatus Pau. diaconus & Oroſius ca. xxiiij. ſeptimi
libri. Veniens contra tranſactionem iuratam per Deū
uel principem infamatur actionem perdit, pœnam ſoluit
& data reſtituit. quæ omnia parti obſeruanti applicantur
hoc dicit ſecundum Barto. & omnes docto. Sed non
complectitur ✠ hoc ſummarium totam medullam legis. 2
Primo quia requiritur arbitrii libertas & q tranſactū ſit
nullo cogente imperio ut in princ. vult tex. & de hoc nihil
in ſummario. Secundo quia non tantum in tranſactione
loquitur hæc. l. ſed etiam in pacto omnem contractum
cōprehendente & pro genere ponitur pactum et pro ſpe
cie tranſactio ſecundum communiter doc. j. in not. & ſic
ſummant doc. q in ſpecie dicitur omittunt generaliter di
ctum de pacto q in plus ſe habet, q̄ tranſactio. Tertio
comprehendi non uidetur quod dicitur in illis uerbis. &
rerū proprietate careat. Propterea nihil omittendo ſic
ſummo. Veniens contra tranſaction̄ • vel contractum li 3
bero arbitrio confectum, & per Deum aut princip̄ iura
tum infamatur, action̄ perdit, pœnam ſoluit, rerū pro
prietate caret, & data reſtituit, quę omnia parti obſeruā.

4 ti applicanť. Diuidiť ✠ vt hic per Sali. et Iaſ. in duas par
tes, & non male; quũ omnis bona diuiſio debeat eſſe bi-
mẽbris. l. i. ff. de rerum diui. ponit Frã. pauinus in tract. de
offi & po cap. ſed vac. in fi. prologi ſufficit tamen ſcd̃m
regulam pbicam, q̃ ſit reducibilis ad bimembrem Iaſ in
rubri ca. ff de vulg & Nic de neapoli in §. i. col. j. inſti. de
pupi. Et ideo ꝓ clariori intelligentia diuidas in quatuor
partes in prima poniť thema ex quo queſtio in. ij. reſpõ-
ſio in. iij declara. in. iiij. extẽſio Scd̃a ibi nõ ſolum. Tertia
ibi itaq; omnia Quarta ibi eos etiam. In primis quia tã
5 eleganter * q̃ vere in l. ſi tutores in prin. C. de cõpen. ſcri-
bit Bal. eum qui dubitandi, & decidẽdi rationẽ nõ intelli-
git, non poſſe recte intẽtio text. intelligere & dixit Philo.
iij. meth. ineſſe veſtigare veritatem volentibus præopere
bene dubitarẽ, quia quærens veritatem ſine dubõtie pri
mo ſimilis eſt quo oportet ire ignorantibus neque quan
do quæſitum inuenit, aut non cognoſcit ꝓpterea inueſti
ganda æſtimatio dubitandi, & decidendi ad hanc legem.

Dubitationẽ poterat facere quia vt dicit text in l quũ
proponas. la. ii titu. præcedenti non obſeruanti nõ eſt ob
ſeruandum. & par pari vt dñs ait, referendum eſt. Vide-
batur igitur ſatis non obſeruare tranſactionem nõ obſer-
uanti eã, præcipue in pœnalibus. vel cõpetere obſeruanti
exceptionẽ tranſactionis. l. cũ proponas ſ. eo. Et tñ hic
dicitur non ſolũ obſtare exceptionẽ tranſactionis vel in
obſeruantiæ verũetiam nõ obſeruantẽ affici pœnis, & in
cõmodis, de quibus in hoc tex. quę oĩa applicantur parti
obſeruanti tranſactionẽ. Ratio determinãdi eſt ꝓpter
vinculũ iuramenti & contemptã religionem, vt enim di-
citur in canone omne q̃ in federa. xxii. q i omne q̃ agiť
6 tunt ſolidius ſubſiſtit: ✠ quũ iuramenti hoc interpoſitio
roborat. Iure enim diuino, humano ciuili, quin etiam pa
gano eſt iuſiurandũ vinculũ arctiſſimum, quo ligamur
ad obſeruantiã promiſſorum, nedum ꝓximo, ſed etiam
Deo, quia (vt ait Cic. offi. iij) iuramentum eſt affirmatio
religioſa qđ ſeruandum eſt quaſi Deo teſte, ꝓmiſeris: nec
maius vinculum ad aſtringendũ fidem iureiurãdo maio
res arctius eſſe voluerunt. Et ibi narrat de illo Regulo ro
7 mano * quem nec charitas patriæ, nec ſuorũ retinuit, qn
apertiſſime reuerteretur etiã ad exqſita ſupplicia, ne tranſ
greſſor fieret iuramenti hoſtibus licet præſtiti. Ideo iu-
8 ramenti trãſgreſſores multas patiunť pœnas * vt p Bal in
l. i & ii ſ de iureiu & Soc. cõſi vii. col iiij vol i hinc dixit
Bal. in auct. cui relictũ, col. antepe. ſ. de indic uiduita. tol-
9 len. * q̃ ex periurio contriſtať Deus. Ita q̃ dubitarunt do
cto. an trãſgreſſio iuramẽti homicidio maius eſt peccatũ
uel uoti trãſgreſſione, Soc. præalleg. loco ſumma Angeli
ca in uerbo periurio, & Bauer. in tract de virtu. iuramen
ti. lxx. caſu. Non mireris igitur ſi propter iuramenti tranſ
greſſionẽ non obſeruans tranſac uel cõtractum iuratum.
pœnas & incõmoda, de quibus in hac l. patitur. odio. n.
deierantis inducitur hoc totũ uel etiam. ſ. col ult. p Salic.
Et quia multa dicenda ſunt quæ uia notabiliũ bene expe
diri nequeunt, procedemus apoſtillando literam, notan-
do & quærendo prout cõmodius res ſe obtulerit Dein-
de glo. expediemus, & q̃ ſuper tex. & gl. cõmode dici nõ
poterunt poſt glo. & Barto. expeditionem dicentur.

Primũ aduerte ibi ſi quis, q̃ licet lex iſta loquať in ma-
10 ſculino genere ✠ tamen ſibi etiã in mulieribus locum uen-
dicat ex ratione idẽtitatis per legem primã iunctis ibi no
tatis per Bart. ff. de uerborũ ſignifi. ſecundum communi-
ter docto. ut hic per Iaſonem in ſecundo no & Aquenſ.
primo multa citanť conſilia quã materiam an & quãdo,
uidelicet maſculinũ concipiat fœmininum late proſequuť.
Decius in. l. fœminæ. ff. de regulis iuris.

Verũtamen q̃ mulier quæ promiſſa & iuratam trãſa-
ctionẽ non adimpleuit in pœnas iſtius legis nõ cadat ſua
deri poteſt, nã dolus iſte præſumptus eſt: ut pulchre per
Alexan. in cõſi. ciij. col. pe uol i. a quo excuſať mulier. l. i.
11 ad fi. ff de eden. * plene not. Alex. poſt gl. ibi in. l. ubi exigi
tur illo eo tit. unde quũ in maſculino et fœminino genere
rõ nõ ſit indifferens: qa dolus ille pręſumptus ceſſat in fœ
mina, ut dictũ eſt maſculinũ non cõprehendit fœmininũ
✠ Bar. in. l. i. ad finẽ prin ff. de pecul & Deci in d. l. fœmi- 12
næ. Procederet ergo cõis concl͡o qñ mulier cõtrauenit
faciendo. eſt. n tunc dolus uerus a quo aĩ infirmitas nõ ex
cuſat. l. i. C. ſi aduer. delic. nec excuſatur mulier, quũ iure
cautũ non reperiať l fi. ſupra de iur. & fac. Et quantæ
ſit hoc utilitatis uel ex eo cognoſce, q̃ utplurimũ cõtrauẽ
tio cõmittitur omittẽdo, id eſt non implendo ꝓmiſſa hãc
opi ſecuti ſunt ſimplr̃ Moder papi. hic in lectura lõgo tpe
poſt uulgatam hanc nr̃am reper impreſſa. Caue tamen
quia per illam finalem legem dici poſſe uidetur a ueritate
alienũ eſſe, a præſumpto dolo mulierẽ excuſari, præterq̃
in caſibus a iure expreſſis, in quibus tantum ſuccurritur
mulieribus, non in aliis ut ibi, & ſic non obſtat. § fi l i. ff.
de edendo, quia expreſſum ſic ibi erat, & uidetur ita Iaſ.
ſentire in. l ſi quis id quod in. v. nota in v. limi ff. de iur.
om iudi. ꝓ quo no. uideť tex. in. l. fi C. ſi aduer. delic. vbi
fœmina maior annis. xxv. quę in omittẽdo deliquit id eſt
in non petendo tutorem filiis ſuis non excuſatur immo
debita ſibi filiorum ſucceſſione priuatur.

Reſpon. poteſt q̃ immo generale eſt dolũ nõ præſumi
in minore, & muliere ut p gl. d l. ubi exigiť, licet n deciſ.
dicti §. fi. ſit ſpecialis ad caſum illũ non editionis, ratio ta
men generalis eſt propter dolũ non præſumptum, ut in
gl præallegata. Et q̃ ueritate ſit hoc ſubnixum patet
quia minor, mulier, & ruſticus perſonaliter citati ſi non
cõparuerint appellandi nõ amittunt beneficium, quia hic
dolus præſumptus eſt, a quo excuſantur, ut per Alex. in
dicta. l. ubi exigitur. Et tamen caſus iſte in iure non eſt ſpe
ſpecialiter expreſſus. Item a præſumpta uſurarum fraude
excuſatur rõne prędicta ruſticus, ut p Iaſ. in. d. l. ſi qs id qđ
in. v. not: & tñ caſus iſte in iure nõ eſt expreſſus. Apparet
igitur q̃ generaliter perſonæ prædictæ a præſumpto ex
cuſantur dolo: facit etiam q̃ in propoſito dicit Pau. caſtr.
in. l. i ad finem. C. ſi minor ſe maiorem dixe. Et ad præ
allegatam l. finalem. C. ſi aduer. delic * repõdeo illud eſſe 13
propter matris indignitatem, quæ indigna reputatur ſuc
ceſſione filii: cuius curã nõ habuit. l ſecũda. ff. qui pet tu.
Et fauore pupillorũ quorum ratio ad curã publicã perti-
net, hanc rationẽ aſſignat tex. legis tertiæ. ff qui pet tuto.

Iterum contra cõem opinionem q̃ lex noſtra locum
modo aliquo non habeat in muliere de prædictis nulla
mentione facta. Parpalea hic col. i. adducit deciſionẽ Bar
toli in rubrica. ſ. de rerum permutatione ubi dicit q̃ ſi mu
lier iuret ſagatior non efficitur * ita quod iuramentũ non 14
plus operatur in muliere quã in minore quantũ ad tollen
dum ſimplicitatem: ideo ſicut minor iurando & contra-
ctum non obſeruando pœnas l. noſtræ non incurrit, ita
nec mulier ſcd̃m eũ. corroboratã uidebis deciſionẽ Bald.
per Baueriã in tractatu de uirtu iur xliii. caſu Sed reſpõ.
q̃ licet iuramentum ſagatiorem non faciat mulierẽ * ma- 15
gis tamen deliberate propter iuramentum celebrare præ
ſumitur actum, Alexan. conſi cii. colum. prima uolu. v.
ideo eam magis ligat & aſtringit iuramentum cap. quã-
uis de pactis in ſexto iuncta l. pactum quod dotali. C. de
colla. & c. cum contingat de iureiurando.

Nec obſtat q̃ prędicta procedant etiã in minore annis
uigintiquinq; pubere tamẽ, auctẽtica ſacramenta puberũ
cum ibi not ſ. ſi aduer. uendi & tamen in eo non uẽdicat 16
ſibi locum lex iſta. Quia reſpon. ✠ q̃ lex indulget facilius
ſuccurritq; minoribus q̃ mulieribus quæ maiores ſunt;
patet in tit ff. & C de in integ reſti ubi minoribus facienti-
bus contractum aliquẽ ſibi damnoſum ſuccuritur & tñ
mulieribus præterq̃ in caſibus a iure expreſſis nõ ſuccurri
tur. l. fi. C. de iur. & fac ignorã. Mirũ igr̃ tibi nõ ſit, ſi lex
nr̃a ita rigoroſa et pœnalis noluit cõprehendere minores.
xxv. annis quorũ conſilium infirmũ eſt & multis captio
nibus expoſitũ. l. i. ff. de mino. Mulier aũt quę annum

quintũ, & vigeſimũ exceſſit. nõ ita faciliter capitur ut do-
cet experiẽtia rerũ magiſtra. c. q̃ ſit de elec in vi. ideo poſt
prædictã ætatem lex ei noluit in integ. reſtit. indulgere.
17 Iuxta prædicta quæritur ✠ vtrum lex noſtra locũ ha-
beat in vniuerſitate vel cõitate Iaſ. in. iij. not. tenet ꝙ ſic, et
atteſtat̃ ꝓ hac parte ſe edidiſſe cõſiliũ, vt per eũ quẽ repre
hendunt Aquẽ col i. & Parp. in i. q. vbi ſeriatim reſpõdet
motiuis Iaſ. addas conſilium Rom cccc. quæritur an ſta-
tutum vbi ꝓbat ꝙ ꝓprie vniuerſitas nõ venit appellatio
ne ꝑſone præcipuę in correctoriis, & ꝙ eſt corpus quod
dã repræſentatum quod aĩam non habet ſi non habet ani
mã, quõ põt in ea cadere periurium ꝓpter qđ infligũtur
pœnæ, de quibus in l noſtra. Eſt aũt illud conſilium Iaſ.
cxviii lib. i vbi pro opi. ſuã facit vnũ aliud fundamẽtum,
cui præfati non reſpon. iuramentũ fuiſſe præſtitũ per par
ticulares, & capita domorũ, quorũ aĩa periurio inuolui
poteſt Et iſto caſu vt ex prædictis, & his quæ in ſequenti
qõne dicã ſaluari poteſt op. Iaſ. cũ cõſultatione Iaſ. & hanc
opi. ſequunt̃ etiã Moder. pap hic in. iiij. col. non facientes
tamen mentionem conſi. Iaſo Suboritur nunc alia qõ
18 ✠ nunquid ſibi locum vendicet diſpoſitio iſtius l in colle
gio docto. vniuerſitate ſcholarũ. et ſimilibus Dicendũ
videtur ꝙ non: cum ſint hæ vniuerſitates ficta corpora,
quæ aĩam nũ habent: ergo periurio ligari non poſſunt,
vt dicunt Rom. & Aquenſ. relati in qõne præcedenti, ea
ratione determinantes legem iſtam non habere locum in
ciuitate, & aliis vniuerſitatibus. Secundo facit uulgata
regula. §. totiens. l. iiii. ff. de dãno infec. cui nõ conueniunt
19 uerba ipſius legis d. ſpoſitio nõ adaptat̃, ✠ quã exornare
poteris ultra dicta Parpal. hic in prima qõne ex dictis Ra
pha. cõem. in cõſi. xcvii Roma. cõſi. ccccxxxiiii in. i dub.
Alex. conſi. cvi. col. i. volu. v Feli. in. c poſtulaſti de iudæ.
& in. c nonnulli in prin. in pr. antepe. col. cũ ſeq. de reſcri.
in uer. ubi uerba legis, & in. c. ſignificanti col. ii eo. tit Iac.
de ſan Geor in trac feu. in uerbo de adhærentibus col ii.
Curt. in trac. de iur. cal. in l. u. in § qđ obſeruari col. ·iiii
Iaſ. in. l. qui ſe patris col pe. ubi Deci. vii. & fi. C. unde lib.
Dec. conſi. cclxxiii. col. i. dum alleg l. u ff de manu teſta.
quæ omnia ſigna ad regulã. d. §. totiens, & l. ꝙ conſtitu-
tum. ff. de mil. teſt. E diuerticulo in uiam redeundo hæc
verba ſi quis maior xxv. annis ad collegium, & pradicta
non adaptantur: ergo nec diſpoſitio. Et in hoc fundamen
to magnum facit capitale Parp. in prima quæſtione tenẽ-
do contra. Iaſ ꝙ lex. noſtra in uniuerſitate non procedat,
quia dicta uerba ſi quis maior, non conueniunt. Sed
contrarium uerius uidetur, ꝙ in collegio doctorum uni-
uerſitate ſcholarium & ſimilibus locum ſibi uendicet lex
noſtra, quia omnes de dictis uniuerſitatibus culpæ, & do
li ſunt capaces, & ſic periurio inolui poſſunt, & excõmu-
20 nicari ✠ ut pulchre per Feli in. c. dilecte de except. ubi ita li
mitat tex. §. in uniuerſitatem. c romana de ſen. excom. lib.
vi. Quinimo ſi fuiſſet excommunicatum collegiũ ſinguli
de collegio excõmunicati intelligerentur ut res potius ua
leat q̃ pereat ut ibi per eum poſt imo. §. Non obſt. ꝙ nõ
conueniant uerba ſi quis maior, quia reſpon. ꝙ immo cõ
ueniunt nam collegiũ doctorum, & uniuerſitas ſcholariũ
ex quo regunt per ſe, & facile omnes conueniunt in tra-
ctandis negociis collegii utuntur iure maioris: xxv. annis
21 nec ut minores habentur ✠ nec reſtituuntur in integrum
ut per Alex. in. l. ciuitas col. i ff. ſi cer pet Cor. cõſi. cxlviii.
col. iii. in prin uol. i. & cõſi. cclxxxiiii col. ii uolu. iiii. facit
glo. no. in cle. unica in uerbo cenſura de uſurp. quæ uult
22 ✠ ꝙ licet uerba ex toto non cõueniant ſi tamen effectus
etiã indirecte conueniat diſpoſitio locum habet: ſequũtur
dictã gl ſcribentes ibi, & pulchre Soci conſi. lxxi. col iii.
uolu. i. Deci. in c. nouit. ad fi. primæ col de iudi. Vnde quũ
uerba cõueniant, & effectus ſeu cauſa diſpoſitionis ſcilicet
periurium, debet etiã conuenire legis diſpoſitio. Et vl-
tra conſidera ꝙ minoris partis contrauentio non ſuffice-
23 ret ✠ nec aliis præiudicaret. in delictis enim non procedit
lex ꝙ maior. ff ad municipal Bald in. l. per illum text. ff.
de mag. cõue. plenius Dec. in. c. quũ omnes in i. lect. in. v.
col. uer. nono fallit ꝗ cõſtitu & ſic neceſſe eſt ꝙ oẽs de col.
legio vel uniuerſitate ꝑdcis iurato cõtrauenirẽt cõtractui.
In cap aũt, & eccleſia non ꝓcedit hæc lex quæ locũ nõ
habet de iure cano. ſm Parp. in. ii. & iii. q & Lan Dec hic.
de quo latius dicemus in xviii. no. circa fi. Inſurgit etiã
hic alia no. quæſtio ✠ an locum habeat hæc lex in ruſtico, 24
Parpa. hic col i. refert ſe in facti qõne diſtin. iſſe tres caſus
conſiderando ut per eum qui exceptis ruſticis groſſola-
nis decidit ꝙ ſic videlicet in ruſtico ſagace, & mediocri
quia in eis procedit lex fi. ſupra de iur. & fac. ign. ꝙ nõ ſuc
curritur eis niſi in caſibus a iure expreſſis ut per Alexan.
& Iaſ. in. l iuris ignorantia C. qui admitti, pulchre ponit
Dec. in. c ſuper literis col iiij. pe reſcrip. Ego in ruſtico
mediocri non crederem ſic indiſtincte tenendum ſed dice
rem prout dixi ſupra in muliere. ꝙ ſi cõtrauentio fiat nõ
adimplendo ſeu omittendo tunc ruſticus in. l. noſtræ nõ
cadat pœnas, quæ propter periurium infliguntur, qđ nõ
incurritur ſine dolo, ut uolunt cõiter doct. & uidebis in-
fra. Sed a dolo præſumpto ut eſt iſte, qui omittendo com
mittitur excuſantur mulier: minor, & ruſticus. l. i. §. ſi ff de
ẽden. tradit. Deci. in c. ſuper literis col. iiij ergo. ſed ſi cõtra
uentio in faciendo cõſiſteret, ſecus eſt ut in muliere ſupra
dictum eſt. Secundo not. ex tex. ibi maior. xxv. annis.
ꝙ pœnæ iſtius legis cum non habent niſi contra maiores
annis. xxv. ✠ ideo agens ad has pœnas maioritatis quali 25
tatem probare debet, alias ſuccumberet ſm Parp. hic in
primo not Et ultra per eum adducta ꝙ qualitas ad eſſe
alicuius diſpõnis requiſita ad obtinendam uictoriam ſit
probanda, uide Corſ in ſingu. in uerbo qualitas, & Feli.
in cap. examinata col iii. de iudi. Cui uero competat
onus probandi ætatem in alia materia ponit Feli late in
cap. in præſentia in glo. ſuper uerbo ſecundæ de ꝓbatio.
Aduertendum tamen quia licet Parpa. in primo no.
probari neceſſe dicat * ꝙ tpe trãſactionis cõtrauenies ma 26
ior erat contrariũ uerius credimus uidelicet ꝙ ſufficiat ꝓ
bari ipſum fuiſſe maiorem annis. xxv. tpe contrauentiõis
probatur per iſtum text. nã qualitas adiecta uerbo * ſm 27
tẽpus illius uerbi itelligi debet. l in delictis. §. ſi extraneus
ubi Bar. no. ff de noxa. late Feli. in cap. examinata col. iiii.
de iudi. Alex. conſi. xx. uol. ii & Soci. conſi. xlii. uol iiij.
Sed hic. tex. dicit ꝙ maior. xxv annis qui aduerſus tranſa
ctionem uel pacta iurata uenerit has pœnas incurrat ergo
ponderatur tempus contrauentionis, & conſequenter ſuf
ficit eſſe maiorem illo tempore per prædictam regulam
licet tempore trãſactionis uel pacti maior. xxv. annis nõ 28
fuiſſet. Facit elegans deciſio Io. and. * in Spe. de emp. &
uen. in. §. nunc dicendum reſtat uerſi. ubi autem determi-
terminat ibi poſt Lamber. de rãpo. ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ pe
titiones bannitorum audiri non debeant, & quis tẽpore
banni contraxit, & deceptus fuit ultra dimidiam Si po-
ſtea tpe quo nõ erat bannitus uult intentare remediũ. l. ii.
C de reſcin. uen. poteſt, qa eo tpe non eſt bãnitus, quã de
ciſionẽ ut no. ſequit̃ Soc. cõſi. xlii. uol. iiii. Præterea niſi
ueritate ſubnixũ foret quod diximus, ſequeret̃ ꝙ ſi quiſ-
piã annorum. xx. tranſegiſſet, & contraueniſſet tpe, quo
erat annorum quinquaginta, non incurreret has pœnas
quod abſonũ eſt, & euitandũ: * l. nã abſurdum. ff. de bo. 29
liber. cum late notatis per Roma. cõſi. cccclxxxv. in ſcđo
dubio & Decium in cap. quũ inter in ſeptimo not. de ex-
cept. Et duas utiles cautelas in practica circa maioritatẽ
ætatis ponit hic Parpa. colum. ſecunda, qui etiam in ſecun
do not. docet requiri ꝓbari, ꝙ anni xxv. ſunt cõpleti, qñ
uero ceptũ pro cõpleto habeat ✠ late ponit Barba in con 30
ſilio ultimo in ſcđo dubio uolu iiij. Et ad illam de iudic.
pronunciatione per quã legitimatur iudicium, ut quo ad
perſonas nihil amplius opponi poſſit, adde Anch. in con
ſilio. xli. Pau. de ca. in antiquis in cõſi. cccxviii Roma. con.
ccccliiii. col. iii. Are. cõſi. lxiiii. col. fi. & lxxii. in ſeptimo

dubio Cor.cõſi.dxxx.lib.I Alex.cõſi.lix.ad fi.iiij.col.&
cõſi.lxxx.ad fi.iiij col.in.ii.vo.& cõſi lxl li.v.Barb cõſi.
lxxviii.col pe.lib.iiii.Feli pulchre in c ſup literis col.xix.
verſi.non obſtat lex prima extra de reſcrip Iaſ in.l.ſi per
errorem in iii.limita.ff de iuriſdi omniũ iudi. Innocen.in
l.licet.C.de procu.ubi latius Pau de caſt.quem uidebis &
in.l.non ideirco in §.i.ff de iudic. Et Deci in cõſi.cccccxlix.
vbi ponũt plures declarationes,& limit.ad prædictã deci
ſionem de pronunciatione iudicii pro legitimo quæ om
nia bene nota in practica. Sed maius eſt dubiũ nunqd
iſta lex ſibi locum vendicet in minore iurante quẽ iura-
31 mentum repræſentat maiorem,✠aucto.ſacramenta pu-
berum,cum ibi notatis.C ſi aduerſus uen glo prima ſm
Parp.in primo not tenet ꝙ non.Salic hic col.ii.dicit glo.
ſolũ determinare circa ualiditatẽ tãſactionis circa pœnas
nihil dicere. Nos putamus Accurſiũ potius uoluiſſe de
terminare circa pœnas,& ꝙ locum habeat in minore vt
ſup gl.dicetur. Sed q̃rũ ad articulũ deq̃ quærimus Bart.
reprobata quadã diſtinctione Iaco but. indiſtincte con-
32 cludit legẽ noſtrã in minore iurante locũ nõ habere,qm̃
repreſentatiue maior dicitur,* & hæc lex in vero maio-
re,nõ in ficto debet intelligi.l.iii in §.hæc uerba ff.de neg.
geſt.& cũ Bar.trãſeunt Alex.Rimi.Iaſ.& alii doct.cõter
ut in.i.gl.teſtat Aquenſ.& Parpa in i.not.& maxime qa
vt hic col.ii.Sali.ait maior eſt diſcretio in uno,q̃ in alio et
33 ſic diuerſa ratio Ex quibus primo infertur✠ſm Rimin,
no.limit.& declaratio ad ea,quæ habentur in dicta auct.
ſacramenta puberum ubi uolunt Bart.& doc.ꝙ mate-
ria dicatur fauorabilis quando de obſeruatione iuramen
ti tractatur,& ideo extendenda , ut non procedat qñ de
pœna inferenda tractamus ,ꝑpter contrauentionẽ etiam
ſi contractus iuratus eſſet non extenditur , ſed locũ habet
in caſu ſuo,et uero,idem uult hic Are col.i.dum alle Bal.
in.l.quũ lege.ff.de arbi. Et ꝙ non ſit hæc.l. fauorabilis
34 *ſed odioſa,& rigoroſa quum principaliter ad imponẽ-
dam pœnã ueniat,uult Aquen.cõtra Iaſ.hic col.i.& cõſul
uit Cor.cõſi.ccxlvi.& ccxlvii.uo.iii.ubi ponit caſum ſpe-
cialẽ in quo nõ dicitur duca & rigoroſa,ſed pia,& equa.
Per quæ paret male loq Iaſ in.d.auct. ſacramenta col.
xviii.verſ ex iſta doctrina dum tenet legem etiam pœna
lem dici fauorabilem,& extendendam propter iuramen
tum. Notabis tñ in alia materia circa diſtinctiõem Iac.
but.a Bart.celatam,ꝙ clauſula illa iurans non contraue-
nire ratione minoris ætatis,uel alia quauis cauſa utilis eſt
35 multũ contra minores*qa excluduntur a reſt.in integ.ſi
læſi ſunt,& ꝙ plus eſt ſi læſio eſſet ultra dimidiã iuſti præ
cii,ſicq; excluderentur a remedio.l.ii.C.de reſcin.uen.qa
redacti tunc ſunt ad inſtar maioris ſm Parpal.hic col.ii.
poſt Bart.in.d.l.ii.col.iii & Alex.in locis ab eo citatis,idẽ
tenet Iaſ.in.d.auct.ſacra.col.xii.ver.retenta ergo , & col.
antepe.& Bauer.in tract. de uirt.iuramenti col.iii.&.iiii.
Sed appoſitum uide Dec.conſi.clxxx.col.iiii.ubi uult
ꝙ data enormi læſione,quæ iudicari debet quando dimi
diam iuſti præcii excedit ſcd̃m eum ibi,et in conſi ſequẽti
nedum minor ſed etiam maior iuramento contrauenire
poteſt,adeo ꝙ non eſt neceſſaria abſolutio licet iuratum
fuerit cũ clauſula prædicta,quia talis læſio enormis ęqui
paratur dolo ex propoſito.& a iuramento excepta uide
tur,vt ibi per eum atteſtantem hanc eſſe cõem opinionẽ.
36 Quod minime admittimus quia * iuramentum maioris
iurantis non contrauenire uenditioni factæ,eum excludit
a remedio.l.ii.C.de reſcin.uen. ſm Bart.& Pau. ibi col.fi.
& cõmunis ẽ doctorũ cõcluſio ut per Bar.cõſi.xxi.col.i.
&.fi.uol.iiii.Alex.conſi.xlii.col.iiii uol.i.& conſi.cxxxiii.
col ii.uol.v.Fran.de curte conſi.lxvi.col xx.ubi dicit ab-
ſolutionem a iuramento peti nõ poſſe.Coc.cõſi. clxxxix.
col iiii.uol i.& conſi.ccxiiii.uolu.iii. ubi cõem atteſtatur
pręterq; in minore muliere,& ruſtico Soci.in cõſi.xlviii.
in fi.in.iiii uol ubi idẽ atteſtat Fel.in.c.ex reſcripto col.iii.
de iur.iuran.Deci.cõſi.lx.ad fi.Baueriã in tract.de iur.iur.

col.iii.Ratio fundamentalis eſt quia iuramentum habet
vim clauſulæ ſpecificatiuæ,& cõſenſus ſpecifici.l.quũ pa
ter in.§.filius matrem.ff.de lega ii.Item qa iurans pſumit
magis deliberate & ſine errore ad actũ accedere c.ex re-
ſcripto,ubi Abba.de iureiu.Perinde igitur eſt ac ſi eſſet re
nunciatum beneficio.d.l ii. Sed eius remedium datur ꝑ
enormẽ læſionem quæ eſt ultra dimidiam iuſti præcii.Er
go datur intelligi operari iuramentum ne quis contraue-
nire poſſit data etiam læſiõe prædicta. Fateor ꝙ ſi mul
tum excederet dimidiã partẽ iuſti pretii* tunc licitum eſt 37
iuramento contrauenire petita prius abſolutione ab eo.
Cor.conſil præalle. Barba cõſi.lx.col.xx.ad fi.vii.dubii
in.iii.uol.& Ab.in.c.cũ cã ad fi.de empt.& uen.& hoc ca
ſu põt ꝑcedere qđ ait Deci.in conſi.ſ ad oppoſitũ addu
cto. Sed quid ſi iuraſſet non cõtrauenire rõne enormis
uel enormiſſimæ læſionis,uidetur ꝙ excludatur, nec poſ
ſit contrauenire iuratæ renunciationi,quum de eius con-
ſenſu conſtet ita Bart.in l.ſi quis cum aliter ad fi ff.de uer.
ob.facit tex.no.in.l.quæritur,in.§.ſi uenditor.ff. de edil.
edi.ibi remincẽtibus actiones ſuas nõ eſt dãdus regreſſus.
Arbitror tñ* ꝙ data enormiſſima læſionẽ a renunciatio 38
non obſtaret qn poſſet contrauenire,quia arguitur tunc
dolus re ipſa,qui æquiparatur dolo ex propoſito ſcd̃m
cõem opi.ut per Deci.conſi.clxxx.col.v.uerſi.nõ obſtat
ꝙ contra Petrum,qui dolus reddit ipſam renunciationẽ
uitioſam.Iaſ in.d.l.ſi quis cum aliter col.fi.Cor.cõſi.ccxiiii.
col iii.uolu.iii.ubi reſpondent ad rõnem de renunciatio-
ne enormiſſime læſionis.faciunt quę late ſcribit Soc.cõſi.
ccxx.col.iiii.& ſequenti uol.ii ubi ponit*ꝙ promittens 39
non petere reductionem laudi ad arbitrium boni uiri &
ꝑpter maximam,& enormiſſimã læſionem poteſt tamẽ
ſi eſt enormiſſime læſus eam petere renunciatione prædi
cta nõ obſtante Et procederet maxima iſta opinio in mi
nore,muliere,& ruſtico quibus dato magno exceſſu faci
lius ſuccurritur,quam aliis deceptis ut per Cor. cõſ.clxvi
uolu.i.& conſi.clxxxix.col iiii.in eo.& cõſi.ccxiiii uolu.
iii.et con.xxvii.uol.iiii.Iaſ.in.d.l.ſi quis cum aliter colum.
fi.& Deci.conſi.clxxx. & ſequenti. Secundo infertur
ex no.prædicto*ꝙ lex iſta locũ non haberet in eo qui ue 40
niam ætatis impetraſſet iuxta.l.fi.C de his qui uen æta.
impe.quia uerba debent intelligi de maiore ſcd̃m natura-
litatem,& non ſcd̃m fictionem ita uolunt hic Rimin. Iaſ.
& Lan.deci & Deci.in cõſi.cclviii.col.iii.& ſic non in mi-
nore repręſentato maiore. Et propterea minus bonam
arbitror deciſionem relatã per Dec in.c.ex parte.in lo ul-
timo col.fi.de appe.ubi q̃rit ſtãte ſtatuto ꝙ maior.xviii.
annis habeatur pro maiore annis xxv.an mulier quæ ex-
ceſſit.xviii.annum , & filio intra annum tutorem non pe
tiit,priuetur eius ſucceſſione iuxta §.fi.inſti. ad tertu.dicit
conſultum fuiſſe ꝙ ſic,quia quo ad pœnam iſtam maior 41
xxv.annis reputatur,& quia ſtatutum recipit interpreta
tionem ſecundum iura communia, per not.in.l.ſciẽdum
ff.qui ſatiſd.cog Ex prædictis contrarium apparet ꝙ lex
pœnalis loquẽs in maiore.xxv.annis, vt eſt in deciſione
Deci.per.l.fi.C.ſi aduer.deli.non habet locum in minore.
repræſentatio maiore. Retenta tamen opi. Decii uidet
ꝙ talis minor poſſit petere reſt.in integrum per gl.l.vni
ca.C.ſi de mom poſ.fu.appel.quam Bald.ibi ad fi.dicit
ſing.de qua tamen uide not.per Alex.& alios ibi in apo-
ſtillis ad Bac. Generaliter autem* quomodo, & quali 42
ter conſideretur,et capiatur maior ponunt Feli.in rub.de
maior.& obed.in.c.ſuper eo.el.ii.de teſti.& in.c.cum om
nes col.fi.de conſtit.Cor.conſi.ccciii.col.ii.in.iii.uol.Deci.
& Rimi.in l.procurator.C.de eden.Deci.in.c.conſtitutus
de appel.& in.d.c.cum omnes in.ii.lect.in.ii col. Quæ
ro tandem iuxta prædicta an ſit dare remedium per qđ
releuetur✠pars ab onere probandi ætatis maioritatem 43
rñdeo ꝙ ſic quando trãſigens uel contrahens in inſtrumẽ-
to iurat corporaliter tactis ſcripturis ſe annis.xxv. ma-
iorem eſſe.Tunc enim creditur uere maior , nec contra-

rium oſtẽdere poteſt te x.eſt no.in l.pe.ad ſi C.ſi minor ſe
maio.dix.de quo tex.vide Rom. cõſil.xij Anchar.conſil.
ccxxvj.& Soci conſi lxvj.col.viij in.j.volu. Tertio prin
cipaliter no.ibi aduerſus pacta vel tranſactiones ꝙ locũ
43 habet haec lex nedum in tranſactione ſed etiam in omni
contractu iurato: quum verbum pacta ſit nomen genera
le lege prima.ff.de pact ita Barto hic in fin. & ſequuntur
communiter doc.vt hic per Sal.& Alex.in.j.no.Par.iij ia
ſo.iiij Rimin & Aquenſ.ij.Corne.late in conſi.ccxiv) &
cclxvj in.iij.volu. Pro comprobatione communis opi.
adducit Parp rationem: quia ex quo iſta diſpoſitio eſt fa
uorabilis quum agatur de obſeruatione iuramẽti ergo ex
tendenda iuxta glo ſingu.l iij.in.§ contrarium ff.de con
trario iud.tut quae ratio non procedit quum falſum ſit ꝙ
iſta lex ſit fauorabilis,& extendenda imo dura eſt odio
ſa,& reſtringenda,quũ veniat principaliter ad imponen
dum poenã ſecundum communiter doc.vt in lj not.dixi
mus Melior eſt altera ratio adducta per ipſum Parpal.ad
44 fin.iij not.quãdo ratio legis eſt generalis licet dictum ſit
ſpeciale extenditur dictum per rationem legis cum pater.
§.dulciſſimis.ff de leg.ij ſed ratio legis noſtrae eſt propter
periurium,quod ſibi locum vendicat in omni contractu
iurato ergo,& vide tex.no in.l.regula in.§ licet ff de iur.
& fac.ign de quo pulchre Corſ.i iuis ſing in verb aliena
tio el penultimo,& in verbo ſportulae.Dec.in.c clerici.§.
.j.col.antepen.de iudi.& in conſi.lj col.ij.
45 Diſputando poſſet oppoſitum teneri ꝙ iſta lex ſolũ
procedat in tranſactione iurata, vt ſentiunt hic Rimin.in
.ij.no & Parp in.iij Pro qua opi.primo facit quia ſi lex
noſtra comprehenderet omnem contractum iuratũ non
eſſet bene ſituata in hoc tit ita ꝙ ſolum in tranſactione in
telligenda videtur arg l imperatores ff.de in diem addit.
praeſertim quum ſimus in materia poenali: & odioſa.
Secundo facit quia rõ diuerſa eſt de tranſac.ad alios cõ
tractus.lex enim magis abhorret cõtrauentiones in tran
ſactione ꝗ in caeteris contractibus.l.fratris ẽ eod. Ter
tio facit quia quando exprimitur idem verbum pluries
46 a lege non videtur velle ꝙ fiat extenſio ad aliud ꝗ no
minatum in l.glo.eſt no.in clem.j.in verbo dioceſanis de
iu.patro ꝗ extollit Iaſ in.l.ſi conſtante col.xiiij. verſi.ul li
mi.ff.ſol.mat Sed hic tex.pluries repetit verbum pactum
ergo ad aliud extendi non debet. Defendendo cõmu
nem conclu.a qua recedendum non eſt,ad primum arg.
de ſituatione reſpondetur,ꝙ bene loquitur,& tractat de
tranſact.vt natura tit.expoſtulat,ſed vltra generaliter de
pactis & alijs contractibus iuratis tractat in quibus idem
47 ſtatuit quod in tranſactione & iſtud nõ eſt in cõueniẽs
.l.ſi.ad ſi.ſ nt i.vbi quod dixerat de pactis ſtatuit in dona
tionibus,hypothecis.& alijs contractibus.Et ſunt infini
ta id genus exempla Nec obſtat ꝙ pactum large,& im
proprie comprehendat omnem contractum,& ſic quo ad
impropria nõ debet extenſio fieri,vt dicebat Parpal quia
reſponde ꝙ immo etiam in poenalibus,& odioſis fit extẽ
48 ſio ad caſum qui large,& improprie comprehenditur
ex identitate rationis tex.eſt iuncta gl.in l caetera in § ſed
& ſi quis,vbi Alex.Aret.& Iaſ ff.de leg primo,& idem
Iaſ.in.l.cum quidam col pe ff.de lib.& poſthu Sed in.q.
nrã militat rationis identitas videlicet periurii ergo pote
rit fieri extenſio. Vel ſubtilius reſpondeo ꝙ non ſit extẽ
ſio aliqua immo eſt intenſio,& lex ipſa quae in praedictis
loquitur diſponendo idẽ in pactis & pactionibus qđ in
tranſactionibus,& oĩs contractus dr̃ proprie pactũ Bal.
in rub C de pac quoad ꝓbamus ex diffinitione pacti ꝗ
49 rei eſſentiã demõſtrat vt p Bar Doc in.l j ff de acqui.poſ
ſeſ & in.l.j.ff de teſt. Eſt enim pactũ duorũ pluriumve
in idem placitum,& de cõſenſus.l prima ff de pact iſtud
verificatur in omni contractu ergo,eſt verum quod iſta
non conuertuntur,quia non omne pactũ eſt proprie con
50 tractus,ſi non ſit vltro citroqꝫ obligatorium ita ꝓcedat,
quod dicit Alex.in.l.v.in princ in ſecunda colum.ff de
verb.ob.ad glo.l.j.ff.de act.& oblig.ꝙ pactũ non eſt ꝓ
prie ſed largo mõ contractus.Ecõtra uero contractus be
ne poteſt proprie dici pactũ: quum contineat duorũ plu
riumue in idem placitum,& conſenſum,& conſequenter
lex iſta in pactis loquens habet proprie locũ in omni con
tractu,quum omnis contractus dicatur pactum.
Ex quibus habes defenſatam communem conclu.doc,
ꝙ lex iſta procedat in omni contractu iurato: quum mili
tet ratio periurij prout in tranſactione,& ſic eſt eadem nõ
diuerſa ratio. Infertur nunc ex praedicta cõmuni conclu
ſione ad plures no & vtiles quaeſtiones in practica,& pri
mo ad quaeſtionem Mathe.relatam hic a Iaſ in.iij.no. Se
cundo infertur ꝙ ſi emphiteota iurauit ſoluere canonẽ 51
in aliquo termino,ſi non ſoluit priuatur iure emphiteoti
co non expectato biennio uel triennio iuxta legẽ ſecundã
.C de iure emph & cap.potuit de locato.ita pulchre Bal.
in.c.querelam de iureiur.ubi Fel.colum.ij.reputat dictũ
aureum,& illud dictum extollunt Iaſ.hic in iiij.not.& Par
pa in.iij.allegantes Alex ſic conſuluiſſe ad quod adde Ba
ueriam in tract de virtute iuramenti,in.x.caſu,& plenius
Tho Bri ien.in ſua cautel.xx.Et Ripã in.c.ij.nume.xx.de
reſcrip.& ſic cõductor uel colonus ſtatim ꝙ non ſoluit ca
nonem,uel fictum in termino ſtatuto expelli,põt.l.eden.
.j.loca ſ quaero.§.iter locatorẽ.ff loca.ita colonus uel ſim
plex conductor non expectato biennio uel triennio pro
pter iuramentum.drĩa tamen eſt inter praedictos,qa em
phiteota ex quo habet dñium vtile,& ius in re nõ poteſt
expelli niſi praecedente ſup hoc inia,ut plene tradunt ſcri
ben.in.l.ij j de iure emphiteo.ſimplex uero conductor au
ctoritate propria expelli poteſt,ita ꝙ ſententia non eſt ne
ceſſaria Alex in col cvj libr tertio.& .cxxxi.libro quarto
prout alias in qõne facti dicebã,uidetur tñ ꝙ debeat priꝰ
liquidari euentile caſum propter quẽ praetendit quis poſ
ſe expellere conductorem Bal.in d.l.eden in uerſi.quaero
ſi dominus,Barto.in repetitione legis creditores colum.
quarta infra de pigno & ita uidi per excellen uiros con
ſulium.de quo articulo uide quae ſcribunt Gui pap.in qõ
ne xcvij.Mathe.de afflic.in deciſione regni.dcccvij Ludo
goz id in conſi.xxxix.& Ripam in repet.l.fina.ſol.ult.j.
de reuo.donat.
Et ſubdit hic Iaſ ita tenendum eſſe quicquid alias ipſe
tenuerit in.l ij.C de iure emph eſt in.xv.colũ in.ix.q ubi
tenuit contrariũ ꝙ iuramentum intelligitur & regulatur
ſecundum naturam actus ſuper quo interponitur & reci
pit oẽ cõdõnes quas actus ille de ſui natura habet.l.n.C.
de non nu.pe.& .c telligi debet ꝙ priuetur iure emphi.ſi
ceſſauerit biẽnio uel triennio ſm dicta iura. Sed ꝗuis Iaſ.
non ſoluat obiectũ tu uide ꝙ regula.d.l ſi ꝓcedit ubi ſo 52
lũ eſt defectus cõſenſus,alias ſecus ut per Bar.in.l ſi qs ꝓ
eo.in iij.membro ff de fideiuſ & Iaſ in l ſi inſulã eo.antepe.
ff.de uer obl in q noſtra non eſt defectus cõſenſus ergo.
Poſſet etiam aliter reſpõderi ex his quae ad regulam.d.
l.ſi.ſcribunt Soc in l frater a fratre columna penult ff de
conditione indeb Corte in rubr.de iureiur in.xj.priui.&
Dec.conſi.ccxl.
Hic alia ſuboritur pulchra & utilis quaeſtio.An emphi
teota uel colonus qui non ſoluunt canonem aut fictum 53
tpe debito ob quod priuantur iure emphiteotico & iure
conductionis ita etiam priuentur iure melioramentorũ
adeo quod expenſas uel melioramẽta facta in re emphi
teotica uel conducta,petere nequeant. In colono ſatis eſt
ꝙ priuetur iure conductionis lege pen in prin.ff loca ubi
Pau de ca no.in emphiteota ad longũ tẽpus eſt ſecus l ij.
C.de iur.emphi & ibi Iaſ.col viij in vij no rationem dif
ferentiae aſſignat. Tu aduerte ꝙ ſi adeſt iuramentũ em
phiteotę uel coloni iurantiũ ſoluere tali tempore ut com
muniter fit,in defectũ ſolutionis uidetur ꝙ priuentur om
ni iure ſuo quod habent in illa re propter periuriũ p tex.
noſtrũ,& praedicta & ſic indiſtincte in defectum ſolutio
nis mitterent melioramenta ſua.quod no.ad limi d.l.pe.

54 *ad cuius declarationem vide Deci.in conſi.cxlij.col. iij.
Pau.de caſt pulchre & eleganter in conſi cxxxix. primo
videndum.& conſi.cccxxiiij. viſo puncto ſupraſcripto.
col iiij.cum ſequentibus in antiquis.

Per prædicta infert etiam hic Iaſ.in.ij.not.ꝙ quamuis
55 in terris dominij Venetorum ſit ſtatutū*q. licet emphi-
teota ceſſet quocunq; tempore ſoluere canonem non ca-
dat a iure emphiteotico,tamen ſi adeſt iuramētum ſtatim
ꝙ ceſſat cadit a iure emphiteotico,& pōt expelli. Hanc
deciſionem ſigna in patria iſta,vbi adeſt principis decre-
tum ꝙ emphiteota ceſſans ſoluere canonem nō cadat ali
quo modo a iure ſuo,niſi fuerit interpellatus,& de inter
pellatione conſtet publico inſtrumento,& poſtmodū la-
pſum fuerit triēniū. Nam non haberet locum iſtud decre-
tum in emphiteota iurante p prædicta,adde plene Ludo
ui.bolog.in cōſi.xxxj.vbi cōſuluit fortius iſtud procede-
re etiam ſi de iuramento expreſſe decretum mentionem
56 faceret,quū non poſſint laici aliquo modo diſponere *ſu
per iuramento capitu.eccleſia ſanctæ Mariæ,vbi late per
doct.de conſti faciunt dicta Alex.in conſil.xxvij in pri-
mo volu &.xxxvij.col.v.cum ſequen.in.ij.volu Et præ
dictam deciſionē Iaſ.comprobant tribus medijs Moder.
Brixien in cautel.xx.fuerunt dicta Alex in cōſilijs præal
leg & Iaſ.in.l.fina.ff qui ſatiſd.cogan. Limito prædicta
57 niſi ſummi pontificis ex certa ſcientia * accederet confir-
matio,& ſunt in plerisq; locis apoſtolicæ ſedis indulta,ꝙ
emphiteota,& aliæ perſonæ non cadant a iure ſuo per
ceſſationem canonis,niſi ſub certis conditionibus, etiam
ſi interueniſſet iuramentum.tunc enim non cadunt quū
habeat Papa ſuper iuramento poteſtatem diſponendi,vt
per Dec.in conſi cxij col.ij & Brunum conſi.xlvj Fel.in
capitulo conſtitutus col ix.verſi generaliter autem de re-
ſcr & in.c.ij.col.viij de ſponſa.faciunt quæ ſcribit Dec.ad
ſimi capituli ſuper eo.de tranſac.in ſuo conſi c.lj. Cogi-
ta ſuper alio circa decre um Principis proxime relatū non
58 videtur eſſe alicuius effectus* in emphiteota iurante locū
non habet,vt diximus in hærede iurantis idem dicendū
videtur:quia ſicut in hæredem tranſit contractus,ita etiā
iuramentum tanquam ſequella,vt per Pau.de ca.in cōſil.
xlvij.viſis,& cōſideratis columnæ.ij in antiquis,& conſe-
quenter etiam hæres ceſſans canonem ſoluere tanquam
periurus priuabitur iure ſuo. Reſponde ꝙ eſt magni ef-
fectus tale decretum quando non adeſt iuramētū: vel qū
adeſt confirmatio ſummi pontificis,vt di.ſ.vel etiā in hę
rede iurantis qui non poteſt periurare quū non iurauerit
ſm opi.illorum qui tenent iuramentū non tranſire ad hæ
redem,de quo arti.late dicemus infra poſt abſolutionem
glo in.q an lex iſta locum habeat contra hæredem iuran-
tis non obſeruantem contractū iuratum p defunctū. In
fertur etiā ex prædictis ſm Seuer.in tract.de tranſact in
59 xv.q.ꝙ*is qui ex cauſa tranſactionis iuratæ promiſit ſol
uere ducatos.lxx.in ſeptē terminis:ſi in vno termino deſe
cit ſtatim ad ſolutionē totius reſidui non expectatis alijs
dilationibus ratione periurij cōpelli poterit ſequitur Bru
nus in conſi.xlvj.& Moder Brixien præall.loco quod in
practica ſignandum eſt,aliter tn̄ in prædicta quæſtio. &
decil ſentit Cur.l lecta col vij ſi certum peta. Itē dato ꝙ
prædicta deciſio ſit vera non ꝓcedit in ditione hac Sabau
diæ Ducis pp Ducale decretū volens hāc.l.& pœnas eius
nō habere locum niſi adhibitis prius īterpellationibus,&
alijs de quibus in eodem,quod latius referatur in col. pen.
& fi.eſt igitur cautela vt expreſſe,& ſolenniter cum debi
tore conuenias,ꝙ ſi deficiat in ſolutiōe vnius termini ſta
tim compelli poſſit ad ſolutionem totius ſummæ,& cum
miſterio dixi vnius termini non autem primi,vt aliqui fa
ciunt:quia ſi dicas primi datis pluribus terminis , & ſatiſ-
facto primo termino in ſecundo vel tertio deficeret non
poteſt ad totam ſummam ſtatim cogi:quia verba pacti
id nō cantant.ſecus quādo diceretur vnius termini quod
no.quia vidi in contingētia facti quæſtionē Limitat prę-
dicta,& hanc.l.Iaſo.hic in.iiij.not.vt non procedāt in eo
60 qui promiſit rem vendere*cum iuramento,& poſtea al
teri vendit:quia non priuatur,dominio quod in alterum
transfertur,licet ſecus eſſet ſi primum vendidiſſet vt p eū
& latius per eundem in lege quotiens,col.x. verſic nunc
vltra.C.de rei vendica.in quibus locis ſibi ipſi cōtrariatur
vt late hic per Parpa.in.xvj no qui vadit multū vacillan
do,& tandem tenet ꝙ vtroſq; caſu locum habeat pœna
priuationis dominij,& proprietatis,ex quo iſte contra-
hens contractui iurato contrauenit. Et vere fundamentū
Iaſ.hic nihil valet,ꝙ ideo quia ex ſolo contractu non cō-
ſtituitur ius in re lege traditionibus.C.de pactis.non ha
bet locum iſta lex propter illa verba,quod ex tranſactio-
ne vel pactione fuerat cōſecutus. vult enim imperator in
illis verbis ꝙ contraueniens tranſactioni vel pactioni pri
uetur oī iure quod ex tranſactione vel pactione fuerat cō
ſecutus,& iſtud nihil ad propoſitum noſtrum de domi-
nio quod eſt ipſius contrahentis. Sed quid ſi non eſt cōſe
cutus dominiū rei de qua agitur ex contractu celebrato
ſed ipſe qui contrahit eſt dominus rei ſup qua contrahit,
& cōtrauenit contractui iurato an priuetur dominio ip-
61 ſius rei.iſte eſt caſus noſter,*& concludo ꝙ ſic,& vī mi-
hi caſus in.l.noſtra in illis verbis,& rerū ꝓprietate careat.

Ex quo ergo contrauenit contractui & iuratæ promiſ
ſioni de vendendo priuatur proprietate rei in contractu
deductæ propter periurium.

Si quiſpiam tamen cum Iaſ.vellet tenere not.ꝙ contra
ueniens,qui in alterum vendendo & rem tradēdo domi-
nium tranſtulit non euitabit pœnas iſtius legis poterit e-
62 nim conueniri*ad extimationem rei venditæ,vt per A-
lexan in conſilio nonageſimoſecundo ad finē in primo
volumine.

Sed alia pulchra hic ſuboritur quæſtio an ſicut contra
ueniens priuatur dominio rei in contractu deductæ, vt
concluſum eſt ita: priuetur precio venditionis,dicam.j.in
ſexto notabili.

Quarto principaliter not.ex tex ibi nullo cogente im-
perio ꝙ ad hoc,vt quis pœnas iſtius legis incurrat requi-
ritur tranſactionem libere fuiſſe factam nulla interuenien
te coactione.

63 Ex quo infert Bartolus ꝙ* pœnæ iſtius legis non ha-
bent locum in tranſactione vel compromiſſo facto ex ne
ceſſitate ſtatuti:vel ex præcepto iudicis,& approbat com
muniter vt hic per Rimin.Iaſ. Aquenſ.& Parpal.corro-
borantem aliis rōnibus & dicentem hunc tex.nihil facere
pro Barto. & cōmuni quia Imperator p iſta verba vo-
luit tollere iuramentum præſtitum vi aut metu: ſicut fa-
cit in ſimili in auctentica ſacramenta puberum . & adde
hoc voluiſſe gloſam ſecundam declarando textum no-
ſtrum.

Mihi autem videtur hic eſſe textus apertus pro Barto.
quia illa verba nullo cogente Imperio ſunt multū genera
lia.& comprehendunt omnem coactionem vndecunq;
procedat generaliter ergo ſunt intelligenda vulgata lege
64 de precio ff de publi.& ſic etiam de coactione ſtatutaria.
metus enim ſtatuti dicitur*iuſtus & terribilis metus Bal-
dus in lege omnem ad finem.C.ad tertul pulchre Felin in
capitulo cum M.ferrarienſis ,columna decima de conſti-
tutionibus.

Non obſtat regula legis,inquiſitio.C. de ſolutionibus
ꝙ in generali ſermone non includitur perſona loquentis,
& ſic illa verba nullo cogente Imperio non debent intel-
ligi de coactione ipſius legis.

Quia reſpondet ꝙ ex verbis textus comprehenditur
65 etiam iuſta coactio in illis verbis,ſed libero arbitrio & cæ.
non enim liberū* dicitur quod poteſt etiam iuſte contin-
gi,vt hic per Rim.columna ſecunda,& dicam in ſequen
ti nota. Præterea coactio facta a iudice,vel ſtatuto non di
citur facta ab ipſo imperatore auctore iſtius legis,melior
eſt tamen ratio præcedens.

Et circa iſtam conclu. Bar inquantum præſupponit va
66 lere ſtatutum cogens ad cōpromittendū,* Ac ēt iudicem
id facere poſſe, vltra ea quæ hic dicit Iaſ.in.v.no.& Parp.
in.iiij. vide late,& pulchre Fel.in rub.de treu.& cap.fina.
colum.fi.de re iud.& Dec.in conſ.xliiij.& in cap.cum.M.
ferrarien.columna.xj.vbi Feli.x.de conſtitutio.& quæ di
cam infra circa finem iſtius.iiij.not.

Limitatur pluribus modis communis concluſio habēs
ꝙ in tranſigentibus vel compromittentibus ex forma ſta
tuti,lex noſtra locum non habeat. Et primo ſecūdum
Parp.in iiij.no.vt non procedat in parte petente compro
miſſum in ipſo enim petente non eſſe neceſſitas, ideo alle-
gare nequit ſe neceſſitate coactum cōpromiſiſſe lege.j C.
de his qui ſponſ.mu ſub.li.x.vbi Bar not.Item quia non
conueniunt verba iſtius legis ergo nec diſpoſitio.l.iiij. in
.§.totiens.ff de dam infec. Hanc limi. eſſe falſam probat
mihi regula no.quæ ſumitur ex tex.legis nouiſſime.ff.qđ
67 fal.tuto.auct.* ibi quid enim ſi compulſus aut metu ne cō
pelleretur,vbi faciens actum ad quem faciendū ſcit ſe poſ
ſe compelli dicitur coactus feciſſe licet ſponte faciat, ergo
dicitur eſſe neceſſitas etiam in petente cōpromiſſum qui
ad illud cogi poterat,& ſic conueniunt verba.Poſſet hæc
regula multipliciter comprobari,& ornari ex dictis Ale-
xan.in conſi.xlvij.col.ij.in.ij volu.Barb.in conſ.xlij.char.
j.in.j.volu.Are.in conſi.xxiiij col.iij Iaſ.in.l.ij.C.de tranſ.
Fel.in.c ex parte.A col.iiij in prin.de teſt.& in.c.fi.col.fi.
de re iudi.latius in c.cum.M.ferrar.col.x.verſ.an autem li-
ceat,& ibi Dec col.xj.de conſti.vbi ponunt de hmōi ſta-
tuto,& aliis cogentibus partes ad aliquid faciendum ꝙ li
cet ſponte faciant tamen dicuntur,& cenſetur coacti me-
tu ſtatuti feciſſe,& Dec.in conſi xxij.col.j.&.xxv.col.ij.et
.c.iij.col ij.& in auct.præterea col.vij ad fi.C.vnde vir,&
vxor quæ oīa ſigna ad.l.nouiſſime de qua aliqđ dicemus
etiam infra in iij.limi.Secundo limitat Parp vt ꝑcedat cō
cluſio reſpectu,pœnarū ſecus quantum ad hoc,vt cōtra-
ueniens non remoueatur exceptione pacti vel tranſactio
nis quia pacti vel tranſactionis obſtat exceptio,nō obſtā
te tali ſtatuto ne ſit ſine effectu contra.l.j.in.§.hæc verba.
.ff.ꝙ quiſꝗ iuris,& iſtud eſt veriſſimum,& Barth.ac reli
qui in cōclōne expreſſe loquuntur reſpectu pœnæ tantū
ita ꝙ limitatio eſt inepta:quū non ſit* de terminis regulæ
68 ſeu concluſionis,quæ proprie loquitur reſpectu pœnarū
iuxta dicta per Pau.de caſt.in.l.in his ff de leg.& Dec.l.j.
col.iiij.de reg.iur.Tertio limitat Parp.vt procedat conclu
ſio quando ex inſtrumento compromiſſi vel aliter appa
ret partes illud feciſſe metu ſtatuti alias ſecus ita dicit pul-
chre decidere Alex in.l.j.colum.pe.ff.ſolu.mat ſuit deci-
ſio Sal.in l.fi.j.de iudi.quam expreſſe hic in prin refert,&
ſequitur Alexā. Sed iſta lim non eſt vera propter regulā
l.nouiſſime adductam cōtra primam limitationem,& in
ſpecie propterea reprobatur per Dec.in.c.cum.M.ferra-
rienſis col.xj.de conſti.vbi ſaluat Sali. quando appareret
ꝙ partes omnino etiam abſꝗ exiſtētia talis ſtatuti voluiſ
ſent cōpromittere,ſecus in dubio quia videnť habuiſſe re
69 ſpectū ad ſtatutū,& idē tenuit Rim hic ī.j col.* qa in qua
cunꝗ materia partes videntur ſemp habere reſpectū ad
formā ſtatutorum,& legum iuxta no.ꝑ Barto.& Doct.
in.l hæredes mei,in.§ cum ita.ff.ad treb.& ſaluat ipſe etiā
Sal.in vno caſu,vt hic per eum. Aduerte tamen quia in
uenio ꝙ Fel.in c.fi.col fin.de re iud.ſequitur deciſionem
Sal.& reſpondet ad regulam.d.l.nouiſſime cū ſim. in qui
bus habetur paria eſſe quem fuiſſe compulſum vel ſciuiſſe
70 ſe potuiſſe compelli* ꝙ poſſunt intelligi in his quæ nō ſo
lent fieri niſi a coacto ſecus in compromiſſo, quod etiam
a non coacto fieri ſolet.Quæ reſponſio nō placet quia nō
eſt verū in primis ꝙ in terminis l.nouiſſime ille actus non
ſoleat fieri niſi a coacto:imo etiam ſine coactione ſed do-
loſe qui non eſt tutor interuenit quandoꝗ,vt tutor.l.j.&
toto illo tit ꝙ fal tut.auct.& ſic non procedit intel.Fel.ad
.l.nouiſſime.

Propterea contra reſp.Fel.facit dictum Ioan.an.in re-
gula bona fides in prin.de reg.iur.in mercu.vbi vult ꝙ qui
ſoluit nulla coactione adhibita ſi tamē ſciebat ſe cogi poſ-
ſe dicitur coactus ſoluiſſe,& tamen ſolutio etiam a nō coa
cto fieri ſolet.Item quia iudicatur neceſſaria alienatio quā
do ſubeſt neceſſitas,licet etiam voluntaria eſſe potuiſſet.l.
fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.de leg.iij. Quarto limitatur
communis concluſio quando ſtatutum cogit ad cōpro-
mittendum cum iuramento,ſecus ſi ſimpliciter ad cōpro
mittendum,non facta de iuramento mentione,vt hic per
Aquenſ.col.j.poſt Fulg.Pau & Alex.quia pœnæ ꝑ hāc.
l imponuntur ſpōte iuranti.Iaſ.in.v.notabi.contrariæ eſt
opinionis per text hunc qui ſolum requirit libertatē arbi
trij in contractu ita,ꝙ ſi neceſſitas interueniat non habet
locum! poſtea in iuramēto lex nō requirit libertatem nec
neceſſitatem.Parp.tenens,in.iiij notab.cum Alex.& præ
dictis reſpondet ꝙ immo lex requirit principaliter liber-
tatem in iuramento,& non eſſe dubiū ꝙ illa verba nullo
cogente imperio trahuntur ad omnia hic diſpoſita com-
probat opin.Alexā.quia quando ſtatutum ſolum arctat
ad compromittendum ſibi imputet pars quæ ſponte iu-
rauit,quia ad illud non compellebatur. Facit etiam qa
pœnæ iſtius l.principaliter infliguntur ꝑꝑ tranſgreſſio-
nem iuramenti.Item quia ſi iuramentum eſt volūtarium
purgat metum præcedentem iuxta not.in.l.ij.ſ.quod me
tus cauſa. Sed in puncto iuris verior videtur contraria
opinio quam hic in.j.col.tenuerunt ſubtiles Aret.& Ri 71
mi eo quia l.noſtra requirit libertatem arbitrij in contra-
ctu,& iuramento,ſed quando.l.duo copulatiue requirit
nō ſufficit alterū interuenire.l.ſi hæredi plures.ff.de cōdi.
inſti.ergo altero deficiente videlicet libertate arbitrij in cō
tractu.l.iſta locū nō habebit. Præterea,vt locū habeat
iſte tex.requiriť iſta qualitas ꝙ nulla neceſſitate cogēte fa
cta fuerit tranſactio ergo ſine ea nō ꝑcedit quia qualitas
ad aliquē actū reqſita ſemp ꝓbari debet,nec ſufficit actū
ſine qualitate ꝓbare.l prætor ait in.§.doceret.ff.vi bon.
rap.cū multis alleg.ē.in.ij not.Comprobantur prædicta
quia quum iſta.l.odioſa ſit,& pœnalis vt in ſuperioribus
probauimus ſtricta fieri dēt interpretatio.l.cū quidā.ff.
de lib.& poſt.c.odia de reg.iur.in.vj.cū vulg.& ſic,vt nō
habeat locū niſi pūctualiter iteruenīāt oīa hic requiſita.

Ex quibus patet ſol.ad ea quæ ꝓ contraria opi addu-
cunť quia vltra libertatē iuramenti requiriť ēt libertas in
cōtrahendo & ſic iuramētū eſt cā harū pœnarū quando
contractus fuit nulla neceſſitate cogente in practica tamē
difficiliter forſan obtineretur contra opi.Alexan.& præ-
dictorum.Et ea retenta ꝙ diſpoſitio iſtius.l.ſolummodo
ꝑcedat quando ſtatutum cogit ad compromittendū &
iurandum datur limitatio ꝑ ipſum Ale.niſi adeſſet cōſue
tudo ꝙ in quolibet contractu apponatur iuramentū tūc
enim procederet cōcluſio Bar.* quia videtur contrahens 72
iuraſſe ex neceſſitate conſuetudinis allegat not.tex.in.l.ꝙ
ſi nolit in.§.quia aſſidua ff de ædil.edic. Ad hoc acce-
dat celebre dictum Innoc.in.c.olim de verbo.ſigni.dicen
tis ꝙ in qualibet materia diſpoſitio regulatur a conſuetu-
dine,infinita poſſem adducere.ſi quiſpiā de his latius vi-
dere cuperet recurrat ad Abb.in c.illud colum fi.de præ-
ſum Roma.cōſi.xciiij.col.fi.Aret conſi.xj.col.fi.& in l.iu
bemus in fine.C.de aduoc.diuer.iud.Alexan.cōſi.lxxx.
col.j.in.iiij.volu.Barba.in conſi.lxiij col.viij.in.j.volu.So
ci in.l.cum quid col.iiij ff ſi cer.pet.Aquen.in.l.j.col.ij.ad
fi C.de eden.& in.l.j.in prin.col.j.ff ſi quis iuſdicen.nō ob
tēp.Lancel.Dec in.l ſi debitori.ff.de iud.Iaſ.in.l.vt liberis
col.ij.C de col.Dec.in c.ſignificauit col.fin.poſt Abba.de
app & in.c.j.col.xiiij poſt Fel vj.de prob.eundē Fel.in.c.
j col viij.extra vt lite non cōte.& in prohœ.decret.car.j.
Moder.papien.in.d l.quē quid col.iiij.Ripam in c.cū.M.
in.xxvij.nota.de conſti.Deci.in.l.ſemper in ſtip.ff.de reg.
iur.quæ ſigna ad ornādū tex in.d.§.qui aſſidua.& intelli-
ge cōcluſionē Alexan.quando eſſet cōſuetudo ꝙ partes

iurarent etiam inuitæ, & non crederetur doctori atteſtan
73 ti talem conſuetudinem, ſed aliter eſſet probanda vt con
tra Bar probant late Iaſ. in. l. de quibus col. pen. ff. de legi.
& Moder. Pap. in trac. de coniu ſuper. c. ſi illius tit. in. v. q.
Vnum etiam no. & ſigna q. in caſu prædicto neq; vllo
alio poſſet notarius in inſtrumento iuramentum appo-
nere; niſi expreſſe fuiſſet per partes præſtitum. Nec con-
74 ſuetudo poſſet fingere illud interueniſſe ſm Soci. pulchre
in. l. gallus. in. §. idẽ credendũ. col. ij. ff. de lib. & poſth. Dec.
in. c. tranſlato col. j in. ij. lect. de conſtit. & Lanc. Galliau. in
. l. j. in princ. in vltima col. ff. de verbo. oblig. Quinto li-
mitatur concluſio communis quando ſecuta eſt Emolo-
gatio laudi cũ iuro, quia iſte vltimus actus ſponte fuit fa
ctus, vt hic p Alex. poſt Fulg. quod intelligit hic Parp in
v. col. niſi ſtatutum ẽt cogeret cõpromittẽtes ſtare laudo:
quia tunc eadem videretur neceſſitas in ratificando, quæ
in compromittendo iſtud dictum non vr̃ ſubſiſtere tenẽ
do opi. Alex. & cõmunẽ q concluſio nõ ꝓcedat quãdo
ſtatutũ non cogeret ad iurandũ quia ſibi eſt imputandũ
ſi iuret, quum ſtatutum ſolũ cogat ad ratificandum non
autem ad iurandũ: ſed procederet dicta intelligentia, ſecũ
dũ opi. Aret. & Rim. quã vt veriorẽ defendi in præceden
ti lim videlicet q iſta. l. non procedat niſi ſit libera omni-
no diſpoſitio contractus, & etiã iuramenti. Decipitur
etiam. Parp. dum intelligit dictum ſuum procedere dum
modo ſaltem tempore compromiſſi interuenerit ꝓſta-
tio q neceſſitate ſtatuti ad compromittẽdum veniebatur
propter regulam l. nouiſſime, vt in ſuperioribus dictum
late fuit. Sexto limitat. quando peteretur cõpromiſſum
fieri per agentem ſtatim quod eſt productus libellus, vel
poſt citationem tantum, quia tunc nõ cogebatur reus cõ
promittere, & ſi compromittat dicitur facere ſponte ex
quo poterat recuſare ſecundum Parp. allegantem Ange.
in. l. cum hij in § ſi cũ lis. ff. de tranſac. Sed oppoſitũ ve
75 rius credo, quia ſtatutum de quo loquimur dicitur fauo
rabile vt per Dec. in conſi. xliij. & factum dicitur ad eui-
tandum lites, & quæſtiones, vt per Pau. de ca. in. j. cõſt. C.
co. j. & Iaſ. in. l. j. col. ij. ff. de tranſac. & quanto citius fit cõ-
promiſſum habetur effectus ſtatuti: quia euitanẽ lites, &
quæſtiones, ergo quum primum petitur. concedi debet:
præterea talia ſtatuta ſolent cõcipi verbis ampliſſimis ita
q oĩ tẽpore peti poſſet. Immo fortius dico q etiam ſi nõ
ſit datus libellus nec facta citatio ſed ſit timor nõ vanus
76 futuræ litis peti poterit cõpromiſſum per no. a doc. in l. ij.
§. eo. vbi tradunt q idem operatur timor, & ſuſpitio futu
ræ litis, qđ ipſa lis de præſenti: ad quæ vide pulchre Bar-
ba in conſi lxxxv. col. ij in. iij. volu. Nec obſt. §. ſi cũ lis,
quia ibi eſt caſus ſpecialis fauore alimentorum in quo nõ
valet tranſactio inconſulto prætore de iite ſup alimentis
mora qa fingi poſſet lis, & ſic circũueniretur oratio. Et ꝓ
intelligentia. d §. ſi cum lis vide Soc. conſi. ccxx. conſi. ij. et
iij. & Coſtam in trac. de ludo in penul. car. in verſi iiij. pœ
na. Septimo limitatur quando ille contra quem petitur
cõpromiſſum haberet inſtrumentum rei de qua conten-
ditur iuratum vt pulchre p Alex. in conſi. xxxviij col pe.
in ij. volum. ſequiẽ ſimpliciter hic Parp. quia ille qui petit
ſponte facit, & etiã ille a quo petitur ſponte facit, quũ nõ
teneatur, & eſt no. lim. quum hodie inſtrumenta commu
niter ſint iurata. Adde plene cõſuluiſſe Barb. in conſi liij.
col antepe. in iiij. vol. & in conſi. lxxxv. in. iij vol. Et ex
ibi dictis colligere ſtrictionem quãdo eſſet conceſſa abſo-
lutio a iuramento. Octauo lim quando cõpromiſſum
peteretur ſup re liquida: quia tunc ille contra quem peti-
tur, cogi nõ poſſet Bar. in. l. poſt rem. ff de tranſa ideo cõ-
promiſſum diceretẽ ſponte factum. adde Iaſo. in l. j. in. iiij.
not. ff. de tranſa. Barb. xlij. col. ix. in. j. volu. conſi. lxxxv. in
iiij. vol. & conſi iiij. in. iiij. volu. Soc. conſi iiij. & conſil. ccc.
77 in. ij. q. vſq; ad ſi conſilij: facit qđ pulchre dicit Bal. in. l. an
cillę. C. de fur & Fel. per illum tex. in. c. etſi quæſtiones de
ſimon. Quod quãdo aliquis tenetur ferre ſententiã de cõ
ſilio ſapiẽtis ex forma alicuius ſtatuti puta intelligitur quã
do res eſt dubia, ſecus ſi clara & liquida limitando tamen
vt p Moder. in tract. de forma fol iii col. ij. Ex quibus vi-
detur inferri poſſe q ille qui habet inſtrumentũ pro ſe nõ
poſſit cogi cõpromittere, quia dr̃ res liquida quum in-
ſtrumentum ſit probatio probata, & veritas apparens 78
ſecundũ Bal. in. l ij. C. quando fiſ. vel priua. plura congerit
Cur. ſenior in rep. l. admonendi col. xliij. ff. de iureiurã. &
Iaſ. in l j in prin. col. vj. ff. de oper. no. nun. Sed oppoſitũ
verius eſſe arbitramur quia ita demum habens inſtrumẽ-
tum pro ſe poteſt euitare compromiſſum ſi inſtrumentũ
ſit guarentigiatum quod æquiparatur iudicato, & ha- 79
bet executionẽ paratã vt p Barb plene in conſilijs præal-
legatis Coſtam in tract. de ludo char pe. verſi. qua pœna
Lance. Dec. in. l. ĩ bonæ fidei col. pe ꝟ. de pact. Iaſ declaran
tẽ quid ſit guarentigia in. l. error. col. pe & fin. ꝟ. de iur. &
fac igno. Non obſtat qđ dicitur de re liquida ſuper qua
cõpromiſſum peti non poteſt. Quia intelligitur quando
res eſt liquida, ita q meretur executionem, & tergiuerſari
non poteſt: quod non procedit in inſtrumentis nõ habẽ-
tibus regulariter executionẽ paratam, ita Barb. in præall.
conſi. xlij col. ix. cum ſequenti. Ex quo infero q iſtud 80
etiam procederet in guarentigiato quando eſſet offuica-
tum per partem, & ita late inuenio conſuluiſſe Soc. in pri
mo volu. conſi. iiij. Nono limitat Parp. quando com-
promiſſum peteretẽ poſt publicatas atteſtationes, vt per
eum, ſed iſta limi. eſt ſuperflua. ſatis enim comprehẽditur
ſub præcedenti qa ſuper re liquida petitur cõpromiſſum
vt plene p Iaſ. in. l. j. in. liij. no. ff. de tranſact. & Barba. in. d.
conſi. liij. in. iiij. vol. Poſtremo in materia iſtius ſtatuti q ſ̃ñ 81
obligatus compromittere dicatur ſatisfeciſſe obligationi
compromittendo, vide Soc. conſi cxvij in. j. volu. & cõſi.
ccc. in. iij q. vbi ponit q non tantum de cauſa principali,
ſed etiam de qualibet incidenti cauſa compromittendum
eſt ſtante tali ſtatuto. Et electis non concordantibus poſ
ſunt partes cõpelli ad eligendũ tertium Abb. in c. ſuſpitio-
nis ad fin. de off. dele. Et an tale ſtatutum arctãs cõiunctos
ad cõpromittendum dicatur fauorabile & includat fœmi-
nas in infinitũ, virum & vxorẽ, minorẽ & ſpurios tradit
Alexan cõſt. cxix & cclilij. & cclviij. li. vi. & conſilio cc-
xxv. & cxliiij li. vij. Quinto not. ex text ibi ſed libero ar 82
bitrio ſm Bal & Mod omnes q licet liberum arbitriũ
multipliciter in iure capiaẽ hic tñ accipit pro eo libero ar
bitrio, quod nulli neceſſitati eſt ſubiectũ etiam q neceſſi-
tas eſſet iuſta, vt hic p Rimin. de libero arbitrio pulchrũ
libellũ compoſuit, & edidit Lau. Val. & pulchriorẽ Eraſ-
mus contra Luterum. De verbo autem libere cuius na-
turæ ſit, & quomodo accipiatur ponit Alexan conſi. xij.
in ij. volumin. & conſi. xcvj. in v. volu Iaſo in. l. prima co
lumna prima. C. de ſacroſanctis, Dec. in. c. quæ in eccleſia-
rum columna prima de conſtitu. in capitulo reprehenſibi
lis in ſecundo notabi. de appel. in capitulo directæ eodem
titulo, & Cur. in tractatu feudorum in ſecunda parte in ſe
cunda colum.

Sexto ad tex. ibi putauerit eſſe veniendum ſubaudi, &
cũ effectu venerit pp legem cogitationis ff. de pœn. ſm 83
Aquenſ. hic ad fin. primæ columnæ poſt Alberi. ſimilem
expoſitionem vide per glo. ij. legis ſi. ff. de re. diuiſio. Bar-
ba. in. c. ſi. col. xix. & ſubdit poſtea de reſcri. & in cõſi. xxj.
col iij & conſi. xxiij. col. ſi. in. ij. vol. Alex. in cõſ xcviij. co
lũ. ſi. in. iij. vol. Bartho. Veronen. in rep. l. ſi fugitiui col. ij.
xij de ſer. fug Iaſ. in. l ſi. col. ij. j. de codi Feli in. c. iuſgentiũ
. j. diſtinctione decreti in ſecunda col. & in ſuo tract de co
natu. quæ ſigna ad dictã glo. ſecundã, & ſunt vtilia ad 84
declarationem ſtatutorum ita plerunq; loquentium.

Septimo noto ibi interpellando iudicem iunctis ſequẽ
tibus tres modos contraueniendi tranſactioni iuratæ. Pri-
mus eſt per interpellationẽ iudicis ideſt, per oblationẽ li-
belli iudici factam ſecundus per ſupplicationem principi
porrectam, pro obtinendo delegatorium reſcriptum.

Et quamuis

Et quamuis Pau.de ca.& Iaſ.iſtos modos intelligāt dū
modo fuerit ſecuta citatio poſt libelli oblationem, & fue
rit obtentum reſcriptum poſt porrectam ſupplicationē.
Omnes tamen alij reprobant intelligentes tex.vt iacet, vt
hic per Alex.Rimi.& Aquen. allegantem Fel. in multis
locis ex cuius dictis ait patere ſol.ad arg.Iaſ. quæ leuia ap
pellat,& cõprobat Parp.in.v.&.vi.not. Et latius Barb.
85 in conſi.xi.col.pe.li.i. Pro iſta opi.* facit tex.in l.iii in.§.
i.ff.quod quiſque iuris vbi punitur impetrans reſcriptū,
quamuis eo vſus non fuerit,ſi tamen eo potuit vti, & ꝙ
ſcribit Cor in ſing.in ver pœna ſingulari incip. pœna ap
86 poſita in cõuentione facit etiā alius * no.tex.in .l. cū in le-
ge.ff de teſta.vbi etiā in materia pœnali nō licet reſtringe
re proprietatē verborum quæ ſunt late intelligenda qua
tenus ꝓprietas verborum patitur,vt ibi per Are.et Dec.
in.l ſemper in obſcuris,col.fi.de reg iu. Intelligi ergo de
bet tex.noſter ꝓut iacet ſine reſtrictione,& ſic de ſimplici
interpellatione,& ſupplicatione,& ita ponderat velle gl.
hic ſuper verbo ſupplicādo ibi ꝓ impetratione iudicis.
87 Sed alia hic ſuccedit quæſtio * an per ſolā citationē ſi ci
tatus nō venerit ad iudiciū incurratꝰ pœnæ iſtius.l.Pau.et
Alex.tenēt ꝙ non ſeqtur in.vii.not Parp dicens eſſe tex.
in.l.quāuis.ff.de in ius voc. quē etiam allegat hic Pau. &
Alex.licet ipſe dicat eos nihil allegare. Sed nō videt̄ poſ
ſe ꝓcedere.nā antequā reus citetur, actor debet iudici li-
88 bellū edere,vt videat * an citatio ſit facienda vel ne.Ale.
in rub.C.de eden.& ſic cum citatione ſemper cõcurret iu
dicis interpellatio quo caſu vt dicit tex. hic interpellando
iudicem incurruntur iſte pœne. Potes reſpondere non eſ
ſe verum ꝙ dicit Alex.vt pulchre per Are.in.c.i col.v. cū
ſeq.de iud.et pōt pars citari facere aduerſariū ſuū per nun
cium generalē vigore commiſſionis generalis licet non
adeat aliquo modo iudicē,vt plene ꝑ ipſummet Alex.in
apoſtil ad Bar.in l neminē.C.de exhi.reis. Conſidera vl-
tra quod non videtur iure ꝓbari p̄dicta deciſio .l. enim
q̄uis per p̄dictos allegata non videt̄ locum habere in ma
teria noſtra,nā æquiparat iſtos duos caſus qn̄ libertū pœ
nitet & quando patronus citatus non venit ad iudiciū,
vt non committantur pœnæ illius edicti quia conſiderat
vexationē quæ ceſſat iſtis caſibus. Sed.l.noſtra conſide-
rat incurſum periurij etiā ꝙ non fuerit facta vexatio pa-
tet ex iſto tex.ibi vel non implendo ꝓmiſſa. Et ideo pœ
nitentia quæ in caſu.l.q̄uis ceſſare facit pœnā in caſu.l.no
ſtræ id non facit Alex.hic col i.& infra dicetur. Sicque
patet diſpoſitionē illius .l. non adaptari ad terminos no-
ſtros,in q̄bus ſola contrauentio ↄſideratur ad faciendum
89 incurrere pœnas hic ſtatutas. * In iudicando tamen, &
conſulendo non eſſet recedendū ab opi.Alex.ex eo ꝙ iſta
materia eſt odioſa,& pœnalis vt diximus, & hic non dr̄
ꝙ per citationē q̄s contraueniat ita vt incidat in pœnas
iſtius.l.ergo nec nos iſtud dicere debemus .l. ſi ſeruū in .§.
p̄tor ait,ibi non dixit p̄tor.ff.de acq hær.facit.l. quū qui-
dā.ff de lib.& poſt. Iterū cogita q̄d ſi in citatione mitte-
retur copia libelli. nunquid iſto caſu incurrerent̄ pœnæ
iſtius.l.vr̄ ꝙ non ex quo non datur contrauentio per ali-
quē ex modis hic ſtatutis ſi citatus non comparuit. Item
habes ex p̄dictis ꝙ poſt contrauētionē factam aliquo ex
modis hic relatis non admittitur pœnitentia, vt ꝑ Alexā.
hic co.i.& Parp.vii.no. Limitanda veniunt dicta in hoc
not.aliquib.mod.vt dicemus ſup gl.in verb.iudicem, &
in verbo ſupplicando. Octauo not ibi ſupplicādo prin
cipibus,ꝙ ſupplicatio offeratur principi ad quod ſunt iu
90 ra * totius tit.C.de præcib.imper.offer. cum duobus tit.
ſequentib.offertur etiam Deo. propterea Romani ob rē
feliciter geſtam indicebant ſupplicationes.Liu.in.x.ab vr
be cond.Itaque,& ſupplicationes ob rem bene geſtā cõ-
ſulis nomine decernunt,& Ceſar in commentarijs non ſe
mel. Erant ſupplicationes proceſſiones quas hodiernis
91 temporibus facimus. An autem poſſit ſupplicare * qui
non poteſt appellare ponit Corſ.in fin. in verbo querella
Dec.in.c.paſtoralis,in prin in.iiii.col.de app.& in.l.fi.col.
pe.infra de edic.diui.Soci.in.l.ſingulis.ff.de excep.rei iu.
vbi dicit male facere principes qui ad ſupplicationes ali-
quorum concedunt reuideri ſententias quæ in rem tranſi 92
uerunt iudicatam. Et vnum bene not.* Quod ſi libellus
non conuenit cum ſupplicatione in materia,& forma,eſt
nullus quia ſuper hoc delegatus non habet iuriſdictionē
Bal.in l cum precum,infra de lib.cau.ad fi.i.col.ibi extra
opp.quomodo autem probetur ſupplicationem princi-
pi porrectam fuiſſe nomine talis ad probandum contra-
uentionē tradit pulchre Corn.in con.ccxxxviii. ex thema
te.v.dubio. Nono ſubſequenter not ibi non implendo
promiſſa ꝙ non adimplens conuenta in tranſactione iu-
rata incidit in pœnas iſtius.l.& ſecundum doc iſte eſt fre-
quentior modus contrauenīēdi,et incurrēdi pœnas iſtius
legis q̄ alii de quibus ſupra. Limita primo vt non proce
dat quando vtrunque fuiſſet in mora implendi eodē tem
pore, tunc enim neuter incurrit pœnas iſtius l. ſed vt mo
ra cum mora cõpenſatur arg.l.viro atque vxore.ff ſolu.
mat vt hic per Alex.Iaſ. Parpal. Hinc dicimus in ſimili
ꝙ qn̄ * duo ꝓmiſerunt ſibi inuicē de non offendēdo ſub 93
magna pœna, offenſione ſecuta ſi non apparet quis pri-
mo offenderit,exactio pœnæ non fit ſed compenſatur ꝑ
tex.pulchrū in.c conſtitutus de pen tradit Fel.in.c.iii co.
ii.de iure iur.& in.c.i.col.ii.de treu.& pace. * Quod intel 94
lige reſpectu ipſarum partium, non reſpectu fiſci quia
vterque puniri debet ex quo conſtat de offenſa, & non
de defenſione ſi ambo puta vulnerati fuerint,vt per Ale.
in apoſtil.ab Bar.in.l.i.in.§.cū arietes.ff.ſi quadr. Pau.ſec.
dic.Io.de ana.in.c.ſignificaſti,el.ij.col.pen.de homi.Cor.
in conſi.cclxxiiii in.i.vol.& Fel in cap.dilecti,col.fi.de ex
cep. Secundo limita ſecundum Saly.Alex.Iaſ.& alios nā
ſi ille qui non adimpleuit non fuiſſet in mora aliud non di
cunt,corrobora eorum concluſionē quia abſque * mo- 95
ra,pœna non debetur,vt per Bar.in.l.ſi pœnæ.ff.de neg.
geſt.& Dec.in.l.nulla intelligitur ff de re.iu nimirum er-
go ſi non incurrit pœnas iſtius.l.ille qui non eſt in mora.
Et eleganter exemplifica iſtam limitationem,quando il-
le cui erat implendum ſe abſentaſſet ſeu abſens fuiſſet nec
vlla requiritur ꝓſtatio conſignatio aut depoſitio * per 96
tex.notabilem in.l.ſi fundus in.§.fi.ff de lege commiſ.con
ſuluit pulchre Alex.in conſi.xcii.colum.penul.& fina in
primo volum. quem ſimpliciter refert & ſequitur Par-
pa.in octauo notab idem conſuluit Aret.conſi.dxii.inci-
piente verum eſt.de quo etiam vide Iaſ in.l.ad diem, co-
lum.ſecunda.ff.de verb. obliga. vbi dicit ꝙ poſt factum
teneret opi.Alex.& Aret.quod nulla exigatur conſigna-
tio & depoſitio ante factum laudaret opinionem Pau.de
caſt.quod fieret conſignatio & depoſitio per.l.fina.ff.de
lege commiſ.Sed illi legi optime reſpond.Alex.in conſi.
præallegato,colum.fina.quod ponit facti contingentiam
non quod ſit iſtud neceſſarium & verum dicit. Limitat
tertio Iaſ.quando iudex vel alius ſuperior faceret iuſſum
vel præceptum de non ſoluendo,vt hic late per eum A-
quenſ ſequitur Parp.comprobādo & poſtmodum limi
tando niſi iſtud præceptum procuratum ſeu affectatum
eſſet per l.ſpadonē,in fi.ff.de exc.tu.eſt alius no.text.in.l.
& qui data ff ex quib.cau.maio. * poſſent infinita addu 97
ci ad hoc ꝙ priuilegium ſeu commoditas data a iure ni-
hil operatur in eo qui procurauit ſeu affectauit illā, vt per
Anch conſ ccccviii.col.i Barb.conſi.lvi.in.i.vol.Rimin.
in l prima in glo.proficiſcatur.ff.de off.eius Fely.in.c ſi.
colum.antepe.de foro comp.& pulchre in.c.fin.de teſti.
Moder.bononien.in.l.i.in.§.cum quis latrones.ff.de quæ
ſtio & Brixien.in cautella.xxviii. Comprobari etiam
poteſt opinio Iaſ.per tex not in.l.ambiguis in.§.fi.ff.de
regu iur.dum ait quotiens æquitatem deſiderii naturalis
ratio,aut dubitatio iuris moratur,iuſtis decretis res tem-
peranda eſt iunctis dictis ibi per Deci.in fine.& in.l. nulla
intelligitur mora illo eodem titulo.

Aduerte tamen q̧ iſta lim. ſatis comprehendi vt ſub
præcedenti, q̄ ille qui non fuit in mora non incurrit iſtas
pœnas: eſt ergo potius vnus caſus in quo exēplificari po
teſt præcedens limitatio. Et idem puto dicendum de alijs
limitationibus hic poſitis p̄ Par. q̄ ſint potius caſus in qui
bus exemplificari poſſit præcedens lim. In illis.n. vel eſt
iuſta cā vel difficultas iuſta quæ a mora. & piurio excuſat
vt per Alex. in l. qđ te col. fi. vbi dixi ff ſi cer. pet. Et hūc
tex in loco prænotato inducit ad aliud Parp. quod in ob
ligationibus facti quis cogitur preciſe ſi adeſt iur. & eſt cō
cluſio vera q̄ iuramentum præciſe obligat • vt late p̄ Iaſ.
98 in l. ſi pecuniam in prin in duabus vltimis col ff. de cond.
ob cauſam & Bauertā in tract. de virtute iuramēti col. iiij.

Decimo no. inuocato ibi Dei omnipotentis noīe ſoli-
dauerit q̄ pœnæ iſtius. l ſuccedunt p̄p cōtemptū dei quo
auctore iurans firmauit cōtractum vt. n. dicit tex. in. l. vni
ca i prin. C. nemini liceat ſig ſalua. Imperatori cura diligēs
99 eſt p̄ oīa ſupremi numinis religionē tueri. Sed pulchra
& viro digna hic difficultas inſurgit • diſpō iſtius l. pce-
100 dat ſi ſola fidei præſtatio interuenerit. Alex & Iaſ. infra
in vlti. col. tenent q̄ ſic quum a pari pcedant iuramentū,
& fidei præſtatio. c. ad aures quod me cā Parp. in x. not.
vacillat dicitq̧ ſe de hac deciſione Alex. ſemper dubitaſſe
neq̧ credere illā veram. Primo qa lex noſtra exigit iu-
ramentū patet ibi iurauerit, & p̄ glo in verbo ſolidauerit
et quū ſimus in pœnalibus debet ſtricte intelligi. l. quū q-
dam. ff. de lib. & poſt. Secundo qa in omni contractu
interuenit fidei præſtatio l. j ff. de conſti pecu. & tñ in alijs
cōtractibus nō iuratis nō procedit diſpoſitio iſtius. l. ideo
dicendū eſt eā non habere locum in fidei præſtatio. Ter
tio quia in iuramento requiritur tactus ſcripturarū iuxta
no. in auct ſacramenta puberū. C. ſi aduer. vē quod in fi-
dei præſtatione nō cadit ergo. Quarto quia eſt lōga diſ
ferentia inter prædicta, iuramentū enim principaliter re-
ſpicit Deum, qui vbiq̧ eſt, ob cuius contemptū ſuccedūt
pœnæ iſtius. l. vt dictū eſt, & ſic non habetur reſpectus ad
contemptum partis: iſta ſunt quæ contra opi. Alexand.
adducit Parp licet intrincate. Quinto vltra eū facit glo.
in capitulo vt circa in verbo corporali de elect. in. vj vo-
lens quod vbi lex dat formam iuramenti ſeruari debeat
nec poſſit iurari ſecūdum aliam formam, & probatur ad
finem legis noſtræ vbi imperator extendit diſpoſitionem
iſtius legis ad iuramentum per ſalutem principis, ex quo
egregio euincitur argumento q̄ niſi lex feciſſe talem ex-
tenſionem non haberet ipſa lex noſtra locum in iurante
modo prædicto. Sexto, & vltim. facit quia diſpar eſt ra
tio prædictorum vt per glo. in capitulo pe de iureiu. quę
determinat maiorem imponi debere pœnā venienti con
tra iuramentum q̄ venienti contra fidē, hinc eſt. Quod ſi
dē non ſeruans non priuatur beneficijs vt priuatur periu
rus. Rota. deciſione. cxxxviij in antiquis licet Cice. in ora
tione pro Roſc. quæ eſt in vltima aliter ſentiat quæ pœ-
na inquit a Dijs immortalibus periuro, hæc eadem men-
daci conſtituta eſt non. n. ex pactione verborum quibus
iuſiurandum cōprehendit, ſed ex pfidia, & malitia p quā
inſidie tenduntur alicui Dij īmortales hominibus iraſci, et
ſuccenſere cōſueuerunt. Non obſtat fundamentum opin.
Alex de æquiparatione iuramenti, & fidei quia reſpon-
deatur q̄ non procedit reſpectu pœnarū: vt per gloſ pro
xime allegatam, & præpoſitum Mediolanenſem in capi-
tulo ſecundo columna. j. de ſponſal. Item ad illud quod
dicunt tenentes opi. Alexan. q̄ inter iuramentum, & ſim
plicem loquellam Deus non facit differentiā vltra reſpon.
Parp. reſp. • vt pulchre per Fel. in dicto capitulo ſecundo
101 in. vj col. Et tertio q̄ licet non conſtituat Deus tamen
bene conſtituit mundus vt in lege noſtra. Et opin. hanc
quod lex noſtra non habeat locum in præſtatione fidei
tenet etiam Imo. in capitulo cum tempore columna pri-
ma de arbitr. prout refert hic Iaſo. in vlt columna, & Fel.
in capitulo querelam columna tertia in princ. de iureiurā.

& dicit communē Corſ. in rep. rub. de iureiur. in ſeptima
q̄ne. Prædictis tñ non obſtantibus recedendū non eſſe
ab opi. Alex quæ qcquid dicat Corſ. eſt cōis vt patet ex
dictis Alex & Iaſ. hic col. fi. & Aquenſ. ij. & idē tenet A-
lex in. l. non erit in §. dato circa fi ff. de iureiu. Iaſ. in. l. iij. in
§ iurari col. j illo eo tit Abb. in c querellam col. fi de iu-
reiur. vbi Fel col ij. & iij. idem Fel. in capitulo ſecundo co
lumna. v de ſponſa & Barb in capitulo peruenit colum-
na finali de fideiuſſor. & ſumma Ang in verbo periurium
ad fin.

Pro iſta communi opi. facit ſecundum Abba & Fely.
in locis proxime allegatis quia oīs • fidei præſtatio eſt iu- 102
ramentū, nec minus videtur iurare qui promittit per fidē
Chriſti, q̄ qui per euangelia per quæ iuratur per reſpe-
ctum ad ipſum Deum. Item quia cui competit diffini-
tio competit diffinitum capitu. cōſuetudo prima diſt. ſed
iurare eſt aliquid Deo teſte affirmare, gl. in ſumma. xxij. j.
not. Abb in rub de iureiurā. vnde ſatis Deo teſte vtit quī
eius fide vtitur. tranſgreſſio ergo iſtius præſtationis fidei
eſt trāſgreſſio iuri ex cuius inobſeruantia incurritur periu
rium ideo ſuccedunt pœnæ iſtius legis & iſta eſt propria
interpretatio. Fel. in. d capitu ij in. vj colum. Non ob-
ſtant modo adducta in oppoſitū. ad primum q̄ iſta lex
exigit iuſtum reſpon. q̄ promittens per fidem ſuam dici-
tur iurare vt proxime diximus ſi enim dico deus me adiu
uet vel deus ſit mihi teſtis eſt iuramentum. capitulo ego
enim & capi & ſi xp̄s de iureiur. ergo fortius ſi promitto
per fidem meā quę eſt xp̄i ſm Barb in. c. peruenit col. fin.
de fideiuſſo. Ad ſecundū q̄ in oī contractu interuenit
fidei præſtatio. & tamē non habet locū iſta lex • reſpon q̄ 103
loquitur de fide pactionis, & conſenſu quæ eſt in oī con-
tractu vt p̄ ſummā Ang. in verbo fides, nō de fide proue
eſt ſubſtantia ſperandarū rerū argumentum non apparē-
tium, vide pulchre pro iſta reſp. Fel. in d c ij. columna vj.
verſi nec obſtat tex. Et q̄ non ſit poſſibile q̄ lex. j. ff. de
pac & lex prima de conſti pec intelligantur de fide xp̄i
de qua nos loquimur ad oculum pbo, quia ſunt creatu
ræ iuriſconſultorum qui de tali fide non tractabant quū
eſſent pagani vt clare probaui in repet. mea ſuper prohę.
fforū. Vides q̄ friuolū ſit arg in quo Parp lecit tamma
gnū capitale. Ex prædictis patet q̧ iſta concluſio etiam
hodie procedit quia fidei præſtatio quæ in omni contra
ctu interuenit per modum ſimplicis conſenſus eſt fides pa
ctionis, & conſenſus: ſecus quando interuenit expreſſe qa
intelligitur de fide Chriſti quæ habet vim iuramenti, ita
loquitur communis concluſio.

Ad tertium reſp non eſſe verum q̄ requiratur neceſſa
rio tactus ſcripturarum ad reatū periurij patet ex dictis in
reſpe ad primum motiuū, & notat Fel. in. d. c. ij. col. vj. &
in. c. fraternitatis colum fin. de teſt.

Quartum ex prædictis ēt eſt ſublatū, quum ita habeat
reſpectus ad Deū in præſtatione fidei, ſicut in iuramento,
& ſic contēnitur Deus, nō tm̄ pars p̄ infractionē fidei prę
ſtitæ, ſicut i p̄ contrauentionē iuramenti. Ad quintum
reſp. q̧ ſatis dr̄ iurare ſm formam datam ille, qui promit
tit ſub fide ſua q̄ eſt Chriſti, & ſic eſt iur. p̄ Deū vno caſu
ſicut alio ſecus ſi vellet iurare p̄ aliquem ſanctū, & ſic in
alia forma tunc nō pcederet iſta lex vt hic p̄ Aquenſ. col.
ij. • quia tunc nō ſeruaretur forma, & ita declarat gl. in d. c. 104
vt circa ſup verbo corporali de ele. in. vj. Ad ſextū, & vl
timū de gl. c pe. de iureiu. reſp. q̄ nō eſt vera nec aliquid al
legat • & merito reprehendit pptere a p̄ Abba in. d. c. que 105
relā col. fi. & Feli ac alios. in loc præalle. & ſic habes q̄ lex
noſtra pcederet etiā q̄ iuramentū eſſet præſtitū nō tactis
ſcripturis vt hic p̄ Alex ad fi. cōmenti, & Aquenſ. col. ij.

Et procederet ſine ſcrupulo cōmunis concluſio quādo
tranſigens ſimpliciter iuraſſet intelligitur • n. & ſecūdum 106
cōſuetudinem interpretatur iuraſſe per deū vt per Alexā.
in. l. ij in. §. iurari ff. de iureiur. Vltimo iuxta prædicta
quæro • ſi quis in veritate promiſiſſet an contrauenien do 107

incideret

incideret in pœnas iſtius.l. crederē q̄ ſic. quia iſtud eſt iura
mentū in verbo veritatis qđ eſt ipſe Deus. Et ex tali ꝓmiſ
ſione quærit̄ etiā abſenti, ſicuti quando ex expreſſum iu-
ramentum. ita Bald in rub. C. res inter alios acta col. fi. q̄
deciſionē vt elegantiſſimā ſequitur Brixiē. in repertorio i
verbo veriſimile in fi. Sicut ergo iurans p̄ deū. cōtraue-
niēdo incidit in pœnas iſtius l. ita etiā promittens in veri-
tate, q̄a dr̄ p̄ deū iurare ꝓ quo vide Summā Ang. in ver
bo iuramentum el. j. §. iiij vbi limitat, & faciunt quæ pro
xime diximus rn̄dendo ad arg. facta contra opi. Alex &
cōmunē. Et aliunde dicta verba in veritate magnæ ſunt
importantiæ, & magni effectus vt per Dec. in. c qm̄ cōtra
208 col ij. de proba. Vndecimo not. ex eodē tex. ibi• inuo
cato dei omnipotentis nomine magnū ex hac inuocatione
reſultare effectum, late vide Are in proœ. inſti. & oēs ſcri
bentes in rub. ff. de no oper. nū vbi ad plures q̄ōnes indu
cunt. & ſe ipſi in rub. prooemij ffor ū. Duodecimo de-
ſcendēdo ad ſecundā partē l. in qua imperator incipit tra
ctare de pœnis contra violatore contractuū iuratorū ſta
209 tutis. Nota ibi notetur infamia q̄ periurus eſt• infamis
intellige. & declara ſecundum Iaſo. in. ix no. poſt Bald &
pulchrius Pau. de caſt ad fin commenti vt habeat locum
dūtaxat in caſu iſtius l quando iuratus ſupe cōtractu de
non contraueniendo vel de ipſo obſeruando, ſecus ſi non
ſuper contractu licet ſit iuramentū de aliquo faciendo in
210 futurū. •Propterea inferunt q̄ ſcholaris qui iurat obedi
re rectori, & oblationibus intereſſe ex inobſeruātia non
efficitur infamis, & ſequitur Fel. late iſta attigens in c. teſti
moniū col. vj. de teſti. Et q̄ l. noſtra infamiam ob periu
rium infligens locum non habeat in ſcholari iurante in fu
turū obedire rectori &c. habeo ꝓ expedito: quia cogitur
a ſtatuto vniuerſitatis præſtare iuramētū rectori. ergo ceſ
ſat diſpo l. noſtræ propter illa verba in prin l poſita nullo
211 cogente imperio. Et notate vos ſcholares• q̄ illi qui nō
iurant rectori non incurrunt periurium: quia qui non iu-
rat non periurat ſm̄ Fede de ſenis in conſi cclxiiij. incip. ſi
canonici. Limitatur primo dicta concluſio q̄ piurus in
caſu. l. nr̄æ efficiatur infamis non procedere in hærede iu-
rantis ſm̄ Parp. in. xij. not. q̄a licet locū habeat iſta. l. in eo
212 tn̄ non incurreret infamiā nec piuriū cōtraueniēdo• p̄ do
ctrinā Bar. i l. cū q̄s in §. codicillis co. ij. ff. de leg. iij. & tex.
in l furti. in. §. ſi q̄s alieno. ff. de infam. de quo pulchre per
Cepollā in cautel xij. incip. regulariter facit dictū ꝓxime
adductū. q̄ qui nō iurat nō piurat hæres nō iurauit ergo
nō pōt periurare. Sed aduerte q̄a iſta lim. Parp. eſt ine-
pta. nā ſi hæres iurantis nō eſt periurus vana eſt exceptio,
q̄ ipſe nō incurrat infamiā q̄ incurritur ob periuriū opor
teret ad hoc vt procederet limitatio dicere ipſū hærede eſ-
ſe periurū, & tamen nō incurrere infamiā. Melius ergo
dixiſſet Parp. q̄ licet diſpoſitio iſtius. l. procedat in hęrede
iurantis tamen fallit quātum ad infamiam, & periurium,
de quo m̄ latius dicam. j in q̄ōnibus poſt abſolutas glo.

Limi ſecundo dummodo pars petat. alr̄ ſecus ſi. n reſer
uaret infamiam nō efficeretur infamis ille qui iudicaretur
contraueniſſe tranſactioni: quia lex prouidens alicui de re
213 medio• intelligitur ſi pars petat tex. eſt not. in. l. peto in. §.
fratre. ff de leg. ij de quo vltra adducta hic p̄ Parpa. in. xij.
no. vide Alex. pulchre cōſ. ... in j volu. Dec. in. c. licet cām
col ix. de prob. & Mod aſt in trac. de forma in rub q̄d et
quando aliquid cenſeatur traditū pro forma. col j. & . ij.

Et eſt quandoq̄ vtile facere talem reſeruationē, vt quū
agitur corā minimo magiſtratu ad pœnas iſtius. l. nō n.
poſſet cognoſcere de eā infamiæ quæ eſt maxime iuriſdi-
ctionis, & q̄ nō venit tūc incidēter ſed æque principaliter.
214 Lim. tertio quando iudex ex cauſa vellet reſeruare• pę
nā infamiæ p̄ dicta Alex in. l. & ſi ſeuerior col. fi. ff. de in-
fam ſm̄ Parp. hic in. xij no. qui ſubdit q̄ ſi iudex ſimplici-
ter faciendo præſumitur ex cā hoc facere. Sed in contra
215 rium• vide Fel in. c. j. col xiiij in. vij. lim. ver. & prædictis
adde de cōſti. vbi allegando conſilia multorum Doc. dicit
q̄ quādo aliquid fit a iudice ex cā contra regulas iuris cā
eſt exprimenda per illud famoſum dictū Inno in c. præte
rea de dila. & in terminis eſt deciſio Bal in. l. quid ergo in
. §. pœna grauior col. vj. verſ. iſtorū opiniones in repet. ff.
de infa. vbi dicit q̄ tenetur iudex cām, & rōnē exprimere
per gl. c. iudicantē. xxx q v. de quo plene Dec. in. c. conſu
luit el. j. col. ij. de appel. vbi titubat, & tādē vr̄ tenere cum
Bal. Sed nō vr̄ ab opi. præcedenti recedēdū vt pulchre
p̄ Fel in. c. ſicut col. ix. cum ſeq. de re iud. vbi ſequitur opi.
Bar. in d. §. pœna grauior q̄ in iudice alterante pœnā con
ſuetā præſumatur cā. & rn̄det ibi ad ea quæ in hoc art. ti-
tubat Dec in. d c. conſuluit. Laudarem tamen ante fa-
ctum q̄ iudex ad euitandum opi. exprimeret rōnem, &
tām alterationis pœnæ, & eſſet vtile• in hoc caſu habere 216
iudicem fauorabilem: quia licet poſſit mitigare, & alterare
pœnam conſuetā, non tamen tenetur, vt p̄ Fel. in tract. de
conatu circa fi. Quæ autem ſint iuſtæ cauſæ • recedēdi 217
a pœna conſueta, & q̄ūo iudex poſſit alterare pœnā con
ſuetā vide per Pau. de ca. in cōſ. xxviij col. fi. & cōſi. cxix.
in antiquis Rom. conſi cccc xxix Fulg conſ. cxxiiij. co. fi.
& conſi. clvij Alex. conſi v ad fi in j. vol & cōſ. clvij col.
fin. in. v. vol. & Are. in conſ. cxxxj ad fi. Bologninū cōſ.
xxviiij. col. fi. Cepol. in cautella. ij Fel in c. qualiter el ij. in
§. ad corrigendos col. v. de accu. Dec. in. c. de cauſis col. pe.
& fi. de offi. dele & in rub. C qui admitti in ij col. et Mod.
Portugal in rep. l. imperium colū xlix ff de iur. om. iud.
quæ oīa ſigna ad glo. fi. l. hodie ff de pœnis. Limitatur
quarto in debitore vſurarū, qui licet iurauerit ſoluere vſu
ras, •& non ſoluat ob quod incidat in periuriū c debito 218
res de iureiur. non tamen incurrit infamiā, vt hic p̄ Parp.
col. xv poſt Fel. in. d c teſtimonium eius tamen compro-
batio nihil valet, dū fundat ſe ex dictis in. iij no. q̄ iſta l. ꝓ-
cedat dūtaxat in cōtractu trāſactionis quū vt ibi dixi ha
beat locū in omni contractu iurato: ſed aliter cōprobate
iſtam lim. vt per Aquen. j. in gl. ſuper verbo infamia. Li-
mit quinto niſi ꝯtraueniēs offerret ſe paratū ſoluere & ſic
vellet moram purgare quia euitaret pœnas iſtius. l vt hic
p̄ Parp. col. xv. dubitātē tamē. Sed nō eſt dubitandū, q̄a
non ꝓcedit iſta lim. quū in caſu iſtius. l. impediatur moræ
purgatio propter iuramentum ſm̄ cōmuniter Doc. vt di
cā j. in no. ſuper verbo mox. Iuxta prædicta non ipert
tinenter quæritur• an piurus ab agēdo repellatur? dicas 219
q̄ non præterq̄ in cā in qua reperitur periurus ſecūdum
Alex. j in vlt. col. Iaſ in. xij no. & Fel. in. c. dile col j. de ex
cep. vbi Dec. in. iij no. & eſt cōis Doc cōcluſio, licet Parp.
j. in xvij notabil dubitet ſaltem in caſu quando periu-
rus eſt infamis vt in. l. noſtra, q̄a vr̄ repellendus a iudicio.

Sed nō eſt verū q̄a nō eſt excluſus a cōmunione homi-
num ita tenet Spec. in tit. de actore col. vij. ad fi. •& vide- 220
tur tex. in. l. j in. §. remouet ibi pro aliis a cōtrario ſenſu, et
ibi glo hoc firmat. ff de poſth. bene eſt verum q̄ quando
venit contra cōtractū iuratū celebratū ſuper actione alias
intentata repellit ab agendo, eo q̄a priuatus eſt ea actio
ne p̄p̄ piuriū ita intelligit̄ tex. iſtius l. ſm̄ Alex. & p̄dictos
q̄ non procederet in hac p̄ria p̄p̄ decretū ducale tēperās
iſtius. l diſpoſitionē non habere locū niſi ſeruatis ibi cōtē-
tis p̄ ea ēt quæ dixi ſup ad fi. iij vol. nu. lix. q̄ no. q̄a vidi
doctiſſimos errare. Secūdo quæritur an vbi p̄p̄ periu-
rium priuatur quis iure ſuo fiat priuatio ipſo iure, & dicē
dū q̄ ſm̄ Parp infra in decimoſeptimo no. poſt Felin. late
in capit. ſecundo de reſcrip. niſi vbi lex id exprimit. per il-
lam no licet vulgatam regulam q̄• pœnæ priuationis nō 221
habent locum niſi in caſibus a iure expreſſis. §. cum igitur
ibi nec eſt lex tale quid dicens in auc. de non elig ſecundo
nub. de quo vltra allegata per Parp. vide Aquenſ in. l. j. co
lū fin ſupra eodem, Iaſ. in. l. ſi cōſtāte col. xv. ff. ſol. mat. &
Dec. in. c trāſlato, in vtraq̄ lect. de conſtitu. Tertio quę
ritur an iudex ſecularis cognoſcat, & puniat de periurio.
iſta lex probat quod ſic• Parpal in. xvij. notab. dubitat. 222
cum ſit crimen eccleſiaſticum, tandem dicit iſtud procede

re in caſu claro, ſecus in dubio ſecũdum Alexandrum. in
appoſtillis ad Bartolum in l. de periurio. ff. de crimine ſtel
liona. Dicas. ꝙ immo * eſt crimen commune ideo vter
123 que cognoſcit, & punit. Guido Papę late in quæſtione cẽ
teſimaſeptuageſimaoctaua, & Fel in. capitu. cum ſit gene
rale columna quinta. verſiculo limita ſecundo. de foro cõ
petenti. Eſt bene verum ꝙ ſi caſus eſſet dubius nõ poſ
ſet ſecularis de periurio cognoſcere vt dictum eſt. ponit
etiam Feli. poſt Romanum in loco præallegato verſicu-
lo limita quarto, & ſic reputatur iſto caſu crimen eccleſia
ſticum quamuis Guido Papę in quæſtione præallegata.
indiſtincte velit: ꝙ in laico iudex ſecularis poſſit cogno-
ſcere. ſed verius videtur quod tenent prædicti. Quarto
quæritur an obſeruans contractũ iuratũ habeatur ꝓ inſa
mi illico, & alio non expectato reſpon. ꝙ non niſi ſecuta
fuerit ſententia declaratoria per iudicem qualiter non fuit
124 obſeruatus contractus iuratus per textum. * capitulo cũ
ſecundum de hæreticis in ſexto ſecũdum communiter do
ctores vt hic per Baldum Alexan. Aret. Rim. Iaſo. & Par
pal. in decimoſeptimo notabi. Nec mirum dicit Rimi-
nal. quia non ſequitur non obſeruauit tranſactionem iu-
ratam, ergo eſt priurus: quia potuit eſſe quod habuit
iuſtam cauſam. caſus eſt in capitulo querelam de iureiurã
do. Et ſic quãuis iſtæ pœnæ imponantur ipſo iure earum
tñ exactio, et executio fieri nõ põt, niſi ſecuta declaratoria
ſententia ſuper incurſu ipſarũ pœnarũ. A qua de declara-
125 toria licitum eſt * appellare. vt per Felinum, & alios in. c.
cum non ab homine. in vltima charta. de iudicijs. Quin
to quæritur nunquid vltra pœnas hic impoſitas poſſit ꝑ-
126 iurus a fiſco ſeu iudice nomine fiſci inquirente * puniri de
periurio. Parp. hic in decimoſeptimo notab. tenet ꝙ non
allegat Alexan in l. de periurio ff. de crimi. ſtel. vbi de hoc
nihil dic t. allegat etiam Baldum in. l. ij. C. de rebus credi.
qui potius vult oppoſitum ꝙ periurus a iudice puniri
poſſit. Fallit ſi iuramentum eſt litis deciſiuum. Item ſi nõ
vergit in alterius detrimentum. per gloſſam ibi. Et ſic
poterit etiam periurus extraordinarie per iudicem puniri
& iſtud eſt verius. & tenendum ad quod vide Guidonẽ
papæ quæſtione centeſimaſeptuageſimaoctaua. Capellã
Tholoſanam in quæſtione decimaſeptima, & Angelum
in auctenti ſenicas non ſolum. columna quinta poſt gloſ
ſam ibi, & iſtud fieri poterit etiam per iudicem ſecularem
contra laicum, vt dictum eſt, quamuis, ſi eſſet quæſtio de
validitate, vel inualiditate iuramenti, & ſic an ſit reatus
periurii vel non. iſto caſu cognitio ſpectaret ad eccleſiaſti-
cum per capitulum venerabilem de electionibus, & no-
tat Brixienſis in ſuo repertorio in periurus. col ſecunda.

Ex prædictis videtur decidi alia quotidiana quæſtio *
127 ſi exiſtente controuerſia inter te, & me. obtulerim tibi iu-
ramentum litis deciſiuum, & iuraueris an poſtmodum in
quiri contra te poſſit per iudicem ſumpto fundamento ꝙ
falſum iuraueris, & periurium incurreris dicendum vide-
tur non ꝙ quia iuramentum eſt litis deciſiuum ergo, ſuc-
cedit auctoritas Baldum ſupra relata. ꝙ tunc periurus a iu
dice non poſſit puniri. ſed ſolum deum habet vltorem di
cta. l. ij. C. de rebus cred facit text notabi in. l non erit in
§. dato. ff. de iureiurand. vbi dato iureiurando nihil aliud
quæ quam an ſit iuratum, & ita plerique alias reſponde
runt. Contrarium tamen per prædicta determinabitis.
quod iudex poterit inquirere, & punire de periurio, fa-
cit textus in capitulo ad noſtram el ſecundo. de iureiuran-
do. & in capitulo primo de offic. ordina. per quæ iura
conſuluit Socin. in conſilio ducenteſimodecimonono,
quod licet obſtante iuramento nõ poſſit pars agere, tamẽ
iudex ex officio poterit inquirere de peccato ac punire,
& in conſequentiam cogere ad reſtitutionem rei. Ad
dictam legem ſecundam poſſet reſponſi. quod loquitur
in iuramento, quod non vergit in alterius detrimentum,
vt quia iurauit non comedere carnes ex quo neminem
lædit punitur a ſolo Deo, ſecus ſi tertium lædit: quia tunc
poſſet per iudicem puniri, ita poſt gloſſam, ibi dicit Bal-
dus in vltima columna recedendo a prima lectu. & ſic ab
eo quod dixerat de iuramento litis deciſiuo, & ſequun-
tur communiter doctores iſtum intellectum, vt per Gui-
donem Papæ, & Capella. tholoſan in locis præallegatis.
* Sed obſtat. d. §. dato, qui loqtur in iuramẽto litis de 128
ciſiuo, & vult quod nihil vltra quæratur, cui poteris
reſponſi. quod nihil vltra quæritur quantum ad par-
tem quæ non poteſt vltra reſuſcitare litem probatur ex
illis verbis ibi ſequentibus remiſſa quæſtione an debea-
tur quaſi ſatis probatum ſit iureiurando ecce quod mani
feſte loquitur reſpectu partis quæ nihil vltra quærere po
teſt, non autem reſpectu iudicis, & iſte eſt verus ſenſus il
lius. §. Et maxime amplectenda eſt iſta ſecunda opinio
ad hoc vt delicta puniantur. iuxta. l. ita vulneratus, cum
vulgarib. ff. ad legem aquiliam, & quia ſic occurretur per
iuriis multi enim dubitantes poſtmodum cõuinci, & pu
niri de periurio per iudicem inquirentem cauebunt a iu-
rando falſum, iuxta illud Oratii. Oderũt peccare mali for-
midine pœnę. refertur per gloſſam lex prima ff de iuſtitia
& iure ſuper verbo pœnarum. Et generaliter * de pœ- 129
nis & effectibus periurij vltra Baldum in lege ſecunda.
C. de rebus creditis, & Felinus in capitulo teſtimonium
de teſtibus, vide eundem Felinum in capitulo querelam
de iureiurãdo. Barto. in conſilio ſeptuageſimonono Ro-
manum in ſingula folio vigeſimoquarto, ſingula. incip.
Ego coram dominis Pau. de caſtro in conſilio ducenteſi-
mouigeſimotertio columna quinta, & conſilio ducenteſi
moſeptimo in antiquis vbi ponit an notarius ĩfamis poſ-
ſit instrumenta conficere. Socinum conſi. ſeptimo colum-
na quarta in primo volumine Guidonem papæ quæſtio
ne centeſimaſeptuageſimaoctaua, & addita ad deciſionẽ
capellæ tholoſanæ decimamſeptimam.

Decimotertio not. ex textu ibi actione *priuatus* quod
contraueniens contractui iurato: vltra infamiã incurrit
priuationem actionis quam habebat contra illum, qui ſe
cum contraxit: intellige de actione intentata ſuper dicto
contractu iurato, non de deſcendente ex alia cauſa vel cõ
tractu, vt per Alexãdrum infra in vltima columna, & di
xi in notab præcedenti in. j quæſtione poſt limitationes
ĩtellige ſimiliter obſeruatis terminis decreti Ducalis in hac
ditione Sabaudiæ, alias ſecus vt ſupra diximus.

Item ex eodem tex. not Rom. quod ex iuramento etiã
de iure ciuili oritur actio: ſed iſte textus non probat hoc
vt infra per Alexadrũ in vltima columna, & Iaſonem in
vndecimo notabil. fortius probat iſte textus dum loqui-
tur de petitione pœnæ quæ pactis probatur inſerta,
vult enim textus pœnam fuiſſe promiſſam per pactum,
& poſſe peti, ꝙ eſſe non poteſt, niſi ꝑꝑ iuramentum, ergo
eſt hic textus quod ex iuramẽto de iure ciuili oritur actio,
& ita tenet Parpal in vigeſimoprimo notab. referens A-
lexandrum idem tenere, quod non eſt verum, vt intuen
ti patet. Et mouetur Parpalea ex eo quod hæc lex facit
mentionem de pactis & tranſactionibus, quæ ſtipulatio-
nem non exigunt, ergo eſt iuramentum, quod eſt cauſa,
vt pœnæ in pacto, & tranſactione deductæ peti poſſint,
& ſic quod cauſat actionem ad dictas pœnas.

Sed reſpon. ꝙ hic interuenerat ſtipulatio, nec eſt diui-
natio quicquid dicant Alexander & Iaſon probatur per
textum ibi non implendo promiſſa ponderando quod
verbum promitto relatum in ſcriptura importat * per ſti- 130
pulationem legem primã, vbi Bar. Paulus de caſtr. & alij
C de vſuris. Et ſi ſubtiliter dicas non conſtare, quod in
teruenerit ſcriptura ſuper iſta tranſactione reſponſi. pro-
bari in textu ibi pactis probatur inſerta. Præterea quæ
ex conſuetudine ſolent adhiberi, interueniſſe præſumun-
tur lege quod ſi nolit in. §. quia aſſidua. ff. de ædil. edi. & le
ge finali. C. de fideiuſſoribus: ſed de conſuetudine con-
ficiuntur de huiuſmodi * tranſactionibus inſtrumen- 131
ta, vt omnes norunt. ergo præſumendum eſt ita fa-

ctum fuiſſe etiam:quia erat hic interpoſitum iuramentũ,
quod tantum a notariis ſolet ad obſeruantiam cõtractus
deferri. Corroboratur prædicta reſponſ. quia ſtipu
latio ſolet communiter apponi in inſtrumentis, vt per
Bartolum ad finẽ legis ſecundæ. J. de conditione ob cau
ſam, ergo præſumendum illam interceſſiſſe, & iſta eſt cõ
munis docto. ſententia, vt hic Alexander Iaſon, & alii at
232 teſtantur, licet aliqui tenuerint op. vt ✻ latius per Corſetũ
in repetitione rub. de iureiurando, Felinum in cap j. colũ
na ſecunda de pactis, Bauer. in tracta. de vir. iur in trigeſi
moquarto caſu vbi diſputando ſe contrarium ſubſtinuiſ
ſe refert latiſſime Fort. garg in repeti. dict cap. primi char.
octaua cum ſeq. vbi contrarium tenet prout etiam facit
Lancello. ga. in rubrica de verborum obligatio. columna
decimanona.

Vtilitas eſt magna propter modũ formandi petitio
nes, vt per Parpaleam & docto. in locis prædictis, nec eſt
bonus intellectus, Parp. in vigeſimoprimo notab ad iſtã
legem, dum adducit dicta Iaſ. in lege legem ĕ titulo pri
mo: quia Iaſ. ibi male loquitur, vt poſt Aquẽſem, ibi ſcri
pſimus. Decimoquarto nota ibi reſtituta pœna aliam
pœnam, quam incurrit contraueniens contractui iurato:
quia ſoluit pœnam inſertam in contractu, & expone re
ſtituta ideſt data & ſoluta ſecundum gloſſam ſuper ver
233 bo reſtituta ✻ rationem expoſitionis declarat Parpa. in de
cimoquarto notab. Nec eſt extranea expoſitio, vt pul
chre per Romanum in conſi. ccccclx. textus notabilis in
lege curabit infra de actione empti, & ideo ſecũdum Par
paleam procederet in lege noſtra libellus concludens ad
reſtitutionem pœnæ quæ prius nõ fuit ſoluta intelligitur
enim, & exponitur reſtitutionem hoc eſt dationem & ſo
lutionem. Quod indubitanter procedit: quia libellus
234 ✻ debet ſuſtineri groſſo modo loquendo, & omni melio
ri modo, quo poteſt Alexandri in conſilio trigeſimoocta
uo, colum prima in tertio volumine, & conſ. quinquage
ſimooctauo columna prima in quinto volumine, Barb.
plene in capitulo examinata columna penultima, & fina.
de iudicijs, Felinus in capitulo auditis columna prima de
præſcriptio. Aquenſis in lege edita columna decima ſu
pra de edendo, & in lege ſi quis vi in. §. differentia, colum
na fina ff. de acquirenda poſſeſſione, & in lege naturaliter
in. § nihil commune, columna prima eodem titu. & Dec.
conſilio ducenteſimodecimoſecũdo. faciunt prædicta ad
quæſtionem ſtatuti diſponentis marito ſoluto matrimo
nio reſtituere debere tertiam partem dotis reliquũ lucra
ri, vt etiam de promiſſa intelligatur, & locum ſibi vendi
cet, quicquid alibi dixerit Angelus, vt p Iaſ in rub. ff. ſo
luto matrimonio, columna quarta, Modern. in lege reſti
tuere, infra de verborum ſignification. & dicam alibi la
tius.

Decimoquinto nota. ibi rerum proprietate careat. aliã
pœnam quam incurrit contraueniens contractui iurato:
quia priuatur proprietate rei ſuper qua eſt factus contra
235 ctus, ✻ ſolũ directum dominium comprehenditur appel
latione proprietatis quaſi proprie tua. Et eſt adeo directũ
ꝙ nunquam obliquatur ſecundum Baldum in lege cum
res. C. de probationibus: dominium vero comprehendit
directum, & vtile proprie Parpal. hic in decimoſexto no
tabi. poſt Bartolum, & alios in. §. nihil commune. Et te
net Parpal. contra deciſionem Bald. in lege ſecunda. C. de
236 conditio. inſtit. ✻ quod petens proprietatem, & probans
dominium vtile obtinebit, & eſt communis concluſio
quamuis multi tenuerint cum Baldo, vt per Alex. in lege
ſi finita in. § ſi de vectigalibus, columna prima ff. de dam
no infecto, Modernio. Auinionẽ in rubrica de cauſa poſ
ſeſſio. & proprieta. columna penult & Aquenſis in lege
ſi quis vi in. §. differentia, columna fina. ff. de acquirenda
poſſeſſione.

Et fundamentum eſt: quia libellus debet ſuſtineri om
ni meliori modo quo fieri poteſt, vt ꝓxime dictum fuit,
& verbum proprietas conuenit etiam iuribus incorpora
libus capitulo paſtoralis, & toto titulo de cauſa poſſeſſio
nis & proprietatis, & tamen dicitur tunc potius quaſi ꝓ
prietas, capitulo ſi. de iudicijs Vnde ſi conuenit his quę
nullo modo cadunt proprie ſub dominio, fortius debet
adaptari ſaltem per improprietatem ad vtile dominium,
q. eſt proprie dominium vt diximus.

In alia tamen materia ꝙ libellorum appellatio proprie
tatis non verificaretur in vtili dominio ✻ quod comprehẽ 237
ditur ſub eo vocabulo per improprietatem tantum ſecũ
dum Aquenſ & alios præællegatos, licet Parp. hic contra
rium inaduertenter dixerit.

Et vltra exemplum datum hic per Parpaleam, in ſecun
da columna, decimoſexto nota ad textum in dictis ver
bis & rerum proprietate careat potes clarius exemplifica
re Rem tuam poſſidebam conuentus ad reſtitutionẽ fuit
deuentum ad tranſactionem in qua promiſi illam tibi re
ſtituere aliquo prius per te adimpleto & iuramento fir
mata fuit tranſactio ſi non adimpleas, & ſic contrauenias
tranſactioni iuratæ priuaris proprietate rei ſuper qua eſt
facta tranſactio vel pactio: ad quod vide quod ſcribit A
quenſ. J. ad finem commen.

Item poteſt etiam exemplificari in eo qui cum iuramẽ
to vni rem vendidit ſeu vẽdere promiſit: poſtea alteri vẽ
didit & tradidit: quia priuatur rei proprietate. vt contra
Iaſonem late dixi ſupra ad finem tertij nota. referendũ ta
men iſtud eſſet ad pactionem non ad tranſactionem.

Decimoſexto nota. ibi emolumento; aliam pœnam ꝙ
lex generaliter contraueniendi iurato contractui imponit
quia priuatur omni commodo & emolumento, quod
ex contractu iurato fuerat conſecuturus, & ſic ſiue ſit ex
cauſa lucratiua, ſiue onerosa prout vis vocabuli importat
✻ vt per Cardinalem in clementi. ſtatutum in princi de ele 238
ctionib facit lex prima, cum ibi nota infra qui admitti, &
late ſcribit Alberic. in dictionario ſuper verbo emolu
mentum.

Ex quibus infert eleganter ✻ Matheſ in ſing fol. v. ſin 239
gula inci. no. magnũ periculum quod ſi vendidi tibi fun
dum pro decem, promiſi de euictione ſoluiſti quinq;. alia
quinq; promiſiſti ſoluere in certo termino cum iuramen
to ſi nõ ſoluis in termino ſtatuto, & ſic incidis in periuriũ
poſſum petere illa alia quinq;, & liberor. ab euictione. &
ſic ammittis emolumentum euictionis qđ ex emptione,
& ſic cauſa onerosa conſecutus fueras. Poteſt etiã ex præ
dictis determinari alia quæſtio quam mouet, & cogitan
dum relinquit Parp ad finem Decimiſexti notabilis. ✻ An 240
vendẽs alteri rem quã mihi vendiderat vel vendere pro
miſerat cum iuramento ſicut priuatur illius rei dominio
vt diximus. ita priuetur precio venditionis. Nã hic textus
probat ꝙ ſic in illis verbis, & emolumento quod fuerat
conſecutus. precium enim fuerat ex venditione cõſecutus
ergo illud debet perdere. Cui enim adaptantur uerba le
gis, adaptatur etiam legis diſpoſitio, lege quarta in. §. to
tiens ff. de damno infecto. cum multis ad hanc regulam
adductis in ſuperioribus. Sed ardua magis eſt dubita
tio ✻ ſi precium non fuerat cõſecutus an perdat illud ſeu 241
actionem ad illud. videtur quod non per illam notabilẽ
regulam volentem quod quando lex vnum decidit, &
aliud præſupponit non habet locum deciſio niſi verificet
præſuppoſitum gloſ. notab in. l mancipia in verbo ad
vocandum, infra de ſeru. fug. ✻ quæ exornatur a Felin. in 242
capitulo ſedes colum nona verſicu. intellige tripliciter de
reſcriptis, & in capitulo nonnulli, in principio in antepe
nultima columna. eodem titulo. Sed in propoſito no
ſtro ſi non eſt conſecutus precium non verificatur a lege.
noſtra preſuppoſitum ergo nec deciſio legis locum habe
bit. Contrarium videtur verius, quia eſt conſecutus a
ctionem ad precium lege prima, & toto titu. infra de act.
emp. ergo ea priuari debet. Si omni cõmodo & emolu
mẽto quod ex cõtractu cõſequutus eſt debet priuari. ſu

eſt textus in lege qui actionem habet. ff. de regulis iuris.
Decimoſeptimo no. ibi omnia eorum commoda &c.
quod principale cum pœna, & omnia de quibus ſupra ſi
mul peti poſſunt. Et ſic quamuis in contractu; vbi eſt ap-
poſita pœna debeam altero contentus eſſe. vel pœna aut
pacti exceptione lege reſcriptum in. §. ſi pacto digeſtis de
pactis, tamen iſtud non procedit quando adeſt iuramen
tum, vt hic ex quo patet ſecundum Bartholum iuramen
143 tum habere vim clauſulæ * rato manẽte pacto de quo vi
de pulchre Vitalem de camba. in tractatu clauſularum in
clauſula tertia, & ſequenti Iaſon in. l. qui fidem ff. de tran-
ſactionibus, & Baueriam in tractatu de uirtute iuramen-
ti, columna quinta.
Et ſic cogitur contraueniens ſeruare contractũ. ſi alius
vult. & ſoluit pœnam in contractu inſertam, immo vt di
cit Bartho habet iuramentum maiorem vim quam clau
ſula rato manente pacto, vt hic probatur: vbi vltra pœ-
næ ſolutionem infamatur priuaturque actione & omni
emolumento reſultante ex contractu, ad quod vltimum
vide etiam Iaſonem in. l. vbi pactum, columna penulti-
ma ſupra eodem.
Subiunxit Bartho. quod immo etiam habet iuramen-
144 tum vim illius clauſulæ generalis, * quod actus valeat
omni meliori modo quo valere poteſt. l. cum pater in. §.
filius matrem. ff de legatis ſecundo ex quo infert ad nota
bilem quæſtionem, vt per eum quem a morſu Bald. &
Fulgo. pulchre hic defendunt Alexander, & Aquen am
bo in tertia columna, de qua materia vide etiam Felinum
in capitulo cum ſuper colum. tertia, de officio delegat. Ia-
ſon in lege ſed & ſi quis in. §. quæſitum, columna fina ff.
ſi quis cauti. omnes in lege prima in. §. ſi quis ita. ff de ver
borum obligationib & Baueriam in tractatu de virtute
iuramenti, charta prima, vbi ad alias infert quæſtio-
nes.
Decimooctauo nota. ibi mox commoda deputabun-
tur exponendo mox, ideſt ipſo iure ſecundum eius natu
ram iuxta glo. in auctenti. de inceſt. nup. ſuper verbo im
minere, quod pœnę iſtius legis imponutur ipſo iure, &
ſic non eſt neceſſaria ſententia ſecundum Bartolum, infra
ad finem commen. * Et quod pœna imponatur ipſo iure
145 potius, q̃ per ſententiam magnæ eſt vtilitatis. quinq; no-
tabi. effectus inde reſultãtes recollegit Crotus in. l. prima
in §. qui præſens in prima lectura. ff de verborum obliga
tionibus.
Iaſon tamen. ȷ in penult. colum. & Parpalea in vigeſi-
motertio notab. poſt Baldum, Salicetum, Paulum & A-
lexand tenent prædicta procedere quo ad pœnam infa-
miæ & priuationem actionis, quæ imponuntur ipſo iu-
re quum non requiratur factum hominis, ſecus quo ad
reſtitutionem datorum & ſolutionem pœnæ: quia quo
ad iſta requiritur ſententia, & proceſſus quum non trahãt
ſecum executionem ipſo iure & opinio iſtam tenet etiam
Aret. hic columna fina. reſpondens ad verbum mox, ꝙ
refertur ad verbum deputabuntur: non ad priuationem
prædictorum, ideo male ex diuerſis infertur lege papinia
nus exuli. ff. de minoribus. Quæ reſponſ non placet pro-
pter id quod dixi de verbo mox, quod importat ipſo iu
re ſi parti obſeruanti omnia debent ipſo iure deputari: er
go intelligi datur priuationem eſſe ipſo iure factam.
Propterea verior videtur opin. Bartho. quod indiſtin-
cte pœnæ iſtius. l. ſint impoſitæ ipſo iure, prout etiã tenẽt
hic Angelus, & Riminal. colum. fina. & Aquẽſis colum-
na ſecunda dicens ſe putare ꝙ licet requiratur cauſæ co-
gnitio quantum ad declarationem iſtarum pœnarum ta-
men poſtquam erit cognitum de contrauentione feretur
ſolum ſententia declaratoria. Et ſic pœna imponitur ipſo
iure, & tranſit ad hæredem, licet requiratur executio fa-
cti quo ad data, & executionem. pœnæ ſicut dicitur in ca
pitulo cum ſecundum de hære. in ſexto.
Comprobatur iſta opinio per hunc textum in verb. ca
reat, quod importat ipſo iure, & eſt canon latæ ſententiæ.
iuxta gloſſam legis prouidendum. in verbo careat * infra 146
de poſtul. de qua late Corſet. in ſuis ſingu. in verbo careo
& in verbo penitus. In iudicando tamen arbitror ab opi
nione Alexandri, & prædictorum non recederetur quũ
ſit cõmunis, & mitior, & in pœnis debemus nos potius
reſtringere quam ampliare. l. quum quidam ff. de liberis
& poſthum. capitu. odia, & capitulo in pœnis. de reg iur.
in ſexto. item quia vt pulchre dixit Baldus in auct. qui ſe
mel. columna ſecunda. C. quomodo, & quando iudex. in
dubio lex nunquam præſumitur priuare niſi mediãte iu
dicis miniſterio, ideo requiritur ſententia.
Tenendo hanc opinionem * ad iſtũ textum in verb. ca 147
reat reſpon. non eſſe verum quod importet ipſo iure, &
canonem latæ ſententiæ. vt per Geminianum in cap. diſpẽ
dia in princip. in tertio notab. de reſcriptis in ſexto. per il-
lum textum vbi poſt verbum careat. additur verbum
nec proceſſus valeat: quod fuiſſet ſuperfluum ſi verbum
careat importaſſet ipſo iure. ſequitur Matheſilanus in ſin.
ſuo centeſimoduodecimo Iaſon in. l. rem quæ nobis. colũ
na penultima, & finali. ff. de acquirenda poſſeſſione, & Fe
li. in capitulo ex tenore columna penulti. de reſcriptis. vbi
dicit hanc opinionem eſſe veriorem ſaltem quando ma-
teria ſubiecta requirit executionem. prout in caſu noſtro
reſtitutio, datio, & ſolutio pœnæ. Item ad verbũ mox
reſpon. quod habet multas ſignificationes, & diuerſimo-
de ſecundum ſubiectam materiam exponitur: vt per Al-
bericum in dictiona. in verbo mox * Iaſ in l. ſi arrogator 148
columna tertia cum ſequenti. ff. de adopt. omnes ſcriben-
tes in lege prima in. §. qui præſens. in vltimis columnis. ff.
de verborum obligationi. Omnia ergo commoda prę
dicta parti attendenti mox deputabuntur. ideſt lata ſentẽ
tia declaratoria quantum ad priuationem actionis quæ in
curritur ipſo iure, & lata condẽnatoria quantum ad alia
quorum pœna ipſo iure non incurritur. Nec eſt nouum
idẽ verbum ad diuerſa relatum * diuerſimode accipi glo. 149
nota. in lege ſecunda in verbo manumitti ff. de officio, p-
con. & lega. ponit Roma. conſilio. cccclxxx & Dec in ca
pitulo quoniam abbas in prin. de offic. deleg. Iuxta prę
dicta ſubiungit Bar. ſe etiam not ꝙ iuramentum impedit
purgationem moræ. hoc enim ſonant dicit ipſa verba
iſtius leg vult inducere text. ibi actione priuatus, & ibi
mox deputabuntur. quia vbicunq; lex facit ipſo iure exe
cutionem non admittitur purgatio moræ * lege ſi is cui
& ibi ad finem not. Bartolus. ff de legatis ſecundo. latius 150
Aquen in lege ſi inſulam colum. octaua. ff. de verborum
obligatio. Sed Iaſon hic colum. penultima poſt Angel.
Pau. & Aretinum tenet purgationem moræ ſolum im-
pediri quo ad duas pœnas. ſ. infamiæ, & priuationis actio
nis in qbus lex ipſo iure facit executionẽ, ſecus in aliis pœ
nis in quibus nõ fit executio ipſo iure, vt proxime dixi-
mus: qa tunc ceſſare videtur ratio quę impedit moræ pur
gationem. Sed non eſt recedendum ab opin. Bartho. ꝙ
impeditur purgatio moræ * quo ad oẽs pœnas iſtius le- 151
gis, & ita communiter tenetur vt hic per Alexan. & A-
quenſ. colum ſecunda Riminaldum fin. Parpal. in vigeſi-
motertio no. & Iaſ in. l ſi inſulam col. antepen. ff de ver-
borum obligatio. & Baueriam in tracta. de virtu. iura. co
lũ. quarta. propter iuramentum ꝙ impedit purgationem
moræ. & ſic licet ceſſet executio a lege ipſo iure facta tñ p-
pter iuramentum in omnibus pœnis ſecundum præfatos
impeditur moræ purgatio. facit textus in l. qui ea mente
ff de furt. & ita nuper conſuluit Decius in conſilio cccclij.
columna tertia, & quarta, & ſcribit etiam Ioan. franciſc.
de ripa. in repet. legis fina. quæſtione trigeſimaſecunda. ȷ.
de reuoca. dona. Et licet Aret. hic columna fina. dicat ꝙ
iuramentum regulatur ſecundum naturam actus ſuper
quo interponitur lege fina. C. de non nume. pecunia. ideo
ſi actus, & materia ſubiecta non admittit purgationẽ mo
ræ prout qñ non trahit ſecum executionem, iuramẽtum

non deberet iſt:ud alterare:tamen potes reſp vt per Iaſo.
in.d.l.ſi inſulam colum.antepenultima,& aliquid dixi ſu
pra in tertio no.in ſecunda illatione.Limitatur primo di
cta concluſio ſm Parp.in.xxiij.not.vt nõ procedat in fo
ro pœnitentiali quantum ad euitandum peccatum. Pro
quo facit quia quodcunq; peccatũ p pœnitentiam poteſt
152 reparari.c.j.in §.ſacramentum.de ſum.trin. Eſt autẽ pœ
nitentia virtus qua cõmiſſa cum emendationis propoſito
plangimus,& odimus,& plangenda vlterius cõmittere
nolumus ita Magiſter in quarto ſententiarum,diſtinctio
ne.decimaquarta. Limitant ſecundo Iaſ hic columna pe
nult.et Parp.in vigeſimotertio nota,poſt Alexan.colum
na ſecunda,vt non procedat concluſio de æquitate cano
nica alle Alexan tex.not in capitulo ſuam de pœnis vbi
ille qui debebat libras quadraginta . in aliquo termino,
ſub pœna triginta librarum,ſi ſoluat trigintatres,& occa
ſione aliarum ſeptem librarum non ſolutarum incidat in
pœnam ſi vult poſtmodum ſoluere illas ſeptem non eſt
moleſtandus in pœna. Ex iſta limitatione infert Parpa.
non procedere legem noſtram inter mercatores:quia in
ter eos proceditur de bona æquitate,vt per Bartolum in
.l.ſi fideiuſſ.in §.quædam.ff.manda.& cenſetur omnis ri
gor excluſu :ſed aliud eſt loq de æquitate canonica aliud
de ciuili eſt enim abſonum dicere æquitatem cano.contra
diſpoſitionem iuris ciuilis ſeruari hinc eſt qui licet de iure
ciuili purgatio moræ de æquitate admittatur.l.ſi ſeruum
.§.ſequitur ff de verborum obligatio.vbi tamen eſt iur.
ius ciuile æquitatem hanc non admittit.per legem noſtrã
ideo illationem Parpa damnat Cur.hic ad finem cõmenti
ſic q; conſuluit late Iaſon libro primo conſilio octuageſi
ſimoſecundo Sed contra iſtam opinionem videtur Ale
xan in.l ſi inſulam colum.antepen verſiculo duodecimo
fallit.ff.de verbor.obligat.vbi dicit ſe puta e hanc limita
tionem eſſe intelligendam in foro pœnitentiali prout lo-
quitur glo.in capitulo beatus,vigeſimaſecunda quæſtio
ne ſecunda,non autem in foro contentioſo,& iudiciali in
quo etiam de æquitate canonica ſeruaretur lex noſtra,ex
quo non reperitur contrarium deciſum de iure cano
nico . ſtamus iuri ciuili etiam in terris eccleſiæ,capitulo
primo,& ſecundo de noui oper.nun & præſertim quan
do eſt facta executio:quia non admittitur purgatio mo
ræ,niſi expreſſe vltra canõ procedat.vt ibi per eum quẽ
ſequitur hic Lance Dec.& Aquenſ colum tertia allegan
153 do notata per Abba.& alios in c.j de iureiurando vbi
volunt q ille qui incurrit periurium non poſſit amplius
obtinere diſpenſationem & abſolutionem a iuramento
quum fruſtra legis imploret auxilium,qui in legem com
mitit lege auxilium ff.de mino prout eum pulchre po
nunt de hoc vltimo Alex conſil.xvij.columna prima in
tertio volumine,& in conſi.ducenteſimouigeſimoſecun
do columna ſecunda.in ſecundo volumine.Socin conſi.
quinquageſimoſexto in ſecunda difficultate in tertio vo
lumine,Corn.conſi.ſexto columna penultima in primo
volu Deci conſ centeſimoquingenteſimoprimo colum.
quinta & Brunus conſilio quadrageſimoſexto. Vidi
154 mus tamen aliquando concedi per ſummum pontificẽ
abſolutionem a iuramento & a periurio ſi quod ſuppli
cans incurriſſet,de quo articulo vide Mathe de afflict.in
deciſione regni ducenteſimauigeſima,& trecenteſimaui
geſimaſecunda.Poſſet etiam comprobari dicta opi.Ale
xan.& prædictorum ex his quæ ſcribunt Iaſon in lege ci
uitas columna penult ff ſi certum petatur,& Decius in ca
pitulo eccleſia.S.mariæ columna.duodecima de conſtitu
tio.vbi volunt q leges ciuiles cenſeantur approbatæ a ca
none etiam q de eis non ſit facta conſtitutio . quum ſint
principaliter in fauorem hominum introductæ. Et ad
textum in capitulo ſuam de pœnis inc allegatum ab A
lexandro reſpon.vt per Socinum in conſilio decimoocta
155 uo colum.tertia in primo volu vbi poſuit nouum intel
lectum ad illum textum, de quo etiam vide Lancellot.
Galiaulam poſt Iaſon in repetit.§.cato in vigeſimaquar
ta columna,& Dec.in præallega conſilio ccccliij. colum
na tertia & quarta vbi etiam ſequitur opinio Alexand.in
dicta lege ſi inſulam.

Opinio tamen Alexand.hic mitior videtur , & tanquã
benignior amplectenda quando mora non nocuit credi
tori ne ſic locupletetur cum aliena iactura. vt dicit textus
in dicto capi.ſuam. Pro qua facit quia etiam de iure ci
uili in prætorijs ſtipulationibus:quia prætor habet æqui 156
tatem ante oculos admittitur talis purgatio vbi propter
moram non fuit læſum ius actoris lege,& ſi poſt tres.ff.
ſi quis cau.ita Galiaula loco præalligato poſt alios ibi re
latos,& ſic non videtur diſcrepantia inter ius ciuile,& ca
nonicum conſtitut.quia etiam de iure ciuili vbi procedi
tur de æquitate admittitur talias moræ purgatio.ſi credi
tor non eſt paſſus aliquod damnum.Et ad argumentum
Aquenſis de abſolutione quæ peti non poteſt poſt incur
ſum periuriũ.Rñ q. non ꝓcedit quando creditor ex mo
ra nulliũ eſt paſſus dãnũ,ne cum aliena iactura locuplete
tur.v. in dicto capitulo ſuam dicit textus. Fortius dicen
dum videtur.q in terris eccleſiæ & vbi ſeruatur ius cano
nicũ non procedat diſpoſitio iſtius legis,& ſic non ſit tra
ctandũ de purgatione moræ in iſtis pœnis,qcquid dixe
rit Alexan.in.d l ſi inſulam loco præallegato prout tenet
Parpa.infra in tertia qõne licet nihil allegat nec de Ale
xandr.mentionem faciat. Sed probo hanc opinionem
per ea quæ ſcribit eleganter Feli.in capitulo eccleſia ſanctę
Mariæ columna.xv.verſiculo quarto declaratio de con
ſtitu dum vult q etiam vbi lex ciuilis nõ reprobatur ab
eccleſia nec continet peccatum ſi tamen mouet lucrum ꝓ
xumo odioſum,vel rigorem quendam non eſt ſeruanda
in foro contentioſo canonico ita Abba per viam theo 157.
ricæ in cap.ſlius in quarto nota de teſta per illum text.vt
latius per eos,& ita dicunt limitari no.in capi. primo , &
ſecundo de noui operis nunciatio quod nota.Sed lex no
ſtra eſt multum rigoroſa,& odioſa.vt in ſuperioribus ꝓ
batum eſt.ergo.

Poſuit etiam hic Parpalea aliam limitationem, vt con
cluſio non procedat in iudicijs in quibus admittitur pur
gatio moræ:ſed tene contrarium,vt per Aquenſem in.d.
lege ſi inſulam columna nona reprobantem Bald qui ita
dicebat

Decimonono notandum eſt ibi deputabuntur eis q.
pœnæ iſtius legis,& ſic pœnæ debitæ ex contractu appli
cantur parti obſeruãti loquitur enim de pœnis debitis ex
cõtractu ita not.Alexan Are.Rimin Iaſon & Aquenſ.
hic ſecus eſt in pœna legali ſm Aret.allegat text.in.l.iu
bemus in.§.ſane cum glo.in verbo bonorum ſupra de ſa 158
croſanctis eccleſ.ex quo videtur inaduertenter loqui hic
Parpal in vigeſimoſecundo notabi.intelligens tex.in pœ
nis legalibus.

Sed dic tu q loquitur,& de pœna conuentiona dum
ait reſtituta pœna quæ pactis probatur inſerta, & de pœ
na legali ideſt a.l.impoſita dum loquitur de priuatione
actionis rerum proprietatis,& aliorũ emolumẽtorũ.Nec
eſt diſputandũ cui applicentur,quum lex noſtra clare di
ſponat eas applicari parti læſæ,& obſeruanti.

In dubio autem cui applicentur,pœnę legales,& pœ 159
næ a teſtatore in teſtamento appoſitæ vltra adducta hic
per Alexan.& Rimin in vltimo nota Iaſon decimoquar
to,Parpal vigeſimoſecundo,vide pulchre Alexandrũ in
.l.ſi quis id quod,colum fina.ff de iuriſdictione omnium
iudicum, Aretin.& Canoniſtas in rubr extra de iudicijs,
Socinus conſilio.xxxvi in quarto volu.Iaſon in.l prima
columna ſecunda.C.de his quib.vt indig.& inſti de actio
nibus in princ in tertia columna,& Felinus in cap. quali
ter & quando el ſecundo,in §.final. columna ſecunda de
accuſationibus.

Sed pulchrum hic oritur dubiũ. An pœnæ iſtius legis
poſſint exigi in foro conſcientiæ, Parpal.infra in nona 160

quæſtione dicit ſe alias fuiſſe in opinione ꝙ non per illam famigeratam glo. in cap. fraternitatis. xij. q. ij. volētem pœnas legales non poſſe retineri in foro conſcientiæ. per reū accuſatum. Nunc tenet oppoſitum: quia pœnę quę committuntur ipſo iure poſſunt exigi in foro conſcientię. Ita Felinus limitans illam glo. in c. j. in. vj. lim. de conſtit. quū igitur pœnæ iſtius legis committantur ipſo iure, vt ſ. no. Barth. ideo nimirum ſi exigi poſſunt.

Tu aduerte: quia non eſt verum ꝙ pœnæ iſtius legis committantur ipſo iure: excepta pœna infamiæ. & priuationis actionis ſm communem opinionem, vt diximus in xviij. nota.

Præterea illa limitatio Felini reprobatur per Decium in dicto capitulo primo in prima lectura in octaua colū. vbi poſt multa pro & contra adducta ad illam gloſſam
161 teſtatur eam communiter approbatam * de qua etiam p Corſe in ſuis ſingular. in verbo pœna ſingula. incipien in foro conſcientiæ.

Quantum ad pœnam conuentionalem, & ſi quę pactis probatur inſerta, dicendum eſt illam exigi poſſe, & nō ꝓcedere illam gl quia hæc pœna a mero procedit arbitrio Deci. in dicto capitulo primo colum. viij. verſicu. iij. concluſio procedit.

Sed maius eſt dubiū de alijs pœnis legalibus de quibus in text. & tñ idem videtur dicēdum, ꝙ iſte pariter poſſent exigi licet contrauenienti ſi illas non ſolueret in foro conſcientiæ, non eſſet obligatus ita proprie loquitur glo præ
162 dicta ꝙ confeſſor non deberet iniungere pœnitentiam ei qui pœnam non ſoluit Et eſt diſtinctio Cor ita conſulentis in conſilio ſexageſimonono columna fin in ſecundo volumine, & in conſilio ſecundo columna penul vbi pulchre in tertio volumine leges enim canonicæ & ciui-
163 les ſunt ſeruandæ etiam in foro conſcienti * quum non contineant peccatum, vt ibi per eum, & per Iaſonem in l ſi pœnæ cauſa. ff de conditio indeb. & in repetitio. legis nemo poteſt. columna decimaoctaua in ſecunda lectura. ff de lega. primo.

Vſq; aūt ad quā ſummam poſſint exigi iſtę pœnæ ponit pulchre Petrus de Anch in conſi. centeſimoquadrageſimooctauo incipien apud antiquos.

Et poſtremo aduerte ꝙ ad hoc vt incurrantur prædictæ pœnę requiritur ꝙ ad plenum per alteram partē ſint adimpleta conuenta. alias non haberent locū, ita vult hic textus in illis verbis qui intemerata pacti iura ſeruauerint & ita conſuluit Corn. in conſilio ducenteſimoquadrageſimoſexto, columna ſecunda in tertio volumine faciunt quæ dicam in gl. ſuper verbo ſeruauerint, vbi ponam ꝙ propter minimam contrauentionem incurruntur pœnæ iſtius legis.

Secundo & vltimo not ex fina. legis ꝙ veniens contra contractum iuratum per ſalutem principis incidit in pœnas iſtius legis, ſicut ſi iuraſſet per deum omnipotentem. Æquiparantur ergo in hoc Deus & princeps ſecularis.
164 Et præſtat iſtud argumen. * ad honorandum principes dicitur enim princeps Deus in terris. Et quicquid facit & iudicat. vt Deus facere debet, vt hic per Parpaleam in vltimo notab.

Plura de excellētia principis ponit Paulus de Citadinis in tractat. de iure patrona in epiſtola ad Maximiliāū Imperatorem, & ideo princpi facienti aliquid ex certa ſcientia nemo poteſt dicere cur ita facis ſecundum Baldum in prohemio feudorum char tertia, Cur in conſ. primo poſt tractatum feudorum columna octaua cum ſequēti & Iacobus de ſancto georgio in inueſti feudo. in verbo princeps, column prima & ibi enumerat multas prærogatiuas principis, facit ꝙ habetur Ioan. quarto vbi dicitur ꝙ diſcipuli inuenientes Chriſtum cum illa muliere Samaritana mirabantur, nemo tamen dixit quid quæris, aut qd loqueris cum ea? Debet tamen eius arbitrium ratione naturali & poſitiua eſſe regulatum, alias nō cognoſceret nec iudicaret, vt Deus: ſed vt diabolus: vt per Aquēſem poſt Baldum in lege fina columna ſecunda. ff. de conſti. principum.

Item intelligunt iſtum textum hic Baldus, & Aquenſ. in vltimo notab. in Principe monarcha, vt in Imperatore vel Papa, ſecus in alijs inferioribus, & nō haberet locum in rege ſecundum Barbatiam in conſilio vigeſimoquarto ad finem quarta columna in ſecundo volumine.

Sed contrarium videtur verius: quia Rex dicitur Imperator in regno ſuo vel melius loquendo habetur tanꝙ Imperator in terris ſuis & diſpoſitio. l. loquentis de imperatore * procedit etiam in rege vt per Decium in rubrica 165
de conſtitutionib. in ſecunda columna. Quinimmo duces & Marchiones in ſuis territorijs dicuntur tenere locū imperatoris, vt per Socinum conſilio ſexto, columna fina. in ſecundo volumine, Bologni. conſilio primo, colūna antepenultima Felinum in capitulo quæ in eccleſiarū, columna vndecima, cum ſequenti, de conſtitutionibus, & Decium in capitulo paſtoralis columna. ij. de appellationibus, & licet prædicti habeāt iura imperij in terris eorum, tamen, vt di. i. l. ſecunda de orig iur in verſi. fina. primæ partis non ſunt Imperatores: ſed tanquam Imperatores in regno ſuo.

Nec in his arbitror eſſe multum inſiſtendum: quia hodie non iuratur per principem: ſed per Deum, immo videtur ꝙ canones non admittant iuramenta per creaturā ſed per creatorem, capitulo etſi Chriſtus de iureiurando, tamen dic ꝙ per ſalutem principis eſt ſpecialiter permiſſum. vt ibi per gloſſam ſuper verbo creaturam, vbi pulchre per Abbatem.

Supereſt diſertiſſimi auditores vt ad expeditionē gloſ. quæ ex prædictis abſolutæ non fuerunt deſcendamus

Gloſ. prima diuiditur in duas partes, in prima quærit in ſecunda reſpon. diſtinguendo Secunda ibi diſtingue, intelligitur hæc glo. a docto. diuerſimode Parpal in primo notabili dicit gloſ determinare. l. noſtram non habere locum in minore iurante, Salicet. in ſecunda columna dicit gloſ. ſolum determinat circa validitatem tranſlationis, circa pœnas nihil dicit. & iſtud videntur ſonare verba glo. in fine ibi ſed per auctent ſacramenta indiſtincte eorum ſacramenta ſeruātur. de pœnis enim verbum nullum nihilominus puto gloſ voluiſſe determinare, ꝙ etiam iſta lex hodie procedat in minore iurante per auctent ſacramenta puberum, alias nō reſponderet ad quæſitum: nā quæ rit an iſta lex loquens in maiore quem inuoluit iſtis pœni ob periurium procedat in minore iurante Et, reſpon. ꝙ non ſi contractus non teneat de iure. C per legem primam, cum not. infra ſi aduer. venditio: quia ſi non tenet contractus nec iuramen um l. non dubium in fine ſupra de legi. ſecus ſecundum iura noua per auctent. ſacramenta qu. vult indiſtincte ſeruari ſacramenta puberum, & ſic ſi non ſeruat minor hodie ſuum iuramentum incurrit per iurium & conſequenter pœnas hic ſtatutas. Iſta eſt intentio gloſæ male a doctor declaratæ Si enim circa pœnas non determinaret: ſed tantum circa validitatem contractus non reſponderet ad quæſtionem motam per eam de lege noſtra an procedat in minore iurante, ꝙ non eſt dicendum.

Sed quicquid ſit * de intentione glo. noſtræ, Bartho. & 166
communiter doctores tenent, ꝙ non habeat iſta lex locū in minore iurante: ſed tantum in vero maiore, & ideo nō procederet in eo qui veniam ætatis impetraſſet, iuxta legem ſina C. de his qui ueniam ætatis impetra. vt late de his dictum fuit in ſecundo nota.

Et per dictam legem finalem dicit ibi Angelus quę hic in vltima columna, Iaſon refert ꝙ legatum factum alicui quum erit doctor, * intelligitur mediante examine doctorum, non de doctoratu conceſſo a Papa vel Impera- 167
tore ſine examine, ideo dicit ꝙ licet doctoratus a principe præcedat doctoratum a collegio per legem ſecundam.

ff. de

ff. de albo ſcriben. et capitulo per tuas de maiorita. & obe
168 dien. Tamen iſtud intelligitur, quãdo interuenit ✠ examẽ
alias ſecus. Et id ſeruaui ipſe quando fui a principe noſtro
poſt depoſita rectoratus inſignia, eques & doctor crea-
tus quãuis poſtmodum voluerim etiam ab iſto ſacro appro
bari collegio.
De prædictis vide etiam Iaſ. eſt in lege ſecunda in. §.
prius, columna tertia. ff. de Vulgari Decium in capitulo
clerici, columna ſecunda de iudiciis, & Aquenſem in lege
centurio, columna prima illo eodem titulo Vbi dicit, ꝙ
169 tales doctores tanti ſine examine * dicuntur doctores bul
lati, & non gaudent priuilegijs doctorum, idem ponit
Paulus de caſtro, & Curtius ibi in apoſtillis, in lege fina.
C. vbi ſenat. vel clariſſimi. Quamuis in puncto iuris con
traria opinio ſit uerior: quia tota uis in ipſa dignitate con
ſiſtit, quæ a prædictis Papa vel Imperatore cõfertur etiã
ſine rigoroſo examine, vt per Decium in dicto capitulo
clerici, columna tertia. vbi late de hac materia, & latius
ac pulchre Felinus in dicto capitulo per tuas, columna ſe
cunda vbi multipliciter limitat. Vide eundem in capitulo
primo, columna ſeptima, verſiculo fallit quarto, de con-
170 ſtitutio. vbi ponit an ſicuti uno verbo Papa creat, ✠ & fa
cit doctorem ita uno uerbo poſſet facere presbyterum ſa
cerdotem, & epiſcopum.
Et ultimo ſigna aliam limitationem, quam ponit De-
cius in dicto capitulo clerici, columna tertia, ibi, & quod
dictum eſt, multum enim declarat, & reſtringit prædi-
ctam concluſionem.
Gloſ. in uerbo iudicem, quia ſecunda eſt ample expedi
ta in quarto notabil. diuiditur in tres partes in prima col-
ligit ex textu unum notabile. in ſecunda oppoſitioni for-
matæ duas ponit ſolutiones. in tertia extendit q̃d in præ-
cedentis contrarii ſolutione ultimate dixerat. ibi eſt ſe cun
da ſed contra ibi tertia & cauſam.
In eadem gloſa ibi refert ſorte promittam iſtam tenet
Bart. Iaſ. et cõmuniter doct. ſecundũ Alex. uidelicet ꝙ fiat
diſtinctio quibus uerbis fuerit concepta conuẽtio, ſi pro-
miſi non contrauenire. ſola interpellatione committitur
ſtipulatio, & incurruntur poenæ iſtius legis. Si uero pro-
miſi non petere requiritur litis conteſta. lege amplius nõ
peti ff. rem ratam haberi.
Parp tamen ſupra in ſeptimo notabili tenet contrariũ.
ꝙ non requiratur litis conteſta. nec ſit conſtituenda talis
differentia ubi adeſt iuramentum.
Mouetur primo quia hic non apparet ꝙ verba ſic con
cepta fuerint ideo diuinatiua eſt reſtrictio barto.
Secundo quia iuramentũ nihil operaretur contra legẽ
ſi quando. ff. de leg. primo, & late dicta per Iaſo. in lege ſi
conuenerit col. ij. ff de iur om. iu.
Tertio quia ubi requiritur lit. cõte. ſi adſit iuramentum
uim habet lit. conteſt. ut per Iaſo. ubi ſupra.
Quarto per ea quæ dicit Iaſ. hic in ſeptimo notabili ad
glo. in clem. prima in uerbo uexare de reſcr. ꝙ licet uexa-
tio non dicatur donec quis in iudicio conueniatur tamẽ
fallit quando adeſt iur. vt hic. Sed nõ arbitror receden
dum a prædicta diſtinctione quæ cõis eſt quia uerbum
171 petere proprie importat ✠ per litis conteſtationẽ quando
ad poenam quis ex petitione haberet obligari dicta lege
amplius cum nota. per Bart. ibi.
Ad primũ motiuũ Parp. reſp. ꝙ licet hic non appareat
ſub qua forma uerborum concepta fuerit cõuentio. Nõ
tamen etiam apparet ꝙ facta fuerit promiſſione de nõ pe
tendo, nec eſt iſtud dicendum, quia eſſet tunc contra di-
ctam legem amplius.
Ad ſecundum reſpon. ꝙ immo iuramentum multum
operatur in primis illam clauſulam rato manente pacto.
Item ut actus ualeat omni meliori modo quo poteſt. Itẽ
ut non admittatur purgatio moræ ut dictum fuit in deci
moſeptimo notabili cum ſequenti Operaretur etiã incur
ſum poenarum iſtius leg. lite conteſtata, quãdo eſſet facta
promiſſio de non petendo, quod non fieret deficiẽte iura
mento: quandoquidem propter periurium ſuccedãt poe
næ iſtius leg. ut in ſuperioribus diximus.
Ad tertium reſpõ. ut per Deci. in capitulo primo col.
xv. uerſiculo quarto non obſtat de iudi. ꝙ illud quod di
citur iuramentum habere uim litis conteſta. procedit in iu
ramento litis deciſiuo: * ſecus in confirmatorio cõtractus 172
prout nos loquimur ſequuntur ibi Moder. columna ui-
geſimaſexta verſ. tertio facit.
Ad ultimum reſpon. ꝙ immo verbũ uexatio requirit
iudicialem conuentionem. ut uolunt doct. ✠ ſuper illa gl. 173
plene ibi per Barb. nec iuramen. operatur alterationem il
lius uerbi quicquid ſine lege loquatur hic Iaſon.
Poſtremo aduerte ꝙ non eſt neceſſe tantũ laborare, q̃a
hodie conuentiones concipiuntur uerbis ampliſſimis, &
vniuerſalibus de non contrauenendo aliqua ratione uel
cauſa de iure nec de facto, &c. quo caſu omnes ore uno
conclamant procedere diſpoſitionem leg. noſtræ.
Limita prædictã concluſionem duobus modis ut hic
per Aquenſ. ita limitantem regulam dictæ legis amplius
nõ peti. Et de alijs multis dictiõibus q̃d ĩportẽt, et quo
modo ex inobſeruantia cõmittatur poena poſt Salicetũ
ponunt hic Alex. & Aquen ac Parp. in ſeptimo notabil.
& Barba in clem prima col quarta de reici.
In ea glo. in ſi ſolue ut hic per Alex. col. tertia, & Iaſ. ad
finem commenti. quia quantum ad poenas legales eſt hic
ſpeciale, ꝙ cõmittuntur ſtatim, & non expectatur ſenten
tia propter odium periurii.
Et de illo §. accuſaſſe in glo. alleg. uide Barba. in capitu
lo nonnulli in principio in tribus ultimis columnis de re-
ſcrip. * & Fran. de curte in lege ſecunda in. §. ꝙ ſi actor co 174
lumna ſecunda infra de iur. calum.
Gloſſo in uerbo ſupplicando diuiditur in duas partes
in prima declarat tex. in ſecunda ibi. quid autẽ quęrit, &
reſpondet expõnem & declarationẽ gloſ. ſupplicando ui
delicet pro impetratione iudicis ſequuntur cõiter doct.
Et in primis pondera dum glo. uult talem ſupplicantem
pro impetratione iudicis incurrere poenas iſtius leg. uelle
id quod dictum fuit in ſeptimo notabili uidelicet tex. no
ſtrum debere intelligi de ſimplici interpellatione, & ſup-
plicatione nullo ſubaudito.
In ea gl ibi ut liceat contrauenire bene ſentit non poſ
ſe tranſigentem cum effectu ſupplicare pro impetrãdo
reſcriptum ueniendi contra trãſactionem lege cauſas in
gloſ. allega. & uide pulchre. Soci. in lege ſingulis. ff. de
excep. rei iud. & quæ diximus ſupra in octauo notab.
Nunquid autem ſic ſupplicans incurrat poenas iſtius
leg gl. non determinat, ſed dicendum ꝙ ſic. ut hic per
Salicet. & Alex. & ꝓcedit iſtud etiam ꝙ reſcribens ha-
beret poteſtatem remittendi iuramentum, * quia reſcri 175
ptum ſimplex non extenditur ad actum iuratum. ut ꝑ
Alex. in conſ. ccv. ad fi. in. ij. uolu. Iaſ. in l. quotiens col. i.
C de precibus imperato. offer. & Felinus in cap. conſti-
tutus col. ij. de reſcrip.
Eſt enim iuramentum maxime efficatiæ * ut omnibꝰ 176
eſt notum & eſt adeo, ꝙ nulla conſtitutio nullaque clau
ſula quantũcũque vĩs annullatiua ſeu reuocatoria tollit
pactum conſtitutionem ſeu actum iuratum nec ad illũ
refertur, duæ ſunt gloſ. iuris canonici celebres, & exalta
tæ per Docto. ut per Roma. in ſingula ſol. primo ſingu
lari incipiente ꝙ diſpoſitio, & ſuo conſ. cccxciij & ccce-
iiij Alex conſ. xxvij. col. fi. in. j. uolu. & cõſ. xxxvii col.
vi. in. ij. uolu. Barb. pulchre conſ. xxiij. col. iiij in. j. uolu.
Feli. in cap. conſtitutus col. ij. de reſcriptis, et Iaſon in le-
ge finali columna fin. ã. ſi contrarius in quibus locis ad-
ducũtur plura iura, et rationes, ꝓ concluſione prædicta.
non eſt tamen tantæ efficaciæ iuſiurandum, ut ad man
datum ſuperioris non teneatur ueritatem deponere,

ꝗ rē ſub ſecreto tenere prius iurauerat, vt alias cõtra quoſ
dã magnos aduocatos, & nõnullos theologãtes cõſului
per deciſionē Card in conſi. xxxviii. quidam habens rela
tam, & confirmatam per Feli in. c. intimauit, col. ii. & iij.
de teſti. qa iurm̄ de ueritate ſupprimēda temerariũ eſt &
inducit mortale pc̄tm̄, ideo minime ſeruandũ. Accedant
no. per Iaſ. in. l. qui iurato. col. ij. in. xiii. no. ff. qui ſatiſda. co
gan. Areti in. c. qualiter & qñ el primo in fine de accuſat.
& Feli. in. c. nouit col pe. in verſi. iuramentum de iudi. &
maxime quando eſſet ſup re illicita. c. non eſt obligatoriũ
& c. in malis de regulis iuris in. vi. & ſic abſolutio eſſet p
ſedem apoſtolicam conceſſa argu. gl. in. c venerabilē de
electio. & not. per Bal. in margarita in verbo conditio.
Nec obſt dicta ſcoti & theologorum in. xxi. diſt. iiij.
dicentiũ ꝙ ex quo ſecretum eſt de iure naturæ non tenet
quis etiam ad præceptum papæ ipſum detegere quum
fortius ſit ius naturæ, ꝙ̃ ius humanum. Quia reſpon. non
procedere illum dictum qñ quis producitur in teſtē, obe
dientia enim cogit ad reuellandum, quãuis ſub ſigillo ſe
creti cõmiſſum, non dico confeſſionis, ut per Abba. in. c.
oĩs vtriuſq; ſexus de pœniten. & remiſſio. & in capitulo
ſi ſacerdos col. 2. de offi. ordina. & per ſummam Ange. in
verbo confeſſio lo vltimo verſi. xxii. & Moder. de Ripa
in trac. de peſte. fol. xci. cũ ſeq. & in deciſione capellæ tol
lo. ccxl. fuitq; conſilium meũ approbatum et confirmatũ
per Excellentiſſimos & famigeratos theologos, & patres
reuerendos Hieronymum Rachium ordinis prædicato
rum, Ioannem bandum ordinis minorum. & Achillem
allionum ordinis minorum de obſeruantia. Quia dictum
Scoti uerificatur quũ actus iuto firmatus eſt licitus & bo
nus moraliter, & alicuius virtutis actus, ſecus ſi malus ꝙ
non poteſt cadere ſub ratione ſecreti, ꝓpterea irritũ cēſeri
debet præſtitũ iuramentum, eſto, ꝙ nulla eſſet ſuper eo
diſpenſatio & maxime in caſu tunc occurenti de his qui
iurauerunt ſe in futurũ tenere ſub ſecreto contenta in apo
cha, quæ excesſit præſentiam duorũ, & tic rationē ſecreti.
Ex quibus conſului his diebus elapſis in pulchro caſu.
Titia donauerat ſeiæ centũ ſoluenda poſt eius mortē irre
uocabiliter cum iuramento, & clauſulis opportunis con
ſtante publico inſtrumento fecerat aliam donationē qui
buſdã religioſis. conſtante etiã de ea auctētico documen
to. inde teſtata eſt, reliquit certum legatum ſeiæ donatariæ
& in fine teſtamēti adiecit clauſulam ſicuti annullabat, &
reuocabat omnia inſtrumenta per eam condita, & roga
ta excepto inſtrumēto donationis factæ religioſis de qua
ſupra. dubitatum maxime fuit an ſeia quæ egerat ad lega
tum uideretur approba[?]le diſpoſitionem defuncti, & ſic
non poſſet cõſequi centum primo donata, ex quo teſta
trix caſſauit, & annullauit omnia alia inſtrumenta. multi
dicebant ꝙ non, & ꝙ præiudicauerat ſibi in donatione
agendo ad legatum. ego conſului contrariũ, quia illa clau
ſula annullatiua non refertur ad inſtrumentum donatiõis
iuratum per prædicta, quæ bene ſigna.
Limitantur prædicta qñ in ſupplicatiõe eſt facta men
177 tio de iuramento, tunc enim intelligitur ✠ facta remiſſio
iuramenti, ut per Iaſonem, & Parpa õ circa finem. vi. no
tab. & Aquenſ. in ſecunda, & penultima colũna, & Feli.
in capitu. conſtitutus columna ſeptima verſi. limita qua
druplicíter de reſcrip.
178 Quod intellige ✠ quãdo impetratio fit a ſummo ponti
fice qui habet poteſtatem remittendi iuramentum, & ſup
illo diſpenſandi, Feli. vbi. ſ. columna nona uerſiculo gene
raliter autem, & in capitulo ſecundo colum. viii. de ſpon
ſalibus ubi etiam ponit ꝙ adhuc talis poteſtas eſt limita
ta. Epiſcopus autem regulariter non habet talē poteſtatē
vt ibi late per Feli. col. ix. & ſequen. & per Brunum in cõ
ſilio quadrageſimoſexto.
Iudex uero aut principes ſecularis nullo mõ poſſunt
tollere vel diſpenſare ✠ aut ſe intromittere circa iuramen
179 tum, ut per Alexandrum in conſilio uigeſimoſeptimo co
lumna finali in primo uolumine, Felin. in dicto capitulo
ſecundo columna decima in verſiculo tertia concluſio. Ia
ſon in lege finali. ff. qui ſatiſdare cogantur Brunum in di
cto conſilio quadrageſimoſexto & Bologninum in con
ſilio trigeſimoprimo.
Quomodo autem poſſit excuſari a pœnis iſtius legis
impetrans reſcriptum ✠ a principe ſeculari ponit hic pul 180
chre Aquen. penultima columna poſt Alber. & aliquid
dicemus circa finem commenti.
Gloſa in uerbo infamia diuiditur in duas partes, prima
colligit nota & allegat concordantem, in ſecunda quę eſt
ibi, & ſic opponit, & ſoluit aduerte quomodo lex quo
tiens allegata pro concordanti probet, gloſa uoluit indu
cere illam legē in ſecunda parte, dum loquitur in crimina
libus, & ſtatuit ꝙ non ſeruantes iuramentum priuentur
dignitate ſed de infamia nihil poteſt dici ✠ illud ideo eſſe 181
quia infamibus portæ dignitatis non patent, lege ſecun
da. C. de dignitatibus libro duodecimo, & capitulo infa
mibus de re. iur in. vi.
Et ſic uidetur probari ꝙ periurus eſt infamis et propte
rea dignitate priuatur.
Sed ſi ita eſt cur diuerſum ibi fuit ſtatutum in non ob
ſeruante iuramentum in cauſis ciuilibus turbauit ille tex.
in prima parte ſpiritum meum.
Eſt enim doctrina gloſæ in lege lutius hic in gloſa alle
gata quæ ibi, & hic communiter approbatur ꝙ ueniens
contra ꝓmiſſionē, & contra iuramentum efficitur infamis
vt in lege noſtra ſecus ſi contra iuramentum tantum di
cta lege lutius. contrarium uidetur probari in dicta lege
quotiens in prima parte ubi ille qui ꝓmiſit de iudicio
ſiſti in cauſis ciuilibus, & iurauit, non efficitur infamis
patet quia non priuatur dignitate quæ, ut dixi infami nõ
competit.
Credo ꝙ ibi non obſeruans iuramentum non ſit infa
mis eo quia ſolum venit contra iuramentum, iurat enim
ꝙ ſiſtet in iudicio propterea ſi non obſeruet ſolum uenit
contra iuramentum, ideo non efficitur infamis dicta lege.
lutius: ad quæ vide ꝙ poſt Baldum ſcribit Felinus in ca
pitulo teſtimonium columna ſexta uerſiculo, & ſi dicere
tur teſtis de teſti.
✠ Ex quo infertur ꝙ in dicta lege quotiens in ſecun 182
da parte non priuatur ille qui non obſeruauit iuramen
tum dignitate eo, quia incurrat infamiam cõtrauenienndo
promiſſioni, & ſacramento, vt ibi uoluerunt gloſa Bart.
& alii ſcribentes, quia ſi iſtud eſſet uerum pariformiter in
prima parte legis debuiſſet idem ſtatui, & vt dixi ibi ſolũ
venit contra iuramentum, et iuratoriam cautionem de iu
dicio ſiſti non contra promiſſionem declarando, ut per
Baldum, & Felin. loco præallegato quicquid gloſa et do
ctores dicant in dicta lege quotiens & puto ꝙ ibi in ſecũ
da parte legis priuatio dignitatis fiat non propter infamiã
per prædicta ſed quia in criminalibus agitur de maiori
præiudicio quam in ciuilibus ideo lex ibi uoluit grauius
punire fallentem fidem ſuam iuratam in criminalibus, ꝙ̃
in ciuilibus, cogita quia iſta ſunt noua.
Gloſa in uerbo actione exponit ideſt perſonali ✠ quã
remiſit quam declara, vt per Parpaleam in decimotertio 183
notabili, vbi etiam nota gloſ. iſtam iuncto text. ad hoc ꝙ
appellatione actionis intelligitur de perſonali quod vult
dicit ad ſtatuta facit textus notab. iuncta gloſa in lege au
relius in. § meuia. ff. de lib. lega. ubi in ✠ generali remiſ
ſione non includuntur iura realia. & ea quæ poſſunt uen 184
dicari. de quo uide Alexan. in conſilio centeſimoſeptua
geſimo, columna ſecunda in ſecundo uolumine Iaſ. in inſti.
de actio. colum. antepe. ad fi. & in. l ſub prætextu ſpecierũ
col. ii. ſ. eo. titu. & Cor. pulchre limitantem conſilio. xxix.
in. i uolu.
Gloſa in uerbo proprietate quia duæ præcedētes ſunt
in text. expeditæ diuiditur in tres partes. in prima dupli
citer exponit, & declarat tex. in verbo proprietate in ſecũ

de ponit rationem quare iſte pœnæ applicētur parti ob-
ſeruanti in tertia opponit, & non ſoluit ſecunda ibi. & ꝙ
hic habet. tertia ibi, argumento contra pro declaratione
iſtius gloſæ, vidēda ſunt quæ ſcripſimus in decimoquin-
to notabili.
In ea gloſa ibi in odiū periurantis, et ſic imponūtur pœ
næ iſtius legis propter periurium, & conſequenter, vt in-
currantur, dolus requiritur ſine quo periurium non com
185 mittitur * ita Bald. in lege obſeruare in. §. proficiſci colūna
tertia. ff. de officio proconſul. & lega. & aliquibus rōnibus
corroborat Iaſon in lege qui iuraſſe in principio ff. de iu-
reiurando, & in lege videamus in principio ff. de in litem
iuran. & etiam conſulendo in primo volu. in cōſi. cxviii.
columna finali, & in conſi clxxix. lib. ij.
186 Contrariam opinionem ꝙ immo * ſufficiat culpa te-
nuit Iaſon ſupra columna prima & in lege in actionibus
columna quinta ff. de in litem iuran.
Mouetur primo quia vbi pœna imponitur ipſo iure,
vt hic ſecundum quod ꝓbat tex. in verbo mox. tunc ſuf-
ficit lata culpa lege liberorum in. §. notatur cum gloſa, &
Barto. ff. de infa.
Secundo per deciſionem Bald. in capitulo licet per illū
tex. ſi de feu. fue contro. inter dom. et agnat. cum aliis per
eum hic adductis, & latius in dicta lege videamus, & in
dicta lege qui iuraſſe.
In quibus locis concordando opinionem diſtinguit,
vt quo ad incurrendum periurium ſufficit lata culpa, vt
in deciſionibus per eū allegatis, quo vero ad pœnas per-
iurij requiratur dolus. ita procedat dictum Baldi. ſ. relatū
& ſequuntur hanc diſtinctionem Moder. appoſtillantes
Paulum de caſtro in dicta lege qui iuraſſe.
Sed confunditur per fundamentum Iaſ. ſ. relatum quia
ex quo pœna infamiæ, & priuationis actionis hic impo-
nitur ipſo iure dicendum eſt ſufficere culpam per not. in
dicto. §. notatur, & ſic quantum ad pœnas periurii debet
ſufficere culpa ſi fundamentum prædictum procedit.
Sed contra dictum Baldi tenet etiam Parpalea. j. in ſe-
xta quæſtione ubi dicit ſe ita conſuluiſſe Mouetur quia ſi
iſte tex. intelligeretur ſolum quando dolus interuenit nō
eſt veriſimile q. imperator exciperet perſonam minoris
ratio quia minori aduerſus dolum non ſuccurritur gloſ.
in lege ſi quis in tantam C. vnde vi.
Secundo quia quando lex imponit pœnam, & de do
lo nullam facit mentionem intelligitur etiam de culpa
187 * dum modo non agatur de pœna corporali. Alexand.
poſt Baldum in lege tertia in. §. ꝙ prætor per illum tex. ff.
ne quis eum qui, in lege noſtra nō agitur de pœna corpo
rali ergo.
Ab opinione tamen Bald. nequaquam eſt recedēdum,
quum ſit communiter approbata, vt hic vid. columna di
cit Aquenſ. & Iaſ. in locis præal. & Deci. in præalleg cōſi.
cccclii. colum. prima, & præſertim vt magna huiuſce legis
aſperitas eo modo temperetur.
Ad motiuum Iaſ. de dictis in. §. notatur dicas non eſſe
verum ꝙ pœnæ hic imponantur ipſo iure, vt ſupra di-
ximus.
Quia tamen Doc. communiter uolunt ꝙ pœna infa-
miæ, & priuationis actionis imponatur ipſo iure, ut dixi
in. xviii. nota. ideo generaliter reſpon. quod ubi lex pu-
nit factum quod importat dolum tunc lata culpa non
188 ſufficeret * ita Bartolus in lege prima. § primo columna
finali verſiculo iuxta hoc quæro. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe
iuſſus fue.
Quum igitur iſta lex puniat periurium quod ſine do-
lo eſſe non poteſt, vt dictum fuit, nimirum ſi culpa non
ſufficit.
Ad primum motiuum Parp. reſp. ꝙ immo minori ad
189 uerſus dolum in omittendo, * & ſic in non adimplendo
ꝓmiſſa ſuccurritur, lege prima in. §. ſi. ff. de eden. quæ ſol.
ex toto non ſatisfacit quia aduerſus dolū qui conſiſtit in
cōmittendo non ſuccurritur minori, ut dixi in ſecūdo nota
bili, & lex noſtra etiam de eo loquitur, patet ibi interpel
lando iudicem uel ſupplicando principibus. Ideo gene
ralius reſp. ꝙ iſta lex eſt valde pœnalis odioſa & rigoroſa
ut in ſuperioribus diximus ideo noluit includere mino-
res. xxv. annis qui contractui iurato contraueniunt pp lu
bricum ætatis, & infirmitatē conſilii iuxta tex. l. primæ. ff.
de minor. Et ꝙ in propoſito noſtro. l. ſuccurrat minori
aduerſus dolum probatur, quia nō obſeruans contractū
& nō adimplens ſeu cōtrauenìens dicit eſſe in dolo * text. 190
eſt in. l. dolus ff. manda. & in. l. ſi procuratorem in. §. dolo
illo eo. tit. & tamen. l. iſta ſuccurrit minori contrauenienti
ergo. Ad aliud motiuū Parp. reſp. patet ex prædictis
quia ex quo lex punit periurium quod importat dolum
ut dictum eſt, ideo culpa non ſufficit, vt diximus. Et te-
nendo hāc opi Bald. & communem inferri poteſt in pra-
ctica ad aliquas no. quæſtiones, ut per Parp. in. vi. q. &
dum ponit ꝙ ille qui ad euitādum pœnas iſtius l. allegat
aliquam cauſam debet probare propter illam ſe motum
fuiſſe ad contraueniendum adde pulchre Aquenſ. in. l. iu
ſte poſſidet ad finem de acquir. poſ. Iaſo in conſi. cxviii.
col. ii. lib. primo, & Deci. in conſi cccclil. col. ii.
Nunquid autem * agēs ad pœnas iſtius. l. debeat ſerua 191
re ſolennitates. l. libellorum. ff. de accuſa. eo quia arguitur
dolus, & incurritur infamia Parpal. in. vii. q tenet ꝙ ſic
cum limitatione, & iſta eſt communis concluſio ſcriben-
tium. Contraria tamen opinio uerior eſt in puncto iu-
ris * quia ex quo agitur ciuiliter licet actio deſcendat ex 192
crimine non eſt neceſſaria ſolennitas d. l. libellorū, ita con
ſuluit Soci eleganter in conſi. clx in iij uol. Et hanc opi.
defendi in. l. edita in materia emēdationis ſ. de eden. In
ea. glo. ad ſi. ibi argumen. cōtra de l. cum proponas ſolue
ꝙ eſt hic ſpeciale in odium deierantis ſecundum Sali. hic
columna fin. & glo. in. d. l. quum proponas latius dixi ſu
pra in princi. in ratione decidendi ad. l. noſtram.
Glo. ſuper uerbo conſecutus tenet hanc. l. ita habere lo
cum in reo ſicut in auctore, & approbatur communiter,
ut hic pulchre per Aquenſ. & parpa. col. ſi. ubi id proce-
dere per punctum rationis probant.
In gloſ. ſeruauerit ibi. l cū par. §. illi * nota ex ea ꝙ agēs 193
ad pœnas iſtius. l. debet eſſe cautus, ut probet ſe perfecte
adimpleuiſſe ex parte ſua, alias ſuccūberet, vide hic Parp.
in. viii. & x. quæſtione. Aquen. col. ſi. limitantem Barba.
conſil. xv. col. iiij in. i. vol. Deci. in. d. §. illi & Cor. ita late
conſulentē in conſi ccxlvi. in. iii. uolum. in quibus locis di
cunt Docto. q. iuramentū ſuppletiuum non admitterē.
Quis aūt debeat ꝓbare contrauentionem ponit Parp.
in. d. q viij. dicens ꝙ non poſſet decidi qđ dato iureiuran
do ſcdm formam. l. manifeſtæ turpitudinis. ff de iureiu.
ex quo requiruntur liquidiſſimæ probationes, ut per eū
qui in ſi. dubitat eo quia illa lex locum habet etiam in pœ
nalibus ut per Alex in. l. tertia ff de iureiurando. Ego
arbitror * ꝙ omnino admittatur dictū iura. de quo in le- 194
ge manifeſtæ turpitudinis propter eius generalitatem, et
omnia allegata per Parpal loquuntur in iuramēto neceſ-
ſario in ſupplementum probationis deferendo, quod non
habet locum ubi requiruntur probationes liquidiſſimæ,
vt per Iaſonem in lege tertia in principio in tertia, & quar
ta col. ff. de iureiurando non autem in iuramento de quo
in dicta lege manifeſte, quod poteſt acceptari uel referri,
et ꝙ habet etiā locū ubi iuramentū ſuppletiuū non poteſt
deferri eo, quia deſiderentur liquidiſſimæ probationes,
patet in cauſa matrimoniali in qua non admittitur dictū
iuramentum ſuppletiuum, ut per Iaſonem loco proxime
allegato col. ſi. & tamen bene admittitur iuramē. de quo
in lege manifeſtæ, ut etiam quotidie uidemus in practica
fieri de conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres le
ge ſi de interpretatione. ff. de legibus, & ſic etiā ubi liqui-
diſſimæ probationes requirūtur admittitur tale iuramen
tum, & ſi pars non uult iurare ſibi imputet, niſi aliquam

iuſtam cauſam recuſandi haberet, locum, dicta.l. manife-
ſtæ ut ibi per Bart.& doc.ponentes quæ ſint illæ iuſtæ
cauſæ recuſandi iuramentum.

Iuxta prædicta bene no.q͛d pp minimã contrauentio
nem incurruntur pœnæ iſtius legis pp iuramentũ vt hic
per Parp.in.xi.q̃one. faciunt multa quæ ponũt Lancel.
Deci.& Aquenſ in lege cum proponas la ſecunda.C.de
pact.vbi uolunt regulam illius legis non ſeruanti non ſer
uandum, procedere etiã ſi in minimo nõ ſit ſeruata fides,
195 & multa in quibus curatur de minimis ✠ accumulãt Mo
der.aſt.in trac de ſtat.exclu.fem.a ſucceſ.artic.ix.col.pen.
& Dec.in ca de appellationibus extra de appel. In op-
poſitũ poſſet adduci q͛d tradunt dicti Moder.loco præal
leg col.ii.vbi uolunt q͂ propter minimam contrauentio-
nem non ſit trahenda fides nec ꝓcedat regula dictæ legis
cũ proponas, allegant Bald.& Ioan.de anna.ita tenentes.

Sed quicquid ſit in terminis dictæ legis cũ proponas,
quia punctus ſtat in hoc an & q̃n ſit curandum de mini-
mis, quę materia eſt brocardica, & diuerſæ dantur diſtin
ctiones a doc.vt per dictos Moder.& Deci.in locis proxi
me allegatis. In terminis noſtris certum eſt ob iuramen
tum quãlibet minimam contrauentionem facere incurre
re iſtas pœnas, vt per Parpal.

Et eodem modo, vt incurrantur pœnæ iſtius legis req̃
ritur q͂ ad plenum per alteram partem ſint adimpleta cõ
uenta, alias nõ haberent locum, vt uult hic tex. in illis uer
bis qui intemerata pacti iura ſeruauerit, & conſuluit Cor.
conſi.ccxlvi.col.ii.in.iij.uol.& quando aliter impleri non
poſſet prouidendum eſſet per cautionem de idẽnitate, vt
poſt Decium tradit Bald.in lege ſi pater infra de colla.

Illud etiam eſt certum q͂ data inobſeruantia in vno ca
196 pitulo tota conuentio redditur inobſeruanda ✠ Paulus de
caſtro conſilio.dxxxviii.col fin incip.videtur q͂ prædi-
ctus in antiquis Socinus conſi.dxii.col.fi.& Brunus con
ſilio.xlviij. Notandum eſt etiam q͂ data contrauentione
197 ✠ ille qui obſeruauit põt impune cõtrauenire, & pœnas
iſtas petere, vt per Parpaleã & Aquen.hic col.fi.et Felinũ
in cap.tertio col.ij.de iureiurando, faciunt quæ diximus
in dicta lege cum proponas.

Si tamen poſt contrauentionem ille qui obſeruauit ali
quid reciperet a reo ꝓ implemento cõtractus, non poſſet
198 agere poſtmodum ad iſtas pœnas quia uideretur ✠ morã
& caducitatem remiſiſſe argum tex.in lege poſt diem.ff.
de lege commiſ.ut per Alexandrũ conſilio decimoquar
to col fi.in ſecundo volumine, & Parpal.hic columna fi-
nali de quo uide Romanum in conſilio uigeſimoſepti-
mo circa finem, Paulũ de caſtro in conſilio.centeſimotri-
geſimonono in antiquis, Alexandrũ cõſilio centeſimode
cimo in quinto uolumine, Aretinũ, pulchre conſilio cẽte
ſimoquinquageſimo columna penulti.& finali, & Deciũ
cõſilio centeſimooctuageſimoquinto in duabus ultimis
columnis, quæ omnia ſigna ad dictam legem poſt diem
vna cũ deciſione Salice, in lege commiſſoriæ. C.de pactis
inter emptorem, & venditorem, unum tamen diligenter
notabis in actu practico circa materiã dictæ legis cũ pro-
ponas diſponentis non eſſe obſeruandam conuentionem
non obſeruanti. Quod ſi inter titium, & ſeium in diuiſio
ne domus inter eos communis cõuentum fuerit, q͂ titius
murum dictas domos diuidẽtem altius tollere eleuareq;
poſſet Et q͂ teneretur obturari facere quaſdam feneſtras
in alio muro ibi propinquo exiſtentes, q͂ non fecit niſi
poſt cœptum iudicium ſuper eleuatione prædicti muri
iam facta. de qua re quum controuerteretur opponere-
turq; id titium virtute aſſertæ cõuentionis facere non po
tuiſſe, ex quo illã non obſeruauerat obturari faciendo prę
dictas feneſtras niſi tarde & fraudulenter poſt cœptã litẽ.
Et ſuper ea controuerſia cõſulentes cõtrarii fuiſſent. Ego
dicebã non obſtare exceptionem inobſeruantiæ, quũ fe
neſtræ tũc repletæ obturatæq; eẽnt nec titius antea in mo
ra conſtitutus nõ apparente de interpellatione neceſſaria

ut promiſſum factum adimpleretur. quandoquidẽ factũ
promittens nullo tpe ad implemẽtum adiecto ad hoc ut
teneatur ad pœnam ſi promiſſa fuerit caſu quo promiſſa
nõ impediantur aut propter morã obligetur ad intereſſe
quod ſuccedit in obligationibus facti iuxta l.ſtipulatio.
non diuiduntur.ff.de uer.obli.neceſſaria eſt interpellatio
qua in mora conſtituatur ꝓmittens, ut notat Bartol.per
illũ tex.in.l.ſi duo in § ait prætor in uerſiculo hæc autem
uerba.ff.de conſtituta pecunia, niſi enim quis interpellet
non dicitur per eum ſtare quominus quod ꝓmiſit faciat
ſecundum Oldradum in conſi.ccxlii.col.ij.Bart.& doct.
in.l ita ſtipulatio.la grãde ĩ ſeptima oppoſitio. primę par
tis.ff.de uerb.oblig.& Deciũ in lege quod te col.iij ff.ſi
certũ petatur hinc eſt q͂ in terminis §.offerri legis iulianus
ff.de actione empti niſi opponatur de non implemento
procedit iudicium ut ibi declarat Paulus de caſtro Alex.
& alij in lege filiæ licet.C.de collatio.quicquid dixerit De-
ci.ibidem & in conſilio.cccxxi & ideo in propoſita ſpe
cie, ubi promiſſum fuerat factũ nullo tpe adimplendũ ſta
tuto interpellatio neceſſaria fuerat aut peti debebat a iudi
ce ut intra certũ terminũ competentẽ ab eodẽ ſtatuendũ
q͛d ꝓmiſerat feciſſe deberet & adimpleuiſſe promiſſa. ita
conſulendo tradit Soc.in conſi.xxxiiii.col.fina libro j.

In glo.finali ibi.l.ſcda C.de rebus creditis glo. ibi ad fi
nem formauit etiam iſtud contrarium & ſoluit q͂ loqui-
tur de alio iuramento ſequitur ibi Bald.dicens q͂ iſta lex
loquitur de iuramento interpoſito ſuper aliquo contra-
ctu cuius cõtẽptus facit incidere in pœnas iſtius legis ſed li
tera contraria loquitur in iuramẽto litis deciſiuo, quo da
to nihil aliud quæritur ſed ſolũ Deũ habet ultorem facit.
l.non erit in.§.dato.ff.de iureiurando.

Nunquid autem in caſu dictæ legis ſecũdæ &.§ dato
pars periurauit poſſit iudex inquirere & punire de periu-
rio dixi.ſ.circa finem duodecimi notabl.

Extra glo.quæro. ✠ An diſpoſitio.l.noſtræ procedat 199
etiã in hærede? eſt utilis & difficilis q̃o in qua Parpal. hic
in.v.q.diſtinguendo facit tres caſus. Primus eſt in perſo-
na hæredis illius cui eſt facta contrauentio per illũ qui iu-
rauit, & concludit eum poſſe agere ad iſtas pœnas quia
ſolum conſideratur iuramentum contrauenientis & iſte
caſus nõ habet dubium quia ſicuti defunctus poterat pe-
tere iſtas pœnas quas incurrerat contraueniens ita etiam
eius hæres qui in uniuerſum ius ſuccedit l.hæreditas.ff.de
regulis iuris nec ratio ſubeſt. cur ius conſequendi has pœ
nas non tranſmittitur ad hæred ſicuti tranſmittuntur alia
iura iuxta.l.cum hæredes.ff.de acquiren.poſ.

Sed dubium maius eſſe põt ſi cõtrauentio facta fuiſſet
hæredi illius, cũ quo contractus iuratus initus fuerat. et ui
debatur has non poſſe petere, q͛a ex parte recipientis in ſe
cundo non eſt reale ✠ ut per Bald.in lege ſed ſi hac.ff.de in 200
ius uocando, ubi dicit q͂ ſi iuraui.e. ſoluere titio & titius.
alteri ceſſerit iura ſi non ſoluo illi periurus non ſum & ſe-
quuntur ibi alii Idem ergo in hæreditate illius cui eſt iura
tũ quicquid ſentiat hic Parpa.in primo caſu niſi creditor
recepiſſet iur.pro ſe & hæred.ſuis ut per Iacob in trac.de
feu.in uerbo qui quidem inueſtiti co.x.uer.quæro ſubſe-
quenter & Abb.in.c veritatis col.ii.de iure iuran.

Secundus caſus an defuncto contraueniente qui iura-
uit eius hæres poſſit ad pœnas iſtius.l.conueniri & con-
cludit q͂ ſic excepta pœna infamiæ per.l.grauius in fi.ff.
ad ſylla.uide pulchre Aquen.in.l.iij.in.§.q͂ autem.ff.q͛d
quiſque iuris.

Tertius caſus magis dubius quando hæres ipſe eſt ille,
qui contrauenit contractui iurato per defunctum an inci
dat in pœnas iſtius.l.& concludit Parpalea ſecundum opi
nionem, quam credit ueriorem q͂ non: quia iuramentũ
eſt perſonale, nec tranſit in hæredem, ſed ſolum ligat per-
ſonam & animam iurantis. ✠ capi.ueritatis ubi cano. de 201
iureiuran.

Contrariũ tamen conſulendo tenuerũt Ange.& Pau.
de caſt.

de caſt. ab eo relati quorum opinio forte in practica ſer
uaretur dicit Parpal.

Mouetur Ange. quia hæres & defunctus cenſentur
eadem perſona. Item dicit iſtud ſaltem non poſſe nega-
ri quando defunctus iuraſſet per ſe & hæredes ſuos non
contrauenire.

Tertio mouetur Paul. de ca. in conſ. lxvi. col. ii. in anti
quis, eo quia notata in. d. c. veritatis non procedunt qñ
iura. interponitur ſuper aliquo contractu ad hæredes
tranſitorio, quia ſicuti tranſit cõtractus, & eius effectus,
ita pariter iuramentum tanq̃ ſequella contractus ✠ alle-
202 gat textum notabilẽ in l. ſeruus ſi hæredi in § .ff. de ſta-
tu liberorum. ſequitur Soc. in conſ. xxxviii. in. iii. uolu.
& Baueria in tractatu. de uirtute iuramenti caſu. xlv.

Pro iſta opinio facit, quia iuramentum nõ tranſit ad
hæredes, quia in iſtis ſpiritualis ligatur anima quæ ſine
proprio conſenſu ligari non põt ſm Abbatem in. d. c.
veritatis col. ii ſed qñ aliquis addit hæreditatem adhibet
conſenſum ſuum & ſe obligat ac implicat oneribus hæ-
reditariis lege ſi duo in fine. ff. de acquiren. hæreditate er
go adeſt proprius conſenſus quo ligatur, & ideo cõtra-
uenire non poteſt citra incurſum periurii non petita, &
obtenta abſolutione a iuramento ſecundum Soci-
num ibi.

Ego. dicant, iſti quicquid uelint non recederem a pri
ma opinione cuius fundamentum non eſt in arena ſed
in tenaci calce poſitum quod iuramentum ex parte iu-
rantis eſt perſonale ſolum ligat, ut dixi animam iurãtis,
* ut etiam tradunt late Feli. in c. quum ſit col. v. & ſeq.
203 de foro competenti, Iaſon in lege lecta col. vi. ff ſi cer-
petatur, Guido papæ in. q. quadringenteſimadecima-
quarta, & Corne. conſ. ccxlvi col. ii. uolu. iii. dicens, q il
le qui non iurat non incidit in pœnas iſtius legis. ſi iura
mentum non tranſit, non poteſt periurium cadere quũ
non entis nullę ſint qualitates & conſequenter non in-
currentur iſtæ pœnæ quæ ob periurium infliguntur, ut
in ſuperioribus eſt dictum.

Ad rationem Angeli de vnitate perſonæ quæ eſſe
cenſetur inter defunctum & hæredem reſpon. q lex ani
mam ligans fundata eſſe debet in ueritate non in fictio-
ne, ut declarat Ioan. andre in capitulo quanquam el ſe-
cundo de uſuris lib. vi. & Socinus in lege gallus in §. idẽ
credendum, col. ii ff. de liberis & poſthumis, & ſic locũ
non habet reſpectu iuramenti, q in hæredem non tran
ſit nec eius animam tangit, quum ficte eadem cenſeatur
perſona.

Secunda ratio Ang. falſa pariter eſt, quia licet defun-
ctus pro ſe & hæredibus ſuis iuraſſet adhuc tamẽ præ-
dicta ꝓcederent quia iuramentũ in hæredem non trãſit
* vt per Feli. in. d. c. quum ſit generale col. vi. uerſi. am-
204 plia etiam, & Phil. fran in capitulo fin. col. prima de fo-
ro compe. libro ſexto.

Tertio non obſtat conſideratio Paul. caſtren. q iura-
mentum debet tranſire tanquam ſequella contractus
per legem ſeruus ſi hæredi, quia reſpon. q non loquit
in iuramento requirente formalitatẽ uerborum & ſpeci
205 ficam expreſſionem eius, qui ligari debet * vt declarant
Butriga. & Abbas in capitulo penultimo per illũ textũ
de iureiuran. Socinus in ꝑalleg. §. idem credẽdum, col.
ſecunda, & Decius in. l. ſemper in ſtipulationibus circa
finem ff de regu. iuris.

Ex quo reſpõ. patet ad aliam rationem de cõſenſu adhi-
bito, non enim cum iuramento ex quo non fuit expreſ
ſe præſtitum.

Per quæ pariformiter demonſtratur, * q hæres iura
206 tum a defuncto contractum reſcindere uolens abſolu-
tione a iuramento non indiget, quicquid Socinus ſupra
relatus dixerit, ut tenuit hic Parpal. in princip. quintæ
quæſtionis Felinus in dicto capitulo cum ſit generale,
columna ſexta poſt Baldum, & Salicetum ibi relatos,
& philippus. Franc in capitulo fina columna prima, de
foro competen. lib vi.

Quamuis negandum non ſit ✠ ſecũdum præfatos, 207
& Corſetum in repetitio. rubr. de iureiurando, in uigeſi
moprimo ſpeciali Guido Papę quęſtione quadringen-
teſimadecimaquarta, & Corne. conſi. centeſimoduode
cimo uolumine quarto, contractum iuratum ad hære-
dem tranſire quantum ad robur & firmitatem contra-
ctus, quia uires q robur aſſumpſit de præterito ab ini-
tio & ex perſona hæredis robur contractus non muta
tur.

Infertur etiam utiliter ex prędictis in practica, q licet
ille qui iurauit ✠ poſſit coram eccleſiaſtico iudice rõne 208
iuramenti conueniri, ſecus tamen eſt in eius hærede ut
per Felinum in dicto capitulo cum ſit generale, colum
na quinta pulchre Bald. in lege prima columna final. C.
de rebus creditis Guido papæ quæſtione quadringen-
teſimadecimaquarta, Abbas in capitulo ueritatis, colũ
na ſecunda, de iureiurando, & in capitulo fina. columna
ſecunda de ſepulturis Romanus in ſingula. ſol. xi. colũ.
tertia ſingula. incipien. tu habes ubi dicit q ſi fuiſſet in
conſiſtorio Papæ determinaſſet contrarium. idẽ tenuit
Barbat. in dicto capitulo cum ſit generale charta ante-
penultima, & ſequenti dicens, q ita cõſuleret, propter-
ea Ducalis Sabaudiæ Senatus citra montes reſidens ſer-
uat opinionem Roman nam uirtute iuramenti retinet
coram ſe cauſas pro prima cognitione etiam contra hæ
redem iurantis ſicut contra ipſum iurantem eo, q uir
tus contractus iurati tranſit etiam ad hæredem, qui tene
tur ad obſeruantiam contractus iurati.

Limitat prædictam concluſionem Brixienſis in re-
pertorio in uerbo iuramentum columna quinta poſt
antiquos niſi cœptum fuiſſet iudicium cum defuncto,
quia tunc etiam hæres cõueniretur coram eccleſiaſtico.

Sed iſtud non eſt tunc ratione iuramenti ſed eo quia
ubi cœptum eſt iudicium ibi finiri debet l. vbi cœptum
cum ſimilibus ff. de iudiciis.

Secundo limita * ut ſingulariter per Abb. in dicto ca-
pitulo cum ſit generale, & in capitulo fina. de ſepultu. 209
niſi agatur indirecte contra hæredem implorato eccle-
ſiaſtici iudicis officio, ut hæres ſatisfaciat exonerando cõ
ſcientiam defuncti qui iurauit per dictum capitulum fi.
ſequitur Felin. in dicto capitulo cum ſit generale. colũ-
na ſexta reputans ſemper not. & non in merito q̃a hoc
modo poſſet ſemper iurantis hæres coram eccleſiaſtico
conueniri & ſic uis eſſet in practicando.

Sed Guido papæ quæſtione. ccccxiiii. tenet contra
Abbatem dicens ſic ſæpe vidiſſe inter dominos parla-
menti determinari non tamen bene refert Abb. prout
ipſe loquitur quando ageretur indirecte modo prædi-
cto, nec reſpondet ad iura Abbatis.

Inuenio etiam q Philip. Franc. in capitulo fina. colũ-
na ſecunda de foro copeten. lib. ſexto, reprobat dictum
Abbatem, quia nec actione ex eo contractu ratione iu
ramenti iurantis hæres coram eccleſiaſtico cõueniri po
terit, nec officio iudicis ratione iuramenti, quando au-
tem eſſet talis cauſa ex qua hæres compelleretur animæ
defuncti ſatiſfacere tunc non aſtringeretur ratione iura-
menti defuncti, ſed ratione cauſæ quæ pertineret ad fo-
rum eccleſiaſticum iuribus allegatis per Abbatem.

Et placet magis hæc opinio. ne indirecte concedatur,
q directe prohibitum eſt, contra regulam quum quid
vna uia de regu. iuris præcipue ut litium euitentur am-
phractus, qui in curiis eccleſiaſticis ſunt immortales.

Vnum etiam nota. eſt q ſi hęres fecſſet inuentariũ
ex contrauentione defuncti * non teneretur ad has pœ 210
nas ultra uires hæreditarias ſecundum Angelum in cõ
ſilio trecenteſimotrigeſimoſexto incipien. teſtator, quid
ſi non fecit inuentarium determina ex dictis Abb. in ca
pitulo final. ad finem de ſepult.

Et quia de inuentario incidit cõmemoratio, quod cũ maxima difficulta. conficitur, & abſoluitur operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi formam & modũ conficiendi inuentarii maxi. ſm practicam noſtrorum temporum oſtenderim. Iaſ. poſt alios in l. fi. C. de iure deliberan. ponit nouem requiſita ad ualiditatem inuentarii recte conficiendi, & latius Vita. in tract. cla. fol. xxiiij. in actu practico obſeruant periciores, ut hæres ad ordinarium recurrat iudicem uel ad principem. Et narret delatam ſibi fuiſſe hæreditatem talis defuncti, quã cum beneficio l. & inuentarii, & non aliter acceptare intendit, requirendo ſibi prouideri de literis citatoriis, & opportunis contra legatarios, & creditores teſtatoris, & quoſcunque alios ſua intereſſe putantes, ad uidendum prædictum hæredem adiri, & acceptari cum beneficio l. et inuentarii, & ad uiden. ipſum inuentariũ, de bonis prędictis inchoari perfici, & finiri exhibendo. Teſtamentũ non abolitum, non uitiatum &c. Ordinarius ſi ad eum fuerit recurſum audita requiſitione uiſiſque & conſideratis prædictis, ac aliis de iure conſiderandis, concedit citatorias in ſpecie quo ad legatarios, & creditores, in genere quo ad incertos uoce preconia in locis ſolitis & cõſuetis ad comparen. die loco & hora præfixis, & ad uidẽ. hęred. p̃dictã accept. cum dicto benefi. l. & inuẽtarii. Ipſumque inuentarium inchoari perfici, & finiri ac publicari cum cõminatione, ꝙ & abſentia non obſtante ad prædicta procedetur. Et decernuntur pariter literæ in iuris ſubſidium contra homines alienæ iuriſdictionis facta executio. ſtatim cõparet hæres coram ordinario ꝓ tribunali ſedente iterum prædicta narrando contumaciamque p̃fatorum legatariorum, & creditorũ ac aliorum quorumcunq; non comparentium accuſando.

Adit agnoſcitque dictam hæreditatem cum beneficio. l. & inuentarii, eandemque tenore præſentium accepat, p̃miſſo in primis uenerabili ſigno Sanctæ crucis ſua ꝓpria manu inuẽtariũ in hũc q̃ ſequit̃ modũ facit.

Et primo aſſeruit ac aſſerit creditque & exiſtimat ſe inueniſſe in hæreditate p̃dicta bona mobilia & imobilia iuraque & nomina debitorum & creditorum. J. ſcripta, uidelicet primo tales res mobiles &c. quo loco in practica notabis non exhiberi in p̃ſentia teſtiũ & notarii res ipſas prout Barto. & doc. de iure exigere uident̃, nec æſtimari ipſas res. Verũ dicitur uaſa puta quatuor vinaria capitatus ſextariorum. xx. uini ferro circulata ſeu circumdata.

Item lectum vnum plumarum anſerum, cũ ſuo puluino ponderis librarum centum puta. Vidimus tamẽ quandoque in practica ſeruari opinio. Barto. &. doct. circa exhibitionem, & æſtimationem rerum inuentarizatarum facta deſcriptione omnium rerum proteſtat̃ hæres, ꝙ ſi quæ ponenda ommiſerit in præſenti inuentario, uel non ponenda poſuerit id non feciſſe machinatione, uel dolo, & ꝙ propterea ſibi non p̃iudicet. Verũ ſit eidem ſaluum ius addendi & detrahendi inuentario prædicto prout ad ipſius noticiam deuenerit utendo ſemper ueritate & bona fide. Et inde manu propria ſe ſubſcribit hæres atteſtando in p̃miſſis, nec fraude, nec dolo ſe uſum Sed omnia legaliter & fideliter egiſſe.

Et ſi ultra ſuperius deſcripta aliqua iam dictæ hæreditatis ad eius notitiam & manus peruenerint illa adiiciet, & apponet ipſi inuentario, inde notarius dicit inceptũ perfectũ & ſubſcriptũ per talẽ hæredẽ inuẽtariũ p̃dictũ fuit p̃ſentibus et adhibitis talibus teſtibus notis idoneis, & ad p̃miſſa rogatis ſolentque adhiberi quatuor teſtes. Et poſt ſolet, & debet ſubiungi, et ulterius p̃ſentibus et adhibitis. quoque talibus ſ. tribus diuitibus et notabilẽ ſubſtantiam poſſidentibus bonæque uocis conditionis et famæ aſſerentibus ſe cognoſcere p̃fatum hæredẽ, ac cognouiſſe p̃dictum teſtatorem. Qui loco creditorum et legatariorũ, ac aliorum ſua intereſſe putantium ſi qui ſint, abſentium confectioni dicti inuentarii interfuerunt. Et eorum iuramento, ꝙ corporaliter tactis ſcripturis præſtiterunt in manib⁹ præfati ordinarii aſſeruerũt ſeſe uidiſſe, quæ ſuperius acta ſunt, & nullius fraudis ſeu malignitatis ab hærede cõmiſſæ ſe conſcios. quos quidem teſtes omnes p̃dictos & ſupra adhibitos uocatos & rogatos præfatus iudex, ut ſupra pro tribunali ſedẽs ſumptis prius debitis informationibus ab aſtãtibus pro talibus & idoneis ad formam a iure requiſitam pronunciauit, & pronunciat auctoritatemq; & decretum ſuum interponens percipiendo inſtrumentum. Præſentibusq; infraſcrip creditori. & legatariis, præmaxime nobili. P. qui procuratorio nomine licet fidem faciendo de ſua huiuſcemodi comparendi poteſtate conſtante inſtrumẽto recepto per talem notarium, ꝙ exhibuit petit copiã aſſertę citationis cũ termino opponendi. Et ex nunc opponit aſſertam citationem, & expoſitionem fuiſſe & eẽ nulliter factam non ſeruatiſque de iure ſeruandis. Eundemque hæredem non eſſe admittendum ad p̃tenſum inuentarii beneficium, cum iam ſe immiſcuerit in bonis & hæreditate dicti quondam. F. ſiqué lapſum tempus dierum triginta datum ad inchoandum inuentarium & aliorum ſexaginta datorum ad perficiendum & ubi ad prætenſum inuentarium procedi contingat, ꝙ erit magis de facto, q̃ de iure proteſtatur, ꝙ non intẽdit fieri aut generari præiudicium aliquod iuribus ſui principalis, maxime reſpectu dotium exempli gratia.

Item & fideicõmiſſ. paterni quo grauatus erat hæreditatem reſtituere dictis teſtator non conſentiendo aliter fieri aſſertum inuentarium, niſi ſeruatis de iure ſeruãdis. Citraque p̃iudicium, cuiuſcunque iuris ſui principalis tã quæſiti quã quærendi De nullitateque aſſerti inuẽtarii, et actorum ad agendorum, Et ꝙ non deſcribuntur, et inuentarizentur talia bona feudalia, et ſeu aliunde ſpectantia et pertinentia clientulo et principali ſuo et teſtimoniales literas de præmiſſis ſibi dari & concedi. Quibus uiſis & auditis ac geſtis et fieri requiſitis præfatus iudex pro tribunali, ut ſupra ſedens de dictis et reſcriptis hincinde teſtimoniales conceſſit, dictumque inuentariũ admiſit, et admittit ſi et quatenus iuris ſit et non aliter, ſuamque auctoritatem et decretum ſuper p̃miſſis interpoſuit. acta fuerunt hæc Vercellis anno dñi &c. p̃ſentibus quatuor teſtibus p̃ſcriptis notis uocatis et rogatis.

Hiſce omnibus abſolutis ad abundantem cautelam ſoleo principi preces porrigere narrando ſuccincte p̃dicti inuentarii confectionem: Quodque exponens intendit eodem inuentario uti et eo ſe iuuare in iudicio, et extra. uerum quia opponi poſſent forte aliq̃ exceptiones de defectu alicuius ſolẽnitatis ommiſſæ, quãquam nihil pertinens credatur fuiſſe omiſſum. Ea propter humiliter ſupplicat, et requirit per excellẽtiam ſuam, ut de plenitudine poteſtatis eiuſdem, ſuppleri quaſcunque ſolẽnitates et clauſulas ſi quæ in eodem inuentario fuerint omiſſę. omneſque defectus, et ipſum inuentarium p Excellen. ſuam approbari, quibuſcunque in contrarium facientibus non obſtantibus atque ex certa eius ſcientia.

Secundo principaliter quæro an contra ſingularem ſucceſſorem in quem res alienata fuit etſi poſtmodũ alienans contraueniat agi poſſit per obſeruantem contractum iuratum ad recuperationẽ rei, Parpal. hic in quarta. q. poſt Alex. cõſ. xcii. col. ii. uolu. j. tenet ꝙ nõ, q̃a conditio ex hac. l. et ſic p̃ſonalis actio rem non ſequitur, nec datur contra ſingularẽ ſucceſſorũ. l. prima. §. ſi hæres. ff. ad trebellianum, et quia q̃ſitum eſt ius illi ſingulari ſucceſſori, cui non potuit poſtea derogari per contrauẽtionem alterius. l. final. cum ibi notatis. ff. de pactis. 233

Sed contrarium uerius uidetur, quia hęc. l. priuat. contrauenientem ꝓprietate et dominio rei quæ omnia parti obſeruãti applicat, ſi dominium ſibi applicatur, ergo agere poterit contra ſingularem ſucceſſorem reſtituendi

falcem

ſaltem utiliſ facit textus notabi. in l ſi cum venderet: ff.
de pignorati.actio. iunctis ibi notatis per Pau. de caſt.
& latius Socinus conſilio octuageſimo, uolumine.iij.

Non obſtat motiuum Parpal. de lege ſi.ff de pactis,
quia reſpon. ꝙ alienatio facta in ſingularem ſucceſſorē
de re quæ debet alteri applicari, uel ad alium reuerti ſeu
tranſire ex aliquo faciendo in futurum nō ualet in pre-
iudicium illius, ad quem tranſire debet ſine conſenſu
212 ſuo ✠ Barthol. in l diem per illum textum.ff de aqua
plu. arcenda, Bald in.l.ii. in decimatertia quæſtione, co-
lumna ſecunda uerſi. item hæc res C. de reſcinden uen-
ditio. Socinus conſilio octuageſimo, columna ſecunda,
uolumi.iii & Deci. conſi ccxxxix. columna ſina.

Vnde in propoſito noſtro, quum res ſuper qua eſt
facta iurata conuentio obſeruanti parti ex contrauentio
ne applicari debeat ſequitur: ꝙ in eius præiudicium nō
poteſt in alterum transferri, immo quum iuramentum
præciſe obliget ad factum, iuxta gl. l. ſi pecuniam cum
no. ff de conditio. ob cauſam, eo ipſo ꝙ incipit alteri
uendere periurus efficitur, & dominio rei ſtatim priuat
ꝙ ut hic dicitur parti obſeruanti applicatur, & ſic non
poteſt in alium transferre id quod non habet. l. ſi vni-
uerſa. C. de legat. & ita poſt mea ſcripta primo in hāc le
gem impreſſa firmarunt nonnulli Mo hic in ſeptima &
vndecima dubitatione conſiderabis tamē, quia magna
eſt auctoritas Alexā. & Parpal. & ſi eam tenere uelles
adhuc uidetur dicendum. ꝙ ſaltem contraueniens ad
213 æſtimationem alienatæ rei conueniri poſsit * per ea quę
ſcribit ipſe Alexander ad ſi. prææallega. conſilii. xcij.

Tertio quæro nūquid ad has pœnas agi poſsit, quan
do actum eſt & conuentum, ꝙ ex contrauentione non
incurrantur, ſeu ꝙ non uendicet ſibi locum iſtius legis
214 diſpoſitio.

* Dicas ꝙ non per deciſionem Ioan. and in capitulo
tertio, de iureiurando, ubi dicit, ꝙ licet frangenti fidem,
non ſit fides ſeruanda, tamen fallit quando inter partes
conuentum eſt ꝙ non obſtante inobſeruantia in ſuo ro
bore remaneat contractus etiam pro non obſeruante,
ſequitur Lancel Deci. in.l. quum proponas la ſecunda.
C. de pactis per regulam.l. primæ in.§. ſi conueniat.ff.
depoſit. de qua pulchre per Decium in conſilio trecente
ſimoduodecimo, col.ſi.

Qualdam alias reſtrictiones ad legem noſtram poſ
ſes colligere ex limitationibus datis per Ialonem ad au-
ctent. ſacramenta puberum, infra ſi aduerſ. uendi. præ-
ſertim, ex.li vij.x.& xiiij.

Poſtremo ſcias ✠ ꝙ in hac patria ex diſpoſitione du
215 calis decreti ceſſant pœnæ legis noſtræ, niſi extraiudicia
lis præceſſerit interpellatio, cum proteſtatione agendi
ad pœnas iſtius legis, & de prędictis conſtet publico do
cumēto, & inde a die porrectæ petitioni lapſi ſint dies
quadraginta, ſicque duæ exiguntur interpellationes,
vna extraiudicialis & altera iudicialis

Et ſi extraiudicialis interpellatio, & petitio iudicialis,
eodem die fierent, prout uidi quandoque fieri, non ui-
detur ſufficere propter verbum poſtea in decreto poſi-
tum, quod denotat, cum aliquo interuallo iuribus vul-
gari. ſicque ad minus triduo poſt interpellatio expecta
ri debet inde porrigi, d riique in iudicio prædicta peti-
tio, argumen tex. cum gl. in. l. cōuenerit. ff. de pigno. act.
utque ſatisfiat menti Ducalis decreti quæ fuit, ut ex tot
interpellationibus, & interpellatis actibus reus in maio-
ri mora delictoque conſtituatur, quod non fieret ex di
ctis interpellationibus. & actibus quaſi eodem tempo
re factis. iuxta not per gloſſam. d l. ſi conuenerit & Feli.
in. c. qm̄ frequenter in. §. porro, col. vi extra ut lite non
conteſta.

Sed dices tu quomodo diſpoſitio talis poteſt ſubſiſte
re, qn̄quidē certū ſit ſecularē principē circa actum iura-
tum diſponere non poſſe ut in gl. ſupplicādo diximus.

Reſpon poteſt ꝙ decretum de iuramento non facit
mentionem, ſed diſponit ſuper pœnis iſtius legis, q. exi
gi non poſſint, niſi ſeruatis prædictis, ſicque circa rem
mere prophanam, diſponit, ergo ualide, & uidet iſtud
uoluiſſe hic Alberi & Aquepl col. pe. facit optime qd'
dixit pulchre Pau. caſtren in auctenti. decernimus. C. de
arbitris.

Sed replicabit eleuati quiſpiā ingenii obſtare ꝙ. iiij.
ō. concluſum fuit, ſecularem principem non poſſe di-
ſponere circa actum iuratum, & uidetur in effectu decre
tum diſponere, ꝙ iuramentum non operetur incurſum
iſtarum pœnarum niſi adhibito moderamie prædicto.
nullo tamen modo recedendū eſt ab ipſius decreti nor
ma, quæ & laudabilis, & æquiſsima fuit.

Facit etiam, ꝙ alibi dicunt doctores, de ſtatuto inſli-
gente pœnam contrahenti matrimonium cum forenſi,
uel homine alterius ſectę, quod ſubſiſtit reſpectu pœnę,
non quo ad matrimonium, quod eſt ſpirituale, ut per
Paulum caſtrēſem, & alios in.§. naturale. l. j ſupra de iuſ.
& iu. Alex in rubrica ſolu. mat. col. ſi. & in. l. ſeyus, col. i.
ff ad legem ſal & omnes mo in. c. j. de conſtitu.

Et incidenter vnum not. * ꝙ licet ſtatutum non va- 216
leat de iure, ſi tamen ſeruetur de facto perinde eſt ac ſi
de iure ualeret gloſ not in lege q habeat in.§. j ff. de ma-
nu. teſt. Iaſ. in l. dedi in.§. ſi libert col. j. ff. de cōdi. ob cau
ſam, & Decius in. c. oblatæ ſupra de appellationib. circa
quod vnum notabl uerbum ponit Soci in. l. qui romæ
in.§ flauius circa ſi ff. de uerborum obligationibus.

Reſpectu tamen periurii uidetur ꝙ omnino incurrat
etiam non expectatis interpellationibus decreti, quan-
doquidem non poſsit ſecularis princeps diſponere ꝙ
non obſeruans iuramentum non ſit periurus quia indu
bitate diſponeret circa rem ſpiritualem quod non po
teſt

Sed circa dictum decretum non impertinenter nec 217
inutiliter dubitari poſſet ✠ nunquid ſi loco primæ in-
terpellationis extraiudicialiter faciendæ fuerit facta ipſa
interpellatio iudicialiter cum proteſtatione prædicta, et
iuſſum fieri inſtrumētum, & poſtmodum facta petitio,
& interpellatio iudicialis ſm formam decreti an agi poſ
ſit ad iſtas pœnas, & ſatisfactum ſit decreto principis.

Videtur prima facie ꝙ non, quia decretum requirit
interpellationem extraiudicialem, & non aliter vult poſ
ſe agi ad pœnas iſtius legis, ergo forma decreti p̄ciſe de-
buit impleri, & non ſufficit per æquipollens lege qui ro
mæ in §. flauius. ff. de uerborum obligationibus not in
.l.j. ff. de libe & poſth. & per Deci. in coſ. lxxvij nam illa
uerba, & non aliter, ſunt ualde p̄ciſa, & prægnātia adeo,
ꝙ non patiuntur diſpōnem ipſam recipere alium intelle
ctum uel modificationem ſeparatam a uerbis. ut colligi
tur ex not. per. gloſ. & Bal. in. l ſiquidem C. de exce. &
tradit Alexan. conſ iii. col. ii. uolu. primo.

Et licet ante factum conſulerem amico ad tollen om-
nem dubit. ut ſeruet forma Ducalis decreti, tamen in pū
cto iuris arbitror iudicialem interpel. cū prædicta pro-
teſtatione ſufficere, quia actus iudicialis maioris eſt ui-
goris, quam extraiudicialiter factus, lege pacta nouiſsi-
ma ubi Alex. & omnes Moderniores notant. C. de pac.
& ſic iſta interpellatio iudicialiter facta cum qualitatib9
a ſtatuto requiſitis non, debet minus operari, q̄ ſi ex-
traiudicialiter facta fuiſſet. Non obſtat ꝙ de forma a de
creto data dicebatur quia reſpon. ꝙ ubi forma eſt con-
ſtituta ad aliquem certum finem tunc poteſt impleri p
æquipollens ✠ Bald. in lege ſi duo patroni in § ſi quis 218
iurauerit columna ſecunda ff. de iur. iuran. nota omnes
docto. poſt Bart in lege gallus in.§. & quid ſi tātum. ff.
de lib. & poſt. facit tex. in lege fin. ff. man. ubi patet ꝙ li
cet mandati forma diligenter ſit obſeruanda. l diligen
ter. ff man. & cap cū dilecta de reſcr. tamē pōt impleri
mandatum per æquipollens, ut in caſu dictæ legis fin. in

fine propterea quia forma illa tendebat ad certum finẽ, & tradunt Moder. Aſten. in trac. de forma fol ſeptuageſimoquinto. col. prima uerſi pr̨dictà regula fallit. Sed forma decreti de quo agitur conſtituta eſt ad finem, ne ſubditi incaute, & incogitate incurrerent pœnas iſtius legis, ut cõſtat ex procemio ipſius decreti, quod cauſam finalem oſtendit l ſi. ff. de hæredibus inſtituendis, cum pluribus adductis, in l. prima de orig iur. Cui cauſæ ita ſatisfit per iudicialem interpellationem, cum proteſtatione prædicta, ut per extraiudicialem ergo &c. confirmari poteſt per ea quæ ſcribunt in capitulo per tuas, col. ſecunda ad finem de probationi Decius in l. vinum, colum. li ſi certum peta Et ita uidi iudicatum.

Quærro etiam an agens ad vnam ex pœnis prædictis non facta extraiudiciali interpellatione, nec ſeruata forma ducalis decreti in hac ditione Sabaudiæ recte agat uidebatur, ꝙ ſic: quia Decretum loquitur de agente ad pœnas iſtius legis, & ſic in plurali ergo non habet locum in agente ad vnã argu. l. ubi numerus. de teſta.

Sed uerius credo oppoſitum, quia h̨ pœnæ ſolum, infliguntur ratione periurii, diſpoſitio prædicti decreti vult hanc legem, & pœnas eius uon habere locum, ubi pr̨miſſa non fuit e traiudicialis interpellatio, ergo ea non facta locus non eri d' ipoſitioni iſtius legis præterea prædicti decreti rationes in ipſius procem. aſſignatæ, ita militant in vna prædictarum poenarum, ut in omnibus ergo &c. Et ubi eſt eadem ratio in vno, quæ in pluribus ꝙ dicitur in pluribus locum habet in vno, & tunc non procedit regula dictæ. l vbi numerus. & pluralitas reſoluitur in ſingularitates. l i. vbi Paul. de ca. & alii not. j. de conditio inſcr. Ale. and. conſilio trigeſimo ſexto, columna prima libro quinto, Socinus cõſilio ſeptuageſimotertio, columna tertia & ſequenti, uolumine primo, & Deci. conſilio quinquageſimo, in fine.

Sed an diſpoſitio prædicti ducalis decreti liget etiam ipſum princepe uidetur, ꝙ ſic argumento legis princeps ff de legibus, & infra de teſtamen. l ex imperfecto aliter contractus inter principem, & priuatum initus claudicaret, uidetur ergo ſine dubio, ꝙ ligetur. l. leges. C. de legibus. Et licet princeps non ſoleat iurare, ut priuatus promittit tamen in verbo & fide boni principis, ꝙ iuramento æquipollet, ut ſupra dixi, & ſic ſatis iuraſſe dicitur. Et tamen ſæpe iurat tactis corporaliter ſcripturis prout priuati.

Ad Dei Laudem.

PRACTICA eſt vera legum intellectrix, & in ſcholis leges deglutiuntur in palatiis digerũtur, nu. 1

Ex ſupraſcriptio l. ſumi poteſt bonum argumentum, nu. 2

Imperatores an poſsint eſſe duo eodem tempore, & utrum imperium dependeat ab eccleſia, nume. ſecundo cum ſequen.

Decept. in contractu emptionis & uenditionis, quomodo ſuccurrantur, nu. 5. cum pluribus ſeq.

Decretales bonæ ex uiſceribus legum ſunt ſumptæ, numero. 6.

Conſeruatio humani generis ſit per commercia & contractus, nu. 8

Contrahentibus quomodo, qualiter & quãdo licitum ſit ſe inuicem decipere, numero. 5 cum ſequent. uſque ad nume 38

Geminatus conſenſus non excludit a beneficio iſtius. l. nu 8 in ſecunda ampliat. & nu. 71.

Eccleſia cultrix iuſtitiæ eſſe debet. num. 10

Læſio re ipſa contingens, an & quãdo æquiparetur deceptioni doloſæ, nu. 11.

Bonus uir & forus conſcientiæ idem ſunt, & an liceat bono uiro, & in foro conſcientiæ licitum ſit in contractu emptionis & uenditio. decipere in locis præal. leg. nu. 12. cum ſeq.

Leges diuinitus dicuntur promulgatæ, nu. 14

Theologi iudicant ut Deus iudicaturus eſſet, numero. 11

Forus contentioſus, & forus conſcientiæ differ. etiam ſecundum canones, nu. 12

Precium rei uerum & iuſtum, quod & quale ſit, & nũquid conſiſtat in indiuiſibili nu. 25. & ſequentibus, et infra circa fin. nume. 152. cum ſequen. ubi inueniẽs, an requiratur dici in diſpoſitione teſtes, ꝙ res tanti ualebat, ſeu uendita fuiſſet in foro publico.

Dominium ſemel iuſte quæſitum etiam in foro conſciẽtiæ non eſt reſtituendum, licet ſuperueniat ſciẽtia rei alienæ. 27. cum ſeq.

Diuiſio dominiorum quando facta fuerit, & quãobrẽ, nu. 29.

Lamech fecit cõueniri uxores ſuas coram Adam, quia nollebant reddere debitum. 31

Vendere quantum poſſumus, quando liceat in for. conſcientię. 32

Emptio multipliciter illicita cenſetur in præcedentibus & ſequentibus

Lex in præſumptione fundata non habet locum in foro conſcientiæ, quando ueritas eſt ad oppo. 33.

Dolus dans cauſam contractui, & dolus incidens qui ſit quomodo contractum uiciet, nume. 17. cum ſeq. & nume. 50

Vendens rem propriam, an & quando præſumatur ſcire ualorem rei ſuæ, num. 32

Lex poſitiua, quando concordat cum naturali æquitate, an attendi debeat etiam in foro conſcientiæ, nu. 20. uerſi. nec obſtat.

Reſtitutio in integrum omnia in priſtinum ſtatum reducit, nume. 39 cum ſequen.

Fructuum reſtitutio non uenit in iudicio uirtute noſtrę legis intentato, niſi poſt moram etiam ꝙ læſio fuerit enormiſsima, nu 40.

Tex. l. officio. cum præcedenti. ff. de contrahen. emptio. declaratur nu. 40.

Remedium & actio ex hac lege competens, an habeat duplex caput, nu.

Aduerſus remedium iſtius l. quanto tempore deſcribatur, nu. 41. cum ſeq.

Actio ex uendito in materia l. noſtræ, datur ad reſcindendum ipſum contractum uenditionis, & ad ſui ipſius reſolutionem, nu. 42. cum ſequen.

Quæ ſit utilitas ꝙ competat potius actio, q̃ officium iudicis, nu. 38. cum ſequen. uſque ad nume 45.

Argumentum. a ſimili procedit, modo ſit ſimilitudo ſecundum quid, nu. 43.

Remedium iſtius. l. ſecundæ, eſt de iure communi, non de iure ſpeciali, nu. 44

Libellus in quo intentatur officium iudicis aliter concipiẽdus eſt, q̃ libellus in quo actio deducitur, nu. 45.

Officium iudicis quantum duret, & quanto tempore illi præſcribatur, nu. 44. & ſeq.

Tex. l. fi. C de tempor. in integ reſtit. peta. declaratur & ornatur, nu 44. cum ſeq.

Præſcribitur regulariter in criminalibus, ſpacio. 20. annorum, nu. 46.

Actio regulariter non competit ad ſui ipſius reſolutionẽ, nume. 47

Tex §. ſiquis uirginem. l. ex empto. ff. de act. emp. quomodo intelligatur, nu. 47

De practica petendi inſtrumentum caſſari, & cancellari, nume. 48. & 52

Contractus quando reddatur nullus propter dolum cõtrahentis, nu. 49

Doli actio non ſemper competit, ubi competit doli exceptio. nu. 50

Remedium iſtius l. non competit cum actione de dolo, nume. 50

Tex. l. ſi ſuperſtite. C. de dolo. pulchre declaratur, nume. 51

Poſſeſsio non eſt reſciſſa reſciſſo, & annulato contractu, ſed uenit reſcindenda. 53

Tex. l. cum hæredes. ff. de acquiren poſſeſſ. d claratur, numero. 53

Emptor & uenditor ſunt correlatiua, & quando diſpoſitum in vno cenſeatur diſpoſitum, & in alio, numero. 54

Læſio ultra dimidiam ex parte emptoris, quomodo conſideretur, nu. 55

Permutatio eſt contractus innominatus, nume. 57

Permutatio beneficiorum eccleſiaſticorum, in qua læſio interuenit, an reſcindi poſsit remedio iſtius. l. ubi ſupra proxime. 67

Locatio in qua contingit læſio ultra dimidium iuſti precii an poſsit reſcindi beneficio iſtius. l. nu. 58

Diuiſio in qua interuenit læſio ultra dimidiam iuſti precii, An poſsit reſcindi beneficio iſtius. l. nu. 59

Sorte quid dirimere, an & quando licitum ſit, nume. 60. cum ſequen.

Dotis contractus, an & quando data læſione reſcindi poſsit, nume. 62. cum ſeq.

Remedium iſtius. l. an locum habeat in contractu dotis. ubi. ſ. proxime.

Mulier an poſsit omnia, bona ſua in dotem uiro dare & quando id facere præſumatur, nu. 62

Matrimonium eſt quędam ſpecies ſeruitutis, numero. 63

Circũuentio præſupponit calliditatem & dolum. numero. 63

Mulieri læſe in conſtitutione dotis qualiter ſuccurratur, nu. 62. cum ſeq.

Tex. l. ſi res. in. § i. & l iure ſuccurſum. in §. fi. de iure do. declaratur, nu. 63. cum ſeq.

Dos tripliciter dici poteſt exceſsiua & immoderata, nume. 64

Contractus omnes quantum ad effectum attenta diſpoſitione iuris canonici ſunt bonæ fidei, nu. 65

Doli exceptio quando odioſa dicatur, nu 68

Decepto ita prouiſum eſt de exceptione, ſicuti de actione

nume 69

Stipulatio quando aſſumat naturam actus, ſuper quo interponitur, nu. 71

Tranſactionis contractus, an & quando reſcindi poſsit propter læſionem per beneficium iſtius. l. numer. 73. cum ſeq.

Tex. § fina. l. lucius. ff. ad treb declaratur, nume 74. cum ſequen.

Ad eſſentiam trāſactionis ſufficit rem eſſe dubiam, aliter q̃ per lītē, nume. 75. & 82

Dubius litis euetus, quomodo æſtimetur, nume. 77

Tranſactio multis prærogatiuis eſt condonata. 78.

Si hęc dictio in. l. poſita formam, & cauſam ſi. importat, nu. 75 uerſi. diſputando.

Dolus ex propoſito, & dolus re ipſa, an ęquiparētur, nume. 79. cum ſeq.

Intell. ad tex. c. cū dilecti de emp. & uen. nu. 82. & 116.

Tranſactio proprie ſumpta requirit litem, uel ꝓbabilē timorem litis ſubeſſe, nu. 82.

Arbitramentum, an & quomodo æquiparetur tranſactioni, & plura de arbitramentis. 82 cum ſeq.

Tex. l. ſi libertus ff. de oper lib. ornatur, nu. 87

Laudi iniquitatem alleganti onus probandi incumbit. & quæ debeat, forma libellandi & probandi dictam iniquitatem. & uſque ad quod tempus peti poſsit, nu. 87. cum ſeq.

Iuramentum an excludat a beneficio iſtius. l. maiorē minorem mulierem, & ruſticum, nume. 91 cum pluribus ſequen.

Iuramentum habet uim ſpecialis renunciationis, & ſpecifici conſenſus, nu. 92 cum ſeq. & nu. 97

Renunciatio generalis, an ſufficiat ad excludēdum a beneficio iſtius. l nu. 94

Prohibitum ſimpliciter cenſetur prohibitum alternatiue. 96

Abſolutio a iuramento, an concedatur, uel neceſſario ſit data enormi, ſeu enormiſsima læſione, & an abſolutus a iuramento cenſeatur abſolutus a contractu, nu 97. cum ſeq.

Iuratoriæ religionis non ſunt capaces prodigus, furioſus, freneticus & minor, nu. 101. cum ſeq.

Minor annis. 14. doli capax, & pubertati proximus, an obligetur iuramento, ubi ſupra.

Iuramentum minoris. 25. annis, qui iurauit contractui uenditionis non contrauenire, an excludat a beneficio iſtius. l. nu. 103. cum ſeq.

Auctentica ſacramenta puberum, quomodo intelligatur. 104. cum ſeq.

Iuramentum eſt loco certiorationis beneficii competentis, nu. 107 cum ſeq.

Notario aſſerenti ſe contrahentem ſe certioraſſe de beneficio competenti, an credatur, nu. præalleg.

Minor qui in contractu iurauit, ſi ſit enormiter læſus, an & quando poſsit obtenta abſolutione a iuramento reſtitutionem in integ. petere, nu. 109.

Iuramentum tutoris, uel curatoris non tollit minori beneficium reſtit. in integ. nu. 108

Minor propter iuramentum tutoris, uel curatoris, an excludatur a beneficio reſtitu. in integ. nu. 108

Minor iurans non conuenire ratione minoris ętatis, uel alia quacunque de cauſa, an excludatur ab iſto beneficio. & ſi ſimpliciter iurauerit, quomodo intelligaẗ iuraſſe. 110. cum ſeq.

Iuramentum minoris. 25. cum maiorem repreſentat, & nihil plus facit. 111. cum ſeq.

Succeſſor ſingularis, & tertius poſſeſſor, an conueniri poſsit remedio iſtius. l. nu 113. cum ſeq.

Libellus in materia iſtius. l. an debeat alternatiue concludere rem reſtitui, uel præcium ſuppleri, nu. 116

Precii ſupplementum in materia iſtius. l. an ſit in obligatione, uel ſolum in facultate ſoluendi, numero. 115. cum ſequen.

Tex. c. cum dilecti de empt. & uen. quomodo intelligaẗ, nume. 116 & ſupra nume. 81.

Actor non tenetur in libello facere mentionem de beneficio, uel exceptione rei, nume. 117.

Lib. alternatiuus, an & quando admittatur. 118.

Mora per debitorem non incurritur, ſi non declarauerit creditor locum ſol. fiende. 119

Pignoris ius an reſoluatur re a poſſeſſore per beneficium iſtius l. auocata, nu. 120

Reſoluto iure datoris, an reſoluatur ius acceptoris, nu. ibidem, cum ſeq

Tex. l. lex uectigali ff de pigno. & hypo. declaratur & ornatur, nu 120. cū ſeq.

Scienti ualorem rei non competit beneficium iſtius. l nu. 124 cum ſequen.

Scientia ualoris & æſtimationis rei quomodo probatur, nu. 125.

Clauſula dedit quod plus ualet, item clauſula ex certa ſciētia, an ceſſare faciant remedium iſtius. l nume. 123. cum ſequen.

Quæ renunciationes excludant a remedio iſtius l. nume. 126. cum ſequen.

Minor eo ipſo quod renunciat læditur, nec ualet qđ agiẗ, niſi renunciauerit beneficio minoris ætatis & reſtitu. in integ cum iuramento, nu. 131

Renunciatio generalis non tollit beneficium. l. noſtræ, niſi fuerit appoſitum iuramentum, nu. 134

Donator deceptus ultra dimidiam, an & quando poſsit contrauenire, & donationem infringere nu. 135.

Inſinuationis defectus purgatur iuramento, numero. 136

Læſio ultra dimidiam tam ex parte uendi. q̃ ex parte emptoris, quomodo conſideretur, nu. 137.

Denarius aut nummus, excedens dimidiam iuſti precii facit locum beneficio iſtius. l num.

Precii ſuppletio in terminis l. noſtræ debet fieri non tantū uſque ad dimidiam, ſed integraliter, nu. 141.

Redhibitoria & quando minoris, quando locum habeāt plene, nu 146.

Tex. l. fin. quæ incipit titianus. ff. quod cum eo ornatur et declaratur, nu. 148. & ſeq.

Reformatio ſententiæ per iudicem appellationis, an & quando fieri poſsit, nu. præalleg.

Sententia, an & quando poſsit reformari, nu. 148

Scientia ualoris rei uenditæ citra dimidiā iuſti prætii tutorum curatorum procuratorum commiſſariorum, & adminiſtratorum rerum eccleſiaſticarum non excludit a beneficio iſtius l nu 151

Remedium l noſtræ locum habet in uenditione facta ꝑ tutorem, cura procurat. commiſſarios, & adminiſtratores rerum eccleſiaſticarum etiam data illorum ſcientia, circa ualorem & æſtimationem ipſarum rerum, ubi ſupra proxime.

Melioramenta facta in re empta an reſtitui debeant reſciſſa uenditione ex remedio. l. noſtræ. numero. 153. cum ſequen.

Tex § fina. l intra utile. ff. de minoribus. ornatur & declaratur, nume 153

Decretum iudicis habere magnam præſumptionem pro ſe, quomodo intelligatur, & an contrariū probari poſsit, nu. 157. cum ſequen.

Minorum res alienatæ cum auctoritate tutorum, & decreto iudicis retractari poſſunt a minoribus pro reſtitutione in integrum data læſione, numero. 158

Remedium iſtius. l. procedit, etiam ꝙ contractus fuerit ꝑ iudicem confirmatus, uel ipſius iudicis interpoſitum decretum. 157. & . 160

Iudex

Iudex licet confirmet contractum uenditionis non facit, ut propterea tollatur beneficium.l.noſtrę, numero.160

Subhaſtatio in alienatione rei adhibita nō excludit remedium iſtius.l.& in quibus caſibus requiratur ſubhaſtatio,ibi cum ſequent.

Tex §.ſi pignora.l.a diuo pio.ff. de re iudi. declaratur nu.163.cum ſeq

Datio in ſolutum,an ſit ſimilis uenditioni,et in quibus diſferat,nu.163.cum ſeq.

Valor & æſtimatio rei conſideratur attento tempore cōtractus,nu 169.& plene numero.213.cum ſeq.

Fructibus fundi uenditi intercedente læſione, quomodo ſuccurratur nu.170

Theſaurus inuentus per emptorem in re empta, an inuentoris ſit,& qui dicatur proprie theſaurus 171. cum ſequen.

Seruitutis debitæ rei uenditæ noticia poſt uenditionem ſuperueniens, an locum faciat remedio iſtius.l.ſeu faciat emptorem teneri, quanto pluris emit. nume. 173.cum ſequen.

Tex.l i.in fi.ff de act. emp.exornatur,nu.173

Venditor tenetur emptori, quanto minoris fuiſſet empturus,ubi poſt contractum apparet de aliqua ſeruitute rei uenditæ eo neſciente,nu 173

Contrariorum eadem eſt diſciplina.& idem operatur propoſitum in propoſito quod oppoſitum in oppoſito ſtante paritate rationis,nu.173

Spes poteſt deduci in contractum uenditionis & donationis,& quomodo æſtimatur,nu.134

Tex.§ ſi unius.l iulia.ff.de act.& empt.cum materia declaratur & ornatur,nu 177 cum ſeq.

Menſura dicta in re uendita, ſi deficiat, uel plus ſit, q̄ dictū fuerit,an detur repetitio præcii,uel actio ex empto,au gerique debeat præcium pro modo ſuperabundantis menſuræ, aut quod ſupereſt remaneat uenditoris. & uſque ad quod tempus poſsit,& debeat fieri dicta mēſura,nu.177 cum ſeq.191

Præcium rei uenditæ aliquando formatur a menſura, aliquando a totalitate rei quæ inter ſe multum differunt, nu. 177.cum ſeq.

Confinia demonſtrata comprehendunt, quicquid includitur intra confines.180.cum ſeq.

Menſuratio fundi uenditi,quo tempore fieri debeat. 191.

Medicus agere poteſt contra infirmum,uel eius hæredem ad obſeruantiam promiſsionis ſibi factæ, numero.192

Perſcriptio contra diſpoſitionem iſtius.l.quanto tempore currat,nume.194

Liberatorius actus eſt fauorabilis.nu.195

Vſurarum ſtipulatio promiſſo facto,an ualeat.numero.196

Donatio inter patrem & filium firmatur iuramento, numero.196

Liuelli contractus non differt regulariter ab emphiteotico.206

Emphiteota quando ſoluit magnam penſionem quæ fructibus correſpōdet,dicitur potius conductor, q̄ emphiteota , ſecus quando ſoluit modicam penſionem in recognitionem directi dominii, tunc enim eſt proprie emphiteoſis.202.cum ſeq.

Vaſallus,& dominus ad imparia iudicari non debent,nume.209

Feudum quando conceditur mediante pecunia, uel pro annuo cenſu, ſeu ſeruitiis realibus non eſt proprie feudum,ſed magis ſapit contractum emphiteoſis, ſeu locationis,nu.207.cum ſeq.

Tex.titu.i.C.ſi uen.pigno.aga.declarantur , numero.211.

Theorica dicitur ſpeculatio & intellectus , numero.212

Libellus eſt clauis & fundamentum iudicii.213

Libellus eſt ſyllogiſmus legiſtarum, & quid continere debeat ut ſit bonus,nu.213

Eſtimatio & ualor rei attendi & capi debet, inſpecto tempore contractus.169 &.213.cum ſeq.

Tutor in ſuis rationibus debet apponere tempus uenditionis frum. puta uini , & ſimiliū, alias inſpicitur tempus,quo plus ualuit illo mente uel anno.215

Probatio æſtimationis & ualoris rerum immobiliū mobilium iurium & actionum,quomodo & qualiter fieri debeat,nu.216.cum pluribus ſeq.

Teſtes inducti ad probandum ualorem & æſtimationē rei , quomodo debeant deponere, ad hoc ut probent, numero.216 cum ſequen.& ibi q̄ debent ſe referre ad tempus contractus.

Teſtis deponens extra articulum, an & quando probet, nume.217

Libellum præſumptiue concludere, an ſufficiat.222

Libellus qualis eſſe debeat,in materia.l.noſtræ,num.227 cum ſequen.

Libelli uis in concluſione conſiſtit,nu.227.

Sententiæ forma in materia iſtius.l. nume.229

Precium ſuppleri in terminis huiuſce.l. uſque ad quod tēpus poſsit.230.cum ſequen.

Practicam & modum probandi æſtimationem rei in.l. iſta,nume.231.cum ſeq.

Eſtimatio communis rei quid ſit,ibidem,numero.232

Eſtimatio & liquidatio ualoris & æſtimationis rei multipliciter fieri poteſt per teſtes,per inſtrumenta, per iudicem,per æſtimatores per legem, uel ſtatutum , item p teſtatoris taxam.232 cum pluribus ſequen.

Eſtimationem rei, an æquare debeant fructus annorum uiginti.233

Inſtrumenta non probant,niſi inter contrahentes, & niſi id de quo not.fuit rogatus.233.

Res tantum ualet quantum uendi poteſt plene, nu.233. cum ſeq.& nu.247

Precia rerum mutantur ex tempore quæ tamen mutatio ex propinquitate temporis non præſumitur, numero. 223.cum ſeq.

Fructus rei quomodo & qualiter oſtendat illius æſtimationem, ubi ſupra.

Res an diſtrahenda ſit ſecundum qualitatem & quantitatem reddituum ipſius, ubi ſupra.

Teſtes inducti ad probañ ualorem & æſtimant. frum.uini,olei,& aliorum fructuum quomodo debeant deponere & an de anteriori & poſteriori tempore. Item nū quid dicere debeant de loco publico.236.cum ſequen. &.252.

Eſtimatio immobilium rerum , quomodo poſsit facilius probari.& nunquid teſtes de tēpore contractus anteq̄ & poſt dicere debeant.235.cum ſequentibus.

Teſtes deponētes de ualore rei, ſi cauſam dicti ſui reddāt, quia ipſi tantū dediſſent, ac darent, an probēt.236. uſq; ad nu.240. cum ſequen.

Teſtis an & quando cauſam dicti ſui aſsignare teneatur etiam non interrogatus.236. cum ſequen.

Teſtis dictum an ſufficiat præſumptiue concludere.240

Probationum materia ab arbitrio iudicis plurimum dependet.242.

Teſtimonium de crudelitate quandoque admittitur, ubi ſupra.

Teſtes deponentes de æſtimatione, ſi uarie deponant, uel ſint contrarii , quando & qualiter probent.145. cum ſequen.

Teſtibus deponentibus ſuper affirmatiua, an magis ſtetur & credatur q̃ deponentibus ſuper negatiua. 246
Teſtium ſingularitas multiplex eſt, & quando noceat. 248
Eſtimationem rei plura ſunt quæ diminuũt, & extenuãt, & quæ probari poſſunt, per conuentos ad excludendũ beneficium iſtius .l. 243
Teſtes dicentes rem tantum ualuiſſe & ualere. & plus ultraue non declarato aliter illo indeterminato ſermone de pluri, uel ultra, an probent. 144 cum ſeq.
Valor & æſtimatio beneficiorum, quomodo probetur ſi falſo expreſſus, uel ſuppreſſus dicatur. 49
Eſtimatio momentanea, an & quando attendatur. 251
Eſtimatio librorũ, ueſtium, & ſimilium rerum mobiliũ, quomodo probetur. 253
Iudex quomodo & qualiter poſsit, & debeat ex officio æſtimationem rei facere ualore aliter non probato. 255. cum ſequen.
Tex. i. ſi irruptione. ff. fi. regun declaratur ibidem.
Eſtimationi rerum per iudicem factæ quando ſtetur. 257
Eſtimatores rerum quales eſſe debeant. Quis eos eligat. Et eis diſcordantibus quid ageñ. & an partes debeãt eẽ præſentes quando locum uiſitant, & ſe infirmant, & quando faciunt relationẽ, & quomodo & quo tempore fieri poſsit. & an pro tempore præterito fieri poſsit & publicatis atteſtatiõibus, an fieri poſsit prędicta ęſtimatio. 258. cum ſeq.
Et quando de pulico ſunt deputati ſtatur dicto unius, niſi fuerit reclamatum. duo uero requiruntur, ubi deputantur a iudice, ibidem
Eſtimum & cathaſtrum publicum, an probet æſtimationem rerum. 266. cum ſequen.
Eſtimatio rei iuſta probatur per taxam precii factam a .l. ſtatuto, uel a teſtatore. 268. cum ſeq. & 267
Iuramentum ſuppletiuum, an deferri debeat ei qui ſemiplene probauit æſtimationem rei. 270
Iuſtum precium rei quod dicatur. 115. 267. 168. cum ſeq. & 271.

QVÆSTIONES IN HAC REPETITIONE EXAMINATÆ.

1 Quod remedium competat ad reſcindendum contractũ uenditionis in materia iſtius .l. nu. 38
2 An remedium iſtius .l. habeat locum in emptore decepto. 54
3 An remedium iſtius .l. habeat locum generaliter in omnibus contractibus bonæ fidei, nu. 56
4 An in contractibus ſtricti iuris locum habeat remedium iſtius .l. nu. 65
5 Si bonæ fidei contractus ſit in ſtipulationem deductus, an competat remedium iſtius .l. nu. 70
6 An remedium iſtius .l. locum habeat etiam in contractu tranſactionis, nu. 73
7 An ea quæ dicuntur in tranſactione de probatione læſionis conſiderato dubio litis euentu locũ habeat in arbitramento. 83
8 An iuramentum maioris excludat a beneficio iſtius .l. numero. 91
Vtrum iuramentum minoris. 25. annis excludat a beneficio iſtius .l. nu. 103
9 An remedium iſtius .l. competat, & exerceri poſsit cõtra emptorem qui rem alienauit, & alteri tradidit, & qui de ſingulari ſucceſſore, & tertio poſſeſſore, numero. 103. cum ſeq.
10 Si caſu fortuito res penes emptorem periiſſet, an adhuc contra emptorem competat remedium iſtud. 115.
11 An ius pignoris reſoluatur re auocata a poſſeſſore per beneficium iſtius .l. nu. 120
12 Si in inſtrumento uenditionis dictum ſit. & ſiquid plus ualet. dedit & donauit, an propterea perdatur remediũ iſtud, nu. 123
13 Quæſtio neceſſaria pro intelligentia totius materiæ, quomodo conſideretur læſio ultra dimidiam iuſti præcii, tã ex parte uenditoris, q̃ parte emptoris in hac materia, nu. 1·7. cum ſeq.
14 Si uendita fuerit res eccleſię citra dimidiam iuſti precii, ac ſine conſenſu capituli inde cõtractus uenditionis capitulariter fuerit ratificatus, an intentari poſsit remedium iſtud, nu. 141
15 Stante ſtatuto q̃ petitiones bãnitorum audiri nõ debeãt, ſi bannitus tẽpore banni contraxerint, & deceptus fuerit ultra dimidiam iuſti precii inde cancellatus de bãno fuerit, an intentare poſsit iſtud remedium. nu. 144
16 Quomodo per .l. noſtram toleratur læſio uſque ad dimidiam incluſiue, quum oppoſitum iuſtius uideatur, pręterq̃ in minore læſione quæ non tranſeat ad notabilẽ quantitatem, nu. 145
17 An lex iſta locum habeat, quando vna eccleſia alteri eccleſiæ uendit, aut loco pio, nu. 147
18 Si ille qui non erat dominus rem minus dimidia iuſti precii uendiderit, an ei competat iſtud remedium, numero 152
19 Si uenditor diu agere ſuſtinuit, donec cura & ſolicitudine emptoris res longe melior effecta fuerit, an debeat repelli ab intentato remedio .l. noſtræ, licet non ſit adhuc perſcriptum, nu. 153
20 Si rem meam uendideris minus dimidia iuſti precii me ſciente, & in precio participante, an competat iſtud remedium, nu. 155
21 n ſicuti cauſa nullitatis, & reſtituti. in integrum ſemel intentari poſſunt, & opponi ſic interdictum vnde ui, & iſtud remedium ſimul concurrere poſsint, numero. 156
22 Interpoſitio decreti iudicis in alienatione rei adhibita an faciat ceſſare iſtud remedium nu. 157
23 An remedium iſtud locum habeat in adiudicatione in ſolutum facta per iudicem creditori, nu. 163
24 An diſpoſitio iſta locum habeat in uenditione per procuratorem facta 166
25 An hæc .l. locum ſibi pariter uendicet in contractu uenditionis factæ ex mandato teſtatoris qui grauauit hęredẽ taii precio uendere, nu. 167
26 Si rem ualentem centum uendidi pro. 49. pacto appoſito q̃ ſi non ſolueris ad talem diem ſoluas centum aut iuſtum precium uſura non eſt ſed precii augmentatio pone dictum fuiſſe q̃ ſi in feſto paſcharum non ſoluant iuſtum ſuppleatur precium an locum habeat diſpoſitio iſta, nu. 168
27 An diſpoſitio iſtius .l. habeat locũ in caſu .l. habitationũ. ff. de pericul. & commod. rei uen. Quando uidelicet quis domum uendidit reſeruata habitatione debita libertis, qui paulo poſt deceſſerunt, & ſic uendita fuit uiliori precio, q̃ ualeret propter onus habitationis prædicti. 169
28 Si uenditio non ſit perpetua, ſed temporalis quadriennio puta duratura an locum habeant iſta lex data læſione, & quid in uenditione fructuum, numero. 170. cum ſequen.
29 Si emptor theſaurum in re empta inuenerit, an uenditor uel læſus poſsit intentare iſtud remedium. 171
30 An diſpoſitio .l. noſtræ loquentis de uenditione rei locũ

habeat in uenditione ſpel. 174

31 Si vnus ex contrahentibus renunciauerit beneficio iſtius .l. an alter ab eodem remedio pariter ſit excluſus, nume ro. 176

32 Si deceptio non fuerit in precio, ſed in quantitate rei citra tamen dimidiam puta cum fuiſſent uendita, aut donata centum iugera terræ & minoris menſuræ inuēta fuerint, an & quomodo ſuccurratur leſo, licet læſio ſit citra dimidiam, & ſi reperiatur maioris menſuræ an totum includatur, & quomodo, ac qualiter reſpectu precii, nume. 177. cum ſeq.

33 Si infirmus medico ſuo rem ualentem uiginti pro quindecim uendiderit, ita φ non ſit læſus ultra dimidiam, ſed citra an dicti cōtractus habeat remediū aliquod reſciſſiuū, nu. 192.

34 An diſpoſitio iſta locum habeat, in quaſi contractu qui perficitur conſenſu vnius tantum, ut in quaſi contractu additionis hæreditatis qui hæredis adeuntis tantum uolūtate perficitur. nu. 19[illegible]

35 Quanto tempore præſcribatur huic remedio, numero. 194

36 An diſpoſitio iſtius .l. habeat locum in actu liberatorio quando læditur liberans ultra duplum. numero. 195

37 An diſpoſitio iſta habeat locum in donatione facta a patre filio propter benemerita, ita φ ſi benemerita non ſint infra dimidiam rei donatæ nequeat donatio reſcindi, nu. 196

38 An lex iſta locum habeat in uenditione rerum mobilium. nu. 198

39 Si uenditæ fuerint plures res, & læſio ſit in vna ultra dimidiam iuſti precii an & quomodo fiat reſciſſio contractus, nu 199

40 An diſpoſitio iſtius .l. locum habeat in ceſſione & uenditione actionum, nu. 200

41 Si emi fructus alicuius predii ignorans a tempeſtate pro maiori parte fuiſſe pridie deuaſtatos an habeñ. remediū iſtius .l uel aliud, nu. 201.

42 An diſpoſitio iſtius l. habeat locum in contractu emphiteotico. nu. 202. cum ſeq.

43 An in contractu feudali, nu. 207

44 An excluſus a facultate redimendi rem uenditam per lapſum temporis ſit pariter excluſus a beneficio iſtius legis, nume. 210

45 Si creditor cui ex pacto diſtrahendi pignus ius fuit illud minus dimidia iuſti precii uendiderit an poſſit debitor contra emptorem intentare remedium l noſtræ. Et an contra uenditorem habeat aliquod remedium. 211.

46 Qualiter formandus ſit libellus & petitio in materia iſtius l numero. 213

47 Circa practicam & modum probandi ualorē & æſtimationem rei maxime ut cognoſci poſſit, an actor qui intentauit remedium iſtius legis probauerit neceſſario requiſita ad obtinendum in iudicio intentato, numero. 231

48 Vtrum probata æſtimatione rei per actorem ſemiplene deferri ſibi debeat, iuramentum ſuppletiuum, numero. 270

49 Vtrum uenditor ante traditionem rei in terminis .l noſtrę poſſit emptorem petentem rem uenditam exceptione repellere, nu. 271

50 Ex ultima ſtante ſtatuto uel conſuetudine, φ conſors in uēditione præferatur, ſi ipſe offert decem aſſerens eſſe iuſtum precium alius offerat quindecim quis præferri debeat, nu. 271.

QVVM Huiuſce .l. materia in palatiis agitetur, & in iudiciis aſſidue verſetur, non errarunt ſcribentes ſolēnem & utilem eam prędicantes, ſapiūt enim leges, tuncque fructus ex arbore colligitur, quum praxim redolent, ut uiuūt Bal. & Feli. in. c. ex tenore. de teſti. ✠ quæ practica eſt uera legum intellectrix. In ſcholis 1 enim degluttiuntur leges in palatiis digeruntur dictum eſt Bal. ſolemne, in .l. emilius. ff. de minor. & in. c primo. de feu. ſine cul non amit. Ex aſſiduo enim & quotidiano uſu illa conſtat, & experientia facit artem Philo in princi. Metaphy rerumque magiſtram dicitur. c. φ ſit. & c. cupientes de ele. in. vi. ideo uera interpretatio a practica ſumitur, ut poſt Bal. in locis præall. tradit Deci in conſi. xj. col. vj. & in conſilio. cdxxxvi. columna prima optimum igitur erit omnia apertiſſime dirimere iuxta tex. l. fina. infra de boniſque lib. & .l. legaui. ff de lib. leg. Diligenter ergo ad hæc noſtra aromata, & inquiſitiones animos aduertite. Mea quidem opera ſtudium induſtria uigiliæ nō deerūt. Clare loquar, ordinate procedam, ſuperflua reſecabo, utilia non omittam indieſque (ut inquit ille ſatyricus) aliquid decoctius cudam, vnde euaporata lector mihi ferueat aure, & uoluntarios appetam labores, ut aliis quietem præparem, iuxta tex. in auctbe. ut. diuinæ iuſſiones, in princi. & in. c. primo. de reſtitu. ſpoliato. in. vj.

Quum ex ſupraſcriptione .l. ✠ ualidum argumentum ſumi poſſit, ut per gloſ. in capitu. quorundam. in uerbo prædicat. de electio. lib. vi. cum not. per Barbat in capitulo primo. de officio lega. & Ruin. in conſi. clv. lib. 4. nō eſt enim verbum in iure noſtro ſine miſterio poſitum lege prima cum gloſ. ff. quod met. cauſ. §. quibus ſupra in prima conſtit. C. & eſt tex. in capitu. ſi romanorum. vbi Card. Alex. col. ii not. diſtinctio 19. 2

Propterea ex inſcriptione ſolitus ſum notare atque per hiſtorias oſtendere quo tempore fuerit condita lex equalis fuerit uita authoris quibus iuriſconſultis ſi imperator fuit tam in condēdis legibus φ in regimine reipu vſus fuerit, ſi uero Iuriſconſultus ſub quo principe uixerit & qualis fuerit uita illius Quod in propoſito noſtro obſcurum non eſt. quum Maximiani & Diocletiani Imperatorum noſtræ legis authorum vulgatiſſima ſit hiſtoria, & de illis iam pluribus annis prateritis nonnulla tetigi in repetitio. l. ſi emancipari. j. de colla idcirco prædictis omiſſis. Auſpice Ieſu, in primis colligo ultra omnes ex prædicta .l. inſcriptione iuncta præcedenti hic repetita ✠ poſſe ſimul & eo 5 dem tempore regnare duos imperatores. prout faciebant Maximianus & Diocletianus authores legis noſtræ, id qđ apertius tradunt hiſtoriæ.

Ad oppo. uidetur tex. in cap. in apibus vii. q prima ibi in hominibus vnus imperator, expedit enim reipub totius orbis unum eſſe dominum omnium & ſumme rerū per vnum conſuli. § . nouiſſime. l. ii ff. de or. iur. tradit Philoſo. in x metaphy quam materiam cōfuſe tetigere. Imo. in l ſi. ff. de here. inſtitu. Seuer. in repe. l. cunctos pop. ſo. ii. de ſum. trin. Card. Alex, in. c. nunc autem. xxj. diſtinctio. Archid & alii in. d c. in apibus & Pet de monte in ſua monarchia. Vos breuiter & melius reſpon. ✠ φ tempore 4 noſtræ legis & compilationis. C. imperium dependebat ſecundum iura noſtra a populo Romano. d. §. nouiſſime. & .l. j. ff. de conſtitu. princi. non autem ab eccleſia, prout hodie tenemus. ut per Bar in .l. i. ff. de duo reis. immo de facto ab ipſiſmet Cæſaribus dependebat, ideo etiam de ipſo imperio in teſtamento diſpoſuiſſe conſtat, ut per Suet. in uita Iulii Cæſar. & in Diocl. c. ij. propterea quemadmodum ipſis Impera. placebat imperii conſortes aſſumebantur & diuidebuntur monarchia Nunc autem quum imperiū teneamus ab eccleſia dependere. Approbatioq; Vnctio & Coronatio imperatoris a ſummo pontifice, fiāt

ac dependeant.c.ad apoſtolicę.de re iu.in.vj cle.j.de iure-
iur.Card. Alex.in.c. quoniam.x. diſt cum aliis quæ alias
adduxi.in.l ij.in ulti uerſi.primæ pt̃is de or. iur. cõſiſtatq;
imperium in indiuiſibili, ut per Bal.in rub. procem.ff.forũ.
in.v.col.vnus tantum debet eſſe imperator.d.c in apibus
nec conſenſu ipſius Cæſaris, aut electorum duo poſſent re
cte eligi uel regnare quum non poſsint tale quid facere
propter quod eneruaretur monarchia imperii, ut per Bal.
& alios in locis præall. & in rub procem. inſtit. etiam tra-
ditur permiſsione tamen & conceſsione ſummi pontificis
ex magna cauſa, ut alias factum legitur id poſſet fieri, ut
per Card.in.d c.nunc autem. Diuiditur hæc lex in tres
partes, ut per Bald uel in duas ſi bimembrẽ deſideras iux
ta.l.j ff.de rerum diuiſio.in prima ponitur deciſio.in ſecũ-
da quæ eſt ibi.minus autem declaratio reſponſionis h.d.
in ſumma totum complectendo ſi debitor ultra dimidiã
iuſti precii læſus fuerit ex humanitate ſibi hæredique eius
ſuccurritur.ut uel rem authore iudice reſtituẽdo precium
recipiat, uel ſupplementum iuſti precii ſi id emptor elege-
rit. Rationes dubitandi & decidẽdi ex gloſ i.colligi poſ
ſunt figuratio caſus ex tex. pariter clare patet. Not. ex
5 ipſo tex ✠ id quod in ſummario dictum eſt & principali
ter hic deciditur q ſi uenditor ultra dimidiam ueri & iuſti
precii læſus ſit in uen.ex humanitate ei hæredique ſuo ſuc
curritur, ut reſtituto precio rem uenditam recipere & re-
cuperare poſsit ſeruata tamen electione emptori, ut quod
deeſt iuſto precio ſupplere ualeat & retinere rem, ſecus
quando læſio non tranſcendit dimidiam. concordat tex.
in.l. ſi uoluntate.j.eo. quæ poſt iſtã facta fuit ut ex fine illi⁹
legis apparet. & tex.in.c cum dilecti. & in c.cum cauſa.de
empt.& uen.quæ decretales ex dictis legibus extractæ fue
6 re ✠ prout & aliæ bonæ ex medulla & uiſceribus legum
deſumptæ, ut inquit Bal in l fi.col. iii j.de ſpon. quãuis igi
tur in precio empt & uen licitum ſit contrahentibus natu
raliter ſe circũſcribere & circũuenire.l.item ſi precio §.fi.ff.
7 loca.l in cauſæ.la.ij.§ fi.ff.de minor. ✠ Et ſic etiam ultra di
midiam ſecundum rigorem iuris, quia tamen exceſſus in
tanto ualde iniquus eſt, ideo ex humanitate & æquitate
lex, uoluit ſuccurrere læſio, prout in hac.l. ſcriptum eſt, ſe-
cundum Bal.& Pau.de caſt.hic in.j.col.ſed quando læſio
eſt intra dimidiam iuſti precii lex humana noluit dictum
rigorem corrigere, non quia id non fuiſſet iuſtum, ſed ne
impedirentur humana cõmercia ut d ẽtat etiam naturalis
æquitas quæ maius bonum minus bono præfert quod
8 in cõſeruatione totius humani generis cõſiſtit ✠ quæ qdẽ
conſeruatio fit per cõmercia & cõtractus.l.j.ff.de cõtrahẽ.
empt cum aliis quæ Phil.tradit in primo Polit. & eſt cõis
ſententia etiam theologorum, ut per Aret.in.d.c.cum cau-
ſa.col.antep.Si enim emptionis & uen.contractus ſubſtã-
tia conſideretur q emptor uiliori comparandi uenditor
cariori diſtrahendi uotum contrahentes ad ipſum contra-
ctum accedant dicemus neque bonam fidẽ quæ emptio-
nis & uend.cõuentionem tuetur pati, neque rationem ul-
lam concedere contractum ipſum reſcindi, aut ab eo poſ-
ſe contrahentes diſcedere, ſi uoluntate.j.eod propterea di
cebat Bal.in rub. ſupra de contrahẽ. empt. in xj.q.licere
emere uiliori precio q̃ res ualeat, quia uẽdens facit ſibi ipſi
iniuriam vnde conqueri non debet de alio ex quo ſimili-
ter licet contrahẽtibus utilitatem propriam procurare, ea
enim eſt cõmerciorũ conditio ut dixi. vnde Bal.in auct.
ad hæc.col.ix.ſupra de uſur.dicebat eo modo quæſita nõ
eſſe reſtituenda, ſed hęredibus tute poſſe relinq, quia quũ
acquiſitum habeat in ſe conſenſum non eſt naturali iure
prohibitum, ut per Cano in. c. quia plerique.de immun.
eccl.de quo plenius & aliter.j dicam Poſt abſolutum ue-
ro contractum non licet ſecum contrahentem decipere.l.
pen.in uerſi.ſancimus.ubi not per Scribẽ.ſupra de pactis.
Ampliatur tex.noſter & prædictum not.j. ut per Iaſ.
in.l. ij col. lviii. uerſi. inter cætera.nu. 176.j.de iur.emph.
& dicemus j. in.xxvij.q Secundo ampliatur etiam q
interueniſſet geminatus conſenſus in contractu emptiõis
& uen.ut p Dec in cõſ.l x. ad fi.cũ allegandis.j.ad fi.v.q.
Tertio amplia ut pulchre per bal in.l.j.per illum tex.j.
ſi maior factus & Barb.in.d.c.cum dilecti.col.iij
Poteſt etiã aliis modis ampliari ex his quæ dicemus.j.
in materia maxime in q̃ſtionibus. Limitatur prædicta
concl.ex tex.ſumpta multifariam.Et primo ✠ in uſuris re 9
cõpenſatiuis licitis & hodie etiam permiſsis ut reſcindatur
pmiſsio ſi uſuræ nõ ſint meritis æquales & ſic paritas da
to q exceſſus non ſit ultra dimidiam i a contra Sali. limi-
tando hanc.l.nr̃am tradunt Iaſ.& Deci.in l petẽs.col.vij.
ſupra de pac.ubi rationẽ aſsignãt, & ſequuntur alii mod.
ego dico q reſcinderetur talis pmiſsio etiam ſi in obolo
excederet, reſpectu exceſſus, quia ceſſaret rõ recõpenſatio-
nis ppter quam dicta uſura pmittitur imo non eſt uſura,
& ſoluta ultra merita etiã ex cõtractu iurato repeti poſſet
c.j & c. debitores de iureiur. Secundo limitatur pdicta
conclu.in eccleſia & eccleſiaſticis perſonis quæ in ſuis con-
tractibus ✠ non debent fraudem facere, nec laqueum pxi 10
mo tendere.glo.in c.hoc ius.x.q.ij.c.j. de aliena. feud.c.de
uiduis.xxxvij.q.i.c.per tuas.ubi Abb not.de dona doc.
in.c.in ciuitate.de uſur in.c.cum cauſa.de teſti. Barth Ve-
ronẽ.in trac de ſimul.contrac.fol iij in.ii.pſumpt.& Pan-
taleon Cremenſis hic in.xxxv.col. ſuæ repet papiri denti-
gratiue quum curſim procedat tranſplantando dũtaxat
dicta aliorum.Sed oppo uerius eſt & teneñ ut hic p Pau.
de caſt.in.ij.col.Barb.in conſil.lxvii.lib.iiii.Deci.in.d.l.pe.
in.iii.not.& mod.in.c.cũ dilecti.col.v.de empt. & uen qa
illa rõ non adhibendi fraudem in ſuis contractibus locum
habet etiam in aliis perſonis, quia dolo aut fraude non de
bet quis alium decipere d l. ſi uoluntate & pãlleg. uerſic.
ſancimus.nec debent eſſe deteriores clerici q̃ laici quã con
cluſionem indubitati iuris eſſe.puto quũ de hoc iura ſint
aperta in.c.cum dilecti & in.c.cum cauſa.pall quæ loquũ
tur in eccleſia & eccleſiaſticis pſonis & idẽ determinãt qd
.l noſtra oĩa tñ intelligenda ſunt dolo fraudeque ceſſanti-
bus ut late infra dicam. Nec refragatur pdictis ✠ q læ-
ſio re ipſa contingens deceptioni doloſæ æquiparet.l ſi
quis cum aliter ff. de uerb.obl.ſed doloſa reſcinditur.l. ſi
dolo.j.eo.ergo.& illa q̃ re ipſa contingit intra dimidiã, qa
arg.claudicat nec pcedit in læſione citra dimidiã iuſti pci
contingente, ſed ſolum qñ eſt ultra dimidiam. Abb.in.d.
c.cũ cã.col.ij.de empt & uen.Pau.de ca.in.d.l. ſi quis cum
aliter.& mod.in.d.c.cum dilecti.col.vi.per adducta ibi p
eos. Tertio limitatur pdicta conclu.ſm quã non curat
de læſione intra dimidiã iuſti pcii conſiſtente ✠ ut nõ pce-
dat in bono uiro, nec in cõſciẽtia q̃ idẽ eſt qd bonus uir.ut
poſt Ant.de but.Abb.& Ioã.de ana tradunt Iaſ. aquenſ.
& Cur in.d.l.pe.atteſtantes cõem.& Cepol.in trac.de ſi.
cõtractũ loc.pall.Deci.conſil 111.col.v. mod. Brixien. in
eorũ.iiii.cautela & Archiepiſcopus Flor.in.i.pte ſummæ.
tit iii.c.x.ubi de conſcientia plene tractat. Et q bono uiro
non conueniat deceptio eſt glo. famigerata.in l. ſp in con
tractibus ad fi.ff.de reg.iur cũ aliis adductis. p Deciũ in cõ
ſil palle.col.i.per quam glo.Ioã de ana.relatus p Iaſ.Deci.
& alios palleg.dicit ſe retractaſſe quendam contractũ cele
bratũ cũ quodam epiſcopo ſm pdictos terminos in loco
Ferrariæ, ubi dicit ſic conſului e & obtinuiſſe dando pra 20
cticam q taliter uſus citra dimidiã iuſti pcii faciat põnes cũ
iuramento quẽadmodũ aduerſarius qui ſecũ cõtraxit erat
& eſt de pſenti bonus uir quod ueriſimiliter conuentus
nõ negabit & tũc, quia bono uiro deceptio nõ conuenit
retractabitur.dicit Ioã.de ana.cõtractus aut emptor iuſtũ
pciũ ſupplebit.ſeqr ſimplr Cur.in.d.l.pe.col ii dicens fo-
rũ conſcientiæ in hoc differre a foro contentioſo, et ſm ius
canonicum Sed pdictam limit de bono uiro, reprobãt
Barb.in pall.conſ.lxvii Fel.in c.ſi.col iij.de pſumpt. Dec.
in.d.l pe.& in.d l ſp in contractibus.& in c i.col.vij.in iij.
cõcl Abb.de cõſt.& Ant.burgos. in.d c.cũ dilecti.col.v.
& ſp arbitratus ſum pdictã cõcl.Ioã.de ana. alienã a ueri-
tate ac recipiẽdã.Primo quia dictã glo.pall.l.ſp in contra-
ctibus iure nõ probat.ergo &c.vulg.l. illã.j. de colla nec
dicit

dicit illa glo. ſupplendū eſſe in foro cōſcētioſo quod deeſt
iuſto precio. Secūdo per tex. in. c. cū dilecti. & in. c. cū cau
ſa præalleg quæ loquuntur in eccleſia & eccleſiaſticis per
ſonis quas īter bonos uiros nō debere cōnumerari ſeqret
de neceſſitate ſi diceremus iura iſta nō hēre locū i bono ui
ro. Tertio qa fateri oporteret diſpōnē legis noſtræ cū aliis
præalleg. ꝓ malis eſſe poſitā & in bonis uiris non habere
locū quod quā abſurdum ſit dicere & ſentire ridiculū ne
mo eſt ꝙ non uideat, ideo penitus fugiendum. l. nā abſur
dum ff. de bo. lib c. cū inter. ubi late Deci. in not. de excep.
& aſſerta practica Ioā. de anan. captionē continebat & di
ctis pōnibus tanq̄ captioſis non erat reſpondendum. ut
per Iaſ. & Deci in. d. l. pe. loco præal. & prius per Fel. in. c.
ſi. col. iij. de præſumpt. unde merito Barb. in prealleg. cōſi.
lxvij. col iij. dicit ſalua pace Io. de ana. Verū non eſſe ꝙ iu
dicatum fuerit ut ipſe teſtatur: imo in prima inſtātia illius
cauſæ fuiſſe oppoſitum ſententiarum, & ſecundū conſiliū
23 ipſius Barb. De iure diuino & in foro conſcientie ✠ qui
eſt animi iudicium quod ſoli deo pertinet, & aliis eſt ab
ſconditum quum de occultis nō iudicent iura d c. in ciui
tate de vſur. & . c. a nobis. de ſent. excō. in quo quidē foro
conſcientiæ nō manū, ſed cor reſpicit & interrogat deus.
c. ſi quid inueniſti. xiiij. q. v. ꝓpter quod theologi forū pe
nitentialē conſiderantes iudicant, vt deus iudicaturus eēt,
ſola facti veritate inſpecta, ita eleganter Bal. in l. ſi. col. ij. ſ.
de iur. delib. & conuenit ac adaptatur forus conſcientiæ
iuri naturali, ut p Barb. in præal cōſi. lxvij ad ſi. iii. colū.
Scribentes in hoc articulo uarii ſunt, & materia periculo
ſa ſecundū Aret. in. d. c. cū cā. col. antepe. de teſti. Dec. in. d.
l. pe. col ii. ſupra de pac. Are. in d. c. cū cā. ſol vlt. Barba. in
præal conſi. lxvii. Dec. in. d. l. ſemper in cōtractibus. & in
c. i. col. vii. in. iii cōcl. Abb. & Crot. in c. ut animarū. de cō
ſti. in vi. poſt Inno. Bal. Pet de anch & multos alios tenēt
talē contractū non eſſe damnatū, nec reprobatum in foro
conſcientiæ & contrahentes tutos neque teneri ad aliquā
reſtōnem, quia conſcientia nō eſt læſa & qa talē deceptio
nē permittunt Canones quorū finis eſt conſcientiæ & ſa
luti animarū conſulere c ſi. de p̄ſcri. & . d c. ut animarū, cū
aliis per præfatos alleg & p Curt. in tract. de cōſue. ſuper
c. ſi. in xxxiiii col. nā ſpiritu ſancto ſuggerente ſcripti ſunt
24 Canones. c. ſi quis diaconus. l. diſt. * immo & leges ciui
les diuinitus promulgate dicuntur. l. ſi. ad ſi cum gl. ſuper
verbo diuino. j. de p̄ſcr long. temp. l. ii. ff. de leg. ibi donū
Dei. plene Barb. in conſi. i. col. ix. & pen uol i & cōſi. liiii.
col. v in eo. Fel. in. c. in omni. col. ii. de teſti. & in. c. i. colū.
xiiii. de cōſti. ubi Dec. vii & prima in rub. ipſius tit. & Iaſ.
in. l. nemo pōt. in. ii lec. in. xviii. col ff. de leg. i. ſequitur ne
ceſſario prædictū contractū de iure diuino non eſſe repro
batū, & taliter cōtrahentes in omni foro humano & diui
no tutos eſſe. Sed Iaſ. aquen. Cur. & alii quos in prin. iii.
lim. retuli oppoſitū tenent communē ita ſe habere atteſtā
25 tes, ſed hoc maiorē exigit indaginē & diſcuſſionē ✠ Ea
propter ꝓ enucleatione facio quatuor principales cōclu.
per quas materia vt puto dilucidabitur & clara reddetur.
Prima cōcluſio in cōtractu empt. & uen. ſimilibusque
doloſa & fraudulenta deceptio prohibita eſt etiam ſcdm
iura ciuilia, l. & eleganter in prin. & . §. i. ff. de dolo. §. ſi. cū
gl l. itē ſi precio. ff. loc & . l pe. in verſ. ſancimus. ſupra de
pac. Io. de ana. in. d c. in ciuitate. col. iiii. Are. & Fel. in. d. c.
cū cā col. v. & vlt de teſt. Summa Ang. in verb. emptio.
Dec. in. d. l. pe. col. ii. & Caieta. in ſummula in verbo eme
re. & iura permittentia cōtrahentibus circūuentionē ſeu
circūſcriptionē loquuntur de læſione re ipſa interueniē
26 te ex induſtria negociatiua ✠ nō de deceptiua, quæ ꝓue
nit ex furtiua rerū occultatiōe ex falſa perſuaſione, ex do
loſa diſſimulatione, uel ex ſubiecti corruptione, & ſic in
ſubſtantia qualitate, uel quantitate in quouis foro illicita
eſt & reprobata ſecundū Bal. hic in. i. col. & ſcrib. p̄al. do
lus. n. ſuus non debet alicui lucro eſſe nec fructum ferre. l.
itaque fullo. ff de furt. l dubiū. infra de repud. Eſtque adeo
legi exoſus p̄dictus cōtractus emp. & uen. illicitus ꝙ uē

dítio nulla eſt ipſo iure dolo dante cām contractui; utpu
ta qñ non uenditurus dolo inductus fuiſti ad uenden. ſed
ſi in cōtractu inciderit, ut qñ ad uendē. alias paratus mino
ris uendere inductus doloſe fuiſti tenet quid cōtractus,
ſed ad ſupplementū iuſti p̄cii agitur d. l. & elegāter cū gl.
& Bar. tradunt Abb. & alii in. d. c cū dilecti facit. §. ſi uēdi
tor. l. iulia. ff. de act. emp. ✠ Et quicqd dicat ſum. Ange. in 17
uerbo dolus §. cū ꝓ nono dolus dedit cām cōtractui em
ptor nō habet facultatē ſupplēdi iuſtū p̄ciū ſecundū Pau.
de ca. hic col i. nec mirū, qa ut dixi cōtractus eſt ipſo iure
nullus, adeo ꝙ etiā nulla læſione interueniente uolente ac
petēte decepto p dolū contractus reſcinderetur ut not. in
d. l. & elegāter. nullitas. n. uel reſciſsio cōtractus fauore do
lū paſsi cauſatur ut p Abb in. d. c. cū dilecti. col. ſi. Quæ cō
cluſio in foro conſcientiæ clarius ꝓcedit, ✠ qa adhibere 18
fraudē ad hoc ut aliqd plus iuſto p̄cio uendatur peccatū
eſt, qa contra p̄ceptū charitatis & cōtra l. iuſtā fundatā in
eo principio qđ habetur Matth. vii. & i c. humanū genus.
i. diſt decreti quæcunque vultis faciant uobis hoies facite
& uos illis. Præterea illud qđ eſt contra mediū & æquale
iuſtitiæ cōmutatiue iniuſtum eſt & peccatū, ſed adhibere
fraudē, ut aliqd plus iuſto uendatur eſt cōtra medium &
æquale iuſtitię cōmutatiue ergo peccatū. Maior patet ex
diffinitione peccati qđ eſt in obſeruantia mandatorū Dei
ſecundū Theologos. Minor etiā patet, qa defraudās plus
habet & defraudatus minus inter quæ mediat ęquale.
Hinc Apoſt. ad Theſſalo. c. i. & ibi in expōne collígit. Ni
co. Lyra ne qs inqt circūueniat in negotio fratrē ſuū, qm̄
de his oībus uindex eſt dominus. Quo ergo ibit anima
mercatoris. Secūda principalis concluſio deceptio ꝓue
niēs ex induſtria negociatiua. ſecundū iura p̄all. Licita eſt 19
& contrahētes tuti in foro cōſcientiæ. ✠ ſcdm Inno Bal.
Pe de anch. Are. Barb. Deci & p̄all quæ cōc uſio quāuis
humano iure ꝓcedit per iura p̄dicta, in foro tñ conſcien
tię, non ꝓcedit, nec eſt uera Et decipiens ad reſtōnem te
netur quum de iure diuino nō liceat rē ſuam etiā ſine frau
de alicui quantū poteſt uendere aut quāto minus pōt ab
alio emere & ꝓximū in notab. quantitate lædere quo mi
nus habeat q̄ habere debet, ut p Ioā de ana. in. d. c in ciui
tate, col. iiii. Iaſ. Aquen & Curt. in. d. l. pe. col ii atteſtās cō
munē. & eundē Cur. in. l. p̄cibus. col. iii. infra de impu. &
aliis ſubſt. & Ant burgos in. d. c. cū dilecti. col vi ſed me
lius p theologos quorū hæc eſt Sarrago. videlicet Scotū
in. iiii. ſentē. diſt. xv. S. Thom. & mod. in ſecūda ſecūdæ. q.
lxxvi. cū ſeq. Auguſt. lib. xiii. de ciuit. dei exēplificantē in
illo qui dedit iuſtū preciū libri ei qui p ignorantiā minus
petierat. & p Caiet. in ſummula in uerbo emere, & in uer
bo emptio. Faciunt quæ dixi in p̄ced. concluſ de p̄cepto
charitatis, adducendo etiam dictum Apoſtoli ad Theſſal.
4. de fratre non circūueniendo. Emptor igitur et uenditor
20 * ſecundū ius diuinū & in foro conſcientiæ debēt eſſe cō
cordes in uoluntate iuſta honeſta & rationabili ſecundū
Augu. loco p̄all. Præterea emptio & uenditio ſcdm le. ꝓ
cōmuni utriuſque utilitate introductæ ſunt. l i. ff. de cōtra.
emp. & tradit Philoſo. Polit. 1. quod autem pro commu
ni utilitate, introductū eſt nō debet magis in grauamen
unius q̄ alterius eſſe qđ abſurdū ſequeretur ſi plus iuſto p̄
cio res uenderetur. Rurſus qa illud quod tollit ęqualitatē
iuſtitiæ commutatiuæ iniuſtū eſt & mortale ſecundū p̄all.
niſi quid minimū ſit, vel indeliberatū, ſed qui plus iuſto p̄
cio uendit æqualitatē prædictam tollit, qa quantitas rei
uenditæ menſuratur ſecundū precium datum. d. l. i. ideo ſi
precium excedat quantitatem ualoris et æſtimationis rei,
uel ecōtrario tollitur dicta ęqualitas iuſtitię, quod eſt pec
catum, facit tex. in. c. hoc ius, cum gl. x. q. ii. Nec obſt. ꝙ
dictus contractus in quo eſt talis deceptio toleretur pmitta
turque. l. canonica, qa nō ſequitur neceſſario, ergo & in fo
ro poli uel cōſcientiæ, ut infra dicā, aſſignata rōne diuerſi
tatis. Itē non repugnant quæ ſcribunt Are in. d. c. cū cā,
col ſi. & Barb. conſi. lxvii. col. iii. ſupra alleg. ꝙ ex quo lex
poſitiua cōcordat cū æqtate naturali, attēdi debeat etiā in

foro cōſcientiæ, ut per eos. & Ab. in c. quia plerique col. ii.
&. iiij de imu. eccl. & Dec. in. c. j. ſol pe. de conſti Quia re-
ſpondetur non eſſe uerū naturalē ęquitatem id ſuadere,
immo oppoſitum dictat l nam hoc natura. ff. de condit.
inde. Ius enim naturale ſemper bonū eſt & æquum. c ius
naturale ubi Card. alex in ij col diſt. j. Eſt enim inclinatio
hominis ad bonum ſcdm naturalē rōnem quę eſt ſibi ꝓ-
pria, ut ibidem notant Archid. & Card. & in principio
decreti quod tibi non uis &c ut habetur Matth. 7. & de
hac naturali æquitate quæ cum iure diuino concordat. c.
humanum. j. diſt. intelliguntur allegata ſuperius Iura autē
dicentia licere naturaliter. contrahentibus in precio empt.
& uen. ſimiliūque contractuū ſe inuicē circūſcribere & deci
pere, nō loquunē de illa naturali æquitate pura & quę cū
21 iure diuino concordat, ſed de negociātium uotis ad uitia
& malū per naturā deprauatam inclinatis, iuxta tex in. c.
omnis ętas. xij. q. j. & in c. procliuis. xx q. iij. * ſi quidē na
turale eſſe dupliciter cōſideratur uno mō ſicut ex princi-
piis naturæ, ac neceſſitate cauſatum ut moueri ſurſum eſt
naturale igni alio modo conſideratur ac dicitur naturale
id ad quod natura inclinat, ut per ſanctū Tho in. 4. ſent.
diſt. xxv. art. j. Emptor ergo et negociator a natura depra
uata ad malū inclinatus uili precio uellet emere uenditor
rigido magnoque uendere nō ꝙ æquitas naturalis & pu
ra id ſuadeat immo ut dixi oppo. dictat quia nemo uellet
ſuū ſibi uſurpari, aut aliquid carius ꝗ̄ ualeat uēdi, ut dicit
S. Tho. ſcda ſcdæ. q lxxvij. art. j. Si quis igitur cognoſcēs
gēmam precioſam de manu ruſtici nō cognoſcentis quid
teneat uili precio emat, ſimile eſt ac ſi aurum pro aurical-
co ab ignorante uenditore emeret, ideo peccat & ad reſti
tutionē tenetur, ut per Caie in ſummula in uerbo emptio
niſi ambo rei ualorem ignorantes fortunæ ſe cōmitterent
quia bona fides utriuſque et uoluntas cōmutandi cū incu
ria diſcuſſionis licite dñium transfert. Et ſimiliter ſecundū
eum ſi emptor gēmæ preciū cognoſcat et moneat ruſticū
ꝙ ſine ſcrupulo & cū bona cōſcientia intēdit emere dato
ꝙ aureos mille ultra preciū datū ualeret explicando ꝙ ꝓ
nato habeatur, quicquid amplius eſt ultra preciū conuen
tum nō uidetur iniuſte emere inquit ex quo dñs rei cū ꝓ
teſtatione monitus non curat rem ſuam diſcutere propte
rea forte quin non emit, ſed inuenit, & emptor nō tenet
ei explicite affirmare quantū ualeat quum ab aliis id poſ-
ſit exquirere & ſcire. Conſidera tamen ſi id in cōſciētia ſit
tutū, quia non diligit proximū ut tenetur & cōtra charita
tem agit. quum id ſibi fieri nollet aut accidere iuxta prædi
cta & notata per Arc. in. c. cū cauſa. col. v. de teſti. & aliis
in locis ſup̄ alleg. Et hoc maxime in ruſtico groſſolano &
aliis indiſcretis perſonis, quia deficeret unū de requiſitis ad
22 facien. ꝙ contractus ſit licitus. videlicet ꝙ uendēs ſit pru-
dens alš magna mentis leuitas illicitū reddit contractum
ut j. dicā. Eſt ergo differentia * in prædictis etiā ſm Ca-
nones inter forum contentioſum, & forū conſcientiæ, ut
ſæpe alibi in multis caſibus, ut per Feli. & mod. in. c. fi. de
præſcripe. & in. c. uigilanti. col. fi. eo tit. Iac de ſctō Georg.
in tract. ſeu. in uerbo & ꝓmiſerunt. col. iij. Summā Ang.
in uerbo lex. § iiij. Dec & alios in c. qm̄ contra. in glo ſup
23 uerbo negligentia. de proba. & mod. Tau. in tract. p̄ſcrip.
in ſol. xxx q. ij. Sed operæpreciū eſſe inquirere ac uide-
re rōnem diuerſitatis ſeu differentię. * Cur in foro cōſcien
tiæ talis cōtractus & deceptio reſpectu precii non permit
tatur, ſecus tamē in foro cōtentioſo, etiā ſcdm Canones. S.
Tho. ii. ij. q. lxxvj. artic. j. & beatus Bern. Sen. in tracta. de
uſur. ſermone. xxxv. arti j. c. ij. dicunt humanā legē popu
lo dari in quo multi ſunt a uirtute diſcedentes, non autē
dari ſolis uirtuoſis: ideo prohibere nō poſſe quicquid eſt
cōtra uirtutem, ſed ſufficit prohibeat ea quæ humanā de
ſtruūt cōiūctionē alia q̄ſi licita hēat nō, qa ea approbet, ſꝫ
qa non punit. ſic ergo, hēt quaſi licitum penā nō inducēs.
Si abſque fraude uēditor rem ſuā ſupuendat, aut emptor
uilius emat: niſi ſit nimis exceſſus, quia tunc lex humana
ad reſtitutionē cogit iuribus præalleg. ſed lex diuina quæ
non ſolū datur populo, ſed oībus uirtuoſis nihil quod ſit
uirtuti contrarium impunitū relinquit unde ſecundum le
gem diuinā reputatur illicitū ſi in emptio. & uen. iuſtitiæ
æqualitas nō ſit obſeruata pluſque habens tenetur cōpen 24
ſare ei qui dānificatur eſt ſi dānum notabile ſit. * modica
enim additio uel detractio æqualitatem iuſtitiæ nō tollit:
ut dicunt præalleg. theol. Cepol. loco præal. & Arc. in. d.
c. cum cauſa col. pe. de teſti latiuſque. j. declarabitur. Nec
refragatur ꝙ in c. cū dilecti & in. c. cū cauſa. de empt. &
uen. Canones talem contractū approbent quando læſio
citra dimidiam iuſti precii conſiſtit ergo non ſolū impuni
tum id dimittit, uerū approbat. Quia reſpō. ꝙ lex canoni
ca non approbat ea quæ ſunt contra uirtutem & ſic dece
ptionem tamen ne impediātur humana cōmercia & mor
talium conuerſatio deſtruatur permittit cōtractum, ut li
citū quāuis læſio aliqua ex eo emergat de qua rōne præ-
dicta non curauit. Dicit quoque Caieta. loco pręallega. ꝙ
emens minoris iuſto precio citra medietatem licet de iure
ciuili licite faciat: non tamen de iure diuino permiſſiue ſi-
quidē ait humano iure dicitur id licitum eſſe citra dimidiā
iuſti precii, ſed lex dñi immaculata eſt, ſcdm quā mortale
eſt ꝓximū in quauis notabili re lædere, uoluit allegare il-
lud Matth. 7. qd tibi fieri non uis &c. & 22. de dilectione
proximi quæ dilectio non ſolum eſt in corde ſeruāda, ſed
etiā opere exhibēda. Iob. ca. 3. Nō diligamus uerbo neque
lingua, ſed opere & ueritate. Cui autem dubium ꝙ nollet
quis in precio decipi, aut notabiliter re ipſa lædi. ergo nec
ipſe aliū eo mō lædere debet Quia igitur in materia pec-
cati lex cedit. Canoñ. c. fi. cum not de præſcrip. ſi læſio fue
rit citra dimidiā ex ꝓpoſito tñ & cum intentione emendi
ſeu ſoluendi minus iuſto precio reparabilis eſt in utroque
foro ſi cōſtat de deceptione alias in foro cōſcientiæ tantū
ut per mod. in. d. c. cum dilecti. col. vij Ex quo ſequeretur
correctam tunc eſſe diſpōnem legis noſtræ, ac l. & ſi uolū
tate. cum. l. nō idcirco. j. eo. in foro contentioſo, ubi de ꝓ-
poſito uoluntateque prædictis appareret faciunt quæ di
xi. ſupra in. j. q Bar. in relatione ſecundę opinionis referen
do deciſionē Alex. de pręſcript. Et quando de mente ac ꝓ
poſito prædictis cōſtaret & ſic de peccato non ꝓcederet
ca cū dilecti &. c cum cauſa præalleg. Sed ſolūmodo qñ
nō cōſtat, quia lex cano. non nutrit peccatum, ſed ꝓhibet
quoad poteſt præalleg c. fi. c ut aiarum de conſtit in. vj.
c. erit autē lex. iiij. diſt. & c. non remittitur. de re. iur. in. vi.
ſed inſpecto iure ciuili qd bonum publicū dūtaxat cōſi-
derabat & ille erat finis eius, ſed finis iuris canonici eſt ani
marū ſalus ut dixi eaſque in deū dirigere c. cum cōtingat.
cum glo. de iure iuran. & poſt Abba tradit Cur. in tract.
de conſuetud. poſito ſuper. c fina in. xxxiiij. col. ideo nimi
rum ſi diuerſimode caſum iura determinant. Sed ꝓ in 25
telligentia quæro * qd ſit uerū & iuſtū precium rei oēs cō
ueniunt, ꝙ ſi a. l. uel ſta. ſit taxatum illud erit uerū & iuſtū
preciū, a quo diſcedere nō licet arg. tex in d. c. erit autem
lex & l. ꝓſpexit. ff qui & a quib. Si uero precium non ſit
certum, neque a. l. aut ſtat. taxatum tunc iuſtum precium
rei dicetur illud, quod nunc hic ſub hoc modo uendendi,
ſeu emendi cōiter inuenitur, ſiue loquamur de re mobili,
ſiue de immobili, quāuis in probanda æſtimatione rerū
immobiliū alius modus, & alia tradatur forma ut j. dicet
res tantum ualet, quantū cōiter uendi poteſt. Et prædictā
concluſionē ſequuntur cōiter docto. in. l. precia rerū ff ad
l. falcid. in. §. ſi quis agens inſtitu. de actio in §. ſi hæres. l. j.
ff. ad treb. Cano. in. c. j. de emptio. & uen. Cepol. de ſimul.
contract. ſol. 4. Arc. & Feli. in. d. c. cum cauſa. de teſti. ſum
ma Ang. in uerbo emptio. §. vii. Caiet. in ſummula, in uer
bo emere. Matt. de afflict. in deciſio. regni. cccxvj. Quæ cō
cluſio probatur clare in iuribus præalle. uidelicet in l pre-
cia. in. §. ſi hæres. & in. d. c. Ita ꝙ ſi Romæ puta res aliqua
ultro uenditioni expoſita, ſiue ſubhaſtādo, ſiue per pro-
ſonnetas non inueniat emptorem ultra quinquaginta da
re uolentem, tū quia uileſcunt merces oblatæ, tum qa ꝓ-
pter penuriā pecuniarū pauci inueniuntur emptores, uel

quia re illa non indigent, ſeu habere non curant, tunc iu-
ſtum precium, illius rei in quinquaginta conſiſtet, nec pec
cant. qui tali precio tantum emere uolunt. ❡ qua rõne quũ
poſt bella & peſtes domus, & alia prædia exiguo uendãt
precio, vel quia rara eſt pecunia, aut non inueniũtur, em
ptores taliter ementes nõ peccant, pariter trãſeunte aliqua
naui res uilius q̃ ualeant emunt, quia tũc emptores aliud
precium dare uolentes non inueniuntur tale preciũ iuſtũ
cenſebitur, ut per Caieta. loco præalleg. ❡ Illud aũt ſcien-
26 dum eſt, ✠ ꝙ iuſtum preciũ rei ſecundum theologos non
conſiſtit in indiuiſibili, nec eſt pũctualiter determinatum
ſed habet in ſe aliquam latitudinem nam res præciſe decẽ
ualere nõ poteſt ſed plus, minuſue parũ ❡ uerus itaq; ualor
rei in latitudine iſta cõſiſtit Et ſic magis in æſtimatiõe qua
dam, quę æſtimatio per cõem opĩonem. non eſt omnino
certa quum poſſit cõmunis opinio errare, nec modicus
exceſſus inæqualitatem iuſtitiæ cõmutatiue inducit ❡ Ideo
ad reſtitutionẽ illius modici quis non tenetur etiam in fo-
ro conſcientiæ, ut per Scotum & Moder in. ij. qõ. xv. di-
ſtin. quarti. S. Tho. in ſecunda ſecundæ quæſt lxxvij. Caie
ta. in ſummula in uerbo emptio. & Aret. in. d. c. cum cau
ſa col. ij de teſtib. ❡ aliud eſt ſecundum Legiſtas, & Cano.
propriæ in materia noſtra, ſcd̃m quos precium conſiſtit
in indiuiſibili, ut dicetur. j. in. xiiij. qõ. j ❡ Tertia concl'o eſt
27 ✠ leſio cõtingens citra dimidiam abſq; dolo & propoſito
dãnificandi proximũ nõ eſt illicita, nec curatur de ea in fo
ro contentioſo, nec in foro cõſcientiæ. ut hic, & in c. cum
dilecti & in. c cum cauſa præalle & eſt cõis etiam pœnes
theologos, poſito etiã ꝙ quis ſciat, & cognoſcat ueram
28 rei æſtimationem nõ conſtituit in mala fide, ✠ quia poſtq̃
ſemel ſine peccato dñium rei trãſlatum eſſe licite, quãuis
inde ſcientia pluris ualoris rei ſuperueniat non obligatur
ad reſtitutionẽ, quia conſcientia nõ eſt læſa, & probatur
per ſimile præſcriptionis ſemel completæ, quã malefidei
ſuperuenientia non uulnerat, nec inficit ſecundũ cõẽ opi.
doctorum in. c. uigilanti. & in c. fin. de præſcrip. pro qua
concluſione ultra theol. in locis præalle. uide Aret. in. d. c.
cũ cauſa col. antepe de teſtib. Deci. in l pe. in. iii. not. ſupra
de pac. & in. c. j. col. vij. in ſecunda cõcluſ Abba. de cõſtit.
Mod. tau. in trac. præſcri fol. xvii in. ix. queſt. & Mo. in. c.
cũ cauſa col vi. & vij. de empt. & uend. ❡ Cõfirmatur ele
29 ganter prædicta concluſio, ✠ altius tñ exordiendo domi
nia rerũ non ſunt diſtincta in. l. naturæ. neq; in. l. diuina. ita
ꝙ aliqd diceretur meũ, uel tuũ, intelligendo in ſtatu natu
ræ integrę, ſiue in ſtatu innocentiæ, & ante peccatũ ſcd̃m
theologos, ut per S Tho. in prima parte quęſt. xcvj artic.
j Archid. & Cardi alexan. in. c. ius naturale. col. iiij. prima
diſtin. Dec. in quo quidẽ ſtatu innocẽtię oẽs fuiſſent æqua
les in dñio, & omnia cõia, neq; fuiſſet meũ & tuum id qđ
duabus rõnibus ex parte pacificæ conuerſationis, uideli-
cet & ex parte ſuſtentationis. ſubtiliter probat Scotus in
iiij. ſenten diſt. xv. quæſtio. ij. ſed ex corruptione naturæ
& poſt peccatum per iniquitatẽ alius dixit hoc eſſe ſuum
& alius aliud ſicque facta eſt inter mortales rerũ & domi
niorum diuiſio, ut dicit text. in. c. dilectiſſimis. xij. quæſt.
j. & in. c differt. cum ſeq. quo iure. viij diſtin hinc Apoſt.
ad Roma. vij. inuenio inquit aliam legem in mẽbris meis
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in le-
ge peccati, ideo caſtigo corpus meũ &c præceptum ergo
illud de habendo omnia cõia. de quo in præalleg. c reuo-
catum fuit poſt lapſum primi parentis. propter pacem in
ter mortales habendã, quum mali & cupidi ultra q̃ ſibi
neceſſarium foret occuparẽt etiã per uiolentiã, q uiolenta
rerũ occupatio cepit a Nembroth robuſtiſſimo uenato-
re, & hominum oppreſſore. c non eſt peccatum. diſt. vj.
& Geneſ iiij. vi. & vij. & tradit Fran. de mairone, in. iiij.
ſenten. diſt. xvj. Sicque optimo iure reuocatum eſt præce
ptum de habendo omnia cõia poſt peccatum & uiolentã
rerũ occupationem, & inſtituta politia humanæ imperfe
ctioni conueniens, ſm Ariſt. & præalle. Archid. & Cardi.
alexan in. c. ius naturale. col. v. diſt. j & in. c. differt. alias di
ſtincta. viij. diſt. & ſic lege humana ✠ conſuetudine, uel iu- 30
re gentium actualiter facta diuiſio, ut in iuribus præalleg.
dicitur, iure tamen diuino poſt deſtitutam naturã, & pec
catum primi parentis fuit diuiſio rerum, ac proprium, &
dominia, iuxta pręceptum decalogi alienam rem non cõ
cupiſces, tradũt glo. & doct. in. d. c. ius naturale. ubi Card.
alex. col. v. poſt Scotũ & alios theologos, ponit de Abra-
ham & Loth primis parentibus, qui habuerunt dominia
& diuiſas poſſeſſiones, tradíturque. iiij. Geneſis in expoſi
tione addita de Lamech, ✠ qui ſuas uxores conuenit corã 31
Adam qui erat pater & iudex eorum, quia debitum ei
reddere nollebant, ex quibus apparet, ꝙ etiam ante dilu
uium erant iudices & dominia propriaque poſſidebant
poſt peccatum. Creſcente uero hominum malitia per cõ-
ſuetudinem, & l. humanam, deducta præcipue ad actum
& approbata uxorum filiorum, dominiorũ cęterarũque
rerum diuiſio. Meum ergo & tuum, & dominium pro-
prium mõ ſupra declarato inſtitutum eſt l. humana. in na
turali. l. fundata, & ſic in ꝑpoſito tranſlatio dominii non
obſtante læſione prædicta, abſque animo decipiendi pro
ximũ contingente auctoritate l iuſte facta iuſta eſt ita ut
non poſſit inde infringi. ſi enim lex iuſta potuit prima do
minia, meumque & tuum determinare, quũ habeat ean-
dem auctoritatẽ poſt diuiſionẽ dñiorũ, q̃ antea per ean-
dem cauſam, & eundem finẽ poteſt iuſte transferre domi
nium in me, licet alteri fuiſſet appropriatum, & ita fieri de
tuo meum & econtrario. ex quibus apparet cõclu. tertio
loco lactam iure optimo, ſanctæque procedere. ❡ Quar
ta concluſio contractus emptio. & uend illicitus eſt in fo
ro conſcientiæ, quando læſio procedit ex ignorantia, aut
leuitate mẽtis aperta, ſiue præſumpta, uel ex qualibet ma
gna neceſſitate, ex qbus cognoſci poſſit contractum non
procedere ex mera & gratuita uoluntate. nam talis læſio
quæ conſiſteret in emẽdo, aut uendẽdo pluris, minoriſue
non ſolum eſt contra iuſtitiã, ſed contra charitatẽ & pieta
tẽ, licet ex utriuſque partis uoluntate ꝓcedere uideatur.
Prædictis autẽ ceſſantibus ✠ licitũ ẽ etiã in foro cõſcien 32
tiæ quantum poſſumus uẽdere, fraude coactiõe, & igno
rantia ceſſantibus, modo ille qui plus debito uendit, aut
emit, donare poſſit argu tex. in c. ij de donatio. quod. n.
ultra eſt, uel deeſt, uidetur donatum arg. tex. in l. donari
ff de reg. iur. l cãpanus. ff. de ope liber & l. cũ donationis
ff. de contrahen. empt. nã ſcienti & conſentienti non infer
tur iniuria, neque dolus. l. cũ donatiões ſuꝑ de trãſa l. uẽdi
tor. cũ glo ſ. eo. c. ſcienti de reg. iur. in. vj. tradunt Abba.
& alii in c qa plerique. de immu. eccleſ Mod. in. d c cũ di-
lecti. col. v. & ſequ Quã quidẽ concl'onẽ firmant Cepol.
poſt alios per eum relatos in tract. de ſimul. contract. fol.
iij & iiij. & poſt Tho. Scottum, & alios theolog. ſumma
Ang. in uerbo emp. § vij. Caie loco præal. quæ nota ad
limi. eorum, quæ in ſcd̃a conc one dicta ſunt, in uendente
rem alienã præſumitur ignorãtia æſtimationis rei l. ſi. ad
ſi. ff pro ſuo ſecus in uendente rem propriam, q eius æſti-
mationẽ præſumitur ſcire. l. quiſquis. ſ eo præterquam in
muliere minore ruſtico & ꝓdigo, in qbus ſcientia æſtima
tionis rei nõ attribuit liberalitati ſed eorum facilitati, niſi
eſſent ſagaces perſonæ, quia in tribus ꝓſcriptis pręſumere
tur ſimplex donatio, ſm Bal hic, & præalleg faciunt quę
de ruſtico ſquadrato ſcripſi, in. l. ſi qs maior. C. de tranſa-
ctio. Item non procederet ꝙ de uendente rem propriã
dixi, qñ conſtaret rem ad uenditorem ex inuentione, aut
ſucceſſione, uel alio mõ perueniſſe, & illã incontinenti di-
ſtraxiſſe. & ſic noticiã æſtimationis rei nõ habuiſſe, nec in
foro conſcientiæ, quando appareret uenditorem, ueram
noticiã rei ſuæ nõ habuiſſe, qa regula. l. qſqs. ſ. eo. fundata
eſt in ꝓſumptione, quę non habet locum cõſciẽtiæ, & ani
mæ, ✠ qñ ueritas eſt ad oppoſitũ, ut per Socl. in l. gallus.
in. §. idem credendum. col. ij. ff de liber & poſth. Aret. in. 33
c. cum cauſa. in ultima char. de teſti. & Anto. burgoſ loco

præalleg. Not.eſt etiam circa prædictum,3. requiſitū
liberæ uoluntatis,quia ſi ex neceſſitate quis emit,aut uen
dit,q̄uis ſciat verum precium,& æſtimationē rei recipiēs
non eſt tutus in conſcientia,ſed ad reſtitutionem tenet ſe-
cundum pręfatos docto.quia in neceſſitatibus nemo libe
ralis exiſtit.l.rem legatam ff de adim.lega. ſiquidem ne-
ceſſitas excludit rationem uoluntarii,ſecundū theologos
& habeť in ſumma Angel.loco præalleg. Sed obſt ui-
detur primo tex.in.l.non iccirco ⁋.eo.ubi dicitur neceſſita
tem rei familiaris non facere,ut uenditio ratione minoris
precii reſcindi poſſit.Scđo obſtat q̄đ ſcribit loco præalle.
Caieta.precium non reddi iniuſtū ex cauſa, puta quia ne
ceſſitate ductus,ac per hoc nō uendit uoluntariæ,qa ino-
pia qua ad uendeñ.quis cogitur,uenditionem non reddit
in uoluntariam,ut uerbo ſuo utar. alioqui etiam ſi rigido
magnoq; precio quis uenderet.Coacta redderetur uendi
tio,quod a ueritate eſt alienum.Reſpon.ad primum , ꝙ
procedit in foro contentioſo,ſecundum.l.ciuilem non in
foro cōſcientiæ per prædicta.Ad ſecundū ꝓcedere quan
do precium iuſtum fuit,nec in illo contigit deceptio,& ſi
ex neceſſitate uenditio facta fuerit . Cōmuniter enim uen
ditiones fiunt ob neceſſitatem,& ſequeretur abſurdum,
maximumq; incōueniens alias dictos contractus emptio
& uendi & illicitos eſſe,& in foro conſcientiæ damnatos
etiam quando precium iuſtū eſſet.Sapit igitur opi. Caie.
34 modo prædicto declarata. ⁋ Infertur ex prędictis unū
aliud ualde not.ꝙ ad hoc ut prædictus contractus emp.
& uend.Citra dimidiā iuſti precii celebratus licitus ſit in
foro conſcientiæ requiri ꝙ contrahentes nō inducant ꝓ-
pter nimiam affectionem ad contrahendū plus minuſve
dandum quia tunc contractus nō ꝓcedit ex mera uolun
tate & ceſſante coactione,ita etiam Cepol.loco præalleg.
exemplificans in libris auibus & ſimilibus,aut qa res fuit
maiorum ſuorū,argu.tex.nota.in.l.ſi in emptione.ff.de
minorib & l.libertus qui ſoluendo nō erat.ff.de bonis ꝑ
lib. Vel quando cupit quis ampliare domū,aut uiridariū
facere,iuxta ipſam domum,aut campum uicinum,ꝑpter
magnam cōmoditatem acquirere q̄đ facere ſæpe,intereſt
etiam ſupra iuſtā æſtimationē.l.ſi cui fundus.ff.de leg.ii.
ſecundum.l.ſi ciuiles licitum eſſet maiori precio uendere,
ſed aliud eſt in foro conſcientiæ,quia contra charitatem,
& p̄ceptū de dilectione proximi. Item quia affectio , aut
cōmoditas prædicta non permittit illa affectū in uera ani
mi libertate cōſiſtere,ſed magis neceſſitatē quandā indu-
cit pluris emendi.concurrit alia ſubtilis ratio reddens talē
contractū in foro conſcientiæ minus tutū , quia licet mea
interſit pp cōmoditatē,uel opportunitatem,aut affectio-
nem pluris emere,aut accipere proximus & vicinus non
debet cōmoditatē,uel opportunitatē,quę mea eſt nō ſua
mihi uendere,ſicuti dicitur in uſurario mutuāte,qui ultra
ſortē non debet quicquid accipere pro re mutuata , quæ
illius eſt,cui mutuo data fuit, & ſi aliquid ultra daretur,
uſura eſſet quia de re ſua ſolutum,ſecundū theologos re-
latos per Cep.loco præalle fol iiij.col.j.& pulchre ꝑ Are.
in.c.cū cauſa.col pen.de teſti.& lo de ana in.c in ciuitate.
col v.de uſur dicētes etiā in uia theologorū, ꝙ ſi emptor
multum ex re quā emit,iuuatur,& uendens non damni-
ficatur ultra cōem rei æſtimationem,non debet eam utili
tatem emptori uendere,quia non eſt ſua,ſed emptoris, li
cet etiam in foro conſcientiæ poſſit ei uendere damnum,
& intereſſe quod incurrit ex uenditione, puta equi uendi
tor ſentit dānum,uel intereſſe ſolidorū cētum licet æquus
non ualeat,nec communiter æſtimetur plus ſolidis quin-
quaginta pōt ipſum centū uendere,quia uenditor ꝑ hoc
ꝙ uendit,equum per accidens incurrit tantum damnum
44 & illud totum erit iuſtum precium equi,ſecundū omnes
doctores noſtros,& theologos.Ille tamen qui ex re, quā
emit plurimum iuuatur,poteſt ſponte & mera uoluntate
ultra commune precium ſupererrogare,quod ad hone-
ſtatem pertinet ſecundū præallegatos,& id bona cōſcien

tia accipitur,& retinetur quæ no.ſunt.cōiter enim contra
rium facimus,& in foro conſcientiæ tenemur ad reſtitu-
tionem illius pluris,in quo non ſumus damnificati, ſecđm
præfatos doct.o * Limita niſi uendens præmonuiſſet,
emptorem ſagacem,ꝙ ſine ſcrupulo,& cū bona cōſcien- 35
tia intendebat habere tale precium,etiam ꝙ excederet ue
ram & cōem rei æſtimationem,per ea quæ ſcribit Caiet.
in ſummula,in uerbo emptio,de quo ego dubito , quia
non ceſſat coactio,nec emptor eſt in mera,& libera uolū
tate quę requiruntur ad ſubſtantiā liciti contractus,quan
tum ad forum conſcientiæ,ſed quodāmodo extorqueť
ſibi rationibus præſcriptis.Item quia talis actio uidetur
contra charitatē & dilectionem proximi ergo illicita , ut
dixi ſupra in ſecūda & quarta concľone,& tradit in ſimi-
li Aret in.c.cum cauſa.col pe.in ſecunda concluſ. de teſti.
⁋ Notabitis tamē circa prædicta ꝑfrequentem caſum , ꝙ
ſi uēditori ob aliquam cauſam id quod uendiť minus ua
let.Emptori autē plus,licite emi poteſt res illa maiori pre
cio q̄ ſit cōe, et ſimiliter ſi uenditori plus ualet emptori 36
minus licite minoris emitur per rōnem in ſuperioribus
poſt theol.relatas,quāuis ut diximus ecōtrario uenditor
rem maiori precio.propter ſuum dānū,et intereſſe ſecure
in conſcientia uendere poſſet.Exēplum pone de prędictis
in noīe debitoris uendito , quod debitori minus ualet,qa
forte receſſurus eſt,uel in remotis degit,aut eſt homo ta-
lis conditionis,ꝙ nō æque bene & faciliter exacturus eſt,
ut ceſſionarius,quod exēplum conuerti pōt ꝓ exemplo
alterius caſus,quando cedens facilius & cōmodius poſſet
plus exigere,q̄ ceſſionarius,quia licite minori p̄cio emiť
ut pulchre poſt Bal & Sali.docet Are.in.d c cum cauſa.
col.pe.de teſtib.Optime ni fallor enucleaui cādidiſſime le
ctor,quomō intelligi debeat uulgatiſſimum illud,hacte-
nus male intellectum licere contrahentibus ſeinuicem de
cipere,alias limita.ad l.noſtram,uidebimus.⁋ in materia,
& in diſcuſſione qōnum. ⁋ Deſcendam nunc ad interpre
tationem practicabilis,& quotidianæ materiæ.l.noſtræ.
* & quia ex ordine docendi,ac ſcribendi facilius diſcipli 37
na pcipitur,ac retinetur.§ ſed cum nos.in proœ pādecta
rum.l.ij in princ.ff.de orig.iur.tradit Cardi.alex. in prin.
decreti,col.ii.Cogitabā qualē in preſenti repetitione ordi
nem me obſeruaturum conſtituerē,quo dilucidius articu
los excuterē, & inde lector quæ deſideraret ſine inquiſi-
tione magni laboris inuenire poſſet.Ad quod peragendū
Accurſius lumen iuris uiam oſtendit quem Bar.dux & au
riga noſter,magis tamen ordinate ſequutus eſt , & inde
Bal.& Sali.ueſtigia igitur Bar.quantum licebit,ſequendo
ſeriatim ordineque decem qōnes per eum primo tactas
diſcutiam,& examinabo.Poſtmodum addā nonnullas
alias in hac materia utiles,et neceſſarias,quibus enucleatis
aſſumam dicta eiuſdem Bart praxim concernentia quæ
utiliter,ut ſpero,ſecundum ordinem inchoatum abſoluā
tribus qōnibus ad cōplementū cepti opis adiunctis.Quo
ordine rem ad optatum finem belliſſime,et utiliter diuina
ſuffragante gratia perducā. ⁋ Quæro igitur primo cum
Bar. quo iure,quoue remedio petať reciſſio uēd.in ter- 38
minis l.nr̄æ,quæ inquiſitio,ut.⁋.dicam,cū Bar.magni eſt
effectus,quidā officium iudicis dari dixerunt Nōnulli cō
ditionem ex.l.alii actionē ex eo contractu.Antiqui ut gl.
Cy & Bal.referunt opi.primo loco relatam,amplexi fue
re ꝑ tex.l.nr̄ę ibi auctoritate iudicis & .l.in cōtractibus ibi
officio iudicis ſupra ex quib cau.ma ubi n uerba ad iudi
cē referunť,ut in præalleg.iuribus orit offi.iud.l.ſi ſoror.
cū glo.⁋.de colla.hanc primā opin.reprobant glo.Barto.
Bal.Sali.& alii,cū qa ut.⁋.uidebimus,comperit quæ obli-
gationē præſupponit,non offi.iudic.quod nullā præſup
ponit obligationē,tum qa,ut hic in.ii col.ait Bal.in offi-
cio iudicis concluditur iudici,cuius officiū imploratur nō
aūt concluditur parti,ut fit in materia iſtius.l.ut ex forma
libelli.⁋.apparebit, & declarat not Bart in.l.j.col.iiij.ff.de
iuri.om.iud. & ad iura ā.alleg.pōt multipliciter reſpō. 39

vel ꝙ loquunť de officio iud mercēnario deſeruiēti actio.
o ex vendito ad reſcindeñ.cōpetenti,nō aūt de offi.iudi.
nobili abſq; actione intentando,vt per glo.hic, & in.d.l.
in contractibus.vbi etiam per Pau.de caſt.& quoneſcūq;
ex qualitate rei,vel ex natura contractus conſtat actionē
cōpetere,tunc etiā ꝙ ad iudicē uerba referantur,non oriť
officiū iudicis nobile,ſed mercēnarium.l.ſi paſcenda.cum
glo.ſ.de pact.& tradit Dec.in l.ſi ſoror.in tertia limita.ſ.
de colla quāuis ergo verba prędi ctarum.l ad iudicem re
lata eſſent deberent intelligi de offi.iud.mercēnario deſer-
uienti actioni ex vend.ad reſcindeñ.ex natura contractus
cōpetenti,non aūt de nobili quod ſine actione per ſe ſtat
vel aliter ꝙ offic.iud.oritur,vbi uerba ad iudicē referūtur
quando reſpiciunt modū agendi,ſecus ubi executionem,
aut condemnationē,quæ a iure ſit,quum tūc ſemper ver
ba ad iudicē referatur,& de mercēnario intelligatur,vt p
Dec.& alios in.d.l.ſi ſoror.Nec ob.ꝙ.d.l.in contractibus
poſita ſit in materia reſtit in integ.ergo uidetur cōpetere
officium iudicis nobile quæ uenditor petit ſe reſtitui ad-
uerſus uend ex clauſula generali.ſi qua mihi iuſta cauſa
uidebitur in integ.reſtituā,de qua in.l.j.ad ſi.ff.ex quibus
cau.ma.quo caſu officiū duraret tantum quadriēnio,l.fin.
ſ de tempor.in integ.reſtitu.vt hic per Bal.Sali & Paul.
in i.q.Sed reſpon.ꝙ electio nō daretur reo,ut hic ſit, ſed
actori,vt in.l ſi iudex circūuento ff de minor. Itē ꝙ ma-
iores ex clauſula illa generali aduerſus geſta per eos nō re
ſtituuntur ſed aduerſus neglecta,vt per Pau.hic,& in.d l.
in cōtractibus.Ergo ex clauſula illa generali nō reſtituun-
tur aduerſus uenditiones a ſe celebratas,& quāuis illa.l.in
cōtractibus,ſit poſita in materia tractatus reſtit.in integ.
ſatisfacit ad titul.loquitur de maioribus qualiter eis ſub-
ueniatur,quia non tantum per reſtitutionem in integ.ad-
uerſus neglecta,ſed etiam iure actionis aduerſus geſta ꝓ-
pter dolum aduerſarii uel enormem læſionem.ut ibi p
glo.& Pau.de caſt.Item reſtitutio in integ.oīa in priſtinū
ſtatū præciſe reponit.l.ꝙ ſi minor.in.§.reſtitutio ff.de mi
nor l.j & ſequ.ſupra ſi aduerſ tranſac.tradit Pau. de caſt.
in conſi.cxlj.uiſis.ad ſi.in antiquis, ſed in hac materia no-
ſtra læſus præciſè non reſtituitur.quum emptor ſupplen
do quod deeſt iuſto precio poſſit facere,ſubſiſtere contra
ctum uenditionis.ergo res iſta non expeditur per uiam re
ſtit.in integ præterea in reſti in integ.ueniunt fructus per
cepti,præalle §.reſtitutio ſed in materia noſtra nō ueniūt
fructus p emptorē percepti in reſtitutione,ergo &c. Hoc
ꝓbatur ex doctrina Abb.in c.ad nřam.de empt.& uen.
ꝙ ubi titulus oneroſus,uc emp.& uen.reuocabilis eſt.da-
40 ta culpa reuocare uolentis, *reuocatio non ſit cū fructi-
bus perceptis.l.ii.ſ.de pac.inter empto.& uend alias ſecus
ſed hic imputandū eſt agenti,qui non eſt ſtatim expertus
ergo &c ut etiā per Antonius burgoſ.in d.c ad noſtras.
col xi.Item emptor habet coloratū tit. & eſt bonæ fidei
poſſeſſor ideo facit fructus ſuos,ut per Fabiā.de.S.Saul-
no,in tracta de empt.& uend in ult col.viij q.principa-
lis.Et ꝙ ueniat reſtitutio fructuum,uidetur probari hic,
& in.d.c.cū cauſa.de empt.& uen.dum iura loquunť de
reſtitutione & receptiōe fundi & poſſeſſ.de fructibus nul
lum uerbum,ita etiā uoluit Cep.in tract.de ſimul.cōtract.
fol.ij ſecus etiā dicens in foro conſcientiæ, quod melius
declara,ut diximus ſup̄ Poſt moram autem conuenti re-
medio præſentis.l.fructus percepti etiam in foro conten-
tioſo,ut ſtatim dicetur.& ſic nihil facit text. præallega.l.
ꝙ ſi minor in.§.fin.ubi reſtit.in integ expeditur officio iu
dicis nobili,quia hæc materia nō expeditur per modū re
ſtitutio.in integ.de qua in dicto tit.de mino. quod reme-
dium ſpeciali fauore minorum ex illo edicto de mino.In
troductum fuit ſed iſtud ſolum ex ęquitate cauſæ, ſecun-
dum Bart & Bald.hic in.j.quæſtio.ad.l.officio.cum præ
cedenti.ff de contrahen.emptio reſpon.etiam nihil facere
ut hic pulchre per Bald.& Sali.in prima quęſt.Bene ergo
hæc prima opinio aſcriben.communiter reiicitur, ut hic
dixit Sali in.ii.col. Opinioni ſecundo loco relatæ, ꝙ cō
petat conditio ex.l.adhæret Angel.in.l.ſi id quod aurum
ff.de uerb oblig per regulam.l.unice ff.de condi.ex.l ſed
Bal.& Sali hanc dānant,poſt Cy.& antiquos,quia con-
ditio ex.l eſt ſtricti iuris,quū non enumeretur in.§ actio-
num.inſtit.de act in qua propterea non ueniunt fructus
a tempore moræ,ſed a cont.lit.l.uideamus.§.ſi actionem.
iuncta l.ij.ff.de uſur.ſed hic ueniunt fructus a tēpore mo
re,ut uoluit glo.hic in princip & ſtatim dicam,ergo &c.

Secundo quia conditio ex.l.datur, ubi non competit
alia actio,ut ibi dicitur,ſed hic competit actio ex cōtractu
ut.ſ.concludam,ergo &c.quomodo autem intelligatur.l.
ii ſ.de act emp hic per glo.alleg.uide ibi Bald. & Soci.in
conſi.xviij.col iij.& v lib ii. Glo.ergo hic in d.l.in con
tractibus.& in.d.c cum cauſa Bart.Bal.Sali.Pau.& alii cō
muniter ſequunť opi ultimo loco relatam, *concluden- 41
tes agi ex contractu empt.& uenditio.idem uolunt Aret.
Aquenſ & alii in d.l ſi id quod aurum.de uer obl. Cor.
cōſi.xvij.lib.iiii.Mod taurin.in tract præſcrip fo.xxxvii.
quęſt.xxvi.et Anto.burgoſ.in d.c.cum cauſa.col.pe.ubi
propterea concludunt remedio.l.noſtræ.ſpacio.xxx. an-
norum tantum præſcribi.quemadmodum aliis actioni-
bus perſonalibus, *prout etiam uoluit hic Bart.& Alex. 42
in conſi.xlvi ad ſi lib.iii.poſt Imol.dicat emptorem citra
dimidiam iuſti precii,ex quo ſit contractum poſſe reſcin-
di eſſe poſſeſſorem malefidei,ita,ꝙ hodie nullo tempore
præſcriberet c.fin.de præſcrip quod eſt contra cōem, de
qua ſupra ſaluari poſſet,quando de mala fide conſtaret,
ut quia eſſet probatum emptorem ſciuiſſe rem fuiſſe uen-
ditam citra dimidiam iuſti precii alias ſecus,ut per Mod.
taurin.loco præalleg immo licet contra eccleſiam nō cur
rat regulariter præſcriptio minor.quadragenaria tamen
in præſenti remedio,actionibusq; perſonalibus non da-
tur tantum tempus,ſed tantum xxx.annorum, ſecundū
diſpoſitionem iuris ciuilis,ut per Abba.& Mod in.d.c.cū
cauſa.col.pen.Feli.et alios in.c.de quarta de præſcr.ſed in
foro conſcientiæ etiam ꝙ mala fides non probaretur,nō
eſſet quis tutus,niſi facta reſtitutione,ſecundum præfatos
Mod.taurin.loco præalle.folio xxx.in ii quæſt. de qua
materia latius dixi in ſuperioribus. E diuerticulo in uiā
redeundo pro hac communi opinio quædam allegāiur,
quibus diſputando reſpōderi poſſet.In primis tex.noſter
cum gloſſ.id dicente. reſpond text.in non dicere gloſſ.
uero non eſſe adhibendam fidem , neceſſario quum
eius fides ſit probabilis tantum,quatenus ratione mouet
non neceſſaria,ut per gl.in.l j.ſupra de.li.et in.l.ſed licet ff.
de offi preſi.Secundo allegatur text.in.l.ex empto.in §.
ſi quis uirginē.ff de ac.empt.ubi actio ex empto ad reſol-
uendum emptionem datur,quando emit quis mulierē,
credens emere uirginem,ſciente uenditore, ſed præciſe re
ſcinditur emptio propter perfidiam uenditoris reſtituto
precio,hic contractus emp.& uend.non reſcindit præci-
ſe per iſtud remedium,ſed eſt in poteſtate cōuenti ſupplen
do quod deeſt iuſto precio facere contractum firmum re
manere etiam contra uoluntatem uenditoris:diuerſi igiť
ſunt termini.Tertio allegatur text in §.ſi fundus.l.ſed cel-
ſus.ff.de contrahen.empt.ſed non agitur ibi ad reſcindeñ.
ſed fundus ex conuentione partium ineptus efficitur non
obſeruata cōuentione in odium & præiudicium empto
ris,non autem uenditoris,hoc non dicente conuentione
ideo nimirū ſi agitur actione ex uendito per ipſum uendi
torē ad obſeruantiam ꝓmiſſorū,ut ibi dicit tex. Quarto
facit.l.unde ſi nerua.ff pro ſoc.ubi ſi ita coita ſit ſocietas
ut nerua cōis amicus partes ſocietas conſtitueret , idque
inique fecerit ſi arbitriū ita prauum ſit,ut manifeſta appa
reat eius iniqtas corrigi pōt per iudiciū bo fidei.i.actionē
pro ſocio,quę bonæ fidei eſt,ut ex.l.ibi ſequenti apparet
& natura tit ſub quo lex eſt ſita oſtēdit ſicut ergo ibi lau
dū ualidū,ſed iniquū reſcinditur, & corrigitur p actionē
ex eo cōtractu,videlicet ꝓ ſocio quę bonę fidei eſt,ut ſub

laſa læſione cōſtituatur ſocietas ad partes æquas arbitrio
boni uiri, ita in hac nr̃a agitur actiōe ex eo cōtractu ad re
ſciſſionē, vel ut per precij additamentum tollatur læſio.
Sed reſponderi poſſet agi ibi ut corrigat̃ iniqitas laudi,
& remaneat ſocietas ex æquis partibus, propterea nimi
rum ſi agitur actione pro ſocio, ex eo cōtractu. ſed in ma
teria noſtræ l. ad reſcinden̄. ipſum contractum ven. princi
paliter agitur, quãuis ex prouiſione eiuſdem. l. poſſit em-
ptor quod deeſt iuſto p̃cio ſupplere, & rē retinere. ſubla-
ta iniquitate læſionis, itaq; valde diuerſi videntur termini
& videtur abſurdum ſm̃ Sali. actionem ex vendito quę
datur ad obſeruantiam ipſius contractus l. ij. in prin. j. de
ac. emp. §. ex empto. l. iul. ff. eod. tit. ad reſcindendum ip-
ſum contractum dari. & inducta ad vnum effectum ope
rari contrarium effectum contra iura vulg. Sed non eſt
a cōi ꝓpin. diſceden̄. primo per tex. d. l. vnde ſi nerue, nã
actio pro ſoc. datur ſimiliter ad obſeruantiã cōtractus ſo-
cietatis, ut in. d. tit. pro ſoc. & tamen in. d. l. vnde. propter
iniquitatē conſtituentis ſocietatem ex iniquis partibus da
tur actio pro ſocio, ex eo contractu propter bonam fidē
cōtractus ad deſtruendum ipſam ſocietatem iniq; conſti-
tutam, vtq; iniuſtitia contractus emendetur ſocietate ad
æqualitatem per iudicē appel. reducta, ita in materia no-
ſtra propter naturam contractus bonæ fidei, non eſt mi-
rum dari actionem ex eo contractu ad emendandã eius
iniquitatē per recuperationem rei uenditæ reſtituto p̃cio,
uel additamentũ iuſti precii re hoc mõ ad æqualitatem re
43 ducta, nec ad hoc, ut ꝓcedat arg. a ſimili ✠ reqritur ſimili
tudinē eſſe in oĩbus, & per omnia, ſed ſufficit, ut ſit ſcd̃m
quid eo, uidelicet reſpectu quo agitur. c. conſtitutus, ubi
Abb. de appel. c. tranſlato, ubi Dec. & alii, de cōſtit. & ſic,
ut ibi propter iniquitatē agit̃ actioni ex ipſo cōtractu ad
reſcin. ita hic & ſi inter caſus dictarum ll. aliqualis ſit dr̃ia.
Secundo ꝓ iſta opi. eſt tex. in. l. uēditi. la. ij. cum glo. j.
de act. emp. actio inquit uenditi, ſi non ab initio aliud cō
uenit non facile ad reſcin. perfectã uen. ſed ad exigen̄ pre-
cium competit pōdera uerbum non facile, ſecus ergo ex
cauſa. ſed quæ cauſa iuſtior eſt, q̃ ęquitas. l. noſtræ. ut mõ
prædicto tollatur iniuſtitia contractus. Tertio per tex.
in. d. §. is qui uina ubi contractus reſoluitur ex diſpoſitiōe
contrahentium, & tamen agitur actione ex eo contractu
ad id quod actum eſt, & ſic actio ex contractu datur ad
ipſum reſcindendum, de quo uide Dec. in cōſi. clxxxvij.
Nec eſt hoc abſurdum actionē; uidelicet ex uendito dari
ad reſcindendum ipſam uenditionē cōtra regulã prææalle.
l. legata inutiliter, ut hic per Sali. in. i. q. Item quum iſtud
iudicium ſit bonæ fidei, benigneq; naturæ datur ad om-
ne id ad quod dari æquum eſt, ſicq; etiã ad reſcindēdum
ſuadente æquitate. d. l. uenditi. cum glo. §. ſi fundus. & . is
qui uina. præallegato, & notat Pau. de caſt. hic in. iij. col.
Succeſſiue ex dictis Bar. in hac j q. colligo quatuor cō
cluſiones. In primis quia legiſtę non certant de lana capri
na, ut faciunt ſæpe grammatici ſm̃ Horatium. prima erit
concluſio circa effectum reſultantem ex competentia re-
medii in materia l. noſtræ. quia ſi competit actio erit lon
gioris uitæ, q̃ ſi competat officio iud. annorũ, uidelicet.
xxx. officiũ uero iud. quadriennij. l. fi. ſup. de tēp. in integ.
reſtit. quæ concluſio approbatur per Bal. & Sal. hic repu
tantem hoc ualde not. ad extenſionem. d. l. fina. ut proce-
dat etiam in officio iudicis ad reſcinden̄ cōpetente. In con
trarium eſt doctrina Ab. & Mod. in d. c. cũ cauſa. col. pe.
uolentium, ꝙ ſiue competat offic. iudicis, ſiue condi. ex. l.
uel actio ex ipſo contractu ad reſcindendum, poſſet ſemp
deceptus agere uſq; ad. xxx. annos, quia ubi imploratur
officio iud. loco actiones, ut eſſet in ꝓpoſito noſtro, ✠ ex
44 quo competit de iure communi, ut hic per Bar. ad ſi pri-
mæ q̄onis, & notauit Iaſ. in. l. ii. conſi. lviij. uerſ. inter cæte-
ra. nu. clxxvi. j. de iu. emphit. tãto ipſe uiuit, ac durat quan
to perſonalis actio, in cuius locum ſuccedit, & per conſe-
quens. xxx. annis. d. l. ſicut. & quod de quadriēnio in. d. l.
ſi dicitur procedit quando petitur reſtitu. in integ. & ſic
officio iudicis extraordinario, quod eſt debilius ſm̃ Abb. lo
co præalleg. Nec obſt. tex. in. l. dolus. j. eo. dum ait com-
petere in integrum reſtitu. ad reſcin. uendi. quia nō loqui-
tur in materia iſta, quando fuit deceptio re ipſa ultra dimi
diam, ſed quando doloſe quis in uēdito læſus extitit. Præ
dicta diſputatio uana eſt in terminis. l. nr̃æ. quia ut cōclu-
ſum eſt. ē. non offi. iudi. ſed actio ex eo contractu cōpetit.
Alio reſpectu poſſet eſſe utilis, ✠ qa aliter concluditur 45
in libello, ubi imploratur officio iud. aliter ubi intentatur
actio, ut hic per Bal. col. ij. quã dr̃iam latius notant, & de-
clarant Bart. in. l. j. col. iiij. ff. de iuriſ. om. iud. & Alex. in l. j.
col. fi. ſupra de eden. ſequitur etiã alius magnus effectus,
ꝙ cōpetat actio perſonalis, qa remediũ iſtius l. cōtra ſin-
gularem ſucceſſorem et tertiũ poſſeſſorem non poterit in
tentari quum actio perſonalis non ſequatur rem, ut in. x.
q̄one latius declarabitur. officium igitur iudicis, ut ex prę
dictis liquet, quicquid dicant hic glo. Bar. Bal. & Sali. re-
gulariter eſt uitæ annorũ. xxx. fallit in pluribus caſibus,
ubi aliter diſponitur ratione ſubiectæ materiæ ut plene
Mod. taurin̄ in præalle. tracta. præſcript. fol. xxxviij. cum
ſeq. q̄one xxix. & . xxx. & folio. lxiij. in. xxij. caſu. in mate
ria reſtit. in integrum, quæ officio nobili expeditur, ut di-
cit tex. in. l. ꝙ ſi minor in fi. ff. de minor. ✠ cã principalis, 46
& primæ inſtantiæ intra quadriennium intentari & finiri
debet, dicit tex. in præalleg. l. fin. quia extraordinariæ ex-
ceditur, ſm̃ Abba. loco ſup̃ allega. materiam. d. l. fi. latius
examinant Mod. taurin. loco prædicto. eſt alius principa-
lis text. in. c. j. de in integr. reſtitu. lib. vj. ubi Cano. tradūt,
& Alexã. in cōſi. lxxxix. col. iij. lib. ij. & in cōſi. j. col. iij. uel
iiij. & in conſi. xxxj & lxxxj. col. fin. lib. v. & cōſi. xxxix.
col. pe. & . lxij. vel. vi. & cl. lib. vij. Iaſ. cōſi. liiij. lib. j. Cor. in
conſi. cxxxv. lib. ii. docens cui incumbat onus probandi,
ꝙ prædictam reſtitu. petens ſit intra tempore quadriēnij.
Parpal. in. l. ſi quis maior in. ij. no. ſupra de tranſac. Dec.
conſi. cccclxxiiij. circa fin. Moder. in tracta. p̄ſump. in. xlij.
p̄ſumptione primæ regulæ. In criminalibus præſcribitur
ſpacio. xx. annorũ, ut. j. de fal. l. quærela cũ ibi not. p̃ Bart.
& alios. & per Taurin̄ in tract. præſcript. fol. xxx. in. ii. q.
In reliquis concernentibus materiã præſcriptionis offici
iudicis me remitto ad dicta per eoſdē, ibi in fol. xcij. dũ re
ferũt dicta Hoſtien̄. Scd̃am concluſionē colligo ex dictis
Bart. ꝙ ubi contractus empt. & uend. ipſo iure reſoluitur,
ſeu nullus ab initio redditur ex diſpōne contrahentiũ agi-
tur actione ex ipſo contractu ad reſoluendum contractũ,
quatenus de facto proceſſit iuribus hic per Bart. alleg. &
in. l. ſi id quod. & in. §. is qui uina præalleg. & ita cōſuluit
Dec. in cōſi. clxxxvii. ✠ regulariter oppo. ſtatuitur, quia 47
actio quæ oritur ex contractu ad ſui reſolutionem nō cō
petit. d. l. uenditi. la. ij. j. de ac. emp. niſi ut ibi dicit̃ id inter
partes actũ eſſet, ſiue expreſſe, ſiue tacite, ſm̃ Bar. in. d. §. is
qui uina. Bal. & Sali. in. d. l. uenditi tacite, ut in præalle. § ſi
quis uirginem. a contrario ſenſu, ſm̃ Sali. in. d. l. uēditi. qa
non erat ibi alias mulierē empturus, ſi ſciuiſſet corruptam
ſm̃ Bar. & Sali. quod non uidetur procedere, quia ibi re-
ſolutio non fiebat ex uoluntate contrahentiũ, nam uolun
tas uenditoris non concurrebat ſed tantum emptoris qui
ſi ſciuiſſet corruptam non emiſſet, agitur potius ibi ad re-
ſciſſionem ualidi cōtractus uenditionis, quũ non fuiſſet er
ratum in ſexu, ut dicitur in. l. alioquin ff. de cōtrahē. emp.
ſed deficiebat qualitas ſubſtantialis quũ uendita fuiſſet an
cilla tanquã uirgo quę corrupta erat, Pau. de caſt. ibi hũc
caſum diſtinguentem a caſu Bart. hic, quando cōi conſen
ſu partes a contractu empt. & uenditionis receſſerunt, ut
eſt de mente iuriſconſulti ibi melius igitur facit hic Barto.
q̃ in. d. §. is qui uina nō miſcendo. d. §. ſi quis uirginem. cũ
hac concluſ. quando reſolutio contractus cauſatur ex di-
ſpoſitione cōtrahentiũ, & ſimiliter dũ uult agi, tunc actio
ne ex eo cōtractu. ibi dicit ex eo contractu, tũc agi, quan
do inter partes id expreſſe actũ fuit, ut in. §. is qui uina. ibi

de hoc uerbũ nullũ licet dicatur cõi conſenſu fuiſſe a con-
tractu emp. & uẽd receſſum, nec etiam in.§.i. d l ſed celſ.
reſoluitur utrinq; contractus, ſed tñ actum fuit, ne uendi
tor eſſet obligatus, ut ibi dicit tex. Dictum tñ Bar. verum
eſt in ſe quia ſi agitur actione ex eo contractu ad reſcind.
qñ nihil de hoc dictũ fuit pp nãm contractus bonæ fidei,
multo magis debet poſſe agi, qñ conuentũ ita fuit d l.uẽ-
diti.la ii.agiturq; nõ ſolũ ad reſciſſionem, cõtractus, ſed
ad oẽ id quod conuentũ fuit, ut ibi per Bar. & per Dec.in
cõſi clxxxvij. & procedit prædicta cõclo, ẽt ſi conuentũ
fuiſſet, ut a contractu penitus diſcederetur. ut p Aquẽſ in
d l ſi id quod aurum. Et pro opi. Ang. q non cõpeteret
actio ex eo cõtractu, ubi inter partes id fuiſſet expreſſe cõ
uentũ, uidetur tex in. d.l.ſed celſ in.§.i. ibi nõ, ut ois obli.
empt. & ven vtrinq; ſolueretur. Si ergo id actũ eſſet obli.
ex eo cõtractu vtrinq; ſolueretur. Nec obſt. predicte cõ
cluſ. regula. l. ab emptio. ff de pac. q fruſtra agatur ad re-
ſcinden. quum pacto vend. ſit reſciſſa, & q ruptũ rumpi
non põt, quia reſpon. ſm Bart Bald. & Sali. hic, in.ii.col.
48 poſt glo d.§.is qui vina *agi ad reſcindẽ quatenus de fa-
cto proceſsit. ideſt, ut iur. datio reddatur, & inſtrumẽtum
empt. & uend. caſſetur. facit quod de bãnito petente ſe tol
li de libro & caſſari ſcribit Pau. de caſt. in.§.i. d l.ex empt.
facit ẽt tex. not. in. l. libellorũ. in verſic. q ſi libelli. & in fi. l.
ibi reo poſtulante nomen rei. aboleiur cũ ibi not. p Bart.
ff de accuſa. Tertia cõclo Bart. vbi contractus eſt nullus
abſq; diſpõne contrahentis, tunc nõ agitur actione ex eo
contractu, ſed actione de dolo, uel alia. De dolo intellige,
ſi interuenit. l. ſi dolo. ſ. eo. l. & eleganter, cũ no. ff. eo. alias
cõpetit condi indeb. ſm Imol Are. & Aquẽſ. in d. l. ſi id
quod aurum. per. l. in venditionibus. §. fi. & l. cũ ab eo. ff.
49 de contrahen. emp. *Quando ãt ſit, q contractus nullus
redditur pp dolum contrahentis. declarant Bar. in d. l. &
elegãter. in princ. & Barb. in. c. cũ dilecti col. pen. de emp.
& vend. exẽpla tradentes de dolo incidẽti, & de dolo dã
50 te cãm contractui.* & intellige contractũ eſſe nullũ pro-
pter dolum nolente eo qui dolũ paſſus eſt, alias nõ, quia
contractus ſubſiſteret. glo. in. d l. & eleganter. in uerbo,
nullã. Are. cõſ. lxxvii. in. ii. dub. Feli. in. c. fin. col. vi. de iu-
di. & in c. dilectus. el. ii. col. iiii. de reſcrip. & Mod in. d. c. cũ
dilecti. col pen. Qñ ergo contractus ab initio eſt nullus,
nõ oritur actio ex eo contractu, quia non eſt vnde oria-
tur, ſm Bal. hic in. ii col. ſecus qñ fuit validus, ſed reddi-
tur nullus ex diſpoſitione contrahentium, ut. ſ. dixit Bar.
Quarta cõclo Bart. vbi contractus eſt validus, ſed reſcin
dendus, ut in terminis. l. noſtræ, reſcinditur actione ex eo
cõtractu, ut hic per Bar. q̃ concluſ ſ. late probauimus. Se
cus eſſe ſubiungit Bart ſi reſciſsio fieret in priuilegium, &
fauorẽ alicuius perſonæ, ut puta qñ contractus nõ reſcin
ditur actione ex eo contractu, ſed offic. iudicis, q̃ expedit
reſtitutio in integ. minoribus conceſſa l. q ſi minor. in fi.
ff. de minor. vel niſi rõne alterius extrinſecæ qualitatis de
alia actione ſpecialiter prouideretur, ut p actionẽ qđ mer.
cã. l. i. ſ. eo. & ſequuntur hanc concluſ. Are. & Aquẽſ am-
pliante etiã ſi contractus reſcindendus eſſet rõne doli, q̃a
licet Imol. dicat cõpetere actionem de dolo ad reſcin. quũ
reſcindatur ex qualitate extrinſ p. l. dolo. ad fin. j. de inuti.
ſtipul. & l. ſi quis cũ aliter. de uerb. obli Vbi adhibito do
lo, naſcitur quidẽ actio ſi fuerit interpoſita ſtipulat. ſed ob
ſtat excep. doli. Ipſi tñ Are. & Aquẽſ. improbant, quũ iu
ra preall. loquantur de excep. doli, que ſemp cõpetit, ubi
quis doloſe conuenitur: ſed actio de dolo regulariter eſt
ſubſidiaria, nec datur, ubi alia cõpetere põt. l. i. ff. de dolo.
Vnde nõ ſequitur adhibito dolo, excep. doli ſemp cõpe
tit, q̃ & actio, qñ cõtractus eſt reſcind. ideo dñr eſſe tenen
dã doctrinam Bart. q reſciſsio fiat per actionẽ ex eo con-
tractu, ſicut qñ contractus debet reſcindi pp vitium rei,
prealle. § ſi quis virginem. aut ppter deceptionem in pre
cio, ut. ſ. uiſum eſt. Sed quãdo cõtractus eſſet nullus, tunc
agendũ eſſet actione de dolo, iuxta precedentem cõd. &
ſic male videtur loqui Iaſ in. d. l. ſi quis. col. vi. dicendo, cũ
actione de dolo cõpetere remedium. l. nſæ. ut ii. ex præ-
dictis patet, eſt actio ex ipſo cõtractu, q̃ nõ cõcurrit cũ a-
ctione de dolo. Nec prædictis obſt. tex. in. l. ſi ſuperſtite,
in fi. ſ. de dolo. *ubi quãdo cõtractus reſcindendus pp e- 51
normẽ læſionẽ datur actio de dolo, pter q̃ ꝯ patrẽ ob re-
uerentiã paternã, aduerſus quẽ datur actio in factũ, cũ q̃
quidẽ actione de dolo cõcurret cõd indeb. tanq; genera-
lis ad repetẽ. ut p Alex. in. d. l. ſi quis ubi faciunt que tra-
dit Bar in l. j. in. §. ait prætor. ff. de dolo, volens actionem
de dolo, poſſe concurrere cũ alia generali. Quia reſpõ. q
nõ cõpetebat ibi alia actio, quia vt ibi dr̃ per nouationẽ
& acceptil ſublata erat, ideo nimirũ ſi ad act. de dolo de-
uenitur. per quã reſcinditur illa tranſac in qua hæc duo in
teruenere, ĩmodica læſio & dolus ex pooſito ac volũta
te, ut p Iaſ in. d l ſi quis. col. vi. ubi Aret. antepe et Aquẽſ.
prima melius q̃ fecerint glo. & Alex. in d l. ſi ſuperſtite.
declarant uerba illius. l. ſi non imodice læſa es ad quod ui
de ẽt Pau de caſt in cõſi. dxxvii in antiquis. & Soc in cõſ.
xx. col. fi lib iii Quũ igitur in hac mã actio ex eo cõtra-
ctu ad reſcin ven. cõpetat, poterit læſus remediũ iſtius. l.
intentare, uſq; ad xxx. annos tñ, de q̃ dixi. ſ. Quẽadmo
dũ igitur ex pdictis apparet, cõtractus quãdoq; eſt nul-
lus, interdũ annullandus & reſoluendus, nõnunquã emẽ
dandus per detractionẽ precii aliquando p additionẽ ſup-
plendus, ut hic per Bald. in. ii. co. & ubi emptor nõ vult
preciũ ſupplere, ſed potius contractũ reſcindi *põt petere, 52
vt inſtrumentũ caſſetur, ut in. ii. cõclu. dictũ fuit, & hic in
ii. col. tradit Bal. ſed plenior cautio eſt, ut fiat inſtrumentũ
liberationis, iuxta l pecuniæ j de ſolu ut hic per Sali in. ii.
col. Vnũ poſtremo not. eſt, *q reſciſſo cõtractu ipſo iu
re nõ eſt reſciſſa poſſeſsio, ſed reſcindenda, uel auocanda. 53
glo. not. in l ſi vnquã. ad fi. j. de reuocã don nec mirũ, q̃a
poſſeſsio nõ tranſit ẽt in hæredẽ, niſi apprehendatur, quã
uis alia iura adita hæreditate tranſeant in hæredẽ. l. cũ here
des. ff. de acqui poſſ. declarando ac limitãdo, ut per Barb.
in rub. j qui admit. col. xliii. Matth. de affli. in deciſione re
gni. clxvii. Balb. in tracta. præſcri fol. xxxiii. nu iii. Iaſ. in
cõſ. cxlvii. li ii. & . lxxxv. li. iii. & . cxlvi. & . clii. li. iiii & Dec.
in. l. fi. C de edi. diui. col ii. & . iii. & in cõſi. cccclxvii. Secũ
da qõ Bar. *ſi emptor fuerit deceptus vltra dimidiã iuſti
precii, an ſibi cõpetat beneficiũ l. nſæ, concludit q ſic, & 54
alcrib. cõiter approbaſ, ut p Bal. j. in. xvi qõ. Salic. xviii.
& Pau. de caſt. ad fi. cõmẽ. nã in contractibus ſeruãda eſt
æqualitas, tã in eis interpretandis, q̃ iuſtificãdis. l. ſi ſocius
pro filia. ff. p ſoc. Emptorq; & venditor correlatiua ſunt,
& diſpoſitũ in uno cẽſetur diſpoſitũ & i alio. l. i. cũ ibi no.
C. de cupi. lib xi. l. fi. vbi late not. j. de indi. vid. col cũ aliis,
de quibus p Soci in cõſi. lxxv. vol iii. Feli in prooe. Græ
gor. col. ii. & . iii. Iaſ in. l nõ dubiũ. col iiii. de. ll. ſ. uidebatur
prima facie oppo quũ maior rõ ſuccurrendi videretur in
uenditore, qui magis pp neceſsitatẽ vendere cogitur, quã
emptor emere. nihilominus maior neceſsitas plerũq; co-
git emere quã vẽdere Nec in tali neceſsitate lex facit fun
damentũ alias ſequeretur q ſi venditor nulla cogente ne
ceſsitate uenderet, data læſione non eſſet locus beneficio
iſtius. l. ſed conſiderat hæc l læſionẽ & humanitatẽ abhor
rens tñ exceſſum in quouis ex dictis correlatiuis. & con-
clu. pbatur p rõnes. l. ſi uoluntate. j. eo. q̃ ita militãt in em
ptione, ſicuti in uenditione. ut per Ale. cõſil. 27. lib. i. Quẽ
admodũ ergo uenditor læſus ultra dimidiam iuſti precii
põt fundum ab emptore non ſupplente, quod iuſto pre-
cio deeſt auocare, ita econtrario emptor ultra dimidiã iu
ſti precii læſus emptionis contractum reſcindere poterit,
& reſtituta re empta repetere, ac conſequi preciũ p eũ vẽ
ditori datũ. Facit preall. §. ſi quis virginẽ. l. ex empto. ff. de
ac. empt. ſed quũ emptor & uenditor a pari pcedunt, vt
diximus, & emptor poſſit contractũ iuſtificare p addita-
mentũ precii, pariter in arbitrio venditoris eſſe debet, iu-
ſtificare contractũ per detractionẽ precii, & tollere læſio-

55 nē ac cām quærele,* gratia exēpli, ſi res quæ vendita fuit
xvi ualebat tm̄ decē poterit reſtituere ſex, rēq; emptori di
mittere hoc mō læſio ultra dimidia calculanda eſt, & con
ſiderāda in emptore, ut poſt glo tradunt Bal. in. xvi. qō.
& Pau. de caſt circa ſi. cōmenti, & Fabia in tract. de emp.
& uen in viii queſtio. col. iii & ſi id male intellexerit Sali.
Tertia qō. Bar.* an. l. iſta locū habeat in oībus contracti
56 bus bonæ fidei, concludit ꝙ ſic, licet glo dicit ipſe non tā
gat, cuius oppo. oſtendūt eius uerba ibi. Illud āt conſtat,
quos cōtractus hahes enumeratos, in. § actionū inſtit. de
ac & per ſcrib. in. c. dilecti. de emp. & uēd hæc cōcl cōiter
eſt approbata, ut hic per Bal Sali. & Pau. de caſt. Abba.
Imol. & alios in. d. c. cū cā quia in eis eſt eadē rō, ergo idē
ius. l. a titio. ff de uerb. obl. l. illud ff. ad l. aquil. quæ cōcīo
in ſpecie ꝓbatur, per. l in cōtractibus et. l iii. alleg. p Bar.
& l itē ſi precio. §. fi. ff. loca. cū l. ſeq & hoc ꝓcedu nō ſolū
in cōtractibus bo. fidei noīatis, ſed ēt in inominatis, ut p
mutationis ſm Bal. hic, in. iii qō Quod āt ſit contractus
īnominatus, eſt tex. in. l nālis. in. §. i. ff. de præſcri uerb. nec
id mirū eſt, pp identitatem rōnis, quum ſit bonæ fidei. d.
§. actionum & l permutationem] de rerū permut. quæ
illā emptioni æquiparat pp magnā conformitatem, quā
inuicem habent. Probatur ēt in. l. ſi ff. ex quib cau. in poſ.
eatur. & ſequitur hic Pau de caſt. Abb. & Imol. in c. cum
dilecti. de emptio. & ven. & Ant. burgoſ. in. d c cū cā. co.
iiii. dicēs habere ēt locū redhibitoriā, & quanto minoris,
per tex. ſing in. l. ſciendū. in. §. i. verſi. ſi emptor. ff. de edil.
edi. ſequitur ēt Fabia. loco ſ. alleg Sed maius dubiū eſt,
57 * vtrū id procedat in permutatione beneficiorū eccleſia
ſticorū. Pantal. cremēſis hic, in aſſerta ſua repe. limi. xxix.
poſt Bal. de vbal. tenet ſimpſr, ꝙ nō, quia nullus eſt vicil
ſim regreſſus, ex quo contrahentes cām, & tit. vnus ab al
tero, in mā iſta non habent, ſed ab epiſcopo, vel alio colla
tore, & eſt hæc cōis ſcribentium ſnīa, ꝙ inęqualitas bene
ficiorum, vel rōne reddituū, vel rōne incumbentium one
rum non vitiet permutationem, ut per Fede. in trac per
mu. benefi. qō. xl Gemi. poſt alios in. c. vnico. ſuper gloſ.
in verbo fraude, de rerum permu. in. vi. Imol. in clemen.
vnica. co. v. de rerum permu. & in d c. cū cā col. pen Ro
tā in deciſione cxxix. in antiquis. Feli. in. c. quia veriſimi
le. co. i. de præſump. & ita conſuluit Dec. in conſi. ccx. nam
talis permutatio robur ſumit a ſuperiore, nō a facto par
tium c quæſitū de rerū permut. ideo pp ſuperioris aucto
ritatē fraudis ſuſpitionē remouentē. c. niſi. de præben. &
quia in ſpiritualibus, ac beneficialibus, nō auri cupiditas,
ſed aīarum vtilitas, ac intereſſe ſpectatur. dicunt Feder de
ſenis, & dñi de Rota. ſ. alleg nō vitiari permutationē be
neficiorum, nec præſumi fraudulentū, licet vnū beneficiū
ſit maioris ęſtimationis, q̄ aliud. Calder. m̄ in. cōſi iiii. ſub
tit. de rerum permuta. adhæret contrariæ opin. eo ꝙ per
mutatio ſimilis ſit contractui ven. ſequitur Ant. burgoſ.
in. d. c. cū cā. col. pe quia minor beneficio ſuo renuncians
grauiter læſus auxilio in integ. reſtit. ſuæq; perſonæ illud
recuperat. Abb. in c. ex parte. co. v de reſt. ſpol. ſilr & for
tius vltra dimidiam fructuū, valoriſq; beneficii deceptus
agere poſſe debet. remedio. l. nſæ, quū ſit potentius q̄ il
lud quod habet minor rōne minoris ætatis: et videtur ma
gis ſubuenien. deceptis in iſtis ſpiritualibus, quā in aliis,
quū in eis ſinceritas, & bona fides magis exuberare de
beat, quandoquidē eccleſia fraudem in huiuſcemodi nō
toleret. c. cū vniuerſorum. de rerū pmu. c. p tuas. de dona.
& tradit Abb. loco pręall. ob ꝙ a ſuperiore pmu. robur
ſumat, quia partium conſenſus, renunciatioq; exigitur,
nec ſuperior alteri quā pmutare volenti titulū dare pōt.
clem. i. de rerū pmu. nec ſuperioris authoritas operari de
bet, quin cōtractus reſcindatur interueniente tali lęſione.
Abba. in. d. c. cū cā. col. ii. & dicā.] & ad rōnem dñorū de
Rota dici pōt, nō ſolū attendi profectū aīarum. ſed expe
dientiā perſonarum. c. cū vniuerſorū. & c. quæſitū. preall.
Sed non eſſet a cōi recedendum, eo max. quia licet con
ſenſus partium, ac renūciatio in permutatione beneficio
rum a principio, ut dictū eſt, requiratur tn̄ poſt factā per
mu. ex quo pmutantes a ſe ipſis cām & titu. non habent,
ſed a ſuperiore permutatio ſumit robur. Remediū iſtud
nō bene adaptatur, quia ēt in permu beneficiorū vtilitas
eccleſiarum, & aīarum ꝓfectus principaliter attenditur,
ut per Ancha. in cōſi. cclxxix. qō. Nimirū ergo ſi pmuta
tio beneficiorū non retractatur, quū attēdatur quod prin
cipaliter, non quod ſecundario agitur, vulg. l. ſi quis nec
cām. ff. ſi cer. pet. & per cōſequens lucrū, & cōmodum pe
cuniarium in retractatione beneficii pmutati, nō eſt in cō
ſidaratione. Pro concordia prædictarum opin conſide
rari poſſent aliqui caſus: aliqn̄ fit pmutatio beneficiorum
abſq; expreſsione valoris, vel aſſertione reddituū, & tūc
non reſcinditur. nec retractatur, licet in redditibus contin
gat læſio, quia de fraude non apparet. aliiſq; ſ. alleg rōni
bus. Interdū exprimitur valor & redditus, & tunc ſecus,
priuabiturq; fraudis particeps, quia aſſeruit, puta benefi
ciū fuiſſe valoris aureorū. 200. quod ad quinquaginta tm̄
aſcendebat, quū eccleſia, ut dixi, has fraudes non tolleret.
nā vt ēt ſcribit Caietan in ſummula, in verbo pmutatio,
ſi fiat cū dolo & fraude, illicita eſt. Qñq; petitur retra
ctatio non reſpectu læſionis perſonæ pmutātis, ſed ꝓ in
tereſſe eccleſiæ vltra dimidiā iuſtæ æſtimationes decepte,
& tunc ꝓcedat opi. Cal. vt p Dec in pręal. cōſi. Idē qn pe
teretur beneficio reſtit. in integ minoribus cōceſſo, ut per
Abba. loco præall. vbi rōnem aſſignat, et ſilr vbi alter p
mutantium non haberet ius in beneficio, nulla contrahi
tur pmutatio, reſcindiq; debet, quatenus de facto proceſ
ſit, quū ſit neceſſaria ſuperioris auctoritas, vt poſt Abba.
tradit Pariſ. in. c. cū venerabilis, col. xii. & ſequenti, de e
ceptio. De contractu locationis,* non eſt dubiū, quū ſit 58
bonæ fidei, & ꝓbatur in d. l. itē ſi pretio. in. §. fin. & in. l. ſi
olei cū glo.] loca. & quæ iura ita conſuluit Roma. in præ
alle conſiliis declarans, quō æqua penſio. iuſtusque affi
ctus æſtimetur, ſequuntur Bal. Salice. & Pa. de caſt. Are.
inſtitu loca. col. i. Abba. Imol. & alii in dicto c cū cā. Pau.
de caſt. pulchre in cōſi. cccxxxvii. factum, in nouis, & Ce
pol. in tract de ſimulat contrac in primo caſu, in duabus
primis col. Idem dixit Bal. hic, de contractu mutui exē
plificari poſſet in. l rogaſti. i. § ſi tibi. ff ſi cer. peta. ſed inad
uertenter loquutus eſt quā ſit ſtricti iuris, ut etiam p Mo
der. in. d. c. cū dilecti in gl. fi. ideo Bal. male miſcuit mutuū
cū contractibus bonæ fidei. Circa contractū diuiſionis,
quū ſit bonæ fidei eadem erit diſciplina,* probaturque 59
in ſpecie, in. l iii. cū gl. in verbo perperā. ſ. cōia utr. iud. &
tradit plene Lud. gozadi. Bono. in cōſi. xliiii. co fin. Bald.
Pau & alii in. d l iii faciunt quæ ſcribit Deci. in cōſi. ccvi.
& cccccxxv. col ii. & hanc conclu. probant Bald. & Pau.
loco præall. ēt. ꝙ per ſortes & breuia fieret diuiſio,* quia 60
pp læſionem excedentē dimidiā iuſtæ æſtimat. pōt offi
cium iudicis pro retractatione, & reparatione impetrari
pp magnū exceſſum, alias ſecus. vt etiam per Iaſ. in. l. ſi qs
duobus. co. ii.] cōia de lega. & Dec. in c. licet cām. col pē.
de probat. & in. l i. col. v. ſ. de pac. limitando tn̄ prędicta,
vt per Gozadinū loco præall.* Quando autem licitū ſit 61
ſorte dirimere, vltra not. in locis præall. vide Feli. in. c. capi
tulū ſanctæ crucis. co. pen. de reſcr. & in rubr. de tre. & pa.
co. vi. Caieta. in ſummula, in verbo ſors. ubi quædā pul
chra de ſorte diuiſoria ponit. In contractu ſocietatis locū
pariter habet remediū. l. noſtræ. quū ſit bonæ fidei, & ad
hoc tex. in præall. l. vnde ſi nerue. ff. pro ſoc. Circa cōtra
ctum dotis,* vtrū in eo locū habeat remedium. l. noſtræ, 62
qō. difficilis eſt, & per ſcribē. male declarata, ideo paulo al
tius eſſe exordiendū, quō & qualiter ſuccurratur læſo in
cōtractu dotis diſtinguendi ſunt aliqui caſus: quādoque
enim cōtingit leſio, quia mulier oīa bona ſua, vel vltra q̄
facere deberet marito i dotē dedit: qñq; mulier dolo. vel
fraude leſa, et circūuenta fuit in cōtractu dotis. Et diſtiguē
dū ē, qa aut loqitur in maiore. xxv. annis, aut in minore.

nam

Nā in maiore nō ſubueniunt iura.l.vnica a contrario ſenſu.C ſi aduer.dotem.cū ibi no.per Bald & Pau.de caſt.& ꝙ marito non merenti tantā dotem id fecerit, ſm Pau.de caſt.ibi, intelligendo tn̄, vt ī.dicā. mulierem.n dari marito oīa bona ſua in dotē, nulla.l.prohibitum d.l.vnica. & l.mulier bona ff de iure doti, imo in dubio id cenſetur facere, qn̄ viro conuenit & matrimonium, ſm Ariſt in topycis, refert glo.hoc reprobās in dicta.l.mulier bona. ſed non eſt ita reiicienda opinio Philo. ſaluariq; pōt optime, vide late de ipſo articu.Bar.in qō.incipien mulier habens amplum patrimonium Bald.in tit.an maritus, in vſibus feudo. Roma cōſi.xliiii. Alex.cōſi.cxliiii. lib.v.&. cxxii. lib.vij. Calcan.cōſi.xi.Bald.nouel.in tracta.dotis, fol.xiii. in ſpeciali.xiiii.Dec.in auctēt.præterea in.iii.notabi.ī.unde vir & vx.Cur.iuniorem in cōſi.clxviii.Ludouic.gozadin.In conſi.xxxiii.& Cāpez.in prima parte tract. de dote, qō. xxxix. Et ſimiliter qn̄ mulier promiſiſſet dotē ſupra vires ſui patrimonii, ita ꝙ nō eſſet ſoluendo iura non ſubueniunt, ut pulchre per Bal.no.in tract. præalleg.fol. xxii.in.xiiii ſpāli.Niſi, videlicet mulier fuiſſet læſa, & circūuenta in dando dotē adeo exceſſiuā, vt quantitatē iuſte, & congrue dotis reſpectu ſuæ conditionis, ac viri & quantitatis ſubſtantiæ, vel patrimonii in duplū excederet, tunc n.iuuaretur beneficio.l noſtræ, quum, ſit cōtractus bonæ fidei, præalle.§.actionum. probaturq; in ſpecie, in.l.ſi res.in.§.i cum gl. in uerbo præbet.ff.de iure dotium.& tradit Bald.no loco pralle.in.vi.fol iiii.partis. ſi vero non excederet duplū, puta quia dos congrua erat ducentorū aureorū, & dedit quadringentos, aut minus, nec ad id dolo viri inducta fuit illi non ſuccurritur, quū.ī. dimidiam iuſti precii æſtimationisq; ſit licita deceptio, ut hac.l.ſm Bal.præall.in xlii.ſpeciali ſubiungentē ꝙ vbi læſio fuit vltra duplū, licet ſubſit æquitas.l.nr̄æ. contractus reſciſſiua, ꝓpter enormem leſionē re ipſa dolum cāntem, non tn̄ intentabitur iſtud remedium per modum alternatiuum, videlicet ut dos ad iuſtā menſurā reducatur, vel a contractu dotis penitus diſcedatur, quia ſi contractū erat matri quod ē irreuocabile, ita & hr̄e ſecū debet doti· ꝯcomitantiā ꝓ ſupportādis onerib' mr̄ī·monii l. ꝓ onerib'. ī.de iure dot. itē quia inter partes actum fuit, ꝙ eſſet dotata, licet in quantitate dotis tanta fuerit læſio, alias a viro poſſet expelli vxor.i fin cū nota ī.ad uelleya. ideo agendū ſolū eſſ: dicit, ut dos reducatur ad congruam menſurā, modūq; uiro & vxori conuenientem, quēadmodum & hic ad æqualitatem res reducitur per additionem, vel detractionem precii, ut in precedē.dictum eſt, & ſic quāuis remedium.l nr̄e.et dicta.l.iure ſuccurſum.de iure dot. ab eadē æquitate deriuent. modū tn̄ concludendi diuerſum habent.idem tenet ipſe Bal.ibidē in.xliii.ſpeciali, co. iii.verſi.pōt reſpō. & fol.xl.in.xxxvi.ſpāli per tex d.l.iure ſuccurſum.&.§ l.d.l.ſi res.cōcludens etiam dicta in muliere maiore per eandē rōnem locum ſibi vendicare.in viro re ipſa decepto in mō conſtituendæ dotis, quæ citra dimidiam dotis congrue fuit, ut ex eadem æquitate iuuari poſsit, quo congruā dotē habeat. Quicquid tn̄ dicat Bal. nouel.in materia.l.noſtre.non eſt neceſſe libellum alternatiue concludere, ſed ſufficit rē petere, licet ſit in facultate cōuenti, quod deeſſe iuſto precio ſupplere, ut late dicā ī. in x.qō. Rurius aduerte, quia ad terminos qōnis formatæ, male videtur adaptari beneficium.l.nr̄æ.primo, quia eſt reſciſsiuum totius contractus, ſecus in contractu matrimonii, cū quo bona in dotem data fuere.quod eſt indiſſolubile, qa quos Deus coniūxit &c.c.ex publico.de cōuer. coniug Secūdo, quia remedium iſtud principaliter eſt introductū, ut venditor reſtituendo precium rem venditā recuperet, recipiatq;, et ſi ex eadē equitate inductū fuerit, vt venditor ſupplendo quod deeſt iuſto precio poſsit cōtractū iuſtificare.& rē retinere, ita ꝙ reſolutio iuſtificatione contractus reſidet in arbitrio conuenti, ſed in caſu predicto mulier ageret preciſe ad reducendū dotē ad mēſurā iuſtā & fieret preciſe diminutio dotis. Tertio beneficium iſtud ꝓpter leſionis enormitatem ex æquitate et benignitate inductū fuit. conſeruaturq; indēnis venditor, rē ſuam recuperando, aut quod deeſt iuſto precio recipiendo. et ſimiliter emptor, quia eſt in eius poteſtate rē reſtituere recepto precio per eū dato, vel ſupplere iuſtum precium, ita ꝙ emptor iuſtā cām querele nō habeat. Aliud in dote, qa maritus, cui in dotē data ſunt bona mulieris, ſi ad aliū modū dos reduci poſſet, remaneret deceptus, qa nō habeat bona ipſa in dote, ſine quibus non contraxiſſet forte matri.tū quia īſupportabilia ſunt illius onera. itē quia eſt quedā ſpēs ſeruitutis ipſum matri. * l.ii. ff.de li hom. exhib. 63
Abb.in.c.ii.co iii.de in integ reſtit. Alex cōſi. lxxi.lib.ii. Barb in.c.qn̄ frequenter, in § porro.co.iii.ut lite nō conteſt ideo nec æquitas, nec benignitas videt̄ ſuadere fieri p̄dictā reductionē et diminutionē dot.q̄uis.n.minor dos marito ꝯgrua fuiſſet tn̄ ipſe dicere poterit de hoc nō curare. quia matri non contraxiſſet. niſi cū ea dote qua priuari ſine culpa, factoq; ipſius nō debet.l id quod noſtrū.ff. de regu.iur.l.ſicut ī de actio.& obli. Pro qua opi.facit & tex in.d l.vnica.ī.ſi aduer dot.dū vult cōſti.dotis, dolo, & circūſcriptione ceſſantibus retractari nō poſſe. & dicta in muliere, locū habent in viro, ne ad imparia iudicentur. a cōi tn̄ non eſt recedendum, quicquid diſputādo ī.dixerim. Sed vbi mulier dolo, fraudeue circunuenta fuiſſet, aliud eſſet. quia ſi re ipſa, ac principaliter in dando, aut cōſtituendo decepta fuit, quia ſue intentionis forte non erat ea bona, vel tot in dotē dare, verū ad id facien̄ doloſe inducta fuit contractus dotis nullus eſt ipſo iure, quū ſit bonæ fidei, ut dixi, & locus repetitioni.§. i.d.l.ſi res. &.ī.ſolu.matri i.ſi circūuenta.ſibiq; imputet vir pp dolū ſuum, ſi matri.ſine dote, aut cum minore remanebit, ꝙ ſi fuerit in parte tm̄. puta in una re ex pluribus in contractum dotis deductis nullitas erit reſpectu illius rei tantū, arg.l.qui duos.ff.de contrahē.emp.Sin āt mulier volebat viro dotem dare, ſed in pecunia numerata, vel in alia re, verū dolo viri inducta fuit ad ita dandū, prout fecit. ex quo talis dolus potius incidens dici pōt q̄ q. contractui cām dederit tenet contractus tn̄ mulier rem, aut æſtimatio. ēt cōſtāte matri. repetere poterit.§.l d.l.ſi.res. quāuis hoc caſu teneatur erga viri, quatenus erat prima intentio circa dotis conſti. ſi non fuiſſet decepta. ne indotata remaneat, qđ iniquum eſſet.d.§ i ut per Bal.loco preali fol xiii in ſpāli. xxxv.& ſequenti. Sed videtur in predicto caſu dolū proprie dediſſe cām contractui circa res in dotem datas, ideo contractum eſſe nullū, & repetitioni locū per prædicta. & tex.d.§ i.loquitur, qn̄ mulier circūuenta fuiſſet in æſtimatione. & in dando ſeruum in electione ſua, Inquit, eſt ſeruū repetere contractu remanente nullo pp dolū aut ſi voluerit augmentū, eiuſq; intereſſe pp læſionē in eſtimatione interuenientē, quia ubi contractus eſt nullus in fauorē alicuius pōt fauori ſuo renunciare, et ſtare cōtractui, vel rē repetere, ut probat tex.in.d.§ i.& in.l.& eleganter. in principio, cū glo.& Bar.ſup verbo nullā, de dolo, notat Abbas in.c.cū dilecti.col.ſi.de emptione & uend. Are. conſi lxxvij.in.ii.dubio, Feli.in c dilectus.el ſecundo, co. iiij.& ſequen.de reſcript & in.c.fin. col.vi.de iudic. ſi igitur mulier circūuenta fuerit in re, vel eſtimatione, & rē in dotem datam remanere voluerit precii augmentū pp dolum petet, ſin autem nullitati contractus inhærere voluerit, rem repetere poterit, dote tn̄ ad metam precogitatam ex æquitate reducta.l. iure ſuccurſum.§.ſi. &.l. titia. ff.de iure dotiū ſed ſi abſque dolo & fraude mulier ætate maior re ipſa in modo æſtimationis leſa ſit, vt quia rem in dotem datam minoris eſtimauerit, ita vt leſa ſit vltra dimidiam iuſti precij quum contractus dotis ſit bone fidei. Et in contractibus bonæ fidei locum habeat remedium noſtræ.l.procedit & hoc caſu glo.§.i dictæ.l.ſi res, & lege ſi ex cā.§.in dotis.ff.de minoribus.& mariti conuenti electio erit præſtare iuſtam æſtimationem, aut rem mulieri

reſtituere, tenebiť tñ mulier hoc caſu ad æſtimationẽ cō
uentã, ne vir in dãno remaneat ſm Bal. in dicto ſpeciali.
xxxv. & ſi uir deceptus eſſet vltra dimidiam iuſti precii in
mō æſtimationis pariformiter iuuaretur facit tex. in. l. ſi
circũuenta. in verſi. ſin āt. ȷ. ſol. mat. diſponens ita ſuccurri
marito in æſtimatione grauato, ſicut uxori. ſi uero læſio
in æſtimatione citra dimidiã iuſti precii fuerit, ut quia mu
lier decepta fuit in æſtimatione rei in dotẽ datæ, ultra ue
rum ualorem appreciate, fauore dotis rẽ poterit repete
re, & iuſtã æſtimationẽ uiro præſtare, licet res iam eſſet ef
fecta dotalis, aut rẽ penes uirum dimittere, licet regulari
ter quis nō audiatur rōne huiuſcemodi læſionis, niſi qñ
dolo aduerſarii, aut ultra dimidiam iuſti precii læſio inter
ceſſerit. ut hic, & l. n. d. §. i. & in. §. fi. d. l. iure ſuccurſum ſm
Bal. in. d. ſpeciali. xxxv. & quia maritus in hoc grauať con
tra regulã promittentẽ deceptionẽ in precio, in alio rele
uatur, ut habeat electionem reſtituendi rẽ, uel iuſtã æſti
mat. ſm diſt. §. i. & l. ſi circũuenta. præall. ꝙ ſi rẽ elegerit,
reſtituere tenebitur mulier ad dotẽ ſm æſtimationẽ de re
a principio factã, ne maritus in dãno uerſetur, ſm Bal. lo
co præall. & præall. iura ad probandũ ſpālitatem hanc in
contractu dotis, quãuis læſio ſit citra dimidiam iuſti pre
cii allegauit Imol. in. c. cum dilecti. col. vi. de emp. & uend.
ubi etiam per Mod. in. xii. limitatione, & prædictæ ſniæ
ſe ſubſcribit Matth. de afflic. in deciſione regni. cclxx.
Conſidera tñ, quia vbi læſio eſt citra dimidiam nō uide
tur poſſe recedi a tali cōtractu per regulã. l. noſtræ. & §. fi.
l. in rãæ. la ſecũda. ff. de minori. & l. ſicut. ȝ. de actio. & ob
lig. ſecundo quia ſequeretur max. abſurdum reſcindi poſ
ſe contractũ, ex quauis læſione, ita ꝙ uix talis contractus
ſubſiſteret. Tertio quia fugienda eſt multiplicatio tot ſpā
lium. l. i. cũ glo. ȷ. de dotis promiſ. nec uidetur id fauorem
dotis concernere, ſed mulieris, quod. n. in caſu prædicto
repetitur, eſt mulieris extra dotẽ, nã pro dote, ac in cã do
tis erit ſolũmodo tñ, quantũ fuit æſtimatio facta, ut dixi,
niſi forte res æſtimata data fuiſſet in dotẽ adiecto pacto,
vt ſoluto matrim. pro eodẽ precio, quo æſtimata fuit re
ſtitueretur, iuxta. l. quotiens. et. l. ſi inter. ȷ. de iu. dot. poſſet
enim tunc fauorẽ dotis cōcernere, ſi res maioris precii ſit.
d. l. ſi inter. in fi. Nec opinio contraria videtur probari iu
re, nã §. i. d. l. ſi res quicquid ibi ſentiat gl. loquitur in mu
liere, dolo, calliditateq; uiri circũuenta, ut ex fi. l. apparet,
dum ſceuolã contra Marc. Vlpianus ſequitur ꝑꝑ dolũ ui
ri. ita ēt intelligi pōt. §. fi. d. l. iure ſuccurſum. ꝓut in uno le
gendi mō glo. ibi ſentit, quæ intelligentia ad iura præall.
ꝙ loquantur, ubi dolus coniugis, interuenit confirmatur
ponderando verbum circũuenta, ibi poſitum quod ar
guit dolũ, & calliditatem interueniſſe. l. i. cũ glo. in uerbo
cirũſcrip. ff. de reſtitutione in integ. cũ not. per Alex. in au
thẽ. ex cã. co. viii. ȷ. de liber. præteri. vbi igitur abſq; dolo,
& calliditate uiri mulier maior in æſtimatione rei in do
tẽ date re ipſa citra dimidiã læſa eſt, uidetur ꝙ ab ipſo cō
tractu recedere nō poſſit, niſi forte in caſu, de q̊ ſuꝑ memi
ni, allegando l. quotiens. & l. ſi inter. ſuꝑ quibus tñ cogita
bis. Circa ſcd̃m mēbrũ diſtinctionis ſupra factæ, qñ in
conſtitutione dotis mulier. xxv. annis, minor leſa eſt ſub
diſtinguendũ eſt, aut dolo & calliditate uiri decepta fuit. &
idẽ qđ in maiore dicẽ. per eadẽ media. Aut ſui facilitate
læſa, & aduerſus matrimoniũ nō iuuatur ēt ꝑ reſtitutionẽ
in integ. quum ſit indiſſolubile, ut per Bal. & alios in. d. l.
unica. ȝ. ſi aduer. dot. Aduerſus vero contractũ dotis di
uerſimode. nã ſi oĩa bona ſua in dotẽ dedit cũ decreto iu
dicis. contractus ſubſiſtit, ſed tã ipſa, q̃ hæres eius in inte
grũ reſtitui ꝑꝑ leſionẽ poterunt. d. l. unica. cum not. p Bal.
Paul. & alios. Cāpez. in tract. de dote, in prima parte qō.
64 xxxi. & Cur. iuniorẽ, in conſi. vi. in. ii. dubio principali. &
dos pōt tripl̃r dici exceſſiua, aut ĩmoderata primo ubi ẽ
vltra patrimonium. ſecundo qñ ultra uires patrimonii.
Tertio qñ ultra, ſupraq; qualitatẽ viri, & uxoris. aliud eſt
enim loqui de patrimonio, aliud de uiribus patrimonii
ſub patrimonio, ut glo. ēt Bal. in dicta. l. unica. dicunt, in
cludunt debita & credita, ſed vires patrimonii nō dñr, niſi
ſi deducto ære alieno, iuxta. l. cogi. cũ nota. ff. ad trebellia
num. primo caſu remedium reſciſſiuum, ſm Bald. in. d. l.
unica. nō eſt neceſſarium, quia contractus ꝑ minorẽ cele
bratus nullus eſt ipſo iure. l. ſiue gẽ. cũ glo. i. ff. de iure dot.
vitiatur tñ quod eſt ſuperfluũ tm̃, ut ibi dicitur, quæ tñ in
tellige, niſi interpoſitũ fuerit iuramentũ, ut p Cāpez. lo
co præall. Nunquid āt in caſu prædicto curator oblige
tur, tradunt Pau. de caſt. in dicta. l. vnica. & Bal. in præall.
tractatu, ſol. xxi. in. xli. ſpeciali. In aliis duobus caſibus ſu
pra poſitis neceſſaria eſt in ĩtegrũ reſtitutio. ſm Bal. loco
prælle. qđ intellige, ut per Pau. caſt. in. d. l. unica. & Curt.
in præall. conſi. vi. in ii. dubio. Qñ āt mulier ætate minor
decepta fuit, & læſa mō æſtimationis rei date in dotẽ. ſi
quidem dolo, & calliditate uiri. ſuccurrendũ eſt, quemad
modum diximus ſupra in maiore. ſi uero re ipſa tm̃, aut
læſio eſt ultra dimidiã iuſti precii, & ultra remediũ nr̃æ le
gis cōpetit in integrũ reſtitu. vt p Bal. nouel. in loci. præal
legatis. Aut eſt citra dimidiã, & non iuuabitur remedio
iſtius. l. tunc non proportionabili, ſed beneficio reſtitutio
nis in integ. glo. in. preall. §. in dotis. mō debita quantitas
ſemꝑ in dote remaneat. ut per Pau. de caſt. in. d. l. vnica. in
telligẽdo tñ niſi appoſitũ eſſet iuramentũ, ꝓbata læſione,
quæ ex multis excludi pōt, vt per Curt. in dicta ſecunda
dubitatione. Itẽ niſi appoſitũ eſſet iuramẽtũ, ut ꝑ Cāpez.
loco preall. Quę uero dicatur dos, huneſta, uel cōpetens,
aut cōgrua tradunt, late Bru. in tract. excludẽ. fœm. ſtanti
bꝰ agna. & Pariſius in pluribus ꝯſiliis, q̃ referre nō ẽ cure.
Quarta qō Bar. in hac mã principalis, ac fundamen 65
talis, an remedium iſtud locum habeat in contractibus
ſtricti iuris. in qua ꝯcludit primo Bar. in contractibus bo
næ fidei læſum, antequã ſoluat habere exceptionem. l. qui
nũdum. ȝ. de hæred. uendi. poſt rẽ traditã habere actionẽ
bonæ fidei, ut hic, quia in hiſce contractibus ſumma equi
tas deſideratur. l. bona fides. ff. dep. In contractibus āt ſtri
cti iuris decepto ultra dimidiam iuſti precii, uel eſtimatio
nis. ſi nō ſoluit, ſuccurritur exceptione doli. l. ſi quis cum
aliter. ff. de verborũ obliga. vbi qñ per machinationes eſt
obligatus, aliter quã cōueniſſet exceptione doli uti pōt,
idẽ eſt etſi nullus dolus interceſſerit ſtipulantis, ſed res ipſa
in ſe dolũ habeat, quia ꝑꝑ iniquitatem deceptionis, exce
ptione doli, iuuatur læſus. petens. n. ex ea ſtipulatione, hoc
ipſo ꝙ petit dolo facit, ideo per exceptionem doli repelli
pōt, ſed poſt ſolu. ſuccurritur per cōditio. indeb. l. i. de con
ditio. indeb. vt hic per Bar. cũ quo tranſit Bal. in. vii. op
po. et in. iii. qō. uolens habere etiam locũ incerti cōdi. ut in
ſtatu debito res reponatur. l. ſi tibi liberũ. ff. de actio. emp.
§ fi. l. ſed & ſi me. ff. de cond. indeb. ſequuntur Pau. de caſ.
hic, col. iiii. & Sali. in. ii. qō. & ſimiliter cōpetit actio in fa
ctum ſubſidiaria, per. l. quotiens. ff. de pręſcrip. uerbo. ſed
Alex. in dicta. l. ſi quis cum aliter. col. i. nec incerti cōditio
nem nec in factum ſubſidiariam cōpetere dicit. nam ſubſi
diaria ceſſat, quia ut inquit Bar. indebiti conditio cōpetit,
unde ſubſidiaria non eſt opus. Idem in incerti conditio,
quia ut in iuribus per Bal. allegatis apparet ſubſtantia rei
debita erat cum effectu. hic nō, ideo nimirum, ſi ibi incer
ti cōpetit. Iaſ. tñ in dicta. l. ſi quis. col. fi. tenet generalem in
certi conditio cōpetere, & cum oi alia actione noiata ad
incertum cōpetente concurrere, ut etiam per Bartolũ in
d. § fin. incerti uero ſpecialem non, quia ſubſidiaria eſt, ut
per eos. cōpetit ergo ſine dubio indeb. conditio. & incerti
generalis, ſm Bald. & Iaſo. & cũ predicta concluſio Bar.
ꝙ remedium. l. noſtræ. non habeat locum in contractibꝰ
ſtricti iuris, ſed bene doli excep. & indebiti conditio tran
ſeunt communiter doctores, ut poſt Imola. in dicta. l. ſi
quis cum aliter. columna final. in tertia concluſione. vbi
Aretin. colum. prima, dicta Barto. elegantia reputauit Ra
tio ꝓ ędictæ concluſionis eſt, quia lex noſtra, & textus
in dicto. c. cum cauſa, loquuntur in contractu vend. &
bonæ

bonæ fidei, nõ in contractibus ſtricti iuris, in quibus ſolũ
datur actio ad id qđ inter partes actũ fuit, quia quicqd
in dictis contractibus nõ eſt verbis expreſſum. omiſſum
intelligitur & ex mente contrahentium. l. quicquid aſtrin
gendi. ff. de verb obli. ideo &c. Sed Aqueſ. in. d. l. ſi quis
cũ aliter. co. i. & Ant. burgoſ. in. d. c. cũ cã. col. iii. & ſeq te-
nent iſtud remedium locũ habere, & in contractibus ſtri-
cti iuris, quũ in illis equitas pariter deſideretur. d. l. ſi quis
cũ aliter. ita ꝙ ratio diuerſitatis inter p̃dictos cõtractus in
propoſito nõ d itur, ergo nec diuerſum ius. l. illud. ff. ad l.
aquil. c. trãslato. de cõſtit. quæ opinio planius ꝓcederet in
terris eccleſiæ pp formã canonũ, ſm quos oẽs cõtractus
quantũ ad effectum ob æquitatẽ, quæ de iure can. ſerua
tur, ſunt bonæ fidei iuxta dictũ Bal. ſolẽne, in c. i. ad ſi. de
pius pet. & approbatur cõiter per ſcriben. vt per Aqueſ.
in. l. cũ poſteaquã. de pac. Firmia. in repert. in verbo con-
tractus bo. fidei, Ant. burgoſ. in. c. cum dilecti. in glo. ſi. de
emp. & vend. & in. c. cũ cã. col iiii eo. tit. quicquid dixerit
Iaſ. in. d. l cũ poſteaquã. Ea propter quũ in oĩbus cõtracti
bus bonæ fidei locũ habeat remediũ noſtræ. l. & in p̃di-
ctarũ, qui ſm ius cano. bonæ fidei cenſetur, videtur debe
re locũ habere. Nihilominus in terris imperii nõ eſſet a
cõi recedẽ. quia licet & in contractibus ſtricti iuris æqui-
tas deſideretur. tñ omiſſum habetur pro omiſſo. l. quicqd
aſtringen. & iſtud remediũ datũ eſt in contractibus bo. fi
dei, & nõ reperitur cõceſſum in contractibus ſtricti iuris
licet remedia alia, vt diximus, competant. ergo &c. & ſic
nõ eſt verũ, ꝙ ſit eadẽ rõ in cõtractibus ſtricti iuris, quæ
eſt in cõtractibus bo fidei, quia in primis omiſſum habe-
tur pro omiſſo. in aliis habetur pro expreſſo, & cauto, ſi
æquũ ſit, fatendũ tñ eſt, dato ꝙ remediũ iſtud, & . d. c. cũ
cã. in contractibus ſtricti iuris locũ nõ hẽret. hẽre tñ locũ
prouiſionẽ, & remedium. d. l. ſi quis cũ aliter. quod a præ
ſenti noſtro remedio parum differt, ſm Ant. burgo. in. d.
c. cũ cã. col. v. quũ læſus vltra dimidiã iuſti precii ante tra-
ditionẽ doli exceptiõe agentẽ repellere poſſit. d. l. ſi quis
quũ aliter. poſt traditionẽ habeat condi. indeb. ad repetẽ-
dum, & rẽ recuperan. ut hic p Bar. quã rem retinebit, do
nec iuſtũ preciũ ſibi ſuppleatur. vnde ſi aĩo donandi ꝓmi
ſerit quis rẽ valẽtẽ decẽ, putãs quatuor tñ valere, & con
ſtet, de hoc poterit ſm p̃fatos Mod. retinere rẽ, donec iu
ſtum preciũ ſupra quatuor, ſuppleatur, vel ſi rẽ tradide-
rit ad eundẽ effectum cõdicere per prædicta. vnde Ale. in
66 d. l ſi quis cũ aliter. co. ii. dicit ✠. remedium iſtius. l. locũ ha
bere in effectu in contractibus ſtricti iuris, videlicet p do-
67 li except. ſi res tradita * effectus differentiæ in hoc cõſiſtit,
quia in iudicis bonæ fidei, vt hic ait Bar. veniunt vſuræ,
& alię acceſſiones poſt morã. §. in bone fidei. cũ glo. l. mo
ra. ff. de uſur. ſed in iudiciis ſtricti iuris nõ veniunt vſuræ.
l. i. ꝟ. de cond. inde. cũ ibi not. per Bar. ad ſi. l. dicentẽ. idẽ in
fructibus, niſi naturales ſint, aut loco naturaliũ ſubroga-
ti, prout & tradũt alii, in. l. indebiti. ff. de cond. ind & ideo
Alex. in. l. petens. co. i. ꝟ. de pac. magnæ vtilitatis eſſe dixit
habere potius actionẽ ex vendito a ſtipul. informatã ad
deducta in pacto ſtipulatiõe vallato, quã actionẽ ex ipſa
ſtipulatione pp priuilegia q̃ habet, vt tradũt glo. & doct.
in. §. actionũ. inſti. de actio. & in. l. i. ff. de iu om. iud. Con
cordando tñ opi. prædictas, ſic dici poſſet, aut quæris, an
beneficium. l. nr̃æ. locũ habeat in cõtractibus ſtricti iuris,
ita ꝙ lęſus vltra dimidiam poſſit reſcindere contractũ, niſi
ſi pars qđ deeſt iuſto p̃cio ſuppleat, & dicẽ. ꝙ ſic, qa be-
neficiũ. l. nr̃æ. fundatũ ẽ in equitate, ac benignitate, ut ſuc-
curratur deceptis, quæ equitas, vt dixi, deſideratur & in
cõtractibus ſtricti iuris, & ita ꝓcedat opi. Alex. Aqueſ &
Mo. p̃dict. inquantũ volunt in dictis cõtractibus hře locũ
in effectu. l. noſtrã, qa cõceditur doli excep. ante traditio-
nẽ, & datur actio cõd. indeb. ad repetẽ. ac reſcind. poſt tra
ditionẽ, neq; hoc negãt Bar. Bal. & preal. imo cõcedunt,
dũ volunt agi & poſſe, ut res in debito ſtatu reponatur,
iuxta. l. ſi tibi liberũ. ff. de acti. emp. declaratã p Ale. in cõſ.
xxvii. lib. iii. & Aquenſem in dicta. l. petẽs. col. ii. & ſic pp
æquitatẽ ſeruandã, ſi vltra dimidiã iuſti p̃cii, vel æſtima-
tionis deceptus nõdum tradiderit rẽ tutus erit doli exce-
ptione. Poſt traditã aget cõditione indebiti repetẽdo, vel
incerti generali. ut in debito ſtatu reponatur res, aut quæ
ritur, verũ nr̃æ. l. remediũ locũ habeat in cõtractibus ſtri-
cti iuris, vt in terminis in quibus loquitur Bar. et dicendũ
ꝙ nõ, quia actio ex vendito eſt ex eodẽ cõtractu deſcen-
dens, iuxta cõcl'onẽ factã ꝟ. in. i. qõ quod remedium actio
nis ex uendito bonæ fidei eſt, ideo nullo mõ põt locũ ha
bere in cõtractibus ſtricti iuris, ita procedat opinio Bart.
& ſequacium Ex ꝯñr facienda eſt differentia inter benefi-
cium a. l. nr̃a. datũ ad reſcindendũ, & remedium. ſeu actio
nẽ ipſius. l. faciunt, q̃ dicã in ſeq. qõne, in verſic. dicunt tñ.
Secundo cõcludit Bart. in hac qõne, * ideo p viã repeti- 68
tionis ſuccurri decepto, quia doli excep. qua eſt tutus, nõ
eſt odioſa, quũ ex poſt facto naſcatur, aliud eſſet, ſi ab ini
tio nata foret, dicit quia diceretur tunc odioſa, ideo non
daretur repetitio. l. qui exceptionẽ. ff. de cõdit. indeb. & . l.
qui ſe deberi. ff. de cond. ob cãm. cum nota. Paul°. de caſt.
hic in. ii. qõ. poſt Cyn. tenet opp. quia exceptio doli odio
ſa cenſetur, qñ contra ius cõe competit, ut quum ſuccedit
loco except. macedoniani, ſecus vbi ex æquitate iuris na
turalis datur, vt quum ſuccedit loco except. metus, ita in
ꝓpoſito, quia æquitas naturalis dictat, ut ſuccurratur de-
cepto. vnde nõ eſt odioſa, ut hic per eũ. Ideo habens talẽ
excep. dicitur tutus exceptione fauorabili, ideo repetit ſo
lutũ, ſequitur Ale. in. d. l. ſi quis cũ aliter. col. ii. dicens con
tra Bar. hic, ꝙ licet ab initio dolus interueniſſet, ut in prin
cip. d. l. ſi quis cũ aliter. tñ ſoluens, quia fauorabili except.
tutus ſolutum per condi. indeb. repetere poterit. d. l. qui
ſe debere. quod valde extollit ad declarationẽ & limit. d. l.
qui excep. In ſcđo vero caſu. d. l. ſi quis. abſq; dubio non
dareť actio de dolo, ſed cõd. indeb. ſm Aqueſ. ibi in. i. co.
poſt Imol. Alex. & alios, & in prædictã ſnĩam quicquid
dixerit Are. concurrunt cõiter ſcribẽ. ut per Iaſo. in. l. ſub
prætextu. la. i. co. iii. ꝟ. de tranſac. per eundẽ, et Aqueſ. in. d.
l. ſi quis. col iii Tertio vult no. Bar. * in dicta ſua doctri- 69
na, de exceptione dãda læſo, ſi non ſoluit, q. in materia. l.
noſtrę. ſicuti prouidetur decepto de actione, ita ac fortius
de exceptione contra petentem rem venditã citra dimi-
diam iuſti precii, quam doctrinam ut no. ſignauit Ruinus
in conſi. lxxix. col. ii. lib. i. quod indubitati iuris eſt, per re-
gulã. l. inuitus. in. §. cui damus. ff. de regu. iur. cum aliis ad-
ducendis. ꝟ. circa finẽ cõmenti. Quinta qõ Bar. * ſi contra 70
ctus bonæ fidei deductus fuerit in ſtipulatione, quę ſtricti
iuris eſt, ut quotidie fit per tabelliones in inſtrumentis, dũ
dicunt, & prædicta oĩa ſibi inuicem partes dare facere &
ſeruare promiſerunt per pactũ ſolẽni ſtipulatione vallatũ,
an competat iſtud remedium, concludit poſt gloſatorẽ,
ꝙ ſic, remittens ſe ad ea quæ plenius ſcripſit, in. d. l. ſi quis
cum aliter. ſed glo. hic, & ibi noluit ꝙ vbi cũ bonæ fidei
contractu permiſcetur contractus ſtricti iuris locũ habeat
remedium. l. noſtrę. imo voluit excludere iſtud remediũ,
ſed non remedium. d. l. ſi quis cum aliter. ut & ibidem me
lius intellexerunt Bar. col. i. & poſt Imol. Iaſ. col. iiii. verſic.
ſecundo habes. Ego arbitror cum Bar. & Iaſ. ibidem, qñ
cõtractus ſtipulationis additur contractui bonæ fidei prę
dicta remedia ſimul competere, videlicet. l. noſtre, ex con
tractu bone fidei & remedium. d. l. ſi quis cum aliter. ex ſti
pulatione que ſtricti iuris eſt, ut ibi per Iaſonem, & vide-
tur rõni conſonum, ex quolibet ipſorum contractuũ ſuũ
proprium remedium deſcendere, ac competere, quũ con
tractus coequiui ſint, nec ſit facta nouatio, que in dubio
non præſumitur, ut ibi per Bart. & Iaſ. & Bald. in tractatu
dot. fol. v. in tertio requiſito, & traditur in. l. ſingularia. ſi
cert. peta. Sed probabilius dubitari põt, an ex ſtipulatio
ne interpoſita ſuper contractu bone fidei competat no-
ſtre. l. remedium * & uidetur ꝙ ſic, quum. n. acceſſorie cu- 71
muletur, ſequitur naturam precedentis actus, ſuper quo

Interponitur l i.§.belliſſime.ff.vt lega.no.caueatur.Iaſ.in.
d.l.ſi quis.col.v.Ruin.in rub.ff.de verb.ob.co.fi.vbi.etiã
oẽs alii Mod.Si igitur nãm cõtractus bonę fidei aſſumit,
cur iſtud remedium lpcũ habens in oibus contractibus
bonæ fidei locũ pariter in eo ſibi nõ vendicat.& hæc vi-
detur cõis ſcribentium ſnĩa, vt per Iaſo.& alios in.d. rub.
ff.de verb.ob & in.l.cũ mota.ſ.de tranſa. dixi late in. d.l.
ſingularia.l.ſpãli.Bar.Et clariu, pcederet vbi fieret noua
tio contractus per ſtip.adiectã, quia oẽs qualitates & præ
rogatiuæ contractus in ſtipu transfuſe cenſerentur Bar.et
alii in.d.l.ſi quis cũ aliter.& idem eſſet, qñ appareret con-
trahentes voluiſſe oĩa quæ erant de natura cõtractus bo-
næ fidei in ſtip.deducere, vt per Ial.in.d.l.ſi quis. col.v.fa-
cit.§.ſi conueniat.l.i.ff.depo.Dicunt tñ notanter Are. Iaſ.
& Aqueſ.in.d.l.ſi.quis.& Mod.in. d.c.cum cã.col. iiii.de
emp.& ven.ꝙ remedium iſtius.l.noſtræ, tunc punctuali
ter, & pprie nõ cõpetit intelligendo de remedio actionis
ex vendito, quia talis actio & remedium nõ ſunt ppor-
tionabilia ſtipulationi quæ ẽ cõtractus ſtricti iuris, ſed ꝙ
locũ habet actio ex ſtipulatu, q̃ tñ habebit nãm actionis
bonę fidei hic cõpetentis.& p hoc dicit ibi Aqueſ. col.i.
nõ obſtare ꝙ ꝯ Bart. dicebat Imol. quẽ ẽt ibi reprehendit
Alex. Nec prædictis refragatur geminatio interueniẽ-
tis conſenſus, qui videbatur debere plus operari tollen-
do remedium.l.nŕæ.quũ talis geminatio voluntatẽ cõtra
hentiũ magis deliberatã, & enixã arguat, excludatq; prę
ſumptionẽ erroris l baliſta.cũ plene ibi no ff ad treb.et.l.
pe.ſ.de pac.Dec.cõſi.lx.in fi.cxvi col.fi.&.cixxxi.co.iii.
72 *Quia reſpõ. ꝙ non excluditur tñ remediũ.l. nŕæ. vt p
Dec.in locis præall.& prius Soci in cõſi.lxxxv.co.iii.li.i.
ẽt interueniente tpis interuallo, vt ibi p Soci.& ſic pp æ-
quitatẽ iſtius remedii ſuccurritur læſo, ẽt ꝙ conſenſus ſit
geminatus, quia & in ſecundo ꝯſenſu deceptio eſt.l.doli.
verſi.diuerſi.ff.de noua. max. vbi non interueniſſet tpis
interuallũ, glo.l.iiii in verbo niſi, de pig.ac. cũ cumulatis
per Alex.in cõſi.xlii.ſuper li.i.& Dec in.c.ſua nobis. col.
73 fi.de appel. Sexta qõ Bar *eſt de apicibus iuris vtr.l.no
ſtra. locũ habeat in ꝯtractu trãſactionis vix diſcerni põt,
q̃ ſit in hoc puncto cõis opi. ſm Dec.in cõſil.j.alleg.Pan-
tal.cremẽ.hic, in.x.ampliat. referens nõnulla dicta ſcribẽ.
neſcit pedẽ figere.Iaſ.in.d.l.ſi quis cũ aliter. ſi late excuſſu
rum artic.pollicetur, quũ in cõtingentia ſacti qõne, ſæpe
habuiſſe dicat. attñ in ſuis cõſi. nihil de hoc, ego quia hic
artic.eſt ſubtilis, & ex principalioribus articulis.l.nŕæ.illũ
plene enucleare propoſui: clarũ eſt ſm Bald.in l.ſub præ-
textu.la.i.ſ.de tranſac.& ſcribentes in.d.l.ſi quis cũ aliter.
ꝙ contractus tranſactionis eſt ſtricti iuris, quũ nõ ſit enu
meratus, in.§.actionũ inſtit de.ac. & tñ ſortitur nãm con
tractus bonæ fidei, qñ ſuper contractu bonæ fidei inter-
ponitur, quia diſtractus debet ſapere naturã contractus.
glo.approbata in.l.de tutela.ſ.de in integ.reſti.Alex.in.d.
l.ſub prætextu.co.fi.dixi.latius in rub ſ.de pac. Mõ pro
parte negatiua, ꝙ beneficiũ iſtius.l.nõ habeat locũ in con
tractu tranſactionis, Iaſ.loco præall.facit quatuor funda-
menta, quæ habuit ab Alex & Imol.ibidẽ ego clarius di
cã pluribus aliis additis. In primis ſtringit tex.* in.§.fi.l lu
74 tius.ff.ad treb.vbi iuriſconſ.ait trãſactionẽ factã ſup reſti-
tutione fideicom.nõ poſſe reſcindi, ẽt ꝙ in quadruplũ læ
ſio contigerit, & ſic nec prætextu max.læſionis: Alex.in
d.l.ſi quis.co iii.& Mod.in.d.c.cũ cã. eũ ſimpliciter ſequẽ
tes dupliciter reſpon.primo ꝙ intelligitur ille tex. ſm ter
minos l noſtræ. quę ſol confundit p verba illius tex. ibi
quadruplo amplius. ḡ ẽt ꝙ læſio excedat dimidiam. Se-
cundo reſpõdent poſt glo.& Bar.hic, ibiq;, ꝙ ille tex. p-
cedit conſiderata vera æſtimatione rei, ſup qua facta fuit
tranſactio, nõ ãt cõſiderato dubio litis euentu, vt in ppo
ſito conſiderari debet, prout Bar.nota. Ibi.n.fuit cõpertũ
læſionem excedere dimidiam æſtimationis debiti fideicõ
miſſi toto fideicõmiſſo ſimplr conſiderato, quæ leſio tali
mõ cõſideranda nõ eſt, ſed reſpectus habẽdus eſt ad æſti
mationẽ dubii euentus litis, quia quũ fiat ſuper lite, & du
bius ſit euentus litis.l.quod debetur. ff.de pecul vt dica-
tur quis læſus vltra dimidiã haberi debet reſpectus ad il-
lũ dubiũ litis euentũ. qui cõſiderate in lite, ſm quã æſti-
mationẽ læſio ibi nõ tranſcendebat dimidiã ęſtimationis
præcii qđ perceptũ fuiſſet, ſi lis & cã illa alienata fuiſſet, &
iſta eſt cõis ſol. & intelligentia ſcribentium ad illũ tex.cõ-
probatur ſm quoſdã, quia in hac mã conſideratur valor
rei, ſm tẽpus contractus, vt dixi, &.ĩ.dicã, quo tpe inſpe
cto, quũ penes hæredem, nõ eſſent aliæ res, q̃ ille quæ p
tranſac. fideicõmiſſo traditæ fuerunt. aliæ n.quarũ præ-
textu cãta fuit læſio, reperte poſtmodũ fuerũt. patet fidei
cõmiſſarium nõ poſſe ibi deceptũ dici tranſactionis tpe, ſi
ue conſideres verã æſtimationem totius fideicõ.ſiue du-
bium euentũ. Quæ ſolutio coniuncta prędicta cõproba
tione ad.d.§.fi.non ſati-faciunt, nec de iure procedere vi-
dentur. non.n.apparet ꝙ eſſet ibi lis aliqua inter hæredẽ,
& fideicõ.& ad illa verba, niſi tranſactũ eſſet, quę id inue
re videbantur, quũ tranſactio ſuper re dubia, & lite incer
ta fiat.l.i.ff.de tranſa.* reſpõ.ſufficere ad eſſentiam, & vali 75
ditatẽ tranſactionis rẽ eſſe dubiã, aliter q̃ per litem.l.de fi
deicõ.l.de alimentis.j.de tranſa tradit Bal in.d.l.i.vbi Iaſ.
co.pe.& Lan.deci.in.l.i.co.pẽ.ſ.de pac. & alius eſt ſenſus
illius tex.d.§.fi. vult.n.hæredẽ rogatum vniuerſam hære
ditatẽ reſtituere. minimã quantitatem, quã ſolã in bonis
fuiſſe dicebat reſtituiſſe poſtmodũ per inſtrumenta noui
ter inuenta cõpertum fuiſſe quadruplo amplius in hære-
ditate fuiſſe. In reliquũ fideicõ.noie poſſe conueniri, ne fi-
deicõmiſſarius in dãno, & hæres in lucro ex doloſa eius aſ
ſertione verſetur, niſi tranſactũ eſſet. ſubiungit tex. intelli-
go ſup controuerſia et contentione, etiã extraiudicialiter,
inter pdictos inde orta, nã talibus cautionibus hec obiice
re amplius nõ oportet, vt ad propoſitũ dixit tex. ope.in
l.vnica.in.fin.ſ.de plus per.imputandũq; eſt poſtea ſuper
prædictis tranſigenti, vt in ſimili dicitur de errore calcu-
li; qui ſiue ex vno contractu, ſiue ex pluribus emerſerit
veritati præiudiciũ nõ affert, niſi fuerit trãſactũ, tex.eſt in.
l.vnica.ſ de errore cal iſte eſt verus & planus intell. illius
tex.meo iudicio, nec in d.§.fi.di vt volebat illi, quos ſup
retuli, ꝙ alie res tpe reſtitutionis fideicõ.non eſſent penes
hæredẽ, imo tex inuit oppo.ibi in reliquũ fideicõ.cõueni
ri poſſe. erant ḡ penes eũ qui dicebat quantitatẽ reſtitutã
ſolã fuiſſe in bonis, cuius contrariũ per inſtrumenta poſt-
modũ reperta cõſtitit. ideo ne doloſa hæredis aſſertio ipſi
pficua ſit cũ dãno fideicõmiſſarii in reliquũ fideicõ cõue-
niri põt niſi vt ſubiungit tex. tranſactũ ſit, & quãuis tpe
tranſactionis de læſione nõ conſtaret, quia inſtrumenta
occulta erãt illis tñ poſtea repertis, quũ appareat quadru
plo amplius in hereditate fuiſſe, q̃ aſſereret heres, pbatur
fideicõmiſſarium tunc vltra dimidiã fuiſſe læſum, facit.l.
ſub prætextu.la.i.ſ.de tranſa.tex.tñ in.d.§.fin non expli-
cat inſtrumenta illa fuiſſe occultata p tranſigentẽ, & ſm
prædictã declarationẽ ad.d.§.fin. ſequitur nihil facere in-
ductionẽ, quã de illa tex.ꝯ Bar.facit Aret.in d.l ſi quis cũ
aliter.col.v.& ſequitur Iaſo.ꝙ ibi impotentia reſcindendi
ſimpliciter attribuatur contractui tranſactionis alio non
cõſiderato, & ſic nõ habito reſpectu ad dubium litis euẽ-
tum, ut ibi ſubtiliter per eũ, nã intelligẽdo illum tex. put
declaraui nihil facit ad propoſitũ Are. Secundo principa
liter pbatur per tex. *in.l ſub prætextu inſtrumẽtis.ſ.de 76
trãſac. vbi trãſactio nõ reſcinditur p̃textu inſtrumenti de
nouo reperti, niſi in occultatione inſtrumenti dolus trãſi
gentis interceſſerit. & tñ inſtrumentum, quod eſt pbatio
pbata, & veritas apparens oſtendit dolum fuiſſe in toto,
multo minus igitur, qñ læſio ſolũ eſt vltra dimidiã iuſti
precii, ẽt cõſiderato dubio litis euentu. reſpõde ſm Imol.
in.c.cũ cã.col.iiii.vbi Ant.burgoſ.xi de emp.& vend.&
Ale.in.d.l.ſi.quis cum aliter.col.iii. hoc nõ procedere qñ
in tranſac.quis læſus fuit vltra dimidiã iuſti precii, & ęſti-
mationis, attento dubio litis euentu, vt inquit Bart. quia
locum

locũ tunc habet beneficium.l.nſæ vt tollatur iniquitas &
ſeruetur æquitas q̃ in oĩbus contractibus, vt dictũ eſt de
ſideratur, quãuis ergo.l.ſub prætextu generaliter, indiſtĩ
ctæq; loquatur. interpretationẽ tñ & reſtrictionẽ accipiet
ab aliis.il.& cõſequenter a.l.nr̃a.quẽadmodũ reſtringitur
ẽt.l.illa, ne procedat in trãſactione mala fidei inita. ſiẽ nec
vbi læſus eſſet minor, aut eccleſia, vel reſpub. aliiue, qb⁹
beneficio reſtitu.in integ.aduerſus diſpõnem. d.l.ſuccurri
tur, vt per Soci.cõſi.lxvi.li.iiii.& Iaſ.in repe. l.admonẽdi.
col. xiiii. vbi ẽt alii Moderni. ff.de iureiuran. Tertio pro
hac parte facit trãſactio & ſnĩa æquiparatur.l.ii ff.de iu.
iurã.l.vnica.ſ̃ de erro. cal.vtrũq;.n.dirimendarũ litium re
mediũ eſt.l.fratris ſ̃.de tranſac.c.i.de lit conteſt in.vi.ſed
ſnĩa nõ retractaẽ, licet vltra dimidiã læſionẽ inferat.l.ſub
ſpecie.ſ̃.de re iudica.l.ii ſ̃.qñ prouoc. nõ eſt neceſſe, ergo,
nec tranſactio, ſm Imol. Ale.& Iaſ.qui reſpõdent, diuer
ſam rõnem reformare pactũ, iuxta.l.interpoſitas.ſ̃.de trã
ſac.quodq; iniquiſſimũ foret oĩ remedio taliter læſum de
ſtitui, ideo ex beneficio præſentis.l.ſuccurri, attento ſaltẽ
dubio lit euen. in ſnĩa aliud, quia eſt imputandũ parti, ſi
nõ appellauit, vt ibi p eos. Quarto iuramentũ & tranſa.
æquiparatur. d.l.ii.ſed iuramẽtũ nõ retractatur, licet quis
totaliter ſit læſus.l.non erit.§.dato.ff de iureiur.§.i.l.nã &
poſtea.eo.tit.ergo idẽ in tranſac. Aret.& Iaſ.in.d.l.ſi quis
cũ aliter.col.v.&.vii.dicunt rõnem oĩno bonã nõ videri,
quia æquiparatio nõ eſt vĩis, nã ſnĩa per dolũ partis lata,
& iuramentũ nõ retractatur regulariter.l.q ſi deferẽte.ff.
de dolo.l.ſi prætor §.marcellus.cũ ibi no.ff. de iudi. & tñ
tranſactio ꝓprie ſumpta retractatur pp dolũ. l. ſi ſuperſti
te.ſ̃.de dolo. &. l.ſi quis cũ aliter.ſ̃.alleg. & in iuramento
dici põt, ideo non retractari, quia ſufficit pena periurii.l.
nam ſufficit.ff de dolo. Deum.n.habet vltorem.l.ii.ſ̃.de re
bus cred.quæ pena in tranſactione non reperitur, nec ad
eã adaptantur termini, ideo nimirum ſi pp talem læſionẽ
retractari põt. Quinto facit, quia male videẽ ꝓbari poſ
ſe dubium litis euentum, in quo fundatur cõtraria ſcribẽ
tium opinio, oporteat.n.teſtes de eodẽ deponẽtes eſſe val
de peritos, & tanquã deponentes de eo quod ſenſu non
percipitur magis indicare, quã teſtificari dicerentur, ideo
non valeret illorũ depoſitio.l.qui teſtamento.ad fin.ff.de
teſta.l.teſtiũ.ſ̃.de teſti.Iaſ.in.d.l ſi quis.col.vii.et fuit.Salic.
in.§.arbitrorum dicentis ſe in practicã neſcire deducere ta
lem eſtimationem dubii euentus litis, vt etiam per Barb.
in.d.c.cum eã col.v.Imol. in.§.ſi.d.l.lutius. Aret.in.d.l.ſi
quis cum aliter.col. v. Alex.conſi. xlii.col. v.in.i.volu.&
Curt.ſeniorem, in addit.ad ſuũ conſi. xliiii.Ita q etiam q
velis dubium litis euentum conſiderare nõ videtur in cõ
tractu tranſac poſſe locũ habere remedium.l noſtræ. Re
77 ſponde, * q probationes fient circa valorẽ rei, & æſtima
bitur dubius litis euentus, ſm cõiter contingentia iuxta
doctrinã Bar in l.ſi factum.ff.de ac.emp. & iudex qui cũ
cta rimari debet, & rerum ordinem inquirere.c iudican
tem. xxx. qõ.v.equitatemq; ante oculos habere.l.q ſi e
pheſi ff.de eo quod cer. loco.l.ii.cum not. ſ̃.de eden. fa
ctis probationibus ſuper valore & æſtimatione rerũ de
ducto, ac articulato, q læſio eſt vltra dimidiam, ẽt cõſide
rato euentu illius litis & controuerſiæ, ſuper hoc pronun
ciabit, & iudicabit, vt p Soc.in cõſi. lxxxv.co.ii.li.i. verũ
eſt in hoc maxime offi iudicis, in cuius arbitrio id conſi
ſtit plurimũ poſſe, & bonũ eſſe hr̃e ipſum fauorabilẽ. &
q vbi nota eſt lis æſtimari debeat dubius litis euẽtus, nõ
vera quantitas debiti ſuper æſtimatione tranſactionis ple
ne facienda, videtur tex.in.l.cũ hii.in.§.ſi cũ lis. ff. de trãſa.
vt p Are in.d.l.ſi quis cũ aliter in.vii.col. Sexto ꝓbatur,
quia tranſactio valde priuilegiata eſt.inuenta.n.fuit vt liti
bus finẽ imponeret.l.fratris.ſ̃ de trãſac.c.i.de litis cõteſta.
78 in.vi et multis ꝓrogatiuis cõdonata reperitur *.c.l.cũ no.
p Abb.& alios, de trãſac.l.minor.xxv. annis ſubuenitur
ff.de minor.cũ aliis de quibus p Cor.in. l.ſi.in.§ & ſi pre
ſatum.co.l.de iu.delib. Soci cõſi.lxiii.co.ſi lib.iii. Iaſ.in.l.ii.

co.ii.ff.ſi quis in ius vocã ideo dicẽdũ videtur reſcindi nõ
poſſe p remedium.l.noſtræ. Reſponde non propterea ex
cludi remedium noſtræ.l. in benignitate fundatũ ad tollẽ
dum & reſcindendum iniquitatẽ in deceptione cõſiſten
tẽ. propterea ut dr̃ in l.ſi ſuperſtite.ſ̃.de dol trãſac.& ſi fa
uorabilis ſit, tñ reſcinditur pp dolũ verũ, vel preſumptũ,
qui re ipſa arguitur ex tali læſione.l. ſub pretextu. &.l. ſi
quis cũ aliter. præal. fauendum eſt igitur trãſactionis ſin
cere, ac bona fide inite, vt dicit tex. in præalle.l.ſub.p̃tex
tu.nõ ãt inique, doloſe, & deceptiue. Septimo pro iſtã
op.eſt caſus ſingularis in. l.a diuo pio. §. ſi pignora. ff.de
re iud. ut p Aret.in.d.l ſi quis col.v.reſpõdens nullũ ver
bũ ibi fieri de.l.nr̃a mã. ideo illã gñalem deciſionẽ intelli
go, ſm terminos iſtius l niſi creditor deceptus eſſet vltra
dimidiam iuſti p̃cii, quia in gñali ſermone non tollitur re
mediũ iſtud, vt p ipſum Are.in.d.l.ſi quis.co.v.et Aquẽſ.
ſi.vbi ita intelligit.§. ſi pignora licet de Are.nõ faciat men
tionẽ. Octauo facit, quia tranſigens incertũ remittit du
biũ, videlicet litis euentũ.l quod debetur.ff.de pecu. ideo
nõ videtur poſſe læſionẽ allegare, arg.l.i.ſ̃. de pac.&.l de
fideicõ.de tranſac.cũ aliis, de quibus p Are in.d.l.ſi quis.
col.vi.reſp.arg.procedere in euentu dubio in nã, & de fa
cto, iuxta.l.cum quidã.in.§.qd dr̃.cũ not.ff.de acquir. hæ
re, ſed nos loquimur in eo quod ſatis eſt, certũ de iure, &
de præſenti ad certitudinẽ reduci põt, mõ quo dicit Bar.
cõſiderato, uidelicet dubio litis euentu, ſm Aquẽſ.in. d.l.
ſi quis.col.ii.vel melius dic, q taliter tranſigens nõ remit
tit incertũ. imo certum habita conſideratione ad incertũ,
uidelicet ad dubium litis euentum. Supraſcripta funda
menta ſunt, quæ magis ſtringunt pro hac parte negatiua
quã amplexi fuere, glo. iuris canonici, Guiliel.de cun.Ri
car.malũb.Dy.Cy.Specu Io.and.Bal.Pet de ancha Imo.
quos refert Ale.in d.l ſi quis.col.ii.& ſeq.dicens hãc opi.
in puncto iuris veriorẽ eſſe. Are.in iiii. col.cõmuniorẽ di
cit, idẽ facit ibi in.vi.col.Iaſ.tranſiens, cũ ea adducendo in
ſup Inno. Ang. Abb. Raph.cõmẽ.et Io de ana.eandẽ opi.
ſequentes Alex.in cõſi.xlii.lib.i hanc eſſe magis cõem at
teſtatur, a qua dicit nõ eſſe recedendũ in iudicãdo, aut cõ
ſulendo, idẽ facit Dec.in cõſi.ccxvi cccclxxix.&.ccccdi.
col.ii licet artic.ſit dubius dicit, ideo ſedere diſtin. nititur
concordare opin.vt p eũ, &.ſ̃.latius dicã. Cũ p̃dictis inue
nio ẽt cõcordare Matth.de afflic.in deciſ.regni.210.& Pa
riſium late, ubi alios refert in cõſi.xcvi.co.vii. & ſeq lib.i.
Pro ſ̃ria opi.q beneficiũ.l.noſtre.locũ habeat etiã in cõ
tractu tranſactionis, qñ laſus quis fuit vltra dimidiã iu
ſti precii & æſtimationis, cõſiderato dubio litis euẽtu plu
ra faciunt. Sed ſex fundamẽtis magis ſtringentibus cõten
tus ero. In primis tñ vt intelligas hũc loquendi modũ gl.
Bar.& doc.de æſti. & probatione dubii litis euentus po
ne litem fuiſſe motã ſuper domo ualoris & æſtimationis
quingentorũ aureorũ inde deuentũ ad tranſactionẽ, & p
ſumma centũ aureorũ receſſum fuiſſe a lite, & renuncia
tum oĩbus iuribus cõpetentibus cum promiſſione de nõ
cõtrauenieudo, attento uero & cõi valore & æſtimatio
ne domus quingentorũ aureorũ tranſigẽs eſt læſus, vltra
dimidiã tñ nõ poterit reſcindere tranſac.quia poſtq̃ res et
domus erat litigioſa, neceſſario nõ ſequitur q fuerit læſus
vltra dimidiã, quum ita potuiſſet in lite ſuccũbere, ſicut
obtinere, ex q̃ dubius eſt litis euentus.l.quod debetur ff.
de pecu.cum ibi not ideo volens probare ſe p tatẽ tranſa.
læſum id debet probare.inſpecto & cõſiderato illo dubio
litis euentu, videlicet q ius illud quod p̃tendebat ſup di
cta domo cõi æſtimatione habenti notitiam litis p̃dicte
fuiſſet venditũ vltra ducẽtos aureos.hoc probato erit ꝓ
bata leſio vltra dimidiã iuſti p̃cii, ĩſpecto dubio litis euen
tu, & ſm terminos Bart. hic. Pro hac parte affirmatiua,
primo adducitur tex.in.l.ſi ſuperſtite.præall. vbi pp ma
gnã leſionẽ dicitur tranſactionẽ poſſe reſcindi etiã aduer
ſus patrem.de illo tex. plura ſcribit Iaſ.in.d.l.ſi quis.colũ.
v. & tandem ait non ſtringere pro Bart. quum loquatur

de dolo ex propoſito interueniente, & ſic vbi læſum ma
gna cõcurrebat cũ dolo ex propoſito, ſecus qñ dolus re
ipſa tm̃ interueniſſet, vt in terminis noſtris. Sed Aquẽ.in
d. l. ſi quis.col.i.pro hac opi ſubtiliter illum tex.dum uult
dari actionem de dolo, vel in factũ pp reuerẽtiam patris
imodice læſo, verbũ imodice enormem leſionem impor
tat, ubi per eum & Are.in pen co.ex quo ſequitur.l. illã
loqui de dolo præſumpto, qui re ipſa cõmittitur non de
dolo ex propoſito, quia nõ requireret enormẽ læſionẽ l.
ſi oleũ.in fi.cũ l.ſeq.ff.de dolo, ut ibi per eũ. Reſponde ꝙ
ibi imperator reaſſumpto facto ꝓpoſito reſpõ. ſi imodi-
ce læſa es, ut narraſti, videlicet tribuenda eſt actio &c. &
ꝙ fuerit ibi dolus ex ꝓpoſito, qui ꝓprie dolus eſt. ꝓbat
nã tit.de dolo, ſub quo lex eſt poſita, itẽ quia tex.in verſ.
ſane aduerſatiue, ad præcedẽ. loquitur in præcedentibus,
de tranſigente bona fide. uerba fecit ergo in caſu ſequenti
aduerſo de tranſigente doloſe, & ſic proprie, & ex ꝓpo-
ſito. Tertio quia hoc clare cantant verba illius.l.in fi. non
de dolo pp paternam verecundiam, ergo alias cõpetebat
actio de dolo Diſputãdo dici põt, ꝙ dictio illa, ſi, in l.po
ſita, formã importat, & cãm fin.l.ꝑtor. in prin. ff de coll.
bono.plene Fel.in c.cũ dilecta.co iii.de reſcr ergo lex illa
ſolũ procedit, qñ læſio fuit enormis, ſicq; in dolo re ipſa,
non ãt ex propoſito, quia enormis, ut dictũ eſt, nõ regre
retur verũ contractus rueret, uel per actionẽ de dolo, aut
ꝑ excep.doli.l.ſub prætextu inſtrumenti. præall. & d.l.ſi
quis cũ aliter.Bar.in.l.quod nerua.col.ii.ff.depo.Cur.cõſ.
liii.&.cxli.ſed reſpõ. ꝙ pp tiãm tit.de dolo, & verba il-
la non de dolo pp paternam reuerentiam, quæ oĩa dolũ
proprium ſignificant, intelligitur de dolo proprio, & ex
propoſito, & dictio, ſi, ut ſ. dixi eſt relatiua facti propoſi
ti per ꝓtẽ. ideo non importat iuris miſterium, iuxta glo.l.
vnice.vbi late dixi.j.qñ nõ petẽ.par.ſed quia ita cõtingit.

Secundo principaliter pro hac parte facit.c.inter cæte-
ras.ſm cõem intel.de re iud.vbi ſnia continens euidẽtem
iniquitatem nulla eſt, & retractabilis, ergo & tranſac. illi
æquiparata.l.ii.ff de iu.iur.l.i ſ de erro.calc.ſm Aquenſ.
loco præalle.reſpon ꝙ tranſactio nõ dicitur cõtinere eui-
dentẽ Iniquitatẽ, etiam ſi læſio ſit ultra dimidiam pp odiũ
litium, ad quas tollendas, & finiendas inuenta eſt, attamẽ
iſta lex in uerbo humanum, & quia in claris non eſt opus
coniecturis, euidentiaq; rei præ probatione nõ indigent,
iniquitatẽ manifeſtã oſtendunt, corroboro ſic arguendo,
ſi ſnĩa tranſactioni æquiparata ob talẽ iniquitatẽ retracta
tur a fortiori debet poſſe reſcindi tranſactio, per ea q̃ dixi
ſ.in iii.argumento pro parte oppo ꝙ facilius retractatur
tranſact q̃ ſnĩa, quũ a ſnia appellari poſſit, propterea im-
putandum ſit parti læſæ, ſi nõ appellet ſecus in tranſactio
ne. Tertio facit, quia cõtractus, quãuis iuratus pretextu
talis enormi. læſionis reſcinditur, ut ꝑ Imol.& alios, in.c.
i.& in c.cũ cõtingat.de iu iur.per ſcribẽ. in.l pactũ quod
dotalis ſ de pact ergo ſilr & tranſactio quę iuramẽto, ut
ſ. dictũ eſt æquiparatur, niſi reſpõ. diuerſum eſſe in cõtra
ctu tranſactionis finiendorũ litium fauore, nec ob dũ ſ.
dixi, facilius retractari tranſa.q̃ iuramentũ, quia id proce
dit in iuramento litis deciſiuo, ac voluntario. hic loqui-
mur de confirmatorio contrac.ſed põt replicari ceſſare di
ctã prærogatiuã, & fauores pp iniquitatem tranſactionis
continentis tantã læſionem, ut dixi.ſ.in.vi. argumen. par
tis contrariæ. Quarto valde ſtringit tex. in. l.in ſumma.
in princ ff.de condi.inde.in excep ibi poſita, ſin autẽ eui-
dẽs calũnia &c.iuncta l.ſi quis cũ aliter. dicit tex l. in ſum
ma datũ noie tranſactionis non reperi quia hoc ipſa, ꝙ
a lite diſceditur, videtur ſubeſſe cã. ſed detecta euidenti ca
lũnia imperfectã eſſe tranſactionẽ, & repetitionẽ dari, ſed
interueniente deceptione vltra dimidiam iuſti precii, do-
lus patet re ipſa. d.l.ſi quis cũ aliter. ergo & euidens calũ-
nia, quũ id ex præſumptione iuris colligatur. l.licet impe
rator. ff. de leg.i. & ꝯñr data euidenti iniquitate repetitio
cõcedetur, & reſcindetur trãſact. ſm Ant.burg.in.c.cũ cã

co.vii.de emp.& vẽd.Reſponderi poſſet, vt ꝑ Ale.in d.l.
ſi quis cũ aliter.co.iii.verſi.vnũ tñ qui procedit vbi appa
ret litẽ fuiſſe calũnioſe motã, ſuper qua inde deceptio con
tigit, tunc tranſac.nulla eſt, & q; ceſſaret remedium.l.nr̃æ,
vt ibi ꝑ Alex. Quinto facit, *quia dolus ex propoſito, 79
& dolus re ipſa æquiparatur. d l.ſi quis cũ aliter.Dec.ple
ne cõſi.dxxx.co.v.verſi.non obſtat, ſed tranſac.de dolo
ex ꝓpoſito inita reſcindiẽ l.in ſumma.l.ſi ſuperſtite. ꝑall,
ergo ſilr.vbi dolus re ipſa interceſſit. & ſic pp enormẽ læ
ſionẽ dictũ dolũ cãntem.Põt reſponderi, vt ꝑ Iaſ.in conſ,
cxxxiii.col ii.lib.iiii. æquiparationẽ negantẽ. & maxime
in hac mã noſtra id procedere videtur, quia venditio per
dolũ facta nulla eſt ipſo in re.l & eleganter. in princ.ff.de
dolo.& tñ data læſione vltra dimidiã iuſti precii, ſicq; do
lo re ipſa interueniente cõtractus venditionis nullitati nõ
ſubiacet, licet reſcindi poſſit beneficio.l.noſtræ ut hic, &
probatur ẽt in.l.dolus.j.eod.tit tradit Ale.in d.l ſi ſuper
ſtite.nec mirum quũ talis dolus nõ ſit proprie dolus, ſm
gloſ in.d l.ſi quis cũ aliter.in verbo dolũ, quã ſequitur ibi
Iaſ.licet Cur.iunior in cõſi liii.& cxli.contrarium teneat,
quod procedere poſſet, qñ læſio in magno exceſſu, & vl-
tra dimidiã eſſet. & tunc dicti doli æquiparentur dicetur
tñ de hoc latius.j. Sexto facit, quia vt dictũ eſt l iſta locũ
habet in effectu, & in contractibus ſtricti iuris, ergo & in
contractu tranſac cõſiderato dubio litis euẽtu, dabiturq;
indeb.conditio, vt in ſtatu debito res reponatur, vt in cõ
tractu ſtipulatio diximus, in.iiii.qõ.& ſequenti.quæ cõdi
tio indeb. tanquã generalis põt concurrere cũ actione de
dolo, ubi ad contrahendũ, uel exigendũ quis per dolũ in
ductus fuiſſe, ut ꝑ Alex.in.d.l.ſi quis cũ aliter.in ii.co.er-
go &c. Ex quibus apparet *quicquid dixerint Ale.Are. 80
& plures alii hanc opinionẽ eſſe veriorẽ in puncto iuris, &
amplectendã, tanquã magis æquã, & eſſe cõis conſidera
to dubio litis euentu, ut tenuit glo. in.§.ſi d.l. lucius. quã,
Bar.hic, & ibi & in. d.l ſi quis cũ aliter. ſemp ſecutus eſt.
Eandẽ opi.tenuerunt Rayn de forli.Ang. Cardina. Ant.
de but.Roma.Imol.Fabi de monte ſancti Sauini, Seue.&
Hierony.tortus, relati per Iaſ.in.l.ſi quis cũ aliter.co.v.&
Soci.in cõſ.185.col.ii.lib.i.vbi addit Paul.de caſt. Flo. de
S.Petr.& Abb.in. d.c. cũ cã licet Iaſ.loco præall ad op-
po, & male allegauerit pro eadẽ opi.conſuluerunt Sal. et
Franc.de rãpo. vt referunt Cor cõſ.dxvi.circa primũ.to-
pen uolu.i.& Dec.conſi. ccxvi.&.cccclxxix. hãc partẽ ſe
quuntur Aquen.in. d.l.ſi quis cum aliter. et Io.de ana. in
cõſi.xxxiii.licet Iaſ loco præall.male eum intellexerit, et
melius intellexit Dec.in conſ ccxvi.prędictis.aſſentitur ẽt
Ant.burgoſ.in.d. c cũ cã. et ab iſta opi. tanquã magis cõi
et æqua non eſſe recedendum in iudicando, uel conſulen
do, dicunt Soci.loco præall et Dec. in conſ lx.col fi. et ue
re ut ex prædictis apparet crebriorẽ, et cõior apud Mod.
maxime, quæ quidem opinio clarius procederet, qñ læ-
ſio eſſet vltra dimidiam in magno exceſſu, ex q̃ dolus fa-
cilius ꝑſumiẽ, ut per Dec.in.cõſ.cciii.ccxvi. cccclxxix.co.
fi.et cccccli.co.ii. quod cõfirmari põt per ſimile renuncia-
tionis de bonis paternis, maternis, et fraternis factæ cũ iu
ramento per filiam, quæ nuptui cũ dote traditur, licet.n.
valeat per.c.quãuis.de pac.in.vi.iſtud tñ nõ ꝓcedit quan
do leſio eſt enormiſsima, et exceſſus magnus, ſicq; re ipſa
dolus, qui dolo ex propoſito æquiparatur, ut late per
Soc.in cõſ cclxiii li.ii.ſm ordinem cõtinuatiuum, Iaſ.cõſ.
cxxxiii.vol.iiii. Afflic.in deciſ.regni cccxxii. Deci.in.d.l.
pactũ qđ dotali.et in cõſ.xlv.dxxx.cũ ſeq.et.616.Curt.
iuniorẽ cõſ.liii et.cxli Ripã lib.iii.reſpon.ca.xv.quicquid
dixerit Pariſ.in præall.cõſ.xcvi.co.viii.imo data huiuſce-
modi enormiſsima leſione nõ eſt neceſſaria aliqua abſolu
tio a iuramẽto, ut.j.circa fi.viii qõnis late dicetur. Ex qui
bus pulchre, utiliterq; infertur, *ad declarationem et limi 81
tationem iſtius.l.et.l. dolus.j.co.totiuſq; materiæ ꝙ data
læſione vltra dimidiam iuſti precii in magno exceſſu, cõ
tractus nullus erit ipſo iure, quemadmodũ ubi dolus ex

propoſito contractui cām dedit. & ſic in poteſtate conuē
ti nō erit ſupplere, quod deeſt iuſto pcio, & rē retinere ſe
cundū diſpōnē iſtius legis, imo erit in facultate læſi repete
re rē cū fructibus perceptis, p tex. in l. & eleganter. in pri.
ff. de dolo. et. l ſi res. in. §. i ff. de iure dot. cū dictis ſupra de
dolo ex ppoſito interueniēte, & p Aquēſ in ſpecu ſeud.
in tit. qui ſeud. dare poſ ſol. viii. co. iii. in. iiii. amplia. dū in
quit, q ubi contractus reſcinditur, quo ad rei alienatæ re
cuperationem ꝫ male fidei contrahentē etiam quo ad fru,
ctus reſcinditur, vt ibi per eū: Nec prædictis ob. tex. in. c.
cū dilecti. de emp. & vend. vbi læſio enormiſſima fuit in
triplū, et tñ contractus nō erat nullus, imo fuit irritata pri
ma ſnia, per quā fuerat pronunciatū contractum vendi,
tionis non tenere, prout dicetur latius. j. in 11. qō. Dolus
igitur re ipſa interueniens æquiparatur hoc caſu dolo ex
propoſito: nō reſpectu nullitatis contractus ſed reſpectu
reſciſſionis eiuſdem, vt res reſtituatur, uel quod deeſt iu,
ſto precio ſuppleatur. reſpondetur. n. q in caſu. c cum di,
lecti. nō liquebat, q de illa enormiſſima læſione per legiti
mas depōnes teſtiū cōſtaret, ſed per verba narratiua par
tis tñ, quæ fidem non faciunt, nec probant gloſ. approba
ta in. l. vnica. vbi plene de hoc ſcripſi. j. qñ non peten. part.
ideo nimirum, ſi iuxta ibi contenta reſcriptum fuit.

Sed pro declaratiōe prædictorū aduer. * quia ad hoc,
82 vt tranſac dici poſſit. & valeat cōpoſitio, vt tranſ. requiri
tur, q ſit lis, aut pbabilis timor futuræ litis. l. i ff. de trāſa.
l. ii. j. de trāſ. nec ſtaretur verbis notarii narrantis vt cōiter
ſit, q quū dubitaretur de futura lite &c. niſi ita eſſet in ve
ritate, quia tranſa. ſuper lite ficta inita nullius eſt momenti,
quū tex. reſiſtat potentiæ tranſigendi l cum hi. §. ſi cū lis.
ff. de tranſa. plene Dec in cōſi. cccli. ccccxxix. ccccli. 187.
in rub. & l. ii. j. de tranſac. Quidā tñ Mod. ibidem intelli,
gunt nō ſubſiſtere quod dictū eſt de tranſactiōe, niſi ſup
re dubia & lite incerta inita fuerit. qñ lex reſiſtit potentie
tranſigendi, vt ſup iudicato vel alimentis de futuro. l. ſi cā
cognita j. de trāſa l. de alimētis. eo. tit. &. §. ſi cū lis. præall.
ſecus ſi ſit in libera poteſtate partiū trāſigere. Quod dictū
nō videtur verū, quia tranſac. diſtinguitur a pacto gratui
to, ſimpliciq; conuentione, nec eſt in poteſtate partium
facere, q pactū ſit tranſac. quae peculiaria quædā habet q̄
partium conſenſu tolli nequeunt. Vt q fiat de lite incerta
præſenti. vel futura & aliquo dato, vel retento. l. i. de trāſ.
l. tranſa. j. de tranſa. ita q non eſt in poteſtate partium trā
ſactionis contractū facere. abſq; lite, vel timore litis, nullo
ue dato propterea de his nō ſtaretur aſſertioni partium. l.
ſi forte. cū ibi not. per Bar. ff. de pecul. caſt. cū aliis, de qui
bus per Iaſo. in. d. l. i. de tranſa. & Dec conſi. cccli. co. pen.
qñ ḡ non fuiſſet lis, aut veriſimilis timor futuræ litis non
poſſet dici proprie tranſac hoc eſt a lite & actione tranſi,
tus, ita q ceſſaret fauor litium finiendarum, pp quē ſcribē
tes præall. voluerunt beneficium iſtius. l non habere locū
in tranſa. & ſic vbi dubium cāretur aliunde q̄ a lite, ita q
nō eſſet proprie tranſa. iuxta not per Iaſ. in. d. l i. col. pen.
& Dec in conſi. ccccdi. col. ii. ſufficeret tunc læſio vltra di,
midiam iuſte eſtimationis rei per prædicta, imo non eſſet
poſſet tunc conſiderari dubius litis euentus, quū nulla eſ,
ſet lis, quod notab. eſt. Sed ſi conuentio tunc nō valet, ut
trāſac an valebit vt pactū, ſimplexq; cōuentio glo. Bar. et
Iaſ. ad ſi. dictæ l. i tenent q nō, niſi fuerit appoſitū iuramē
tum, quod facit actū valere oi meliori mō poſſibili. §. fi,
lius matrē. l. quū pater. ff. de lega. ii. ideo valebit, ut pactū
& pulchre defendit Aquenſ in. l ſi quis maior. co iii. j. de
tranſa. Hodie tñ extra hanc difficultatē ſumus, quia no,
tarii cōiter in inſtrumentis hæc, vel ſimilia verba oppo,
nunt. Quod ptes pdictæ ad infracriptā tranſactionē, con
uentionē & pacta deuenerunt, inculcantes prædicta, &
multa alia vt actus oi meliori mō poſſibili valeat, ut etiā
p Bar. & ſcribētes. in. l. ſi cā cognita. ad fin. ō. de trāſa. Se,
primo quæro, * vtrū ea quę in tranſac. dicta fuere reſcin,
83 denda ex læſione contingente conſiderato dubio litis, euē
tu locum habeant in arbitramento, qd' tranſac. dr, & nū,
cupatur auctẽ. ſi vero. j. de iudi. cū not ibi, & p Lāfran.
in trac de arbi. ſol. vii. col. iiii. verſi. vlterius quæro. Pariſ.
in cōſi xlv co ii lib i. & Ripā in. d. l. admonēdi. co. viii. ff.
de iu. iurā. Bar hic, & in. d. l. ſi quis cū alter. vbi Iaſ. & alii
cū eo tranſeunt præſertim Are. & Iaſ. in. vii. col. Sali hic,
col iii. Soc. conſi. lxxxv. co. ii. li. i. et Mod taur. in rub. j. de
tranſa. co. vlt. tenent partē affirmatiuam, quā arbitramen
tū ſit ſpēs tranſactionis, & dicunt probari debere q arbi,
trator fuerit arbitratus plus, minus ue q̄ ualere dubius li,
tis euentus, & eſt ſolēnis practica ſm Bar. hic, & in d §. ar
bitrorum. co pen. nā in quolibet contractu, in quo uenit
aliquid, quod pendet ex futuro euentu incerto * euētus il
le dubius æſtimari debet, ſi rei facienda ſit ęſtimatio, quia 84
dictu euentus in contractū uenit p tex. not. in. l ſi iactū re
tis. ff. de ac emp. ſm Aret. in. d. l. ſi quis cum aliter. in ſi.
Bald. uero hic in octaua oppo. ſolū ualorē rei non dubiū
litis euentū attendendū eſſe dicit, & ſufficere pro Bar. de,
ceptionē re ipſa, nec eſſe litem, aut rē litigioſam corā arbi,
tratore doctrinā Bar. erroneā reputans, eūq; non pauci ſe
quuntur, ut per Ale. & Iaſ in. d. l. ſi quis cū alter. & Barb.
in d. c. cū. cā. co. v. de emp. & uend. præſertim q a arbitra,
mentū tranſact dr largo mō, & in genere, prout impor,
tat receſſū a lite l i &. ii. ff. de iu. iurā. vt ēt per Rimi, & Iaſ.
plene in. l. tranſactio. in ſi. j. de tranſ. Ale. Are. et Iaſ in. d. l. ſi
quis cū aliter. co vii. ſequuntur Bar. nec obſt. q nō ſit pro
prie tranſac. quum corā arbitratore nō ſit lis, quia id pce
dit quantū ad poeſium ordinarium ſecus q̄ ad litē diffiniē
dam, prout loquitur Bar. & ſic tollitur alia rō Bald. quia
ubi tranſac. eſt ſuper re dubia, & contentioſa, & continet
aliquid dari, uel fieri dr tūc uera tranſac. ut intelligitur cō
clu Bar. hic, * & dicit hic not. Sali in iii. co quendā eſſe ar, 85
bitratorē, qui aſſumi ur ſup re nō ligitoſa, neq; in iurgio
contentione, uel controuerſia poſita ad arbitrandū, uel
declarandū precium rei empte, puta. & de hoc nō loqui,
tur Bar. nec pdicta concedo, ſed qñ aſſumitur ſup re in con
tentione, uel controuerſia exiſtēte, partes n. ſic cōpromit
tentes implicite in id conſentiunt, quod arbitrator decla,
rauerit, & illo dato, uel retento, quod arbitrator dixerit
tranſigere uidentur Bar. in cōſ clix. uiſa. Seueri in trac. trā
ſac. qō. iii. Soci. cōſi. lxxxv. li i. ubi ſequitur hanc cōclōnē
Bar. quæ de plano pcedit amologato, & ratificato lau,
do. tunc. n. dicitur proprie tranſa Lāfran. loco præall. ſol.
ii. co. iii. uerſi. amologatio. Dec in. c. ſi qñ. col. ſi. de offi. de,
leg. & in cōſi. lx. col. ii. Pariſ. in cōſi. 89 lib. i Gozadi. cōſi.
xcviii. col. ſi. & Ripā in. d l. admonendi col. ix in quibus
locis cōcludunt docto. q cōpromittens & ratificans, quā
uis oī remedio contrauenien di deſtitutus uideretur, atten
ta tñ enormi lęſione illi ſuccurri beneficio l noſtræ. eo q̄a
oīa remedia quæ aduerſus tranſactionē locū habent. pce
dunt ēt in laudo approbato. quod quidē arbitramētum
dr proprie tranſa. Nec prædictis obſt. quæ dicit Anto.
Burgoſ in. d c. cū. cā. col. viii. q ad probandū iniquitatē
tranſactionis, & enormē læſionē requiratur deceptio ul,
tra dimidiā iuſti precii habito reſpectu ad futurū litis euē
tum & tñ in arbitramētis ex læſione ſextæ partis, uel ter,
tiæ ſm aliorum opinionē reſcinditur arbitramentum, ut
per Abb. in c quintauallis co. 15. de iu. iurā. & Ale in. l. ſi
quis arbitratu. co. ſi. ff. de uerb. oblig. unius ergo ad aliud
non eſt adaptabilis conuenientia. Quia reſpon. q læſio
quæ in arbitramētis ſufficiens eſt ad reſciſſionem, & retra
ctationem conſiderari debet, ſm dubium litis euentū, &
ita intelligitur concl. Bar. nō q uelit loqui de dimidia pte
conſiderata in tranſactione, ſm Sali. hic, in. iii. co. ſed de ea
parte læſionis, quæ in arbitramentis operari pōt reſciſſio
nem & reductionem cōſiderato dubio litis euentu, prout
in tranſactione, qm̄ non eſt dare rōnem differentiæ, cur
diuerſum in arbitramento quod eſt ſpecies tranſactionis,
ut ait Soci. in præall. cōſi. 85. col. ii. & nunquid prædicta 86
amologatio laudi * fieri poſſit antequam feratur, ſiue

amologari laudum ſuturū. & qñ procurator conſtitutus
ad amologandū, id facere debeat, poſsitq;, tradunt Bar.
in l. cū antea. ſ. de arbitr. & Bal. in l. fi. co. ti. ſ. de contrahē.
emp. & Pari. in conſi. xlv. & lxxxix. volu. j. conſi. xxiiii.
lib. ii. Aduertendū quoq; eſt, ꝙ in talibus arbitramentis
in caſu prædicto peti pōt, ut res i debito ſtatu reponatur,
iuxta ea q̄ in ſuperioribus dixi. Quid āt ſi ratificatio p̄di-
cta cū iuramento facta eſſet, an excludatur tunc remediū
iſtius. l. dicā late. j. vbi congruentius mām hāc de iuramē.
tractabo, in. viii. qō. Sed & ſi arbitramentū nō fuerit rati
ficatū, qñ fuit ſup re dubia, et continet aliquid dari. vel fie
ri. * Idem videtur oīno concludendū, quū ſit ſpēs tranſac.
87 vt. ſ. dictū eſt, & tradunt ēt Mod. taur in rub. ſ. de tranſa.
col. fi. quāuis enormiter leſus habeat aliud remediū redu-
ctionis, uidelicet ad arbitrium boni viri, quod impediri
non pōt, per quācunque verborū cautelā, ēt ſi in cōpro-
miſſo iuratū fuiſſet de eo obſeruando, & nō cōtrauenien
do rōne enormis, vel enormiſſime læſionis, & dicta ver-
ba generalia prolata videntur ſub quadā confidentia di-
ſcretionis arbitri, vel arbitratoris, ideo nō debent, ita late
vt ſonāt, intelligi, accipique, ut per Ant. de but. Abba. &
alios in. c. quintauallis. de iu. iuran. & in aliis locis. j. allega.
Et ſi ſub tali confidentia decipi, quē contingat, illi ſuccur
rendū ē. l. ſi libertus ita iurauerit. ff. de op. liber. l. creditor.
88 §. lutius. ff. man. Et ita ſe habet cōis obſeruantia, * practi-
cantque ubique aduocati, ut ex enormiſſima, uel enormi
læſione ꝓpter magnā iniquitatem, non obſtante quauis
cautela verborū in cōpromiſſo appoſita, petatur redu-
ctio ad arbitrium boni viri, vt ꝑ Pau. de ca. in cōſi. lxxiiii.
quia fruſtra. co. ii. Guid. papæ i qō. cccccxlx. de qua mate
ria, vide & ſigna ad ornamentū. d. l. ſi libertus. Ancha. in
conſi. cccxxx. col. v. Are. cōſi. xc. Alex. conſi. liii. col. vi. li.
iii. Soci. cōſi. xiiii. & lxxxv. lib. i. & lxix. col. v. li. ii. & cōſ.
viii. col. fi. li. iiii. Iaſ. in. l. iul. co. x. de cōd. ind. oēs ſcribē. in. §.
duo fratres. Dec. in. c. ad hæc. el. ii. de appel. in conſi. lx. &
cccccxxxvii. Iaſ. cōſi. iiii. co. iii. li. iii. Cur. iuniorē cōſ. lxxix.
Balb. in tract. p̄ſcri. fol. xl. q. xxxiii. Ripā in repe. l. ſi vnq;
in. iii. qō. j de reuocā. dona. Pariſ. in cōſi. xlv. & lxxxix. li.
i. & in cōſi. xxiiii. li. ii. & Vital. loco. j. allegato. Et prædi-
89 cta reductio ad arb. boni viri * peti pōt, vſque ad annos.
xxx. ſm cōem doc. ſentiā, ut ꝑ Balb. Dec. Pariſiū. et alios
in locis præall. ſed non eſſet bene conſultū habenti reme-
diū reductionis ad arbitriū boni viri intentare remedium
noſtræ legis, quū ſufficiat minor læſio, ut dictū eſt ad ob
tinendū in reductione ad arbitrium boni uiri, q̄, in reme-
dio iſtius legis, nec mirū eſt. n. quid magis imputetur læ-
ſo, quū in taxatione precii ledatur a ſe ipſo, ſed in arbitra-
mento læſio proueniat a taxatione, & declaratione alte-
rius, ut ꝑ Bar. in. d. §. arbitrorū. col. antepē intereſt tñ nſa
habere plura remedia. l. nemo ex his. §. fi. ff. de reg. iu. Lau
dū igitur iniquū corrigi, reformarique debet, ut ex p̄di-
ctis apparet, & tradit ēt Ale. in cōſi. clxxxiii. li. vi ſed quū
præſumatur ꝓ laudo allegāti iniquitatē incūbit onus ꝓ-
bandi * & qūo ꝓbetur iniquitas, impugneturque, vel iu-
90 ſtificetur arbitramentū, & qualis debeat eſſe forma libelli
reductionis petita, de his oībus uide pulchre, & plene
Specul. in tit. de arbitr. in. §. ſequitur. co. xi. & in tit. de ar-
bit. el. ii. ſiue in paruo tit. ad fi. Bar. in. d. §. arbitrorū. co. pe.
Abb. in cōſi. ii. lo. milis, in repertorio, in verbo arbitrato
ris. co. ult. Lāfran. in trac. de arbit. fol. x. & ſeq in qō. xvi
& ii. Vitalē de cāba. in tract. clauſularum. fol. xc. ſub rub
qualiter iuſtificetur, vel impugnetur arbitramentū, Dec
in cōſi. lx & cccccxxxvii. Iaſ. cōſ. xx. lib. i. & lxxxviii. co.
fi. in eo. Pariſ. in. c. qm̄ cōtra. nu. cxxxiiii. cū ſeq. de proba.
& in cōſi. prçalle. & Gozadi. in. d. cōſi. xcviii Vital in tra
cta. clauſularū, fol. lxxxi. &. xc. cū ſeq. Octaua qō valde
frequens, * utrū iuramentū maioris excludat a beneficio
91 iſtius. l. Exēpli gratia maior. xxv. annis in inſtrumento
venditionis, ut quotidie fit, iurauit obſeruare contractū,
& nō contrauenire, an poſsit intentare, ac implorare bñfi
cium iſtud ſi enormis læſio intercesſerit Bar. poſt gl. hic,
& in c. cū cā. de emp. & ven. tenet ꝙ nō. ꝑꝑ virtutē, ac reli
gionem iuramenti, & ſequuntur cōiter ſcribē. vt hic. ꝑ Sa
li. in. x. qō. Pau. de caſt. in. iiii. & in. vii. concl. Ale. cōſi. xlii.
co. iiii. li. i. & cxxxiii. co. ii. li. v. & cōſ. i. li. vi. Barb. cōſ. xxi.
col i. & fi. li. iiii. & in. d. c. cū cā. col. vi. & Cor. cōſi. clxxxix.
co. iiii. li. i. vbi atteſtantur iſtā eſſe cōem opi. præterquā in
muliere & ruſtico, de quibus. j. dicetur. adde eundē Cor.
cōſi. ccxiiii. li. iii. Soc. conſi. lxxxv. i. volu. & ciiii. ad fi. li. iiii.
Cur. ſeniorē cōſi. lxvi. co. xx. Feli. in. c. ex. reſcripto. co. iii.
de iure iuran. Iaſ. cōſi. cxxxiii. volu. iiii. Dec. cōſi. lx. ad fin.
cciii. ccclxix. Ludo. goza. in cōſil. xxxii. Bauer. in tract. de
virt. iur. co. iii. & Caſſadorē in tit. de emp. & ven. in. prima
decíſ. * Iuramentū. n. vim habet expreſsi & ſpecifici con- 92
ſenſus, faciens actū valere oī meliori mō poſsibili. l. cū pa
ter. in. §. filius matrē. cum glo. ff. de legatis ii & licet loqua
tur in vl. voluntate, vbi plenior fit interpretatio, q; in cō-
tractibus. idem m̄ eſt etiam in contractibus propter iura.
cuius obſeruantia aīæ fauorabilis eſt, ideo extendi debet,
vt per Bar. & alios in auctem. ſacramenta puberū. ſ. ſi ad-
uer. ven. hinc eſt ꝙ iur. dicitur habere vim ſpālis renuncia
tionis, & expreſsionis caſus fortuiti, ubi generalis renun-
ciatio nō ſufficeret, ut plene per Iaſ. in conſi. ccvii. lib. ii. &
Ruin. cōſi vi. volu. ii De qua mā, vide etiam Roma. cōſi.
cccccx. co vii. & cccccxvii. co. pen. Barb. cōſi. xxv. co. vii.
cū ſeq li. i. Ale. cōſi. xxviii ad fi li j. xcv. ad fi. li iiii. cxxxiii.
co. ii. volu. v. & dxxxi. col. ii. in eo. Ale & Aquē. in. l. ſi
quis maior. col. iii. ſ. de tranſac. Soci. conſi. cxlvii. col fi. lib.
i. Bologni. conſi. iii. co. fi. Feli. in c. cū ſuper. col. iii. de offic.
deleg. Bauer. in tract. de iur. fol. i. Iaſ. in. d. conſi. ccvii. Deci.
in conſi. xxvi. col. ii. clxxx. col. iii. cccxlv. & cccciiii. colū. iii.
Cur. iunior in cōſi. xxi. Ripam in lib. de ll. in. vl. reſpō. col.
v. uerſic. nō obſt. iii. ratio. Ludoui. gozadi. in conſi. xxxii.
& lxix. col. iii. & Pariſ. in conſi. 20. 32. xcvi. lib. i. ac conſi.
13. & 16. lib. ii. Eapropter iam pluribus annis prçteritis
* conſului pro do. Ioa. mareſchalco ſabaudienſi. ꝙ per ge- 93
neralem renunciationem iuramento firmatam, filia exclu
debatur a legitima, & a petitione ſupplementi legitime,
quum iuramentum habeat uim expreſsi, & ſpecifici con-
ſenſus, & ſic cenſeatur filia in ſpecie renunciaſſe. §. & gene
raliter. l. ſi quando. ſ. de inoff. teſta. & poſtea pro eodē idē
conſuluerunt Dec. & alii excellentes docto. Mirum igitur
non eſt, ſi uenditor promittens cum iuramento obſerua-
re contractum renunciare cenſetur beneficio. l. noſtræ eo
maxime, ꝙ iurans magis deliberate, & ſine errore præſu
mitur ad actum accedere. c. ex reſcrip. cum no. de iu. iura.
& per Ale. conſi. 24. li. iiii. perinde igitur eſt in caſu predi-
cto, ac ſi beneficio. l. nr̄æ renunciatū eſſet, ut ꝑ Barb. cōſi.
22. li. iiii. & Soci. cōſi. xlviii. ad fi. uolu. iiii. Iuramentū tñ tūc
habet uim ſpecifici conſenſus, quum agitur de ſupplendo
defectū ſolēnitatum per iuramentum, ſed ubi actus defi-
ceret defectu conſenſus per iuramētum nihil operaretur
Bar. j. in ſeq. qō. & in. l. ſi quis pro eo. ad fi principii. ff. de fi
deiuſſ. & iuramentum non habet uim ſpālis conſenſus, ut
per Bar. & ſcribentes in. §. quæſitum. l. iiii ff. ſi quis cau. &
in. l. i. in. §. ſi quis ita. ff. de uerb. oblig cum aliis, de quibus
per Ruin. in locis præall. Oppo. tenuere plures antiqui,
& noui, ut ꝑ Mod. in. d. c. cum cā. co. 12. Cor. cōſil. cxii. li.
iiii. ubi interuenit ſimplex iura. de obſeruando contractū
uenditio. ſecus qñ renunciaſſet oī iuris auxilio, & ſic reme
dio. l. noſtræ. ſm præall. nam qñ per errorē quis ad actū
inducitur, & ſi promittat non contrauenire præiudicium
ſibi non facit; quia etiam iuramentum ultra conſenſum
non oblig. l. fi. ſ. de non nume. pecu. & ſic ad incogitata nō
trahitur c. ueniens. de. iu. iurā. c. cum inter. de renuncia. ſed
de dāno & læſione enormi, adeo & exceſsiua quis nō cen
ſetur cogitaſſe & cōſenſiſſe per hanc. l. ġ iura ad id ſe nō ex
tendere facit quod ſcribunt hic Bal. in qō. v. & Pau. caſt. in
cōcluſione. v. * ꝙ generalis renunciatio non ſufficit ad ex
cludendum a beneficio. l. noſtrę. cum adducendis. j. in. 12. 94

qō.in.ſi.conclu.Bar.& qß no.ait Bal.in.l.i.col.fi.ſ.de inoffi.
dona.ꝙ iurans non contrauenire donationi aliqua rōne,
vel cā poterit ꝑ ſuperuenientiā liberorum reuocare do-
nat.quia hic caſus nō cenſetur cogitatus, nec cōſideratus,
& ea generalitas non extēditur ad caſum veriſimiliter nō
præuiſum.Sequitur Ripa in repe.l.ſi unquā.in.iii.qō.ſ.de
reuoc.donat.faciunt quæ congerunt Iaſ conſi. clx.col.fi.
95 lib.iiii.& Rouin.conſi. vi.li.ii. •Ex quibus patet ſolo ad
rōnes contrariæ partis de iura.habente vim cōſenſus ſpe-
cifici.& ſpālis renunciationis.nā intelliguntur in eo in qđ
conſenſus cadit,& non aliter,nec ultra.d.l.fin.Roui in.d.l.
conſi.vi.Alex.conſi.xxviii.col. fi.lib.i.& xcv. ad fi.li.iiii.
Sed in leſione adeo exceſsiua conſenſus, vt dixi nō cadit,
ideo &c. Neceſt hoc caſu neceſſaria aliq̄ abſolutio a iura.
ſm Mod. in. d.c.cū cā. in ſexta ampliat. quia vbi non eſt
cōſenſus iuramenti,nō cenſetur obligatoriū,ut per Abb.
in.c.cum contingat.col.ii.& ſeq.de iu.iura.Bal.in.d.l.fi.in
prin.Dec.con.lx.clxxx.col.iiii.clxxxi. &.cccli. co.fi & ta
lis enormis leſio deficiente in ea conſenſu iurantis a iura.
uidetur excepta,ſequitur Soci.iunior. cōſil.cxliiii.lib.i.li-
cet ad cautelā conſulat haberi abſolu.a iuram. de quo di-
cetur ſtatim. Reſtringit concluſionē predictā Burgo. cō
munē ſaluando in.d.c. cū cā.co.xlii.ubi ille qui iurauit ſo
lum ageret ad ſupplementum precii.quia virtute iuramē
ti exclu ſi non poſſet,ex quo eo mō quo pōt,uult cōtra-
ctū ſeruare,ac uendere, ſed iuſto precio ut intendebat,iō
quum de tanto damno ac leſione adeo enormi non cogi
tauerit,periurium non incurrit, petendo ſupplementum
iuſti precii, alias ſecus. •Emptor tñ rem retinere volens
96 audietur ait.hinc eſt ꝙ ſimpliciter prohibitū,eſt & prohi
bitum alternatiue. Vnde qui iurauit nō contrauenire cō-
tractui,& ſi poſſit ſimpliciter petere, ut ſuppleatur iuſtū
precium in quo deceptus fuit contra eius voluntatē,tñ ſi
alternatiue peteret contractū reſcindi,vel precium ſupple
ri,eſſet periurus, quia ageret vt reſcinderetur iurata pro-
miſsio de non contrauenienndo. Ita voluit Bal. in.l.q ſub
cōditione.in.§.i.ff.de condi.inſtit.per illū tex.Soc.in.l.ſi is
qui ducenta.in.§.utrum co.i.ff.de reb.dub.& Feli.in.c.in
ter cæteras. ad fi.de reſcrip. Sed nō eſt recedendum a cōi
opi.per alleg.in ſuperioribus, quibus tenentes contrariū
nō reſpō.& ad.§.idem quæſiit.Reſpond,ut per Iaſ.ibi,et
in.l.ſi quis cū alter.col.fi.de uerb.obliga aliis in contrariū
citatis reſpō.ꝙ ꝑꝑ vim iuramenti iurans,ſuper facto præ
ſumitur in genere cogitaſſe de oī mō contrauenniendi, &
infringendi actū ex cā de preterito,uel de preſenti ſibi cō
petentibus,ſm Bar.ideo nō deficit conſenſus,nec dr igno
ranter facere iccirco, nimirū ſi a beneficio iſtius.l.quo me
diante contrauenire potuiſſet,excluditur arg.tex.in.l.ſub
pretextu.la.ii.ſ de tranſac.& l.qui iure militari.ff.de mili.
teſtam. cum accumulatis per Alexand. in cōſili.cxxxiii.
col.ii.lib.v.Barb. cōſi.xxi.lib.iiii.Feli.in c ſi diligenti.col.
iiii.de fo.cōpetē. Aqueſ in.d l.ſi qui. cū alter.col.fin.Iaſ.
in.d.§.queſitū.col viii.preter ꝙ in muliere & ruſtico,ut.ſ.
dicā. •& obtinet iur. uu ex predictis liquet non ſolū uim
97 ſpālis renunciationis,uerū ſingularis & indiuiduæ, quod
fortius eſt ſm Bar.in extrau ag.ad reprimē in uerbo, nō
ob.Alex.cōſi i.& .dv.lib.vi.Barb. præalleg. faciunt quæ
poſt alios ſcribit Ruin.in.l.i.in.§. qui preſens.co.pen ff.de
uerbo.obli.ꝙ conſenſus diſponentis uerſatur in duobus,
in diſponendo,& in mō,ſeu forma diſponendi.In primo
iura.non operatur, ut uideatur quis uelle. ꝙ iurata diſpō
plus cōtineat ꝙ contineret ſine iura.l.ſi.ſ. de non nu.pec.
ſecus quo ad ſm, quia operatur ꝙ ꝑꝑ illud preſumatur
diſponentem nō ſe reſtrinxiſſe ad unum modū tm, ſed ꝙ
uoluerit actū oī meliori mō poſſibili ualere,preall.§.filius
matrē.ideo iuramentum extenditur ad ignorata,qñ quis
eſt certus de facto,licet non ſit certus de remedio quo re-
ſciſſio fieri pōt,puta de remedio.l.noſtræ,ut ſcribit Pa de
ca in cōſi.lxx.uiſo pūcto.in anti.ſequit Dec.in cōſil. cccli
co.fi.ſed ſuit cōſideratio Bar.hic,in.ij.co.ad fi.ꝑꝑea labi vr
Dec.ibi,volens ꝙ data enormi læſione, quæ dicitur ubi
dimidiā iuſti præcii excedi, contrauenire poſſit,nō habita
abſol.a iuramento,quia ut.ſ.dictum fuit, iuramentū ſm
cōmunē opin.excludit maiorē iurātē a bñficio l.noſtræ,
quod cōceditur propter læſionē tranſcendētē dimidiā iu-
ſti præcij,ſeu talis læſio a iuramento excepta intelligeref
rōne deficiētis cōſenſus,ut uoluit Deci iur.nō ſe extēderet
ad illū,nec excluderef remediū iſtius.l.ideo dicēdum eſſe
neceſſariā abſolutionē a iuramento ut ꝑ Pariſium in cōſ.
xlv.lib.i immo nō poſſe concedi plenā abſolutionē a iu-
ramēto dicto caſu,ut late per Curt.ſeniorē in cōſil. lxvi.
fol.pen.& ult.Corn.cōſi.clxxxix.lib.i.& cōſi.cxii.lib.iiii.
& doctrina Bal.in.l.i.ſ.de inoffi donat.per Ripā.ſ.relatū
approbata,procedit in iure ſuperuenienti ex cauſa de fu-
turo.& ꝙ tpe iuramēti non cōpetebat,ideo ad illud,tan-
quā ueriſimiliter non præuiſum iuramētū generale non
extēdiť,alias ſecus,ut ꝑ Iaſ.& Moder.repet.in.d.§.quæſi-
tum.in ult col. •Quando tamen læſio in magno exceſ-
ſu ultra dimidiā ſicque enormiſsima interueniſſet contra 98
uenire poſſet,obiecta prius abſolutione a iuramēto,etiā ꝙ
qui promiſiſſet nō cōtrauenire rōne enormis, aut enor-
miſsimæ læſionis,quia ꝑꝑ dolum qui re ipſa manifeſte ar
guitur his iuramētis tāquā indiſcretis,& iniuſtis iura non
aſsiſtūt,nec uim præbēt ut dixi.ſ.in.v.q.principali in lex
to fundamento partis affirmatiuæ,& in repe.l.ſi quis ma
ior in ſecundo not.ſ de trāſac.Immo tūc nō vr neceſſaria
aliqua abſolutio a iuramēto,utpote nō extēdente ſe ad ta
lē enormiſsimā læſionē,ut per Soci.in cōſi.ciiii.lib.iiii.Fe.
in.c.i.colum.vii.uerſi.ad idē,de iu.iur.Iaſ. in conſi.cxxxiii.
col.x.lib iiii.Deci.alios referentē in conſi.clxxx.cū ſeq.&
cccli.Curt.iun.in cōſi.liii.& cxll.Mod.in d.c.cū cā.in ſex-
ta ampliat & Soc iuniorē conſi cxliiii.lib.i.Talis.n læſio
exceſsiua,et enormiſsima re ipſa dolū arguit,qui dolo ex
propoſito,tunc ſcđm cōmuniter ſcribē.æquiparaf, quo
caſu iuramētum nō ligat,ideo dicit Caſſador.in deciſ.uni-
ca,ſub tit.de emp.& uēditio.ꝙ Rota quæ æquitati innitī-
tur in caſu enormis læſionis nō curat de iuramēto,nec de
aliis clauſulis,quæ ꝑ notarios in inſtrumētis apponi ſolēt,
multi tamē quos referunt præfati.& Pariſ.in cōſi.xlv. &
xcix.lib.i.huic parti adhærēs, tenēt abſolutionē a iuramē
to,etiā nūc eſſe neceſſariā,quā licet ad cautelā obtineri lau
dē,iuxta tradita ꝑ Cur.ſeniorē in cōſi.xliii.cū ſeq.addi.• 99
tā in puncto iuris nō eſt neceſſariā puto ꝑ prædicta, quia
talis dolus re ipſa,qñ læſio eſt enormiſsima,ſm oēs præ-
allega.æquiparatur dolo ex propoſito,quo intercedente
deficit conſenſus & iuramētum non eſt obligatorium,ſe-
cundū Bart.hic,& Iaſ.in dicta auctē.ſacramēta.col.vii.Ex
quibus videbatur cōfundi deciſio Bal.approbata a Soc.
Fel.& præalleg.quia ſi iuramētū a beneficio noſtræ.l ex-
cludit,& operatur idē,qđ ſpecialis renūciatio circa reme
diū iſtius.l.vr pariter excludere a ſupplemēto dicti iuſti
præcii,de quo etiā loquitur hæc lex. Sed reſpō ꝙ benefi
cium iſtius.l.uēditori cōceſſum eſt,ut poſsit contractū re-
ſcindere propter enormē læſionē: emptori aūt idultum
eſt,vt poſsit ſupplēdo iuſtū precium iuſtificare cōtractū.
Excluſus ergo per iuramētū a beneficio iſtius.l.erit ſolum
excluſus a reſciſsione cōtractus, qđ eſt beneficiū uēditori
decepto,per hāc.l cōceſſum:nō aūt a petitione iuſti præ-
cii,prout intēdebat uendere,nec iſtud eſt beneficiū uēdito
ri per hāc.l.datū,ſed potius parti & emptori datū, ut poſ
ſit rē retinere iuſtificādo cōtractū per ſupplemētū iuſti ꝓ-
cii,niſi intelligas eſſet ꝯcepta renūciatio, modo quo dicā.
in.xlii.quæſtio in.i.limit.ii.cōcluſ. Bar. Itē nō procedit di
cta cōclō,excludēs iurātē a beneficio iſtius.l.in muliere &
ruſtico, qui iura eis ſpeciali prærogatiua competentia
ignorare pſumūtur,potiuſque in ipſis pſumitur, ſimplici
taſque cōſenſus renūciatiuus.§ ſi autē.l.cum de indebito.
ff.de proba.l.i.ad fi.ff.de eden.& ſic iuramētū uti captio-
ſum iniquumque relaxādū eſt,ut per Alex.cō.i.li.vi. De
ci.cōſi.cciii.colum.ii.tedgi.ſ.in princip.concluſ.dicāque.ſ.

in.13.qõ.obtinenda igitur eſt abſolõ a iuramento in primis. Sub limita.pdicta
100 *niſi mulier,& ruſticus certiorati fuiſſent de beneficio iſtius.l nã tunc iuramentũ cum certioratione illos excluderet a beneficiis ſibi cõpetentibus, ut p doc.in.l.ſciendũ.de verb.obli.& Mo.mediol. in trac. pſump.in xlii.preſump primæ reg. Immo ſimplex renũciatio ſine iuramẽto cũ certificatiõe mulierẽ & ruſticũ ab iſto beneficio excluderet, ut hic p Bald. ad fi.iiii.qõ.Ergo multo magis vbi de beneficio certiores redditi iurarunt non cõtrauenire. Dicta tñ renunciatio iurata nõ obeſſet, vbi læſio enormiſſima fuiſſet: quinimo ut ſ.dixit tũc nõ eſſet neceſſaria aliq̃ abſolõ a iuramento. *Et licet in caſu
101 pdictæ q.Bar venditor a iuramento abſolutus eſſet ad finẽ agendi,excipendiq; tantũmodo,ut fit,abſolutus non eſſet a cõtractu iurato, iuramentoq; confirmato,& p ɔ̃ns quicquid dixerit Ant.burgoſ.in.d.c cũ cã.col.xv.obtinere nõ poſſet in remedio.l.nſæ,intentato,ut p Abb.Feli.& alios in.c.i.de iu.iur.Corn.cõſi.clxxxix.&.ccxxxviii.col. vii.cũ ſeq li.iii.Soci.in.l hæc ſcriptura ff.de cõd.& demõ. Dec.cõſi.clxxx.&.clxxxi & Matthe.de affilc.in deciſione regni.cccxxii.niſi læſio enormiſſima,aut in magno exceſſu eſſet vltra dimidiam,uel cã in Rota urbis agitaretur:ut in ſuperiorib⁹ diximus. Et poſt obtentã abſolõnẽ a iuramento ad finẽ,ut dixi, agendi & excipiendi tñ, utrum neceſſaria ſit poſtmodum alia ſecunda abſolõ plena a iuramẽto preſtito.tradũt Matt.de afflic.deciſione.ccxx & cccxxii.& Fel.in d.c i.col.pen. & fin Illud autẽ certũ eſt prodigũ furioſum, uel phreneticũ iuratoriæ religionis capaces nõ eſſe,vt hic p Bal.in.x.qõ.& ſic illos nõ teneri ad obſeruantiã iuratorũ contractuũ.faciunt q̃ per ſcribẽ.dñr in.l.is cui bonis.ff.de verb.oblig.Minor vero.xiiii.annis, & pubertati pximus doli capax ligatur iuramẽto, ut cõcludit late Iaſ.in dicta auctẽ.ſacramẽta.in.ii.char. oppo.tñ tenet Pariſi.in.c.in præſentia.nu.30.de probat. Secundo
102 principaliter *uult hic Bart.q iuramentũ dolo, uel metu extortũ nõ obliget ad obſeruantiã. Et de iure canonico ſequitur Barb.in d.c.cũ cã.col.vi.Sed melius dixiſſet de iure ciuili,actẽ.ſacramenta puberũ prealleg. nã de iure cão. iuramentũ prædictũ ligat,nec põt ſperni auctoritate propria . ſed peti debet abſolutio a iuramento , qñ metu fuit præſtitum aliud,ſi dolo,aut ui et de iure canu.Iaſ.in dicta aucten.ſacramẽta col.viii.de q̃ per Card. in cõſi.cxxxvii. ſummã Ange.in verbo iuramentũ.el.v.in.§.ix.Matth.de afflic.in prçalle.deciſ.cccxxii.Vitalẽ.in trac.clauſularũ, in clauſula de metu,ſub rub.qualiter metu in iud.deduci debeat.Bauer.in tract.de virtu.iura.caſu.lv. Nono quæro,
103 *an iur.minoris annis.xxv.iurantis nõ contra.uenire cõtractui vẽditionis a beneficio noſtræ.l.illũ excludat.Bart. late poſt glo.qõnem.reaſſumpſit,ex cuius dictis quattuor colligo cõclõnes , quas bene tractabo, quũ mã verſetur continue in practicã. Prima eſt, q minor iurans nõ contrauenire rõne minoris ętatis nõ perdit beneficium iſtius. l.quia iuramentũ ſolum venit ad ſupplendũ defectũ ætatis nõ erroris , ideo habilitat mĩ minorẽ repræſentãdo cũ maiorẽ,nõ ãt excludit illum a beneficio iſtius.l.q̃ maior:et quælibet alia perſona gaudet, & cõſequenter in minore, vt.ſ.iurante tollitur ætatis beneficium,quod eſt debile,et ex ſpãlitate,quadã introductum,nõ ãt auxilium cõe,prout eſt.l.noſtræ.ſm Pau. de caſt. hic, in pen.col. & eſt cõis doctor.concl.vt hic p Bal.in.ix.qõ.Pau.preall.Can.in.d. c.cum cã.& per alios in præcedenti qõ.allegatos facit q̃a huiuſcemodi renunciationes ſunt ſtricti iuris,ſtrictæq; intelligendæ.l.quicquid aſtringendi.ff.de verbo.obli.l.domus.ff. de ſer. iur. præd. ſed huic remedio nõ apparet renunciatum.§ &c.Nec erit hoc caſu neceſſaria aliq̃ abſol. a iuramento, quando agitur ad reſcindendum ex remedio pſentis.l.ex quo cõquerens nõ iurauit, niſi rõne minoris ętatis,cuius quidẽ ætatis prærogatiua nõ contrauenit,ſed alia rõne læſionis iuſti precii , ſuper qua re iur.nõ eſt interpoſitum:ſuperuacua ẽ eſſet abſolutio a iuramẽto, quia nõ entis nullæ ſunt qualitates.vulg.l.pen.ff.ſi cert.peta. Nec
predictis ob.tex.in.d.auctẽ.ſacramenta,ibi inuiolabiliter 104
obſeruentur,ẽ nõ põt mõ aliquo contrauenire, *quia reſpõ. q ætatis reſpectu inuiolabiliter obſeruabitur, reſpectu ãt alterius remedii iuris cõis ; & ſic.l.noſtræ, ſup qua nõ fuit iuratum.l.illa nõ loquitur nec quicquã prohibet, ut per Dec.in cõſ.cccxlix.col.iii.facit regu.l.qui teſtam.ff. de teſtam.q vbi de uno in lege dubitatur;præſupponitur habilitas oĩ alio reſpectu . Vnde quũ in auctẽ.dubitetur de contractu minoris reſpectu minoris ætatis,præſupponitur habilitas oĩ alio reſpectu,& cõſequenter q in talib⁹ cõtractibus nõ interuenerit læſio vltra dimidiã iuſti pcii, quia tũc ſuccurreretur per hanc.l.q̃ p illã aucten. nõ corrigitur.& glo.hic.in verſi.ſed quid ſi iſte venditor,ad fi.notata ibi,per Parial.cremẽ.nõ facit ad oppo.nec propoſitum q̃cq̃d ipſe dicat.ſed in diuerſis terminis loquitur , vt
J.in iiii.concl.oſtendã. Not.tñ eſt in materia iſta, *q ubi 105
minor eſſet læſus vltra dimidiã iuſti precii . & nõ iuraſſet cõtractum obſeruare,quicquid dicant glo.& Bar.in.l.i.ſ. ſi aduerſ.fiſ.poſſet inẽtare,nõ ſolum remedium.l.nſæ,verum & beneficium reſtitu.in integ.implorare,in quo poſſet eẽ magna vtilitas, quia nõ requiritur in remedio reſtit. in integ probatio tãtæ læſionis prout in nõ,ut per Bal. in.d.l.i.& Barb.in c.cum dilecti.col.iii.de empt.& vendi.
*nõ ſufficeret tñ minima læſio l.ſcio.ff.de i teg.reſtit.Lu- 106
do.gozadin.Bono.in cõſi.xliiii.Iaſ.in l nã & poſtea in.§. ſi minor ff.de iu.iurã.& Mo.mediol.in tracta.præſump. in xlii.præſumptione primæ reg.in quibus locis ponunt præfati quę ſint probanda per implorantẽ benefi.reſti.in
integrum Secunda cõcluſ. Bart *iurans nõ cõtrauenire 107
rõne minoris ætatis, amittit beneficiũ reſtit.in inte.licet de ipſo nõ fuerit certioratus.Et approbatur cõiter,ut hic per Pau de caſt.in pen col. Abba.in.c.cum cã col.pen.& fin. vhi Barb.vii.de emp.& vend.& in conſi.vli col pen.lib. iii Feli in.c.ſi diligenti.col.iiii.de foro cõpe.Iaſ.in dicta auctẽn ſacramenta.col.xiii.verſ.iii.principaliter tenet.& Pariſ.in conſi xcvi.uolu.i.rem conclu.eſt,quia iuramentum eſt loco certiorationis prædicti beneficii.d.auct.ſacramẽta. cum.l.ibi præcedenti.&.c.ex reſcripto.cum not.de iu. iuran. vbi liquet propter iuramentum fuiſſe beneficium reſtitu.in integ & velleya & tamen de certioratione verbum nullum, & ſatis eſt. q minor in genere voluerit ſibi tollere facultatẽ cõtraueniendi,ut hic p Bar. quicquid dicat Bald in.iiii.&.v.col. Poſt Din.faciunt q̃ diximus ſ. de iuramento, q habet vim ſpãlis renunciationis,& expreſſi cõſenſus Nimirũ ergo ſi eſt loco certiorationis, & iſta ſunt notãda,q̃a quotidie ſunt in practica, ſm Abb.loco preali. Ad tollendũ tñ oẽm dubiõnẽ, faciatis apponi in inſtrumento, quẽadmodum minor dicto beneficio reſtitu. in integ.renunciauit certior redditus prius p notarium de iuribus & qualitate dicti beneficii in integ.reſtitu. Nunquid autẽ credatur aſſertioni de renunciatione predicta, poſui in.l.ſi librarius. ff.de reg. iu. Iuramentũ tamẽ tutoris,uel curatoris, aut alterius adminiſtratoris nõ habentis
mandatũ ab hoĩe , *non tollit minori beneficium reſt. in 108
integ.vt per Alex.in cõſi.xxi.lib.v.& Bauer.in tracta.de vir.iur.in caſu xliii.ad fi.Faciunt q̃ ſcribit Ludo. gozadi. in conſi.xliiii.Pau.caſt.in dicta auctẽ.ſacramẽta.col.i.de iuramẽto prælati,quicquid ſenſerit Bal. in fi.nonæ qõnis.ſ.
Sed qd ſi minor enormiter læſus eſſet, *an poſſet petere 109
abſol.a iuramẽto petiturus i integ.reſti.multi tenẽt q nõ, per tex.in.d.auctẽ.ſacramenta, ibi inuiolabiliter cuſtodiãtur,& quædã alia,ut per Alex.in cõſi.ccxxii.lib.ii Barb. cõſi.lxx.lib.iii.Corn.in. d.auctẽ. ſacramenta, char.ix.col. iiii.ubi Iaſ.xi.cũ ſeq.Pariſ.conſi. xcvi lib.i. Sed cõis & æquior eſt ad oppo. q data enormi læſione non habeat locũ diſpõ.d.aucten.ſacramenta puberum,& q minor poſſit petere abſolutionẽ a iuramento petiturus in integ.reſt. quia propter enormem læſionem iur. dolo cenſetur extortum.l.ſi quis cum aliter. cum not.de uerb.ob.Ergo nõ debet

debet eſſe obligatorium.c.ij.de pact.in.vj.c.cum cōtingat
de iu iuran.vt per Abb.in.d.c cum cauſa ad fi.de emp.&
vend.Fel.in.c ſi diligenti colum iiij de foro compet.& in
.c.in præſentia colum.iiij.de probat.Dec.vbi pluribus ad
ductis,atteſtatur iſtam eſſe communem opi.in cōſi xxxj.
xlv cciij.ccc lix.&.ccccclj & Ludo.gozad.in cōſi.xcvij.
col fi Et planius ꝓcederet hæc opinio,qñ cā eſſet in Rota
quæ vt ſ.retuli,de iuramēto nō curat, qñ adeſt enormis
læſio Sed maxime ꝓcederet cōcluſio,qñ læſio eſſet enor-
miſſima,vt p præfatos quicquid dixerit Pari imo minor
poſſet tunc contrauenire abſq; reſti.in integ.& abſolutio
ne a iurā,licet melius ſit ad cautelā illam impetrare, vt di
110 xi ſ.in.viij.qōne. Tertia cōclo Barto.* minor iurans nō
ꝯuenire rōne minoris ætatis,vel alia quacunq; de cā,non
poteſt ꝯtrauenire p bñficiū iſtius l quia ſup eo iuraſſe vr.
Raph.commen.in conſi.clxxx.Dec.conſi.ccc lix.colū.
quarta,& Curt iunior conſi liij col iij.contrarium tenēt,
quia clauſula illa generalis non tollit remediū.l.nīæ, quū
in generalitate illa excepta videatur tanta læſio, vt hic &
voluit Bald.in v q Facit tex.in l.ſi libertus.ita ibi,vel im-
modice obligari velit ff de oper.liber. Sed non eſt rece
dendum a concluſione Bart quia talia verba generalia cū
iuramento faciunt præſumi interueniſſe conſenſum in læ
ſione et enormi:redigitur.n.minor ad inſtar maioris,quē
iuramentū a bñficio.l noſtræ excludit,vt diximus ſ. Ha-
bet.n.prædictū iuramentū duplex caput.Primum exclu
dit minorem a bñficio reſti.in integrum,cū maiorem re-
preſentando.dicta auten.ſacramenta puberū. Secūdum
poſtquam factus eſt maior,repreſentatiue eū excludit ab
iſto remedio ꝓut excludit alios maiores,vt dictū ē. Et eſt
cōis ſcribentium ſententia contra Bart.in prædicta cōcluſ.
vt hic p Bal in qu æſt ix Sali in qō.x.& ſequenti.Paul.de
caſt.in vlt col. Alex.conſi.xlij li.j.& cxxvij.lib ij.&.xvij.
vol.iij Cur ſeniorem in conſi xliij col.viij.& conſi lxvj.
col.xvij.Parp in repe.l.ſi quis maior.column ij. Vbi ego
ſcripſi in ſecundo nota colum v.& Pari.in conſil xcvj.li-
br.j.& Fabia.in tract.de empt.& vend.in viij.q. princip.
in.vj.colum.& ita ſeruatur in practica Quando tamen læ
ſio interceſſiſſet enormiſſima,tunc aliud eſſet,vt in ſupiori
bus dixi.Et in his terminis loquuntur plura,quæ Cur &
præal.citant. Et ſilr quando eſſet ius ſuperueniens de fu
turo veriſimiliter nō cōſideratū p clauſulā prædictā non
cōprehenderetur,vt in.q. præcedenti dixi. Quarta &
vltima concluſio Barto.* Minor ſimpliciter iurans nō cō
111 trauenire contractui vēditionis,intelligitur ſolum iurare
rōne minoris ætatis,nō læſionis precij:ideo non ꝑdit be-
neficium iſtius.l.quia iuramētū eū dūtaxat repreſentat ma
iorē,nec plus facit,aut operatur præalleg auten.ſacramē
ta puberū,ſm Bart.hic,poſt glo.Et approbatur commu
niter a ſcribentibus,vt hic p Bal.in.ix.quæſt.in fi Salic.in
xj q. Pau de caſt.colum.fin in princip. Barb.in.d c.cum
cauſa.colum vj.& Fabia.in tract de empt.& venditio.in
viij quæſt.colum.v in.iij.q.illius octauæ,quicquid dixe-
rit hic Pantal.cremen in gl in verſ quarto caſu. Accurſ.ta
men hic,in verſi.item quid ſi iſte in fi licet Bar.alias et ma
le intelligat hoc,vult ꝙ minor ſimpliciter iurās, videatur
iurare & occaſione minoris precij,& ſic enormis læſionis
& ſequebatᷣ Petr.de bella pertica,vt refert Sali hic, in.xj.
.q.Quia quum hoc iuramentum ſit indiffinitum,& aptū
cōprehendere vtrunq; remediū reſt.in integr.videlicet &
legis noſtræ,præiudicat minori in vtroq; remedio.arg.l.
ſi in fi.ſ.de dot.promiſſ.ibi,nedum effuſo ſermone &c &
.l.j § ſed viden.cū gl.ff.de ſucceſſ.edic. Sed non eſt rece-
dendū ab opi.Bar.hic,quam tenent etiā gl.& Io.an.in.d.
c.cum cauſa.& Barb.ibidem,col.vj.æquiorem & cōmu-
112 nē dicens:*allegando pro ea tex.in.l.j ſ.ſi maior fact.&c.
Prius tamē adductū per Bal.Sal.& præallegatos, ꝙ ſicut
minor factus maior,ratificādo vēditionem abſq; iuramē
to nō tollit ſibi beneficiū noſtræ.l.ſimiliter nec minor cū
iuramento,niſi id ſpecialiter exprimat,quia per ipſum iu
ramentū ad inſtar maioris tantū reductus fuit:ſicut ergo
ille nō excluditur,ita nec iſte. Nō obſ.d.l ſi.& quod de
generalitate dicebatur, &.d.§.ſed videndum,quia nō eſt
verū,qa ſit aptum dictum iurum comprehēdere vtrūq;
remediū,immo vnū ſolū ſpeciale,videlicet quum ſolum
modo repreſentet eum maiorem,& nihil plus operetur,
vt dicit Bar.in.d.auct ſacram.Cur ergo p prædictū iura-
mentum excludi debet minor iurās a bñficio nīæ l.a quo
non excludiᷣ maior qui non iurauit,quū nec ipſe vti ma-
ior iurauerit:& in.d.§.ſed videndum illa duo remedia tē
debāt ad idē,hic ad diuerſa. Decimo quæro,* an reme 113
diū iſtius l.competat contra emptorem,qui rē alienauit,
& alteri tradidit Videbatur ꝙ non qa q nō poſſidet, nec
dolo deſijt,poſſidere non tenetᷣ,nec cōueniri poteſt.l.j.cū
ibi not.ſ.de alie.iud.l.is qui ſe obtulit.cū duabus,ll.ſeq. ff.
de rei ven.cōtrarium determinat hic gl q̄ ſequunᷣ Bart.
Bal.Sal.Pau de ca & cōiter doc.volētes ꝯueniri poſſe pri
mū emptorem,et ſi ſit bonæ fid & in alium rē bona fide
traſtulerit,& ſic nec dolo,culpave rem poſſidere deſierit.
Quia vt.ſ in.j.q. vidimus tenebaᷣ actione pſonali ex ven
dito ad rei reſtitutionē,vel ad ſupplēdū iuſtū preciū.Quā
quidē actionē pſonalē,& obligationē ab oſtibus ſuis ex-
cutere non potuit,nec ab illa facto ſuo ſe eximere l. ſicut.
cū.l.eū.ſ. de act.& obl.l.iij.ff de iu iur.Quū igr factū fue-
rit p emptorē,quominus rē habeat,nō immerito aſtringiᷣ
p legē,rem vel æſtimationē præſtare.l.Iulia.ſa.j.& l. ſi cul
pa ff de rei vē.Debebit ergo,vt dicit hic Pau de ca.in vi.
col aut rē redimere,& reſtituere,vel iuſtū præcium ſup-
plere.Facit qđ dr de obligato,& cōuento actione pſona
li ad retrouēdendū ꝙ ſi id facere nequeat.qa forte rē alte
ri vēdidit:& tradidit,condēnari tñ debet ad retrouenden
dū,& tradendū.Et ſuccedit obligatio ad intereſſe,ſi nege
rit id facere,vt cōſuluit Alex.in cōſ.ccxxxij.co.fi.lib.vj.de
quo latius ſcripſi in rep.l.ij.q. xxviij ſ.de pact. inter emp.
& vēd.& iura volētia eū qui nō poſſidet , nec dolo deſijt
poſſidere,nō loquunᷣ in eo,qui nō tenebaᷣ actione pſo-
nali,ſed reali conueniri poterat.Qui etſi conueniri nō poſ
ſit ratione poſſeſſionis quando poſſidet,tamen ratione al
terius obligationis poteſt cōueniri,vt declarat Pau.de ca.
in præalle.rub.de alie.iud. Maior difficultas eſt* in ſin- 114
gulari ſucceſſore,& tertio poſſeſſore,an iſtud remediū cō
tra eū cōpetat.Et quāuis Cy hic,& Bal in tract præſcr.fo
lio.xxxvij in q xxvj dicant ꝙ ſic,eo ꝙ ſit in rē ſcriptum.
Pro quibus facit quod dicitur de emphiteota,qui re in to
tū perēpta liberaᷣ a penſione,quū obligatio nō eſſet me-
re pſonalis in abſtracto,ſed reſpectiua ad rē. vt p Iaſ.in.l.
j col.præantepe.ſ.de iu.emphi Attamē Pet.Bal.Sal.Pau.
& alij cōiter contrariū tenent,quia vt dictū eſt,ex hac.l.de
ſcendit actio ex vēdito mere pſonalis,quæ non officit rē,
ſed pſonam.ideo non ſequitur fundum,nec datur contra
ſingularē ſucceſſorē.§ ſi hæres.l.j.ff.ad treb.l.fi.ī fi ff.de cō
trahē emp.l.dolus ſ.eo. Alex.in conſi.xcij.col.ij.& ſequē.
lib.j.& Ruin in conſi.xxxij col.iiij.lib.i.Faciunt q̄ ſcribit
do Parp.in rep.l.ſi quis maior.in.iiij.quæſ ſ.de trāſa. vbi
ego in.ij col ſecūdæ quæſt.Et quod dr de promittēte fun
dū retrouendere qui illū tertio vēdidit,ꝙ licet ipſe act.p-
ſonali,conueniri poſſit,tamen cōtra tertiū illum poſſeſſo-
rem agi nequit,vt plene p Alex.in cōſi.x.libr.j.dixi in.d l.
ij in xxx q. Niſi ſm doc.ſ alleg.eodem morbo labo-
raret ſecundus cōtractus,quo primus:& emptor primus
nō eſſet ſoluēdo,qa contra illū in ſubſidium,tunc ex æq-
tate vtilis actio nō directa,datiua & non natiua intenta-
ri poterit,arg.l.plane in.§.ſi qs rogatus.ff.de leg.j. ne cū
aliena iactura,reſpectu eius qđ nō ſoluit locupletetus:ſed
vbi nō laboraret eodē morbo,vt quia ſecūdus iuſto pre
cio emiſſet,æqtas ꝑdicta ceſſaret,quū vterq; de dāno tra
ctet,ita ꝙ debet eſſe potior cōdō poſſeſſoris, præcipue ſi
primo vēditori aliqd poſſit imputari,ſm Sal Limita.etiā
quando per.l.ſtatutariam aliter eſſet diſpoſitum,vt in ſi-
mili plene ſcripſi in.d.l.ij. An autem & quomodo hic ter

tius poſſeſſor poſsit p̄ſcriptione iuuari, ponunt Moder.
taurin̄.loco p̄alleg. Vndecimo quæro, * ſi res fortuito
115 caſu penes emptorem periiſſet, an ꝓcedat p̄dicta concl.ō,
ut contra emptorem detur remediũ huiuſce noſtræ.l.Glo.
concludit ꝙ non, quia ſufficere debet tunc uenditori illud
preciolum, arg.tex.§.j.l ſi res ff.de iure dot. Nam quũ res
tantum in obli.eſſet, ea perempta, emptor non debet am-
plius teneri.l.ſi ex legati cã.cum ſimilibus.ff.de uerb.obli.
Precij.n.ſupplementum in obli non erat, ſed in ſolu.tm̃,
& re ſine mora ac culpa emptoris perempta, non poteſt
æſtimatio peti, quũ non ſit in obli Et dato ꝙ eſſet in obli.
id contingeret reſpectu certæ ſpẽi, qua perempta libera-
tio contingere debet.§.fi.l.titie textores.ff de lega.primo.
l.electio.in §.quid ſi is.ff de noxa ſm Pau caſt. Nec ſapit
quod quidã dicunt deberi quantitatem ſupplementi p̄cii
reſpectu læſionis, quæ in contractu interuenit, quia illud
precii ſupplementum integratio eſt rei uenditæ precii, qđ
abſque dubio reſpectu rei, & certæ ſpeciei debetur, ideo
nec ad rem, nec ad ſupplendum precium, nec ad æſtima-
tionem p̱ uenditorem agi poteſt. Et licet perfecta uẽd. res
periculo emptoris pereat.§.cum autem inſtit. de cõtrahẽ.
empt.tamen id procedit reſpectu precii conuenti, qđ eſt
in obli non reſpectu ſupplementi, quod in facultate ſoluẽ
di tm̃ eſt, ut hic per Pau.de caſt.Et prædictam concluſio.ſe
quuntur cõiter ſcriben.ut hic p̱ Bal.in.q.xj. &.xv. Sali q.
xiiij & Pau.de caſ col fi.Quod ꝓcedit ſiue res p̱eat apud
primũ, ſiue apud ſecundum emptorem. Si tamen primus
pluris uendiderit.ꝙ̃ emerit, teneatur priori uenditori, ſm
Sali.ad illud quod plus percepit, p tex.in ſimili, in.l.ſi ipſa
res.cũ gl.ff.quod met.cau. Idque æquitatem quandã præ
ſe fert, qa primo emptori debet ſatis eſſe, ut re perempta
indẽnis præſeruetur, non autem conuenit eum lucrari cũ
alterius iactura, dãnoque decepti uenditoris, vulga.l nam
hoc natura.ff.de condi.indeb. intellige ẽt prædicta, niſi
emptor in mora reſtituendi fuiſſet, per tex.cum ibi not in
l ſi ex legati cã ff.de uerbo.obli. Multi tamen tenuerũt,
116 * non ſolum rem eſſe in obligatione, ſed etiam precii ſup
plementum, ꝓpterea libellum alternatiue concludere de-
bere, rem reſtitui, aut quod deeſt iuſto p̄cio ſuppleri, alias
libellus ſit ineptus, & ſententia ſuper eo prolata nulla, ſm
Pantal.cremen.ſ.ſuper gl.allegantem Bar.ſ. in princi.ulti.
col. Io.an. & Abb.in p̄alle.c.cum dilecti col.fi.per illũ tex.
Inducẽdo ẽt tex in.l.j ſ.ſi maior fac.alien.rat.hab vbi ap-
paret peti ſupplementum precii cõpenſari, quem tex.pri'
allegarat Bar.Sed non ꝓbat, quia licet dicat nõ eſſe ab re
ſuperfluum precii in cõpenſationem deduci, qa uenditor
debitor emptoris ex alia cã, illo petẽte quod ſibi debetur,
poteſt reſiduum illud quod deerat iuſto precio cõpẽſare,
ſi rem retinere uoluerit emptor, ſed ꝙ petitio & libellus
ita concludere debeat tex.non dicit, nec tractat ſingul.illa
lex, de forma petitionis, ſed potius de excep. Et eſt ſingu
lare, & nota dignum, ſecundum Bal.ibi, ꝙ ex debito al-
ternatiuo quantitatis aut ſpẽi, opponitur exceptio cõpen
ſationis ad debitum ſimplicis quantitatis, & eſt in electio-
ne eius, cui opponitur exceptio, quantitatem uel ſpeciem
p̄ſtare electa quãtitate facta erit cõpenſatio, electa ſpecie
non.Ex eadem tamen inſtantia, ſine noua petitione cõdẽ-
nabitur ad ſpeciem, & ſic exceptio habebit uim actionis,
ſecundum Bal.ibi.& Bar ſ.in princi.ulti. col. bene laudat,
ut lib.alternatiue concludat.ſed non dicit utrunque eſſe in
obliga. Hos art. an utrunque ſit in obli. & nunquid in
materia l.noſtræ, libellus debeat alternatiue concludere,
tractant latius Abb.Imol.Barb.& Moder.in.c.cum dile-
cti.in ultimis col de empt.& uend.ꝙ utrunque ſit in obli.
& petitio alternatiua eſſe debeat, ꝓbatur ex.d.c.cũ dilecti
iuncto.c.pen.eo titu.Nam in.c. cum dilecti.uenditor læ-
ſus ultra dimidiã iuſti precii rem ſibi reſtitui petiit, & ſup
hoc lata fuit ſententia, exinde annullata, ratio nulla põt eẽ,
niſi & petitio, ſnia debebant alternatiue cõcludere, ꝙ ſm
Barb.ibi, in.iiii.col.Probaẽ, quia ubi libellum uidere non
poſſumus, qualis fuerit, intelligiẽ ex forma ſniæ c. dudũ.
de decim.quum libellus ſit ſubiectum ſnia p̄dicatum, &
talia dicuntur ſubiecta, qualia eorum p̄dicata, ſed ſnia fuit
ibi lata ad rem reſtituendum tantum, ergo ita petitum, li-
bellatumque fuiſſe, credendum eſt, ut ibi tenent Cano.ad
ducen.etiã tex.in.d c.cum cã. Vbi ſummus Pontifex hñs
utrunque in conſideratione hoc exprimit, dicens, aut rem
reſtituant precio recepto, uel iuſtum precium ſuppleant,
ergo utrunque in obli.Nã ſi tm̃ res in obli.fuiſſet, & ſup-
plementum precii in facultate ſoluendi, non erat opus ꝙ
tex. ibi, utrunque alternatiue poneret, ſed ſatis fuiſſet con-
dẽnare ad reſtituendum rem, & precii ſupplementũ fuiſ-
ſet in facultate ſoluendi.l.miles.§ decem. cum not.ff. de re
iud.Et eſt cõis ſm Abb.in.d.c.cũ dilecti.ad fi.ſequiẽ. Iaſ.in
l.ubi autem.in.§.qui illud.col.j.ff de uer.ob. & Ludo. go
zadi.Bonon.in conſ.xliiij. col ij. Sed non eſt recedẽdũ
a præcedenti cõclu ꝙcqd dicat Abb. & p̄fati. Nã in obli.
eſt tãtum res, & precij addiamẽtum in facultate ſoluẽdi,
ita ꝙ petitio non eſt alternatiue cupiendam neceſſario ui-
delicet id quod ꝓbatur in l.nr̃a ibi, ſi emptor elegerit, &
in.l.ſi uoluntate.in fi.ſ.eo.ibi electione iam emptori p̄ſtita
ſeruanda, ex quibus patet ꝯceſſum fuiſſe emptori loco be
neficij, ac ex benignitate, ut poſsit, quod iuſto p̄cio deeſt
ſupplere, & ſic contractum iuſtificare, emptãque rẽ retine
re, non ꝙ ad id teneatur, ut ẽt vr̃ ꝓbare tex.in d.c.cũ dile
cti.ibi in arbitrio emptoris eſt &c.Ergo illud nõ eſt in ob.
& ſic petitio non eſt alternatiue de neceſsitate formanda.
Et ita poſt gl.hic tenẽt Bal.in q xj.&.xv.Sali.q.xix.cõem
dicẽs Alex in apoſtil.ad Bar Anton.de but.Imol.& Mo
der.in.d c.cum dilecti & Fab de monte.S.Saui.in trac.de
empt.& uend.fol.pen.col.ij.in.viij.q. Ad.d c.cum dile-
cti.reſpon ſm Anton de but.cauſatam fuiſſe ibi ineptitu-
dinẽ, non quia rem p̄ciſæ Cano.petierint, ſed qa petierũt
ꝓnunciari contractum nullum, ut fuit iudicatũ, ꝓpterea
irritata poſtmodum ſnia, tanquã iuri contraria, quũ con-
tractus uenditionis teneat ſed reſcindi' debeat & reſtituẽ
res, ſi emptor iuſtũ rei precium ſupplere noluerit. Et hunc
intellm̃ ſequiẽ ibi Imol col.viij.& Ant.burgoſ.ulti.dicẽs,
ꝙ licet ille tex.intelligeretur eo mõ, quo ſupra allegati in
tellexere, ꝙ actum fuiſſet ad rei reſtitutionem. Et talis fue
rit ſententia, adhuc non obſtaret cõi concluſioni.ſupra po
ſitæ, quia ibi iudicatum fuit rem reſtitui oĩno debere, ne-
gando parti facultatem ſupplẽdi iuſtum precium, quod
iudici non licuit facere.p.l noſtrã, cum p̄alle. bñ potuiſſet
condemnare ſimplr̃ ad reſtitutionẽ rei, & ualuiſſet ſentẽ-
tia, quia optionem habuiſſet conuentus, rem nihilominus
reſtituendi, uel iuſtum precium ſupplendi, donec actione
iudicati conueniretur, ſecundum Bal.hic, in.xj.q. & Fab.
p̄alleg.& dicã latius ſ Sed qa p̄ciſe p̱ ſniam uoluit cõpelle-
re rẽ reſtituere, irritata fuit ſnĩa.Magis tñ placet ✠ intellec. 117
Ant.de butr.qa ut dictũ eſt ex forma ſniæ, qualis fuerit
petitio, colligitur p̱ rationes p̄alleg.Et qa ſnia dẽt eẽ cõfor
mis libello.l.ut fundus ff cõi diuid.c.licet heli.de ſimonia,
cũ vulgar.Ibi autem iudicatum fuit venditionem non te-
nere, ideo cenſendũ eſt cõformẽ p̄ceſsiſſe uẽditionẽ.Et hũc
intel.ad illũ tex.poſuit prius Bal hic, in xiiii.qõ.Immo for
tius iudex ibi adiudicauit eccleſiæ Beluacẽſi ſyluã, de qua
diſceptabatur, inducens Canonicos Beluacẽſes in poſſeſ-
ſionẽ, ſicque iudex inepte ꝓnunciauit uenditionẽ nõ tene
re, & cõtra ius, ut dixi.Pariter eccleſiæ p̄dictę poſſeſsionẽ
p̱perã adiudicauit, inducẽdo Canonicos in poſſeſsionẽ.
Et ſic auferendo emptori ius electionis a lege ſibi datæ. Nã
enitum ſi ſnia illa, tãquã cõtra ius ꝓlata. irritata fuit, & re-
uocatũ, qđ iudex ille fecerat. Et ſi dicaẽ in.c. cũ dilecti cũ
remedio reſciſsiuo cõtractus p̱p̱ lęſionẽ cumulatũ fuiſſe re
mediũ nullitatis cõtractus, & alienationis rei p̱p̱ ignorãtiã
capituli, ut ibi in prin.dr̃, qa nõ fuit ſeruata forma reqſita
in alienatione rerũ eccleſię, ꝙ̃ defectus manifeſte oñdit nul
litatẽ contractus.c.ſine exceptione.xii.qõ.ii c.nulli.de reb.
ec.nõ alie.Ergo prima ſnia, p̱ quã pronunciatũ fuit uendi-
tionem

nem non tenere, iuridica fuit, & ſecunda iniqua. Cardi. ibi
dupliciter reſpondet, & aliter etiã Ant. burg. col. j. ad tex.
in d. c. cũ cã. inductum ut ſupra. Reſpõ. etiam Burgoſius
in. d. c. cum dilecti. col. fin. poſt alios, ꝙ libellus, & lnia in
terminis qõnis nr̃æ alternatiue concipi poſſunt ad caute-
lam, ut ibi. Sed non eſt neceſſarium p̃ p̃dicta quũ in obli.
ſit tantum res precii ſupplementum in facultate ſoluendi
ex beneficio. l. De quo quidem rei beneficio actor non te-
netur in libello mentionem facere, ut per Bal. hic, in. q. xv.
& Salic. xix. & Paul de ca. in. l. ii ſupra ſi aduer. rem iudi.
ubi per illum tex. dicit, poſt Bart. ꝙ licet actor poſſit in li-
bello mentionẽ facere de exceptione rei, & inſtare reqſita
ſua fieri illa non obſtante, melius tamen facit ſm eũ, ſi diſ-
ſimulat. De quo articulo tangunt & Roma in conſ cccx-
xxiiii Ioã. de ana. & Feli. in. c. j col. fi. de calum Laudo in
a prin ad euitan opt. docto. libellum concipi alternatiue,
118 ut Bar. & tradidit. Gñaliter uero, ✠ an & qñ requiratur,
uel admittatur libellus alternatiu⁹, uide Alex. cõſ. clxxxii.
lib ii. Soci. in c ii. fol. xiiii. col. iiii. de lib. obl & Ripam in. l.
edita. col. iiij. & . v. ſupra de eden. Ex prædictis circa alter-
natiuam lib. infertur ad no. q. in practica. ✠ Titius mutua
uit Sẽpronio ſaccos centum frumenti, reſtituendos . ſ. tres
menſes in ciuitate Paduæ, aut Venetiarum arbitrio ipſius
creditoris, lapſis dictis tribus menſibus, nulla facta reſtitu.
prædicti grani. Cuius æſtimatio ualde creuit. Titius credi
tor in domicilio debitoris illũ conuenit, ad reſti. frumenti
in altero p̃dictorum duorum locorum cum ꝓſtatione
ualoris quanti plurimi antequam cauſa ſiue debitum per
ſñiam fuerit terminata, decreuit frumentũ ad æſtimatio-
nem, quæ erat tempore contractus redactũ, actor ſñiam
obtinuit, an p̃dicta æſtimatio quanti plurimi, de qua ſu-
pra attenta interpellatione iudicialiter facta debeatur. Re-
ſpon. ꝙ non, quia actor declarare debebat, in quo loco p̃-
dictorum duorum alternatiue in obl. & libello noiatorũ
frumentum reſtitui uolebat, & ante factam declarationẽ
conuentus non eſt in mora, ideo ad æſtimationem, & in-
tereſſe quanti plurimi nõ tenetur. ita pulchre Alex. in cõſ.
xlv. col. fi. lib. v. & in. l vinum. in. v. not. ff ſi cer. pet ubi &
120 p Deci. & Mod taurin. col. xv. quod eſt not. Duodeci-
mo q̃ritur ✠ utiliter in mã pignoraſti mihi rẽ a te emptã,
quæ poſtea auocata fuit a te, ex remedio. l. noſtræ, utrum
121 ius pignoris reſoluatur & extinguatur. Vr̃ ꝙ non, qa vbi
ius debitoris obligantis reſoluitur ex cauſa uoluntaria, re
ſoluto iure datoris non reſoluitur ius acceptoris, nec mihi
id p̃iudicat in pignore. l. ſi res. cũ l. ſeq ff. quibus mo. pig.
uel hyp. ſol ubi Bar. Ang. & Sali notãt. l. bouẽ. §. pignus.
ff de edil. edi Sed huiuſcemodi reſolutio vr̃ fieri ex cã vo-
luntaria, quum emptor poſſit ſupplere quod deerat iuſto
p̃cio, remq; emptã retinere, & cõſequenter impedire reſo
lutionem prædicti iuris ſui, ergo &c. Secũdo quia poſtq̃
in dicta re conſtitutum fuit ius per emptorem habentem
ad hoc poteſtatem, quũ in re ſua quilibet ſit moderator,
& arbiter l. in re. ſupra man. abſonum vr̃ dicere, ꝙ ſolus,
aut ſine conſenſu illius, cui fuit ius quæſitum, poſſit illud
extinguere. l id quod noſtrum. ff. de reg. iur. l. ſi conſenſit.
ff. quibus mo. pig. uel hyp. ſol. l. ſicut ſupra de acti. & obli.
ſicq; eſſe in poteſtate datoris reſoluere ius acceptoris, illiq;
nocere, ut dicit Pau. de caſ. in. l. in diem quã legit. cũ. l in cõ
cedendo p̃cedenti. ff. de aqua plu. arcen Tertio, qa ubi res
eſt in totum alienata per emptorem, nõ põt per uendito-
rem reuocari, nec tale ius reſolui, ut dixi ſupra in. x. q. Er-
go nec qñ pro parte, ut quia pignorata, uel aliter onerata,
quum idem iuris in parte, quo ad partem, quod in toto,
quo ad totum, vulg. l. quæ de tota. ff. de rei uen. Et iſtã
opinio. firmauit Bar. in pluribus locis, in. d. l. ſi res. et in aliis
locis per Alex ibi, in apoſt. ad Bar. allegatis. Idem tenuit
fons & tuba iuris canonici Ioan. an. in addit. ad Specul. in
titu de obli. & ſol. in rub Alex. in cõſ. xlv. col. j. lib v. & Ia-
cob. de S. Geor in ſua feudali inſtitu in uerbo, qui quidẽ
inueſtiti, col xvii. Vbi poſt Bar. & alios reſpõ. ad. l lex ue
ctigali. ff. de pigno. ꝙ loquitur ubi reſolutio cõtractus nõ
cãbatur facto emptoris. uel creditoris ad id directe ordi-
nato, ſed ꝓpter culpam, ſeu negligentiam emphiteotę nõ
ſoluentis canonẽ debito tpe, ideo nimirum ſi reſoluit, tũc
etiam ius acceptoris. Sed in q. nr̃a reſolutio ſit ex volunta
te emptoris ad hoc ordinata, quum ipſe rem reſtituat, no-
lens precium iuſtum ſupplere, ut dicit Bartol in. d. l in diẽ,
ergo &c. Prædictis tamen non obſtantibus veritas eſt
ad oppo. quia reſoluto iure datoris reſoluitur ius accepto
ris, dictæ l. ſi res, cũ p̃alleg & c. nuper de dona. inter uirũ
& uxo. §. rurſus. in titu. quibus moder. feud amit §. quid
ergo in tit de inueſti. de re alie fac. l. lex uectigali ff de pig.
& hypo. Vbi deficiente emphiteota in ſolu penſionis, ita
ꝙ. ex. l cõuentionis ad dominum res redierit euaneſcit ius
pig. & hypo. ſuper dicto fundo conſtitutum, etiã ꝙ reſo-
lutio fiat ex actu uoluntario, quum eſſet in p̃tãte cõducto
ris ſoluere canonem, & euitare penam caducitatis, & ſi nõ
ſoluerit, nocet acceptori pign. quia ſoluitur hypotheca. Et
ꝓpterea dicit Ang. in. d. l. lex. ad fi. ꝙ ſi emphiteota duran
te emphiteoſi faciat aliquod pactum cum vaſallis ruſticis
ſuper ea re, non præiudicat vero domino emphiteoſi ad
eum redeunte, ſed res emphiteotica ad illũ reuertitur, ꝓut
ante erat, hinc Petr. de ancha. in conſi. cxxxiiii incip. plene
conſuluit, ꝙ finita emphiteoſi finiatur uſuſfruc. ſuper re ip
ſa conſtitutus, qui utili dominio emphiteotæ adhærebat
per dictam regulã, ꝙ reſoluto iure datoris reſoluatur ius
acceptoris Hinc etiam eſt, ꝙ deciduntur duæ aliæ notab.
qõnes, per Iacobi de S. Georg. poſt alios per eũ relatos,
in tract. feu. in uerbo, ita ꝙ ipſi uaſalli col. pe. & in uerbo,
qui quidem inueſtiti. col. xvii. & ſeq. Cuius dicta tacito au
ctore tranſcribit Cur. in trac. feud. fol. xliii in. q. xiiii Hinc
etiam eſt, ꝙ illo qui ꝓmiſit fundum retrouendere retrouẽ
dente, quãuis non teneretur neceſſitate p̃ciſa retrouende-
re, quum liberaretur p̃ſtando intereſſe, ut per Alex. in cõſ.
x. lib. j. Deci. conſi. ccxxxix. col. iiii. in ſi retrouendat, remq;
reſtituat reſoluitur & extinguitur ius in eo fundo interim
conſtitutum, ut per Bart. in. d. l. in diem. Deci. in conſ. ꝓxi
me allega. col. fi. Et ꝓpterea etiã Bald. hic, in. q. xiii. & Sali.
xv. & idem Salic. in. d. l. ſi res & Moder. de fano, in tracta.
de pig. fol. xxxiiii. concludunt contra Bart. in. d. l. ſi res ꝙ
ſi res alicui donata auferatur ab illo prætextu Inſinuatiõis
intra tempore a ſtatuto p̃fixa, non facte reſoluitur, & ius
interim in ea re conſtitutum, quia reſoluto iure datoris re-
ſoluitur ius acceptoris maxime quum res non eſſet penes
eum libere, irreuocabiliter, & iure ꝓprio, & reſolutio fiat
ex facto donatarii ad id directe non ordinato, ut p Mod.
de Fano p̃alleg. Ergo ſimiliter in caſu nr̃o reſoluto iure da
toris per reſtitutionem rei emptę, citra dimidiam iuſti p̃cii
reſoluetur ius acceptoris, pręſertim quia non debet eſſe in
p̃tãte emptoris p̃iudicare uenditori rem auocandi, facien-
do illius conditionem deteriorem. præallega. l iiii ff qbus
mod. pig ſol. §. ante oĩa. l. ſi unus. ff. de pactis. Item et maxi
me, quia res non erat libere penes pignorantem, ſed legali
diſpõne noſtræ l. quodãmodo affecta, ideo nõ potuit iu-
gum legis a ſe excutere, & rem hypothecare in p̃iudicium
creditoris. Et p̃dictã opionẽ contra Bar. tenuerunt Bal.
hic, in. xiii. q. Salic. xv. Pau. de ca. col. qa dicit ipſe, Reſolu-
tio fit ex cã de p̃terito, quæ habuit originem antequã em
ptor rem obligaret. Et ſic obligatio facta cenſetur eo mõ,
& iure, quibus erat apud emptorem ipſum, apud quẽ nõ
libere, perpetuoque, & irreuocabiliter, ideo nõ potuit pl⁹
iuris in alium transferre, q̃ ipſe haberet, quicquid dixerit
Bart. & ſequaces Et hãc opionem Bal. contra Barto. ſeqt̃
ſimpliciter Pantaleon cremen hic l, in quarta parte princi-
pali gl. & hanc ſententiam Bald. cõtra Bart. uti ueriorem,
ſequitur Alex hic, in apoſt. ad Bal & in. d. l ſi res. in apoſ.
ad Barto. & Moder. de Fano, in tract. de pig. fol. xxxiiii.
col ii. & . iii. Et ab iſta opione, tanquam uera & cõi, non eſ
ſet recedendum. Non obſtant adducta ꝓ opione Bart.
& ſequaciũ ſupra. Et in primis textus, in. d. l. ſi res. cũ l. ſeq.

&.§.pignus l.bouem.ff. de edili edic. p quæ iura Bartol. in locis prędictis tenuit ſemper contrariam opīonē, & ꝙ vbi reſolutio fit ex uoluntate creditoris, nō extinguaŕ ius conſtitutum in re. Quia reſpō.ꝙ ibi ſolutio pig. pendebat ex ſola & mera uolūtate emptoris, ut in dictis iuribus notatur. Et qui pignus reſoluere uolebat actor, erat in iudicio reſolutiuo. Sed in terminis noſtris emptor, a quo res uendita auocatur & aufertur, reus eſt a uenditore conuentus, ideo potius inuitus q̄ uolens reſtituit, quum iudicium in inuitum reddatur.l.inter ſtipulantē.§.i ff de uerb.obli. maxime quum agi poſsit ad reſtitutionem rei, & ſupplementum iuſti precii ſit in arbitrio & facultate ſoluendi, ut diximus ſupra. Et conſequenter non eſt uerum qđ p Bar. & ſequaces dicebatur emptorem rem uoluntarie reſtituere, quum poſsit precium ſupplere propter uim iudicii & mandatum iudicis, ex quibus conſtat emptorem non facere uoluntarie, id.n uoluntarie fieri dicitur qđ nulla coactione fit, ut per Bal.in conſ.ſciſmatis col.v. p.l.ſi quis maior.C.de tranſac.ubi doc.notant. Præterea non habuit fortaſsis emptor pecuniam pro ſupplēdo quod deerat iuſto precio, uel ēt id ſibi expedire non putauit. Et ſic reſolutio non fit ex mera & ſpontanea uoluntate emptoris, prout in caſu.l.ſi res.in fi.cū.l.ſeq.& in.d §.pignus.ad oppo. per Barto.& præalleg.adductis. Et conſequēter nō eſt uerum dictam reſolutionē fieri ex uoluntate emptoris ad id ſponte & directe ordinata, ut declarat Bart. Ad ſcđm reſpō. ꝙ ꝓcedit, qñ res eſſet libere. perpetuo & irreuocabiliter penes pignorātem, uel ius in illa conſtituētem. Sed in terminis qōnis noſtræ res non erat apud pignorātem libere, perpetuo, & irreuocabiliter, ſed quodāmodo affecta ex diſpōne legali.p hūc te.noſtrum, ut ſtatim dicam, iō &c.

Non ob tertium, ꝙ ubi res in totum. in tertium trāslata fuit, non poſsit p uenditorem auocari, & a tertio poſſeſſore auferri, uel reuocari, ergo nec qñ pro parte, ſeu ius aliquod illi fuit impoſitum, quia arg. non concludit & cōtinet fallaciam. Nā ubi dicta res per tertium poſſeſſorē tenetur, poſsidetur, nullam penitus habet actionē ad rē, nec contra poſsidentem, quia actio pſonalis, ut in. 10.q. uidimus, non ſequitur rem, ſed qñ res erat penes obligatū ipſam rem reſtituere perſonali actione, ut hac l. & conuētus illam reſtituit, tollitur omne ius, ſuper illa re cōſtitutū, qa ſublato principali corruit acceſſorium, ſeu dependens.l.cū principalis.ff de reg.iur.c acceſſorium.de reg.iur in.vj.cū vulg. Item quia extincto iure datoris &c. facit quia ꝓmittens rem retrouendere, non magis neceſsitatur retrouēdere ac rem reſtituere, q̄ ille q emit minus dimidia iuſti pcii, quia promittens retrouendere tenetur tantum actioni pſonali, nec id facere præciſe cogitur, & rem tradere. Pōt n. ſi vult ſoluere intereſſe, ut per Alex conſ. 10.li.j. Deci.cōſ. 239.col iij & tamē ſi retrouēdat, rēq; reſtituat, extinguiŕ oē ius in dicta re conſtitutū, ut p Barto.in.d.l.in diem. & Deci in cōſ.p xime alleg.col fi.idē q̄ in ꝓpoſito, q̄a ubi eſt eadē rō dēt eē idē ius vulg.iuribus. Ex qbus patet magnā eē drīā inter p̄dictos caſus, qñ uidelicet res eſt in tertiū trāſlata, & ubi eſt adhuc penes conuētū illā reſtituentē. Quæ cōcluſio ꝓcedit in oībus caſibus, in quibus contractus ex neceſsitate p̄cedentis obligationis reſoluītur, ut reſoluto iure datoris reſoluaŕ ius acceptoris, ut p Bar. in.d.l.ſi res.et Moder.de fano loco p̄alleg. pignorās tñ uel ius in tali re cōſtituēs, q̄a in culpa fuit, quū ſciret, aut ſcire deberet pignus extingui poſſe reſtitut re tenebitur ad intereſſe creditori l. ſeruū.cū gl in tbo teneŕ, & ibi notat Sali.ff.de pig. Fœdere tñ diſtinctionis cōcordari pñt p̄dictæ opi.ſibi inuicē repugnātes.ut cōcl. Bal.& cōis ꝓcedat, qñ ex neceſsitate iudicii ꝯ emptorē, remedio iſtius.l. cōuētū intētati res fuiſſet reſtituta, quū tūc emptor nō uideaŕ ſpōte reſtituere, ſed coacte. Verū ſi res ſpōte abſque aliq̄ iudicio reſtituta reddita ꝙ fuiſſet, quia id ex uoluntate tūc reſtitui uideŕ, aliud ſit, & hoc caſu ꝓcedat opīo Bar.& p̄alleg. Ita uoluit ipſemet Bal.ſ.in.xiii.q.& ſeqtur ſimplr Sali.in. xv.q. ¶Sed
121

cōtra hāc diſt in.& cōcorpiā vŕ eē regula.l.nouiſſime.ff.qđ fal.tut.aut ibi compulſus, aut metu ne cōpelleref. cū multis ad eam accumulatis p me in.l.ſi quis maior.col ix.uer. hanc limita ſupra de tranſac.ꝙ faciens actū, quē ſcit poſſe cogi facere, licet ſponte faciat, tñ coactus feciſſe cenſeŕ. Vnde quum emptor cogi poſsit rē reſtituere, ut hac .l. & retrouendere in caſu.d.l.ij de pac.inter emp.et uen. licet ſpōte uideatur facere, qñ non fuit intentatū iudiciū contra eū, ex quo tñ id poſſe fieri ſciebat, debet cenſeri coacte feciſſe p prædicta. Cogita. Quando per ſtatutū, uel decretum alienatio dictæ rei eſſet ꝓhibita, abſque dubio extingueretur ius in re interim conſtitutū re ad primū dñm redeunte, quia dominiū rei non erat liberū penes transferentem ſuis conſtituentē ius in re, ita ut ꝓ libito diſponere poſſet, ſed erat affectū, ut p Iaco.loco p̄al. Et hoc caſu etiā a tertio poſſeſſore res uendicari poſſet, ut plene ſcripſi in rep.d. l.ii.q xxviij.& xxxj. Limita p̄dicta, niſi ille ad quē res reuerti debet conſenſiſſet, quia ſibi præiudicaſſet.l.iiij.ff.qb. mo.pig uel hip.ſol.c.nuper cū ibi not.per Abb.de dona. int.uir.& vx & Præpoſ.mediol.in.d.§.rurſus.facit regula.l.pe.ſupra de pac.ꝙ renūciādo fauori ſuo quilibet pōt ſibi præiudicare. Secundo lim.qñ res, puta ſeudū reuerteretur ad dñm, ut dominum, ſecus ſi reuerteretur ad eū, ut priuatū, quia vaſ.puta ipſi domino donaſſet feudum, aut eum hæredem inſtituiſſet, ſuccederet tunc regula, uolens ꝙ ex qua perſona qs lucrū ſentit illius factū improbare nequeat l.ex qua perſona.ff de reg.iur.tunc.n.reſoluto iure datoris nō reſolueretur ius acceptoris, ut p Iacobinū loco p̄al. Nec qñ habens ius in re feudali, uel emphiteotica illā in aliū transferret de cōſenſu domini directi, tunc ēt non fit reſolutio iuris in dicta re conſtituti, quia dominus uidetur acceptare illum tertiū in nouū vaſ.uel emphiteotā & fit nouatio quędā.§.& ſi clientulus.de alien.feu. Anch. in conſ.lxiij incip.motiua. Præpo.in.d.§ rurſus. colum.ij.

Tertio limita, qñ emphiteota ius ſuū.l. permittente alienaſſet, ut p Alex.in cōſi clxxiij.uiſo themate. col.ij. lib.ij.

Quid autem.de augmento rei, utrum extincta, uel reſoluta re principali, uel diſpōne, ex qua talis res debebaŕ, reſoluaŕ eius augmentum, uide quæ congerit Brun. in trac. de augmento, in.xvi.& xx.conclu vbi etiā ponit, an eō trario aucto iure datoris, augeaŕ ius acceptoris. Vltimo pro intelligentia & declaratione p̄dictæ materiæ, ✠ an & 122
qñ reſoluto iure datoris, reſoluaŕ ius acceptoris. Bar. in.d. l ſi res.in facto millies habuiſſe dicit. diſtinguendo inter reuocationē quæ fit ex cauſa neceſſaria, & eā quæ fit ex cauſa uoluntaria, inferendo ad deciſionem aliquarum qōnū, & male, ut ex prædictis liquet, nec bene accepit cām uolūtariā Sali.in l.grege.in.§.cū pignora.ff de pigno & in.l. ſi res præal.in fin princip relinquit cogitan. ueniente caſu.

Ego uiſis quæ ſcribunt Bar Ang.& Sali in locis præal. Bal.hic.q.xiij.Pau.caſt.col.iij.Bar.in.d.l.in diem. Ang.in d l lex uectigali. Præpoſ.in.§.rurſus.Iacobi.in locis ſupra alleg.Dec.in.l.aliud in fi.de reg.iur.& Brun.loco p̄all. Sic poſſe diſtingui conſiderabā, aut ius datoris reſoluitur ex cā antecedenti, ſeu præterita & antiqua, aut ex cā ſuperuenienti, ſeu noua, ut diſtinxiſſe uidetur Iuriſcōſultus in.d.l. ſi res.cū ſeq.& tradit ibidem Ang.in.j membro, aut cā eſt neceſſaria, aut uoluntaria, ſi neceſſaria, ut quia ex neceſsitate, inuitoque datore reſoluatur, & extinguatur ius ſuum reſoluitur pariter, & extinguitur ius acceptoris, ſiue talis neceſsitas ꝓueniat ex prouiſione hominis, ut in.d l.ſi res. in.§.ſed & marcellus.in.l.lex uectigali.& in.c.nup.præall. ſiue ex ꝓuiſione ac diſpōne.§.rurſus.&.§.quid ergo. pręalle. ſiue ſit neceſſaria neceſsitate præciſa, ut in præal.iurib. ſiue neceſsitate cātiua, ut in terminis qō. noſtræ, & pacti de retrouendēdo, ut dixi ſupra, aut.d.l lex uectigali et ſic qa emptor noluerit ſupplere, qđ deerat iuſto precio, uel ſoluere intereſſe, ſed rē retrouēdere ac reſtituere, aut noluerit ſoluere uectigal pignorati fundi, ut in.d.l.lex uectigali. reſoluto iure datoris reſoluiŕ ius acceptoris, qcq̄d dixerit

Bar.

Bar.in locis præal.quia reſolutio nō fit ex cauſa mere uo-
luntaria,ut credidit Bar.ſed ex cā neceſſaria cauſatiue. Vel
ex cauſa de præterito, quę ortum habuit, antequā ius in
re conſtitueret, ita q. res non erat libere apud datorē uel
cōſtituētem ius in re,ſed ex legali diſpōne quodāmodo aſ
fecta,ut hic p Bal q xiii Sali xv.Pau.de ca.cōcl.viii.& Ia
cobinū præalleg Igitur non eſt mirum, ſi extinguitur ius
acceptoris,quia ille qui dedit,non potuit plus iuris in aliū
transferre q ipſe haberet,ut dictū p̄alleg.Immo tex. in.d.
c.nuper ideo ſi res nō erat pignorātis ꝑpetuo,& irreuoca-
biliter,ſed reuocationi ſubiecta finito iure datoris, quod
non erat perpetuum, nec efficaciter radicatum finitur ius
acceptoris l neceſſario.§.ſi ff de pericu.& cōmo.rei vē.l.ſi
quis domū.§.hic ſubiungi.ff loca.l. qui tabernā.ff. de act.
emp.Solū n.ius obligātis ī obli.hypothecæ venit.l.uxor
patrui j.de leg.Bal.hic.q.xiii.& Sali.xv.& Sali.i.d.l ſi ces.
& Mod De fano loco.ē.alleg. Sed ſi cā reſolutionis de p̄te
rito volūtaria eſſet,tūc idē dicen.quod in ſeq.mēbro diceſ
per eaſdem rōnes. Si uero reſolutio iuris datoris fiat ex
cā ſuperuenienti ſeu noua, tunc nō reſoluitur,nec perimiſ
ius acceptoris.§.pignus.l.bouē.præal.d.l ſi res cū ſeq.ubi
Ang.not.& Sali.in.d.§.cū pignori.Rō eſt,qa uoluntas da
toris non debet poſſe nocere acceptori, cui ius q̄ſitū fuit.l.
ſi ſuperatus.in princi.ff de pig.Bar.in.d.l.in dic Bal hic q.
xiii.Pau.de ca.cōcl.viii.& Sali.in.d.§. cum pignori.Et hoc
qn̄ ius acceptoris dependet a iure datoris, ut in.§. pignus.
& l.iiii.p̄alleg alias indubitāter nō periret Dicit Sali in d.
§.cū pignori poſt Iacob.but.pro quibus facit vulg regu-
la.§ ante oīa l.ſi vnus ff.de pac.& l.papinianus exuli.ff.de
mino. Nec refragatur p̄dictis tex. d l lex uectigali. ubi
ius acceptoris habebat dependentiā a iure datoris, & tn̄,
ut ibi etiam notat Angel reſoluitur, reſoluto iure datoris.
Quia ibi reſolutio non fiebat ex noua cauſa, mereque uo
luntaria,& ad reſolutionē directe ordinata, ſed magis ex
cā p̄cedenti antiqua & neceſſaria,pp.l cōuentionis fundo
vectigali dictā licet ob ſolutionē uectigalis, poſtea omiſ
ſam,ideo nimirum ſi fit reſolutio per dicta in p̄ceden.
123 Quærit ſucceſſiue Bar. & erit. xiii.q. ſi in inſtro uendi-
tionis dictum fuerit.Et ſi quid res plus ualet dedit & do-
nauit.utrum tollatur ꝓuiſio iſtius l. Bar. plene tangit, &
bene quia utilis & frequens,quum in inſtrumentis vendi
tionū,ut plurimum per no.ponatur. Ex dictis ſuis colli-
go tres concluſiones examinandas. Prima eſt ſciēs æſti-
124 mationem rei uendite. ✠ non iuuatur beneficio.l.noſtræ,
licet nō fuerit appoſita dicta clauſula.Et ſi quid plus valet,
dedit,& donat.quia ſciens ualorem rei cenſetur partē uen
dere,& partem donare.l ſi quis donationis.ff. de cōtrahē.
emp.ſm Bart.hic,& in.d l.ſi quis cū aliter.col. fi.ſcientiq;
& uolenti non inferatur iniuria,neque dolus.l. cum dona
tionis.ē.de tranſac.cū aliis accumulatis per Iaſ.i d.l.ſi quis
cū aliter.col.pe.vn̄ ſciens ęquiparatur renuncianti,ſm Bal.
hic per.l quæriſ in §.ſi uenditoe.ff.de edil edic. facit.l.j.ad
fi.ff.de ac.empt.ita q talis ſciens deceptus dici non pōt, et
rei precium ignoraſſe.Et prædicta concluſio approbatur
cōiter a ſcriben.Bal.Salice. & Pau.caſr. hic oēs in.d.l.ſi qs
cū aliter.Paul.de caſt in l iii ē cōia vtr. iud. per illum text.
Alexan.conſi.cxxvii.lib.ij.& cōſ.xvij.lib. iii.& conſi.j.uo
lu.vi.Soc cōſi.xlviii.uol.4.Fab.in tra.de emp.& uen.qō.
viii.col.vi.Dec.in conſ clxxxi.col.ii &.cccccIxxxiii.Mod.
poſt alios in.c.cū cā in prima limita de emp.& uēd Pariſ.
in cōſ.cxxviij. col fi lib.i. Quā concluſionem ſciæ ualoris
rei uenditæ excluſiue remedii l noſtræ,reſtringe,ut dicā.j.
ad fi.xviii q. Difficultas tamē erit improbanda p̄dicta
ſcīa ualoris,& æſtimationis rei,non.n.ꝓbabiſ ex illa præ-
ſumptione iuris,q cenſeatur quis ſcire facultates ſuas, ac
uires eius patrimonii,iuxta.l. quiſquis.j.eo.neque in facto
ꝓprio præſumatur ignorantia.l.plurimū.ff. de iur.& fac.
ignor.c.ab excōicato.de reſcri quia ut declarant Abb. &
alii in d c.cū cā.vna p̄ſumptio tollitur. per aliam maxime
fortiorē.l.diuus.ff.de in integ.reſti.c literas.de p̄ſump.Præ
ſumptio igitur prædictarum.l.ſi quiſquis. &.l.plurimum.
tollitur,& eliditur per aliā p̄ſumptionē non iactādi ſuū.l.
quum de indebito.in princ.ff. de ꝓb. etſi.n. culpa uideaſ
in facto ꝓprio ignorātiam allegare aduerſarius enormiter
decipiendo, vr̄ eē in dolo, ſaltem re ipſa qui culpæ p̄pon-
derat l.Item ſi obſtetrix.ff.ad l.aquil ꝓpterea Sali.hic,cir
ca fi.cōmenti,poſt antiquos cludebat, q qn̄ parū quis læ-
ditur,contrauenire non pōt pp præſumptionē d l.qſqs.
ſecus ubi enormiter læditur,per d.l.cū de indebito iūcta
l.nr̄a,ut ēt hic per Paul.de ca col.ii.in.iii cōcluſione.Et ita
conſuluerunt Alex.lib vj.conſi.i.Soci.lib.iiii.cōſ. xlviij.&
Deci.conſilio.cccccxxxiij. Probabitur āt ſcia p̄dicta. ✠ ex 125
coniecturis,quum in aīo cōſiſtæ. ut hic per Bald. in.vi.q.
Ideo ubi quis uerſatur circa culturā rerum, præſumitur ſci
re illarum valorem ex redditu,ſm Bal.Et pariter ex vici-
nitate rerum,ſeu locorum eliciſ præſumptio p̄dictæ ſciæ,
arg.c.quanto.de præſump.& not. per Bar.& alios in.l i.
ff.ſi cer.pet & Dec.in p̄al.cōſ.583 cōcludentem ex p̄dictis
p̄ſumptionibus & coniecturis cōtra quoſdā cōductores,
illos cenſeri habuiſſe notitiā ualoris & æſtimationis rerū,
alias per eos conductarum,ideo nō habere remediū l.no
ſtræ alleg.læſione Idem uoluit Soci.in cōſ.xlviij.p̄alle ubi
congerit plures exceptiones excluſiuas iſtius nr̄i remedii,
& inſtruit aduocatum emptoris, ut articulet, & ꝓbet q
uenditor erat hō ſagax, intelligeſque uerum p̄ciū rerū, &
hn̄s notitiam rei uenditæ.Nā hoc mō ꝓbatur ſcia ualoris
rei,quæ excludit contrahentē ab iſto beneficio. In minore
autem muliere & ruſtico.& aliis ſimplicibus ꝑſonis, po-
tius p̄ſumitur ſimplicitas,q liberalitas,ideo ſcia prædicta
ualoris rei,difficilius ꝓbaretur,quod totum cōmittiſ arbi
trio iudicis,quicquid dicat hic,in.vij.q.Sali.ut p Bal.ī.iiij.
q.requirētem certiorationem de iſto ſpāli beneficio, quo
ad prædictas perſonas, & ſequuntur cōiter ſcribē.maxīe
ubi læſio eſſet enormis,ut per Fabia.loco p̄alle.Corn.cōſ.
189.lib.j.Alex.pulchre cōſ j lib. vj.ubi ita conſuluit, non
obſtāte q i inſtrumēto non fuiſſent appoſitæ multæ clau-
ſulæ & renunciationes,ex quibus ſublatum uidebatur re
mediū iſtius.l.ut ibi per eū & p Deci.in cōſi.lx.&. clxxx.
col.fi.& cciij.col.ij.ēt q interueniſſet iuramētū in iſtis ꝑſo-
nis.Secus in aliis maioribus,q tunc ab iſto beneficio exclu
duntur,ut in ſuperioribus diximus Adde ēt Ant.burgoſ.
in.c.cum cā col antep.& in.c.cū dilecti.in.ij.not. de empt.
& uend.ſub limitantem,qn̄ dictæ ꝑſonæ eſſent ſagaces qa
tūc ēt in dictis ꝑſonis p̄ſumereſ donatio,ut ibi per eū Fa-
cit quod de ruſtico ſagaci & ſquadrato, ſcribit Parpal.in
repet.l.ſi quis maior.col.j.ſupra de tranſac. Alex. in.l. ubi
exigitur.ff.de eden.& Deci.in conſ. xxxiiii.col. fin.Intelli-
ge tn̄ p̄dictā concl.de ſcīa ualoris rei,q̄ excludiſ ab iſto be
neficio in hn̄tibus ptātē donandi,alias ſecus, ut hic p Sali.
in.vij.q.inferentem ꝓpterea id non habere locū in uendi-
tione rerum eccleſiaſticarum,neque in tutoribus,curato-
ribus,& cōmiſſariis, ſimilibuſque uendentibus, ut ēt per
Fabia loco p̄alle.co.vii.de quo j.ēt dicetur. Ex p̄dicta cō
cluſione infertur ✠ q ſi in inſtrumento uenditionis dicaſ, 126
ꝓut cōiter fit,talē ex certa ſcia,animoq; deliberato,ac nul
lo errore ductum rem uendidiſſe &c.non habebit locum
iſtius noſtrum remedium,ſm Bal.hic,in.vij.q.Alex.i p̄al
leg.cōſ.xlii.col.iij Cur ſeniorē in conſ 50.nu.373.& Iaſ.in
l.ſi.in. §.idē quæſiit. col.fi.ff.de condi.indeb. Aduerten-
dū tamen eſt q per clauſulam prædictā vr̄ ſolū ꝓbari di
cta ſcia p̄ſumptiue,quia pars fateri vr̄, quod in ſcriptura
continetur hoc uidelicet feciſſe ex certa ſcientia, vnde ſi ꝓ
baretur poſtea rem ſe aliter habere conſtabit, prædictam
confeſſionem erroneam fuiſſe.§ fi.l.de ætate.ff. de interro
ga.ac.notant Bal.& alii in.l iiij.§.fi.ff ſi quis caut.Eodē.n.
errore quo ad uendendum quis ductus fuit, ſimiliter fuit
inductus ad permittendum apponi in inſtrumento prædi
ctas clauſulas, iuxta l.doli.in uerſi. diuerſum.ff de nouat.
quæ aliunde,ut plurimum ex quadam generali conſuetu
dine,& ſtilo notariorum apponuntur, ut per Alex in.d.

127 conſi.j.Soci.in conſi.J.allega.cum ſimilibus ✠ Quinimo
id uidetur ꝓcedere etiam uenditore dicente & atteſtante
ſe habuiſſe ſciam, & notitiam prædictæ æſtimationis, &
veri ualoris rei, quia probato rem aliter ſe habere, conſta-
bit confeſsionē fuiſſe erroneam. Nō obſtante igitur clauſu
la ꝑdicta ex certa ſcīa &c. poterit contrarium probari, &
ſic error læſioq; allegata. quo caſu dicta clauſula, tāquā ſu
per incognitis per errorem appoſita, nihil operabitur. So
cin pulchre in cōſ lxxix. col. vij liii.ij. iaſ. in. d. §. idē quęſiit
col. fi. Deci cōſ. clxxx. col. fi. in verſ. v. non obſtat. & Pariſ.
128 conſi. iii. col. v lib. iiii. Et idem vr̄ dicendū, ✱ & q̄ in iſto
eſſet clauſula informatus ad plenū de ualore, & æſtimatio
ne rei, ut nihilominus poſsit contrarium probare, & obti
nere in iſto remedio probata enormi læſione, licet Pariſ. in
conſil xv. col. antepe lib. ij. & Lud. gozadi. in conſ. lxxi.
col. fi. uelint talem clauſulam excludere oēm ignorātiā, &
errorem ac ꝓbōnem faciendam ad oppo. quod non uide
tur ueritate ſubnixum, quātum ad ꝓbōnē, quin poſsit fie
ri, & conſtabit rem ſe aliter habere, & conſequenter liq̄bit
de errore per ꝑalleg. Erit igitur tutius ad excludendū reme
dium, & ꝓuiſionē iſtius. l apponere alias clauſulas, de qui
129 bus ſtatim dicam. Secunda concl. ✱ ꝑdicta clauſula Et
quod plus ualet, dedit, & donauit, in ignorante refert ad
modicum Idcirco data læſione ultra dimidiam iuſti ꝑcij,
adhuc competet iſtud remediū deducto illo modico, q̄d
uoluit donare per adducta hic a Bar. & latius in d. l ſi qs
cum aliter. in fi. cōmēti Et cū iſta ſecunda concl. Bar. tran-
ſeunt cōiter doc. ut hic per Bal in. vii. q. Sali. col. iiii. in viii.
q. Pau. de ca. col. iii in. vi. concl. Alex. Iaſ. Aquenſ & alios,
in d. l. ſi quis cū aliter. in ultimis col Fabia. loco. ō. alleg in
viij. col. quia illa adiectio, & ſi quid plus &c. refertur ad
modum iuribus per dictos ſcriben. allega Et quia captio-
ſa eſt, & ex conſequentia erroris ꝓcedere videtur, qa mo
dicum putauit donare, ubi multum eſt, ut per Bal. & Sali.
prælleg. Nec ꝑdictæ conclu. obſtat motiuum Imol q̄
uerba illa, & quod plus ualet &c. ſm ꝑdictā conclu. nihil
operarentur contra iura vulg quia ſm Sali. & Paul. de ca.
hic, in locis ꝑalle. Alex & alios ꝑallega. ac Mod in. d. c. cū
cā. in. ij. limit. Immo plurimum operabuntur, nā illud mo
dicum donatum iam in vno nūmo conſiſtens, ut inquit
Paul. de ca. potuiſſet locū feciſſe, remedio noſtræ. l. quod
ceſſabit ꝓpter dictā modicā dona. Exigitur. n per hāc. l.
aliquid eſſe ultra dimidiam iuſti precii Et quum dictū mo
dicū non ſit a. l determinatū, relinquetur arbitrio iudicis,
iuxta. l. j ad fi. ff de iu. delib cum ſimil. ſm Salic. hic in. viii.
q. Minus obſtat aliud motiuum, q̄ inducta ad vnum effe
ctum operabuntur contrarium, quū non appoſita ꝑdicta
clauſula, liceat emptori decipere uenditorem, uſque ad di
midiam iuſti ꝑcii, ea uero appoſita tantū in modico. Hoc
enim falſum eſt, quia prouiſio hominis non tollit proui-
ſionē. l. ut in ſuperioribus diximus. Ita q̄ emptor utraq;
ꝓuiſione uti, & gaudere poterit prædictæ clauſulæ, reſpe
ctu illius modici donati, & . l. noſtræ permittentis deceptio
nem, uſque ad dimidiam. Et dicta clauſula erit magni effe
ctus, quia deducto illo modico, forte exceſſus non erit vl-
tra dimidiā iuſti precii, ita q. impedietr̄ reſciſsio contract⁹,
& ꝓuiſio iſtius l. Conſiderādum eſt. n. illud quod ſupeſt,
& ſi illud non excedit dimidium iuſti precii, remedio no
ſtræ. l. locus non eſt, ut h c, ad ſi. viii. q. ſcribit Salic. & uo-
ſunt & ſupra alleg. Obſtat fortius, q̄ uerba donationis nō
ſunt ſtricte intelligenda, ſed large interpretanda. c cum di-
lecti. de dona. cum not. per Aquenſ. in l. poſtq̄ liti. col j. ō.
de pac. Ergo per dictam clauſulam generalem, & ſi quid
plus valet &c. cenſeri debet totum donatum. & alleg. per
Bar. & alios, non loquuntur in materia dona. Niſi dicas
concluſionem Bar. intelligi in ignorante ualorem rei, in
quo ceſſat ꝑſumptio donationis. Secus autem eſſet in ſcié-
te. Reſtringitur prædicta, concluſio Barto. ✱ per Bal. ſ,
130 in. vii. q. ubi in renūciatione diceretur, & oē totū, & qęqd
plus ualeret, dedit, donauit &c. quia per uerba iſta gemi-
nata. & prægnantia totū donari, uidetur etiā q̄ excedat
dimidiā iuſti precii, ſed Roma. & ſubtili⁹ Aret. & Aquēſ.
improbant dictū Bald. pluribus rationibus. Nā illa ṽba,
oē id, & totum, uel oē totū, quod plus ualeret, ingt Aret.
relat ua ſunt ad illud plus relata, ideo aliud continere ne-
queunt, q̄ contineat uerbū plus, quia relatio refert ſubſtā
tiā & qualitatē eius, ad quod ſe refert, interdum cū not. ff.
de hær inſti §. ſi. i ſi quis ſeruū. vbi Bar. not. ff. de leg. ij. &
conſequenter modicum. Ego non diſcederem a Bald.
ꝓpter prægnantiam uerborum vſitatem, & geminatio-
nem, quæ multum operantur. l baliſta. ff. ad treb. ut cōtra
Roma. dicebat hic Aret & quia vſis diſpō nullā patitur
reſtrictionem, ſed generaliter intelligi debet, etiam q̄ ma-
ior ratio militet in vno caſu, q̄ in alio. l. iulianus ff. de leg.
iij. cū pluribus cumulatis per Alex. conſ. cxvij. uiſis. col. ii.
lib. j. & conſ xx. & . clxiii lib. v. Deci. conſ. xlviii. col. ij. &
cccclxxij. & Curt. iuniorem conſt. clxxxiij. Et ſic magna
quantitas donata cenſebitur, & ceſſabit remedium iſtud,
quum de eo ſaltem in genere fuerit cogitatum, quod ſa-
tis eſt, ut per Barb. conſi. xxj. lib. iiij. Iaſ in. l. ſed & ſi quis.
in §. q̄ſitū col. ſi ff. ſi quis caut. & Ripam in repe. l. ſi vnq̄.
in. iij. q. J. de reuoc. don Et reſpon. Aret. & Aquenſ non
obſtat, quia relatio non eſt ſimplex, ſed cum augmētatio-
ne, cumulatione, & geminatione, quæ oīa maioris ſunt ef
ficaciæ roboris, & uirtutis, ut dictum eſt. Tutius tamē
erit ✱ apertius, clariusque loqui, dicendo, exēpli gratia, q̄ 131
ſi res uendita plus ualeat, id totum ſponte, & ex lui certa
ſcīa nullo errore ductus donauit. ſiue in parua, ſiue in ma
gna quantitate conſiſtat, & q̄ ualde excederet dimidiam
iuſti precij, ut hic per Sali. ad ſi. viij. q. & Soc. conſi. xlviij.
lib. iiij. euitaturque quod poſt Bal. tradit Feli. in. c. inter cæ
teras. col. ſi de reſcri. de quo tamen plenius ſcripſi ō. in. viij.
q. In minore ꝑſumeretur deceptio, arg l. ſi quis cū ſciret. ff.
pro empt. Abb. in. d c. cū cauſa. col. ſi. ubi Moder. in ij. &
iij limitati. docentes ✱ utile eſſe in ſpecie apponere & renū 132
ciationem l. noſtræ, ſeu beneficii iſtius. l. cui poteſt renun-
ciari, & poſt Bar. tradunt Aret. & Aquenſ in. d. l. ſi quis
cum aliter. col. pen. Fab. in trac. de empt & uen. in. viij. q.
princ col. v. Deci. conſ xxvii. & . clxxx. facit regula. l. pe ō.
de pac q̄ quilibet pōt renunciare his, quæ pro ſe introdu
cta ſunt, ut ubi plene per ſcribē. et in. l. nemo pōt ff. de leg.
j & in. c. ſi diligenti ubi Feli. col. iiij. de fo. cōpe. & p Deci.
Cōſ. ccccxiij. col ii. Et practici tabelliones, hodie ſp appo
nunt iſtā renunciationem ſpālē, de. l. noſtra in inſtrumētis.
Si tamen ille qui renunciat eſt minor xxv. annis, eo ip-
ſo q̄ renunciat læditur. ✱ Nec ualet quod agit etiā nō pro 133
bata aliter læſione. l. ſi iudex. cū gl. & . l. interdum. ff de mi-
nor. & . l. ſi intra. ubi gl. Pau. et Alex. ſupra de in iteg. reſtit.
minor niſi renūciaret & bñficio ætatis ac in integ. reſtitu.
cum iuramento. ut ibi per Alex. & Aquenſ. in. d. l. ſi quis
cum aliter. col pe. Fel in. c. ſi diligenti. col iiii. de foro. cōp.
Cur ſeniorem conſ. 44. & Iuniorē, conſ. 53. Iaſ conſ. 133.
uolu. iiii & Bauer. in trac de uir. iur. caſu. 41. Data tñ enor-
mi læſione, pōt minor ꝑhabita abſolutione a iuramento
petere reſtitu. in integ. vt dixi ſupra in. q de iuramento mi
noris. Per clauſulam tamen illā ſolitam per tabell. in in-
ſtrumentis apponi, renunciādo oī iuris & legū auxilio ac
beneficio, dolique exceptioni, ✱ non intelligitur renuncia 134
tū beneficio l. noſtræ, quod non tollitur per gñalē renun-
ciationem, ut hic per Bal. in. v. q. niſi ſimul fuerit appoſitū
iuramentum, ut p Alex. in conſ j. lib. vi Cor. cōſ. 112 li. iiii.
Iaſ. i. l. i. col pe. J. de iu emph. & i. d. l. ſi qs cū alr. col. ſi. Deci.
cōſ. 27. & . 180. Ludo. gozadin. in cōſ. 53. & . 88. & Ripam
in rep. d. l. ſi vnq̄. in. 52. q. Tertia cōcl. Bar. ✱ ſi donator 135
vltra dimidiā iuſti ꝑcii deceptus fuerit, cōtrauenire poterit
p remediū iſtius. l. ut ſi donare putauerit rē ualētē. x. q̄ va-
lebat. 20. & pluſq̄, & cū Bar. tranſeunt ſimplr̄ alii. Faciunt
q̄ dicā. J in. 27. q. Pōdera Bar. uelle dona. eē contractū bo-
ne fidei, ex q̄ cōcludit in ea hēre locū remediū. l nr̄ę Nā in
cōtractibus ſtricti iuris hāc. l. hēre locū ſupra negauit. Sed
quum-

quū nō enumeref. in §. actionū. inſtit de actio. oppo. uerſ'
eſt, vt per Iaſ. in. d. l. ſi quis cū aliter col. fi. Videtur tñ hoc
nō multū referre in propoſito noſtro, quia ſaltē habebit
locū remediū. d. l. ſi quis cū aliter. & cōdi. indeb. vt ibi con
cludit Bar. & late Dec. ſupra in. q. an locū habeat. l. iſta in
cōtractibus ſtricti iuris. Sed vbi quis donat quod plus
res vendita valet, an ſit vera donatio, ita ꝙ requiratur in-
ſinuatio. Ale. in. d. l. ſi qs cū aliter relinquit cogitan. Aqu.
ibi, in pe. col. determinat, ꝙ inter ꝑſonas ꝓhibitas vendi-
tio ſimulata præſumetur, & erit vera donatio, aliud inter
ꝑſonas nō ꝓhibitas per tex. in. l. ſi qs donationis ff de cō
trahē. emp. de quo uide Soc. in cōſi. 22. lib 4. Hodie de de
136 fectu inſinuationis parū curamus, * quū de huiuſcemodi
inſtrumentis cōiter fiant publica inſtrumenta, in qbus no
tarij iuramentū apponunt per quod, ſuppletur defectus
inſinuatiōis, ut plene poſt alios ꝑ Dec in cōſi. 485. & 538.
137 Quartadecima q. neceſſaria ✠ ꝓ intelligentia totius ma
teriæ, qūo cōſideretur læſio iſta dimidiā iuſti precii, tam
ex parte venditoris, q̄ ex parte emptoris. Reſpon. ſi uēdi-
tor rem ualentē. x pro quatuor vendidit, vel emptor ſex-
decim emerit, ſeu minus quinque & plus qndecim, qa ſi
iuſtū rei precium in. x. cōſiſtit, dimidia iuſti precij qnque
indubitanter erunt, & hoc uelle ꝓbare, quum pateat non
eſſet, niſi infirmitas intellēs, iuxta ea q̄ ſcribit Bal. in. l. actor.
ſuꝑ de ꝓba. Et ita poſt gl. hic, in fi. cōcludunt cōiter doct.
vt hic ꝑ Bald. q. 17. Pau. caſt. in prin. & fi prat. Pap. in lor.
lib in cauſa ven. in gl. in uerbo ꝓ precio. Mod in. c dilecti
in. ij. not de emp & vendi cum aliis quæ ſcripſimus ſuꝑ
138 in. 2. q. Sed quid ſi leſio ✠ excederet ꝑdictam dimidiā
vno nūmo, vtrū prædicta locum ſibi vendicent. & reme
diū iſtud videbatur ꝙ non: quū de modicis nō curetur. l.
ſcio. ff de in integ reſtitu. quæ tñ lex loquitur in diſpōne
ſpeciali cōtra ius cōe, vt ibi per Bar. aliud de iure cōi, ut in
hac. q. Et ita tenent hic Bal q. 11. Pau. de ca. in prin. & fi.
cōmenti, in. vj. cōclōne. Cep. in tracta. de ſimula cōtract.
fol 4 col. j Fel in. c cum cauſa col. j. de teſti. & Ant. burg.
in. d. c. cū cā. col. 3. de emp & ven. Lex enim figit pedē, vt
cōtingente læſione vltra dimidiā reformenſ oīa, ideo or-
dinatione legis cōtenti eſſe debemus l. ſi nō fuerint. §. ſi cū
glo. vlt ff pro ſoc. * Sicq; de minimis curaſ in materia no
139 ſtra, & vbi eſt eadē ratio inter minimū & maximum, nō
ſit dīia. c. de appel. extra de appel Corſ. late in trac. mini-
mis & Bru in trac. excluſiuo, form. ſtā agn. maſ. art. 9. co.
pe. Sed in terminis noſtris, quo ad reſcindendum dictū
contractū videtur eadem ratio, quia ꝑꝑ illud minimum
preponderat uitiū læſionis ac deceptiōis, potētiuſque effi
cit q̄ cā contractui fauens. Vnde a potētiori ſumitur inter
pretatio. l. quęrif ff. de ſta ho. Nō enim poteſt negari, qn
ꝓpter illū minimū exceſſum dimidiæ iuſti precij res po-
tētior efficiatur ex illa parte, ſicuti ſi plurimū excederet, q̄
erit eadem iuris diſpō, ut per Barb. & Mod. in d c. cū cau
ſa. col ij. & . iij. Et ſi aliter diceremus impoſſe eſſet dermina-
re, qui, qualis. & quātus eſſe deberet dictus exceſſus dimi
diæ iuſti precij, poſtq̄ aliter hoc a l. nō determinatur, ſed
tantum exigit exceſſum dimidiæ, id totum qđ excedit di
midiā exceſſui attribuens, nec iudicio meo in hoc eſt pro
140 babile dubiū. Et ſi * iuſtū rei preciū conſiſtit in indiuiſi-
bili, ſecundū. l humanam, aliud in foro poli, et ſcđm theo
logos, ut dixi in ſecunda cōcluſione primi nota. Te ta
141 men non prætereat, * ꝙ quāuis ſit in electione emptoris
rem reſtituere, aut ſupplere qđ deeſt iuſto precio, vt hic
dicitur, tamen non audiretur, neque liberaretur ſoluēdo
vſque ad integrā dimidiā, ſed deberet ītegraliter ſupplere
dictū preciū, vt pulchre per Bal in. 12. q. & Pau. de ca. in
2. col. ponentes & vſque ad quod tēpus ſuppleri poſſit di
ctū precium. Et probatur clare prędicta cōcluſio, per. l. no
ſtrā, quæ dicit ſuppleri debere qđ deeſt iuſto precio. nō di
cit, vſque ad dimidiam, ſed iuſtum precium rei id totum.
142 Decimoqnto quæro, * vēdita fuit res eccliæ citra dimi
diā iuſti precij, & ſine cōſenſu capituli, vt in caſu. d. c. cum
dilecti. Inde capitulariter ratificatus cōtractus, nūquid po
terit intētari remedium iſtud? ✠ Dic ꝙ ſic, quia duplex in 143
teruenit defectus in ſolēnitate, & in q̄titate, licet igr per ra
tificationē venditionis legitime factā, primus defectus ſit
purgatus, remanet tamen ſecundus, ꝑꝑ quē cōpetit reme
dium noſtræ. l. Ita Bal in l. j. per illū tex. ī ſi maior fac alie.
ra. hab. & Barb in. c. cū dilecti. col. 3. de empt. & ven. Fa-
ciūt quæ dixi ſuꝑ in q. de iur. min & quæ dicā. ī. in. q. 41.
Decimoſexto quæro. * ſtāte ſtatuto ꝙ petitiones bānito 144
rū audiri nō debeant, ſi bānitus cōtraxerit tpe bāni, & de
ceptus fuerit vltra dimidiā iuſti precii, inde caſſato bāno,
velit beneficiū iſtud intentare, nūquid poterit? Io. and in
addit ad Spec. decidit, ꝙ ſic, qa tpe petitionis nō eſt ban-
nitus, & ſic vbi qualitas aliqua hēt qualificare uerbū peti
tionis, adeſſe debet illo tpe, nō tpe quo ius petendi defer
tur, refert & ſequitur Soc in cōſi. 42. col. j & . ij. lib. 4. Con
firmari poſſet per plura de qualitate adiūcta uerbo. quæ
ſcđm tēpus uerbi itelligi, et determinari debet. l. in delictis
in. §. ſi extraneus. ff de noxa. tradit Imol in l quotiens. in
fi. ff de noua. & Fel in. c. examinata col. 4. de iudic. De-
cimoſeptimo quæro, * qūo per l. hāc toleretur læſio iſta, 145
vſque ad dimidiā iuſti precij incluſiue, quū rōnabilius vi
deretur oppo excepta læſione nō tranſeunte ad notabilē
quantitatē vt in. §. ꝓinde l. j ff. de edil edic. & in §. qui ta-
men. l. iulia ff. de ac empt Bal hic. in 2. q dicit hāc l. & ma
teriā ꝓcedere in deceptione quæ cōſiſtit in precijs rerum.
Leges uero ad oppo. allegatas in deceptione conſiſtente
in vitijs rerū, quæ plerūque latent, ideo talem deceptionē
abhorret lex. Faciūt quæ late dixi ſupra ī primo not qua
re lex humana tolleret talē deceptionē negociatiuā, v; ne
deſtruaf humana cōuerſatio, quæ in cōmerciis & contra
ctibus conſiſtit Et ſumpta occaſione tractat Bal plene. De
redhibitoria * & quanto minoris: Et ſi animal vēditum 146
fuerit mortuū, an & quādo cēſeatur deceſſiſſe ex morbo
veteri, uel nouo. quod eſt hic īpertinens Si tñ hanc mate-
riā vis uidere, & cognoſcere, uide Bal in cōſi. 385. lib. 3. Si
gnor. cōſi 53. Anchar conſi. 222. col. ij. Barb. cōſi. 56. col.
2. lib 2. & cōſi. xlix. col. v. uol 4. Io. de ana. in ca. 2. ad fi. de
homi. Cor. cōſi. 81. vol. 3. Are in §. quadrupli. & in. §. n
duplū. inſtit. de actio. ubi late Alex. cōſi. 14. col fi & cōſi.
91. uol 5. Iaſ. in l. paciſci. ff. de pac. Aquen in d l. ſi quis cū
aliter. ad fi. Hyp. de marſil. in. l. ſtatuliberū. ad. fi ff. de. q. &
Gell in noc. atticis. c. 2. lib. 4. Decimooctauo q̄ro, * utrū 147
lex iſta locū habeat, ubi una ecclīa alteri eccliæ, uel pio lo
co rē uendidit. Dicendū ꝙ ſic, qa eccleſia utitur iure cōi,
niſi aliud appareat. c. j. de alie. feud. ut hic per Bal. in. 14. q.
& Sali. 16. Et eſt caſus in. c. cū dilecti. de emp & uen ubi
Cano. notant. Vnde ecclīa uendens, nō poteſt dicere con
tractum, nullum dūmodo ſeruata ſit forma, & ſolēnitas
iuris, ſm Bal. Et ſi diceret contractū nullū libellus eſſet ine
ptus appellationiſque iudex ſententiā, tanquam inepte
prolatam, ſi ſuper illo pro actore fuiſſet iudicatū caſſare,
reuocareque deberet, reſeruato iure agēdi parti d. c. cum
dilecti. Vbi eſt tex no. et melior de iure pro inſtructione
iudicis appel. quales debeāt eē ꝑtes eius. qñ ꝓceſſus eſt ine
ptus, ſm Bal. ✠ Nec hēt tunc locū l. ſi ff. qđ cū eo. uolēs ap 148
pel. iudicē ſupplere poſſe defectū iudicis, a quo reforman-
do in melius ſniam. Id n. ꝓcedit, niſi ꝓceſſus ineptus ſit
d. c. cū dilecti. Vbi Abb. et licet Ant. burg ibi, col. x. uerſi.
ultimo no. oſtendere nitatur, ꝙ ibi reformatio fuiſſet inu
tilis, ex quo frēs loci cari rei reſtitutū, qua ſpoliati fuerāt,
petebāt. Nō eſt tñ recedendū a cōcluſ. Bal. cōiter ꝑ ſcribē.
approbata, ut ibi ꝑ Abb. Barb. & alios, & Alex. pulchre
in cōſi. 53. col. 3. lib. 5. extollentē hāc deciſionē Bal & cōfir
mantē, ꝯcludēdo ꝙ ubi defectus, ſeu uitiū fuit in ſnia tm̄,
Iudex appellationis poterit reformare ſniam emēdato ſu
blatoque defectu. Secus ubi libellus ineptus fuiſſet, uel ꝓ-
ceſſus nullus, qa quū cauſa ineptitudinis, uel nullitatis ꝓ-
ceſſus nō ceſſet, nō poterit reformari. Et quæuis alia ſen-
tentia, ſuꝑ inepto lib. aut proceſſu nullo prolata eſſet parl

ter nulla,iuxta glo Inſtit.de obl.ſuper verbo ſecundũ,ad
fi.ponunt Iaſ & alii in.l.vinum.in vlt.col.ff ſi cer pe facit
regula.c principatus.&.c.cũ paulus j.q.j.ꝙ ruente funda
mento corruunt ſuperædificata Circa quã materiã re-
formationis ſentẽtiæ,ga vtilis & quotidiana,vide Bar.et
alios,in.l.ſi vt ꝓponis.la.j.ĩ.qũo & qñ,iud.Alex. in p̃al.
conſi.53.&.79.lib.ij.& in.l.iudex ad fi.ff.de re iudi.& in
l.ſi finita in vlt col.principij.ff de dam.infec.dum ponit
de ſententia nulla defectu citationis confirmabili per iudi
cẽ appel.& in conſi.181.ad fi.lib.vj.Peru.in c dilecto.col.
viij.verſi.poſtremo.& in q.xxxij.&.xxxiiij.de appella.
Feli.in.c literis.col.pe.de offi deli & in.c.j.col.v.& ſeq.de
re iud & in.c.cũ Io.col.vj.de fide inſtr.et in c cũ ex officij
col.11 in quinta cõclu.de præſcr.Dec.in rub.de appel in
4.q.principali,& cõſi 483.col ij.Guid.papæ.q.436.prin
cipali,in.4.q illius principalis In gbus locis inuenies ple-
ne tractatã prædictã mãm,& ꝙ data nullitate ex defectu
lib.ſeu ꝓceſſus ꝓueniente,ac inepti modi agendi ſentẽtia
nõ põt reformari.Et ideo vbi ſententia eſſet nulla ꝓlata,
puta extra terminos inſtãtię,ga defectus magis ẽ in actis
g̃ in ſententia,videtur ꝙ ſentẽtia nõ poſſit p iudicẽ appel.
reformari,& dicebã alias in q.facti,quãuis aliud ſit in di-
tione Sabaudiæ,pp formã ducalis decreti poſiti in lib.ij.
ſub rubr.de termin.inſtantiarũ.Et eſt no.in actu practico
circa expẽ.vbi ſit prædicta reformatio.Vidi ſæpe per do
ctos & expertos viros ſic fieri,ꝓnunciari male ꝓceſſum &
iudicatũ,benevero appel.Verũ ga ex petitis & deductis
cõperimus dicebant intentatum tale remediũ,& intentio
nẽ agentis iuſtificatã nullaq; valida exceptiõe eliſam,ideo
faciẽtes qđ iudex,a quo facere debebat condẽnamus par
tẽ ad ſic faciendũ expenſas,tã coram iudice a quo,g̃ corã
nobis factas ob mutuã victoriã , & aliis iuſtis de cauſis
inuicẽ cõpenſantes. Ad intelligentiã tñ & declarationẽ
149 dictæ.l ſi ꝙ cũ eo,in verſ.& alia quædã egiſſe.* Vltra ibi
dicta p Pau ca.uide Ale.i cõſi.80.col pe.lib.4.& cõſi 84.
in.5.vol.ubi per illum tex.dicit,ꝙ quando aliquis habet
a me limitatũ mandatum,& poſtmodũ me ſciente & pa
tiente vltra limites mãdati,incipit Manus porrigere vide
tur illi prorogata poteſtas,ꝙ voluerunt etiã ibi Barto.in
ſummario,& Pau.de ca in fi.cõmenti.In ſeq credo verũ,
ſed nõ ꝓbari ibi,vbi ſententia præfecti annonæ ex tali cã
rõne.p ꝓlata fuit,reuocata,et ex meliori rõne,quæ ibi cõ
ſideratur,reformata,ita ꝙ lex ibi nõ fundat ſe in illis aliis
geſtis.Et ſi cõſideres finem.d.l.vt declarat ibi in prin Pau.
de ca.Dñs qui ſeruum p̃poſuerat mutuis pecuniis dãdis,
& pignoribus accipiendis ideó tenetur in cauſam fideiuſ
ſionis factæ verſus negociatores , & venditores hordei,
nõ ga ex geſtis per ſeruum præpoſitum vltra limites mã
dati videatur ꝓrogata poteſtas iã data , ſed ga præponẽs
talia exercere ſolitus erat,ad q̃ manus appoſuit dictus ſer
uus p̃poſitus:vnde cenſetur ſeruũ illũ præpoſuiſſe,prout
ipſe facere ſolitus erat,& ſic etiã ad faciendũ fideiuſſiões.
Qua rõne conſiderata,reformata fuit ibi ſñia prima, nec
forte ꝓbatũ ibi fuit,ꝙ ſeruus ille p̃poſitus manus porre-
xerit ad ea,de quibus ibi dño ſciente & patiẽte. Præterea
eſto ꝙ id ꝓbatũ fuiſſet,ſi tamen probatũ non fuit fideiuſ-
ſionẽ,de qua ibi cõtrouertebatur, & diſceptabatur fuiſſe
factã dño ſciente & patiente actus,de quibus ibi facta eſt
expreſſio reſpectu prædictæ fideiuſſionis ſeparatę ab acti
bus prædictis dño ſerui obeſſe nõ debebãt,arg.l.ſi unus.
§.ante oĩa.ff.de pac.& l.voluntarie.cum not.C.de excu.
tut.cũ accumulatis per Alex.in conſi.33.lib.r.Et ſic ſentẽ
tia præfecti anno.relata in.d l.ſi etiã ꝙ probatũ fuiſſet ſer
uum ibi præpoſitũ,ea quæ ibi exprimuntur egiſſe dño
ſciente ac patiente,quia tñ non fuerat probatus cõſenſus
dñi reſpectu dictę fideiuſſionis,de qua contendebat̃,fuit
iniuſta,& ex meliori rõne reformata per Imperatorẽ iu-
dicem appellatiõis,vt ibi in fi.d.l.iuriſcõſul.refert,ga dñs
ille præponens illic ſeruum,ſolitus erat ſimilia facere , &
in omnibus ſuo nomine.i.prout ipſe facere ſolitus erat,

ſeruum illũ præpoſuiſſe videbatur. Poſtremo * vnum 150
not eſt circa mãm prædictæ qõnis alienationis rerũ eccle
ſiaſticarũ,de qua per Bal præal.ꝙ in vẽditione p̃dictarũ
rerũ eccñaſticarũ ſcĩa venditoris non excludit beneficiũ.l.
nr̃æ,ga venditor nõ habet poteſtatẽ faciendi venditionẽ
adeo dãnoſam eccleſiæ,etiã ſciẽter,quinimo iniuſtior tũc
eſt contractus ꝓpter malã fidem adminiſtratoris,arg l.g
filiũ.ff.de ma teſt.cũ ſimil.* Et idem dicit Bal.eſſe in om- 151
nibus adminiſtratoribus vẽdẽtibus,ut in tutoribus,cura-
toribus,procuratoribus,& cõmiſſariis,quorũ officia ſilia
ſunt,& de ſiſſbus idẽ eſt iudiciũ.l.ſi in empt in fi.ubi tex.
not.ff.de cõtrahen.emp facit lex pactũ curatoris,cum ibi
no.ſupra de pac.Et cũ prædicta opi trãſeunt cõiter doct.
ut hic per Sali.in.7.q.Imol.& Moder.in.d.c.cũ cauſa in
vlt.col.& Fab.in trac.de empt & ven.in.5.q.prin.in.6.et
ſeq q.illius princ.quæ not.ſunt. Decimonono quæro,
* qui rẽ minus dimidia iuſti precij uendidit, nõ erat dñs 152
ipſius rei an illi cõpetat beneficiũ iſtius.l.Et ſi uideretur ꝙ
nõ,quũ nõ ſit æſtimãda res quæ ſua nõ eſt,ſed nuda poſ
ſeſſio,quã ſolã potuit in emptorẽ transferre. Attamen
Bal.hic,in.18.q.contrarium decidit,ga uenditor eſt obli
gatus de euictione rei poſſeſſionis, & dñij l.ex empto.in
prin.l.ſeruus qui § ſi ſciens.ff.de ac.emp.Ideo in cõtractu
cõſiderari debet res ipſa,nec emptor conqueri iuſte põt,
quũ in eius poteſtate ſit nudã poſſeſſionem relaxare,ſicut
habuit a uenditore,& preciũ recipere,qđ ſi facere nolue-
rit ſibi imputet,& ſuppleat iuſtũ preciũ cuius loco per eui
ctionis remediũ compẽſationem habet,inquit Bal.quod
dictũ tanq; ſingulare extollunt Mod in.d.c cum cauſa.in
6.col.Mihi uidetur hãc deciſionẽ Bal.ꝓbari poſſe p giiali
tatẽ iſtius.l.non requirentis,ꝙ uendẽs ſit dñs,& rem alie
nam diſtrahere ꝓhibitum nõ eſt.l rem alienam.ff.de con
trahen.empt cum uulga. Scđo quęrit̃ * in terminis no 153
ſtræ.l uenditor agere diſtulit,donec res,cura & ſollicitu-
dine emptoris melior facta fuit.Inde intentat beneficium
iſtius.l utrũ poſſit repelli,licet non ſit adhuc huic remedio
p̃ſcriptũ Bal hic in pe col.tenet ꝙ ſic, niſi offerat ſumpt⁹
& preciũ operarũ,& ſic ſatisfaciat ꝓ melioramẽtis,alleg.
tex.no.& ſingularem in.l intra utile.in §.fi.ff.de minor.
Vbi minor uolens,tanq; læſum fundũ uenditũ per eius
curatores per reſtit in integ.ab emptore auocare repelli
poteſt,niſi oẽs expenſas in ea bona fide factas , ſoluat ac
præſtet Quã quidem deciſ.ſequitur Ale.in apoſt.ad Bar.
in.d.§ fi.& Ant.burgo.in.d c.cum cauſa.col.pen. Sed
Salic.hic,in.17.oppo.tenet contrariũ, quia æquitas quæ
in caſu dicti §,fi.expenſas reſtitui dictat hic oppo. ſuadet,
quũ ibi emptor reſtitutionẽ rei euitare nequeat . Hic autẽ
ſic ſupplẽdo qđ deerat iuſto precio,inſpecto tpe emptio-
nis fundi qđ conſiderandum eſt non præſens,quo pluris
eſt.l.ſi uoluntate.in fi.j.eo.Ideo ſi nolit iuſtum preciũ ſup
plere imputabitur ei,quia nõ uidetur in præſentia rẽ plu
ris facere,q; tunc fecerit,& g̃ ſit preciũ oblatũ ꝓ recupera
tione fundi.Et Salic.ſimpliciter refert,ſequiturque Pãtal.
crem hic,in quarta limita.ad regulã l.noſtræ Sed non
eſt recedẽdũ a deciſiõe Bal.approbata p alios ſupra alleg.
ga pp tit.& bonã fidem emptoris,& rigor,& æqtas uo
luit reſtitui debere melioramẽta i re empta,facta.l.domos
cũ ibi not.ff.de leg j l.ſi.j.de allu.& palu.imo impendens
in re aliena,quã credebat ſuã, licet nõ poſſit repetere per
actionẽ aliquam,quia cũ dño rei nullum negociũ geſſit,
& animũ obligandi illũ non habuit.Si tñ rem quã melio
rẽ ſuis ĩpenſis reddidit poſſideat,retinere illã poterit , do-
nec ſibi reficiant̃ expẽſæ,tex.ẽ not.ubi Iaſ.& alij not.in.l.
ſi in area.ff.de condi.inde.& late tradit Cor.in cõſi.86.lib.
4.Similiter in caſu noſtro emptor poterit repellere uendi
torẽ uolentem reſciſſa uend.rem auocare , niſi prædictas
expẽſas bona fide factas in re,quę ſua(qđ eſt fortius) erat
ſoluat,& reſtituat.Nec tex.in.§ fi pręal.ſe fundat in æqui
tate,ut inducit Sal.ſed in bona fide,quã dicitur habere ille
g̃ titulũ prætendit,ut poſt Innoc.uoluit Bal.in.d.§. fin.in

lectu antiqua. Nec ob. rō Sal. ꝙ ſibi imputet emptor, no
lens preciū ſupplere, quū ad id per. l. non cogatur, ſed ſit
hoc in eius facultate & arbitrio poſitū, vt hic, & in d. c. cū
dilecti. & in. c cū cauſa. de emp. & ven. Rē igitur quę cul-
pa caret in dānum vocare nō cōuenit. c cognoſcentes. de
conſti. p̄ſertim, quia forte nō habet modū ſupplendi, vel
ſibi hoc non expedit, aut putat non expedire. Si tn̄ læſio
eſſet enormiſſima, & ſic in magno exceſſu vltra dimidiā,
tunc forte ſecus eſſet arg p̄rallegatorū iurium a cōtrario
ſenſu, dum loqtur de expēſis, & melioramētis bona fide
factis & eorū quæ dixi ſupra in. v. q. principali in ſexto ar
gumento, p parte, ꝙ. l. iſta locū ſibi vendicet & in tranſac.
154 Materiā vero expenſarū ꝗ recupandarū ac melioramē
torū impṫinēter hic nolo tractare, ſed ſi libuerit eā itellige
re, plene videbis Ale. in cōſi. cxxij circa fi. et. clxij. lib vij.
Matth. de affl. ic in deciſ. regni. 359. Soc. ad fi. l fundū ff de
excep Fel. in. c. j. col pe. & fi. de lib. obl. & ī. c. G. ppetuus.
col. 2. de fi. inſtru Mod. de Fano, in trac. de pign. fol. 47. et
61. Ruinā in conſi. 38. in fi. lib. j. & cōſi. 100. lib. 4. Ripā in
l. vbi pure in. §. in diſtrahen. ff. ad treb. & Soci. iuniorē in
cōſil 662. &. 150. in prima parte, in quibus locis allegant
alij, & inuenies quicquid quæſieris in hac materia. Vi
155 geſimoprimo quæro, * me ſciente in precioq́ participāte
vendidiſti rem meā minus dimidia iuſti precii, cui cōpe-
tat remediū nr̄æ. l. Bal j. col. pe. dicit ꝙ quū beneficiū iſtud
ſit actio ex iſto contractu, vt in. j. q. cōclulum vidiſtis cō-
petere illi qui vendidit qui ,pprie eſt vēditor, non ei qui
ſimplr̄ cōſenſit, licet in p̄cio participauerit, q̄a nō dicit ,p
prie vēdere, ſed vēdenti cōſentire. l. ſi pater. in fi. ff. de ma.
vin. de quo tex & regula plura ſcripſi, poſt Dec ī. l. aliud
eſt vendere. ff. de regu. iur. prædictā deciſionē Bal. appro-
bat, & ſequit ſimplr̄ Ant. burgoſ. in. d. c. cū cauſa. col pe.
cōfirmari optime pōt per ea quæ diximus ſupra in 19. q.
156 Vigeſimoſecundo quærit, * vtrum remediū noſtræ. l.
& interdictū vnde vi poſſint ſimul intentari opponique
poſſunt, ſm̄ Innoc. in. c cū ex literis. de i integ. reſtitu. Do
mini Rotæ in deciſ. ex. incip. licet cauſa in nouis. dicunt ꝙ
non propter repugnantiā quia eo ipſo ꝙ quis tanq̄ deci
ptus ultra dimidiā iuſti precii, cōtractū petit reſcindi præ
ſupponit ualidū ab initio, vel talem qui det coloratū titu-
lū poſſidendi, ſed bonę fidei poſſeſſor nō ſpoliat. c. grauis.
& . c ſæpe. de reſti. ſpol. ergo &c. facit tex. l. ubi repugnan
tia. cum ibi plene cumulatis, de reg. iur. Et notata in l. edi-
ta. in materia ,phibitæ cumulatiōis ſupra de eden. Ex qui
bus aliud videtur dici poſſe, & cōcludi, qn̄ læſio eēt enor
miſſima, & in magno exceſſu vltra dimidiā iuſti precij,
quia tunc arguitur dolus, ſaltē re ipſa qui æquiparat do
lo ex ,ppoſito, vt dixi ſupra in. q. v. Et cōſequenter mala
fides, ita ꝙ videtur ſpoliare, ergo p̄dicta remedia poterūt
157 cōcurrere. Vigeſimotertio quæro, * ſi in alienatiōe rei
in, qua uēditor vltra dimidiā iuſti p̄cii deceptus fuit, adhi
bitū fuerit decretū iudicis, an diſpō iſtius nr̄æ. l locū ha-
beat, vr̄ ꝙ nō, per textū in. l. j. C. de prediis curial. lib. x.
Immoderata inquit alienatio non inuenitur, vbi iudex in
teruenit. Et ita per illū tex. uoluit ibi Bar. & Pau. de ca. hic,
col 2. Fabia. in tract de emp. & uen. in. 8. q. princip. col 8.
Dec. in conſi. 210 col. iij. vbi teſtat hanc eſſe cōem opi. Et
ſic decretū iudicis excludit p̄ſumptionē fraudis & doli,
cenſeturque iudice adhibito iuſtū p̄ciū interueniſſe. * Nā
158 ,ppter decretum iudicis omnia p̄ſumuntur ſolēniter acta,
ex iuſtaque & legitima cauſa illud interpoſitū, ut p ſcri-
ben oēs in. l. ſciendū. ff. de uerb. obl vbi pulchre Aquen.
in duabus ult. col. Pau. de ca. in conſi. 91. et. 177. in antiqs.
Cor in cōſi 98. lib j. Alex. cōſi. 92. col iij lib. v. Soci. cōſi.
215. col. ij. lib. j. Dec. cōſi 209. & i pluribus aliis, & in. c qm̄
contra. col 22 de probat Pariſ. & Ruin. in pluribus ſuis
conſil. quæ conſulto omitto. Ferra. Brixieñ. in ſua cautel.
vltima. Latiſſime Brunū aſten. in tract. de ſorā ſub rub. de
proba. & p̄ſump. ſolēnitatis & ſorāæ Mod. medio in trac.
de præſump. in. 2 præſum. tertiæ regulæ. In quibus locis
limitant, niſi decretū iudicis præcipitanter ex abrupto, &
ſine cāę cognitiōe interpoſitū fuiſſet, q̄a tūc iuris p̄ſum
ptionē ,p ſe nō habet, ut & per Pariſ. in cōſi. 89. &. 99. lib. j.
Itē in decreto maiorū iudicū, ſecus in decreto inferiorū, ,p
q̄bus non ita præſumitur. Itē qn̄ in ipſa interpōne decreti
neceſſaria, ſeu ſolēnia enunciata fuere, alias ſecus ut ibi per
eos. Quāuis adhuc tutius ſit de prædictis fieri aliā ſcriptu
rā ab inſtrumento alienatiōis ſeparatā per quā conſtet de
ipſis ſolēnitatibus enunciatis ut dicunt Pau de ca. & Cor.
in cōſi. præal. & Barb. in cōſi. 6 col. 13. lib 4. & Pariſ. in. d.
conſi 99. Dant etiam quaſdā alias limita. ad prædictā con
cluſ. ſcribētes in locis præal. Opio tamē cōtraria verior
eſt, ꝙ uidelicet remediū iſtius. l. locū habeat etiā interpoſi
to iudicis decreto in alienatione, primo per tex l. ij C. de
fide inſtru. & iu. haſtę fiſ. lib. x ubi uēditio reſcindit pp in-
iuſtū preciū, & tn̄ in illo cōtractu interuenerat decretū iu
dicis in tali cōtractu requiſitū ut ibi habet, & in. l. ij §. ſi pp
publi. penſit. Scd̄o quia in rebus eccleſię aliēnādis magna
reqritur ſolēnitas cū auctoritate ſupioris. c. ſine exceptio-
ne. 12. q ij. ca. 1. de reb. eccle. nō alie. lib. 6. Dec. in cōſi. 142.
Et tn̄ interueniente lęſione ultra dimidiā iuſti precij cōpe
tit beneficiū iſtius. l. & præallegatorū. c cum dilecti, & cū
cauſa, ,put uolunt Imol. Ale. & cōiter alij in. d. l. ſi quis cū
aliter. ff. de uer. ob. & in. l precia rerū. ff ad. l. falcid. ubi late
Moder. peruſi. Aret. in. §. ſi q̄s agens. col. ij. inſti. de actio.
Cano. in. d c. cum cauſa. & Moder. de Fano loco. ſ. alleg.
col. 7. Tertio quia ſequeretur max. abſurdū, ꝙ re per mi-
norem uendita iudicis interueniēte decreto ac tutoris au
ctoritate, nō cōcederetur illi in integ. reſtit. Nec poſſet cō-
tractus retractari cōtra tex. in. l. ſi quidē. ſ. de prę̄d minor.
vt per ſcriben. præal. ac Curt. iuniorem, in cōſi. 53. col. ij.
& iij. Pariſ. conſi. 89. col. fi. &. 99 lib iij. etiā ꝙ tutor iuraſ-
ſet in contractu alienationis, ut per Alex. in cōſi. 21. ad fi.
lib. v. Et eſt cōis opin. docto. ut per Alex. & Aquen. poſt
alios in d. l ſi quis cū aliter. col. 2. et. 3 & in. l. precia rerum
ff ad. l. falcid. alioſque in locis. ſ. alleg. & Abb. pulchre in
ca. conſtitutus. col. pe. de in integ. reſtit. Ad tex. l. j. C. de
præd. cur. ꝗ reſpon. ut per præfatos. in. d. l. ſi quis cū aliter 159
& in d. l precia rerum. & per alios præal. ad cuius quidē
tex. declarationem ultra præal. vide Roma in conſi. 163.
Cor. cōſi. 56. uolu. 3. Barb. inter conſilia Ale. in conſi. 64.
lib. 4. Poteſt etiam reſpon. ut ſtatim dicam, ꝙ ,ppter illam
præſumptionem, ut ſtatim dicetur, nō tollitur uera ,pba-
tio in contrarium. uide etiam Are. in. § ſi quis agēs. col. 3.
inſtit. de actio. Itē nō obſt. ꝙ pro declarato iudicis præ
ſumat, q̄a nō excluditur ,pptera ,pbatio in contrarium,
ꝙ preciū iniuſtum fuerit, & ꝙ prædicta deceptio interue
nerit ut per oēs in locis preal. quo caſu ceſſat præſumptio
exiſtens ,p decreto iudicis, qn̄ de enormi læſione cōſtat,
vt etiam per Pariſ in cōſi 83. col. fi. & in conſi. 99 præal-
lega & Dec. conſi 410. dicentes nihil ualere decre iudicis
quando continet iniquitatem & iniuſtitiā. Minus reſraga
tur quod dicebāt Mod. in d. c cū cauſa. Si minor auditur
uia reſtit. in integ. beneficioque ſpeciali apparet ius cōe in
contrariū eſſe, quia eo caſu minor auditur uia reſtitu. in
integr. etiā ꝙ læſio non ſit ultra dimidiā modo nō ſit mo
dica, & leuis, ut dixi ſupra in. q de iuramēto minoris. Ap
paret itaque ex. d. l. ſi quidem et prædictis aliiſque in locis
p̄rallegatis p ſcriben traditis ꝙ nō obſtāte p̄ſumptiōe iu
ſtitiæ contractus ,ppter interuētum iudicis læſionē oſten
di, ,pbarique poſſe, et cōtrariū eius qđ p̄ſumebatur. Et
q̄cquid dicat Anto. burgoſ loco præal. id ,pcedit etiā ꝙ
ipſa decreti interpoſitio adhibita fuerit cū magna ſolēni-
tate, & diſcuſſione ualoris, & ęſtimatione rei uenditę, q̄a
nō excluditur ,pbatio cōtraria, ut per Pau. de ca. & Cor.
in conſi. ſupra alleg. & Fel. in c qualiter & qn̄. el primo,
col 4. de accuſa. Ex quibus infertur, * ꝙ licet talis cōtra 160
ctus fuerit confirmatus a iudice ad petitionē partis, adhuc
tn̄ locum haberet remediū. l noſtræ, quicquid dixerint
Pau. de ca. Vitalis, & alij, quos hic ſimplr̄ ſequitur Pan-

161 tal. cremẽ. in xxj limit. ✠ Quinimo ꝓcederet prædicta cõcluſio, etiã ꝙ interueniſſet ſubhaſtatio, iuxta. l. j. C. de præd. curial. lib. x. auct. en. hoc ius porrectũ, cũ no. ſupra de ſacſan eccle. & totũ tit. de fide inſtr. & iure haſtæ fiſ. lib. x qa ꝓbata læſione ultra dimidiã iuſti precii, & iniuſtitia cõtractus, adhuc retractabitur uenditio per remediũ. l. noſtræ, ꝗcquid dixerint Bal. & Ang. in. l. j. ſ. de præſcri xxx. ãno. & Alex. apoſtillãdo Bar. in. l. ſi quos. ſ. eo. qa ſubhaſtatio nõ ꝓbat neceſſario iuſtũ preciũ, vt ꝑ Bar. in. d. l. j. eundẽ et Pau. de ca. in. d. l. ſi quos. Firmi in trac. de gabel. i ſcda parte principali, in. ij. col. Et eſt cõis cõcluſio, tã Cano. in. d. c. cũ cauſa, ꝗ legiſtarũ, in. d. l. ſi quis cũ aliter. vbi Alex. colũ. iij. & Aquenſ. pe. & in. d. l. precia rerũ. vbi Alex et plenius Mod peruſi. col. ix. Ang. in. d. § ſi quis agens col. ij. inſtit. de actio. Barb. in præal. cõſi. vj col. xiij Cor. cõſi. lvj uol. iij. & Fabia. in trac. de emp. & vend. in. viij q. prin. in pe. col. vbi etiã ponunt caſus, in quibus requiritur prædicta ſolẽnitas ſubhaſtationis, de quibus etiã per Bald. in. l. ordo. ſ. de execu. rei iud. & Mod. de fano, in trac. de pign circa fi. primi mẽbri ſextæ ꝑtis principal. Per prædicta di

161 cebã iã multis annis præteritis ✱ in quadã occurrẽti qõne in executione cuiuſdã iudicati prolati per mag. & illuſtre cõſiliũ excellentiſſimi principis mei in ditione Ciſmõtana vna cũ victoria expenſarũ. Captus fuerat equus in executionẽ prædictã incantatus, ſubhaſtatuſque, vt fit, & plus offerenti iuxta diſpõnem iuris & formã ducalium decretorum deliberatus ac traditus. Inde ſententia fuit reuocata ſeu reſciſſa ꝑ ſacras principis audientias, ad quas cã ipſa fuerat ad preces partis ꝑ cõmiſſionẽ principis deuoluta. Iniungebatur per reſcriptũ principis, ei q equũ leuari & deliberari fecerat, quatenus illũ ſ. tres dies ſi extabat, alias uerum ualorẽ, iuxta æſtimationẽ ꝓborũ uirorũ reſtituere, vel ſoluere deberet. Equus non poterat reſtitui, quia in lõginquas partes abductus, uerum ſufficeret ſoluere preciũ ex venditione equi prædicti redactũ. Per prædicta appet ꝙ nõ, quia ſubhaſtatio & ſolẽnitas prædicta æqui nõ arguit iuſtũ preciũ dño contradicente, & cõtrariũ ꝓbante. Ideo rñdebã debere equũ indebite captũ, ut ultima ſententia patefecit, ꝓut iniunctũ fuerat reſtitui, aut iuſtũ preciũ equi cũ equus reſtitui nequeat ſm doctrinã Bar in. l. ſtipulationes nõ diuidunſ. in. vj. q. prin. ff. de verb. oblig. tradit Matth. de afflic. in deciſione regni. cccxlvij. Facit tex. in auten. vt ſpõſ. largi. in. §. aliud. ad hoc ibi cũ augmentis legitimis reſtituatſ, vnde ſumpta eſt auten. quæ ſupple ſupra de ꝑ dibus imper. offe. Vigeſimoquarto quæro, ✱ vtrũ

163 remediũ iſtud locũ habeat in adiudicatione rei in ſolutũ creditori per iudicẽ facta. Videtur ꝙ nõ, per text. ſingul. in. l. a diuo in §. ſi pign. ff. de re iudica qui uult creditorẽ, q cõtentus fuit pignus in ſolutũ accipere, nõ poſſe ꝗcquã amplius petere, ergo ceſſat remediũ iſtud. Et ita poſt Bal. & Roma. tenet Are. in. d. l. ſi quis cũ aliter col. v. & Mod. peru. Hercul. videlicet in. d. § ſi pignora. col. j. Facit quod ſcribit Deci. in conſi. cccccxcij ꝙ in ſolutum datio per iudicẽ facta uix retractari poteſt. Oldr. & Ioã. and. relati per Alex in. v. col. in. d. l. ſi quis cum aliter. contrariũ uolebãt, eo ꝙ datio in ſolutũ ſimilis ſit uenditioni l. ſi prediũ ſ. de euic. multa cumulat Dec. i cõſi. xviij. & cccclxxxvj. col. ij. Ergo habebit in ea locũ diſpõ. l. noſtræ, loquentis de cõtractu uẽditionis, ad. d. §. ſi pignora. Reſp. poſſet, vt dixi ſupra. in. vj q princip. in ſeptimo fundamento primæ partis. Alex. loco pal. ſedere diſtin. nititur cõcordare opi hoc mõ, vt qđ dicit Oldr. & Io. an. cedat in datione inſolutũ extraiudiciali de cõſenſu ac uoluntate partiũ abſque interuentu iudicis facta, q̃ in rẽ iudicatã nõ tranſit c. cõcertationis de appel. lib. vj. & ſic reſcindi poterit. Sed opio Bal. et aliorũ ꝓcedat in adiudicatione iudiciali, quia quũ in rem iudicatã trãſierit, no vt reſcindi poſſe. c. qđ ad conſultationẽ. de re iud. l. ij ſ. qñ prouoc. nõ eſt neceſ. quã diſtin. ſimpliciter ſequunſ Fabia in præal. viij. q. col. iij. Pantal cremeñ. hic, in. xj. limita. & in. d. c. cũ cauſa in nona limitatio.

Sed Aquẽſ. ſubtiliter cõſiderando, in d. l. ſi quis cũ aliter. col. fi. indiſtincte amplectitur opi. Oldra. & Io. an. vt veriorẽ, per ea quæ ſupra diximus, de tranſac. in qua locũ habet prouiſio. l. noſtræ, ergo ſimiliter in adiudicatione in ſolutũ creditori per iudicẽ facta, quæ q̃ ꝑ d. §. ſi pigno. æquiparatur tranſactioni. Nec eſt uerũ ſubiicit Aquenſ. qđ ſit ſententia in rẽ iudicatã tranſiens, vt dicebat Alexã. ſed eſt potius actus iudicis, q officio ſuo expeditur, ut ꝑ Bar. in. l. intra dies. de re iudic. & habeſ in. d. l. a diuo. in. §. in vẽditiõe. Vnde nõ debet plus operari, ꝗ iudicis decretum, quod vt dictũ eſt, non tollit beneficium iſtius. l. Nec ob glo. d. §. ſi pign in uerbo contentus, quia reſpondet fatendo nõ poſſe ꝓbari rẽ illã in ſolu. nõ accepiſſe ꝓ toto debito, ut ingt gl. Sed nõ dicere glo. illã non poſſe reſciſſionẽ adiudicationis rei implorari, ſi ultra dimidiã iuſti ꝑcij cõtigerit læſio. Idẽ tenet Iaſ. in. d. §. ſi pign. col. j. Aliter et reſpon. ad illũ tex. quẽ Mod. medio lib. vj. paradox. c. iij.

✱ dicunt determinare duos caſus, qñ pignora in executionẽ rei iudicatæ, leuata creditori ꝓ ſuo credito adiiciuntur & quãdo omiſſa auctione ac licitatione ipſe petit illa ſibi dari ꝓ ſuo credito, & nõ poſſe tunc eũ quid amplius petere. Quæ declaratio mihi nõ placet, quia ibi ponitur tm̃ unus caſus quẽ iuriſcõ. ꝓſequitur vſq; ad fi. §. ꝙ ſi pignora capta emptorẽ nõ inueniant, adiiciãſ creditori ꝓ q̃titate debita Nã ꝓ certe ſubiungit tex. ꝓſequendo eundẽ caſum, ſi creditor maluerit ꝓ credito pignora accipere, hiſque cõtentus eſſe innuens non cogi, quũ nemo inuitus emere cõpellatur. l. nec emere. ſ. de iu. de lib. ſed ſi uoluerit mos ei gerendus eſt. Verũ quod ſibi debebatur amplius petere nõ poterit, nec pro certa q̃titate uelle pignora retinere, & ſuperfluũ petere, quia quũ his pignoribus cõtentus fuerit, non põt inde conqueri, reliquũ. n. quaſi pacto remiſiſſe vr̃, ſuperfluuntque in illo tex. duo uerba. quid vs et q̃, ut ex bonis, & antiquis codicibus liquet. Vltimo etiã ſciẽdum eſt, circa ꝑdictã æqparationem dationis, de ſolutũ, & uẽditionis, de qua ſupra, qa nõ ꝓcedit indiſtincte, & ꝑ o. a. Nã datio in ſolutũ nõ eſt ita ſuſpecta de uſuraria prauitate, ut uenditio, ✱ Fulg. cõſi. cxxxiiij. col. ii. qa

165 cõtractus uenditionis ex pte vtriuſque volũtarius eſt, datio in ſolutũ ex neceſſitate cõſequendi creditum ſuũ ꝓcedit. Præterea in datione in ſolutum nulla numeratio pecuniæ tpe in ſolutũ datiõis interuenit, ut in cõtractu vẽditionis requiſ. Alex in cõſi. xli lib. iij. & Dec. conſi. 18. 16. 167.

166 Vigeſimoquinto quęriſ, an diſpõ. l. noſtræ ✱ locũ habeat in uenditiõe facta ꝑ procur. Bart in. §. arbitrorũ. & Pau. de ca hic. in. ii. col. arguentes de arbitratore ad ꝓcurat. dicebãt ſufficere læſionẽ in ſexta parte cõis eſt, ꝙ locũ habeat diſpõ iſtius l requirentis læſionẽ, ultra dimidiã iuſti precij, per. l. ſi uoluntate. iungendo ſi cũ prin. ſ. eo. qa imputandũ eſt dño qui talẽ procuratorẽ elegit, argumen. l cum man. in. §. fi. ff. de minor. ut per Alex. & Aquẽſ. in d. l. ſi quis cũ aliter col. v. & vi. Are. inſtit. de emp. & vẽd. in. §. i. col. ij & Mod. in d. c. cũ cauſa col. viij. & ix. Nec ualidũ eſt arg de arbitratore ad procur. nã procuratorẽ, vt ſic faceret, inſtruere potuit, arbitratorẽ autẽ non: ideo ex diuerſis male infertur. Si tñ cõtingeret læſio in uenditiõe facta per procuratorẽ ſpecialem, qui fines mandati exceſſiſſet ſuccurreretur, eſto ꝙ citra dimidiã cõſiſteret læſio ꝑ regulã. l diligẽter. ff. man. & c. cũ dilecta de reſcr ſm Pau. de ca. hic, col. ij Abb. loco præal. & Signo. cõſi cxxxviij faciunt quæ dicentur. ſ. in. q. xlvi. Vigeſimo ſexto quęro, ✠ remediũ iſtud locum habeat in uenditione facta ex

167 mandato teſtatoris, qui hæredẽ grauauit rem alicui certo. precio vẽdere. Breuiter dicendum ꝙ non quia poſtq̃ teſtator preciũ taxauit, hæres nõ põt contrauenire facto defuncti, nec de eo conqueri, ut per Alexan. & Aquenſ. in d. l. ſi quis cum aliter col. pe. & fin. vbi Aret. v. per text. in. l. etiam in. §. ꝙ ſi quis. ff. de pet. hæredi. Et eſt alius not. tex. in. l. ſi fideiuſſor. ff. de legat. j. vbi Iaſ. limitat uno modo, & alio modo limitat Barb. in dicto. c. cum dilecti. colũna. ij.

168 Vigeſimoſeptimo quæro, * rem valentem cētum tibi
uendidi pro. xlix. ea lege, ꝙ ſi ad diē præfixam nō ſatiſfe-
ceris: ſoluas centū, aut iuſtū preciū, non eſt uſura, ſed aug-
mētatio precii. Pone fuiſſe dictū, ꝙ ſi in feſto paſchatis nō
ſoluant, ſuppleatur iuſtū preciū, utrum remediū. l. noſtræ
locum habeat. Bal Præpo. et alii feudiſte in tit. qualiter do
minus feud. proprieta priuetur, tenēt ꝙ nō, eo ꝙ ſufficiat
ꝓuiſio contrahentium, quę facit ceſſare ꝓuiſionē legis, ut
ſ. de pac. conuen. l. fi. & ſequuntur Roma. Alex. Areti &
Aquēſ. in. d. l. ſi quis cū aliter col. pe. & fi & Fabia in tract.
de emp & ven in. viij. q col. vij. Sed oppo. tenet Iaſ. bo
na ratione, in. l. ij col. lviij. verſ inter cætera. ſ. de iu. emphi.
169 Vigeſimooctauo quæro. * an ꝓuiſio iſta locū habeat
in caſu. l. habitationū ff de peric. & cōmo. rei vend. vbi qs
domum vēdidit, reſeruata habitatiōe libertis debita quo
rū mors illico ſubſecuta fuit, et uēditio uiliori precio facta
ꝓpter onus habitationis prædictæ. Tex. ibi ſentit ꝙ non,
& eſt cōis, ut per Soc cōſi. xlviij. col. j. lib iiii. Fabia. loco
præal. & Aquenſ. poſt alios in d. l. ſi quis. col j. ad fi. Quia
in cōſiderando uero ualore rei, attenditur tp̄s contractus
ut hic, & d. l. ſi uolūtate ſ. eo. late Iaſ. cōſi. liiii. col. pe. uol. j.
Et quamuis creuerit ualor & æſtimatio domus propter
mortē libertorū ſequutam, poſt contractū id nō eſt in cō-
ſideratione. Faciunt quæ ſcribūt Aret. & Aquenſ. in. d. l. ſi
quis cū aliter col. viij et vlt dū allegāt tex. in. § vis maior.
ex dictis quorū patet ſolutio ad quādā oppoſitiūculā hic
170 factā per Pantal. cremñ. in. xij limitatio. Vigeſimonono
quæro, * vtrum diſpō iſtius. l. locū habeat in uenditione
tpali annis quatuor, exēpli gratia duratura Roma. Pau. et
Aquenſ in. d. l ſi quis. col. fina. tenent ꝙ nō per Deciſion:
Bal in rub ſ de vſur. ad fi. Sequuntur ſimpliciter Pantal.
cremeñ. hic, in. xiij limita & Fab. loco præal. col. v. Sed
eſt aduertēdū, nā poſt dictos quatuor annos, abſq; dubio
ceſſat prouiſio. l. noſtræ, quæ eſt venditionis reſciſſiua, qa
quū amplius non duret, reſcindi nō poteſt. l. nā & ſi. in. §.
poſt defectū. ff. de iniuſto. rup. l. decem. ff. de uerb obli. &
l. remittit ff de iu. iuran. Sed ante lapſum quadriennij, ſi in
ven fuerit læſio vltra dimidiā iuſti precij, non uidetur eſſe
aliqua ratio, cur reſcindi non poſſit ex remedio. l noſtræ.
Faciunt quę ſcribit Card in clem. j. in. § ſi. in. iij. q. de rebus
eccleſ. non alienā. vbi dicit l. hanc locū habere etiā in uen-
ditione fructuū alicuius fundi ad certum tēpus facta, inſpi
ciq; debere ad probationē læſionis, quantū uериſimiliter
p̄dictus fundus tp̄e illo fructificare debeat. Et Bald. ad op
po. allegatus in prælleg. rub de uſur. loquitur, ubi cōtra-
ctus erat illicitus, & in fraudem vſurarū celebratus, ideo
dixit nō habere tunc locū remediū iſtud, quaſi ſit ſupfluū
quū contractus illicitus fuerit, et alio remedio impugnabi
171 lis. Trigeſimo quæritur, ✠ emptor inuenit theſaurū in
re empta, utrū uēditor poſſit ſe læſum dicere, & cōtractū
ex ꝓuiſione iſtius. l reſcindere. Are. et Aquenſ. in. d. l ſi qs
cū aliter. col. ult. contra Roma. renuere ꝙ nō, qa theſaurus
eſt donū fortunæ. l. ſi is qui. ff. de acquir. rer. dom. Ideo nō
habetur in cōſideratione rei venditę. Ee qa emunt apparē
tia, et de nō apparētibus hō nō iudicat, ſed bene quando-
que lex vt ff. de contrahē emp. l. rutilia polla & l. in l. cum
§. ſi ſeruū. l. ſi pecuniā. ff de condit ob cauſ. Idē tenet Bart.
rn̄dens argumētis Roma. in. d. c cū cā. col fi. Et cū hac opi.
tranſeunt etiā ibi Anchar. Imol. & Mod. in ultimis col. &
Soc. cōſi. xlviij. col j lib. iiij licet referant Roma tenere hāc
172 partē, ſed non eſt uerū, ut dixi. No. tamen * p̄dicta pro
cedere in theſauro ꝓprie ſumendo, ſed pecunia in muro,
puta clauſa, aut alibi occulte repoſita a uenditore, aut eius
p̄deceſſore, nō cōprehenderetur vēdita domo, & ſic poſ-
ſet peti & auocari tex. eſt ſing in. l. a tutore. ff. de rei uendi.
& ſequuntur cōiter docto. ut per Fabia. in tract. de empt.
& uen. in. xi. co. vi q. pr. n. & Are. in. §. theſauros. ad fi. inſti.
de rer. diu vbi ſe de facto habuiſſe dicit, & eſſe not. Dicūt
etiā Mod. in. d. c. cū cā, col. fi. ꝙ ſi poſt uēditionē habita fue
rit notitia alicuius ſeruitutis debitæ rei uenditæ, propter
quam maioris redditur æſtimationis, ſecus eſſet, quia ad
id quod non apparebat, non cenſetur habitus reſpectus.
Sed non uidetur hoc conuenire materiæ. l. noſtræ, quia 173
ut uidiſtis, inſpici debet tēpus uenditionis. Quo attento,
quū de ſeruitute nō appareret, & non poſſet cū re uēdita
æſtimari læſio ultra dimidiā iuſti precii, ſm terminos l.
noſtræ conſiderari neqt Puto tamē preciū augendū, quā
to pluris uериſimiliter emptor rē fuiſſet empturus, ſi de cō
modo prædictæ ſeruitutis apparuiſſet, arguēdo a natura
correlatiuorū, ſeu ab oppoſitis. Sicuti enim uēditor tenet
emptori quanto minoris empturus fuiſſet, qñ ex poſt de-
tegitur ſeruitutē aliquā a re uendita debitā inſcio uēditore
l. j ad fi & l. in uēditione. ff. de actio. emp. Ale. cōſi. xiiij col.
fi. & cōſi. xcv. lib. v. & cōſi. lxiij lib. vj. Barb. cōſi lvj. lib. lj.
Pau. de ca. in cōſi. cccxvij. in antiquis, & in d l. j. in. §. ven-
ditor. & in. l. ſi quis fundum. eo. tit. Vbi probatur uendi-
torem, tūc teneri etiam ad intereſſe qñ rem liberā aſſeruit.
Vt igitur contrariorū eadē ſit diſciplina ac cognitio idēq;
operetur oppo. in oppo. qđ ꝓpoſitū in ꝓpoſito, iuxta. l.
j ff de his q ſunt ſui uel alie. iur l. pe. ſ. de ſol et. l. ſm naturā
ff de reg iur. cū not. p Soci. in rub. ff. de acquiren. poſſ. Ita
emptor tenebitur ad augendū preciū quāto pluris emptu
rus fuiſſet. Nec obſt. prædictis dictū Bal. ſ in rub de pe
ric. & cōmo. rei uen dū vult ꝙ cōmodū ſeruitutis ſupue-
nientis poſt perfectā uen. emptori pertineat ad eū, quia ꝓ
cedit qñ a caſu & a fortuna ꝓuenit: ſecus ſi detegatur po-
ſtea cōmodū ſeruitutis, quæ ſuberat. & debebatur etiā ad
uenditionem, quia tunc augeri pariter debet precium, per
prædicta. Trigeſimoprimo quæro, ✠ utrū diſpō iſta lo 174
quens de venditione rei procedat, qñ uēdita eſt ſpes quæ
deduci pōt in cōtractū uenditionis ac donatiōis. l. noīa ff.
de hær vel ac. vē l. nec empt ff. de cōtrahen. emp. l ſi iactū
ff. de ac. emp. l ſpem. ſ. de dona. cū aliis, de qbus p Ancha.
in cōſi. ccccii. Are. in cōſi. iij. & vij Bar. & alios in. l is pōt
ff. de acquir. hæred. Alex. & alios in prin. l. j. ſupra de pac.
Reſp. ꝙ ſic, habita ratione & relatione æſtimationis p̄cii
ac læſionis, nō ad rē, ſed ad ſpē, ſm Imol. & Cano. in. d. c.
cū cauſa ad fi. Faciunt not. per Are. in. d. l. ſi quis cū aliter
col. v. ꝙ ubi fit contractus, in quo propter dubium & in-
certitudinē futuri euentus, non poſſet fieri æſtimatio, quā-
ti id re uera futurū ſit, ✠ ſed quanti uериſimiliter uenderet 175
dubius euentus, conſtitui debet preciū reſpectu illius ſpei
non reſpectu eius quod poſtea uere eueniret. d. l. nomina.
Sed melius probatur in. d. l ſi iactum. ibi, incertum huius
rei æſtimandum eſt, cum gl. ibi, æſtimabitur quanti eſt ue
riſimile ꝙ eſſet captū, inſpiciendo q. fieri cōſuetū eſt vt ibi
etiā per Bar. Trigeſimo ſecundo quæro, * ſi alter ex con
trahentibus beneficio iſtius l. renunciauerit, an ab eodē be 176
neficio alius pariter excludatur. Bal. in. c. unico. qualiter do
minus feu. propr. priue. tenet ꝙ nō, p vulgatam regulā. §.
ante oīa. l ſi unus. ff de pac. & l. iubemus. ſupra ad velley.
Sequitur ſimplr Firm. in ſuo repert. in uerbo reſcinditur,
nu. xxv. Quidā dubitāt, ut Cremēſ hic, in. xxi ampliat. p
regulā. l. cū emptor. ff de reſcin. uen. ubi cōuentio intelligit
reciproce facta, et in correlatiuis diſpoſitū, in uno cenſetur
diſpoſitū & in alio. l fi. infra de indic. uid. tol. Sed nō eſt du
bitandū Non ob. n. d. l cū emptor. quia ibi, utriuſque uo
luntas ad idē cōcurrebat, ut uerba. l. probant ibi uoluntas
utriuſque &c Regula uero p̄al l. fi. loquitur in diſpōne le-
gali, uel ſtatutaria, quæ cōtrahētes, & correlatiua ad impa
ria nō iudicat. Nos loqmur in cōtractibus, qui ſunt ſtricti
iuris, & ſtricte intelligēdi, ita ut ꝓ omiſſo habeatur, quic-
quid nō eſt exp̄ſſum. l quicquid aſtringēdæ. ff de uer. ob. Et
imputandū eſt cōtrahētibus, qui ſibi nō ꝓuidit, & aptius
l. nō dixit l. ueteribus cū vulg ff. de pac. Et licet unus con-
trahentiū beneficio iſtius. l renunciauerit, nō renunciauit
alter, cui forte dānoſus eſt cōtractus Et uidetur fatuū ſen
tire, ꝙ renūciatio vnius p̄imat, aut tollat ius alterius. d §.
ante oīa. & l. id quod noſtrū, de reg. iur. Trigeſimotertio 177
quæro, * ſi quis inueniatur læſus, nō in precio, ſed in quā-

tirate rei, puta quum fuiſſet vendita, aut donata centū iu-
gera terræ, & id prædiū minoris menſuræ inuentū fuerit,
an & quomodo ſuccurratur læſo, etiam ſi deceptio ſit ci
tra dimidiam. Et ſi reperiatur maioris mēſuræ, an totū in
cludať, ac quomodo & qualiter Reſpectu precij iura vār
multum varia, & diſcrepantia Nam in primis tex in c. p
tuas de dona. dicit, ꝙ ſi Epiſcopus ob gra iam præſtiti ob
ſequij conceſſerit alicui in feudum quatuor modios terræ
& in menſura reptū fuerit eſſe tn̄ duos modios, integran
da eſt menſura. Et ſic etiam ꝙ deceptio fuerit citra dimidiā
rei, vt ibi notant gl. iiij. & Ab. ratio diuerſitatis eſt, ſm Ab
ba. Imo. & Barb. ibidē, q̃a deceptio in quātitate rei nō eſt
ita pceptibilis ac ppendibilis, ꝑut eſt deceptio in valore
& æſtimatiōe. Iō magis īputať ei, qui æſtimationē rei em
ptæ diligenter non conſiderauit, nec inueſtigauit, q̄ꝫ illi q
rē emit quantitate ipſius non determinata, nec bn̄ intelle-
cta. Vn̄ nimirū ſi magis ſubueniť decepto in q̄titate rei q̄
decepto in valore & æſtimatione eius, ſm p̄ſatos intelli-
gētes cōclōnē, qn̄ res donatur, vendiť, aut traditur. nō de-
mōſtratis certis finibus: alias ſecus, i §. ſi tuus l. iul ff. de ac.
emp. dr̄, ꝙ ſi quis vēdiderit fundū, in quo erant. xc. iuge-
ra terræ, & dixerit eſſe centum ſi ſciens vendiderit, quāuis
inde p alluuione decē creuerint, tn̄ competit actio ex em-
pto. Secus ſi ignorās gl ibi tenet, ꝙ licet nō cōpetat actio
ex empto ad intereſſe: cōpetet tn̄ pro mō deficientis mēſu
ræ. Quod ſatis videť probari in. § ſi modus. l. ſi ſeruū illo
eo. tit. cū. l. ſeq. vbi dr̄, ꝙ ſi minor agri modus inueniať ꝓ
numero iugerū deficientium auctor obligatus eſt quū in
ſingulis iugeribus, videlicet precium conſtitutum fuit, ſe-
cundū glo ibi, in. l. cum comprehenſum & in. l rutilia pol
la ff de cōtrahē. empt. dr̄, ꝙ ſi quis vendiderit ſexaginta
dolia quū plura haberet, pōt ex illis eligere quæ vult, &
dare ſicq; in vēditione illa facta ad numerū, nihil vltra ve
nire, & electionē eſſe debentis, in d. l. rutilia. Emit Titius la
cū angulariū, & pedes decem circa eū, licet lacus creuerit,
nihil plus vel vltra illos. x. pedes cōſequi pōt, dr̄. Et ſic in
venditione facta ad menſurā nihil plus venit, q̄ꝫ fuerit di-
ctū, licet maioris menſuræ eſſet Lacus enim nō habet viā
alluuionis, ſm Sal. ibi, ſed eſt tex. in. l. lacus. ff. de acquirē.
rerū domi. in l. ſi fines. ȷ. de euic. & in l. æde ſacra. in. § j. ff.
de contrahen. emp. dr̄ ꝙ quicquid eſt intra confines deſi-
gnatos in vend. includiť in diſpoſitione, nec refert ſit ma-
ioris vel minoris menſuræ, quaſi menſura ſit loco demō-
ſtrationis rei, q̄ nec vitiat, nec minuit l. demōſtratio falſa.
cū ibi no. p Bar. & Soc. ff de condi. & demō. quod vř eſſe
contra prælleg. Ea pp, vt hæc quotidiana materia bn̄
& clare intelligatur, qn̄ de menſura in vēdi. vel alia diſpō
178 ne dicta, * aliquid deeſt vel ſupereſt quid iuris ſit, & qua
liter agi poſſit ex mente doct. Concludendū eſt, ꝙ aut vē
dens, vel loquens, incepit explicare & exprimere cōceptū
mentis a nominibus deſignantibus numerum, vel mēſu-
ram, exempli gratia, dicendo ſe in feudū, propter ſeruitia
habita dare, aut vendere, vel donare cētū iugera terræ in
tali loco, vel intra tales confines Et conceſſio, vel vēditio
dr̄ facta ad mēſurā, & nō venit in diſpōne quod plus eſt,
ſiue vltra menſuram datam. l. rutilia. & l. cum cōprehen-
ſum pręalle. Et ſi deficiat menſura, tenetur vēditor, vel cō
trahens, ſiue deficiat in quātitate iuribus. ō. alle. ſiue in qua
litate. l. ſi in qualitate. de ac. emp ff & latius ȷ. dicā. Si ve-
ro inceperit explicare conceptum mentis, * a nominibus
179 deſignātibus certam ſpēm, aut corpus determinatū, licet
adiciatur numerus, vel menſura, vt quia vendidit quis ta
lē petiā terræ intra tales confines, aut ſub talibus confini-
bus, vel cui cohærent &c. q̄ dixit eſſe centū iugerū, vel cā
porum, more Patauino loquendo; tunc ſolū confines at-
tenduntur, nō numerus iugerum, ſiue maior, ſiue minor
reperiatur, quia adiectio menſuræ eſt loco demonſtratio-
nis rei, cui adijciť, q̄ nec vitiat, nec minuit. l. demōſ falſa cū
180 ibi nota per Bar & Soci. ff de condi. & demon. * Nā de-
mōſtratio cōfiniū rē deſignat, & quicquid eſt, intus clau-
dit, & in diſpōne includitur, nec refert, ſit maioris vel mi
noris q̄titatis. d l. æde ſacra. § j. & l ſi fines prællega. cum
alijs not. per Old. in conſi. cxcvij. Bar. & Soc. in d. l. demō
ſtratio falſa Bar. in. d. §. ſi titius. Bal. in rub. C. de contrahē.
emp. col. fi. & Sal. in. l. ij. ȷ. de ac. emp. vbi notanter dicunt,
ꝙ in primo caſu, quum precium formetur a menſura, ni
hil plus venit in contractu venditionis, q̄ ſit mēſura dicta.
Secus qn̄ precium formať a totalitate rei, vt in. ij mēbro,
q̄a integritas rei cōſiſtit in ſemetipſa, nō in menſura. Iō q̄c-
quid eſt intra cōfines demonſtratos, ſiue tātum, ſiue plus
aut minus, cedit, & venit ī cōtractu ꝓ eodē precio. Et iſta
eſt cōis opinio, & diſtinctio ſcribentiū, vt vltra præal. vi-
dere plene poteritis Alex. in conſi. cxx. lib. ij. & cōſi. lxx-
iij lib. iii & cōſi. viii lib. iiii. & . clix. lib. v. & . cvi. cū ſeq. li. vi.
prac. Parp. in for. lib in cā vend. ſup gl. perticarum cētum
Cor. conſi. lix lib. iiii. Barb cōſi. liiii. & . lvii. lib. vii. vbi po
nit, * ꝙ q̄cquid includiť intra confines rei vēditæ, donatæ 181
legatæ, & vel in feudū ꝯceſſæ, cōprehendiť in diſpōne p p̄
dicta. Idē volunt & concludunt Soc in cōſi cxxvii. li. i. &
ccxi. incip. breuiter lib ii. & in. l. demonſtratio falſa. colū. ii.
prælle. Fel. in. c ſignificante. col pe de reſcr. & in c. ad au
dientiam. col. ii. & . vi. eo. tit. Fab. in trac. de empt. & vend.
in. vi. q. principali, col. vi. Iaſ cōſi. lxxix lib. i Dec. in conſi.
cccxlvii & . ccccc. Curt. cōſi. cxxxi. Pariſ. in conſil lxiiii. &
ſeq lib. i Ruin conſi. lxxxiii. lib. i. & Soc. iuniorem in cōſi.
liiii col. fi. in. i. parte. Ex prædictis habemus duos caſus
claros Primus eſt, quādo contrahentes incipiunt a nume
ro, vel mēſura in eadē oratione, quia venit tunc menſura
dicta, & expreſſa, nō plus. minusve. Secundus qn̄ poſt p
fectā orationem exprimiť mēſuræ numerus & ſic i diuer
ſis orationibus in p̄dictis duobus caſibus conueniuntur
cōiter ſcribē. ſm ſupra relata. Sed eſt vnus tertius caſus
mixtus * ingentis dubōnis, qn̄ inchoatum eſt a re, & in- 182
de expreſſa menſura in eadē oratione, ante cōfines appo
ſitos. exēpli gratia: Titius vendidit fundum, vel petiā ter-
rę modiorū centū, cui petiæ cohærent &c. vel intra tales
confines, an venditio cenſeatur facta limitate ad menſurā
ſm primum caſum, vel abſolute pro toto corpore intra
deſignatos confines cōprehenſo: in quo doct. varii fuere.
Curt iunior in conſi. cxxxi conſuluit venditionem cenſe
ri factam ad menſuram, & haberi tunc reſpectū ad ipſam
menſurā potius q̄ꝫ ad corpus, & præſumi erratū potius ī
numero iugerū, q̄ ꝙ emptor voluerit iactare ſuum. Cō
trariū in eadē cauſa conſuluerunt Pariſ in cōſi clxiiii. cū ſe
quen. li. i. & Ruin conſi. lxxiii li. i. innitentes cōmuni ſen-
tentiæ, & diſtinctioni doctorum in ſupioribus relatæ, ꝙ
quando eſt inchoatum a re, ſeu corpore, vt in iſto caſu, vē
ditio dicatur facta ad corpus, non ad menſurā. In qua cō
trarietate cōſultus Dec vt apparet ex ſuo conſi. ccccc. incli
nauit in primam opin cōſulens cenſeri factā venditio ad
menſuram, non ad corpus, quia ante demonſtratum cor
pus per appoſitionem confinium fuit expreſſa mēſura. Er
go potius cenſendum eſt habitū fuiſſe reſpectum ad mēſu
ram primo expreſſam, q̄ ad rē nondū pfecte demſtatā, vt
ibi p eū. Et licet Pariſ. & Ruin. conētur defendere ſuā opi.
vt in locis prælle. non recederē a conclu. Dec tanquā ve-
riori & æquiori pro qua facit tex in. l. quotiens. in princ.
ff. de vſuſ. Vbi primo perfecte nominatus, cēſetur prædi
lectus, & primo habitus in cōſideratione: ſed in hoc caſu
mēſura eſt primo pfecte nominata res, imperfecte ergo. * 183
Itē quia in dubiis debemus eligere illam partē, p quā veri
q̄ꝫ parti conſulitur, & quæ minus eſt oneroſa partibus. l. j.
vbi Pau. de ca. no. ff. ſi quis cau. Alex. conſi. cvii. ad fi li. iii.
ſed iſta eſt talis ergo &c. Prædictam concluſionē cum
diſtin. ō. relata, limitauit Iaſ. in conſi. lxxix lib. i. qn̄ vendi-
tio fuiſſet facta de duplici corpe. Et in primo nō eſſet adie
ctus numerus, vel menſura, ſed bene in ſecūdo: ex hoc. n.
dicit apparere rē primā cenſeri venditam, vt corpus, ſecū
dam ad numerum, vel menſuram. Quod non videť ꝓce
dere, quia ſi menſura ſit adiecta loco demōſtrationis, pp

expreſſionem

expreſsionem confinium quæ non uitiat nō minuit nec al
terat dicta.l.demonſtra.falſa cū not.ergo nō operabit, ut
ſit res uendita ad menſuram contra naturā talis uenditio.
& actus demon.per confitens. Secūdo limit. ut quāuis in
legato ueniat quicquid eſt intra confines rei legatæ ut p̄di.
xi.& ponunt Barb in d cōl.iiii & Rui.in.l.ſeru elec in.§.
184 ſi col.v.ff.de leg.primo* tñ id ꝓcedit quando res legata
erat in dominio teſtatoris alias demſo confinium nō am
pliat legatum, ut teſtator uideatur legaſſe rem ſibi nō ſpe
ctantem grauareque hæredem ipſam redimere.ut p Bal.
in.l rem alienā col.fi.ſ.de leg cū aliis alleg.p Alexandrū
in conſ.xcv col.pe.Tertio pro limitatione p̄dictorū & di
cta.l.de ſacra in.§.pr o uidete Soci.in conſi.117. col i. &
ii.ubi ponit ꝙ exiſtentia intra fines territorii non cenſent
eorum quorum ſunt fines nec ad eos cenſentur pertinere
niſi quantum ad iuriſdictionem reſpectu uero ꝓprietates
p̄ſumuntur potius poſsidentium.ut ibi per eum . Quarto
pro limita.p̄dictorum uidete not.tex.in l. patronus. in.§.
ſempronio ff.de leg.iiii.ubi in legato comprehenditur qđ
erat extra & ultra confines demonſtratos, ut & per Barb.
in p̄all.conſ.14.ſed id eſt quia conſtabat ibi de mente teſta
toris & ꝓpter ea præſumitur erratum potius in cōfinibus
185 quam in rebus aliter demonſtratis . Quinto diligenter ad
uerte.eſt * quia ſi uendidi decē iugera fundi tuſculani, ſiue
in tali fundo, qđ plus cū meum remanet nec in uend inclu
ditur d.l.rutilia polla, cū p̄all.& traditis per Pau de ca in
§.ſi modus.l ſi ſeruum.ff de act. empt. Qñ uero facta ē uē
ditio de fundo , uel corpore demonſtratis confinibus &
expreſſa menſura uel numero iugerum, vna cū prætio, &
reperitur maioris menſuræ totum includitur in uend ga
186 quicquid eſt intra confines clauditur & includitur, ut ſu
pra dictum eſt Dubitatio & ius pretio * excedētis mē
ſuræ, an ſuppleri debeat & fieri ſolutio, ut pro aliis iugeri
bus ſolutum eſt.oportet diſtinguere an pretiū fuerit vni
cum & ſimul dictum non in ſingula iugera exēpli cā uen
ditio facta fuit de fundo tuſculano quē dixi eſſe centū iu
gerum pretio ſcutorum mille tunc emptor non tenebitur
ſupplere aliquod pretium pro menſura excedente nume
rum iugerum expreſſum ſed iugera excedentia incluſa cen
ſentur in uend vnico p̄tio facta.l.ſi uenditor.ff.de ac.emp.
ubi uendens ſeruum cum peculio in quo dixit eē decem,
licet amplius ſit totum p̄stat ſine alio pretio addēdo p̄ter
quam ſi aliud actum & conuentum fuiſſet, per.l qui fun
dum in.§.qui agrū.ff de contrahen empti. Si uero p̄tium
dictū fuerit in ſingula iugera uel menſuras pura iugerum
centum ad rōnem de decem ſcutis pro quolibet iugere, et
reperiatur maioris menſuræ ſupplendum erit pretium ad
rationem p̄dictā de decem pro quolibet iugere ita pul
chre Pau.de ca. in.d.l.ſi ſeruū, in § i & in d l. ſi uenditor
hominis, & Fel in.c.ſignificante col pen.de reſcr. Et ratio
eſt, quia ubi uen.facta de tali fundo centum iugerum pu
ta intra tales confines, vnico pretio ſcutorum mille , forte
licet enunciatiue & tranſitorie , ſeu cā demōſtrationis , &
declarationis dictum fuerit eſſe centum iugerum & repe-
riatur maioris menſuræ pretium augeri non debet , quia
totum quod eſt intra confines includitur pro eodem pre
tio, quod non eſt tunc formatum a menſura, ſed a totalita
te rei, quæ quidem rei uenditæ integritas conſiſtit in re ip
ſa non autem in menſura ſecūdum Bal. & alios p̄all. ſecus
quando pretium eſt impoſitum ſingulis iugeribus , quia
tunc uidetur habitus reſpectus pricipaliter ad menſurā.§.
ſi modus.&.§.qui agrum præal.vt per ſcribendum ſupra
adductos. Inuenio tamen quod Burgo.in d.c cum cauſā
in decima quarta limit dicit non eſſe faciendā uim in p̄tio
agro uel iugeribus impoſito ſed an iugera appoſita fue
rint taxatiuæ aut demonſtratiuæ quia ſi taxatiuæ. licet in
ſingula iugera non fuerit dictum pretium , tamen augebi
tur prout continget augeri menſuram, ſecus ſi demſtrati
uæ, quia includitur totum in uend . Et licet taceat fuit do
ctrina Pau.de ca in d.l. ſi uenditor hominis . Et taxatiuæ
dicitur factum, ſeu cauſa limitandæ uenditionis, quādo id
vnica oratione comprehenditur . demſtratiuæ quando di
uerſis, ut ibi per Paulum caſtrenſem, per Fel.in.c.ad audiē
tiam el ii.col.vi.de reſcript. Deci. conſ.123 cum ſequenti
ſubſcriptione ad conſi.126 & per Pariſ in conſ p̄allegatis
facit quod dicit Imol.in.d c. per tuas ad finē de donatio.
concludens quod dictum Oldra. & aliorum diſtinguētiū
an contractus fuerit inchoatus a numero, aut a corpore,
ut ſupra retuli debet intelligi de lucratiuo. ut eſt donatio 1
nis de qua Oldr.loquitur ſecus in titulo oneroſo , ut em-
ptionis ac uenditionis, quia uériſimiliter in pretio haberi
debet reſpectus ad menſuram ſequitur Cur. iunior conſi.
111.col ij. Accedat etiam qua non vr̄ eſſe dr̄ia utrū p̄tiū
diſtin.pro quolibet iugere fuerit impoſitum, aut ſimul di
ctum menſura prius nominata. ut puta quando uenditur
ager decem iugerum pretio centum ſcutorum quia uide
tur formatum & taxatum ad decem pro iugere per textū
in.l.quod ſæpe in.§.penult.ff de contrahenda emp.ubi di
citur nihil intereſſe an pretium centum metretarum uini ſi
mul dictum ſit uel in ſingulas metretas, ut etiā notāt Dec.
Cur.& Pariſien in cōſ.p̄all. Ad idem facit tex. in.l.qui li
bertatis ad finem cum gl.ff.de euict ubi uendito fundo ꝓ
duodecim ſolidis ſi dictum fuerit eſſe trium iugerum pro
eorum quolibet quatuor ſolidi conſtituti cenſentur licet
expreſſe & diſtincte a menſura non fuerit pretium forma
tum, habita enim relatione totius pretii ad numerum iu
gerum pretium datum cenſetur ad rationem dictæ mēſu
ræ, & in iuribus p̄all. maximæ per Paulum Caſtrenſem, ita
expreſſæ conuentum fuerat, ut pro menſura reperta ſup 2
pleretur pretium ideo &c. Sed non eſt recedentem a p̄di
cta deciſione io and.Pau.de ca & cōiter aliorum ſcriben
tium ſententia comprobata. ut per Salicetum.in.l ii.ſupra
de actione empti.Soci in.d.l.demonſtratio falſa, col.iii.&
in cōſ xxxii lib iii.Barbat.in.d.c per tuas col.ii Pariſi in.c.
quia iudicante col fin de præſcriptione , quaſi conſtet tūc
de uoluntate partium, ut ſecundum menſuram detur pre
tium poſtquam de menſura & pretio illius menſuræ men
tio.facta fuit.talis.igitur mens partium etiam in contracti-
bus attendenda erit.l.ſi in uenditione in fine, cum gloſa.ff.
cōia prædiorum.l ii infra quæ res pignorat.obli potius,
cum aliis accumulatis. per Alexandrum conſ.xxxiiii.in fi
ne, lib.ii Iaſonē conſilio octuageſimo quarto, lib.iii.Dec.
conſ.ccli.quingenteſimo quinquageſimoquinto, & ſexcē
teſimo nonageſimo ſeptimo , ſi ergo inueniatur maioris
menſuræ quam dictum fuit.licet in uēditione includatur,
quia intra confines demonſtratos tamen propter rei augu
mentum augebit & pretium ut quod amplius eſt ad cō
pendium uenditoris, non autem emptoris pertineat iuxta 3
text.l.ſi duorum.ff.de actione empt & conſequenter iſto
caſu uenditio facta. Cenſebitur ad menſuram et ſic erimus
in primo caſu quando inchoatum fuit a menſura attente
mente contrahentium vnde nimirum ſi pretiū augeri de
bet propter legem conuentionis labuntur etiam præfati
Moder.dicentes quod ubi taxatiuæ nominata ſunt iuge
ra augeri debeat pretium prout continget augeri menſu
ram, quia ut ſupra dictum fuit non eſt tractandū, hoc ca
ſu de augendo pretio, quia quicquid eſt ſupra menſuram
limitatam uenditoris remanet & in uenditione non inclu
ditur. Ad deciſion.Imol. diſtinguentis contractum lucra
tiuum ab oneroſo reſpon. quod confunditur per diſtin 4
ctionem ſupra relatam quæ cōis eſt nam licet Oldrad.lo
quatur de donatione rationes , tamen ſuæ concidunt etiā
in contractu oneroſo * ut per Pariſium & p̄allega in d.c.
quia iudicante.col.fi.propterea ſcribentes præallegati cō 187
muniter deciſionem illam trahunt ad cōtractuum uendi
tionis, & in tali contractu oneroſo loquuntur.

Ad ultimum quod non interſit pretium dictum ſimul
fuiſſe rei emptæ , aut in ſingulas menſuras . Reſpondetur
quātum ad terminos quæſtio. noſtræ multum intereſſe.
nam primo caſu pretium formatur a menſura, ideo nimi

rum ſi illa maiori reperta augeri debet, & precium. Sed
quando precium ſimul dictum eſt pro re empta, licet in
alia oratione de numero iugerum habita precium formaẽ
a totalitate re, quia integritas rei conſiſtit in ſemetipſa, nõ
in mẽſura ideo nimirum ſi non habetur reſpectus ad mẽ
ſuram, ſed ad rem & ad corpus tantum, ſm Bal. Salice. &
alios in locis ſupra allega. Sed qd ſi fundus uenditus mõ
188 prædicto, ✠ reperiatur minoris menſurę, ex p̃dictis colli
gitur deciſio, quia ubi contractus inchoatus eſt a numero,
uel menſura obligatus eſt, venditor pro numero deficien
tium iugerum, ſecus ubi a corpore, quia ut dictum eſt fal
ſa demonſtratio tunc non uiciat, nec minuit, & ſolum ue-
nit quod eſt intra deſignatos confines, non plus, nec mi-
nus. Et ideo di›it Pau. de ca. in §.› d l. ſi ſeruum. per illum
tex. & in præalleg. §. ſi Titius. ꝙ ſi uẽdidiſti mihi fundum,
in quo di›iſti eſſe centum iugera, ad rationem decem pro
quolibet iugere, ſi ſint tantum. xc. emptor tantum tenetur
ſoluere nouem centum, & ſi totum precium ſoluerit, po-
terit repetere, dicit Pau ad idem text. notab. in l. qui liber-
tatis. in fi. ubi gl. & Salic not ff. de euictio ꝙ ſi facta fuerit
uenditio de tali fundo centum iugerum, puta precio ſcu-
torum mille diminuetur precium pro modo deficientis
menſurę, tanquam habitus fuerit reſpectus ad menſuram
in uenditione in eadem oratione dictam, ſecus ubi facta eſ
ſet uenditio, tanquam de ſpecie, uel certo corpore demon
ſtrato per confines precio ſcutorum mille, puta & poſtea
in alia oratione dictum, quod erat centum iugerum, quia
falſa demonſtratio non uitiat, nec minuit aliud, quando
in ſingula iugera dictum eſſet precium etiã in diuerſa ora-
tione per præall. Et ultra conſuluit etiam Pau de ca in cõſ.
cccl xxvii. in cauſa quę uertitur, in antiquis. ›to neceſſaria
tamen intelligentia, & declaratione prædictorum occur-
189 rit no. dubitatio, ✠ an ſolum locus ſit repetitioni precii ꝓ
modo deficientes menſuræ, & exceptioni non ſoluendi ip
ſum precium, vbi non eſſet ſolutum, aut agi poſſit de eui-
ctione, uel actione ex empto pro menſura deficiẽte, ſi quã
tum pro euictione præſtandum ſit in uenditione, nihil di
ctum fuerit ad ſimplum agitur. l. ſi in uenditiõe. ff. de euic.
alias ad duplum, triplum. uel quadruplum, prout conuẽ-
tum fuerit. l. ſi dictum in princip. illo, eo. titulo. actio autẽ
ex empto ſui natura ad intereſſe datur. d. l ſi in uenditione
in fi Nec obſt quod tex. l qui libertatis. in fine cũ l. ſeq ff.
de euictio. dicatur actionem ex empto competere, non tã
tum ad præcium. Verum etiam ad intereſſe emptoris qa
reſpon. ꝙ licet actio p̃dicta ſui nã ad intereſſe emptoris de
tur. Intentari tamẽ poteſt etiam ad precium per prædicta,
quum intereſſe ſe habeat ad præcium, uelut excedens &
exceſſum, quia intereſſe precium conuentum continet. l. ›.
cum not. ff. de actio. emptio., Et in quantitate conſiſtit, ut
precium, ideo cum illo concurrere poteſt. & excedere, ſe-
cundum Salic. ibi, in. v. q quãuis nõ poſſit duplũ egredi. l.
titius. §. fi. ff. de actio. empr. dixi in. l. viuca infra. de ſen. quæ
pro eo. Pau. de caſt. in §. ſi titius. l. iulia. ff de actio. empt. &
in. § primo. l. ſi ſeruum. eo tit. ad precium pro rata deficiẽ
tis menſuræ agendum eſſe dicit, prout uidetur etiam con
cludere glo. in. d. l. qui libertatis. in fine Sed tex. in. l. ii, & in
l. tenetur ff de actio. empt uolunt ꝙ ubi menſura in uẽdi-
tione dicta non reperitur, uenditor poſſit conueniri actio
ne ex empto, & ſic ad intereſſe, iuxta naturam actionis,
vt di›i tex. in d. § ſi Titius. diſtinguit inter ſcientẽ & igno
rantem, ut contra ſcientem competat actio ex uendi o,
non contra ignorantem uenditorem. Nec obſt. l tenetur,
eod. titu. quæ dicit etiam ignorantem uenditorem ex em-
pto teneri, ſi modus agri minor inuenitatur, quia teneẽ nõ.
de euictione, nec ad intereſſe actione ex empto. Sed bene
ad reſti utionem precii ſuperflui. §. fina. d. l. qui libertatis.
pract. Pap. loco præalleg. dicitur, ꝙ ſiue uenditor fuerit
ſciens, ſiue ignorans tenetur ſemper ad reſtitutio. precii, et
ad intereſſe, quando præcium fuiſſet a menſura formatũ,
ſed iſtud eſt propter temerariã aſſertionem, propter quã
actio ex empto ſui natura conceditur. d. l. Iulia ad fi. princi
pii, cum ibi not per Pau de ca. ſed ubi precium non eẽt a
menſura formatum, ſciens ad itereſſe ignorans ad reſtitu-
tionem precii tantum, ſecundum pract. Papien. Sed quũ
falſa demonſtratio ut dixi, non uitiat, nec minuat, non ui-
detur quod hoc caſu, ubi inchoatum eſt a corpore, ad ali-
quid teneatur ultra in confinibus contenta, niſi quando
poſtmodum in ſingula iugera præcium dictum fuiſſet, ut
per Salic. & Pau. caſtren præalleg. & per ſupra dicta.

Concludendo igitur, ✠ dico quod ſiue quis uendide- 190
rit centum iugera terræ in tali loco, demonſtratis ne confi
nibus, precio ſimul dicto, uel in ſingula iugera, exempli
gratia, iugera centum terræ in tali loco, præcio ſcutorum
mille, uel ad rationem ſcutorum decem pro quolibet iu-
gere, aut fundum intra tales confines, ad prædictam ratio
nem ſcutorũ decem pro quolibet iugere, quem fundũ po
ſtea dixit eſſe iugerum centum, quum tamen eſſent nona
ginta iugera tantum actionem ex empto competere, non
ad intereſſe, ſed ad reſtitutionem precii expoſiti, niſi ſciens
minorem modum, menſuramque agri eſſe ita alienauerit,
propter illius falſam & temerariam aſſertionem. ita cõiter
glo & doc. intellexere iura de hac materia loquentia, ut in
d l. tenetur in princip in. d §. ſi Titius. in. d. l qui libertatis.
in fi. Pau. caſt. pract. Papi. & alii p̃allega. Ad dictam. l. tene-
tur. quæ uidebatur uelle uenditorem ex empto teneri, et
ꝙ ignorauerit minorem agri modum, reſpondet ibi glo.
teneri quidem uenditorem actione ex empto, ad precii re
ſtitutionem, non ad intereſſe, quia ut dixi, ea actio, & ad
intereſſe, & ad præcium datur. Eſto ergo quod uenditor
ignorans fuerit, ęquiſſimum eſt ad precii reſtitutionem il-
lam dari, quum abſonum ſit rei ſubſtantia pro modo de-
ficientis menſuræ emptorem carere, & pro illa uenditorẽ
precium habere, ut in ſimili dicitur in. §. fi. l emptorem. ff.
de actio. emptio. ad intereſſe uero illum teneri ęquum nõ
eſt propter ignorantiam, ſicque ei plus nocet falſa, & te-
meraria aſſertio, quam ſimplex enunciatio menſuræ in
uenditione prolata Quando autem facta fuit uenditio de
fundo aſſignatis confinibus precio ſcutorum mille, puta
quicquid intra deſignatos confines includitur, ſiue multũ,
ſiue modicum ad emptorem ſpectat, etiam quod poſtea
facta fuerit mentio menſuræ, nec quicquam de precio ad-
di, uel diminui debet, licet modus in alia oratione dictus
non reperiatur, quia uenditio cenſetur facta ad corpus,
non ad menſuram. & integritas rei uendite conſiſtit in re
ipſa, non in menſura enunciatiue. in loco demõſtrationis,
ut diximus ſupra prolata. Vltimo & materia prædicta
no. ✠ quod ſi a contrahentibus dictum fuerit fundum mẽ 191
ſurari debere, id fieri debet intra ſexaginta dies. l. quod ſi
nolit in. §. ſi quid ita. ff. de edil. edi alias talis quærela reinte
grandæ menſuræ in triginta annos, uſque fieri poteſt,
quicquid dixerint Imol & Soci. ut per Deci. in conſi. ccc-
xlvii. in princi. & in fin Trigeſimo quarto quæro, ✠ infir- 192
mus medico rem ualentem uiginti uendidit pro quinde-
cim, ita quod pro rei recuperatione, non competit benefi
cium iſtud, an alio remedio ſibi ſuccurratur, Mod. in. d. c.
cum cã. in decimaquinta limitatio. de emptio. & uend. te-
net infirmo ſuccurri officio iudicis, per l medicus. ff de na
tu. & extraord. cognitio. quaſi hoc feciſſe uideatur pro re
cuperanda ſanita. & propter timorem uitæ, quã. l. Barto.
ibi ſingul. dixit. Sed aduerte, quia loquitur, quando me-
dicus malis medicamentis adhibitis periculũ perditionis
uitæ infirmo intulit, ita quod compulit illũ ad uendendũ,
ut liberaretur tunc æquiſſimum eſt illi, qui inuitus rem di
ſtraxit ſuccurri, ut illã recuperet, etiam ſi diſtraxiſſet iuſto
precio, per ea q̃ in ſuperioribus diximus. ſecus vbi infirm⁹
rem medio uendidiſſet interueniente læſione, citra dimi-
diã iuſti precii nullo adhibito metu, quod ꝓbeẽ, ut. l. illa
ſatis innuit, ideo Matt. de affli. in deciſione regni ccxxiii.
dicit, ꝙ non obſtante. d. l medicus ualet ꝓmiſſio per infir
mũ facta medico, uel chyrurgico, & debere obſeruari &
per

per hæredes infirmi, ut ubi per eũ. Trigeſimoquinto q̃ro,
✠ utrum diſpoſitio iſtius. l. locum habeat in quaſi contra-
ctu, qui conſenſu vnius tantum perficitur, ut in aditione
hæreditatis, qui quaſi contractus uoluntate adeuntis tan-
tum perficitur. l. gerit. ff. de acqui hære. §. fi. inſtit. de hære.
qual. & differen Mod. in d. c. cũ cã. in. xvij. limitatio. poſt
Anchar. & Imol. dicunt ceſſare hoc caſu remedium iſtud
quod locum habet in contractu, qui duorum cõſenſu pfi
citur, & nota. reputant, idem uoluit ſimplr Cremẽ. hic in
xxviii. limita. Imputandum eſt. n. illi, qui ſm conſilium &
prouiſionem. l. non confecit inuentariũ. l. fi. §. ſi uero poſt-
quam infra de iu. delib. Quæ quidem cõcluſio uera ẽ. ſed
ad materiam. l. noſtræ ineptæ trahitur, maleque adaptaf,
hæc. n. requirit læſionem ultra dimidiam iuſti precii rei vẽ
ditæ, quod requiſitũ uerificari non poteſt, nec concurrere
in adeunte hæreditatem dãnoſam. ideo &c. faciunt q̃ ſta-
194 tim dicentur in qõ. xxxvii Trigeſimoſexto q̃ro, ✠ quã-
to tpe præſcribatur aduerſus remedium iſtud, reſpon. ſpa
cio xxx. annor. ut ſupra circa fin. ii. q. docuimus. Trigeſi-
195 moſeptimo quæro, ✠ utrum diſpoſitio iſta habeat locũ in
actu liberatorio, quando liberans læditur ultra duplum.
Fabia. in. dicto tracta. de empt. & uend. in. vii. q. colũ. iiii.
poſt Bal. Pau. de ca. & alios, tenet partem negatiuam fauo
re liberationis, arg. l. ſi intra. ff. de pac. ſequitur ſimpliciter
Cremeñ. hic. in xxxii. limitatio. Sed Aret. in d. l. ſi quis cum
alter col. vii. poſt Rom. tenet oppo. reſpon. ad. d. l. ſi intra.
ꝙ apparebat ibi de animo donandi ultra dimidiã. Itẽ qa
ille tex. de parte meminit, de dimidia intelligitur. l. nomina
filiarum in. §. portionis. ff. de uerb. ſignifi. Ergo vltra dimi-
diam non erat deceptio, quid igitur mirum, ſi ceſſat bene
ficium. l. noſtræ; & ſequitur ibi aqueſ in pen. col. Et ꝓ con
firmatione prædictæ opin. Aret. ibidem adducit conſil.
Bart. xc. incipit dilecto. nam quærit, utrum mulier contra
eius renunciationem, quaſi decepta ultra dimidiam iuſti
precii uenire poſſit. Et dicit ꝙ non, quia renunciatio ſim-
plex fuit, non uenditio, nec aliquis cõtractus reſpectiuus,
hoc eſt ꝙ reſpectu alicuius dati, uel recepti, talis remiſſio
fuerit facta, ſed ex mera liberalitate. ſicque dicit Bar. non
habere locum remedium iſtius l. niſi forte proponeretur, ꝙ
intentio remittentis erat modicum remittere, & multum
remiſit ultra dimidiam propoſiti remittentis. Voluni igif
Bar. Roma. Aret. & Aquenſ ꝙ, ubi liberatio fuiſſet reſpe-
ctiua, hoc eſt, contemplatione alicuius dati, uel recepti, &
læſio conſiſtere ultra dimidiã, competeret beneficiũ iſti⁹. l.
Et pariter ubi renũciatio fuiſſet ſimplex, & probaretur re-
mittentem eſſe læſum ultra dimidiam eius, quod remitte-
re intendebat. intellige tamen, prout dixi ſupra in. iii. cõcl.
xiij. q. Trigeſimooctauo quæro, ✠ an diſpoſitio iſta locũ
196 habeat in dona. facta a patre filio in poteſtate exiſtenti pp
benemerita, ita ꝙ donatio non poſſit reſcindi, niſi quãdo
benemerita non ſunt infra eſtimationem dimidii rei dona
tæ Rom. poſt Bald. infra de colla. in. l. ſi dona. tenet ꝙ nõ,
quia precium debetur iuxta æſtimationẽ rei. l. ſi quos in-
fra eo. & tamen eſtimatio ultra precium, dũmõ non exce-
dat dimidiam, non eſt potens reſcindere. Ergo facit quod
tradit Salic. in. l. petens. ſupra de pac. ꝙ uſuras ſtipuler, fa-
ctum ꝓmittens hmõi ſtipulatio uſurarum ualet & hodie,
dũmodo uſuræ non excedant dimidium æſtimationis fa
cti. Sed oppo eſt uerius, quum requiratur ꝙ benemerita
æquiualentia ſint, & correſpondentia eſtimationi rei do-
natæ, hoc eſt. ꝙ filius ſic de parte fuerit benemeritus, ꝙ ſi
extraneus eſſet tantum, meruiſſet. c. relatum. el ſecũdo, in
uerſi. iuxta ſeruitii meritum. de teſta. alias donata exceden
tia meritum non cenſentur aduentitia, nec ſtatur aſſertio-
nis patris de illis benemeritis, tanq̃ ſuſpecte, ut p Alex. Iaſ.
Deci. & alios in d. l. ſi dona. Et quatenus donatio eſt ultra
materia & cauſam, nõ ualet, reuocarique põt. Nõ obſt.
ratio ex. l. nr̃a ſumpta, qa reſpon. hic, ideo iſtud continge
re, qa lex pmittit contrahentibus. ſ. inuicem decipere ultra
dimidiã iuſti precii. non ſic pmittit patri donare filio ultra
ueram meritorum æſtimationem, imo ꝓhibet, ut plene p
ſcriben. in d. l. ſi dona. Ad deciſionem Salic. de uſuris recõ
penſatiuis, reſpõ. ꝙ male dicit Sali. & cõiter dãnatur ut di
xi ſupra in primo not. in prima limitatione. Hodie tamen
✠ notarii in inſtr̃is donationũ cõiter apponunt iuramẽtũ, 197
quo caſu cõualidatur donatio, reuocarique nequit, nec p
donãtem, nec per hęredẽ, ut p Soci in. l. frater a fratre. col.
pe. ff. de cõdi. indeb plenius p Deci. in. d. l. ſi dona. col. vi.
vbi multa cõſilia citat, & plura alia adduci poſſent, ſed nõ
expedit. Trigeſimonono quæro, ✠ utrũ diſpõ. l. nr̃æ, lo- 198
cũ ẽt ſibi uendicet in uenditione rerũ mobiliũ Et licet Pã-
taleon cremẽ. dubitet, remittens ſe ad diſtinctionem Bar.
in fi. cõmẽti, tñ Bar ibi ſolum diſtinguit circa modũ pro-
bandi imobilia & mobilia, nõ circa ptãtẽ reſcindẽdi, ideo
tenendũ ſine dubio eſt habere ſimiliter locũ hoc eſt caſu re
mediũ nr̃æ. l. pp idẽtitatẽ rõnis, vulg. l. a Titio. ff. de uerb.
oblig. Læſio. n. ultra dimidiã eſt illa, pp quam remedium
iſtud introductum fuit, non qualitas rei uenditæ, ut patet
iõ hac. l. & in. c. cũ dilect. & c. cũ cã p̃alle. Et ideo Impera.
hic. in princ. l. dicit rem maioris precii, non dicit imobilẽ,
licet caſus propoſitus, ut ſequentia indicant, fuerit de fun-
do. Impat tñ ut dixi, non ſe fundat in ĩmobilitate, ſed in
læſione ac deceptione. ut ſimiliter facit ſummus pontifex
in capitulis. ſupra all. Quadrageſimo quæro, ✠ ſi uenditæ 199
fuerint plures res, & vna ultra dimidiam iuſti precii conti
gerit læſio, an & quando contractus reſcindi poſſit, Bal.
in. l. cũ quidam in §. p̃terea col. ii infra. de iu. dot. dicit ꝙ
quãuis in eodem inſtrũo contineaf plures res, ſi tñ hñt p̃cia
diſtincta q̃libet res per ſe cenſetur uendita, & plures intellĩ
guntur eſſe contractus, ideo ſi pro vna re tantum ſit ſolu
ta gabella ualet, operaturque eatenus, quaten⁹ eſt ſolutũ,
ne res illa in cõmiſſum incidat, & ſi in vna re tantum dece
ptus ſit emptor, aut uenditor ultra dimidiam iuſti precii
locum habebit prouiſio iſtius l. quo ad rem illam tñtum,
nec ſit cõmixtio, ita ut vna per alterã reſtitueref ob diuer-
ſitatem rerum, & contractuũ pluralitatẽ, ſecus qñ preciũ
eſſet vnicũ. Et vnus contractus licet res diuerſæ, ſm Bald.
ſed qñ ꝓ oibus rebus vnicũ eſt p̃cium, iſto caſu vr̃ impoſ
ſibilis conſideratio talis læſionis vltra dimidiam reſpectu
vnius rei tñ, ſed oẽs res ſimul. & illarũ æſtimatio conſide
rari debeant, quũ ſit vna uenditio, & vnicũ precium ſcin-
di non debet, nec diuerſo iure cenſeri, argumẽ. l. cum qui
ædes ff uſucap. cũ adductis p Pariſiũ ad iſtud ꝓpoſitum,
in cõſ. lxiiij. col. iiij. lib. j. Quadrageſimo primo, quæro, ✠ 200
an iſtud remedium locum habeat in ceſſione & uenditio-
ne actionũ, & iurium incorporalium. vr̃ ꝙ non quia cũ
difficultate poteſt in eis liquidari iuſtũ & cõe preciũ, ideo
cõuentum debet cẽſeri iuſtum. Bal. in. l. per diuerſas. col. ii.
in. iiij. q. ſupra mã. Fabia. in ſupra allega. q. col. vii & Cre-
menſ. hic, in. xxxvi limitati. oppoſitũ arbitrantur, data ꝓ-
batione ueri & iuſti precii. Sed hæc qõ nõ hẽt dubiũ, nã
actio. æſtimatur quanti cõiter uendi põt. ſi ſit uenalis ex-
poſita, ut per Bal. in d. l. per diuerſas. in j. q. Quare ẽ nõ ha
bebit locũ ꝓuiſio iſtius. l. ſi ultra dimidiã iuſti precii eius,
quod fuiſſet inuentum cõiter læſio reperiaf, faciunt quæ
de uẽd ſpẽi diximus ſupra in. xxx. q. Minus tñ ſp æſtimã-
da eſt actio ad rem, quam res ipſa penes aliquẽ exiſtens. l.
minus eſt actionem. ff. de regul. iu. dixi in. l. qui actionẽ. ad
fin illo. eo. tit. Facit & tex. hic. in re principi. de re loquens,
eius appellatione cõtinentur in ea & actiones. l. rei appel.
ff de uerb. ſigni. l. j. ubi oẽs not. ff. ſi cer. pet. nec Bal. & Fa-
biã. ſi bene videantur, dicũt oppo. & Bal. in aliis terminis
loquitur, ut ex uerbis ipſius apparet. Quadrageſimoſecũ
do quæro, ✠ ſi emerim fruct⁹ alicuius fundi ignorãs illos
pridie, puta ꝓ maiori parte tẽpeſtatis, ui cõſumptos, an 201
cõpetat iſtud remediũ, aliud ue? Videtur qd debeat pati
iſtud remediũ lata læſione ultra dimidiã precii, uel ſaltem
minui debeat p̃ciũ, argumento. l. offici ff. de cõtrahẽ. emp.
Vel melius, qa ſi id ſciuiſſem, nõ emiſſem, ideo Bal. & Sa
li in. l. ii. ſupra de contrahẽ. empt. dicunt contractũ nõ tene

rt, per.l.arboribus cū.l.domū.ff eo. tit & qa erratū eſt in
corpore ipſorum fructuū, unde deficit res ſubſtālis ipſius
contractus Et ēt quia caſus contractus, p̄ceſſit ideo Peri-
culum totius contractus eſt uenditoris l. in uenditionibus
202 illo eo.tit. Quadrageſimotertio quæro, * utrum iſtud re-
mediū uendicet & ſibi locū in contractu emphit. Doc. in
hoc articulo fuere multum contrarii, ut hic p Bal. in. iii. q.
Sali col. iii. & Pau. de ca. iiii. Iaſ. & alios in locis infra alleg.
Bald. Salic. & Paul. concludunt cōtra Spe. q locū habeat
ēt in cōtractu emph. q ſimilis eſt locationi. & eadē aeqtate
regulatur §. adeo. inſtit de loca. ſequit Fabia. in tracta. de
emp. & uen in. viii. q. princip. col. v. allegans Spec. idē te-
nentem Hunc artic latius reaſſumpſit Iaſ. in. l. col. xix. in-
fra de iu. emph. & poſt Spec. & Bal. ſibiipſis contrarios in
locis per eum citatis. oppo. cōcludit, eo quia emphiteo-
ta ad ſolu canonis perpetuo ſe obligat, & q p maiori par
se res periret. d. l. i. in fi Et ibi not. Iaſ. in. vi. not & in. iiij q.
ac in pē. & ulti char. Anch. in conſ. cclxix. incip in. q ad fi.
Prepoſ. in tit. de alien. feu. pater. in prin. in. ii. col. & Aqueſ.
in. l interdum in §. quod ex naufragio. ff de acqui. poſſeſ.
Propterea res pōt in emphiteoſim dari citra dimidiā iuſti
p̄cii Nec ob id arguatur læſio enormis, reſpectu p̄dicto,
ſm Iaſ. res. n. vult dicere tāto minus ualere cenſeī pp onus
annexū iuxta tex. not. in. c cū loā. de fide inſtru. not. Bar. in
l. precia rerum in. §.) ff. ad. l falcid. & Soci in conſ xv col.
fi lib.). & dixi plenius in rep. l. ij ſ de pac. iter emp. & uēd.
de re affecta pacto de retrouendendo, q cenſetur minoris
ualoris, & æſtimationis pp ipſum onus de retrouēdendo
annexū. Limitat concluſionē ſuā Iaſ. qñ quis ignorans rei
ualorem, rem in emphiteoſim p minimo cōcederet, ut ibi
per eū reſpō. ad arg. de loca. q eſt diuerſa rō inter ipſos ca
ſus, ut ex p̄dictis apparet. & Iaſ ſequiī ſimp. r Aqueſ in
d. l ſi quis cum alter. col. fi. & Brun. in trac de augmento,
fol xvi. in iij. limita. xviii. concl. Præſertim, qa de nā em-
phiteoſis eſt, ut detur p modico, & ad meliorandū. d. l i.
& auctent. qui rem, cū ibi not. ſupra de ſac. ſan eccle. Ideo
dicit, non poſſe allegari læſionē iniquæ penſionis, uel iniu
ſti precii Et ſic cōcludunt Iaſ. Aqueſ & Brun. poſt Specu.
& Bal. per eos alleg. q iſta lex non uendicet ſibi locū in cō
tractu emphiteotico ppter diuerſitatē rationis exiſtentis
inter prædicta contractus, ut ex ſupra ſcriptis apparet Mi
ror q Iaſ & p̄ſati Mod. nō retulerit Bart ueronen. in trac.
de ſimul contrac col. iiij. & ſeq. ubi latius examinauit art.
referendo opini. ſcribentium poſtmodū fœdere diſtinctio-
nis, poſt Anton. de but & Imol. concordantem opiones
hoc pacto ut habetur reſpectus ad ualorē rei in emphiteo-
ſim datæ. Et trō hēt locum remediū iſtud, qa huiuſcemodi
contractus emphi non fit ſuper directo dominio, quod
remanet penes dominū, ſed ſuper utili. aut habetur reſpe-
ctus ad cōem ualorem & æſtimationē iuris emphiteotici,
& tunc habebit locum puiſio. l. nr̄æ, & cū hac diſtinctiōe
tranſit hic ſimplr Pantal cremeñ. in octaua ampliat. & An
to. burg. in d. c. cum cā. col. v. ſubiungens poſt Im. ol. q ſi
ſoluatur certum p̄cium, ſeu certū impendatur ſeruitiū ſin-
gulis annis p re emphiteotica, poterit p obtinenda releſ-
ſione conſiderari eadē rō q̄ attenditur in aliis contractib⁹,
quia conſiderato q plus potuiſſet reperiri, uel alia ſeruitia,
quorū æſtimatio exceſſiſſet æſtimationē ſeruitii per dictū
emphiteotam, p̄ſtandi ultra dimidiā iuſtæ æſtimationis,
per eandem rōnē & regulā debebit locū habere diſpō iſti'
legis, & ſic p̄ſati ſcriben. concludunt remediū iſtud pariter
locū habeā in cōtrac. emph. put cōcludebāt Bal. Sali Pau.
caſtrē. & Fabia. ſupra in princip relati, & conſequenter
oppo. eius quod Iaſ. & alij ſupra alleg. In tanta uarietate,
p concordia opin. ac uera intelligentia artic. nōnullos ca-
ſus ſeparatim conſiderandos eē arbitror Primus eſt reſpe
ctu directi dominii & æſtimationis ipſius dominij, & iſto
caſu non habet locū prouiſio noſtrę. l. ut dixit Cepol. &
ſequaces ſupra relati. nec iſtud (ut ſic dicā) vnq̄ dubiū ha-
buit, quia dominium directum non fuit uendiū, nec trāſ-
laturn, ſed penes concedētē remāſit, p̄alleg. l. i. de iu emphi.
Notat Aret. in. d. §. adeo. col. i ideo læſio reſpectu abdica-
tionis & alienationis illius conſiderari nō pōt, & p uerita
te Spe. Bal. & alij, de hac. q. ambigentes, non loquunī de
directo dominio, ſed de utili, Ideo iſte caſus, tanq̄ clariſſi-
mus hñdus fuit. Secūdus caſus eſt reſpectus utilis domi-
nij in emphiteota ſoluente magnā penſionē in recōpenſa-
tionē fructuū ex re emphiteotica pcipiēdorū. ✠ Et ſic ſibi 203
penſio fructibus correſpondet, & tunc contractus ſilis eſt
locationi, eadē æquitate regulatur. §. adeo ſupra alleg. Im
mo potius locatio dici ur, q̄ emphiteoſis, per id quod ele
ganter in ſimili dixit Bal. in c. ſi cautio. in fi de fide inſtru.
de feudo conceſſo p magno cenſu annuo, q potius loca
tionis q̄ feudi naturā habet. Et quia magis pacta in cōtra-
ctu appoſita, q̄ uerba, ſeu noīa attendi debent l. inſulā. ff.
de p̄lcr. uerb. Bar. in l. cotem ferro §. fi. ff. de publica. Et in
terminis, q talis contractus potius loca, q̄ emphiteoſim
reſpiciat eaque. l. Iudicandus ſit, concludunt cōiter ſcribē.
ut per Iacob. in conſi. xiij. col. fi. lib. ij Deci in auctē. q rem.
in prin ſupra de ſac ſanc eccle. Corſ. in ſingul. in uerbo lo-
catio. Parpal. in repe. l placet col. xxi. con. de ſac ſan eccle.
Curt. in trac. feud. fol vi. in ſe primo reqſito. Brunū aſten.
in trac. exclud fœmi ſtā agna. fol xl. col. ij. Moder. repe. le.
gallus in. § qdā recte. col pe ff. de lib. & poſthu. et Aqueſ.
in l. interdum in §. qd ex naufragio. ff. de acquirē poſſeſ.
Iſto caſu pcedat opi Specu. Bal. Sali. Pau. Abb Imol &
Moder. in d. c. cū cā ut in ea locū habeat diſpō iſtius. l. qa
quum aſſimiliter contractui locationis, eadēque equitate
reguletur, imo magis reſpiciat loca q̄ emphiteoſim, non
eſt dare bonā rōnem, cur in tali cōtractu non uendicet ſibi
locū pariter. l. noſtra, & in ſecreto conſcientiæ Spec. Bal.
& Alii. in locis p̄alleg tenentes hanc opi loquuntur, quan
do penſio eſt magna, & correſpōdet fructibus, alias non
aſſimilaretur locationi, ut in eorum argumento p̄ſati dñi.
Non obſt. q emphiteota ad pēſionē perpetuo teneatur,
etiam q res p maiori parte pereat, ideo argui non debeat
enormis læſio, licet res in emphi data fuerit citra dimidiā
iuſti precii, ut dicebant ſcriben. ſupra in prin. q. alleg. quia
reſpon. aliter conſiderari læſionē ultra dimidiam iſto caſu.
Nā inſpicitur et cōſideratur, q in eo contractu plus cōiter
reperiri potuiſſet, uel alia ſimilia ſeruitia quorū æſtimatio
exceſſiſſet æſtimationem penſionis p emphiteotā p̄ſtāde
ultra dimidiā, ſm declarationem Imol in c. ad noſtrā de
emp. & uend & Anto. burgo. in. d. c. cū cā col. v. Faciunt
q̄ dixi in. q. li. circa ceſſionem actionum & ſm hāc conſi
derationē patet ſol. ad rōnem Iaſ. qa termini ſunt diuerſi.
V el aliter & melius reſpon. * q ex quo talis cōtractus, ut
dixi, magis accedit ad naturā locatiōis q̄ emphi. pempta 204
re pro parte nō tenebitur emphiteota ad integrā pēſionē,
ſicuti nec conductor, quicquid dixerit Sali. ut p Iaſ in d. l.
i col. v licet nō audeat firmare pp auctoritatē Sali. Sed nō
eſt dubitandum p prædicta et eſt ualde not p limita. d. l. i.
ad fi. Tertius caſus, qñ penſio p̄ſtanda p emphit. ē modi-
ca, ✠ & magis ſoluitur in recognitionē directi dominii q̄
in recōpenſationē fructuū percipiēdorū, ut poſt Bart. bal. 205
& alios, tradit Iaſ in. d. l. i col. iiij Et tunc non habet locum
prouiſio. l. nr̄æ, ſm Moder. in. d c cū cā col. v. & ita pce-
dat opi. Iaſ. & aliorum, de quibus ſupra p rōnes Nec mi-
rū, quia tunc contractus nō eſt ſimilis locationi ſed diuer-
ſus ab eo emphiteoticus ſ. ſeu meliorationis latinæ. vt per
Deci in. d. aucten. qui rem. col j. & alios p̄alleg. Ideo mini-
rum ſi iſtud remediū locum non habet, qa ex ſepatis ma
le infertur. Item probatur arguendo ab abſurdo euitādo,
iuxta l nā, abſur ff de boniſ. lib. et c. cū inter de excep. Cur
enim dubiū, q pēſio modica, q̄ p re emphiteotica cōiter
impenditur, eſt citra dimidiā iuſti precii & æſtimationis,
ſiue loquamur de fructibus ex re emphiteotica pcipiēdis,
ſiue loquamur de eo, quod ex tali emphiteoſi uerſiſſi inue
niretur? Tū quia iſto caſu cōtractus nō reſpicit locationē,
ſed habet diuerſam naturā, quū teneatur emphi. ad pēſio-
nē,

nē, etiā re ꝓ parte pempta, quod non eſt in cōtractu conduct. & loca. & ꝓpterea ſolet cōcedi ꝓ modica penſione.
Itē q̄a pēſio, uł ſeruitia pſtant ſolū in recognitionē directi dñij, nō reſpectu æſtimationis fructuū, uel redituū, ideo
licet penſio ſit modica hoc non pōt conſiderari ad arguēdum læſionem contractus, quū non eſſet recognitio directi dominii ob quā fuit cōceſſa, non aūt propter pēſionē.
Quartus & ultimus caſus eſt, quando conceſſio in emphiteoſim fieret ꝓ modico ab ignorante ualorē & æſtimationē rei, tūc haberet locū remediū iſtud. Ita poſt Bal. Iaſ. in d. l. i. col. xix. infra de iu. emphi. cōprobari pōt, per ea quæ Bar. dicit ō ad fi. q. illius clauſulæ, & ſi q̄d plus ualet &c.
Sed quum iſto caſu contractus talis non accedat naturæ locationis, ſed dicta modica penſio pſtetur in recognitionem domini, ut diximus nec termini uidētur habiles, nec uerba conuenire, ideo nec l. diſpō. Quia tamē concedens læſus enormiter reperitur, cōpeteret remedium ſaltē utile. d. l. ſi quis cū aliter. de quo. ō late diximus Faciunt & quę in ſeq. qō dicentur. Et quæ dicta ſunt in contractu emphi-
206 teotico, ✠ ꝓcedunt etiā in contractu liuerario, ſeu liuelli, quod quidem liuellum ab emphiteoſi parū differt, ſecundum doc. in locis pālleg. de quo tamen uide Præpoſ. mediolañ. in tit. de alie. feu. pat. i prin. in ii. col. Petr. de ancha. in cōſ. cclxi. in quæſt. ad ti. Pariſium in cōſ. xxvii lib. ii. &
207 Ruin. conſ. lvii lib. v. Quadrageſimoquarto quæro, ✠ an lex nr̄a locū habeat in cōtractu feudali, quicquid dicat hic Pau. de ca. in pen. col. Bal. & Sal. col. iii. & iii. poſt Spec. et antiquos. concludunt ꝙ non, ut per eos. Sed ut clarius res intelligantur, ſciendum eſt, ꝙ licet feudum ſit contractus ſtricti iuris, vt plenē p Cur. in trac. feu. in prima parte, col. pen. Aquenſ. in ſpecie feud. ſub rub. de diffe. & inuen. col. fin. Etſi non uideatur in eo habere locū remediū iſtius. l. q̄ ut dictum eſt. ō non habet locum in contractibus ſtricti iuris tamen feudorum plures ſunt diuiſiones & ſpecies, ut in plu. feud. oēs tradūt, & Iacobus de S. Geor. in trac. ſu. in uerbo in feudū p totū in feudo ꝓprio & libero, poſtq̄
208 ibi nihil pecuniarii precii pſtatur non conueniunt uerba. l. noſtræ, nec mens nec diſpō q lē quia ut Spec. Bald. Sal. & alii dicunt, feudum magis gratia & amore, q̄ p̄cio daē. c. j. de feud. dato in uicem. l. commi. & eſt numeratio q̄dam inæſtimabilis fidei, quum teneatur uaſallus ſalutē dñi tueri ac defendere, ideo dñs non pōt ſe læſum pēndere, quia conceſſio nō pōt excedere ſeruitia inæſtimabilis, ſm Bal. & Sal. pālleg. Roma. & alios in d. l. ſi quis cū aliter. Barb. in c. ad noſtram. de rebus eccleſ. non alien. & Moder. in d. c. cum cauſa. col. v. niſi feudum eſſet conceſſum mediante pecunia, ſm Roma. & Barb. p̄ ille facit quia non eſt tunc ꝓprie feudum, nec tradit ſub diffe. feu. quū non ſit gratuitū. ſed potius mercenariū, ut p Aquenſ. loco pālle. col. iiij. Curt. in trac. feud. fol. vi in. vii. reg̃ itio. Et idē dici pōt, qñ feudū concederetur ꝓ annuo cenſu aut ſeruitiis realibus, quū ſit tunc potius contractus emphiteoticus, ſeu locationis q̄ feudum, ut per Iacob. Aquenſ. & Curt. in locis pāll. Ideo p iſtud remediū ſuccurret læſo, ue diximus in p̄cedēti quæſt. traduntque Imol. & alii in. d. c. ad noſtra. & Moder. in. d. c. cū cā. col. v. Succurreret ſimiliter p hoc remediū domino læſo in cōceſsione ꝓprii feudi, qñ credidiſſet infeudare rem ualētem decē, quæ ualebat ultra uiginti, ut in donatore dixit Bart. ō in. q. de clauſula., & ſi quid plus ualet &c. & retuli in. iii q. in. iiij. caſu. Sed utrū in p̄dictis caſibus, p iſtud remediū ſuccurrat vaſallo. Pantal. cremen. hic in ſeptia ampliat. credit ꝙ nō quia uaſallo pōt alio mō ſuccurſum eſſe, ut uidelicet relinquat feu. domino. ✠ De q̄
209 quō ꝓcedat uide Fel. in c. quæ in eccleſiarū. fol. pe. de conſtitu. Curt. in trac. feu. in quarta parte qō. xxxi ubi ponūt regulā, & plures limita. Sed in caſu p̄dicto dicendū eſt ſuccurri vaſallo ſicut ſuccurritur dominio. quia militāt eædē rōnes. Itē quia d is & uaſallus nō iudicāt ad imparia §. dominus. in tit. de for. fidel. late Iaco. loco, in uerbo, qui q̄dē inueſtiri. col. iiij. Prepoſ. in tit. de allod. in §. ſi uero. in uſi. feudo. & Matthe. de afflic. in deciſio. regni. cclxv Quadrageſimoquinto quæro, ✠ an excluſus a facultate rē diſtra- 210
ctam redimendi ac recatandi lapſu tpis in cōuentione pręfixi ſit pariter excluſus a beneficio iſtius. l. Videbatur prima facie ꝙ ſic, quaſi permittendo labi tp̄s redimendi uideat huic renunciare Cōtrarium uerius eſt, quia lapſu dicti tēporis remiſit quis ius, quod ex pacto ſibi cōpetebat, non beneficium per. l. hanc conceſſum. Item recuperandi rem prædictā duo ſunt iura, ex pacto & ex diſpōne legis nr̄æ. Licet igitur tacendo uideatur vni primo, uidelicet renunciare, non tñ renunciat alteri, arg. l. ſi domus. ff. de ſeruit. vrba prædior. & ita cōiter tenet ſcriben. Bald. hic, q. viij. Pau. de ca. col. ij. Barb. in trad. noſtrā. in fi. de empt. & vēd. Moder. in d. c. cū cā col. vi. Faciunt q̄ dixi. ō. in. xiii. q. & in d. l. ii j. de pac. inter emp. & uen. q. xxiiii. Sane tñ intelligendo, niſi quis excluſus eſſet a facultate redimendi p lapſum xxx. annorum, per ea quæ ſupra diximus maxime iii. j. q. & etiā alibi ſæpe. Quadrageſimoſexto quæro ✠ venditor 211
cui ex pacto ius dignoris diſtrahendi fuit, minus dimidia iuſti p̄cii uēdidit, an cōtra emptorē poſsit debitor p̄ntis. l. remedium intentare. Dic ꝙ non, p̄terq̄ ſi emptor doli, uł fraudis particeps fuiſſet. l. patet. ꝙ & ſi j. ſi uēd. pign. aga. l. ſi ceſſante cū gl. j. de diſt. pig. Sal. in locis pāll. & Bal. in. d. l. iiij. ſeu pe. Mode. de Fano. in trac. de pigno. parte. 6. in primo mēbro, col. vi. in uerſi ſi autē dolus. Et ita plene diſputādo determinauit Signorol. in conſ. 138. creditor licet nō adducatur p præfatos, faciūt q̄ ō diximus de ſingulari ſucceſſore, q̄ couenīri nō pōt remedio nr̄æ legis. Et vr̄ mirū, ꝙ dñs pignoris in dāno remaneat creditore cui uiliori p̄cio pignus uēdidit, non exiſtente fortaſsis ſoluēdo. Sed id eſt, q̄a imputandū ei eſt qui pignus ea. l. tradidit, ſiue in ꝓcuratore gñaliter cōſtituto ad uendendū, q̄ minoris rē uēdidit, citra tñ dimidiā iuſti p̄cii & non eſt ſoluēdo, ut ſecurus ſit emptor mādāte, remanſit in dāno, ut cōtra Aret. tradit Aquenſ. in. d. l. ſi qs cū aliter. col. fi. Sed cōtra creditorē fraudulenter uel per gratiam uiliori p̄cio pignus diſtrahentē datur actio, & eo nō exiſtēte ſoluēdo cōtra emptores fraudis participes tñ iur. bus ō alleg. Qñ vō emptores fraudis participes fuiſſent, & contra eos ageret, & uellent p̄ciū ſupplere, nō audirentur pp dictā eorū fraudē, ut p gl. Bal. & Sal. in d. l. pe. j. ſi. uēd. pig. agaē Poſt diſcuſſas qōnes cōcernētes theoricā ✠ ſpeculationē & intel. in iſti . l. 212
& materiæ, ſupereſt ut cū Bart. deſcēdamus ad prac. quia ut in princ. l. dixi magna cōſiſtit utilitas. Ordine igiē ceptorē Deo fauente ad vmbilicū pducemus reliqua dicta Bar. in hāc parte examinātes. Quæro ō 47 loco, ✠ cū ipſo Bar. 213
in pen. col. quō formari debeat libellus, & petitio in mā iſtius. l. Circa quā q diligēter eſt aduertēdū, quū circa cōceptionē libelli magnū immineāt periculū, & quaſi tota viē iudicii in eo bene cōcipiendo nō ſiſtat. Ideoque incōſiderate & uelociter poſtq̄ eſt factus non d tradi & expediri, ſed manibus diu adhuc uerſari, cōſiderarique, an recte cōceptus fuerit ut p Soci. in rubr. extra de lib. oblat. col. i. Eſt igiē libellus legiſtarū ſylls. q̄ bonus nō eſt, niſi id cōprehēdat, ex quo de neceſsitate ſequiē intētio petentis, ſm Old. in cōſ. cviii. ad ñ. & Bart. in l. ſi. prius. col. viii de no. oper. nun. ubi dicit ꝙ quēadmodū apud logicos in quolibet argumēto formali tria requiruntē maior ꝓpō, minor ſiue aſſumptum, item concluſio argumenti, ita apud legiſtas in quolibet libello p̄dicta tria conſiderāda ſunt, narratio facti, cauſæ ꝓpō quod mediū concludendi dicimus & cōcluſio propterea Bar. hic, ea utitur ponere, q̄bus ꝓbatis, ſecundum intentionem petitoris ferēda ſit ſnia, & diuidit libellum in duas partes, in narrationem & concluſionem, enumerans primo quatuor in narratione ponēda, ut poſſit obtineri in remedio iſtius l. primum eſt rem tantum ualuiſſe tempore uenditionis. nam ad illud tempus referēda ſunt petitio articuli, & probationes alias libellus nō cōcluderet, & eſſet ineptus, tanquā non formatus ſecūdū diſpoſitionem legis, ut. ff. ſi. mēſ. fal. mo. dix. l. i. §. i & ſentētia ſit

per ſtilo prolata non valeret, ita cõiter concludunt ſcribẽ-
per hunc text. & .l ſi uoluntate. ad ſi. in uerbo uenditionis
tempore infra eo.& .c cũ dilecti.& .c cũ cã. pᵃlleg & .c. ad
aures de reb. eccleſ. non alien. & c. in ciuitate. de uſur. ubi
Abb. in ſecũdo nota ponit vnã nota. limitationẽ, de qua
etiã per Moder. in d.c cũ dilecti. col. xi. Probaẽ etiã dicta
concluſ. in §. ſi l ſancimus infra de dona. Et eſt cõis appro
bata, ut hic per Bar & Bal in q. xv. & in ulti. colũ. Salice.
q. xix. Pau. de caſt. col. i. & in. l. ad reſcindendũ infra eo. Iaſ.
conſ. liii. col. pe. lib. i. ubi cõſuluit ꝙ ad hoc, vt eccleſia, tãq̃
læſa ex contractu celebrato poſsit in integrũ reſtitui, inſpi
cienda eſt æſtimatio rei habito reſpectu ad tẽpus celebrati
contractus, non ante, uel poſt, & pariter probatio referen
214 da eſt ad tempus contractus. Hunc ✠ Brun aſtẽ. notãter
in trac. de aug fol xvi. in tertia limit. xiiii. concluſ. dicit, ꝙ
eccleſia conceſſerat q̃dã nemora in emphiteoſim ꝓ ſictu
ducatorum decem annis ſingulis ſoluendorum, & tradi-
tione certi nemoris, pro uſu eccleſiæ, quærebat ſucceſſor
prioris prędictæ eccleſiæ, qui conceſſionem fecerat illã in-
fringere, allegando læſionẽ eccleſiæ, quũ prædia lõge ma-
ioris redditus eſſent, dicit ꝙ non poterat, quia tẽpore con
ceſsionis nemora non erant magni ualoris, aut æſtimatio-
nis, ſed poſtea quia ad culturã reducta ſic. Ideo quia illud
tẽpus factæ conceſsionis attendi debet, non quod ſucceſſit
eccleſiã, non poſſe ut læſam dictã conceſsionẽ infringere,
nec improbare. l. ſi. infra de aliu. & palu non intelligitur. §.
diui ff de iure fiſ. l. i cũ not. J. de iure emph. id quod optime
cõprobatur per pᵃlleg. ꝙ ad ꝓbandum æſtimationẽ rei,
& lęſionẽ attendi debeat, & inſpici tempus contractus, &
cõceſsionis. Et in terminis cõceſsionis eccleſiaſticæ, de qua
ſupra conſuluit Pariſ. in conſi. cxxviii col. pe et ſi. lib. i. & in
215 cõſ. xvi. col. xvi. & . xvii. li. ii ✱ Facit ẽt pulchrũ dictũ Sali.
circa fin. l. ultimæ infra de admi niſtra. tuto ꝙ tutor in ſuis
rõnibus debet apponere tempus uenditionis, alias inſpiciẽ
dum erit, quo menſe, uel anno illo res plurimum ualuit in
dãnum, & pᵉiudicium ipſius tutoris accedant, quæ conge
rit Deci. in. l. non hoc. col ii infra vnde legi accumulans ali
quos caſus ubi corruit ꝓbatio rõne tp̃is limitati nõ ꝓbati.
Faciunt quæ diximus. ſ. in. q xxvii. & . xxix. Ad oppo. ui
detur doctrina Bar. infra in ſi. legis. & in. l. pᵉcia rerũ. ff. ad
216 l. falcid. ✱ dum concludit, ꝙ ad ꝓbandũ æſtimationẽ rei
teſtes non debent ſe reſtringere ad tp̃s contractus, ſed di-
cere anteq̃ & poſt, per aliquot mẽſes, uel conueniens tp̃s,
ſm̃ qualitatem rei æſtimatæ, per tex. d. l. pᵉcia. Ergo nõ ſuf
ficit libellum articulos, & probationes referri ac adaptari
ad tp̃s uenditio. & contractus. Quã quidẽ doctrinã Bar.
ſequitur Aret. in c. cum cã. in princ de teſti. Anto. burg. in
d. c. cum dilecti col. xi. Et conſequẽter non ſufficeret narra
re tp̃s contractus, & de illo articulare & probare, immo ſi
in petitione fieret ſolum mentio de æſtimatione tp̃is con-
tractus, & in articulis ac capitulis non eſſet ampliata mate
ria licet teſtes deponerent de anteriori & poſteriori tẽpo-
re, tanq̃ extra articulum, & non iurati deponentes nõ ꝓ-
217 barent, ✠ ut p Bar. & alios plene, in. l. ſi duo patroni. in. §.
idem iul. ff. de iu iuran. Bald conſ. cxxiii. lib. ii. Fel. & alios
in c de teſtibus, & in. c per tuas. de teſtibus. niſi ſuper arti-
culis & tota cã iuraſſent, ſecũdum pᵃllegatos, & ita ſolent
boni aduocati in pᵈdicta obſeruari facere. Saluis dicendis
infra in diſcuſsione illius doctrinæ Bart. de ꝓbõne ęſtima
tionis rei facienda per teſtes ꝓ nunc ad ſolu. factæ oppõ-
218 nis dico ꝙ ſatis eſſe in ꝓbõne fundi & rei mobilis dedu-
cere de tempore celebrati contractus, per iura pᵃllega. &
cõem ſcribẽ. doctrinas, de quibus. ſ. in terminis id uolen-
tia & dicentia, neque aliud exigũt tp̃s, ideo dixit Tau caſ.
ſupra relatus, ꝙ inſpicitur tempus cõtractus uenditionis,
non anterius, nec poſterius. Non obſt. d l. pᵉcia ſert. n ſecũ
ſolu. quum loquatur de æſtimatione olei. & rerum mobi
lium, quarũ æſtimatio ꝓpter varia accidentia, etiam ex
momẽtis tẽporũ de facili alteratur & mutatur, ideo debet
deduci, articulari, & probari ẽt de anteriori, & poſteriori
tpe, quia ex momẽto tẽporũ æſtimari non debẽt, ut ingẽ
ibi iuriſcõl. ante factũ tamẽ non eſſe abſonũ, nec inutile, ꝙ
libellus & narratio nõ reſtringereẽ ad tp̃s ĩniti cõtractus,
verum diceretur anteq̃ & poſt. per plura tp̃a & ſuper his
fierent ꝓbões. Ex pᵈdictis ✠ infertur ad deciſionem qõnis 219
q̃ alias erat inter quãdam cõitatẽ, & ipſius illuſtriſsimum
principem ſuper quibuſdã molendinis albergãtis, ſeu in
emphiteoſim ipſi cõi cõceſsis per pᵈdeceſſores ipſius princi
pis pro annuo cenſu ſcutorũ. 200 uel circa, quæ poſtea tẽ
pore controuerſiæ erant annui redditus ſcutorum trium
millium, princeps tanq̃ læſus uolebat contractum reſcin-
dere, & molendina a cõitate auferre. utrum poſſet ꝓ par-
te principis allegabatur maxima læſio longe vltra dimi-
diam, & æquitas ſuadens tãtam iniquitatẽ corrigi, emen-
dariq̃ debere. Pro parte uero cõitas negabatur læſio aliq̃,
quum ad eam conſiderandã inſpici debeat tp̃s cõtractus,
& conceſsionis in emphiteoſim, quo tpe molẽdina non
erãt talis, nec tãti redditus, ſed auctus redditus, & effecta
tanti emolumenti pp melioramẽta inde, per cõitatẽ facta,
& ꝓ ſucceſsionẽ temporũ, quo caſu contractus non eſt reſci
220 ſibilis per pᵈdicta. Secũdum requiſitũ. ✱ ꝙ actor narret ſe
læſum, & deceptũ, uel errore ductũ minoris, aut uili pᵉcio
uendidiſſe, ꝓbatur per text. in. l. i. J. ſi maior fac alien. rat.
habue. ibi, eamq̃ uenditionem deceptã ratã habuiſſe &c.
& l. iii. ſupra cõmu. utriuſq̃ iud ibi preperam factis diui-
ſionibus, cũ gl iii. & plene accumulatis ad illũ tex. p Deci.
in conſ. ccvi. & cccccxxv. Scienti n. verum valorẽ & æſti
mationẽ rei non competit remedium iſtud, ſed ignoranti
& decepto, ut dixi ſupra in. xiii q & cũ Barto. in hoc requi
to tranſeunt cõiter doc. ut hic per Salt. q. xix. Pau. de caſt.
col ii & Aret. in. §. ſi quis agens. col. iiii. iſtit de act. Sed nõ
impertinenter dubitatur, ✠ qũo & qualiter ꝓbetur talis 221
error. Bar. ſupra in princ. l mouit. q. ſed nõ ſoluit. Sali. hic,
in ulti. col. poſt antiquos dicit pᵉſumi ignorantia pp enor-
mẽ læſionem per regulã. l quum de indebito. de proba. q̃
præſumptio tanq̃ fortior ſupat illã pᵉſumptionẽ. l. qſquis. J.
eo. per. l. diuus. ff. de integ reſtitu. ut latius dixi ſupra i. xiii.
q. Probabitur igitur pᵈdictũ requiſitum iuris pᵉſumptione,
licet aliter non iuſtificetur, ut pᵉtati uolunt. q̃uis ignorantia
in caſu pᵈdicto pᵉſumatur, & ſufficiat ✱ libellum pᵉſumpti- 222
ue concludere. § lucius. l. oẽs ff. de his quæ in fraud. cred.
cũ aliis, de quibus per Rotã in deciſio. cccxxv. ſi in lib. in
nouis & Feli. limitãtem in c. nouit. col fina. de iudi. Ita ꝙ
non uidebatur neceſſaria narratio, & deductio, de qua ſu
pra Quia tamen præſumptio talis ignorãtiæ oritur ex fa-
cto agentis, quum uendendo non pᵉſumatur uoluiſſe ſuũ
iactare alleganda eſt, alias non releuat, ✱ ut per Abb. & 223
Feli. in. c afferte. de pręſumpt. & Ant. burgoſ. in d. c. cum
cã col. vii Et ſic licet non ſit ꝓbandum, allegandum tamẽ
eſt, & articulandum, ut ibi per eos & per Alex. in l. vnica
ſupra ut quæ deſunt aduoc. partium. per Bar. & alios in. l.
cũ quid ſi ſi cer. pera. Aduerte tamẽ ✠ quia dicant pᵃlle. 224
ſcribẽ quicquid uelint, mihi uidebatur non eſſe neceſſar ã
aliã allegationem erroris in lib. quum ſatis uideatur colligi
ex narratis in ipſo lib. continente uenditionem fuiſſe factã
uili pręcio citra dimidiam iuſti pᵉcii, quo caſu error ſatis al-
legari vr̃, ſufficitq̃ tacita allegatio, quæ ex narratis in libel
lo uirtualiter colligitur, ut per ipſummet Bart. in. l. ſi adul-
terium in prin. in ulti. col. ff. de adulter. voluntq̃ id cõiter
ſcribẽ ut p dominos de Rota loco pᵃlleg Dec. in d l non
hoc. col. ii & . in. d l. cũ quid col. pe. & ſi Balb. in repe. l. cel-
ſus. col xxxi. cũ ſeq ff. de uſuca. & Pariſ in. c ſin. col. xvi. de
pᵉſcri. Erit ergo iſtud ſm̃ requiſitũ magis ad bene eſſe, &
cautelã q̃ ad neceſsitatẽ, ut ẽt de ſeq requiſito ſtatim diceẽ.
Cogita tamen. Tertiũ requiſitũ, ✠ ꝙ libellãs dicat ſe dece 225
ptũ ultra dimidiã iuſti precii, probaẽ manifeſte per hanc l.
& tex. l. ſi uoluntate infra eo. & . c cũ. dilec cum cã ſupra al
lega & approbatur per Bal Sali. Pau. & alios, & Cano. in
locis pᵃlleg. Remediũ ergo iſtud nõ cõpetit decepto, citra
dimidiam iuſti precii, ſed decepto vltra dimidiã, quã ma-

teriam

teriam latiſſime diſcuſſi ſupra in primo not. Quartū reqſi
216 tū q libellans offerat ſe paratum reſtituere preciū quod
recepit per hanc.l.ibi re reſtituente preciū emptoribus,&
regulā.§.offerri.l.iulia.ff.de ac.emp.ſeqtur Alex. cōſi cix.
col.fi.lib.iiij.Bal.vero hic.q.xv.in fi.et Sali.q.xix.volunt
hoc conſilij eſſe non de neceſſitate, quum ſufficiat poſtea
qñcūque in iudicio offerre tale precium.l.i.cū ibi nota.ſu
pra eo.Et iura ſupra primo loco allegata concernunt exe
cutionē & effectum, non petitionē.Sequitur hanc opin.
Ang.in.§ ſi quis agens.col.v inſtit.de actio.dicens nō eſſe
offerendū precium emptori, eo qa in illius electione eſt
rē reſtituere, vel iuſtū preciū ſupplere. Vnde incertus eſt
agens, qd nā eligat ideo excuſatur, licet nō offerat.l.i §.i.
cū not.ff.quorum lega. Ad abundantē tamen cautelā po
terit actor offerre in dicto libello ſe reſtituere preciū rece
ptū.Diſcuſſis dictis Bart circa narrationē petitiōis & libel
li in mā l.noſtræ, venio ad ſcdm mēbrū ſuæ doctrinæ cir
217 ca concluſionem, ad quā diligenter aduertendū eſt, quia
tota uis libelli, et cuiuslibet alterius cōtractus in concluſione
cōſiſtit, illaque attendi debet.l ſi voluntate.vbi Bal.& alij
notat.j.eo.Ideo dicit elegāter Bald in rep.Pataui l. ædita
col ix.ſup de eden q modus agendi ſubſtantialiter ſtat in
concluſione. Plura ad iſtud ppoſitum cōgerunt, & accumu
lant Bar.& Iaſ.in.l.ſi prius.col.x.de noui ope.nūcia. Soc.
in.c.ij ſol.xii.col.i de liber.obl.& in cōſi.ccxiiij col.iij lib.
ij.omnes ſcriben in.l.certi conditio.in princ.ff ſi cert peta.
Dec.in cōſi.lxii.cxxxvj &.cccdxiij.& Fel.in cap.i col.iij.
de litis conte.vbi ponit multos caſus, in quibus pcedit li
bellus abſque concluſione. Ad rem uoluit hic Bar.concluſionē
iſtius libelli alternatiuā eſſe debere ut cōuentus rē reſtituat
vel quod deceſſe iuſto precio ſuppleat Sequitur Aret.in
d.§ ſi qs agens col.v.Loquitur tñ Bart. per modū cōſilii
& bene, quia iure ſtricto pōt vēditor rem venditā repete
re, ad illius reſtitutiōe cōcludere, quū res ipſa tñ ſit in obli
gatione, precii uero ſupplemētum in facultate ſoluēdi, ut
hic per Bal.q.xj.&.xv Sal xix.& Fabi.loco in ſuperiori
bus alleg col viii.Quū ergo ad ſupplemētum precii nul
la cōpetat actio, vēditor nō habet id petere, licet emptor,
cui a.l.datum eſt, tale beneficiū poſſit offerre, ad tollendū
tamen omnem dubiōnem a principio, & re itegra, cōſiliū
228 Bar.non eſt ſpernendū. Et ſi formā huiuſcemodi libelli
ad longū videre uolueris, vide Aret.in.§.ſi quis agēs.col.
229 iiij.præalleg.& Gozadin.bonoñ.in conſi.xliij.col.ij For
mam autē ſententiæ in hac materia collige ex.c.cū cauſa.
præalleg q condēnetur cōuentus ad reſtituendū rem, re
cepto precio per eum dato, vel ad ſupplendum iuſtū pre
ciū.Sed quū ſententia debeat eſſe conformis petitioni &
libello.l. vt fundus ff cōmu.diui c.licet heli.de ſymo. ſi cō
cluſio lib fuerit ad reſtit.rei, ſententia ſimiliter erit ad reſti
tutionem rei, licet poſſit iudex apponere facultatem ſup
plendi iuſtum preciū.Quinimmo licet cōcluſio lib fuerit
vt conuentus rem reſtituat, aut iuſtū precium ſuppleat,
attamen quū, ut diximus, preciū non ſit in obligatiōe, ſed
in facultate ſoluēdi, ex.l.beneficio ualeret ſententia condē
natoria ad reſtituendū rem, nō facta aliqua mentione in
ſent de ſupplemento precii, quia talē facultatē habet §.l.
repletur.Ergo ex.l.qd ſentētiæ iudicis deeſt, vt dicit text.
not.in.l iiij.in §.ſi quis condēnatus.ff.de re iud. & ſic iu
dex per eius ſententiā non cenſetur, nec poteſt tale benefi
230 ciū legis tollere: vique autē ad quod tēpus poſſit ſupple
ri dictū iuſtū precium: Dicendū q vſque ad litē conteſta
tā ſup executione ſententiæ, vt hic per Bal.in.v.col.ad fi.
xi q.& dixi etiam ſupra Quadrageſimooctauo quæro,
231 de practica, modoque pbandi ualorē & æſtimationē
rerum, ut poſſimus præſertim ſcire, an ille qui intentauit
remediū.l.noſtræ, probauerit læſionem allegatā, & ſic
neceſſario reqſita p obtinēdo in iſto remedio.l.mā peru
tilis eſt, ſed diffuſa ad difficilis, quā Bar.hic, & in.l.pcia re
rū, & in.l.ſi ſeruus.hic per eū alleg.nixus eſt enucleare, ſed
impfecte tradidit ac in multis lapſus eſt.In primis pōdera
q in capite qōnis de duobus dixit eſſe uidendum, & tra
ctandū, videlicet qualiter probetur ualor, & qualitate p
betur error Et tñ de ſcdo nihil dicit ego in ſupioribus hoc
declaraui. Scdo ait glo.plura dicere, quę uidenf ſibi mul
tū dubia, & tñ poſtea in oibus, ſequitur gloſe ad illā remit
tendo. Tertio tractauit de primo pbatione facienda p te
ſtes, inde ſubiungit de faciēda p iudicē & æſtimatores, po
ſtea adhuc dicit de faciēda per teſtes, ſicq confuſe & inuo
lute pcedendo quarto in verſi. ſed ſi quis uellet, ponit pra
cticā pbandi ualorē prædictum inſipidā, & quā ſeruari,
ni fallor, nunq vidit. Quinto uoluit q teſtes tunc depone
re debeant, nō ſolū de æſtimatione, quæ erat tpe contra
ctus. ſed etiā de anteriori & poſteriori, qd a ueritate alienū
eſt. quo ad res imobiles, de qbus loquitur, ut dixi in ſupe
rioribus, & latius.j.dicā. Sexto & vltimo, dum diſtinguit
cōſiſtentia in pōdere, numero & menſura ab aliis ſpēbus
et de primis inqt ſe dixiſſe, in l.precia rerū. vbi tñ de omni
bus, & ſic etiā de ſpeciebus dixit. Videndū eſt primo de
pbatione prædictæ æſtimationis, & ualoris facienda per
teſtes, ſcdo de facienda p inſtrumenta, tertio facienda per
iudicē, quarto per æſtimatores, quinto per librum æſtimi
publici, ſiue cathaſtri. Eſtimatio alicuius rei eſt cōis opio 232
de precio uel de ualore rei, ſm Are.in.c.cū cauſa.colū.iiij.
de teſti. Et qa cōis opinio poteſt errare in modico plus mi
nusve, ideo precium iuſtum rei nō cōſiſtit in indiuiſibili,
ſcdm theologos, ſed bene ſm.l.humanā, vt in ſupioribus
ſæpe dixi Ad ppoſitū redeundo expediā ſimul duos pri
mos modos pbandi. Glo.& Bart.hic pbari uolunt æſti 233
mationē prædictā, ſm qualitatē rei, & quātitatē redditūū
quia ex redditus quātitate perpēditur & cognoſcitur rēs,
daturq illi preciū, intelligēdo de imobilibus fructiferis.l.
ſi quos. vbi omnes notant infra eo.l.pen.cū glo.in uerbo,
pro fructuū.ff.de reb.cor.§.qd autē pbetur.in.vi.col ac.
§ & hoc autē cum glo.col.pen.in aucten de alien. & em
phit.ſequuntur infra Bal.& Sal.col.pe & antepe.& Alex.
in cōſi.cix.col.fi.lib.iiij. Verū qa præfati ſcriben. ſicco pe
de trāſeuntes, non declarant aliter quantitatē prædictorū
fructuū, et preciū, ſciendū eſt, q fructus rei ſalē uiginti an
norū, debet æquare ueram rei æſtimationē. Glo.eſt no.in
auctē.ppetua, in uerbo iuſta ſup de ſac.ſan.eccle.ubi Pau.
de ea notat, & pbari uidetur in corpore, vnde ſumif præ
dicta aucten.in.§.ſi vero alicuius in aucten de nō alien.&
permut.& tradunt etiā Cep.in tract.de ſimulati cōtract.
fol.iiij.in tertia præſum.Cor.in cōſi.cclxv.lib i & Matth.
de affli.in deciſ regni.cclxxxiiij.in fi.& in trac.de iure pro
tomiſ in.§.ſcdo, in ſecundo not de iuſto precio, ubi ponit
limitationes.& Caſſaneus in cōſi.ſuo.xi.nu.xl. Quæ cōclu
ſio q ex qualitate rei, & quātitate prędictorū reddituum
in caſu nřo pbetur cōis æſtimatio rei, videtur dubia, quia
nō ſequiſ de neceſſitate res eſt tāti redditus, ergo tāti ualo
ris, ſm cōem eſtimationem, quia res tātum ualet, quantū
cōiter uendi poteſt.l.i.§.ſi hæres.ff.ad treb.l.ſi ſeruus.ff.de
cōdi.furt l.precia ff.ad.l.falcid & in dictis locis Bar.& alii
ponunt, & ſunt qui rē emerent, modo quatuor pro quo
libet cētenario reddeat ſingulis ānis, alii niſi decē, uel duo
decim afferret, ita q ex fructibus prædicta æſtimatio uix
uidetur poſſe haberi. Et q cōclu. nō ſit uera, patet etiā, qa
ille attēta res ſemper deberet fructū ferre quinq pro qua
libet cētēſima ſorte, hoc nō eſt falſum, quū predia ruſtica
nō ſint tanti redditus, vrbana uero ut domus lōge mino
ris, vt omnibus notū eſt cōiter videlicet loquendo, & ad
iura præalleg in.l.ſi quos.& in.l.pen.præalleg. Reſpō. ue
rum eſſe rem æſtimandā, ſecundū qualitatē, & ipſius rei
additū, & pro modo & menſura reddituum inueniri pre
cium, ut ibidē dicitur. Sed nō ſequitur neceſſario ad qd cē
tenario fieri debeat prædicta æſtimatio. Et ſit diuerſimo
de in iure, vt patet ex cumulatis per Afflic.in præal.§.ij.
In dationibus uero in ſolutū, adiudicationibuſq, quas fa
ciunt iudices, & in alienationibus rerum, in qbus interpo
nendū eſt decretū, poteſt procedere prædicta practica gl.

& Bar. vt fiant, ſecundum rerum qualitatem, & redditiuũ
quantitatem per iura ſupra alle. quæ loquũtur in caſibus
ſpecialibus, & in p̃dictis terminis, ut p̃ Sali. j. in antep. col.
Sed qñ pars cõem eſtimationẽ rei ,pbare teneretur, ut in
terminis noſtris, ſecus p̃ prædicta, uerũ aliter facienda ſit
,pbatio. Et p̃dicta oĩa tẽpora, niſi factus eſſet alius art. &
,pbaretur, q̃ videlicet cõi æſtimatione emuntur res red-
dentes ad rõnem quinque ,p cẽtenario, ,put rei ueritas eſt
iſto caſu probaretur bene cõi æſtimatio dictarũ rerũ, vt p̃
Aret. in. d. §. ſi quis agens. col. iij. & alios ſcribẽ. in. d. l. pre-
cia poſt Bar. Videtur etiã a ueritate alienũ, q̃ ex uenditio
nibus locorum uicinorum cognoſci, fierique poſſit æſti-
matio, & ,pbatio rei, ut dicunt Bar. & alij hic, & in. d. l. p̃-
cia. p̃ illũ tex. uolentẽ ex diuerſitate locorũ conſtituti pre-
cia rerũ, ergo ex uicinitate probabitur, ſi exhibeãt de his
plura inſtrumenta, aut aliter per teſtes probentur. Nã in-
ſtrumenta confecta de . alienationibus rerũ uicinarũ, pro
bant præcium conuentũ, nõ autẽ cõe, de quo quærimus
quia de cõuento, non de cõi rogati ſunt tabelliones. §. nos
autẽ. in auc. de tabel. Secundo quia non probãt, niſi inter
cõtrahentes qui rogarũt. Tertio. quia probatio debet de
neceſſitate cõcludere. l. nũ hoc infra unde cog. c. in præſen
tia. de prob. Sed nõ ſequitur, talis res tanti fuit uẽdita em-
pta ue, ergo tantũ ualebat, ſeu res uicinæ rei, de qua cõten
ditur tanti uenditę, uel emptæ fuere, ergo iſta quæ eiuſdẽ
qualitatis eſt, tantum ualebat, aut ualet. Emptiones. n. &
uenditiones maiori precio fieri potuerunt, q̃ pro ueritate
ualeret rõne alicuius affectionis, vel quia emens pecunio-
ſus erat, uel errauit in precio, aut econtrario emptio et uẽ-
ditio uiliori precio forte fieri quia uendẽs multis onerib.
erat implicitus, nec facile, qui ab illo emeret, inueniebaẽ,
niſi exiguo precio, iuxta ea quę ſcribit Bar in. l. i in §. ſi hę
res. ff. ad treb. ubi Iaſ. & Ripa col. v. & . vi. Bar. & alij in d.
l preciã. & Aret in. d. § ſi quis agens. col. iiij. inſtruẽtes ad-
uocatos emptoris, ut ad repellendũ uenditorẽ agentẽ, re-
medio. l. noſtræ, ad reſcindendũ cõtractũ uenditionis præ
textu læſionis ultra dimidiã iuſti præcij, ut capitulent &
probent prædicta, ac latentes qualitatis rei uendite exte-
nuantes illius ualorem, & æſtimationem, cum alijs allegã
dis ſ. in uerſ. & in hac materia ſit cautus. Et prædictis rõni-
bus Bal. hic, col. fi. Sal. antep & Alex. in. l. ſal. in. §. corpo-
ra ff. ad. l. fal. & ſcrib. cõiter tenent, q̃ inſtrũa aut uenditiões
aliter probate, de rebus uicinis non probent dictã cõem
æſtimationẽ. Aret. in. c cũ cã. col. iiij de teſti. aliter diſtin-
guebat. nã ad probandũ rei ualorẽ, aut producunẽ, inqt,
inſtrũa uenditionum de re ipſa, uel de ſimili olim factaru;
& dudum præ antea, & tunc nõ probent æſtimationẽ ip
ſius rei de præſenti, quia precia rerum ex tẽpore cõſtituũ
tur, ac mutantur. d. l. precia. & . l. iij in §. diui. ff. de iu. fiſ. ubi
dicitur ex emptione præterita rei ad iuſtum preciũ in em
ptione de nouo facienda nõ concludi, quia prædij quali-
tas ex mala, uel bona cura & cultura mutari potuit facit.
fine infra de allu. & palu. Si uero parũ ante facte dicte uen
ditiones, de quibus loquuntur inſtrũa producta ſecus erit,
quia p̃p tẽporis propinquitatem rerum æſtimatio varia-
ta non præſumitur, & fuit Bal. in l. unica. col. fi C. de ſent.
quæ pro eo. ſequitur Iaſ. in cõſ lxiij. col pe. lib. j. Sed prædi
ctæ diſtinctioni & doctrinæ obſtant rõnes & argumenta
proxime facta, in uerſ. videtur etiã a ueritate alienũ. Bal. ſ.
in vlt. col. iudicio meo rẽ acu (vt dicitur) tetigit, dicens q̃
aut loquimur de probatione coniecturali, & procedat cõ
clu. gl & Bar. de qua ſupra autẽ de probatiõe plena et ſub
ſtantiali & ſecus per prędicta, et uidenẽ ſequi cõiter ſcrib.
vt per Barb. in. c. cũ cã. col. fi. de emp. & uen & Ale in p̃al.
corpora. ubi limitat poſt ſcrib. ibi relatos, qñ produceren
tur multa inſtrumenta, de uenditionib. uicinarum rerũ ſe-
quũtur Mod. peruſ. licet plura uerba effundant in. d l. pre
cia. col. vi. dicentes poſſe hoc caſu teneri opi gl. noſtræ hic
q̃ per inſtrumenta probetur ualor rei conſtito, q̃ omnes
res eſſent eiuſdẽ qualitatis, & quãuis potuiſſet cotingere,

q̃ emptiones & uenditiones exhibefactæ eſſent ex affe-
ctione, qñ tamen plures producuntur, non uidetur ueriſi
mile, q̃ oẽs factæ fuerint ex affectione, quum hominũ uo
ta & affectiões uariæ & diuerſæ ſint. l. qui poterat. ff. ad tre
bel. c. quia diuerſitatem. de conceſ. præb. Vnde ſi multa
inſtrumenta rerũ uenditarũ in regiõe ſitus rei, de cuius eſti
matione probanda agitur, cõueniant & cõcordẽt in quã
titate precij, aut parũ differant, põt probabiliter coniectu
rari illud eſſe cõe preciũ, ita q̃ talia inſtrũa probãt, inducũ-
tur ne præſumptionẽ uiolentã quæ ſolet ſufficere c. affer
re de pręſump. Qua rõne dicunt, q̃ ſi producerenẽ plura
inſtrũa emptionũ de ipſamet re, intra breue tẽpus celebra-
turũ in precio cõcordantia uiderentur cõcludere uerã rei
æſtimationẽ eſſe illã, de qua in ipſis inſtrumẽtis, quod eſt
not. Sed eſt aduertẽ. quia oporteret q̃ eſſent plura inſtru-
menta uenditionũ prædictarũ rerũ uicinarũ, cuius rei nu-
merus arbitrio iudicis determinãdus eſt quũ a iure nõ ſit
hoc declaratũ, iuxta. l. primã. ff de iu. delib. Præterea q̃ di
ctæ res eſſent eiuſdẽ condõnis & qualitatis, cuius eſt res,
de qua agiẽ, q̃ eſſet difficile, & impoſsibile in rebus urba
nis eliderẽ prædicta ,pbatio, qñ ex aduerſo ,pbarẽ po-
tuiſſe ueriſimiliter interuenire particularẽ aliquã affectio-
nẽ in prædictis contractibus, uel emptorẽ pecunioſum,
et uenditorẽ pauperẽ. ſeu multis debitis implicitum, iuxta
prædicta ita q̃ prædicta uidenẽ mihi ſomnia uigilantiũ.
Videamus ergo de alio modo probandi * Bar. hic, ſic fa 234
cilicer poſſe probari dicit, ſi teſtes cõcludant, q̃ tunc tp̃is,
anteq̃ & poſt uiderunt multos hoĩes uolẽtes res ipſam tã
ti emere cõi æſtimatione, et uidentur ſequi doc. ut hic, per
Sali. col. pe. Are in. d. § ſi quis agens. col. iij. & Alex. in. d. l.
precia. co. fi ubi pulchre defendit Bar. a morſu Bal. hic. Sed
modus iſte probãdi mihi nullo mõ placet primo q̃a ma-
gnæ difficultatis eſſet inuenire teſtes, qui uidiſſent tot ho-
mines uolẽtes eã rẽ tãti emere. Scdo q̃a in rebus immobi-
libus nõ eſt p̃ teſtes dicen. anteq̃ & poſt, ſicut ponit Bar.
ut ſtatim dicã. Tertio quia nõ ſequiẽ cõplures hoĩes tali p̃
cio emere uoluerunt, ergo æſtimatio cõis eſt, nã ,pbõ de-
bet de neceſsitate cõcludere, nec ſequiẽ uoluerũt emere, er
go emerunt, taleq̃ preciũ expoſuerunt. Nã inter os & of
fam multa poſſunt cõtingere, et forte ſe retraxiſſet, uolens
emere. ſi uolẽs uendere acceptaſſet. ut ſępe fieri uidimus.
Quarto iſta practica Bar. ẽ extranea, nec ſeruaẽ tp̃ibus no
ſtris. Et ideo ipſe Bar. melius de hoc ſentiens aliter dixit in
d. l precia rerũ. meliorẽ dando practicã, de qua dicã infra.
* videlicet q̃ fiant capitula, & ,pbõnes, q̃ fundus, de quo 235
contendiẽ eſt tãti redditus, & q̃ res tãti redditus in loco
& regione ubi eſt, dictus fundus eſt tãti ualoris, & no. q̃
ibi non dicit Bar. ante & poſt, nec dicit cõi æſtimatiõe, &
male in hoc ultimo, q̃a debent cõcludere deponere, & de
cõi æſtimatiõe, ut pulchre p̃ Ale. in d. l. precia. col. fi. poſt
Bar. Abb. & alios. Are. in. d. §. ſi quis agens co ij. et Mod.
peruſ in. d l. precia. col. xi. Propterea Bar. ibidem meliorẽ
poſuit practicã, quę ſeruaẽ, q̃ fiat articulus gñalis, q̃ talis
fundus cũi æſtimatione tantum ualet, et tantum cõiter uẽ
deretur, quibus ,pbatis erit probata cõis ęſtimatio fundi,
ut per Ale. & Mod. peruſ in. d. l. precia. in locis preal. An
ge in d. §. ſi quis agens, co. ij. Aret. et Fel. in. c. cũ cã. de teſti.
* Sed nunquid teſtes ſuper prædicta materia producti te 236
neantur aſsignare cauſam, & rõnem ſuæ depoſitionis etiã
non interrogate Bal in. l. fina. infra de iure dom. impe. p̃
illum tex. dicit q̃ ſic, quia ęſtimatio potius pertinet ad iu-
dicium, q̃ ad ſenſum corporis, & idẽ uult in. l. ſolã. ſupra
de teſtib. Ideo quia eſt res, quæ magi. percipitur iudicio
intellectus, & p̃ diſcurſum rõnis, q̃ ſenſu corporali, p̃pea
etiã non interrogati debent reddere rõnem depoſitionis,
ut conſtet intelligere id, ſuper quo deponunt, & ſe ſequũ
tur cõiter doc. ut per Alex. & alios late in. d. l precia. Are.
& Fel. in d. c. cũ cauſa. de teſti. Alex. conſi. cxlviij. lib. ij. cõ
ſi. xi. col. fi. lib. ij. Non enim pertinet ad teſtem iudicare,
ſed ad iudicem, ut per Barto. & ſcriben. in. l. i. ff. ſi certum

pet & Dec.con.lxxxij.col.ij.&.dcxlvij.ad fi.Debēt ergo
teſtes cām depoſitionis aſsignare dicēdo,puta id ſcire, q̄a
habent rē notā,ipſique,et alij cōiter,quibus ea res nota eſ
ſet,tanti emerent,ſm Bal in d l fi in fi & Sali.pulchre hic
in.vij col.& erit utile ſi adijciant,quia ſunt vicini, qui me
lius p̄ſumuntur ſcire æſtimationē rei vicinum § i l i ff de
flum.Bal.hic col.fi Bar & oēs in l.i ff.ſi cert. pet. Erit etiā
vtile ad iuſtificandū depoſitionē ſuā,vt de redditu rei de
ponant,vt per Sali. Si tamē teſtes de viſu deponerent:
puta ſe vidiſſe plures volentes emere talē rem tanti, vel ta
li precio,ſecundū communē æſtimationē, aut q̄ fundus
tanti redditus in tali regione,tanti cōiter venderetur, & il
le,de quo contenditur eſt dicti redditus, tunc id percipiſ
ſenſu corporeo viſu.ſ vel auditu magis q̄ iudicio intelle
ctus,ſm Mod peruſ.in.d.l precia.col.xi ideo non tenerē
tur hoc caſu aliā rōnem depoſitionis reddere, quia rei ſa
tis demonſtratæ fruſtra alij adijcitur demonſtratio .l i. ad
fi ff de dot.p̄leg.per quā dicit Bal in d l.ſolū.col. ij. ſupra
de teſtib.q̄ ſi iā reddita eſſet ratio,nō tenerentur teſtes ite
rum rōnem aſsignare,quia rei ſatis demonſtratæ &c. &
quia functi ſunt officio ſuo, & ſufficit ſemel eſſe locutū. Si
ergo teſtes p̄dicti dicunt, q̄ ipſi tantū dediſſent cōi æſtima
tione, vel ſecundū cōem æſtimationē probant, quia tunc
deponunt non de ſingulari ſed de cōi æſtimatione, ſcdm
Bar.hic, & Sal col.fi.& alios ſcrib in locis p̄al. Et iſta vide
tur mihi clarior rō,qui illa, quā hic ſubtilizādo, ſeu chy
merizando,adducit Bar.in vlt col.in verſ & licet dicas de
a quali peritia.Quia vt dixi,deponunt non de ſingul ſed
de cōi æſtimatione,ideo nimirū ſi probant, intellige aſſi
gnata rōne depoſitionis,etiā q̄ nō fuiſſent interrogati, vt
ſupra dixi niſi depoſuiſſent ſuper valore & æſtimatione
vini,frumenti,& huiuſcemodi rerū conſiſtentiū, ponde
re numero & menſura,vbi tanto rōnum diſcurſu opus
237 non eſt. ◆ Sed modica ſufficit inquiſitio cadens de facili in
caput cuiuslibet groſsi hominis,quia tunc ſufficit teſtē de
ponere,q̄ tantum cōiter valuit abſque alia rōne ſi nō fue
rit interrogatus, quia hoc percipit ſenſu,ſecundum Bal in
d.l.ſolam.col i.Alex,in.d.l.precia.col fi. Are.& Fel. in.d.
c cū cauſa.Dec in.d.l quatenus.col.ii.de reg.iur.cum plu
ribus ſimil.Sed quid ſi teſtes inducti ad probādū æſtima
238 tionē rerum immobiliū non dixerint, ◆ anteque & poſt,
& tantū valuiſſe Alex.in.d.l.precia rerū.co.fi.in prin.tenet
dictā cōem æſtimationem non probari concludenter, ni
ſi addita fuerint in depoſitiōe illa verba, anteque et poſt,
per plures annos,quia æſtimatio relata ad certum modi
cum tempus,non attenditur.d.l.precia rerum. Sed Bart.
ibi prædicta tradita,omittēdo verba illa,ante & poſt, ſen
ſit oppoſitum.Et eſt verior opinio,ac tenēda in rebus im
mobilibus,p̄baturque p l.ſi voluntate.cū ibi not j. eod.
&.d c.cū cā.Quæ iura ſolū ad tēpus cōtractus ſe referūt,
nec aliud tēpus exigunt, vt dixi etiā ſupra in. xlvij. q. q̄d
clarius adhuc p̄cederet,q̄n de p̄ximo aut recēti facta fuiſ
ſet venditio,quia alia non p̄bato nō præſumeretſ muta
tio,ut hic p Sali.col.antep.& Pau.de ca j.ad fi. cōmenti,
& in.l.ad reſcindendū infra eo.& Bal.eleganter in vlt.co.
vbi dicit,q̄ ſi teſtes p̄bēt per annū ante tēpus cōtractus,
rem tantū valuiſſe, p̄batio p̄ſumptiue concludit quia nō
præſumitur rei deterioratio in precio,vel in ſubſtātiā,niſi
p̄betur,quia per locū a cōmuniter accidentibus in breui
tēpore non cōtingit mutatio notabilis qualitatis in rebus
immobilibus,niſi aliud p̄betur. Q̄nque enim in puncto
tēporis p̄pter bella & alia accidentia fiunt magnæ muta
tiones,vnde iudex hoc arbitrabitur,inquit Bal Itē an de
beant locū addere ◆ in foro publico,videlicet tantū com
239 muniter vendi rē potuiſſe iura ſupra alleg.Innuūt q̄ non,
quia id nō ponūt,nec exigunt,& hoc ſolū requiriſ in p̄
banda æſtimatione rerū mobiliū,vt p Bar.in.d.l. precia.
vbi Alex.col.fi.&.j. dicit, p̄bando id ſolū habere locū in
vino,frumēto,& ſimilib non in alijs ſpeciebus, quæ a cō
muniter accidentibus non ſolent vendi in foro publico.

Non omitto id q̄d pulchræ in hac materia cōſuluit Paul.
de ca in conſ.cxl incip.Mariotus,col.ii.& in fi conſilij,im
pugnando quoddā examen factū ad probandū æſtima
tionem rei ac fructus perceptos ex ipſa re,eo q̄ teſtes erāt
fictabiles,ac maſſarij,& quilibet de p ſe deponeret vnus,
q̄ ſoluerat tot ſaccos frumenti,alius tot fabarū, alius tot
vini,unde tanquā ſingularis,& in cā p̄pria deponētes,ne
ad ſoluendū fictum,l.erū conueniri poſſent, non p̄bant.
Item quia de æſtimatione dictorum ad pecuniā redacta
non deponebat,vt ibi per eum. Si uero teſtes, vt ſupra in
ducti ad probandum æſtimationem rerum immobiliū
dicerent ſe ſcire rem tantū valuiſſe ac valere, ◆ & quia ipſi 240
tantū dediſſent & darent nō p̄bant, nec concludunt etiā
ſi eſſent uiginti quū ſint ſingulares, & nō habeāt in depo
ſitione conteſtes l.iuris iurandi.ſupra de iu.iur deponātq̄
de ſingulari,nō de cōi precio, ut requiriſ, ita Bar hic,poſt
gl & eſt cōis ut poſt Anto.de but. Abb Imol. & alios,
tradit Fel.in d c.cū cā.col.ij Aret in d.§.ſi qs agens. loco
ſupra alleg.Alex.& Mod.peruſi in d l.p̄cia in vlti.col Iaſ.
in l.qui rome.in §.cohæredes col.pen.& fi.de verb.obli.
Iacob.de S.Geor.in trac.feu.in verbo, & cū pacto nō alie
nando col.pe.& Curt.iunior conſi.dxv col.pen. Contra
riā opin tenuerunt Bal.& Sali hic col pe. poſt antiquos
relatos etiā per Alex.loco p̄al & uidetur ſequi in puncto
iuris.Dec.in d.l.quatenus in duobus caſibus, q̄n certū eſ
ſet teſtē id non dicere ex affectione particulari, quam ha
beret ad rē rōne propinquitati, aut alterius cōmoditatis.
Itē quando non conſtaret teſtē ſic deponere p̄ affectiōe,
& intereſſe particulari,quia in dubio teſtis,qui dicit,q̄ tā
tū daret alio non apparente, videtur ſe retuliſſe ad intereſ
ſe cōe,ad quod homines cōiter ſe referunt.l.ſi pactū. in fi.
ff de p̄ba l.fi.cū ibi not.j de fideiuſ.Et ſic in effectu de p̄
cio cōi præſumptiue deponunt,ſecus vbi conſtaret de ali
quo particulari intereſſe, vt etiam per Aret in.d.c cū cau
ſa.col iij Mod peruſi.in.d l.precia.col.fi.& Curt in l. vni
ca.col.vlt.infra de ſenten quæ pro eo.Et ſic tolluntur rō
nes Bar.quia non dicuntur deponere de particulari inte
reſſe,& æſtimatione,ſed de communi, & eſſe in dictis ſuis
conteſtes non ſingulares.Nec obſt q̄ depoſitio teſtis de
beat de neceſsitate cōcludere.c in p̄ſentia & l.non hoc.p̄
alleg ſed p̄dicta depoſitio intelligi pōt,tā de ſingulari, q̄
de cōmuni ergo dictū non cōcludit neceſſario, vt p Imo.
& Alex p̄al quia ſatis eſt q̄ concludat preſumptiuæ iu
ris p̄ſumptione in ciuilibus,videlicet Bar & alij in l.i. ff. ſi
cer.pet.Cano.in c tertio loco de prob. Alex. in.d.l. pre
cia.col.i.Aret.in.d.c.cum cauſa col.iij. & in .l nemo ad fi.
ff.de duobus reis.vbi atteſtatur cōem,& Dec in.d.l.qua
tenus.& in c.in præſentia.in.xiij.not q̄cquid dixerit An
ge.are.in.d.§ ſi quis agens.col iij.Sed non eſt recedendū
a concluſione Bar.& communi in conſulendo,& iudicā
do,quia in materia empt.& uend.homines communiter
non emunt habito reſpectu,& conſideratione ad intereſ
ſe cōe,ſed prout cuilibet vr̄,quum varia ſint hominū vo
ta & affectiones.l quia poterat.ff.ad treb.Nec enim voto
viuitur vno,ut ille ait.Si igitur teſtis dicat rē tantum va
luiſſe quia ipſe tantū dediſſet,nō probat neceſſario cōmu
nem æſtimationē,nec præſumptiue quia in ſimilibus va
riæ ſunt hominū voluntates Et hanc rationem ſenſerunt
Abb.in.d.c.cū cauſa & Mod.peruſi.in.d l precia col.fin.
Itē ceſſat prædicta p̄ſumptio in claris,per iura vulg ſed in
terminis prædictis teſtes dicendo, q̄ ipſi tantū darent ad
ſingularē æſtimationē ſe referunt, ideo &c. Saluari tamē
poſſet opi.Bal.& prædictorū,q̄n teſtes modo p̄dicto de
ponentes plures eſſent ſagaces, & de qualitate rei notitiā
habentes. ◆ Tunc enim p̄ſumendū eſſet ipſos iudicare rē 241
tanti cōiter valere,& propterea dixerint ſe tantum datu
ros fuiſſe & eſſe,per ea quæ ſcribit Are in.d c cum cā.co.
iiij.uolens facilius probare rei æſtimatio. per valde peri
tos architectores,puta aut fabros deponētes de valore et
æſtima.alicuius domus,aut ædificij,vel p laboratorē ex

pertũ & conſuetũ deponere de æſtimatione agri ruſtici,
cuius haberet noticiã, iuxta.§.ſi l.mortis cã ff.de don cau
ſa mor. noticia enim rei iuncta cũ peritia in ſimilibus, de
facili pſumi facit cõe iudiciũ, & q̃ falli poſſit, hoc nõ præ
ſumitur, ut de alijs qui non eſſent periti, iuxta.l.i.cũ nota.
ff.de uen.inſpic. ſm Arc.& Cur cõſi dxv.col pe.Et quũ
242 materia probationis * arbitrio iudicis cõmiſſa ſit, a cuius
officio dependet, an plene aliquid probatũ ſit, uel non.l.
iij.§ i ibi, tu magis ſcire potes.ff de teſtib.notat Pau.de ca.
in.l.admonendi col.pe.ff.de iu.iuran.Bar.in trac. de teſti.
col.I.Barb conſi.xlvij.col j.lib.ii.Soc.conſi.liiij.col.fi.lib.
iij.Dec.cõſi.448.463.col fi.510.596.& 650.& Cur.iunior
cõſi.clxxviij.boni iudicis partes eſſent, qñ plures teſtes fi
de digni & periti, modo prædicto de æſtimatione depo
nerent fidẽ illis adhibere ad faciendũ plenam probationẽ.
Item poſſet procedere concluſio Bal & prædictorũ, qñ in
capitulis, ſuper quibus teſtes deponũt, diceretur q̃ res ſm
cõem æſtimationẽ tm̃ ualebat, & teſtes mõ prædicto de
ponerent quũ dictũ teſtis uideatur habere relationẽ ad ca
pitulũ ut per Dec.ad'fi.comẽti d.l.quatenus. plane Balb.
in repe.l.Celſus.in.ij.q.ult.partis, nu.cxii.ff. de uſucap.Et
qa circa æſtimationẽ imobiliũ ſumus in his, quç imediate
ſenſu corporeo pcipi nequeũt, licet teſtes deponerẽt p uer
bũ opinari, aut credere ſubſiſteret depoſitio, mõ ad cõem
æſtimationẽ, vt ſtatim dicã, ſe referrent, quũ ſufficiat tunc
teſtimoniũ de credulitate, ut per Alex in.d.l.precia.col.
pe.Arc.in d.c.cum cauſa.col.iiij.allegantẽ de hoc tex. ſm
lectu.Bar in l hi qui fundos.C.de præd.nauic.lib.xi tra
dunt etiam Ange.in.d.§.ſi quis agens.col ij.& Corſet.in
ſuis ſing in uerbo teſtis, in ſingu.in.c.an teſtis probet.licet
Feli in.d c.cũ cauſa.in.fi.videatur dubitare. Sed poteſt p
cedere quod ipſe dicit, in pbatione çſtimationis uini, fru
menti, & talium rerum, ſecus in pbatione imobilium re
rum.per dicta eiuſdem in eodẽ.c.& ea quæ ſupra ſcripſi
243 mus.Et in hac materia * ſit cautus aduocatus conuenti ad
relaxandum rem emptam citra dimidiã iuſti precii, puta
ut faciat põnes de qualitatibus rei precium extenuãtibus
ac diminuentibus puta q̃ res eſt emphiteotica, uel affecta
pacto de retrouendendo, aut illud onus annexum habẽs
de quo contrahentes, quod conſtet, noticiam non habue
runt, tunc enim licet agẽs cõem æſtimationem probaſſet:
eliderentur pbatio ex dicta deductione, & qualitatibus rei
ut p Pau.de ca.in cõſi.clxxxiij.in antiqs, Ang.ĩ.d.§.ſi qs
agens.col.iiij.Moder peruſi in d.l.precia rerũ.col.pe Fel.
in.d.c.cum cauſa col.fi.Matth.de afflic.in tract.de iure p
tomiſeos, in.§.ij.incip. ut infra.xxx.dies in ſcdo nota.Iaſ.
& alios, ubi Ripa late in.l.i §.ſi hæres.ff.treb Soci.conſi.
lxxxv.col.ii.lib.i.ubi tangunt de pluribus qualitatibus,
quæ poſſunt extenuare & diminuere æſtimationem rei,
puta q̃ ſit emphiteotica, uel ſuppoſita legi redẽptionis, tẽ
pus belli, peſtis, penuria, pecuniarũ, & ſimilia. Sed pone
* me in libello narraſſe, idẽq; in artic & capitulis deduxiſ
244 ſe, rem fuiſſe uenditã pro decem, quç tpe uenditionis uale
bat communi æſtimatione uiginti, & plus, uel ultra, & te
ſtes dicunt narrata, & cõtenta in capitulis uera eſſe, ſed ali
ter non declarant illud plus, uel ultra, de quo depoſuerũt.
utrũ intentio mea ſit cõcludenter probata, ita ut poſſim
obtinere in iſto remedio? Bal hic in ult col. q̃ non qa mõ
determinato teſtes nihil pbant, unde dubia pbatio non
debet releuare iuribus uulg. ſecus ſi certum quid dixiſſent
cũ illa adiectione, & plus, uel ultra, qa tunc certũ per incer
tum uitiari non deberet.l.cũ furti.ff.de in litem iur. Sed
Sali hic, in antepe col.& ſi cum Bal.male exẽplificent de
quindecim, per ea quæ diximus ſupra.§in. xiiij.q. oppoſi
tũ tenuit, quia illa adiectio, & plus, uel ultra, de prætio ſi
gnificato, cito aliqd importans l.hæc adiectio.ff.de uerb.
ſigni.nec refert q̃ poſſit multum ac etiam modicũ impor
tare, ita ut uideatur pbatio dubia. Nã eſt pbatio ſatis cer
ta de minimo, licet de pluri ſit dubia, & minimum ultra
dimidiam iuſti precii ſufficit, dicit Sal.& latius hoc pbaui
mus ſupra in.xii.q & ita etiã ſequendo Sali.tenuit Aret.
d.c.cũ cauſa ponderando in.ii.col.eſſe ibi, p hac parte tex.
inducendo, ut per eũ. Et eſt cõcl̃o veriſſima, q̃ non poteſt
iſto caſu pbatio dici dubia, quũ adiectio illa uniformiter
pbet ſupra ualorem. Secus ſi ſcd̃m unum ſignificatũ pro
baret, ſcd̃m alium nõ, ut per Feli poſt alios Canon.in.d.
c.cum cauſa.Iaſ.in d.cum fuerit ad fi. Dec.in.c.in præſen
tia.col.x in quotta limit.de proba.Balb.in repe.l.Celſus.
fol.pe.col.ii de vſucap.vbi dicunt, q̃ in materia requiren
te certum quid, & determinatũ, vt ſi teſtes dicant me mu
tuaſſe Ticio centũ & plus, vltra ne, talis adiectio nihil ope
rabitur, ſecus ubi indeterminatũ ſufficeret, ut in quæſtiõe
de puncto, dr̃ i l.arethuſa ff.de ſt1.hom.& in interdicto
vti poſſidetis. vbi prçualet antiquior poſſeſſor, ut ibidem
per præfatos ſcriben.& in materia nr̃a, in qua ſufficit ex
ceſſus vltra dimidiam. Quid autem ſi teſtes inducti ad p
bandã æſtimationẽ prædictã uario mõ deponant, aut cõ
trarii ſint, * vt quia teſtes actoris dicãt cõtenta in capitulis 245
vere eſſe, teſtes rei, & cõuenti dicant oppo.cõtenta.in ex
cep.continentibus contrariũ eſſe vera, quibus depõnibus
magis ſtabitur Sali hic col.pe.& fi diſtinguit, ut per eum
tranſcribit ſimplr̃ Panta cremeñ adde plene Iaſ. & alios
Moder.in.l.j.in §.ſi ſtipuliãti.ff.de verb.obli. Et de verita
te glo.famoſe per eos alleg.in l.diẽ proferre.in.§.ſi plures
ff de arbi.q̃ vult eſſe magis credendũ, * duobus teſtibus 246
deponẽtibus ſup affirmatiua, q̃ decẽ deponẽtibus ſup ne
gatiua, uidere potes plene Pet.de ancha. cõſi.lxxxix.col.
fi.Barb.in.c.pponuiſti.col.viij.de pba Arc.in.l.j §.fi.col.
antepe.de ver.obli in conſi.lxv & lxxij.col.fi. Ale.cõſi.
lxiiij lib.ij.et clxix.col.fi.lib v.Aquẽ.in repe.l ut uim.col.
xxij.uerſi.item uelimus ff de iuſt.& iu Iaſ in.l ſed & ſi qs
in.§ quæſitũ.col.ii.ff.ſi quis cau.Fel.in c.in materia.de te
ſtib.Dec.in c.fin.col.fin.de appella. & Curt.iuniorem.in
cõſi.xvii.Et vtrum in depoſitione * ad hoc, ut pbent, a de 247
re debeant teſtes rẽ tanti cõiter uendi poſſe homini.ſ.ſcien
ti qualitates rei, videtur q̃ ſic, ut not.Bart in.d.l.ſi ſeruus
de condi.fur.& in.l.non intelligitur.in.§ diui fratres.ff. de
iu.fiſ.Curt.iunior, qui ita firmat in conſi.clxv.col pe.Fel.
in.d.c.cum cauſa.col.ii.Iaſ Ripa. & alii, in.d.§.ſi hæres.
Alex.tñ poſt Imol.tenet opp.q̃ licet verum ſit, rem tan
tum valere, quantũ uendi poteſt homini ſcienti rei quali
tates, tamen ſi teſtes dicant rem potuiſſe tm̃ cõiter uendi,
pſumptio eſt, q̃ tãtum valeat, & ſufficit probationẽ præ
ſumptiue cõcludere. Et ideo incũbet parti allegare, & pro
bare de qualitatibus rei extimantibus ualorem & æſtima
tionẽ, ut dixi ſup alio q̃ nõ pbato, q.cõem æſtimationem
pbauerit, obtinebit qd̃ no. Poſtremo, quia diximus, * q̃ 248
teſtes ſingulares deponẽtes de æſtimatione rei imobilis,
nõ pbant materia iſta ſingularitatis teſtium, an & quãdo
obſit, ualde plixa ẽ, uide Barb cõſi.liiij.col.viij.lib i Ale.
cõſi.100.col.fi.lib.i.conſi.xli.col.ij.lib.iij.& cõſi xliij col.
fi.in eo.& lib.v.cõſi.clxvi.col.iiij.& clxvi.col iij.et lib.vi.
cõſi.xciiij.& ccxxxii.Cor. conſi.ij colum.fin.lib.i.Aret.
conſi.xlii col.ii.& ccxxii.colum.fina.Iaſ.in repet.l.adm.
col.lxxxvij.ff.de iur.iuran & in conſi cliiij.col.fi.uol.ij.&
lxxviij.ac.lxxxi lib.iij.Fel.in.c.licet ex quadã.in vlt char.
de teſti.Dec.conſi.650.Cur.iun.cõſi lxiiij.omnes Moder.
in.l admonendi. De ualore autem beneficiorum, * quo 249
modo probetur ad iuſtificandã, uel impugnandã, impe
trationẽ uero valore beneficij tacito, aut falſo expreſſo tra
dit Lud.igomes in regulas cãcellariæ, in regula de ualore
exprim.in.xii.q. De qua materia, uide tu Fel.in.c fin.col.
ij.& ſeq.de præſump.& in.c.qualiter & qñ.el primo, ad
fi de accuſat.& in.c.cauſam quæ.col.viij.de reſcr.& Dec.
in conſi.clvi. Viſo de probatione æſtimationis rerũ im
mobiliũ, * uideamus de pbatione ualoris & æſtimatio 250
nis rerum mobiliũ. Et primo de ualore vini, frumenti, &
aliarũ rerum conſiſtentium pondere, numero, & menſu
ra.Bar.in.d.l.precia.dicit eſſe probandum, q̃ tantũ ualue
runt tali tẽpore, anteq; et poſt in foro publico.idẽ dicit in

dicta.l.ſi ſeruus, vbi ut ſtatim dicā, melius loquitur ante
et poſt dixit qa eſtimatio momētanea nō cōſideratur a iu
re præal.l.ꝑcia rerū. In foro publico ideo poſuit, qa id lex
uidetur reqrere l.ſeptē diebus.C.de errog.mil anno. lib.
xii c i ubi oēs Cano.de emp.& uen. Sed prædicta pra-
ctica Bar.& ſcribētiū ex tribus maxime uidetur poſſe im
pugnari. Primo, qa uerba illa anteq; & poſt dubia ſunt,
uerificarique pñt in paruo tpe anteriori poſteriori inſtan
taneo, qd nō ſufficeret nec ſuffragaretur, quū ex momen
tis tēporū non conſtituantur precia rerū, ut dicitur in.d.l.
precia. niſi ergo teſtes adderent aliqd tēpus determinatū
non probarēt, ita Moder. peruſi. in d l. precia col. x. quā-
uis per docto. tactū dicunt non vidiſſe, ſed hoc expreſſe
dicit Bar. in. d l. ſi ſeruus & in. l. vnica col. pe. de ſen. ꝓ eo.
ubi docet eſſe articulandū, capitulandū, & probandū de
anteriori & poſteriori tpe per aliquos dies, hocq; tradunt
& ſequuntur cōiter alii, vt per Anchar. in cōſ. cxciiii. in cā
col. fi Alex. l. d. l precia. col fi Sali hic, col. fi. Ang. in. d §.
ſi quis agens. col iij. Matthe de aflict. in decl. regni ccc. vi.
& Iaſ. in l qui romæ in. §. cohæredes col pe ff de uer. obl.
Atn̄ in pūcto iuris uerior uidetur ꝑcedens concluſ. Bart.
qa ille ꝓbat de æſtimatione tali die, anteq; & poſt ꝓbat
de tractu tpis per diem, videlicet et ultra non de momēto
ſolūmodo, quæ quidē momenta tēporū a diebus diſtin-
guuntur, & diuiduntur. l. anniculus in. fi. & l. cū biſextus
ff de uer. ſign & l. arethuſa ff. de ſta. ho. Ita ꝙ nihil obſtat
regula. d l. precia. quæ loquitur de momento tpis non de
tpe habente tractū, prout eſt dies. in actu tn̄ practico ſer-
ua prædictā doctrinā, ut dicas, anteq; & poſt, ꝑ aliquos
dies ad tollendum oē dubiū. Limitatur prædicta cōcluſio
de æſtimatione momentanea nō attēdenda, nec cōſidera
251 bili, ✠ vt nō ꝓcedat odio moroſi q tenetur ad æſtimatio
nem, quanti plurimi a tpe moræ. l. uinū. ff. ſi cert. peta. quo
intelligitur etiā de momentanea æſtimatione, quę cōtigit
tpe alicuius magnæ chariſtiæ, puta quæ modico tpe du-
rauit, ut Rap. cō. & Alex uoluit Iaſ. in. d l. uinū. in ultimo
no. rōne prædicta, & ad. l. precia. reſp. ꝙ loquitur in lega-
tis ſoluēdis per hæredē. in quibus agitur ſemper de lucro
ideo nō attenditur illud tps momentaneū. Et licet Dec ibi
primo not. poſt Imol. & Chriſtof. de caſtil. tenuerit oppo.
per. d. l. precia. in rōne, quia & ſi loquatur in legatis, in aſſi
gnatione tamen rationis, ponit regulā generalē, ꝙ precia
rerū ſunt, prout cōiter æſtimātur, qd procedit etiā in deli
ctis. l. ſi ſeruū meū occidiſti. ff. ad. l. aqui. p qd reſp. ad text.
l iure ſurt. ff de condi. furt. Nā ibi fur & moroſus ſimplr
æquiparātur, reſpectu intereſſe quanti plurimi cōis, uideli
cet. d. l precia. & d. l. ſi ſeruum. Attamen nō eſt receden-
dum ab opi. Alex. & prædictorū, quæ cōis eſt, & uerior
illā etenim ſequūtur Ang. in. d. §. ſi quis agens col iiij Feli.
in. c. ſedes. col ij. de reſcri. hercul. Peru. in. d. l. precia. col fi.
Mod. tau. & alij repetentes in. d. l. uinū. Cur. in. l. unica. col.
xvij. i de ſen. quæ pro eo. Et ꝓbatur primo rōne, qa alias
ſequeretur moroſum lucrari poſſe ex mora ſua et locuple
tari cū aliena iactura, cōtra tex. in l ſiue hæreditaria. ff de
neg geſt. & l nā hoc natura, de cōd indeb. Scdo ꝓbatur
per tex d l. in re lur. §. pe. ibi id tempus ſpectandū quo res
unq; plurimi fuit, etiam uerificari poteſt, etiā in momēto
tpis. Ex quo patet Dec. male intellexiſſe illum text. reſtrin
gendo ad intereſſe cōe, quia uerbum vnq; fuit, manifeſte
repugnat, nec aliquid facit d l. ſi ſeruū meū quia loquitur
de æſtimatione quæ fit reſpectu tpis, ſed reſpectu perſo-
narum, ꝙ attenditur quanti oībus res ualuit ac ualet, non
quanti uni, quia poſſet in infinitum extendi, quod abſo-
num eſſet. Bonaque eſt reſpon. Alex. & præalleg in fi. cō-
menti. d. l. precia rerū. ꝙ loquitur in legatis, & ubi agit de
lucro, nec eſt uera intelligentia Dec. ꝙ ibi ponatur regula
gn̄alis quia qd ibi dicitur in fi. aſſignando rōnem, intelli-
gitur ſecūdum terminos ipſius. l. Et ſic in legatis, ut Alex.
& præfati dicūt. Verba. n quantūcūque gn̄alia in quauis
diſpoſitione inſerta reſtringuntur, & regulantur ad cau-
ſam, & ſcdm cauſam, de qua agitur. l. emptor. §. lucius ff.
de pac. Angel in cōſi. cclxxxiiij. exorta. col. fi. Pręterea æſti
matio prædicta quæ aliquo tpe durauit, non poteſt dici
momentanea, quū tractu aliquo tpis, non momento tan
tum durauerit. Secundo principaliter contra prædictam
practicā Bar. facit quia dicere ſi tr debebat cōiter, uel ſcdm
cōem æſtimationē, quod eſt maximū in hac materia, & 17
ita ac melius poſuit ipſe Bar. in d. l. ſi ſeruus. & ſequuntur
cōiter ſcriben. ſ. alleg quia non ex affectu uel utilitate ſin-
gulorū ac particulari, ſed cōi precia rerum conſtituunt. d.
l. precia rerū. imperfectæ igitur locutus eſt in. d. l. precia re
rum. Tertio aduertendum eſt, ꝙ quia licet Barto. in locis 252
præalle. & ſcriben in aliis locis, de quibus. ſ. requirant ad
probationē cōis ęſtimationis uini, frumen. &c. ꝙ dicatur
in foro publico, tanti cōiter emi, & uendi, per tex. in. d. l.
ſeptem diebus. & in c. de emptio. & uendit. Nihilominus
in puncto iuris hoc non uidetur neceſſarium, nec uerum
per tex. in. d. l precia. dantem modum probādi cōem æſti
mationem prædictarum rerum, & tamen de foro publi-
co nullum uerbum, ſed ſolum in cōi æſtimatione iuriſcō.
rei ſummā cōſtituit. Secundo p tex. in. l ſi in fi. C de admi.
tu. ibi uinum oleum, & frumentum diſtrahere iuſto pre-
cio, quod in iis locis, in quibus uēditio celebratur tunc tē
poris dignoſcitur obtinere nō dicit in foro publico. Ter-
tio, quia ſunt plura loca, in quibus non fit mercatum, nec
publicus habetur forus, & tamē eſt ibi cōis æſtimatio. Itē
alia loca, in quibus habetur cōis æſtimatio frumēti, puta
& tritici, abſque eo, ꝙ uendatur in foro publico, ut patet
in hac urbe Patauii ubi frumentum non tenetur, nec uen
ditur cōiter in foro publico. Sed in domibus priuatorum
& ciuium, et cōis ęſtimatio ſumitur, ſcdm quod ibi cōiter
uenditur, facit & quod ſupra dixi de eſtimatione rerū im
mobilium, quæ probatur etiā nō expreſſo ualore loci pu
blici, modo dicatur eam eſſe cōem æſtimationē. Ergo idē
in æſtimatione rerū mobiliū, quum non ſit dare rōnem
diuerſitatis. Nec obſt. iura præalleg. de foro publico, uel
mercato loquentia. qa nō dicunt id eſſe neceſſarium, uel
de neceſſitate requiri ſed de tali loco in probando cōi pre
cio mentionem faciunt, quia facilius, & clarius cōis æſti-
matio in tali loco cognoſcitur, & habetur, non tamen re-
quirunt id dici, aut exprimi, ſi de cōi æſtimatione aliūde
conſtet, & appareat per prædicta. Circa ualorem & æſti
mationem aliarū ſpecierū libri, ueſtis, & ſimiliū, ✠ an ad 253
hoc, ut probatio concludat cōem æſtimationē addi &
exprimi debeat locus fori, & mercati, Barto. l. d l. precia
rerū. in fi. & in d l. ſi ſeruus. & Alex. i. l. precia. col. fi. aliiq;
cōiter in oībus rebus mobilibus dicunt, ꝙ ſic, ego in pun
cto iuris contrariū uerius credo per prędicta cogitabis ta
men. Sed quid de cōi æſtimatione iuriū, & actionū, quæ
cōſtituunt tertiā ſpeciē, reſp. eodem modo ✠ illā fieri debe 254
re. d. l. precia. & l. ſi ſeruum meum. loquētibus de æſtima
tione rerū, quarum appel ueniūt iura & actiones. l i ff. ſi
cer pet. l. rei. ff. de uer ſign. minus tn̄ ualent, & ęſtimantur
q̄ res, ad quas cōpetunt, ut dixi in. l qui actionē habet. ff.
de reg. iu & ſup in. iiij. cōcl. primi not circa fi & in quæſ.
xli. Videndū eſt nunc de æſtimatiōe q̄ ſit p iudicē ✠ Bar. 255
hic dicit, ꝙ iudex ipſe poterit rē inſpicere, & eſtimare, per
tex in. l. fi. in fi. i de iure domi. imper. ubi ē tex. clarus, quē
Bal. & alij ibi notant Bal. hic. col pe. allegat alium tex. in. l.
& tātū. in. § pe. ibi, qd officio iudicis expedietur. ff de ſer
corru iudex igitur poterit locū, & rem inſpicere. & a uici
nis, & aliis id ſcientibus ſe informare, de qualitate rei ac
quantitate redditum, & æſtimationē facere, maxime ubi
ꝓbationes eſſent cōtrariæ, & uerberarēt aures iudicis, ut
hic per Sali. col. fi Et cū prædicta cōcluſio, quā etiā tenuit
Bar. in. l. creditores. col. fi. i. de pign. tranſeunt communiter
docto. ut hic per Bal. colum. pen. Alex in apoſt. ad Bald.
in. l. ſi pater. i. de act. empt. Are in. d. §. ſi quis agens. col. ij.
Alex. in. d l precia rerū. col ii. ubi Mod peruſi. colū. viij.
in quibus locis ſcribētes. Citant etiā illud not. dictū Bart.

in l.ſi qđ ex pāpilla ff.de leg ii qđ in omni iudicio in quo
nō eſt clare ꝓbatus ualor & æſtimatio rei de qua agitur
iudex pōt & debet ſe de prędictis informare eſtimare &
condēnare, ut etiā per Sali.in.l.ſi traditio in. v.q. per illū
tex.infra de ac.empt Math.de Affl.in deciſiōe regni lvii.
Cur.in.l unica.col.fi.j.de ſen.quę pro eo &c.& in.l.unica
ad fi l.ff.ſiquis ius dicenti non obtēp.Et Latius Aret.poſt
alios in c.cū cā col.v.de teſti.ubi dñr, ꝙ qñ eſtimatio rei
nō eſt directo in iudicio ꝓbata ſi tñ iudex ex inſtrumētis
teſtibus aut cōiecturis rē poſſit eſtimare nunq̃ debet reū
abſoluere, ſed ex officio ſuo eſtima facere & ſi non poſſit
quia forte nō ſit peritus aut coniecture nō ſunt ſufficiētes
eligat peritos ꝑ quos uera ſibi referaꝰ æſtimatio arg.l.cō-
parationes.ſupra de fide inſt. &.c.cām matr. de prob.cū
aliis infra adducendis dū de eſtimatoribus rei agemus fa-
cit text not.in.l.ſi irruptiōe ad fi ff.fi regū.ad officiū ingt
iudicis de finibus cognoſcētis ptinere miſſores mittere &
per eos finiū qōnes dirimere & oculis ſuis re exigente lo-
256 cū ſubijcere ac ꝓnunciare * faciunt plura quæ per illū tex.
ſcribunt Bal.ibi & in ſuo conſi lvi.ad fi.lib.i.Pau de caſt.
cōſi.dxxx.ad.l.fi.i antiqs Alex.cōſi.cxvi. lib.i.&.xxxv.
lib.iiij & in.l.q bona.in.§.dāni.col iij.de dam.infec.Curt.
ſenior.cōſi.lxx.nu.lxx.& Feli.in.c.fraternitatis col.vi de
teſt.intelligendo tñ præal.qñ iudex ꝓcedit ac uidet, ut iu
dex ſecus ſi ut priuatus pulchre ꝑ Pau. de ca.& Iaſ.in.l.ii.
ff de in litē iurando.Cui quidē liquidationi & ꝓbationi
257 eſtimationis rei per iudicē factæ ſtan eſt in eadē cauſa * ſi
appel nō fuerit quū illius ꝓnunciatio ius faciat & de iniu-
ſto iuſtū.l.ingeniū.ff.de ſtat.hom.ſm Herc.loco præalle.
qđ ſi iniqua declaraſſet ac arbitratus fuiſſet corrigeretur ꝑ
iudicē appel ſi fuiſſet appel.iurib uulg.Memor tamen nō
ſum vnq̃ uidiſſe hoc ad practicā deductum factam uide
licet fuiſſe eſtima rei immobilis per iudicē maxime in ma
teria noſtra, ideo Sali hic in antepe.col.de hoc dubitauit
licet nō recedat a cōi.In rebus uero mobilibus facilius fiet
te coram iudice præſentata per text.d.§.fi.l.fi.de iu.dona.
impetr.&.l.ſi quod ex pāphila.cū ibi not.per Bar.de leg.
ii.ut hic per Sali.col antepe.& fiet executiue abſque libro
ut per Bart.in l creditores col.fi.infra de pign. Venio nūc
ad liquidationē & declarationē exiſtimationis faciendæ
258 per æſtimatores quæ materia cotidiana eſt *.cōis eſt iſtā
poſſe fieri per eſtimatores ad hoc electos.§. hic illud dicta
l.hac edictuli j de ſecū.nup.ut ꝑ Bart hic & in.d.l.credito
res.col.fi.& in l.theopom de dote præleg.Pau.hic in fin.
Sali.col.antepe.Ang.in d §.ſiquis agēs.col.iii.Are.in cōſi.
lxxxiii.quia multa col.pe. Alexan.in.d.l.pretia.col.ii.ubi
Herc.vii.Aret in.d.c.cū cauſa, & Cur iun.in conſil.clxv.
col.pe.Qui quidem eſtimatores primo debent iurare de
eſtim.legaliter faciēda ſm Bar.& præal.ꝑ.d l.cōparatiōes
cū gl.ō.de fidei inſtr.Inde ſe informare de q̄litatibus rei et
eſtimare iudiciq; referre qui iuxta p̄dicta ꝓcedet. Et quū
huiuſmodi eſtimatio oculo potius intellectus quā corpo-
rali fiat & ſic magis hēat uim iudicii q̃ teſtimoniū iſti eſti-
matores debent eſſe in negocio ſuper quo deponunt peri
ti ſm Aret.& præal.Immo.Bart.hic.Sed moueo pulchrā
dubōnem ad quē ſpectabit & pertinebit electio & depu
259 tatio prædictorum eſtimatorum * Bar.& Sali. hic Alex,
Ang.Fel de Are.& præal.& Feli.in.c. ueniens el primo
col.fi.de teſt.id ad iudicem pertinere uolūt, pro qua opi.
uidetur tex.in.d.l.fi.in fi.de iur.do.imper. &.in.l ſi quod
ex pamph.cū not ibi per Bart.ff.de leg.ii.ut.l.& tantum,
pe ff.de ſer.cor.ubi patet id fieri poſſe per iudicem ergo et
per eſtimatores ab ipſo electos per regulam poteſt quis
per alium de reg.iur.in.vi.cum accumulatis per Dec in.c.
eccleſia, col.viii.de conſtit.Et quod ipſo iudex eligat uide
tur tex.in d.l.comparatio.tamen glo.ſuper uerbo ab iis.
Bart.in.d.l.Creditores.col.fi.alternatiue & obſcure loqui
tur quod partes eligāt uel ipſe iudex, ſed text.d.§.his illud
uult electionē pertinere ad partes ibi quos utraque pars
elegerit et not.ibi Bal.i.ii.col.electionem eſtimatorum ad
partes non ad iudicē pertinere partibus uero non eligenti
bus poſſe id facere iudicē per.l.fi.ſupra de iudic. faciunt q̄
ibi in.ii.col.cōgerit.Iaſ.idē uoluit Bal.hic in pen.colū.Sed
not.reſpō.ad alleg.ſupra in contrariū. Et ad text.præal.§.
his illud dici poſſet nō negare quin iudex, ut poteſt per ſe
id facere iuxta prædicta.ita etiā nō poſſit per eſtimatores
a ſe electos ſi uoluerit, uel aliter & ſubtilius reſpō.pōt, qđ
ille tex.loquitur de extra iudiciali eſtim.nos uero de illa q̄
fit de re in iudicio exiſtente De conſuetudine obſeruatur
qđ mādāte iudice fit electio eſtimat.a partibus iuxta tex.
d.§.his illud & ita eſſet tunc ſeruandum.l.ſi de interpreta-
tione cum multis præcedentibus & ſeq.ff de legibus. Et
ipſis partibus diſcordantibus iudex ipſe ponat neutri par
tium ſuſpectos ſm Bald.ad fi.d.l.fi.Et ſi eſtimatores di-
ſcordent deuenien.eſt.ad elec.tertii. iudice tanq̃ compul-
ſore non tanq̃ electore interueniente.ut hic per Bal. per
ſeun dem & Sali.in.d § his illud faciunt.dicta Alexan.in
.inter pares.ff de re iud.oēs.Mo.in § ſi ſtipulanti l 1 ff de
uerb.obli.Circa quā materiā * primo ſcien eſt qđ relatio 260
ni faciendæ per dictos eſtimatores nō requiritur qđ pręſ
ſint præſentes prout requiritur in electione & conſtitutio
ne etiam a iudice facienda uel quod fuerint ad id citate. ut
per Bald.in.d.§ his illud col.ii rationē differentiæ aſſignat
Bart.in.d.l.theopomp col.fi.& Feli in.d.c.ueniens el pri
mo col.fi.Scđo not.eſt quod quando prædicti eſtimato
res locū uiſitant & de qualitatibus rei ac circunſtantiis ſe
informant partes poſſunt & debet eſſe præſentes uel mo
nite * ut poſſint dare iſormatiōis & teſtes p̄ſentare ꝓ infor 261
mationibus habendis.Bart.in.d.l. theopompus. & in.l.q
bona in.§.fi.ff.de dam.infec.& Fel.in.d c.ueniens col.fi.
Quærit Barto.loco præallega.an quādo iudex uadit uel
mittit agrimenſorem uel peritos ſtatuere debeat terminū
partibus, ut tali die & hora ſint ſecū uel cum electo ſuper
differentiæ.Et reſpon quod ſic per tex.not.in.l.iii. ſupra
fi.regū.Et quia per præſentiā partis poſſet iudex, uel agri-
menſor aliter informā ergo &c.facias igitur dicit Bar hoc
ſcribi & confici per inſtrumentum quando iudex uel pe-
ri ſunt in loco alias corruere poſſet proceſſus ait, & pro-
batur per d l.iii.cum not.per Alexand conſi.13.&.177.
columna.iii li.vi. * Et ultra præal de dicta materia rela- 262
tionis fiendæ in.de Pau de ca.in cō.ccxx.in ſiquis. Barb.
cōſi.xviij.col.ix.lib.i.Alex.conſi.cxxx.uo l.Fel in.c.i.col.
iiij de teſt.& in.c quia iudicāte de pręſcr Itē eundē Alex.
cōſi.cxiiij lib.iiij.& cōſi.47.&.91.lib.v.Tertio ſcien. * qđ 263
quū talis relatio nō fiat in forma iudicii etiā die feriato po
terit expediri, ut per Alex.in l.1.in.§.ſed excipiunt.col.ij.
ff de fer.Et ſcribi debet in actis qm contra de prob Alex.
loquēs de relatione nuncij.in.l.j.in.§.nūciatio.col.antepe.
de nou.ope nūciat.poſſet etiā fieri & dari in ſcriptis.ut re
latio nūcij.ut ꝑ Ioan.and et alios in.d.c.qm contra ubi di
cūt fieri illā poſſe ꝑ literas ſigillatas, & tūc nihil referret, li-
cet pars eſſet præſens ex quo nihil audiret, licet ij ſius rela
tionis præſentationē fieri uideret facit, quod dicit hic Sali.
col antepe.qđ vbi iudex uult facere talem eſtim. debet a
uicinis ſummere iſorm.& in ſcript.redigere.Et hæc practi
ca faciēdi ipſam relationē i ſcriptis tutior ē et honeſtior ut
conſtet de qualitate ipſius relationis.Cui nō eſt ſtañ.ſi ini
qua ſit, vt ꝑ Alex.in cōſi.præal.Quarto ſcien.qđ in mate
ria iſtius.l.eſtimatores rerū debent ſe referre ad tēpus con
tractus, qđ ut in ſuperioribus diximus atteñ.ē. * a ꝓpter 264
ſi facies rei eſſet mutata vt qa de agro aratorio factū eſt ui
netū, aut terra inculta teſtificatio eſtimatorū non attende
tur.quia quod oculus non videt teſtificari non poteſt cū
veritas quæ fugit ab oculis hominū per præſentē aſpectū
teſtimonio oſtendi nō poſſit ſm Bal.hic col.vlt.Ea ꝓpter
dicebat Ang.in.d.l.prætia iſtam practicā faciendi eſtim.
& liquidationē ꝑ eſtimatores non eſſe bonā in materia.l.
noſtræ nec ualere.obolum quia probatio eſtimationis fie
ri debet ſecundum tempus contractus ut diximus eſtima
tores autē ad hoc electi de præſentii illud uidere nequeūt
ergo

ergo æſtimatio illorũ nõ concluderet ſed Pau. de caſt hic
ad fi.reprobat Ang quia ex p̃ſenti p̃ſumitur in præteri-
tum ſi non intercesſit longa temporis diſtantia nec appa
reat alia cã extrinſeca ,ppter quam cõtingere potuerit va
riatio vt per eum,idem poſt Rap.cõmen.voluit Alex.in
d.l.pretia col.ii.vbi generalem ſaluationem ponit qñ eſti
matores eſſent antiqui , & periti adeo q̃ poſſunt habere
notitiam de qualitatibus rei valore,& ęſtimatione etiam
ſm tempus contractus,& præteritum: quid.n.repugnat
quin poſsint deponere de prædicta eſtimatione rei cuius
qualitates plene ſciunt,& cognouerunt.

Quinto non eſt ſilentio inuoluendum quod ſcribit hic
Bal in pe.col. q̃ vbi res non eſſet clara & publicatis atte-
ſtationibus , & poſt didicita teſtificata mitti poſſunt tales
ęſtimatores a iudice ad æſtimandũ rẽ qui viſa re,et proba
tionibus factis lumptisq; neceſſariis informationibus ha-
berẽ . æſtimare quia iudice id faciente vel fieri mandante
ceſſat ſiniſtra ſuſpitio ſubornationis, quæ ſolet eſſe impe-
dimento nouis deductionibus , & hanc deciſionem Bal.
ſequitur ſimpliciter Panta cremenſ hic in anrepe car.ver.
ii.pricipalis modus,et Firmia. in ſuo repertorio in verbo
æſtimatores,& ita in practica vidi obſeruatũ in ardua cã.

266 Diſpitiamus mõ * vtrũ rei æſtimatio probetur per li-
brum æſtimi, & cathaſtri facti per æſtimatores de publi-
co ad id per agen.electos p̃cipue in mã iſta Bal. hic col.fi.
Salic.Pe.Bar.in l.fi per illum tex.C.de pred nauicu.li xi.
Bal.in.l.fi.C.de mag.conuen.Ang in.d.§.ſi quis agẽs co
ii.Fabia in tract.de emp.& ven.in viii. qõ.col.fi.Moder.
peru in.d.l pretia col.vi.dicunt q̃ venditio facta ſm æſti
mationem cathaſtri,& æſtimi præſumatur iuſta vt bona
fide facta.i.iuſto pretio quia præſumitur pro eo libro a
publicis perſonis confecto,ſicut & pro quolibet actu a p
ſona publica facto l.ii.C.de off.ciu.iu c.ad audientiã cum
ibi not.de præſcrip.Mod mediol.in tract.p̃ſump.in.xvii.
p̃ſump.tertie regulariter niſi eſtimũ eſſet antiquũ aut vox
& fama publica laboraret contra æſtimũ, tanquã perpe-
rã factũ prout ego ſemel vidi in actu practice vt ibi p p̃
fatos ſcribent.& per Aret.in d.c.cũ cã col.iiii.&.v.
Alex.tñ in.d.l i. col.ii tenet q̃ non faciat plenã proba-
tionem, ſed indicium , & præſumptionem maxime vbi
æſtimum non eſſet de recenti factũ , quũ ſit res inter alios
acta ut ibi per eũ licet Bal.hic.in vlt.co.quẽ pro ſe allegat
contrarium dicat. Et iſta opinio videtur verior quia inter
æſtimatum & rẽpub . facientem bona ęſtimari res agitur
ego aliis præiudicare non debet.l.ſi vnus § ante oĩa cum
vulga.ff de pac. præterea æſtimũ fuit ſolũmodo factũ ad
effectum ſupportationis onerum pro rata quemlibet tan
gente ideo non debet ultra operari quia limitata cauſa li-
mitatum parit effectum.l.age.§.de tranſa.item quia in his
ſolet groſſo modo procedi cognita tamen.

In multis locis de publico ſunt deputati æſtimatores.
Circa * pretia equorum puta ædificiorum prædiorum
267 vulnerũ an ſint mortalia aut ne, uel ſit remãſura cicatrix.
& de ſimilibus : & tunc etiam dicto & eſtimationi unius
de publico electi ſtandum eſſet niſi fuiſſet appellatum vel
reclamatum, vt per Bart. Ange. Ioan.de pla. & alios in.l.
i per illum tex.C.de ponder. & auri. illat.li.x.aliquid etiã
tangit Math. de affli.in trac.proto.loco præal.& Bal.in.l.
ſi librarius col.i.ff.de re iur qñ autem conſtitutio fieret p
iudicem duo deputandi eſſent ſi copia adeſſet alias unus
ſufficeret vt per Bar. & præal.in.d.l.i.

268 Probatur etiam æſtimatio rei iuſta * ex taxa facta a te-
ſtatore grauante pro tali precio vẽdere, ut per Pau.de ca
ſtro in conſilio ccclxiiii.incipien. dubium in antiquis cum
aliis adductis.ſ.in.xxvi.q.

Item ſi precium eſſet taxatum per.l.vel ſtatutum. * Il-
269 lud diceretur iuſtum precium de quo partes non poſſent
conqueri ut per Bar veron.in tractatu de ſimul. contra-
ctuum,fol.tertio,in ſecunda præſumptio. cum aliis addu
ctis ſupra in primo notabi.

XLIX. quæro * utrum probata rei æſtimatione ſemi- 270
plene deferri debeat iuramentum ſuppletiuum iuxta.l ad
monendi cũ materia ff de iu.iur &.l.in bonæ fidei.ſ.co.
tit.Bal.circa fi.l.vnice ſ.de ſent.quæ pro eo dicit q̃ depo
nens ſuper æſtimatione ſingularis intereſſe deponit quo-
dãmodo, ex perita quadam: ideo probato intereſſe per
unum teſtem non deferri iuramentum in defectum pro-
bationis de quo ibi ſcripſimus.

In terminis noſtræ.l q̃ non deferatur iur. ſuppl. ei qui
æſtimationẽ rerũ non probauit plene ſed ſemiplene con-
ſuluit Alex.conſi. cix. incip. viſo proceſſu col.fi li.iiii.mo-
tus precipue eo q̃ de æſtimatione facienda veriſimili-
ter haberi poſſunt plures teſtes, quo caſu ,ppter ſuſpitio-
nẽ quæ eſt contra unum producentẽ, non defertur predi
ctũ iuramentũ ut ibi per eum, & per ſcribẽ.in.d.l.admõ.
vbi Cur ſenior.co.lxiii in.xxiii.fal.& Iaſ.car.xxvii.in ſi
lim.Mod.taur ſol.pen. co.iii ubi Ripa car. pen.co.i.in.ſi.
lim.& Dec.in.l.quatenus. ff.de re.iur.& in conſi.cccxxii.
co.ii.ſi igitur actor ad probandũ æſtima.plures teſtes pro
duxiſſet, & ſemiplene probaſſet ceſſante illa ſiniſtra præ-
ſumptione militante contra unum teſtem in tali ſubiecto
producentem deferen eſſet iuramentum ſuppletiuũ pro-
ut in aliis caſus ciuilibus propter identitatem rationis

Quinquageſimo quæro * an uenditori læſo ultra dimi
diam iuſti precii ſi nondũ rem tradiderit ſit mõ aliq̃ cõſul- 271
tũ? dic q̃ ſic: quia contra petentem rem uenditã, cõpetet
exceptio ad illũ repellendum: nã uenditor ultra dimidiã
iuſti precii læſus facta uend.poteſt per modum agendi cõ
tractum reſcindere rẽq; repetere niſi iuſtum pretium ſup
pleatur ut hac.l.ergo fortius ex eadem cã deceptionis cõ
tra agentem ad uenditionem perficiendam dabitur exce-
ptio per uulgatam regulam.l.inuitus in.§.cui damus ff.de
regu. iur . ut.l.i.in §.is autẽ.ff.de ſuperficie. item quia faci
lius impeditur quid in eſſe produci , q̃ iam productum
tollatur.l a patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vł al.iur.ſed
uendi.iam facta ut dixi reſcinditur niſi ſuppleatur iuſtum
pretium ergo fortius per excep.impediri poterit ne perfi
ciatur niſi quod deeſt iuſto pretio addatur.facit quod di-
xit Bar.ſ.in.iiii.qõ. de excep. competenti decepto anteq̃
ſoluat eamq; doctrinam ad iſtud propoſitum pondera-
uit Ruinus in conſi.lxxix.col.ii lib.primo.

Et ſi emptor taceat , & agere pro tempore forte nolit
uenditor poterit petere inſtrumentũ uenditioni. caſſari
reſtituto pretio iuxta glo.§.his qui uina.l.ex empto. ff.de
ac.emp.uel fieri ſibi inſtrumentũ liberationis iuxta.l.pecu
niæ cum no.ſ.de ſolu.& dictis per Sali.ſ.ad fi.i.qõ.

Vltimo Bal.in ult.col. * formauit not. qõnem quę, &
ſi ad præſentem ſpeculationem parum pertinens uidea- 272
tur , negligenda tñ non eſt ut perfecte intelligatur quod
de iuſto pretio hic dicitur ſtante ſtatuto uel conſuetudine
q̃ in uend.preferatur cõſors ſi ille offerat. x. pro iuſto pre
tio, & cõi ęſtimatione rei ſm aſſertionem eius alius offert
quindecim utrum præferri debeat conſors uel ne, Bald.
poſt antiquos concludit q̃. niſi tantum offerat & ſoluat
quantũ reperitur ab aliis repelli debeat : quia nõ eſt quis
compellendus gratioſæ contrahere, ſed pro pretio quod
ſine fraude ab aliis inuenitur ut hic per eum quem cõmu
niter ſequuntur doc.ut per Salice & Mod. reper.in.l.du-
dum ſ.de contrahen.emp.ultra quos uide Aret.in.c.cum
cauſa col.iii. de teſti.Fabia in tract.præall.de emp.& uẽd.
in.xx.qõ iii.qõnis principalis Iaſ. de.S. Georgio in tract.
feud in uerbo & cum pacto de non alien.col pen.Math.
de afflic.in præal.tract.protom.§.ii.inci.ut.ſ. xxx. dies in
ii.not.Iaſ in.l.qui Romę in.§ cohæredes co.pen.ff.de uer.
oblig. Deo. O.M. fauente a quo omnis ſcientia & omne
bonum deſcendit abſoluta fuit in cæleberrimo patauino
rum gymnaſio.xiii.calendas Iulias. M D X L V I I.

Laus ei ſit, qui ſupra omnes
laudes eſt.
Hierony . Cagno.

SVMMARIVM.

Pactum de retrouẽdendo tã ad tempus quã in perpetuũ permiſſum eſt, et an fructus cedãt lucro emptoris in primo & ſecundo notabili.

Pactum iſtud non eſt de retrouendendo ſed de reſtituendo fundum quæ valde differunt, in tertio notabili, numero duodecimo.

Vtrum maritus qui confeſſus fuit dotem a ſocero recepiſſe & poſtea promiſſionem de ſoluendo recepit lucretur partem dotis mortua vxore, ſtãte ſtatuto ꝙ vxore præcedente ſine liberis vir lucretur dimidiam partem dotis datæ, nu. xix. & ſeq.

Oblatio quantitatis debitæ an ſufficiat vt ex contractu vẽditor agere poſsit, et quid ſi verbalis tãtum fuerit in. iiii. notabi. nu. xiii.

Quæ actio naſcatur in caſu iſtius legis in. vi. notabili, numero. xxvi. & xxxv.

Fructum ratio habetur a tempore moræ & quæ ſit ratio in. vii. not. nu. xxvii. & xxxv.

Expreſsio hæredum an fuerit neceſſaria in terminis iſtius legis, nu. xxx.

Pronomen ipſe perſonalitatem importat, nu. xlvi.

Queſtiones hic enucleatę.

Vtrũ ius redimendi ſeu rechatandi cedi poſsit, nu. xxxvi. & ſequenti. 1

An facultas redimendi tranſeat ad hæredem, nu. xliii. 2

Quid iuris ſi conuentum expreſſe fuerit, ut tantum ipſe venditor poſſet redimere, nu. xliiii. 3

Quando ille cui ſub pœna ad diem promiſsi ius redimendi a me alienatum cedere, reperitur abſens illo tempore quid agendum ſit nu. xlvii. 4

An facta ceſsione abſenti de dicto iure notario ſtipulante requiratur ratificatio vt acquiratur ius ex ceſsione, numero. xlviii. 5

Vtrum pactum de retrouendendo cum modicitate pretii faciat contractum illicitum & ſimulatum, & quid de datione in ſolutum & de emptione annui redditus, numero quinquageſimo. 6

Lapſo tempore dato ad redimendum vtrum emptor retrouendere cogatur, nu. lxiii. 7

Quanto tempore præſcribatur pacto de retrouẽdendo, numero. lxx. 8

Facta promiſſione de retrouendendo ſimpliciter qualiter & pro quo pretio intelligatur facta, nu. xciii. 9

Facta oblatione pretii an hæres emptoris, qui retrouẽdere ꝓmiſerat ad reſtõnẽ fructuũ teneaſ, nu. xcviii. 10

Volens in ſi anni redimere an habere debeat omnes fructus illius anni aut quos nu. 100. cũ ſequenti. 11

Re a duobus empta an alteri offerenti partẽ pretii, pars rei pro rata cũ tãgente retrouendi debeat, nu. 102 12

Si ex prædictis vnus totũ pretium rei offerat volens totã rem redimere, an audiendus ſit, nu. ciii. 13

Vtrum vnus hæredum rem inſolidum poſsidens conueniri poſsit & cogi totum retrouendere, nu. ciiii. 14

Leg. aut ceſsis creditis utrũ ius redimẽdi veniat nu. cv. 15

Vtrum pendente tp̃e rechati venditor ante retrouend. in re ſuppoſita rechato poſsit domũ ædificare, nu. cvi. 16

Emphiteoſi alienata cum pacto prædicto an emptor teneatur capere inueſtiturã iuxta tẽpus iuris, nu. cvii. 17

Si decoxerit mercator penes quem redemptionis pretiũ depoſui cuius erit periculum, nu. cxi. 18

Si mihi, & fratri hæredi meo ſtipulatus ſim rem retrouẽdi poſtea filium quem ſuſcepi hæredem fecero, an frater ad retrouendendum agere poſsit, nu cxv. 19

Pactum de retrouendendo factum alicui, & hæredibus ſuis quos hæredes includat, nu cxvi 20.

Si alicui, & hæredibus ſuis maſculis factum fuerit pactũ de retrouendendo an filia hæres filiæ hęredis venditoris poſsit retrouenditionem petere, numero centeſimo decimoſeptimo. 21

De hærede retrouendere grauato ſub conditione ſi abſq; veris legitimis, & naturalibus liberis ex ſe deſcendentibus deceſſerit an per religionis vel monaſterii ingreſſum ab onere retrouendendi ſit liberatus, numero centeſimo uigeſimo. 22

Vtrum bonorum poſſeſſor tali pacto ſe poſsit iuuare facta alicui promiſsione de retrouendendo ſibi, & hæredibus ſuis, nu. cxxi. 23

An eo pacto vendens remq; conducens ſi ultra dimidiũ iuſti pretii læſus ſit, habeat remedium. l. ii. de reſcin. vendit, nu. cxxii. 24

An in poſſeſsione fundi retrouendendi ſe reperiens contra vendicantem ſibi illum defendere poſsit, numero cxxiii. 25

Fundum quem retrouendere mihi promiſeras appoſito conſtituto vendidiſti tirio, vtrum aliquo iure illum conſequi poſsim, nu. cxxv. 26

Fundum emptum reſtituto pretio reddere promittens vtrũ præciſe ad ſic faciendum teneatur, nu. cxxviii. 27

Retrouendere obligatus vtrum ad id præciſe teneatur ſi rei tradendæ facultatẽ habeat vel liberetur ſoluendo intereſſe, nu. cxxix. 28

Vtrum pactum de retrouendendo magis expediat emptori quã venditori vel econtrario, numero centeſimo trigeſimo ſecundo. 29

Vtrum fundus qui ſub lege retrouenditionis eſt poſitus oblato pretio poſsit a quolibet poſſeſſore vendicari, numero. cxxxiii. 30

Si in pacto expreſſum ſit ut rem alteri fortaſſe venditam pro eodem pretio conſequi poſsim an tali pacto dominii impediatur tranſlatio, & a tertio poſſeſſore rem poſſim recuperare, nu. cxxxvi. 31

Vtrum pro conſeruatione probationis iſtius pacti ad æternam rei memoriam teſtes examinari poſsint, numero. cxxxix. 32

De aſsignato ad probandum in tali termino ſi non probauerit an aliam dilationem ad probandum pactũ habere debeat ſi petat, numero centeſimo quadrageſimoprimo. 33

Diſcutienda qõ erit vtrum princeps tempus ad redimendum pręfixum prorogare poſsit, numero centeſimoquadrageſimo ſecundo. 34

An pactum de retrouendendo poſsit a principe remitti, numero cxlvii. 35

An a tutore vel a curatore pactum tale factum minore ſeruare teneatur, numero centeſimoquadrageſimooctauo. 36

Si mihi fundum retrouẽdere promiſeris intra annos ſex cum dimidio vnius anni ad ſoluendum, a quo tempore annus ille ad ſoluendum currere incipiat, numero cẽteſimoquinquageſimoſecundo. 37

Quid iuris in caſu præcedentis queſtionis ſi vendidiſti, et meo nomine te poſsidere conſtituiſti an tempus ſtatim currat, numero. cliii. 38

An retrouenditione facta ſit retrouendens a traditione liberatus, numero. cliiii. 39

Vtrum arbitrium ſuper venditionibus a ſtatuto publicanis conceſſum locum pariter ſibi vendicet in his pactis vel controuerſiis ſuper eis exiſtentibus, numero centeſimoquinquageſimoſexto. 40

Si pro te, & fratre tuo fundum emeris, quem poſtea retrouendere promiſiſti, & de ratificari faciendo per fratrem tuũ quũ legitimæ ætatis erit ſub pæna, an ad hoc, & pena incurratur interpellatio aliqua exigatur, numero centeſimoquinquageſimoſeptimo. 41

Promittens retrouendere die ſexta menſis Nouembris puta anni. MDXXX. illinc ad tres annos intra feſta ſancti Martini, & natiuitatis Chriſti ad quod tempus vſq; retrouendere teneatur, nume. clxi. 42

Si intra

Si intra retrouenditionis tempus pretii partem exolueris vtrum elapſo poſtea toto tēpore oblato reliquo ad retrouendendum contra emptorem agere poſsis, numero.clxii. 43

De fundo locato cum poteſtate franchandi, & legato de creditis facto, an franchandi ius comprehendatur, numero.clxvi. 44

Vtrum cadens a iure locationis cadat etiam a iure franchandi ſeu redimendi nu.clxvii. 45

An rei locatæ ſub pacto retrouenditionis acceptæ equa penſio ſit iuxta pretium venditionis aut ſm ueram rei æſtimationem, nu.clxx. 46.

Vtrum rei retrouendendæ ante venditionem celebratā poſſeſsione tradita eiuſdem fundi trāſferatur dominium ita q. fructus illi cui tradita fuit poſſeſsio acquiratur, nume clxxii. 47

De emphiteota redimente rem ſine conſenſu domini cū tali pacto alienatam, an caducitatis pœnam euitet, numero.clxxiiii. 48

Vtrum in retrouenditione melioramentorum ſit habenda ratio, nu clxxv. 49

Diſputabitur de re patrimoniali cum dicto pacto alienata & inde recuperata, an adhuc patrimonialis dicatur, & ab agnato poſsit recuperari uirtute ſtatuti proximiori agnato ius recuperandi concedentis, nu.clxxvi. 50

Retrouendere promittens ſi licentiam a tali impetraueris ſub pœna an ſi pendente tempore dictæ licentiæ ante eam impetratam alteri rem vendat in pœnam cadat, numero.clxxviii 51

Quomodo probetur pactū de retrouē.nu. clxxx. 52

Vtrum promittens rem emptam alteri non uendere, niſi mihi, cogi poſsit mihi uendere, nu.clxxxi. 53

De ſylua & nemore emptis cum pacto de retrouendendo an cedi extirparicꝫ poſsint ante factam retrouēditionem, nu clxxxii. 54

De colligente fructus īmaturos an venditori fundū poſt modum redimenti tenetur, nu.clxxxiiii. 55

Si contractus nullitatem proponens ſuccubuerit, & redimendi facultas lite pendente perierit vtrum poſtea retrouenditionem petere poſsit, nu. clxxxvi. 56

Et an quis obligetur pacto nudo ad retrouendendum, numero.clxxxvii. 57

Vtrum relocatio tacito conſenſu facta, intelligatur facta cum poteſtate franchandi ſeu redimendi, nu.188. 58

Alluuione quæſitum an in retrouenditione facienda pro eodem pretio reſtituendum ſit, nu.clxxxix. 59

Habēs vſumfructum in fundo, et emens proprietatem, & ſtatuti virtute ad retrouendendū obſtrictus an cū ꝓprietate vſumfr. retrouendere tenebitur, nu. cxcii. 60

Vtrum tutor vel curator pactum de retrouendendo in fauorem minoris factum remittere poſsit, aut alienare, numero.cxciii. 61

Si executores teſtamenti rē hæreditariam cū pacto de retrouendendo diſtraxerint poſtmodum pure, & ſimpl'r eiſdem temporibus ipſam rem vendiderint: vtrum redimendi ius cenſeatur eſſe remiſſum, nu.cxcv. 62

Vtrum pactum iſtud dictū in tractatu uel præfactionibus in contractu poſtea ſubſecuto ſimpliciter cenſeatur repetitum, nume.cxcvi. 63

Facta retrouenditione vi pacti prædicti, an extringuatur ius obligationis in ipſa re ante retrouenditio. factam cōſtitutum, nu.cxcvii. 64

Promittens facere pactum de retrouendēdo an ad retrouendendum immediate abſque pacto cogi poſsit, numero.cc. 65

Stante ſtatuto q̄ rem venditam irrequiſito conſorte emptor ꝓ eodē ꝑtio ꝯſorti retrouēdere teneatur, utrū in retrouēditione de euictione cauere debeat, nu.ccii. 66

Vendidi tibi domum cū pacto de retrouendendo intra annos ſex redimendi ius tertio ceſsi. inde emptor de conſenſu venditoris qui mihi ius redimendi ceſſerat domum alteri vendidit, & poſſeſ. tradidit, ceſsionarius agit contra primū & ſecundū emptorē ad rem retrouendendam an recte agat, nu.cciii. 67

Si mihi, & nominando per me rem promiſeris retrouēdere non facta noiatione, utrum poſt mortem meā res libera apud te remanſura ſit, nu.ccv. 68

Si promiſsio de retrouendendo facta fuerit in annis decē vel in annos decem aut intra annos decem quo tempore redimi res poterit nu.ccvi. 69

Eccleſiæ per religioſum quendam acquiſita fuit res, et poſtea factum pactum de retrouendendo an valeat, & eccleſia ad id faciendum cogatur, nu.ccvii. 70

Filiusfami. rem per ſe emptam retrouendere promiſit vtrū ſine patris conſenſu potuerit id facere, & inde in venditorem dominium transferre, nu.ccviii. 71

An pactum de retrouendendo quum petiero vel quum uoluero actum ſuſpendat ita q̄ ante mortē requiratur declaratio quaſi actus conditionalis ſit, nu.ccix. 72

De augmento & bonitate monetæ tam extrinſeca q̄ intrinſeca q̄uo, & q̄n ueniat, & an de ipſa bonitate tempore retrouenditionis habenda ſit ratio, nu.ccx. cū ſeq. 73

Vtrum hæredi redimere volenti quinquaginta lapſis annis concedenda ſit in integrum reſtitutio ex clauſula generali ſi qua mihi alia iuſta cauſa uidebitur ꝓpter ignorantiam nu.ccxviii. 74

An emptor teneatur ſtare colono, & locationi per uenditorem iam factæ, nu.ccxx. 75

An unus hæredum poſsit alium ad redimendum rē cōpellere emptore recuſante rem retrouendere niſi totā, numero. ccxxii. 76

Venditore mortuo relicto hęrede minore vigintiquinque annis pendente tempore rechati an abſq; ſpe reſtitu.in integrum eidem minori currat tempus, numero.ccxxiii. 77

Ad quem ſpectet onus collectarum quæ pendente tempore rechati impoſitæ fuere re poſtea redempta, numero.ccxxvi. 78

An promiſsio de retrouendendo facta ad partem extra inſtrumentum primę uenditionis efficax ſit ad agendū, & nunquid ſit differentia inter promiſsionē de retrouēdendo factā in continenti, & factam ex interuallo in eodē ue inſtrumento uel in alio, nu.ccxxviii. 79

Si tibi fundum pignorauero ea lege, ut fructus cedant tibi lucro quemadmodum lucro cedunt emptoris qui retrouendere promiſit, an eos in ſortem computare, tenearis nu.ccxxxi. 80

Imminente periculo amiſsionis caſtri retrouen. ſuppoſiti quis cuſtodes ponet, nu ccxxxiii. & ibidem, an ualens redimere poſsit in re illa ædificare uenditore inuito, 81

An pecunia pro laudemio per emptorē ſoluta ei ſit per redimentem rem reſtituenda, nu ccxxxv. 82

Vtrū ſeruitus per emptorē fundo ꝑdicto quæſita reſoluatur fundo retrouendito, nu.ccxxxviii. 83

Molendini retrouendendi an deteriorationis rō in retrouenditione habenda ſit. nu. ccxxxix 84

Vtrū ꝑtus, fœtus pecorū. iumētorū ac mācipiorū cedāt cōmodo empto. retrouēditione ſubſecuta, nu.ccxl. 85

Defuncto eo q̄ retrouē. ꝓmiſit q̄ritur cui nā ꝑ uolēte redimere offerēdū ſit ꝑciū, an heredi vſū uel uxori oium bonorū vſufructuarie poſſidēti rē, q̄ petit retroū.n. 241. 86

Si caſtrum cū iuriſdictione quis emerit cū pacto de retrouē. & deliquent ſubditus q̄ mulctatus nō extitit nec pęna exacta an poſt retrouenditionē a petitione et cōſecutione pœnæ excludetur, nu. ccxlii. 87

Si rei emphiteoticæ uel ſecularis alienationi cū pacto de retrouēdendo dn̄s conſenſerit, an in facienda retrouenditione iterum ad euitandam caducitatis pœnam ipſius directi domini neceſſarius erit conſenſus nu.ccxliii. 88

Vendidiſti mihi fundū quāti æſtimauerit titius cū pacto

de retrouendendo, pone cōi æſtimatione, fundum centū valere, nunquid tanti æſtimare titius debeat vt ſic de eo pretio directo dño laudemium debeatur nu.ccxlvi. 89

Vtrum rei emphiteoticæ dominiū vtile emptori ꝓpter canonē non ſolutū emptori quæſitum retrouenditione ſecuta, trahatur facta a directo vel pœnes emptorem remanere debeat nu.ccxlvii. 90

Emens ius exigendi vectigal. a tranſeuntibus ſuper pōte fluminis cum pacto de retrouendendo ea lege, vt pontē bene & laudabiliter ſtantē & ad trāſitum cōmodum in caſum retrouēditionis reſtituere teneatur, ſi cōtingat ex corroſione aquarū latiorem fieri alueū & diffundi aquā ita vt longiori ponte opus ſit an tpe retrouen. ſuo ſumptu elongatum bene ſtantem in aucta parte reſtituere teneatur nu.ccxlviii. 91

Formabitur qō et in alia materia ſeruiens. An inſtantia cū laico inchoata ſuper re retrouendēda in clericum trāſeat ita vt coram iudice laico venditor litem proſequi poſſit aut ad eccleſiaſticū ſit cauſa remittenda nu.ccxlix. 92

Fundum emit filiusfam. & ex interuallo pactū fecit de retrouendendo patre defuncto, dum cauſa retrouenditionis agitur inſurgunt fratres fundum ex re patris, & ſic patri quæſitum dicentes, contradicit filius ex operis & laboribus ſuis fundum quæſitum cōtendens: & ideo retrouendere poſſe quid iuris nu.ccliii. 93

An bona per hæredem virtute pacti de retrouendendo recuperata in fideicōmiſſariū transferantur nu.ccliiii. 94

De eo qui cum pacto predicto viuaria emit an feras occidere poſſit & pariter vtrū arbores ad pedē cædere poſſit ille, qui fundum retrouendere tenetur nu.cclv. 95

Si inter emptorē, & venditorem eiuſdem fori conuentū fuerit de retrouen. facienda intra annum pretio a iure cōmuni ſtatuto, ſed lege municipali vel conſuetudine cauebatur emptorem teneri pro eodem pretio rem intra annum retrouendere vtrum pro eodē pretio an ſm cōem æſtimationem quæ tēpore factæ conuentionis erat emptor retrouendere teneatur, ſicq; appellatione iuris cōis veniat ſtatutum nu.cclviii. 96

Si de retrouendendo fundo intra annos decē facta ſit cōuentio pretio quo tunc valebat fundus: an volēs in fine decēnii redimere petere poſſit, vt eligantur æſtimatores qui æſtimationem ipſam habeant facere, & iudici referre numero.cclx. 97

Si fundo vacuo exiſtente promiſſio prædicta facta fuerit, an poma uuæq; pendentes faciant ne poſſit fundus vacuus dici num.cclxi. 98

Vtrum clericus hæres gaudere poſſit beneficio pacti de retrouendendo feudo pro venditore, & hæredibus ſuis facti numero.cclxii. 99

Vtrum id pactum operetur ne agnatus vel vicinus iure prothomiſeos vti poſſit nu cclxiii. 100

De menſe Decembris egit titius ad fundum retrouendendum deponens florenos.ccl. pro quibus fuerat facta vēditio cum pacto de retrouendendo intra certum tēpus in pricipio Decembris & Ian. tantum lapſo trimeſtri vt dēs depoſitum fuiſſe diminutū ſuppleuit illud. & ꝓpter oppoſitionem factam de depoſito inſufficiēti, & illegitimo capitulauit fuiſſe conuentum poſt primum contractū de retrouendendo quoties et quandocūq; venditor requiſiiſſet etiam poſt dictos mēſes Decembris & Ianuarii publicatis atteſtationibus quia nihil ꝓbauerat obtulit parti iuramentum ꝙ pro precio de quo in inſtrumento rechati actū fuerat fieri debere, retrouenditionē quotiens & quandocūque: an recte moueatur & faciat, numero.cclxiiii. 101

An prorogatio termini ſolutionis ſeu rechati a tutore facta valeat, nu.cclxxii. 102

Stante conſuetudine ꝙ proximior agnatus rem venditā intra annum poſſit pro eodem pretio recuperare, et res vendita fuerit cū pacto de retrouendendo ad tempus, in perpetuum annus prædictus quādo currere incipiat vt pariter ſtante ſtatuto ꝙ forenſis acquirens rem in dominio ſtatuentium teneatur intra annum illam retrouendere ſubdito onera in loco ipſo ſubſtinenti ſub pœna amiſſionis rei, quando incipiat prædictus annus currere nu.cclxxiii. cum ſequenti. 103

An valeat pactum ꝙ elapſo tpe ad redimendum dato ſi res redempta non fuerit. poſſit venditor eiuſq; hæredes cogi ad rē venditam redimendū, & ad exburſandū ipſum pretium pro quo vendita res fuit nu.cclxxvii. 104

Vtrum curator bonis viuentis datus agere cōtra emptorem poſſit vt ſibi retrouendatur res ſub rechato ab illo abſente alienata nu.cclxxviii. 105

Si ad ſuperiorem ſit per appellationē deuoluta cauſa, & lapſu fatalium deſerta fuerit appellatio an ſuper nullitate allegata pronunciari poſſit, & conſequenter vtrū inſtantia cauſæ nullitatis expiret cum fatalibus appellationis nume.cclxxix. 106

Prolata arbitramentali ſentētia ſi quæſtio ſit de reductione ad arbitrium boni viri ad quem iudicem erit recurrendum plene numero.cclxxx. 107

Si partibus de poſſeſſione prædii retrouendendi contendentibus ſumptæ fuerint informationes virtute literarū ducalium, vt ſit in partib⁹ noſtris, & publicatæ poſtea in cauſa ſuper eadem materia producātur capitula, et offerantur probationes quæ petuntur admitti, an id fieri debeat, & publicatio informationum obſtet vel ne, numero.cclxxxi 108

Vtrum promittens retrouendere ad vel vſque ad talem diē teneatur id facere etiam ipſa die nu.cclxxxii. 109

An ille qui emit rē a cōmunitate cum pacto de retrouēdendo teneatur illam regiſtrare, & ad æſtimum cōmunis ponere ac collectas pro illa reſoluere reſpectu tēporis præteriti quo regiſtrata non erat, & ſi per cōmunitatem iam eſſet alienata etiam illius poſſeſſio ad emptorē translata.cclxxxiii. 110

Si aliquis ex præcepto teſtatoris obligatus ſit uendere, et iuxta uenditionem ac traditionem appoſuerit pactum de retrouendendo an tale pactum veſtiatur rei interuentu uel cohærentia contractus.nu.cclxxxiiii. 111

An potētia iſta redimēdi facultas ſit, vel ius nu.28r. 112

Vtrum contractus locationis, & conductionis rei ademptæ poſt factā retrouenditionem extinguatur vel duret adhuc nume.cclxxxvi. 113

IN LEGEM II. C. DE PACTIS
Inter Empto. & vend.

QVum ex re ſit ea quæ vſu frequentantur quotidiano et in iudiciis ſemper verſantur plenius attingere apertiſſimeque dirimere non ſolum. ʃ. de bonis quæ liberis. l. lega ui. ff. de liber lega, & lege iuſto. ff. de vſuca. repetitioni quam iandudum inuulgaui genuinam apum in accumulando penore, & addendū aceruo (vt Flaccus ait) induſtriam ſecutus, multa addā tū ſtudio didici tum iudiciorum ſtrepitus me docuit, prout in materia ſubſtitutionum contigit Bart. vt ipſe ſcribit in lege præcibus col. ii. ʃ. de impuberum, & aliis ſubſtitutionibus. & nouum plane corpus efficiam iuſtiniani priſcorumq; exemplo. qui non ſolum primas editiones, ſed & ſecundas quas repetitas prælectiones nominabant. emiſerunt vt ſupra de emen. C. Nec in repu. Romana lex vlla ab initio ſufficienter ad oīa extitit ꝓmulgata vt in auctentica quibus mod. natu. effici. legit in prin. Hinc eſt illud Comici nunq̄ ita quēquā bene ſubducta rōne ad uitā fuiſſe, quin res, vſus, ætas ſemper aliquid noui apportauerit, vt illa quæ credas ſcire neſcias, & quæ tibi putaueris pria in experiēdo repudies. ſaluberrimū igit̄ illud Horatii præceptū nouū prematur in annū, & Catullianū de ſmirna Cynne ſmirna mei Cynne nouā poſt deniq; meſſem

ſem: q́ cœpta eſt nonamq́ ędita poſt hyemẽ. ſed hæ no-
ſtræ lucubrationes iam ſatis cum tineis & lucifugis batris
rixantur poſtquam omnibus viribus neruiſq́ contendi.
ita hanc materiã tractare, vt vix quicq́ ammodo lector
deſiderare in ea poſſit ad honorem ſummi Dei et cõem
mortalium vtilitatem has vigilias foras emittere & homi
nibus conculcandas offerre propoſui.

3 Huiuſce legis auctor, vt teſtatur.l. inſcriptio fuit Ale.
mãmeæ filius. xxi. (vt oroſio & Euſebio Ceſarienſi pla-
cet) vel vt aliis. xxiiii. Romanorũ Imperator qui ſeuerus
ob ingentem animi vigorem ſingularemq́ conſtantiam
contra militum inſolentiam appellatus. ex animi vigore
nomẽ accepit uir certe vt Lãpri. ſcribit oĩum virtutũ exẽ
plar. q Pauli & Vlpi. Iuris peritiſsimorũ conſi. quos ſum
mæ pp eorum ſingularem iuſtitiam diligebat remp. fœli
ciſsime rexit optimus hic princeps. qui multa de iure ſan
xerat & ab ira militum per Vlpia. obiectu purpuræ ſæ-
pe defenſus fuerat, dum cõfecta expeditione. Perſica. ad
ſeptentrionẽ vertit arma germanis tumultuãtibus in gal-
lia lactione militari anno Imperii. xv. vitæ, vnde trigeſi-
mo maximini perfidia in tentorio cũ matre necatus ẽ cir-
citer annos Chriſtianæ ſalutis. xxiiii. ſupra ducenteſimũ
primus poſt Adria. principem qui veræ pietatis lumen
acceperit Chriſtũ. n. veneratus eſt. Chriſtianiſq́ ꝓpitius
(vt Lãpre. ſcribit) fuit. In cuius conſi. refert fuiſſe Sabinũ
Vlp. Pau. Póp. Africa. Modeſti. & plures alios ſplendidiſ
ſimos Iuriſconſultos, q oẽs diſcipuli fuere acutiſsimi Pap.
& ipſius Ale. Imperatoris familiares & ſocii. hæ ſunt inge
ibi Lãpri. qui bonũ principem fecerunt. nam quũ oẽs ad
bonũ conſentirent quid mali ſub eo fieri vel cogitari po-
tuit: hoc not. eſſet a principibus.

4 Pactũ de retrouẽ. fundũ ꝓ eodẽ p̄cio inter certa tẽpo
ra, vel qñcũq́ venditori eiuſq́ hæredi placuerit valet: ex
eoq́ oritur actio præſcrip. ver. & altera ex vendito inſor
matur vt ad id quod in pacto deuenerat cõpetat fructus
que reſtituendi ſunt a tempore moræ.

Sed ſm veriorẽ intellectũ vbi dr̃ de retrouẽ. dici debet
de reſtituendo, quod lõge a p̄cedenti differt vt. j. dicã.

Ratio dubitandi aſsignari põt condicio poteſtatiua
5 ex q̃ vere et formaliter impleri põt, implenda eſt vnde in
perſona hæredũ impleri nõ põt, quia fictæ impleretur. l.
qui hęredi in pric. & l. meuius. ff. de cõdi & demõ. l. q ro-
mæ in. §. auger. vbi Are. de ver. obl. & l. ſi decẽ vbi Iaſ. co.
iii. illo eo. tit. ꝓpterea videbatur conditionẽ hanc offeren
di precium pro fundo nec per hæredẽ venditoris neque
in perſona hæredum emptoris impleri poſſe.

Rõ vero decidendi oppoſitum eſt: quia vbi ex imple
mento cõditionis ad eum qui debet in futurũ obligari ali
6 quid eſt perueturũ vt hic ius implendi conditionẽ act i
ue et paſsiue ad hæredes trãſit tex eſt hic et in. d. l ſi p̄dio
ff. de in diem adiec. ſm Bar. in d. l ſi decem, & in. l. a teſta
tore. ff. de condi. & demon. quia emolumentũ perpetuo
operatur, vt pars potius cenſeatur reſpexiſſe ad cõmo-
dũ, ex implemento conditionis percipiendum q́ ad per-
ſonã q̃ implere debet, vel cui eſt implendum: ideo nimi-
rũ ſi ad hæredes ius implendi talem conditionem tranſit.
ſecus vbi id ceſſat quia contemplatione perſonarũ cõtra-
ctũ cenſetur, & actũ ut partes i ſe impleant ſm Bar. loco
pręalleg. & Soci. in. d. §. auger. ideo tale ius ad hæredem
tranſit ut ibi per Bar. & Soci. & Iaſ. in. d. l. ſi. col. fina.

Nec obſtat q́ emptor cui p̄tium fundi ſoluendũ erat
nihil dicatur conſequi, nec cõmodum percipere: quũ ipſe
id pretium prius expoſuerit & pro eodẽ reſtitutio fieri de
beret: ſicque potius in cõmodum videatur ſentire ex quo
cõtra voluntatẽ ipſius id fortaſsis fiet iuxta. l. fin. ff de uſu.
& habit. quia licet emptor pretium prius expoſuerit rẽ
habuit q̃ quum oblato pretio repetatur negari non põt,
quin ad eum id peruenturum ſit: ergo militat rõ Bartol.
& contra ipſius voluntatẽ fundum ꝓpter cõuentionem
reſtituere debet, p̄terea ex parte hæredis pretium offerre
debentis maior erat rõ decidendi: quia ſic inter partes cõ
uentum fuerat vt etiam hæres ad id admitterentur, ſicuti
verba. l probant, & expreſsio hęredũ ex abundanti hic
facta fuit vt dicetur latius in quæſtionibus.

Noto primo id ad quod lex iſta ſemper allegatur q́
pactũ de retrouen. fundum pro eodem pretio non eſt re- 7
probatum a iure, nec præſumi facit contractum vſurariũ,
aut pignoratitium: propterea emptor nõ tenetur fructus
in ſortem cõputare, ſed illos lucratur donec res retrouen
datur aut pretium a uenditore ut hic in fine. l. dicitur legi
time offeratur, eſt. n. vera venditio quam pactum de redi
mẽdo nõ tollit. vt hic, & leuitici vigeſimoquinto, ubi do
minus ꝓhibuit filiis Iſrael, uenditionem terræ ſuæ in per
petuũ, ſed mandauit q́ uenderetur ſub redemptionis cõ
ditione. vendere ergo cũ pacto de redimẽdo ſeu retrouẽ.
etiam per legẽ domini permiſſum eſt. quo. n. per dictum
contractum dominium rei uenditæ translatum eſt in em
ptorẽ rei uendite factũ poſſeſſorẽ: ſequitur ut faciat fru-
ctus ſuos rõne domini, quod eſt cã acquiſitionis fructuũ
l. qua ratione in principio. ff. de acquir. reo. domi. §. qua ra
tione inſtit. de rerum diuiſione, & l. qui ſcit in principio,
& §. i. ff. de vſur. cum aliis de quibus per Soci. in cõ. clxx.
co ii. & iii. & hoc ſi bona fide & abſq́ fraude ematur ita
q́ in rei veritate intentio ſit emere & faciat pactum de re
trouendendo ex gratia ſeu cõplacentia venditoris volẽs
illi miſericordiam facere ut dicũt theologi. opus eſt. n. pie-
tatis dicunt eo modo proximo ſuccurrere. emptor n. de
ſideraret rem ſibi dimitti, & opinio iſta quod id pactũ lici
tum ſit nec fructus ſint computandi in ſortẽ ſed ſint em-
ptoris cõiter tenetur p legiſtas. canoniſtas, & theologos,
ut per gl. & doct. in. c. ad noſtrã de empt. & uend. Archi.
in. c. plerique. xiiii. qõne. iii. Io. de anna. in. c. cõqueſtus co.
iii. de uſur. Cepol. in tractatu de ſimul. contractu. in. iii. ca-
ſu principa. col. i. præſum. xii. Soci. cõſi. ccxlviii. co. ii. ſum
mã Angeli. in verbo uſura el primo ver. lxvi. cum ſequẽ
ti, Guidonem papæ in qõne. dccccxvi & Deci. in conſi.
cccviii. col. ii. cũ aliis de quibus. j. in limitationibus. Nec ob
ſtat tex. l. cum autem in. § cum redhibetur ſeu pen. iuncta
fi. l. q́ ſi nolit ff. de ędi. edi. & l. imperator. ff. de i diẽ adie.
vbi probatur fructus cum re reſtituendos eſſe. qñ contra
ctus reſoluitur ex pacto vel aliter qm̃ hic facultas reſoluẽ
di contractum collata eſt in poteſtatem uenditoris, cui
non reſoluenti imputandum eſt: ideo interim emptor lu-
crabitur fructus perceptos, ſed in legibus prælle. facultas
reſoluendi contractum in uoluntatem emptoris uel tertii
meliorem conditionem facientis conferebatur q̃ caſu quũ
nihil ſit quod ad contractus reſolutionem uenditori im-
putari poſſit, mirũ non eſt ſi cum re emptor fructus reſti
tuit iſta fuit doctrina Io anna. Abba. & aliorum in c. illo
uos de pig. nec illi refragatur. l cũ quis. ff de cond. ob cau-
ſam ubi ſi data conualeſcentia donator per cõdit. repetat
cauſa mortis donata fructus etiam condicet ac repetet,
& ſic titulus reuocabilis acquiſitionem fructuũ nõ præ 8
ſtat ut ibi notat Ang. & Alex. & tñ culpa non reuocanti
poterat impingi. cum talis donatio cauſa mortis ad libitũ
eſſet reuocabilis. l. nõ oĩs. ff. ſi cer. pet. & ſm doctri. Io. an-
na. & Abba õ. relatã fructus nõ venirent reſtituendi.

Reſpondeo q́ ubi titulus eſt lucratiuus ẽt cũ fructibus
reuocabilis eſt. d l. cũ quis, & idẽ qñ eſt oneroſus, & nulla
culpa reuocare uolẽti aſcribi põt. §. cũ redhibetur cũ. l. im-
perator p̄allegata, ſecus vbi aliq̃ culpa imputari põt volẽ
ti reuocare, ex titulo oneroſo ut hic in propoſito nro ita
Mod. uidelicet An. burgos in. d. c ad noſtrã co. xi. & xii.
et Lan. gallia. in repetitione. l. centurio co. cviii. cũ ſequẽti.
ff. de uulga. Vel aliter rñdeo ad d. l. cum quis. q. don. cã
mor. ſtat in ſuſpenſo donec moriatur donator ideo dona
tarius fructus interim p̄cipiens ſuoſq́ facere uolẽs nõ eſt
in bona fide. propterea donatore reuocãte donationẽ te
netur ad illorum reſtitutionem, ut ibi per Iaſ. faciunt quę
ſcribit Roma. in conſi. cccdiiii. incipien. iure col. viti.

Ex quibus apparet male ſentire Soci xv.col.xiii.
libr. i. volentem contractum ex pacto prædicto pigno-
ratitium argui, licet in lucro fructuum fateatur eſſe dif-
ferentiam, nam a veritate alienum eſt q́ ſit pignus imo
vẽditio annexum habẽs onus de retrouendendo.

Et quemadmodum pulchre tradit Bal.in quodam cõ-
ſilio incipien.vendidit ad finẽ contractus pignoris ad ven
ditionẽ ſe habet. vt ſpẽs oppoſita. l.neq; pignus.ff.de reg.
iu.ſed retrouenditio ad venditionẽ nõ ſunt cõtractus op
poſiti ſed ſubalternati per prius,& poſterius vnde ꝓbato
cõtractu de retrouen.verificatur primus cõtractus,& te-
ſtes probãtes pactũ de retrouen. ꝓbant ꝓ inſtrumẽto vẽ
ditionis. quia ſi nõ præceſsiſſet venditio nõ haberet locũ
retrouẽditio, nõ autem improbant venditionẽ vel aliud
obſtaculum,facit elegans dictũ eiuſdem.Bal.in.l.vnica ad
fin.per illum tex.C.de cadu.tollen.q́ in his quæ ordinan
tur ſm naturam ex altero præſumitur alterum.

Limita prædicta niſi interueniſſet pactum de fructibus
reſtituendis vel in ſortem imputandis in caſu retrouendi
tionis quid.n.obſtat quin pacti tenor ſeruandus ſit * tra-
9 dit glo.in.c.contractus de reg.iur.in ſexto.pacta rũpũt le
ges,& ex cõuentione cõtractus legẽ accipiunt.§.ſi conue
niat le.i.ff.depoſ l.cõtract⁹ vbi plura cumulauit de re iur.

Et propter tale pactũ ꝯtractus iudicabitur feneratitius
10 ſm Abb.in.c.illo vos ad ſi de pigno.* quod nõ eſt verũ
pignoratitius bene cenſebitur propter imputationem fru
ctuũ in ſortẽ in caſu retrouenditionis iuxta.l.primã,& ſe-
cundã.C.de pig.ac. nõ autem fœneratitius niſi vltra ſor-
tẽ aliquid recipiatur in eodẽ contractu vt in. d. c.illo vos,
& proſequitur latius burgos in.d c ad noſtrã in.iiii.caſu.

Secundo limita niſi cõtractus vſurarius eſſet,& ſimula
tus quia tunc in ſortem fructus imputabuntur nec lucro
cederent emptoris.c.i.de vſur.c.quum contra de pignor.
qũo autem cognoſcatur cõtractum illicitum fuiſſe ob di
ctũ pactum,ita q́ fructus in ſortem ſint imputandi ꝫ.in q̃
ſtionibus declarabimus:quicquid tamen Bald.Sali.Pau.
et ſcrib. dixerint lex iſta nõ loquitur in pacto de retrouẽ.
dendo vt ꝫ.in tertio notabili oſtendam.

Secundo noto.ex tex.ibi qñcũque vel intra certa tem-
pora non eſſe differentiam,an vſque ad certũ tempus cõ
pletum, vel in perpetuum fiat pactũ de retrouend.* quũ
11 licitum ſit vtroq; caſu,ita hunc tex.ad hoc põderauit Bar.
veron.in tractatu de ſimul.conct.col.i.xii.præſumptionis
tertii caſus principalis vbi etiam tangit an ad arguendum
ſimulationem contractus, concurrentibus aliis coniectu
ris maior ſit ſimulationis præſumptio facere pactum de
retrouendendo in perpetuum q̃; ad certum tempus,dif-
ferentia tamen inter prædictos caſus eſt manifeſta reſpe-
ctu temporis, quia ſerius excluditur paciſcens a iure redi
mendi in primo caſu q̃; in ſecundo de qua materia late in
quæſtionibus dicetur.

Tertio noto. ex text. ibi, * reſtitueretur q́ pactum de
12 quo in lege iſta nõ fuit pactum de retrouendendo, vt cõ
muniter intelligunt doc ſed de reſtituendo fundũ pro eo
dem precio quæ inter ſe non parũ differunt. pactum.n.
de retrouen.nudum continent factum ita q́ emptor præ
ciſe retrouendere nõ cogitur ſed liberatur ſoluendo inter
eſſe. l ſtipulationes non diuiduntur in verſic. celſus. ff.de
verbo.oblig. pactum vero de reſtituẽdo rẽ reſtituto pre
tio etiam bonorum continet ideſt dominii transferendi.
patet quia a tempore moræ veniunt fructus, ut hic.& in
l i cõuentionibus.ff.de uerbo.oblig. & ſi reſtituendæ rei
facultas adeſt præciſe ad reſtituendum compellitur ſic q;
merum factum non continet: quia tunc intereſſe veniret.
l.ſi fundum certa die ff.de verbo. obliga.ita late declarat
Aret.in conſi.vi.Corn.in conſi.iiii.col.ii.lib.i. Soci.conſi.
cclııi.in.iii.quæſtione.* & dicit Aret.loco prælleg.ad fi.
13 primi dubii ſe, credere dici poſſe ex intentione. l.noſtræ.
Quod hoc caſu ex oblatione pretii emptio, & venditio
nulla de nouo naſcatur, ſed ſimpliciter ad rem agatur ex

pacto in primo contractu appoſito,quod patet,quia de
actione ex empto nulla ſit hic mentio ſed ſolum de actio
ne ex ven.& præſc.uer.q̃ ex prĩo oriunẽ cõtractu,q̃ cõſi-
derationẽ cõfirmare poſſes ex dictis De.i.cõ.88.co.i et.ii.

Vides itaq;* hunc tex. male cõiter intelligi,& allegari 14
ad pactũ de retrouendendo quum loquatur in pacto de
reſtituẽdo rẽ, & pretium ſic etiam loquitur tex.in.d.c.ad
noſtram de emp. & vend.& in. l.ſi vir iuncta glo,in ver.
transſcriberet quicquid ibi Iaſ.dicat de præſcrip.ver.

Eſt verum q́ pleriq; volentes cõem ſuſtinere dixerunt
q́ quãuis verbum reſtituatur poſitum in iſtis iuribus re-
ſtitutionem denotet, non tñ negatur quia huiuſcemodi
reſtitutio mediante retrouenditione fiat,nã omnis res per
quaſcũq; cauſas colligatur per eaſdem diſſoluitur. l.nihil
tam naturale.ff.de reg.iur.igitur quum obligatio reſtituẽ
di mediante venditione ſit nata obligationis diſſolutio
mediante retrouenditione fieri debet cõfirmatur quia lex
iſta ſub titulo de pactis inter empto.& venditorem poni
tur inter quos rei iam venditæ ſimplex reſtitutio interue
nire non ſolet,niſi alia venditione mediante,licet ergo pa
cti tenor, & verba reſtitutionem denotent, vt lex titulo
ſuo ſeruiat de reſtitutione per vẽditionem intelligetur ar-
gumento glo.a ſimili inſtantis in c.potuit de loca.

Sed reſpondeo ad primum motiuum negando reſtitu
tionem talem fieri,ex retrouenditione imo emptio,& vẽ
ditio nulla de nouo naſcitur, & ſimpliciter agitur ad reſti
tutionẽ rei ex pacto poſito,quod apparet quia de actio-
ne ex empto hic mentio nulla ſit ſed ſolum de actione ex
vendito,& præſcr.verb. quæ ex primo oriuntur cõtra-
ctu,vt ſubtiliter declarat Are.loco prællegato.

Nec obſtat regula.d.l.nihil tam naturale* quia etſi mo
dus ille ſoluendi ſit magis naturalis tamen vt ibi dicit gl. 15
non negat iuriſconſultus etiam aliter fieri poſſe diſſolutio
nemo patet in obligationibus quæ per ſolutionem acce-
ptilationem & confuſionem tolluntur,& tñ non ſic con
trahuntur.Pariter venditio cõtraria alia venditione ſolui
poterit minuſque facit qđ ſupra ad cõfirmationem dice-
batur quia lex ad titulũ optime facit de huiuſcemodi pa-
cto inter empt.& vend.celebrato an valeat, & cuius ſit ef
fectus, & dixi me non vidiſſe legem ciuilem aut canoni-
cã de tali pacto loquentem.nõ inficior* validum,et ſeruã 16
dum eſſe,quum nihil repugnet. l.tẽpore contractus.ꝫ.eo.
&.§.ſi cõueniat.l.primæ.ff.depoſ.vt dixi.ꝫ.imo minus ap
propiquat ſimulationi.q̃ pactum de reſtituendo rẽ reſti-
tuto pretio,quum vend.aliam præceſsiſſe primũ præ ſup
ponat,ſm uero non:quia niſi a me primo emeris mihi re
trouendere non potes.Pau.de caſ. in conſi.ccxxviii.in cã
mota col.iiii in antiquis,ueronẽ.in præal.tractatu in.xiii.
p̃ſumptione,& Cor.in cõſi.iiii.col.ii.uol.i.dicẽs magis cõ
uenire nãe pignoris uerba p̃dicti pacti q̃ cõtractus vẽdi
tionis ſeu pacti de retrouẽ. nã.n.pignoraticii cõtractus ẽ
abſq; nouo ꝯtractu rẽ pignoratã p̃tio ſoluto reſtitui, agit
que ut res directo reſtituaẽ ex ipſo pignoratitio cõtractu
q̃ tacite ineſt.l.nec creditores cũ ſeq C.de pig.ac l.ſi rẽ in
§.oĩs,&.l ſi pecuniã.ff.eo tit.ſecus in pacto de retrou per
ſacram vero ſcripturam id pactũ ut dixi permiſſum eſt.

Ex quibus inferri põt q́ ſi tale pactũ de reſtituendo rẽ
reſtituto p̃tio magis ſimulationi,& nãæ pignoratitii con
tractus accedit,q̃ faciat pactũ de retrouen. validum,et ſer
uandum eſt,multo magis iſtud erit in pacto de retrouen.
minus ſuſpecto, quibus cõſequens eſt a fortiori tex.hũc,
& prædicta in pacto de retrouẽ.procedere probaturque
dare per autoritatẽ ſacræ ſcripturæ in.i.not. relatæ.

Nec eſt mirũ ſi in caſu iſtius legis uirtute pacti fundus
præciſæ reſtituendus eſt, & in primũ uenditorem domi
nium transferendũ nam reſtituere* eſt retro ſtatuere ideſt 17
in eum caſum rem conſtituere in quo fuiſſet ſi nihil aduer
ſus quod facienda eſt reſtitutio eueniſſet.l.i.C.de ſent.paſ.
l.reſtituere la.j & la ſecunda ff.de verbo.oblig.proprie q;
reſtituimus qđ accepimus, ideo ſtante ſtatuto.* Quod 18
ſolu.

ſolu. ma. maritus tertiam partem dotis reſtituere debeat
reliquum lucretur non de promiſſa: ſed de data dote in-
telligetur, ſermo: quia verbum reſtituere nō promiſſi do
te: ſed actualiter datæ adapatur, ſecundū Angel. in cōſi.
lviii. incip. quidā noīe. p. verū quum reſtituere ſatis dicat
qui actionē remittit rēq; in eum caſum cōſtituit, ac ſi pro
miſſa nō eſſet, vt ex prædictis patet opin. Ang. a docto-
ribus non recipitur, ut per Sali. in. l. ſi conſtante. C. de do-
na. ante nup. & Iaſ. in rub. ff. ſol ma. col. iiii.

Infertur ex prædictis ad aliam pulchrā, & vtilem quæ
19 ſtio. * vtrum maritus qui aureos ducentos exempli gra-
tia recepiſſe confeſſus eſt pro dote vxoris ſuæ incluſis cen
tū ſibi tunc actualiter numeratis eiſdemq; loco, et tēpore
ac teſtibus præſentibus non obſtante confeſsione prædi-
cta a ſocero promiſsionem habuit, & obligationem au-
reorum centum intra certū tempus ſoluendorū lucretur
dimidiam partē prædictæ dotis ſtante ſtatuto, ꝓut eſt in
ciuitate noſtra vercellarum, ꝙ vxore ſine liberis mortua
vir lucretur dimidiam partem dotis datæ in denariis vel
poſſeſsionibus æſtimatis vel inæſtimatis. Vidi ꝑ celeberri
mos doctores conſulium lucro mariti tantum cedere di-
midiam partem numeratæ dotis actualiterq; recepte, nō
autē dimidiam partem illius ſummæ, q̄; cōfeſſus eſt rece-
piſſe ſocero poſtmodū in recognitionē bonæ fidei ꝓmit
tēte * eo ꝙ ſtatutū loquens de dote data. locū non habet
20 in promiſſa ſeu confeſſata. l. aſsiduis in verbo datæ cum
glo. C. qui potior. in pig hab. ponit Bar in. l iubemus la
ſecunda in. §. ſane ubi etiam Pau. de caſt. C. de ſa ſan. eccl.
Corn. libro. i in conſi ccliiii. Iaſ. in. l. ſi donaturus. § i. col. iii
& ſequenti ff. de cond. ob cām, & in rubr. ff. ſo. matri. co.
v. & in aucten. res q̄ col. pen. C. cōia de lega. & in §. fuerat
charta vlti. inſtitu. de actio. Campez. in tranctatu de dote
in vlti. parte qōnis. xiiii. & xv. Matheſi. in ſuis not. fol vii.
ſing. incip. nota. ꝙ ſtatutum, Bal. nouel. in tractatu de do
te in. x. parte principali. Soci. in. l. de diuiſione. ff. ſol. matri
mo. & in conſi. cxliii. col. fi. lib i. & Mod. peruſi in. l. ſicut
autem col. fi. ff. de re iud. quum. n. huiuſcemodi ſtatutum
exorbitans ſit, & contra cōis iuris diſpoſitionem eius uer
ba vere, & ſtricte inteligenda ſunt, in dote data: ideo in
promiſſa verificari non poſſunt, vel, vt loquuntur doct.
cōfeſſata niſi mulier vel dotans in mora foret, vt ꝑ præal
legatos, & Bart in conſi. ſtatim allegando.

Ego oppoſitum conſului. Mouebar quia ex quo dotis
receptę emanauit confeſsio indeq; promiſsio ſibi ſolutū
videtur, & non facta confeſsio ſub ſpe futuræ numeratio
nis: ſed ſub ſpe futuræ promiſsionis, qua ſubſecuta oia im
pleta cenſentur, vnde nomen ipſum tanq̄ eſtimaſſe vide-
tur, & inſolutum recepiſſe argumento. l precii eā. C. de
reſcind. vend. & concludit Bar. poſt antiquos in. l pen. in
§. ſi vir per illum tex. ff ſoluto ma. quem ſequuntur, & cō
muniter approbant doctor. vt ibi per Paul. de caſt. Imol.
& Alex. idem conſulentem, in ſecundo vol. conſi. xxxvi.
& Cor. conſi. lii. lib. i. & Soci conſi. lxxviii. col. fi volu.
iiii dicentem ſe in practica ſeruari ſæpe vidiſſe opinionē
Bar. & conſequenter in caſu prædictæ qōnis non agitur
de dote promiſſa, & confeſſata: ſed de ſoluta, & recepta.
Sicque legi ſtatuariæ conueniunt uerba Cur. ergo non cō
ueniet, &. i. diſpoſitio per. l. ꝙ conſtitutum. ff. de milit. te-
ſta. & §. toties cum Bar. l. iiii. ff. de dam infecto hanc opi-
nionem comprobabam eam eſſe de mente præælle. ſtatu.
oſtendendo: quia præciſe non exigit pecuniam pro dote
marito datam numeratam, ſed q; ſit marito in denariis
aut rebus ęſtimatis vel inæſtimatis ſatisfactum. ſed in ca-
ſu prænarrato marito in re æſtimata erat ſatisfactum qui
nomen ſoceri inſolutum recepit. ex mente igitur ſtatuti di
21 midia pars dotis prędicte lucro mariti cedet. facit * ꝙ ma
ritus in tali lucro dotis propter onera matrimonii onero
ſam cām habere dicitur. iuxta glo. l. ſi donaturus in uer-
bo duntaxat. ff. de condit. ob cām. & de tali lucro, vt de
dāno iudicandum eſt, ut per Deci. in conſi. ccliii. col. ii.

propterea in fauorem mariti facienda eſt interpretatio.
Vltimo pro iſta opinione adducitur nam paria ſunt re-
ſpectu reſtitutionis dotis eam fuiſſe receptā uel ſocero ac-
ceptam ſubſecuta promiſsione prædicta tex. eſt in. d. §. ſi
vir, & ibi notant ſcribentes. & eſt regula clara ꝙ ubi duo
caſus a. l. antiqua ſunt æquiparati diſpoſitum a ſtatuto ſeu
lege noua in uno, locum habet & in altero * glo. in l. ſi qs 22
ſeruo. C. de fur. & in. l hæres abſens in. §. i. ff. de iudi. etiam
in materia correctoria, ut per Bar. in aucten. ſed quum te
ſtator. C. ad. l. falcid. & ordinariæ tradunt Are. & alii in. l.
ii. ff. de lega. primo ergo diſpoſitum a prędicto ſtatuto in
dote data, & recepta habebit locum in accepta quæ quā
tum ad reſtitutionem receptæ, vt dixi æquiparatur. quū
igitur ad reſtitutionem receptæ pro dimidia tantum te-
neatur pariter ad reſtitutionem acceptæ pro virile tantū
tenebitur. & ſm hanc opinionē videtur conſuluiſſe Bart.
in cōſi. cxxxiiii. incipiente ſtatuto ciuitatis eugubii circa fi.
ibi præterea hoc ꝓbatur, & ibi præterea cōtendo duas
rōnes pro hac parte facit, & loquitur non cōſiderata mo
ra debitoris, vt rōnes demonſtrant licet in caſu ſuæ cōſul-
tationis adeſſet mora, & ibidē in p̄cedentibus vnam ra-
tionem adducit in moroſo tamen in ſequentibus idem
vult clare, etiam mora ceſſante: Allegata vero ad oppoſi
tum procedunt, & loquuntur in dote promiſſa, & cōfeſ-
ſata hæc quæ dicimus in recepta.

Quarto noto ibi teque parato iunctis ſequentibus ibi
poſt oblatā ſufficere oblationem debitæ quantitatis, vt
ex contractu poſſet uenditor agere * eſt ergo ſm Paul. de
ca. hic. caſus contra Bar. in. l acceptam. C. de uſur. vbi pręter oblationem conſignationem, & depoſitum requirit 23
prout tenet etiam ibi Bald. in. v. quæſtione.

Sed ad hunc tex. reſponderi poteſt ſic fuiſſe conuentū
ut oblatione facta fundus reſtitueretur ita verba ſonare
uidentur ibi, intra certum tēpus obtuliſſent reſtitueretur.
lex ergo cōuentionis talem operatur effectū pro Bal. ta-
men, & Pau. de caſt. unde tex. in. l. ſi per te. C. de uſur. Io.
an. in addi. ad ſpec. in rub. de emp. & vend. col. i. Alex. in
conſi. xcii col. penul lib. i. Soci. in conſi. lxxx. col. iii. Iaſ. in
l. ſi ita quid in. §. leya. ff. de uerbo. oblig. & facta oblatio-
ne precii ad fundum agi poterit, antea non obſtante ex-
ceptione precii non ſoluti. l. iul. § offerri de act. emp. cum
not per Cor. in con. cclvi. uol. i. Dec. in conſi. cxix. col. i.
& Mod. bonon. ſ. in. iiii. qōne concluſione. iiii.

Vtrum uerbalis * ſufficiat oblatio aut realis exigatur
colligite ex dictis Iaſ. in. l. qui romæ in princ. in ii not. de 24
verbo. obliga. & Moder. de fano in trac. de pignor. fol.
xluii. cum ſequentibus.

Quinto nota. ex textus. ibi ut contractus fides ſeruetur
fidem in quolibet contractu ineſſe quæ ſeruari debet * ut
etiam habetur in. l. i. ff. de conſti. pecu. declarando, ut per 25
Feli. in. c. ſecundo col. vi. uerſi. nec obſtat de ſponſ. cū his
quæ allegaui in. l. ſi quis maior in. x not. C. de tranſa.

Sexto noto * ꝙ ex pacto incontinenti appoſito iuxta
contractū bonæ fidei. oritur actio p̄ſc. uer. & antiq̄ ex cō- 26
tractu informatur, ut & ad id quod in pacto deuenit dēt
de q̄ in l. petens. C. de pac. & in. l. lecta. ff. ſi cer. pe.

Septimo noto ibi habita rōne eorum quæ poſt obla-
tā quantitatem functis præcedentibus, ꝙ in actione preſ.
uer. & ſic ſtricti iuris a tempore moræ habetur rō fructuū
* uidetur refragari tex. in. l. cum fundus in princ. ff. ſi cert.
pet. ubi. acceſsiones in contractibus ſtricti iuris ueniunt a 27
tempore litis cont. tantum. Sali. hic reſpōdet iſtud eſſe qa
petitur quod aliquando meum fuit. l. videamus. § ſi actio
nem. ff. de uſur. notant Alex. Iaſ. & alii in. l. pacta quæ cō
tra col fi. ff. de pac. & hoc caſu actio præſcr. uerb. habet na
turam bonæ fidei ſm Alex. & aquen. ibi. idem dicit hic
Bald. & reputat not. nec altera ſuperflua eſt licet utraque
actio ſit bonæ fidei, ut per Alex. in. d. l. in bonæ fidei.

Octauo noto * ex fi. l. emptorē a tēpore moræ, & ſic
poſt oblatum precium ad reſtitutionē fructuū ex fundo 28

reſtituendo perceptorũ teneri: Adde Soci in conſ. lxxx.
col.iii lib.iii & Io.de anna.in.c.conqueſtus col.iii.de vſur.
vbi aſsignat rõnem quia per pactum de retrouẽ.in uẽdi-
torem ipſo iure facta oblatione re transfertur dominium
per.l.ſi cum venderet.ff.de pigno. ac ideo precii oblatio-
ne ſecuta emptor ex re aliena fructus dicitur pcipere meri
to illorum rõ habenda eſt.idem voluit Paul.de caſt.in.d.
l ſi cum venderet ad fi.cõmenti quę rõ parui momenti ui
detur eẽ. nã ex tali pacto de retrouẽdẽdo oritur pſonalis
actio tantum. Nec verum eſt ꝙ transferatur dominium,
vt in.glo.dicetur, imo emptor nõ tenetur, retrouendere.
Melior igitur rõ eſt ſiue loquamur in pacto de retrouen.
ſiue de reſtituendo fundum: quia peto quod aliquando
meum fuit, & per actionem bonæ fidei ideo vt in ſepti-
mo not.diximus a tempore moræ veniunt fructus intel-
lige in emptore ſecus in hærede: niſi tempore oblationis
de pacto de retrou.fuiſſet facta fides, vt in qõnib.dicetur.

Glo.j.diuiditur in duas partes in.i.tex.in uerbo lege in
terpretatur ideſt pacto,qđ ex natura huius ti.& ex ſequẽ
tibus ſatis conſonat. Eſt etiam pactum inter partes initũ
lex priuata * vt ſupra de pac.l.legẽ cum ibi not. per Iaſ.&
29 alios. priuatorũ.n.contractus legem ex conuentione acci
piunt,ut dicitur.§.ſi conueniat.l.i.ff.depoſ.

Ex ſecunda parte glo. colligite ꝙ pactum in hac.l.rela
tum non eſt pactum.l.cõmiſſoriæ, & ſic facta precii ob-
latione non retransfertur dominium in primum vendito
rẽ ſicut in pacto.l cõmiſſoriæ, qđ & tituli natura, & ma
teria aperte, oſtendunt, quicquid dixerit Pau.de caſt.& ſe
quaces per tex.in.l.ſi cũ venderet ff. de pign.ac quædam
inferentes de quibus.j.in quæſtionibus.

Glo.ii.tenet expreſsionem hæredum hic fuiſſe * neceſ-
30 ſariam per.l.ſi pactum.ff.de probat. quã Sali. intelligit lo
qui in cõuentione, nõ in implemento cõditionis.l.ſi decẽ
cũ petiero. ff.de verb. obli. cui põt reſponderi, vt ibi per
Bart. & diximus.ſ in rationibus dubitandi & decidendi.

Regulã autem.d.l.ſi pactum exornare poteris ac extẽ-
dere * ex dictis per anchar. in conſi. cccxix. & cccxxvii.
31 Ang.in cõſ ccxxviii.ex themate in.v.dubio Pau.de ca.
in conſi.cclxxxii.col.fin. in antiquis Corn.in conſi.xxx.
lib.i.Soci.pulchre in conſi cxlii.col.ii.Aret.in.l ſi ſic ſtipu
latus col.iiii cum ſequenti ff.de verb.obliga.Iaſ.in.l.ſi ſti
chum in.§.ſtipulatio.& in.l.ſi ſit ſtipulatio eo ti.Dec.in.l.
vnica in ſecundo not.C.quãdo nõ per.par.& in cõſi.262
Ripam libro tertio de donat.& gra.c.xvi.

Glo in verbo dabitur colligit * ex tex. duas actiones
32 oriri ex pacto hic relato pluribus comprobans: ſed & ſi
doct. ſimpliciter cum ea tranſeant, aduertendum tamen
eſt quia ex tali pacto actio præſcri. verbis ſolum oritur.l.
in bonæ fidei.C.de pac.actio autem ex vendito nõ oritur
ex pacto ſed prima actio ex uendito cõpetens informa-
tur a pacto per quã informationem extenditur. vt ad id
quod in pacto deuenit competat. l.iuriſgentium. §.quinĩ
mo.ff.de pac.declarant Bart. & doc.in.d l.in bonæ fidei,
& in.l.petens * & hæ actiones oriri dicuntur ex diuerſo
33 fonte.vt Bar.& Bal.ſ. relati dixere, ut etiam declarant Si
gnorol.in conſi cxl.col.i. Curt. ſenior conſi.xii.col.ii.i.&
Iaſ.in.l ſi vir de præſcriptis uerbis.

Ex quo infertur ꝙ actio bonæ fidei a * pacto informa
34 ta remanet bone fidei etiam quo ad deducta in pacto: ita
probatur hic ſm Bart.in.d.§.quin mo col.iii.Soci.lxxx.
col.iii.lib.iii.& galliaulam.in.repet. §.cato col.xiiii.uerſic.
ii. ſit concluſio. & eſt realis declaratio quicquid dixerit
Deci.in.l.pacta quæ contra col.pen.& fi.ſ.de pact.& qui
dam alii Moder.alibi.

Glo. in verbo oblatam exigit conſignationem, & de-
poſitum per.l ſi a te.ſ. eodẽ quæ vt declarat Paul. de caſt.
ſupra in ſecunda col. non facit ad propoſitum, vt tetigi.
ſupr.in.iiii.notabil.

Glo.fin pro concordanti citat. l.ſi.fundus de.l.cõmiſſ.
quæ parum facit melius comprobatur in.l.lege fundo,
eo.titu. * & licet hic tex.dicat peruenerint habenda eſt tñ 35
rõ fructuum quos honeſte percipere potuiſſet, licet non
percepiſſet, tales.n.fructus poſt morã veniunt. l. fructus
ff.de rei vendic.l.Curabit cũ not.C.de actio.empto.

Deueniamus ad quæſtiones * & .j.examinemus vtrum 36
ille cui factũ fuit pactum de retrouen. ſi nolit aut nõ poſ-
ſit redimere, facultatẽ redimendi alteri cedere poſsit ita'ꝙ
ceſsionario fieri debeat, poſtmodũ retrouen ang.poſt Pe
trum in.l.ad officium. C.cõmuni diui determinat ꝙ nõ
per no.ibi.per doc.de conſorte. ꝙ intra annum virtute cõ
ſuetudinis vel ſtatuti extraneo rẽ venditam pro eodẽ pre
cio poteſt redimere, et tñ alteri ius redimendi prohibetur
cedere, vt per Signorol. in conſi. lxxxi.col.ii Ro. conſi.
cccclxxxiiii.Barb. conſi.li.numero, xxv.lib. primo, Rui
num in conſi.lxxii lib.i.Bru.in conſi.lxxx.col.penul.ſe-
cundo pro opin.Ang. * facit tex.in.l.ſi mulier, in.§.ex aſ- 37
ſe ff.de iure dot vbi ius fideicõmiſsi alteri cedi nõ poteſt
& tñ ad hæredem tranſmittitur. l.cogi.§.idem metianus.
ff.ad trebe.not.in.l.apud iul.in.§.vtrum eo.tit. ergo pari
ter ius iſtud redimendi nõ debet poſſe alteri cedi, licet ad
heredem ſit tranſmiſsibile. tertio comprobatur ex gloſ.
ordinaria in.l.cum fundum in uerbo poſtea.ff.de vi & vi
ar.volente ius recuperandi poſſeſsionem auctoritate pro
pria ſpoliato competens per viam ceſsionis transferri nõ
poſſe argum.l.quis ergo caſus.ff.de pecul. ita dicendũ vi-
detur in facultate redimendi rem venditam: quum ſit cõ-
templatione ipſius uenditoris conceſſa, ꝙ alteri non poſ-
ſit cedi. Ad idem & quarto facit text. cum not.in.l.grac-
chus C. de adul.vbi ius uindicandi iniuriam marito per
adulterum illatam cedi nõ poteſt niſi filio. Ergo nec iſtud
ius redimendi tertio cedi poterit.

Sed contrarium eſt verius ꝙ ius prædictum eſt ceſsi-
bile primo, quia ꝙ iuris eſt de aliquo, illud idem eſſe de-
bet de alio per ꝙ peruenitur ad illud.l.oratio.ff.de ſpõſa.
l.ad rem mobilem.ff de procur. cum vulg. ſed venditor
rem ſub rechato vẽditam redimere & extraneo poſtmo
dũ vendere poteſt: quia libera ad eum tranſit ergo pari-
formiter ius redimendi cedere, per ꝙ peruenitur ad redẽ-
ptionem ipſius, vt voluit Pau. de caſt.in conſi ſ.allegan-
do, faciunt quæ ad regulã.d.l oratio in materia pacti de
retrouendendo ſcribit Pariſius in conſi. xcii. col.fi.lib.iii.
ſecundo per tex.§.fin.l i.ff.de oper.not.nuncia. vbi credi
tor habens ius ingrediendi debitoris fundum auctoritate
propria, alteri poteſt id cedere quum ſit ius ꝙ extra iudi
cium exercetur ut ibi per Bart. Ergo ſimiliter hæc facul-
tas redimendi quæ extraiudicialiter exercetur, cedi pote-
rit: pariter interdictum unde cedi poteſt. §.iulianus. l.quiſ
ſi in diem.ff.de peti.her. & rei uendicatio. l ii. ubi glo. &
Bal.C.de litigio. ac tenuta, & miſsio in poſſeſsionem.l ſi.
§.ſin autem hi, vbi Sal.no. C.de bo.auc.iudi. poſ. Et offi-
cium iudicis Bal.in.l.ex legato ad.ſi.C.de lega. victoriæq;
& ſententiæ cõmoda cedi poſſunt.l. debitori. C.de pact.
Bald.in conſi.xxii lib.ii.dicens ceſsionem iuris executiui
ex ſententia pura fieri, poſſe et ceſsionarium habere exe-
cutionem paratam, quia tale eſt ius creditoris, quale obli
gatoris vt etiam per areti.in. l.i.col. pen.ad fi.ff. ſi cer.pe.
facit etiam tex. l.ſi ſtipulatus fuerim cum ibi not. de ver-
bo oblig.& .l.per diuerſas C.man.

Quum igitur ex prædictis ſatis conſtet perſonalia iura
cedi poſſe, cur non idem dicemus in iure redimendi quũ
perſonalis ſit actio: vt per alex.in conſi.x. lib.i. & .j.latius
dicam.& hanc opinionem tenuit Pau.de caſt.in cõſi.xlv.
in antiquis Iaſo.in.d.§.fin.col.iii.Dec.conſi.clxiiii.circa fi.
referens conſilium Pau.præallegatum ꝙ approbat & ex
tollit, comprobatq; Barb.in conſi li. col.xviii uol.i.Ale.
cõſi.ccxxviii.& .ccxxxii.uol vi. Ange.Aret.i.§.præterea
el.ii.col.xxiii.inſti.de excep.Pariſi.in præalleg.conſi. xcii.
ad fin.Dec.cõſi.dcxiiii.col.ii.dclxxx.col.finali.& dcxlviii
& cccccxliii. ubi conſuluit quod ille qui poteſt redi-
mere, eodem modo redimenti conſentire ſic enim

per alium redemiſſe ipſe videtur.

Non obſtant in oppoſitum adducta. nã ad primũ fundamẽtum Ang. in. d. l. ad officium rñdent Paul. & Barb. in conſiliis præal. alia rõne pactũ reformari: nã fauore cõſortum diſpoſitum eſt in extraneum rem alienari nõ poſſe, quæ diſpoſitio offenderetur ſi ius redimendi extraneo cedi poſſet: quia a re ipſa excluderentur conſortes, quorũ fauore conſtitutio facta fuit. hinc eſt, ꝙ ius protomiſeos, ſeu congrui non poteſt alteri non vicino cedi: quia ex cõiunctione ipſa naſcitur, niſi & res vicina, & coniuncta ſimul cedat, & ea mediante coniungatur ceſſionarius, ꝑut erat cedens ſm Bal. in tractatu de iure protomiſeos, in. ii. qõ. & Mathe. de afflic. in princi. ipſius conſti. in vlt. not. q̃ rõnes ceſſant, in caſu noſtro & ubi prędictum ius non viget. Ad ſcd̃m de. §. ex aſſe, vbi ius fideicõ. cedi nõ põt, & ſi ad hæredem tranſmittatur quemadmodum et facultas eligendi in alternatiuis viuente ſtipulatore cedi nequit, ad hæredem tamen tranſit ſtipulatore ante electionem mortuo. l. ſi ſtipulatus fuerim. ff. de verbo. oblig. & in actionibus directis quæ oſsibus noſtris ſunt affixę inſeparabiles, & non ceſsibiles. l. quis ergo caſus. ff. de pecul. glo. l. iii. ff. pro ſocio, & tamen tranſeunt ad hæredem: quia eadem perſona cum defuncto cenſetur, vt in auten. de iur. iur. a mor. præſtitu in princip.

Reſpondeo, ꝙ alia eſt rõ. §. ex aſſe, & ſi bene aduertatur ponitur ibi in tex. quia reſtitutio non fieret ſm diſpõnem teſtõris ſi cedi poſſet. Item non fieret ſm uerba ſenatuſcon. trebel. quod neceſſarium eſt vt actiones ex trebelliano tranſeant, vt per Alex. & Iaſ. in. l. ſi ſtipulatus fuerim. ff. de verborũ obligationibus. Item ſi ceſsio fieri poſſet, cogerentur creditores debitoris nomen mutare contra textum in. l. ſi mandato meo in. §. i. ff. manda.

Et ex dictis Alex. & Iaſ. in d. l. ſi ſtipulatus fuerim, & Iaſ. in l. ſi conſtante, col. fina. ff. ſoluto matrimo. & Cur. iunior. in cõſi. iiii. col iiii. ſolui põt dubitatio Bart. in. d. §. ex aſſe, dum ait ſi fideicõ. eſt tranſibile, ergo deberet etiam eẽ ceſsibile contra hunc textum non. n. bonum eſt argumẽtum affirmatiue * tale quid eſt ad hæredem tranſmiſsibile,
38 ergo ceſsibile, ſed negatiue procedit non eſt tranſmiſsibile, ergo nec ceſsibile, ita proprie arguit iuriſconſultus in. l. ſi ex pluribus ff. de adminiſtra. tuto. rõ eſt: quia arguere de maiore & ſuperiore ad minus & inferius, & ſic negatiue licet. d. l. ſi ex pluribus: affirmatiuæ autẽ non quia nõ ſunt paris potentiæ ſuperius & inferius ſm præal. & glo. notab. in ca. cum in cunctis, in principio de election.

Iterum diligenter aduertendum eſt circa caſum. d. §. ex aſſe quem doct. vbiq; ſingu. faciunt, vt per Bal. in capit. nõnulli, col. vi. de reſcrip. Iaſ. in dicta. l. ſi ſtipul. fuerim co. prima, Ang in. l. apud iul. in. §. vtrum ff. ad trebellia. quia in oppo. videtur tex. in. l. ſi ſeruo inuito. §. fin. ff. ad trebel.
39 vbi gloſ. oppo. formauit. vult enim. * fideicõm. poſſe cedi vendi, & donari idq; impune fieri poteſt: ita Ful. & Cõmenſ. relati approbatiq; per Iaſonem in. l. i. col. fina. C. de pac. & per ſcriben. cõmuniter. vt dixi in. l. fina. C. de pac. quia de rebus mortui agitur, facit tex. l. ſecũdæ. C. de pac. & de hæredi. vel actio. ven. per totum titu.

Hũc nodũ ſoluit Ange. in. d. §. vtrum dicens, q. in caſu qui ſibi contigerat ille cui per fideicõmſ. reſtitui debebat hæreditas. Iura oĩa quæ in hæreditate habebat vendidit, & in locũ ſuum emptorem poſuit. dicebatur non poſſe emptorem compellere hæredem ad adeundum, nec ſi adierit ad reſtituendum. d. §. ex aſſe. Recte allegabatur dicebat Ang. ſi emptor ſibi petiiſſet reſtitui. Ita ꝙ ius fideicõ. & oĩs eius effectus in perſona ipſius emptoris qui ꝓcurator eſt in rem ſuam initium ſumeret. ita ꝓcedit. §. ex aſſe quia ibi fideicõmiſſarius alteri hæredem delagauit. & promiſit hæres oẽ, & totum id quod fideicõm. debebat, & ſic neceſſario ius fideicõm initium ſumebat in perſona eius cui delegatio facta fuerat, tunc refragantur rõnes ad illum tex. aſsignatę: ſed ſi procurator in rem ſuã, & ſic ceſſionarius peteret cogi hæredem adire, & hæreditatem reſtituere eius uenditori ad vtilitatem tamen ipſius ceſsionarii prout dicit ang. in qõne ſua procederet libellus. ſic intelligitur dicit. § ſi l. ſeruo inuito, &. §. ex aſſe quãdo per viam delegationis fieret iuſtum ceſsio. et ſequuntur Imo. & rapha. cõm. in. d. §. ſi. & Alex. in. d. §. vtrum col. i. imo hoc voluit glo. d. § ex aſſe.

Et ſi dicatur ante factam reſtitutio. fideicõ. nullum ius habet fideicõmiſſarius ergo nihil videtur poſſe ipſi ceſsionario cedere niſi ius cogendi, quod habet, ſiue ſit actio ſiue ſit officium iudicis ſm not. in. l. quia poterat ff. ad trebel. vnde poſito ꝙ ceſsionarius petat fieri reſtitutionem fideicõmiſſario, vt dicebat ange m̃ præcedens ceſsio ſibi facta nõ potuit ius transferre, quod nõdum habebat videtur ergo neceſſaria noua ceſsio poſt factam ſibi reſtitutionem. Reſponde ſm aquenſ. in. d. §. vtrum etiam iura futura cedi poſſe * iuxta ea q̃ hñr in. l. ſtipulatio hoc mõ 40
concepta. ff. de verb. oblig. & in l. i. & ſi. ſ. de pact. & J. de collat. in. l. pactum, & ſic neceſſe eſt intelligere dictum ange. & præall. quando verba ceſsionis reſpicerent etiã ius de futuro, vt quia ceſſum eſt ius competens, & quod in futurum competere poteſt.

Inuenio etiam ꝙ Cur. in. l. ii. C. de pact. improbat prædictam declarationem ang. & Alex. per tex. §. ex aſſe vbi ne mulier indotata remaneat ob nimiam ſubtilitatem, et facti neceſsitatem permittitur agi eo modo quo præfati doct. dixerunt ergo regulariter ſecus: ideo in qõne facti ſe talem adhibuiſſe cautelam ait, quod cedens ius fideicõ. per ſtipulationem ſub pœna refectioneq; dãnorum expenſarum, & intereſſe quod eueniente caſu fideicõm. ipſe agat, contra hæredem grauatum ad reſtitutionem fideicom. & quicquid conſequetur mihi dabit, & reſtituet.

Aduerte. j. inquantum dicti Mode. dicunt adueniente caſu ſentiunt fideicom. ſub conditione relictum mõ prædicto cedi poſſe, quod non procedit ita indiſtincte: ſed prout dicam ad ſi. præſentis qõnis. & practica eorũ eſt magis diſpendioſa, & cũ maiori difficultate quã Ange. Nec reſpondent ad caſum. § ſi l. ſeruo inuito.

Ad. §. ex aſſe ab eiſdem ponderatum per locum a ſpeciali reſpondeo ꝙ ibi muliere iubente hæres per uiam delegationis promiſsit marito ꝙ mulieri, ex cauſa fideicõ. debebat videbatur non poſſe actum ſubſiſtere propter delegationem quę in ſimilibus fieri nequit, ut ibi dicitur. deciditur tamen ibi ꝙ valeat non uia delegationis, ſed vt fauore cenſeatur reſtitutum fideicõ. mulieri, & poſtea mulierem pro dote eam partem hæreditatis marito ſoluiſſe. iſtud eſt quod dicit tex. in illis verbis ea ſuo marito pro dote eam partem ſoluerit: quia ad eum fideicõ. & eius onera pertinent. hoc modo conſideratur ſpecialitas per iuriſconſultum in. d. §. ex aſſe.

Dicunt etiam præfati Moder ſicuti hæreditatem vendens adire cenſetur, quum ſolo aĩo adeatur hæreditas. l. Paulus reſpon. per procuratorem ff. de acqui. hær. Quare ſimiliter in. §. ex aſſe ex quo hæres grauatus conſentiebat, non inducitur reſtitutio fideicõ. quæ ſolo verbo fieri poteſt. l. reſtituta ff. ad trebell. Reſpon. ꝙ id eſt quia per viã delegationis eam reſtitutionem facere volebant quod. vt ibidem dicitur eſt impoſsibile.

Poſtremo intellige prædicta de ceſsione, & tranſmiſſione fideicõ. puri * ſecus ſi eſſet ſub conditione vel in diẽ incertũ relictum vt per Iaſ in. l. cũ ſcd̃m col. ii. C de fideicom. Soci. in l. hæredes mei in. §. cum ita col iii. cum ſeq. ff. ad treb. Dec. ſ. cõſi. ccclxix. cccxcvii. cccclxv. cccclxxviii. cccclxxx. col. iii. cccccxv. cccccdxxiiii. & cccccxciii. 41

Ex quibus videtur ꝙ perperam cõſuluerit Fuig. in cõſi. cj fideicõ. conditionale donari & cedi poſſe in præiudicium aliorum ſubſtitutorum. ipſorum. n. intereſt conditionem aut mortem hæredis grauati expectare ut ſi interea vnus ſubſtitutorum uel fideicõmiſſariorum prædecederet alii per ius accreſcendi admittantur ad partem præ

defunctl.l.vnica.§.ſinautem verſic. quod ſi in medio. C.
de cadu.toll Bar.In cõſi liii. Bal.& Imol.in.l.ſed ſi plures.
§.ad ſubſtitutos.ff de vulg.& Ioã. de anna.in cõſi.cii.col.
ſi.propterea ante conditionis euentum aut diem mortis
hæredis grauati. quæ æquipollent.l.i.ff.de cõd.& demõ.
l.iiii.ff. qñ dies leg. vel fideicõ. ced.non videtur licere ceſ-
ſionem vel donationem talis fideicõ.facere in præiudiciũ
alterius vt etiam probatur.in.l.vxorem in.§.ſeya.maritũ.
ff.de leg.iii. Illud autẽ ꝙ dicebat Fulgo. poſſet procedere
qñ nullus alius eſſet ſubſtitutus aut fideicommiſſarius, de
cuius præiudicio ageretur, vel qñ vitio cedente ipſum fi-
deicõ.fuiſſet purificatum Et ſic not.ꝙ licet poſſim vende
re,cedere aut donare fideicõ. poſt mortem talis hæredis
grauati mihi debitum vt.ſ.retuli velle Cõmen.& Iaſ.tñ ſi
taliter cedens decederet ante hæredem grauatum. Ceſſio
nullius eſſet momenti in præiudicium hæredis grauati.
d.l.i.de cond.& demon.&.l.iiii.qñ dies lega.ced.

Ad tertium de glo l.cũ fundus in verbo poſtea reſpõ-
de ꝙ imo facultas illa ingrediendi poſſeſsionem auctori-
tate propria cedi põt: dũmodo ceſsionarius ciuiliter in-
grediatur, vt per Alex.in.d.§.ſi.de no.oper.nũ.col.ii.vbi
ſaluat opinionem Io.gloſſatoris alio caſu. & reſpon. etiã
ad.l.gracchus quam ſupra ad opp.allegaui dequibus tan
git etiam Aquenſ.in repet.l.vt vim ſol.penu.in verſi. ſuc
cedat alia qõ, Fel.in cap. quæ in eccleſiarum col.iii.& ſe-
quenti de conſti.& Hyp.bonon.in no.cixxv.

Limitaui aliàs prædictam cõmunem concl'onem qñ
facta eſſet conuentio, ꝙ ipſe venditor tãtum, et de ſua pe
42 cunia poſſet redimere.* vt ſæpe obſeruatur.tunc.n.ceſsio
fieri non poſſet, ſed conuentio ſeruanda eſſet.l.i.§.ſi con-
tueniat.ff.depoſ.cum accumulatis per Dec in cõſi. cccxii.
col.ſi.facit tex.in.c.ſi.in.§.l.de offi.deleg.& Roma.in cõſi.
cccclxxxiiii.Et tñ hoc caſu tale ius filio cedi poſſet, vt vo
luerunt hic Mod bonõ.quia, & ſi electa ſit induſtria per-
ſonæ actus tamen per filium explicari põt ideo pater per
filium ſubſtitutum legere põt, ut tradit Roma.in ſingula.
Aret in.l.nemo.ff.de duob.reis.Felin.in capitu.afferte col.
fina.de præſump.faciunt quæ adducunt Alex.et Aquẽ.
in locis proxime allega.Aquenſ.in.l.ſi ita quis in.§.ea le-
ge,col.iiii.uerſic item ex iſta.ff.de ver. obliga.& Dec.pul
chre in conſi.cclxii.col.ii &.iii.

Secundo principaliter * quæro an pactum de retrouẽ
43 den. ſeu redimendi facultas ad hæredem tranſeat glo. ii.l.
noſtræ decidit ꝙ ſic.ſequuntur Bar Bal.& cõiter ſcriben.
ac Bar.met.Iaſ.& alii in.l.ſi decem cum petero.ff.de ver-
bo.obli.conſuluit Deci.in conſi.dcxiiii.&. dclxxx.col.ſi.
& probari poteſt:quia cum hæredes inſtituti ſumus adi-
ta hæreditate omnia quidem iura in nos tranſeunt.l.cum
hæredes.ff.de acqui.poſſeſ.& ſic etiam ius redimẽdi. præ
tereà facilius quid tranſmittitur ꝙ ceditur, vt in præcedẽ
ti qõne diximus, & declarat Cur.iunior in cõſi.iiii.col.iiii.
ſed ius redimendi, vt conclusum vidiſtis ceditur, ergo &
tranſmittitur.Ex quo patet ꝙ in terminis noſtræ.l.hære-
dum expreſsio neceſſaria non fuit factiq; contingentiam
potiuſquam iuris miſterium denotat.

44 Tertio quæro* vtrum quæ dixi in tranſmiſsione locũ
habeant, qñ inter emptorem & venditorem actũ eſſet, ꝙ
tantum ipſe venditor intra tempus præfixum poſſet redi
mere, vt ad redimendum hæres admitti debeat uidetur,
ꝙ ſic quia hæres & defunctus vna eademq; perſona re-
45 putantur.§.i.in auct.de iur. iur.a mor. præſti.*per quem
tex.dicit Soci.in conſi. ccxcili. præſens conſultatio col.i.ꝙ
ſermo teſtatoris dicitur proprius ſermo hæredis & ideo
hæredi opponi non poteſt, ꝙ in inſtrumento non ſit no
minatus: quia nominato titio eius heres nominatus vide
tur Bal.in.l.i.col.i. C.quorum legatorum & factum hæ-
redis reputatur factum defuncti, Ang.in conſ clxxxv. in
cip.Brunel. vnde factum nomine defuncti per hæredem
ratificari poteſt Bar in l.bonorum , col.ii.ff rem ratã ha-
be.taxatiua tantum non excludat heredem Bald. in.l.fin.
circa finem.C.de actio.emp.dicens, ꝙ licet quis promiſe-
rit pro facto ſuo tantum, hæredis tamen cõtinetur factũ:
quia taxatiua extraneas perſonas non ſucceſſores exclu-
dit.l.ſtipulatio iſta in principio.ff.de verb. obliga. facit.l.
ob æs cum glo.C.de præd.minor.confirmatur: quia quũ
pactũ iſtud ſit contra ius cõmune ſatiſq; operetur reſpe-
ctu extraneorum intelligi debet, vt minus ꝙ ſit poſsibile
iuri cõmuni derogetur argum.l.ſi quando.C de inoffi.et
teſtamen. uerba contra proferentem interpretari debent.
l.veteribus. ff.de pactis. Et quia hoc modo reducitur res
ad ius commune, quod eſt fauorabile iuxta gloſ capitu.
ſtatutum in verbo numerandũ de præben. in.vi. & not.
per Dec.in conſi. cclxxxi.

Sed contrarium verius videtur per doctri. Bar.in.l.ꝙ
in futurum.§.i.ff de pac.* vbi vult taxatiuam,tantum & 46
ſimiles operari, ꝙ pactum in hæredem non tranſit per.l.
niſi.eo.tit.& l.non ſolum in § tale.ff.de lib. lega. vbi ſi te
ſtator dixerit a titio ſolo peti nolo, poterit ab eius hære-
de peti, ut etiam tradit Bar.in.l.ſi ſic, col.ii.ff de verb.ob.
Et Mod papien.in principio.l.vnicæ.ff.ſi quis ius dicenti
non obtemperauerit, col.ii. ſequentes doctrinam Bart.
Aret & Alex.ꝙ taxatiua a partibus poſita excludat per
ſonam hæredis per d.§.tale.quamuis econtrario ſi cõue-
nerit hæres ſe velle teneri tantum de facto ſuo. teneatur
etiam de facto defuncti cuius factum reputatur factũ hæ
redis ſm veras & cões ſcribentium concluſiones, ut per
Ale.& alios in.d.l ſtipulatio iſta in principio, col.ii.Deci.
in prælleg.conſi.cclxxxi.& Aretin.in.l hæres in omne.
ff de acquiren.hæredi.

Secundo principaliter pro concluſ prædicta in termi-
nis qõnis ſupra formate pondero tex.noſtrum ibi ſiue ip
ſi, ſiue hæredes eorum iunctis ſequentibus, vult.n.ꝙ pro
nomen ipſe ipſa ipſum ſit demonſtratiuum ad oculũ. Et
conuentionem per tale pronomen factam eſſe perſonaliſ
ſimam: quia niſi additum in hac conuentione fuiſſet, ſiue
hæredes eorum, hæredes non potuiſſent offerre, & redi-
mere, ſed tantum ipſi venditores nominati. Et ꝙ prono-
men ipſum ſit demonſtratiuum ad oculum, & ideo con
uentio vel prohibitio per tale pronomen facta ſit perſo-
naliſsima conſuluerunt Bal.lib.quinto in conſi. ccciii.in-
cip.nobilis Gemi.cõl cviii.co.i.Cur.ſenior cõſ.l.co.ix.ii.
Iaſ in §.dui,col pen.vbi Rip xxvii.

Simile de pronomine hoc, ut per illum tex.no.omnes
doct.in l.i.in princip.vbi Iaſ.in glo.l.ff.de noui oper.nun
cia.Dicendo ergo ipſe venditor in qõne predicta apparet
conuentionem perſonaliſsimam iniiſſe ergo &c.

Allegata ſupra in contrarium locum habent, & proce
dunt conſiderata fictione, & quando non eſſet appoſita
taxatiua qua appoſita apparet de mente contrahentium
reſtringentium conuentionẽ ad perſonas nominatas pro
pterea illas non egreditur facit.l.iii.cum ibi not. Infra de li
ber.præte glo.in l.ſi in venditione in ſi. ff cõmunia præ-
dior, ꝙ in contractibus inſpicienda ſit mens contrahen-
tium cum multis accumulatis per Alex. in conſi.xxiiii.
in fine li.ſecundi, Dec in cõſi.ccli.co.ſi.ccccclv.&.dcxcvii.
& Iaſ in conſi.lxxxiiii. lib iii.Item non procedunt, qñ eſ-
ſet expreſſum in conuentione pronomen ipſe perſonaliſ-
ſimam ut dixi conuentionem reddens. Ad deciſionẽ Bal.
de taxatiua tantum nõ excludente perſonam hæredis. re
ſponde de iure non procedere, ut per Ale.in l.ſtipulatio
iſta in primis col.ff.de verbo.obli.& Aretin. in d.l.hæres
ubi aliter reſpon.ad.d.l.ſtipulatio iſta, & maxime qñ ad-
ditum eſſet dictum pronomen ipſum perſonalitatem im
portans, tamen in contingentia facti tollẽdo omnem du-
bitationem ſat mentionem de hærede includẽdo uel ex-
cludendo ſm intentionem contrahentium, prout fecerũt
uenditores in alienatione in l.noſtra relata.

Quarta qõ* promiſi ſub certa pœna intra menſem ce- 47
dere tibi ius redimendi fundum a me ſub rechato aliena-
tũ hoc tempore abſens es quid faciendum, Bald.in.c.pri-

mo de beneſic. fratris in vſibus feudo. quia culpæ expers
ſum pœnã me negat incurrere maxime per notã. Innocẽ.
in.c.ſignificante de pigno. dat tamen cautelam ad tollen-
dum dubium, vt in manibus tabellionis pro abſente reci
pientis faciam ceſsionem prædicti iuris, & ſequitur Alex.
in.l.apud iul.in.§.verum, col.i ff.ad trebe.

48 Quinta ſuccedit qõ * ceſsi titio abſenti facultatem redi-
mendi fundũ ſub l.rechati a me alienatum notario ꝓ ab-
ſente ſtipulanti, aliter.n.inutilis foret ceſsio abſq; ꝓcurato
re nuncio vel epiſtola, vt per Alex.in.d.§.verum: ſed mõ
prædicto ſubſiſtit quum notarius abſenti acquirere, et ſti
pulari poſsit.l.non aliter.ff de adop.c.quãq; à de vſur.in
ſexto Barto. & alii in l.ſtipulatio in §.ſi ſtipuler.ff.de ver
borũ obligationibus. Nunquid ſi moriatur abſens alio.
non facto euaneſcat ceſsio prædicta. Videtur ꝙ ſic quia
49 ſtipulatio notarii non facit ꝙ abſenti ius queratur * niſi ſe
quuta ratificatione, vt tradit Pau.de caſt in conſi.cxcv. vi
ſis his in antiquis, & Dec.conſi.ccxxvi.. & dclxi.col fina.
vbi tñ poſt Bal. & alios dicit non eſſe locum pœnitentiæ
vel reuocationi ceſsionis aut donationis. Si ergo redimẽ-
di labatur tempus vel moriatur ille pro quo notarius eſt
ſtipulatus ante ratificationẽ inutilis eſt ceſsio. Sed quãdo
tempus redimendi nondum præteriiſſe videtur ab hære-
de poſſe rem ratam haberi, quiquidem heres defuncti no
mine factum ratificare poteſt, vt per Bart.in.l.bonorum,
col.ii.ff rem ratam haberi. Sexto loco eſt excutienda qõ
antiqua. & totius præſentis materiæ clauis & fundamẽ-
tum. * An pactum de retrouendendo cum modicitate
50 precii rei emptæ faciat contractum ſimulatum cenſeri, &
factum in fraudem vſurarum. Hoc eſt re vera contractũ
fuiſſe pignoratitium, in quo fructus non ſolum percepti:
ſed et qui percipi potuiſſent in ſortem imputantur. l.ii.C.
de pigno.acti.ca.prio de vſur. & c.cũ ẽ cũ glo, de pigno.
ſed in forma venditionis celebratum fuiſſe, ut ſic lucro fi-
ctæ ementis fructus cederent, ut per obliquum lex frauda
retur adeo acerrime inter doct.in hac qõne certatum eſt,
vt ſecundum Bartho.veronen.in trac.de ſimul.contract.
col.i. ſexti caſus quænam pars præualeret adhuc ſub iu-
dice eſſet lis.

Duæ ſunt principales opiniones in iſto artic. Prima ꝙ
duo ſufficiant ad faciendum iudicari contractum pigno-
ratitium, & fraudẽ vſurarũ factum. Pactum videlicet de
retrouendẽ. & iniuſtitia ſeu modicitas precii: altera requi-
rit tertium adiacens, ꝙ emptor etiam ſit ſolitus fœnerari.
Quæ autem ſit verior aut cõmunior haud facile dignoſci
tur. ſm Cor.in conſi.iiii.lib i.

Pro opinione prima allegatur per docto.in.j.glo.in c.
conqueſtus circa finem de vſur. quæ tamẽ loquitur in pa
cto de reſtituendo fundum ꝙ ſicuti in ſuperioribus dixi
mus a pacto de retrouendendo nõ parum diſtat. hanc o-
pinionem ſequuntur Archid. Inno. Hoſtien. Io.anna. An
to de but. Io.de imo. Albe.de ro. Anto.de roſel. Io.de ca
ſtillione. Epiſcopus vicentinus, Signor. Benedic.de plum
bi. Fulg. & ſeptem alii excellen.doc.quos refert. Bartho.
veron.in trac. de ſimula. contractuum in ſexto caſu. vbi
collegium mediol. & pariter Papienſe ſic conſuluiſſe teſta
tur. Et dicit Alberi.de roſa.in.l.actione. C.plus val.qd' agi
tur ſe corã magnis peritis, ita obtinuiſſe adhæret huic opi
nio. Chriſtoph.de caſtil.in conſi.impreſſo poſt tracta. ma
leſic. Bonifacii vital. hanc partem conſulendo amplexus
eſt Alex. conſi.xlvi.iii. volu. & liiii.vi. volu.addens Bal.
& Panor.ita tenuiſſe. Pro hac parte conſuluit Barb. in cõ
ſi.li li.i. & cõſi.viii.volumi.quarto, & idem tenuit in.c.ad
noſtram de emptio. & vend. vbi latius Abba col.fi. An-
to.burgos.in ſecundo caſu, & Io.de anna. in cap.conque
ſtus, col. iii.atteſtanturq; in prædictis locis, Imol. Alex &
Barb.iſtam eſſe magis communem opinionem, idem fa-
cit Abba.in conſi.lxxvii.volumi.primo, & Guido pape
in.qõ. ccccxvi.dicens ſic iudicari, & ſeruari vidiſſe. Idem
conſuluere Bal.nouel.Iac.de puteo, & Lancel. deci. iuriſ.
Excellẽ.quorum conſilia penes me ſunt, & ita in ciuitate
Ferrariæ ſe iudicaſſe refert ipſe Puteus: exigunt tñ ipſi ex
ceſſum notabilem in pretio, licet vltra dimidiam non ſit,
ut quia res valoris, & cõmunis æſtimationis ſcutorum
quattuorcentum, & quinquaginta, puta tricentis ſit ven
dita, ſecus ſi quattuorcentum. Et prædictam opinionẽ
ſequitur Dec in conſi.dcxcii. vbi refert, imo. & Anto. de
bu.dicentes ſe legendo. & conſulendo, ita ſemper tenuiſ-
ſe, ſequitur Math de afflic.in deciſio.regni.xl lxv. & 339.
vbi ſic iudicatum teſtatur idem tenet quidam Mod. bri-
xien.in cautella.xvii.eandem opinionem tenuerunt com-
munem aſſerentes Ambro.vignate Taurin. in repetitio.c.
ſalubriter, nu.cxi. & cxii.de uſur.quæ eſt impreſſa bẽtrã.
in conſi.lxxxviii. dxxxiiii. & cccxxxix.libr.i. & clxx.li
bro.iii quam etiam partem non faciens de prædictis mẽ-
tionem ſequitur Caſſadorus ſub titu.de vſur.in prima de
ciſione, vbi atteſtatur magis cõmunem et ſuo tempore
obſeruatam in curia romana præſertim fauore animæ eã
dem opinionem tanquam maius cõmunem, ſequitur Pa
riſius conſi.lv.libro primo huic parti adhæret etiam Caie
ta.i ſummula in verbo vſura, dũ tractat de vſura implici
ta, i quinto caſu ſecus eſſe dicens ſi ſuper domo vel agro
conſtituatur cenſus ad rationem de tot pro centenario,
iuxta morem patriæ eo pacto, ꝙ debitor a cenſu ſe libe-
rare poſsit, quoniam talis contractus per ſedem apoſtol.
licitus ſepe determinatus eſt dicit ipſe ſiue cenſus iam eſſet
conſtitutus, ſiue de nouo conſtituatur, quicquid dixerit
Innocen. ſm Cano. & Theologos: quia non differt cen-
ſus iam inſtitutus a cenſu hodie conſtituto, quando vter-
que eſt iuſtus. præſertim ſi fiat ſuper re imobili: quia hoc
eſt vendere aliquam eius partem pro indiuiſo de quo cõ
tractu annui redditus, vnde etiam Anch.in conſil.xxx.
Rapha.comen.conſi clxxxi. plenius Ioã.de anna. in.c.in
ciuitate de vſur.ſummam Ang. in verbo vſura.§.xxxv.
& lxxviii. Ripam lib.i.de legib.reſpon.xix.

Fundatur principaliter hæc opinio in dicto cap.ad no
ſtram, & in cap illo vos de pigno. vbi tale pactum. et pre
cii modicitas faciunt cenſeri contractum in fraudem uſu-
rarũ celebratum, et fructus in ſortem imputari. Secundo:
quia in fauorem aiæ pars hæc tendit, ideo in dubio tenẽ-
da.c.iuuenis de ſponſ.dem.exiui in.§ item quia. de verb.
ſigni. Tertio quia non eſt ibi vera emptio ſed mutuũ ſub
dictis contractibus palliatum patet: quia longe minoris
emit q̃ eſſet iuſtum precium. Quarto propter auctoritatẽ
glo.et collegiorũ de quibus.ſ. quæ magna eſt. vt p Barb.
in conſi.præalleg. & Fran.de curte in conſi.lvi.co.iii.

Partem autem contrariam ꝙ non ſufficiant dicta duo,
ſed' & tertium requiratur de ſolito fœnerari tenuerunt, Ia.
de Are.Cy.Bal. & Io.an.ſibi contrarii Pet.de ancha. Car.
flor.laur.de rodulphis magnus practicus. & Pau.de Caſ.
quos refert. & ſequitur Barth. veron. loco præall. dicens
ſm iſtam opinionem uidiſſe conſultum per multos præ-
claros canoniſtas. & ita conſulendum, & iudicandum eſ-
ſe quicquid per alios doc.dicatur Idẽ tenet Barb. in cõſi.
lxxvi.col.ii.vol. iii.Mod.bono. hic.qõ. xxx.col ii.Deci.
conſi.clxvii.cccviii. co.ii. & dcxlviii.vbi hanc opi.magis
cõem & tenendã dicit, pro qua pulchre conſuluit Soci.in
cõſi.clv.col.fi. & conſi.ccxlviii.per totũ ubi indubitanter
hanc partem veram, & tenendam affirmat, poſt eius ge-
nitorem & conſuluit pariter Corn.in cõſi. iiii. ccxxiiii. &
ccxli.in.i.uol. & Ale. atteſtans magis cõem in duobus cõ
ſiliis relatis per Deci.in conſi. dcxlviii.ſed fallit: quia Ale.
in dictis locis dicit oppo. Adhæret huic opinioni Fab. in
trac de emp. & vẽd.in vii.qõne principali co.iii. Seuer. in
repet.l admon. col.lxxix.ff.de iu.iuran. Iaſ.in.l quotiens
col.ii.C.de iudi.ſumma ang.in uerbo uſura, & j.uerſic.66
et hanc opinionẽ cõem, & tenendam dicit Iaſ.in conſi.cl.
& duobus ſequentibus lib.iiii.idem faciunt. Ruinus cõſi
xvi. col. iiii. & Soci. iunior conſi. l.in prima parte licet ad
hoc probandum quæ ego plene. ſup. allega. non citent.

Et quãuis in.i. editione noſtræ repetitionis nos pariter
hanc opin. magis cõem eſſe dixerimus. Nunc maiori ſtu-
dio chartis reuolutis enumeratiſq́. & ponderatis docto-
ribus inuicē contrariantibus oppoſitū mihi videtur, vi-
delicet opinionē.i. loco relatā magis cõem eſſe. Sequor tñ
51 etiam nunc iſtam ſecundam vti veriorem. *Primo. quia
in dubio contractus verus non fictus iudicandus eſt. l. ſi
maritus in fine. ff. qui & a quibus, &. c. fi. de renun. lib. vi.
52 itē quia inſtrumento niſi contra probetur ſtãtum eſt *. l.
cū precibus. C. de probat. vbi Bal. & alii colligunt ex in-
ſtrumento duas oriri præſumptiones ꝙ ſit verum, & ꝙ
ſit ſolēne pro quo eſt clarior tex. in. l. ſi poſt diuiſionē. C.
de iur. & fac. ignor. Vnde quum inſtrumentū de contra-
ctu emptionis, & venditionis cantet talis iudicandus eſt,
qualis ex forma ipſius apparet. c. in ciuitate in uerbo ex
forma de uſur. tertio: quia pactū de retrouen. de ſe, vt di-
xi prohibitum non eſt: nec etiam emptio pro minori pre
cio q̄ res valeat l. ii. C. de reſcin. vend. c. cū cā, & ibi plene
tradunt ſcriben. de emp. & vend. ergo ex his non põt na
ſci, niſi licitum. vt ait philoſophus. Quarto probatur p. l.
noſtram in ſui generalitate. Quinto contraria opinio iure
non probatur. ergo, & c. l. illam. C. de colat. &. c. quid au-
tem · 50. q. iiii. ibi nulla auctoritate reperitur prohibitum,
imo vt dicam pro iſta opinione eſt caſus bene intelligen-
do in. d. c. ad noſtram, & ita vidi ſemper praticari.

Non obſtant nunc adducta in oppoſitū nā ad tex. c. ad
noſtrā plures accomodãtur ſolutiones p bar. veron. Soci.
& cor. in locis præall. maxime ꝙ ibi plura concurrebant
modicitas p̄cii pactum de retrouē. ſeu reſtituēdo fundū,
petitio mutui. & quia emptor ibi erat vſurarius pactūque
fecit ne venditor fundum poſſet repetere niſi poſt tale tē-
pus interim de lucro fructuum certus eſſe voluit igitur
minime mirum ſi tot concurrentibus talis contractus illi
citus iudicatur.

Sed & ſi in principio factique narratione de petitione
mutui, & vſurario mentio ſiat. tñ ſūmus pontifex non ſe
fundat in illis: ſed ſolūmodo in pacto de reſtituendo, &
precii modicitate, vt ex eo colligitur dum ait, ꝙ patet ex
eo, & ibi mandamus ſi res ita ſe habet. ſm anto. burg. ibi
ſubtiliter dicentem ꝙ licet videatur ſummus pontifex ibi
moueri, & ſe fundare etiam in illa. iii. præſumptione ꝙ
a ſeptēnio tãtum vſq; ad nouēnium reſtituto precio poſ-
ſet rem vēditor petere tñ illud demonſtrat certitudinem,
& magnā vſurarii exactionem quæ non ſunt neceſſaria
ad eum conuincendum qñquidem ſatis ſit probare qua-
lemcūq; exactionem a principio certam vel incertā per
illud euangelicum mutuum dantes nihil indeſperantes,
etiam ſine pactione uſurarius eſſet: quia ſatis eſt malā ha-
buiſſe lucri intentionem. c. conſuluit de uſur & iſtam mē-
talem appellamus, ſicq; duo illa expreſſe concurrentia cē
ſeri facere contractum fœneraticium. & illud de ſeptēnio
ad nouēnium ad maiorem declarationē ſuiſſe expreſſum.

Sed reſponde alienum eſſe a veritate ꝙ minoris emens
cenſeatur fuiſſe deprauatæ illius opinionis imo habuiſſe
rectam intentionem contrahendi veram venditionem. ut
dixi, ideo interim facit fructus ſuos, ꝓut hic dicitur. Nec
de lucro fructuum voluit certus eſſe: quum ad libitū poſ-
ſet rem uenditor recuperare, ſecus quādo ſolum poſt tale
tempus rem uoluit poſſe repeti, ut in. d. c. ad noſtram. &
ſic cum miſterio ponderatur ibi pactio. et illa p̄ſumptio.

Ex quibus infertur eſſe ibi caſum pro iſta opinione ga
ſi ad iudicandum cõtractum fœneraticium tria illa exigū
tur. Ergo duo prædicta uidelicet pactum de retrouen. &
modicitas precii non ſufficient Ad. c. illo vos. reſpondent
oēs præfati ſcribē. & miror ꝙ ad qõnem noſtram allegē-
tur. concurrebant. n. ibi plura ex quibus contractus fuit
iudicatus pignoraticius. nam poteſtas reſoluendi contra-
ctum ab emptoris dependebat arbitrio ꝙ uenditori an-
num ad promiſſam pecuniam ſoluēdum poſt intimatio-
nem indulſit ea lege ꝙ ſexaginta ſolidos vltra ſortē rece-
ptam ſolueret fructibus in ſortem imputatis quod natu-
ræ pignoris conuenit. l. i. &. ii. C. de pign. ac. & emptionis
naturæ aduerſetur ſm quam emptor fructus ſuos facit
nec in ſortem illos imputare tenetur. l. fructus cum vulg.
C. de actio. emptio. clare apparet illum tex male allegari
ad cõtractum emptionis cum pacto de retrouē. data mo-
dicitate precii: quia plura alia ibi concurrebant, & pœni-
tus diuerſi ſunt termini. Ad ſm motiuum cum ſequenti
reſponde ꝙ non ſumus in dubiis ſed in claris nec eſt ve
rum ꝙ ſit palliatum mutuum, imo vēditio vera licet pro
minori precio facta quod a iure permittitur ideo &c.
Quū ergo talis contractus ſit a iure p̄miſſus ſub clypeo le
gis nõ debet contrahens decipi *. l graechus. C. de adult. 53
l. i. C. de his qui ven. ætatis. impetra. faciunt not. per ſcrib.
de obſeruantia legum etiam in foro conſcientiæ in. l. ne-
mo poteſt. ff. de lega. primo, & per Feli. in. c. i. col. 14. de
conſtitu. Ad fundamentum de auctoritate gloſ. & colle-
giorum reſpondeo per tex. in. c. ego ſolis nona diſtinctio
ne rõnes. l. & iura potius conſideranda, q̄ ſit loquentis au
ctoritas facit. cap. capellanus de feriis, & accumulata per
Feli. in. d. c. i. co. pe. & fi. et Dec. in cõſi. cclix. dū tractat quā
do a cõi ſit recedendum, ꝙ ex quo non conſtat de prædi
ctis conſiliis collegiorum relatis non creditur ita eſſe.

Et hæc concluſio ꝙ pactum de retrouen. cum modici
tate precii non faciant contractum illicitum procederet
abſq; dubio, & ſm tenentes primam opinionem in ruſti
co vel ſimili perſona cuius ſimplicitas præſumptionem il
liciti contractus excludit. Veron. loco præall. col. v Iaſ. in
l. ſi quis id quod in. vii ix. ff. de iur. omn. iudicum & in. l.
Iuriſgen. col. i. C. qui admitti intelligendo de ruſtico groſ-
ſolano, nõ autem de ſagaci, & ſquadrato iuxta quæ ſcri-
pſi in repetitione l. ſiquis maior. ꝟ. de tranſacti. in articulo
verum in ruſtico locū ſibi vendicet iſtius legis diſpoſitio.
item pariformiter * in datione in ſolutum vbi ſiniſtra ſu- 54
ſpicio uſurarum non ita militat quemadmodum in con-
tractu emptionis, & vendi. qui hincinde voluntarius eſt.
ſed inſolutum datio ex neceſſitate conſequendi ſibi debi-
tum ſit. nec vlla pecuniæ numeratio dationis tempore in
teruenit ita ſing. Ful. in conſi. 134. col. ii Cor. in conſi. 133.
volu. i. Deci pulchre in conſil. xviii clxvii. col. ii. &. cccviii.
col ii. & conſi. cccccxliii. Iaſ. in conſi. cl. cum tribus ſequen
tibus in. iiii. col. & pariſius in conſ. liiii. lib. primo & conſi.
xcii. ad fi. lib. iii. quicquid dicat caſſadorus in. ii. deciſione
ſub titulo de vſur.

Habetis igitur candidiſ. lectores ex prædictis demon-
ſtratum tria requiri ad probandum cõtractum illicitum,
& in fraudem vſurarum factum. Pactum de retrouenden
do, modicitatem precii, & ꝙ emptor ſolitus ſit fœnerari,
quod vltimum eſt difficilis probationis: quum habeat iu
ris præſumptionem contra ſe. l. merito. ff. pro ſocio. c. ii. de
regu. iuris, cum allegatis in propoſito per Soci. in conſi.
ccxl viii col. i. volu. ſecundo.

Hinc dicebat poſt alios ibi relatos Seueri. in. l. admonē-
di. col. lxxix. * ꝙ probatis plene pacto de retrouendendo 55
& modicitate precii ſuper tertia coniectura de ſolito fœ-
nerari. quæ aliis eſt fortius non deferri iuramentum ſup-
pletiuum.

Modum autem, et practicam probandi * quem eſſe ſo
litum fœnerari, & ad vſurā dare videre poteritis per ſum 56
mā Ange. in verbo uſura vlti. col. fina. & Firmianum in
repertorio in uerbo vſurarius uerſic. x. Iaſ. conſ. lxxviii.
lib. iii. & alios ſ. allegandos in. v limita. Credo autem uos
non ignorare, * ꝙ licet inter ſolitum, & conſuetum quidā
differentiam conſtituant, ut ſcripſi in. l. diem functo. ff. de 57
offic. aſſeſſ. tamē in propoſito noſtro doctores promiſcue
loquuntur, & vt plurimum per verbum cõſuetus, ut pa-
tet ex gloſ capitu. illo uos præællegat. c conqueſtus, ubi
Cano. de uſur. Alex conſi. cxcix. col. fina. lib. quarto Ve
ron. Corn. & Dec. in loci. ſ. alle. ſicq; non ſufficeret vſu-
ram ſemel feciſſe, ut ex prædictis apparet, & tradit
Iaſ.

Iaſ.in conſi diii col pen.lib.iiii. Sed pro intelligentia,&
declaratione pdictorũ uidendũ eſt qñã in ,ppoſito dica
tur modicitas pcii Bart.uerõ.loco palleg in tribus ult.col.
refert doct.contrarias,& diuerſas opiones & credit arbi
trarium eſſe debere tamen iudicem læſionem,& pcii mo-
dicitatem cenſere in parte octaua,& ẽi in minori id facien
dũ eſſe nititur comprobare quod a ueritate alienũ eſſe cre-
dimus,quum ſaltem talis precii modicitas circa dimidiã
eſſe debeat per tex d.c ad noſtram ibi quæ uix dimidiam
iuſti precii contingebat hinc dixit ibi Abb in ult. col.non
ſufficere quãlibet precii iniuſtitiam ſed ualde tenue eſſe de
bere reſpectu ualoris,& æſtimationis rei qa in precio ſo-
lent contrahentes ſe inuicem decipere lege pmittente uſq;
ad dimidiam iuſti precii.l.ii ſupra de reſcind uend.c. pe.de
empt.& uend & ſequitur Deci in cõſ.clxvii.col.ii.& q ta
lis modicitas precii circa dimidiã iuſti precii æſtimationis
rei eſſe debeat firmant Barb.in.d.c. ad noſtrã col pe.Cor.
in cõſ xxiii.col.ii li.iii.& Iaſ.in con.clui.co.ii.li iiii.uidi aũt
ſæpe in practica pdictam opionem obſeruari, & per do-
ctiſsimos uiros pro ea iudicari niſi adeſſent aliæ cõiecturę,
& ſiniſtræ præſumptiones illicitum arguentes contractũ
de quibus infra dicam.& eſt diligenter notandum q alle-
ganti modicitatem precii ad effectum predictum non ſuf
ficeret ueram æſtimationem rei probare ſed ad onus de re
trouendendo rõ,& reſpectus haberi deberet.res.n.,ppter
illud onus annexũ minus ualet Abb. in.c in aliquib' in.ij.
not.de deci.ubi multos in hoc dicit errare,ſequuntur Soc.
conſi.ccxlviii col.fi.Corn.cõſi.ccxxiiii.&.ccxli lib.i Dec.
cõſi.clxvii.col.ii.& cccviii col.i &.dcxlviii. q̃uis dãnetur
Abb.per Ant burgos in.d.c.ad noſtram col.ii.ſecundi ca-
ſus uerum eſt dicit rem minus ualere in.i. uenditione pro-
pter dictum onus ſecus in ii.& ſic in retrouen tunc.n.non
dicitur minus ualere poſtq; non dicitur onus habere imo
ab onere liberatur.ſed reſpon. q quum rei uenditæ ualor,
& æſtimatio tpe uenditionis conſideretur l. ſi uoluntate
ſupra de reſcind.uend.& ad illud tps haberi debeat conſi-
deratio,& fieri ,pbatio ut ibi,& in l ii eo.tit.ubi plene ſcri
pſi in.xlvii q conſequens eſt ut conſideretur , & æſtimet
ſecundum qualitates quas illo tempore habebat, & ſic ad
onus de retrouend tunc annexum reſpiciendum eſt ut p
doc.in locis palleg.nã obligatio illa ad retrouendendum
recõpenſanda eſt.aliquo precio.ut dicit S.Tho.ii. ſecũdæ.
q.lxxviii.articulo ii.ſed operæprecium eſt cognoſcere mo
dum prædictæ recõpenſationis ſiue quantum pcii taxan
dum ſit pro onere pdicto de retrouen. aliqui intellexerũt
in,quouis exceſſu precii pactũ de retrouen . operari ut res
minus ualeat quæ opinio falſa eſt, quia nunq̃ pactum de
retrouen cũ minoritate precii induceret reprobationẽ con
tractus contra cões ſcriben ſnias,& ſatis ſentiunt Abb. &
alii pręalleg.& clarius.S.Tho.ſupra alleg. dum dicit obſo
nẽ illam de retrouen.aliquo pcio recõpẽſandam, ſed quũ
hoc non ſit a lege determinatum relinquetur arbitrio iudi
cis.l.i.ff.de iure delib cum ſimilibus.rurſus ✠ ſi uenditor
59 diceret ſe nolle teneri niſi pro ſuo dato , & facto tãtum res
adhuc minoris precii cenſeretur arg l. fundi partem.ff de
contrahen.empt.tradit Deci in conſi.dcxlviii. Qualiter
autem deponere debeant teſtes,ſup ualore, & æſtimatio-
ne rei examinati ponit Cor.in conſi.ccxxiiii.&. ccxli lib.i.
& dicam Deo dante in l.ii.de reſcin.uen. Limita pdictã
cõcluſionẽ requirentem tria, ut dixi ad ,pbandum contra
ctum eẽ licitum,& faciendum, ut fructus in ſortem cõpu
tentur ,pcedere in foro iudiciali,ſecus in foro conſcientiæ
ſecundum ang hic ſi emptor in mente gerat pignori cape
re non emere nam in foro conſcientiæ intentio iudicat.c.
conſuluit de uſur. ppea fructus in ſortẽ erunt imputãdi ſe-
quitur Io.de anna in.c. cõqueſtus col.iii de uſur. Barb.in
d.c.ad noſtram ubi pmonet emptorem . ut emere non pi
gnori capere gerat in mente , faciũt q̃ habentur in ſumma
ang.in uerbo uſura el.i nu.lxvi. Secũdo limi.in mẽte vili
pcio ab indigente pecunia,quia pariter in foro conſciæ q̃

ad lucrum fructuũ tutus nõ eſt Fel.in.c.ſi cautio, col.xxv.
uer.de mã de fide inſtr. & Caieta. in ſua ſumma in uerbo
uſura dum tractat de uſura interiori in quinto caſu.

Tertio limi.qñ pœnes emptorem eſſet facultas retrouẽ.
& uenditor obſtringeretur redimere eodem modo tunc
fructus eſſent reſtituendi.ut in l no. diximus allegã.abb.i.
c illo uos,licet poſſes dicere hanc non eſſe ,pprie limi. ad
conclu.in aliis terminis loquentem. Quarto limi dato ex
ceſſu pcii,imoderato.iſtud.n.ſolũ cum pacto de retrouẽ.
argueret contractum illicitum Ratio in conſ.ccciiii Barb.
in.d.c.ad noſtram col.pe.faciunt q̃ pulchre ſcribit Cor. in
conſi.clxvi.lib.i & conſ.xxiiii lib.iii.Dec.conſ.cciii.col.fi.
&.ccxvi.intelligitur autem dictus exceſſus eſſe imodera-
tus quando ſaltem eſſe circa dimidiã,ut dixi ſupra ,pxi.e.

Quinto limi.& reſtringe quando concurrerent aliæ cõ
iecturæ arguentes ſimulationem contractus,tunc.n etſi il
la tria non concluderent contractus poſſet illicitus eſſe,ſed
quia multæ ſunt dictæ coniecturæ in uariis locis notatæ 60
operæprecium eſſe arbitratus ſum ſi hic quo recurrendũ
ſit demõſtrauero, unde uidere poteris,Bart ueron.in pal.
trac.in.iii.caſu princ. & per totum illum trac. Barb.in.d c.
ad noſtram,col.pe.& fi & in conſ.viii. lib.iiii.Corn conſ.
iiii.lib I.& ccxli.col iii.in eo.& conſi.xxiii.li.ii. Pau.de ca.
cccxxxi.uiſa col ii.in antiq.Alex.cõſi.cxix.col.fi.uolu iiii.
ubi dicunt maiorem pſumptionem reſultare, ubi tale pa-
ctum eſt incontinenti factũ q̃; ubi eſt factum in alio iſtro
ſeparato.& de per ſe ut per Alex.in conſi.xlvi. col.i li iii.
& Iaſ in conſi.cliii.col.i.&.v lib iiii Math de afflictis i de-
ciſio. regni.xl.xxxiii.viii ad fi. & cccxxxix. Iaſ in.l. pacta
nouiſsima col.ii.& fi.ſupra de pact. ubi ponit ſimulationẽ
melius probari ex præcedentibus q̃ ex ſequentibus.Item
uide pulchre Roma.in cõſ.ccccxxiii.col fi.Fel.i.c.ſi cautio
col.xxv.uerſi.de mã de fide inſtr. Dec. conſi.cccccxlix.ad
fi.& conſi.dcxcii.ubi pro magna coniectura citat, q uen-
ditor remanſerit in poſſeſsione rei uen.quod intellige niſi
penſionem ſoluerit aut emptori, de fructibus rñderit.tũc
enim ſimplex tenuta non obeſſet,ut per Deci.met in cõſ.
dcxlviii.de coniecturis ſuſpectum contractum arguenti-
bus,uide etiam plene Pariſ.in.d.conſi.lv. Et inter cæteras
præſumptiones una per q̃ frequens ſignãda eſt ubi fit pa
ctum ne poſsit uenditor redimere niſi poſt tale tps uſque
ad tale uel intra tales terminos Eſt.n.præſumptio uoluiſſe
emptorem fructus interim lucrari de hocque certum eſſe.
q illicitum & fœneraticiũ contractum arguit Abb poſt
Hoſti.& Io. an. in.d.c.ad noſtram in.iii. caſu p illum tex.
Pau.de ca.in conſ.cccxxxi.uiſa petitione, colũ.iii.in antiq.
Gui.Papæ in.q dcxvi.uerſus finẽ,Laur. de rodul.in trac.
de uſur.q.lxi. Veronen in palleg.trac.de ſimul contractu
in.x.pſump.Ex quo infertur pactũ noſtris tẽporibus, ita
frequentatum, q emptor rem poſsit redimere tantũ intra
feſta omnium ſanctorum,& natiuitatis dñi nñi Ieſu Chrĩ,
uiderim arguere contractum illicitum. Sed uerius uidet
oppo.niſi adſint aliæ coniecturæ de quibus in.d.c. ad no
ſtram,ut per Veronen.loco palleg.in.x.præſump.Mod.
bon.hic.q.xxx.Bal.in ti de feu. dato in uicem.l. cõmiſ.in
not.Barb.conſi lxxvi.col.ii uolu iii.ſummã Ang.in uer-
bo uſura,el.j.uer lxvij ubi dicit, q ſi emptor hoc bona fi.
facit,puta quia uult ipinguare pdium q̃ pinguedo nõ cõ-
ſumitur,niſi elapſis tot annis ppea nõ vult, q redimat,ni-
ſi de ipenſa ſatisfiat licite facit.Si uero in fraudẽ, ut fructus
lucretur uſura eſt hocque recte ,pcedit ubi pcii modicitas
non adeſt,ſed ſi cũ pacto de retrouen & ipotentia redimẽ
di niſi elapſo tanto tpe concurreret pcii modicitas,,put lo
quitur Abb.& ſequitur Soc.in pall.con.ccxlviii col ii.tũc
contractus illicitus iudicaretur per tex.ubi caſus in.d c ad
noſtram,& uoluit Iaſ in palle.conſi. Nec obſt q ibi,ut
alias dicebam grauis alia concurrit præſumptio uidelicet
petitio mutui ,ex qua colligi vr nõ ad uenditionẽ. ſed ad
mutuum intentionem fuiſſe,licet poſtea contractus in for
ma uenditionis factus appareat , quia ut ſupra diximus

principium illius decret. facti continet narrationem in qua
non ſe fundat ſummus potifex, ſed ſolummō in illis trib.
in pacto de retrouen. p̄cii imodicitate ac redimendi impo
tentia niſi poſt tale tp̄s ubi ergo concurreret illa precii im
modicitas tex. d. c. ad noſtram. d. opionē probaret, ꝙ cō
tractus illicitus eſſet. Vidi ēt in qōne facti contractū fœ
neraticium argui ex eo ꝙ rem quingentis aureis emptam
retrouendere intra certum tp̄s emptor ꝓmiſerat ✠ ea tñ
61 lege ꝙ aureis ſexcentis dūtaxat redimi poſſet per. d. c. illo
uos. not. ſumma ang. in uerbo uſura el. i. uerſi. lxvi. ad fin.
Maxime. q̄a ēt actum fuerat, nec fructus in ſortē cōputarē
tur cōtra naturam contractus pignoris. c. quum cōtra de
pign. l. i. & ii. C. de pign. act. Quaſi p̄dictæ coniecturæ re
cipiendi aliquid ultra ſortē datam, et timoris ne fructus in
ſortem imputentur ut natura contractus pignora. exigit
arguant partes pignoratitiū feciſſe contractū, ſed in frau
dem uoluiſſe fructus lucro emptoris cedere. Sed ueritas
eſt in contrarium ꝓut tunc defendi, q̄a licitū eſt rē maiori
p̄cio q̄ emerim uendere l. ſi uoluntate. C. de reſcind. uēdi.
l. ii. & l. qui inſulam ff loca. & maxime in ꝓpoſito licitū ē
huiuſcemodi pactum, quia uenditor ꝓ quo factū ē pactū
non cogitur red mere ſi non vult, ut. j. in qōnibus dicā &
pactio ne fructus in ſortē imputentur id exprimit ꝙ faci
ſe inerat, ut ex hac. l. nr̄a patet. & conſequenter nihil opaẗ
l. iii. vbi late per doct. ff de leg. i. & nouiter inuenio Iaſ. hoc
tenere in conſ. cliii. col. iiii. cum ſeq. in. iiii. uolu. Ad tex. in c.
illo uos reſponde ꝙ ibi plura cōcurrebant arguentia con
tractum fuiſſe pignoratitium, & ueræ uenditionis, & ſu
pra in hac qōne dixi ideo, &c. Eſſet ēt licita ꝑceptio pen
ſionis rei ſic emptæ, & uenditori ſine fraude locare ut per
ſummā Ang. loco p̄alleg. verſi. lxviii & Caieta. in ſua ſum
ma in uerbo uenditio uer. vii. ex pacto. ubi dicit frequen
ter fieri huiuſcemodi uenditiones, & cōductiones a conſti
tutis in neceſſitate nolentibus tamen a ſe abdicare uſum
agri uel domus uenditæ. Et ꝓ cōplemēto materiæ ✠ No
62 tandū eſt ꝙ cōtractū fuiſſe pignoraticiū, & illicitū ita, ut
in ſortē īputent̃ fructus quū cā ſit ꝓphana pōt corā iudi
ce laico ꝓbari Pau. de caſt. in conſi. cccxxxi. uiſa petitiōe
col. pe. & fi. Iaſ. in. l. quotiens. col. ii. C. de iudi. ponēs ēt ꝙ
ſi ſit controuerſia inter partes ſufficiant ne duo p̄dicta uel
tria requirantur, de quibus ut prædixi ad faciendū cenſeri
cōtractum illicitum poterit laicus cognoſcere, uide Bart.
& alios in. l. oī nouatione. C. de ſa. ſan. eccle. Alex. in. l. titia
ff ſol. mat. & Parp. in repe. l. placet. col. antepe. ſupra de ſa.
ſan. ec. Ex quibus infertur ad deciſio. qōnis q̄ diu in ſena
tu Ducali uentilabatur inter nob. P. ſupplicātē. &. B. ſup
plicatum. petiit n. ꝓuideri ne per ipſum. B. ad uetitū trahe
ret̃ tribunal uia aſſerti apoſtolici reſcripti. Quū. n. ſuppli
cās contra dictum B. egiſſet corā ordinario uercellarū ad
cuiuſdā p̄cii p̄ ipſum. B. eidē ſupplicanti uenditi relaxatio
nem, lata fuit. per ordinariū ſn̄ia in fauorē ipſius ſupplicā
tis a qua. B. ad gubernatorem ciuitatis appellationum iu
dicem appellauit corā quo dū ꝓcederet̃ in cā. B. impetra
uit apoſtolicū reſcriptū in forma cōqueſtus, & p̄ delegatū
impetratū inhiberi fecit gubernatori ad quē ipſe appella
uerat aſſerēdo contractū p̄dictæ aſſertæ uenditionis fuiſſe
fœneraticiū utpote concurrentibus reqſitis ad id ſupplicā
te p̄dicta negante ſicque non deberi inhiberi iudici ſecula
ri, corā quo cauſa pendebat, contrarium. B. replicante, &
ſuper tali articulo cognitionem eccleſiaſtico ſpectare.

Dicebā uidendū eſſe ſpectet ne cognitio hæc iudici ſecu
lari corā quo cauſa pendebat, an remittenda eſſet eccleſia
ſtico, & articulum eſſe tritū cōis eſt ſcribētium cōcluſio ꝙ
ubi eſt qō facti, q̄a partes nō concordāt in mō cōtractus,
tunc ſecularis iudex. q. cā pendet de hac cognoſcere pōt,
& debet ſecus ſi in mō, & forma contractus cōcordarent,
& ſic eſſet qō iuris ut per Paulum de Eleaza. in clem. vni
ca de uſur. Ant. de butr. & Abb. in. c. tuā de or. cog. Deci.
in conſi. clxx. col. fi. cum aliis ſupra per me relatis. & ſic fuiſ
ſe in fauorem ſupplicantis ordinandū declarando. ſ. dicti

articuli cognitionem ſpectaſſe, & ſpectare iudici ſeculari,
& eidem non fuiſſe inhibendum condēnādo ſupplicatū
in expenſis corā ſe factis. Ad pœnam uero ducalis ſabau
diæ celſitudinis decreti non ſit cōdēnatio, niſi facta inhibi
tione per literas ducales a lite nollet deſiſtere. & ducalibus
p̄ceptis obtemperare facit quod in ꝓpoſito ſcribit Zaba
rella in. c. debitores de iu. iu. & ſederi. de ſenis in conſi. ccc.
incipiēte factum tale. Quod ſi titius cōueniat ſemproniū
corā iudice ſeculari ad centum opponentē inſtrum eſſe de
duplo ueræ ſortis, & ab eccleſiaſtico impetret inhibitionē
ad iudicē ſecularē, ne ꝓcedat in dicta cā ad curiā eccleſiaſti
cā ſpectāte ꝓpter labē uſurariæ prauitatis. pendente dubio
an inſtrum ſit de duplo uere ſortis iudicē eccleſiaſticū dictā
inhibitionem non poſſe facere concludimi. ſequit̃. & cō
probat Lāfrā. de oria. in. c. qm̄ contra falſam in uerbo con
feſsiones col. iii. de ꝓbat. quia iudex eccleſiaſticus non de
bet iudicem ſecularem in ſua iuriſdictione turbare, & in
meſſem alterius falcē mittere. nam iuriſdō iudicis ſecularis
non dependet a iuriſdōne iudicis eccleſiaſtici dicit, vnde
quum adhuc non conſtet talem contractū fœneraticium
eſſe non debet iudex eccleſiaſticus poſſe ſeculari iudici p̄di
ctā inhibitionem facere ſed poſtq̄ conſtiterit tunc ait inhi
bere poterit, quia modo conſtat ꝙ eſt cā eccleſiaſtica. &
ad eccleſiā ſpectans. ſed ut ſupra dixi corā iudice ſeculari id
conſtare debet quū ſit qō facti. confiemo quæ ſcribit bñ
dict. de puſio in trac. de guarentigia col. fi. ubi tractat ma
teriā inhibitoriarū quæ p̄ eccleſiaſticos iudicibus ſeculari
bus plerūq̄ mittuntur, an & qñ eis parēdum ſit? De quo
articulo uide Bal. in. l. i. col. fi. C. qūo & qñ iud. ang. in. l. ex
ea. ff de poſtul. & in. l. i. ad fi. nil noua. appell. pend. Alex.
conſi. ix. lib. iiii. & cōſ. lxviii. cū ſeq. lib. vii. Aret. conſi. lvi.
& lxxv. Fel. in. c. dilectus el ii. col. fi. de reſcrip. Soci. in cōſ.
xci. ad fi. & cōſ. xcix. in fi. uolu. iii. Dec. conſi. xxxiii. & Iaſ.
in. l. ab adminiſtratione. C. de leg. Septimo quæramus
✠ an ille cui factum eſt pactū de retrouen. uſque ad certū 63
tp̄s uel intra certum tp̄s poſsit eo lapſo agere, ut fiat retro
uenditio uidebatur. i. facie q̄ ſic per doctrinā Bar. in. l. cū
ꝙ ita in. §. ꝙ ita. ff. de uerb. oblig. ꝙ qñ obligatio eſt ſim
plex continens tp̄s momentaneum cenſeatur oppoſitum
tp̄s gratia ſolutionis differendæ nō oblōnis limitandæ. in
hac qōne uerſat̃ factum momētaneum, q̄a retrouen. mo
mento expediri pōt, ergo ſolutionis differendæ cā, non
aūt finiendæ obligationis adiectū cenſetur & ſic poſt illud
tp̄s tenet̃ facere q̄ id ꝓmiſit. Sed cōtrarium eſt uerius p̄
hūc tex. ꝓut ſtatim inducā & conſuluit ang. in cōſ. cxcix.
ſuper puncto in nouis. & in conſ. ccxx tinius & in cōſ pe.
incipien. Paulus ſm̄ antiquā impreſsionē, ubi late qñ tp̄s
cōputet̃ de momento ad momētū. Ad doctrinā Bart. re
ſpon. ꝓut refert Iaſ. in. d. §. qui ita col. iiii. cum ſeq ꝙ ꝓce
dit qñ mero fauore debitoris dies obligationi adiicit̃ ita
ꝙ ex ſui parte creditor nihil habet facere. ſed ubi a credito
re aliquid eſt implēdū debitori ſatisfacient. in iſto caſu niſi
intra terminum ſatisfaciat poſt terminū non tenet̃ ſatisfa
ctionē accipere. q̄a debitor legē cōtractus tenet̃ ſeruare. &
quicquid dicat ibi Iaſ. uolens hic non decidi ꝙ ꝓmittens
retrouendere intra certū tp̄s poſt illud non teneat̃. m̄ hoc
optime ꝓbat hic tex. dū vult ꝙ ſi parentes tui ea lege fun
dū uendiderunt ut ſiue ipſi ſiue eorū. hæredes qñcūque vł
itra certa tp̄a p̄ciū obtuliſſent reſtitueret̃ fund⁹ ſicq; ꝓmiſ.
ſub ꝯdi. ſi itra certa tp̄a p̄ciū obtuliſſent ſcā fuit & eñ. ī pa
tor. ꝙ ſi dictæ conditioni hæres emptoris non paret uēdi
tore parato ſatisfacere ad retrouēdēdū poterit agi ḡ ſi poſt
illa tp̄a p̄ciū offerret cōditioni, quæ fuit ad tp̄s reſtricta nō
pareret, & ſic agere non poſſet, et ſequuntur cōiter ſcribē.
in locis. j. allegādis. Pro deciſione tñ ang. adducit ibi Iaſ.
alias rōnes. q̄a ꝓmiſſum ad tp̄s poſt tp̄s nō cenſetur am
plius ꝓmiſſum ✠ & affirmati. limitata ad tp̄s poſt illud tp̄s
negationē inducit. item, q̄a alias appō termini nihil opet̃, 64
& actus agētiū contra eorū intētionē operaretur. ut ibi p̄
eū, & p̄ eundē in. l. ſi ita quis in. §. ſeya in. v. not. ff de uerb.
oblig.

oblig & pulchre p Soci. in conſil.ccxli.col.antepe.ubi dicit talem ꝓmiſsionem ſactam uideri ſub tacita cõditione pretiũ ſi redimere uoluerit.ut hic p Bal. & Bar in.l. ſi decem cũ petiero ff de uerb.obliga.quæ cõditio,ut ibi dicit̃ ſuſpendit,ſi ergo deficit obligatio ipſo iure euaneſcit lege item quia,cum glo.ff de pactis item patiens labi tp̃s præfixum iuri redimẽdi vr̃ renunciare, & illud remittere ut p Bald.in.l.ij.q.ix.C.de reſcind.uen & ſecũdum prædictã opi. ante Ang.conſuluit Bal.in cõſi cccci uol.ii & ſequũtur alii cõter ut per Soci in conſi.ccxli col antepe.& Dec. in.l.petens col.iij ſupra de pactis, & in cõſi lxi col.fin.& cccviij col.iij.& Rui in conſi.lxxxij lib.j.ubi ſotius concludit ꝙ obligatus retrouen.in uere,intelligitur de primo uere & ultra non cogi. Limita tñ cõcluſionem p̃dictam niſi lapſo tpe partẽ p̃cii recepiſſet ille qui retrouẽdere erat
65 obligatus,quia a termino uideretur receſsiſſe,✠ & poſtea qñcunque oblato reſiduo retrouendere cõpelleret̃ argumento legis cõmiſſoriæ j.eo.&.l.poſt diem.ff.de.l. cõmiſ. ita conſuluit Bal lib.ij.conſi ccccij.facit qd conſuluit Imo. in conſi.xxxvi.col.fi & idem eſt quando petiiſſet p̃ciũ,licet non receperit,q̃a dicta iura de petitione loquunt̃ u de pulchre Salice.in.d l.cõmiſ.Roman.in conſi 27.ad fi.Paul. de ca.in cõſi.139.in antiquis,Aret.in cõſ.150.col pe.& fi. Alex conſ.105.col iiij.volu.iij & cõſ.110.uol.v. & .106. uolu.vij & Iaſ in.l.ij col.52 nume.160.C. de iure emphi. & in l.de pupillo in § ſeruorũ ff de no.ope. nun. Harpal. in repe l.ſi quis maior,col fi C. de tranſac. Deci.in conſi. 238 &. 8 .col pe.& fin 452.col.fi.Iaſ.& alios in l.cũ ꝓcurator in §.i.ff.de no.oper.nun.ubi late examinatum inuenies quando ex noua petitione remittat̃ p̃cedẽs mora, & Imol.in terminis iſtius ampliationis in conſi.x.per totum.

Secunda limitatio,quãdo res iniuſto p̃cio uendita fuiſſet nam tunc non obſtante lapſu tp̃is ad redimẽdũ p̃finiti uenditor rem ſuam recuperare poterit,nec primus cõtractus operaretur effectus ſolitos ꝓpter iniuſtitiã p̃cii, imo fructus p emptorem percepti reſtituendi ,uel in ſortẽ com putandi eſſent.Ita Hoſtien in ſumma de uſur. in.§. an aliq̃ caſu uerſi nono ſi uẽdo . Iacobinus noſter de.S. Georgio in prin.l.ii ff ſi cer pet.Beltrã. in cõſ.lxxxviii. circa fi. lib.i. & Caſſeneus in cõſ xi.col.xiiij.nume.xl.& ita & cõſultum vidi p excellen Moder. noſtri tp̃is atteſtantes opi. p̃dictã cõem. Quę ſententia non uidetur ꝓbabilis, nec recipiẽda,cum pactum de retrouen.ad tp̃s uel perpetuo licitũ ſit ut hac.l.& dixi ſupra & in p̃cio uſque ad dimidiã iuſti p̃cii tam per legẽ quã per Canonẽ permiſſum ſit contrahentibus inuicem ſe decipere.c.iii.& pe.de emp. & uẽd l.ij. ubi dixi ſupra de reſcind.uẽ.ſi hæc ambo licita ſunt & pmiſſa, quis audebit dicere , ꝙ reddant contractum illicitũ ſimul coniuncta quũ ex licitis non naſcatur illicitum ſm Philo. & ꝓbatur in.l ꝙ ſi nolit in.§.qui mancipia cũ gl.ff.de edi. edi.& tradit barb in.c qm̃ frequenter §.fi. col.v.ut lite nõ conte.& contra præfatos ſcribẽ. ſtat aliorũ uerior ſn̄ia de qua ſupra dictum eſt, ꝙ ad iudican.contractum fuiſſe illicitum,& fœneraticiũ ultra duo prædicta requiritur tertium adiacens, ꝙ emptor eſſet ſolitus fœnerari. Poſſet tamẽ ꝓcedere & ſaluari opi.prædictorum quando contractus illicitus & fœneratitius cenſeretur , quia tunc nulla tp̃is p̃fixio recuperationi rei refragaretur , nec curreret p̃ſcriptio termini ad redimen. dati ꝓut.j in.viii. &.ix.q dicã. Et ſic ubi exceſſus in precio ualde imoderatus eſt circa dimidiã puta conſiſtens,iuxta c.ad noſtram de pig. ibi quę iux.dimidiam iuſti precii contingebat, ut in p̃cedenti q dixi vel concurrerent aliæ ſiniſtre p̃ſumptiones & coniecturæ arguentes contractum illicitum,de q̃bus in.q.p̃cedẽ.& ſeq. dicitur. Sed ex ſolo pacto de retrouen.cum modicitate ſeu iniuſtitia precii,hæc limi.non ꝓcederet, niſi ut dixi exceſſus eſt ualde imoderatus,ita ꝙ argueret̃ dolus emptoris, & forte ſic intellexere Iacobi.caſſeneus, Beltr. & p̃alleg.de iniuſto p̃cio loquentes ſecundum ſubiectam materiã,quãdoquidẽ in contractu emp.& uend.p̃cium nõ dicatur iniuſtum,niſi contingat lęſio ultra dimidiam iuſti precii iuribus ſupra alleg.Nec obſt.ꝙ dato exceſſu p̃dicto ſatis eſſet uenditori ſuccurſum per remedium.d.l.ii de reſcind. uẽd. & ſic iſtud eſt ſuperfluum & fruſtra occuparet mẽbranas contra.l.ſi quando ff de leg.i.c.ſi papa de priuil. in.vi.§. quibus in i conſti C.& not per bal.in rub C de contrahẽ.empt.in.ix.q Quia rñ.ꝙ hæc remedia multũ differũt, nec eſt uerum,ꝙ hoc eſſet ſuperfluum , ut dixi in.d.l.ii.in qõnibus,& dicam &.j.nã in remedio.d.l.ii, requirit̃ exceſſus precii in dimidia,alias obtineri non põt ut ibi dixi, hic ſufficit ꝙ ſit circa dimidiam.d.c.ad noſtram , uel ſaltem ſit imoderatus , ut dixi.Itẽ in terminis.d.l.ii. fructus interim percepti ſunt emptoris hic aũt reſtituendi uel in ſortẽ computandi ut dixi quia contractus illicitus & pignoraticius cenſetur. Rurſus in terminis.d.l.ii.eſt in poteſtate emptoris ſupplere ꝙ deeſt iuſto precio,ut ibi dicitur, & rem pro ſe retinere,hic uero qñ contractus ꝓpter p̃dicta illicitus cenſetur & pignoraticius,præciſe compellitur rem reſtituere.

Tertio limitant plerique niſi intra modicum tp̃s uenditor rem redimere uellet.quia moram purgare poſſet,arg. tex.c fi.de loca ꝙ a ueritate alienum eſt, ex parte rei bene admittitur purgatio moræ pro defenſione rei , & pœna
euitanda,ut ibi.✠ Sed non ex parte actoris ad actionẽ con 66
ſequendam,licet de libertate quæ fauorabilis eſt tractaret̃ l.thais §.intra ff de fideicõ.lib.l ſi intra de ſtatu lib.facit te. l ſi.a te.j eodem.quam materiam tractãt Bart . & alii in.l. ſi inſulã in ult.q.& in ultimis col.de uer.ob.et in §.flauius.l. qui romæ,eo ut maxime id procederet,vbi in inſtr̃o ap-
poſitum fuiſſet iur̃m ✠ ꝙ impedit moræ purgationẽ, ut 67
poſt alios late ponit Iaſ.in d l.ſi inſulam , col.antep.Alex. conſ cvi.li.iii.& Deci in conſi. cxxxviii Quarto limi. niſi ex iuſta,& ꝓbabili ignorantia qs reſtitueretur in integrũ aduerſus lapſum dicti temporis , ut dicam.j. in.q.lxxiiii.
Et de illo aduerbio intra tempori adiecto ✠ quõ ſiet,ac 68
determinet declarat pulchre Gell.c.xiij.lib. xij. & eſt tex. not in l.ſi quis ſic dixerit.ff.de uerb.ſignl. Excluſus tñ a redimendo,quia non uenit in tp̃e non erit excluſus a bene ficio.l ii ſupra de reſcin.uend.ſi ultra dimidiam iuſti precii
contigerit læſio✠ut ibi per Bal.in.viii.q imo non curreret 69
tunc p̃ſcriptio,ut per Alex.lib. vi. conſi.liiii col.fin.& dixi ſupra proxi. Octaua ſuccedit.q.utilis frequenſque male tamen p doc.enucleata,utrum, & quãto tẽpore pacto de retrouen.p̃ſcribi poſsit . Hercle ut terentiano uerbo utar adeo digna res eſt,ut ibi neruos intendas pro clara intelli-
gentia articuli✠diſtinguendi ſunt nonnulli caſus , Primus 70
erit quando intra certum tp̃s anni uel decennii puta factũ fuit pactum de retrouen.tunc poſt tp̃s p̃fixũ emptor ſecurus erit,ut per Dec in.l petens,colũ.iii.de pac. & eſt caſus hic.Iſtud tamen contingit ob rõnes de quibus ſupra potius ꝙ uirtute præſcriptionis. Secundus caſus quando eſt facta promiſsio de retrouen. ſimplr abſque tp̃is determinatione, & licet aliqui dicant anno pręſcribi per tex.§. titius in tit.ſi de feu.ſuę.contr.inter domi.& agnatos,ubi proximior agnatus excluditur anno a iure reuocandi feudum alienatum ab agnato,ueritas tamen eſt, ꝙ ſolũ exclu-
ditur ſpacio anno.xxx. quia licet obligatus uendere,✠ nõ 71
p̃cedente alio contractu ultra duos men.uendere nõ teneatur per.l.ſi.ſupra de ſiur.emphi. ut per Bar.in l. qui romæ in.§.cohæredes ubi Iaſ.in.ii.not.ff.de uerb ob.Simplex tñ
ꝓmiſsio de retrouẽ.uitam anno.xxx.habere cẽſet̃ ,✠ Fel. 72
in rub.de p̃ſcri.col.antep. Mod. taur In loc j. allegã.cũ.n. talis ꝓmiſsio pariat actionem perſonalem, ut per Alexã. in conſ.x.lib.i.Et Curt ſeniorem in conſ.xii.annis.xxx tãtum tolli debet l.ſicut.C.de præſcrip 30.anno.ꝓut & dicimus in iure adeundi.l licet,cũ gl.C.de iur.deliberã. Et.§. titius loquitur,quando agnatus alienationem ſciuit, & tacuit,ut ibi vult tex de quo uide Bal.in conſi.cccclí lib iiij. Roma.in cõſi.xxii.Iaſ in l p̃tor in.§.fi.ff.de oper.noui nũ.
Brunum aſtenſem in conſi.lxvii.& Deci.cõſ.586. ✠ Ter 73
tius caſus quando facta fuit promiſsio de retrouen. quo-

ties & quandocunque uel in perpetuũ nõ appoſito luſo,
Petrus de anchar. quem refert, & ſimpliciter ſequitur Iaſ.
in d.l. petens col. 4. & in. l ſi mater, col. fi. j. de inſtit. & ſub-
ſtit tenuit p̄ſcribi ſpacio decẽ annorum rõnibus de q̃bus
ibi per Anch. Quæ opinio non eſt uera q̃a ꝓmiſsio de re
trouendendo habet uitam. 30. annorum ꝓut aliæ actiões
ex contractu, & promiſsione deſcendentes iuxta. l. ſicut,
& l. oẽs C. de p̄ſcript. xxx annorum, & tacitam condi. ſi
intra illud tp̄s retrouenditio petita fuerit. ut ſupra dixi, &
tradunt Balb. loc. j. alleg in. iii. q & ruinus in cõſ. cl. col. fi in
4. uolu. & Curt. in d l petens col. 3. licet de p̄dictis uerbũ
non facit. Cõis eſt tali pacto p̄ſcribi ſpatio. 30. annorum.
ut poſt Bal. Ang & Anchar. uult Iaſ. in locis p̄alle. Mod.
hic in 4. concl. 4. q. Balb. in trac p̄ſcr. in. 4. parte quitæ par
tis principalis in. 3. q aquenſ. in d.l. petens, col. i & ii. Fel. in
rubr. de p̄ſcrip. col. antep. Ruinus in d.l. nemo. fol. viij. col.
ij. & in conſi. præalleg. Brun. conſi. lxvij col. fi. & ante om
nes Signoroil. conſi. cxl & nouiſsimis diebus Alex conſ.
3. & lxxv & Soci iunior conſ. 54. & cxlv. lib l. et Curt lo-
co p̄alle. et q̃ dictũ fuiſſet non obſtante aliqua p̄ſcrip. tp̄is.
ut ibi per eos. Præcipuum fundamentum p̄dictorũ eſt
ſuper infinitate euitanda p. l. q̃ bona in fi. ff. de dãno infe-
cto et. c. cũ in multis de reſcrip lib. vi q̃ in infinitũ obliga-
tus quis eſſe non debeat p̄ptea conſuluit Roma. in cõſ. xv.
ad fi. q̃ obligatus aliquem iudici p̄ſentare toties quoties
opus fuerit per binam p̄ſentationẽ liberatur. ii. mouenẽ q̃a
p̄ſcriptio annorum. 10. eſt odioſa gl l. fi. in uerbo ex vna
parte. C. de edic diui. nec illi renunciari põt, ut p Bar. in d.
l nemo p̄t ꝓpterea curret oĩmodo p̄ſcri. anno. 30. Gon-
74 trariam partem ✠ tenuit hic Bal. et Fab. de monte ſancti
ſauini in trac. de empt. et uend col ii ſeptimæ q̃õnis princi
palis, Mode. bonon. hic in ulc. cõcl 4. q Barba. cõſi. li. lib. j.
et conſt. 2 ? . lib. 4. Io. Crotus in repe. l. nemo põt fol pe. caſ
ſeneus ultramõt. in conſi. xi Moder taur. in. d.l. petẽs aliiq̃
relati per Ruinum in cõſi. cxi lib. i et conſi. cl. lib. quarto.

Mouentur huic opinioni adhærentes. 1. p tex. l. q̃ ſi no
lit in §. ſi quid ita circa finẽ ff de ædil. edic. ubi ſi de re re-
dhibenda cõuenerit ſi non placuerit intra certum tempus
ualet conuentio ſi ſine tp̄is p̄finitione dantur a lege dies-
ſexaginta, ſi uero conuenerit. ut perpetuo fiat redhibitio
ſubſiſtit conuentio & ſic perpetuo & ſine p̄finitione tp̄is
fieri poterit redhibitio.

Secundo mouentur per tex. noſtrum in uerbo quando
cunque uel intra certa tempora.

Tertio, quia negari non põt quin emptor q̃ promiſit
quandocunque retrouendere non ſciat ſe ad id obligatũ
& quum obligationis ſcientiam habeat. conſtitutus eſt in
mala fide ergo præſcribere non poteſt c. fi. de præſcr.

Quarto, quia ſi diceres locũ habere p̄ſcriptionem deci-
peretur. uenditor q̃ abſque tali pacto de retrouẽ. in perpe
tuum non uendidiſſet rẽ contra. l. i. in. §. magiſm. ff. de excr.

Quinto, quia pactum de recharando fauorabile cenſeẽ
ex quo res ad naturam ſuam reuertitur, ideſt ad priorem
dominum. l ſi vnus ĩ § pactus uerſi. q̃ in ſpecie. ff. de pac.
ergo per interpretationem iuuandum. facit quod cõſuluit
Ful in conſi. clxxix. ad fi ii. col. q̃ q̃n loco pœnæ res quæ
prius mea erat ad me reuertitur tunc ẽt de æquitate Cano
nica non admittitur purgatio moræ, quæ in aliis pœnis
admitteretur iux. not. p Alex & alios in. l. ſi quis maior.
C. de tranſ. Sexto, quia iſtud eſt ius quoddam offerendi
cui non p̄ſcribitur. l. cũ notiſsimi. § ſed quum illud cum ibi
not. C. de p̄ſcr. 30. anno. l. uiam publicam. ff. de uia publ.

75 Tertio. & ult quia in contractibus ✱ mens contrahen-
tium potius q̃ uerba conſiderari debet. l. ita ſtipulatus la
grã de uer. ſabinus aũt. ff. de uerb. oblig. l ſi in uenditione
cum gl. pe. ff. cõia p̄diorum, opti. tex. in l ſi ff. quæ res pig.
obl. poſ. ponunt Alex. in conſi. lxxiiii. ad fi. lib. ii Deci con.
ccli. col. fi. cccccl v. & dcxcvii ſed mens paciſcentium de re
trouenditione in perpetuum facienda eſt ut ſine p̄finitiõe
tp̄is fiat. uelle ergo q̃ hoc caſu currat p̄ſcriptio eſt cõtra mẽ

tem cõtrahentium. Ad primum fundamentum partis
de infinitate euitanda reſpõ. q̃ ubi uerba contrahentium
ſunt apta infinitatem importare prout uerbum q̃ñcunq̃
perpetuo, & ſimilia de quibus in themate. tunc admittiẽ
infinitas ✱ . l. ſi ita ſtipulatus a ſcio. ubi Bar ff de verb. obli. 76
Alex. conſi. cxlv. uolu ii. & in. l. ſi finita in principio. ff. de
dãno infecto & Iaſ. in. l. duobus. §. ſi ei col. fi ff. de iur iurã.
vbi reprobant deciſionem Roma. allegatã ſupra in. i fun-
damento partis ꝯtrariæ. Ad ſcd̃m r̄ndeẽ q̃ bal in. l. vnica
col. vi. C. de ſenten quę ꝓ eo q̃d intereſt, Imol in l. pria. ff.
de uſucap. & cõiter ſcrib. in. d. l nemo firmãt oppo. ✠ poſ- 77
ſe pacto fieri ut nulla currat p̄ſcriptio, allegantes tex. in. d.
§. ſi quid ita. l. quod ſi nolit ff de ædil. edic. Sed non eſt
recedẽdum ab opinion. primo loco relata quã oẽs cõem
dicunt. firmũ. n fundamẽtum eſt de p̄ſcriptio. 30. annorũ,
fauore publico introducta ne dominia tãio tp̄e ſtẽt in in-
certo, ✱ lege prima. ff. de uſucapio. cui fauori, et iuri publi 78
co priuatorũ pactis derogari non põt. l. ius publicũ. ff. de
pactis ita Barto in d. l nemo põt quẽ doct. cõiter ſequunẽ
q̃cquid p̄allega. dixerint, ut ibi p Alex. Areti Iaſ Ruinũ,
& alios, & p Mode. taurinen in trac p̄ſcrip fol. 38. & ſeq in
6. q. Fel. in rub. de præſcrip. col v. ubi ẽt Pariſius col. pe. &
Rui in p̄alleg conſi. cl. col iii Supereſt ſoluere, argumẽ.
in contrarium facta, & primo ad. §. ſi q̃d ita, ubi ualet con
uentio de redhibenda in perpetuũ. ✱ Reſpõ. intelligi in p-
petuũ uſque ad annos. 30. argumen tex. inſtitu de ppe. &
tẽpo. actio. in princ. & gl l priæ. ff ꝓ ſoc. ſm Mod. bono.
hic uel melius reſpõ ad illũ text. ſm Bar. ad finem. l i ff de
uſucap. & Deci. in. d l petẽs, col ii. q̃ non loquiẽ de p̄ſcri.
odioſa, ſed de inducta in fauorẽ partis principaliter cui be
ne renunciari põt, & q̃ tex prędictus male allegetur ĩ iſta
mã patet q̃a illo iure ſtorum huiuſcemodi actionibus nõ
p̄ſcribaẽ, nec cognita erat triginta annorũ p̄ſcriptio, ut ſcri
bunt p̄ſari Moder. in rub. de p̄ſcrip. col. fi. circa. §. ſi q̃d ita
quẽ ẽt exornare potes ex dictis p Ancha. in cõl. 231. col i. ĩ
fi. Barba cõſ vii. col. v. uolu. 4. Soci. cõſ. ult. ad fi in. 3. uol.
& in. l. ſi quis arbitratu, col. xv ff. de uerb. obl. Deci. conſ.
cccxlvii. & Aret. eleganter in. l. quãdiu, la. iii colũ. vii ff. de
acq. hęr. Ad ſecundum de iſto tex in uerbo q̃ñcunque
reſpon. q̃ intelligitur intra annos triginta, & ſic niſi ſit p̄-
ſcriptũ Et conſequenter non tollitur p̄ſcriptio lõgiſsimi tẽ
poris, ſm Ang in d. cõſ ꝓ quo facit lex prima. ff ſol. mat.
in uerbo ſp̄, iuncta. l in rebus, circa finẽ. C. de iure dotiũ,
cum ibi not. p Bald. dicentem, q̃ ille qui ꝓmiſit ſp̄ ſoluere
non intelligitur renunciaſſe p̄ſcriptioni etiã appoſito iura-
mento, quia de iure ciui. de quo hic tale pactũ non firma-
retur iuramẽto. l. non dubiũ. C. de legi. ſm Ruin. in d. l. ne
mo põt, fol. viiii. col. iii. vbi ponẽtẽ, quid de iurẽ canonico,
ſed ſtatim dicam latius. Ad tertium de mala fide ꝓpter
ſcientiã obligationis retrouendendi quæ p̄ſcr. ipedit omiſ
ſa reſpõ. Bal. de confirmatione dominii quã improbat Fa
bia. loco p̄alle. ut per Mod. bonon hic reſponde planius ſe
cũdũ Deci in. d. l. petens col. ii. q̃ ante oblationẽ precii p
uenditorẽ factã emptor in mala fide non eſt ✠ quum non 79
appareat q̃ uenditor redimere uelit id̃ iuri nondũ cõpetẽ
ti p̄ſcribit hinc dicimus q̃ anteq̃ legatarius acceptet legatũ
hæres cõtra eum p̄ſcribit nec diciẽ in mala fide poſtq̃ non
appareat legatarium agnouiſſe legatum ſecũdum petrum
anchar quem ſequitur Soci. in conſi. 63. uolu. j. & Bald. in
trac. p̄ſcrip. in. ii. parte. iii par princ q̃õ. xiii. col. fi. q̃uis Rui.
in conſ. j allegã. aliter dicat. Pariſius et in. d. c. fi. col. x. limi.
vii. de p̄ſcrip reputãs ualde not. quod ſupradictum eſt de
iure nondum cõpetenti reſpectu legati rem dicit dubiam
ꝓpter not. in l. a titio. ff. de fur. & in. l nec adiecit ꝓ ſocio
uoluit dicere actionem ſtatim cõpetere poſt mortẽ teſta-
toris ut latius per Deci. in. c. eccleſia ſanctæ mariæ col. xii.
de conſti reprobando ancha. in contrarium citando conſi
lium raph com. 147. domina ſed ut ex p̄dictis vides opĩo
anchar. eſt cõiter approbata ſecundum quam conſuluit ẽt
Soci. in conſi. ii. ad fin. uol. 3. Non obſtat q̃ a morte te-
ſtatoris

ſtatoris actio competat. & ſic non tractetur de p̃ſcribẽdo
iuri nondum competenti, quia , ut uere cõpetat acceptio
80 requiritur, * ut per glo.l. ſi quis ita in uerbo acquiri ff. de
condi.inſti.& Ang. Aret.inſti.de lega.l.n.§.i.col.ii.ideo an
tequã acceptauerit dicitur præſcribi iuri nondũ uere cõpe
tenti. Sed iſta reſponſio Deci.tuta non vr̃ in propoſito
noſtro, quia uenditori ad petendũ retrouẽditionẽ ſibi fie-
ri, & p̃ſcript.uerb ac ex uendito actio competit licet poſsit
exceptione repelli ſi precium non ſoluerit.l.iulian.§. offer-
ri.ff. de acqui.empt.cum aliis adductis ſupra in quarto no.
ita ꝙ uerum non vr̃, ꝙ dicatur p̃ſcribi iuri nondum cõpe
tenti, imo cũpetenti, & cõſequenter ꝓpter malã fidẽ p̃ſcr
ptio non poſsit currere, ut per Moder.in.d.rub.de p̃ſcrip.
& Ruinum in conſi.cxi.col.fi.lib.i.& cõſi.cl.col.v.i.4.uol.
Sed põt reſpõderi, ꝙ ante oblationem pretii actio non
cenſetur effectualiter cõpetere, ut uoluit Bartol.in ſumma
rio.d.§.offerri, imo hoc vult iuriſcõſ ibi in illis uerbis nõ-
dum ex empto actio eſt quia.ſ.cũ effectu ꝙ inſpicit & con
ſideratur obſtante exceptione precii nõ ſoluti nõ cõpetit.
Ideo ſatis dici põt præſcribi iuri nondũ cõpetenti quo ca-
ſu, ut dictum eſt ceſſat diſpõ dicti capituli fina.
Ad quartum & ultimum, quod in idem ncidit rñ.non
dari deceptionem, nec fieri contra mentem & intẽtionem
partium quæ debent, & p̃ſumuntur ſcire leges, & iura l.le
ges ſacratiſsimæ ubi Bal.no.C.de legi.quæ leges, ut dictũ
eſt diſponunt tanti tp̃is præſcriptionẽ ꝓcedere , nec poſſe
pacto tolli. Et ſic p̃ſcriptione ſalua contraxiſſe cenſet, & ſi
alia fuerit intentio attendi non debet , quum ius reſiſtat.l.
ius publicum.ff de pactis.
Ad quintũ reſpon.ꝙ licet pactum ſit fauorabile rõne p̃-
dicta, non tamen ꝓ eo fieri debet interpretatio, ubi lex re
ſiſtit ꝓpter bonum publicũ præſcriptionis.ſ. imo contra-
ria interpretatio * per dictum Bartol in.l.quemadmodũ,
81 col.i.C.de agr.& cẽſ.lib.xi.ꝙ quãuis lex pœnalis & odio
ſa extra ſignificatum proprium nullatenus extendat, tñ
quando in fauorem publicũ tendit extẽſio admittitur, de
quo late per Roma.in conſi.cv. Corſ.in ſingula.in litera
E, ſingula.inci licet lex pœnalis, Iaſ.in.l. ſi certis annis ad
fi.l col.ſupra de pac.& in.l ſi quis id ꝙ, col pe.ubi Aquẽſ.
ult.ff de iur.om.iu.& latius per eundem Aquenſ.in repe.
l.ut uim, col.decimaoctaua, de iuſti. & iure, Deci.in.l.qui
ſe patris, col.fin j.vnde lib.Io.crot.in.c. ut animarum, col.
fi.de conſtitu.in.vi.quum ergo præſcriptio fauore publi-
co introducta ſit interpretari debemus, ut locum habeat.
Ad.vi.de iure offerendi, cui tanquã facultati non p̃ſcri-
bitur dupliciter reſponderi põt, ut per Balb.in trac. p̃ſcri.
ſol.lv.in ii.qõne, reſponſio illa clarior eſt, ꝙ quum iſtud
ius ſit ſequela actionis iam natæ ꝓductæ a pacto de re-
trouen.ut hac lege.cõperatque per modum actionis, & ſit
in iudicium deducibile iuri p̃dicto tanquam iam formato
p̃ſcribitur ſpacio.30.annorum.l.cum notiſsimi in.§. eo.iu
re in uerbo conatur, cum glo.& ibi not.j.de p̃ſcrip.20.an
norum ſequuntur ſimpliciter hic Moder.bonon.& cõiter
per ſcriben.ut per Balb loco ſupra alleg Mod. de fano in
trac.pignorum in prima parte.iii.memb.col.fi.car.44.col.
fi.Deci.in l petens, col.ii &.iii.ſupra de pac.Mod. Alexan
dri.conſilio.iii.cum j.adducendis in.q.cxii Pariſ.tamen in
conſi.xcii.col.pe.& fi.lib.iii Ruin.in conſiliis ſupra allega.
& nonnulli alii in rub.de p̃ſcrip.receſſerunt a cõi tenentes
prædictam p̃ſcrip.non currere præſertim propter malam
fidem, quæ curſum præſcript. impedit.c.fi. de præſcript.
quum negari non poſsit, quin facultas illa redimẽdi cõpe-
tat, cui non debet poſſe præſcribi ſi in hac materia mala fi
des impediat præſcriptionem propter deprauatam con-
ſcientiam emptoris ſcientis uel ſcire debentis illam uendi-
tori competere. Sed fund.eorum etiam antequam eos
in ueritate uidiſſem dedi reſpon.in ſuperioribus. Et præſer
tim ad illud de mala fide, quia ante oblationem p̃cii facul
tas illa redimendi non eſt in conſideratione productionis
remedii redimendi, ideo nimirum ſi illi præſcribitur.

Ex dictis tamen Pariſii præalleg.duas habetis limitatio
nes ad cõem concluſionem, de qua ſupra, prima ubi con
tractus uenditionis purus fuiſſet, ſed reſoluendus ꝑ retro-
uenditionem, ſecus ſi conditionaliter factus, puta ſi inſolu
tum dantes vel habentes ab eis cauſam nollent rehabere
& precium datũ ſoluere, uel loci conſuetudo curſum præ
ſcript.impediret, ut ibi per eum. Item & tertio limita. ubi
cõtractus poſſet argui fœneratitius, iuxta late dicta ſupra
in ſexta qõne tunc huic facultati redimendi & illicitũ con
tractũ allegandi nunquam præſcribitur , ut per Imolam
in capitulo ſignificante, col.ii ſexta, et ſeptima de pignori.
Barb.in conſilio.50.j.ſol.3.lib.2.& Balb.in tracta.palleg.
ad finem tertiæ qõnis. & Curtium , alias quaſdam reſtri-
ctiones tradentem in.d l.petens, col iii.& idem eſſet quan
do ſtatu quod eſt maioris potentiæ quam pactum tolle-
ret ut facere poſſet præſcriptio. Fel in.d rubr.de p̃ſcri.col.
pe.& Balb in præallegat.tracta.pręſcrip.in.v. parte quin
tæ partis princ.q tertiæ.
Et dictæ * præſcriptionis oppoſitio & exceptio ad ꝓ- 82
ceſſum facta Impedit litis conteſta.Alex.conſi. xlvi.lib.6.
latius Balb.in tracta pręallega.ſol. v.in nona.q.
Ampliatur cõis concluſio * ꝙ p̃ſcribatur pacto de re- 83
trouendendo ſpatio xxx.anno. ut ꝓcedat & ꝙ emptor
promiſerit retrouendere alicui, & hęredibus ſuis quando-
cunque. Ita loquitur lex noſtra ubi de hæredibus mentio
facta ſuit & tamen ut dictum eſt concludunt doc.ſpacio
annorum.30.præſcribi. facit quia ut in glo. videmus ex-
preſsio hæredum ex abundanti facta fuit, quum ſubintel-
ligeretur, & nihilominus tanto tp̃e præſcribebatur. Ergo
pariter ſi de hæredibus facta fuerit mentio, ut pulchre per
Ruinum in.d.conſi.cl ✠ Quibus tamen ꝓpter iuſtam cau 84
ſam ignorantiæ cõcederetur reſtitutio in integrũ, ex clau-
ſula illa generali, & ſi qua alia iuſta cauſa &c Bart in.l j.in
§.ſi quis autem.ff.de itin actuque priuat.Ruinus in.d.cõſ.
cl.circa finem cum aliis de quibus.j.in.q.lxxiiij.&.lxxvij.
Et licet Curtius Senior in conſi.lxxxiij Soci.in conſil.
xlvii.col.ii lib.ii.& lib.3.in conſi.ii.col.pe.Deci.in l.ii.j.q
admitti in conſi.39.&.134.& Soci.iunior, in conſiliis p̃al.
tenuerint id procedere in præſcript.30. annorum nõ autẽ
xl.aduerſus quã in integrum reſtitu. dari negãt qñquidẽ,
ut vulga.iuribus patet cauetur que pleniſsimam & incon
cuſſam ſecuritatem illa præſtare dicatur.
Communis tamen eſt ad oppo.& aduerſus quadrage-
nariam præſcript.imo curſum centum annorum ut per
Balb.in trac.præſcrip.ſol.38.&.63.col 3 uerſi.no.Pariſ.in
c.uigilanti, de præſcri.Math.de afflic. in deciſio.regni 37.
&.329.in quibus loco aliquas reſtric. inuenies de quibus
dicemus.j in.q.lxxiiij ubi uide.
Ampliatur ſecundo & ꝙ interuenerit iuramentum, q̃a
adhuc currit præſcr.30.ann.✠ ut poſt Ang.ſcribit Iaſ.ſic 85
conſuluiſſe dicens in l.mater, col.fi.j.de inſt.& ſubſt.iur.n.
intelligitur ſecundum naturam contractus & diſpõnis ſu-
per qua interponitur.l. ſi.ſupra non nu.pec. traditur in.c.
i de iud.& in.l.ſi conuenerit.ff.de iu.om.iud.ubi late Iaſ et
Aquenſ & ſic cum ſecundum naturam contractus ſuper
quo iuramentum interponitur præſcriptio currat iur.nõ
mutabit naturam actus quin eodem modo præſc.currat
ſequitur poſt Feli.ibi citatum Balb. loco pręallega. in.4.
parte.v.partis princi in.1.q.ita etiam conſuluit Raph.cõ.
in con.169.uiſa copia ad fin.& Alexãdrinus alios referẽs
in pręallega.con.iii & Soci.iunior præalleg.
Sed oppoſi.tenuit Alex.in.d.l.nemo poteſt, col.fin.de
leg.i ubi, & Aquenſ.& alii Mod.repe.& Balb.in præalle.
trac.fol.lix.in.i.limi.quia interueniente iuramento iuri in-
troducto odium alterius renunciari poteſt.c. ſignificante,
de pignor.& etiam iuri ob publicam utilitatem ſecunda-
rio introducto.c.cum contingat cum ibi not.de iureiurã.
Barb.in locis præalle.Baueria in tractatu de uirtute iu.ca
ſu.xxix.caſſeneus ult. amontanus in conſi. xi. Pariſius in
rubr.de præſcrip. col.fi.& Ruinus in conſi. præallegatis.

Quum iuramentum actionem perpetuet opereturque ne obligatus poſsit except. præſcriptionis opponere. ut ibi p eos. Ad regulam. d. l. ſi. reſpondent hic Moder. & prius
86 Ruinus poſt alios adhuc ✠ in. d. l. nemo põt ꝙ iuramentum intelligitur ſecundum naturam actus, & nõ operat, ut in plus quis teneatur. d. l ſi ſecus ut efficacius obligetur, vt per Alex. in. l. miles in. §. decem. ff. de re iudic. ſicque licet præſcript. ceſſante obligatio diutius duret non dicitur in plus obligari, ſed efficacius quia intereſſe longioris vitę obligationis prædictæ in conſideratione non eſt. l. pater. qui caſtrenſe in ſi. ff. de caſtr. pecu. ubi Bar. not. profitens a Petro de bellapertica illum text didiciſſe. Quia tamẽ ange. Aret & Iaſ. in. l. qui bis idem. ff. de uerb. oblig. contrariũ tenent. & refragari uidetur tex. in. §. plus autẽ inſtit. de act. Propterea magis placet alia ſolutio ex mente p̃dictorum ſcriben. ut prædictum pactum ex intentione, & mente cõtrahentium tempus xl. annorum ultraque comprehẽdat, ſed fauore publico ac in odium negligentis lex præſcrip. xxx. annorum inducat. vt late per Barb. in cõſi. li. col. viii. & ſequenti lib. primo. & ruinum in. d. conſi. cl.

Non facit itaque lex coniecturam, ꝙ ultra tempus prædictum deficiat conſenſus contrahentium, ſed poteſtas attento iure ciuili licet igitur per pactum non poſsit tolli p̃ſcriptio ut dicebat Imol. in. l. ꝙ ſtipul. ſim mihi a ꝓculo. ff. de uerb. obli id procedit non ex defectu uoluntatis ſed ex defectu poteſtatis, ut ſcribit Ruin. in. d. conſi. cl col. iii. vnde non poſſumus dicere obſtare regulam. d. l. ſi loquẽtis vbi deficit conſenſus quod iur. non operatur. ut etiam per Bar. in. l. ſi quis pro eo ad ſi. ff. de fideiuſſor Cor. conſ. cexciii. col. 4. lib. 4. Corſ in repe rub. de iu. iur. in. xi. priuil. & Decl. in conſi. cccccLxxxvij & . dc.

Opinio tamen Angeli, & ſequacium poſſet ſaluari, ut procedat, quando ſuper obſeruantia contractus iur. ſimpliciter eſt appoſitum, ut quia partes promiſerunt ſeruare contractum, & non contrauenire aliqua ratione uel cauſa cum iuramento, ut tunc iuramentum a contractu recipiat interpretationem. d. l. ſi. ideo non excludatur præſcrip. Secus quando conſtaret de mente. & conſenſu renũciantis præſcriptioni cum iuramento quod de iure canonico attendendo in materia iuramenti actum firmat, ita Fel in rubr. de præſcript. col. antepe. in 4. limi. & Ruinus in. d. l nemo poteſt fol. viij. col. ij. uerſi. ſed an præſcriptioni, intelligens primam concluſionem quando quis ſimplr retrouendere promiſiſſet. uel ad omnem petitionem uenditoris, ſecus ſi ꝓmiſiſſet quoties & quandocunque uel in perpetuum retrouẽdere, quia aliter ꝗ in ſit ſacta eſt expreſſio quoniam includit omne tempus annorum. xxx. excedens metam patet ex not per Bart. in. l. ſi quis reum. ff. de cuſt. reorum ang. & Alex in. l cum ſtipul. ſim mihi a proculo. ff de uerb. obli. latius per Barb. loco præalleg. Cuius dicta reſcribit ruinus loco præallega.

Et ideo ſi inde apponatur iuramentũ in fine prout communiter noſtris temporibus ſit in inſtrumentis ſatis diceretur renunciatum præſcriptioni ex uerborum generalitate, quod ſufficit. l. ſi duo ff de admi tut. patet ex dictis Alexan in. l quarta in. §. quęſitum in ſi. ff. ſi quis cautio. & idẽ eſſet quando ſimpliciter pactum de retrouen. feciſſet, & poſtea in fine inſtrumenti, ut communiter ſit promiſiſſet prædicta omnia, & ſingula perpetuo attendere & inuiolabiliter obſeruare nulloque tempore contrauenire aliqua ratione uel cauſa, &c. iurãdo quia ut ex prædictis liquet. & tradit Fel. in rubr. de præſcrip col pe. & Rui. poſt. Ang. in. d. conſ. cl. col. 4. ſatis diceretur renunciaſſe præſcriptioni quod eſt not. quia his ſtantibus raro curreret præſcriptio vbi iuramentum fuerit appoſitũ. & ſic Iaſ. ꝗ in. d. l. ſi mater in ſi dicit ſępe reſpondiſſe. & conſuluiſſe contrariũ, male reſpondit & conſuluit quia in effectu in terminis eius erat præſcrip. cũ iur. renunciatum.

87 Perſcriptio tamen centum annorum obſtaret ✠ quia illa excluſa non intelligitur. ut probatur in aucten. ut decet. in. §. pe. tradunt Feli. in. d. rubr. de præſcr. col. ſi. Ang. Rui. Aquenſ. & alii in. d l. nemo põt locis p̃allegatis Mod. Taurin. in trac. præſ. in quinta parte gnẽtæ partis principalis. q. ix. & Iaſ. in conſ xcii. col ſi. uol. 3. & in cõ. ccviij. cum ſeq. lib. ij. Niſi quis promiſiſſet de retrouen. pro ſe & hæredibus ſuis etiam poſt centum annos, quia conuentio ſeruanda foret. Habetis ex p̃dictis ✠ modum & cautelam impe 88
diendi pręſcriptionem. ut renunciari facias præſcriptioni cum iur. in genere uel in ſpecie, item ꝙ promittat emptor pro ſe & ſuis quoties fuerit pręſcriptum toties retrouendere. nunq̃. n. tunc excluditur tempore quum vnius deſinentia alterius ſit origo. ut per Fel. in. d. rubr. de præſcr. col. antepe. cum ſeq. & adhuc clarius procederẽt. prædicta quãdo contractus eſſet illicitus, ſecundum ea quę ſupra vidiſtis, quia non obſtaret tunc exceptio præſcriptionis. Bal. conſil. cclxxij. lib. 3 Moder. in d. trac. præſcript. in. 4. parte quinte partis principalis. qõ. iii. col. ſi. & ita cõſuluit Alex. conſi. xlvi. liiij & . ccxxviij col. ſi. vol. vi. vbi etiã dicit ꝙ ſi poſt. xxx. uel. xl. annos facta fuiſſet retrouenditio non oppoſita aliqua exceptione præſcriptionis res reuocari non poſſet quia præſcriptio non tollit obligationem ipſo iure. l. obligationum fere in. §. placet. ff de act. & oblig. cũ aliis ibi per eum allegatis, ideo retrouenditionẽ accipiens legitime fecerit nec res reuocari poterit. Quod uerum non uidetur quia licet præſcriptio ipſo iure actionem non tollat. illam tamen inutilem & ꝓrſus inefficacẽ reddit perindeq; eſt ac ſi nulla competeret actio Bal. in. l. ſicut, col. ii. C. de p̃ſcri. xxx. anno. Mod. in. d. trac. præſcri. ſol. v. q. viij.

Nec ob. p̃dictæ concluſ. ꝙ iuramẽtum appoſitũ ſuper obſeruantia contractus, & pacti de retrouen. intelligatur dũmodo intra annos xxx. fuerit petitum, doctr. Bar. in. l. nam & poſtea in. §. ſi his qui temporali. ff. de iureiuran. qđ iuramẽtum obtinet vim lit. conteſ. & temporalem perpetuat actionem uſque ad annos. xl. iux. l. ſi. C. de p̃ſcri xxx. anno. ut per illam doctri tenuere Mod. bonon. hic in. 4. q. conclu. ii. quia doc. pręalleg. loquuntur, quando iuramentum ſimpliciter eſt interpoſitum & doctri. Bart. intelligit qñ iuramentum alio modo fuit adiectũ iuxta doctri. eiuſdem Bar. in l. ii. ad ſi. ff de iureiuran & Iaſ. declarat. in. d. §. ſi his qui temporali, col. fin. in. 4 limitatio. & Pariſius in. c. ſi. col. xiii. in. ii. limitatio. de præſcri.

Pactum ergo de retrouẽdendo quoties, & quandocũq; uel in perpetuum iuramento firmatum non tollitur. præſcript. xxx. uel. xl ann. Idem ſi præſcriptioni cum iuramẽto fuerit renunciatum. Et ſimiliter quando uenditor eſſet deceptus ultra dimidiam iuſti precii propter malam fidẽ præſcriptio non curreret etiam circũſcripto iuramento, ut per Alex. conſi. quinquageſimoquarto, col. ſi. lib. ſexto.

Sunt etiam multi caſus ſpãles ✠ in quibus ſubducuntur 89
tempora de medio, & ſic dormit pręſcriptio, uel in integrum datur reſtitutio. ut per Alexandrum loco præalleg. conſi. lxxx col. pe. & ſi lib. 3. Mod. taurinen. in trac. p̃ſcri. in prima parte ſextæ partis. principalis caſu vigeſimoſecũdo, ſequen. & in ſecunda parte dictæ ſextæ partis, & Bru. conſi. lxvii. col. ſi. & poſſent in dictis caſib ſubduci tempora aliqua de curſu p̃ſcri. anno. xxx. Ita ꝙ non eſſet completa, & eo modo iuuaretur cliens ad redimẽdum fundum, eſto ꝙ pactum de retrouend. nõ eſſet factum cum dictione quandocunque & iuramento uel renunciatione præſcript. iurata.

Limita etiam prædicta niſi ex diſpoſitione ſtatuti temporalis pręſcriptio induceretur, puta an. x. aduerſus actiones, de cuius ſtatuti ualiditate, & uiribus ponunt Cano. in capitu. fin. de præſcript. moder. in tract pręſcrip. in. ii. parte. iii. par. princip. in decimaquarta quęſtione, ubi dicunt tale ſtatutum non ſe extendere ad actum iuratum ſicque locum non habere in pacto iuramento corroborato, niſi ſummi Pontificis confirmatio cum derogatione iuramẽti acceſsiſſet, intellige per ea quæ ſcripſi in rep l. ſi quis maior, in glo. ſupplicando. C. de tranſac.

Secundo

Secundo limita in ſingulari ſucceſſore bona fide emēte
rem ſub rechato exiſtentem quia propter titulū, & bonā
fidem annis.x.inter præſentes,& viginti inter abſentes rē
præſcriberet.l pe.& fi.C.de præſcr.long.temp.Are.in.d.
l.nemo poteſt col.pen.de qua ſpecie præſcriptionis late
Moder.in præallegato tract.in prima parte quartæ par-
tis principalis Ful.in rub.de præſcr.col.fi.probat qa ma-
la fides auctoris ſucceſſori nocet uc ibi per eum.
Sed ſaluari poſſet in terminis aucten.male fidei poſſeſ-
ſor.C de pcæſcr.lōgi temporis vbi licet mala fides aucto-
ris noceat ſingulari ſucceſſori in præſcrip.longi temporis
x.vel.20.annorum domino ignoran.ius ſuum,et factam
alienationem.nō tamen nocet in præſcriptione.30.anno
rum.Item ſi dominus cōtra quē præſcribitur ius ſuum et
alienationem ignorauerit,& tertium ſingularem ſucceſſo
rem bonæ fidei titulum,& cauſam habērem ab auctore
male fidei rem quam prætendit ſuam poſſidere & annis.
x.inter præſentes,viginti inter abſentes tacuerit propter
ſcientiam talem non obſtante mala fide auctoris cōtra eū
currit præſcriptio facit text in.§.titius in tit.ſi de feu fue.
contro inter dom.& agna.vaſ.cum dictis 3.in principio
iſtius quæſtionis in ſeccundo caſu.
Materiā vero dictę aucten.male fidei poſſeſſor, late ex
plicant Mod.tau.in trac.de pcæſcr.in ſcda parte.ių partis
principalis.q 12.& ſcriben.in.l.pōpo in.§.quum quis.ff.
de acqui.poſſeſſ.quæ omnia nota,quia ſæpe magnos vi-
ros circa intelligentiam prædictorum errare vidi.
93 Nona oritur dubitatio ✠ facta ſimpliciter promiſſione
de retrouendendo vtrum intelligitur pro eodem pretio.
vel qualiter.ꝙ pro eodem pretio videtur facere tex.not.
in.l.huiuſmodi in.§.qui ſeruum ff.de lega.primo cū not.
pulchre per Soci.in conſi.16.col.fi.libro tertio.
Sed ad oppo.eſt ueritas quia ad iuſtū, & legitimū pre
tium tēporis faciendæ retrouenditionis debet referri con
uentio per.l.titius cum ibi not per Bart.in ſcdo not.ff.de
conſt.pecu.tradit Bal.in.l j.col.pe.C.cōia de lega.&,ꝓbat
diffuſe burgos in.c.ad noſtram in ſecundo caſu.in.ių.col.
de empt.& uend.facit tex.no.in l.ſi fideiuſſor,in.§.memi
niſſe.ff.de lega primo ubi dānatus uendere cenſeatur gra
uatus ut vendat iuſto pretio,accedunt quæ ſcribit Soc.in
l ſi quis arbitratu col xj de verb.obl.& tex.not.in.l.ſi in
ser C.de iu.dot.ibi pretijs quibus æſtimatæ ſunt, redde-
rentur &c.& in fine.l.ubi factum fuit expreſſe pactum ꝙ
pro eodem pretio fieret reſtitutio rei,ergo ſine ſpeciali pa
cto id non fieret,& vidi diebus præteritis in ardua cauſa
quendam ſuccumbere.qui in caſum recuſationis rē retro
uendendi fecerat depoſitū de eodem pretio quod vt ex
prædictis liquet,non ſufficiebat ſed iuſtum pretiū requi-
rebatur & tex.mirabilis in.d.§.qui ſeruum habet particu
larem,& ſpecialem rōnem,quia cū actor ibi ex vna cau-
ſa lucratiua,rem conſequatur lex voluit eum eſſe conten
tum reſtitutione pretij dari, de conſuetudine tamen uidi
ſemper pro eodem pretio rechatum dari,nec aliter obſer
uatum vnquam audiui.
Et quum partes ad talem cōſuetudinē reſpexiſſe præſu
mantur.l.ſi.C.de fideiuſſ l.q.nolit.in §.quia aſſidua ff de
ædil edic.cum aliis adductis per Alex.in conſi.xxvii.col.
ſi.uolu.ij videtur poſſe dici pactum de retrouēdendo ꝓ
eodem pretio tunc factum intelligi,eſſet tamen probāda
94 conſuetudo talis in caſum negationis quod non fieret ✠ ſi
ne difficultate,ut per Decium in conſi.ccxv.col.ij.
Sed pone uenditorem uolētem redimere decem rei iu
ſtum pretiū cōſtituētia offerre,tertio quindecim offerren
te:vtrum retrouenditio ꝓ decē faciēda ſit,vel quindecim
requirantur ſi uenditor rem redimere uelit uidetur ꝙ de
cem ſufficiant,& cōmune pretium attendi conſiderariꝗ
debere,non quod a ſingulari perſona iniuſte offertur ar-
gumento tex.in.l.pretia rerum.ff.ad.l.falcid.& l ſi ſeruū
ff.ad.l.aquil.& l prima cum ibi not.per Bar.C.de metal
lo,& metal lib.11.l.ad officium vbi Bald.C.communi
diuid & tradit Ang.in.l.qui Romæ in.§.coheredes.ff.de
verborum obligatio.
Sed in contrariū eſt veritas,quia vbi ex.l.vel pacto in
emptione quis præfertur uel mediāte obligatione ius ali-
quod quis conſequi vult.offerre tenetur quod ab alijs re
peritur,& illud dicetur iuſtum precium,qđ ab alio ✠ ſine 95
machinatione,& fraude inuenitur ſatiſque eſt ei gratifica
ri ut uenditor indēnis ſeruetur argumento l.ſi.C.de iure
emphit.l.in fundo.ff.de rei uendica.&.§.primo in titulo
per quos fiat inueſtir.& ita uolunt Bald.in.l.ſcda col.fi.ſ.
de reſcind.vend.præpoſ in d.§.primo col.j.Soci in.d §.
cohæredes col.fi.vbi Iaſ.pe.& fin.idem Iaſ.in.d.l.ſi.col.7.
Iaco.de.S.Georgio in tract.feu.in uerbo, & cum pacto
de non alienando reſpondentes ad allegata in contrariū
diſtinguendo aliquos caſus,ꝙ non loquuntur ubi tracta
tur de præferendo quempiam in emptione alicuius rei ut
in propoſito noſtro:quia tunc ſatis eſt ſibi abſque dāno
uenditoris gratificari.
Aduerte tamen ꝙ in rerū feudaliū alienatiōe in hac di-
tione Sabaudiæ propter formā ducalis decreti diſponen
tis agnatos eſſe præferendos in feudo.uenali ſi condecenti
pretio emere uoluerint propter illud uerbum condecenti
commune pretium talis rei inſpicietur,& conſiderabitur,
non quod ſingulariter ab aliquo offerť ex veriſimili mē-
te legiſlatoris vt in ſimili ſcribit Soci.loco præallegato in
ſecunda concluſione iccirco proximiores agnati quibus
fiunt oblationes uenalium feudorum ſolent eas acceptare
ſed quia pretium in oblatione nominatum,& ſpecificatū
non eſt iuſtum ſed exceſſiuum,& enorme offerunt ſe uel-
le ſtare reſpectu ipſius pretij taxæ faciendæ per ſenatum
ducalem,& ſecundum ordinationem ſenatus pretiū ſol-
uere.a quo taxa moderate fieri ſolet, ✠ non ſecundū qđ 96
diſtrahere cupientes ſe inuenire aſſerunt, ſed prout com-
muniter reperiretur,& pro maiori cautela agnati aliquā
pecuniarum ſummam offerunt,et deponunt cum cautio
ne de ſupplendo facta ipſa taxa iuxta tex l.ſtatuliber,ſi ra
tionem.ff.de ſta liber.& not.per Alex.in.l.ſi mora col.ij.
ſolu.matri.& .in.l.ſi ſe obtulit,in principio in vltima col.
ff de re iudic.
Conſueuit etiam ipſe ſenatus ✠ exiſtente differentia in 97
pretio inter alienare uolentem,& dicentem tantum pretij
nomine ſe reperire,& agnatum pretij iniuſtitiam allegan
tem,& taxam fieri petentem committere,& mandare ut
de,& ſuper ualore, & æſtimatione ei ſumantur informa
tiones,& eidem apportentur,quibus uiſis taxā facit ꝓut
iuſtitiæ conuenire uidetur ad quod uide Bar.in l.calipo-
dius.ff.de ſolu.& Mathe.de affli.in trac.de iure pothomi-
ſeos in ſecundo notabili.
Ex prædictis capiat conſilium amicus uolens alienare
cum pacto de retrouendendo ut pro eodem pretio retro
uenditionem fieri paciſcatur.
Et alium not.effectum ex hoc reſultantem ꝗ potius ſit
pactum de retrouendendo pro eodem pretio, q̄ ſimplr
factum ponit Soci.poſt Comen.in.d.l.qui Romę in prin
cipio in ult.col.uides modo nihil tam difficile eſſe qn quę
rendo inueſtigari poſſit,ut dicebat Terentius.
Decimo quæro in vlt.no.dixi fructus ex fundo retro
uendendo perceptos poſt factam oblationem pretij eſſe
reſtituēdos ✠ an idem ſit in hærede illius qui tenebatur re 98
trouendere, ut poſt oblationem pretii ad reſtitutionem
ipſorum fructuum teneatur quum hæres, & defunctus
una & eadem cēſeantur perſona,& in aucten.de iure iur.
a mor.præſt in principio,& ex perſona ſucceſſoris obli-
gationis conditio uariari nō debeat.l.ij.§.ex his.ff.de uer-
bo.oblig.videbatur ꝙ ſic.
Sed contrariū uerius eſt niſi de eodē pacto ſimul fides
facta eſſet:quia hæres eorum quæ defunctus egit iuſtam
habet ignorantię cauſam.l.q in alterius.ff.de reg.iur.ideo
nō tenetur retrouendere,& conſequenter fructus reſtitue
re niſi ut dixi facta etiam ſibi fuiſſet fides de dicto pacto

per inſtrumentū vel teſtes.nā tunc in mala fide conſtitueretur,& ad reſtitutionē fructuū teneretur ar.tex.no.cum ibi not.per Bar in.l.ſi qs inficiatus.ff depoſ.ita alias obtinui.faciunt quæ ſcribit Cur.iunior.in conſil.ccviij.col ij.

99 Pro ornamento aūt,& declaratione ꝯ tex.d l.ſi quis inficiatus cū doctrina Bar.vide Fel in c.exceptionē col.pe. de excep in.c fi.col.4.in principio de calum.in.c paſtoralis ad fi.de indi.in.c.cū contingat.col.antepe de reſcript. Alex.in l de pupillo in §.qui ꝓcuratorio ff de no. oper. nū.vbi eleganter Iaſ.ſuper verbo cognouerit,& in.l ꝙ te col.pe.ff ſi.cer.pet.Corſ in ſingul in verbo procurator. Aquenſ.in §.nihil cōe col.v.Dec.in conſi.241.col.fi eſt igitur cautela vt cū oblatione precij exibeas pariter inſtrumentum pacti de retrouē.vel teſtes qui illi inter fuerunt vt hæres ſe excuſare nequeat, verū conſtituatur in mala fide,& ad fructuum reſtitutionem ſtatim obligetur.

100 Vndecima utilis,& quotidiana quæſtio ſe offert ✱ uenditor cui factum fuerat pactum de retrouendendo intra aliquot annos in fine unius anni meſſium aut uindemiarū tēpore pleno fundo retrouenditionem ſibi fieri requirit pretium offerens utrum omnes fructus prędij conſequit hic tex.videtur innuere ꝙ ſic,dū fructus poſt precij oblasionē dicit reſtitui debere.emptio enim uidet eſſe perfecta quū per emptorem ſtat Rapha Comen.in.l.qui Romæ in principio in ult.col.ff.de ver.obli.& in.l.fi.in principio ff.de iure fiſci formans qōnem determinauit diuiſionem fructuum inter emptorem,& uenditorem pro rata tp̄is fieri debere per ea quæ in ſimili dicuntur in.l.de diuiſiōe, & in.l diuortio.ff ſol.matri.Alex in d.l.y Romæ in principio licet fateatur opi.commenſis æquitatem ſapere a ueritate tamen alienam dicit motus fundamento q̄d omnibus poſterioribus neruū habere viſumfuit,fructus enim iam pendentes ꝗ̄ſ futuri ratione dominij ſemper ad emptorem ſpectant l fructus pendentes ff.de rei vēdic.&.l. iulianus in.§.ſi fructibus.ff.de act. empt. tradit Roma.in conſi.309.& Aret in conſi.106,incip.lōga in.v dubio ergo in quæſtione noſtra poſt emptionē vel poſtquam facta oblatione ſtat per emptorem quin emptio,& uenditio pro perfecta habeatur , ad emptorē fructus ſpectare debēt,nec diſpō.l.diuortio ad caſum noſtrū adaptari pōt qa ibi fructus ēt ꝑcepti in p̄teritū diuidi debent ꝓ rata tēporis ut dicitur in.d.l.de diuiſione cū ll. ſequētibus , & ꝑ cōſequēs patet diſpōnē illius.l.diuortio ad terminos qōnis noſtræ trahi non poſſe,& rōnem aſſignat, qa fructus dotis debent eſſe mariti ꝓ oneribus matrimonij l.ꝓ oneribus C.de iure dot nimirum ſi ibi ſit illa diuiſio pro rata temporis,& oneris,ſed in qōne noſtra vt dixi iure dominij ad emptorem ſpectant ideo non debet attendi neque conſiderari pro quanta parte tp̄is dominus,vt hic & in.l. fructibus.ff de uſur. Eandem opin.contra Rapha.Comen.inuenio tenere Ioan.graſ in.d.l.diuortio.per legem noſtrā.nec emptorem dicit ex hoc decipi quia ſciuit vel ſcire debuit hoc.ſcilicet euenire poſſe,ꝙ in fine anni emptor,prædiū redimeret,argu.l.ſi quis in.§.primo.ff.loca. & pro hoc adducit etiam tex.in principio.l.ſi fundus.ver ſic.ſed quod ait cum glo.ff de.l.cōmiſ.arguendo a ceſſante ratione,ibi uigente quia ſcilicet uenditor perdidit partē precij ſoluti.ideo habet partē fructuū,ſed hic emptor nō perdidit pretium quū offeratur ſibi ergo partē fructuum non habebit.Soci.& Iaſ.in.d.l qui Romæ in principio in viri.col.ſequntur opin.Rapha.vt æquiorem , & tutiorē ut pro rata tēporis fructus diuidantur argumento.d.l.diuortio,& eius quod ibi in pe.col ſcribit Bar.dicens aliud in dote aliud in uenditione.d.§.ſi fructibus , qa venditio fit ex uoluntate,dotis reſtitutio ex neceſſitate ſentit igitur ꝙ ſi uenditio ex neceſſitate fieret prout in caſu noſtro idē eſſet quod in dote ſtatuit in.d.l.diuortio,ad rōnē, & fundamentū Alex.reſpondet ibi Soci.& ſimpliciter ſequuntur hic Moder. bononien.q.16.& clarius Iaſ in.d l. qui Romæ ad fi.principij ꝗ ratio Alex.procedit quo ad fructus iā ꝑceptos,nos loquimur in pendentibus vbi æquū eſt fieri illam diuiſionem ad ratam tēporis . Sed iſta non tollunt fundamentum Alex.quia illa diuiſio fit rōne onerum matrimonij,ut quatenus ſupportantur eatenus maritus ſentiat lucrum fructuum,ſed in quæſtione noſtra lucrū fructuū a dominio cauſatur ideo poſt p̄tii oblationē ad offerentē indiſtincte ꝑtinere debet , nec ad legē nr̄am & ad alia ſupra in cōtrarium allegata præſari reſpondēt.

Ego ab opinione Raph.comenſ.æqua rationabili,et ꝑ ſcriben.prædictos approbata nō puto recedendū illāque obſeruari ſæpe uidi,& oīs æquitas ſuggerit etiam ſi iure aperto non caueretur ut in ſimili dicit iuriſconſultus in.l. in ſumma in.§.quanq̄.ff.de aqua plu.arcen iniquū enim foret vēditorē q pretio rei toto fere anno uſus fuit poſſet in fine anni fructibus maturis oblato pretio rem cū omnibus fructibus conſequi ſicq; in effectu pretio rei,& fructibus eiuſdem rei ſimul frui,& gaudere contra tex.in.l.i ſterilis in.§.cum per vend.ff.de actio. empti.emptor uero & pretio careret,& re priuaretur ſicque cū iactura proximi locupletaretur uenditor contra tex.l nā hoc natura. ff.de cond.inde.idcirco ęqua , & ſancta fuit conſideratio Comē.ꝙ fructuum diuiſio ad ratā temporis fieri debeat exempli gratia ſi a tempore contractus,& pacti de retro uendendo uſque ad tēpus oblationis precij lapſi ſint menſes octo fructuū cōmoditas ſic diuidi debeat,ꝙ duas partes habeat emptor,qui duabus anni partibus pretio rei caruit,tertia uero pars redimēti ſeu redimere uolēti oblato p̄tio ſpectet,& ꝑtineat,& adhuc clarius,ꝓcederet dicta cōcl'o in ciuitate nr̄a Vercellarū ꝑꝑ ſtatutū ipſius ciuitatis poſitū ſub rubri de rebus alien.recupe.lib.ſecundo.

Ad rōnem Alex.dē dominio cauſare debente fructuū acquiſitionē reſponde rōne abſut ditatis euitādæ ne re & pretio rei ſimul,& ſemel.uolens redimere fruatur,nō ꝓcedere hoc caſu concluſionē Alex.cum eius rōne uerum ꝓ rata temporis ut diximus fieri diuiſionem fructuum.

Ad rōnē ſumptā ex § j.l.ſi quis domū reſponde uenditorē quocunq; anni tp̄e poſſe redimere Idque emptorem ſcire potuiſſe,& debuiſſe ſed fructuum cōmoditatē ꝓ rata temporis diuidi debere & id etiam ſciuiſſe aut ſcire emptorem debuiſſe.l.leges ſacratiſſimæ.C.de legibus.ad l.ſi fundus in uerſic.ſed ꝙ ait de.l.commiſſ.arguendo a rōne ceſſante reſponde ꝙ quum ex facto emptoris nō ſoluētis reliquum precij intra ſtatutū diem inempta efficiatur res, ut ibi in prin.l dicit de rigore iuris fructus reſtituēdi fuiſſent,ſed ex benignitate,& humanitate,quia ꝑdidit partē precij ſoluti ſtatutū fuit oēs fructus perceptos non partē fructuum,ut in arg.dicebatur emptoris lucro cedere.

Sed in qōne noſtra res non efficitur inempta,ſed retro uenditur,& quū pro parte temporis iuſtū dn̄ium penes emptorem fuerit,etiam fructuum cōmoditas ꝓ ea parte iuſte erit,maxime quum facultas reſoluendi contractum collata eſſet in uenditoris poteſtatem.Cui eſt quid imputari poſſit cur in princ.anni nō uenerit,ſed in fine anni expectauerit & illotis manibus(ut aiunt)ad menſam paratā acceſſerit faciunt quæ dixi ſupra in primo not quinimo uerſi.ille ſed quod ait.poteſt ad oppoſitum retorqueri ut quēadmodum ibi emptor fructus lucratur.ex æquitate, & humanitate quadam ita hic pariter ex eadē æquitate, & humanitate pro rata tēporis quo precio rei caruit , & penes aduerſarium fuit fructus lucrari debet. ad.l.nr̄am reſponde ꝗ procedit quando congruo tempore,et ſic in prin.anni fit oblatio,ſecus ſi in fine,qa erit tūc faciēda fructuum diuiſio ꝑ prædicta uel aliter ꝙ habenda eſt ratio fructuū ex fundo perceptorū qui ad emptorē ꝑuenerunt poſt factā oblationem,ut ſcilicet modo prædicto diuiſio fiat,& pro rata temporis fructus reſtituantur,ut maxime quum fructus dicantur percepti non ſolū tempore quo colliguntur,ſed etiam toto tempore quo curātur ideo eorum ratio habenda eſt ut probat tex not.in.d.l. diuortio in.§.non ſolū & tradit Socin.in.d.l.qui romæ in princip.

in vlt.col.& conſequenter poſt factã oblationem maiori
parte anni tranſacta emptor cenſetur fructus percipere ſo
lũmodo ab eo tempore vſque ad finem anni pro rata di/
cti temporis: alios percepiſſe cenſetur pro tpe præcedente
oblationem, ita vt recte dici poſſit haberi rationem fru/
ctuum ex ſundo perceptorum poſt oblatam quantitatẽ
debitam ſacta diuiſione fructuum modo prædicto.

Vidimus tamen plerũq; cõtrahentes paciſci q retrouẽ
ditio fieri debeat tñ intra feſtum.S Martini,& natiuitatis
Chriſti quo tempore recollecti ſunt fructus,& ratiõe do
minij,vt diximus emptoris effecti quo caſu de fructuum
diuiſione nõ eſt diſputandũ ſed emptoris in ſolidũ ſunt.

Quinimo ſi nulla ſacta eſt pactio, et collectis fructibus
venditor rem redimere vellet , de commodo fructuum
nihil ſentiret ſtatim enim quod emptor eos percipit ſuos
fecit dummõ ante retrouenditionem , & morã percipiat
vt poſt Alex.voluere Soc & Iaſ.in principio d.l.qui Ro
mæ in vlt col.

Ex quibus infero nõ procedere deciſionẽ relatam per
Guidonem papæ in q 271. q ſi ſuper domo mea certũ
cenſum cõſtituerim ſingulis annis in feſto omnium ſan/
ctorum ſoluendum intra annos.x.redimẽdi facultate cõ/
ceſſa an per menſem ante dictum feſtũ poſſim cenſum re-
dimere ita qđ ad eius ſolutionẽ pro termino tunc ꝓximo
nõ teneae,& me teneri determinat per.d.l.qui Romæ in
principio quamuis ſecus dicat eſſe de conſuetudine del/
phinatus patriæ ergo diuiſionem cenſus pro rata tempo
ris fieri debere per prædicta dico.

Sed quãdo grauatus reſtituere hæreditatem ſub condi
tione deceſſit fructibus nondum perceptis a ſoloque ſepa
ratis pertinent ad fideicommiſſarium inſolidum ꝓ parti/
bus bonorum eidem ſpectãtium, quia fundi pars eſſe cen
ſentur intelligendo de parte dominicali ſcilicet vt per Iaſ.
in conſi.331.col.fi.volumine ſecundo , & habui prædie
in facto.

201 Sed pone * emptorẽ locaſſe fundum aureis cẽtũ exem
pli gratia ſingulis annis ſoluendis in principio cuiuslibet
anni & recepta penſione per emptorẽ rẽ redimiſſe vẽdi/
torem, verum tota penſio cedet eius lucro ex quo iam il/
lam percepit aut modo prædicto fiet diuiſio vt ſic pro
rata temporis illam reſtituere teneatue ex præcedentibus
videtur diuiſionem nullam fieri debere verum totã pen/
ſionem ad vẽditorem ſpectare quum iam illam percepe
rit & de fructibus proxime dictum eſt.

Ad oppo.facit qa in recõpenſationem vſus rei penſio
ſoluitue,& ideo in fine debetur anni.l.ędem in verbo ver
ſatus.C.loca.Bar.in.l.habitationis ff. de vſufr.lega Dec.in
l.diem functo col.fin.ff.de offi aſſeſſ.ſi ergo in principio
anni percepit præmature,& nimis propere percepit ergo
ad reſtitutiouem tenebatur maxime,ut malitijs,et fraudi
bus occurratur iuxta.l.in ſundo ff.de rei vend.facit quod
.ſ.dicã de colligente fructus præcoces ante retrouenditio
nem, q redimenti tenetur niſi in principio anni de cõſue
tudine ſolueretue penſio,argumento not.per Lanc.Deci.
in.d.l habitationis in fine, tunc enim propter conſuetudi
nem licite penſionem percepiſſe videretur,& conſequen
tee ſuos feciſſe fructus argumen.l q ſi nolit in.§.quia aſſi/
dua.ff de ædil.edic.& .l.fi.C de fideiuſ.cum accumulatis
per Iaſ in.l.& liberis col.ij.C de collat.& Felin.in.c.j.col.
6.vbi Dec.14.de probat.niſi dicas q & ſi penſionem lici
te in principio anni propter conſuetudinem perceperit,at
tamen quia ſoluitur in recõpenſationem vſus rei quæ re/
ſtituitue venditori pariter pro rata temporis penſio reſti-
tui debeat, ad quod facit tex.in.l.ſi filioſa.in.§.ſi vir.ff ſo/
lut.matri.& hæc pars præſefert æquitatem. Duodeci/
202 mo quæritur. * Duo rem communem mihi vendiderunt
quibus rem ipſa intra certum tempus retrouendere pro/
miſi, unus partem ſuam vellet redimere,& partem pretij
offert an partem illi debitam retrouendere cõpellar: Bar.
in.l.ſi quis aliam in.fi.ff.de ſol.& in.l.cui vſufructus.ff.de
vſufr.leg & in conſi.396.Angellotus in partem negatiuã
inclinat & ſcriben.cõiter ſequunẽ, vt per Pau.de ca.in.l.ſi
quis aliã Fab.in tract.de emp.& ven.q 7.principali.col.j.
Lanc.Dec.in.d.l cui vſufr.Pau.de ca in conſi. 343 incip.
in hoc paſſu.in antiquis Aret.in conſi.130.Incip. conſul/
tiſſime domine collateralis,Soc.cõſi.16.vo.4.Iaſ.in.l.ſtip.
nõ diuiduntue col.13.cum ſeq.ff de verb.oblig.Dec.in.l.
eius in.§.quas vero ad fi j col.ff.ſi cert.pet. Reſciſſio enim
huiuſmodi contractus cenſetur actus indiuiduus qm̃ fa/
cta pro parte non affert tantam vtilitatem,emptori ſicuti
facta in totum ex quo rem pro parte veriſimiliter nõ fuiſ
ſet empturus l.q autem.§.fi.cũ ll.ſequentibus.ff.de in diẽ
addic.&.d l.ſi quis aliam ſecũdum Bar ſubtiliter loquen
tem,ut in loco præallegato.Aret.dicit.

Item quia incideret quis inuitus in cõmunionẽ quod
abſurdum reputatur.l.ſi non ſortem.in.§.ſi centum cũ ibi
nota.ff.de condi.inde & in l ſi fundus ille.ff.de cõtrahen.
emptio.tertio qa obligatio retrouendẽdi indiuidua dicit̃
quum contineat rem tradi l.j.& l.ex empto.ff de actione
empt quod eſt indiuiduum.d.l.ſtip.non diuidunẽ tradit
pulchre Socin.in conſi.253.in quarta difficultate lib.ij.&
Cur.iunior.in conſi.lxxiiij.

Contrariæ opinionis fuit Ruinus.in §.cato.in ſcđa le/
ctu.in ſecunda oppo Bart.primo per tex.l.uxorem in.§.
agri plagã ff.de lega iij.vbi ſi teſtator uoluit hæredẽ duo
bus uendere uno tantum uolente partem ſibi relictã eme
re,hæres vendere compellitur licet alter non cuect aut no
lit aliam partem emere & ſic inuitus incidit in communio
nem & iſtũ tex.pro hac parte adducit etiam Iaſ.in d l ſti/
pu.non diuiduntur loco præalleg.ſecundo qa promittẽs
duobus uendere.ad hunc contractũ ſimpliciter faciendũ
eſt obligatus ſicq; ad factum quũ contractus ſint facti.l.
conſilio in fi.ff.de cur.furioſi quæ quidem facta & ſic cõ/
tractus ab initio ſunt diuidui.l.locus.ff.de cõtrahen.emp.
& declarat pulchre Bart.in.d.l.ſtip.nõ diuiduntur in ſex/
ta oppo promittens ergo duobus retrouẽdere debet cen
ſeri vnicuique ꝓ parte ꝓmiſiſſe arg l.reos.§.cũ in tabulis
ff.de duobus reis & per conſequens obligatio tradendi
ex quo ſumus in ipſo contractu debet diuidua cenſeri.

Ad primam rõnem cũ ibi adductis reſponde procede
re poſt contractum ſed ab initio vt in ipſo cõtractu talis
obligatio vt dixi diuidua eſt.ideo cuique pro parte retro
uendere ꝓmiſiſſe cenſetue.Nec obſtat q tantam vtilitatẽ
non afferat &c.hoc enim negatur nã ex parte emptoris
tantã affert vtilitatem vt clarum eſt,quia volẽs emere ſo/
lũmodo eam partem habere poteſt ſiue ſolus ſiue etiam
alter partem ſuam redimere velit.Ex latere venditoris pa
riter,quia pretij partem habet ſecundum Ruinũ.in d.§.
cato neque reſragatur q nõ fuiſſet partem empturus,qa
ſibi eſt imputandum ſi duobus ſe aſtrinxerit vẽdere . &
ſic cuique ꝓ parte ſe obligauit. Quæ ratio ceſſat in d.l. ſi
quis aliam quũ nihil ſit quod emptori imputari ibi poſ/
ſit,& per hoc eſt reſponſum ad argum. de cõmuniõe eui
tanda quia ſibi imputatur ſi facto ſuo in cõmunionem in.
cidit. Ad vltimum de obligatione rem tradi,ex prędictis
patet ſolutio,quum enim non ſimus poſt contractũ ſed
ab initio debet diuidua cenſeri quinimo ſi vẽditoe domi
nus fuerit retrouendere continet rem dari lege quum ma
nu ſata.§.fi.ff de contrahen.empt.quæ eſt diuidua , & ſic
faceret hoc caſu contra Bar.& alios.

Non eſt tamen a receptiori opinione.& ſententia rece
dendũ quam ſequitue idem Ruinus in.d.l.ſtip.non diui
duntur col.x.cũ ſequenti per rationes Bart. quia ſi dimi/
diã partẽ fundi vendere cogeretur per medietatem pretij
remaneret poſtmodũ ſibi altera dimidia quæ non tantũ
valeret,pro parte,quãtũ valet vnita cũ toto ſicque verũ
eſt dicere q non affert tantã vtilitatem in parte reſpectu
partis,quantã in toto reſpectu totius, quo caſu venditio
dicit̃ indiuidua ex intentione contrahentiũ quod eſſe po
teſt ſecundũ Bar.in.§.illud.l.græce.ff de fideiuſſor. ad.§.

agri plagam reſpon. Ruinus in. d §. cato ex mẽte Bart. in præallegato cõſilio illud locum habere in ultimis uoluntatibus vbi hoc nõ cõſideratur, quia cõiter hæres tractat de lucro ſecus in cõtractibus vbi contrahentes illud veriſimiliter nõ feciſſent quæ ſolutio confunditur per doctrinam eiuſdẽ Bart in. d §. agri plagam in fine vbi dicit ꝙ ſi eſſet hęres damnatus fundum pro. x vendere non cogeretur partem vẽdere pro quinq́, quia ſua intereſt totum vẽdere per iura præal. ideo Bar. ibi ad illum tex. aliam ſolutionem ponit quã ſequitur Ruinus in. d. l. ſtipulationes non diuiduntur videlicet, ꝙ hæres dãnatus erat uendere non certo pretio puta pro decẽ ſed pretio indeterminato arbitratu boni uiri ſcilicet ideo uno tantum uolente partẽ emere uendetur cariori precio, & tantum conſequetur de illa parte ſeparatim uendita, quantũ ſi ſimul eſſet uendita cũ reliquo & ſic præſeruabitur uendẽs indemnis, quia pars eius æſtimabitur minus ualere q̃ ſi cum toto unita foret illudque reſarciet emptor alterius partis, qui pluris emit partem q̃ ſi emeretur ſimul unita cum reliquo, & conſequenter tantam utilitatem affert in parte reſpectu partis quantã in toto reſpectu totius ex quibus infertur limitatio ad cõem concluſionem ut procedat quando pro eodem pretio duobus retrouẽdere promiſit, ſecus ſi ſimpliciter non determinato pretio ſecundum Ruinum ibidem quia partem uendere tũc cogeretur ſed cariori pretio uendet: ita ut indẽnis remaneat quod uidetur contra tex. d. l. ſi quis aliam in ratione ꝙ non accepiſſet fundum niſi integrum, & tex. §. agri plagam loquitur ubi talis emptionis contractus non præceſſit, & ex mente teſtatoris ac fauore ultimæ uoluntatis legatariorum quilibet ad eius partem admitti debet facta ſolutione partis boni uiri arbitratu ut ibi in principio dicitur.

Conſiderandũ tamen eſt ꝙ ſi emptor duobus uẽditoribus retrouendere ꝓmitteret & cuilibet ꝓ parte id facere, ſine dubio teneretur, quia in claris nõ eſt opus cõiecturis. l. continuus. § cum ita. ff. de uerb. oblig. c. euidentia de accuſat. cum accumulatis per Deci. in. c. intimaſti col. prima de appellat. ſiue certo ſiue indeterminato pretio hoc tamen ultimo caſu res æſtimari deberet quãtum ualet tota ſimul, nõ quãtum ualet pars dimidia quia plerũq́ medietatis rei pretiũ maius erit ſi res tota ſimul fuerit æſtimata q̃ ſi pars illa ſeparatim æſtimaretur ut probat tex. in. l. meuius §. fi. ff. fam. hær. gl. & Bar. in. d. l. prima. C cõi diuid. & Fdi. in. c. cum cauſã. col ſi uerſic. item adde ꝙ quãdo extra de reſti habens tamen ius protomiſtos ſeu congrui poteſt ex pluribus rebus ſimul uenditis vicinam ſibi tantũmodo rem emere nec cogitur alias res ſimul uenditas emere, & in hoc iuri communi derogatur Bal. in trac. protomiſcos in pen. quæſtio. & latius ibidem Matthe. de affl ic in. §. ſcriptum eſt.

103 Decimotertio quæro ꝙ ſi in caſu p̄cedentis qõnis alter ex cõtrahentibus integrũ pretiũ emptori reſtituere uelit an retrouendere ei rem teneatur, Pau de ca in. d. l. ſi quis aliã tenet ꝙ non, qa dicet emptor obligatus non ſum niſi ambo ueniatis nec alter de iure alterius impedire ſe debet qui & ſi in præſentia eius partem redimere nõ curet in futurũ forſitan id faciet. l. debitori. C. de fideicom. lib. vnde alter alterius ius ſine uoluntate ſua occupare non debet.

Secundo in iſto iure indiuiduo prouc eſt rem tradi. d. l. ſtipulationes nõ diuiduntur vnus ſine alio nõ admittiẽ ad petendũ ſolidum l. ij. § ex his. ff de verb. obliga. niſi ergo omnibus cõſentientibus non cogeretur emptor rem retrouendere ſm Soc. in conſi. J. allegando. Tertio facit ſecundum Moder. mediol. in. d §. cato in ſecunda oppoſ. Bar. quia ſi conſideramus perſonas agentium eis ad dandum competit actio, & ſic ad transferẽdum dominium. l. ſi ff. de cõdi. ob cauſam nam ſi dicimus agi ad tradendum requireretur ꝙ ſuam allegarent turpitudinem alienam rẽ ſcilicet vendidiſſe, obligatio autem dandi diuidua eſt. l. ſecunda in principio cum gl. in. verbo viam. ff. de verb. obli. non poteſt ergo unus totum petere niſi a ſocio mandatũ haberet, & cõi nomine peteret argumento text not. in. l. duo fratres in fi. ff. de acquir. hęred. dicentis quem cauere debere ne qua in re plus ſua parte dominationem interponat, ſocius enim non dicitur habere mãdatum a ſocio ad faciendũ etiam quæ ſocietati vtilia ſunt l. aliena. §. primo. ff. de neg geſt. l. ſecunda. C. de conſor. eiuſdem litis. l. proprium. ff. communia prædiorum. tradũt Alex. & Iaſ. in. l. de pupillo in. §. plurium. ff de no. oper nun.

Oppoſitũ tenuerũt Fulgo in. l. ꝙ ſi nolit in. § idẽ marcellus. ff de ædil edic Pau. de ca ſibi contrarius in l. ꝙ aũt in fi. cũ legibus ſequentibus. ff. de in diem addic. & in cõſi. 343. incip. in hoc paſſu in ant. qs, Soci in. l. j. in. § ſed quotiens. ff ad trebel. & in cõſi. 16. col 4. Firmianus in repertorio in uerbo obligatus, nu. 115. referens ſolẽnem doctorem Oberium de crema idem renuiſſe, ſequunẽ hanc partem ſimpliciter hic Moder. bononien. q. 20. & Iaſ. in. d. l. ſtipulationes non diuiduntur col. 13. cum ſequenti Ioan. cro. in. § cato vbi latius Almanotius col. 41. conſuluit ꝓ iſta parte Ruinus, & obtinuit Bononiæ prout ipſe teſtatus eſt, & ita etiam ego conſului, & ſæpe ita cõſultum vidi poſſe vnum fundum petere, & totum redimere toto pretio oblato, quia obligatio retrouendendi cõtinet obligationem rem tradi vt in principio. 12. qõnis dixi quę diuidua eſt. l. ſtipula. non diuidunẽ in principio pulchre ponit Soci. in. conſi 253. in. 4. difficultate adeo ꝙ unicuique inſolidum agendi ius cõpetit vt declarat Paul de caſt. in cõſi præal col. fi. ſedo per tex no. in. d. § ſed quotiens vbi fideicõmiſſarius partis hæreditatis nõ põt hæredem cogere ad reſtituendum partem hæreditatis propter intereſſe hæredis, cogit tamen ad reſtituendam totam: quia prædicti intereſſe ceſſat ratio, & ratificante poſtmodũ fideicõmiſſario ꝓ eius parte ius ſibi acquiritur in eumque ꝓ parte actiones trãſeunt, & ſic erit etiam in caſu noſtro. tertio per tex. l fiſtulas in §. qui ſundum. ff. de contrahen. emp. vbi uno hæredum totũ præcium ſoluente ad traditionem rei ex empto agi poteſt. quarto quia iſto caſu ceſſant omnes rõnes Bar. & inconuenientia in oppoſitũ allegata coactę cõionis damnique propter diuiſionem rei, et ꝙ partem ueriſimiliter non emiſſet quum tota res retrouendebatur, & totius rei pretiũ recipiat ita ꝙ indẽnis prę ſeruetur ergo ceſſabit. l. diſpoſitio. l. adigere in. §. quãuis ff de iu patr. & c. cum ceſſante de appel.

Ad primũ motiuũ in oppoſ. factum reſponde ꝙ ꝓcedit in diuiduis ſecus in indiuiduis quia vnicuique cõpetit actio, & ius in ſolidũ, ut per Alexã. in. lege. de pupillo in §. pluriũ. ff. de no. op. nũ. & Pau. de ca. loco præal. dicentẽ poſito ꝙ alter in præiudiciũ alterius p̄occupare nõ poſſit nõ ſequitur ꝙ petere totũ nequeat, quia facta retrouẽditione inſolidũ aut frater & ſocius ptẽ habere volet, & redimẽs cedere ſibi tenebiẽ. Aut nolet & tũc penes petentẽ tota res remanebit. eſt enim caſus ubi ius accreſcendi locũ ſibi uendicat l. ſundus ille ff. de contrahen. emptio. & cõſequenter redemptio fit ſine dãno & præiudicio ſocij. uerũ cũ utilitate & cõmodo. quandoquidẽ ea nõ facta poſſet labi tempus ad redimendũ præfixum, et ſic excluderetur penitus quod nõ fiet ſecuta uenditione. quum ſit in eius facultate ſoluendo partẽ pretii partem rei conſequi. d §. ſed quotiens ad. ij d § ex his reſpon. ſcdm Moder. ibi & in loco præallegato omnium conſenſum ibi ꝓpterea requiri quia in fundo cõi ſeruitus conſtituenda erat, uel per fundum debebatur unde niſi omnes conſenſiſſent ſequeretur aliquem potuiſſe fundo alieno acquirere, uel alienũ obligare ſundum quod dicendũ non eſt, ut per Ruinum in. d §. ex his col. pen quæ ratio ceſſat in caſu noſtro. ad. 3. motiuum reſpondetur non conſtare uenditorẽ tranſtuliſſe dominium & cauſam originalem contractus, quæ eſt ad tradendum non ad dandum inſpici. l. tutor ibi debiti cauſa reſpicienda eſt nõ titu. actionis. ff. de fideiuſſo. & l. ſi id quod. ff. de donatio. ibi cauſam & originẽ cõſtitute pe

cunlæ præualere cum not.per Iaſ.in.d.l.ſtipulationes non
diuidũtur col. 14.& conſequẽter ſumus in indiuiduis ubi
cuilibet cõpetit ius inſolidum ut dixi Corroborat reſpon
ſionem hãc Almanotius loco præallegato reſpondendo
ad.§ idem marcellus.Ex quibus patet hanc cõem opio-
nẽ optimis rationibus & fundamentis eſſe ſuffultam,ideo
iudex ille ſub quo Soci.pro hac parte aduocans obtinere
non potuit,ut ipſe refert in.d §.ſed quoties ſm Ruinum
loco præallegato erat duræ ceruicis prout ille de quo lo-
quitur Rapha.comen.in.l.j.ff.de iure codicil.& Ale.in.l.
cũ filio,col.xi.ff.de lega.i.tales enim quũ primum induũt
vnam opinionem ab ea diuelli,& remoueri non poſſunt
quod minime facerent ſi Imperatoris ſequerentur exem-
plum in.l.diui fratres ff.de iu.pat.vbi re melius intellecta
habito colloquio cum iuris peritis contrariã ſententiã vti
meliorem,& ſaniorem amplectitur Et planius adhuc ,p-
cederet iſta opio quando totum petens offert. ſatiſdatio-
nẽ de dando partem ſuam fratri vel ſocio ſi habere uolue
rit,iuxta tex.not.in.l.prima in.§.ſi pecunia verſiculo ſed
ſi res.ff.depo vbi vnus ex hęredibus depoſitarij rẽ depo
ſitam quando cõmode nequit diuidi poteſt inſolidũ repe
tere cautione præſtita de dando partẽ cohæredi, ſi uolue
rit ut tenet Iaſ.in d.l.ſtipulationes non diuiduntur col 14.
& loquitur tex.ille in obligatione rem reſtitui q̃ diuidua
eſt,& tamen vni ſoli reſtituitur media prædicta cautione.
104 Decimoquarto ✠ an in caſu.l.noſtræ vnus hæredũ em
ptoris rẽ poſſidẽs poſſit inſolidum conuenire,,p parte ne
gatiua facit quia actio cõpetens eſt perſonalis ex empto
uel præſcr.verbis ſupra viſum eſt,& talis actio fundũ nõ
ſequitur lege finali.ff.de contrahen.emp.ergo cõpetit cõ-
tra hæredes pro hæreditarijs portionibus, lege pro hære
ditarijs.C.de hær.actio. Contrariã ſententiam vti pro
babiliorem tene per tex.not.in.l.iij.§.hæres.ff como. ubi
actio bonæ fidei prout eſt iſta, datur inſolidũ contra unũ
hæredem rem poſſidẽtem inſolidum & præſertim in iſta
obligatione rem tradi,quæ eſt indiuidua dixi ideo tran-
ſit ad quemlibet hæredum inſolidum & ita inuenio con-
ſuluiſſe Socin.in conſilio.253.in quarta difficultate in ſe-
cundo volumine.
105 Quintodecimo quæro ✠ Titius omnia ſua credita ſem
pronio ceſſit vel legauit utrũ ius redimendi ceſſum uel le-
gatũ intelligatur,p parte affirmatiua facit, quia creditum
eſt etiã ſi rem recepturi ſumus,ut dicit tex in.l.ij.in.§. cre-
ditum ff ſi cert peta.& cuicunque rei aſſentiamus quid re
cepturi credere dicimur.l.j in fi.eo.tit.& filius in uita dici-
tur creditor patris in legitima ut per Alex.in.l multi nõ
notæ ff.de libe.& poſthu.ergo & iſtud redimẽdi ius ſub
credito cõtinebatur,qa emptori credere dicimur,& eius
fidem ſequi,& idem in legante debita ſua:qa ut actus po
tius valeat q̃ pereat iuxta.l.quotiens ff.de rebus dubi.cũ
vulg.intelligitur legaſſe ſibi debita & ſic credita ita Bart.
in rub.C de rebus credit.col.3.intellige prædicta niſi cõis
vſus loquendi aliter acciperet creditum, puta in pecunia
numerata tantum.nam tunc legatum acciperet intelligen
tiam, & interpretationem a cõi vſu loquendi.l.liberorũ
§.φ tamen caſſius.ff.de lega.tertio,cum accumulatis ple-
ne per Fell.in proœmio decret.col.2.& ſequentibus qui
tamen communis vſus loquendi probãdus eſſet ut ibidẽ
Feli dicit & difficiliter probatur vt per Socinum in.l.gal
lus in §.ſi eius col.pe.ff.de lib.& po.& Dec.conſi 215.in-
tellige etiam niſi legaſſet mobilia pecunias, & credita tũc
enim verbum credita propter expreſſionem caſuum prę
cedentium ad ſpecificata reſtringitur argu.tex.in l.fi.in.§.
cui dulcia.cum ibi not per Bart.ff.de uino trit.& ole.leg.
maxime in legatis vbi fit ſtricta interpretatio.l.nummis.
ff.de leg tertio faciunt quæ per text.illius.§. dulcia ſcribit
Deci.in.c.ledes col.v.cum ſequenti de reſcrip.item genera
liter reſtringe prædictam concluſionem vbi de contraria
teſtatoris uoluntate ex aliquibus coniecturis appareret ut
dicam in quæſtione.14.

Sed qd ſi teſtator ut ſemel uidi legaſſet alicui debita,&
credita ſua.qd ueniet ſub tali legato,ex quo de creditis fa
cta eſt expreſſa mentio,illa verba & debita ſi exponeren
tur ut p Bal loco præal ſupfluerẽt ut nihil.operarent cõ-
tra uoluntatẽ teſtatoris,ut l.ſi quando.ff.de lega. primo
l in conditionibus ff de conditio.& demon.ideo alias di
cebam intelligi legata credita ita ut debita ſoluat, & non
tñ tenebitur ſatisfacere ,p debitis quæ exigi poſſunt imo
etiam pro his quæ debentur in foro cõſcientiæ, licet in fo
ro cõtentioſo exigi nequeant quia de ſalute animæ cogi-
taſſe vr̃ teſtator ut per Bal.in l.ij.C.de fideicom.& Deci.
in auctẽn.præterea iu ultimo nota ĵ.unde uir & uxor
Decimoſexto quæro.✠ Nunquid pendente tempore 106
rechati uenditor in re ipſi retrouẽditioni obnoxia domũ
edificare poſſit:pridie reſpondi φ non,quia præter facul
tatem redimẽdi de qua in.l.noſtra ipſe nullum ius habet,
ſed facta eſt emptoris vt hac.l.ergo ante retrouenditionẽ
emptor erit moderator,& arbiter,& uenditor nihil ea in
re facere poterit probatur etiam in.l.aquam in.l.altius &
in.l.per agrum ſupra de ſeruit.& aqua,faciunt quæ dicen
tur infra in.81.quæſtione.
Septimodecimo quæro ✠ emphiteuta cõſentiente dño 107
rem emphiteoticam titio vendidit cum pacto de retrouẽ
dendo intra annos decem:titius intra annum,& diem in
ueſtituram a domino directo non accepit, utrũ cadat ab
emphiteoſi domino applicanda:uidetur φ non quia nul
la lege cauetur ergo.l.illam.C.de collat.item quia licet ſuc
ceſſor uaſalli ſub pœna amiſſionis feudi intra annum , &
diem inueſtiturã capere teneatur.e primo quæ fuerit pri-
ma cauſa beneficij amit.x.et.c.ti i titulo de prohi feu. ali.
per Lot.✠Emphiteotæ tamen ſucceſſor ad id nõ tenetur 108
ut per Sali in.l.fi.C.de iure emphit.vbi Iaſ.col.12.qõne.
ij.& Brun.conſi.44.
Oppoſitum verius eſt ✠ quia etiam ſingularis ſucceſſor. 109
in feudo emptor puta vel donatarius tenet ſub dicta pœ
na intra annum,& diem inueſtiturã capere & tradit præ
poſ.in titulo per quos fiat inueſt.in.§.primo col. ſecunda
ergo & emphiteotæ ſingularis ſucceſſor.qui nõ fit de cõ-
prehenſis in antiqua inueſtitura quum ualeat arg.✠ de feu 110
do ad emphiteoſim,& econtra ubi diſpoſitio nõ eſt con
tra regulas iuris cõis ut per Alex.in conſi 5.lib.5. Barba.
conſi.66.col.8.& ſequenti lib.4.Soci in.§.cato in quinta
oppoſ.col.fi.& Cur.in tract.feud.ſol.4.in.3.q principali,
& φ iſte ſingularis ſuceſſor.emphiteotæ teneatur inueſti
turam capere,quæ renouatio nuncupatur eſt text.in.d.l.
ſi in uerſi.neceſſitatem ubi Iaſ.in.x.not.ponens rationem
licet de termino,& pœna nihil dicat prout etiam per Pe-
trum de ancha.in conſil.63.incip.motiua Ioã.de anna.in
conſi.90.& Alex.conſi.40.uol.6.ubi id tamẽ ſentit quod
aliter probari poteſt:quia ius petendi renouationem an-
no tantum durat Roma cõſi 70.Alex.in apoſtil.ad Bar.
in.l.prima in.§.promittitur.ff.de aqua quot.& ęſti.p tex.
in.§.titius ſi de feu.fue.contro.inter dom.& agna.uaſ.ſed
quia §.titius ponit caſum ſpecialem,& dictum Roma.re
probatur per Alex.in.l.ſi mihi,& titio col.fi.ff.de verbo.
obliga.& Deci conſi.328.ideo præcedentibus inhæren-
dum magis eſt.
Ad allegata in contrarium reſponde φ imo cauetur le
ge. præallega .de inueſt.per nouum emphiteotam acci-
pienda,& licet tempus,& pœnam non exprimat ſupple-
bitur per aliam legem de feudo loquentem.
Et prędicta procedũt ubi ſolum cõpetit pſonalis actio
ad retrouendendũ quo caſu ab emphiteoſi cadẽs ſua cul
pa tenetur uẽditori ad intereſſe rei deperditæ,arg.no.per
Alex.in conſi.232.col.fi.uol.6.ſed quando realis cõpete
ret actio iuxta inferius declaranda uideatur φ dño appli
cetur ſaluo iure tertij arg.tex.in.l.ij.in.§.merito.ff nequid
in loco publico,& not.per Ancha in conſi.clxj. &.174.
dominus Lazarus col.fina. dum ait ſemper ſubintelligi
illam clauſulam ſaluo iure tertij & ſic dominus præſto

recepto quẽadmodũ inter emptorẽ,& vẽditorẽ in cõtra
ctu actũ fuerat rem retrouendere vel reſtituere teneatur.
111 Decimooctauo quæro ✱ Si titius mercator pœnes quẽ
depoſui preciũ ꝓ petita retrouenditione decoxerit,cuius
erit periculũ ſi emptor abſq; iuſta cauſa recuſauerit depo
ſitũ recipere,ſuum erit periculũ & dãnum.l.qui decem in
principio.ff de ſol l.obligatione.C.de ſolu.alias erit debi
toris in cuius dñio erat depoſitũ l acceptã vbi Bar.ad fi.
C.de vſur.qa res dño perit l. pignus.C.de pig.act. & ita
cõſuluit Deci.conſi.543.col.fi.de qua materia latius ꝑ Mo
der.de ſano in tract.de pign ſol.46.col.j.in.vij.requiſito.
112 ✠ Si tamen dictum depoſitum integrum non fuerit non
releuat.d l.obſignatione cum glo.tradit Alex.in.l.ſi mo
ra col.3.ff ſol.matri.& in.l.ſi ſeruus cõis ad finem princi-
pij.ff.de vulg.non enim cogitur vẽditor particularem ſo
lutionem accipere.l.tutor § lutius.ff.de vſur.l.quidã æſti
mauerunt.ff ſi cer pet.latius tradunt Moder.de ſano.lo-
co prælleg ſol 45 propterea cauti aduocati faciunt etiã
depoſitum de augmento monetæ vbi debetur, & ſi non
eſt liquidum ultra oblationem,& depoſitum debet dari
cautio cum fideiuſſoribus de ſupplendo quicquid in reli-
quis eſſe conſtiterit iuxta text.l.ſtatuliber ſi ratione.ff de
ſta.lib.&.l.ſeruus ſi hæredi eſt.§ fi.eo.tit.quæ cautio cum
fideiuſſoribus,licet.in notorie diuite non exigatur vt per
Alexan.& Aquen.in.d.l.ſi mora col.j & ſecunda exigi-
tur tñ nuda cautio cũ hypotheca & obligatione bono-
rum de ſupplendo quicquid eum debere conſtabit ut per
Iaſ.in.l j.col.4.ff qui ſatiſda cog.

Et quẽadmodũ ex prædictis videtis etiam depoſitum
tunc non releuat qñ non præcedente legitima oblatione
✱ & ſic nulliter factum fuit.d.l.obſignatione cum glo.&
113 d l.acceptam,&.l.2.vbi Sali poſt gl.fin.eo.tit C.de uſur.
& tradit Iaſ in cõſi.ix.col pe lib.j.& cõſi.117.uol.2.& nõ
dicitur oblatio uere facta ſi pecunia erat in ſacculo clauſa
Iaſ.cõſi.172 lib 2 latius ſcribit Cur.iunior.in conſi,18.fa-
ciunt quæ ſcribit Barb.in conſi.8.in.fine volu.j.& pract,
papien.in.lib.product.inſtr.in fine ꝙ non ualet ꝓductio
iurium exiſtentium in ſacculo confuſe facta propterea eſt
cautela ꝙ citetur emptor in recipiendum pecunias in tali
loco oblationemque,& depoſitum de pecunijs debitis ui
dendum fieri in caſum recuſationis ut per Bar. & alios in
l ſi reus paratus de procur.& ſi redimere cupiens in iudi-
cio uult oblationem facere,& cum iudicis auctoritate de
ponere in caſum recuſationis pro maiori cautela quis erit
iudex cõpetens ad hũc actũ vide Bal.in.l.acceptã in.13.q.
Alex.conſi.103.lib.5 oblatione vero & depoſito factis
in alio loco q̃; in denunciatione ſpecificato actus eſſet nul
lius momenti.l.aut qui aliter in principio cũ not.per Bar.
ff.quod vi aut clam.l.fi.ad fi.illo eo.titu.per quẽ ibi dicit
Bar.ſi tu es citatus ad aliquẽ actum faciẽdum hora nona
aut in veſperis actus tunc fieri debet illa hora in qua es ci-
tatus,& ſi fieret poſt alia hora non ualeret tãquam factus
parte non citata caſus eſt hic dicit Bart. tenendus mẽti ad
quæ vltra ibi per Alexan.in apoſtil.ad Bar.adducta vide
Abba in.c.conſuluit col.j.de offic.delegat.Cor.conſi.65.
col.prima.lib.primo & Feli.in.c primo col.fin.de iudi re
cte igitur dicebamus pridie in quadã cauſa vbi debens re
trouendere fuerat citatus ad tribunal, ſeu banchũ iuris ta
lis loci ad recipiendum pecunias ſibi pro retrouenditiõe
debitas & in caſum recuſationis ad videndum fieri depo
ſitum ac ad faciendum inde retrouen.prædij, & facta fue
rat oblatio & depoſitum nõ ad dictum tribunal iuris.ſed
in quadam alia domo & petebatur emptor cogi ad faciẽ
dum retrouenditionem & ad reſtitutionẽ fructuum poſt
depoſitum perceptorum iuxta diſpoſitionẽ legis noſtræ,
ꝙ oblatio,& depoſitum illegitime proceſſerãt,& nullius
erant momenti ideo pars liberata,& per ſententiam no-
ſtram abſoluta fuit.

Et pariter ex prædictis decidi poteſt alia not.quæſtio.
114 ✱ quæ fuit de facto pecunia per uolentem redimere depo
ſita ſequeſtrata fuit ad inſtantiã creditoris eius, qui retro-
uen.petebat lapſum interim eſt redimẽdi tps an hoc ſibi
nocebit vt de cætero nõ audiaſ diſtingue, vt ꝑ Dec.i pręs
allegato cõſ.543.col.fi.v trum creditor & ſic emptor qui
oblationem uoluit recipere fuerit in culpa uel nc.

Decimoſexto quæro ✠ tibi & fratri hæredi tuo fundũ 115
a me debere retrouẽdi ſtipulatus es,inde ſuſcepiſti filium
quẽ hęredem inſtituiſti an frater ad retrouendendũ agere
poſſit reſpondetur eum doli exceptione repelli filiumque
admitti,quũ inter cõtrahentes id actum ſit vt hæredibus
conſulatur & illo tempore quo pater filium non habebat
in fratrem vltimũ iudicium cõtuliſſe uideatur ut dicit tex.
in.l tale pactum in.§.ſi ff.de pac.cuius uirtus ut ibi not.di
cit Bal in eo cõſiſtit.ꝙ dicitur collatum iudicium in frẽm
vti in hæredem futurum,& eſt ibidem pulchra & famige
rata illa gl.colligens ꝙ omiſſum pro ſtatuto habetur qñ
veriſimiliter ſtatutum & diſpoſitum fuiſſet ſi de hoc fuiſ-
ſet quæſitum.ſi itaque pater de hoc caſu interrogatus fuiſ
ſet veriſimiliter pro filio reſpondiſſet ĝ &c.cui glo.eſt ue-
riſimilis in clemen.prima in verbo præſidentes. de reſcri.
ſlcera in c.2.in uerbo reus de confeſſ.lib.6. quas adducit
Alex.in conſi.24.col.pe.uolu.2.& eſt tex not.in.l. mulier
in principio.ff ad trebel.vbi Aquenſ.no.qui idem tradit
in repet.l vt vim col.11.ff.de iuſti.& iure in l gallus in.§.
& quid ſi tãtum col.2.de lib.& po.in.l marcellus in prin
cipio in vlt.col.ff.ad treb.& in l.ex facto col.ii.ff.de vulg.
ubi ponit aliam regulam econtrario Cor.in ſing in ver-
bo ſequenti Iaſ.in.l.quicquid col iij.ff.de offic.pręetor.Bo
logni.conſi.22.Vincentium de paliotis inter cõſilia Alc.
uolu.4.conſi.14.col.2.Cur.iunior in conſi.xix col pen.
& fin.Moder.bononien in.l li quis uidusm colũ.3.ff de
q.Deci.in conſi.64.col.fi.et.cccxxiiij.& cccclxxxvj.col.
penul.ex quibus exornari poſſet deciſio illius nota.glo.l.
tale pactum in.§.ſi.

Vigeſimo quęro.✱ Si tibi et hęredibus tuis de retrouẽ 116
dendo pactum fecero,de quo hærede intelligatur.l anti-
quitas.C.de uſuſ ubi acqrens vſumfructum ꝓ ſe & hęre
dibus ſuis de primo tantũ hærede intelligi uolens ut ad
primum hæredem referatur pactum argumento eſt

Quod autẽ pro deſcendentibus intelligatur probat de
ciſio Bal.in c.1.de natura.ſuc ſeu.de ſubſtitutiõe alicui fa
cta ſi deceſſerit ſine hærede ꝙ intelligatur de deſcendenti-
bus ut eſt not.tex.in l. ex facto in.§.ſi ff.ad trebel.

Oppoſitum eſt verius ur de qbuſcunque etiam extra-
neis actum cenſeatur & intellm,quia in materia trãſitoria
ad hæredẽ ut in propoſito hæredum appellatione ueniũt
omnes etiã extranei,& in infinitum l.hęredis appellatio.
ff.de uerb.ſign.l in annalibus.C.de lega.cum not.ibi.ad
l.antiquitas reſpon.ꝙ loquitur in materia ad hæredes nõ
tranſitoria ideo nimirum ſi ad primos reſtringitur & tra
dunt Iaſ.in.l.gallus in §.etiam col.4.& ſequenti poſt Bar.
ff.de lib.& po & Deci.in conſi.294.ubi in ultima col re-
ſpon.ad.l.ex facto in ſi intelligi ibi de deſcendentibus qa
alias fere impoſſibilis eſſet cõditio illa.uix enim eſt ut ſine
hęrede ſaltem extraneo quis decedat

Vigeſimoprimo quæritur ✱ ꝓmiſi tibi & hæredibus 117
tuis maſculis rẽ retrouendere,deceſſiſti relicto hęrede ma
ſculo qui ante factam retrouenditionem defunctus eſt re-
licta filia hærede uniuerſaliter inſtituta, an poſſit contra
me ad retrouen dictam agere,uideretur ꝙ ſic quia hæres
maſculus extitit qui ad filiam hęredem ius implendi cõdi
tionẽ poteſtatiuã trãſmittere potuit, vt in principio l.vi-
ſum eſt redimet itaque filia ex iure per maſculũ in eã tranſ
miſſo ſicque ei non obſtabit ꝙ non ſit hæres maſculus ex
quo tranſmittens ius qualitatem habuit requiſitam.

Oppoſitũ uerius uidetur quia diſpoſitio in maſculis li-
mitata in fœmellis ꝓhibita cenſetur.qđ enim uni applica
tur cæteris denegatur l.q. in rerũ.§.ſi quis poſt in fin ff.de
lega.primo.l.fideicom.§.cum eſſet.ff.de legat.tertio , &
ubi fit mentio de hæredibus maſculis ueniunt deſcenden

tes maſculi tantum Bal. ſingulariter in pręalleg. l. gallus in
§. etiam vbi Iaſ col. vi. verſi. qō. ult. Bar. Cor. cōſi. cxlv. col.
ſi. volu. primo. Deci. in. c. in pręſentia col. xix. uerſi. 3. fallit.
& col. xxiij. de probat. ubi ponit ꝙ quando fit mentio de
liberis maſculis non uenit nepos ex filia quum ergo hæres
maſculi qualitatem maſculinam a contrahentibus requiſi-
tam, non habeat non eſt admittendus ad redimendū īmo
excluſus videtur ex uerbis, & mente contrahentium quæ
118 etiam in contractibus attendi debet. ✠ gl. pe. l. ſi in uendi-
tione. ff. cōia prædiorum, pulchre Alex. conſi. xxxiiij. ad
ſi. lib ii. Barb. conſi. lxxvi. col. 4. lib. 4. Deci. conſi. ccli. col ſi.
tex. optimus in. l. ſi. C quæ res pig. ob. poſſe. ſi. n qui retro
uendere ꝓmiſit filia uenditoris hæredem ad redimēdum
admitti noluit fortius aliam filiam hæredem hæredis arg.
l. ſi uiua matre. C. de bo. mat. & aucten. multo magis C.
de ſac. ſan. eccle. facit quod dici ſolet de iure reuocandi feu-
dum non ceſsibile in eum qui ad reuocandum qualitates
requiſitas non habet, ut per Brun in conſi. lxxx. col pe. &
qualitas adiuncta uerbo, ſecundum tempus uerbi cui adii
citur intellige debet * l. in delictis §. ſi extraneus. ff. de no-
xa. late Iaſ. in. l. prima col. v. j. vnde vir. & vx. Soci. conſi.
xlii. l. 4. Bologn. conſi. xl. col antepe. Curt. iunior in conſi.
x. col ſi & Fel. in. c. examinata. col. 4. de iud. & ſic ꝙ tēpo-
re retrouen. hæres uolens redimere ſit maſculus.

Ex quibus patet reſponſio ad allegata in contrariū. nō
enim procedunt ubi de hærede maſculo mētio facta fuit.
& de retrouenditione maſculo facienda conuētum, & ſic
ꝙ tempore retrouē. ſit maſculus, qui petit. faciunt optime
quæ in propoſito. ſcribit Paul. de ca. in conſi. xcvij ꝓponi
tur. col. ii. in antiquis, Are in. l. ſi quis poſthumos in § ſi fi-
lium. col. v ff. de lib. & poſt. & Soci in conſi. ccxcvi colū.
tertia ad tollendum tamen omne dubium quando ſit ta-
le pactum exprimatur clareque dicatur ad excluſionem
fœminini ſexus, ita ꝙ fœmininæ etiam maſculorum hære
des ad redimendum non ueniant neque admittantur.

120 XXII. quæro * ille qui fundum a te emerat hæredē
grauauit, ut tibi, & hæredibus tuis eum retrouenderet ſi
ſine liberis ueris, & naturalibus ex ſe deſcendentibus dece
deret. ingreſſus eſt religionem aut monaſterium utrum re
trouenditio poterit iuſte peti. Ad deciſionē pręſentis qō-
nis faciunt quæ ſcribunt doc. in qōne ſubſtitutionis ſub
p̄dicta forma uerborum factæ, ſi hæres ſine liberis ueris,
& naturalibus ab ipſo procreatis decederet vtrum per in-
greſſum religionis aut monaſterii excludatur ſubſtitutus
Bal. in auctē. niſi C. ad trebe. Iaſ. conſ. ccxii lib. ii Deci. in. c.
in præſentia col xxviii. & ſeq. de proba. ubi contra mo-
naſterium concludunt, quia ex uerbis apparet teſtatore,
minime de religione aut monaſterio ſenſiſſe, & ita etiam
conſuluit ipſe Deci in conſi. cclix. latius proſequitur hanc
opinionem ripa in. l. ex facto in. §. ſi quis rogat' ad trebel.
& in rep. l. ſi vnq̄ in. 34. q. & ſeq. j. de reuoc. dona. dum cō
cludit ꝙ per ingreſſum religionis non reuocatur donatio,
quia monaſterium non habetur loco filii niſi in caſibus a
iure expreſsis, & ad oſtendendum enixam uoluntatē teſta
toris uolentis excludere monaſterium, vidi aliquando p
prudentiſsimum iuriconſultum addi, ita ꝙ appellatione
filiorum non ueniunt monaſteria.

Attamen in qōne ſupra formata. cōis ſcribentium opi
nio eſt ꝓ religione, quia defectus eſt in poteſtate nō in uo
luntate, & dicunt conditionem reiici. ut a religione retra-
hentem illique impedimentum præſtantem. §. ſed & hæc
præſenti in aucten. de ſan. epiſcopis, & l. quotiēs. ff. de cō-
di. & demon. ut tradit Pariſius in. d. c. in præſentia col. li.
numero. cxxxv. cum ſeq. damnans Deci. & alios pro qua
communi opinione inuenio poſtmodum mutata ſenten-
tia conſuluiſſe ipſum Deci. in conſi. 674.

Præcedens tamen opinio uidetur multum æqua, &
conſentanea uoluntati teſtatoris, & in ꝓpoſita qōne illā
amplecterer, quia ueriſimile, non eſt ꝙ timore pacti præ-
dicti ſeu retrouenditionis faciendæ retrahatur quis a reli-
gione, intimideturue ad ingrediendum, quum rei preciū
conſequatur, ſi retrouendat. in qōne uero ſubſtitutionis
grauatus nihil conſequebatur. Nunquid autem tex. in. §.
ſed & hæc præſenti locum habeat in facto clerico ſeculari
uel in clerico in minoribus conſtituto? docet plene Ruin'
in conſi. 154 lib. 3.

XXIII. quæro * utrum, ꝓmittens mihi & hæredibus 121
meis retrouendere bonorum poſſeſſori id facere teneatur
videtur, ꝙ ſic, quia diſpoſitio loquens de hærede, locum
habet in bonorum poſſeſſore l. i § bonorum. ff. ad trebel-
lianum, & dicta l ex facto in fine ubi docto. not facit. l ii.
ff. de bonorū poſſeſsio. & l p̄tor cū ibi not. ff. de reg. iur.

XXIIII. quæſtio * utrum uendens rem cum eo pa- 122
cto, eamque inde conducens ſi ultra dimidiam iuſti precii
comperiatur læſus iuuetur beneficio. l. ſecundæ ſupra de
reſcinden. uenditio. plerique tenuerunt. ꝙ non concurren
tibus prędictis. Sed veritas eſt ad oppoſitū propter enor-
mem læſionem quam patitur ex primo & principali con
tractū uenditionis ſecūdum Barthol. Veronē. in tractatu.
de ſimul contractuum in ſecunda prēſumptione primi ca
ſus, col ſi. uerſi. aliqui tamen dicunt, ut Pau. cremen. in ſua
uerboſa repeti. d. l. ſecundæ, col. 20. niſi eēt clauſula, etſi
quid plus ualet donat ut per Iaſonem in conſi. cli. col. ij. li.
4. Bald. in. d. l ii. in octaua qōne dicam deo dante in. d. l ii.

XXV. quæro * an ille cui factum eſt pactum de retro- 123
uendendo ſi in poſseſſione fundi ſe recipiat, poſſet eundē
aduerſus uendicantem defendere uidetur, ꝙ ſic, nam cui
damus actionem multo magis exceptionem. l. inuitus. §.
cui damus. ff. de regul iuris, ſed uirtute dicti pacti, actio illi
datur. l. ſi cum uendere. ff. de pignora actio. ubi Pau. de ca.
no. ergo fortius exceptio. Et cum iſto caſu de iure ipſius
rei conſtare uideatur non ſolum abſolui deberet, imo ſen-
tentia declaratoria ferri in eius fauorem declarando ipſum
fundi dominum eſſe. l. circa eum ibi not. ff de proba. ita cō
ſuluit Deci. in conſilio. dcxiiij. col ii cum ſeq. intellige obla
to precio. Sed ego ſubſiſto, quia illa actio quæ uirtute
pacti datur, non eſt realis, ut hac lege probatur. & infra de
clarabitur ideo, nullum ius ſibi competit in poſſeſsione, * 124
& regula. §. cui damus intelligitur quando actio & exce-
ptio ad eundem finem tendunt, ſecus ſi ad diuerſa, ut ibi-
dem Dec declarat. hic ad eundem finem non tendunt, qa
actio nō datur ad rem, quum ſit perſonalis, ut dixi, § &c.
ubi uero actio eſſet realis, ex diſpoſitione ſtatuti uel alio
modo ſecundum inferius dicenda, tunc procedere poſſet
opin. Decii, cogita tamen.

XXVI. qro * ſi fundum quem mihi retrouendere 125
promiſeras titio uendidiſti adiecto conſtituto. An iure ali
quo fundum conſequi poſsim. Dic ꝙ non, quia per con
ſtitutum uera poſſeſsio in titium translata * fuit. l. quod 126
meo. ff. de acquiren. poſſeſ l interdum in principio illo eo
titulo. Et quū ſibi prius tradita fuerit, poſſeſſio p̄ferri dēt. l.
quoties. C. de rei uendicatio. Alexā. in. 6. uolu. conſ. 228.
fortius dicens ꝙ ſi facta fuiſſet retrouenditio primo cum
conſtituto ita tamen ꝙ intelligatur eſſe in tenuta, & poſ-
ſeſsione fundi niſi prius facta fuerint certa proclamata, &
declarationes quædam ꝙ talia fieri non poſſent in p̄iudi-
cium ſecundi habentis poſ. cum titulo. nec retrotraheren-
tur in pręiudicium ſecundi acquirentis lege qui balneum,
§. primo. ff qui potior. in pig. hab. cum aliis ibidem p eum
adductis, & latius p Deci. conſilio ducenteſimouigeſimo-
ſexto & ducenteſimoquadraſimo ſeptimo col. pen. dum
quæſtionem tangit de donatione facta abſenti quæ ratiha
bitionem exigit * l ſi ego'. ff. de neg. ge. ſi ante ratifica- 127
tionem alteri fuerit facta donatio. & ſecuta de eiſdem bo-
nis realis traditio p̄ualet ii. donatio non obſtante ratione.
j donationis inde ſecuta, quia talis ratificatio non retrotra
hitur in præiudicium ſecundi donatarii cui medio tempo
re ius quæſitum fuit, niſi diſpoſitione ſtatutaria aliter caue
retur, ꝓut in hac ditione ſabaudiæ ex ducali decreto de re-
bus retrouendendis diſponitur, & in ciuitate noſtra Ver-

eſſarum per ſtatutum in ſuperioribus relatum.
XXVII. quæſtio ſi fundum emptum tibi reddere
promiſerim reſtituto mihi eodem precio. An ad ſic facien
86 dum præciſe teneatur. & conſequenter locum habeat. diſpo
ſitio iſta, Reſpond. ꝙ ſic, quia reddendi uerbum retrodan
di ſignificatum habet. l. verbum reddendi. ff. de uerbo ſi-
gni. cũ not in rub. ff. ſolu. mat. & in rub. ff. ſi cer. pet. & ſic
dominium transferri debet. §. ſic itaque inſti. de actio, alias
ꝓmiſsioni non eſſet ſatisfactum, nec uerum eſſet dicere rẽ
reddi Quæ ergo in not diximus de pacto reſtituendi fun
dum locum etiam ſibi uendicant in pacto de reddendo
fundum pro quo uide etiam tex. in. l ſi conuenit. ff. de re-
ſcin uend. & Soci. in conſi. ccliii. col. quinta.
129 XXVIII. loco inueſtigandum eſſe ✠ An obligatus
retrouendere preciſe ad retrouendendũ teneatur ſi rei tra-
dendæ facultatem hẽt, uel liberetur ſoluendo intereſſe. Qđ
præciſe teneatur uidetur hic probari, dum ex uendito agi
dicitur ſicque ex eo contractu de cuius natura eſt, ut ꝓciſe
teneatur facultate rei tradendæ pœnes contrahentem con
ſiſtente. l prima. ff de actio. empt. ergo ſoluendo intereſſe
non liberatur. ii. quia ubi ad merum factum quis tenetur
die moræ, tantum uenit intereſſe, & non fructus l ſi fun
dum certa die ff de uerb. obli. hic dicitur poſt oblatã quã
titatem ex pacto debitam ad reſtitutionem perceptorum
fructuum emptorem teneri. igitur neceſſarium eſt conſe-
quens obligatum retrouendere ad factum nõ teneri. ſicqꝫ
non liberabitur ſoluendo intereſſe. tertio, quia promiſſio
de retrouendendo. pars precii dicitur. l. fundi partem. ff. de
contrahen. empt. & preciſe. ad precium emptor tenetur,
iuxta not. in lege prima. ff. de actione empt. ergo & ad re-
trouendendum.
Ad oppoſitum promiſſio de uendendo ſeu retrouen.
merum factum continet, quum contractus ſint facti. l. cõ-
ſilio. ff. de cur. ſur. in obligationibus facti quis preciſe non
cogitur ſed ſoluendo intereſſe liberatur. l. ſtipul. non diui-
duntur in uerſi celſus. ff. de uerb. oblig. l. ſi quis ab alio. ff.
de reg iur. ergo, & c. iii. quia uenditor ꝓciſe tenetur actione
ex eo contractu quando datur ad tradendum. l. i cũ not.
ſupra allega. de actio. empt. ſed in propoſito noſtro huiuſ-
ſcemodi actio ad tradendum non datur, ſed ad uendẽdũ,
aut retrouen. ſicque ad factum ergo erit ſub regula d. uer.
Celſus. Ex quo patet ſolutio ad fundamentum primũ
partis contrariæ. Ad ſecundum reſpon. ꝙ hic non fuit pa
ctum de retrouen. ſed de reſtituendo fundum quod cãm
bonorum id eſt dominii transferendi continet. ideo nimi
rum ſi a die oblationis ueniunt fructus, ut poſt Aret. &
alios dixi in not. Ad. iii. reſpon. ꝙ dicitur pars precii ut de
tur actio ex uendito informata. non tamẽ infertur ꝙ ꝓciſe
compellatur quum merum factum, ut dixi cõtineat, et ad
precium ꝓciſe tenetur, quia in genere ẽ obligatus ideo ad
dandum aſtringitur. ut not. in. l. i. & l. ex empt. ff. de actio.
empt. ſecus in promiſſione de uendendo uel retrouenden
do fundũ. quum igitur diuerſa ſit ratio nimirum ſi etiam
diuerſa ſit iuris diſpoſitio, & huic parti adhærent Moder.
bonon. ſupra in. i. not. ſic conſuluiſſe dicentes, licet diu de
hoc dubitaſſe dicant.
Sed non erat res tantæ dubitationis, quia eſt opinio bo
nis rationibus fundata, ut prædicta oſtendunt ac per doc.
cõiter approbata ut per Aret. in conſi. vi. & in. §. memi-
niſſe. l. fideiuſſo. ff. de lega. primo, Cor. conſi. 4. lib. & conſ.
cclvi. uol. 4. Alex. conſi lxviii. col. fin. uolu. j. & conſi 232.
col. fi. lib. vi. Fran. de curte in conſ 12. Soci. conſi. 253. i. iii.
q in. ii. uolu. iaſ. in. l. ſi vir in fi. ff de ꝑſcript. uerb. & in. l. in
bonefidei ff. de eo quod certo loco. Dicit Alex. in præalle.
conſi. 232. col. fi. ꝙ cõuentus actione ꝑſonali. ad retrouen.
130 ſi id facere nolit aut non poſſit ✠ quia alteri puta rem uẽ-
diderat & tradiderat poteſt ad uendendum & tradẽdum
condemnari, quia in obligationibus facti licet poſt morã
ſuccedat obligatio ad intereſſe nõ tamen extinguitur prin
cipalis obligatio, qua ad faciendum quis tenetur. adeo ad
ipſum factum præſtandum condẽnari põt dato ꝙ poſt
ſententiam liberari poſſit ſoluẽdo intereſſe. ut ibi per eum.
Quid autem, et quantum continere poſſit tale intereſſe de
clarat Cor. ꝑalleg. conſ. cclvi col. fin.
Limitatur prædicta concluſio quando municipali lege
contrarium caueretur quemadmodum eſt in hac patria.
ut in trigeſima. q. referam.
Secundo limitatur vbi pactum de retrouen. iuramento
firmatum eſſet, quia tunc emptor præciſe cogeretur retro
uendere remque tradere ſi rei tradendę facultatem habe-
ret, ut in pacto de reſtituendo rem propter virtutem iura
menti ✠ quod præciſe aſtringit, obligat, iuxta gl. in. l. ſi pe 131
cuniã. ff de cõdi. ob cãm. ubi Iaſ. in ult. ſol. Mod. bono. hic
nume. lx. cum ſeq. Parpal. in repe. l. ſi quis maior in. x. not.
C. de tranſac. & Anto. Bauer. in trac. de virtute iuramenti.
col. 4. licet. n. Iuramentum reguletur ſecundum naturam
actus ſuper quo interponitur. l. ſi. C. de non nu. pe. & ſic
iuramentum non extendatur ubi conſenſus deficit, actus
tamen modificatio a lege inducta per iuramentum ꝙ ꝑci-
ſe aſtringit tollitur vnde quũ in promiſſione de retrouen.
conſenſus affuerit, & a iure detur modificatio, ut liberetur
quis præſtando intereſſe quod loco rei ſuccedit, iuramen-
tum tamen præciſe facit eum teneri, qđ ſublimitant ꝑfati
ſcribentes non procedere in hærede iurantis ad quem nõ
tranſit iuramentum, ut per eos.
XXIX. quæro ✠ utrum pactum de retrouẽdẽ ma 132
gis expediat emptori q̃ uenditori uel econtrario abſolute
loquendo videtur dicendum ꝙ uenditori magis utile ſit,
quia ſi vult poteſt redimere ſed nõ cogitur. tex. eſt hic ibi
te parato &c. & poſt Barto. & Bald. tradit Soci. in conſi.
ccxli. col. antepe. in. ij. parte dixique ſupra in primo not. &
in. vii. q. ſæpeque alibi. ſi igit̃ uenditor intereſſe utilitatẽqꝫ
ſuam uidebit redimere poterit, alias ſecus. ergo tale pactũ
magis expedit uẽditori q̃ emptori. Quãdoquidẽ emptor
obligatus ſit retrouendere. uenditor autem non obligetur
redimere, ſed poſſit ſi ſua intereſſe cognouerit. Quia tamẽ
propter tale pactum res ſolet minus, q̃ valeat uẽdi ſub ſpe
redẽptionis uidelicet. c. in aliquibus cũ not. ibi per Abb.
in ſecundo not. de deci iunctis adductis ſupra in. vi. q. cir-
ca articulum modicitatis precii per accidens dictum pactũ
poſſet eſſe magis vtile emptori q̃ uenditori, ut puta quan
do ſub ſpe redemptionis prædictæ res uiliori precio uen-
dita fuiſſet ſed poſtea non redempta.
Quando uero ex eadẽ. l. conuentionis & uenditor eſſet
obligatus redimere iuxta ea quę dicam. ʃ. in. q. 104. tũc ita
expedire prodeſſeque poſſet pactum de redimendo em-
ptori ſicuti pactum de retrouen. uenditori, per quã quidẽ
conuentionis legem contrahentes ad ęqualitatem reducti
uidentur ut in præallega. q. 104. dicam.
XXX quæſtio ✠ non ſpernenda. An fundus ſub le- 133
ge rechati poſitus poſſit a quocunque poſſeſſore oblato
precio uendicari. Pro parte negatiua cõſuluit Alex. in cõſ.
x. uol. i. quia ex tali pacto oritur tantum perſonalis. actio
quæ in ſingularem ſucceſſorem nõ datur. l ſi. §. ſi. ff. de con
trahẽ. emp. l. i §. ſi hæres percepto fundo. ff ad trebellia.
Affirmatiuam tenuit Pau. de ca. in. l. ſi cum uenderet ꝑ
illum tex. ff. de pig. ac. dantem rei uend. uirtute talis conuẽ
tionis ſecundum eum ſubiungentem utile transferri domi
nium in uenditorẽ facta oblatione precii. in pacto uero. l.
cõmiſſoriæ & directum transferri ait. ſecũdo facit, quia re-
ſoluto iure datoris reſoluitur ius acceptoris. l. lex uectigali
ff de pigno. ideo primus emptor talem rem in alium trãſ
ferendo cenſetur. cum ſua cauſa trãsferre ideſt cũ dicto pa
cto de retrouendi. ꝓpterea facta oblatione ius ſuũ reſolui
tur, & conſequenter ius ſecundi poſſeſſoris. hanc partem
ſecutus eſt etiam Raph. cõmẽ. in. l. i. ad. ſi. ff. de dona. Io. de
anna. in. c. conqueſtus col. iii. de uſur. Ant. burgos in. c. ad
noſtram col. pe. de empt. & uend. & Soci. conſi viii uolu.
3. dicens opinioni Paul. & Raph. comen. nõ eſſe minus de
ferendum q̃ auctoritati Alex. nam quum dictus fundus

facta oblatione ad uenditorem reuerti deberet, alienari in
eius præiudicium non potuit quin a poſſeſſore per utilē
rei uendica. auocari poſsit.

Sed non eſt recedendum ab opinione Alex. ꝑ eius fun
damenta quibus Soci. & alii non bene reſpondent pactū
enim de retrouendi. nudum factum, non cauſam bonorū
ideſt dominii transferendi cōtinet, ut ſupra dictum ē ſicq;
a ueritate eſt alienum, utile transferri dominiū facta obla-
tione, & utilem rei uendicationem, contra ſingularem ſuc
ceſſorem competere, quum emptor nolens retrouēdere,
& rem tradere ad intereſſe, tantum teneatur, ut uiſum eſt
ſupra. Pro qua opinione ſtringit etiam tex. noſter ubi enu
merantur actiones, quæ contra emptorem obligatum re
trouendere uenditori dantur. l. ex uen. & præſcri verbis.
De utili rei uend. non fit mentio prout uériſimiliter fieret
ſi competeret, quia per eam plenius uenditori ſuccurritur.
Præterea ſi uen eſt perfecta primus emptor contra ſecun
dum cui facta eſt traditio non agit actione reali minus igi
tur ex pacto de retrouen facta. n. uenditione, & ſoluto ꝑ-
cio in emptorem non transfertur dominium. l i. ff. de act.
empt. l. quotiens ſupra de rei uendica. ergo multo minus
ex promiſsione de retrouend. ut dixi, & prædictam opi-
nionem Alex. ſequitur etiam Ruinus in cōſi. 32. uolumi. i.
Ad. l. ſi cum uenderet reſpon. ꝙ non loquitur in pacto de
retrouen. ſed in pacto iniectionis manus dum ait liceret ei
rem ſuam recipere, & ſic uerba ſunt directa, nimirū ſi uti-
lis datur rei uendica. ſecundū Soci. & Cur. in locis. ſ. alleg.
134 & ad declarationem. d. l. ſi cum uenderet, uide tex. in l ſi
creditor, in princ. ff de diſtrac. pigno. ubi Barto. ſi fuit pa-
ctum, ut creditor pignus recuperare poſſet, debitor con-
tra emptorem non poterit agere, ſed contra creditorem,
vt ſibi actionem cedat, aduerſus emptorem. Si autē ut de-
bitori rem liceat recipere conuentum fuit poterit abſque
alia ceſsione recuperare, de quibus etiam per Salicetum in
d. l. ſi cum uenderet.

Non obſt. ꝙ reſoluto iure datoris reſoluitur ius acce-
ptoris, quia poenes emptorem dominium fundi non erat
cum iſta cauſa, & ſtatim oblato precio retransferret in uē
ditorem, ſed ſolum ad intereſſe oritur obligatio, ut i ſupe
rioribus uidiſti. Et huic opinioni adhæret Fulgo. in. d l ſi
cum uenderet, Iaſ in l. ab emptione, col. iii. ff. de pac Ferdi
nan. repetens in. §. diui, col. 23. & Ripa ibidem in xvi. col.
idem conſuluerunt, Alex. in conſi ccxxii. col. fin. uolu. vi.
Dec. conſi. 187. ad ſi primę col. Cur. ſenior in conſi. xii. &
Caſſaneus ultramonta. conſil. xi. nume. lv. & lxiiij. vbi ſic
iudicatum in Pariſiorum & burgundiæ parlamentis atte-
ſtatur, ſequitur etiam opinio hanc Pa. de caſ. in. l. ſi a te ſ.
135 eo. ti. ubi propterea utilius eſſe dicit paciſci, ꝙ reſtituto
precio res ſit inempta, ꝙ̄ pactum de retrouen. facere, qa
in ſecundo caſu oblato precio res uendicari a tertio poſſeſ-
ſore non poterat, ſecus in primo Et idem in pacto. l. com-
miſſoriæ & iniectionis manus, de quo in. d. l. ſi cū uende-
ret, & per Curt. loco præalleg. & Soci. conſi. 80 libr. 3. in
hac practica noſtra, uenditor cui de retrouendi. factum eſt
pactum oblato precio rem poteſt a quocunque poſſeſſo-
re uendicare ex forma ducalis decreti & in ciuitate Vercel
larum adeſt de hoc ſtatutum diſponēs in lib. 2. ſub rubri.
de rebus alie recuperan. & ſic concluſio cōis non eſſet ſer-
uanda in ciuitate Vercellarū neque in ditione Sabaudiæ
propter decretum ducale, ex dicendis in ſeq. q. etiam ali-
ter dictam concluſionem reſtringere poteris.

136 XXXI loco ✠ oportune quæro. ſi in pacto dictum
fuerit ꝙ ſi alteri uendens eodem precio, quo uenderet rē
habere poſsim, an impediatur dominū trāslatio, ita ꝙ ad
rem agere poſsim, & eam, a. ii. emptore pro eodem ꝑcio
recuperare. Pro parte negatiua facit, qa regulariter alie-
natio rei, & translatio dominii non impeditur per pactū.
l. pen. ff. de pac. & l. ea lege cum ibi not. C. de cōdi. ob cau.
l. ſi ita quis in. §. ea lege. ff de uer. ob. l. ſi cū gl ſ. de reb. alie.
non alie. non obſtā. ergo huiuſcemodi pacto dominiū rei
in emptorem tranſibit, & contra alienantem conditio da-
bitur, cum ſit actio perſonalis, non contra poſſeſſorem ad
rem. & quum rem reſtituere non poſsit, reſtituet eius æſti
mationem, ut per glo. in d. l ea lege.

Opinionem cōtrariam firmat Gui. papæ i. q 569. ſic in
ſenatu regio determinatum fuiſſe referens per doctrinam
Bar. in §. diui. l. filiusfam. de leg. 3. dū ponit modū impediē
di alienationem dominii appoſitis his uerbis ꝓmittis non
alienare. & ſi contingat te ad aliquem actum alienationis
deuenire res ipſa ad me reuertatur. iſte n. eſt modus impe
diendi alienationem, rei cum reſeruatum ſit ius in re, ſic li-
mitat tex. l ea lege, ut ꝑ Guidonē papæ in conſi. cxviii. ex
facti narratione. Accedat theorica Barto in. l. ſi creditor in
§. fi. ff de diſtr. pign. & in. l qui abſenti in §. ſi quis poſ. ff de
acqui. poſſ ubi eleganter & ſubtiliter docet, quum rē tibi
uendo aut dono, & ad me illam reuerti uolo in caſum alie
nationis quō facere poſsim. Cuius dicta ei tollunt, & late
proſequuntur Aret in conſi. xviii. Cur. in præalleg conſi.
xii col. fi. Cor. in conſi. cclxxvi. lib 3. & con. ccxxi lib. 4. &
facit optime tex. in præalleg. l ſi cum uenderet. ff. de pign.
actio. ubi conuento, ut precio ſoluto rem recipere liceat cō
petit talis rei uendicatio contra quemcūque poſſeſſorem.
Quinimmo ſi tali pacto generalis hypotheca, ut cōiter fit
adiecta fuerit uidetur ꝙ impediat dominii alienationem,
ut uoluit Bart. in. d. §. fi. Cor in conſi. ccxxi ꝑalle. Corſ. in
ſuis ſingula. in uerbo pactum ſingu. incip. ſi ꝓpter obſer-
uantiam pacti, Aquē. in. d §. ea lege, col. 4. cū ſeq. & Cro.
in rep. d. § diui col. xxvii maxime per dictum. §. fi. l. ſi cre-
ditor, indiſtincte loquentem de hypotheca, & ſic ſufficit
generalis. Sed cōis eſt ad oppo. Quod requirat ſpālis 137
ad impediendum dominii translationem, quia d. §. fi. eſt a
iure cōi exorbitans, ut apparet in. d. §. ea. l. cū ꝑalleg. ideo
ad generalem hypothecā non debent extendi, ſed in ſpāli
intelligi, ut minus corrigatur ius cōmune, ꝙ̄ ſit poſt. l. ius
ſingulare. l. q. uero. ff. de ll prac. pap. in for. lib. in actione
reali, fol. x. uerſi ſed nunquid ſit dare, Alex. in ꝑalleg. §. ſi
quis poſſeſsionē, & in. l. ſi filio in. §. ſi uir in quinquenniū,
col ii. ff. ſol. mat. Iaſ. in. d. § diui in. ii. lectu. col xix. & in. d.
§. ea. l. col. ix. & conſi. ccxi col. v. in. ii. uolu. & Moder de ſa
no in trac. de pign ſol. 4. Ponunt ēt Alex. & Moder in lo
cis ꝑalle ꝙ ita demū ſpālis hypotheca alienationē domi- 138
nii impedit, qn̄ eſt facta ꝓhibitio uel pactum de non alie-
nando, ſed ſine ꝓhibitione uel pacto, de non alienādo ua
lebit alienatio, ſed illius rei dabitur retentio, pro intereſſe,
& pœna ſicuti daretur ratione generalis hypothece, uide
& pulchre Corſ in ꝑalle. ſing. inci ſi ꝑp obſeruātiam.

XXXII. quæritur ꝓmiſiſti mihi fundum, retrouē. 139
intra annos x. nullo de huiuſcemodi pacto cōfecto iſtrō,
ſed in ꝑſentia ꝓborum uirorum, modum non habeo re-
dimendi, ſeu nolo ante finē dicti tpis. Dubito tamen ne in
futurum ꝓbationis copia pereat per mortē teſtium forte,
qualiter mihi ſuccurrat: poſſum examinari facere teſtes ꝑ
dictos ad æternā rei memoriam, & hoc mō mihi ꝓuide-
re. c. ſignificauit, de teſti. de qua mā uide practi. pap. in for
ma capitulorum qn̄ teſtes ꝓduc. ad æternū rei memoriā,
Cor. in cōſi. cxix. & clxviii. Socin pulchre in conſi. xciii li.
ii. Bal. in auc. ſed & ſi quis, col. 4. cū ſequē. C. de teſt. Pau. de
ca. in l fi. §. in cōputatione. col. ii. C. de iure deliberā Alex.
in. l fi. col. vi de edit. diui, & in conſil. cciii uolu. ii. Deci. con
ſil. lxxxii. ubi ponit non ſufficere factū fuiſſe, tale examē. ✠ 140
a notario, niſi conſtet de cōmiſsione, Fel. in. d c. ſignifica-
uit, & in. c ſi quis contra de foro compe. & Pariſium in
c. fraternitatis, num. lxii. de teſti. Qualis uero citatio tūc re-
quiratur, docet Soci. in conſi. xciii. lib ii. & in trac. de cita.
articu xx. q. xxii. Cor. in repe ✠ admonen. de iureran.

XXXIII. Quæſtio ✠ quū agerē cōtra te ad retro- 141
uē. rem, negaſti pactum de retrouē. aſsignatus mihi fuit ter
minus ad ꝓbandū produxi teſtes in termino, & citari le-
ci, non uenerunt, lapſo termino deſiderabā aliā mihi dari
dilationē ad uerificandum pactum allegatū Dubitatū h it

an eſſet danda, ex quo per me non ſtetit, ſed per teſtes.
Dixi ꝙ non excuſor, quia inſtare debebam. ut cogerentur
cõparere mulcta indicta. & captis pignorib. de hoc itaq;
opponi poſſe ut per Bal. Pau. de ca. & Soci. in.l. quibus
diebus in principio per illum tex. ff. de condi. & demõ. cũ
aliis accumulatis per Roma. in conſi. cccexxxv Pau. de ca.
in conſi. ccxcii. in antiquis Aret. in c. teſtimoniũ colũ. 3. de
teſti. & Deci in conſi. dclxxvii.

141 XXXIIII. quæro ✠ utrum princeps redimendi tẽ
pus ꝑ duos uel tres menſes, puta a tempore finiendi termi
ni rechati prorogare poſsit. dic ꝙ ſit ꝑ.l. quotiens. C. de ꝑci
bus. imperat. offer. ubi per reſcr. principis concedi põt de-
latio ad ſoluendum, & maxime, quia agitur de tollendo
ius quærendum quod facilius conceditur, ut tollitur. l fi.
C. de acquir. poſſeſ. Deci in l i. col. fi C. de ſecun. nupt. & ita
plerunque uidi fieri quod intellige ẽt ſi in reſcripto princi
pis non adſit clauſula non obſtante quacunque lege. qm̃
nulla lex refragatur, imo per .d.l. quotiẽs. id permitti vide
tur. ut temporalem dilationem concedere poſsit. ſm Pau.
de ca ibi poſt alios. item, & ſine cauſa ex quo læſio eſt mo
dica ſecundum Alex in conſi. ccxvi. nec arguendi col. 3. li.
ii. & Fel. in. c conſtitu. col. x. de reſcript. quamuis ſine cau-
ſa non ſoleat. princeps hoc facere. Quinimo quum paris
prorogatione tp̄is ad redimẽdum petit ſolet princeps gra
tiose reſcribere. ut requiratur emptor qui uelit tp̄s rechati.
per duos uel tres menſes prorogare, & quid facere decre-
uerit reſcribere declarando tp̄s durãtibus decẽ diebus cur
rere non debere quibuſcunque in contrarium facientibus
non obſtantibus. & ſi pars nolit cõplacere. tũc princeps
ſua auctoritate id concedit. quando. ſ. redimendi tempus
nondum eſt lapſum, alias ſecus. finito. n. tp̄e a partibus ad
redimendum dato. quæſitum eſt ius parti, ſed qñ adhuc
durat nondum eſt ius quæſitum ideo facilius ne quęratur
impediri põt. l. a patre furioſo ff. de his ꝙ ſunt ſui uel alien
iuris cum aliis ꝑalleg nec licet re non integra quod licitum
eſt ea integra. ut per illum tex. tradit Bal in l. fi. C de repu.
hær. faciunt not per Pau. de ca. poſt alios in l i. C. de dilat.
& Iaſ. in. l. fi col xi. uerſ. v. not lim. ff. de fer. ꝙ licet iudex
abſque legitima cã. ſecundam dilatationem dare nõ poſ-
ſit primã tamen prorogare põt quum id non ſit nouã di-
lationem dare l. ſi manente. ff de ꝑcar Quinimo poſt la-
pſum tempus rechati princeps ad preces & ſupplicationẽ
narrantis ſe excluſum a facultate redimendi per lapſum tẽ
poris propter bellorum calamitatem & anguſtias attenta
ueritate precum ſupplicantem ad redimendum reſtituit ꝑ
ſemeſtre, puta a die finiti termini rechati cũ clauſula qui-
buſcunque in contrarium facien. non obſtãtibus, ut qñq;
fieri uidimus Sed pone ꝓ incipem prorogaſſe alicui fa
cultatem redimendi per quindecim dies. inde eo tempore
pendente dies. xv. ad redimen conceſsiſſe an currant a da-
ta literarum uel finito termino. xv. dierum primum dato-
rum. poſterior pars ſuadetur, quia pendente vna dilatiõe,
ſi detur alia ſecunda incipit currere poſt Lapſum primæ
ut dicunt Bald. & antiqui in. l. fi per illum tex. C. de repu-
di. hæredita. illud tamen ꝓcedit in tempore a iure cõl aut
ex conuentione partium dato, quod ſublatum non cẽſet,
per nouam dilationem. Secus ſi prima dilatio ab homine
data eſſet, quia tunc niſi ex uerbis aliud appareret, ſecũda
dilatio ſtatim currere inciperet. Pau. de ca. in. l. ſiue pars, co
lũ. ii C. de dilatio. & in d. l. fi. C. de repudian. hæredi. ſieque
a data literarum incipient currere quindecim dies ſecũdo
loco conceſsi faciunt quæ in materia ſcribit Alex. in cõſ.
lxxv ponderatis lib ii. & pulchre Anchara. in conſi. 395.
quando diuerſa tempora ad aliquid explicandum data in
vnum confundantur. Sed an ꝑdicta procedant ✠ quan
143 do ꝓmiſsio. de retrouẽ. iuramẽto firmata eſſet, uidetur ab
illo articulo dependere an tale reſcrip. ad actum iuratũ ex-
tendatur Iaſ. ibidem concludit, ꝙ non, & latius in cõſi. 37.
&. ccv. v. uolu. ii & in cõſ 38. uiſa petitione, uolu. 3. Corſ.
in rub. de iur iurã in uigeſimo ſpeciali, Fel. in. d. c. conſtitu
tus, col 4. &. x. Iaſ. in. l. fi. ff. qui ſatiſda. cogãtur, Curt. iunior
in conſi. lxvii. & Bru. in conſi. xlvi. ubi concludunt.
Sed uideo male ſeruari in actu practico, quia princeps
ſecularis talem dilationem dare nõ poſſet ſuper debito iu-
rato ẽt ſi uellet, ſed bene ſummus põtifex, cui ẽt, ut ait Fel.
loco ꝑalleg. de iuramento facienda eſt mentio, alias non
cenſeretur actu iurato uelle derogare Idem de ſaluo cõdu
ctu, ſine exceptione conceſſo, qui non comprehendit de-
bitum iuratum, Math. de afflic. in deciſione regni quinta,
& in deciſione cccl. xvii. cũ ſeq. & Ant Bauer in trac de
uirtuti iuramenti, col. vii. in. xxi. caſu. Et ita alias ꝑ quoſdã
celebres aduocatos in. q. facti dicebatur, uidelicet, ꝙ qdã
qui a principe tale reſcript. & moratoriam dilationem ob
tinuerat ex eo ſe iuuare non poterat nec redimere lapſo tẽ
pore præfixo, quia inſtrumentum erat iuratum, ego autẽ
ut cum apul. loquar hæc ſolia artis eſſe dixi, & nugas me
ras, & defendi contrariam partem. Quia ille cui factũ ſuit
pactum de retrouen. intra annum puta põt facere, & non
facere, obligatus ãt non eſt, ut hic uoluit Bald & Cor. in
conſi. cxxxiii lib i facit tex. in. l. qui pecunia. ff ſi cer. pet. et
in. l. pe ff. quæ res. pig. obli pol propterea ex parte ipſius
nolentis redimere nullum eſt iuramentum appoſitum ſu-
per redemptione intra tale tempus facienda. ſed bene ex
parte concedentis, dilationẽ ideo ſi princeps ſecularis huic
uolenti redimere tempus proroget non dicitur ad actum
iuratum manum apponere quod eſt ſubtile. & ideo ſis
cautus, ut in inſtrumento pacti de retrouen. poni facias ꝙ
lapſo tempore ad redimendum conceſſo. nullo modo poſ
ſit uenditor redimere ſi. n. tunc partes iurarent ꝓmiſſa oĩa
attendere, & inuiolabiliter obſeruare actus diceretur iura-
tus etiam a uolente redimere. & reſcr. principis ſecularis
dantibus dilationem ſtantibus ꝑdictis eidem de iure non
prodeſſet. Sed utrum pro tempore conceſſe dilationis
a principe ✠ current uſuræ uel intereſſe. Alex. in ꝑallega. 144
conſi ccxvi col. 3. poſt Cyn. tenet ꝙ non quia princeps
abſque cauſa modice poteſt lædere. d. l. quotiens. In cõtra-
rium uidetur ueritas, quia ſatis eſt ꝙ debitor habeat. dila-
tionem abſque partis intereſſe. & ꝑiudicio, facit tex. in. l. ii.
in. § ſi quis a principe. ff. ne quid in loco publico per quẽ
tex dicit Ancha. in conſil. clxi. col. fi. ſubintelligi ſemp clau
ſulam, ſaluo iure tertii, de quo etiam per Deci in cõſi. 550.
et dclxxxix. vno caſu ſaluari põt. Alex. ut uidebis per Sali
ce. in. d. l quotiens ✠ dicitque Fel. in. c ita quorundã ad fi 145
nem de iudæ. ꝙ ſi princeps alicui per annum imunitatem
cõceſsit propter tempeſtatem, & ulm maiorem quam paſ
ſus ſuit. Si illo anno pendente iterum impetret dilationem
propter domus combuſtæ incendium, et damnum, ꝙ an
nus ſecundo loco datus currere incipiet elapſo primo an-
no, faciunt quæ ſcribit Guido papæ in. q. 97. & cix. dũ po
nit a quo tp̄e incipiat currere tempus dictæ dilationis, &
an extendatur ad futuros creditores, & ad debitũ exeqbi-
le uirtute ſententię regalis ſenatus.
Eſt etiam aduertendum ✠ ꝙ debitor prædictam dila- 146
tionem impetrẽs ea gaudere non poteſt, niſi coram iudice
confiteatur debitum, ſecundum quoſdam argu. l. ſi debito
ri. ff de iudic. ego allego caſum in l. pe. ff. qui bo. ced. poſſ.
item & cautionem idoneam ꝓſtet, de ſoluendo aduenientẽ
termino prorogato. l. vniuerſa. C. de præcibus imperato.
offeren. quod limita eleganter, ut per Baldũ nouel in trac.
de dote char. quadrageſimaſeptima, uerſi. xii. ſpeciale niſi
ob paupertatem conceſſa fuiſſet dilatio, ut ibi per eum.
XXXV. quæro ✠ utrum ille qui tenetur retrouen. 147
poſsit a principe liberationem & remiſsionem pacti impe
trare, & ſic in manu principis ſit ipſum pactum de retro-
uendendo per reſcriptum remittere tex. d l. quotiens pro
bat, ꝙ non, uide tex in. l. ſi a te inſra hoc eo. tit. ibi remitti
hanc conuentionem reſcripto noſtro non iure petis. & in
l. 4. C de reſcind. uen. & Alex in conſi. xlvii lib vii.
XXXVI. quæſtio ꝙ tutor nomine pupilli emit fun
dum, & fecit pactum de retrouen. An minor tale pactum

ſeruare

ſeruare teneatur Pau.de ca.& Iaſ.in.l fin autem dominicã
per illum tex.ff.de pac.quẽ ſegunr cũ.§.fi.l p̃cedentis.con
tra iuris regulas determinant ꝙ ſic quia minor rem cum
ſuis qualitatibus,& (ut dicitur) oſsibus,et ſpinellis accepta
re debet.l cũ quærltur ff de admi tut & .l Caius.ff de ma-
numiſ.tit generali & pulchre ſcribit Pau de ca in cõſ.263
ſi iſte Nerius in antiquis Soci.in conſi.cxxv.col ii.lib.3.&
Lan deci ad finem.l.3.C de pac.& tradit late Cur. iunior
in conſi c¬lvi.cum ſeq.& Mod.de ſano in trac de pignor.
fol.xxx.col.j nu.lix cũ ſeq.dicentes poſt Pau. de ca.& Iaſ.
p̃alleg iſtud intelligi quando tale pactum in contractus ini
tio uel ſaltem ante traditionem rei uenditę appoſitum fuiſ
ſet,lecus ſi poſt rei traditionem ut etiam per Gozadin.bo
non.in conſi xvl.ampliando,ut per Ruinum lib.3. de do
na.& gra ca j cuius tamen opinionem non firmo.

Sed ſi minor ipſe etiam adultus ſine curatore aut etiam
149 cum curatore ✠ fundum accepiſſet cum pacto de retrouẽ.
non ſubſiſteret tale pactum nec minor ſeruare illud tene-
retur ita.Ioan.an.in rub.de pac.in addit. ad ſpecu. Ange.
Aret inſti de auc.tu ad fi.principii per l.ſi ad reſoluẽdum
C.de prædiis minor.& ſequitur Fabia.de mõte ſan ſauini
in trac.de empt.& uend in.vii.q.princi.col.j. allegans tex.
l.primæ in § fi.cum. lege ſeq.ff. de rebus eorũ ubi minor
non põt obligare ex pacto rem empiam ut uenditor illã
retineat loco pignoris donec fuerit ſolutum precium ap-
probat Cur.iunior.in conſi.cxlvi & Ludo. Gozadin. nõ
faciens tamen de prædictis ſcribentibus mentionẽ in cõſi.
ſupra alleg ſed & ſi Io. an.fuerit fons & tuba iuris canoni-
ci tamen labitur ,quia ex quo pactum eſt factum cum ip-
ſo contractu,ſi minor vult acceptare contractum, pariter
debeat acceptare pactum.d l cum quæritur & lex ſi ad re
ſoluendum loquitur quando poſt acquiſitum dominium
legem reſciſsionis minor apponeret.et pariter l.j in fi.ff.de
rebus eorum. in ſimilibus terminis. ſed quando ab initio
obligationi & contractui annexum eſt pactum ſecus, qa
minorem ad obſeruantiam uidetur aſtringere ſi contra-
ctum uelit ualere tex.eſt in.l.ii.ff.de rebus eorum hocque
vult Salice.in d l.ſi ad reſoluendum, & in l.nõ ſolum eo.
ti.quia ex quo contractus eſt reciprocus cenſetur indiui-
duus,& non poteſt ſeparari fauorabile à præiudiciali. ut
ibi.& .d l ii.corrigit finem.l.p̃cedentis.in pubere uero tale
pactum faciente cum iuramento dubium non eſſet quin
ad obſeruantiam teneretur auc.ſacramenta puberum.C.
ſi aduer.uen cum ibi per ſcriben.not. & per Dec in conſi.
xxxl.col.j & conſi.xlv. & in caſibus præmiſsis ad diſtra-
ctionem auctoritas præſidis uel decretum iudicis non exi
150 geretur per l.primam.C.quando decr. opus non eſt ✱ ad
cuius declarationem,& intelligentiam uidebis Alex.conſ.
ccxv.lib.vi Iaſ in.l.qui Romę.in §. cohæredes col. pen.in
principio.ff de uerb.ob.& in l.ii ff.de officio eius,& in l.i.
in §.fuit quæſitum ad fi.ff.ad trebe.Cur.in.l.ſingulari.col.
4.ff.ſi cer pe.& tex.in.l.fi C.ſi quis ignorans rem minoris
eſſe Bal.nouel in trac de dote fol.xxv.in ſpeciali.lviii. Pa-
riſium in conſi.xcvi.&.xcvii lib.i Math.de affli.in deciſio
ne regni.lxxxvii.&.249 Iaſ. con.48.lib.I. Curt. iuniorem
in con.19.col.v.& conſ.13.Deci.conſi.556 &.558.Caſſen.
ultramontanum in conſi lv.nu.xli.& Guidonem papæ
151 in.q.31.ad.fi. ✱ ubi ponit utrum decretum & aliæ ſolẽnita
tes neceſſariæ in alienatione rerum minorum requirantur
in alienatione bonorum pupilli,quæ fit per creditorẽ ha-
bentem dicta bona ſibi obligata.ac etiam in diſtractione
quę fit.in cauſa iudicati. De qua materia uide etiam Bart.
in.l.papin.in.§.ſed nec impuberis, colũ.ii ff.de inoffi.teſta.
Bal.in.l.i.J de p̃ſcrip.30.ann.Ang.in conſil. 324.in nouis
Rom.in conſil cccxxi.Pau. de ca in.l.fi. p illum tex. ſupra
ſi propter publ.penſit.Imol in conſi.99.omnes ſcriben.in
.l 4.C.de fide inſtru.lib.x.Fabia in trac de empt.& uend.
co.11.&.12.Firm in trac de gabellis.in ſecunda parte col.
4.& ſequen.ubi late de ſubhaſtatione, & quando requira
tur de quo etiam per Mode.de ſano.in trac. de pignor.ad

fi.primi membri ſextæ partis principalis,& pariſium cõſ.
99 col.ii lib i.ubi dicunt illam requiri in alienatione rei mi
noris,alias ꝙ eſt ipſo iure nulla etiam ꝙ interuenerit decre
tum iudicis.

XXXVII. quæſtio ✱ p̃miſiſti mihi fundum re- 152
trouendere intra annos ſex cum termino anni ad ſoluen-
dum a quo tempore annus incipiet currere? uidetur ſecun
dum Moder.bonõ.hic in vii.q ꝙ a die p̃miſsionis de re-
trouen.per tex.in.§. biduum l.i ff. quando appell. ſit.ubi
dicitur tempus datum ad appell. currere a die latæ ſenten
tiæ poſtea quęritur ſi ſub condi ſit lata an currat ſtatim,
uel a die exiſtentis conditionis & reſpondetur ſtatim cur
rere.pariter ergo in q.noſtra tempus currere incipiet a die
p̃miſsionis de retrouẽ.& conſequenter ſtatim.

Sed contrarium determinant, ꝙ temp^o dicti anni a die
ultimæ perfectionis cõtractus uidelicet traditionis rei cur
rere incipiet per tex. not in l.talis.ff. de iure dot ubi ſi ſit
facta p̃miſsio dotis dãdæ in anno p̃ximo ex die nuptia-
rũ annus curret.ergo,& hic ex die rei traditæ poſt retro-
uenditionẽ.quãdo n terminus aſsignatus eſt reſpectiuus
certæ cauſæ requiritur cauſam illam prius exiſtere , alias
nõ incipit terminus currere,ut per tex d.l talis dicunt Bal.
& flor in d.l.ſi cui leget.ſed terminus anni eſt reſpectiuus
propter retrouenditionem reique traditionem, ergo cur-
rere non incipiet niſi prius cauſa iſta exiſtat excepto ꝙ ta-
liter eſſent expreſſa uerba ut ſubauditio fieri nõ poſſet.pu
ta cum termino ſoluendi hinc ad annum uel eſſet appoſi-
tum tempus in ſpecie in termino ad quem uelutivique ad
calendas ianuarias.tunc.n curreret terminus a tempore fa
ctæ diſpoſitionis,ut per Aret.& Iaſ in.d l ſi cui col.fi.

Ad.§.biduum reſpon.eſſe ibi ſpeciale in ſententia,p̃pter
auctoritatem rei iudicatæ,alias non.l.pe.in.§.j.ff. de excu.
tut.ubi tutori ſub conditione dato , non a die creationis,
ſed exiſtentis conditionis tempus excuſationis currere in-
cipit.quibus adde Socinũ in l. ſi in diem in princi.ff de cõ
di & demon & ea quæ conſuluerunt Alex. in conſi.lxi.
cxlvi.&.147.in.v.uol.& Rui. in cõſ.lxiii.lib.v.a quo p̃di-
cti Moder.ea quæ addunt ſumpſere, & tranſcripſerunt ta
cito auctore.

XXXVIII. quæſtio ✠ An in caſu p̃cedentis arti 153
culi dum fuit dictum tempus ſoluendi incipere currerę a
die ultimæ perfectionis contractus , & ſic traditionis rei.
ſi uendidi,& conſtitui me tuo nomine poſſidere ſtatim in
cipiat tempus quod uideretur quum per conſtitutum ciui
lis & naturalis trãsferatur poſſeſſio l.quod meo cum not.
ff.de acqu.poſſeſ.& ſic contractus perfectione ultima ab-
ſolutus dicatur.

Contrarium tamen hic determinant Mod. bon.in.8.q.
eo quia per coſtitutum non dicitur res trad.,ſed pro tradi
ta habetur,ut per gl & Bal.in l.ab emptione ff de pac.uẽ
ditor aut ad tradendum tenetur actione ex uendito .l. ex
empto.ff de ac empt. ergo uenditor ꝙ ſe emptoris noie
poſsidere conſtituit liberatus non erit , niſi actualiter tra-
dat,& conſequenter contractus perfectus non dicitur, ut
tempus currere incipiat. & ita punctualiter dicunt tenere
Alexan in conſi xxviii.col.ii.lib.ii.

Sed pars prima uerior mihi uidetur,quia uirtute conſti
tuti prædicti uenditor penitus liberator ab actione ex em
pto ſm glo.in.d.l ab emptione.& conueniẽdus eſt rei uẽ-
dicatio.aut interdicto uti poſsideris ſecundum communẽ
ſcribentium ſententiam.ut firmat Iaſ.in.d.l. ab emptione
col.vi.& ſic contractus dicitur abſolutus perfectione ulti-
ma.ſtatim ergo tempus curret. & uerba illa rem pro tra-
dita haberi huius iuris ſignificatus,ꝙ lex proinde habet ac
ſi uerus,& naturalis actus traditionis interceſsiſſet, quum
uera transferatur poſſeſsio.ita declarat Aret.in.l prima in
§.per procuratorem col.fi ff.de acqui.poſſ.

XXXIX. quæritur. ✱ An ille qui retrouendere p̃ 154
miſit facta retrouen.liberatus ſit,abſque traditione,Mod.
bonon.hic.q.ix.concludunt ꝙ ſic , quia contractus ſunt

ſtricti iuris,ſtricteque intelligũtur.l quicqd aſtringẽdæ.ff.
de uerb.obl.vnde quum uendere promiſerit , uendendo
obligationi ſatisfacit maxime , quia hoc momentaneum
factum continet eo ergo impleto erit liberatus. ſecus in ul
timis uoluntatibus in hęrede iuſſo uendere , quia uenden
do non eſt liberatus ab actione ex teſtõ qua ad tradendũ
155 tenetur ✠.l ſi hæres ff.de actio empt Bal.in.l fi.§.eo.tit &
tradit Soci.in conſi.cxxxiii col.ii. lib.i. rõnem differentiæ
aſsignans,quoniam ſi ille cui uendere, ex ultima uolunta
te quis obligatur ad rem tradendam ex teſtamento actio
nem habet aliquid cõſequitur plusquã ſi ex empto actio
nẽ habeat,quia pro legato,& eius ſatisfactione tacita orit
hypotheca,& ipſo iure ex legato dominium transfertur
ſecundum Bal.in §.agri plagam.l.uxorem.ff.de leg.iii.quę
duo non competunt emptori ex ſolo emptionis & uendi
tionis contractu, q̃ qdem ratio in contractibus locum nõ
habet,iura autem naturam imitantur & ſuperflua non in
troducunt remedia l pen.ff.de calũnia.vnde ſi ex promiſ
ſione de retrouen.oriretur,actio ad rem tradendam ultra
actionem ex empto nulla reſultaret vtilitas. Satis igit̃ eſt
ad tradendum rem ex empto actionem dari.

Sed ſi eſſet obligatio de reſtituendo , uel reddẽdo rem,
ut in.l.noſtra erat dicunt præfati , ꝙ non liberaretur facta
uenditione,ſed rem tradere,& dominium transferre tene
retur,quia uerba iſtud ſonant.uerumtamẽ ut ſubtiliter di
xit Are.in cõſ.vi.ad fi.i.dubij,nulla hoc caſu fieri debet uẽ
ditio,ſed ſimpliciter agitur ad rem ex pacto in l.cõtractu
appoſito,ut latius declaratum fuit,in iii notabili.

156 XL. quæritur. ✠ promiſiſti mihi fundum retrouẽde
re extat ſtatutum in loco ꝙ ſtationarii ſeu publicani ſuper
uenditionibus arbitrium habeãt,ſi de hoc inter te & me.
ſit controuerſia.utrum ad ſtationariorum arbitrium cau
ſa ſpectabit.Dic, ꝙ non,quia aliud eſt uenditio , aliud pa
ctum de uendẽ.ſeu retrouẽ gl in.l bonæ.fi.ff de eo ꝙ cer
to loco per quam ita ibi decidit Alber. de roſa. & Iaſ.in.ii.
col.faciunt quæ ſcribit Alex.in conſil.xlv.vol.v.& Ru.in
conſ.lxxix.lib.ii.

157 XLI. loco quæritur ✠ A me fundum emiſti pro te
& fratre tuo minore,poſtmodum ex interuallo promiſi
ſti mihi illum in perpetuum retrouendere,& hanc ꝓmiſ
ſionem de retrodẽ.ratificari facere per fratrem tuum, quũ
erit legitimę ætatis ſub pœna centum ducatorum ætas le
158 gitima cenſetur eſſe. ✠ completo uigeſimoquinto anno l.
fi.C.de his qui uen æta impe.ſi ratificari feceris poſt dictũ
tempus , & ſic promiſsionem non adimpleueris, utrum
abſque alia interpellatione pœnam incurras , uidebat̃ , ꝙ
ſic, quia eſt appoſita dies. quæ pro homine interpellat.l.
magnam.C de contrahen & cõmitten.ſtipu ca.potuit de
locat.l.ii C.de iure emphit.

159 In contrarium eſt ueritas. ✠ ꝙ ſit neceſſaria interpella
tio,ut incurratur pœna.l ſi pœna ff.quando dies leg.ced.
tradit Bar in.l.ita.ſtipulatus in.vi q.ff.de uerb obl.conſu
luit,Areti in cõſi.lxxij p̃ſupponitur,col.fi. & latius Deci.
in conſ.ii.&.cccxxiii.& Moder.taur.in l.uinum,col.4.ff.ſi
160 cer.pet.& reſpondẽt pręſati.✠ ad regulam.d l. magnam,
ꝙ ꝓcedit quando ante diem nata eſt obligatio, ut in caſu
noſtro.Euentus.n.conditionis non conſtituit in mora,qa
eſſet iniquum quem eodem puncto temporis obligari,et
in mora conſtitui,ut ibi per eos.

161 XLII. quero ✠ die. vi. menſis nouemb. anni p̃teriti
MDXL. fundum tibi uendidi quem mihi retrouende
re promiſiſti hinc ad tres annos.Intra tamen feſtum San.
Martini,& natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti. An de
anno MDXLIII. intra pręedictum tempus retrouen.
tenearis,uideretur ꝙ ſic,alias non haberem annos tres ad
redimendum ex mente ergo contrahentium quæ conſi
deranda eſt & attendenda.l.ſi in uenditione.ubi glo.pe.ff.
cõia.p̃dio,cum traditis per Alex.conſi.34. ad fi.uolu.ii.&
Deci.conſi.dlv.&.dcxcvii. & eſt optimus tex. in.l.fin.C.
quæ res pig oblig po.vr̃ ꝙ tali tẽpore redimere poſsim.

Vidi iam ter in contingentia facti hunc caſum & con
trariam partem dixi eſſe ueriorem,quia alias non eſſet re
dimere intra annos tres iuxta pacti tenorem , quũ tertius
annus finiatur die.vi.menſis nouemb.ann. 1543. intra fe
ſta ergo S.Martini,& Dominicę natiuitatis eiuſdem anni
redimere non poſſum,quia poſt annos tres redimerẽ.Eſt
enim feſtum.S.Martini.xi nouemb. & ſic poſt diem. vi.
nouemb.& redimendi facultas ad tempus conceſſa eo.tẽ
pore lapſo non durat,& eſt tex.hic & in not.dictum fuit.
Redimere itaque tantum potero,de anno. 1541.intra di
cta feſta , ſi ultimum terminum expectare uoluero. Nec
obſtat ꝙ ſecundum hanc intelligentiam tres annos ad re
dimendum non haberem , qa imo habeo intra prædicta
feſta,uidelicet.potero n.intra prędictos terminos redime
re.de anno celebratæ uenditionis. 1540. & duobus annis
ſequentibus,ſicque annos tres ad redimẽdum habeo, nõ
in qualibet parte anni,ſed intra tẽpora præſcripta, iuxta
formam conuentionis.Et pro confirmatione huiuſce ſen
tentiæ pondera etiam virtutem,ac uim illius aduerbii hic
ad tres annos,quæ importat,& ſignificat tempus prædi
ctum incipere ab illa die celebrati contractus, & finem ac
cipere die ſexta menſis nouembris,anni 1543. tex.eſt in.l.
placet cũ gl.in uerbo ab hinc ſupra de ſacr. ſanct.eccle. &
conſuluit pulchre Alex.in conſi.lvi.lib.vi.& Socin.in cõſi.
lxxxvii.col.i.uolu.quarto.

XLIII. quæro ✠ promiſi tibi hinc ad vnum annũ 162
ꝓxime uenturum pro eodem precio fundum retrouend.
pendẽte tempore rechati ſoluiſti partẽ precii poſt lapſum
tempus anni non facta integrali ſolutione reſiduum uel
les ſoluere,& ad retrouendendum me compellere dubita
tur,an poſsis,uidetur ꝙ non,quia in tempore ſtatuto in
tegrum precium non fuit ſolutum,& non ſufficit ꝓ par
te adimplere.l.iulia.§. offerri.ff.de actio. emp.l. cui fundus
cum,ibi not.per Bar.ff de condi.& demon. tradit Iaſ.in l.
ij.in.xvi.q.C.de iur.emphi.& in auc qui rem col.v.C. de
ſacroſan.eccle.dum ponit de emphiteota deficiente in ſolo
nũmo debitæ pẽſionis,ꝙ ab omni iure ſuo cadit. Ex quo
ergo uenditor conuentionem non ſeruauit , nec per eum
adimplenda adimpleuit. uidetur ſimiliter econtrario , ꝙ
emptoe eidem uenditori cõuentionem ſeruare non tenea
tur etiam per ea quæ tradũtur,& not.in.l.cum proponas,
la.ii.C.de pac.& in.c.peruenit,el.ii.de iureiuran.

Oppoſitum tamen conſuluit Imol.in ſuo conſi xxxvi.
incipien.in caſu præmiſſo.determinans,ꝙ ſi tibi ſundum
locauerim ad annos.x.cum pacto franchandi ſeu emendi
certo determinatoq; precio recepta parte dicti precii intra
illud tempus poſt elapſum finitumq; ipſum tempus obla
to reſiduo franchare emereque poteris , quia ex quo pro
parte precii pecunias recepiſti perfecta cenſetur uenditio,
quæ ſolo conſenſu perficitur.l.i &.ii.cum ibi not.C.quan
do lice.ab empt. diſced. ita ut ab illa nequeat altera parte
inuita diſcedi iuribus p̃alleg.&.l.ſicut.C.de actio. & obli.
&.l.in cõmodato.§.ſicut.ff.commodat.reſiduum igit̃ offe
rens poſt tempus , & franchare emereque uolens videtur
audiendus,& moram purgare poſſe, ex quo ab emptio
ne diſcedi non poteſt,per not.in.d.l.ii.& in.l. interdum in
§.fin.ff.de uerborum obligationibus , & in.§ fi. inſtitu.de
perpetu.& tempora.actio.uenditor.n.videtur actionẽ ha-
bere,ad reſiduum precii,non autem, vt res reddatur, aut
relaxetur per nota.in dicta.l ſecunda , ſicque oblato reſi
duo precii,quod debetur offerri uidetur,ideo debet poſſe
mora purgari, ex nota. per Bartol. & alios in dicto.§.fi.
ſecundum Imolam, & rem ad pactum de retrouenden
do reducentes hanc opinionem ſequuntur Modernio.bo
non.hic in ſeptima quæſtione pro qua ſententia facit tex.
in.l non ideirco,& in.l ea conditione, ſupra de reſcinden
da uenditio. & in.l.in ciuile . C . de rei uendicatio. in qui
bus legibus apparet poſt abſolutam emptionem & uen
ditio . ſi integrum precium non eſt ſolutum . ad illud,
quod reſtat agendum eſſe . faciunt quæ tradit Fabia.

Fabia.de monte ſancti Sauini.in tract.de empt.& ven.in
5.q.principali col.14.cum ſequenti in verſi. quarto quæ-
ritur,dum concludit ꝙ vendere ꝓmittens &ꝑ parte pre
tij aliqd recipiēs,pœnitere non pōt qa ex datione tali res
deſinit eſſe integra & ab huiuſcemodi conuentione recidi
non poteſt p.d.l.ſecundā cum not. licet fateatur ꝓmitten
tem pcile ad vēdēdū et tradēdum nō teneri ſed intereſſe
quia in obligatiōibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe
l.ſtipulationes nō diuiduntur.ff.de verb.oblig.

Sed & ſi opinio Imol.& prędictorū Moder.ſubtilis ui
deatur a veritate eſt aliena per ratiōes quas ſupra in prin-
cipio iſtius quæſtionis adduximus.

Ad fundamentū Imol.reſponde.ꝙ contractus empt.
& ven.ſolo conſenſu perficitur,ueruntamen per receptio
nem partis pretij ante lapſum tēpus retrouenditioni præ
fixum ſubſecutam non induci neq; cauſari illū cōienſum,
niſi ante finem tēporis ad redimendum præfixi potēs re-
dimere offerat reſiduum.tunc enim poterit emptorē ad
retrouen.compellere alias ſecus per prædicta, & vere illa
l.ij.cum not.per glo.& doc.C.quando liceat ab emp. di-
ſced decepit Imol.& ſequaces nā ibi emptio & venditio
ſolo conſenſu vt in principio.l.dicitur erat perfecta,poſt-
modū perſoluta pars pretij conuēti dicitur, propterea rē
integram eſſe deſinere ideo cōtrario conſenſu non diſſol-
ui,ſed eſſe agendum ut ibi traditur & in ſuperioribus retu
li non eſt itaque ſolutio & receptio partis pretij q̄ faciūt
ibi emptionē & venditionem eſſe perfectā ut Imol.intel-
lexit,ſed mutuus conſenſus cōtrahentiū qui prius hoc uo
luerunt et concluſerunt.pretij vero pro parte poſtmodū
facta ſolutio bene facit deſinere rem integram eſſe ita vt
non poſſit ſolo conſenſu diſſolui prout fieri potuiſſet nul-
la parte pretij ſoluta,vt ibi dicitur & ꝙ opin.Imo.ſit a ue
ritate aliena patet,quia per promiſſionē de vendēdo nul-
lum ius reale & dñm acquiritur,ſed ſolum ius perſonale
ſeu actio in perſonā per quam contra promiſſorē nolen-
tem uendere uel retrouendere ſolū ad intereſſe agi poteſt
l.ſi ſterilis in.§ ſi tibi ſundum ff.de actio.empt. tradit Iaſ.
in.l in bonę fidei co.iij ff.de eo qd certo loco ergo falſum
eſt ꝙ in caſu p̄dicto perfecta & abſoluta ſit venditio em-
ptioque.facit etiam pro hac ſententia tex.l.ſi quis ita in §.
ſententia.ff.de uerb.obl.vbi ſoluens partem ſummæ pro
miſſæ intra tempus præfixum nō auditur uolens poſt la-
pſum terminum reſiduū perſoluere qui igitur recipit par
tem pretij intra tempus ſtatutum cenſetur recepiſſe ea mē
te ut reſiduum intra tēpus conuentum ſolueretur.unde ſi
pars in ſolutione reſidui deficiat nulla ratio dictat eum cō
pelli ad recipiendum & retrouendēdum.nec actus agen-
tium debet operari ultra eorum intētionem.l.non omnis
cum ibi not.ff.ſi cer.pet.facit gloſa.nota.in.l.tale pactum
in fine.ff de pact.pro qua eſt text.in.lege mulier.ff.ad tre-
bel.ſm Aquenſ.ibi tenebitur tamen emptor qui partem
pretij recepit,& lapſo tempore non uult retrouēdere pre
163 tium prædictum reſtituere ut ſtatim dicam.

Et prædicta faciunt ad not.qōnem qua alias uidi in
contingentia facti per tranſactionē titius ceſſerat & remi-
ſerat omnia iura quæ ſuper talibus bonis habebat & ha-
bere prætendebat & mediante ſumma quingētorum au
reorū ſoluendorum infra quindecim dies quorū partem
receperat ante lapſum tempus dictorum quindecim die-
rum an poſt menſem reſiduū ſolui poſſit nō obſtante ex-
ceptione inobſeruantiæ,ex quo etiam partē creditor rece
pit ſicque res nō eſt integra uidebatur cogi poſſe reſiduū
164 recipere quēadmodū in caſu Imol.ſm illum dicebatur.

Sed veritas eſt ad oppoſ. quia nō ſufficit tranſactionē
pro parte implere etiā ſoluendo maiorē partem pretij §.
offerri cū alijs.ſ.in principio alleg.& accumulatis p Parp.
in repetitione l ſi quis maior in.xj.quæſtione.C.de tran-
ſac.& Aret.conſilio.xcvj.in præſenti co.ſi.faciat glo.not.
in.l.res bona fide.ff.de contrahen.emp.& tex.in præalle-
gato.§.ſeya cū ibi not.per Iaſ.& ſic ei qui in tempore ſta
tuto integrum pretium non perſoluit inobſeruantiæ ob-
ſtat exceptio iuribus præalleg.

Ad deciſionē Imo.reſpon.ꝙ non eſt uera ut.ſ.dictum
fuit præterea licet eſſet uerū non refragaretur quia in caſu
Imol.uenditio ꝓpter conſenſum partium erat perfecta
prout ipſe intellexit.ego tamen contrariū tenui, ideo ni-
mirū ſi diſcedi a contractu inuitis partibus non poteſt ue
rū ſufficit reſiduum ſoluere,ſecus in caſu iſto ubi perfectū
requiritur implementum,& nihil actum cenſetur quum
aliquid ſupereſt agendum.l.pen.cum ibi not. C ad ſylla.

Obijciens uero exceptionē inobſeruantiæ partem pe-
cuniæ ſolutā reſtituere tenebitur argumento. §.ſi.l.dotis
fructus.ff.de iu.dot.& eorū quæ ſcribit Soc.in conſi.170.
col.4 uol.ij.item quia repugnaret lex.naturæ prohibens
quē fieri locupletiorē cum iactura & dāno proximi l.iu-
re naturæ de re.iur.ſi enim accepta non reſtitueret q̄ non
uult obſeruare contractum ob præambulam partis inob
ſeruantiam liberaretur ad obſeruantiā contractus,& nihi
lominus accepta lucro ſibi cederent in nimiā partis iactu-
ram,& ſi dicas eſſe eidem imputandū ſi ſua culpa dānum
ſentiat non implendo promiſſa per regulam.c.dānum de
reg.iur.in ſexto &.l.ꝙ quis.ff.de eo.tit.reſponde ſufficere
ꝙ propter inobſeruantiam poſſit quis a parte cōpelli ad
obſeruantiā contractus & probari damnum, & intereſſe
per iuramentū contra frangentem fidem ſecūdum Signo
rol.in cōſi.187.in qōne col.iij.diſcedereque ſi uoluerit ab
ipſo contractu.d.l.cū proponas ad quod uide Abb.in.c.
cū inter.R col 4.de ele.ubi not.ſcribit ꝙ in contractibus
innominatis facio ut facias poſtquā quis impleuit cōtra-
ctum pro parte ſua duplicem modū agendi cōtra aduer-
ſarium habet,ſi pro parte eius contractum ad implere re-
cuſet.poteſt enim agere actione in factū ut adimpleat itē
poteſt repetere quod dedit tanquam datum ob cauſam
cauſa non ſecuta.l.prima.ff.de rerum permut.& toto tit.
ff.de condi.ob cauſam redireque poterit ad ius ſuum pri
ſtinum aduerſariu nolente cōuentionem obſeruare, dicit
Abba.Rurſus non eſt lex.quæ dicat datū ſolutaque amit
ti,& dantem illorum priuationem incurrere ꝓpter inob
ſeruātiam,ego nec nos id dicere debemus, quū pœna pri
uationis locum non habeat niſi in caſibus a iure expreſſis.
§.cum igitur in aucten.de non eli.ſecundo nuben.cū ſimi
libus de quibus per ſcriben.in.l.ſi quis maior ubi dixi in
ij.q.ſ.de tranſact & quū de pœna agatur hęc pars vt be-
nignior eligi & præferri debet.l.ſi præſes.l.pe.ff de pœ.c.
odia de reg iur.in ſexto accedat ꝙ pœna priuationis pro
pter inobſeruantiā ſolum a iure infligitur ob uiolatam re
ligionem iuramenti in tranſactione appoſiti d.l ſi qs ma
ior.ſi igitur in tranſactione non adſit iuramentū ſatis eſſe
ſuidetur illum cui obſeruatum non fuit ad ipſius contra-
ctus obſeruantiam non teneri.d.l.cum proponas.

Et quāuis in principio iſtius articuli dixerimus emphi 165
teotam deficientem in ſolutione unius nummi debitæ pē
ſionis a iure ſuo cadere,hoc tamen non procedit quando
penſio eſt not quātitatis per Iaſ.in.l.in executione in.§.itē
ſi ita.ff.de uerb.oblig.vbi quicquid alias tenuerit huic opi
nioni tanq̄ æquiori adhæret de quo etiam per Matth.de
affli.in deciſione regni.lxxx.

Quadrageſimoquarto quæro titius ſempronius fun- 166
dum quē uenditori locauit ad annos.x.cū poteſtate fran-
chandi ideſt redimendi fundum tali pretio inde titio eius
credita legauit utrum in legato id ius frāchādi ſeu pretiū
prædictum comprehendatur Moder. bono. hic in.x.q.
dicunt conſuluiſſe & obtinuiſſe ꝙ non,quia non eſt iſtud
creditum nec ille cui debet retrouendi eſt debitor ex quo
emere nō cogitur vt hic per Bald.& in ſuperioribus dixi
mus,& hoc dubium habere non uidetur,ſed bene ecōtra
rio quando ille q̄ franchandi poteſtatē habet eius credita
legaſſet ut in.xv.quæſtione dixi item,& quando cōdu-
ctor dictā rem intra certum tempus franchare teneretur
alias incurreret pœnam priuationis iuris ſui, quia quic-

quid dicant præfati Mod. hoc creditũ dici poteſt ex quo
alter rẽ liberare & emere cogitur: ideo tunc cõprehende-
retur in legato per ea quę ſcripſi in 15. q. niſi ex aliquibus
coniecturis de contraria teſtatoris uoluntate appareret,
quã tunc ſequi deberemus. l. in conditionibus cũ ibi not.
ff. de condi. & demon. l. iij. vbi late Iaſ. de lib. præter. & ita
erat in caſu relato per dictos Moder.

167 Quadrageſimoquinto quæro • fundũ abs te emptum
ſub onere certę annuæ pẽſionis tibi in annos decẽ locaui
cum facultate fundum ipſum franchandi, ideſt redimẽdi
pone q cecideris a iure locationis ꝓpter penſiones non
ſolutas, an ſis pariter priuatus iure franchãdi, & redimen
di: ꝓ parte affirmatiua facit quia tale pactum videtur eẽ
pars locationis. i. fundi partẽ. ff. de contrahen. emptio. ca-
dens ergo a toto, & a parte cecidiſſe videtur confirma p
tex. l. quæro in. §. inter locatorem ff loca vbi in cõtractu
locationis ſubintelligitur pactum ſi conductor penſiones
ſoluerit ergo ſi non ſoluerit penſiones in tempore frãcha
re & redimere non poterit facit vul. regula l. cum propo
nas la ſecunda C. de pact.

Sed partem negatiuam tenet Cep. in tract. de ſimul cõ
tractu. in præſumpt. Moder. bono. hic in vlti. q. & conſul
uit Barba. in conſi. lj. col. 17. lib. j ſequitur Deci. in l. in bo
næ fidei in vlti not. ſ. de pact. quia licet iure cautum repe
riatur quem cadere a iure locationis, & emphiteoſis ob
canonem non ſolutum c. potuit de loca. l. ij C. de iur. em
phit non tamen reperitur q taliter ceſſans cadat a iure re
dimendi, quum ergo lex talem pœnam nõ imponat, nec
nos imponere debemus. §. pœna de pœnit. diſt. j glo. in. c.
ſi de iu patro § cum igitur in aucten. de non elig ſecũdo
nub. meliorationes tamen nõ cogitur vendere ut per Mo
der. medio in d. l. petens in fine.

Ad alleg. in oppoſ. reſpon. q iſtud pactũ frãchandi eſt
diuerſum a contractu locationis & vẽditionis, & potius
pars cõtractus uẽditionis q locationis, & ille ſubauditus
ſenſus dũmodo penſio ſoluatur reſpicit locationem tan-
tum ſeu pactũ de non extollendo ab ea ſicq; non obſtat
168 lex fundi partem & § inter locatorem • quem exornare
poteris ex dictis Alex. in cõſi. 112. col. j. lib. ij. & cõſi. 222.
col. fi. in eo. & conſi. 106. col. 4. lib. 3. & conſilio 76. lib. v.
Barba. conſi. xv. col 4. lib. j conſi. xij. col. pen. lib. 3. & cõſi.
x. in eo. Pau. de ca in l ſi pacto quo pœnã ſ. de pac. Aret.
in. l. petens in fi vbi Deci. col. vij. eo. tit. & Aquenſ. ibidẽ
in. l. cũ proponas la ſecunda procedit igitur prædicta con
cluſio quando in contractu uenditionis de re locanda ap
poſitum fuit pactum cũ poteſtate franchandi, quia tunc
eſt pars uenditionis. itẽ quando inconrinenti poſt uend.
in cõtractu locationis appoſitum fuit pactum franchãdi
quia gratia præcedentibus venditionis factũ cenſetur ſa-
cit regula. l. petens & . l. in bonæ fidei ſupra de pactis & . l.
lecta. ff ſi cert pet. ſecus aũt quãdo locatio facta eſſet cum
poteſtate franchandi durãte locatione: quia ea finita quo
modocunq; finiri contingat finitur etiam poteſtas fran-
chandi & de ſe patet, niſi dictum eſſet q cõductor frãcha
re teneatur intra tpa locationis: quia iſtud reſpicit potius
fauorem locatoris ſecundum prædictos Mod. & ad id te
neretur arg. l. actione in § item q ſocietatem ff. pro ſocio.
169 quod dubio carere videtur • in materia uero affrãchimen
torum quæ vaſalli faciũt hominibus ſuis vide Iacob. de
S. Georgio in tract. feud. in uerbo quiquidẽ inueſtiti præ
ſtiterunt iuramentũ col. 18. Alexã. conſi. 76. lib. v. Iacobi.
loco pręal. in uerbo in feudũ col. 4 Curtium iuniorem in
conſi lxij Math de affli. in deciſione regni. 197. Iaſ. late in
ꝓœm feud. in. viij. diuiſ. ubi de feudo francho inuenies. ul
de etiã quæ dicam j in. 58 quæſtione.

170 Quadrageſimoſexto loco quęritur • emi a te fundum
æſtimationis ducatorum centum cũ pacto de retrouen-
dendo in perpetuum, poſtea ipſum tibi locaui ad rationẽ
ducatorũ quinq; pro centenario an penſio erit ducatorũ
quinque vel pluris ſeu minoris ſcđm fundi æſtimationẽ
& ſi pluris an licita, & permiſſa?

Reſpon. penſionẽ dictam ad quinque ꝓ centenario in
telligi reſpectu pretij ęſtimationis fundi, eãq; licitã & per
miſſam. nã pactũ de retrouendẽdo ſimpliciter factũ intel-
ligitur ꝓ iuſto pretio ut ſupra in. ix. q dixi, & fundus em
ptus incõtinenti efficitur meus actuali traditione interue-
niente uel cõſtituto ſi uẽdens dñs erat lege traditionibus
C. de pactis. l. q meo cum ibi not ff. de acqui poſſeſ.

✠ Et ſi alicui locarẽ uellem iuſta penſio de iure iudi- 171
canda eſſet habito reſpectu ad æſtimationem ipſius fun-
di & fructus eius. non autem ad pretium per me expoſi-
tum quia illud non eſt attendendum. l. ſi quos & . l. ſi uo-
luntate cum ibi not. ſupra de reſcind. vendit ergo conuen
tio præſtandæ penſionis ad rationem de quinque ꝓ cen
tenario intelligitur pretij ſcilicet, & æſtimationis ipſius rei
quam promiſi retrouendere. ut ex dictis apparet ſicque
penſio & iuſta, & legitima erit.

Quadrageſimoſeptimo quæro • ꝓmiſiſti intra decen 172
nium fundum mihi retrouendere poſtmodũ accepto pre
tio ante retrouenditionem factã tradis fundum, an in me
transferatur ita q fructus acquiram. iuxta l ſequunẽ in. §.
fructus ff. de uſuca. & § primi. l. qua ratione ff. de acquir.
rerum dom. cũ not. per Socin in lege qui Romæ in prin-
cipio in ultima colum. ff. de uerb. obliga quæſtio elegãs
eſt, & pulchra.

Pro parte negatiua facit quia traditio dñium nõ tranſ-
fert niſi præcedente cauſa habili ad illius trãslationẽ. l. nun
quã nuda. ff. de acquir. rerũ dom. l. traditionibus, cum ibi
nota ſ. de pactis tradit. Iaſo. in l. ſi ante colũ. ij. ff ſolu. ma-
trimo dicenſe ita conſuluiſſe in ciuitate Cremonæ.

Veritas tamen eſt in contrariũ quia licet per promiſſio
nẽ de uendendo non dicatur ſubeſſe cauſa translationis
dominii de præſenti ſubeſſe tamen dicitur in ſpe, quia uir
tute ꝓmiſſionis uenditio ſperaẽ ſatiſque eſt ad dñij trãſla
tionẽ ſperatam de futuro cauſam ſubeſſe ob quã ſit tradi
tio, ut per Bal. in. l. contractus. col. pen C. de fide inſtru. et
æquitatis ratio ꝓpter pretij ſolutionem & rei traditionẽ
dictat ut fructus lucro illius cedant cui facta legitur ꝓmiſ
ſio de retrouendendo, ut latius per Soc. in. d. l ſi ante, ubi
le ſic conſuluiſſe ſcribit & iudicatum fuiſſe conſiliũ eſt in
ij. uolu in conſi. 170. ubi reſpondet rationibus Iaſ. ſequi-
tur Deci in conſi. 614 col iij & ita etiam audiui alias fuiſſe
iudicatum per ſenatum ducalem taurini reſidẽtem. & ha
bet æquitatem hæc opinio quando ſolutum eſt pretium
ut traditio rei ſecuta & loquuntur præfati, ſed quãdo nõ
eſſet ſolutũ pretium in rationibus adhuc uolunt præfati
dominij translationem fieri, ut etiam hic per Mod. bono.
quæſtione undecima, & Corne. conſilio. 74. lib 4. dicentẽ
non ſecuta cauſa retrouenditionis, ſcilicet habere locum
condi. ob cauſam, & iſto caſu illi cui res tradita fuit tenebi
tur rem cũ fructibus reſtituere per ea quæ in primo not.
ſcripſi, & ſoluta parte pretii fructus pro ea parte lucrabiẽ
ut per Socinum in locis præallega. Ex prædictis habes
• quod poſſeſſio ex præcedenti titulo tradita & habita 173
præſumitur, licet ſpe tantum ſubſiſteret, quod not. ad am
pii l. ij. infra de acquir. poſſeſſ. & . l quædam mulier cum
glo. fina. ff. de rei uendicatio. ubi repertus in poſſeſſione
rei uenditæ illam pręſumitur nactus ex præcedẽtis uendi
tionis titulo, & de uoluntate uenditoris. ideo dicit Anch.
in conſilio. clxxix uiſa prædicta facti narratione q heres
poſſidens bona teſtatoris uirtute præcedentis teſtamenti
poſſidere præſumitur & ad legata tenetur, niſi alia cauſa
poſſidendi ſubeſſet, ita q poſſeſſio citra ius & nomen hæ
redis haberi poſſet, ut per Barto. in lege gerit, col. v. et. vj.
de acquiren. hæredi. & Alex. conſilio. lxxxix. utrum em-
phiteoſis colum. fina. libro quarto & Deci. in conſi 445.
numero liiij.

Limita tamen primo concluſionem gl. d. l. quædã mu-
lier, ut per Roma. in conſi. xcj. uiſis colum. ij. uerſic his ta-
men non obſtantibus, ubi ſcilicet conſtat eam rem eſſe

illam, quam emi alias ſecus, vt ſibi latius per eum.

Secundo quando actus eſſet inhoneſtus & apprehēſio poſſeſſionis illicita, ut p Cur. in cōſi. 261. col. 2. in. 3. volu.

Tertio limita quando apprehenſa fuiſſet poſſeſſio ſciente venditore, ſecus ſi ignorante. id enim eſt prohibitū per d. l ij. in ſi tradit Alex. in conſi. 36. libro. vj. & in. l ſi ex ſtipulatione. ff de verborum oblig. & Soci in conſil. 15. col. fina. libro. iiij.

Limita quarto vbi venditor ad traditionem tenebať, alias ſecus, vt quia totum pretium ſolutum non erat, uel conditio adimpleta vt per Alex. in conſi. 33 & .36. lib. vj. quæ omnia ſignanda ſunt ad declarationem, & intelligētiam no. glo in. d. l. quædam mulier.

174 Quadrageſimooctauo quæritur ✠ Emphiteota ſine cōſenſu domini rem emphiteoticam diſtraxit cum pacto de retrouendendo in tēpore redimit vtrum caducitatis pœnam euitabit. videtur. ꝙ non propter ius domino quæſitum qđ ab eo ſine ſuo facto auferri non poteſt vulg l ius noſtrum. ff. de reg iur. ſecūdo per. l. ſi a me ubi Bart & alii ſcriben. no. ff. ad. l. falcid. & tradit Ripa. in. l. in quartā col. xij ad. l falcid.

Sed in contrariū eſt veritas quia recuperatio facta uirtute dicti pacti a principio appoſiti rem perinde haberi facit ac ſi nunquam alienata fuiſſet ut per Ange. ad Roma in. l. ſequitur in §. item labeo ff. de uſucap ideo quū res illa ad eius naturā redierit non tranſlata ſed reddita cenſetur, & in eadē qualitate & cauſa prout prius eſſe videtur ut per prępoſ. in. c. 1 quid iuris ſit ſi uaſ poſt alien. & Dec. in cōſi. 88. & .238 col. ſi. & ſic uerū non eſt ꝙ domino ius quæſitum cenſeatur ſecuta retrouenditione ad. l ſi me. ō. allega. reſponde Deci. in præalleg. conſi. lxxxviij. & ſequuntur ſimpliciter Mod. bono ō. in. 14. q. ſecus quando alienatio fuiſſet a principio libere facta, quia recuperatio etiam incontinenti facta a pœna caducitatis non excuſaret ꝓpter ius domino quæſitum vt per Cori in conſi. 178. libro primo & per Iaſ. in. l fin. in. 10. q. infra de iu. emphit. limitan rem ubi incontinenti reſtitutio rei deberet fieri uirtute pacti in alienatione appoſiti.

Aduerte tamen nunc circa prædicta quia ex quo emptor præciſe rem retrouendere non compellitur ut ſupra uidiſti ex recuperatione ſubſecuta non uidetur a caducitate excuſari, niſi reſpon. ꝙ imo facta retrouenditione ut in titulo quæſtionis præſupponitur ex neceſſitate id factum cenſetur vt dicēmus. j. in q 64 & adhuc apertius procederet concluſio prædicta quando uerba pacti eſſent reſolutiua cōtractus vt declarat Pau. de ca. in. l. ab emptione colum ij. ff. de pactis.

175 Quadrageſimanona qō erit ✱ Si pendente termino recluati facta fuerint per emptorē melioramenta in re, an eorum ratio habenda ſit ut conſequatur æſtimationem eorū. dic ꝙ ſic per. l in fundo & l. emptor. ff. de rei uendica. l. colonus in principio. ff. loca. § ſi uaſallus cum ibi nota. p doct in tit. hic finitur lex in vſibus ſeud. l. domos §. de lega primo & not. per Bal in conſi. 52. 1. 4. 227. & .253. uolu. 2. vbi dicit melioramenta ad perpetuam rei utilitatem exiſtentia repeti vt etiam per Alex. & alios in. d. l. domos & Fabia in tract. de empt & vend. in 8. q. principali. col. ij in iij. effectu & non ſufficit tantum fuiſſe impēſum, niſi etiā res tanti fuerit melior reddita. unde ſi impenſa de centum fuerit melioramenta in quinquaginta. ſolū quinquaginta repeti poſſunt. & idem quando impenſa de qnquaginta fuit & melioramenta in centum, vt quinquaginta tantum peti poſſunt præallegat. l. in fundo poſt princ. in uerſic. & ſi rebus ubi uult iuriſconſultus ꝙ ſi maior ſit utilitas quæ acceſſit fundo ex impenſa, quam impenſa ſolū quod eſt impenſum repetitur, & ecōtrario ſi maior eſſet impenſa quam utilitas non repetitur niſi æſtimatio utilitatis, & ſic ſemper quod minus eſt repetitur ut tradit Paul. de ca. in conſi j. alleg. col. v. unde cautus eſſe debes in capitulando, & dictas expenſas probando ut concludas tā circa quantitatem expenſæ quam circa rei melioramenta uidelicet ꝙ tantū fuit impenſum, et ꝙ ob id res maioris eſt æſtimationis aureorū centum exempli gratia, & ſic oportet æſtimationē utilitatis, & melioramentorū referre ad tempus quo reſtitutio petitur. d l. domos in ſi ubi Alex. Iaſ. & alij notant. Fe vltra dicta doctorū ibi in materia melioramentorū uide Ale cōſi. 154. lib. vj. & in. d l domos Iaſ. in. l. ij. in. vij. not. C. de iur. emphit & in cōſi. 17 uol j Pau. de caſt. conſi. 324. uiſo puncto in. 2. dubio ubi pulchre de expenſa facta in plātandis arboribus, an & quomodo repeti poſſit, & de materia latius vide Brunum in cōſi. 106. ad ſi. Moder. de fano in tract. de pigno. fol 48. & Curt. iuniorem in cōſi. cxliiij & clxv. col. penulti. & finali ubi pulchre qquales eſſe debeant teſtes deponentes & ſuper melioramentis.

Aliquando inter emptorem & uenditorem conuenit ne ultra talem ſummam in melioramentis expendi poſſit, & ſi ſecus fiat in caſu retrouēditionis repeti nequeat. et ſeruandum eſt tunc pactum.

Quinquageſimo quæriť ✱ ſtatuto caueť, ut ponit Alexan in conſi. lij lib. j. ꝙ volens rē patrimonialem alienare 176
ꝓximiores agnatos debeat requirere aliiſque ꝓferat, alias non ualeat alienatio. & ab agnato qui requirendus fuerat, res poſſit recupari vtrum locum ſibi uēdicet in re patrimoniali alienata cū pacto de retrouendendo, et poſtea recuperata videtur ꝙ non quia qualitas bonorū uidetur alterata, ut patrimonialia non dicantur amplius bona, qa pœnes recuperantes ex noua cauſa venditionis eſſe uidentur. argu tex. not. in. l. ſi a me. ff ad l fal. vbi res recuperata apud recuperantē eo iure quo prius erat nō dicitur eſſe. ideo decidit ibi Bar ut latius ꝓſequitur Alex. ꝙ emphyteota qui rem venditā recuperauit a caducitate nō liberatur. nec euadit pœnam quā per alienationem incurrit.

Oppoſitum ta men tenendū eſt, qa ex quo uirtute pa 177
cti de retrouendēdo, ✠ recuperata fuere bona qualitatem ſuā retinent, ut patrimonialia dicantur quia retrouēditio illa neceſſaria fuit, & ad propriam eorum naturā bona ipſa redierunt argu. l. ſi unus in. § pactus ne peteret. in uer. ꝙ in ſpecie. ff de pac. ibi formæ ſuæ reddātur cū ſimilibꝰ, nō enim tranſlata uidentur ſed reddita. Et origo ac prima cauſa inſpiciť l. qui id ꝙ, in principio ff. de donati. ſcripſi in rubr ff. de orig iur Accedat deciſio Bar per illū tex. in l. in diē. ff de aqua. plu. arcen. ponit ibi ꝙ vbi facta eſt alicui uēditio cū pacto de retrouēdēdo uenditor ad quē res vendita virtute dicti pacti reuertitur libere debet eā recuperare. ideo ſi emptor tempore quo res apud eū fuit, rē obligauerit facta retrouenditione hypothecæ ius reſoluiť ex quo colligi poteſt rem uirtute dicti pacti recuperatā in eadē cauſa & qualitate uideri apud uēditorē eſſe, quibus ante uenditionē fuit. nec iudicari tanquam rem de nouo acquiſitam, ut etiam per Dec. in conſi. 13. col j. ſtatutum igitur prædictum habebit locum in re patrimoniali alienata & inde uirtute dicti pacti recuperata.

Non obſt. d l. ſi a me cū ibi no. per Bar. & alios qa alienatio fuit ſimplr & libere facta. & ex uoluntate emptoris res ibi recuperatur. merito in pœnam incidit. ſecus quando emphyteota alienatam rem recuperauit uirtute pacti tpe alienationis appoſiti. tunc nō incidit in pœnā, qa ꝓinde habetur ac ſi res nunquam alienata fuiſſet. ita notat Bald. in l. ab emptione ff de pac. aliter etiam ad illum text. d. l. ſi a me reſpondet Dec in cōſi. 88. col. ij. concurrens ſoluendo in opinionem prædictam faciunt ſcripta per eundem in conſi. 238. col. fina. & in 94 quæſtione referam.

Quinquageſimoprimo loco quæritur ✱ emptor rē re- 178
trouendere intra annū ſi licentiam a tali domino obtinuerit ſub pœna ꝓmiſſe, ante habitā licentiā pendēte tēpore alteri uendidit utrum in pœnam incidat, & ſi prima facie hoc minime dicendum uideatur ex quo promiſſio conditionalis fuit, & ante conditionē nec ceſſit nec uenit dies l. cedere diem. ff. de uerbo. ſigni.

179 Tñ veritas eſſe in oppoſitũ vr͂ qa p expromiſſorem
factum fuit quominus conditio illa effectũ ſortiri poſſet
quo caſu peo impleta habetur. ſicq; contra eũ cõmittitur
ſtipulatio. l. labeo in fi. ff de conteahen emp. & l. iure ciui-
li ff. de condi. & demon. & concordant Moder. bono. hic
15. q adducentes conſiliũ Bal quod non ecperio.

180 Quinquageſimoſecundo quæro De mõ ꝓbandi pa
ctum de retrouẽdendo vbi inſtrumentũ nõ adeſt in prõ-
ptu Dicas duobus ꝓbari teſtibus per vulg regulã l. vbi
numerus ff. de teſti. & c in omni negotio etiã de teſt. & ſi
ſemiplene fuerit ꝓbatũ defertue iuramentum ſuppletiuũ.
fama etiã cum uno teſte tale pactũ probat ut per Pau. de
ca. in conſi. 187. uiſo ꝓceſſu in antiq & in cõſi. 321. Alex.
in conſi. 152. lib. ij Imol. cõſi. 92. Dec. cõſi. 18. col. fi. & .j. ſe-
uerinum in eepet l. admonendi col. 79 ff. de iureiurando
ubi poſt Lapum dicit q; ſi plene fuerit probatũ pactum
de retrouendendo cũ pretij modicitate, ſup tertio requiſi
to de ſolito fœnerari ſi agatue de probando contractum
illicitum non defertur iuramentũ ſuppletiuum. uide etiã
Iaſ. in conſil. 43. libro peimo Hypol. de marſil. in l. de mi-
nore in. § plurimum col. xv. de quæſtio. & Moder. bono
nien. hic. in. xix. quæſtione.

181 Quinquageſimotertio quæro uẽdidi tibi fundũ pro-
miſiſti illũ non uendeee alteri niſi mihi; an contra te ut re-
trouendas agere poſſim, & dicas ad uendendũ ſeu retro-
uendendũ te mihi non teneri niſi alteri uelis uẽdere p do
ctrinam Bar & aliorum in. l. actione. C. de tranſact. & in
l. ſi eum. in. §. fi. ff. ſi quis caut ubi limitant quando res tem
pore cõuentionis fuiſſet uenalis. aut facta fuiſſet ꝓmiſſio p
uerba obligationẽ ſapientia & ſi contingat alteri uendere
contra ꝓmittentem ad intereſſe agi poterit. l ſi ſterilis in. §.
182 pe. ff. de act. emp. Quinquageſimoquarto quero utrũ
emens nemus aut ſyluã cũ pacto de retrouen. ſi ante retro
uenditionẽ nemus uel ſyluã cedere & extirpare poſſit ee-
ſpon. diſti nguendo ut per Barth. ueronen. in trac. de ſer.
ruſt. prædiorum in cap. de montibus q. vj. faciunt quæ
not. ſcribit Pichus in repetitione. §. titia q. 26. in illo articu
lo utrum mulier uſufructuaria arbores cædere poſſit em-
183 phiteota autẽ ſyluam extirpare nequit etiam q; uiteam
ibi uelit plantare ne eei forma mutetue, ut per Brixien. in
ſuo repertorio in verbo emphiteoſis col fi. Bal. in. l. j. j. de
iure emphit. ubi etiam per Iaſo. col. pe. & fi.

184 Quinquageſimoquinto quæro obligatus retrouen-
dere uidens in fine anni venditoeem ad redimendum ac-
cinctum præmature colligit vuas non collecturus, ſi ſci-
uiſſet uenditorem nõ redempturũ, an redimenti in aliquo
teneatur Moder. bononien. hic in. 23 q dicunt q; ſit arg.
glo in. l. pe ff. de vſufe lega. quæ uoluit q; colonus qui nu
mis colit, ſi in ultimo menſe locatiõis colligit fructus præ
coces ut eos non habeat dominus, ad intereſſe tenetur, ad
de tex. not. in l. ſi ſeruus ſeruum in. §. ſi oliuam immaturã
185 ff ad. l aquil & Lan. Deci. in. l. pen in principio ubi dicit
q; conſanguineus clerici de proximo morituri colligens
fructus immaturos ne illos habeat ſucceſſor, tenetur ipſi
ſucceſſori in beneficio per illam glo.

186 Quinquageſimoſexto quæritur intra tempus rechati
egi contra te dicendo contractũ uenditionis nullum, pro
ceſſus ultra dictũ tempus rechati protrahitur tandem ſuc-
cubui quũ fuerit pronunciatum uenditionem ualuiſſe, &
ualere: modo uellẽ redimere quid iuris ſi iſtam credulita
tem habui circa nullitatem contractus poſſum, alias ſecus
per tex. in. l ij in. §. non ſolum ff ad trebel. et in ſimili. poſt
Bal. & alios ſcribit Iaſ. in. l. cõtra maiores in. fi. ſ. de inoffi.
teſta. Bal. in. l. prima car. pen. col. 4 ueeſi. item natura con-
trariorũ. ſ de accuſa. Ancha cõſi. 36. col. fi. Raph. Comẽ.
conſi. 36. Pau. de ca. in l fi. ad fi. ſupra de or. cognit. Areti.
pulchre in. c. ultra tertiam. col. v. de teſti. Peruſinus in. c. cu
pientes in § per uiginti col ij. de elect. in ſexto Barb cõſi.
43. col. 8. lib primo & conſi. 37. col. pen. lib ij Fel. in. c. ex
ratione col. j. de appel. Nata late in rep. clem. ſæpe. in. §. &
qa in gl. poſt dationẽ de uerb ſig. Io. Fab. in §. qui aũt in-
ſtit de exc. tut. in qbus locis plures ſiſes qões inuenies.

Quinquageſimoſeptimo loco inueſtigauimus an qs 187
nudo pacto obligetur ad retrouẽdendũ, et ad id cogi poſ
ſit. Reſponde q. non ſed requiri q; iuxta contractum in-
continenti fiat. l. petens, & l. in bonæ fidei ſupra de pac. &
l lecta. ff ſi cer. pet & ſi fiat ex interuallo requiritue ſtipu-
latio quia licet nudo conſenſu fiat & ex eo cõtractu oria
tue actio. l. conſenſu. ff. de actio. & obligat tamen promiſ
ſio de uendendo, & retrouendendo nuda cõnentione fa
cta actionem non producit, differunt enim prædicta ut
latius declarat Soci. in conſi. 253. col. 2. ſequuntur hic ſim
pliciter Moder. bononien in. q. 38. dicentes q; ſi reperiaẽ
eodem die coram eiſdem teſtibus factum pactum præ-
ſumitue incõtinenti factũ, ut per Cep. in tit. de præſump.
contract. in ſecunda pręſumptione primi caſus peincipa-
lis de quo uide Cur. in cõſi lv. col. ij. & . 3 Soc. in loco pręe
allegato Deci in. d. l. petens in ſecundo not. & in cõſi. 252
col ij. Alex. conſi. 122. lib ii. ponentem quomõ teſtes exa
minati probent pactum per ſtipu factũ fuiſſe. quæ omnia
limita. ex dicendis. j. in q. 79. Quinquageſimooctauo
quæro Certum eſt q; remanent in cõductione poſt im- 188
pletam & finitam locationẽ uidetur rem reconducere ad
annum ſi prædium ſit ruſticum, ſi vero vrbanũ eatenus
quatenus inhabitauerit l. item queritur. §. qui impleto. ff.
loca pone q; in locatione locator conductori promiſerit
rem retrouendere intra tempus locationis, vtrum eeloca
tio tacito conſenſu facta intelligatur cum facultate rẽ fran
chandi ſeu redimendi.

Pro parte affirmatiua facit tex. ipſius. §. qui impleto, &
l. lecta cũ ibi not. q; prorogatio termini cũ omnibus ſuis
qualitatibus facta intelligitur. item quia dictum pactũ cen
ſetue pars contractus. l fundi partẽ. ff de conteahen. empe.
ergo renouata locatione etiam pactũ renouabitue tanq̃
pars ipſius locationis.

Partem negatiuam tenent hic Moder. bononien. q. 511
quia obligatus ad tempus puta eetrouendere intra tẽpus
locationis eo finito nõ tenetur lege eũ qui in. §. qui ita ubi
Bar & ſcriben ff. de uerb. obli. ſecũdo quia patientia præ
ſtita in illa locatione tacita, & reconductione non opera
tur neque ſe extendit vbi de graui agitue præiudicio ſeu
de dominio transferendo ſecundum Bald. in. d §. qui im-
pleto ergo non vendicabit ſibi locum in quæſtione no-
ſtra & ita conſuluit Alex. in. v. uolu. conſil. 76. & Imol. in
conſi. xxxvj.

Nec obſtat. §. qui impleto quia vt proxime dixi locũ
nõ habet in caſu noſtro vbi de traſferendo dominio agiẽ
ad alia conãtur reſpondere præfati Moder. ſed non bene
ideo dicas ad regulã. l. lecta q; non habet locũ in his quæ
ſunt contra naturã cõtractus & magnam cum eo habene
diſſimilitudinẽ peout eſt huiuſmodi pactum cũ cõtractu
locationis ut per Alex in peæallegato conſi col ij. præte
rea dicta regula multas inſtantias patitue, ut ibi pee doct.
ſi enim iueaſti tali tempore ſoluere & ꝓrogauerim termi
num ſolutionis, prorogatio nõ intelligitur cũ eodem iu-
ramento facta per tex. in. c. pen. de iureiurando & ibi per
doct. in not ita hic quia agitur de transferendo dñio pro
rogatio non intelligitue cũ illo pacto facta. ad. l fundi par
tem reſpon. procedere quando pactum eſt correſpectiuũ
prout loquitur ille tex. ſed in caſu noſtro pactum non ui-
detur habere correlationem, nec reſpectum ad contractũ
quũ contractus & pactũ ſint pro eodem, ideo non diciẽ
tunc pactũ paes contractus vt per Deci. in. d. l. in bonæ fi-
dei in vlti not. ex quo infero q; ſi pactum franchandi re-
ſpectum & correlationem haberet ad contractum, & qa
ideo conduxiſti quia feci tibi pactum de eetrouendendo
q; iſto caſu proprie militaret diſpoſitio. d. l fundi partẽ q;
pactũ cenſeretue pars contractus, & uideretur relocatio
& reconductio facta cum eo pacto facit quod poſt Bald.
ſcribit Deci. in d. l. lecta in. vj. no. q; prorogatio termini ſit

etiã cũ iuramẽto qñ fuit de eo cogitatum,pceditq; princi
palis concluſio de qua ſupra etiam q̃ illa talis tacita reloca
tio per ſtatutum induceretur, et maxime qñ cõdu.ctor ex
ſui parte contractum primæ conductionis non adimple
uiſſet vel actum eſſet q̃ finito tempore primæ locationis
nullo modo intelligatur facta relocatio, etiam non ſecuta
proteſtatione, aut aliter appareret renunciatũ beneficio d.
§.qui impleto, vt per Alex.et præſatos Moder.vbi ſupra
& vltra eorũ dicta ad ornamentũ,& materiã præallegati
§.qui impleto vide eundem Alex.in conſi.17.col.pen.&
conſili.28.volu.4.Signoro.in conſi.32.col 4.Cor.in cõſi.
347.lib.primo Barba.in conſi. 31. volumine primo. &
conſi.14 columna penultima libro ſecundo, Socin.in cõ
ſilio.45.libro ſecundo &.17.lib.iij.

189 Quinquaſimonono quæritur✠An alluuione quæſitũ
veniat in retrouenditione facienda reſtituendum, & pro
eodem pretio.Pau.de ca.in conſi.388.videtur dicendum
in antiquis dicit q. ſic, ſecus in augmento apparenti per
tex.l.item ſi fundi in §.huic vicinus.ff.de vſufr ubi aluuio
nis vſufr.ad fructuariũ pertinet.ſecus in inſula juxta fun-
dum in quo habes uſumfr.nata.cuius uſufr.ad fructuariũ
non pertinet faciunt quę ſcribunt Moder.in tract.de aug
mento fol.ix.verſi.quinta concluſio,& fol.15. verſi.præ
dicta tamen q̃ aucta re & ita iam multis annis præteritis
hic dicebam in.27.q inuenio nunc q̃ Moder. bononien.
hic in pe.q.nulla facta mentione Pau de ca.nec prædicto-
rum amplectuntur hanc partem quando promiſi retro-
uendere fundum ſitum in tali loco a re puta acquiſitum
pro eodem pretio per tex.in §.ſi poſt emptionem inſtit.
de contrahen.empt. & l.ij.C.de peric & commodo rei
ven.idem dicunt quando prædium fuit venditũ ad men
ſuram & pro qualibet menſura pretium non fuit conſti-
tum ſed pro toto prædio, quod eſt tot iugerum vnum
pretiũ per tex.l.qui ſæpe in.§.in his ff.de cõtrahen.empt.
&.l.iul.in.§.ſi titius.ff.de actio.empti iunctis ibi dictis per
190 Bar.uolentem non cenſeri tunc uenditionem factam•ad
menſuram ſecus quando uenditio & promiſſio de retro-
uendendo eſſent ad menſuram, puta uendidiſti mihi talẽ
fundum iugerum cẽtum pretio ſcutorum decẽ pro quo-
libet jugere cum pacto de retrouendendo pro eodẽ pre-
tio, tunc augmentum ſicuti diminutio ad uẽditorem ſpe-
ctaret per.d.l.ij.&.§.ſi titius pro cuius ornamento & ma
teriæ intelligentia uide Alex.in conſi.106.cũ ſequẽti lib.
vj.Decium conſi.347.&.500.& ex ibi dictis habes decla-
rationem ad id quod dictum fuit de prædio ad mẽſuram
uendito cõſtituto uno pretio pro toto prædio ut nõ dica
tur uenditio facta ad menſurã quomodo intelligatur.ſed
hæc latius alibi Deo fauente declarabuntur.

Sed eſt aduertendũ, mihi enim nuper altius cogitanti
cõtrariũ indiſtincte tenendũ viſum fuit aluuione quæſi-
tum nõ eſſe pro eodem pretio reſtituendũ & præallega-
ta iura.l.ij.&.§.ſi poſt emptionẽ contrariũ eius ad qđ alle
gantur pbare, nã ſi vi fluminis fundus uẽditus diminu-
tus fuiſſet uenditor in cuius eſt poteſtate redimere, & nõ
redimere uerîſimiliter nõ redemiſſet quĩ nemo ſuum ia-
ctare præſumatur uulg.l.quũ de indebito ff.de proba. er
go econtrario aucto fundo per alluuionem nõ debet poſ
ſe petere illud augmentum, & ad eum ſpectat cõmodũ,
ad quẽ ſpectat periculum ut dicit tex.in.d §.ſi poſt em-
ptionẽ qui ad oppoſitum eo modo retorquetur ideoq;
94 ibi alluuione quæſitum ad emptorem ſpectat, quia em-
ptio & uẽditio erat perfecta & rei periculũ ad emptorem
ſpectabat pariter & emolumentũ ad eũ pertinere debet.
ſed in qõne noſtra emptio & uẽditio nõ eſt perfecta imo
de nouo facienda, quũ ſit in facultate uenditoris redimere
uel nõ redimere ut diximus, per quæ etiã patet nõ obſta
re.§.huic uicinus q loquitur in diuerſis terminis, ſequitur
enim augmentũ ibi naturã eius cui accreſcit ut ibi p glo-
ſam, & ſicuti ibi periculũ diminutionis ad fructuariũ ſpe
ctaſſet ita & augmentũ ſpectare debet, eſt igitur eadẽ ra-
tio augmenti & periculi in præſenti quæſtio, ſecus ut di-
xi & per conſequens pro ſe retinere poterit illud augmen
mentũ ſi non uult tradere per.l.pe.in fi.ff.de actio. empr.
ubi ſi in fundo uendito plura reperiantur dolia q̃; dictũ
fuit tempore uenditionis emptori præſtanda ſunt ea tan-
tum de quibus fuit in uenditione actum • facit tex.§ qui 191
agrum.l.qui fundum ff.de contrahen empt.ubi quod re
peritur ultra menſuram in uenditione dictam præſtatur
eodem pretio, quia ita conuentum fuerat ſecundum qđ
ibi ſentit glo.in uerbo eius, ſecus ergo quando uenditio-
nis tpe de hoc dictum nihil fuit.nunquid autem per alu-
uionem mutetur iuriſdictio ſicuti mutatur dominiũ et ter
ritoriũ, uidi in facto qõnem arduã quicquid dicat Bar in
tractatu tyberiadis in.6.col uide pulcherrimũ conſilium
collegij papienſis inter conſilia Curtij ſenioris in cõſi.57.
Cor.in conſilio.322.lib primo &.282.libro tertio. Soci.
cõſi.181.libro tertio.Io fabr.& Ang.Areti.in.§.prætrea
inſtit.de rerum diuiſione.& Iaſ in cõſi.146.libro ſecundo
cuius conſultatio confunditur per dicta collegij papien.
in conſilio præallegato.

Sexageſimo quæro• ſtante ſtatuto uel cõſuetudine q̃ 192
emens rem ab aliquo teneatur illam pximiori uẽditoris
retrouendere intra annum p eodem pretio, pone q̃ ha-
bens uſumfr.in fundo ipſius proprietatẽ emerit an cum
uſufructu tenebitur pprietatẽ retrouendere uideretur q̃
ſic ad ſimilitudinem incrementi alluuionis, quum ſit con
ſolidatus proprietati, arg.l.item ſi fundi in.§.huic uicinus
ff.de vſufr.ſecundo quia per talem acquiſitionem pprie
tatis iure conſolidationis extinctus fuit, quum in re pro-
pria haberi non poſſit.l.uti frui ff ſi uſufr pet.unde licet ac
quiſitio pprietatis reſoluatur agẽte dicto propinquo ad
retrouen.tamen vſusfr.extinctus non reuiuiſcit ſed ad p-
pinquum pleno iure proprietas trãſire debet arg.l.ſi tibi
ff quibus modis uſufr.amitt.

Oppoſitum uerius eſt quia uſufr.retineri poteſt prout
antea pmittebatur & ſolum tenebatur proprietatem re-
trouendere ſicut ſolam emit.l.dominus.ff.de uſuſru.item
uſumfr.non emit ergo non tenetur retrouendere, ſtatutũ
enim loquitur de emente uel acquirente ut retrouendere
teneatur,& licet per acquiſitionẽ pprietatis fuerit extin-
cta forma uſufr.non tamen extincta fuit ſubſtantia quia
de formali effectus eſt cauſalis, unde quum adhuc duret
ſubſtantia ſeu eius effectus etiam emolumẽtum extingui
non debet.l ſi ex pretio.C.ſi cer.pe.l.prima.C.ſi antigor.
credi.ex quibus patet ſolutio ad allegata in contrarium et
latius reſpon.Pau.de caſt.q̃ in terminis ſic conſuluit cõſi.
388.videtur dicendum in antiquis.

Sexageſimoprimo quæro✠minor ex pacto vel aliter 193
ius redimẽdi fundum habebat an tutor uel curator, illud
remittere poſſit uel alienare, dic quod non, niſi cũ ſolenni
tatibus in alienationibus rerum minorum requiſitis, ga
idem iudicamus de actione ad rem immobilẽ cõpetenti
quod de re ipſa immobili ad quam actio competit • ita 194
q̃ ſolẽnitas quæ requiritur in alienatione rei immobilis
pariter exigitur in alienatione talis actionis, glo.& doct.
in.l.j.C.ſi aduerſ.tranſact.late Ange.& alii in l.i. in. §.fuit
quæſitum.ff.ad trebel.Alex. conſi.49.libro tertio. ſicuti
ergo res immobilis minorum alienari non poteſt, ſine ſo
lennitatibus a iure requiſitis, ita obligatio & actio ad fun
dum per retrouenditionem obtinendum cõpetens ſine
dictis ſolennitatibus remitti nequit, et ita conſuluit Alex.
in conſilio.27.col.fina.uol.iij.faciunt quę ſcribit Gozadi.
in conſilio decimoſexto.

An autem terminum rechati uel ſolutiõis poſſit tutor
prorogare dicam infra in quæſtione.cij.

Sexageſimaſecunda.q. •Executores teſtamenti.rẽ hæ- 195
reditariam cũ pacto de retrouendendo diſtraxerunt, po-
ſtea iterũ pure rem ipſam eiſdem emptoribus uendiderũt
utrũ ius redimendi remiſſum cẽſeatur, ita q̃ hæredes qui
bus late ius q̃ſitũ fuerat ex dicto pacto iuuare ſe nequeãt.

Dicas ꝙ non quia ius ex ſtipulatione primi cõtractus
quæſitũ nõ cenſetur ex ſequẽti uenditione remiſſum, nul-
la facta mentione pacti de retrouendendo. l. ſi tibi liberũ
ff de actio empt facit tex. l. cũ indebito. ff de probat. et in
c. ſuper hoc de renun ita tradit Alex in cõſi 122. vol. ij. &
in conſi. xxvij. vol iij. vbi quid operetur ſecunda uẽditio
de eadem re facta declarat.

196 Sexageſimatertia quæſtio. ✱ In tract et præfationibus
uenditionis dictum fuerat ꝙ eãdem rem debeat emptor
retrouendere pro eodem pretio intra tale tẽpus. poſtmo-
dum ex interuallo ſecuta fuit ipſius rei uẽditio pure et ſine
pacto aliquo, an in ſubſecuto uenditionis cõtractu tale pa
ctum repetitũ cenſeatur? Dic ꝙ non per tex. l. cum in plu
res in § locator horrei ff. loca. & in. l. per retentionem. C.
de uſufr. cũ glo tradit Alex. in conſi. 27. lib. 3. & cõſi. 122.
uol. ſecundo ubi ſecus ait eſſe quando incõtinenti ſecutus
eſt uẽditionis contractus quia tũc dicta in præfationibus
cenſentur repetita in cõtractu ſubſecuto. l. item quia in ſi.
cũ notatis ff. de pact. l. tiria. §. Idem reſpon. vbi Iaſon plene
tradit, ff. de verbo. oblig faciunt quæ ſcribit Matthe. de
afflí in deciſione regni. 285. col. ſi Ludoui. Gozadi. bono
nien. in conſi. 16. & in propoſito noſtro Pau. de ca. dicens
ſe ſic cõſuluiſſe in l prima in §. conuentionum. ff de pact.
vel quando fuiſſet celebratus venditionis cõtractus cum
tali pacto, ſed notarius ex interuallo feciſſet inſtrumentũ
quia attenderetur tempus celebrati contractus non cõfe-
cti inſtrumenti ut ibi per Alex.

Quãdo aũt in cõtinenti dicatur ſecuta venditio decla-
rat. Curt. conſi. 55. col ij. & tertia & Soc. conſi. 213. col. ij.

Sexageſimoquarto quæriř. ✠ Verũ facta retrouẽditio
197 ne virtuti dicti pacti ius obligatiõis in ea re ante retrouen
ditionẽ factã cõſtitutũ extinguaľ Bar. in l. in diẽ. ff de aq̃
plu. arcẽ. determinat ꝙ ſic per tex. l. ſi ex duobus in. § ſed
& marcellus ff de in diẽ addic. ſequitur Pau. de caſt. in. l. ij.
col. 3. ſupra de reſcin. uend. Soci. cõſi. 80. col. ij. lib. iij. Dec.
in cõſi. 88 col. 2. & cõſi. 239. col. ſi. &. ff ſi cer. pet. in. l. ſi ſor-
cius Fabia. de. S Sauino in tract de empt. & ven. in quar
ta quæſtione. vij. principalis, & Moder. de fano. in tract.
pigno. fol. 34. col ij.

Ad oppoſitum facit quia quotieſcunq; ex uoluntate
uenditoris fit reſolutio cõtractus tunc nõ extinguitur ius
in re conſtitutũ tex eſt in. l. iij. ad ſi. ff. quibus modis pign.
vel hyp. ſol. ubi Bar notat. & eandem regulam tradit in
d. l. in diem uolens ꝙ reſciſſo contractu per remedium. d.
l. ij. non extinguatur ius pignoris in eo conſtitutũ, ſequi
tur Alex. in cõſi. 45. col. ij. lib. v. & Iacobi de. S. Georgio
in tract. feud. in verbo. ita ꝙ ipſi uaſalli col. pe. non enim
conuenit eſſe in poteſtate pignorãtis, & cõſtituẽtis ius in
re illud extinguere. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. & l.
ſi conſenſit. ff. quibus mod. pig. uel hyp. ſol. ſed ex pacto
de retrouendendo emptor retrouendere preciſe nõ com-
pellitur nec rem reſtituere vt ſupra dixi ergo retrouẽden
do remq; reſtituendo voluntarie agit. iccirco conſtitutũ
ius in ipſa re extingui non debet.

Ad. §. ſed & marcellus reſpondebã ꝙ non loquitur in
pacto de retrouendendo ſed in pacto adiectionis in diem
quod continet cauſam bonorũ ideſt dominij & reſolutio
fit ex neceſſitate non ex uoluntate & in terminis quæſtio-
198 nis noſtræ ✠ Ad legẽ uectigali ff de pig & hy ubi reſolu
to iure datoris reſoluitur ius acceptoris reſpon. ꝙ fit reſo
lutio facto emptoris ad id directe non ordinato ut in caſu
noſtro & prout illum tex. declarat Bart. in. d. l. in diem in
ſi. comprobanř prædicta, quia re in totum in tertiũ poſ-
ſeſſorem alienata ab eo auocari non poteſt ut in. 23. q. di-
ctum fuit ergo nec ubi in parte altera eſt grauata argum.
uulg. regulæ legis quæ de tota. ff. de rei uendicatione, &
c. cum illorum de ſen. excom cum gloſa in capitulo cum li
cet de reg. iur. in ſexto.

Quia tamen ab opinione Bart cõmuniter approbata
non eſſet recedendum pro defenſione dicendum eſt ꝙ
imo iſta retrouenditio & huiuſcemodi reſolutio fit ex ne
ceſſitate præcedentis contractus & præambulæ ꝓmiſſio-
nis de retrouendendo ſi non uult ſcilicet ad intereſſe tene
ri poteſt enim nolle retrouẽdere ſi intereſſe uult præſtare
ſicque nõ eſt oĩno præciſa neceſſitas, eſt tñ cauſatiua ſi nõ
uult ad tale intereſſe teneri ideo nõ dicitur uoluntarie fieri
retrouendere ✱ Illud enim dicitur uoluntarie quod nul 199
la coactione interueniente fit ſecundum Bald. in tracta.
ſciſmatis col. v. per. l. ſi quis maior. C. de tranſac. facit tex.
c primi & ſecundi xv. q. j. dũ tractat de peccato uolũtario
& tex. not in l. iiij. ff. de reg. iur. quod ſeruit ad intelligen-
dum quando homicidium dicatur uoluntarie cõmiſſum
& ſic dicitur ex neceſſitate retrouendere quo caſu reſolu-
to contractu, reſoluitur ius in re conſtitutum. facit qd di-
xit Bal. in. d l ij. C. de reſcind uen. col. 9. uerſic. iuxta hoc
quæritur ꝙ quando res uendita reſtituta fuit nõ uolunta
rie, ſed ex neceſſitate iudicij intentati tunc reſoluitur ius
pignoris. ſequitur ibi Pau. de ca & Alex. in apoſtillis ad
Bar. in. d. l. iij. in ſi. et tamen neceſſitas illa omnino præciſa
non erat: quia poterat ſoluere & ſupplere iuſtum preciũ
iuxta terminos. d. l. ij. & planius ꝓcederet concluſio Bar.
quando facta eſſet prohibitio alienandi rem rechato ſup-
poſitã prout in ditione Sabaudiæ celſitudinis ex forma
ducalis decreti ad quod vide Iacobi de. S. Geor in tract.
feud. loco præallegato & melius in verbo qui quidem in
ueſtiti col. 17. no. per Iaſ in. l. mandata col. j ff. de offi. eius
& adhuc clarius qñ promiſſio de retrouẽdendo iuřo con
firmata eſſet quod preciſe aſtringit ut in not. diximus.

Sexageſimoquinto quæritur ✱ An ille q̃ promiſit face 200
re pactum de retrouendendo immediate ad retrouẽden-
dum cogi poſſit abſque alio pacto? videtur ꝙ nõ ſed agi
debeat ut retrouendat iuxta conuenta, & formam pacti
iuxta legẽ placet cum ibi nota. per Parpal. in. 36. colũna
C. de ſacro. ſanct. eccle. & Pau. de ca. in conſi. 145. colum-
na ſecunda in antiquis ac Feli. in. c. cum ueniſſet columna
prima de teſti.

Ad oppoſitum facit ✱ quia circuitus euitãdi ſunt. l. do 201
minus teſtamento. ff de condi. inde per quam regulã di-
cit eleganter Io. an. in rub. de oblig. & ſol. in addit. ad ſpe-
cu. ꝙ ille qui promiſit mihi in decem ſe obligaturum põt
imediate ad illa decem conueniri abſque alia obligatione
ut inutilis euitetur circuitus, ſequunř Alex. Ial. et plerique
alij Moder. in. l. cum fundus in. §. ſeruum tuũ imprudens
in not. ff. ſi cer. pet. ut igitur euitetur circuitus debet poſſe
immediate cogi promiſſor ad retrouen. & ita conſuluiſſe
& obtinuiſſe dicunt Moder. taurin. in. d §. ſeruum tuum
imprudens. col. 4.

Sed opĩo iſta a uero deuiare uidetur: aliud enim eſt fa
cere promiſſionem de retrouendendo, aliud retrouẽdere.
ex primo actu ſolũ datur actio perſonalis ut hic & cõpe-
tit ius non in re ſed ad rem; quod eſt debilius ſecus ex re
uẽditione Ang. in cõſi. 199. ex forma, Iaſ. in. l. in bonæ ſi-
dei col. ij. ff. de eo. quod certo loco & ſic nõ ꝓcedit in pro
poſito ꝙ de euitãdo circuitu dicebatur quũ magna ſit dif
ferentia inter prædictos actus. item quia ut ſupra dictum
eſt non cõpellitur quis preciſe retrouendere, ſed liberatur
præſtando intereſſe falſum eſt ergo in propoſito dicere
ꝙ circuitus ſit inutilis ex quibus patet ꝙ ubi adeſſet iura
mentum quod præciſe obligat. uel ſpecialis lex, ꝓut in di
tione Sabaudiæ decretum ducale opinio prædicta defen
di poſſet & quãuis Dec. in. d. § ſeruum tuum imprudens
col. j. deciſionem Ioan. and. ſupra relatam improbare ni-
tatur, illam tamẽ defendit ac ſuſtinet Ruinus motiuis De-
cij reſpondens in repet. §. cato in. l j. lect. num. x. cũ ſequen
ti optime declarans.

Sexageſimoſexto loco q̃ro ✱ ſtatuto caueř ꝙ ſi irrequi 202
ſito conſorte res uendita fuerit emptor ꝓ eodem pretio
intra annũ retrouendere dicto conſorti teneatur, an retro
uendens de euictione cauere debeat? quod prima facie ui
debatur dicẽdum. quum id ſit de natura uenditi lege em-
ptori

ptori in principio,& lege ſi in uenditione cum l.ſequenti.
ff.de euic.Deci.in conſi.483.col 3.

Sed ueritas eſt ad oppo.quia ſufficit ceſsio iurium ſecu-
ta retrouenditione quæ ex neceſsitate ſtatuti ſit reſoluitur
enim omnis obligatio per eum ſorte in dicta re contracta
quẽadmodum diximus in. 64.q. ideo alia cautione opus
non eſt ſed ſufficit ceſsio,& ita concludunt etiam Moder.
de fano in trac.de pignor.fol.34 col ii.

203 Sexageſimoſeptimo quæritur ✠ uendidi tibi domum
cum pacto de retrouendendo intra annos ſed Redimẽdi
ius ceſsi tertio inde emptor de conſenſu uenditoris qui mi
hi ius redimendi ceſſerat domum prædictam alteri uendi
dit & poſſeſſionem tradidit ceſsionarius agit contra pri-
mum & ſecundum emptores pro retrouenditione dom⁹
obtinenda an recte agat? Arduam uidi in facto quaſtio-
nem dicebatur ꝙ non quia ceſsionarius primo emptori
denunciare debebat ne alienaret , alias de conſenſu primi
uenditoris id facere potuit l 3.C. de noua. ego quantũ ad
terminos ipſius quæſtionis in loco Iudicii ſemp fui opio-
nis contrariæ attenta forma ducalis decreti in hac patria ꝑ
quod quidem decretum omnes emptores & poſſeſſores
ad retrouen compelluntur nec potuit primus cedens iterũ
alii iura ſua cedere in prẹiudicium primi præualẽte ceſsio-
ne prima.l.non quæcunque in.§. gaium cum not.ꝑ Barr.
ff.de leg ſecundo & ita conſuluerunt multi famigerati ad
uocati,quia tamen iudicium repugnantia nota perſpicie-
bam rem amicabiliter componi procuraui.

204 Pro intelligentia autem & limi.d.l.iii.C. de noua.✠ ui-
de Rapha.cõmen.in conſi.4.Alex conſi.xv.lib. vi eundẽ
& Rimi in.l pacto ſucceſſorum ſupra de pac. ubi etiam ꝑ
Deci in ſi Barb.conſi lii.in.4. dubõne lib.4. Socin.conſi.
xviii.in.iii.q.principali uol. primo & Iaſ.in.l.ſi cũ empto-
re.ff.de pact.

205 Sexageſimooctauo quæro ✠ promiſiſti mihi & ei quẽ
nominauero rem retrouendere nulla noiatione facta de-
ceſsi an poſt mortem meam res libera erit? Reſpon. non
uerum ad redimendum hẹredibus ius eſſe quæſitum per
tex.in.l.fundum reſponſum.C.de contrahen.& commit.
ſtip.ita conſuluit Deci.in conſi.143.ubi etiam ponit ꝙ fa-
cta retrouenditione ſempronio noīe titii & pro eo quem
titius nominabit non poterit titius conditiones in noiatio
ne apponere de quibus etiam per Alex.in conſi. ccxxii.
uolu vi.ubi conſuluit quod ſi quiſpiam actionis ceſſionẽ
habuerit ab eo qui ſundum redimere poterat,acceptatam
pro eo in cuius fauorem fieret declaratio. Poſt modũ ex
interuallo de vno declarauit,ꝙ tempore ceſsionis erat fo-
renſis & acquiſitionis immobilium incapax , ſi tempore
declarationis effectus ſit ciuis & capax declaratio ualebit.

206 Sexageſimonono quæritur ✠ emptor ꝓmiſit retrouẽ.
in decem annis nunquid poterit uenditor redimere quan
docunque uoluerit intra illos decem annos,uidetur ꝙ ul-
timus annus dictorum decem expectandus ſit,& in quali
bet parte anni redimi res poſsit. Ita Guido papæ i.q.516.
per tex.in.l i.in.§.quibus.ff.de ſuc.edic. & not.per Bar.in
l.ſi cui ff.de leg.primo,ubi Aret pulchre in.ii.col.idem iu
ris eſt ſi in decem annos retrouendere promiſſum ſit,per
tex not.in.l.ſi annos.ff.de condi & demon. ꝙ etiam plus
probat expectandam eſſe ultimam diem anni nouiſsimi,
licet de danda libertate quæ fauorabilis eſt agatur , ſed ſi
intra annos decem retrouendere promitterem quocunq;
tempore illorum decem annorum uenditor redimere poſ
ſet,quum oẽ tempus quod termino prẹdictorum decem
annorum clauditur intra eſſe recte dicatur,ut per Aul.gel.
c.13.lib.12.& ꝓbatur in auct.de appel.& intra quæ tem-
po.col i.ſi uero edictum fuerit uſque ad.x.ann.uide Fabi.
in trac.de emp & uend.in.vi.q.vii.q. prin.an autẽ in duo
bus primis caſibus contractus illicitus cenſeaꝭ ex quo em-
ptor oĩno pendente ſpe fructus lucrari uoluit,Guido pa-
pæ loco præal.affirmatiuam partẽ tenet, ego ſupra in.vi.
q.oppoſitum uerius eſſe probaui.

Septuageſima quæſtio ✠ Religioſus nomine eccleſiæ 207
cui præerat fundum emit poſt dies quindecim pactum de
retrouendendo intra certum tempus uenditori fecit,an va
leat & ſeruari debeat Dum de hoc controuerteretur dice-
bam ꝙ non,quia res ſemel.libere eccleſiæ acquiſita extitit
vnde ſine ſuo conſenſu & facto ab ea auferri nequit vulg.
l.id quod noſtrum de reg.iur & l ſi.ff de pact. facit lex ſi
ad reſoluendum. C. de præd.min. dum enim contractus
erat in fieri,tale pactum apponi potuit & cum onere tali
eccleſiæ acquiſita fuiſſet , ſed poſtquam eſt in eſſe non per
prædicta.facit tex.not.in l.ſi autem dominium ibi ꝙ cre
dendi tempore pactũ eſt ualere ff.de pac.& in l. apud cel-
ſum.§.in hac ff de excep doli & in l.1 in ſi.cum.l ſeq.ff de
rebus eorum & in.c.i.quid iuris ſit ſi vaſ. poſt alie.feu.re-
cuperat,iunctis Fel.in.c. primo col viii.uer. reſtringe du-
pliciter ut lite non conteſt.Deci.in.l.3.ad.ſi. cõmenti ſupra
de pac.& Iacob.de S. Geor. in trac de heroydis col x. &
Gozadin.bononien.in conſi xvi.cũ aliis quæ ſcripſimus
ſupra in q.xxxvi.& in.q.ſeq dicentur.

Septuageſimoprimo quæro. ✠ An filiusfam. rem per 208
ſe acquiſitam poſsit ſine conſenſu patris retrouendere &
in uenditorem dominium transferre videbatur ꝙ ſic qa
ex omnibus cauſis obligatur præterquam in voto & ma
cedoniano l filiusfa ff. de actio. & oblig. Sed uerius eſt
oppoſitum & conſuluit Alex.lib. vii.conſi.cvi. per tex.l.
h.in.§ filiis autem.C.de bo. quæ lib.& ſi ex promiſsione
de retrouendendo actione Perſonali conuentus ad retro-
uendendum condẽnatus fuerit executio contra patrem le
gitimũ adminiſtratorem bonorum fieri non poterit,pa-
tre uero conſentiente ſecus eſſet per illum tex. & ea q̄ ſcri-
bit Anchar in cõ.cvi.dubitatur.Prædicta ergo intelligũ-
tur quantum ad p̃iudicium partis ſecus quo ad p̃iudicium
filii quia obligatio ualeret,& ipſe actione perſonali tenere
tur item quando eſſet res talis in qua pater non haberet
uſumfru.poſſet tunc per filium ſine patris conſenſu aliena
ri per tex.d.§.filiis autem,& ea quæ ſcribit Pau. de caſt.in
conſi.cxxvii primo videndum in antiquis faciũt quæ ſcri
pſi in p̃cedenti qõ & in.q.xxxvi.

Septuageſimoſecundo loco quæritur ✠ feciſti mihi pa- 209
ctum de retrouendendo quum petiero uel quum uolue-
ro nunquid hæc uerba ſuſpendant actum , ita ꝙ requiraꝭ
declaratio ante mortem quaſi actus ſit conditionalis , dic
ꝙ non,ĩmo admonitionem quandam potius important,
ideo hæres redimere poterit per tex.l ſi decem cum petie
ro cum gl.ff.de uerb.obli.notat Alex.poſt commen.in.l.
centeſimis §.i.col.i.eo.tit.ſecus ſi dixiſſet ſi petiero uel ſi uo
luero ſecundum gl.d.l.ſi decem. Quid ſi promiſiſti arbi
tratu meo retrouendere idem dicendum eſt,ꝙ in caſu d.l.
ſi decem ſecundum Alex.ibi in principio per tex.l.cũ ſtipu
latus ſim mihi a proculo ff.de uerb.obli. Sed quid ſi ar
bitrio titii uidetur ꝙ a perſona cuius arbitrium inſertũ eſt
recedi non debeat per tex.l.ſi quis arbitraꝭ.ff.de uerb.obl.
& illa arbitrãdi poteſtas ad uitam ipſius titii durat ex quo
aliter non eſt determinata iuxta ita tradita per doctores.

Septuageſimotertio quæritur ✠ Emptor in retrouendi 210
tione quam facit uirtute prædicti pacti monetæ augmen-
tum a tempore contractus citra petit & ſibi fieri ſolutionẽ
ſecundum ẹſtimationem temporis contractus quum for-
te aucta ſit æſtimatio pecuniæ excipit uenditor emptorẽ
ex fundo fructus percepiſſe,ideo nõ deberi ſibi aliud aug
mentum ne cum ipſius iactura nimis lucretur contra.l.nã
hoc natura ff.de condi indeb quẹſtio eſt utilis & frequẽs.

Determinaui alias in prioribus ſcriptis deberi augmen-
tum monetæ quum tempus contractus inſpiciatur & de
moneta tunc currenti obligatio intelligatur.l res in dotem
ubi Bar.not.ff.de iu.dot.l.quũ quid &.l.qđ te.ff.ſi cer.pe.l.
paulus ff de ſol.cum not per Bar.& alios in prædictis lo-
cis &.c.pe.&. c.olim cauſam cum glo.de cenſi & poſt Al
ber.tradit Iaſ.in.l.ii.col.xxix.in.xxxvi.q.C. de iu.emphit.
Nec obſtat qđ de pceptione fructuũ obiiciebaꝭ, qa quũ

ex re ſua emptor eos perceperit ſuos fecit, dominiũ.n.ta-
211 lis rei, ✠ fructuum acquiſitionem cauſat l.ſequiꝛ in.§.fru-
ctus.ff de uſucap & notat Soci.in.l. qui Romæ in princi-
pio in ulti.col.ff de uerb.obli.
Hinc eſt quod licet bonę fidei poſſeſſor fructus ſuos fa-
ciens eos cum expenſis melioramentorum cõpenſare te-
neatur.c.ad noſtram de rebus eccleſiæ non alien.l.ſumpt°
212 ff.de rei uend &.l inſuiam.§.fructus ff.ſol.matri ✠ tamẽ
hoc procedit quando ex re aliena, quam bonafide poſſi-
debat eos percepiſſet ſecus ſi ex ſua alteri reſtituẽda in euẽ
tum alicuius diei uel conditionis, quia tunc tales fructus
non computabuntur cum melioramentis, ſed melioramẽ
torum expenſæ integraliter reſtituendæ erunt ita Bal. &
Ang.in.d §.fructus per glo.ſing.l.emptor circa principiũ.
in ſi magnę glo ff de rei uend.hinc dicit Fel in.c. cum cau
ſa col pe.& ſi de re iu d.ꝙ quando fructus percipiuntur per
bonæ fidei poſſeſſorem ſolum reſpectu poſſeſſionis locũ
habet diſpoſitio.d l.fructus &.l.in ſundo ꝙ fructus com-
penſentur cum expenſis melioramentorum, ſecus autem
ſi percepti fuiſſent ratione dominii etiam utilis, ideo em-
phiteota dicti reſtituens rem emphiteoticam melioratam
non computabit fructus perceptos cum expenſis melio-
ramentorum, ut etiam per Iaſ.in.l.domos in.ii not ff.de le
ga.primo, ſic in propoſito quum emptor ratione domi-
nii fructus ſuos fecerit mirum non eſt ſi ultra augmentum
monetæ conſequitur quinimo ut infra probabo non eſt
augmentum aliquod monetæ, ſed ſolutio eius quod pro
miſſum fuit & debetur & uidi ſæpe deciſionem meam ſer
uari, & ita nunc inuenio etiam conſuluiſſe Cur. iuniorem
In conſi.xxviii. Ad oppo.allegata quandoque fuit pul
chra deciſio Aquenſ in.l.ſi ex legati cauſa.ff. de uerb.obli.
& in.l.ſi paſcenda.C.de pac concludentis poſt Bal. Iaſ &
alios ꝙ quando pecora data ſunt æſtimata periculum cõ
mune ſit propter cõmodum quod percipit ille qui dedit
licet in paſtorem dominium tranſeat per tex.no.in.l titius
in uer.ſed nec ipſius.ff.de p̃ſcri.uerb. * quem tex.ual de cõ
213 mendat referens per illum tex.in facti q.ſe alias dixiſſe, dã-
tem pecuniã ad partem lucri & damni iuxta ea quæ ſcri-
bit Bal.in.l.i in.vi.q.C.pro ſocio petere non poſſe vt ha-
beatur ratio auctæ uel diminutæ æſtimationis pecuniæ
propter emolumentum quod ex ipſa pecunia perceptu-
rus eſt item quia ſi periculum pecuniæ ad eum ſpectat uel
cõmune eſt.d.l.titius multo magis periculum particularis
determinationis, & ſequuntur Moder.taurin in.d.l. cum
quid ſol.uiti. col i. ita pariter in qõne p̃dicta dicebatur cũ
emptor ex re empta fructum percipiat cõmodũ & emolu
mentum, iniuſte peteret auctæ uel diminutæ æſtimationis
pecuniæ rationem habere. * Altius tamen rem repetẽdo
214 aduertendum in primis eſt.nam quẽadmodum duplex ẽ
bonitas uini intrinſeca ut ſapor & odor, extrinſeca ut pre-
tium & æſtimatio. d.l.cum quid cum gl.fi.ita arguẽdo de
uino ad pecuniam dicunt ibi Bart. & alii duplicem eẽ bo
nitatem pecuniæ intrinſecam, & ſubſtantialem reſpectu
materiæ æris auri, & argenti, extriſecam reſpectu ualoris,
& æſtimationis habita conſideratione ad pondus & mate
riam ipſius pecuniæ.hinc eſt ꝙ tex.inſtit.quibus mo.re cõ
trahitur obli.in princ uinum & pecuniam coniungit. ni-
mirum ergo ſi in pecunia duplex eſt bonitas, quia ſic etiã
in uino ac in cæteris rebus mutuabilibus quamuis pro ue-
ritate dicta ſimilitudo ſemper & per omnia non correſpõ
deat ſi n.mutuaueris mihi ducatos decem Venetos pro
vno anno tempore quo pro libris octo expendebantur
qua dilatione temporis pendente diminuta fuit æſtimatio
ipſius ducati, reſtituendi erunt aurei decem tantum, quia
tantundem & æque bonum ſed ſi mutuaueris mihi libras
centum puta & dederis tot ducatos reſtituendo tibi mu-
tuũ in ducatis quorum forte aucta fuerit æſtimatio ad li-
bras octo cum dimidia pauciores reſtituam aureos pro-
pter auctam æſtimationem, non ſic in uino quia nunquã
potes minus reſpectu materiæ & ſubſtantiæ uini mutuati

reſtituere. d.l.cum quid ſed iſtud toleratur in ualore & æſti
matione pecuniæ pp mutuum periculum lucri & damni
argumento.l.de fideicõ.ſupra de tráſact. quum ueniat ab
extra ſine culpa uel mora debitoris.d.l.uinum ſi cer.pet.ſe
cundum Aret.in.l.quod te col.ii illo eo.tit.& in cõſ.84.in
ii.dubio & ſcribẽ.in d.l cũ.quid ✠ Secũdo ſciendũ ẽ ꝙ 215
de iure cõi pecunia tantum ualere debet in materia, quan-
tum in forma & uerſa uice tantumque maſſa ac materia
non ſignata ac percuſſa quãtũ ſignata & percuſſa, qa ex-
pẽſã cudendi ipſam pecuniã de publico fieri debet.l.i. ubi
glo.in uerbo præbet.Salice.not.ff.de cõtrahen.empt.Inn.
& alii in.c.quanto de iu.iur. Bar.in.l. qui falſam.ff. de falſ.
Imol.in.l.paulus col.fi.ff.de ſolu. Socin. in.d l. cum quid,
Bru in trac.de augmento concluſione ul.fol.xxii.& Ma-
the.de affli.in deciſione regni.xc.dicentes ꝙ male de con-
ſuetudine ſeruatur, quia de materia detrahitur expenſa cu
dendi ſecundum præfatos imo principes & reſpubl.aliqd
ultra dictas expenſas capiunt & licite, modo nõ nimis di-
cunt doc.præal. Quæquidem cõcluſio gl.Bar.& cõiter
ſcribẽtiũ nunq̃ mihi placuit nec uera uideꝛ ẽe de iure cõi,
primo quia officium ſuũ nemini debet eẽ dãnoſum.l.ſi qs
ex ſignatoribus.ff.quemadmo.teſta.ape ergo expenſa cu
dendi non debet fieri de publ.quod tale officium adinue-
nit & aſſumpſit ita per hoc fundamentum tenent inno.et
Abb.i c.quãto de iu.iur.Curt i.l.ii.in §. mutui datio col.
3.&.4.ff ſi cer pet. Secundo pro iſta opinione Curt. ibi
dem & Zaſius in ſuis Intelle.fol.ij col. 3.dicunt eẽ tex.i.d.l.
prima de cõtrahen.empt.dũ vult pecuniã uſum p̃bere nõ
tam ex ſubſtantia, q̃ ex quantitate ideſt æſtimatione ergo
ꝓbat potius contrarium, ꝙ pecunia plus ualet in forma q̃
in maſſa & materia huic tamen argumento non adſtipu-
latur ibidem Curt.propter tex.l.l.C.de põde. & auri illat.
lib.x dum vult ꝙ ſiue ſoluatur materia ſiue pecunia for-
mata, eodẽ mõ ponderari debeat iubetque ſolidos ideſt
aureos uel materiã appendere æqualãce & paribus ſuſci-
pi libramentis ergo tñ debet ualere vnum quantum alte-
rum non tamen reſpon.ad tex.in.d.l.i.de contrahẽ. empt.
ſed reſpon.ad p̃cedẽ. rõnẽ ꝙ licet impenſa fiat de publico
tamen reſpub.aliunde emolumenta capit ex uectigalibus
quæ percipit ex negociationibus quæ mediante pecunia
fiunt, ſed nos ſtatim reſpondebimus. 21
Tertio itaque pro p̃dicta opinione Induco tex.in.d.l.i.
ibi eaque materia forma publica percuſſa non dicit expẽ-
ſis publicis, ſed forma ſatis ergo erit, ꝙ fiat forma publica
non autẽ expenſis publicis quãdoquidem, ut dicitur in.l.
tutori.C.de neg.geſt.ſatis eſt ſi cui, uel in paucis amici, la-
boribus conſulatur.
Quarto quia ea materia inuenta eſt, ad utilitatem priua
torum, & contrahentium, ut eo modo facilius ſubueniretẽ
difficultatibus hominum.d l.i. hinc dixit Aret in l.ii §.i.
col fi. ꝙ finis pecunię fuit facilior permutatio tunc ſic ea
quæ ad utilitatem aliquorum fiunt expenſis illorum fieri
debent.l.4.§.i ff.ſi.regũ.l prætor ait.§.ẽt his.ff de eden.ubi
Iaſ.& alii not.ergo pecunia quæ inuenta eſt, ad utilitatem
hominum & habentium inuicem contrahere expenſis ip
ſorum, non autem principis uel reipubl. cedi debebit, &
quemadmodum ſcribit Pli.lib.xxxiii.naturalis hiſtorię pe
cunia nomen ſortita eſt a nota pecudis, quoniam antiqui-
tus nũmi effigiæ pecudis ſignabantur, ideo Plutar. in pu-
blicola in uetuſtiſsimis nummis ouis & ſuis bouiſque cõ-
ſpectum ſignum fuiſſe dicit.
Non obſtat ꝙ de uectigalibus dicebatur, quia hoc ual
de ſeparatum eſt a propoſito, & ex ſeparatis male inferꝛ.l.
pap.exuli.ff.de minor.& ſi ex uectigalibus factum perci-
pit ad alia onera tenetur manutenendi itinera tuta & offi-
ciales pro adminiſtratione Iuſtitiæ ut pulchre per Iſer. &
Præpoſ.in tit.quæ ſint regalia in principio.
Non obſt.tex.in.d.l.i.de contrahẽ.emp.quia ſtatim da
bitur reſpon.ſed prius declarabimus illum tex. ſuboſcurũ
in uerbis illis electa eſt materia, cuius publica & perpetua
æſtimatio

æſtimatio æqualitate q̃titatis difficultatibus permutatio-
num ſubueniret gl. ibi obſcurum per obſcurius exponit.
dicendo ꝙ æquiparatur quantitas nũmi æquiualẽtiæ rei,
& ſic per nũmum ſit æqualitas in quantitate ideo aperti
loquendo dic ꝙ ex quo pecunia oĩa æſtimantur. d. l. i. &
d. l. ſi ita fideiuſſorem accepero. ff. de fideiuſſor. nũmus dicit
res ad æqualitatem in quantitate hinc inde interueniente
ꝓpter æſtimationem nũmis rebuſque datam reducere, ſi
enim ſextarius uini quod tu habes, & ego deſidero vno
æſtimatur nũmo ſcutoue pro eoque nũmum ipſum tibi
dem, propter æſtimationem factam tantum cenſeor dare
quantum accipere, æqualitate igitur quantitatis nummo
mediante facta facilius indigentię hominum ſubuenit, &
difficultatibus permutationum, quæ ꝓpter nũmi & quã-
titatis ac æſtimationis deficientiam cauſabitur cui ſentẽtiæ
adſtipulatur etiam philoſop in. v. ethi hoc eſt quod ibi uo
luit iuriſcõſul. dicere eſt. igitur pecunia corpus & ſpecies ac
quantitas. d. l. i. & l. nam & ſi fur ad fin. ſi cer pet & in. l. ii.
cui nũmos. ff. de ſolu ſpecies quidẽ ꝙ per naturã corpus
ſit, quantitas etiam & ibi dicitur ꝙ per eam quanta ſit q̃li
bet res oſtenditur iuribus p̃alleg. ſubiungit inde iuriſconſ.
in. d. l. i eaq; materia forma publica percuſſa, uſum domi-
niumque non tam ex ſub̃a, q̃ ex q̃titate ꝓbet ꝑ quorum
declaratione ſciendum eſt vſum ꝓ fructu & utilitate acci
pi iuxta illud apul quum id ex uſu meo non eſſet, & in. c.
eijciens. 86 diſt. iuncvult dicere iuriſconſul. pecuniã nobis
fructum & utilitatem præbere non tã ex ſub̃a q̃ ex q̃ti-
tate, & æſtimatione ipſi materiæ datæ, vt ſupra dixerat
ſubueniendo difficultatibus permutationum, quibus ſola
pecuniæ materia nõ occurreret hoibus, utpote cõiter au-
ri argenti & eris uerum valorem ignorantibus. Item quia
abſque æſtimatione ipſa res non poſſet reduci ad æquali-
tatem ideo non poſſet niſi ſumma cum difficultate homi
num indigentiæ ſubueniri hoc eſt quod uoluit ibi iuriſcõ.
dicere, non ꝙ pecunia plus ualeat in forma q̃ in mã, hoc
abſonum eſt & falſiſsimũ, ut in. l. i. C. de ponder. & auri il
lat. lib. x. & l. i C de vet nu. pot. lib. xi. ut ſtatim latius dice
mus q̃uis. n. Alber de roſ. in. d. l. cũ quid, col. pe. Anto de
but. & Abb. in. d. c. quanto Alex. in apoſt. ad Barto. in. l.
eleganter, in §. qui reprobos ff de pigno. act. & Bru in
trac. de augmen. fol. xxv. col 4. uer. ii p̃dicta, & fol. xxvii.
215 dicant ✠ pecuniã magis cõſiderari reſpectu uſus æſtima-
tionis, & curſus q̃ alio reſpectu. d. l. i & c. eiiciẽs p̃al. & ꝙ
in pecunia quicquid ſit in aliis rebus æſtimatio dr̃ eius in-
trinſeca bonitas, ut etiam dicebat Anto de butr. relatus
ab Are. in d l. ꝙ te, col ii. & uoluerunt ẽt Cur in. d l. cum
quid col ix. & Brun. loco p̃alleg. fol. 27. ad fi. primæ colũ.
eo quod pecunia inquantum pecunia inuenta eſt ut ꝑ eã
cæteræ res eſtimentur ita ꝙ finis pecuniæ æſtimatio eſt
aliarum rerum d l i. ergo ſua eſſentia & bonitas uidetur
in ęſtimatione conſiſtere ut etiam per Ripam in. d. l. ꝙ te
col. vii. dicentem ꝙ in pecunia fortior vr̃ forma q̃ mã ma
giſque p̃ponderare uſum qui conſiſtit in forma.

Quæ dicta non ſunt tenenda quia licet in pecunia ſub-
ſtantia & materia eſſentialis ipſius pecuniæ a Curſu & ęſti
matione differat iuxta notan Bal. in. d. c. quãto in uerſi q̃
ro nunquid dum ait ꝙ æſtimatio pecuniæ nõ eſt idẽ qđ
ipſa pecunia, nec adeo cõnexa ut cenſeatur vnũ & idẽ ma
gis tamen in ipſa pecunia conſideratur ac attenditur eſſen
tialis mã & ſub̃a q̃ æſtimatio ipſius per. d. l. paulus de ſol.
ubi creditor cogitur recipere nũmos in aliam formã ſi dã
num paſſurus non ſit, nõ aũt in aliã materiam quia ut ibi
ſcribit Imol. in his in quibus mã de facili reduci põt ad for
mam magis ponderamus ac attendimus materiam q̃ for
mam l. quæſitum § illud. ff. de leg. 3. ideo dicebat idem
Imol. ꝙ illud quod ſoluitur in alia mã cenſet idem ꝓpter
identitatem materiæ modo creditor dãnũ paſſurus nõ ſit
exemplificando ut per eum. hanc opinionem tenet Deci.
plures alios concordantes citans in. d l. ꝙ te col. 3. & ibidẽ
Aret. in. ii. col. dicens contra Ant. de but. falſum eẽ ꝙ æſti
matio pecuniæ ſit ſua bonitas intrinſeca & ꝙ non attẽdat
magis materia nã etiam quo ad uſum dicit ipſe ꝙ potius
attenditur materia vt patet in d. l. paulus & in. l. creditor
de ſol. nec uerum eſt ſubiungit ꝙ ualor principaliter cõſtet
ex forma imo principaliter ex materia. ideo debens mate
riam poteſt dici ſoluere pecuniam eiuſdem materiæ, ut di
cunt, doc. in l ii. ſi cer. pet. pro quo uidetur mihi eſſe tex.
in. d l. i ad fi. C. de uet nu pot li. xi. ibi modo & debiti pon
deris ſint & ſpeciei probę & ſic non cogitur quis illam re-
cipere pro æſtimatione de publico data niſi ſit debiti pon
deris & probe ſpeciei ergo magis attẽditur eſſentialis ma-
teria & ſubſtantia ipſius pecuniæ q̃ forma & æſtimatio
& ꝙ æſtimatio non ſit intrinſeca bonitas ſatis ad ſenſum
aperte patet, quia ſeparabilis eſt a pecunia ad libitum &
uoluntatem dantis æſtimationẽ ſicque uenit ab extra adeſ
ſeque & abeſſe poteſt præter ſubiecti corruptionem ergo
non eſt ſua bonitas intrinſeca quia non poſſet a re ſeparari
ad. l primam de contrahen. empt. in illius uerbis non tam
ex ſubſtantia q̃ ex quantitate Reſpon. ꝙ pecunia inuenta
fuit ſolum ad emendũ. d. l i. eiusque finis ut ſupra dixi eſt
facilior permutatio cui rei magis ſatisfit & ſubuenitur per
quantitatẽ & æſtimationem pecuniæ datam oĩa ad æq̃li-
tatẽ reducentem ut diximus q̃ per ſubſtãtiam & eſſentialẽ
materiam ipſius pecuniæ quæ reductionem prędictã ad
æqualitatem non facit ideſt dicit iuriſconſ. ꝙ magis p̃bet
vſum & fructum ad cãm emendi de qua loquit ex quan-
titate q̃ ex ſubſtantia ipſa tamen quantitas & ęſtimatio da
ri debet iuxta pondus & probitatẽ materiæ quæ magis
inſpicitur & attenditur ut diximus q̃ forma & æſtimatio
ac curſus Et ſi dixeris quid reſpondes ad. l primã de põ
der. & auri illat. lib. x ubi appendere ſolidos ideſt aureos
uel materiam ideſt maſſam auri a pari ponit ergo ualet tã
tum in forma quantum in materia? Reſpon ꝙ eſſet utile
fiſco capere ꝓ tributo ſolidos tanti ponderis uel materiã
eiuſdem ponderis a debente pondus materię, quia plures
ſolidi erunt ſoluendi ut puta eis minus ponderãtibus quã
tantundem eiuſdem materiæ, ꝓpter detractionem de pu
blico pro expenſis factã uel aliter ẽt ꝙ cũ aureis quædam
admiſcentur ut correſpondeant in pondere & ſic aliquid
detrahitur de bonitate auri quod in idem reincidit ꝓpter
eundem effectum. Redeundo ad propoſitum dicebã ✠ 216
alias legendo. l. ſi paciſcenda d l. titius male allegari ꝑ Bal.
& Aquenſ. ad. q ſupraſcriptam quia ſm terminos. l. titius
periculum pœnitus, & in totum ſpectare debuiſſet ad dã
tẽ pecora quẽadmodum ibi interitus pecuniæ datæ peri-
culo titii debitoris fuit quod tamen eſt falſum ꝓpterea ĩ l.
titius illud ibi diſponi & ſtatui putabam, quia pecunia &
maior lucri pars ex cõuentione titii eſſe debebat cuius gra
tia contractus principaliter factus fuerat vnde periculum
ſimiliter ad eundem rõnabiliter ſpectare debet Pau. de ca.
& Iaſ. in. d l. titi⁹ & Deci. in. d l. ꝙ te, col. 4. ſed in. q. Bal. quũ
conuentio gratia utriuſque principaliter fuerit celebrata
ꝓpter cõmodũ hincinde ꝑcipiendum cõe debet eẽ pericu
lũ ẽt ex. l. naturæ. ff. de reg iur & l. ſm naturam & conſe
quenter p̃dicta lex titius q̃õnibus Bald. & Aquenſ. nõ vr̃
conuenire, quia in terminis ipſarum q̃õnũ prima maiorq;
lucri pars non erat dantis pecuniam ꝓut in caſu l. titius ve
rũ lucrum dãnũque cõe & ad. q. Aquen. aliã aſsignabam
rõnẽ, q̃a augmẽtũ in bonitate extrinſeca contingens citra
morã non debet neque uenit. d l. cũ quid. cũ ibi not. ꝑ gl.
& Bart. p̃ſertim in ꝓpoſito nr̃o ne ex eadẽ pecunia lucrũ
bis ꝑcipiat contra tex. §. cũ ꝑ uend. l. ſi ſterilis ff de actio.
emptio. & not ꝑ Deci. in. c. cũ uẽ. co. vi. de excep. poſt mo-
rã q̃cq̃d Aquẽ. & dicti Moder uelint vr̃. ꝙ extrinſecum
augmentum debeatur d. § cũ per uẽ l rõ ff. de act. empt.
nec repugnat. l. titius q̃a ut dixi cõtractus ibi fuerat princi-
paliter factus gratia dãtis pecuniã cuius prima & maior
pars lucri eſſe debebat, nec loquit poſt morã reſtituendæ
pecuniæ. Et ſi in caſu Aquẽ. creditor peteret intereſſe lu-
cri ceſſantis ut quia mercator id non vr̃ deberi ẽt poſt mo

tam ne ex eadem re & pecunia bis lucrum exigat contra
præal. Ex quibus apparet deciſionē Aquē. non obſtare
quum ipſe loquatur quādo pecunia extrinſece mutatur,
ſicque ſolum æſtimatio pecuniæ imutatur quo caſu aug-
mentum citra moram non debetur niſi ex conuentione
partium ut p Bart. in. d. l. pau. ad fi. & Aret. con. 84. in. ii du
bio uel eſſemus in aliqua limitatione ad cōcl. cōem data,
ut p Brun. loco p̄al fol. 30 tū ſeq. deciſio. mea ꝓcedit quā
do mutata eſt pecunia in bonitate intrinſeca, ut q̄a auctus
eſt ualor ducati uel ſcuti p̄p deteriorationē monetæ minu
tæ ut noſtris temporis contingit tunc n. habenda eſt ratio
huiuſcemodi agmēti, ēt nulla p̄cedente mora quia muta-
ta materia & intrinſeca bonitate pecuniæ niſi augmentū
p̄ſtaretur eadem pecunia in genere nō ſolueretur, ſed alia
& minus debito. ita ꝙ effectu non ſoluit aliquod augmē
tū, ſed illud quod tp̄e contractus ꝓmiſſum fuit. nā de tali
moneta quæ currebat tempore contractus partes cenſent̄
intellexiſſe & de futura mutatione in deterius minime co-
gitaſſe l. cū certum & l. ſi ita. ff. de au. & arg. leg. l. cū hic ſta
tus in. §. ſi ſponſus. ff. de donat inter uirum & uxorē notat
Sali in. l fi. ad fi. cōmenti. C. ſi cer. pet. Mat. de afflī. in deci-
ſione regni. cxciiij. Modernio. in. d. l. cū q̄d in ul. col. q̄cq̄d
ſcripſerit Cur in con. xxiiii. Ex quibus liquet ꝙ ſi uo-
lueris ſoluere de moneta quæ tp̄e contractus currebat &
ſm curſum illius tēporis poteris id facere nec de augmēto
quærēdum erit de quo ēt pulchre p Iaſ post Albe. in. l. ii.
q. 16 j. de iure emphi. ideo dicebā ſemel ✠ ꝙ ſtatutū uer-
216 cellarum prohibens ualimentum & augmentum mone-
tarum peti, de extrinſeco intelligitur non de bonitate in-
trinſeca & conſequenter ꝙ debitor ſoluere tenebatur de
moneta quæ currebat tp̄e contractus uel de noua ad æſti
mationem antiquæ & ꝙ data deterioratione bonitatis in
trinſecæ non ꝓcedat deciſio Aquē. uoluit ipſemet in d. l.
ſi paſcenda ad fin. Nec refragatur etiam tex. i. uſuræ ff.
de uſur. vbi ſecundum vnam lectu. gl. ille qui fructus p̄ce
pit uſuras petere non pōt ergo nec augmētū monetæ q̄a
ut dixi nec uſuras nec augmētum re bene intellecta petit,
ſed debitum & quod ꝓmiſſum ſibi fuit. Fortius aliq̄n
dixi p̄dictā concl. ꝓcedere ēt ſi inter partes actū expreſſe
fuiſſet ꝙ nec melioramenta nec deterioramēta auri uel ar-
genti peti poſſent, ꝓut ſæpe conuictum uidimus. nā boni-
tas intrinſeca & ſic moneta q̄ tempore contractus curre-
bat peti poſſet & de tali moneta fieri debet ſolutio ut per
Bar. in. d. l. paulus ad fi p Bru. in trac. de augmēto fol. ult.
in. viij limi. de quo uidenda ſunt quę pulchre ſcribit Imol.
in. l. ſi ſocer. in. §. lucius col. vi ff. ſol. matri.

217 Et per p̄dicta conſului alias in not. caſu ꝙ ille q̄ rem
emptā pretio duorū millium ſcutorū ꝓmiſit intra uiginti
annos ꝓ eodem pretio reſtituere non tenebat̄ in fine ter-
mini retrouendere ꝓ ſumma duorum millium ſcutorum
nunc currentium, quum ſint deterioris ligæ ut atteſtantur
experti & magiſtri monetarum q̄ illi qui currebant & ex
pendebantur tp̄e contractus. debet ergo fieri ſolutio de ve
teribus qui eo tp̄e currebant uel de nuper currentibus ad
æſtimationem antiquorum. c. cū canonicis de cenſi. alias
non ſolueretur id quod debitum & promiſſum eſt, ſed
minus ꝙ not. quia pauci ſciunt cōiter. n. credit̄ in ſcutis ſeu
ducatis citra morā non tractari poſſe de augmēto uel bo-
nitate intrinſeca uel extrinſeca, q̄a ſcuti ſemper ſunt ſcuti et
ducati ſemper ducati quod falſum eſt ut ex p̄dictis uides,
quū etiam in illis detur alteratio bonitatis intrinſecæ ſecū-
dum quā fieri debet ſolutio & obligatio contracta intelli
gitur quicquid dixerit Iaſ. in conſi. 54. col. 6. uol. j. ꝙ ī au-
reis non contingat mutatio in bonitate intrinſeca & male.
p prædicta. uide etiā in mā Soci in conſi. 4 . in. ij. dubio in
primo vol. & Iaſ. in. l. puniri. C. ſi cōtra ius uel utilit publ.
ubi loquuntur de alteratione & mutatione aureorum de
quibus in iure nr̄o fit mētio habito reſpectu ad currentes
noſtris tp̄ibus ꝙ ſunt leuiores & minoris ponderis ut in
caſu ꝓxime relato conſuluit & tūc mecū bonæ memoriæ
cōpater meus Alexandrinus ꝓut habetur nunc inter illius
reſponſa in conſ. xlviij. Et quia p̄dicta mā augmēti &
diminutionis monetarum frequens eſt & quotidiana fere
in oībus partibus Italiæ ſed in Lombardia maxime ubi
tot genera monetarum apparent in dies ꝑ mutantur &
in quadā cā quæ inter duos nobiles Vercell. diu & in di-
uerſis iudiciis agitata fuit conſuluit alias genitor meus &
poſt eum fere omnes legum uertices, qui in taurinenſi aca
demia tunc alicuius nominis erant non erit inutile nec im
pertinens hic referre maxime ad declarationem ſtatuti ciui
tatis noſtræ Vercellarum de hoc loquentis. Cā uertebat̄
inter not. A. Actorem & R. conuentum & in hiſce termi-
nis conſiſtebat de anno. Mcccclxxxiiii. dictus. A. ꝓ parte
dotis. G. eius ſororis & dicti R. vxoris eidem. R. quoddā
p̄dium in ſolutum per flor. 510. dedit pacto appoſito ꝙ
ipſo. A. ſoluente ſummā di. ⁊orū flore. 510. eidē. R. intra
feſtum. S. Martini et natiuitatis domini teneretur idem. R.
ipſum prædium retrouē. & pro retrouendito haberet̄. De
anno. Mccccxcvi. A. R. oblationem fecit de quibuſdā pecu
niis quas ad ſummā prædictam aſcendere dicebat inſtādo
ſe mitti in poſſeſſionem dicti p̄dii R. uero ſe paratum reci
pere obtulit & facere quicquid tenebat̄, pecunię tamē ſibi
expeditæ non fuerunt, ſed depoſitæ pœnes electū p iuſdi
centem in ciuitatem Vercellarum coram quo dictus. A. ſe
mitti in poſſe. dicti p̄dii petiit ſuper qua petitione aliquan
tulū ꝓceſſum fuit deinde dubitans ineptā fuiſſe eius peti-
tionē ut ſ mitteret̄ in poſſeſſ. ante factā retrouenditionem
aliam dedit petitionem ut dictus. R. cōpelleret̄ ad retrouē
dendum & faciendū ꝓut in dicto inſtrumēto de retrouē
dendo continetur oppoſuerat primo. R. hēri debere rōnē
expenſarū ob mutationē petitionis. dixit pariter ꝙ anteq̄
deueniretur ad ſententiam ad quam affectionate feſtinare
uidebat ordinarium volebat ꝓbare, ꝙ pecunia erat mu-
tata a tp̄e dicti contractus citra, ita ꝙ depoſitum non erat
integrum. Quibus nō obſtantibus ordinarius nō admiſſa
ꝓbōne ad ſententiam conuolauit p quam cōdēnauit cō-
uentū ad relaxandū ipſi. A. p̄diū p̄dictū ac ad tradēdū libe
rā uacuā & expeditā poſſeſ quo facto relaxabat R. depo
ſitum a qua ſententia. R. appellauit. Iudices appellationis
declararunt ꝓbōnē mutationis monetæ fuiſſe ꝑtinētē &
admitten. aſsignantes ipſum R. ad ꝓbā. retenta eis corā eis
cū facultate ꝓnūciandi ſuper meritis & ſuper contētis in
ſnia ipſius ordinarii & ita. R. ſuas fecit ꝓbōnes. Quærebat̄
qūo per iudices appellationis eēt ꝓnūciādū: dicebat geni
tor meus eſſe declarandum dictum depoſitum non fuiſſe
integrum ſicque. R. non teneri ad faciendū retrouēditio-
nē requiſitam & conſequenter per iudicē a quo male fuiſ-
ſe ſententiatum & bene appellatum, quia depoſitum non
debet admitti nec quicquā operari niſi integre factū ſit. l.
tutor in. §. lucius ff de uſur. gl. ordinaria in. l. ij. C. de uſur.
in gl. fi. & tradunt doc. in. l. acceptam. C. eo. tit. & in. l. obſi
gnatione. C. de ſol. & ē regulare in oī cōtractu ultro citro-
que obligatorio, ut ex eo ille ſolū agat qui totū cōtractū
ex parte ſua adimpleuit. l. iulianus. §. offerri ff de act. empt.
cū not. ibi per Bar. in ſummario & per eundē in. l. ꝙ ſoll-
dū in princip. ff de leg. ij. & glo. ordinariā in. l. res bona fi-
de. ff. de contrahen. empt. ergo uitius nummi defectus rē
inemptam eſſe faciebat, ut etiam per Iaſ. in. l. i. col. xviii C.
de iure emphit. depoſitum autē non dicitur integre factū
niſi ſit factum de pecunia quæ expendebatur tēpore con-
tractus iuxta no. per Bal. i. d. l. acceptā. q. xvii. l. oī. n. cōtra
ctu & diſpōne fieri debet ſolutio de moneta q̄ tp̄e contra-
ctus currebat & expendebat̄ c. olim extra de cenſi. cū ibi
not per Abb. in uerſi. item no. ꝙ debitum contractum in
quātitate & per Oldra in con xxxi. & cclxviii. Specula.
in ti. de obliga. & ſolu. in. § nunc aliqua uerſi. pone in ſta-
tuto. canon. in clemē prima de decim. Bal. in. l. aliud in fi.
uerſi. ulr. quarto. C. de ſac. ſan. eccl & in cō. cccix. punctus
qōnis uol. ij. Bar. & alios in. l. paulus. ff. de ſol. & in l. cum
quid. ff. ſi cer. pet. ſi itaque de pecunia currente q̄ debilior

eſt ſolutio

eſt ſolutio fieret, non quãtum ꝓdebitũ eſt ſolueretur ſicuti
dicimus in eo qui debet uinum uetus qui non põt nouũ
dare aut ſoluere l uinũ. ff ſi cer. pet & . d l. cũ quid & in ca
ſu prædicto nulla uidebatur dubiõ quum ſolutio fieri debe
ret de pecunia quæ currebat tpe contractus, qm̃ in cã ap
pellationis ꝓnunciatũ fuerat correcto errore iudicis ordi
narii exceptiones & ꝓbões. R. quod pecunia erat muta
ta a tpe contractus citra fuiſſe & eſſe pertinentes & admit
tendas & bene q̃nquidem non ſolũ ꝓbões ad cãm faciẽ
tes ut erant prædictæ imo adminiculantes erant admitten
dæ gl. in. c. ij. in uerbo rõnabili cã vbi per cano. de confeſ.
lib. vi. Bal. in. l. fi. ff. de fer. Alex. & alii in. l ſi duo patroni in
§. idem iuli. ff. de iureiu. doc. per illum tex. in. l. auus. C. de
emancip. lib. & in hac patria ex forma ducalis decreti cau
tum legitur niſi itaque deberet ſolutio fieri de dicta pecu
nia quæ tempore contractus currebat ſuperflua foret ipſa
ꝓbõ & quũ in rem iudicatã ordinatio tranſiuiſſet non po
terat pars aduerſa amplius in dubium refricare maxime
quum illi nõ contradixerit, ut per Abb. in. c. qm̃ cõtra fal
ſam col. xv. de ꝓbõne ubi dicit ꝙ quãdo iudex aliquid fa
cit dicitur p̃ſẽte parte. debet pars contradicere ſi ſibi diſpli
cet, alias conſentire uidetur ut ẽt per Bar. In. l. i. C. de relat.
& Bal in. l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatiſ. cog. ubi dicit ꝙ qui ab
interlocutoria non appellat conſentire p̃ſumitur cõtẽtũq;
ſtare debere ex quo iam conſenſit. ꝙ aũt pecunia oblata
& depoſita eſſet de illa pecunia quæ currebat tpe contra
ctus ꝓbatũ non fuerat, quum tñ aſſerenti incũberet onus
ꝓbãdi l. ei qui dicit cũ ſimilibus ff. de ꝓbat. aſſertio nota
rii dicentis in inſtr̃o depoſiti in parpagliolis ueteribus ma
nus mille non ꝓbabat pecunias ipſas eſſe de ueteribus cõ
tra. R. qui de hoc non rogauit fieri inſtrumẽtum, qa ſicuti
iudex non recipit ꝓbõnẽ contra me niſi me uocato & ad
miſſio ad dãdum interrogatoria prout iuris eſt, ita nota
rius nõ põt conficere inſtrumẽtũ in mei p̃iudiciũ niſi me
mandante. ita Abb. in. c. i. col. pen. uer. moueor principalr
de fide inſtr. item talia uerba enunciatiua in inſtrumento
poſita non ꝓbant, vt. n. dicit inno. in. c. cũ iure peritus de
offi. deleg non creditur inſtrumento niſi in his quæ tpe ro
gati inſtrumenti facta fuerunt uel fieri potuerunt uel in eẽ
produci, ut etiam per Bar. in. l. optimã. C. de contrahen. et
cõmitt. ſtipul ſicque quantum ad hoc an pecunia ſit antiq̃
quum ſit de p̃terito inſtrm nihil probat. Poſito ẽt citra rei
preiudiciũ ꝙ ip̃m inſtrumẽtum probaſſet pecuniã eẽ uete
rem tamen in nihilo releuabat partẽ nõ. n. concludebat eẽ
adeo ueterem ꝙ eſſet de illa quæ expendebaꝛ tpe cõtra-
ctus & tamen ꝓbõ debet de neceſſitate concludere. l. non
hoc. C. vñ leg. l neque natales. C. de ꝓb. & in dubio ꝓbõ
interpretaꝛ contra ꝓbãtem. c. in p̃ñtia de ꝓbat. per quem
tex. dicit ibi Abb. in. 3. colũ. uerſi. & ex his ꝙ ꝓbõ gñalis
non declaratur ſm ſubiectã materiã ſeu ꝓbantis intentio
nem idem reperit in c. fraternitatis col. pe. de teſti. & Bar.
in. l. ſi quis intentione ambigua. ff de iud. p̃terea dicebatur
in dicto inſtrumento depoſiti in tot parpagliolis ueterib⁹
manus mille quid uelit hic ſermo, quãtum importet & ſi
gnificet qualibet manus non conſtet ſicque per hoc non
concluditur quanta pecunia ſit depoſita & tamen ſm p̃di
cta dubia⁹ ꝓbõ contra ꝓbantẽ accipitur. & ſi dicatur pro
qualibet manu poni quatuor parpagliolas eſſeq; hoc no
toriũ negabatur hoc, & quatenus ita foret ꝑ partẽ allega
tum non fuiſſet, ideo non ꝓdeſſet exceptio talis, quia licet
notariũ releuet ab onere ꝓbãdi non tamen releuat ab one
re ꝓponendi ut per Bar. in. l. ſi adulteriũ cũ inceſto in. §.
idem polhoni ff de adul. Bal. in. l. ſi. col. viii C. de edi. diui.
Imol. in. l. 4. in. §. hoc ãt iudicium in. 3. q. ff. de dã. infe. Præ-
terea poſito, q. per illa uerba manus mille &c. cõſtaret de
numero pecuniarum tamen per teſtes. R. conſtabat ꝙ par
pagliolę & aliæ pecuniæ currentes tempore dicti contra
ctus erant pluris ualoris & bonitatis q̃ eſſent tpe depoſiti
ꝓut teſtes concludebant, & ꝙ pecunia mutata fuerit a tẽ
pore dicti contractus citra, & conſequenter conſtare aſſer
tum depoſitum non fuiſſe integraliter factũ. plus dicebaꝛ
ꝙ ſufficiebat no. R excipere de depoſito nõ integro abſq;
eo. ꝙ ꝓbaſſet mutationẽ; pecuniæ, parti n. aduerſæ ſpecta
bat & incũbebat onus probandi pecuniã eſſe de illa quæ
currebat tpe contractus & depoſiti integritatẽ iuxta not.
per Bal. in. d. l. optimã. col. ii ubi dicit nota ad illum modũ
excipiendi non conſtat ſic eſſe non conſtat talem eſſe ꝓcu
ratorem nam non conſtat ergo debet oſtendi, ita ibi dicit
Bal accedat ꝙ non fuerat aſſertum depoſitum admitten.
obtulerat n. R. ſe paratũ recipere & q̃cq̃d tenebaꝛ facere,
ideo debebat pars aduerſa ſoluere, non aũt deponere iux
ta no. per Bal. in. d. l. acceptam col l. Nõ obſtare dicebat
ſtatutum ex aduerſo ꝓductũ extractũ a lib. ſtatutorũ ciui
tatis Vercellarum quod vr̃ ꝓhibere creditorem poſſe pe
tere vel exigere a debitore ualimẽtũ ſeu melioramẽtũ mo
netæ, quia no. R. dicebat genitor meus non petebat uali
mẽtum monetæ ſed ſibi ſolui de eadẽ pecunia & moneta
ꝓut iuris eſt iuxta ſuperius allegata p̃terea ſtatutũ loq̃tur
de debitore & creditore, ſed in caſu p̃dicto nullus erat de
bitor vel creditor pecuniæ p̃dictæ, quia no. R. non potuiſ
ſet exigere a parte aduerſa dictas pecunias neque tenebaꝛ
pars aduerſa p̃dictã pecuniã ſoluere ſi nollebat ſicque di
ci nõ põt, erat creditor uel debitor niſi abuſiue. l. debitor.
ff. de verbo. ſigni. Bar. in l. fideiuſſor. ff de fideiuſ. & in. l. i.
ff. ſi cer. pet. vbi oẽs ſcribẽ. vnde quũ ſtatuta ſint ẽt cũ iure
cõi quantũ poſſe eſt cõcordanda l. ſi ſerui. C. de noxa. c. cũ
delictus de cõſue. & uerba ſtatuti ſunt ꝓprie intelligenda.
l. iii § hæc uerba. ff. de neg geſt. gl. l. fi. in. §. in cõputatione.
C. de iu. deliber. nihilque poſſet addi aut minui q̃ñ exorbi
tat a iure cõi Bal. in auten. q ſemel col. vi uer. & ideo ſta
tuta. C. quõ & q̃ñ iud. & in. l. ſi ꝓ dote. C. de dotis ꝓmiſ. et
in. l nõ ſine. C. de bo. q̃libet. concludebat in cã illa genitor
meus in fauorẽ no. R. addendo poſtremo dicta Curtii ſe
nioris in. d. l. cum quid in. 3. q. ubi cõcludunt ꝙ ex quo pe
cunia eſt in obligatione, & certũ eſt quid, quale, & quãtũ
datũ fuit teneꝛ debitor ſoluere & reſtituere de moneta an
tiqua & vſitata tpe cõtractus. l. ſtip. q̃dã ſunt certæ. ff. de
verb. obli. & ibi dicit ſimilem q̃õnẽ eueniſſe Duci medio
lani dũ emiſſet a ianuẽſibus quãdã magnã quãtitatẽ ſalis
& ita refert fuiſſe cõcluſum & iudicatũ, & ita ſæpe in ciui
tate Vercellarũ iudicatũ fuiſſe ſtatuto p̃dicto non obſtãte
dicebat. Septuageſimoquarto quæro ✠ Deceſſit ille cui 218
factũ fuerat pactũ de retrouẽ. uenit hæres eius poſt annos
50. dicens ſe ignoraſſe pactũ de retrouẽ. vſque ad diẽ p̃ñtẽ
& petit ſe in integrũ reſtitui ex clauſula gñali ſi qua mihi
alia iuſta cã eſſe uidebiꝛ in integrũ reſtituã de qua in. l. i. i fi.
ff. ex q̃bus cauſis maior. & in. l. ſi creditor in. § i. ad fi. ff. de
diſtr. pig requirens ſilr partẽ iuxta ꝓmiſſa cõpelli ad retro
uendẽdũ ſibi rem p̃dictã an audiẽdus ſit uidebaꝛ p̃ria fron
te ꝙ nõ qa ſpatio. xl. annorum q̃uis actio tolliꝛ & oẽ ius
extinguiꝛ. l. ſicut & . l. oẽs. C. de p̃ſc. 30. an. quæ nõ cõtinge
rent ſi daretur in integrũ reſtitutio & ꝙ aduerſus lapſum
annorũ xl. in integrũ reſtitutio non concedatur conſuluit
Alex. in conſi. cli. circa fi lib. ii. Cur ſenior. conſi. pe. col. 3.
Soci. cõſi. xliii. col. 4. uolu. ii & conſi. ii. col. pe. lib. 3. Deci. la
te in cõſi. 29. & cõ. 154. & In. l ii. C. q̃ admitti Iaſ. in cõ. ccix.
In. ii. uolu. & Soci. iunior. in conſi. 54. & . cxlv. in. i. parte.
Sed cõtraria pars verior eſt. ✠ ꝙ virtute p̃dictæ clauſulæ 219
gñalis ex capite ꝓbabilis ignorãtiæ detur in integrũ reſti
tutio, qa ubicũque cõtra aliquẽ iuſto facti impedimento
impeditũ currit p̃ſcriptio, ſp̃ cõcediꝛ in integ. reſti. l. attilici
nius. ff. de ſerui. ruſti. p̃di l. i. in. §. ſi q̃s aũt cũ gl. & Bar. ibi
not. ff. de iti. actuque priua. l. ſi partẽ in. §. i. cũ glo. in uerbo
vtẽdo. ff. quẽad. ſerui. amit ſed vbi q̃s in ius alterius ſucceſ
ſit ꝓbabilẽ iuris ignorãtiã hẽt. l. q in alterius, vbi Dec. not.
ff. de reg. iur. ergo in integ. reſtituẽdus erit ex clauſula p̃di
cta, ut vult tex. in. §. i. d l. ſi creditor. impeditus. n. & igno
rãs nõ dñr ius ſuũ negligere. c. q̃a diuerſitatẽ de cõceſ. p̃bẽ.
tradit Paul. de caſt. in. l. ſi. C de dolo. facit tex. in. c. i. de reſt.
in integ. lib. vi. & ſic licet p̃ſc. xl. an. currat cõtra ignorãtem

per ſupra alleg. tamē daſ in integ. reſt. nec iura p̄al. cōtrarium uolunt, & iſta eſt cōis ſcribē. ſententia, ut p Alexan. in conſi clxix. viſo themate, lib. ii Ang. in trac. malefic. in uerbo. inchoata col i Soci. con. 66. lib 4. Mathe. de afflic. in deciſione regni. 37. & cccxxix. Iaſon in. l ii ſol p̄antepen. uerſi in eadem gl. ad finē habetis. C. de iure emphiteo. Dec. cōſ. 36. col. ſi. Feli & Pariſi. in cap. vigilāti de p̄ſcrip. Balb. in trac p̄ſcript. fol. lxiii. col. 3. verſi. not. eſt concludentes & lapſum tpis annorū centū non refragari uolenti petere reſtitu. in integ ex capite ignorantiæ quicquid cōtra cōem ſcripſerint Iaſ. in conſ ccix. lib. ii. & Deci. in p̄alle. cōſ. 29.

Reſtringunt tamen Fel. & balbus in locis p̄alle. hāc cōmunē conclu. aliquibus modis, quibus alias addūt limit. roma. in conſi cccclxxvii Deci. conſi. 36. col ſi. & cclxvii col ul. & in d. l ii Feli & Moder. in. d. c. uigilāti. in quibus locis ponunt talē reſtitutionem peti debere intra quatuor annos poſt habitā ſciam, & q ignorantia debet eſſe iuſta & p̄babilis Videnda āt & addenda ſunt ad. d. l. primam in quibus ex cauſis maior. quæ dicētur infra in. q. lxxvij.

220 Septuageſimoquito quæro ✠ an ille qui fundū redemit virtute dicti pacti cogatur ſtare colono & locationi factę per uenditorem ante retrouē. Bal. ſingulariter decidit, q ſic in l. i. ad finē. C. de iure fiſci ad ſi. libri decimi. Interim n. dicit ille fruiſ ex uoluntate tua, quia uolēdo redimere impedires ne frueretur, ut. ff de p̄ſcrip. uerbis. l ſi uir uxorem. ergo ſequitur ut & locare uideaſ uoluntate tua, & ideo colono ſtare teneris, ſecus ait ſi ſimpliciter uendidiſſem, et poſtea redemiſſem, quia iure tuo potius locare cenſeris, quum facto meo impediri non poſſes ſequitur hanc deciſionem Alex poſt Raph. comē. in l. ſi filiuſfam in. §. ſi uir uxori, col iii. ff. ſol. mat. & Socin conſi. cxxv. col. i. uolu. j. facit quod poſt Sali & alios ſcribit. idē Soci. in cōſi. xxxii. lib. i de minore qui locationi per tutorē factæ teneſ ſtare, etiam finita tutella p l. ſi tutellæ. ff. de admi. tuto.

Sed contrarium uerius vr̄ per regulas cōem q ſingularis ſucceſſor non tenetur ſtare colo. l. emptorē. C. loca. late tradunt Alex. in cōſi. cxviii. volu. v. & i. d §. ſi vir col. ii Cor. conſi. vi uolu. 4. Soci. conſi. xc. lib. 4. Iaſ in. ii lectu. §. diui, col. xix ubi lo. crot. xxvii & Moder. de fano in trac. de pigno fol. 4 col. i. & Fab. in trac de empt. & uendi in xviii. q. ſextæ principalis q̄onis. Item per doctrinā Bart. in. l. in dīc. ff. de aqua plu. arcen q re vi dicti pacti reſtituta ſoluiſ oē ius ſuper ea cōſtitutum & libera recuperaſ. Nō obſtat ratio Bal. ſupra relata quia donec ego non redimo bene videtur emptor uoluntate mea frui, ſecus poſtquam redimi. & ſic uoluntas illa non eſt ſimplex et abſoluta ſed limitata uſque ad tp̄s retrouēditionis. Nec obſtat §. ſi uir. qa ſecundum intellectū Bart. ibi in princi. ab Alex. relatū & illi literæ magis amicum & conſentaneum p̄bat oppoſitū. præterea loquitur in marito locāte cui nihil imputari pōt quum futurum diuortium cogitare non debuerit, ut ibi per Paul. de ca. ſecus in eo qui retrouēdere tenebaſ debuit enim p̄ſpicere euenire poſſe ut res redimereſ, ut in. l. ſimili dicitur in. l. ſi quis domum. ff. loca.

221 Hanc concluſionem limita ✠ niſi retrouenditio facta foret ſaluo iure coloni. tunc. n. emptor tenereſ ſtare colono. l. ſi mercedem. §. ſi. cum ibi not per Bart. & alios. ff. de actio empt. de qua clauſula vide quæ ſcribūt in conſi. 38. uolu. i. Fabi. in trac. de empt. & uen. in. xviii. q. ſextæ. q. principalis, & Fein. in. c. inter monaſteriū col. ii. de re iud. ſis igitur memor reſeruare ſp ius coloni & partē colonicā quæ duo inter ſe differunt, ut per Fabia. loco p̄al ad quod uide etiam Roma in conſi. cccix. Soci. iuniorē in repet. l. cū filio col. po. ff. de leg. i. ubi etiam tradit an emens fundū debeat habere fructus pendentes ſi locatus fuerit fundus. Relicta tamen opinione Bal. contra quā in practica durū eſſet obtinere limita dupliciter primo quando locatio non fuiſſet bona fide facta, ſed malitioſe, exempli gratia quia uidens & cognoſcens q uolebas redimere locaui, tunc. n. colono ſtare non poteris per ea quę poſt alios ſcribit Alexā. in. d. §. ſi vir ad finem primæ col. de locatione per maritum facta vxore graui infirmitate loborante indeque mortua, q vxoris hæredes locationi ſtare non tenebūtur, ex quo vir in culpa fuit locando tali tpe, facit tex. in præalleg. l. ſi quis domum, ibi hoc enim poſſe euenire proſpicere debuit.

Secundo limita concluſionem p̄cedere quādo ad annum tantum facta fuiſſet locatio, ſecus ſi ultra annum ubi ſingulis annis percipiuntur fructus, quia tunc non teneretur emptor ſtare colono, ut per Alexan in. d. §. ſi uir colūna prima.

Vltimo declara concluſionē Bal. ut quāuis emptor colono ſtare teneatur, penſiones tamen futuri tpis cōmodo ipſius cedunt per tex. d. §. ſi uir intelligendo ut ibi per Pau. de ca. ad ſi commenti.

Septuageſimoſexto quæritur ✠ habēs ius redimendi deceſſit pluribus relictis hęredibus an vnus poſſit aliū cogere ad redimēdum quum emptor nolit retrouendere niſi totum ſimul retrouendat iuxta. l primā. ꝟ. de luit pig videbatur q ſic per tex. in. l. his conſequēter in. §. celſus ff. hær. & in. l. hęredes in. §. idem iuris eo. ti. ubi in pigno. luendis hæredum vnus per rōnem p̄dictā pōt alium cogere partem pretii ſpectantem ſibi ſoluere uel etiam pretium recuperare ſi pro illo ſoluerit, ſunt tamen qui arbitrentur alios hæredes liberari cedēdo iuri ſuo ar l. ſi fructuar. ff. de uſufr. & l. is cum quo in ſi. ff. de aqua plu. ar. & eorū quæ ſcribit Cepol. in trac. de ſer. vrb præd. in rub. de puteo poſt antiquos ibi relatos in ea q̄one, vtrum uicinus poſſit ſumptum contributionem euitare p̄ refectione putei cōis totius viciniæ renunciando cōmodo putei. nā ſi rōne p̄teriti tpis puteus reparatione indigeat quum ex vſu iam ſenſerit utilitatē tenebitur ad contributionē nec poterit renunciare in damnum viciniæ. ar. l. ſm naturā. ff. de re. iur. & c. qui ſentit onus eo. tit. in. vi. p̄ futuro āt tpe ſic per. l. primā ff. de coll. illic. & l. pe. C. de pact. Ex quibus inferſ ad deciſionē not. q̄onis de forenſi qui pro talleis ratione bonorū in hoc territorio puta exiſtentium moleſtabaſ & ad ſoluendum uariis pœnis cōpellebatur cupiens onus collectarum euitare bonis ipſis cedere uolebat & renunciare an audiendus eſſet pro collectis præteritis uel ex cā de p̄terito impoſitis videtur q non, ſecus pro futuris p p̄dicta & per tex in. l. incola. ff. de municip. ubi uideſ caſus reſpectu collectarum præteriti tpis, ſed reſpectu futuri. Bar. ibi contrarium uoluit dum ait poſſeſſorem non poſſe renunciare niſi rem uenderet & faceret rem alteri idoneo ad ſoluendū collectas in æſtimo poni ut ibi per eum quem ſequi uidentur doc. ut per Parpalea in repe. legis placet col. xiii. uerſi. q̄uo autē. C. de ſacroſanctis eccleſiæ & Cor. in cōſi xxiiii. in ſecundo dubio in tertio volumine & uidetur tex. in. l. p̄pter honorem. C. qui bo. cede. po. ubi dicitur non poſſe quem cedere bonis ne publicis fungatur muneribus & oneribus ex quo tex. colligunt ibi Bal. Pau. & Sal q ſubditi uolentes cedere bonis ut collectas euitent nō poſſunt q autem ille tex loquatur in collectis patet inquit Bal ex illis uerbis pro modo ſubſtantiæ, ideſt per ſolidum & libram & vulgares dicūt, ſunt autem collectæ dicit Baldus onera rerum ideſt patrimonialia naturaliter ſed formaliter ſunt onera perſonarum ſubditarum quæ indicuntur perſonis, & quia forma, & materia faciunt vnum totum ideo dicuntur munera mixta l. reſcripto. § ſi ff. de muner. & honor. hanc eandem opinionē in terminis tenuit Ange. in. l. cum vſufructuarius. ff. de uſufruct. in fine, ubi dicit illam legem uolentem eum qui tenetur ad onus reale liberari ab onere cedendo rei, non habere locum in ruſtico qui non vult ſoluere collectam pro prædio ſed rei cedere, quia illud onus non eſt mere reale, ſed imponitur p̄ſonæ pro rebus.

Sed reſpectu futuri temporis oppoſitum uoluit Bart. in. l. is cum quo ff. de aqua plu. arc. circa fin ſequuntur ibi Pau. de Caſt. & Alex. in apoſtillis ad Bar. & in effectu

in alio

in alio propoſito Deci.in conſi.285.col.fi.idem eleganter & pulchre uoluit Bal.in.l.vnica col.v.C.de ſent.quæ pro eo vbi dicit ciuem bonis. cedentē teneri tamē ad munera perſonalia puta ad cuſtodiam caſtri uigilias, & excubias: ſed nō ad munera realia.i.quæ præſtantur ex his rebus tributum puta, ſaccū vnum frumenti quolibet anno ex redditibus & fructibus fundi item nec ad mixta ſubiungit ut collectas quæ prestantur nō ex ipſa re, ſed propter ipſam rem æſtimatam & allibratā. cauſa enim finalis eſt ipſum æſtimū quo ſublato & extincto ceſſat obligatio collectarū ꝓ futuro licet remaneat pro præterito.d.l. incola quū dicamus collectā perſonæ propter rem imponi, qa obligatio in perſonā dirigitur. ſed cauſa finalis eſt ipſa res §.fi. d.l.reſcripto re ergo remiſſa videtur a futuris collectis ꝑ rem ipſam debendis remittentem liberari. ſolutio tamen prædicta non tollit contrarium d.l propter honorē quæ loquitur in realibus & patrimonialibus patet ex illis uerbis, pro mō ſubſtantiæ ergo non in perſonalibus, melius ergo poteſt reſponderi ꝙ ibi renūciatio, & ceſſio erat malitioſa & fiſco inuidioſa ut ibi dicitur ideo nō admittitur alias ſecus. Quæ concluſio ſapit magnam æquitatem pro qua etiam facit quod dicitur de obligato ꝑſonaliter actione de peculio. qui ex quo tenetur reſpectu peculii uolens cedere rebus peculiarib⁹ auditur tex.eſt in.l.ſed poſt quā in.fi ff.cōi diuid.not.Bar.in.l frater a fratre col viij.in.3 q. ſi partis glo.ff de condi.indeb ergo & pariter in propoſito noſtro audiri debet iſte qui uult cedere rebus. propter quas ſeu quarū reſpectu ad collectas tenetur. Circa tamen principalem qōnem aduertendum eſt quia inter prædicta diuerſa eſt ratio. qui enim pignori rē minus idoneā accepit eius quantitatis in quā pignus nō ſufficit nō amittit exactionē.l creditor la.ij.ff.ſi cer.pet.&.l.iij.C. de diſtr. pig habet enim perſonalem actionē ab actione pignoris ſeparatam ad conſecutionem crediti, quam intentare poteſt licet pignus remiſerit ſicque res pignorata nō deſinit pignorantis & hæredū eſſe. Daturque ſolum creditori ꝓ eius cautela qui nihilominus actionem habet pro credito ſuo aduerſus debitorem, & hæredes ſuos. ideo nimirum ſi vnuſquiſque ex hæredibus pōt cogi ſoluere eius ratam partem pecuniæ debitæ ſeu expoſitæ pro luitione pignoris, ſecus in re uendita cum pacto de retrouē. quia deſinit eſſe uenditoris & trāſit ad emptorem nec cōpellitur uenditor redimere ſi non uult ut ſupra viſum fuit. nec aliqd ſupplere ſi minus ualeret quā preciū expoſitū et acceptū. Si redēptio ſeu rechatus eſt in facultate nō in obligatione ergo unus hæredū non debet poſſe aliū ad redimendum compellere quum nulla obligatiōe ad id teneatur.

Melius eſt igitur dicere ꝙ unus hæredum prædictorū poſſit totum rechatare ſoluendo totum precium oblata cautione, & præſtita.de dando, & reſtituendo partē. cohæredi ſi habere uoluerit, & ſoluere partem ſuam precij per tex.not in.l i.in.§.ſi pecunia uerſ.ſed ſi res.ff. depoſ. cum his quæ in ſimili adduxi ſupra in.13.q circa fi.

223 LXXVII. vendiror cui ſactum fuerat pactū de retrouen intra certum tēpus eo pendente deceſſit relicto hærede minore annis.25. An redimendi tempus illi currat. ita vt eo elapſo a beneficio rechati excluſus ſit Dubitationē facit quia ubi contra maiorem originem ſumpſit obligatio non conſideratur perſona minoris.l.apud Iul.in principio.ff.ex quibus cauſis in poſſe.ea.doc.Bar in.l.cū filius fam.in.§.in hac.ff.de uerb.oblig.nec tunc minori in integrum conceditur reſtitutio l.emilius.ff.de minor.l.fi.vbi notat Pau.de ca.C.ſi aduer.uen.pign.tradit Iaſo.in conſi. ccxxvj.lib.ij.ea propter dicendum videbatur minori tēpus currere abſque ſpe reſtitutionis in integrum ad quod vide Matth de afflic.in deciſione regni ccxxi.

Ad oppoſitum facit, quia & ſi minor cum quo nihil geſtum eſt aduerſus præſcriptionem conuentionalem ex edicto de minoribus quod requirit cū minore geſtum eē non reſtituatur iuribus præal.tamen ex capite ignorātiæ per clām illam generalē, & ſi qua mihi alia iuſta cā eſſe uidebiť in integ.reſtituāvť reſtituēdus ſi pactū cū defuncto factū ſe ignoraſſe alleget, quæ quidē ignorātia eſt cā iuſta reſtōnis quū in ius alterius ſucceſſerit.d.l qui in alterius ita ſingulariter in.l.emilius col.ij ff de minor.ſequiť Sal.in l. fi.col.ij.C.ſi aduer.pig & Mod.tau.in trac.ꝑſcrip. fol.64. col.j in verſi.ij.limit. quæ ratio oſtendit id ſpeciale nō eſſe in minore imo ꝓcedere in quocūq; hærede propter iuſtā cām ignorantiæ. Ex quo inferri pōt ꝙ facta intimatiōe pacti ſm practicā Bar.in.l.ſi quis inficiatus ff depoſ per illum tex.hæres maior excluderet a beneficio reſtit. in integrum propter notitiam, & intimationē pacti ignorātię excluſiuā, ſed ſi minori eſſet facta.ex quo cū minore geſtū aliquid eēt videreť danda in integ reſtō aduerſus tpis lapſum.ex edicto de minori.p illā.l.emilius iunc. no.per Bar Tex.vero d.l.primæ in.fi.ex quibus cau. maio. de clauſula illa generali & ſi qua alia iuſta cauſa mihi videbiť vltra ea quæ adduxi ē.in.q.74 exornare poteris * ex di- 224
ctis Anchar.in conſi.174.col.fi.et cōſi.293.ad fi.dum ponit an ruſticitas ſit iuſta cauſa ſuccurrēdi ex dicta clauſula generali.R.cōſi 477.ad fi.Alex.conſi.71.vol primo, & & conſi.8.circa fi.vol iij.& conſi 69.in eo & cōſi.41. col. ij.vol.v.Aret.conſi.xv.ad fi.cur.iun. in conſi.xviij.col fi. & in apoſti.ad Pau de ca.in.l.fi.C.de præſcr.longi temp. Iaſ.in.l quādiu ad.fi C.qui admitti Rimin.in.l.iuris ignorantia col.fi.eo nt.Corſ.in ſingul.in litera.s.ſingul.incip. nota peregrinū dictū Barb conſi.xl.fol.ult lib.j.Curt.ſenioris in conſi.lix.col.4.Deci.in conſi.138.&.164. col.fi. Beltrā.in conſ.273.vol.j.&.201.uol.iij. & ruin. cōſi.68. lib.j.vbi cōſuluit ex clauſula ꝑdicta generali dari in integ. reſtitutionē etiā aduerſus ꝑſumptionē iuris & de iure aduerſus ſententiam puta quæ trāſiuit in rem iudicatam.

Sed ꝙ lapſo tpe ad redimendū dato ſit præcluſa uia redimēdi nec cōcedi debeat reſtitutio ex edicto de minoribus, vel ex clauſula gñali de q̄ ē.cōſuluit late Cur. ſenior. in cōſi.59 Moueť in effectu, qa minor nō reſtituiť aduerſus ꝑſcript.cōuētionalē incepiā cū defuncto maiore. imo currit cōtra minorē ſine ſpe reſti.in integrū.d l.emilius qa ſicuti nō reſtitueretť aduerſus cōtractū celebratū cū defuncto maiore cui ipſe ſucceſſiſſet.l.quæ a patre.C.de reſtitu. mil ita nec reſtitueť aduerſus curſum tēporis appoſiti in ipſo cōtractu.ū.p tex.l.ū.C.ſi aduerſ.uen.pign. iunctis ibi noe.p Bal.& Sali.vbi quando minor patitur præiudiciū propter nō fieri in actu cū defuncto inchoato cōmittitur obligatio ſine ſpe reſtit ut ibi uult text. Ad allegata in contrariū maxime ad fundamentū ignorantiæ, reſpondetur ꝓcedere in conuento, ſecus in actore qui ſe certificare debuit, & ius ſuum diligēter explorare anteq; ageret, vt etiam per Decium in.d.l qui in alterius col.prima.

Sed quicquid alias tenuerim in prioribus ſcriptis nunc dico opi Bar.eſſe cōem, & veram, & ab illa non eſſe recedendū, quod danda ſit reſtitutio in integrū huic minori ex dicta generali clauſula.per ea quæ eleganter Bar in.d. l emilius columna ſecunda & in.l prima in § ſi quis propter.ff de iti.actuque priua faciunt optime dicta per Alexan.& Iaſ.poſt alios in dicta.l.ad diem.ff.de verb. oblig. & Corn.in conſi.210.libro primo volentes ꝙ & ſi ad diē. ſub pœna pecunia promiſſa ſit, et ante diem mortuo promiſſore non adita hæreditate committatur pœna: hæres tamen poſtea poterit in integrum reſtitui per illam generalem clauſulam æquitate id ſuadente, & tamen contractus, & promiſſio cum defuncto facto fuerat, & nihil cū hærede geſtum, qui ſolūmodo propter non fieri ex promiſſione defuncti præiudiciū patiebatur ergo pariter in quæſtione noſtra ex eadē æquitate licet nihil cum minore geſtum ſit danda illi erit in integ.reſti.ex clauſula illa generali in æquitate fundata ut etiam per Imol.in.l. cum filius in.§.in hac.ff.de verbo.oblig.Philip.fran in cap. cum quis de regul iuris in ſexto Deci.in conſi. dlvj. col fi Iaſ. in.l.ū.in præantepenul.char.in verſic.in ea. gloſ ad finem

habedis.C.de iure emphit. & Ang. Aret.inſti.de excep.in §.idem iuris eſt;col.ii.vbi reputant dictum Bar.in d.l.emilius aureis literis ſcribendũ.& vim eſſe in modo practicãdi.quia ſi petat reſtit.quia minor,& læſus non audietur, ſecus ſi petat vti heres ignorans factum defuncti, ex illa generali clauſula ſupra relata.

Ad præal.l.emilius clare ibi reſpon.Bar.ꝙ loquitur in reſtõ.in integrũ petita ex capite edicti de minoribus. non ex illa generali clauſula,& ſuadetur ultra eum iſta;ſolutio ex natura tit.de mino.ſub quo ſituata eſt lex emilius.quę ſm ipſius naturã intelligi debet.l.imperatores ff.de in diẽ addic.nec refragaſ lex quæ a patre,ſupra alleg quũ æquitas nulla ſubſit,vt minor hæres maioris reſtituaſ aduerſus contractum a maiore factũ cũ ipſo minore nihil facto nec omiſſo prout ſubeſt ;gtas ubi minor errore aut ignorantia omiſit intra tpſ cũ defuncto conuentũ & ꝙ adhuc ſibi cõpetebat rẽ redimere.& ſcdm prædictam ſententiã inuenio nuper conſuluiſſe Ruinum in conſi.54.lib.v.

Quia tamen ſupra dixi hanc in integrum reſtitutionẽ dari hæredi etiam maiori ex dicta clauſula generali intellige niſi poſſet aliquid ſibi imputari ante aditam vel poſt additam hæreditatem cur non redemerit, quia tunc non daretur ipſa in integrũ reſtitutio per ea quæ pulchre ſcribit Alex.in.l.ad diem ad ſi ff de uerb.oblig.

225 LXXVIII.quæro ad quẽ ſpectet onus ſoluẽdi tributa,& collectas pendente termino retrouẽden.ĩpoſitas, & impoſita retrouen.poſtmodũ ſecuta tributũ rei imponitur.l.imperatores.ff.de publ.l.ſi.C.ſine cenſ.uel reliqui. collecta imponitur principaliter perſonæ propter rẽ ideo ſubdito tantũ imponi põt.l.reſcripto.§.ſi ff.de muner.& hono.l.libertus §.ſola ff.ad municip.q̃uis de conſuetudine generali etiam forenſes collectentur rõne rei ſitæ in territorio collectantium,quia res ſubdita reputaſ poſtq̃ eſt in eo territorio ſita,et per Bar.in locis præal.Cor in cõſi. 22.lib.j.Deci.conſi.285.&.694.Pau.de ca in.l inter debitorem.ff.de pact.vbi tangit dictã differentiam tributorũ & collectarum.De quo articulo,& per Areti.in conſi.cv. in cauſa,& ſic temporibus noſtris poſſeſſores ita ad onus collectarũ ſicut ab onus tributorũ cõpellẽtur licet adhuc inter prædicta ſint aliquæ differẽtiæ ſm Are loco præal. Qõni ꝓpoſitæ reſpõ.dicendũ eſt onus ſoluẽdi collectas ſpectare ad emptorẽ qui fructus percepit. eſt enim onus fructuum,& ſic ſpectat cui fructus pertinent.l. quæro.ff. de uſufru lega.l.ſi pendentes.in.§.ſiquid cloacharii.ff. de vſufr.&.d.l.ſi.vbi Sali.C.ſine cenſ uel reliq l.neque.ff. de impen.in rebus dot ſac tradit ſeder de ſenis in cõſi.80.& butr.in conſi.60.ubi conſuluit ꝙ ſi cogente ſtatuto uenditor collectas perſoluit,poſt tempus uenditionis eo, quia ad æſtimũ emptoris nõdum erat tranſlata poſſeſſio poterit ab emptore repetere.ut & per Afflictũ infra allegandũ & Are.ĩ.alleg et Barb.cõſi.94.lib.4.vbi ponit de marito ꝓ vxore ad collectas tenetur abſq; ſpe repetẽdi propter fructus quos ꝑcepit item & de uxore relicta vſufructuaria a marito quæ ad talia onera ſupportanda aſtringitur limitando tamen ut per Parpal.in repe.l placet.col.16.C. de ſa.ſan.eccle.De qua materia collectarum,& an ſemper onus eas ſoluendi ad fundi poſſeſſorem ſpectet ultra præallega vide Cor.in conſi.24.in ii.dubio in.iii.uol. Alexã. conſi j.col.iii.lib.iiij.& conſi.iiij.uol.v.& conſi.147.col.ſi. in eo.Soci cõſi.119.lib.j.& conſi.92.&.96.lib.ij. Roma. conſi.230.Deci.conſi.285.Brunum conſil. 94. Ialo.in.l.j. col.vj.& ſequenti,& in l.ii.col.ii.C.de iure emphit.Pichũ in repe.§.titia.q 77.Parp.in rep.d.l.placet.col 14.Iaſ. cõſi. cix lib.primo.Corſ.in ſing.in uerbo locatio Brunum late in tract.exclu.fœm.ſtan.agna.fol.xl.col.prima,& ſecũda Bologni.conſi.liiij.Matth.de afflic.in deciſione regni. xcv.ubi tangit an pro præterito poſſit conueniri poſſeſſor.reſpon.quod ſic,ſed repetet ab auctore ſuo qđ adhuc clarius procedit quando,ut communiter fit, promiſiſſet rem diſbrigare ab omni perſona,&c. vt per Areti.loco præallega.ad finem.& nota vnum ꝙ vbi poſſeſſio recheto ſuppoſita eſſet pœnes ecclãm uel eccleſiaſticam ꝑſonã efficeretur libera,& francha ab omni onere cullectæ. & delenda eſſet de regiſtro & æſtimo cõis aucten.caſſa,& irrita.C.de ſacroſan.eccle.c primo circa fin.de immu.eccle. lib.vj.notant Pau.de ca.& alii.in.l.inter debitorem col.j. ff.de pact.ſed poſt retrouenditionem res adhuc tanquam laici regiſtranda eſſet,& vt de re laici ſoluenda onera, q̃a quælibet res iudicanda eſt ſecundum præſentem ſtatũ vt per Petr.de anchar.conſi.171.col.i pluribus tamen durũ videtur ꝙ poſteaq̃ laicorum res ſunt deſcriptę in ęſtimo, & regiſtro communis eximantur ab æſtimo. & talleis ac collectis in damnum,& præiudicium reipub.& tranſeant ſine onere ſuo,ideo Bal in uolu conſi 447.exordiſ.

Antiqua quærela laicorum eſt,q̃a eccleſiæ de die in diẽ ditantur,& laici ab oneribus ſtrangulantur quũ eccleſiæ nõ ſubeant onera perſonalia nec mixta,niſi aliqua extraordinaria,ſed respondet Bal.in conſi.148 lib.j.& Pau.de ca.in.d.l.inter debitorem ꝙ anteq̃ collecta ſit impoſita bona non ſunt hypothecata quaſi hoc ſit impoſſibile, & ſic principium acquiſitionis dominij erit liberum, & nõ affectũ ex quo ſtatim ſequitur ꝙ clerici non tenentur ad nouas collectas,quia eorum prędia quantum ad hoc nõ uidenſ eſſe de territorio.ſiue de diſtrictu laicorum ꝓpterea multi adinuenerunt cautelam faciẽdo prædia tributaria,& ordinando ꝙ bona regiſtrata ſint obligata ſoluere pro collectis quo caſu tranſeunt etiã ad eccleſiam,& eccleſiaſticas perſonas cum tali onere,vt per Bar.in.l reſcripto in.§.ſciendum.ff.de muner.& hono.ſecundum cuius opinionem conſuluit calder.in conſi vij.ſub rubr.de conſtit. Barba.conſi.primo lib.iij.Soci. pulchre conſi.xij lib.iiij. & alii relati per Deci.in.c.eccleſia Sanctæ Mariæ de cõſti. col.23.verſ.quod autem ſupra dictum eſt niſi iſtud eſſet factum in fraudem clericorum,& eccleſiarum ſecundum Deci.ibi,& Soci.loco præal talem fraudem nõ præſumi dicentem.

Sed illa opinio Bar.in taleis,& collectis non poteſt in pũcto iuris ſuſtineri,ideo eſt cõiter dãnata per doc.q̃cq̃d dicant præfati,vt per Iaſ.in.l.placet.col ſi.ubi latius Parp. col.22.C.de ſa ſan.ec.Bal.in cõſi.143 præmiſſo,& 447.antiqua lib.j.& ſummã Ang.in verbo immunitas uerſicu. 36.Dicit tamen Bal in conſi.148.ꝙ licet rationibus canoniſtarum nõ poſſit ita bene reſponderi de iure. De facto ꝓpter utilitatem publicam ſeruatur opinio Bart.& mihi placet,quia alias poſſet deſtrui ſtatus laicalis quum non poſſent laici omnia onera ſupportare,et paulatim omnia prędia regiſtrata ad eccleſiaſticas perſonas poſſent deuolui ſicque eximi.& eſſet impoſſibile ꝙ prædia laicorũ remanentia in regiſtro ſupportarent onera occurrentia maxime temporibus noſtris,ideo euitãdam.l.nam abſurdũ. ff.de bo.lib.propterea compilator ſummæ Ange.præal. dicebat opinionẽ hanc non eſſe condemnandã, ſentiens ęquã eſſe.illud aũt certum eſt,& cõe dictum ꝙ vbi prædia eſſent effecta proprie tributaria.ideſt haberẽt certum ſpecificum,& determinatum onus,& non certificandum ex poſt puta pro quolibet iugere ſoluantur quatuor denarii ſingulis annis,ꝙ tunc tranſirent ad eccleſiam,& eccleſiaſticas perſonas cum illo onere etiam de iure canonico.c.primo de cenſi.cum ibi not.c ſi tributum.xi.quęſtione prima Bal.conſil 447.antiqua in ſi.lib.primi, & inter conſi.Ange conſi.24.an eccleſiæ Abb.in c.ſi. de vita & ho.cle.ſumma Ang.loco.præall notant.Iaſ.& Parpal.in locis.ĩ allegatis.

Et quia hiſce temporibus propter latrocinia, & occurrentia bella ponuntur immenſæ collectæ,& talleæ & nõnullis immunitatum priuilegia conceſſa ſunt ab imperatore a quibuſcũque oneribus ordinariis,& exord.realib⁹ ꝑſonalibus,& mixtis etiã ex cã,& occaſione belli uel peſtis impoſitis,& imponendis in forma. Videamus an ualeant,et releuent priuilegiatos ab oneribus,& collectis

prędictis prima frõte vr̃ ꝙ non, quia ſequi poſſet maximũ inconueniens, & abſurdum quod alii priuilegijs condonarentur, & onus ad paucos ſpectaret quod eſſet iniuſtũ, & q̃nq; impoſſibile ſupportare lič quia princeps bene poteſt ſuũ dare, & remittere non meũ tollere exempli gratia ſm Io.an.in.ca.ij.de immu.eccle.et refert ibi Abb. col.4. ſi ciuitas conſueuit dare centum libras ſingulis annis principi, & alicui ex habitatoribus immunitatem conceſſerit ſibi prąiudicat non cõmunitati, aut ciuitati debet ergo dicunt ditrahi de illa ſumma centũ librarũ pars quę priuilegiatũ contingeret ſi immunitatẽ nõ haberet, & q̃d reſtat aliis imponetur, & ſoluet̃ principi, et ſic concedit in prędiudiciũ ipſius nõ in præiudiciũ cõmunitatis, vt etiam per ſummã Ange.in uerbo talleam uerſic ſexto.

226 Sed communis opinio doct. eſt ad oppoſitũ in ſummo põtifice, imperatore, & aliis habentibus iura imperialia prout eſt dux ſabaudiæ Dux mediolani. Marchio mõtis ferrati ac ſites, qui poſſunt cõcedere prædictam immunitatem motu ꝓprio uel ad preces partis cũ clauſula non obſtãte.l.fi.C.ſi cõtra ius vel vtil publ. & maxime de plenitudine poteſtatis, quia poſſunt ſupra ius, & cõtra ius et nemo poteſt eis ſic agentibus dicere. cur ita facis ? & eſt crimen ſacrilegij diſputare de eorum poteſtate Abbas & alii in c ij.col pe. & fi.de imu.eccle. et in.c accedens col.iij. de præſcri.ubi Fel. & Moder. Alex.in conſi.cj lib primo &.216.lib ij.&.30.uol.v.Bar.& Alex.in.l.hi qui.ff.de iu. immu. Iacobi de S Georgio in trac fol. vlt. Iaſo. plene in conſi.81 lib.3.& c j.lib iiij.Curt.iunior in conſi.60.&.61. in quibus locis habetis etiam de alijs qui immunitatem quandoq; concedere poſſunt.

Ad alleg.in contrariũ reſpon. ꝙ uniuerſitas æquo animo pati debet paruã læſionem cõtingentẽ ex imunitate per principẽ aliquibus conceſſa arg.l.quotiens.C.de precibus iperat.offer l ſcio.ff.de in integ.reſtit.c j.extra eo.tit. & c pe.de rebus eccle.non alien ſed ſi læſio grauis eſſet iu per hoc adeundus eſſet ipſe princeps, & ab eo remedium petendum c ſuggeſtũ de decim.ſicq; non eſſet auctoritate propria reſiſtendũ, ſed ipſi principi de opportuno remedio ſupplicandũ, ut ꝑ abba.in.d.c.ij.col pe Quinimo occurrentibus oneribus inſolitis, & exceſſiuis belli-puta nõ obſtante exceptione poſſunt habentes prædicta priuilegia imunitatũ collectari, & ad onera cũ aliis ſupportanda cogi, & cõpelli, quia tali caſu propter publicam utilitatẽ nulla cõceſſio patrocinatur eximinatur eximitue.l.iubemus nullã.C de ſacroſan.eccle.l nullus. C.de curſu. publ. lib.xii ita Soci in.l ſi ex toto.ff.de lega primo, & Cur. iunior in dicto conſilio.lxi.col fi. & ita põt defendi q̃d facit noſtra ciuitas Vercellarum quæ iſtis turbulentis temporibus ſuſpendit omnibus omnes exemptiones etiã a Ceſare nonnullis conceſſas. & eſt magis honeſta practica q̃ dicere ꝙ de facto non obſeruat.

Et pro cõplemento iſtius materiæ collectarũ adeo vtilis & frequentis ſciendum eſt. Q̃d de iure, & ſi male de cõſuetudine obſeruetur ante impõnem collectandis fieri debet notificatio, & intimatio talleæ.l.ii cũ ibi nõt. C.de indic.lib.x l.j cũ glo.i uerbo tabulario.C de exactio. trib. lib.x.& quia dicta munera pro modo facultatũ ſuſtinenda ſunt.vt dicit tex.in l.prima.C.de mu.patrimo.lib.x.et in.l.j.C.de appo.pub.eo lib.ibi nihil ad releuationem locupletum neq; inopũ perniciem audeant pertentare, poteſt ille a quo petitur collecta & tallea exactori dicere oſtẽde mihi ſi ſum deſcriptus inter debentes ſoluere, & inquãtum teneor, ut per Bar.in.d l.j.C.de exac.tribut.lib.decimo, ideo conſuluit alias genitor meus pro nobilibus uercellẽſibus prędia poſſidentibus ſuper territorio ac finibus loci paleſtri ducatus mediolani contra ipſam communitatem paleſtri ꝙ ad requiſitionem, & petitionem ipſorum nobilium conuentorum, & qui ad contribuendũ in oneribus de quibus agebatur impetebantur & conueniebantur homines paleſtri ac pro eis interuenientes tenebantur exhibere æſtimũ, & impoſitionem talleæ, & cauſas impoſitionis ita ut uideri, & cognoſci poſſet an ipſum æſtimũ, & impoſitio iuſte proceſſiſſent, & an oẽs cauſæ admittendæ eſſent, parte ipſorum nobilium, qui non tenebantur ad onera perſonalia nec mixta ſapientia magis naturã perſonalium q̃ realium, & ꝙ nõ ſufficiebat quædam nugatoria productio partis exhibentis quaſdam liſtas cõtinentes. P.eſſe in ſolidis de. 8.Q.in ſolidis octo.R in ſolidis.uiginti, quia ex his cognoſci nõ poterat an æſtimũ eſſet recte factum. ꝓ modo facultatũ cuiuſque ſoluere debentis, & an plus debito grauati fuiſſent ac ad omnia onera de quibus in cauſis oppoſitionum tenerentur prout dicebat eoſdẽ nobiles grauatos, & male indiſcreteque ꝑ homines paleſtri æſtimatos qui oſtenderãt q̃d referat in manu ruſticorũ eſſe. aliquos enim ex ipſis nobilibus poſuerant in ſolidis.xx. qui cõſideratis prędijs quæ in dictis finibus paleſtri habebant nõ erant æſtimandi in quatuor, & ꝙ ſi ſecundũ formã dicti æſtimi ſoluiſſent lõge plus, quam fuiſſent fructus, & redditus bonorũ erogaſſent, et ne ea fraus detegeretur & cognoſceret̃ recuſabant exhibere æſtimũ, & liſtas cũ numero iugerũ prędiorum eorundẽ hominũ, & ipſorum nobiliũ exiſtentiũ ſuper finibus ſuis cũ cauſis impoſitionũ quod tñ debebãt facere, et omniũ prædictorũ copiã dare cũ termino opponendi iuxta dictũ Bart.in extrauag.ad reprim.in uerbo de plano & not ꝑ Roma. in cõſi.156.322.&.509.facit text.in.l.j.in principio, & in §.edenda.ff.de edẽ do, & in.l.argentarius in.§.edi.eo titu. vbi niſi ratio a capite inſpiciat̃ intelligi non poteſt, & debet ſubijci iuriſconſultus edi totũ illud quod ad inſtruendũ aliquem pertinet. vide etiã Ab.in.c.accedentes præall. & Cur.iuniorem in conſi.cvj.quæ not ſunt.

Et ſi inter emptorẽ, & uenditorẽ rẽ redimentẽ facta eſt diuiſio fructuũ ſm ea quę ſcripſi in.q.xj pariter onus collectæ inter eoſdẽ pro rata fructuũ agnoſci & ſupportari deberet quandoquidẽ id onus, vt dixi ſit fructuũ tetigi ẽt in rub.de orig iuris de collecta poſt factã retrouẽditionẽ impoſita ex cauſa habente originẽ de præterito, per quẽ ſoluenda ſit, nam per eum qui fructus percepit debet ſupportari agnoſcendo onus impenſæ. uſque ad diẽ factæ retrouenditionis. A die autem factæ retrouenditionis citra onus occurrentium expenſarum ad redimentem, & do minum rei redemptæ ſpectare.

Habeo etiã nunc præ manibus hanc q̃onem ſeius vẽdidit prædiũ in finibus taurini, vt franchũ, & liberam ab omni onere tributorũ, & collectarũ. An conuentio talis ualeat ſeruandaq; ſit? certũ eſt in præiudiciũ loci, ubi ſitũ eſt prædiũ non ſubſiſtere talẽ pactionẽ.l.inter debitorem ff.de pact.ubi Pau.de ca in ult col.dicit idẽ eſſe quoad cõtrahentis præiudiciũ, niſi ipſe promiſerit ſoluere pro emptore, quia tũc cõuentionis fides inter eos ſeruanda eſſet l.epiſtola in § pactum eo tit. 227

Ego arbitror ꝙ ſi uendita fuerit res tanq̃ francha, & libera ab omni onere tallearum, & collectarum, et emptor cõpellatur ad ſolutionem prædictorum teneri uenditorẽ ad intereſſe per tex.in.l.ex prædijs.C.de euict.& in.l j.ad fi ff de actiõ empt.cũ adductis per Alex.in conſi.14.col. fi.& cõſi.95 uol.v.& cõſi.63.uo.vj.Pau.de ca conſi.317. in antiquis Barb.in cõſi.56.lib.ii.& maxime ubi in inſtrõ vt cõiter fit eſſet oppoſita clauſula, ꝙ omnia partes prædictæ uera eſſe dixerunt, & ea promiſerunt attendere, & inuiolabiliter obſeruare ſub hypotheca, & obligatione omniũ bonorũ ſuorũ. Vt tamen ſine ſcrupulo res procederet in cõtingentia facti exprimerem ꝙ caſu quo contingeret emptorẽ uel habituros cauſam ab eodẽ moleſtari, & arctari ad contribuendũ in aliquibus oneribus ſeu ad ſolutionẽ aliquarũ collectarũ impoſitarum, aut imponendarũ p̃textu dicti prædii uẽditi ꝓmitteret uẽditor me indẽnẽ releuare ac ꝓmpte ſoluere, ſi autẽ de collectis, & oneribus ſpecialis mẽtio facta nõ eſſet, ſed res ꝑ liberũ, & franchũ allodiũ uendita ſm ſtrictã diſputandi normam

venditor teneretur rē liberam ab onore decimarū, & col
lectarū præſtare alias non eſſet libera, & francha ſecus ta-
men eſt ſecundum conſuetudinem generalem, et notoriā
quum venditiones fiant per liberū, & franchum allodiū,
& tamen ſimilia onera a poſſeſſoribus agnoſcūtur, & ſup
portantur facit lex ſi fundus. ff. de euic. & ꝙ oīs diſpoſitio
recipit declarationē a cōſuetudine, vt p Feli in. c. j. col. vj.
vbi Deci. 14 de proba. & maxime, quia nō videtur intel-
lectum de hiſce oneribus quæ ex legis diſpoſitione ipſis
rebus inſunt, vt probatur in. l. ij. & iij. cum ibi not. C. ſine
cenſu. vel reliqui. tradunt Bal. & Ang. in l inter debitorē
ff. de pact. & Cano. in. c. j. de immu. eccle. lib. vj. hinc etiam
eſt ꝙ licet colonus qui nūmis rē conduxit, & pœnes quē
fructus omnes remanent teneatur ad tributa, & collectas
iſtud non procedit quando aliter ſe habet cōſuetudo, vt
per Iaſ. in. l. j. col. vij verſi. item quod dictū eſt C. de iure
emphit. Res igitur decimis, & collectis obnoxia eo quod
ſit allodialis poterit libera dici. & inſpicietur principaliter
libertas dominij quæ ineſt, licet reſpectu onerū, quæ rei
adhærent non inſit.

228 L X X I X. quæro ✿ vtrū promiſſio de retrouen. facta
ad partē extra inſtrumentum primæ venditionis efficax
ſit ad agendū. Dic ꝙ ſic ſi incontinenti poſt inſtrumentū
venditionis fiat: quia ab ipſo vēditionis contractu robur
recipit Soci. cōſi. 251. col ij. & ſequenti lib ij. Alex. cō. x.
col. fi. lib. j. Curt cōſi. 55 col 3 vbi ponit qñ incontinenti
facta dicatur de quo per ſcribentes in. l lecta. ff ſi cert pet.
in. l. petens. & in. l. in bonę fidei. C. de pac At ſi ex interual
lo facta fuerit ita demū eſt efficax, ſi ſit ſtipulatione valla
ta. Soci. loco præalleg & adhuc iſto caſu pro obſeruātia
nudi pacti adiri poſſet princeps qui illud obſeruari faceret
vt per Iaſo. in. l. iuriſgentium. §. ſed quum nulla. ff de pact.
& Soci in l. legem col. iij C. eo. tit. vbi dicit etiā hodie im
plorato iudicis officio cogi quē poſſe ad obſeruantiā pa-
cti nudi, ſicut olim manu regia cogebatur, & eſt cōis ſcri
bentium ſententia vt per Soci. & Iaſ præalleg. fort. hiſpa.
irep. c. primi fol. 16. verſ. quo ad ſcdm de pact. Sed qđ
229 in pactis nudis non daretur manus regia ✿ et ſic nec hodie
dari debeat verius vī. nā de iuregē. introducta ſunt veſti
menta pactorū. vt declarat Bar in. d. l iuriſgē. in. §. quin
imo qua concluſione ſtante fruſtra inuenta fuiſſent dicta
ueſtimenta, & differentia verbalis fuiſſet inter cōtractum
nominatū, & ueſtitum ex una parte, ac pactū ueſtitū ex
altera ita Alex. in. §. ſed cū nulla ad fi. ꝙ ꝓ cōtractibus ue
ſtitis, non aūt pro nudis opitularetur poteſtas regia quā
rationem nō tollunt dicta Soci. & fort. in locis præallega
tis. Propterea Ruinus in rub. ff de uer. obl. col. j. ubi Lan.
gallia. col. 41. concluſione. xiiij & Moder medio col iij. ſe
quuntur opinionem Alex. uti ueriorem ſed durū & diffi
cile eſſet in practica obtinere contra cōem. Quæ uidetur
intelligenda niſi ex abrupto, & inconſiderate facta fuiſſet
promiſſio, tunc enim deneganda eſſet manus regia ut per
galliau. & alios Moder in locis prębllegatis.

230 Poſtremo notandū eſt ✿ ꝙ promiſſio de retrouen. quę
ſit ex interuallo facit cōtractum minus ſuſpectum, q̄ ubi
ſit incontinenti, ut per Alex. in cōſi. cxix. col. fi. lib. 4. Cor.
conſil. 133 lib. j Ripam in. l. nemo poteſt. col. 24. ff. de leg.
primo quicquid dixerit Ruinus in conſi. 16. col. 4 uol. 4.
faciunt quæ ſcribit Deci. in. l. petens col. j. ꝭ. de pact. de pa-
cto incontinenti appoſito cum alijs quæ allegauimus. ꝭ.
in quæſtio. 57. ſæpe tamen utilius eſt prædictum pactum
potius fieri incontinenti q̄ ex interuallo. ut per Lud. Go-
zadi. bono. in conſi. 16. cum alijs quę adduximus ſupra
in quæſtione. 36. & lxx.

231 L X X X. quæritur ✿ fundū tibi pignoraui appoſito
pacto, ut fructus lucreris quēadmodum lucrator emptor
qui retrouendere promiſit utrum conuentio ualeat uel in
ſortē fructus imputandi ſint iuxta l. primā & ſecundā. C.
de pig ac uidebatur ꝙ non, quum nulla ſit maior iuſtitia
q̄ fidem cōuentionis ſeruare l. j. § ſi cōueniat. ff. depoſ. cū
alijs adductis p Dec. in cōſi. 265. col. 3. & conſi. 351. col. fi.

Verius eſt in contrariū, quia tale pactum ſapit uſura-
riā prauitatem. c. ij. de uſur. ideo ad lucrū fructuū non pa-
trocinaꝛ Pau. de ca in d. l j. C. de pig. act Alex cōſi 73. co.
fi. uol. ij ſumma Ang. in uerbo uſura el primo ad fi. & in
uerbo pignus regula ergo. §. ſi conueniat nō procedit in
turpi pacto, & ubi ius repugnat. l. pacta quæ contra. ꝭ. de
pact. & in mā imputationis fructuū in ſortem ornamen
tiq. l. j. & . ij. ꝭ. de pign. act uide Roma. ✿ in ſingul. fol. 18. 232
col. j. & ſol. 32. col. 3. Comē. conſi. 19. col. fi. præpoſ. in. ca.
unico ad fi. de feu. & min. ualuaſ. Alex. cōſi. 71. col ij. lib. ij.
& conſi. 156. lib. vj. Bal nouel in tract de dote fol. 48. Ca
non. in. c. ſalubriter de uſur ſummā Ange. in uerbo offi-
cium ad fi. & in uerbo uſura el primo uerſic. viii. ubi dicit
ꝙ mutuans pecunias cōitati ut collectarum onus non ſu-
beat non incidit in labem uſurariæ prauitatis ſed contra-
rium, & melius meo iudicio tenuit Caieta in ſummula in
uerbo uſura exterior in primo no. uerſi. nono, & xj. ubi
ēt dicit ꝙ ſicuti accipientes pignora locupletiores ex eis
fieri non debent, ita nec pauperiores ideo quēadmodū
fructus pignoris in ſortē imputanꝛ ita expēſe qualitati pi
gnoris annexæ iputādæ ſunt dño pignoris uide etiā Mo-
der. de Iano in tract. de pign. fol 49 & ſequētl ac Moder.
taur. in rep. l. admonendi fol. vlt ff de iure iuran.

Sed qđ ſi ultra pactum de non imputando fructus in
ſortem dñs rei feciſſet de illis donationem ut qñque uidi-
mus. Videtur ꝙ non ſint imputandi, nec reſtituēdi qa
ex iuſto titulo ſcilicet donationis eos lucratur, ſed ſi clau-
dicaret intentio, ut quia licet de donatione dictū ſit tamen
ex mutuo uel pignore tales fructus conceduntur, & acci-
piuntur, & non ex gratuiti beneficii recompenſatione ad
quam beneficiatus ex morali debito tenetur uſura eſſet et
reſtitutione opus foret, ut per Caietanum loco prællega.
dum tractat de uſura mentali uide etiā Ang. in. l. ſi tibi. ff.
de pact. Moder. in. l. petens ad fi primæ quæſtionis, Bart.
ꝭ. de pact. ubi poſt Cano. theologos, & ſcribentes ponūt
quod ſi contractus in ſe æquitatem recōpenſationem, &
proportionem continet licitus erit dūmodo ex tali con-
tractu exceſſiue quis non lucretur. exceſſus. n. modi frau-
dem præſumi faceret, & ꝙ mutuans cōmunitati uel prin
cipi licite aliquid capit remunerationis gratia dūmodo le
gitimum modum non excedat.

L X X X I. ✿ uenditū fuit caſtrum cū pacto de retrouen. 233
imminet periculū amiſſionis caſtri Contenditur de cuſto
dia deputanda inter emptorem, & uenditorem proteſta
tem ſe redimere uelle, & de intereſſe contra emptorem pa
ti nolentem cuſtodiā poni ſi capi caſtrū cōtingat quid iu-
ris Bal. in. c. primo in principio de inueſt. de re alie. fac. ✿ te 234
net dominum inuito uaſſallo poſſe cuſtodem apponere
in caſu noſtro arbitror uēditorē minime audiri deberꝛ: qa
dñium tā vtile q̄ directū nō eſt uenditoris, ſed emptoris,
ideo in re ſua quilibet debet eſſe arbiter & moderator.
uul l. i re. C. mā. ſi tamē poſſet adſcribi culpa aliqua circa
amiſſionem ipſius caſtri, de ea teneretur. l. cōtractus cum
ibi not ff de reg. iur. faciunt dicta ꝭ. in. q. xxviii. ꝙ ille qui
culpa ſua nō pōt retrouēdere teneꝛ ad intereſſe accedant
ad propoſitū quæ ſcribit Pau. pichus in repeti §. titia cum
nuberet in. lxxix q. an vſufru. uel proprietarius in caſtro
ponat cuſtodes.

L X X X I I. quæritur ✿ de alienatione fundi emphiteoti 235
ci laudemium perſolui debet quod a lege quinquageſi-
ma nuncupatur. l. fin. vbi late Iaſ. col xi. cum. ſeq. C. de iu.
emphit. idem iuris eſt de re feuda Iac. de. S. Georg. in ſua
feu. inueſtit in uerbo quiquidem inueſtiri col. 16 & in uer
bo cum pacto de non alienando col. v & . ix. præpoſ. in ti
tu. per quos fiat inueſt. in. §. primo col. ij & in tit. ſi de ſeu.
fuerit controuer. in. §. titius colum. penul. & Cur. in tract.
feu charta. l col. iij. verſic. circa hanc. Pone rem emphiteo
ticā uel feudalem cum pacto de retrouen. intra ann. x. me
emiſſe. & laudemiū perſoluiſſe, redimere deſiderās preciū

offers,& deponis retrouenditionẽ petens ergo ultra prædum rei pecuniã pro laudemio ſolutã peto. An ad illius reſtitutionẽ tenearis,qa,ut inquit Bal in.l.precibus col.5. C.de impub & alijs ſubſti ferro viã aperit qui per cõtraria tranſit.& diſputando res magis explendeſcit in lucẽ.c. graue.35.q ſx.l. lecta ff ſi cert.pet.cũ accumulatis p Neuizanum in ſylua nuptiali in principio.

Prima facie videbatur qđ nõ,quia onus ſoluẽdi gabellam tertiũ venditionis,& laudemium ſm cõem doct.ſen-
136 tentiam ſequitur emptorem.l.debet in ſi ff de ędil edic. vt per Roma in ſing ſol.24 col.4. Ale.cõſi.li.uol.3.Soci. conſi.247.col ij.& ſequ.lib.ij. Sali.in rub. C.de reb.cred. nec iure cautum reperitur emptorẽ habere poſtea regreſſum contra venditorẽ ergo &c ſecundo.quia factum emptoris uenditori obeſſe nõ debet ſed ſibi ſoli alter de hoc non cauto.l non debet alteri ff.de regu iuris, &.l ex qua perſona eo tit tertio,quia ſi partes id voluiſſent vtiq; dixiſſent.vt in ſimili habeť in.l.unica uerſi.ſinaũt ad deficientis.C.de cadu toll.omiſſum igitur hř pro omiſſo l quicquid aſtringendæ.ff.de verb obli.facit a ſufficienti partiũ enumeratione.l.obligamur.ff.de act.& oblig quarto,qa emptor pendente termino retrouenditionis lucratur fructus rei.vt hic dicitur ergo ipſe onus debet ſufferre.l.ſm naturam.ff de reg iur l quæro.ff.de vſufru.lega quinto, quia omiſſum pro cauto,& expreſſo habetur,quãdo cõtrahentes id di xiſſent,et veriſimiliter diſpoluiſſent ſi de eo interrogari fuiſſent.l.tale pactum §.ſi cum glo.ff.de pact. l.mulier vbi Aquenſ.not.ff ad trebell.ſed id veriſimiliter dictum fuiſſet ſi de eo facta foret interrogatio rationibus prædictis ergo &c.

In oppoſitũ uideť text in.d l.debet ſi.& in l.cum autẽ ſin.§.primo eo.tit vbi quicquid emptiõis cauſa errogatũ eſt dũ ſponte datũ non ſit imputať,& emptori debet reſtitui reſciſſã venditione,ſed laudemiũ tale quid eſt ergo. & ſi reſpõ.Illa iura loqui in emẽte morboſum aĩal.ex quo nullũ cõmodum percepit uerum paſſus eſt in emptor incõmodũ propterea indẽnis præſeruari.debet.vt ad ſi.d.l. diciť. ſed in qõne iſta illæſus,& indẽnus præſeruatur emptor propter lucrũ fructuum negabo id uerum eſſe niſi reſtituatur pecunia pro laudemio ſoluta.

Nec obſtat ꝙ fructus perceperit,quia ratione dominij fecit ſuos item uenditor utilitatẽ ſentit ex precio expoſito nec minus habere ĩtelligiť ꝗ̃ ſi re principali frueretť.l.quia qui precio ff.de vſufr.hinc eſt ꝙ ſi fructus perceperit,et precium nõ perſoluerit ad vſuras precij non ſoluti in recompenſationem fructuum tenetur.l.ſecunda.C.de uſur.l.curabit infra.de actio.empt.

Scđo ſtringit ꝓ hac parte deci.Cy.in.l neque ꝑ ſe.j.de hær.inſt.ſtãte cõſuetudine ꝙ cõiunctus rẽ cõiuncti extraneo vẽditã recupare poſſit.ſi a clerico emptore cõiunctus rẽ recuperare uelit,tenetur eidẽ gabellã perſoluere ac ſi clericus ipſe eã perſoluiſſet a cuius ſolutione priuilegio ſuæ perſone fuit excuſatus Bal.ibi contradicit,quia ſua nõ intereſt,& non poteſt retinere, niſi eius intereſſe.per.l.ij.C. de fruc.& litis expen.uult ergo ibi Bal. ꝙ ſi eſſet perſona quæ gabellam ſoluiſſet.de re empt.in retractatiõe ueniret gabellæ reſtitutio ſequitur fabia.in tract.de empt & uen. in.8.principali.q.col.ij.verſi.quintus effectus, & Corn.in conſi.133.col.ij lib.1.in qõne igitur præſenti ueniet in retractatione reſtitutio ſoluti laudemii ſine qua reſtitutione emptor indemnis non diſcederet ſecundum iuris diſpoſitionem,vt patet ex fine.d.l debet.

Tertio facit,quia ſi emptor.cõſequitur ea quæ emptionis cauſa errogauit qñ ex eius volũtate reſcindiť vẽditio d.l debet quanto magis cõſequi debet qñ neceſſitatur retrouendere.lex enim magis ſuccurrit faciẽti actũ ex neceſſitate ꝗ̃ facienti ex uoluntate.l.ſi fideiuſſor in.§.neceſſaria ff.qui ſatiſda.cog.

Quarto facit,quia ſi uenditor cito redimeret.nec pateretť rẽ longo tẽpore pœnes emptorẽ ſtare,niſi reſtitueret laudemiũ in dãno remaneret emptor quod abſurdũ eſt.

Retenta hac opinione ſm quam iudicatũ fuit reſpon. ad primũ motiuum partis oppoſitæ cõcedendo ꝙ onus ſoluendi tertiã venditionem,& gabellam ſpectat emptori,ſed reſciſſa uenditione expoſita emptionis cauſa conſequi debet ac recuperare ut indẽnis ab emptione diſcedat d l.debet.nec iactũ emptoris nocet uenditori quum non ex uoluntate ſed ex neceſſitate contractus laudemium ſoluerit.idque cogitare,& poterat,& debebat uenditor, q non cogitur ad illius reſtitutionem ſi non uult redimere, uolens uero compellitur vt alter indemnis reſciſſa uẽditione præſeruetur.

Nec obſtat ꝙ partes ſciuiſſent id exprimere.quia tunc res dubium non haberet,ſed ſi non dixerint reſtitui tamẽ debet laudemium,quia caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris cõis l.ſi extraneus.ff.de cond.cauſa data.l commodiſſime.ff.de lib.& poſt.ſcđm quã diſpoſitionem reſciſſa uenditione errogata illius cã reſtituẽda ſunt Ad ult. rationem reſpon quod ſi partes de hoc interrogatæ fuiſſent de ſolutione, & reſtitutione laudemii reſpondiſſent ſecundum diſpoſitionem.d.l debet arg tex.in.l.ſi duo in ſi.ff.de acquir.hæredi.

Et uidetur hæc opinio procedere, etiam ſi dicatur qđ fiat retrouenditio pro eodem precio,quia nomine precij uenit ĩtereſſe.l.prima.C.de his quæ a nõ domino manu. Deci.tñ.in.l.unica colũ 4.C.de ſenten. quæ pro eo quod intereſt concludit iſta eſſe tanq̃ excedentia & exceſſa ideo melior eſt ratio,quia ex quo de laudemio nihil dictũ fuit relinquitur diſpoſitioni iuris communis ſecũdum quam ut dixi ſolutum ꝓ laudemio reſtitui debet.Diſcat igiť uẽditor cauti⁹ negociari ſi ad huiuſcemodi sũptus teneri nõ uult cõueniẽdo cũ emptore,ne pecunias ꝓ laudemio ſolutas poſſit in caſum retrouenditionis recuperare.

Et per prædicta alias dicebam ꝙ ꝑ redimẽs debet una 137
cũ precio rei emptoris ſatiſfacere pro eo quod dedit notario pro factura & cõuentione inſtrumenti leuati.quod in futurũ pœnes eum foret inutile poſt retrouẽ.fundi qđ qđ teneat Cep.in tract.ſimul.contractuum ſol.v.in ſexta præſumptione,& ita ſeruatur,& quottidie cõtingit in patria vallis auguſtę.ſimile in creditore q poſt moram debitoris inſtrumentũ debiti leuari fecit.tenebitur enim debitor ad ſolutionẽ expenſarum ipſius inſtrumenti leuati,ut per Pau.de ca.in.l.ſi reus.ff.de procur.& Deci.in aucten.caſſa & irri.col.iij C.de ſacroſan eccle.

Aliud etiam ſcias ꝙ pro retrouenditione quę fiet tenebitur uenditor iterum ſoluere laudemium.Iaco.de ſancto Georg in tract.de Roydis col.xi.uerſ.per prædicta infertur allegat doctrinam Alber.Bald.Ang.& Pau.de ca.in l.ab emptione.ff.de pact.vbi Iaſ.col.ſi.& in l fin.col.15.j. de iu emphu & Bru.con.44.col.ſi.ſequuntur cõiter præfati ſcriben Bald.in.d.l ab emptione ſicque in effectu bis laudemiũ perſoluet quum ſint duo contractus ex theorica tamen prædictorum uolentium ꝙ ſi ſimplex.ſit reſolutio,& non noua uenditio ſemel tantũ laudemium debeatur. vř poſſe inferri ꝙ in terminis iſti⁹.l. loquẽtis in pacto reſtituendi fundũ nõ ſit ſoluendũ de nouo laudemium in reſtitutione,quia nulla de nouo naſcitur emptio, & uẽditio,ſed agitur ſimplr ad rẽ ex pacto appoſito in.i.cõtractu.ut ſubtiliter declarat Aret in cõſi vj in primo dubio, & ſic licet fiat dominij trãslatio ex quo tamẽ emptio, & uẽditio de nouo nulla cõtrahiť neque ſit nouus contractus laudemiũ iterum non debetur.& erit ſalubris & optima cautela ad euitandum geminatam, & iteratam laudemij ſolutionem,ut non fiat pactum de retrouẽ. ſed de reſtituẽdo fundum reſtituto precio intra tale tempus.

Conſidera tamen propter dominii tranſlationem quũ nõ ſit noua acquiſitio,& neceſſarium ſit a domino nouã inueſtituram capere,uidereť deberi laudemium quod ratione nouæ acquiſitionis,& inueſtituræ datur, Guido papæ in quæſtione.cccc x v.ad ſi.melius Iaſ. in l.iij.in.xv.

not.C.de iure emphit. Propterea vidimus plerũq; agnatos feudũ ab agnatis acquirentes compelli ad ſolutionem laudemij propter inueſtituram quã de nouo capere compelluntur vt etiã per Curt.in trac.feud. char.l. col iij.ver. circa hunc quicquid dixerit brunus in conſi.44 col fina.

Eſt autem huiuſcemodi laudemiũ pro re emphiteotica quinquageſima pars precij.l.fina circa finem. C. de iure emphi.tradit pulchre Fulg.in conſi.vj. Are.cõſi.41. Alex. v.&.111 lib.v Brun.conſili 44 declarantes tex.d l fina. & an ab iſta quinquageſima excuſentur,q a muneribus realibus propter numerũ liberorum excuſantur. Pro re vero feudali quæ de directo dominio Illuſtriſſimi principis mouetur in ditione Sabaudiæ ex conſuetudine patriç legis vicem obtinente.l.ſecunda infra quæ ſit longa cõſuetudo, Aret.in cõſi.41.diligenter & mature in ſi laudemiũ eſt ſexta pars precij venditionis rei. Sicque pro quolibet floreno Sabaudiæ precij alienationis rei, duo groſſi Sabaudiæ exigũtur & fit gratia de quarta pte, & ſic de quatuor florenis ꝓ Laudemio debitis vnus remittitur, & aliquando a principe pars vel totum donatur contẽplatione perſonæ debentis illud ſoluere, uel ꝓpter benemerita. Nec debetur iſtud laudemiũ de bonis hæreditariis legatis vel per fideicom.relictis neque de diuiſione rerũ in ditiõe prædicta, ut in.iij libro decret.Ducalium in rub. Laudemium non debetur, vt eſt iuri communi conforme, ut patet ex dictis per Brunum in d.conſi.44.col fin. Poſtremo in hac materia Laudemij vide Deci.in conſi.204.& quæ dicam infra in.q.lxxxix.

238 LXXXIII. quæſtio ✿ vtrũ ſeruitus fundo p emptorẽ quæſita reſoluatur facta retrouenditione fundi, videtur redimentẽ teneri ad precium acquiſitæ ſeruitutis, §. ſi vaſallus in tit. hic finitur lex in uſibus feudorũ, ubi ſic diſponit in dño ad quẽ feudũ reuertitur p mortem uaſalli, abſque hærede maſculo decedentis, per quẽ tex.iũctis ibi not per Præpoſ.& doct.in tit.de inueſti.de re alie.fac.circa fi.tit. uidetur ꝙ uolente redimente ſeruitutem acquirere, non cogitur preciũ ſoluere, & pariter ut contrariorum eadẽ ſit diſciplina poſſit uenditor pro libito uoluntatis de iure ipſius ſeruitutis diſponere, quia quũ iſtud augmentũ facto hominis contigerit, & cum impenſa ius parti in eo non requiritur, vt probat ille text, facit uulga. regula.l.id quod noſtrũ.ff.de reg iur.&.l.in re.C mandati.

239 LXXXIIII. queritur ✿ uendidi molendinũ cũ pacto de retrouen.ad annos decẽ in fi.decennij intẽdens redimere rem minoris æſtimationis inuenio propter lignorum, & ingeniorum molendini conſumptionẽ aſſiduo molendi uſu. Peto æſtimationẽ deteriorationis rei an bene, uidetur ꝙ quemadmodum re meliorata in retrouẽditione habetur ratio melioramẽtorum, ut ſ in.xlix.q.uiſum eſt. Ita re diminuta & deteriorata habẽda ſit ratio, ut idẽ operetur oppoſitum in oppoſito, quod propoſitum in propoſito, iuxta l.ſi ex toto in prin ff de lega. primo, nec debet cuipiam licere rem diminutam tradere quum augmẽtum non foret conceſſurus, argum.l.pen.C.de ſolu.&.l. qui bona in.§.quanquam ff de dam.inſect.facit, quod ſolemus dicere de muliere uſufructuaria bonorum quæ uſu conſumuntur, & in genere ſuo functionem nõ recipiunt, & æſtimationem prout erãt tempore legati reſtituere debeat per.§.conſtituitur inſtitu.de vſufruct.tradit, Alex.in conſi.58.lib.iij.& pulchre Seueri inter conſilia Soc.uol.4. conſi.ix. Sed ueritas uidetur eſſe in contrarium, quia dolo fraudeque ceſſantibus licitum fuit re tua maxime ad uſum deſtinatã uti § in cõe inſti.de rerum diui.&.l. arboribus.§.nauẽ.ff.de uſufr. Ad arg.ab oppoſitis reſpon.procedere ubi contrariorũ eſt contraria ratio. alias ſecus ut p ſoci.in rub.ff.de acquiren.poſſeſſ.in ꝓpoſito noſtro ſi res uſu diminuta fuit ad æſtimationem rei diminutæ nõ teneris, quia iure permittente uſus nec inuitus cogor redimere mihique eſt imputandum ſi cum dãno id facere procuro. Sed quando in re empta melioramenta feciſti iure permittente id factum fuit iniquumque foret tuam induſtriã tibi dãnoſam eſſe maxime quum retrouendere ſaltẽ cauſatiue cõpellaris ideo iuſtum eſt rationem melioramentorum tunc haberi. Quare autem mulier uſufructuaria cogatur æſtimationem reſtituere ponunt doct in prædictis locis. Cõcludamus igitur ꝙ quũ diminutio hæc cõtingat ſine culpa emptoris eidemque nihil imputari poſſit ꝓ deterioratione rei quæ retrouendi debet nihil tenearis p̃ ſtare.l qđ te ff.ſi cert.pet l.ſi ex legati cauſa.ff.de uerb.oblig. unde cautus ſit uenditor, ut uenditionis tempore paciſcatur de diminutione reſarcienda in caſum retrouẽditionis & in ſimili uidemus ꝙ locantes molendina ea concedunt facta æſtimatione ſcđm quam in fine locationis reſtitutio fieri debet. Et not. quod etiam quãdo eſt facta promiſſio de conſignando molendinum in fine locationis in eodẽ gradu ſtatu & forma quibus erat tẽpore locationis cõductor non tenetur de caſu fortuito. intelligitur enim exceptuatus l.opus.ff locat.cum not.per Barto.in.l.ſtipulatio iſta col.ij.ff de uerborum obligatio. ut per Alex in conſi. tertio, colum.tertia lib.j.

LXXXV.q. ✿ An partus & fœtus pecorũ iumẽto 240
rum, & mancipiorũ, qua cum prædicto pacto alienata fuere emptoris ſint aut uenditoris ſi contingat retrouẽditionẽ fieri hęc lex noſtra cũ prædictis argu.ſunt, ut lucro emptoris cedãt. Qđ quãtũ ad fœtus pecorũ & iumẽtorũ de plano ꝓcedit, q a fructibus cõparantur l.in pecudũ.ff. de uſur.l.plerunque §.ſi ſerui.ff.de iure dotium. In partu dubiũ uidetur per l uetus in quæſtione.ff.de vſuf.cũ not. per Pichũ in repe.§.titia in.32.q. Et quia ut dicitur in præ allega §.ſi ſerui dotales ſobolẽ ediderint lucrũ mariti non eſt, ſecus in fœtu pecorũ.d.l.in pecudum. partus tamẽ mãcipiorum debet apud emptorem remanere, quia & mancipia ſuo periculo fuerant, ut in marito recipiente inæſtimata dicit text l ſi mancipia ff.de iure dotium, ubi glo reſpon ad contrarium de reſtitutione partus, quod procedit ubi periculum rei marito non ſpectat.

LXXXVI. quæritur. ✿ qui mihi retrouẽdere promi 241
ſerat uxore omnium bonorũ ſuorum relicta uſufructuaria deceſſit, alio hærede uniuerſaliter inſtituto. Cui erit offerendum precium pro retrouen. obtinẽda hęredi an uxori uſufructuariæ rem uenditam poſſidenti. uidetur requirendus hæres, q retrouenditionem faciendi ius habet, vt in.l noſtra facit lex hæreditas eſt ſucceſſio cum nota.ff.de uerbo.ſigni. Eſt tamen cautela euocari etiam facere uxorẽ uſufructuariã, ut ſi ſua intereſſe putauerit ueniat ad uidendum oblationẽ pecuniarũ fieri, & in caſum recuſationis depoſitum de precio rei quam redimere intendis uſumfr. tamen ſeu quaſi ipſius precii debet uxoris eſſe.l uxori mee .ff de uſufruc.lega.& not.per Ale.in l diuortio in.§. fundum, colum.pen ſolu.matrimo.& in eadem in.§.ſi uir in fundo ubi etiam Areti.

LXXXVII. quæſtio ✿ emiſti caſtrum cum iuriſdi- 242
ctione, & pacto de retrouen.ante retrouenditionẽ ſubditus deliquit, ſed nõ fuit pœna exacta, an retrouenditione ſecuta a cõſecutione dictæ pœnæ, ſis excluſus, uidebatur ꝙ ſic quia ante exactionem pœna non eſt debita, ut per Barto in l.aufertur in.§.fiſcus ff de iure fiſci.

Veritas in contrariũ vr̃ per dicta Alex.in.§.ſi fundum præalle. maxime qñ eſſet facta condẽnatio ante retrouen. ut ibi per eum, & licet in terminis pacti de retrouen.nõ loquatur iura tamen & rõnes eius ad hanc.q adaptantur.

LXXXVIII. ✠ ſi directus dñs cõſenſerit alienationi 243
cum pacto de retrouẽdendo utrum in retrouenditione facienda erit neceſſarius conſenſus domini ad euitandã pœnam caducitatis. Arbitror quod non, quia iam ſatis conſenſiſſe dicitur argumen.text in capitulo primo, de feud. non hab.propr.natur.feudo. & nota. per Alexandrum in conſilio. ccxxviij. columna ſecunda libro ſexto, faciunt not.per Bal.in.l.fi.in.§ neceſſitate, col.antepen cum
ſeq.C.de bo.quę lib. ✿ De conſenſu paterno requiſito 244

ad validitatem iudicii cũ filiofam. accepti vt ſatis ſit ꝙ ap
pareant inditia conſenſus, licet pater illũ expreſsione uer-
borum non præſtiterit & ſi in cauſa principali fuerit præ
ſtitus nõ requiritur in cã appellationis nec in executione.
Accedant quæ ſcribunt Ancha. in cõſi. lxiii. motiua iu
245 dicis Brunus in cõſi. xliiii. & Io. de anna. in conſi. xc. * vo
lentes ꝙ vbi ſecundus emphiteota emit a primo de con
ſenſu domini non requiritur alia renouatio quia ille con
ſenſus vim renouationis habet tamen dominus cõſeque
tur laudemium de iſta retrouenditione vt in ſuperioribus
viſum fuit ex abundanti tamen ante factum requirerem
conſenſum domini.
246 Octuageſimonono quæro * vendidiſti fundum quãti
titius æſtimauerit adiecto pacto de retrouend. arbitrante
titio valet uenditio l. fi. C. de contrahen. empto. pone fun
dum cõi æſtimatione centum valere an tantum debebit
titius arbitrari & ſic de toto eo pretio laudemium domi
no directo debeatur videtur ꝙ non quia haberi debet re
ſpectus ad onus pacti de retrouend. quod facit fundum
minus valere rõne oneris annexi Abba. in. c. in aliquibus
in. ii. not. de dec. & dixi in. vi. qõne ſed pretium quod cõ
muniter reperiretur inſpecto & conſiderato illo onere ta
xandum erit & de pretio illo ſoluendũ laudemium quũ
ſoluatur de pretio rei emptæ. l. fi. C. de iure emphi. & cõſe
quenter minus erit pretium & minus laudemium.
247 Nonageſimo quæro. * Dominus directus uẽdidit ius
ſuum emphiteota irrequiſito, adiecto pacto de redimẽdo,
& rechatando, prout facere poteſt, vt in. d l. fi. in. v. nota.
ſcribit Iaſ. pendente termino retrouenditionis emphit. ce
cidit a iure ſuo per non ſolutionem canonis, aut rei aliena
tionem factam ſine ſolẽnitate & moderamine dicta lege
fin. quod quidẽ ius emptori accreſcit, ſic vtile dominium
cum directo conſolidatur, rechatãte rem domino directo,
ſm formã pacti. Quid erit de illo utili dominio emptori
quæſito, uidetur debere poenes eũ remanere, prout erat
apud emphiteotã, eritq; ipſe emphiteota domini directi,
quemadmodum ſi emiſſet. d. l. fi. cum materia.
Oppoſitũ crederem, per ea quæ ſcribit Paul. de caſt. in
cõſi. ccclxxxviii. videtur dicẽdum in antiquis, quod quæ-
ſitum per alluuionem veniat in retrouenditione facienda
pro eodem pretio reſtituendum, & quia tale augmentũ
ſine facto hois, et ſine impenſa contingit, ergo ad dominũ
directũ, ad quẽ vadit res ſpectare, & ptinere debet. §. ſi va
ſallus in tit. hic finitur lex, cũ his quæ ſcripſi ſupra in qõ.
lxxxiii. dominium ergo directum trahet ad ſe vtile.
248 Nonageſimoprimo quæro * venditum mihi fuit ius
exigendi uectigali a tranſeuntibus ſuper ponte cuiuſdam
fluminis impetuoſe labentis cum pacto de retrouend. ad
annos decem ea lege ut pontem bene & laudabiliter ſtã
tem & cõmodum: ad tranſitum reſtituere in caſu retrouẽ
ditionis deberem: contigit ex corroſione aquarum latio
rẽ fieri alueum fluminis & aquam ita ut longiori ponte
opus eſſet, ſicuti vercellis in ponte fluminis ſerui continge
bat utrum tempore retrouenditionis auctũ & meo ſum-
ptu elongatum pontem bene ſtantẽ in parte aucta reſti
tuere tenebor. dicendum ꝙ nõ per ea quæ ſcribunt. Bal.
& Sali. in l. non modus. C. de ſer. & aq. ſecus qñ augmen
tum eſſet intrinſecum ut quia ex corroſione aquę & illius
impetu pons denſior aut pilę fortiores & denſiores forſi
tan eſſent neceſſariæ ut ibi præalleg.
249 Nonageſimoſecundo quæro * Agebatur contra titiũ
ad rem retrouendendam eo negante pactum de retrouẽ
dẽdo & factis ſuper hoc probationibus deceſsit inſtituta
eccleſiaſtica perſona hærede vniuerſali, quę ſe remitti ad
ſuum iudicem eccleſiaſticum ſ. petiit, an bene: uidebatur
prima fronte dicendum ꝙ non: quum. n. inſtantia ſit in
choata cum defuncto laico tranſu in clericum qui poteſt
compelli eam coram iudice ſeculari proſequi. ita tenent
Ang. & Pau. de caſ. in. l. hæres abſens in prĩcipio. ff. de iud.
Imol. in. l. ſi cum hominem col. pen. ff. de fideiuſ. licet dicat
paſſum eſſe ambiguum Barb. in. c. quia. R. co. viii cum ſe
quenti de iud. vbi Aret. col. fi. dicens non eſſe ſatis clarũ,
ſequitur Roma. in. l. ſi conſtante in. §. fi. ſol. matri. ubi Pau.
de. caſt. in vlt. col. dicit iſtam eſſe cõem opinionem Bald. in
l. quidam exiſtimauerunt ſi cer. pet. & in. l. l. ad fi. ſ. ſi pen.
ap. mors interuen. Alex. in fi. ii. apoſt. ad Bar. ſuper. l. pri
mã. ff de iud. Io. milis in verbo miles, Firmia. in reper in
verbo clericus conuenitur faciunt dicta Feli. in. c. i. col. iii.
& ſequenti de præſcr. & Soci. in. c. fi. col. xv. in viii. limita.
de mut. pet & ita vidi alias iudicatum: quæ opinio pro
batur primo ꝑ tex. in. d l. hæres abſens et in. l. ſi is qui Ro
mæ eo. tit. vbi dicit hæredem ſuccedere defuncto in inſtã
tia, ita ꝙ eam coram iudice ipſius inſtantiæ poſequi tene
tur, ſed reſpon vt per Abb. in. d. c. quia. R. col. fi. nõ pro
cedere in clerico qui oino ſuos iudices & alterius qualita
tis ſortitur, ꝗ̃ haberet defunctus. c. clericum nullus. x. q. i.
c. ſi diligenti de foro compet. vbi dicitur poſſe clericũ tan
tum cõueniri coram ſuo ordinario. ſunt enim clerici exẽ
pti a iuriſdictione ſeculari: quia ſunt res ſpirituales ex quo
corpus & aiam poenitus deputarunt & ad ſcripſerunt in
ſeruitium & ſortem Chriſti. c. quum portio. xii. qõ. i. tra
dit Soci in. c. i. col. j. de ſo. compet.
Secundo pro iſta opinione facit quia ſi laicus litigat co
ram ſeculari & lite pendente clericus efficiatur, debet corã
ſeculari inſtantiam continuare non obſtante clericatura:
ita per illum tex. ſcribit Bal. in. l. ſi quis poſteaquam. ff. de
iudi. ergo. idẽ quando ſuccedit laico * quia cenſetur eadẽ 250
perſona. §. i. in aucten. de iure iuran. a mor. pręſt. adeo ꝙ
ſermo defuncti dr̃ proprius ſermo hæredis, vt ibi colligi
tur & not. Soci. ponderãdo illum tex. in conſi. ccxciii. co.
prima lib. ii. ideoq; hęredi opponi non põt ꝙ nõ ſit no
minatus in inſtrumento quia nominato titio eius hæres
noiatus videtur Bal. in. l. i. col. i. C. quorum lega. & factũ
noie defuncti per hæredem ratificari põt. l. ſi ſine in. §. ſi
procuratori. ff. rẽ ra. ha. tradit Alex. in. l. eius qui in glo. ſu
per verbo negotiorũ. ff. ſi cer. pet. & hæredis factũ cenſe
tur factum defuncti, vt per Ang in conſi. clxxxv. Bru
nellus huic motiuo reſpõ. Feli. in. d. c. quia. V. co. ii. proce
dere qñ eadem perſona eſt pręuenta ſecus ſi diuerſæ ut in
terminis noſtris allegat deciſionem quæ eſt in antiquis,
nu. ccccdii. quę reſpõſio non ſatisfacit: quia idem opera
tur fictio in caſu ficto, quod ueritas in caſu vero. l. qui ad
certum. ſ. loca. ideo poteſt ſubtilius reſpõderi ꝙ rõ repræ
ſentationis perſonæ & identitatis perſonarum non atten
ditur reſpectu inducendi fori contra clericum, qui nõ põt
corã ſeculari conueniri ut defunctus poterat talis. n. con
ueniendi facultas non tranſit in clericum vt ꝑ Dec. in. d. c.
quia. V. col fi. Scias etiam * ꝙ illud vulgatũ dictũ ſum 251
ptũ ex. d. §. i. hæredem & defunctum vnam candẽq; cen
ſeri perſonam debere intelligi iuris fictione non ſm veri
tatẽ, vt ꝑ Ancha. in conſi. ccxliiii. co fi. incipi. qui qõ. hinc
dicebat Bal. in. l ſcire ad fi. C. ut in poſ. lega. nouus hæres
noui mores, & noua aĩa, & in. l. generaliter in principio.
C. de rebus cred. quod ſæpe bono ſuccedit improbus.
Limita ſecundo & ꝑ Soc. in cõſi. ccxciii. libro. ii.
Limita tertio, & ſubtiliter per Are. in conſi. cxxiii. in cã
quę uertitur colum. i.
Quarto ut per Cor. in cõſi. cliiii circa fi. uo. i.
Quinto limita ut ꝑ Aquẽſ in. l. ſi quis ita in. §. ea. l. col.
iii. in princ. ff. de verb. oblig. & Fely. in. c. ſit generale col.
v. & ſeq. vbi Barb. col. xli. et xlii. de foro compe. item vi
de Dec. in. l hæredẽ. ff. de reg. iur. Lan. galiaulam, & alios
Moder. in l. ii § ex his, ff. de verb. oblig.
Tertio confirmatur opinio iſta * fiſcus & eccleſia æqui 252
parãtur l. i. C. de ſac. ſan. eccle. Dec. plene in. c. i. col. viii. uer.
iſta primo limita, de proba. fiſcus hæres ſuccedit in inſtan
tia incoata cum defuncto, quia iure priuati vtitur. l. fiſcus
la. j. ff. de iur. fiſc. ſecundum veriorem opinionem Felyn.
in. d. c. quia R. col. ii vbi deci. fina. ergo pariter ſuccedet
clericus in inſtantia cæpta cum defuncto reſpond. ꝙ

æquiparantur in priuilegiis. nam conceſſa fiſco & eccleſiæ conceſſa cenſentur vt ꝑ præall. ſed ſi in propoſito procederet æquipararario tolleretur potius priuilegium eccleſiæ de quo in. c. ſi diligenti ꝙ lex ciuilis facere non põt. cõcedere. n. põt tollere non. c. eccleſia de conſtitu.

Quarto facit ex perſona hæredũ conditio obligationis immutari non debet. l. ii. §. ex his. ff. de verb. obl. de obliga. primitus cum laico contracta coram ſeculari cognoſcendum erat, ergo etiam nũc licet clericus ſucceſſerit alias creditoris conditio deterior efficeretur ſi nouam iuſtitiam incipere deberet præſertim corã eccleſiaſtico vbi lites ſunt immortales reſpon. prædicta non procedere reſpectu fori ſortiendi alias ſequeretur ꝙ clericus ſuccedens laico etiam inſtantia non cœpta coram ſeculari conueniri poſſet prout defunctus potuit, quod eſt falſum: quũ ſuos ſpeciales iudices habeat corã quibus ut dici conueniendus eſt.

Quinto, & vltimo ſtringit, quia ſi hæres defuncti pſonam repreſentat ſine dubio oblig. contra defunctũ per q̃ obligatus erat inſtantiæ tranſit in ipſum heredem. l. iii. C. de hær. ac. & quia illud eſt ius de præterito iam in eſſe deductum, & reus obligatus inſtantiæ ideo reſpectu talis iuris pſona priuilegiata non vtitur priuilegio. l. fiſcus. ff. de iure fiſ. l. quum quidam. §. fiſc. ff. de uſur. & quãuis in futurum corã ſeculari litigare prohibeatur, quia tñ ab obligatione præterita iſtud habet neceſſariam cõſequentiam attẽdi & ſpectari debet principium, & nõ finis. l. dãni infecti. §. ſabini. ff. de dãno infecto ita arguit princeps ſubtilitatũ Are. in. d. c. quia. R. col. fi. ſed reſpon. id in fiſco procedere, quẽ lex potuit tangere, & ligare ſecus in clericis niſi quatenus canon approbat, & admittit ut habetur in. c. eccleſia ſanctæ Mariæ iſta ſunt q̃ ꝓ opinione ꝑdicta magis ſtringunt alia quædã ex inuentione Barb. in. d. c. qa. V. adduci poſſẽt ſed leuiora ſunt, vt ĩ ii. & iii. co. ibi Fe. dicit.

Contrariam opinionem ꝙ imo inſtantia inchoata cũ laico defuncto non tranſeat in clericum heredem tenent butr. & Abbas in. d. c. quia. R. ſequuntur ibi Fely. col. iii. & Deci. vlt. Saly. in. l. i. ad fi. C. ſi pen. ap. mors. interuent. Alex. in clerico hærede debitoris in. l. ſi conſtante. §. fi. co. ii. ff. ſol. matri. eſt glo. in. c. clericum nullus. xi. q. i. ſequuntur Lan. Deci. Iaco. de ſanto Georgio. in. d. l. heres abſens dicentes ſe ita conſuluiſſe, & iudicatum fuiſſe, ſequitur & Dec in cõſi. dcc. Pro qua opinione allegant præfati ſcrib. deciſiones quaſdam in argumentum quibus facile erat reſpondere, & maxime ad glo. d. c. clericum, ꝙ non loquiť qñ eſſet inchoata inſtantia, vt in terminis qõnis noſtræ efficacior rõ, & fortiſsimum argumentum contrariæ partis eſt ꝙ iſtud non reperitur determinatum iure canonũ. ergo ſtandum erit regulæ volenti clericum debere duntaxat conueniri corã ſuo ordinario, ut prædiximus facit doctrina Bar. cõmuniter approbata in. l. ii. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit per illum tex. ꝙ habens regulam pro ſe rẽ certam habere dicitur dandãq; ſit pro eo ſententia niſi de limit. fides fiat, ut etiam late traditur in. l. i. ff. de reg. iur. qui ergo hoc caſu uult dicere clericum coram ſeculari cõuenire poſſe legem oſtendat, quare dubitaui de ſententia contra clericum illum prolata, ſed quia corã eccleſiaſticis iudicibus immortales ſunt lites, vt ſubditi a laboribus, & expenſis releuentur iuſtitia celerius per excellen. Ducalẽ ſenatum partibus adminiſtrata, vt retuli inclinarunt partes iuriſdictioni etiam domini fauentes.

Retenta tñ opinione Cano. ſupra alleg. videndum eſſet nũquid oporteret incipere nouum aliud iudicium cõtra clericum coram eccleſiaſtico vel ſufficeret eum citari facere ad proſequendum cãm cum defuncto inchoatam docto. non declarant ſed Fely. in. d. c. quia. R. col. iii. uidetur velle ꝙ ſit neceſſe incipere aliud nouum iudicium.

Mihi videretur nõ debere mutari ſtatum cauſæ reaſſumiq; debere cãm coram eccleſiaſtico in eodem ſtatu in q̃ erat coram ſeculari: alias priuilegium clerici in dãnum laici enormiter nimis traheretur quod legibus et rationibus repugnat. l. ii. §. merito. ff. ne quid in loco publico, cap. ſuper eo. de officio delega. plene per Dec. in cap. quæ in eccleſiarum col. xi. de conſtitutio. item quia inſtãtia cœpta cum defuncto, ſicque in clericum heredem tranſire debet quemadmodum & alia iura licet non tranſeat cũ illa qualitate vt finiatur ibidem coram ſeculari, ꝓpter priuilegiũ clerici qui debet coram eccleſiaſtico conueniri, & ꝙ tranſeat qñq; inſtantia licet alteretur qualitas eſt tex. ubi Bar. & alii notant in lege tam ex contractibus. ff. de iud. facit quod ſcribit Fel. in cap. ex tenore, col. penul. verſic. fallit quinto de reſcripti. ꝙ cauſæ cœpte coram vno iudice ob ſuperuenientem neceſsitatem coram alio finiri debent, vt ibi per eum facit tertia deciſio Rotæ in antiquis ꝙ nõ reuocatur ſtatus cauſæ contra ſucceſſorem in beneficio ſed continuatur, vt ibi late. accedant etiam quæ ſcribit Alex. in. l. pœnales ad finem. princ. ff. ad l. falcidiam

An ãt inſtantia debeat dici cœpta per citationẽ Alex. loco pręall. et in apoſtillis ad Bart. in. d. l. ſi eũ hoĩem poſt Bal. tenet ꝙ ſic quæ not. & utilia ſunt in practica.

XCIII. quæritur * filiusfa. fundum emit quẽ mihi re- 253
trouen. ad certũ tp̃s ex interuallo promiſit mortuo patre in caſu retrouenditionis inſurgunt fratres dicentes fundũ fuiſſe acquiſitũ ex re & ſubſtantia patris & ſic patri queſitum. l. quum oportet in principio. C. de bo. quæ lib. cũ ibi nota. & §. i. inſtitu per quas perſo. no. acqui. & ideo non poſſe in eorum præiudicium pro portionibus ſibi ſpectãtibus alienari filius qui acquiſiuit contradicit ex cã aduẽtitia & laboribus ſuis quæſiiſſe dicens. quilibet. n. ex proprio acquirere præſumiť. l. ſi defunctus. C. arb. tut. l. ii. C. pro ſocio & tradit Barto. in. l. facultas. C. de iure. fiſ. lib. x. quid iuris Reſpond. ſi conſtat ex ſubã patris acquiſitum impedietur retrouẽditio per fratres ſi ex induſtria & operis filii ſecus: quia in claris non eſt opus coniecturis. ſed ſi dubitetur ex qualitate perſonarum hoc colligi & præſumi põt, quid. n. ſi filius negligens ſit & nullius ingenii oĩſque bone artis expers, pater vero diues ex re patris dicã quæſiuiſſe econtrario ſi ſtudioſus ingenioſuſq; ſit artifex ex aduentitia cauſa quæſitum præſumi non negabo ut per gloſa in. d. l. cũ oportet in principio ſuper uerbo ſubſtantia Specu. in titu. de iud. in. §. ſequitur verſi. ut autẽ in iiii. parte dum dicit ꝙ ſi plures erant fratres in domo patris cõmorantes poſt mortem patris & ad lucrandum unus erat habilis & bonus artifex, tunc ſi quid quæſiuit non ex oĩbus bonis eius operis & induſtria quæſiuiſſe præſumitur niſi aliud probetur ut etiam pulchre per Roma. in cõſi. clix. ſuper eo. Barba. in. c. i. de pecul. cler. & in conſi. xxxix. col. penul. & fin. lib. iiii. Alex. conſi. xxx. ad fidem. & conſilio. lxxviii. colum. fina. volumi. ſecundo & conſilio. xviii. volumine tertio & conſilio. xxiii. & . xxxi. volu. iiii. & Deci. in conſi. vi.

Nonageſimoquarto quæro. * An bona per heredem
recuperata virtute dicti pacti transferãtur in fideicõmiſſa- 254
rium. Reſpon. hmõi bona fideicom. deberi quia poſt recuperationem ex prima cauſa apud hæredem eſſe dicuntur ut ait notanter Bar. in. l. in diem. ff. de aq. plu. arcen. cõcludens ꝙ facta alicui uenditione cum dicto pacto venditor qui virtute ipſius pacti rem recuperauit illam habere prout prius apud eum erat & conſequi debet. ideo ius hypothecæ reſoluitur ſi fortæ emptor medio tempore rem illam alteri obligaſſet ut late diximus ſupra in qõne. i. ex quo ſignificatur rem recuperatam apud heredẽ recuperantem tanquam hæreditariam eſſe videri & conſequẽter fideicommiſſario deberi: dicendum tamen hæredem recuperaturum a fideicommiſſario pretium, quia de propriis pecuniis redemiſſe videtur & pręſumitur, ut in ſimili notat Bart. & alii in. l. ii. C. pro ſoc. & Roma. in conſi. tertio & . clix. cum ſimilibus & ita conſuluit Decius in conſilio. ccxxxviii colum. fina. conferunt etiam quæ idem ſcribit in conſil. lxxxviii. & ſeruit in propoſito tex. in. l. domos. ff. de legat. primo.

255 Nonageſimoquinto quæro. * Emi uiuaria q̃ vt in no-
ctibus atticis ait Gellius nunc dicuntur ſepta quedã loca
in quibus feræ viue paſcuntur apud varronem leporaria
nũcupantur, pronſiſi retrouẽdere ipſa uiuaria intra certũ
tẽpus nũquid poſsim feras occidere ? pro parte negatiua
faciunt quæ ſcribit Bar. veronẽ in trac. de ſer. ruſt. prædi.
c. de mõtibus q. vi. de emente ſyluã & promittente retro
uendere ꝙ eam extirpare nequit quia fidẽ conuentionis
non ſeruaret, faciunt quæ ſcribit Pichus in rep. §. titia qõn.
256 xxxvi. de vſufructuario * quod arbores cedere non põt
ex quibus patet eum qui retrouendere promiſerat pen-
dente termino rechati non poſſe magnas arbores ad pe-
dem cedere facit tex. in. l. & eleganter in. §. non ſolum. ff.
de dolo ergo idem in promittente retrouendere viuaria
propter identitatem rationis: quia fidem cõuentionis ſer
uare non poſſet. Videtur ſic poſſe dici & concludi ne ꝑ
ſingula aĩalia propter difficilem diſcretionem incertum
ſit ius emptoris, qui alias forte intromiſit vel intromittet
feras poſſe occidere et ſufficere eundem numerum & per
ſingula quoq; ferarum genera venditori aſsignare quod
fuerat emptionis & venditionis tempore per tex not. in
lege vſufructuarium in. §. ſi in uiuariis. ff. de uſufruct. ubi
fructuario id facere conceditur rõne ꝑaſsignata. facit qđ
tradit Paulus de caſtro in conſilio. cccxii. ſuper eo. colu. ſi.
in antiquis ꝙ legato grege ſi aliqua pecora mortua ſint
& in eorum locum alia ſubſtituta propter difficilem ſepa
rationem eundem videri gregem. accedat not. tex. in lege
proponebatur. ff. de iudi. ibi nam & legionem eandẽ ha-
beri in qua multi deceſsiſſent quorum in locum alii ſubie
cti eſſent & populum eundem hoc tẽpore putari qui ab
hinc centum annis fuiſſet quum ex illis nemo nunc viue-
ret & niſi emptor id facere poſſet inutilis foret emptio
quod eſt abſonum & reiiciendum.

Poſtquam incidit ſermo illius pulcherrimæ et philoſo
phicæ legis proponebatur quã oẽs philoſophi nunc vi-
uentes neſcirent componere pulchra quædam & elegan
tia ad illius declarationem ſubiungam, dixerat iuriſcon-
ſultus non fieri mutationem iudicũ qui ad eandẽ rẽ dati
eſſent quin res eadẽ, idemq; iudicium quod antea fuiſſet
ꝑmaneret neq; in hoc ſolũ euenire vt cõitatis partibus ea
dẽ res eſſe exiſtimaretur ſed in multis aliis reb ut in legio
ne & populo proxime dictũ fuit item & in naui ſi adeo
ſuper tecta eſſet & nulla tabula eadem permaneret quæ
non noua fuiſſet eandem tamen exiſtimari. Quod ſi quis
ſubiungit iuriſcõſultus putaret partibus cõmutatis aliã rẽ
fieri fore, vt eius rõne nos ipſi non idem eſſemus qui ab
hinc anno fuiſſemus propterea ꝙ ut philoſophi dicerent
ex quibus partibus minimis conſiſteremus hæ quotidie
ex noſtro corpore decederent alieq; extrinſecus in earũ
locum accederent quapropter cuius rei ſpecies eadem cõ
ſiſteret rem quoq; eandem exiſtimari.

Sciendum eſt igitur fuiſſe ſententiam Heracliti dicentis
oĩa eſſe in continuo motu fluxuq; & partes ſubſtantifi-
cas rõne caloris naturalis reſolui aliaſq; loco reſolutarũ
de nouo generari & ad totius idẽtitatẽ requirebat oium
partium identitatem & conſequenter concludebat nihil
perſiſtere id quod prius ſiue idem numero hanc poſitio-
nem Heracliti impugnat Ariſto. quarto metaph. tex. cõ
menti vigeſimiſecũdi, & vigeſimioctaui meminit etiam
illius opinionis incidenter primo Phyſicorum tex. cõmẽ
ti noni dicebat. n. Ariſto. ꝙ ad identitatem ſiue vnitatem
rei ſufficit identitas maioris partis vel principalioris vel
formalioris partis nec ad quarumcũque partium deflu-
xarum deperditionem & aliarum reintegrationem ſequi
tur identitatis mutatio. hoc eſt quod hic ſignificare voluit
iuriſcon. dum Philoſophos citat.

Ad cuius rei intelligentiam qõ eſt an id quod augetur
maneat idem ante, & poſt augmentationem diſputatur
a Philoſophis primo de generatione occaſione dictorum
ab Ariſto. ibidẽ tex. cõmenti trigeſimiquinti vſq; ad tex.
cõmen. cccix. & omiſsis multis q̃ ibidẽ cõſiderantur duo
tñ ponam quæ propoſito noſtro inſeruire videntur.

Primum eſt quod tripliciter poteſt intelligi aliquid ꝑ
manere idem numero ſubſtantialiter. primo quia nulla in
eo fit variatio nec in toto nec in parte ſubſtãt tali. l. nec in
materia ſi materiam habet nec in forma, & ſic Deus Ang.
aut cœlum eſt idem quod fuit tempore Noe. ſecundo di
citur aliquid idem, quia licet vna pars varietur altera tñ,
& principalis manet inuariata, & ſic quilibet hõ per totã
vitam ſuam dicitur idem, quia aĩa rõnalis manet inuaria-
ta. tertio dicitur idem illud cuius partes ſunt in continua
ſucceſsione in ſitu conſimili, & figura ſine interruptione
vel mutatione notabili in ordine ad totum, & ſic padus
eſt idem qui fuit temporibus Cæſaris ſic etiam eadem vi
nea idem populus & ciuitas hoc mõ dicerentur eſſe. aliter
enim dicendo ſequeretur poſitio Heracliti dicentis nõ cõ
tingere eundem equum fluuidum bis intrare quia partes
materiales fluuii fluxere quem latius refert declarat & ſe-
quitur Franciſ. petrarcha libro. iii. rerum memorandarũ
tract. ii. cap. quinquageſimo & tamen vere affirmamus
eundem fluuium bis & ter equum intrare quia remanet
idem fluuius quo ad ſimilẽ ſitum partium & figuram in
ordine ad totum quãuis partes ſint incontinua ſucceſsio
ne idemq; de populi identitate & Ciuitatis diceretur.

Secundum eſt quia augmentatio fit ſm partes formа
les & non materiales ex Ariſt. ſecundo de genera. tex. cõ
menti trigeſimiquinti, & quia partes formales eædem re
manent añ & poſt augmentationem pro cuius dicti eui-
dentia omiſſa varietate doctorum ibidem dico ſm ſan-
ctum Thomã prima parte qõne vltima quæ eſt centeſi-
madecimanona articulo primo ad ſcđm argmẽtũ ꝙ hæc
diſtinctio Philoſophi ſm partes materiales & formales
carnis aut oſsis vel nerui nõ eſt ſm diuerſas carnes ſed eſt
eiuſdem carnis ſm diuerſas conſiderationes ſi conſidere-
tur caro ſm ſpeciem ſeu formam ideſt ſm id quod eſt for
male in ipſa ſit ſemper manet quia manet natura carnis,
& diſpoſitio naturalis ipſius, dicimus enim idem eſſe bra
chium ſortis per totum vitæ ſuæ tempus ſed ſi conſidere
tur caro. ſiue brachium ſecundum naturam ſic non ma-
net ſed paulatim conſumitur, & reſtauratur vnde demõ-
ſtrato brachio ſortis in iuuentute dicimus id permanſurũ
permanſiſſeq; per totam vitam ſortis quia pes ſortis eſt
terminus formalis: quia ſignificat indifferenter aggregatũ
ex hac materia quę nunc eſt vel ex ea. quæ illi quæ ſucce
det, & forma manente ſimili diſpoſitione naturali mem-
bri figura, & ſitu vnde quandiu ſortes erit dicemus, et cõ
cludemus ſortem brachium vel pedem habere quamuis
ſecundum partem materialem eius fuerit conſumptum,
& reſtauratum pluries. Hoc applicari poteſt vineæ agro
fluuio populo legioni naui, & ſimilibus non eſt ergo mi-
rum ſi ſingulorum iudicum mutatio aliud iudicium vt
iuriſconſul præallega. inquit nõ facit præmanente maio-
ri vel principaliori parte maxime, quia iudicium vnum
dicitur reſpectu obiecti, & rei iudicate ſicuti idem dicitur
exercitus communitatis partibus habito reſpectu ad Du
cem. Sed ut cum Plauto loquar. ſatis eſt Philoſophatum
nimis diu, & longum de his loquor ex prædictis ut puto
melius quam vnquam feceris intelliges illam pulchram.
cap. proponebatur. Per quam nonnullas no. quæſtiones
determinant doctores quas ne faſtidio ſim, videre pote-
ris per Barto. in lege ab exequutore columna tertia. ff. de
appella. dum ait iudicem poſſe declarare ſententiam ſui
prædeceſſoris, & pariter taxare expenſas quarum taxa a
prædeceſſore ſuo fuit reſeruare ex quo dicitur idem tri-
bunal dicta lege proponebat, & per Albericum de
roſa. Alex. Iaſ. & alios in lege ſe grege. ff. de legatis primo
& in. §. ſacra, lege inter ſtipulantem. ff. de verborum obli
gation. Paulus de caſtro in conſilio ſeptuageſimoquar-
to inci. quia fruſtra columna ſeptima in antiquis. Corn. in
conſilio vigeſimoſecundo columna quarta in prin-

elpio volu.i. Fel.in cap.conſuluit de iud.In cap.eam te co. x.de reſcrip.& in cap.cum ſit generale col vi.vbi limitat de foro competenti,Balb.in trac.præſcri fol.vigeſimoſecundo in decimaſeptima quæſtione Mode.aſten.in tract. de augmento in prima col quartæ concluſionis principalis.& in libello de refectione in quinta concluſione, gloſa in cap.ſi ſententia de ſenten.excom.in.vi quæ dicit per.d. l.proponebatur ꝙ interdicto populo & non relaxato interdicto populus ibi exiſtens poſt centum annos dicitur idem populus & erit interdictus.

Nonageſimoſexto quæro * Si inter emptorem, & vē
258 ditorem eiuſdem fori actum & conuentū fuerit de retrouenditione facienda intra annum pro pretio a iure cōmuni ſtatuto: lege autem municipali ſeu conſuetudine cauebatur ꝙ emptor intra annum venditori pro eodem pretio rem retrouendere teneatur vtrum pro eodem pretio an pro cōmuni æſtimatione quæ erat tempore conuentionis emptor retrouenditionem facere tenebitur. videt dicendum pro eodem pretio quia ſm ſtatuta, & conſuetudines locorū procedi & iudicari iura mandant capi.iii. de eo qui mit. in poſſeſ cap.in illa duodecima diſtinctione & lege an in totum.C.de ædifi.priua. & dicuntur ſtatuta iui ciuile in loco capitu. ius ciuile prima diſtinctione & lege omnes populi ff. de iuſti. & iure ergo quum lex municipalis ſeu conſuetudo diſponat pro eodem pretio fieri debere retrouenditionem videtur ꝙ ita fieri debeat: & ſatis pretio a iure cōmuni ſtatuto fieri ex quo ius commune mandat ſeruari ſtatuta & conſuetudines locorum arg.opthnum in lege ſi ita ſcripſero.ff de cond.& demōſ. ſm Abba. in rub. de conſuetu.ad fin.* & maxime quia
259 lex municipalis ſeu conſuetudo poſſunt dici ius commune in loco,deciſio Bal.eſt not.in lege ii ad finem C.de bonis quæ liberis & Alexan.in lege gallus in. §.quidam recte in finalibus verbis.ff.de lib. & poſthu. ſequitur Iaſ. in lege præſcriptione col.v.ſupra ſi contra ius vel vtilitatem publicam & Abba.in præalleg.rubri.de conſutudine & late iaſon in conſi.cxlix.libro ſecundo.

Sed ꝙ retrouenditio fieri debet pro iuſto & communi pretio ut ius cōmune diſponit ſecundum ea quæ poſita ſunt.ſ.in nona queſtione, verbū enim hoc ius cōmune quod ad differentiam iuris particularis dicitur, verificari non poteſt niſi in iure cōmuni Romanorum.§. ſed quotiens inſtituta.de iure naturali gentium & ciuili, & iſta eſt cōmunis ſcribentium concluſio ꝙ appellatione iuris cōmunis non venit ſtatutum ſeu conſuetudo localis, vt per Alex.in lege poſt dotem col.antepe. in fine, vbi Aquēſ. col.penulti. Paulus de caſtro in lege. ii. C. de bonis quæ liberi. Socinus in conſi.decimoquarto libro quarto.Curti in tracta.de conſu.ſuper rubr.in vltima columna Deci. in capitulo licet cauſam in ſecundo notabili de probat. & latius in conſilio. dclxxxv. & pro hoc facit deciſio Baldi in dicta lege ſecunda ad oppo. allegata ſi bene intelligatur, vult enim ꝙ in caſu illo vbi agitur de reſtitutione dotis ſecundum formam iuris communis ex pacto appellatione iuris veniat communis conſuetudo quia interpretatur ius cōmune quod eſt dubium, & propterea vnum & idem videtur.ſecus ergo eſſe vult in aliis terminis.Nec obſtat ꝙ ius ſtatutarium poſsit dici ius cōmune non ſimpliciter & abſolute ſed reſpectiue & ſecundum quid inter partes.ſ.ut in loco illo: & verba debent intelligi ſimpliciter & non ſecundum quid per prius, & non per poſterius.l.hoc legatum.ff.de legatis tertio. lege qui liberis in §.hæc uerba cum not.ff de vulgari & pupillari. ad argu. Abba.in rub.de conſue.ſ.alleg.reſpon. Deci. in conſilio dclxxxv.ad finem & conſequenter per illa verba a iure cōmuni ſtatuto cenſentur partes conueniſſe fieri retrouēditionem pro iuſto, & communi pretio quemadmodū ius commune diſponit.

Nonageſimoſeptimo quæro * ſi fuerit facta promiſ
260 ſio de retrouendendo fundum intra annos decem quanti tunc valebat fundus ipſe. an volens redimere in fine decēnii petere poſsit ut eligantur æſtimatores qui habeant æſtimationē ipſam facere & iudici referre. probari.n.pōt æſtimatio p peritos aſſumptos per iudicē præſtito ad id ſacramento lege hac edictali.§.is illud. C. de ſecundis nuptiis & in.§.ꝙ autem in auctentica de non alienan.col.ii. & fuit practica Barto. in lege ſecunda. C. de reſcindenda venditione ſed quum probanda ſit æſtimatio quæ erat tempore venditionis iuxta quā fieri debet,retrouenditio non videtur per ęſtimatores fieri poſſe per deciſionem Bald.in dicta lege ſecunda col. antepenultima vbi voluit æſtimatores poſſe tantum deputari & eligi vbi agitur de facienda ęſtimatione præſentis temporis: ſecus ſi præteriti quia quod oculus non videt æſtimare non poteſt arg. legis tertiæ.ſ.de alluuion.& paulu.ſequitur Ang.ibidem & in lege pretia rerum.ff.ad legem falcidiam vbi ea propter dicit practicam Bart.non eſſe bonam quo ad actorē intentantē remedium dictæ legis ſecundæ, quia debet ꝓbare ꝙ res valebat vltra dimidiam iuſti pretii tempore contractus lege ſi voluntate.C.de reſcindenda venditione.æſtimatores autem ad hoc electi de preſenti iſtud videre non poſſunt ergo eorū relatio non concludit lege matrē C.de proba.lege eum actum.ff.de negotiis geſtis ſed Herculanus peruſinus in.d.l pretia rerum col. octaua reprobat quia ſi eſtimatores habent notitiam rei de tempore celebrati contractus nihil obſtat inquit, quin de ea poſſint deponere & facere æſtimationem habita rōne ad tēpus contractus & fuit conſideratio Imo.in dicta lege pretia rerum ad finem quem ibi in.ii.col refert Alexan dum dicit. Imol. ſaluare practicam Barto quādo æſtimatores ſunt antiqui & periti adeo ꝙ poſſunt habere notitiam de pretio & æſtimatione rei ſecundum tempus celebrati cōtractus.ſaluat etiam ipſe Alex. alibi vt ibi per eum & ſic in quæſtione propoſita ſi electi habent notitiam, & ſcientiam valoris & ęſtimationis cōmunis rei ſecundum tempus contractus celebrati & promiſsionis factæ de retrouendendo poterunt ipſam æſtimationem facere ſecundū quam retrouenditio fieri debebit.

Nonageſimooctauo quæritur. * Promiſi retrouendere 261
fundum eo exiſtēte vacuo intra annos decem recullectis meſſibus quum ſupereſſent poma vel uue ut retrouendā petis an tenear. quidam dicebant ꝙ ſic quia tales fructus non naſcuntur ex terra iuxta glo. inſti.de iure naturali in §.primo ſuper verbo quæ in Cœlo & tradit Iaſon in lege diuortio in.§.ꝙ in anno columna ſecunda ſoluto matrimonio dicens tales fructus non naſci directo ex terra ſed per obliquum.

Contraria tamē pars videtur verior quia etſi tales fructus directo ex terra non naſcantur ſunt tamē pars fundi de pomis eſt textus in lege qui fundum vendidit pomū excepit.ff.de verborum ſignifica. de vuis eſt textus in lege finali in.§.fructus autē.ff.de his quæ in frau cred.ideo dictis fructibus pendentibus fundus non dicitur vacuus item & ſm cōmunem vſum loquendi fundus vacuus dicitur quando nulli fructus ſunt intus & quælibet diſpoſitio intelligitur ſm communem vſum loquendi: vt late per Felinum in procem.decre. ergo obligatio retrouendendi me tantum aſtringet quando nullus in eo pendet fructus et maxime prædicta procederent quando in illis fructibus magna pars redditus conſiſteret ex voluntate partium per iura vulg.

Nonageſimanona dubitatio * vaſallus cum conſenſu 262
domini fundum feudalem vendidit cum pacto de redimendo pro ſe & hæredibus ſuis quoties & qñcunq; voluerint, deceſsit relicto filio clerico hærede qui fundū redimere vellet an poſsit depēdet a ueritate illius ambigui articuli in quo antiqui & moderni ſe torſerunt: an clericus ſuccedat in feudo & ſic admittatur ad feudū præpoſitū de q̄ Mod.non faciunt mentionē in titu.qui feu.dare poſ. &c. §. & quia latiſsime ad partes diſputat quæſtionem & Iac.

& Iaco. de S. Georgio in feu. inueſti in verbo & quibuſ-
cunq; hæredibus tenẽs, ꝙ ſic licet ſit in ſacris conſtitutus
referens ſic conſuluiſſe & obtinuiſſe: ſed eo tacito oppoſi
tum firmauit Cur. iunior. in tract. ſeud. in. x. qõne tertiæ
partis principalis vbi ad iura & rationes Iacobini reſpõ.
& eſt opinio verior & magis cõmunis ꝙ clericus in ſacris
conſtitutus non ſit ad feudum habilis vt ibi per eum et ꝑ
Cur. ſeniorem in conſ. lxii. cum ſequenti vbi de canonico
regulari loquitur Iaſ. in conſi. cxiii. volu. i. Afflictus in de-
ciſio regni. cccxx. & . cccxxiiii. Pariſi. in rep c. in præſentia
fol. xviii. nu. cxciii. de probat. & hanc partem ſequitur ẽt
Zaſius in trac ſuo feud. in. v. parte circa finem licet nõ au
deat firmare: ſed eſt cõmunis & firmanda vt prędixi, un
de quum talis clericus ad feud ſit inhabilis non eſt creden
dum contrahentes de eo ſenſiſſe. & poterit tanquam in-
habilis repelli nouem tñ limita. ponit Gurt. loco prealle.
de quibus & aliis pleriſq;. vide etiam Iaſon. in conſi. cxvii
libro quarto & Brunum conſilio xvi.

Et ex quo limitant præfati ſcriben. concluſionem non
procedere volente dño feudi ſaluari põt opinio Iacobi a
quibuſdam ut retuli reprobata. fuit. n. in caſu ſuo admiſ
ſus clericus & a dño inueſtitus: ſi igitur talis clericus redi-
mere volens haberet cõſenſum dñi repelli tũc nõ poſſet.

Sed pone ꝙ clericus de quo ſupra laicum hæredem re
linquat vtrum iſte laicus poſſet dictum feudũ redimere?
videtur ꝙ ſic: quia hæredis teſtatoris dicitur heres lege ſi.
cum ibi not. C. de hær. inſtit. ergo tanquam hæres vendi-
toris & ad feudum habilis illud redimere poterit ad opp.
facit regula. l. nemo plus iuris de regulis iuris.

Centeſimo an pactum de retrouendendo operetur ne
iure prothomiſeos. i. congrui vtatur vicinus. * Neapo. in
263 prima conſuetudine de iure congrui in verbo emit deter
minat ꝙ nõ, ſequitur Math. de aflli. in dec. regni. 338. &
voluit Paulus de caſt. in conſi. cccxxviii. in cauſa in anti-
quis vbi dicit tale ius fuiſſe inductum eo quia congruen-
tius eſt agnatum vel vicinium pro eodẽ pretio rem po-
tius habere ſi voluerit, q̃ extraneum de qua materia iu-
ris congrui vide ipſum Mathe. de afflic. in tract. de iure ꝓ
thomiſeos Dec in conſi. ccxxii. cccxxi. cccccl vi. 586. dcix.
Caſſeneum vltramontanum in conſilio. xxiii. xxv. xli.
Brunum in coſilio. lxvii. & . lxxx. & in tract de conſtitu.
decre. ſtatu. et conſue. in verbo rechatare Afflictum in de
ciſione regni. ccxxiii. vbi ponit de vicinio ratione orti
vel curtis an poſsit vti iure congrui & in prealle. tract. in
§. ſcriptum eſt in quarto notabi. vbi ponit ꝙ auditur vo
lens vti iure congrui in domo exiſtente Neapoli omiſsis
aliis rebus alibi exiſtentibus, licet ſimul emptis & tradit
ibidem Bald. col. fin.

Centeſimoprimo allegabat Iaffredus bridati rippolla-
rũ burgenſis contra quoſdam de Zaromeris ad retrouen
264 ditionem vnius petiæ prati * offerens, & conuentis recu-
ſantibus recipere deponens floren. ccl. Sabaudiæ pro re-
trouenditione petita & ex forma inſtrumenti & pacti de
retrouendẽdo facienda id actum fuerat fieri debere prĩci
pio menſis Decembris & Ianuarii duntaxat conuenti rẽ
pro illa ſumma retrouendere tenebãtur nunc quum lapſi
ſint duo prædicti menſes ad retrouẽ. ſe minime cogi poſ-
ſe & a principio in ciuile fuiſſe agentis deſiderium ex q̃
oblatio & depoſitio pecuniæ non fuit integra & ſufficiẽs
nec potuiſſe poſtmodum eo tempore ſero ſuppleri ideo
agentem eſſe repellendum & vt temere vexantem in iu-
dicio conuentos in expenſis condẽnandum iuxta lege eũ
quem temere. ff. de iudi. cum not. per Alexan. in lege pro
perandum in. §. ſin autem alterutra col. iii. ĩ. de iudi. Fel.
in cap. examinata col. iii. de iud. Dec. in cap. interpoſita in
§. ille deniq; col. prima de appellat. & in capit. reprehenſi
bilis col. penultima & fina. eo. tit. Mathe. de afflic. in deci-
ſione regni. lxx. Bar. & doct. in lege edita circa finem. C.
de eden. videns actor aleam male iactam fuiſſe deduxit
quemadmodum pars conuenta eidem efficaciter promi-
ſerat quoties & quandocunque etiam præteritis dictis
menſibus decembris & ianuarii rem, de qua contendeba
tur retrouendere, poſtulans ſe ad id probandum per oẽ
genus probationis admitti. de opportuniſque remediis
prouideri & inde partem iuxta requiſita condẽnari, ad-
miſsis articulis, & facta aſsignatione ad probandum per
omne genus probationis intra menſem agẽs plures fecit
examinari teſtes, et nihil probauit: ideo coram eodem or
dinario ad expeditiſsimum dirimendarum litium reme-
dium ſe contulit, offerendo parti conuentæ iuramentum
ſuper ſacris literis ſicuti ipſi agenti promiſerat predictam
rem retrouendere quoties & q̃ñcunq; etiam præteritis di
ctis menſibus decembris & ianuarii pro pretio de quo in
inſtrumento pacti prædicti de retrouendedo & in caſum
recuſationis iuramentum ſibi referri petebat. * Ordina- 265
rie iuſdicens decreuit ordinauit & pronunciauit iurandũ
non eſſe, neque iuramentum referendum attento maxi-
me ꝙ in cauſa erant teſtes publicati a qua pronũciatione
& interlocutoria appellatum fuit ad Mag. conſilium ciſ-
montanum & diu diſceptatum an bene vel male pronũ
ciatum ordinatum, & appellatum fuerit. dicebant zaro-
meorum aduocati bene ordinatum & male appellatum
ſicque per Senatum ducalem pronunciari debere * Pri- 266
mo quia iuramentum probationis eſt ſpẽs lege ſi quis iuſ
iurandum. C. de rebus credit. ibi & quum deſperauit a-
liam probationem tunc ad religionem conuolare, & in
lege tutor. ff. de iureiurando & in capi. ii. de probationib⁹
vbi Areti. not. ſed publicatis atteſtationibus ſuper eiſdem
aut directo contrariis articulis probationes non admittũ
tur. §. quoniam vero in aucten. de teſtibus clementina ſe-
cunda eodem titu ergo iuramentum quod eſt ſpẽs pro-
bationis iuſtæ repulſum fuit publicatis atteſtationibus
ideo Curtius ſenior poſt Ang. & alios ibi relatos in tract.
poſit. in. xvii. breuiloquio concludit ꝙ poſtquam pars
probauit intentionem ſuam non poteſt cogi ad iurandũ
ſequuntur & Mod. taur. loco. ĩ. alleg.

Secundo facit deciſio Sali in terminis * in dicta. l. iuſiu- 267
randum in fine ꝙ oblatio talis iuramenti eo tempore ad
mitti non debebat: vt enim dicitur in lege ſi mulier in fi-
ne. ff. q. metus cauſa via quam elegiſti a principio tibi pa
teat maxime in propoſito noſtro: quia nihil pœnitus in
materia deducta probatum fuerat q̃ caſu non habet lo-
cum diſpõ legis manifeſtæ turpi de iureiurãdo vt ꝑ Pau.
de caſt. in lege fina ĩ. de fideicom. & marſil. in lege de mi-
nore in. §. tormenta col. ii. ff. de qõ.

Tertio quia * lapſum erat tẽpus præfixum in aſsigna- 268
tione ad probã. per omne genus probationis quo exclu-
ditur quis non ſolum a probando verum etiam a ponen
do & ab oblatione iuramenti per tex. not. cum not. ibi ꝑ
Bart. in lege in contractibus in. §. illo ſupra de non num.
pe. et quũ iuramẽtum vim probationis obtineat, prædu
ſa omni via probãdi erit etiam præcluſa via iurandi ſm
Ang in le nõ erit. ĩ. alleg. in principio per illũ tex. & Iaſ.
in dicta lege manifeſtæ col. iiii. Cur. ſenior. in loco præal-
legato, Decius in cap. licet cauſam col. nona & ſequenti
de probatio. & Iaſo. in repetitione legis admonendi ſolio
penulti. col. ſecunda & tertia verſic. nunquid autem poſt
terminum. ff. de iureiurando vbi atteſtatur iſtam eſſe cõ-
munem opinionem ꝙ facta prædicta aſsignatione exclu
datur quis ab omni modo probandi & conſequenter
etiam a ponendo & a facultate offerendi iuramentum
prout ſæpe iudicatum fuit.

Nos partes actoris defendimus hanc opinionẽ in caſu
propoſito vti veriorem amplectentes, ſicq; male ordina
tum & bene appellatum pronunciari debere, cum victo
ria expenſarum. affirmantes primo per regulam dictæ le
gis manifeſtæ cui inhærendum eſt, ut faciunt Bonon. car
rotio glo. in lege oĩs diffinitio. ff. de regu. iur. ſecũdo quia
plus & aliud continetur in oblatione iuramenti, q̃ in pre
dictis capitulis, & articulis in quibus continebatur ꝙ

pars retrouendere promiſerat et præteritis dictis menſib'
decembrio et ianuario, q vt in nona quæſtione diximus
pro iuſto pretio intelligitur: in oblatione vero iuramenti
cõtinetur q pro pretio de q̃ in iſtrumento pacti de retro
uendendo facta fuerat promiſsio de retrouendendo etiã
præteritis dictis menſibus decembris & ianuarii, quũ igi
tur eſſet alia materia ſuper qua non erant receptæ nec fa-
ctæ probationes & offerebatur iuſiurandum quare cõ-
tra regulas cõmunes reiectum & repulſum fuit.
Non obſtant allegata in contrarium. nam ad primum
reſpon. q procedit vbi ſuper eadem materia vel contra-
ria per teſtes vellet quis alias inducere probationes pro-
pter timorem ſubornationis, prohibetur iuribus præall.
ſecus vero ſi alio modo ita q ceſſat ſubornationis timor
prout in caſu noſtro, vt per Iaſo. in repetitione. l. admonẽ
di loco præallegato.
Secundo non obſtat * deciſio Sal. in dicta lege ſi quis
269 iuſiurandũ quia a vero eſt aliena, ideo reprobata, vt per
Moder. taurin. in dicta lege manifeſte col. penul. & fin. &
vere eſt contra tex. illius legis ſi quis iuſiurandum fundã
tis ſe in renũciatione & varietate reuocãtis & indeq; iterũ
volentis offerre iuramentum, quam quidem variationẽ
iniquitatẽ appellat: ſecus ergo ſi ceſſet variatio illa ut quã
do nulla reuocatio ipſius iuramenti prius interuenit vt in
caſu noſtro & ita contra deciſionem Sali. vidi iudicatum
per Senatum ducalem & bene. probationum enim mate
ria potius amplianda eſt q̃ anguſtanda lege qm̃. C. de
hæret tradit Dec. in capit. licet cauſam co. x. verſi. opinio
tamen Aret. de proba.
Nec refragatur q per depoſitiones teſtium publicato
rum de hoc nihil fuerat probatum: quia verius eſt etiam
270 ſi nihil probatũ fuerit * præcedente regula dictæ legis ma
nifeſtæ vt ibi per Iaſ. & omnes Moder. ſtringere ſm fun-
damentum ſupra factum quod eſt irrefragabile ad tertiũ
motiuum. reſpondebam negando lapſum termini aſsi-
gnationis prædictæ ad probandum & probatum habẽ
per omne genus probationis ex actis poſſe liquere dice-
bam. præterea alteram opinionem eſſe veriorem iuramẽ
271 tum quod non eſt proprie probatio * ſed releuatio ab
onere probandi non intelligi excluſum vt poſt Roman.
& Aret. firmat Dec. loco præalle. ſed quia vt dixi cõmu-
nis doct. ſentẽtia repugnare videtur præcedens reſpõ. ma
gis placet ceſſantq; oia prædicta in qõne noſtra per ſm
fundamentum ſupra factum q oblatio iuramenti plus
continebat q̃ capitula ſuper quibus erant admiſſæ & re-
ceptæ probationes. & erat materia pertinens & releuato
ria ut ſupra deduxi ideo &c. & ad replicationem aduo-
cationis contrariç q de eodem pretio cõſtaret & contine
retur in inſtrumento ſupra relato: ideo iuramentum non
fuiſſe admittendum capi. ſecundo cum ibi dictis per Ca-
noni. de probat. reſpõ. a veritate id alienum eſſe. in inſtru
mento. n. continebatur retrouenditionẽ fieri debere pro
eodem pretio Decembris. ianuarii & in oblatione iura-
mẽti plus dicebatur q fieri deberet etiam poſt dictos mẽ
ſes & pro eodem pretio vt fieri debebat tẽpore prędicto
& ita re bene diſcuſſa & oĩbus ſolutis liquet actoris deſi-
derium iuris & æquitatis rationibus cõuenire ſicq; poſt-
modum iudicatum fuit.
Et per textũ dictæ legis ſi quis iuſiurandum dicit Bar.
in lege non erit in. § ſi neq;. ff. de iureiurando q iuramen
tum reuocari poteſt etiam poſt acceptationem per partẽ
factam quando reuocans ſibi ſuperueniſſe probationes
allegat & ibi etiam late per Alexan. Iaſ. & alios & Socin.
conſilio. xc. col. penultima in quarto volu. imo ſm Imol.
in lege fin. ff. de prætor. ſtipu. & Alexan. in dicto. §. ſi neq;
ad finem cõmenti licet reuocans oblationem iuramenti
non dicat ſibi ſuperueniſſe probationes dummodo di-
cat velle probare eius intentionem aliter q̃ per iuramen
tum ſatis eſt. & hoc videtur mihi dicere text. in dicta lege
ſiquis iuſiurandum in verſic. ſi quis autem ibi licere qui-
dem ei hoc facere & alias probationes ſi voluerit præſta
re non dicit nec ſe fundat in ſuperuenientia probationum
de nouo allegata per reuocantem: ſed in ſimplici reuoca-
tione cum oblatione probationum pro iuſtificatione ſuæ
intentionis & prædicta procedunt etiam ſi per ſtatutum
cogeretur quis iurare vel referre ut in ditione Sabaudiæ
ex forma ducalis decreti in ſecundo lib. ſub rub quæ cãç
qualiterq; & qñ debeant decidi per delationem iuramen
ti ĩmo in toto orbe lege manifeſtæ turpitudinis ſm com
munem ſenſum ſupra relatum ante preſtitum iuramentũ
poterit fieri reuocatio per dicentẽ velle aliter probare per
ſupradicta. in iſta enim delatione iudiciali de qua in dicta
lege ſi quis iuſiurandum non interuenit niſi voluntas de
ferentis & conſequenter aduerſario nullum ius quæſitũ
eſt niſi facultas iurandi re integra igitur nimirum ſi de la
tio reuocari poteſt quia vt etiam declarat Soci loco præ
alleg talis delatio fit ſolo fauore deferentis ideo illi põt re
nunciare lege poſtq̃ liti. C. de pactis nec debet in eius o-
dium retorqueri quod ipſius fauore eſt inductũ lege qđ
fauore C. de. ll. ſed ſi non poſſet reuocare & aliter vellet
pbare induceret illud in eius odiũ qđ fieri nõ debet iõ.
Cẽteſimoſecundo quæro * An tutor ſolutionis & re 272
chati terminum prorogare poſsit, diximus ſupra in qõn.
ſexageſimaprima non poteſt remittere pactum de redi-
mendo fundum minori quæſitum: aliud eſt quod nunc
q̃rimus an tutor alteri habenti ius rechatãdi a minore poſ
ſit prorogare terminũ prima fronte videretur q non: qa
ſicuti tutor nõ poteſt debitum liquidum pupilli. remitte
re ita nec terminum ſoluendi prorogare ita Bal. in leg pa
ctum curatoris in principio et ibi Sali. in fine. C. de pactis
per tex. in le. qui Romæ in. §. calimacus. ff. de verbo. obl.
Sed oppoſitum uidetur eſſe verius quia habentes mã
datum generale cum libera, vt ſunt tutores & curatores
lege mandato generali cũ glo. ff. de procuratoribus & le
ge preſes cũ ibi notatis. õ. de tranſactionibus poſſunt pro
rogare terminum ſolutionis vt per Barto. in. d. § calima-
cus quem Pau. de caſt. Soci. Iaſ. & alii cõmuniter ſequun
tur nã ſimile mandatum ęquipollet mandato ſpeciali, vt
per Barto. in. d. l. mandato & Decius in conſilio. dcxc. fa-
cit tex. in lege fina. C. de appo. pub. cũ no. p Barto ubi of
ficialis ad recipiendũ pecunias fiſci deputatus ad fiſci præ-
iudicium põt recipere particularem ſolutionem quæ pa-
rit multa incõmoda & propterea regulariter nõ admitti-
tur lege tutor. §. lutius. ff. de vſu & ſic poteſt facere aliquã
gratiam in modo ſoluendi: ergo videtur q poſsit proro-
gare terminum quã concluſionem valde probabilẽ cre-
dit Areti. in. d. §. calimacus col. iii. faciunt quæ ſcripſi ſu-
pra in qõne trigeſimaquarta cum ſequenti q princeps et
ſi nõ poſsit remittere aut tollere pactum de retrouenden
do poteſt tamen terminum ſolutionis & rechati proro-
gare. Non obſtat tex. allegatus per Bald. & Salice in. d. §.
calimacus: quia procedit in ſimplici nuncio ad ſolutionẽ
recipiendum deſtinato, nõ autem in habente generale cũ
libra quemadmodum in terminis qõnis noſtræ ut ibidẽ
per doc. præallegatos.
CIII quæro * titius promiſit fundũ emptũ intra bien 273
nium retrouendere viget cõſuetudo q. proximior rẽ vẽ-
ditam intra annũ poſsit pro eodẽ pretio quo vendita fuit
habere & retractare. An huiuſcemodi pactũ excuſet pxi
miorẽ a lapſu anni, de quo in cõſuetudine alle. Gui. papæ
in. q. cclvii determinat q. nõ, motus eo quia applo nedũ
tendit ad ſuſpenſionẽ ſniæ: ſed et ad reſciſsionẽ. l. furti §. i.
ff. de infam. l. tale pactũ in. §. qui procurauit. ff. de pactis.
ſed a ſnia diffinitiua ſub conditione prolata ſtatim appel-
lari debet, intra biduum de iure digeſtorũ a tempore ſen
tentiæ, & nõ expectari euentus conditionis. alias ſenten-
tia tranſiret in rem iudicatam, nec inde appellatio tenet te
xtus eſt in. l. ii. in. §. biduum. ff. quando appellã. ſit idẽ di-
cendũ ait in caſu iſto quũ talis cõſuetudo ſit reſciſſoria cõ
tractus, q annus ſtatim curata tpe contractus perfectio-
ne

ne ſuſpendatur, ꝑpter pactum directũ: quia ſi in actu cõ-
ditionali tempus ſtatim currit, ut in.d.§. biduum fortius
debet ſtatim currere in actu pure celebrato, argu. aucten.
multo magis. C. de epiſc. & clericis. etiam quia agnatus
proximior nullam fecit diligentiam intra annum, prout
facere debuerat ſtatim proteſtando de iure cõſuetudinis
l. ſi fundum. C. de rei uendic.
274 Ad oppoſitum facit * quia non valenti agnoſcere, &
petere bo. poſſ. non currit tempus ad eam petendum, &
agnoſcen. præfixum. l. ii. & l. quandiu. C qui admitti, &
generale eſt ꝙ non valenti agere ſeu actum explicare nõ
currit tempus ipſo iure aut in effectu. l. i. in. fi. C. de anna.
excep. l ii. §. ſed ſi agant. ff. de iud. l. contra maiores. ff. de
inoffi. teſta. l. ſenatus. ff de offi. præſi. l. & attilicinius ff. de
ſer. ruſt. prædi. l ſed & ſi prætorẽ. ff. ex quibus cau. ma. c.
cum non liceat de præſcript. cum aliis de quibus per glo.
in dicta. l i. in. fi. per Fel. in. c. cum inter col. antepe. vbi dec.
vii. de excep. Roma. in conſi. ix. Pau. de. caſt. in conſi. 288.
in ſecundo dubio in antiquis, Iaſ. in conſi. vii. col penulti.
libro tertio, Dec. conſi. cccclxviii col. prima, & fi. ſed iſte
proximior agnatus non poteſt ante lapſum biẽnii effe-
ctualiter experiri compellendo emptorem ad retrouendẽ
dum ex quo per. l. in contractu dictam tenetur ipſi ven-
ditori intra biẽnium rem retrouendere eundemq; uſque
ad finem dicti temporis expectare ergo nõ debet ſtatim
tempus ſibi currere & ita tenere videtur Iaco. de ra. in d. l.
contra maiores prout etiam retuli Guido papæ loco præ
allegato & ad tex. §. biduum videtur poſſe reſponderi ni
hil ibi repugnare aut refragari quin lata ſententia licet ſub
conditione poſsit ſtatim appellari prout refragaretur in
caſu noſtro pactum de retrouendẽ. deſiderio volentis rẽ
tali onere affectam intra dictum tempus habere, & facere
ꝙ emptor inde non poſſet ſm eius promiſsionem rẽ re-
ſtituere, & primo venditori retrouendere. Præterea Bar.
in. d. § biduum circa. fi. dicit illud eſſe ibi ſpãle propter au
ctoritatem rei iudicatæ ut ibi ſentit iuriſconſultus alias ſe
cus per tex. l. pen. in. §. primo. ff. de excu. tuto. vbi tutori
ſub conditione dato currit excuſationis tempus nõ a die
creationis: ſed a die exiſtentis conditionis. ſecus tamen. j.
275 concludam *, & ſimiliter ſtante decreto prout eſt medio
lani ꝙ forenſis acquirens rem a mediolanenſi teneatur il-
lam intra annũ retrouendere alicui ſubdito onera realia,
& perſonalia ibidem ſuſtinenti ſub pœna amiſsionis rei,
ducali cameræ ipſo iure applicandæ emerat quis domũ
in ciuitate mediolani ſitam cum pacto de retrouendẽ. in-
tra triẽnium dubitatum fuit, an iſte emptor forenſis tene
retur iuxta formam ducalis decreti domum illam retro-
uendere alicui de ducatu mediolani ſuſtinenti ibidem o-
nera intra annum, alias incurreret pœnam priuationis rei
videtur ꝙ annus ad retrouendendum præfixus debeat
ſolummodo currere poſt triẽnium finitum quũ ante res
non ſit in libera diſpoſitionem emptoris, & alteri ſit obli
gatus retrouendere facit glo. not. & approbata. l. manci-
pia in uerbo aduocandum. j. de ſer. fugi. cum dictis circa
illa m per Feli. in cap. ſedes col. ix. de reſcrip. & in. c. nõnul
li in princ. char. vlti. de reſcript. etiam Deci. in conſi. cci. &
dxl. facit etiam pro opinione prædicta vulgata regula le
gis nõ dubito. ff. de iure fiſc. * ſed pone emptorẽ ſine præ
276 finitione temporis quotiens, & quandocũq; puta vendi-
tori, & eius hæredibus placuerit retrouendere promiſiſ-
ſe. An hoc caſu annus ad redimendum aut retrouẽ præfi
xus in terminis ſupra relatis ſtatim currat, uel quando.
hæc quæſtio plus dubii habet. Quia ſi dicamus ob con-
uentionem de retrouẽ. tempus ſtatim nõ currere ad ma-
nũ erit, & paratum remedium fraudandi diſpoſitionem
conſuetudinis, & decreti præmentionati cui viæ occurrẽ
dum eſt. l in fundo cum vulg. ff. de rei vendic. l. fraus cũ
ibi not. ff. de legi. & euitandum abſurdum inde reſulta-
re poſsibile. l. nã abſurdũ. ff. de bo. lib. unde concludi poſ-
ſet. ꝙ annus. de q̃ ſupra incipiat ſtatim currere rõne abſur
ditatis, & fraudis euitande verũ tamen proximior in caſu
conſuetudinis, et emptor in caſu decreti ſuperius relati de
beant promittere, & cauere de retrouẽ. prout tenebatur
ipſe primus emptor ita ꝙ ſit ei cautum de indẽnitate, &
hoc modo conſuletur vtriq; parti iuxta not. in. l. i in fi. ff.
ſi quis ca. & per Dec. in conſi. dclxxvii. Idem poſſumus
concludere in caſu de q̃ ſupra in principio qõnis, & ſic
proximior, & acquirẽs in caſu decreti ſuperius relati ſuc
cedet in locum emptoris habebitq; illam cõmoditatem,
& ius quam, & quod habuit emptor, vt tradit math. de
afflic in tracta. de iure prothomiſeos in. §. licet. n. col. vii.
verſi. item quæro de alia qõne. & dicebat in effectu Gui
do papæ loco præalleg. & conſequenter tempus rechatã
di, et retrouendendi ſtatim currere incipiet poſt abſolutũ
primum contractum.
CIIII. quæritur. * An valeat pactum ꝙ ſi res nõ fue- 277
rit rechatata intra tempus datum ad redimendum poſsit
venditor, & ſui intra certum tempus, aut in perpetuum
cogi, & cõpelli ad redimendum, & rechatandum rem uẽ
ditam pro eodem pretio, & ad exburſandum ipſum pre
cium. Dic ꝙ ſic, & ita fieri, & obſeruari ſæpe vidi. contra-
ctus enim legem ex conuentione accipiunt. l. i. §. ſi conue-
niat. ff. depoſ. Imo cõtractus eo modo ad quãdam æqua
litatem magis reducitur prout eſſe debet lege litigatores.
§. pe. ff. de arbi cum not. per glo. & doct. in. §. i. inſtitu. de
auct. tut. vt ſicuti fuit in facultate venditoris cogere em-
ptorem ad retrouendendum ita ſit in facultate emptoris
cogere venditorem ad redimendum, & cõtra nolentem
redimere quum ſit per inſtrumentum obligatus ſi de ad
implemento in prõptu non edoceat in hac ditione ſabau
diæ uirtute ducalis decreti procedere ſummarie & execu
tione. & uidimus aliquando rem ſub rechato exiſtentem
iure pignoris captã, & longe minori pretio quã redimẽ-
da erat deliberatã quinimo videtur nũc facta eſſe vẽditio,
& pretiũ poſſe præciſe peti, vt per Ruinũ i nouis additio
nib9 ad. §. Cat. co. ix. nu. xii. vbi ſic medio. ꝯluluiſſe dicit.
CV. quæro * An curator datus bonis abſentis agere 278
poſsit contra emptorem, ut ſibi tanquã curatori bonorũ
abſentis rẽ retrouendat quando intra annũ vel biẽnium
puta retrouendere promiſerat, & credetẽ ꝙ ſic: quia talis
curator intentat actiones tẽpore perituras. l. creditori cũ
glo. ff. de bo. auc. iu. poſ. Barto. in. l. ii ff. de cura. bon. dan.
Ang. in. conſi nonageſimonono incipiẽ. datus fuit cura-
tor, & in conſi. ducenteſimodecimoſecũdo, quæritur an
curator, & cõſi. ſequẽti incipiẽ. mortuo debitore ſm anti
quam impreſsionem. Si intra preſcriptum tempus nõ ex
periretur actio periret, excluderetur q; inde abſens tẽpo-
re, cur igitur illam non intentabit. Remedia enim perpe
tua, ſeu quæ non ſunt tempore peritura non intentat talis
curator: quia eius poteſtas, & officium in cuſtodia bo-
norum conſiſtit, & ne diſsipantur, vt alium igitur conue
nire poſsit ſe non extendit, quia quum cauſa dandi cura-
torem ſit in diſsipatione, eius poteſtas eſt limitata ꝑ cau
ſam ſecundum Angelum in præallegato conſilio inci-
piente mortuo debitore colũ. ii. & iii. ubi poſt antiquos
hanc opinionem amplectitur. Propterea vidi ſemel per
Ducalem ſenatum Sabaudiæ celſitudinis, prolatam ſen-
tentiam contra. P. curatorem bonis abſentis datum, qui
intentauerat remedium canonis reintegranda contra ter-
tium ea rõne, & curator bonis datus poteſt intentare oẽs
actiones quas poſſet intẽtare abſens. l. i. & ii. ff. de curato.
bo. huiuſcemodi enim curator, ut dixi remedia nõ peritu
ra tempore, ut eſt remedium dicti canonis minime poteſt
intentare. Ideo pars fuit in poſſeſsione rei cõtentioſe ma-
nutenta, & proniũciatum requiſita curatoris fieri nõ de
bere, eodem in expẽſis cõdemnato. Omnia tamen præ-
dicta declaranda, & limitanda ſunt, vt per Alexã. in cõſi.
quarto, col. ii. & iii. lib. iii.
Cẽteſimoſextonotabi. quæro. ꝙ vidimus in calce ſex- 279
tę quæſtionis ꝙ partibus contendentibus vtrum con-

tract*illicitus ac pignoratitius fuerit ita, vt fructus cõputarẽtur in ſortem ſecularem competẽtem iudicem eſſe ponamus ꝙ pronunciauerit contractum non fuiſſe pignoratitium, ſed emptionis & venditionis. ideo fructus non eſſe in ſortem computandos. & in ditione ſabaudiæ puta cauſam per viam appellatio. ad Mag. conſilium citmontanũ ipſius Illuſtriſsimi Principis una cũ cauſa nullitatis deuolutam fuiſſe ibiq; diu litigatum tandem partem appellatã petiiſſe pronũciari appellationẽ deſertam lapſu fatalium iuxta cap. cum ſit Romana. de appella. & auctẽ. eiqui appellat. j. de tempo. appella. vbi dicitur ꝙ appellans annũ habet ad proſequendum cauſam appella. & ex cauſa biẽnium, quo tranſacto lite non completa rata manet. ſnia, a qua fuit appellatum. ex forma vero ducalis decreti. ſabaudię celſitudinis in ditione ſua appellans habet ſex mẽſes ad proſequendum appellationem, & ex cauſa annum ſicq; reſtringitur tempus a iure cõmuni ſtatutum Appellans qui volebat redimere, & petebat declarari fructus eẽ computandos in ſortem replicabat fuiſſe pariter deductã et intentatã cãm nullitatis, q̃ non patitur deſertionẽ ſm Firmianum in ſuo repertorio in verbo nullitas: ideo ſuper ea cuius vitio aſſerebat laborare ſententiam pronunciari etiam requirebat, quid iuris.

Sciendum ꝙ appellatio duobus modis deſeritur: tacite per lapſum fatalium, & expreſse per renunciationem appellationis, vt nota. in clementi. ſi appellationem in gl. tertia de apell ſermo noſter erit de prima ſpecie deſertionis ſuntq; contraria remedia appellationis, & nullitatis. differentia eſſentialiter, & in effectu vnde de vno ad aliud non infertur ſm Ang. quem refert, & ſequitur Dec. in. ca. cum ſit Romana. col. nona de appella. & Peruſinum in capit. dilecto. col. iiii. de appellati. vbi dicit poſt Spe. Imo. & alios ibi relatos, ꝙ nullitas habet aliam naturam de appellatione. iuri enim appellandi præſcribitur ſpacio decẽ dierum auct. hodie. C. de appella capitu. cum inter extra eodem titu. ſed ius dicendi de nullitate durat annis triginta. vt etiam. j. dicemus.

Item nullitas quandoq; incidenter deducitur aliquando principaliter, & dicitur incidenter deducta, & intentata quando non eſt facta mentio de ea ſed tacite incluſa eſt in appellatiõe iuxta legem carmelia pia. ff. de iure patro. & lege quædam mulier ff. fam. hær. tunc enim eſt acceſſoriũ ad appellationẽ, ut per Bal. in leg. i. C. de ſen. ex peric. recit. Alex. cõſi. 19. col. iii. lib. iiii. & pra. Pap. in forma lib. appel. a ſententia diffi. Peruſi. in dicto cap. dilecto quæſtione quinquageſimaſeptima.

Quando vero appellans dixit ſententiam nullam. & ſi qua erat appellabat dicitur deducta æque principaliter ex q̃ ſpecifice nominata fuit ſm Bar. in lege ſi expreſsim. ff. de appella. & quicquid dicant pleriq; iſta eſt vera, et cõmunis doct. ſententia, vt per Alex. in conſi ii. col. fi. lib. iii. Iaſ. in lege prima col. quarta. ff. de iuſti. & iure, Soc. conſilio decimo col. fina. libro quarto, Peruſi. in repe. dicti capituli dilecto. xxi. xliii. lviii. & bo. pra. Pap. loco præalleg. & Dec. in. dicto capitulo dilecto. col. fi. quod no. propter infra dicenda quando autem dixiſſet ſententiam nullam nulliusq; roboris, & momenti, & inquantum ſit aliqua eam eſſe iniuſtam, & iniquam extendendo, ut per pract. papien. loco præalleg res non haberet dubium: quia diceretur principaliter deducta prout etiam quando dixiſſet deducendo nullitatẽ æque principaliter, & de per ſe quãuis ſit utile ad remouendum omne dubium quando ſm formam prædictam eſt appellatum dicendo ſententiam nullam, & ſi qua erat appellabat. Poſtea in libello appellationis coram iudice ad quem animum declarare fuiſſe, ſcilicet deducere nullitatem principaliter, & iniquitatem quo caſu ſententia non reperiatur nulla, vt inſtruit Alex. in conſi. ſecundo col. fi. lib. tertio: ſed vbi eſt incidenter deducta, & intentata ac in appellatione, vt prædixi incluſa dicitur cumulata, & concreta cum appellatione, & hoc caſu expirat per lapſum fatalium: ne iudex appellationis poſsit de ea cognoſcere: quia ſublato principali tollitur acceſſorium uulg. iuribus. ita domini de rota in antiquis deciſione. cccIxi. Zabarelus in clem. ſi appellationẽ ad fin. de appel. Prac. Pap. loco præallegato, Peruſi. etiam ubi. ſ. & Guido papæ in qõne. ccccxxxvi. verſ. lxxxviii. & 92. & ita procedit opinio Inno. in capi. ſæpe. de appella. dicẽtis ꝙ eadem ſunt fatalia appellationis, & nullitatis ſimul intẽtatæ cum appella. & quod ideo decurſis fatalibus appellationis pariter perempta eſt inſtantia nullitatis quamuis in hoc differant: quia lapſus, & curſus fatalium in appellatione inducit deſertionem litis, & inſtantiæ: ſed quo ad nullitatem inducitur deſertio inſtantiæ: ſed non litis. Propterea dicunt præfati ſcribentes ꝙ ex quo iſto caſu perit inſtantia, & non ius nullitatis poterit iudex a quo de nouo adiri ſuper nullitate vſq; ad. xxx. annos: quia tãto tempore durat iuſdicendi ſententiam nullam, arg. l. ſicut ubi Ang. & alii. C. de preſc. xxx. annorum. vt etiam per Alex. in conſ. 77. col. tertia lib. iii. Peruſi. in. dicto cap. dilecto col. quarta, Dec. in conſi xxxix. col. fin. Balb. in tract. præſcriptionum. iiii. parte. iiii. partis principalis queſtione. xxxii. vbi limitat quando nullitas eſſet euidens, & notoria, quia tunc poſſet de ea perpetuo dici, & ꝙ notoria dicitur quando ex actis apparet prout etiam declarat peruſin. in. dic. c. dilecto. fol. vltim. etſi Bal. dicat ꝙ de hoc non meminit.

In propoſito ſi uolens redimere deduxiſſet nullitatem incidenter ſeu incluſa tantum eſſet in appella. lapſis fatalibus pronunciandum eſſet appellationem deſertam, & inſtantiam nullitatis peremptam, & ſi lapſa non ſint fatalia uerum ſnia fuerit nulla notandum eſt diligenter quando nullitas eſt incluſa, & incidenter deducta ꝙ appellans a tali ſententia nulla non obtinet in cauſa appellationis etiã ſi probet notorie nullitatem, niſi iuſtificet eius appellationem legitime fuiſſe interpoſitã tex. eſt melior, de iure in capitu. dilecto de appella, ut poſt Io. an. & alios tradit ibi Peruſi. in. ii. col. licet enim ibi potuiſſe nullitas deduci abſque appellatione, & ſufficeret probare nullitatem ſimpliciter: tamen quando deducitur nullitas per viam appellationis oportet probare appellationem fuiſſe legitimam, & intra legitimum tempus interpoſitã nec ſufficeret probare nullitatem ſimpliciter, quia via quã elegiſti tibi pateat, ut dicit iuriſconſultus in. l. ſi mulier in. ſi ff. ꝙ met. cauſa, ſi autem fuiſſet appellatum reſeruata nullitate, vt quia dictum eſſet appello nullitate ſalua tunc nullitas non eſt incluſa ſed excluſa, & iudex appellationis nullo modo poteſt de ea cognoſcere vt not. tradit Alex. in conſi. lix. col. iii. lib. iiii. reputat no. deci. in. d. c. dilecto, col. iii. ad limit. d. l. carmelia pia.

Quando vero nullitas eſſet principaliter, & de per ſe, ſeu æque principaliter deducta & intentata, ꝙ quãdo ſit ex predictis patet, & erat eo modo deducta, & intentata in caſu præſentis qõnis, tunc deſerta appellatione per lapſum fatalium nõ eſt deſerta nullitas, cuius remedium eſt diuerſum a remedio appellationis, & de p ſe, ſeu ęque principaliter deductum, unde vno ſublato nõ tollitur aliud. l. ſi domus. ff de ſeruit. vrbano. prædiorum. Item quia deſertio appellationis nõ debet plus operari, q̃ ſi a principio appellatum nõ fuiſſet, & eſt communis doctor. ſententia, ut per Barto. &. Imolã. in dicta legẽ ſi expreſſim. de appella. Soc. conſi. x. col. fi. lib. iiii. late Præpol. in. d. c. dilecto, fol. vlt. q. xv. de appella. ubi latius per Peru. char. pe. & alii. maxime in. q. lx. & Dec. n. c. cũ ſit romana, col. viii. & ix. de appella. vbi ampliat etiam in renũciante expreſſe appellationi: quia nõ cenſetur renunciare nullitati æque principaliter intentatæ, nõ obſtãte igitur deſertione appellationis in caſu propoſito per lapſum fatalium iudex poterit, & debebit ſuper nullitate pronunciare per prædicta, ut declarat Soci. loco proxime allegato Quĩ immo non ſolum de nullitate verum etiam de iniquitate

tate & iniuſtitia, qñ eſſet euidens, & notoria, & ex actis pateret. Peruſinus in dicto ca. dilecto qõne vigeſimaſecūda, quadrageſimaſecunda. liii. & lv. æquiparatur. n. tunc nullitati. c. inter cęteras, vbi Felinus col. pen. de re iud. plene Barb. in cõſi. xxxviii. inci. preclare ſcribitur lib. ii. Abba. in c. fraternitatis de frig. et male Corſ. in ſing. in uerbo ſnia ſing. inci. ſi notorie. Dec. in cap. qm̃ contra col. xviii. vbi Pariſius nu. cviii. de ꝓba. Aquē. in repe. l. vt vim col. viii. ff de iuſti. & iure Dec. cõſi viii. col. fi. Reſtringe prædicta niſi ex forma alicuius ſtatuti vel decreti eadē eſſet inſtantia cāç appellationis, & cauſç nullitatis tunc ambo iudicia quo ad inſtantiam eodem tempore limitarentur, vt per Pau. de cap. in conſi. cccxxvii. in antiquis in ii. dubio Imo in. d. l. ſi expreſsim col xxxv. Peruſin. in. d. c. dilecto col. antepen. ad fi. xxxviii. qõnis, & Soci. d. cõſi. x. co. fi. & deſerta appellatione nõ poſſet pronunciari ſuper nullitate, alias ſecus quum alia ſit inſtantia cāe appellationis, alia cāæ nullitatis. vt per prælle. & ideo in ditione ſabaudiæ: quum ex forma ducalis decreti tempus inſtantiarū primarum cārum ſtatutum, & præfixum ſit ſeruaretur circa peremptionem inſtantiæ dictarum primarū cārum ducale decretū etiam in cā nullitatis: ſed vbi ad Mag conſilium principis citra montes reſidens in patria noſtra puta, vt in præſenti qõne deuoluta eſſet cauſa appellationis, & nullitatis quum decretum ducale præfigat, tm̃ terminum appellationi, & non nullitati quo ad nullitatem remaneremus in terminis iuris cõis. l. ſi vero in. §. de uiro. ff. ſol. matri. & hoc in terminis decidit Bald. in additionibus ad Spe. in pē. char. & Soc. loco præall. Quæ vero ſm ius cõmune ſit inſtantia cauſæ nullitatis de qua. ſ. quinq; modis dici põt, vt declarat Peruſ. in. d. c. dilecto q. liiii. Aduer
278 tendum quia, ut dixi ius dicendi ſnīam nullam, & deducendi nullitatem in iudicium durat annis. xxx. & plus qñ quæ ſm quod ſupra declaraui: ſed poſtquā eſt in eſſe deducta, & intentata de iure ciuili habet inſtantiam triennalem quēadmodū aliæ cāæ. l. properandū. C. de iudi. ita Bal. in. l. tale pactū in. §. qui ꝓuocauit in. xiii. q. ff. de pact. not. Peruſi. etiam in loco prælle. col iiii. & in. v. qõne, & etiam in qõne. lviii. & lx. facit quod dicitur de laudo qđ peti poteſt reduci ad arbitrium boni viri. ſ. xxx. annos. & tamen poſt petitam reductionem hēt inſtantiam triēnalem quemadmodum aliæ cauſæ. ut per Lāfrā. de oria.
279 in trac. de arb. ſol. xii. & xiii. qõ. xx. cum ſequenti. De iure canoni. habet inſtantiam perpetuam. c. pe. de iudi. notat Peruſi. in qõne. lviii præallega. ideo in quadam qõ. alias agitata corā mag conſi. ciſmontano principis noſtri contendentibus partibus circa deſertionem appellationis ꝑ lapſum fatalium dicebatur nõ poſſe pronunciari ſuꝑ nullitate quæ cumulata fuerat cum appellatione obſtante ēt forma ducalis decreti loquentis de inſtātia cauſarum qđ tempus lapſum aſſerebat ſed reſpondebatur ꝙ imo erat pronunciandum ſuper nullitate: quia erat æque principaliter deducta cū appellatione, et habebat inſtantiam triennalem quæ non erat perempta, licet lapſa eſſent fatalia in cauſa appellationis. Nec decretum de terminis inſtantiarum haberet locum iſto caſu. ſed in inſtantia primarū cauſarū. ſi vero fuiſſet etiam lapſa inſtantia triēnalis iuxta. l. properandū tunc fuiſſet pronunciandū appella. deſertā, & inſtātiam cauſæ nullitatis peremptā ꝑ prædicta niſi re plices ſatis poſſe dici de inſtantia primarū cārum hoc caſu agi: ex quo cauſa nullitatis corā ipſo mag. conſi. deducta primū fuit. ſed ſi nullitas deduceretur incidenter ſeu acceſſorie cum appellatione, tunc inſtantia cāæ nullitatis expiraret ꝑ lapſum fatalium ne vltra applõnis iudex. de eadē cognoſcere poſſet, vt diximus. Quando aūt deducitur nullitas aliis modis, vt fieri poteſt quæ ſit inſtātia ponit Peruſi. in prælleg. q. xxvii. & liiii.

280 CVII. quæritur. *contendentibus. A. Clerico, & B. laico. ſuper retrouenditione cuiuſdā domus ad requiſitionem amicorū de dicta differentia fecerunt compoſitum in Reuerē. Abbatē S. Andreæ de Vercellis. & quēdam iuriſconſultū laicum qui eorū laudum, & arbitramentalem ſnīam protulerunt in fauorē dn̄i. A. clerici. requirentis ſibi fieri retrouenditionem. B. laicus conqueritur. nec uult laudo acquieſcere, in reductione ad arbitrium boni viri. quis erit iudex competens? Prima fronte uidebatur dicendum ꝙ iudex appellationis ſit iudex cõpetens: quia reductio ad arbitriū boni viri ē ſpēs quædā appellatiõis. leg nõ diſtinguemus in. §. cum quidā. ff. de arb. cui n. cõmittitur genus, & generis exercitium oēs ſpēs ſub eo cõtente cõmiſſe cenſentur, niſi ſpālem exigant cõmiſsionem l. uel uniuerſorū. ff. de pignorat. act. l. procurator totorū. ff. de procur. l. mandato generali. ff. man. & l. obligatione generali ff. de pignoribus: ſed reductio non deſiderat ſpālem cõmiſsionē, qui ergo põt de applõne cognoſcere, & de reductione cognoſcet. Pro iſta opinione conſuluit Romanus in cõſi. 265. in caſu. habet. n. dicit reductio inſtar appellationis d. §. cū quidam. Sed quum appellatur a ſnīa iudicis ſemꝑ recurrimus ad ſuperiorē iudicantis lege præcipimus. C. de appell. ca. vt debitus extra eodē tit. ergo quum petitur reductio peti debet corā ſuperiore arbitratoris laudantis, & ſic non debet inſpici pſona litigantium, & contendentium: ſed perſona iudicis a quo & ſic arbitratoris, allegat Ioan. An. ita in ſpē tenere idē tenet in dicta lege præcipimus in fin & Math. de afflic. in deciſione regni. 51. & Dec. in rub. de appell. col. fin. qui dicit magnū verbum ꝙ hoc cõiter tenetur, & ita vidi per ſolemnes aduocatos conſultū. Ego contrarium cõſului ꝙ adhibere debet iudex cāæ principalis qui iudex rei eſt, & ſic in caſu prædicto vicarius vercellarum qui erat iudex ordinarius. B. laici quia ſiue petatur iure actionis, quod eſt qñq; lege vnde ſi neruæ. ff. pro ſocio actor ſequitur forū rei. & ille eſe iudex reductionis qui eſt iudex actionis facit lex iuris ordinem. C. de iur. om. iudi. ſiue petatur officio iudicis quod eſt in iudiciis ſtricti iuris ſimiliter debet intētari corā eo qui eſt iudex cauſæ primitiuæ lege. ii. C. ubi & apud quē in integrū reſe. poſt & ita determinauit Bar. in lege ſi ſocietatem in. § arbitrorum. ff. pro ſocio col. iiii. in uerſ. quæro quis erit iudex vbi non obſtante motiuo etiam per eum facto de reductione quæ eſt ſpēs appellationis decidit vt ſupra retuli ſubiungens ꝙ qñ iſtud officium imploratur a reo, cui exceptio cõpetit iſta poterit reductio peti corā iudice ipſius rei, licet non ſit iudex actoris, quia quum iſta exceptio examinetur nunc incidenter põt corā illo iudice examinari coram quo actor poſſet hanc actionem proponere nec in hoc actor aggrauatur: quia ſic ipſe haberet neceſſeſfacere de iure cõi per textū in lege cū hi in. §. tranſactiones. ff. de tranſa. ubi dicitur ꝙ ille arbitrari debet ſuper tranſactione qui eſt futurus iudex ſuper lite: ſed qñ recurritur ad iudicem ſiue ad bonū uirū id ſit, vt arbitretur ſuper tranſactione: ergo concludebāt itaq; in illa cauſa ꝙ vicarius ,,& ordinarius vercellarū debebat pronunciare ſe iudicem cõpetentem, & retinere cām. in quā opinionem concurrunt etiam Specul. in titu. de arb in §. ſequitur verſ. quo iure petatur, et Lāf. in trac. de arbi. et Firm. in ſuo repertorio in verbo reductio ver. 14. cum ſequenti licet vacillet ponens etiam ꝙ primo debet peti ſolutio a iuramento ſi iuratum fuerit. vt in capit. primo cum notabi. de iure iurando, & ꝙ rõne iuramenti eccleſiaſticus eſſet cõpetens ,, niſi læſio eſſet enormiſsima vel iuramentum fuiſſet relaxatum a parte ante abſolutionē conceſſam, vt per Canon. in cap. primo de ſponſ. & in dicto capitulo primo de iure iurando, & per Moderniores in rubri. C. de eden. & in rubri. extra de iudi. & Curt. iuniorem in conſi. centeſimoquinquageſimoſecundo col. finali ubi idem eſſe dicit qñ abſolutio eſſet potius facti quam iuris.

Sed miror ꝙ Bar. non reſpondeat ad fundamentum partis contrariæ. & opinio. Barto. in dicto. §. arbitratorum eſt communiter approbata per doctores,

nec eſſet ab ea ī iudicādo recedendum ſm quam pulchre
conſuluit Ang.in cōſ.ccxix.incip.in ciuitate lucana in an
tiqui: Alex.conſi.ciii.lib. v.Soci. alios referens in cōſi.18.
col.xiii lib.i.& cum opinione.Bar.reſidet etiam.Bal.in.d.
l.ii.milis in repertorio in verbo arbitratoris col.fi.vbi po
nit aliquas limita. Anto.de butr.& Abb in.c quintaual-
lis dum hanc materiam examinant, de iure iur. & Ioan.
crotus in tractatu de teſtib.fol.xv.col.ii.verſicul.ſecundo
quæritur, vbi tranſit cum doctrina Bartol. Fœdere ta-
men diſtinctionis poſſent opiniones concordari, aut ex
forma ſtatuti ex laudo oritur actio, & pars conquerens
de ſententia ab ea appellat, tūc debet adiri ſuperior ipſius
arbitratoris, ſicuti in appellatione a ſententia iudicis dixi-
mus, & ita procedit opinio prima.loquuntur enim præal
legati in appellatione a ſeutentia in qua gradatim proce-
ditur. & recurritur ad ſuperiorem iudicantis ut diximus.
Aut pars per viam querelæ, & recurſus petit reduci lau-
dum ad arbitrium boni uiri prout loquitur Bart. in. d.§.
arbitrorum etiam tunc debeat adiri iudex ipſarum par-
tium, ita procedat opinio Bart. & ſequacium, & ita reſi-
det Imo.in.d.c.quintauallis ad fi.per tex.not.in.cap.uene
rabilem in.§.i.de ſentē.excomu. lib.vi.ubi, per uiam que
rellæ non poteſt adiri niſi ille qui eſt iudex ipſarum par-
tium: ſed bene per uiam appellationis adiri poſſet alius iu
dex, vt ibi & huic diſtinctioni aſſentiunt etiam Præpoſ.
& Peruſ.in rub.de appe.col.xxi.& fi. Ang. eleganter lo-
quēs in præalleg.conſi.incipien. in ciuitate lucana col.ii.
vbi dicit ꝙ in appellatione a ſententia gradatim oportet
recurrere ad ſuperiorem ledentis: ſed in cauſa reductionis
aduerſus actum extra iudicialem non eſt dare iſtos gra-
dus unde neceſſe eſt ut dicamus recurri ad ſuperiorem ip
ſarum partium, vt. d.l.ii. & in ca.expoſita de arbit. vbi de
arbitramento lato per ducem Venetiarum cognouit Pa
pa, cui non ſuberat in temporalibus ſed tantūmodo par-
tes ſuæ iuriſdictioni ſuberant. Quum igitur in terminis
quæſtionis noſtræ per modum recurſus fuerit petita re-
ductio ad arbitrium boni viri iudex rei erit iudex com-
petens. et ſi clericus conquereretur an poſſet adire eccleſia
ſticū vide Peruſi.in d.rub.de appe.ad fi.& peti poteſtatis
reductio ad arb. boni viri intra annos. xxx. vt p Bar.in
d.§.arbitrorū col. v.& eſt cōis doctorum ſententia. vt p
Dec.conſi xxxix. col.fi.& Balb. in tract. præſcriptio.fol.
quadrageſimo, in trigeſimatertia qōne.

281 CVIII. *inter duos nobiles de quodam prædio le
ge retrouenditionis ſuppoſito in poſſeſſorio ingens in di
tione ſabaudiæ fuit contentio ad quorum preces virtute
literarum ducalium hincinde impetratarum ſumptæ fue
runt informationes ſuper poſſeſſorio vtriuſque partis q̄
fuerunt apportatæ Mag.conſi.Illuſtriſ.principis circa mō
tes reſidenti quorum quo cœptū fuerat iudicium in pro
ceſſu publicatis in formationibus, et facta hincinde copia
earum cum termino opponendi videns vnus ipſorū no
bilium, ꝗ pars melius probauerat de poſſeſſorio ſuo pro
duxit capitula ſuper eadem materia petens ea admitti, &
de opportunis prouideri pro expeditione ſui axaminis
opponebatur ꝙ teſtes erant iam publicati, & dicta iu-
ſtificata propter quod nō debet licere ſuper eiſdem vel di
recto contrariis articulis eoſdem vel alios teſtes produce
re & examinari, facere.§.quia uero in aucten.de teſtitu.c.
fraternitatis extra de teſti.& dem.ii.eo.ti cū ſimilibus. Di
cebant aduocati quidam oppo. reiici debere, & admitti
capitula ac recipi probationes ſuper illis eo ꝗ primū exa
men factū fuit virtute reſcripti extraiudicialiter obtenti,
ideo non debere impedire teſtes produci, & examinari
in iſto iudicio, ut per Cep.in cōſi.lxxiii.Pau. de ca.in cōſ.
v.incipien. cā quæ vertitur in quarto dubio in antiquis,
& in.l.i.ſ.ad exhib.vbi dicunt ꝙ qn̄ variatur modus agē
di nō obſtante publicatione teſtes poſſunt, de nouo pro
duci & recipi per capitulū veniens de teſti.cū ibi not. per
doc.qđ poſſet verū eſſe ſi ſummariæ fuiſſent receptæ pro-
bationes puta parte abſente vel nō in ſufficienti numero
ſecus qn̄ fuerunt plene receptæ prout in caſu prædicto et
cum adiuncto ac interrogatoriis argumento eorū quę in
loco præall.ſcribit Pau.de ca. item in terminis ipſius quæ
ſtionis non variabatur modus agendi, ergo obſtabit re-
gula d.clem.ſecundæ.fuerūt.n.primo examinati teſtes ad
finem obtinendi manutentionem poſſeſsionis dicti præ-
dii, & ad eundem finem tendebant probationes de nouo
oblate, ergo non variabatur modus agendi fateor ꝙ ſi in
poſſeſſorio momentaneo lata fuiſſet interlocutoria ſeu or
dinatio lite pendente prædictorum alterum eſſe manute
nendum in poſſeſsione cum præcepto parti facto de nō
moleſtando nec turbando partem manutentam, interim
ſeu lite pendente in prædicta poſſeſsione.poſtea mō præ
dicto manutentus peteret ſe diffinitiue manuteneri, & in
dicta poſſeſsione defendi. Quod iſto caſu capitula eſſent
tanquam pertinentia admittenda, & ſuper illius recipien-
dæ probationes oblatæ, nō obſtante publicationis teſtiū
ratio eſt manifeſta: quia variaretur modus agend. & ad
diuerſum effectum tendunt probationes. ſecundo loco
oblatæ. ideo admitti deberent.d.c.ueniens: nam primum
iudicium erat ſummarium, & momentaneum, & teſtes
examinati ad finem cognoſcendi quis deberet in poſſeſ-
ſione manuteneri ac defendi, & cui ſaciendum eſſet præ-
ceptum de non moleſtando aduerſam partem poſtea ue
ro examinabuntur ad finem obtinendi ſentētiam diffini-
tiuam in poſſeſſorio cum expenſarum, & fructuum reſti
tutione quæ quidem ſententia perpetuum affert præiudi
cium vel ſaltem quoſque de proprietate aliter conſtet er-
go &c.d.c.veniens, & declarat Pau.de caſtro loco pręall.
& ita ſeruatur in practica quod nota.

CXI. qō *ſi quis promiſerit rem tibi retrouēdere hinc 282
ad diem natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti proxime
futurum verum in ipſa dei natiuitatis retrouendere tenea
tur Dic ꝙ ſic quia dictio ad incluſiue ponitur.l. ad diem
cum ibi not.per glo.& doct.ff.de uerb.oblig.ubi promit
tens alicui dare centum puta ad diem in mora demum eſ
ſe dicitur ſi lapſa ſit dies ipſa facit. l.fina. ff. de nau. ſeno.
idem ſi dictum fuerit uſque ad feſtum natiuitatis prædi-
ctæ, quia dictio vſque incluſiue ponitur. l.qui ante calen
das cum ibi not.ff.de uerbo.oblig & in terminis ita con-
ſuluit Io.de imol.in conſilio.x.

CX. *diſcutiam utilem qōnem quam vidi in contin- 283
gētia facti agitari his aſperis temporibus noſtris propter
bellorum anguſtias, & calamitates oppidaq; plura diſtra
xerunt bona cōmunitatum particularibus perſonis cum
pacto tamen de retrouen.dicti particulares tenuerunt, &
poſſederūt dicta bona fructus percipiendo aliquibus an
nis abſq; ſolone alicuius collectæ aut ſupportatiōe ullius
oneris quum tamen infinita occurriſſent, utrum nunc ad
petitionem cōitatis vel pro cōitate agentium teneātur di-
cti particulares ad regiſtrandum, & cathaſtran.ſeu ponen
dum in æſtimo dicta bona a cōitate acquiſita, & ad ſoluē
dum collectas tam pro futuro quam pro præterito ſaltē
a tempore acquiſitionum de dictis rebus factarum citra.
Pro particularibus quod ad præ dicta nō teneantur plu-
ra adducuntur.in primis, quia bona non ſunt libera ipſo
rum particularium propter pactum de retrouē. item nec
fuerunt ſeruatæ ſolēnitates debitę & requiſitę in dictis cō
tractibꝰ alienationum rerum cōmunium, ideo non vide-
batur eos teneri regiſtrare, & ponere in æſtimo iſta bona
tanquā propria, & pro eis onera ſupportare.tertio, quia
ex quo dictę proprietates erant cōmunitatis, et ad ſimilia
onera non aſtrictæ ita etiam remanere debere dicendum
videbatur, vt a primordio tituli poſterior formetur euē-
tus, iuxta.l.unicā.C.de impo.lucra.deſcrip.lib. x.
Oppoſitum iñ videtur verius, quia ratione poſſeſſionis
quam habent prædicti, & perceptionis fructuum te-
nentur regiſtrare ipſa bona, & collectus ſoluere per
textum, legis formalis. ff. de cenſib. ubi omnes ea quæ

poſſi-

poſsident.in cenſum mõ ſbidem deſcripto referre cogun
tur facit tex.in l.i.&.ii.C.de anno.et trib.lib.x.&.l.fin.C.
ſine cenſu vel reliqui. vbi pro mõ prædiorum quæ quis
poſsidet talia onera agnoſcere debet cõpellique poſſunt
oẽs poſſeſſores ad regiſtran.ſub pœna priuationis rerum
Bart.& Alex.in l.his conſequenter. in.§ ſed an.ff. fami.
hæ.Parpal latius in repet.l.placet co.xviii.C de ſacro ſan.
eccle.Quod quidem æſtimum ad hoc tendit, vt quis gra
uetur pro mõ eorum quæ æſtimata ſunt & eſt cã fina.ita
Bal.in l.etiam col.fi.C.de exec.rei iud.& in.l.vnica col v.
C.de ſentẽ.quæ pro eo quod intereſt profer.

Et ſic rõne poſſeſsionis licet titulus eſſet inualidus tenẽ
tur regiſtrare, & inde onera pro rata agnoſcere rõne fru
ctuum. eſt n.onus fructuum, & ſic nihil obſtat pactũ de
retrouen. quin ſoluere debeant collectas ex quo fructus
percipiunt l.quæro ff.de vſufruc.leg. cum aliis quæ ple
ne adduxi ſupra in q.lxxviii. quicquid male ſentiat Gui.
papæ in qõne.lxxxvii. ad fin facit ꝙ ſcribit Specu.in.tit.
de interrog.quæ fiunt ante litis cõteſtationem col.i.ꝙ pa
tiens litem ſuper bonis tenetur in æſtimo ponere regiſtra
bit tñ, vt talia dicit ipſe,& ꝙ pactum de retrouen.prædi
ctis non ſit impedimento clare etiam apparet. quia in fa
cultate venditoris eſt redimere,& non redimere, & pote
rit eſſe ꝙ nũquam redimet: ideo iuſtum eſt quod empto
res reſtringent,& ſoluant interim onera,et collectas quũ
ſint etiam non obſtante tali pacto domini rerum Ad il
lud quod dicebatur ꝙ ex quo res non erant regiſtratæ:
quia cõitatis ita remanere,& perſeuerare debeant. Reſp.
ꝙ quum eſſent cõmunitatis non reſtringebantur nec pro
eiſdem collectæ ſoluebantur: quia ſatis imo in totum uti
litati publicæ deſeruiebant quum redditus publici impli
cari debeant in uſus publicos, & neceſſarios nec imponi
poſsit particularibus aliq̃ collecta niſi prius excuſſa burſa
cõmuni,ut tradunt glo.& Bart.in.l.i in.§ quod ſi nemo.
ff.quod cuiuſq; vniuer. nom. & Parpal.in rep. d.l. place.
in. xxvi. col. præterea res iudicari debet ſm præſentem
ſtatum,& ſic quamuis ante venditionem eſſe perſone pri
uilegiatæ, ſi inde facta ſit perſonæ alterius qualitatis, &
tali prærogatiua non ſuffultæ tenetur, etſi eius auctor nõ
teneretur regiſtrare, & onera inde agnoſcere l.nõ diſtin
guemus.§.ſacerdotio ff.de arbit.c.ſerruen. l.diſtin c.ii.de
imu.eccleſ lib.vi.vbi optimus tex.in materia regiſtratio
nis,& collectarum,& tradit Petr.de anchar.in conſi.171
col.ii.& Alex.in conſi.xxxv.col.pen.lib.iiii.

Sed maius eſt dubium de præterito tempore vtrũ te
neantur ſoluere dicti emptores collectas a tẽpore acquiſi
tionis,& perceptionis fructuum citra etiam ꝙ non eſſent
adhuc bona ipſa regiſtrata,& in æſtimo poſita facta poſt
modum regiſtratione. Prima facie uidebatur ꝙ nõ quia
ex quo talleæ, & collectæ imponuntur per æs, & librã.
ſm quod in æſtimo quis deſcriptus reperitur ſuccedit de
ciſio Ange.in. l.ſi. ſupra ſine cenſu vel reliqui. dicentis ꝙ
vbi imponitur collecta.per ęs, & libram, & ſm æſtimũ
tunc non attenditur poſſeſſio bonorũ:ſed ſolum æſtimũ
prout etiam voluit Bal.in l.i.in.§.ſi nemo.ff.quod cuiuſ
que vniuerſ no. Quum igitur æſtimum præciſe attenda
tur, et iſti emptores tunc in æſtimo non eſſent deſcripti
ad collectas, & onera tunc occurrentia grauari non poſ
ſunt neque vrgeri,& videtur iſto caſu procedere quod p
illum tex.notat Bar in.l.i.C.de exac.trib libr.x. ꝙ ille qui
eſt grauatus, ut ſoluat, poteſt exactori dicere oſtende ſi
ſim deſcriptus in quinterno,& ſi ibi non reperiatur iniu
ſte grauatur,& prædicta ſequuntur cõſulendo Dec.in cõ
ſi.cclxxxv.col.penul.& fina.& Cur.iunior in conſi.qua
drageſimoſecundo.

Contrarium tamẽ verius uidetur in terminis quæſtio
nis noſtræ. quia quum, ut prędixi iſtud ſit onus fructuũ
quos dicti particulares perceperunt conſequens. & iuſtũ
eſt,ut ipſi illud agnoſcant, facit:quia ſm naturam eſt ut il
lum ſequantur incõmoda quem ſequuntur cõmoda.l.ſe
cundum naturam.ff.de reg.iur. & niſi ita diceremus plu
ra inconuenientia ſequerentur ꝙ cõmunitas quę propter
vrgentes neceſsitates dictas proprietates alienauit uili pre
cio etiam ob ipſẽ redimendi maximum pateretur damnũ
& emptores cum aliena iactura locupletarentur. primo
ex talibus dãnoſis cõtractibus.ſecundo ſi adhuc nõ poſ
ſet pro talibus bonis collectas exigere,prout & quemad
modũ de aliis bonis exiſtentibus in toto ſuo territorio.
tertio quia nulla eſt ratio cur dicta bona nunc pœnes pri
uatas perſonas exiſtentia debeant eſſe libera. & exempta
ab onere collectarum, & tallearum & cur melioris condi
tionis eſſe debeant q̃ ſint alia bona eiuſdem territorii, &
aliorum particularium pro quibus onera per poſsidẽtes,
& fructus percipientes pro rata agnoſcuntur. Non ob
ſtat modo deciſio Ange & ſequacium ꝙ æſtimum præ
ciſe attendi debeat,& non poſſeſsio.Quia Ange.& præ
allegati loquuntur qñ poſſeſſores,et fructus percipientes
ſunt forenſes, qui de iure collectari non poſſunt: ideo ab
allibratis ſit exactio,ut declarat Dec.in prealle. cõſi.285.
col.fi. ſed in qõne propoſita præſupponitur emptores eẽ
ſubditos, & de territorio in quo ſunt ipſa bona ergo gra
uari,& collectari poſſunt. vt per Bal.& Dec in locis præ
allegatis, & clarius procedit hoc attenta generali cõſuetu
dine totius italiæ ſm quam etiam forenſes, vt notorium
eſt,& oẽs poſſeſſores bonorum collectantur,vt per Dec.
ibidem & in conſi.dcxciiii.cum pluribus ſimilibus.Præ
terea doctrina Ang.& præallegatorũ intelligitur, & pro
cedit. quãdo bona pro quibus petuntur collectæ eſſent
iam allibrata & æſtimata, ac ad alterius ęſtimum poſitæ
quia tunc licet poſſeſsio ſit ad alium tranſlata antequã in
ęſtimo noui poſſeſſoris poſita fuerit pro oneribus occurẽ
tibus ab æſtimato petende ſunt collectæ,non autẽ a poſ
ſeſſore: quia ſic pro eiſdem bonis cõmunitas bis collectã
exigeret,quod fieri non debet, ut poſt glo. tradit Barto.
in.l.unica col.v.C de mul. & in quo loco lib. xi. & Deci.
in præallegato conſi.cclxxxv.col. penul.& fi. ꝙ quidem
æſtimatus actionem inde, & regreſſum habebit aduer
ſus poſſeſſorem qui fructus percepit, ut per Butr.in cõ.lx
& Barb.conſi.lxxxiiii.lib.iiii ſed in caſu prædicto ꝓprie
tates ad alterius æſtimum non erant:ſed inæſtimatæ quũ
eſſent cõmunitatis, ideo non quadrat in propoſito deci
ſio Angel ſed bene ſequitur iuxta concluſionem de qua
ſupra poſſeſſores ad collectas, & onera præteriti tempo
ris quo fructus rerum perceperunt obnoxios eſſe.alias, vt
dictum eſt maximum ſequeretur inconueniens q. pro di
ctis bonis nemo collectas ſolueret, & ſm prædicta con
ſuluit,& iudicatum fuit.

CXI. ſi aliquis obligatus ſit rem uendere ex manda 284
to puta uel iuſſu teſtatoris, ut in. l. in numerationibus. ff.
de ſolu.& l.ſi hæres teſtamento de actio emptio, iuxta uẽ
ditionẽ,& traditionem apponeret pactum de retrouen.
an pactum ueſtiatur cohærentia contractus vel rei inter
uentu,Soci.not in.l.legem col.penul & fin.C.de pact.cõ
cludit ꝙ nõ venditio.n.nõ eſt voluntaria ſed neceſſaria:
ideo ceſſat veſtimentum interuentus rei iuxta.l ſi intra.ff.
de pac.nec ueſtitur.cohærẽtia cõtractus: quia uẽditio cẽſe
tur facta ad ſe liber & ſic ex cauſa liberationis ex qua cau
ſa non cenſetur factum pactum, ita ꝙ pactum oppoſitũ
cenſetur ex alia cauſa, quam contractus quo caſu quãdo
eſt appoſitum ex diuerſa cauſa ſicut cauſa contractus nõ
influit in pactum, ita pactum non ueſtitur ipſius cohæ
rentia ſm Bal.ut ibi per Soci.& licet quidam Moder. Pa
pien. contradicant tamen Moder.taur.in.d.l.legem in ul
timis coll.ſequuntur Socinum.

CXII.qõ. ✠ An huiuſcemodi redimendi potentia 285
facultas ſit uel ius Aquenſ.in.l.ſi.col.penu.ff de contract.
princ.tenet ꝙ ſit facultas, et latius proſequitur Pariſius in
conſi.xcii.col.pen.lib.iii.poſt Bald. & alios per eum rela
tos firmando ꝙ ſit ſimplex facultas, non ius formatũ ſeu
productum, & ideo illi non præſcribatur. potuiſſet ad

propoſitum pulchre allegare quæ ſcribit Cor. in.l.licet, col.pen.ſ. de iure deliberan. vbi dicit hanc fuiſſe rōnem antiquorum quare aduerſus ea quæ ſunt ſimplicis facultatis non præſcribatur. quia præſcriptiones inuente ſunt ad tollendum ius formatū, non ius de futuro, ut ibi per eū.

Sed reſpectu preſcriptionis de qua quærimus oppoſitū tenendum eſt receptiori adhærendo ſententie: quia facultati cōpetenti pro iure de nouo acquirendo bene præſcribitur. vt in propoſito quēadmodum poſt Bar. ſcribit Dec.in.d.l.petens col iii. A queſ. uero poſt Ang.in.d.l.petens col.j. dicit procedere quod de facultate dicitur qn̄ eſſet declaratio, ſeu facultas ſimplex ſecus ſi ex parte vnius eſſet facultas ex parte alterius obligatio: quia illi tunc præſcribitur per obligatum, ut eſt in facultate redimendi reputās verba Ang. pulchra ſequitur ibidem Dec.in.ii.col. uel clarius reſpon. ꝙ facultas quando eſt ſequella actionis iam natæ aut competit per modum actionis, & deducibilis eſt in iudicio, ut in hac qōne: ſubiicitur præſcriptioni licet, ſecus ſit quando exceptionis eſt ſequella' ſm cōem antiquorum, & modernorum concluſionem ut per Deci in d.l.petens.col.ii. A queſ. plura cōſilia maxime Alex. allegantem in.l.fin col.pen.de conſti.princip. Mod.taur. in tract. præſcri.in.iiii. parte quinte partis principalis fol. lv.& Mod de ſano in tract.de pign.fol.xliiii cum aliis de quibus ſupra in octaua quæſtione.

Non eſt ergo vis in propoſito vtrum redimendi potētia ſit ius formatum ac productū uel.facultas: quia quū competat per modum actionis, & ſit deducibilis in iudicio habetur pro iure. & eodem modo quo alia iura præſcriptione tollitur ut .ſ. dictū eſt niſi appoſitum eſſet iuramentum intellige iuxta ea quæ dixi.ſ.in.viii.qō. & quod ſit ius aliter etiā probari pōt. actionē.n. producit ut hac.l. ſm cōem intellectū, ſed actio eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur.§ i.inſti.de actio.ergo eſt ius. Rurſus ea quæ ſunt ſimplicis facultatis ad hæredē non trāſmittuntur.l.apud iulia. §.ſi quid alicui.ff.de leg.i.cū accumulatis per Decium in.l. emancipata in princ. ſ.qui admitti, & in conſi.cclxii. ſed pacti de redimendo potentia ad hæredē ut alia iura iuxta.l.cū hæredes.ff.de acquir.poſ.tranſmittitur vt late probaui ſ.in.ii.qōne ergo eſt ius.

Simile eſt in iure adeundi quod modo ius modo facultas nuncupatur, vt per Are.in.l.qui in aliena in principio in.ii.col.ff. de acquirenda hæredita.

CXIII. qō* poſt venditionem rei, & pactū de re-
289 trouē. intra annos decē puta conduxiſti eam rē ea lege vēditam ad annos decē ſimiliter pro fictu aureorū centū ſoluendorum ſingulis annis pro re prædicta. & in. i.vel.ii. anno rem ipſam redemiſti utrum contractus locationis de re p̄dicta factus extinctus ſit aut adhuc duret. De hac qōne interrogatus reſpondi poſt retrouenditio. & rei reſtitutionem aut conſtitutum prout fieri ſolet contractū, loc.& conduc.non durare eo, quia rei ſuæ nulla eſt locatio nec conductio.l.neque pignus.ff.de reg.iur.l.qui rem propriam ſ.locat.quum ergo contractus iſte in eū caſum incidat a quo incipere nō pōt extinguitur obligatio, l.pluribus.§.i.ff.de verb obligationibus, &c. Claudite nunc riuos pueri ſat prata bibere. Laus tamen ſit illi qui nunquā ſatis digne laudatur.

SVMMARIVM.

Vſurarum plures ſunt ſpēs mere, lucratiuæ, dāni reſtauratiuæ. cōmodi percepti recōpenſatiuæ. et an, quę, et qn̄ licitæ. & ſint & permiſſæ.nu. 1.cum ſeq.

Ex licētia Papę, & principum ſecularium qūo Iudæi mutuare ſub uſuris poſſunt. 7

Teſtator in teſtamento an qūo, & qn̄ uſuras poſſit permittere diſponereue ꝙ certū quid per hæredem ſoluatur donec dos uxoris ſuæ uel alia ſumma debita perſoluatur. 8.cum ſeq.

Artificialia germinare eſt contra naturam. 12

Maritus an & qn̄ poſsit certū quid licite capere pro alimentis vxoris vel pro intereſſe ſuo, donec dos promiſſa ſibi ſoluatur. 15 cum ſeq.

Vxor ſolu.ma. an poſsit aliquid certum licite capere donec reſtituatur ſibi dos. 17 cum ſeq.

Interuſurium alias licitum an cedi poſsit, ut in futurū debeatur. 19

Verba relata ad perſonā iudicis an inferant cōpetere officium iudicis vel actionem. 20

Idem verbum ad diuerſa relatum diuerſimode poteſt determinare. 21

Remedium a.l.parti.datum operatur parte petente, aliter non. 22

Vſuræ de quibus hic, petuntur tanquam intereſſe dāni emergentis, & loco fructuum. 23 cum ſeq.

Emptor qui nullos fructus, ex re empta percepit, ut quia ſterilis, vel alia rōne: an teneatur ad iſtas vſuras precii retenti. 26 cum ſeq.

Mora irregularis non operatur niſi reſpectu vſurarum pretii non ſoluti, non quo ad alios effectus. 27 cū ſeq.

venditor paſſus aliud intereſſe q̄ fructuum deperditorū propter precium ab emptore non ſolutum an illud poſſit petere. 30

Emptor quando non fuit in mora ſoluendi precium. ut quia venditor non cauit de euictione uel liberam poſſeſſionem non tradidit: an teneatur ad vſuras precii retenti. 31 cum ſeq.

Ampliationes ad hanc legē. 35 cū ſeq.

Maritus qui ſuſtinuit onera matrimonii an & qn̄ poſsit petere intereſſe dotis non ſolutæ. 41 cū ſeq.

Vſuraria quæſtio non ſemper remittitur iudici eccleſiaſtico. 45

Limitationes ad hanc legē. 46 cū ſeq.

Implemētum ſolutionis precii conſtituit ſolum in mora irregulari, ex quo ſequuntur magni effectus. 47

Dilatione ad ſoluendum per creditorem data nō currūt vſure nec intereſſe, niſi in certis caſibus de quibus. 51 cū ſeq. vſque ad nu. 63

Intereſſe lucri ceſſantis non currit niſi poſt moram. 53

Intereſſe certum an & quando a principio poſsit taxari, & peti. 55 vſq; ad finē cōmenti.

Intereſſe lucri ceſſantis materiam plura cōcernentia. 66 cum ſequenti.

Reſtitutio adaptatur ad ſol. & dationem. 70

Mora regularis, & irregularis poſſunt ſimul concurrere. 71

IN LEGEM CVRABIT C. de Action. Emptio.

EXiguæ dotis munere legem hanc ſcribentes cōdonarunt quamuis amplam & quotidianam materiam contineat. ea propter eam tanquam filiam legitimam, & naturalem agnoſcens competēter dotare arbitratus ſum oſtendendo ipſam propter vtilitatem, & frequentiam eiuſdem tanquam filiam chariſsimā eſſe ſuſcipiendam tractandamque. Vſurarum vorago, & campus latiſsime patet ut omnibus notum eſt, ſed ego ipſius l. noſtræ materiam vix egredi intendo. plura tamen utilia forſitanque in poſterum grata paucis' charatis afferam.

Sūmari pōt ut hic p. Bal. Pau.&. Salice. vel plenius ſic emptor qui nactus poſſeſſionem rei fructus percepit nō ſolū ad precium, ſed ad vſuras precii nō ſoluti quas mora irregularis generauit obligatus remanet.

Diuiditur in.ii.partes, in prima deciſio, in.ii.deciſionis ratio.ii.ibi quas.

Ratio dubitandi* vſure regulariter & in contractibus

bonæ

bonæ fidei non debentur ſine mora.§.in bonæ fidei.l.mo
ra cum ſimil.ff de uſur.ſed hic vt in fi.l.dicitur nulla inter-
ceſsit mora ergo.
Ratio decidendi oppo.ponitur in tex. & vt inquit iuriſ
conſul.in.§.ex uendito.l.iulia ff.de ac.emp.quum emptor
re fruatur æquiſsimum eſt eum uſuras precii impendere.
eſſeque iniquiſsimum, ꝙ emptor lucrareť fructus rei em-
ptæ, & precium pœnes ſe retineret. iſtud eſt quod dicere
uoluit hic imperator ibi quas perceptorum fructuum rō
generauit, concurrebat & in caſu iſtius.l.alia ratio minoris
ætatis fauor, qui ſine mora uſuras currere facit vt tex.no-
ſter inquit ita ꝙ in terminis iſtius.l.aderat duplex irregula
ris mora æquiſsima ergo, & ſancta fuit diſpoſitio iſta.
2 Præmitto pro intelligentia dicendorum * ꝙ uſurarū
quædam lucratiuæ meræ ſunt, quædam dāni reſtaurati-
uæ, aliæ commodi percepti recompenſatiuæ, vt per Bal.
& Salice.in lege ſecunda ſupra de vſuris.
Circa primam ſpeciem uſurarū quitquid eſſet olim de
iure fforum diſpoſitum, & per leges multorum imperato
3 rum approbatum * hodie uſuræ omni iure diuino, & hu
mano tam ciuili ꝙ̄ canonico prohibitæ ſunt, ut enim ſcribi
tur Leuit.xxiii pecuniam non dabis fratri tuo ad uſuram:
& frugum ſuperabundantiam non exiges, & in pſalmis.
xiiii.domine quis habitabit in monte ſancto tuo, ille inqt,
qui ingreditur ſine macula, & qui pecuniam ſuam nō de-
dit ad vſuram. & Luc.c.vi. mutuum dantes nihil inde ſpe
4 rantes inquit Redemptor nř, * iō di.ſtæ uſuræ peti non
poſſunt in aliquo foro, quia ius diuinum uincit humanū,
& potentiam extendit in omni foro, quia cauſa prima po
tentior eſt ſecunda, maxime quando prima eſt infinitæ po
tentiæ ut Deus ſecūdum Bal. in rub. & in.l.ii. C.de uſuris
5 hinc dicunt gl.Bal. & ſali.in auc.ad hæc eo.tit.de uſur. * ꝙ
nulla lex imperialis ualet in' permiſsione uſurarum, quia
eſſet contra legem dei, quam nullus pōt tollere, ſicuti nec
ſeruus domini.eſt enim lex diuina ſcripta in omnes hoīes,
& principes qui neque ſe, neque alium ab illa poſſunt ſol-
6 uere, * ideo ſubiicitur uſura reſtitutioni ſicuti furtum, &
7 rapina c.cum tu de uſur ✠ etiam in iudæis, ut per ſummā
Angel.in uerbo uſura el ſecundo uerſi.primo.
De iure can.clarum eſt.c.primo, & toto tit. de uſur.
De iure ciuili nouiſsimo probatur in.l.i. ſupra de ſumma
trinit.ut per Sali.in.d.auc.ad hæc col.i.& cōiter ſcribentes
in.d.l.cunctos pop.
Sed qūo hodie de licentia Papæ & principum ſecula-
rium iudæi in multis locis dant pecunias ad uſurā, & ipu-
ne talem artem exercent vide Cor.in cōſi.xix.li 3.archiep.
flor.in tertia parte ſummi tit. tertie c.4.ad fin.Alex.conſi.
lvii.li primo & i.xxi.uol.in duobus primis. cō.Barb.pul
chre conſ xvi lib.4.ſummā Ang in uerbo uſura, & ſecun
do uerſi.xiiii.& Ruinum in conſil.cxcvi.lib.primo in qui
bus locis inuenietis pulchre declaratum, & diſcuſſum qūo
hoc ꝓcedat, & fieri poſsit quum uſuræ ſint de iure diuino
prohibitæ.
Secunda ſpeciei uſurarum damni reſtauratiuarum hæ
ſunt omni iure ꝑmiſſæ, quia quo ad petentem ſors ſunt
capitulo ſecundo cum not de fideiul.Bald.& Sali.in d l.ii.
ſumma Angel. in uerbo uſura col. prima uerſi.xlx. & in
uerbo fideiuſſor.uerſi.decimoquinto cum ſequen.
Vſuræ uero cōmodi percepti recōpenſatiuæ de qbus
in hac lege, quia potius loco permutationis, ꝙ̄ pœnæ, &
ueluti intereſſe damni emergentis petuntur omni iure per
miſſæ ſunt uſque ad congruum, & honeſtum modum. ut
hic, & in.c.ſalubriter de uſur.quia æquitate quadam natu
rali inductæ, ne cū aliena iactura quis locupleteť.ut p Bal.
& Sali.in.l.ii Deci.in.c.cum uenerabi.col.v.de excep.ple-
ne Gozadinū conſ.quinquageſimoquinto col.tertia Soc.
in conſi.cxxxiii.lib.primo, & Moder.in d.l. cūctos pop.
8 Ex prædictis infertur ad not.quæſtionē ✠ teſtator ami-
co centum legauit. & quandiu hæres in ſolutione ceſſaret
uoluit legatario certam uini quantitatem omni anno dari
elapſis pluribus annis quibus fuit in ſolutione legati ceſſa-
tum legatarius uinum petebat, uidetur, ꝙ male, quū uſu-
ræ ut diximus ſint omni iure prohibitæ, ideo teſtator nō
pōt illas in ſuo teſtamento permittere, ut per Barthol. &
Lan.deci. dicentem, ita fuiſſe papiæ obtentum in § fi.l.iii.
ff de annu.leg ✠ iccirco dicunt hodie illum text. id ꝑnit 9
tentem correctum eſſe.fortius conſuluit Aret. in cōſi.cliii.
viſo themate, ꝙ ſi teſtator quingentos reliquerit aureos
amico, aut quadraginta ducatos quolibet anno donec hæ
redes diſtulerint ſummam legatam ſoluere, nequeunt præ
dicta quadraginta peti, quia ſapit uſuram omni iure & in
teſtamentis prohibitam ✠ quam quidem opini. Aret.ap- 10
probant cōiter ſcriben.ut late per Barba. in con. lxvi.li ii.
Alex.in conſi.xxvii lib.4.& lxxiiii. col.fi uolu.5.Iaſ.in l.i.
col.ii.ʃ.de his quæ pœn.nom. Moder. taur.in.l.rogaſti in
§.ſi tibi, col.viii ff.ſi cert.peta.& plenius Io. crot.in repe.l.
nemo poteſt, col.ii.& .iii.ubi alios idem tenentes refert, de
lega.primo.
Sed oppoſitum conſuluit, Soci.li.4.conſi.xll. & idem te
nuit in.l ii.col.penul.ff.de his quæ pœnæ nomi.ubi dicit
✠ pro legatario ſe contra Aret.ſic conſuluiſſe.eſt in conſi. 11
ꝑallegat.cui dicit ſe ſubſcripſiſſe ꝑceptorem ſuum Io.bap.
ſeuer.quia eſt legatum annum, quod peti pōt non uſura
ex quo dictus legatarius ab hærede inuito ſummam pri-
mo loco legatam exigere propter dilationem ad ſoluēdū
a teſtatore datam non poterat, ex prouiſioneq; teſtatoris
non ex ſua recipiebat cuius intentio non erat ad uſuram,
nec ad lucrum, & refert ibi Soci.qōnem fuiſſe diu uentila-
tam & tandem fuiſſe iudicatum Romæ in fauorem legata
rii opinio.Soci.ſequuntur Moder. medio.lib.v paradox.
c.xx.& Ripa in.d.l.nemo poteſt, col iii.ita quod res uideť
multum dubia.
Conſiderando aliquos caſus poſſet forte abſque errore
ſic diſtinguendo concludi aliquando expreſſum fuit in te
ſtamento annuum legatum tardante hærede ſolutionem
legati dari præſtari aut ſolui pro uſuris intereſſe uel fructu,
& tunc dicam uſuram eſſe, & a teſtatore permitti nō poſ-
ſe, & in iſtis terminis loquuntur Aret. & ꝑal.cum ſeq. &
uidentur etiam in his terminis opi hāc ſequi Mod.medio.
loco ꝑall.ita quod uidere non poſſum qūo contra Aret.
potuerit recte romæ iudicari, quia in eo caſu teſtōr expreſ
ſe mandauerat de quingentis florenis ſolui ſingulis annis.
xl.pro eorum fructu quæ uerba multum ponderant ꝑſa
ti conſulentes quia aperte oſtendunt uoluiſſe teſtōrem di 12
cta.xl annua ſolui ſicque pecuniam parere pecunīā ✠ qd
annua ſolui ſicque pecuniam parere pecuniā * qd abſo- 13
num eſt & contra naturam, ut artificialia ꝓut eſt pecunia
germinent.c plerique.xiiii.q.4.et per totam, & xlvii.diſt.
cap.ſicut hi.l.i.cum no.ff.de conſ empt.tradit pulchre Phi
lo.politicorum.i.& licet animus legatarii non eſſet ad vſu
ram ſufficit, ꝙ teſtōr illam non pōt in teſtō inducere, nec
permittere contra ius humanum diuinumque.
Secundus caſus eſt quando teſtator non fuiſſet vſus ꝑdi
ctis uerbis uſuram redolentibus, ac ſapientibus, * ſed ſim 14
pliciter.xl.ſingulis annis reliquiſſet & legatarius exigere
non poſſet legatum intra tempus a teſtatore ꝑfixum, &
tunc non uidetur uſura quum ad exactionem ſortis actio
non competat legatario nec animus legatarii de uſuraria
prauitate poſsit ſuſpectus argui, ex quo ipſe nihil fecit de-
betur ergo relictum non iure fœnoris, ſed tanquam lega-
tum annuum, & a iure permiſſum, & in iſtis terminis ꝓ-
cedat opi.Soci.& ſequentium ſupra alle.faciunt quæ ſcri-
bit Alex.circa fi §.uſuras.ʃ.alleg.ibi autē ſimpľr dixit &c.
Quando uero & tertio caſu teſtator legaſſet centum, et
quādiu hæres in ſolutione ceſſaret certum quid ſingulis
ann.ex quo legatarius pōt exigere legatum ab hærede ſi
bi eſt imputam.ſi nō exigit, nec ex dilatione & mora ꝑdi
ctis poſſet tunc annua capere tanquam id tunc ſapiat uſu-
ram, ita ꝓcedat deciſ.Bar.& Lanc.Deci.in.d.§.fi.l 3.ꝑalle.
& ꝑ cōiter approbata, uidete Io.cro.in.d l.nemo pōt col.4.

Deci.conſi.xxxix.& Moder.taur.in.d §.ſi tibi, col.viii &
14 Iaſ.in conſi.xcii.col.iii.lib.j. Infertur ẽt per p̃dicta ✠ ꝙ
teſtãr non põt grauare hæredem ad ſoluẽ.eius uxori cer-
tum quid annuum pro alimentis donec ſummam pro do
te deb tã diſtulerit ſoluere.& ꝙ exactum ab vxore poſt
mortẽ uiri ob moram retardatæ ſolutionis dotis uſura ẽ,
& reſtitutioni ſubiiceret,ut per Bar.& doct.in.§.uſuras.l.
titia.ff.ſol mat. Abb & alios in cap.ſalubriter,de uſur.Iaſ.
in conſi.xxix.col.iii.li.i & Mod.de ripa in.d.l.nemo põt,
15 col.iii. Infertur pariter * quicquid dicat Pariſius in c.cũ
uenerabilis.col ix.de excep.& Bolog.conſi. xix. non poſ
ſe maritum certum quid capere pro alimentis vxoris uel
pro intereſſe non ſolutæ dotis quouſque dos perſoluatur
etiam ꝙ taxatio congrua ſit,quia eſſet uſura,nec vxor ſo-
luto matrimonio. certum quid annuũ poteſt capere, aut
ſtipulari ſibi dari donec reſtituatur ſibi dos etiam ꝓ alimẽ
16 tis,quia uſura eſt & prohibita, * ideo non obſtante blan-
do uocabulo alimentorum nihil ei deberetur, illique im-
putandum eſſet,cur non exegerit dotem. Niſi ſtatutum
loci uel conſuetudo aliud permitterent. Item niſi mulier eſ
ſet pauper non habens aliunde modum ſe alendi, aut eẽt
ſolita negociari,& lucrari uel dare pecuniã mercatoribus
ad honeſtum lucrum,aut conuertere in emptionem præ-
17 diorum ✠ quibus caſibus & maritus conſtante ma. &
vxor ſol.mat. aliquid percipere poſſunt, modo taxatio
congrua & licita ſit,ut per Ioan.an & alios in c.ſalubriter
de uſur. Alex.in cõſi. 11.& cc.li.vi in.l.diuortio in prin.ff.
ſo.ma.in.l.in inſulam in.§.vſuras,col.fi. illo co.tit.Soci. in
conſi.cexlvii.col.fi lib.ii.& cõſi. lxxxviii.col.ii. lib.4.Bal.
nouel.in trac.dotis,fol.31.in.3.ſpãli Campe.in trac.de iu
re dotis.xvi.q ii.partis,ſumma Angel.in uerbo dos,uerſ.
xxviii.& in uerbo uſura.col.i.uerſi.xxix.Math de afflic.
in deci regni.cclxxxiiii.&.ccxci.Iaſ.dicto conſ.xcii.col.iii.
Deci.in.d c.cum uenerab.col.v &.vi.& conſi xxxix. &
cxix.Moder.de ſano in trac.de pig.fol.I.Mod.tau.in d.§.
ſi tibi,col.viii.Pariſ.conſi.lxiiii.lib.4.& Rochũ Curt.in re
pe.c.ſi.de conſue.in.iii.no.col ii & ſequen.ubi talem con-
ſuetudinem vbique uigore teſtatur alia etiam quædã.j.re
feram,& in locis p̃dictis ſcriben.ut ſupra retuli cõcludunt.

Eſt tamen inter prædicta differentia,quia ſtante ſtatuto
vel conſuetudine ꝙ maritus uel vxor certũ quid ꝓ intereſ
ſe poſſe capere,alias taxatio certa pro intereſſe a princ.illi-
18 cita eſſet ſecundum doc cõiter in locis ſupra alleg. * niſi ta
lis certa taxatio non extenderet cõem contingentiam in-
tereſſe uel fructuum,ut per pariſ.in.d.c.cum uend.col.no-
na cum aliis quæ cumulaui in.l.vnica.C.de ſenten.quæ ꝓ
eo.in.v.dubit.poſt notabilia.

19 Et tale interuſurium * licite per maritum uel uxorem,
ſo.ma.conuentum ac promiſſum alteri cedi non põt, ut
concludunt Mod.de ſan.loco p̃alle. ſed cõtrarium licet de
eis non faciat mentionem conſuluit plenius Pariſ. in p̃alle.
conſi.lxiiij vbi defendit iſtam opi.rñdendo motiuis faciẽ-
tibus in oppoſitũ. Noto.j.ex iſto text.ibi curabit præſes
cõpellere emptorẽ quũ verba iudicẽ referant, ꝙ cõpulſio
20 prædicta fit offõ iud nõ via actionis,* iuxta gl.no.in.l.ſi
ſoror.j de col.& in terminis noſtris eſt tex. no.in.l.fructus
cum glo.j.eo.tit.ibi vſuras ex officio iudi. exigere poteſt.

Sed in cõtrariũ vrgere vr̃ tex in.§.ex vẽdito.l.iuli.ff.de
act emp.qui actionem ex vendito ad vſuras precij nõ ſo-
luti cõpetere voluit. Rñ,non dici.ꝙ in ea actione veniant
vſuræ offi.iudi. ꝑ partẽ implorato,vt ibi declarat Pau.de
caſt.ideo extincta actione prin ſolõnẽ p̃cij extinguit̃ offi.
iud.mercẽnariũ,nec vſuræ peti poſſunt.l.q ꝑ colluſio.§.fi.
ff de ac.em.Ad p̃ciũ tñ nõ ſolutũ cõpetit actio ex vẽdito,
vt ibi & toto ti.j.&.ff e.& ſic in terminis noſtræ.l ad p̃ciũ
nõ ſolutũ cõpetet actio ex vẽdito ad vſuras p̃cij nõ ſoluti,
& intereſſe dãni emergẽtis offi iud.mercenariũ. Nec attẽ-
dit̃ ad quẽ ṽba dirigant̃ vbi ex natura cõtractus cõſtat de
cõpetẽti remedio ꝓut in materia iſta,ad ꝙ videte Deci.in
d.l.ſi ſoror in.v.lim.nec ob.ꝙ hic eadẽ ṽba referant̃ ac de

terminẽt p̃ciũ nõ ſolutũ,& vuras ipſius p̃cij: q̃a etiã vnũ
& idẽ verbũ ad diuerſa relatũ diuerſimode põt determi-
nare proprieq; & improprie intelligi gl.not. * in.l.ij.ff.de 21
offi.procon.& leg.per illum tex.tradunt Roma.in conſi:
cccclxxx.Iaſ in.l.j.in ij.no.ꝑ illũ tex.j de carb edi.& Deci.
in.c.qm̃ Abb.in prin de offi.dele Multũq; intereſt an cõ-
petat actio,vel offi.iudi.vt per Alex.& alios in l.j. in vlti.
col.C.de eden.& in l j.ff.de iuriſd.omnium iudicum.

Et intellige cõpetere offi.iud.mercẽnariũ ad vſuras p̃cij
retẽti ſi fuerit a parte imploratum, alias ſecus: * quia vbi 22
lex alicui ꝓuidet de remedio intelligit̃ ſi pars petat.l.pero.
§.fratre.ff.de lega.ij.pulchre Alex conſil xix. volu.j.Iaſo.
in.l.vniuerſa,col j ĩ.de preci impe.offe. Deci.in c.licet,co-
lum.ix.de proba.& Mod.aſten in tracta.in rubri.quid &
quando aliquid cenſeatur traditum pro forma.

Secũdo not.ibi ꝙ nactus poſſeſſionẽ fructus ꝑcepit, ꝙ
poſt traditionẽ rei vẽdi. debent̃ vſuræ retẽti p̃cij rõne fru-
ctuũ ꝑceptorũ, equitas.n hoc dictat, vt quũ ipſe emptor
re empta fruatur ſoluat vſuras retẽti p̃cij prout etiã dicit̃
in.l.ij.õ de vſur. & in d §.ex vendito, Intelligas tñ dictas
vſuras nõ taxari ex more regionis,prout dicebat̃ in l.j.ff.
de vſur.& in.§.ex cæteris.l.tutor.ff de admi.tut.quum ho
die vſuræ ſint ꝓhibitæ: * ſed poſſunt peti iſtæ vſuræ p̃cij 23
nõ ſoluti tanq; intereſſe dãni emergẽtis.i.loco fructuũ ſiue
vſq; ad valorẽ fructuũ ꝑ emptorẽ ꝑceptorũ, & quos ipſe
vẽditor veriſimiliter ꝑcepiſſet ſi rem venditã emptori nõ
tradidiſſet, aliter in dãno maneret,& aduerſarius in lucro
cũ iactura ꝓximi:ideo æquitate ſuadẽte inductæ ſunt, &
ꝑmiſſæ etiã de iure can. ſed vltra valorẽ fructuũ ꝑceptorũ
ac deperditorũ noĩe intereſſe peti non poſſent: * quia de 24
lucro tractaret vẽditor vt declarãt Pau.de ca.in.d §.ex vẽ
dito,Alex.poſt Pau.& Imo in cõſi.lxix.col.ij.li.j.& Soci.
cõſi.clxxiiij.ad fi.iiij.col.lib.ij. & cõſil.cxxx.col.iij. vol.iiij.
& Cor.in conſi.cxlv.col.ij.lib.ij.* vbi allegando tex.cum 25
gl.in.l.ſocium, qui in eo in prin.ff. pro ſoc. dicunt, ꝙ iſtis
caſibus vſuræ petuntur potius vti intereſſe q̃ vti vſuræ.

Ex quibus infertur * ꝙ ſi emptor nullos fructus perce 26
piſſet,neq; percipere potuiſſet diſpoſitio iſtius l.noſtrę nõ
procederet ſecundum Cin.in l.minor.ĩ in quib.cau in in-
teg.reſt.non eſt neceſſe,& Alex. hic in apoſtil.ad Bart.

Sed oppoſitum uoluerũt, Bal. & Pau.de ca.in d.l.ij.&
hic Soci poſt Anch.& Io de anna.ꝑ eum relatos in conſi.
lxxxviij col ij.lib.iiij.& cõſi.ciij. col j. &.cxxx.col.iij eo.
lib.& Deci.cõſi.ccxix.col.iij.verſi.iiij. facit,& Pari.in.c.cũ
vene.col.viij.de except ꝑ.d.l ij poſtq; habet cõmoditatẽ
vtẽdi.Nõ ob.tex.l.noſtræ ꝑ tenẽtes oppo adductus * vbi 27
nulla mora ponderãdo naturã vniuerſalis negatiuę nullæ
quia rñdet̃.verũ eſſe nullã cõtrahi morã regularẽ.ſ.quę cõ
trahitur ꝑ interpellationẽ vel ꝑ lapſum dici, ſed bene irre-
gularẽ quę cõtrahit̃ re ipſa ꝑ implemẽtũ traditionis rei fa-
ctæ ꝑ vẽditorẽ,ita cõiter ꝑ ſcri.intelligit̃.l.nr̃a,vt ꝑ Soc. &
Deci.in cõſi.p̃al.& ꝑ Mod.tau in l.ꝙ te,col.añpe.ff. ſi cer.
pet iõ rõne moræ debent̃ vſurę p̃cij nõ ſoluti,licet quãtũ
ad alios affectus * p̃picta irregularis mora nõ operet̃, vt ꝑ 28
Soci in cõſi.clxxiiij.col.v.in prin. & Aquen.in.d.l.de diui
ſione circa fi. Itẽ nõ obſt. ꝙ alias nõ eſſet vlla ſpecialitas in
minore cõtra tex.in.d l.in minorũ:quia põt rñ.vt ibi per
Pau.de ca. Sed nõ vr̃ reced.ab opi.Ci. & Alex.'quæ eſt
cõis, ꝙ de iure cano.nõ poſsint peti vſuræ precij retẽti qñ
nullus fructus ex re ꝑcipit̃,nec ꝓcedat hoc caſu diſpoſitio
l.noſtre; quia præſtatio vſurarũ potius depẽdet * ex ꝑce- 29
ptione fructuũ q̃ ex traditione rei, ſeu ex implemẽto vẽdi
toris,prout oſtẽdũt aperte verba.l.noſtrę fundãtis ſe in ꝑ-
ceptione fructuũ,vt ꝑ Sali.in.d.l.ij.& in.d.l.minorũ,Pau.
de ca.ſibi contrarium in.d.l.in minorũ Alex.in.l. vinum,
col.iiij.verſi.ꝓ iſta opi ff.ſi cer.pe.& in.l.de diuiſione,col.
fin.ff.ſol.ma.Are.in cõſi.cl.col vj.& in.l.ita ſtipu.magna,
col.v,verſi.ij.caſu.ff de verb.obl.vbi hãc opi.veriſsimam
eſſe dicit miraturq; de deciſione Bal. q̃ dicit eſſe contra.l.
noſtram volẽtem nullã cõtrahi moram: ſed vſuras debere

ratione

ratione fructuum perceptorum. Idem tenet Cor. in con-
ſil.lix col.ij lib iij. & Aquenſ. in.d.l.de diuiſione. col.fina.
Et hæc opinio bonis rationibus vr̄ ꝓbari, quia hodie,
vt dictū eſt vſuræ regulariter ſunt ꝓhibitæ excipiť caſus
legis noſtræ ex ſumma equitate quæ equitas ceſſat qñ em
ptor nō ꝑcepit fructus, nec vēditor ꝑ traditionē rei illos ꝑ
didit, ergo &c. nō ſolum igiť ceſſat æquitas ꝑ hāc legē cō-
ſiderata verū etiā refragātur verba ipſius legis. præterea,
vt diximus iſtæ vſurę hodie petūtur tanq̄ intereſſe damni
emergētis ſi res tradita ſit ſterilis nec aliquis ex illa ꝑcipiať
fructus q̄uo pōt vēditor prætendere vllum intereſſe dāni
emergētis, quādoquidem etiā ſi nō tradidiſſet rem vendi-
tam nullos ipſe ex ea, quum ſterilis ſit, percepiſſet fructus
Et iſtud videť ꝓcedere etiā in minore quicquid dixerit
Pau. de ca. in. d.l. in minorem quum vſuræ gñaliter & in-
diſtincte tam in maioribus quam in minoribus ſint ꝓhi-
30 bitę. ✠ & ſi alio reſpectu poſſet cōtingere intereſſe ꝙ licite
peteretť vtputa ſi vēditor pecunias ſub vſuris accepiſſet in
pœnam ve aliq̄ ex defectu pecuniarū ſibi debitarū incidiſ-
ſet aut aliud ſimile intereſſe ea rōne paſſus eſſet vt ꝑ Anch.
in conſi. ccclxxvj. Pau de ca. in. d.l. ij. ſ. de vſu. Io de anna.
in. c. cōqueſtus, col. ij de vſu. ſum. ang. in ṽbo vſura el. j. ver
ſic. xix. & xx. & Soci. in cōſi. lxxxviij. col. iij. lib. iiij. Cōſi-
dera tñ eſto ꝙ vſurę de quibus hic loco fructuū, ſiue vſq̄
ad valorem fructuū peti nō poſsint, an rōne ꝑfidiæ, & cō-
moditatis fruēdi re tradita q̄ aſſecutus eſt emptor & ven-
ditor ꝑ illius traditionem priuatus de iure ciuili & codicis
ante. l. cūctos pop. dicerem cū Bal. & ſequacibus ſuis ſ. al-
leg. ꝙ emptor teneretť ad vſuras in regione frequētatas pu
ta ad decem vel octo ꝓ cētenario quēadmodū frequenta-
batur in regione, vt dicit Pau de ca in. d l. ij. & moueor ꝑ
d.l. ij. & in preal ſ ex vēdito quæ dicūt vſuras deberi quū
emptor re fruatur, & ſic rōne cōmoditatis vēdi, & ꝑ̄didię
nō ſoluētis pretiū de ꝑceptione fructuū nullū verbū faciūt
ergo ſiue ꝑcipiat emptor fructus ſiue nō indiſtincte ſecun-
dum diſpoſitionē illarū legum tenebatur ad vſuras præ-
dictas & hoc modo poſſet procedere opinio Bal ſ. relata.
De iure nouiſſimo & de iure canonico ſecus quum di-
ctæ vſuræ vt diximus prohibitæ ſint, quia tñ etiā de iure
canonico vſuræ damni recompenſatiuæ permiſſæ ſunt
prout. ſ. dictum fuit crederem in recompenſationem dāni
forſitan paſſi per venditorem ex traditione rei emptori fa
cta & commoditatis habitæ per emptorem ex vſu dictæ
rei aliquod intereſſe arbitrio iudicis poſſe haberi per ean-
dem rationē æquitatis per q̄ motus fuit imperator in hac
l. noſtra faciunt quæ ſcribit Cor. in. d conſi. lix. col. ij.
31 Ex predictis etiā inferť ✱ ꝙ licet emptor nō fuerit in mo
ra ſoluēdi pretiū puta quia vēditor nō dedit ei fideiuſſorē
de euictione, vel vt ꝓmiſerat liberam poſſeſſionem non
tradidit tñ ad vſuras pretij nō ſoluti tenetur: quia vſus rei
nō minuiť ꝑ defectū talis implementi minui nō debet in-
teruſurium pretij maxime quum iſte vſurę potius ex qua
32 dam æquitate veniāt ✱ q̄ rōne moræ, vt in. l. nr̄a ita Bal.
& Pau. de ca. in. d. l ij. in primis col Io. de anna in d. c con-
queſtus, col. ij. de vſur. & Deci. in cōſi. 119. col. ij. verſi. ad-
duci pōt & col. fi. verſi. v. non obſtat, Soci. tñ in cōſil. 88.
col. iij. & in conſi. 103 col. fi. ſ. alleg. prædictā deciſionem
Bal. dubiam dicit propter aliam deciſio. Bald. ſ. relatam de
emēte rem ſterilem dum vult ſolam morā & ꝑfidiam cō-
ſiderari, nō perceptionē fructuū corroboro, quia hic præ
textu fructuū perceptorū pretij nō ſoluti debentur vſuræ
quas cauſauit mora ſaltem irregularis quæ cōtrahiť re ipſa
ꝑ implemētum rei traditæ ſi prædicta mora ceſſat, quia al
ter vt tenebatur nō adimpleuerit conuenit etiā ceſſare q̄
ob prædictam moram cauſabatur & ꝑ cōſequens vſuras
dicti pretij quum ceſſante mora ceſſent hæc vſuræ. l. lecta.
ff. ſi cer. pe. tradūt in præal. cōſi. 59. col. ij. & 145 col ij. li. ij.
& Deci. in cōſi. 119. col. 3 facit alia no. deciſ. Bal. in. l. j col. ij.
ſ. de bo. mat. ꝙ nō præſtita cautione de euictione immi-
nēte, locus nō ſit diſpoſitioni l. noſtrę ſequitur Mat. de aff.
in deciſione regni. 20. & Pariſ. in. d. c. cū venerabilis col. 8.
Sed nō eſt recedēdum a deciſi. Bal. in. d. l. ij. æqualiter &
communiter approbata ✱ vt ex relatis. ſ. apparet nā hoc 33
natura æquum eſt neminem cū alterius detrimēto fieri lo-
cupletiorem. l. nam hoc natura. ff. de cōd. inde. & cōſequē-
ter æquitas quæ facit vt ratione fructuum perceptorum
vſuræ pretij debeantur nō patitur emptorem cum iactura
& damno venditoris fructus lucrari accedat pro confir-
matione ꝙ ſcribit Bal. in. l. fi. in. ſ. præterea col. fin. ſ. de iure
do. & Alex in conſi. 71. col j. lib. ij.
Non ob. allegata ad oppoſitum ✱ nā ad deciſio. Bal. de 34
emēte rem ſterilem pōt reſp. nō eſſe veram vt. dicit Cor.
in præal. conſi. 59. col. ij. & latius diximus. ſ. vel etiam ali-
ter ꝙ ibi ſm Bal. nō cōſideratur ꝑceptio fructuum quum
nulli ꝑcipi poſsint ex re ſterili: ſed cōſideratur mora & ꝑ-
fidia emptoris & implemētum vēditoris: ſed data perce
ptione fructuū q̄ non ſit cōſiderāda licet mora emptoris
ceſſet vt in caſu prædicto hoc non dicit Bal nec fuit inten-
tionis ſuæ ſecūdo nō obſt. corroboratio ꝑ me facta ꝙ ceſ-
ſante mora ceſſare debeant effectus ex mora reſultātes ita,
vt ad intereſſe teneri nō debeat emptori: quū imputādum
ſit vēditori ſi ex ſui parte nō adimpleuit. c. damnū de reg.
iur in ſexto ſed ad vſuras retēti pretij propter perceptionē
fructuum teneri debet ex ęquitate alias cū iactura ꝓximi
indebite locupletaretť emptor. ad deciſio Bal. in. d. l. appro
batam a præfatis reſp. poteſt quod nō ſit vera ꝑ prędicta.
Ex prædictis habes primam ampliationem ad hanc. l.
vt procedat etiam quod venditor non præſtiterit cautio-
nem de euic. eminente.
Secundo ampliatur ✱ vt non ſolū teneatur emptor ad 35
vſuras pretij nō ſoluti habita conſideratione ad perceptio
nē fructuū: ſed etiā habito reſpectu ad illos fructus quos
percipere potuiſſet, vt pulchre per Soci. in. d. l. de diuiſio-
ne in glo fi. dicētem male propterea conſuluiſſe quoſdam
Moder. aſſerētes emptorem domus qui fuerat in mora ir-
regulari nō teneri ad penſionem ſi non habitauit nec al-
teri locauit quia ſecundum Soci. ſi alteri locare potuit vel
habitare tenetur ex quo potuit fructus percipere. d. ſ. ex
vendito idem voluit ipſe Soci. ſuo conſi. 174 col. 6. lib. ij.
& forte ille de quo Soci meminit fuit Cor. in præal. con-
ſil 59. col vlt. vbi videtur id dixiſſe.
Tertio ampliātur prędicta ✱ vt diſpoſitio iſtius. l. loquē 36
tis de cōtractu emp. & ven locū habeat etiā in cōtractibus
innominatis ſimilibus bonæfidei cōtractibus, vt ꝑ Pau. de
ca. & Aquē. in. d. l. de diuiſione col. fi. & ꝑ Cor. in cōſi. 45.
col. ij. lib. ij vbi dicit quod locū habet in omnibus cōtracti
bus correſpectiuis ex quibus hincinde reſultat cōmoditas
ex contractu veniunt vſuræ debitæ in foro fori & in foro
Poli. ſequitur etiam Pariſi. in. d. c. cum venerabilis col. viij.
Quarto extenditur hæc lex ✱ ad vēditorē vt quemad- 37
modum emptor poſt traditionē rei ad vſuras pretij retēti
tenetur ita vēditor ꝙ pretium recipit in mora re ipſa con-
ſtituitur & ad vſuras pretij tenetur, Bar in. l. vinum col. ij.
ff. ſi. cert. pet. Moder. taur. ibi in. x. col. dicunt. l. hanc loqui
in emptore moroſo qui ex re empta fructus percepit ſed
venditor q̄ pecuniam recepit ex ea nullū immediate fru-
ctum cōſecutus fuit vt in rub. ſ. de vſur. Bal. ſcribit æqui-
paratio igitur nō eſt bona ſequuntur tamen ampliat. Bar.
per regulam correlatiuorum de qua. ſ. de indic. vidui. col.
ita etiam tenere dicūt Paul. de ca. in. d. l. de diuiſione col. 4.
qui tñ nō loquitur de vſuris ſed de fructibus: ideo videtur
dicēdum aut emptor q̄ pretium ſoluit agit ad vſuras pre-
tij cōtra venditorem qui nō tradidit rem & videtur male
agere quum vſuræ vt diximus ſint hodie ꝓhibitæ ita Sa-
li. in. l. luc. tic. quicquid ibi dicat gl. ff de act. emp. ✱ aut agit 38
ad vſuras quas ipſe alij perſoluit & dicē. ꝙ ſic caſus eſt ſin-
gul. in. d. luc. tic. ꝑ Pau. ca. & Bal. hic ſequiť ſumma Ang.
in verb. uſura el. j. ſ. 21. Sed nunquid emptor poſsit pe-
tere rē cū fructibus ✱ ſi forſitan ſua interſit potius id face-
re, vt quia non ſoluit alij vſuras Bart. in. d. l. luc. periſſum 39

tex.tenet ꝙ nõ tamẽ ille tex. parũ facit. ſolũ enim de pœna
& vſuris loquitur. ſinaũt emptor rem cũ fructibus petere
vellet nihil dicit ſed vr̃ tex. q̃ hoc dicit in.l.fructus vbi late
ꝑ ſal.j.e ita ꝙ uiſ eſſe in facultate & electione emptoris pe-
tere ꝑcíſũ cũ vſuris quas ipſe alij ꝑſoluit: vel rẽ cũ fructibus
a vẽditore ꝑceptis, de quibus fructibus & expẽſis deducẽ-
40 dis plene ibi tradũt Sali & alij. Quod ſi vẽditor * rẽ nõ
tradidiſſet quia totũ pretiũ nõ erat ſolutũ emptore poſtea
reliquũ pretij offerẽte cõſequi poterit fructus quos uẽdi-
tor ꝑcepit ꝓ rata pretij ſoluti tex. eſt ſing. in.l fi.ad fi. Are.
in conſi. 160. in v. dubio & Alex. in cõſi. 73. col j. lib. ij. &
de illo fin. tex. plura notã. ſcri. Soc. in cõſi. 170. col. pe. & fi.
41 lib. ij. Quinto ampliate & extẽdite.l.hãc * etiã ad maritũ
q̃ onera matrimonij ſuſtinuit ſicq; ex ſui parte cõtractum
adimpleuit cõſtituẽdo hoc modo vxorẽ in mora irregu-
lari quũ nõ tradiderit fundũ dotalẽ, vt tenebatur nã mari-
tus põt fructus petere, tãq̃ intereſſe ob morã ut poſi Bar.
in.d.l.de diuiſione. tradũt ibi Soci. in. iij no. & Aq. in vlt.
col & Cor. in cõſi. lle. lib. iij. imo hoc ꝓcedit etiã ſi mulier
vel pr̃ neceſſario dotẽ ꝓmittẽs nõ fuerit in culpa dãdi, do-
42 tem puta q̃a erat remiſſa declarãda arbitrio alterius * aue
remiſſa æſtimatio rei in dotẽ datæ ꝓ parte dotis in q̃titate
ꝓmiſſę & ille declarare diſtulit nihilominus ſi vir ſuſtinuit
interim onera mr̃imonij debẽtur ſibi fructus ſiue intereſſe
dotis poſtmodũ declaratæ ꝓ tẽpe quo illa nõ habuit ꝓ reſi-
duo dictæ dotis ab æſtimatione dicti fundi s. q̃a licet ꝓ-
miſſor habuerit iuſtã cãm nõ tradendi dictũ reſiduũ, quia
ignorabat q̃tũ eſſet pẽdẽte tẽpe æſtimationis fiẽdæ, tñ ex q̃
ꝑ uirũ ꝓ ſua parte impletũ fui debent ſiue fructus ſiue uſu-
ræ dicti reſidui vt ꝑ Herc peru. in.d l. de diuiſ col. 7. & fi.
43 Et ſi dos ſoluẽda in q̃titate cõſiſtebat * maritus qui onera
mr̃imonij ſuſtinuit põt intereſſe petere quatenus in neceſſi-
tates & uſum vxoris expẽdit Pau. de ca. in.l. in inſulã in.§.
uſuras. ff. ſol. ma & ꝑ Deci. in cõſi. 119. col. 4. ꝙ ſi ſit ꝑſona
ſolita negotiari & lucrari petere poterit intereſſe etiã quod
44 * excedat expenſas & onera mr̃imonij vt ꝑ Bal. nouel. in
trac de dote car. 3. in. iij. priuilegio ac ſpeciali, & Fel. i.d c.
cũ vener. col. 2. & 3. Sexto extẽde l.hãc vt ꝓcedat etiã in
ceſſionario Mar. de aff in deci reg. 91. ad fi. ſequiſ ſimplr̃
Pari in d.c. cũ vener. col. 5. Septimo & vlti. amplia etiã in
ꝓmiſſione de vẽdẽdo vt pulchre ꝑ Soc ĩ cõſi. 170. col. pe.
45 & fi ll. 1 ſequiſ ſimplr̃ Paris loco preal. Et ult. no. eſt * ꝙ li-
cet quæſtio uſuraria remittẽda ſit ad iudicẽ eccleſiaſticũ, ut
ꝑ Bar & alios i.l. titia ff ſo. ma. in ꝓpoſito tñ nr̃o q̃a vſuræ
vt dixi petunſ vt intereſſe dãni emergẽtis & loco fructuũ
iõ ad illas põt agi corã laico vt ꝑ Lappũ in. v. alle. & patet
46 ex no. ꝑ ſcri. in d.l titia Limita nũc. 1. ſeu declara * hũc tex.
& ꝑdicta ut ꝓcedãt q̃tũ ad fructus & acceſsiones rõne çq-
tatis in.l. ſcriptæ: ſecus quo ad periculũ interitus rei ſeu va-
lorẽ & æſtimationẽ ipſius rei i q̃bus irregularis hæc mora
ex implemẽto rei cãta nõ operaſ, ut ꝑ Alex & Aquẽ. in
d.l de diuiſione col. vlt. & ꝑ Are ſubtiliter in cõſi. d. viſis
47 diligẽter col. 6 Ex quo inferebatur * ad deciſionẽ quæſtio-
nis ortæ papiæ iã multis annis tẽpe quo potẽtiſſimus Rex
Frãcorũ Lud cõtra dños Venetos bellũ mouit ꝓpter pe-
nuriã tritici & grani emẽtibus mercatoribus magnas q̃ti-
tates granorũ & pretiũ ſoluẽtibus poſt trãſitum exercitus
ultra flumen abduc frumentũ illico decreuit: quæſtio ma-
gna fuit quemnã periculũ diminutionis reſpiceret, decidiſ
ex ꝑdictis ſpectare ad emptores quũ implemẽtũ ſolutiõis
pretij in mora regulari nõ cõſtituat, nec teneri faciat de in-
tereſſe q̃ti plurimi, ꝙ tm rõne moræ venit: & ita fuiſſe tũc
papiæ obtẽtum teſtatur Mod. pap in.l. vinũ. ff ſi cert. pet.
48 Secũdo limita * ut emptor nõ teneatur niſi ad intereſſe
fructuum quos venditor percipere potuiſſet ſi rem non
tradidiſſet, licet emptor plures ꝑcepiſſet quũ petatur tãq̃
intereſſe non tanquam fructus ſimpliciter per doctrinam
Bar in.l ratio in.§.j. ff de act. emp. Soci. in d.l. de diuiſione
in. iij. not. vbi Aquenſ. in vlt. col in verti. ex quo infero fa-
cit ꝙ ſcribit Sali ad finem legis penultimæ.j. eod. titu.

Tertio limita & intellige hanc l. ꝓcedere * quãdo em- 49
ptor ipſe vt litera cantat fructus percipit, vt teneatur tunc
ad vſuras pretij retenti: ſecus ſi venditor illos percepiſſet
ſecundum antiquos relatos per glo. primam ſed gl. quam
ſequuntur communiter ſcrib. hoc reprobat dicens quod
ſi emptor ad fructus agat venditor aget ad vſuras pretij:
alias ſecus cũ ei ſua obſtet culpa, quum rem nõ tradiderit,
dicet n. emptor. vt culpent alij te me laudare neceſſe eſt.
* l.cum in fundo.§. ꝙ ſi accident cum glo. ff de iure dot. 50
notat Alex. conſi. 70. col j. lib. ij. etiam ſi uenditor offerat
fructus quos percepit ſecundũ Pau de ca. hic quia emptor
non tenetur illos recipere ne teneatur ad uſuras cautus igi-
tur ſit uenditor vt ſtatim rem offerat & pretium petat ſi ui-
det emptorem non eſſe paratum ad ſolutionem pretij, &
conſtituet eum in vera mora ad vſuraſq; pretij faciet te-
neri & ſi poſtmodum ipſe uẽditor fructus percepit & ue-
lit petere precium cum uſuris offerre debet rem & fructus
prædictos, quod ſi non obtuliſſet prædicta nec empto-
rem in uera mora conſtituiſſet fructus poſtea offerendo
non poſſet uſuras petere, ſequitur Socin. in conſi. 119. in
primis col lib. j. quæ omnia not.

Quarto limita * quando vẽditor poſt traditionem rei 51
uẽditæ emptori factam reperiretur adhuc rem poſtea poſ-
ſidere quia non poſſet agere ad vſuras dicti pretij non ſo-
luti ut per Soci. in præalleg. conſi 109. quod uidetur ue-
riſſimum cum ceſſet tunc æquitas recompenſatiua perce-
ptorum fructuum hic conſiderata & eſt quædam no. de-
claratio potius, quam limitatio ad hanc legem & faciunt
dicta in præcedenti limitatione.

Quinto limita quãdo uenditor dediſſet dilationem em-
ptori ad ſoluendũ pretium: nam tunc pendente termino
* ad uſuras pretij nõ teneretur emptor ceſſante omni mo- 52
ra regulari & irregulari propter dilationem datam impu-
tandumq; eſt uẽditori qui dilationẽ cõceſſit, ut per Cor.
conſi. 59. lib. iij. Soci. pulchre conſi. 130. uolum. 4 & Deci.
conſi. 119 col. . uſq; ad fi. cõſilij. & in.d.c cum uen. col. 6.
quod ſi ſecus fiat uſura eſt, & contra conſcientiam & ita
alias conſului. Hinc eſt * quod intereſſe lucri ceſſantis 53
alia permiſſum, nõ currit niſi poſt moram debitoris l. ſo-
cium q̃ in eo cum gl. ff. pro ſocio Cor. conſi 145 lib 2. &
plenius conſuluit Ruinus in conſilio. 55. lib. 2. tradit etiam
Feli. in.c p &.g. col. j. de offic delega.

Sed reſtat not. dubitatio * ſi emptor pendente tempo- 54
re dilationis datæ promiſerit ſoluere pro intereſſe uendi-
toris tot aureos ſingulis annis: an licitus ſit contractus &
ſalua conſcientia promiſſum accipi poſſit, Soci. in conſil.
130. col. 2 & 3. lib. 4. & Deci. conſi. 115. col. 2. uſque ad fin.
conſi. conſuluerunt, ꝙ non etiam in ſolito & negociari lu-
crari: quia licet talis poſſit petere intereſſe lucri ceſſantis, ta-
xatio tamen talis intereſſe a principio illicita eſt.

Et gñaliter ubi lex uſuras tanquam intereſſe permittit
non licet a principio conuenire de certa q̃titate ꝓ intereſſe
quia non ſequitur promiſit decem ꝓ intereſſe, ergo tãtum
intereſt, nec ſtatur aſſertioni factæ in inſtrumẽto de tali in-
tereſſe tanquam ſuſpecti de uſuraria prauitate ſed eſt aliter
probandum, ue per Soci in conſi. præal. & Deci. in.l. unica
col 7.j. de ſen. quæ pro eo ꝙ intereſt, Moder. taur. in.l. ro-
gaſti.§. ſi tibi col. 8. & ſeq. ff. ſi cer pet. & Deci in conſi. 89.
col. 2 cxj col. j cxvj. col. fi. cxix. col. 3. & cccxxij. col fi. ubi
conſuluit * reiici debere libellũ in quo petitur intereſſe ad 55
rõnem de decem ꝓ cẽtenario quia certa quãtitas a princi-
pio taxari nõ poteſt, nec ſi fuerit taxata peti, ſi tñ poſtmo-
dum liquidaretur intereſſe ad tñ aſcẽdere, ſecus eſſet * q̃a 56
peti poſſet ſecũdum Deci. loco præal. & in.d.c. cum uene.
col. 6. ad q̃; liquidationẽ faciẽdã q̃cq̃d dicat Guid. papæ in
q. 4 nõ ſufficeret iuramẽtũ, ut ꝑ Deci. in conſi. 39. col ij. et
cccxxij. ubi ponit practicam ꝓbãdi dictum intereſſe præ-
dicta limitat no. Deci in.d c. cũ uen. col. vj. in caſu l. noſtræ
* qñ fructus ueriſimiliter aſcẽderẽt ad intereſſe taxatũ: q̃a
tũc ꝓmiſſio nõ cẽſereſ illicita hinc ẽt dixit ipſe Dec. ĩ cõſi. 57.
cxj.

cxj.col.fi.& Bal.noue.in trac de dote ſol.31. in.iij.ſpetiali
ad fi.j.col. ꝙ ualida eſt cõuētio de pręſtāda certa q̃titate ꝓ
intereſſe qñ a prin.certitudinarie apparet de dicto intereſſe
Mod tñ præal in.d.j.§ ſi tibi col 9. inſurgunt contra Dec.
quaſi dictū ſuū ſit cõtra ea, quæ in aliis locis præal.dixerat
eo maxime quia etſi cõſtet tpe cõtus intereſſe ueriſimiliter
ſubeſſe:tñ non apparet q̃tū ſit iō reſpectu q̃titatis poſſet
fieri fraus & ſic de q̃titate dicti intereſſe aliter q̃ p aſſertio
58 nem partiū vī cõſtare debere * admittēdo tñ quæ ſcribis
Deci.ſtãte ꝓportione dictæ q̃titatis intereſſe ad fructus rei
uenditæ ſm cõem cõtingētiā & curſum ut nõ reſcindatur
taxatio facta ad certā q̃titatē dato, ꝙ contingeret fructus
59 illo anno minores eſſe q̃ ſit ualor taxationis factæ * quē-
admodum ecõtrario ſi maiores eſſent plus nõ deberetur
arg tex. in.l de fideic.§.de traſa. & in.l ſi pater puellæ.§.de
inoſ teſt cū no.utrobiq; p Iaſ. & iſta ſatis fuit mēs & intē-
tio Decij dū referendo eius conſi.119.limit. eo modo qñ a
cõiter cõtingentibus ex eo fundo perciperētur fructus æqui
ualentes ad intereſſe taxatū nec inſpiciatur poſtea futurus
60 euētus * & cõſequēter nõ eſſet liquidandum intereſſe ſm
fructus perceptos: ſed probandū, ꝙ a cõiter accidentibus
fructus dicti fundi aſcendunt ad intereſſe taxatum.

61 Lim ēt p̄dicta ꝓcedere * in foro cõtentioſo ſecus aūt in
foro cõſciētiæ: quia põt qs licite capere taxatū intereſſe ſi
in ueritate tale intereſſe ſubſit, licet nõ ꝓbetur in quo foro
magis attēditur ueritas q̃ fictio & præſumptio, Fel.in.c.i.
col 9. in.vj lim.de cõſti tenetur q; in eo foro debitor ex cu
ius ſolutione nõ facta dānificatur creditor ad intereſſe paſ
ſum licet in foro exteriori ceſſet actio ſm Scotum lib.iij.
ſenten.diſt.xv.arti.ij.uerſ de ult.& Mod.taur. loco ō. alle.
Cautela tñ eſt ad hoc ut quis releuetur ab onere probandi
intereſſe prædictum uel cõem æſtimationem fructuū ꝓ-
62 portionabilem ad intereſſe taxatum * ꝙ uenditor locet
emptori rem uēditam tali fictu ſeu pēſione ſingulis annis
perſoluenda donec ſolueret pretium. hoc enim licitū eſt.l.
ficus emptio.§.fi.cū.l.ſeq ubi Pau.de ca.rõnem aſſignat ff.
loca.cõſuluit Alex.lib.v.in cõſi.121.ſequitur ſumma An
gel.in uerbo emptio uerſi v.& Dec.conſi.119.col.2.& fi.
63 Et idem eſt * qñ data fuit dilatio ad ſoluen. & dñium nõ
fuit tranſlatum & donec ſolueretur pretiū ſingulis annis
certum quid promiſſum fuit Soci. conſi.176.col.fi. lib ij.
&.ciij.col.fi lib 4 Quod vī intelligēdum qñ ꝓmiſſio ſim
pliciter facta fuit. nam ꝓ fictu & mercede rei locatæ intel-
ligitur facta ſecus ſi quantitas promiſſa fuiſſet pro inter-
eſſe uenditoris, ut per Deci in.d cõſi.119 col fi. hinc eſt ꝙ
64 Alex.in d.l in inſulam in § uſuras circa fi cõcludit ✠ ꝙ ſi
promiſiſti dotem & certū quid ſingulis annis quouſq; do
tem ſolueres te pręſtaturū cõſtituiſti aut ꝓ alimētis ſoluere
ꝓmiſiſti & ualet & ſubſiſtit ꝓmiſſio aut pro uſuris & eſt
illicita nulliuſq; momēti, quū ꝓhibitæ ſint uſuræ.aut ſim-
pliciter ꝓmiſiſti certum quid ſingulis annis & hoc caſu ut
actus potius ualeat q̃ pereat intelligitur facta ꝓ alimentis
ut ibi per eū. Hercul.tñ Peruſi. ibi in.iij.col dicit ꝙ Alex.
ulm facit in uerbis contra.l.fi.§.cõia de leg.cum uulg nam
etiam uerbū uſuris ratione ſubiectæ materiæ intelligendū
erit pro alimentis ſiue intereſſe dotis arg.l. ſi uno.ff loca.
&.C.eo.tit l. & erit licita ꝓmiſſio ita uidetur dicen in caſu
prædicto ut uerbū intereſſe improprietur propter ſubie-
ctam materiam & pro pēſione mercedeq; locationis ca-
piatur. Ex prædictis habetis reſtrictionē ad hāc.l.ut quam
uis uſuræ pretij nõ ſoluti peti poſſint tanq̃ intereſſe licitū
65 ꝙ tamē non ſit de certa q̃titate pro intereſſe uenditionis
ſoluēda ſingulis annis donec pretiū ſoluerit cõuenire liceat
Soci.cõſi.176. col.fi.&.ciij col.ult.ſ.alleg. dubitauerit ſed
quemadmodū ex.ſ.dictis apparet nõ permittitur taxatio
intereſſe a prin.niſi cõſtaret a cõiter accidentibus fructus q
ex dicto fundo ſolēt ꝑcipi ad q̃titatem taxati.intereſſe aſcē
dere vel in foro poli.ſeu cõſciētiæ ꝙ tanti in rei ueritate in-
tererat. Poſtremo circa materiam intereſſe lucri ceſſantis
66 qūo & qñ debeatur & licite capiatur * uidete glo.& doc.

in §.fi.l iij.ff de eo quod cer.loco.l.iij, Sall.in.l.unica. col.j.
de ſentē.quæ pro eo, Feli.in.d.c.cum uener col.ij.Mat.de
affl.in deciſione regni.xx.10. lupum in rep c. per noſtras
ſol 91.col.4.de dona.inter uirum & uxo. ſummā Ange.
in uerbo uſura el.j uer.xvj.Caieta. in ſua ſummula in uer
bo uſura exterior in.v.caſu & Deci.conſil 322.col fin. in-
quo quidem intereſſe dicunt præfati ſcrib.non haberi cõſi
derationem q̃tū alii lucrãtur aut lucrati fuiſſent ſi petens
intereſſe tñ nõ fuiſſet lucrãtis:ſed habēdam conſideratio-
nem & faciēdā eſſe cõiecturā ex eo ꝙ petēs intereſſe ſolitus
eſt facere ex aliaq; pecunia ſua lucrari * nec requiritur lu- 67
crū fuiſſe in potētia ꝓpinqua quicquid in locis præal Dec.
& ſequaces dixerint ſed ſufficit probare ꝙ petens intereſſe
fuerit merchator talis conditionis & exercitii & ꝙ ſimiles
merchatores prout eſt ipſe petēs lucrari cõiter cõſueuerūt
decem.puta ſingulis annis ꝓ cētenario deducta omni im-
penſa.ſatis eſt enim ꝙ probatio cõcludat a cõiter acciden
tibus l.neq; natales ibi Bal.no.ſ.de proba.plenius Deci.in
l.nõ hoc col pe.j.unde legi ✠ maxime qa in ꝓbatione in- 68
tereſſe ſufficiūt cõiecturales iuſtificationes Bal.in d.l unica
col.13.uerſi.vj qualiter Iaſ in §.fi.d.l.3. & ita uoluit Pau.
de ca.in.l.j col.pe.C.de ſum.tri & cõſi.303.in cauſa in an
tiquis, Are.in.l continuus in.§.cū ita col.ij.ff. de uerb.obl.
Alex.conſi.141.col j.uol.v.& Bal.nouel. in tract. de dote
fo.31.in.iiij.ſpetiali col.ij.& ita uidi ſæpe practicari & iudi
cari etiam per excel ſenatum Illuſt. Ducis & principis mei
ſecundum q̃ practicam & opi * intereſſe peti ſemper po 69
terit vniformiter puta ad rationem decem per centenario
ſingulis annis.Sed ſecundum practicam & doctrinā alio-
rum præal.intereſſe nõ poſſet peti nec deberetur uniformi
ter ſed iuxta contingentiam factorum poſſetq; eſſe maius
quam commune. ſed eſſet valde difficilis probationis.l.fi.
ff.de prato.ſti.ideo præcedens practica melior eſt & ſecu
rior. Sed quid de intereſſe alterius intereſſe multi credunt
ꝙ non debeatur nec peti poſſit ſed ueritas eſt ad oppo.&
ita ſæpe conſului obtinui & vidi iudicatū.dicam aliquãdo
Deo fauente in.d.l.vnica ſ.de ſen.quæ pro eo &c.

Tertio no.ex iſto tex. ibi reſtituere * ꝙ uerbū reſtituo 70
ad ſolutionem & dationem adaptatur cõcordat text.in.l.
ſi quis maior cum glo in uerbo reſtituta ſ de tranſac. vbi
dixi & ex ibi dictis patet ꝙ in terminis iſtius.l.procederet
libellus in quo uenditor ageret ad reſtitutionem pretij.
non ſoluti & ad vſuras ipſius pretij, licet proprie debuiſſet
agere ad ſolu.ſiue dationem.

Quarto not.ex fin l.ꝙ poteſt ſimul concurrere duplex
mora ✠ irregularis vna ratione fructuū perceptorum al-
tera ratione minoris ætatis ſecundum Bal. de qua materia 71
late per ſcrib.in.l.uinum præal.Soc in.d.l. de diuiſione in
duabus ult.col.in conſil.133. lib.j.& in aliis conſi.ſ.alleg.

Glo.j diuiditur in quatuor partes in.j.declarat tex.in.ij.
refert opi.quorundam q̃ reprobat in.iij.ponit ſuā in.iiij ꝓ
cõprobatione ſuæ quędā citat.ij.ibi ſecus.iij ibi ſed ſic.iiij.
ibi.& ꝓ hoc expūgēdaq; ſunt verba in ij. parte poſita ibi
eos emptor cõiequit qa his ſtantibus idē diceret Otto. &
alii p gl.reprobati gl.vt.ſ.in limi.dictū fuit bene loquitur.

Gl.ij.eſt valde no.ſm doc.vult.n. ꝙ iſtæ vſuræ dāni re
cõpenſatiuæ ex quo petunt vt intereſſe & loco fructuum
licitæ ſint petiq; poſſint etiā de iure can.✠ oppo.tñ voluit 72
hic Iac but.fortius dicēs ꝙ rõne moræ non poſſunt vſuræ
peti qa vtiq; ſi fuiſſet ſolutū p̄tiū vēditor nõ ꝑcepiſſet fru-
ctus:ſed bñ peti põt intereſſe ſi ſub vſuris pecunias cępiſſet
aut in pœnā incidiſſet vel ſimile intereſſe paſſus eſſet.ſequi
tur Io. de anna. in d.c.conqueſtus col ij. reputans ſubtile.

Sed non eſt reced.a præcedenti conclu.& opi.commu-
niter approbata vt dixi.ō in.ij.ampl ij.not. quicquid dixe
rit Iac.but.& etiam p Socin.in conſi 88.col.3.lib.4.iureq;
ratione & omni æquitate ſubnixa eſt. veniunt enim præ
dictæ vſuræ recompenſatiue ex quadam æquitate, ne em-
ptor cum aliena iactura, locupletetur vt diximus ſatis
ſupra. Laus Deo.

ILLVSTRISS. AC REVERENDIS.

D. DO. PHILIBERTO, ET PETRO

FRANCISCO FERRERIIS FRATRI-
*bus, Petro Gazino, & Ioan. Baptiſtæ ex prouanis, Epo-
rediæ, Vercellarum, Auguſtæ prætoriæ, &
Niciæ, Epiſcopis dignis. Hierony-
mus Cagnolus Iuriſcon.*
Vercel. S. D.

QVVM ſuperioribus diebus Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Antiſtes, legem vnicam, cui titulus eſt in codice. quando non petentium partes petentibus accreſcunt, ſubtilemq; & ſinuoſam iuris accreſcendi materiam, in hoc celeberrimo Gimnaſio Patauino, ordinaria lectione frequenti ſemper nobilium, doctiſsimorumq; auditorum præſentia honeſtatus interpretarer. Qui me dictante pauca quædam ſuſceperunt, ſedulo & inſtanter poſtmodum a me petentes immo exigentes, vt vel reliqua ſibi communicarem, aut typis excudenda, inuulgandaq; darem, exactionis inſtantiam vltra enitare nequiens, vt æquum parq; fuit, morē eis gerere decreui, ſed libellus ipſe obtrectatorum latratus timens, abſque patrocinio & defenſore in publicum exire noluit. Quapropter Religioſiſsimi ornatiſsimiq; præſules, vobis, qui eſtis ſal terre, & mundi lumen, & qui mei ſemper protectores fuiſtis, Repetitionem ipſam dedico, vt tutior, honeſtiorq; exeat. Libellus quidē paruus eſt, multis tamen magniſq; ſudoribus mihi conſtat, multa & remota lectio, multa illum formauit opera, vt ſperem nec infructuoſum, nec inanem, nec inopem, neq; incomptum eum futurum, & ſcombris iuxta Catullianum illud tunicas non daturum. Quia igitur me ſolebatis humanitate, ipſum ſuſcipite & defendite quæſo. Valete & ad Neſtoris annos, fœlices viuite ampliſsimi integerrimiq; viri, quos vt æque tum mihi omnes, tum inter vos charos hac breui epiſtola coniungere viſum fuit.

Ex vrbe Anthenorea quinto Callendas Ianuarias anni Virginei partus. M. D. XL V.

IN SVBTILEM AC PERDIficilem titulum. C. quando non peten. par. peten. accreſcant reuiſa Repetitio. nouo pulcherrimoq; cum intellectu ad legem ipſius tituli per auctorem dato.

EX RVBRICA.

SVMMARIVM.

Natura & vis aduerbij, quando, & quandoque, quæ & qualis ſit. 1
Verbis iſtius rubricæ ſupplendum eſt, videamus. 2
Quare Imperator potius, quando non agnoſcentiū partes, quam quando non petentium dixerit. 3
Decretalis bo. poſ. & ſi hodie haud neceſſaria ſit, ſublata tamen non eſt. 4
Authoris noua ratio, cur compilatores ſic noſtram rubricam inſcripſerint. 5
Ratio a dicto differre debet, ibidem.
Noua iuris accreſcēdi deſcriptio in bonorum poſſeſsione, & hæreditate. 6
Iuris accreſcendi noua pariter diffinitio in bonorum poſſeſsione, & hæreditate. 7
Quæ fuerit ratio, quæue cauſa inductiua iuris accreſc. 8
L. ſi duobus. ff. de mili. teſt. & .§. non autem inſti. de hære. inſti quamuis non proprie, largo tamen modo loquūtur de iure accreſ in cauſa teſtati. 9
In cauſa teſtati voluntas teſtatoris parum curatur circa ius accreſcendi. 10
Ius accreſcendi an ſit a lege inductum contra voluntatem teſtatoris, & an teſtator illud prohibere poſsit, & de intellectu. l. ſi ſolus ff. de acqui. here. 11
Quando ius accreſcendi in milite locum non habeat, ibid.
§. ſi ex fundo. l. 1. ff. de hæredi. inſtitu, procedit etiam in milite. 12
Caſus, in quibus paganus pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere poteſt remiſsiue. 13
Ius accreſcendi non accreſcit inuito in caſu. l. cū hęreditate, & in caſu. l. ſi minor. ff. de acq. hær. & quę ſit ratio. 14
Non eſt incōueniens in diſpoſitione. l. plures eſſe determinandi rōnes, & dicēti vnā incumbit onus ꝓbandi ibid.
Accreſcendi ius gradum non mutat, & eſt eiuſdem naturæ & conditionis, cuius eſt portio, cui accreſcit, ibidem.
Iuri accreſ. locus eſt in ſucceſſi. ab inteſt & quæ ſit rō. 15
Qui teſtm̄ nō ꝯdidit, ab inte. veniētes tacite vocaſſe cēſ. 16
Lex defuncti volūtatem ſequitur quemadmodū venator leporem, quia pro lege habetur illius diſpoſitio. 17
Ratio iuris accreſcendi introductiua aſsignata in cauſa teſtati poſſet teneri in cauſa inteſtati. 18
Ius accreſcendi ex. l. xij. tabul. introductum fuit. 19
Ius accreſ eſt ius, & effect⁹ cōiūctiōis, & hēt iſtar ſubſt. 20
Ius accreſ. principaliter ex. l. diſpoſitione ſecundario tñ ex tacita, & cōiecturata defuncti volūtate venire dicit̄. 21
Subtilis ſane ac ingenioſa. §. iulia. l ſi titio. de leg. ii interpretatio ſuper iure accreſ. an quō æquiparet̄ alluuioni. 22
Quæ dicta ſunt in pagano, ꝙ ius accreſcendi principaliter ex legis diſpoſitione veniat habent locum etiam in milite, niſi de illius contraria appareat voluntate. 23
Intellectus ad. l ſi duobus ff. de mili. teſta. 24
De iure accreſcendi, & non decreſcendi, & an accreſcere proprie ſit non decreſcere. 25
In indiuiduis fruſtra de iure accreſcendi, & non decreſcendi tractatur. 26
Ius accreſcendi proprium & improprium datur in ſucceſsione, & quid ſit improprium ius accreſcendi. 27
Repudiante vel excluſo vniuerſaliter inſtituto, in re certa inſtitutus ex particulari uniuerſalis efficitur heres, totamq; conſequitur hæreditatem. 28
Verus ſenſus ad §. non autem, & .§. ſi ex fundo. 29
Inſtitutus, exceptis certis bonis, etiam bona illa habiturus eſt, & pro non appoſita talem exceptionē haberi. 30
Ius accreſcendi improprium etiam in. l. ſi minor, & in. l. cum hæreditate. ff. de acqui hæred. 31

Ius

Ius accreſcendi reuocabile,& irreuocabile an detur. 32
Ius accreſcen in hæreditate per defunctum prohiberi nō poteſt. 33
In legatis,& fideicommiſſis particularibus ius accreſcendi per teſtatorem prohiberi poteſt. 34
Milites in teſtamento accreſcendi ius prohibere pñt. 35
Vitiata particulari inſtitutiōe, iuris accreſcendi, probitio facta per teſtatorem fauore venientium ab inteſtato ualet. 36
Quando teſtator tres inſtituit hæredes, alteri eorū ius accreſcendi prohibere poteſt,& totum vni, quaſi tacite ſubſtituto, accreſcit. 37
Portio deficiens additur per ius accreſcendi, & accreſcit portioni ad ſimilitudinē alluuionis, quæ rei,& nō perſonæ adijcit. 38
Ius accreſcendi tranſmittitur, quia rei,& portioni adhęret ſubſtitutionis, ius autem non tranſmittitur, quia perſonæ cohæret. 39
Portio aſſumit naturam portionis cui accreſcit ibidem.
Ius accreſcendi de conſequutiuis ad relictam portionem eſt,& an ius accreſcendi tranſeat ad emptorem partis hæreditatis, ibidem.
Imperator,& iureconſul ſæpius,& frequētius ius pſonæ potius q̄ rei accreſcere dixerunt. 40
Vſuſfructus perſonæ adhæret,& ibi de intellectu.l.uſuſr. de ſtipula ſeruo. 41
Ius accreſcendi nō ad inſtar alluuionis latenter et paulatim accreſcit, ſed vno ictu. 42
Elegantē concordiā inter eos q̄ portioni,& alios q̄ perſonā accreſcere aſſerebant auctor ingenioſe tradit. 43
Ius accreſcendi in hæreditate ipſo iure cauſatur etiam in inuitum,& cum onere portionis deficientis, ſicque magna eſt ex teſtamento,& ab inteſta. iuris accreſcēdi potentia. 44
In iure accreſcendi neque noua agnitio neque noua petitio requiritur,& ubi noua acquiſitione opus eſt, ius accreſcendi proprie non dicitur. 45
Ius conſolidationis potentius eſt q̄ ius accreſcendi. 46
Potentius,& fortius eſt ius tranſmiſſionis ſucceſſionis, q̄ ſit ius accreſcendi de quauis ſpecie trāſmiſſionū loquamur & an beneficium l.ſi ſ de repu. hære. impediatur per ius accreſcendi. 47
Suitas an tollatur per dationem ſubſti. vulgaris, & an p̄ dationem cohæredis extranei 48.& ſeq.
Ius accreſcendi fortius,& potentius eſt, quam ſit ius ſucceſſorii edict. 50
In re certa quis inſtitutus cohærede dato uniuerſali poſtmodum excluſo, ſi illam rem agnouit ius accreſcendi in tota hæreditate tranſmittit. 51
Ius ſubſtitutionis cum iure accreſcendi unitum tranſmittitur,& facit ceſſare ius accreſcendi. 52
Ius accreſcendi in diuerſis patrimonijs locū nō habet. 53
Ius accreſcendi habet locum in ſubſtitutionibus. 54
Quæ,& quot requirantur ad hoc, ut in hæreditate, et bono. poſſ. locum ſibi vendicet ius accreſcendi. 55
Ius accreſc. non habet locū in diſpōnibus limitatis. 56
Ius accreſ non habet locum in relicto alimentorum. 57
§. qui habebat.l.lucius.ff.ad treb.loquitur, et procedit in legatis,& fideicommiſſis etiam vniuerſalibus. 58.

Sequitur Rubrica.

HIG tit. utilē.& pulchrū, ſed nodoſam cōtinet materiā iccirco multi Senecæ cōſiliū ſequentes tanq̄ per ſpinoſum locū ambulantes ſuſpenſos pedes tenuerūt. Ego aūt dilectiſſimi auditores qcq̄d laboris ac doctrinę poterit īpendi utilitati ueſtre poti⁹ ſtudēs q̄ meæ ſaluti cōſulens huc cōferā oīaque plana Deo fauēte reddere conabor ueſtigia ſalo. tēpus conterendis in errorū Gloſſatoris reprobatione qui ſatis patēt,& enucleatione quorundā articulorū hic parum pertinētium minime ſequar. *Ex uerbis tex huiuſce Rub. colligūt. primo neoterici quidā ibi qñ &c. q̄ aduerbiū qñ denotat regulā eſſe in oppoſitū, vt probatur ſecundū eos. C. qñ mul offi. tut. funga. q̄ partes nō petentium regulariter non accreſcunt petentibus, ſed aliquando hoc contingere. Quę conſideratio cōfunditur per hanc legem noſtram,& legem tertiā in § ſi. cū ll. ſeq. ff de bonorum poſſeſſione. & lege qui ex duabus in ſi ff. de aequi hære.& l.j.§. in his. C. de cad. tol. in quibus manifeſte de contrario apparet, q̄ regulariter partes deficientes accreſcunt his qui ſuas agnouerunt etiā inuitis,& quicquid ſit de dictione quādoque aduerbiū iſtud qñ nō eſt eius naturæ, ut probēt regulā in cōtrarium eſſe, patet ex rubro,& nigro quādo appellandū ſit. Itē quando dies legati cedat cū ſimilibus, capiturque temporaliter cōditionaliter,& caſualiter, ſecundū ſubiectam materiam, ut per Bart.& ſcriben. in.l.j.ff. de condi & demon. Alber. de roſ. in dictionario ſuper uerbo quando hicq; in rubri. noſtra & illa quando mul. off. tutel funga. caſualiter ſtat.& in nigro declaratur. ✠Supplendūque 2
eſt ad verba præſentis rubricæ uideamus ſ. vt oſtēdimus poſt Andr ſicul. ſupplendum eſſe in rubrica præcedentis tituli. ✠Rurſus circa uerba rub. quærūt ſcriben. quare 3
imperator non dixerit potius, quando non agnoſcentiū partes q̄ quando nō petentium, id enim hodie magis cōuenire uidebatur, ex quo qualiſcūq; teſtatio amplectēdæ hæreditatis,& ſimplex agnitio bon. poſ. ſufficit. l. ſi. ſupra tit. j.§. ſi inſti. de bo. poſ.& §.j.l. ſi ō. de cura. furioſi Deci. hic in prin. rñdet imperatorem recte feciſſe, quia & ſi in ordine compoſitionis, ac compilationis librorum lex illa ſi hanc præcedat iſta tamē antiquior fuit, verūque eſt,& ſi ipſe bene probare neſciat, nam Gordianus imperator noſtræ legis auctor vigeſimus tertius Romanorum Imperator præceſſit Conſtantinū conditorē d.l ſi. trigeſimū quartū Roma. Imperatorem decem imperatoribus medijs, ut Euſebius ceſarienſis,& Paulus oroſius hiſtorici ſcribunt, bene igitur dr̄.l. hanc præceſſiſſe prædictam.l. ſi. ſed ſolutio data ad difficultatem motā bona nō eſt, quamuis enim hæc illā p̄ceſſerit non tamen præceſſit rubrica quæ per cōpilatores facta fuit poſt illam.l ſin. pręterea, ut ſtatim dicam ita ſine reprehenſione dici potuiſſet, quādo nō agnoſcentium ſicuti dictum fuit quando nō petentium.

Dec.& Cur. aliter ſoluendo dicunt inter ſimplicem petitionem,& ſimplicem agnitionem non eſſe differētiam probant per legē noſtram quæ eiſdem uocabulis promiſcue vtitur, ſed decipiuntur, verbum enim non petentiū fungitur his qui omiſerunt partes ſuas agnoſcere, participium uero agnoſcentium his qui acceptauerunt,& q̄ ſit differentia inter prædicta ſtatim docebimus cōcluſiue ergo loquendo, diſtinguendū eſſe dicimus, ſermonem affirmatiuum a negatiuo, agnoſcere enim & petere, vt uocabulorum indicat diuerſitas differūt, cum agnoſcere ſit cognoſcere,& acceptare, ut in rubrica,& lege prima.ff. de liberis agnoſcendis,& in l.ii.ff. de acquirenda hæreditate. petere vero eſe aliquid ab alio requirere, ut de petitione hæreditatis toto titulo apparet.& in lege quarta in.§. hoc autem iudicium ff. de dam. inſec. propterea de iure antiquo ſecundum quod neceſſaria erat petitio bonorū poſſeſſio & conceſſio ex decreto, inepta fuit agnitio,& pauci ualoris, iudex enim nō dediſſet nec fuiſſet obligatus bonorum poſſeſſionem decretalem dare, non præcedēte petitione, cum iudex non impartiatur alicui officium ſuum niſi requiſitus dicto.§. hoc autem iudicium hodie vero in materia iſta inter agnoſcere bonorum poſſeſſionē,& petere,& ſi prima fronte differentia non uidebatur cū ſimplex agnitio,& deſideriū amplectendæ hæreditatis quo quo mō demōſtratum ſufficiat dicta lege fin.&.§. ſi. pręalleg. ideo petens bonorū poſſeſſionē ſatis uidereē agnoſcere.& pariter agnoſcen. in effectu petere *tamē ſubtilius 4

conſiderando aliud dico. quamuis enim decretalis nō ſit
hodie neceſſaria, non tamen eſt ſublata, ut pulchre p Cor
neum in dicta. l. fi. col iij. ubi Alexan. ideo agnatio reſpicit
iudicialem, & petitio decretalem, cum uerba id ſonent, et
importent. hic dicunt Alexan. Dec. & alii in dicta lege fina
li in vltimis notabilibus, ꝙ narrans ſe adire hæreditatem
propter vocabuli propriam ſignificationem non cenſe-
tur bonorum poſſ. agnoſcere, quamuis ergo petens bo.
poſ hodie ſatis illam agnoſcere cēſeatur & ſufficiat. d. l. fi.
cum. ō. alleg. ex quo tñ illam petit cenſeť expoſcere, ſecus
quando ſimpliciter agnoſcit, & ergo inter prædicta & ho-
5 die differentias. negatiue aũe loquendo ✠ inter prædicta
nulla videtur eſſe dñia, quia non petens non agnoſcit, &
econtrario non agnoſcens non petit bo. poſ & vtroq; ca-
ſu locum habet ius accreſcēdi ex quo nō petens vel agno-
ſcens a portione ſua excluditur, vt hac. l nostra præalleg.
l. iij. §. fi. cum. ll. ſequentibus, & ita habito etiā reſpectu ad
iura antiqua recte hic dici potuiſſet quando nō agnoſcen
tium, ſicuti dictum fuit, quando non petentium partes,
quia non agnoſcēdo excluſi fuiſſent ab eorũ portionibus
quæ petentibus uel agnoſcentibus accreuiſſent, ſed quia
antiquitus, & ſecundum iura. C. petebať bo. poſ. & ex de
creto dabatur. d. l. iij. in. §. dari. & . §. fi cum ll. ſeq. & . §. j. l fi.
ſ. de cura. fur. compilatores hic propter originalem bon.
poſ. quæ petebatur uoluerũt rubricare per iſta uerba qñ
non petentium tāquam magis conuenientia ll. cā ffforum
quam C. excepta. l fi. cum dependentibus, tamen quātũ
ad effectum in propoſito noſtro ita dici potuiſſet quādo
non agnoſ. ſicuti qñ non pet. part. per prædicta. Circa
contin rubr. conſideratio Dec. de ſpeciali reſpectu per eũ
conſideraeo mihi non placet, quia veniens per ius accre-
ſcendi ad portiones deficientium non uenit ex perſona al
terius. quemadmodum deducit Dec. ſed ex ſua, & ꝓpter
portionem quam ipſe habet. l. ſi titio in fi. ff de vſufru. l ſi
ex pluribus ff de ſuis & legit. & perſona excluſi in conſi
deratione non habetur. §. fi. inſti. de bonorum poſſeſſione
hinc eſt ꝙ prohibitus alienare partem domus ſibi relictæ
extra familiam prohibetur ſimiliter alienare partem ſibi
obuenientem per ius accreſcendi, & pariter iuſſus partem
ſuā reſtituere tenetur pariformiter reſtituere partem quæ
per ius accreſcendi eidem obuenerit, vt poſt alios tradũt
Iaſ. & ruin. in. l ſi mihi, & tibi in princip. in. j. & . ij. col. ff. de
lega. primo. Non eſt ergo recedendum a contin. glo. q̄
oēs (ut fatentur ipſi Deci & Cur) ſequuntur, & eſt bona.
nec obſ. argu Decij. in contrariũ factũ quia licet hæc rub.
poni ſituarique potuiſſet poſt ſequ tit. vt ait Dec. Rectius
tamen, & congruentius hic poſita fuit tanquam genera-
lis poſt præcedentem ſimiliter ad ſequētes tit. generalem
quum a generalibus ſit inchoandũ, vt dixi plene in rubr.
ff de re. iu & quia hæc pauci momenti frugiſque ſunt nō
eſt ultra inſiſtendũ. Sed cum tractaturi ſimus materiā
iuris accreſcendi in hæreditate, & bono. poſ. tam ex teſta
mento quā ab inteſtato ad declarationē, & intelligentiā
ipſius materiæ quędā præmittenda duxi omiſſis multis
quæ generaliter de iure accreſcendi ponũt ſcrib. ff. de leg.
iij. in. l. re coniuncti, quæ de verbali, & reali. ac vtraque ſi
mul coniunctione loquitur. Et in primis cũ omnis bo
na diſputatio a diffinitione ꝓficiſcatur, vt cognoſci poſſit
quid ſit id de quo diſceptatur ſm Cice. in primo officio-
rũ, & iuriſc in. l. j. ff. ſi cer. pet. ac de iuſt. & iu. & de dolo,
quærendum eſt de diffinitione Cur hic col j. deſcribēdo
inquit ꝙ ius accreſcēdi quemadmodum ex hac rub. & . l.
colligitur eſt quando portio unius repudiata alteri accre-
ſcit, nec ſine ratione deſcribendo potiuſquam definiendo
proceſſit, cum omnis diffinitio in iure ciuili periculoſa ſit
l. omnis diffinitio. ff de regu. iu. propter quod Iuriſcon. ut
plurimum magis deſcribendo quam definiendo proceſſe
runt ſm Rimin in rubr. præcedenti col. 13. ſed deſcriptio
prædicta non euacuat eſſentiam rei demonſtratę nec pro
cedit niſi largo quodam mō, quia ius accreſcendi non ſo

lum locum habet, quando vnus repudiat. vt ait Cur. ve-
rum etiam ſi tempore, aut morte excludatur a ſucceſſione
præallegata. l. iij. in. §. fi. cũ duabus. ll. ſequētibus. ideo &c.
magis eleganter deſcribit iuriſcō. l. qui ex duabus ad finē
ff. de acqui hær qui ſemel (dicens) ex aliqua parte hæres
extiterit deficientiũ portiones inuitus accepit. i. tacite ei de
ficientium partes etiā inuito accreſcunt. ſic ſub uerborum
cōpendio partes non agnoſcentiũ hæreditatē uel bo. poſ.
quādocunque deficiant repudiatione. tpe, aut morte, uer
bũ deficientiũ cōprehendit. Inuenio tamen q̄ ripa. d. l. re
coniuncti col. ii. ius accreſcendi ſic deffiuire tentauit, ius eē
accumulans portiones deficiētium, vel non petentiũ por-
tionibus petentium declarando ut per eum quę diffinitio
non eſt bona primo quia diffinit idem per idem, dum ait
ius accreſcendi eſt ius &c. cum per alia id. fieri debet, ut ap
pareat diffinitum a diffinitione differre. ut patet ex diffini
tionibus datis per iuriſconſul. & Imperatorem in variis
locis facit tex. in. c. fi. de inſtitutio. ꝙ inter baptizatum, &
baptizantē debet eſſe differentia, & ſimiliter inter dictũ,
& rōnem dicti l. fi. vbi Bar. Iaſ. & alii no. ff de offi. procu.
ceſaris. ſecundo, quia verba in diffinitione proprie poni
debent. l. j ff de teſta. cum ibi notatis, lege ita uulnerus cũ
no. per Barto. ff ad leg aquiliā. & participiũ accumulans
improprie in dicta diffinitiōe ponitur, ſignificat enim ad
cumulũ addere. eſt enim proprie cumulus aceruus, tractũ
a menſuris, quibus nihil addi poteſt hinc Feſtus ait cumu
lum eſſe qui additur menſurę planę. Nec in tota materia
iuris accreſcendi id uerbum dictum inuenio. tertio conti-
net ſuperfluitatem quũ ſub participio deficientium nō pe
tentium partes ſatis includerentur dicta lege qui ex duo-
bus ad fi & diffinitio debet eſſe breuis non uerboſa, ut di
xi in lege omnis diffinitio de reg iur.

Ius igiť accreſcēdi ✠ in hære. et in bo. poſ. eſt quādo por 6
tio ſucceſſiōis alicui delatæ deficit, & illo excluſo repudia
tione, tpe, aut morte res reincidit ad alium ſimul uocatũ,
quāuis inuitum ſi partem eius agnouerit, quā accreſcēdo
auget per legē antiquā introductum. Cui tacita & conie-
cturata uolũtas defuncti accedit ita colligitur ex hac lege
unica, lege tertia in fi. cũ ſequentibus. ff. de bonorum poſ-
ſeſſione, & lege qui ex duabus ad finem ſupra allegae.

✠ Et ſi pur diffin expoſcas dicam ꝙ eſt acceſſio partis 7
deficiētis portioni ſucceſſionis per aliquē agnitę uel agno
ſcendæ ex diſpoſitione legis ipſo iure contingens. Hęc eſt
conuertibilis cũ ſuo definito ex genereque, & differentiis
conſtitutis conſtat. ergo bona per iura uulgata. Acceſſio
enim augmentum eſt, & nomen generis, ut de ſe patet, et
tradunt Moderniores Aſtenſ. in tractatu de augmento,
columna quinta & eſt uocabulum in materia noſtra con
ueniens eoque utitur textus in lege interdum in §. primo
ff de hæredibus inſtituendis, & in. §. final. inſtitut. & offi-
ci. partis dixi, quia ius accreſcendi eſt de parte ad partem
de portione ad portionem, ut patet in hoc titulo noſtro,
& in. l. ꝙ ex duabus in fine. ff de acquirenda hæreditate
cũ aliis infra allegatis. ponuntur hæc uerba, ut diffinitio
generalis ſit, & oēm excluſionē cohæredis includant. §. fi.
cum. ll. ſequenti l præallegatæ, hocque factum eſt exem-
plo iuriſconſulti in. l. qui ex duabus in fine, & in. l. quinta
ff. de uulga. qui ſub cōpendio uerborum omnem exclu-
ſionem uolens comprehendere dictis verbis, partis vide
licet deficiētis utitur. Portioni ponitur ad excluſionem rei
particularis, cum qua ius accreſcendi proprie nihil com-
mune habet, ut infra dicam. item quia præſupponit por-
tionem, & ſine ea non eſt, ut ſtatim declarabimus. Succeſ
ſionis ponitur ad differentiam contractuũ in quibus regu
lariter, & proprie iuri accreſcendi locus non eſt, ut infra
dicemus. Item indiffinite ponitur, ut comprehendat tam
cauſam teſtati, q̄ inteſtati, in quibus omnibus locum ha-
bet ius accreſcendi agnitæ, uel agnoſcendę, dictum eſt q̄a
ſi hr̄ditas uel bonorũ poſſeſſio ſit agnita ſiue poſtea agno
ſcatur hæreditas ue adeatur iuri accreſcendi locus eſt de

agnita, & adita, ꝓbatur hic, & in l hæc ſcriptura in fi. ff. de
condi. & demon. & in. l ſi ex pluribus ff. de ſuis & legi. et
in. l. ij. §. ſi duo. ff. de ſcd̃m tabulis, de adeunda vel agnoſcẽ
da, ſeu anteq̃ fuerit adita vel agnita ſucceſſio, ꝙ locũ ha-
beat ius accreſcendi ſi poſtea adeatur uel agnoſcatur eſt
textus in. l. ſi ita ſcriptum ad fi §. j ff. de ſecundum tabu. in
l interdũ. §. j ff. de hæredibus inſtituẽdis, & ponũt Raph.
comenſis. & Soci in. d. l. hæc ſcriptura in. §. ſi. tamen Lan.
pol. in. d l. re coniuncti ſub titulo ius accreſcendi an locũ
habeat in inuitos in tertia concluſio. vult ꝙ vbi pars ſocii
euaneſcit anteq̃ ego meam adeã, inde adeundo partem
meã virtute iuris accreſcendi nõ habere, ſed virtute unicę
aditionis, verum, vt dictum fuit portio illa accreuit por-
tioni meæ. d. l. ſi titio in fin. & l. j cũ ſeq ff. de acqui. hære.
ideo poſtmodum adeundo, vel agnoſcendo utrãque ſi-
mul de neceſſitate cõſequor. ita ꝙ etiã deficientẽ portionẽ
per ius accreſcendi habeo dixi ex diſpoſitione legis, quia
introductũ fuit a lege. xij tabu. vt. j. in tertio euiden. dictũ
fuit dixi ẽt ipſo iure q̃ a portio deficiẽs ipſo iure, & ſine fa
cto partis accreſcit. vt in iij & x. euidẽtialibus. & in ij. no
tab l noſtræ. infra oſtendam.

8 Secundo principaliter ✠ pro intelligentia materiæ iuris
accreſcendi inueſtigandũ eſt quæ fuerit ratio quæ ve cau-
ſa inductiua iuris accreſcẽdi, & ſecundũ gl. ſi l. ſeruus cõis
ab extero. ff. de acqui. hære. fuit ne quis pro parte teſtatus
& pro parte inteſtatus decederet hoc enim ius noſtrum
nõ patitur, vt. ff de reg iur. in l. ius noſtrũ, & quãuis Ale.
& Rimin j. in. l. j. in vlt. col. vbi Iaſ iij. & latius idem Iaſ. in
d. l re cõiuncti fol 7 cũ ſeq. & Soci. in. l. ſi mihi, & tibi in
prin. in vlt. col. ff. de leg. primo. Hãc rõnem aliquibus me
diis improbare conentur, nihilominus per Odofre. Bart.
Roma Dec & fere oẽs Mod. cõiter eſt approbata, neque
ab illa recedendũ eſt. Probatur n a contrario ſenſu in eo
qui non eſt miles. in. l. ſi duobus. ff. de teſt mil. & in. § nõ
autem inſti. de hær. inſtit. vbi tex. hanc rationem aſſignat,
9 * & quãuis. vt j declarabo non loquatur proprie. largo
tamen modo loqtur de iure accreſcendi in cauſa teſtati. et
in habente partẽ hæreditatis, vt reliquas accipiat. neque
recuſare poſſit, & aſſignat, illam rationem, ne quis dece-
dat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, quod ius
noſtrum non patitur præterquam in milite. ut etiam per
Ruinum in. d. l. ſi mihi in princip. in vltima. columna.

Ad rões & argumenta tenentiũ cõtrariã partem mul
tifariã multiſque modis Rñdent doc. vt per Dec. j in nota
bili Lan. pol. in repetitione. d. l re cõiuncti col. 34. vbi Io.
cro. xiij. & Rip. xxii. & Alcia. lib. 4. parado x. cap. 8. uidete
etiã Ang. in l qui repudiantis ff. de inoffi teſt. reputãtem
notabilem, & pulchrum tex. d. l. fundus ille. ff. de cõtrahẽ.
emp. allegatum hic contra cõem per Iaſ & reſpondẽtem
10 prius, vt præallegati eo tacito faciunt. * Maiorem difficul
tatẽ quæ in hoc articulo appareat cauſauit tex. in. l. ſi ſolus
ff de acqui. hære. vbi aliquo ex pluribus partibus hærede
inſtituto in una parte ſubſtituto dato, ſi portionẽ vnã ac-
ceptauerit aliæ deficientes hæredi quãuis inuito accreſcũt
& ſi ad cauſam inteſtati res non reuerteretur ꝓpter datio
nem ſubſtituti qui ex voluntate teſtatoris deficientẽ por-
tionem in qua ſubſtitutus extitit aſſequeretur ergo prædi
cta cõis ratio ne pro parte teſtatus, &c. bona nõ videtur,
cum generalis non ſit per iura vulga. Cur. Io. cro. Rip. &
Mod mediola præalle. poſt Pau. tamen de caſt. & Areti.
in. d. l. ſi ſolus id contingere ibi dicunt, ut obſeruetur teſta
toris uoluntas, quæ fuit, ut una parte per inſtitutum acce
ptata etiã reliquum hæreditatis habeat ſubſtitutũque de-
diſſe non animo diuidendi hæreditatem reſpectu inſtitu
ti. ſed propter dubium repudiationis ab hærede faciendæ
ſibique medio ſubſtitutionis prouidere voluiſſe, & legẽ
ſequi uoluntatẽ defuncti, ut ſucceſſionis parte acceptata
etiã inuito aliæ creſcant iuxta. l. primam cum ſequenti. ff.
11 de acqui hære. * Nec obſtat ꝙ in iure accreſcẽdi in cauſa
teſtati uoluntas teſtatoris parũ curetur, aut a lege conſide
retur, quandoquidẽ etiã contra illius voluntatẽ accreſcen
di ius a l. inducatur iu. præalleg. nec ius accreſcendi poſſit
ꝓhibere, vt poſt alios ſcribit Dec infra in nigro in. ii. col.
facit. l. itemo poteſt. ff. de leg. j. & l ius publicũ. ff. de pact.
quia reſponderi poteſt defendendo prædictã rationẽ id
procedere quando ſup iure accreſcendi teſtator illud pro
hibendo puta contra. l. diſponere uellet decedendo ꝓ par
te teſtatus, & pro parte inteſtatus, hoc. n. l. refragante fa-
cere non poteſt alias ſecus per prædicta, & alia adducẽda
j in. 4. lim 7. euidentialis ꝙ ſi teſtator pluribus inſtitutis ꝓ
hibuerit quantum ad unũ ius accreſcẽdi valet prohibitio
& accreſcit cæteris, quia talis prohibitio non faciebat pro
hibentem pro parte teſtatum, & pro parte inteſtatum, &
per eandẽ rõnem in lega. & fideicõ ẽt vniuerſalibus obli-
quiſque ſubſtit attẽditur uoluntas defuncti ius accreſcen
di prohibentis vt dicã in. 7. & 13. euidentialibus. nimirũ
igitur ſi propter obſeruantiam uoluntatis defuncti in ca-
ſu. l ſi ſolus hæreditas tota per accreſcendi ius etiam in-
uito hæredi accreſcit, cum partem vnam iam anouerit ad
cuius quidem legis ſi ſolus declarationẽ ſignanter dicunt
Fulgo. Alexan & Riminaldus infra in ultimis colum. &
Aret. in. l. ſi quis hæres inſtitutus ad fin. princip. ff. de acq.
hær. nõ obuenire ibi portionẽ illã ex iure accreſcen. verũ
magis inſtitutionis iure ex expreſſa teſtatoris diſpoſitione
facit tex. not. in lege toties ff de acquir. hæred. vbi ſcd̃m
Aret. eſt etiam tex. ꝙ quando accreſcendi ius, & ſubſtitu
tionis cauſa in eadem perſona concurrunt ex iu. accreſcen
di ſuccedere quis nequit, ſed ex ſubſtitutiõe ſuccedere de-
bet. i. per eum modum per quem teſtator eum expreſſe
uocauit. ut poenitus teſtatoris uoluntas ſeruetur, ut etiam
per eundem Aret in. d. l. ſi quis hæres, & Dec. in lege te-
ſtamento infra de impub. & aliis ſubſtitu. & Iaſ. j. in nigro
in ulti. col ſed aliter dicam. j. in glo. prima circa quintum
arti. ubi uide. Prędicta tamen ꝓcedunt in militibus quo
rum uoluntas ſolum inteſtando ſpectatur, ideo pro par-
te teſtati, & pro parte inteſtati decedere poſſunt l ſi duo-
bus, & c. §. non autem præallegatis, quod ſm Deci. in. d. l.
ius noſtrum procedit tam reſpectu ſubſtãtiæ, & patrimo
nii, quã temporis. l. miles ita hæredẽ. ff de mil. teſta. hocq̃
ſpeciali militum prærogatiua, ꝙ enim hæreditas corpus
ſit a. l imaginatum, perſonam defuncti repreſentans ex ri
gore iuris ciuilis eſt Bar. in rubrica. ff. de acquiren. hæred.
qui rigor in teſtamentis militum non ſeruatur, ſed mera
iuriſgen æquitas. l. j. ff. de teſta. milit. Soci. in. l. ſi mihi & ti-
bi, in fine principii, & Cald. loco. j. allegando ꝓpterea mi
lite uolente in hæreditate ſua iuri accreſcendi non erit lo-
cus, cũ ipſius iuris accreſ introductiua ratio ceſſet, ex quo
pro parte teſtatus, & ꝓ parte inteſtatus ad libitum poſſit
decedere. de tali tamen uoluntate conſtare appareréque
debet, cum in dubio iu. com. non iuris ſpecialis præſuma
tur eligere viam. l. iij. ff de teſta. mil. & l. ſi certarum illo eo
dem titulo, Dec. in. d. l. ius noſtrum, & in. d l. iij in ulti. no
tabili. C. de mil teſta. ideo accreſcendi ius etiam in milite
locum habebit niſi militari iure ex priuilegio eidem cõ-
petenti teſtatus fuerit. l. ſi miles unum. ff. de mil. teſta. vel
qñ diſtinctæ forent hęreditates aut pr̃imonia, ut quia in
paganicis unum, in caſtrenſibus alterum inſtituiſſet hære
dem. d. l. ſi duobus aut unus tantum in paganicis caſtren-
ſibus ve inſtitutus eſſet, nam in uno prædictorũ patrimo
niorum inſtitutus aut in parte alterius alterum non cõſe-
quitur patrimonium, ſiue cohæres in altero patrimonio
tantũ, ſiue in utroque inſtitutus fuerit, ut poſt alios ſcrib.
Cor. in. l. j. col. ſi. j. de mil. teſt. * & quicquid ibi in fi. com- 12
menti dicat Dec. Cor. ibidem ſequendo cõmunem etiam
concludit ꝙ. §. ſi ex fundo. l. j. ff. de hæredi. inſtitu. proce-
dat pariter in milite, ut non cenſeatur reſiduum auferre
uelle aliquem in una re abſque dictione taxatiua inſtituen
do, verum ſub iu. com. cenſura reſiduũ ipſum relinquere,
ut uult etiã Ang. Are. in. §. hęreditas inſti. de hære. inſti. &
extenditur p̃dicta limitatio de militibus ad piam cãm ac

ad teſtm̄ inter liberos, ut per Dec in.d.l.ius noſtrum & in
terminis per Cald. in cōſi.23.incip.an teſtm̄.in fi.ſub rub.
13 de cōſtitutio. ❧ Sūt etiā alii notabiles caſus vltra poſitos
p Dec in.d.l.ius noſtrū in quibus paganus ꝓ parte teſta-
tus & ꝓ parte inteſtatus decedere pōt de quibus p Alex.
in apoſtillis ad Bar.in l.j.C.de ſumma trinita col.13.ī apo
ſtilla incip.nota ſecundū iſtā opīonem in quibus caſibus
a ceſſante rōne inductiua iuris accreſcendi.in l.ius noſtrū
fundata ceſſaret pariter ius accreſcēdi ut p Mod de Rip.in
l.re cōiuncti col.22.necq in prædictis caſibus defuncti uo
luntas aliter probanda venit ad ius accreſcendi impedien
dum, eo enim ipſo quod quis deceſſit & pro parte teſta-
tus, & pro parte inteſtatus iure ſpeciali apparet illum
vti, in caſibus permiſſis propterea accreſcendi ius ceſſat
argumen.not.in l.j.&.iij.C.de teſt.mil.& ſimiliter nō ac-
creſcit īuito ❧ in caſu.l.cū.hæreditate, & in caſu.l.ſi minor
14 ff.de acqui.hære.ſpeciales tamen ſunt ne beneficiū minori
ſpeciali iure cōceſſum in.l.ſi minor.cū alterius iniuria intel
ligatur datū, & pp æquitatē ſupuenientē ab hæreditate ſe
abſtinente ſuo in caſu ipſius.l.cū hære.ſm Bar.& Aret.in
cōmento d.ll.& Dec.in l teſtamento.j.de impub.& aliis
ſubſtitutio.& eſt in dictis caſibus impropriū ius accreſcē-
di cum propriū tm̄ locū habeat, qn̄ portio deficiens nūq
quæſita fuit prout quæſita erat in caſibus prædictarū.ll.
Lance.pol.in.d l.re cōiuncti ſub titulo ius accreſcendi an
locū habeat in inuitos ubi nouā intelligentiā ad.d.l.cū hę
reditate nititur dare, vide etiā ibi Rip.in.38.co.cū ſequēti
Are.pulchre in.d.l.cū hæreditate col.fi.ēt Cur.j in nigro.
col pe.& in.d.l.teſtō col.fi. Et per ipſam.l.cū hæreditate
præceptor meus Parp.aliā aſſignabat rōnem iuris accre-
ſcendi introductiuā pp creditores videlicet, vt ſcirent cō-
tra quē actiones dirigerent.& ne in ſuſpenſo morarent̄ p
l.illam remittentem in arbitrio creditorum an portionē
repudiatam accreſcere vel nō accreſcere velint, ſed non eſt
tenenda pp abſurdum reſultare potens ad impediendum
ius accreſcendi, faciendique inteſtatum, & teſtatū quēpiā
decedere cōtra.l.ius.noſtrū ſpālīſque eſt ibi caſus, ut dictū
eſt. Nec deſunt qui ēt dicant rōnē introductionis ipſius
iu.accreſcen.fuiſſe, q defunctorū intereſſit ex teſta.ſucceſſo
res hr̄e.l.ſi.cū no per Bal.j.de neceſſa.ſer.hær inſt cū l &
ga.ff de interro act.&.§ j.inſtit.qui.manumi nō licet ſi
n.nō eēt accreſcēdi ius repudiātis vel excluſi, portio qn̄q
vacaret ideo ſtatuiſſe legē q etiam inuitis accreſcat, hinc ē
q in legatis ceſſat.§.vbi autē.l.i.C.de cad.tollen. quæ rō
nihil valet, nam ſi ius accreſcen in fauorē illorū inductum
diceremus ipſi renūciando fauori iuxta.l.pe.C.de pac.iu.
accreſc.tollere teſtatūque, & inteſtatū facere quempiā cō-
tra præalle.poſſent. Aliam tn̄ rōnem iu.accreſcen.indu-
ctiuā in ſucceſſione ex teſtō aſſignauit tex.in.d l.j.in.§.in
his itaque quod abſurdū ſit eiuſdem hæreditatis partem
agnoſcere, reliquū autem reſpuere nec eſt inconueniēs in
diſpoſitione.l.plures eſſe determinandi rōnes.§.affinitati
inſti de nupt.imo præſumptio eſt q plures ſint, & dicen
ti, vnicā fuiſſe rōnem onus probandi incūbit, vt no.Saly.
in.l ſi ſerui veſtri.C de nox.& ſequuntur com.ſcri.vt per
Iaſ.in.l.j.col.iij.j de ſucc.edicto attn̄ Cur.hic lo.cr.& Aic.
in lo.præalleg dn̄t rōnem illam aſſignari propter uolūta
tē teſtatoris ſeruandū, qui uoluerit omnes partes hæredi-
tatis inſtitutū hr̄e p l j &.ij.ff.de acqui.hæredi. per.l.iij.j.
de liberis præteritis, & l.j ē de ſacroſan.eccle.

Sed cū ius accreſcen.quēadmodū in ſuperioribus vi-
dimus ēt contra teſtōris uoluntatē locū hēat, cur nō dici-
mus rōnē dicti tex fuiſſe q cū ius hr̄ditariū vſe ius ſit.l.ni
hil aliud.ff.de reg.iu.eademque res diuerſo iure cenſeri nō
dēat vulg.l.cū qui ædes.ff de uſucap. accreſcendique ius
gradū non mutet, & ſit eiuſdē naturæ, & condōnis cuius
eſt portio, cui accreſcit ſm Bal.vnionis & ſucceſſionis ra-
tione in eodem gradu cōſeruandæ pro abſurdo habuiſſe
legem q ille qui totam hæreditatem acquirere poteſt ſcin
dere eam uelit.acceptando partem reſpuēdo reliquū eiuſ
dem hoīs ſtatum diuidere ſicque teſtatum, & inteſtatum
fortaſſis quē facere ut ibi, & in.d.l.j.cū ſeqnenti de acqui.
hære.hocque tollerari dicique poteſt ubi teſtatoris volun
tas ad impediendū ius accreſcendi tenderet.alias pręcedēs
ratio ſup obſeruātia uolūtatis defuncti fundata bona vr̄,
pro qua adduco text.no.in.l.nā abſurdum.ff.de bo.lib.
abſurdū inqr text.vr̄ partim cōprobare iudiciū defuncti
partim euertere.hoc mō adaptari pōt ratio aſſignata in.d.
§.in his.vt p Aret.in.d.l.j.Rimin.j.in nigro col.fi.& Dec.
ij.Habes itaque candide lector notabiles rōnes quare in
ſucceſſione ex teſtō accreſcēdi ius introductū fuerat, & ad
hoc, ut locus ſit iuri accreſcendi in cā teſtati requiritur te-
ſtamentū fuiſſe iure factū tex.eſt in.l teſtō vbi Decius no.
j.de impub.& aliis ſubſtitutioni. In ſucceſſione uero ab
inteſtato ❧ in qua pariformiter iuri accreſcendi locus eſt. 15
vt hic, & in.l j.cum.l.qui ex duabus in.fi.ff.de arg.hæc e.
aliis hic in.j.col p.Ale.adductis, & p Iaſ.in.l re coniuncti
col.44 ver.duodecimus, & vltimis, & Soc.contra Aret.
in l.ſi mihi, & tibi in ult.col.principii ff.de leg i alia eſt ra
tio iuris accreſcendi introductiua uidelicet defuncti tacita
uolūtas, Cur.hic col.j.& Dec.in.i.no.quia ❧ ex quo teſtm̄ 16
nō cōdidit ab inteſt.uenientes uocaſſe cenſet̄.l.ſi qs cū te-
ſtamentū nullū, & l.cōficiuntur.ff.de iure codicil.nec ſolū
tenentes primū gradū mortis defuncti tēpore ut ſenſit gl.
per.l.non iuſtā.j.ad treb.male per Dec j.in.ij col.nigri ap
probata imo etiā in remotioribus gradibus exiſtentes, ut
per Cur.hic col.i.latius pulchreque per Barb in rep rub.
qui admitti char.pen.ut ego ſeruetur uoluntas defuncti 17
etiā in cā inteſtati locū hēt ius accre. ❧ Lex n.ſequitur uo
luntatem defuncti quēadmodū venator leporem, ut in-
quit Bal in l.pen.in principio.C de neceſ.ſer.hære.inſti.et
Soci.in.l.in cōditionibus in prin.ff.de cōd.& demō.quā-
uis loquunt̄ in cā teſtati ubi dubium oē ceſſat dicente le-
giſlatore in.§.diſponat in aucten de nup. diſponat teſta-
tor, & erit lex.idē tm̄ etiā eſt in cauſa inteſtati dūmodo cō
ſtet de legitima uoluntate defuncti lex ue præſumat per
præal.&.l.cū auus cū no.ibi.ff de condi.& demon. hinc
eſt q ceſſante uoluntate defuncti, ut qa prohibuit ius acc-
creſcendi in legatis puta, & fideicō.ceſſat ipſum ius accreſ.
ut dicā infra in.vij euidentiali.& in hac cā inteſtati rō iuris
accreſ pōt ēt eſſe illa quā aſſignaui in.d.§.in his in.l.j.ff.de
acqui.hær.& i.l.ſi ſolus eo.tit.prout.ē.dixi ad illum tex.
❧ Nec pdictis reſragatur q in bo.poſ.contratab. quæ 18
contra uoluntatē defuncti datur cōtratabulato teſtamen
to accreſcendi iuri locus ſit.l.ſi ex duobus in prin ff de cō
tratab.&.l.j.§.ſi quis ex nepotibus.ff.de contu.cū emāci.
lib.quia ex.j.circa fi.cōmenti dicendis rn̄ſio patebit. Et ſi
quiſpiam rurſus inſtaret ubi in cā inteſtati ſumus, & eiuſ-
dem gradus unus adiret cā.alter uero repudiaret, & ad rē
repudiatā de uoluntate eius qui adiuit in gradu ſequens 22
admitteretur tollerandum hoc poſſe uideri, cū nihil aliud
quærat prætor quā partiū concordiam.vt dicit tex.in.§.
& poſt operis.l.j.ff.de no.ope.nuncia.ceſſante, vt puta in
conuenienti prædictæ legis ius noſtrū conſiderato, & ta-
men doc.indiſtincte volunt q ab inteſtato accreſcat inui-
to, conſidera ſi dici poteſt hoc eſſe ratione unionis, ut hæ
reditas iuxta ea quæ in ſuperioribus diximus in eodē cō
ſeruetur gradu. Tertio principaliter eſt ſciendū ❧ accre- 19
ſcendi ius per legē duodecim tabu.inuentū fuiſſe glo.eſt
no.ad fi.in.l.celſus ff.de lega.ſecundo per illū tex.ibi iure
antiquo capit quod eſt ius legis.xii.tabu.& non aliud p
quo uide tex.in.lege.i.& ibi Iaſo.in princi j.vnde uir.&
vxor, & in.§.primo.l ſecunda.ff.de origi.iur.ubi dicit ius
l.xii.tab primū in ciuitate fuiſſe præter leges regias, & cu
riatas de quibus nihil cōſtat & hoc ſiue loquamur in cā
teſtati ſiue in cauſa inteſtati, ut ibi p gl.ab ite.n.proprie le
gitima dr̄ ſucceſſio, ex teſtō ēt non omnino improprie, ra
tione cōfirmationis.§.de illo.l.tertia.ff.pro ſocio, & l.le-
ge obuenire.ff.de uerborum ſignific.prout latius infra 11
videbimus, & hoc in hæreditate, legato, & fideicom-

miſſo ſed in bono.poſſeſſionibus quę de iure p̄torio ſunt
etiā de iure prætorio eſt ius ipſum accreſcendi lege tertia
§.ſi cū duabus li.ſequenti.ff de bon poſſeſſ.ita Bal ĩ. col.
20 vij.ad fi. 8.q ✠ Et ius iſtud accreſcendi ius eſt, & effectus
cōiunctionis lege ſi ſub cōditione in ſi.ff.qui.mo.uſuſruc.
amit.& præællegata lege re coniuncti ipſumq; ius cōiun-
ctionis inſtar habet ſubſtitutionis ſm Bal.hic in.vj.col.in
21 6.q.per.§ iul.ĩ.allegandū ✠ venitque principalr ex diſpoſi
tione legis ex iudicio teſtatoris ſeu tacita, & coniecturata
uoluntate defuncti,& acquiritur portio talis iure ſuo ac
proprio.ꝙ aūt ius accreſcendi ſit principaliter a lege intro
ductum eſt tex.in lege quinta in ſi.ff de vulga. ibi per le-
gem &c.& in l.celſus in fi.ibi iure antiquo capit cum gl.
ff.de leg.ſecundo & in lege interdum in §.paterſam.ff. de
hær.in ſti ibi poteſtas iuris in hoc reuoluitur ſm Deci.hic
in ſecunda & iii.col.ſed non loquit̃ tex.ille de ꝓprio iure
accreſcē.ſed de improprio, qa detracta mentione partiū
relictarū ualet inſtitutio ac ſi in totū inſtituti hęredes eēnt
l j.§.ſi ex fundo.ff de hær.inſtit.vt latius dicā ĩ.in quinto
euidentiali ea propter ſi cōſtitueret̃ differentia inter diſpo
ſitionem legis & teſtatoris ius accreſcendi iudicandū eſſet
ſecundū diſpoſitionem legis a qua per prius, & immedia
te dicitur prouenire.vt hic per Deci in.ij.&.iij.col.

Quod veniat ex iudicio teſtatoris ſeu tacita,& cōiectu
rata uoluntate defuncti allegat̃ tex in lege ſi titio in ſi.ubi
quaſi ſubſtitutus conſequitur accreſcentē portionē.ff.de
leg ſecundo cū glo.ſi quaſi ſubſtitutus dicitur a teſtatore
ergo habet in ea portione uoluntatem defuncti ſ.tacitam
quū nō fuerit expreſſa,ut ibi declarat Pau.de ca. idē pau.
Alex..& aliī in d l.quinta de vulg. Are.in lege ſi quis hæ
res ita cōſtitutus col.pe.in ſi.ff.de acqui.hære Dec.hic col.
prima,& tertia,& etiam alii Mod.Bald.& alij per illum
tex.in lege cohæredi in § q diſcretas.ff.de vulg. Iaſ.Rui.
& alij in l.ſi.in prin.ff.de leg.primo ſcribētes ĩ lege ſeruus
cōis ab extero.ff de acqui.hære.per illum tex.ibi tacito iu
re partes ei accreſcunt hoc eſt propter tacitā uoluntatem
defuncti,diſpoſitio enim legis eſt expreſſa non tacita.

Qđ talis portio accreſcens habeatur iure ſuo, & pro-
prio probat tex.in.d.l.ſi mihi in prin ubi Iaſ.Ruin.& alii
notant inferentes ad qōnes,& Deci.hic in prima,et ſecun
da lec.& hæc eſt receptior ſcribentium ſententia ut dixi.

Soci.tamen in dicta lege ſi mihi quatuor ſubtilibus ar
gumentis attētauit ꝙ ius ipſum accreſcendi nō ueniat ex
iudicio,& uoluntate teſtatoris.ſed ex lege ſeu l. diſpoſi-
tione nec dicatur haberi iure proprio,ſed ex delatione,&
diſpoſitione legis per quā imediate cauſatur,vt dictū eſt,
& contra uoluntatem teſtatoris,vt patet in bo.po.contra
tab.& in querella inoff teſta.quæ dantur cōtra uoluntatē
defuncti,& tamen in eis locū habet ius accreſcendi,ut hic
per Deciū in ſecunda,& in tertia colum.ergo non proce-
dit ex uoluntate defuncti ſed a lege neceſſario inducitur ſe
cundo,quia attenta cōi opi ius accreſcendi diceretur ueni
re ex præſumpta interpretatione, & tamen potius uenit
ex præſumptione extenſiua,& fictiua ſecundum Bal.in
titu de ſucceſ.ſeu in §.ſi & glo.in.§ idem iulianus in lege
quod iulianū.ff.ad treb.tertio & vltimo.ut ommittamus
alia minus ſtringentia videtur tex.in..ſi duobus ad ſi ff.
de teſtamen.mil vbi requiritur ꝓbatio uoluntatis ad hoc
vt iuri accreſcendi locus ſit ergo tacita, & cōiecturata uo
luntas defuncti non adeſt,alias nō exigeretur vlterius ꝓ-
batio uolūtatis.Et tenendo opinionē iſtam ad §.iulianus
reſponde fieri ibi ſimilitudinē de iure accreſcendi ad ſub-
ſtitutionem reſpectu oneris,non autem reſpectu uolunta
tis defuncti ideo ex ſeparatis male iſert̃.l.papinianus exu
li.ff.de minoribus.l.ſi.ff.de calumniato.ad.l. ſeruus cōis,
ibi tacito iure.ff de acquir.hæredit. Reſponde illa verba
non referri ad tacitam uoluntatem defuncti, ſed ad mo-
dum accreſcendi.§.fina.l.ſi ex duobus.ff.de vulg.l.v.in.ſi.
in verbo per legem potius probat oppoſitū ad.l.ſi mihi
in prin.Reſpon,ut ibi per Soci.& Rui.in.i.col.

Sed non eſt a co.op.recedendū quæ ꝓbatur in d.§.iul.
ibi quaſi ſubſtitutus ✠ ex quo datur intelligi cōcurrere uo 22
luntatem teſtatoris alias nō poſſet ab illo dici quaſi ſubſti
tutus,& quia uoluntas eius tacita eſt, & coniectura text.
vtitur impropriatiua quaſi nec ſubſiſtit reſponſio ad illū
tex ō.data ꝙ reſpectu oneris non uoluntatis defuncti ibi
fiat æquiparatio,quia Iuriſcon.illū quaſi ſubſtitutū appel
lat cui portio cohæredis accreſcit inferēdo ꝙ habet accre
ſcentem portionem cum onere ſuo. Quaſi autem ſubſti-
tutū nuncupat non reſpectu oneris cū ea ratione vere,&
proprie ſubſtitutus dicit poſſet.Sed vtitur impropriatiua
quaſi propter tacitā uoluntatem teſtatoris ut dictum eſt,
ex quo infertur eum habere cum onere accreſcentem por
tionem,quēadmodum ſubſtitutus habet. Secundo co.
opi fortiſſimo probatur argumento.Si.n qđ per ius ac-
creſcendi obuenit ex mente,& iudicio teſtatoris non ue-
niret,non computaretur in hæreditaria portione ad con
ſequendam pinguiorem partem deficientiū quando ſub-
ſtitutio his uerbis concepta fuiſſet Quiſquis mihi hr̃s erit
talis ex hæredibus meis, ſi non adierit hæres eſto.§.hæc
verb.l.qui liberis ff.de vulg.conſequens eſt ſalſum, ut pa
tet in.d.l.ſi in teſtamento eiuſdē tituli ergo,& antecedēs.
Tertio probatur ex.l.qui duabus ad ſi ibi,tacite accreſcūt
ff.de acquirenda hæreditate,& in d l.ſeruus cōis ibi taci-
to iure cum aliis ſupra alleg.& per cōſequēs manifeſte ap
paret ius accreſcendi ex mēte iudicioque defuncti uenire
tacite videlicet,& ſecūdario,principaliter autem per.l.ita
procedunt iura,& doctrin.ſcribentium ſupra alleg. ✠ & 23
iſta procedunt etiam in milite niſi de contraria illius uo-
luntate apparuerit.Quicquid dixerit Imo. vt per Deci in
l.j.col.j.ĩ.de mil.teſt.faciunt quæ ſtatim dicuntur. Nō
obſtat ꝙ ius accreſcendi contra uoluntatē defuncti locū
habeat,qa fateor ꝙ tunc non poſſet dici inductum a teſta
tore,vt hic per Dec.in.ij.col.& per alios præal.imo dicit̃
tunc ſimpliciter per legem inductū.Ad gl.in.§.idem iul,
reſpon.ibi Aquenſis illam reprobando ✠ ad.l.ſi duobus 24
reſpōdet hic Cur.col.ij.ſequendo ſol.glo ibi uolētis ſpe-
ciale eſſe,quia agitur ibi de excluſione patroni,qui liber-
tatem quæ inæſtimabilis eſt dedit.hāc ſolutionem ſequit̃
etiā Deci in lege prima col.ij.ĩ.de mil teſt.

Sed allegare ſpecialitatē reſpectu patroni mihi nō ſatiſ
facit.ſicuti enim tacita uoluntas ab inteſtato uenientes per
accreſcendi ius excludit,ita videtur poſſe patronū exclu-
dere.præterea ſpecialitas eſt in milite pp militiam,ut ex il
lo tex.iuncta rub.ſub qua ſituatus eſt apparet, non autē
in patrono,& ſi ratio ſpecialitatis hic per Cur. cōſiderata
attenderetur,qui patronus libertatem inęſtimabilem de-
derit ea ratione attenta dici ſemper poſſet ſpeciale eē in pa
trono,quod abſonū eſt ergo euitandū.aliam ſolutionem
præallegato loco ponit Deci.quod uoluntas de qua ibi
eo ipſo,ꝓbetur quod contrarium non oſtenditur,quę cō
funditur per illū tex.ibi niſi uoluntas militis probata fue-
rit.Requirit ergo probationem unde melius eſt ad illum
tex.reſpon.ꝙ eſt ibi ſpeciale in milite,qui ꝓ parte teſtatus
& pro parte inteſtatus decedere poteſt,ut dicitur ibi in il
lo tex.& tunc ſubiicitur optime limitatio illa,niſi ad op-
poſitū uoluntas illius probata fuerit,quia totū ab eius uo-
luntate dependet.Nō obſtat qđ in dubio iure ſpeciali nō
præſumatur uti,uerum cōi vt dictum eſt,quia ex quo di
uiſit patrimonia in inſtitutiōe hęredum iure ſpeciali teſta-
tus cenſetur,& ius accreſcendi per diſtinctionē patrimo-
niorū ꝓhibuiſſe,ut per Cor.in.l.j.col.ſi ĩ.de mili.teſt. Dec.
hic col iij.& Ruin.in.d l.ſi mihi col.ij.cū aliis quæ addu-
xi ō.col.v.verſi.prædicta tñ cōfirmo per regulam.l.qđā
teſtamento.ff.de teſta.ſ.ꝙ ubi in.l de uno dubitatur pręe
ſupponitur habilitas omni alio reſpectu.Ad duo alia arg.
Soc.reſpō.Dec.hic,& ru.in.loco præalle.in cā uero inteſt.
ius accreſcendi principaliter eſt ex iudicio,& diſpoſitione
defuncti,non aūt principaliter ex.l.ideo pōt a defuncto
prohiberi,ut dicā.ĩ.in.vii.euidentiali.

25 Quarto principaliter præmitto * ꝙ ſicuti habemus ius
accreſcendi, de quo ſupra, locū habens quando duobus,
ſed nō cuique inſolidum res relinquitur, & deficiens por
tio per unius repudiationē vel excluſionem alteri cui rei
pars relicta erat accreſcit, ut ti. noſtro, & in iurib. præal. ita
etiam habemus ius nō decreſcendi vbi videlicet res duo-
bus inſolidū relicta fuit. Nā omittente vno non accreſcit
alteri ex quo inſolidum eidem relicta fuerat. Sed potius
dicitur nō decreſcere l. planc. §. ſi cōiuncti. ff. de leg. primo
cum ibi no. l. j in pen. col. in verſi. ſi uero nō omnes. C. de
cadu. tol. notant Deci. hic, col ij. Iaſ. & Ruin. in. d. l ſi mihi
de quo iure decreſcendi loquitur etiā in effectu tex. in. d.
l. ſi mihi. & ibi in prin ff de lega. primo, & cū oppoſitæ
ſpecies ſint male dixit Imo. in. l. hæc ſcriptura in. §. fina. ff.
conditio. & demōſ. ꝙ ꝑprie accreſcere eſt etiā non decre
ſcere ideo Pau. de ca. hoc ibi reprehēdit oppoſitū firmās.
Idem vult Aret. in. l. qui patri colum. j ff. de acquiren. hæ
redit large tamen loquendo ius accreſcendi cōprehendit
etiam ius non decreſcendi ſm Cor. in. d. l. prima in. §. ſin
vero diſiuncti in vltima col. & miror ꝙ Rip. in. d. l re con
iuncti colum. ii. de iure iſto loquens dicat melius nūcupa-
ri ius non diminuendi quaſi non ſit vocabulum latinū,
& proprie materiæ conueniens vox. ipſa decreſcere, cum
de hoc ſit textus in. l interdum. §. j. ff. de hæredi. inſtitu. in
quo pariter lapſus eſt Lancelo. pol. in dicta lege re coniun
cti ſub titu. de effectibus coniunctionum columna fin. di-
cens in toto iure noſtro de iure hoc decreſcendi nullam
mentionem fieri. accedat etiam tex. in. l. peculium. ff. de pe
culio dicens ꝙ peculium naſcitur creſcit, & decreſcit ut ho
mo. & Hieronymus. ſcdo Regum domus inquit Dauid
proficiens, & ſemper ſe ipſa robuſtior, domus autem Sa-
ul decreſcens quotidie deſcriptionē iſtius iuris non decre
ſcendi inuenies tradi per Rip in dicta lege re coniuncti co
lumna ſecunda. Quoſdam effectus reſultantes ſubiicien-
tem. De diminutione autem late tractant Aſten in eorū
26 tractatu de diminutiōe ✠ Et de p̄dicto iure et de accreſcē
di, & etiam iure non decreſcendi fruſtra tractatur in indi-
uiduis cum propter naturam indiuidui quilibet ſit ad ſoli
dum obligatus lege ſecunda §. ex his, &. §. item in factum
ff. de verborum obligatio. ſecundum Ang & Pau. de ca.
in lege proprium per illum tex. ff. communia prædiorū,
quæ lex propterea male ab aliquibus allegatur ad mate-
riam iuris non decreſcendi, de qua quidē materia iuris nō
decreſcendi uide quæ conſulendo pulchre ſcripſit Deci.
in conſilio. 326. & Cur. in tractatu feudorū in ultima char
27 ta ſecundæ partis principalis. * Quinto principaliter
præmitte ꝙ in ſucceſſione prout nos loquimur eſt dare
ius accreſcendi proprium improprium, & impropriiſsi-
mum ꝙ ſit proprium ius accreſcēdi viſum eſt ſ. maxime
in diffinitione quæ proprietatem vocabuli oſtendit. ut de
clarat Bar. in lege omnes pop col. 21. uerſic. quæro unde
de iu. & iure. impropriū eſt quando in re particulari inſti-
tutus aliquis fuit dato ſibi cohærede vniuerſali quo repu
diāte dubitari poterat, an particulariter inſtitutus per ac-
creſcendi ius totā conſequeretur hæreditatem, videbatur
enim ꝙ non, quia accreſcendi ius non reſpicit perſonam,
ſed portionē, vt ſtatim dicetur in octauo euiden. particu
lariter autem inſtitutus in hæreditate portionem non ha
28 bet ergo &c * Contrarium determinant Bar. & commu
niter ſcrib. in lege quotiens. C. de hære. inſti. Nā repudian
te uel excluſo vniuerſaliter inſtituto in re certa inſtitutus
ex particulari vniuerſalis efficitur hæres, totamque conſe
quitur hæreditatem. Ita ut quemadmodum improprie
accreſcendi iure deficientis portio adeunti vel agnoſcenti
accreſcit propter portionem quā in hęreditate habet por
tiones alias ad ſe trahētem. Ita in propoſito, & ſi in re cer-
ta inſtitutus portionem nullā habeat, propterea ius accre
ſcendi proprie loquendo locum ſibi nō vendicet cū actus
actiuorum, ut inquit philoſophus, non ſint niſi in patien-
te bene diſpoſito, & ſubiectum habile non videatur ad

ius accreſcendi ſuſcipiendū ex quo non adeſt portio cui
reliquū hęreditatis poſſit accreſcere. Tamen quia particu
lariter inſtitutus rē habet, & de particulari vniuerſalis effi-
citur hæres, inſtituto uniuerſaliter, aut repudiante uel ab
hæreditate excluſo. d. l. quoties ſecūdum largam uocabu
li ſignificationem. ac improprie accreſcendi ius habere di-
citur, in eoque eſſe, quia ſicuti portio ad ſe totum trahit
✠ ita hoc caſu res particularis reſiduū ad ſe trahit ſecundū 29
Imo. in. l. j. in. §. ſi ex fundo ad fi. per illum tex. ff. de hære.
inſti. ſequitur Cor. in. d. l. quotiens col. iij. & iiij. ad fin. vbi
Iaſ. pen. qui conſulendo latius id tradit lib. tertio in conſi.
lxxii & licet ipſi non dicant hoc prius uoluit hic Bald. in
iiij. col. ius accreſcendi adhuc magis impropriū eſt inſti. de
hęre. inſti. in. § non aūt ibi, & ſi unū tm̄ qs in ſemiſſe, uer
bi gratia hæredem ſcripſerit totus ac ſi in ſemiſſe erit, & in
d. §. ſi ex fundo, ubi detracta mentione rei uel fundi, ut in
ſtitutio ſubſiſtat in uniuerſo a principio cēſetur inſtitutus
ſicque totum illi parti accreſcit eandemque auget. Sed nō
eſt ibi accreſcendi ius proprie quum pars illa quæ acceſſit
nō fuerit alicui data, etiā ſic non deſinat, & ius accreſcēdi
ſit in parte deficiente, ſed detracta mentione ſemiſſis fun-
di uel rei a principio ut actus ualeat in totū inſtitutus hæ-
res cenſetur. iſte eſt verus ſenſus prædictorum iurium, ad
quorum materiam ultra præallegata uidere poteris Be-
nedictum de peruſio in conſi ix. in tertio dubio * cōſulen 30
tem ꝙ iſtius exceptis certis bonis etiam bona illa habitu-
rus ſit, & pro non appoſita talem exceptionem haberi.
uide etiam Barba. in conſi. lxxi libro tertio. Iaſ. in. lege co
hæredi in. §. ſi. ff. de vulga. & in conſi. 64. vol. primo. ſicuti
ergo ibi in una re inſtitutus detracta mentione rei totam
capit hæreditatem ita in lege quoties, in una re inſtitutus
uniuerſali cohærede data illo repudiante uniuerſalis effici
tur hæres totamque hęreditatem capit. ex quodam quaſi
accreſcendi iure ita ꝙ dicitur eſſe quoddam accreſcēdi ius
improprium in terminis dictæ legis quoties & adhuc ma
gis improprie in terminis dicti. §. ſi ex fundo ✠ eſt pariter 31
ius accreſcendi improprium in lege ſi minor, & in. l. cum
hæreditate ff de acquiren. hæredita. vt poſt Are. & Lan.
pol. in ſecundo euidentiali dictum fuit, & in. l. max. uitiū
ubi Cor. in prima col. no. ſ. de lib. prçter Reperitur etiam
accreſcendi ius de tempore ad tempus lege miles ita. §. &
quia. ff. de mil. teſta Nam ſecundum Bal. hic in quarta co
lumna quod eſt uniforme realiter, debet etiam eſſe unifor
me ſecundum tempus ✠ Sexto principaliter ſciendum 32
eſt dari ius accreſcendi reuocabile, et irreuocabile ſiue defi
cientem portionem aliquando irreuocabiliter accreſcere
nonnunquam reuocabiliter Bal. ſ. in. vii. colum. ubi Iaſ. la
te antepe. & Dec. vlt. quam tamen opinionem a ueritate
alienam eſſe probabo ſuper glo. prima circa quintum in-
tellectum Romani.

Septimo * ꝙ accreſcendi ius in hæreditate per defun- 33
ctum prohiberi non poteſt ſecundum Bal. & co. ſcrib. ſen
tentiam, ut hic per Deci in rubri. col. ſecunda, & etiam in
nigro columna. ii. quicquid dicat Ioānes crotus in repet.
dictæ legis re coniuncti col. 16. cum ſequen. allegatis autē
per Dec. adde videnda, quæ ſcribſit Barb. & Benedic de
peru. in cōſiliis ſupra allegatis. Nec mirum eſt ꝙ præmit
tendo diximus quia cauſa inductiua iuris accreſcendi, ut
viſum eſt fuit ne quis pro parte teſtatus &c. Item ut dixi-
mus ius accreſcendi principaliter per legem inductū fuit.
Sed nemo poteſt facere quin. ll. locū habeant in teſtamen
to uel diſpoſitione ſua, lege nemo poteſt. ff. de le. primo,
lege ius publicū. ff. de pac. faciunt no. per Deci in lege pri-
ma col. prima, & ſecunda. ſ. de teſt. mil. & hęc procedunt
in ſucceſſione ex teſtamento ſecus eſt in ſucceſſione ab in-
teſtato. Nam ceſſat tunc ratio ſcrib. fundata in dicta lege
ius noſtrum ergo ceſſabit etiā diſpoſitio legis adigere §.
quāuis. ff. de iure patronatus. c. cum ceſſante de appel. &
ga. ut dictū eſt in ſucceſſione ab inteſtato accreſcendi iuri
locꝰ ē pp tacitā uolūtatē defuncti, ea igr̄ ceſſante imo i op
poſitum

34 poſitū ſtante & ius ipſum accreſcēdi ceſſabit. * faciūt quæ
cōiter Mod præal loco & etiā in d l.ſi mihi in prin.in ult.
col.ſcribūt ꝙ in legatis & fideicom. particularibus accre-
ſcendi ius ꝑ teſtatorem ꝓhiberi pōt.l.dñs §.j. cum glo. &
Bal.ff de vſufr. quia ceſſat ratio.l.ius noſtrum, vt latius.ſ.
35 in.xiiij.euidentiali dicam. Secūdo limitaꝛ in militibus * q
ꝓ parte teſtari & ꝓ parte inteſtati decedere poſſunt, ideo
ius accreſcendi in teſtamento ꝓhibere.d.l.ius noſtrum &
l.ſi duobus.ff.de teſta.mil.cum aliis.ſ.allegatis, idem eſt in
caſibus Alex de quibus memini in.ij.euidentiali.
Tertio limita quando inſtitutio in re certa facta eſſet, &
accreſcendi ius venientiū ab inteſtato fauore prohibitum.
36 * hoc enim poteſt teſtator facere, & viciata inſtitutione
particulari valeret prohibitio, Bartol. in.l.quoties. in.§. ſi
duo per illum tex.ff.de hære inſti. eſtq; receptior ſentētia,
vt per Io.crotum loco præal. vbi Rip col.32. licet quidā
Moder.pap.hic col.fin.dicant opi.Bar. cōiter damnatam.
37 Quarto limita * vt.ſ.pulchre per Bal in.ix.q dicentem ꝙ
ſi tres ſunt hæredes prohibueritq; teſtator, ne vni eorum
accreſceret valere prohibitionem & totum alteri quaſi ta
cite ſubſtituto accreſcere arg.l.fideicom.in §.interdum ff.
de leg.iij. & conſequenter hoc caſu teſtator poteſt ius ac-
creſcendi prohibere, quia ceſſat incōueniens de quo in.l.
ius noſtrum, id ꝙ probatur in.l.vnica in.§.ſin vero quidā
ſ.de cadu tol. quaſdam alias limit.ponam infra ad finem
38 rubri. Octauo pręmitto * & eſt fundamentalis articu-
lus in materia iuris accreſcendi quod portio deficiens di-
citur per ius accreſcendi, accreſcere portioni. ad ſimilitu-
dinem alluuionis, quæ rei adiicit & non perſonæ. tex-
tus eſt peregrinus in.l.ſi titio vſufructus in fin.ff. de vſufr.
ex quo tex. collegit ibi Ang.argumētum quod quicquid
per alluuionem augetur, vel ꝑ ius accreſcendi eiſdem legi
bus & moribus viuere debet, quibus viuit & regitur prin
cipale, qñ ſcilicet per modum incrementi fit augumētum
tale: ſecus ſi per modum diſcretæ conceſſionis vt ibi per
eum: propterea Aretin.in.l.ſi totam & in l.qui patri col j.
ff.de acquiren.hæred. dicit quod accreſcendi ius præſup-
ponit portionem, & eſt de portione. Ideo portio dicit,
accreſcit portioni ad ſimilitudinē alluuionis, vnde oēs.ll.
quæ de accreſcendi iure loquuntur vt.l. noſtra ſecundum
verum intellectum infra dandum, & aliæ præallegatæ de
39 portione mentionem faciunt, * propterea licet ſubſtitu-
tionis ius ad hæredem non tranſmittatur, quia perſonæ
cohæret, bene tamen tranſmittitur accreſcendi ius quia rei
& portioni adhæret.l.ſi ex pluribus ff de ſuis & legit. ita
Bald.infra in vij colum.in verſi. ſed nunquid ſubſtitutio
Iaſo.in l.quoties colum.penult. infra de hæredi.inſtitu. &
Aret pulchre de ſubſtitu.loquens in l.qui liberis. in princ.
in.iij col.ff de vul.hinc eſt quod accreſcendi ius aſſummit
naturam portionis cui accreſcit.l inter ſocerum.§.cum in-
ter.ff. de pact.dot l.penult.ff. vt legat. nomine caueatur.
Ange.in.d l.ſi titio. Bald.infra colum.v.in.iiij:queſtione.
Riminal.pulchre.ſ.in vlt.colum. Aret.& Iaſon.in.l.ſi mihi
& tibi in prin ff.de leg.j & Deci.ſ.in nigro in.ij.col.Aret.
etiam notanter in.l cum hæreditate ad fin.ff de acqui hæ-
redi. Alexand in conſi.xx.ij.col.verſi.ij.probatur libro.j.
Mode. Aſten. in tractatu ſtatutorum excludentium fœ-
minas ſtantibus agnatis articulo.ix. q.x in.j.colum. & in
tractatu de augmento in.v.principali concluſione in qui-
bus locis multas not.quæſtio.propterea ſcrib.determināt
hinc etiam eſt quod quemadmodū in poteſtate domini
non eſt accreſcentem alluuionem repellere. Ita nec portio
nem per accreſcendi ius obuenientem, quę initio accreſcit.
l.qui ex duabus in fin.ff. de acquirend. hæredi.l.j.§.in his
C de cadu.tollen hinc etiam eſt quod pro iure lite pend.
ſuperuenienti per accreſcendi ius ſententia ferri poteſt pro
actore. qui prius pro parte egerat ex quo rei cohæret. &
eadem res cum prima cenſetur. Aretin. in.l. hæres quan-
doque in fin.ff.de acquirend.hæredi.alleg.tex.nota.in.l.ſi
proponas in fin.ff de inoſ.teſta, ampliando etiam in cauſa
appellationis vt per eum ibi, & in.l. ſi quis hæres inſtitu-
tus.ff.de acquiren.hered.vbi per illum tex in verſicu.ſunt
enim appendiciæ præcedentis inſtitutionis not.accreſcēdi
ius de conſecutiuis ad relictam portionem eſſe hinc etiam
eſt quod licet venditor hæreditatis precium quod loco
rei ſuccedere videtur, habeat: quia tamen res hęreditarias
neque portionem habet accreſcendi ius apud eum nō re-
manet, ſed in emptorem hęreditatis tranſit, portio nemq;
ſequitur, vt per Bartol. & ſcriben.in.d.l re coniuncti in.v.
queſtio.principali & per Deci.infra in nigro in additioni-
bus nouis vbi etiam per Cur in.iij.col. & per eund Cur.
in.l.j.in iij.colum infra de impube. vbi poſt Alex. alium
not.effectum ponit. Sed in oppoſitum videtur eſſe text.
hic in rub.& in nigro ibi petentibus, & ibi his ſolis.ex qui
bus patet quod accreſcit perſonis & non portioni, Rimi-
nal.infra in j coi ſermonem inconuenientem non eſſe ait,
quod portio illis accreſcat qui bon.poſ.agnouerunt faten
do impropriam eſſe locutionem; cum accreſcat portioni
tollerabilem tamen eſſe vt hic per eum, ſequitur in effectu
Deci.in.iij.colum.exponens his ſolis.i.ad vtilitatem ipſo-
rum qui agnouerunt & adducit clariorem text. in §.pen.
inſti.de bono poſ. ibi eiuſdem gradus perſonis accreſcit.
& ſi Cur.in.iiij nota infra volumus credere neceſſe eſt ſic
exponere. & reſpondere ſaluando ſcripturas. Verum
* non ſolum Imperator in hiſce locis. & infra.l.j. in.§.in 40
his de cadu.tol. Sed etiam Iuriſcon.eadem forma modoq;
dicendi vſi ſint ſæpiusq; & frequentius dixerint perſonæ,
quam rei accreſcere prout patet in l. ſi totam ibi nihil ei
debere accreſcere in.l.ſi ſolus ad fin. ibi ei cui prior portio
acquiſita eſt, in.l qui patri ad fin ibi accreſcēdi iuri acquiri
cuicunq; hæredi.in l.ſi quis hæres. & in.l.qui ex duabus
ad fin.ff de acqu.her.in.l hæc ſcriptura in fine.ff. de cond.
& demon.ac in.l.ſi ex pluribus.ff.de ſuis & legit. velle di-
cere quod ſemper impropriе locuti fuerint Iuriſcon. ſe-
cundum intellectum prædictorum doct.abſonum vide-
tur præſertim cum in legibus Iuriſconſultorum verba po-
ſita totiesq; repetita proprie intelligenda ſunt l ita vulne-
ratus cum nota. ibi per Barto.ff ad.l. acquil. de vſufructu
autem non eſt dubium.quin perſonę & non rei accreſcat.
l.j.§ interdum ff de vſufru.accreſcend. &.d.l.ſi titio in fin.
vbi Iuriſcō differentiam conſtituit inter fundi portionem
& vſumfructum ipſius fundi vt abſolutoria lata in parte
proprietatis petitæ exceptionem rei iudicatæ, pariat in
parte quę accreuit, ſecus in vſufructu quoniam in quit fun
di portio velut alluuio portioni, perſonæ vſufructus ac-
creſcit, ſicq; expreſſe vult, quod portio fundi non accre-
ſcat perſonæ, ſed portioni licet ſecus ſit in vſufructu. * Ad- 41
hæret enim vſusfructus perſonæ.l. vſusfructus vbi elegan
ter per Imol ff.de ſtipula.ſeruorum & de texe.prædicti.§.
interdum videre poteritis Rip in.d.l.re coniuncti col.18.
xxi & pen, & Mod.repet.in l.vltima, in vlti.car. infra de
his qui ante aper.tabu. Præterea ſimile * & equiparatio 42
quam ibi facit Iuriſconſul. de alluuione ad ius accreſcendi
conuenire non videtur. Alluuio enim incrementum eſt la
tens per quod paulatim, non vnico ictu fit additio.§. præ
terea quod per alluuionem inſtitu. de rerum diuiſio. vbi
glo. in cucurbita etiam exemplificat. Sed nonne idem in
homine in plantis, in cæteriſq; animantibus, certe ſic. Sed
pars in ſucceſſione ciuili vel prætoria deficiens non accre-
ſcit ita paulatim vt in alluuione contingit, ſed veluti vno
ictu accreſcit. hiſq; acquiritur, qui portiones ſuas agnoue
runt & eſt augmentū patens, vt in hac l noſtra. & in aliis
præallegatis iuribus patet, quinimmo partem ſucceſſio-
nis a principio petens totum petere cenſetur. & ſimiliter
decretum iudicis ſuper parte à principio interpoſitum ſu-
per toto interpoſitum cenſetur, & per conſequens ſuper
parte poſtmodum deficiente, ac accreſcente vt in hac.l.
noſtra ſecūdum Bal. Iaſ.Cur.& col.ſcrib.ergo nō accreſcit
paulatim alluuionis inſtar, ſed vno ictu, facit text.legis in
rem, in.§.item quæcunque ad fi.ibi vno ſpiritu cōtinetur.

ff.d rei vendi.quinimmo cenſetur a principio totum pe-
ricum .totumq́ pariter conceſſum ſi portione nõ adeun-
dum vel non agnoſcentiũ poſtmodũ deficere contingat.
43 * Saluando omnes nouiter poſſe dici arbitramur, q̄ in.d.
l.ſi titio iuriſc.ꝑ metaphoram locutus fuerit, & ſm̃ modũ
fiendi intrinſecamq́ rei eſſentiam , quia accreſcendi ius ꝓ
veritate adiicit portioni vt alluuio rei. propterea dicimus
portioni accreſcere. & non eſſe ſine portione. Imperator
vero & iuriſconſulti in locis præal magis effectum rei con
ſiderarunt, quem leges potius, q̄ modũ conſiderant.l iij.
ĵ.de inſti.& ſubſt.ſub conditione factis & l ſi.ſ.tit. ꝓximo
cum.§ fi.inſti.de bon.poſ. ideo dixerunt acquiri & accre-
ſcere hæredi hisue q portiones ſuas agnouerũt, quia quo
ad effectum eis acquiritur , & ſic conſideratis diuerſis re-
ſpectibus, quemadmodum Bartol. Iaſo. & alij in rubri ĵ.
de teſta.mili Deci in alio propoſito in rubr.ĵ. de impube-
rum &c.& alibi ſæpe ſcribentes de ſitu titulorum diuerſi-
mode quandoq́ ab Imperatore & iuriſconſultis ſeruato,
dicunt oẽs benefacere beneq́ loquunť & qui dicũt portio
nem accreſcere & ſimiliter dicẽtes accreſcere his qui partes
ſuas agnouerunt cõſideratis diuerſis reſpectibus vt.ſ. dixi-
mus & in effectu cuius ſermoni & intelligentię adhæreas,
ſemper requiriť portio;alias iuri accreſ locus non eſt. Nec
errauit iuriſcõ.in ſimilitudine alluuionis.noluit enim æqui
parare alluuionem & accreſcẽdi ius & conſequẽter facere
executionem & ſimilitudinem in modo acquirendi.in-
ter predicta. Sed in modo acquiſiti effectusque cauſati &
augmenti q̄ ſiruu per alluuionem acquiritur nobis. Ita ꝑ
accreſcendi ius hocque verum eſt ſicut ergo alluuio incre
mentum adiicit, ita & accreſcendi ius . Et ex prædictis q̄
licet ius accreſcendi ad hæredem tranſmittať ſecus tñ ſit in
iure ſubſtitutionis inſerri põt ad not. queſtionem de qua
pridie vnus veſtrũ me interrogauit:teſtator legauit domũ
titio inſtitutis tribus hæredibus vniuerſaliter, & ſi titius de
cederet ſine maſculis ordinauit & diſpoſuit q̄ dicta do-
mus deueniret ad hæredes ſupraſcriptos.deceſſit vnus ex
prędictis hæredibus inſtituto altero ex prædictis duobus
cohæredibus ſuis.deinde mortuus eſt titius, cui legata fuit
domus ſine hæredibus maſculis quæſitũ fuit virũ domus
prædicta ſpectet & ꝑtineat prædictis hæredibus ſuperſti-
tibus æqualibus portionibus vel ꝓ duabus partibus ex
tribus illi qui ꝑ cohæredem eius relictus eſt hæres & alteri
ꝓ tertia parte tm̃? Multi doct. reſpondere domum prędi
ctam pro duabus partibus ex tribus deberi illi qui a cohę
rede ſuo hæres inſtitutus fuit, quũ habeat duas partes hæ-
reditatis prædicti teſtatoris & ſic pro portionibus hæredi
tatis duas partes prædictæ domus vť debere cõſequi ar-
gu.tex in.l liber homo in § j ff de hære.inſti. in.l.j.ĵ.de im
puberum &c. Ego contrariũ verius dixi q̄ mortuo vno
ex prædictis tribus hæredibus in domo prædicta ſubſti-
tutis domum iure fideic. æquis portionibus aliis duobus
ſpectare & ꝑtinere:quia ius accreſ.vt dicã.ĵ in.xiij.euiden-
tiali locum habet etiã in fideic. ſubſtitutione nimirũ ergo
ſi quum habeãt æquales partes in inſtitutione hęreditatis
prædictæ teſtatoris veniunt æquis partibus ad fideicom.
domus prædictę & ſic quilibet ꝓ dimidia. Nec hæres qui
deceſſit alio cohærede inſtituto hærede potuit ad eius hæ-
redem ius ſubſtitutionis in eius fauorẽ factæ trãſmittere.l.
ſi ex pluribus cum aliis ĵ.alleg. & ſic nihil facit in propo-
ſito noſtro quod ille cohæres qui deceſſit vni ſolum ex
ipſis cohæredibus partem eius reliquerit. Nono prę́mitto
quod ad hoc, vt locum habeat accreſcendi ius requiritur
q̄ portio accreſcere debens nunq́ addita fuerit text. eſt in
l.j.in.§.in his cum ſequenti ibi euacuatum & ibi euaneſcat
C de cadu tol & in.§ fi.l.aquam.ff quemad.ſer.amit.& in
§.pe.l.j ff.de aqua plu.arcen. no. Areti.in l.qui patri col j.
& in.l ſi minor.ff.de acqui hære.dicens ius accreſ.ex acqui
ſitione impedita vel reſoluta in proprietate cauſari vt per
eum, & etiam per Lancello.pol in.d.l re coniuncti ſub ti-
tul. ius accreſcendi an locum habeat in inuitos. hic pariter
dixit Bal.in.c.bonæ el.ij col.ſi de elect. q̄ ius accreſ.locum
non habeat, niſi ex duplici radice, videlicet ex nõ facta ac-
quiſitione vel penitus reſoluta ſequiť Iaſ.in antepe col. Fal
lit tñ hæc concluſio in pluribus caſibus.quos ponunt Ioã.
crotus in d l.re coniuncti colum.xxviij.& Rip.xxxvij. &
per Cor. prius hic in.iij col. * Decimo præmitto quod ac 44
creſcendi ius in hæreditate ipſo iure cauſatur etiam in in-
uitum & cum onere portionis deficientis. Hanc regulam
ponit tex.in.§.in his itaque d.l.j.& in.d.l.qui ex duabus in
fin ff de acquir.hæredi.& in.l.ſi proponas.§ fin cum glo.
ff de inoſſi.teſta. ratio colligitur ex ſupradictis cur ius ac-
creſcendi inuentum fuit, magna eſt ergo potentia iuris ac-
creſcendi , quia locum ſibi vendicat tam inuito teſtatore
q̄ inuito hærede, & hoc in ſucceſſione ex teſtamento per
rationem ſuperius adductam, in ſucceſſione vero ab inte-
ſtato etſi accreſcat etiam inuito per iam adductas rationes
non tamen accreſcit inuito defuncto, cuius voluntas totũ
facit, ceſſante inconuenienti conſiderato per dictam.l ius
noſtrum vt ex ſupradictis apparet multi tamen caſus ſunt
in quibus nõ accreſcit inuito Nec cũ onere, quos ponunt
Bar.& ſcrib.in.d.l.re coniuncti in quarta principali quęſt.
Lancel.politus.loco prææalleg Corn.in l.teſtamento. C.de
impube & aliis ſubſti.Soci. in.l hæc ſcriptura in.§.fi. & in
l.quæ conditio.ff.de condi & demonſt. & Cur.ĵ.in nigro
in pen.col.& cum accreſcat ipſo iure ar inuito * ſequitur 45
non requiri nouam petitionem , nec agnitionem in parte
accreſcente, de quo eſt tex.not in l ij.in §.ſi duo.ff.de ſecũ-
dum tab.& in.l.ſi ſolus in fin.ibi ſemel adeundum vbi iu-
riſconſul.limitationem ponit.ff.de acqui.hæred. Item pro
cedit in dominio & iure ſucceſſionis quod acquiritur ipſo
iure ex diſpoſitione, legis ſecus in poſ quæ nõ quęriť ſine
petitione & facto hominis glo. in.l. ſi proponas in fine.ff.
de inoſ teſta.& notat Bal.ĵ.in nigro in.ij.col. & procedũt
etiam prædicta in fideicommiſſo vniuerſali quod ſine no
ua agnitione grauati & pariter abſque reſtitutione fideicõ
miſſario ipſo iure accreſcit l papinianus.ff. ad trebellianũ.
Ripa.in.l.re coniuncti col.antep.faciunt ad præmiſſa, quę
ſcribit Deci ĵ.in.ij.no. in vtraque lectura vbi diciť, adeoq́
prædicta vera ſunt, vt ibi noua acquiſitione opus eſt ius
accreſcendi proprie dici non poteſt l.ſed cum patrono ff.
de bon poſſ.ſecundum Politum loco præallegato.
Vndecimo præmitto * quod potentius eſt ius conſo- 46
lidationis, quam ius accreſcendi ſecũdum Bal.& Ange.in
l.ſi extraneo per illum tex.ff. de vſufruc. iuncta.l. mulieri,
& titio.ff de condi.& demõ. vbi etiam Soci poſt. Imol in
quarto notabili ſignat & ſecundum glo in.d.l.ſi extraneo
proprietati ſpeciali quodam iure ibi cõſeruatæ conſolidať
vſusfructus, quia id ex neceſſitate ſit vt ad fundi portionẽ
reuertatur. * Eſt pariter potentius & fortius ius traſmiſ- 47
ſionis ſucceſſionis, quam ſit ius accreſcendi de quauis ſpe-
cie tranſmiſſionis ex tribus de quibus vidimus in l.eman
cipata.ſ.tit.j.intelligamus iſtud ꝓ pulchro & vtili dubio,
tangit Iaſon.ĵ.in.xj col. loquens ſolum modo de duabus
ſpeciebus tranſmiſſionum. videlicet de ea quæ ſit ex bene
ficio.l primæ ĵ.de his qui ante aper.tab.& de ea quæ ſit ex
beneficio ſuitatis in.j tenet quod dictum eſt per text. vbi
caſus quem ibi not.Bald.Salicet.Cor. & alij.in.d.l.j & eſt
clara ac ſine difficultate propter text. præallegatum. Item
quia ius accreſcendi locum habet reſpectu deficientium
partium vt in.l.noſtra & in.l.qui ex duabus in fin ff.de ac
qui.hæredi.ſed pars quæ tranſmittitur non deficit vt etiã
ſcrib.præalle.volunt, ergo &c * In.ij Iaſ. idem concludit 48
niſi hæres extraneus fuerit datus : quia tunc ſuitatem tolli
dicit ideo portionẽ nõ tranſmitti, ſed cohæredi accreſcere
ſm̃ naturam iuris accreſ.hanc eſſe veritatem dicens ſequiť
Moder. Alexandrinus in conſi.lij * & male quia licet per 49
electionem vulgaris ſubſtituti tollatur ſuitas l. precibus
ibi ſi patri hæres, vbi Iaſ.Cur.& alij not.infra de impube.
& alij ſubſti.l.lucius vbi Ripa in.iij.colum.ff. de vulgar. la
tius in.l.j.vbi etiam per alios ſcribentes illo eodem titulo.

Attamen

Attamen per dationem cohæredis extranei q̄tū ad trāſ-
miſſionem hæreditatis non tollitur ſuitas vt per Io. crot.
in.d l.re coniūcti col.iij.in.iiij.q. Alex.in.l. ſi filius ꝙ pater
col.vij.verſi habeat tamen.ff.de vulg. & ipſum Iaſ in.l.fi.
col.vj.ī.de inſti.& ſubſti.& in.l ſi fratris.ī.de iure deliber.
& in l.fi.ī.de repu.her.comprobo quia potentior eſt trāſ-
miſſio quæ iure ſuitatis fit.quam aliæ tranſmiſſionū ſpe-
cies,fit.n.perpetuo, & ad quoſcunq; vt poſt Iaſ. dixi in l.
emancipata.ī.tit.j.quod in aliis ſpeciebus tranſmiſſionum
non eſt,quum igitur alię potentiores ſint quam ius accre-
ſcendi ergo fortius iſta,& idem concludendum eſt in trāſ-
miſſione quæ fit ex beneficio.l.cum antiquioribus.ī.de iu
re delib.vt ius accreſcendi impediat ſicuti probatur in.l.
vnica in.§.cum autem,iuncto.§.in nouiſſimo.C.de cadu.
tol.item quia excludit ſubſtitutum ergo multo magis ve-
nientem per ius accreſcendi, ſi enim vinco vincentem te
fortius vinco te,vt per Soci.in.d.l.mulieri.ad fi.& Io cro.
loco præal.col.61.verſi.xviij.faciunt no.per Bar & Soci.
in.l.quod duos ff.de reb. dub. vbi nonnullas quæſtiones
tangunt in materia d.l cum antiquioribus.

Et pariter ius accreſcendi non impedit nec excludit be-
neficium.l.fi.ī.de repu hær. niſi cohæres adiuerit antequā
filius reuocet abſtenſionem, vt per Alex.in.d.l.fi.col.pen.
vbi Iaſo.j.& Ripam in.l.j col.xviij.ff de vulga.

50 * Ius vero accreſcēdi fortius eſt, & potētius quā ſit ius
ſucceſſori edicti,cum ipſum ſucceſſorium edictū excludat
ceſſareq; faciat vt eſt text. hic ſecundum verū intellectum
vt hic per Deci.col.ij.de quo latę dicam infra ſuper glo &
pariter quo ad tranſmiſſionem potē.ius eſt accreſcēdi ius
quam ius ſubſtitutionis quæ non tranſmittitur quemad-
modum tranſmittitur ipſum ius accreſcendi, quia vnū cō
hæres perſonæ alterum portioni,& rei:ideo nimirū ſi trāſ
mittitur l.ſi ex pluribus.ff de ſuis & legi. Alex conſi.xx.
51 col.iij lib.j. * etiam ꝙ in re certa quis inſtitutus eſſet vni-
uerſali cohærede dato, poſtmodum excluſo ut ſi rem illā
agnouerit ius accreſcendi in tota hæreditate tranſmittat
vt per Cor.in l quoties col.iiij.vbi Iaſ.pe.C.de hære. inſt.
& Rip.l.lucius in.d l. re coniuncti col.xxiij. ſed quemad-
modum in ſuperioribus dixi tunc improprium eſt accre-
52 ſcendi ius * limita etiam niſi ius ſubſtitutionis cum iure ac
creſcendi vnitum eſſe.l.qui patri vbi late Are.ff.de acqui.
hære.per Rip.in.d.l re coniuncti col.xxiij & per Cur.hic
in pen.col. ipſe tn̄ ſubſtitutus vincit venientem p ius accre
ſcendi & ſic ſubſtitutio in ſe cōſiderata ceſſare facit ius ac-
creſcendi.l.ij.§.ſi duo.ff.de bonorum poſſeſ. ſecundum ta
bul.l.pen.ff.de iniuſto rupto, quia ſubſtitutus expreſſam
defuncti volūtatem habet, venientes aūt per ius accreſcen
di tacitam.cum ex tacito iudicio teſtatoris, vt viſum eſt.ī.
fuerit introductum:ideo nimirum ſi ſubſtitutus vincit, ſa-
ne tamen intelligendo quando ſubſtitutus alius eſt a con-
iuncto vt hic per Bal. in.x.q.de qua materia latius.ī.tracta
53 bimus. * Duodecimo præmitto quod in diuerſis patri-
moniis iuri accreſcendi locus non eſt.l. ſi ſub conditione
in fin ff.qui mod.vſufru.amit.ibi quia ex diuerſis teſtamē
tis ius coniunctionis non contingit. loquitur tamen.l. illa
in legato, non in hæreditate, & ſi ratio ad hæreditatem
adaptetur intelligendo pariter qn̄ teſtamenta diuerſa ſunt
nam tunc ceſſant rationes iuris accreſ.introductiuæ, ſecus
ſi teſtamenta non eſſent diuerſa licet patrimonia diſtincta
eſſent italicarum puta rerum a gallicanis, quia tunc accre-
ſcendi ius non ceſſat præter q̄ in milite qui teſtatus,& in-
teſtatus decedere poteſt, vt vult Riminal. & alij in l.j.ī.de
teſta mili.Roma.in conſi.lxxxj.inci. ꝙ dic.Io.crot in.d.l.
re cōiuncti col.46.verſi.20. quæritur vbi Rip.iiij limitās,
intelligas pariter niſi ſtatuta loci alterius patrimonij aliud
diſponerent, illis enim ſtādū eſſet in loco ipſo vt p Alex. in
conſi.128 conſideratis col.iij.lib.j.& iij. reſtringe vt p Iaſ.
in.l.plane.§.ſi coniunctim in quinto not.ff.de lega.j.
54 * Decimotertio præmitte quod ius accreſcendi ita locū
habet in ſubſtitutione ſicuti in inſtitutione Bal. & Imo.in
l.ſed ſi plures in.§.ad ſubſtitutos ff de vulg. & probat da
re in.l.j §.ſeu verſi.quod ſi in medio &.§.penul.ī.de cadu.
tollē.vbi poſtquam Imperator plene tractauit materiam
iuris accreſcendi ſubiungit omnia quæ in ſuperioribus di
cta fuere locum ſibi vendicare in omni ultima voluntate,
& illum tex.ad hoc citauit & induxit Barto in conſi.j.al-
leg.facit tex not in.l.cohæredi.§ fin.ff de vulga. idq; pro-
cedit de plano in ſubſtitutione directa in qua militat ratio
iuris accreſcēdi inductiua in ſuperioribus aſſignata ad cau
ſam teſtati.nequis pro parte decedat teſtatus &c. ſecundū
communem ſcribentium ſententiam. Et quia ſubſtitutio
dicitur eſſe ſecunda inſtitutio glo. & doctor.in rubrica ff.
de vulga.& ſicuti ſe habet inſtitutio ad inſtitutum ita ſub-
ſtitutio ad ſubſtitutum.l.in ratione §.filio.ff ad legem fal.
Iaſo.in conſi.lxxij.volu.iij.in penultima colum. & Deci.
conſi.598.& Moder in præal.conſi.52.

Maior,& frequens quæſtio eſt ac dubitatio de fideicō-
miſſaria in qua ceſſat abſurdum cōſideratum p l. ius no-
ſtrum.idem tamen eſſe dicas propter coniunctionis effe-
ctum, quæ coniunctio ius accreſcendi parit.d.l.re coniun
cti niſi ſint pœnitus diſiuncti, vt declarat Paul.de caſt.in.l.
lucius §.quæ habebat.ff.ad trebel.Moder. in præallegato
conſilio.52, & Ripa. in prædicta.l. re coniuncti columna
trigeſimanona, miror cur non allegauerit Bartol. in con-
ſilio.53 Ioannem de annania in conſilio.102.ad fin.Cur.
ī. in nigro columna penultima, & fin. & in ſuo conſilio
octuageſimotertio columna finali, limitantem poſt pra-
cticam papien niſi teſtator prohibuiſſet expreſſe vel tacite
diſtinguendo fideicommiſſarios atteſtando ſic iudicatum
fuiſſe, quicquid in eo caſu conſuluiſſet Iaſo. idem conclu-
dunt præallegati Modernio. in dicto conſilio. 52. & facit
quia hoc caſu ceſſat ratio. d.l. ius noſtrum, vt poſt Pau-
lum de caſtro,& alios ſcribit idem Iaſon in dicta.l.re con-
iuncti columna.47. verſiculo.viij. nota. caſus, & pendet
tunc ab obſeruatione voluntatis defuncti per ea quæ ſu-
pra diximus. ſicuti ergo teſtator in legatis, & fideicom-
miſſis particularibus prohibere poteſt accreſcendi ius, vt
per illum textum dicunt Bald. & Angel. in.§.finali.l. do-
minus.ff. de vſufruct. ita & in vniuerſalibus quando ceſ-
ſat abſurdum a.l. ius noſtrum conſideratum, & ita ex-
preſſe voluit hic Bald. in ſexta colum. in nona quæſtione
faciunt quæ Iaſo. ſcribit in dicto conſilio. lxxij. libro.iij.
vbi conſulit locum eſſe in fideicommiſſo iuri accreſcendi,
etiam quod ſubſtitutio facta eſſet in certa quantitate:limi-
ta tamen prædicta vt per Ruin in.d.l. ſi mihi ad fin. prin-
cipij: & nota quod portio deficiens accreſcit pro portioni
bus hæreditariis tex.eſt no in.l.liber homo in.§. cum quis
ff de hære.inſt.tradit Deci.in.l.j.columna.ij.in vltima am-
pliatione.ī.de impube.& alijs ſubſti.

* Decimoquarto principaliter videndum eſſet quæ & 55
quot requirantur ad hoc vt in hæreditate & bonorum
poſſeſſione locum ſibi vendicet accreſcendi ius quidam
ex recentioribus hic in principio, quatuor requiri dicunt,
quod portio deficiens nunquam adita fuerit vt hic, & in
lege ſi duo patroni in principio cum glo.ff de iureiurand.
ſecundo quod eodem iure ſuccedatur, ſecus ſi diuerſo le-
ge ſed cum patrono.ff. de bonorum poſſeſſione, tertio,
quod de iure communi.& non ex ſpeciali ſuccedatur per
l mulieri, & titio.ff. de conditionibus & demonſtratio.
quarto ꝙ ſuccedentes coniuncti ſint, non autem diſiun-
cti per.l. ſed, & proculo de legatis ſecundo. Tu dicas
requiri multa alia prout ex præmiſſis euidentialibus ſatis
colligere potes,ſed quædam tantū referemus, puta quod
non ſuccedatur ex diuerſis teſtamētis ac patrimoniis, vt in
duodecimo euidentiali diximus, item quod ius tranſmiſ-
ſionis ceſſet iuxta poſita in vndecimo euidentiali, item &
tertio quod a teſtatore non fuerit ius accreſcendi prohibi
tum in caſibus in quibus prohiberi poteſt ſecundū quod
declarauimus in euidentiali ſecundo, & decimotertio, &
ex prædictis ac aliis.ī.dicendis alia per vos colligere pote-

ritis. Ad primum tamen requiſitum de quo.ſ de portio
ne deficiēte vidēda ſunt in nono euidētiali ſcripta, vbi plu
res caſus eſſe oſtēdimus in quibus etiam poſt acquiſitum
ſucceſsionem ius accreſcendi locum habet, circa ſecūdum
plenius dicam in glo.fi.declarando intellectum.d.l. ſed cū
patrono, lex mulieri, & titio ad tertium requiſitum per
dictos Moder. allegata contrarium probat prout.J. circa
fin. commenti demonſtrabimus, quartum requiſitum
procedit in legatis vbi coniunctio legalis non eſt, ſecus in
hæreditate, & ſucceſsione de quibus eſt ſermo noſter vt
per Barto in.§.fi.l iij ſ.de bono.poſ. & eſt tex. vbi Corn.
& alij not.in.l.j.in.§ his itaque in verſi. ſinuero quidam.J.
de cadu.tol. vbi eſt etiam text. valde not. quod ſi ſint ali
qui coniuncti, mixti cum diſiunctis in hæreditate, & aliqd
deficiat, ex coniunctis hoc ad ſolos coniunctos pertinet.
56 Decimoquinto, & vlti. præmitto * in diſpoſitionibus
imitatis non habet locum ius accreſcendi ſecundum Bal.
in.l.j.colum fin C. de ſecun.nupt. & in.l.j.colum. xvij.C.
de ſacroſan.vbi dicit ꝙ taxatiua impedit ius accreſcendi
per tex.in.l.lucius.§.quæ habebat, vbi etiam alij ſcrib.no.
ff ad treb.ſequitur Iaſ quędam alia adducēs in l.j in.j.&.ij.
col.ff.ſi quis iuſdicen.non obtempe. & in.d.l. re coniūcti
colum. xij.verſiculo iij.princ.idem voluit Cur. in aucten
tica preterea colum penul J.vnde vir, & vxor:dum con
cludit in caſu illius auctēticæ aliquibus ex tranſuerſalibus
repudiantibus illorum portiones nō accreſcere vxori ſed
alijs tranſuerſalibus: quia dummodo vnius ſit tm̄ tranſuer
ſalis vxor non debet habere niſi quartam, ideo in ſucceſ
ſione inquit limitata iuri accreſcendi locus non eſt arg.l.
57 nauis.ff.de acquir.re.domi. * Et ideo in relicto alimento
rum locum non habet accreſcendi ius, quia taxatiuam in
cluſam habere cenſetur ſiue quia naturaliter taxatum eſt,
& limitatum tex.eſt not. cum glo. in.§.fi.l.dominus.ff de
vſufru.vbi Bald.& Ang.ad legatum veſtimentorum am
pliant, & extendunt ſiue etiam dicamus id eſſe, quia tale
relictum alimentorum cauſam iterabilem non habet iux.
l.alimenta in.§.baſilicæ ff.de alimen.leg.& p Iaſo.vbi.ſ.&
Ludo.bologninum in conſi.xl. col.ij.Guido.papæ in.q.
cciiij.& Io.crot.in.d.l.re coniuncti col.xxij.verſicu.ſecun
58 dum eſt membrum. * Sed aduerte quia tex. in.§.quæ ha
bebat, & prædicta loquuntur ac procedunt in legatis &
fideicommiſsis etiam vniuerſalibus vbi teſtator ius accre
ſcendi prohibere poteſt, ſecus autem eſt in hæreditate, &
in ſucceſsionibus vbi teſtator etiam expreſſe prohibendo
ius accreſcendi nequit tollere, aut impedire ratione eui
tandi abſurdi de quo in dicta.l.ius noſtrum vt dictum eſt
ſupra quibus adde Iaſo.in conſil lxxij libro.iij limitando
vt poſt Bald. diximus in.iiij. limitatione ſeptimi euiden
tialis ex quibus habetis plures caſus in quibus ceſſat ius
accreſcendi in hæreditate & in bono.poſſeſsio.in cauſa te
ſtati j in teſtamento militis prohibentis expreſſe vel tacite
ius accreſcendi item in caſibus in quibus paganus poteſt
decedere pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus vt dixi
mus in ſecundo euidentiali in verſic. prædicta tamē. item
in limitationibus poſitis ſupra in primo euidentiali. item
vbi portio alias fuiſſet addita, vt dixi nono & vndecimo
euidentialibus. item quando impediretur per ius ſubſtitu
tionis ſeu trāſmiſsionis, aut diuerſo iure ſuccederet vt dixi
in dicto vndecimo euidentiali & latius declarabimus infra
in nigro. Quid autem in diſiunctis verbis re tantum con
iunctis eſt materia.l.re coniuncti & dicam aliqua in nigro
habeo præ manibus pulchrum caſum in materia in quo
conſuluerunt famigerati doc. & inter cæteros Excellentiſ.
d. Ludouicus Catus Ferrarienſis acutiſsimi ingenij vir
& Ferrarienſis ſcholæ decus.

SVMMARIVM.

Verba hæc, ceſſante legitima ſucceſsione, an difficultatem cauſauerint in hac lege. 1

Quæ propric dicatur legitima ſucceſsio, & quæ impropric. 2

Si quis acceperit emphiteoſim pro ſe, & legitimis hæredibus ſuis, qui veniant. 3

Perpetui edicti per accur. interpretatio. l. generalis an ſit bona, auctor noſter diligentiſsimus hiſtoriarum etiam peritiſsimus multa ſcitu digna congeſſit. 4

Ius accreſcendi ſicut locum habet in ſucceſsione de iure ciuili, ita in ſucceſsione de iure prætorio. 5

Quælibet lex debet eſſe de dubitabili, & qūo intelligat. 6

Prætor dando bono.poſſeſsio. contra ius ciuile, an poſſit facere ipſo iure ciuili vocatum deſinere ipſo iure eſſe hæredem. 7

Iureconſulti in pandectis tradendo doctrinam proceſſerunt, imperator vero in codice ſecundum occurrentiam caſuum ad interrogata reſpondendo, & iuxta por rectas preces. 8

Ius accreſcendi locum habet non ſolum inter plures, verumetiam in vno, & in eodemmet in pluribus partibus eiuſdem hæreditatis inſtituto. 9

Quando quis in vna parte inſtitutus ſubſtitutum habet per dationem illius ſubſtituti in parte illa abſtinendi cenſetur conceſſa facultas. 10

Declaratio.l.ſi ſolus ff.de acquir.hæred. 11

Ius ſubſtitutionis impedit ius accreſ.etiam in tacita. 12

Decretum interpoſitum ſuper parte trahitur ad totum per ius accreſcendi. 13

Decretum ſtricti iuris eſt, ſtrictecꝫ interpretandum. 14

Declaratio.§.ſi prætor.l.ſi pupillorum.ff.de rebus eorum circa materiam decreti. 15

Ius accreſcendi non adiicit rei ſed perſonæ. 16

Agnitio, & repudiatio non procedūt a pari, & quæ ſit ratio & ibidem de coniunctione legali & hominis. 17

Ablatiui abſoluti an, & quando reſoluantur in conditionem. 18

Ius ſuum remittentibus non datur regreſſus. 19

Ad caput, cui quis renunciat, nunquam reuertitur, ſiue in eodem capite habeat cohæredes, ſiue non. 20

Filius quando ex capite agnatorum venit, alios agnatos excludit, & cognatos, quando ex capite cognatorum quia ſemper venit tanquam ſuus propter originalem naturam filiationis exiſten.in illo. 21

Nepos, qui eſt in ſecundo gradu a capite vnde liberi excluſus, ſi venit ex ſecundo vnde legit.cum fratre carnali defuncti, illum excludet, cū in locū patris ſuccedat. 22

Repudians bono.poſſ.vnde cognati, videtur etiam repudiare bono.poſ.vnde legit.quæ prius defertur. 23

Repudians bono.poſ.decretalem non intelligitur repudiare edictalem, quæ prius defertur, ibidem.

Ratio cur lex noſtra in ſuis non poſſit intelligi. 24

Parentibus ad emancipatis filiis, & econtra alimenta debentur. 25

Legitima an ſuccedat loco alimentorum, & quibus ſit debita, ibidem.

Leges.C ferme omnes ad interrogata conditæ fuere. 26

Ex verbis narratiuis facti, quando argui poſſit. 27

In iure retinendo ſufficit quod ex pluribus remedijs vnū ſit efficax. 28

Ius accreſcendi vtrum aliud reuocabile, aliud irreuocabile ſit, cum ſeq. 29

Communis eſt ſententia in ſucceſsione prætoria, ita demū habere locum ius accreſcendi. quando de iure ciuili ſuccedi non poteſt, ibidem.

Intellectus.§.quibus.l.primæ.ff.de ſuc.edict.&.§.cum igitur, Inſti de bono.poſ. 30

Intellectus ad §.quæſitum legis ſi impubes.ff. de carbonia. edicto. 31

Miratur auctor Deci. non accuſaſſe. Iaſo.de furto. 32

Venientes ab inteſtato per ius accreſcēdi ita habent tacitā defuncti voluntatem, ſicuti venientes ab inteſt. 33

Ius

Ius accreſcendi ſucceſſorium edictum impedit. 34

Decimus auctoris poſt omnes, qui hactenus, in hanc legẽ ſcripſerint ſubtiliſſimus ac literæ genuinus ſane intellectus, omnibus aliis doctorum ſenſibus reprobatis. 35

Duplici iure coniunctus, vno tantum iure coniuncto præfertur. 36

Deus ſæpenumero reuelat minimo, quod abſcondit maioribus. 37

Succeſſorium edictũ quid ſit. & an locũ habeat in ſuis. 38.

Ius accreſcendi regulariter fortius, & potentius eſt, quam ſucceſſorium edictum, etiam in liberis primi gradus, & quæ ſit ratio. 39

Veniens per ius accreſcendi tacite ſubſtitutus dicitur, & tacitam defuncti voluntatem habere. 40

Ius accreſcen. locũ non habet in ſucceſſione limitatata. 41

Filia, quæ paternæ renunciauit hæreditati mediãte dote, inde mortua relictis filijs, vtrũ filij p ſucceſſoriũ edictũ ad portionẽ matris admittanſ excluſis auunculis. 42

Si repudians partem ſuam, id faceret contemplatione aliculus tantum omittentium portionem ſuam, ille in ea parte præferetur agnoſcentibus portiones ſuas in ſucceſſione ab inteſtato. 43

Agnoſcens de iure prætorio, cum iure ciuili hæres effici poſſet, adire cenſetur, & efficitur etiam hæres de iure ciuili & quæ vtilitas inde reſultet. 44 & ſeq.

An ille, qui venire poteſt tam per ius ciuile, quam per ius prętorium, vni iuri renunciando, cenſeatur etiam alteri renunciaſſe. 46

Iuri adeundi ac ſe immiſcendi ſuis competenti an & quando præſcribatur. 47

Beneficium abſtinendi an ſit de iure prætorio, & annale vel perpetuum. 48

L. pure. ff. de except. doli. regula, quando procedat. 50

Ius ſubſtitutionis an potentius ſit iure accreſcendi. 51

Subſtitutus ex expreſſo iudicio teſtatoris venit, ius accreſcendi ex tacito &c. 52

Ius accreſcendi eſt quoddam remedium ſubſidiarium, ꝙ cæteris deficientibus competit. 53

An tacita ſubſtitutio excludat ius accreſcendi remiſ. 54

An ſubſtitutio inualida excludat ius accreſcendi. 55

Ius accreſcendi potentius eſt iure ſubſtitutionis reſpectu tranſmiſſionis. 56

An partem faciens alicui ius accreſcendi excludat, & vtrũ qui admittitur, vel non admittiſ ad partem. alteri partem faciat. & quid ſit dicere, partem facere eum, qui admittitur ad partem, & econtrario. 57

Pars deficiens ipſo iure accreſcit abſq; alia petitione, & qui effectus inde reſultent. 58

Inter ſuccedentes diuerſo iure an ius accreſcendi locum habeat, & qui dicantur ſuccedere iure diuerſo, & qui eodem cum ſeq. 59

Intellectus. l. ſed cum patrono. ff. de bono. poſ. late executitur, ibidem.

Qñ lex deficit ſufficit allegare rationem naturalem. 62

Bonorum poſſeſſio contra tabu. & ſecund. tabul. in. l. ſed cum patrono. ff de bono. poſſeſ concurrunt in diuerſis perſonis, ibidem.

Ius accreſcendi locum habet inter ſuccedentes per contratabulas. 62

Declaratio tituli. ff. de coniug. cum emancipato liberis eius remiſ. 64

Coniunctio legalis duobus fit modis. 65

Ius accreſcendi etiam eſt in quærela contra defuncti voluntatem. 66

Ius accreſcẽdi an ceſſet inter ſuccedẽtes ſpetiali quodã iure particulariq; titulo contra defuncti voluntatem. 67

Plures rationes notabiles aſſignãtur ad legem mulieri, & titio. ff. de cond & demon. quæ lex male per doc. allegatur, quod inter ſuccedentes iure ſpeciali contra volũtatem teſtatoris locum non habeat ius accreſ. 68

Ius accreſcendi an locum habeat in legitima, feudo, & emphiteoſi. 69

Vtrum portio rei emphiteoticæ paternæ vel auitæ pro ſe & deſcendentibus ſuis receptæ deficiens in perſonam vnius ex deſcendentibus accreſcat alijs, ſeu melius virtute repetitæ conceſſionis ſpectet. 70

HANC notabilem legem, quẽadmodum indicat ſuperſcriptio condidit Gordianus Imperator. qui anno ab vrbe condita. 991. vigeſimustertius ab auguſto Ro. princeps creatus fuit, mãſitq; in eo imperio annis ſeptem, inde ingẽtibus prælijs aduerſum parthos ꝓſpere geſtis, ſuorum fraude haud longe a Circeſo ſuper Euphratem interſectus teſtis Pau oroſius. c. xij. lib 7. Diuidiſ iſta lex in duas partes in prima poniſ reaſſumptio propoſiti thematis & facti. in ſecũda, quæ eſt ibi his ſolis, poniſ deciſio. Summarium Bar. Bal. Cor. & Aret. ꝙ inter ſuccedẽtes de iure prætorio locum habeat ius accreſ etſi verum ſit in ſe tñ medullam legis, & totum tex nõ cõplectitur, maxime in partibus difficultatem in hac. l causantibus prout in illis verbis ceſſante legitima ſucceſſione, ac in illis, his ſolis rem prout. j. declarabiſ. Summarium vero Pau. de ca. Alex. Are Rimi. Iaſ. & aliorum Mod. ꝙ portio omittentium eodem iure ſuccedere ita demum accreſcat illis qui de iure prætorio ſucceſſerũt, qñ etiã de iure ciuili ſucceſſio ceſſat, cõfundi vr̃ p dictum Bal. j. in. vij. col. ꝙ nõ obſtãte potẽtia ſuccedendi de iur. ciui. locus ſit iur. accreſ. reuocabiliter tñ & cõmutabiliter. de quo articulo latius. j. diceſ, item quia non amplectitur medullam noſtræ. l. nec e verbis ipſius conuenit vt ex. j. dicẽdis apparebit, veritas ſummarij depẽdet ab intellectu ipſius legis. j. late excutiẽdo ꝓ nunc ita ſummare poteris, veniens p ius accreſcendi xcludit venientem p ſucceſſoriũ edictũ, qñ de iure ciuili ſuccedi non põt, ꝙ quidem ſummarium recipiet declarationem a nouem intellectu p me. j. dand. Figuratio caſus depẽdet etiã a veritate intellectus ipſius legis ꝓ nũc figurari põt in nube iuxta tenorem verborũ ipſius legis. Rationem dubitãdi & decidẽdi ponunt hic oẽs Mod. ſed ex intellectu. j. dando alias & meliores fuiſſe videbitis. In tex. 1
ibi ceſſante legitima ſucceſſione. * in iure legitimũ multifariam accipiſ & legitima ſucceſſio multis modis intelligi põt vt hic p Saly. Iaſo. & alios ſed præcipue in propoſito noſtro legitima ſucceſſio primo dr̃ reſpectu illegitimæ. ſecundo ꝓ ſucceſſione ab inteſtato ad differentiam teſtamẽtariæ ſucceſſionis. tertio de ciuili potius, q̃ de prętoria vt per præfatos & p Ripam in. l ex facto in. §. ſi qs ita col. ij. ff. ad treb hic aũt rõne ſubiectæ materiæ accipitur ꝓ ſucceſſione ciuili ad differẽtiam prętoriç, vt hic p pręfatos & alios ſcrib. & ſatis apparet ex ordine tex. noſtri qui loquitur de legitima ſucceſ. ad differentiam prętoriæ & ſecundum Cor. & alios ſcrib. prędicta verba ceſ leg. ſucceſ cauſarunt in hac noſtra l. difficultatem, quaſi in legitima & ciuili ſucceſſione ius accreſ. locum non habeat. quod a veritate alienum eſt l. qui ex duabus. in fi ff de acqui hæred. l. j. § in his itaq; C. de cadu. tol. eo maxime ꝙ ius accreſcendi a lege xij. tab. inuentum eſt ergo vel maxime in tali ſucceſſione locũ habere debet & verba præſcripta aliud ſignificant, vt declarat hic Alex. ſed ego inferius demonſtrabo non a prædictis verbis, ſed aliunde dubitationem iſtius legis dependerẽ & difficultatem cauſari. Et quicquid dicat 2
hic Saly. * legitima ſucceſſio accipiſ non ſolũ ꝓ illa quæ a lege. xij. tab. deferſ ſed etiã ꝓ delata, a quauis parte iu. ci. vt hic p Cor. Alex. Dec. Iaſ. & alios ſolũ ad differẽtiã p̃toriæ ſucceſſionis, & ꝓ ueritate lex noſtra dum excludit legitimam ſucceſſionẽ includẽdo p̃toriam clare demõſtrat de legitima ſucceſſione ad differẽtiam ipſius p̃toriæ loquiſ nimirũ igiſ cõprehẽdiſ delata a quauis parte iur. ciui ꝓut declarat iuriſcõ. in. l. ius aũt ciuile. ff. de iuſti. & iur. dr̃ autẽ ꝓprie legitima ſucceſſio illa quæ ab inteſt. alicui defertur,

improprie vero illa quæ ex teſtamento obuenit.§. de illo. l.iij.ff ꝓ ſoc.& eſt cōis receptaq; doct. ſentētia vt hic p Iaſ. Dec.Cur.& alios Mod ſed obſtat mirū in modū text.l. lege obuenire.ff. de ver.ſig. qui dicit ꝙ nō improprie.l.obuenire dicitꝛ hæreditas quæ ex teſtamēto deferꝛ ergo etiā teſtamētaria ſucceſſio dr̄ ꝓprie ſucceſſio legitima. Iaſ. hic col ij.poſt Alb.rñdet diſtinguēdo vt p eū quē dānat Dec. hic,& Mod.lib.iiij.parodox.c.vij & ꝓ veritate diſtinctio ſua manifeſtę cōfunditꝛ p tex. dicti.§.de illo ibi.n.differētia illa cōſtituitꝛ inter hæreditatē,quæ iure legitimo obuenit, & teſtamētariā nō ex verbis hominis ſed ex verbis legis, ex quo infert iuriſcō. ꝙ ea ꝓpter in caſu cōuētionis ibi relatæ, ſi qua iuſta hęreditas obuenerit de legitima quæ ab inteſta.defertur intelligitur.Item refragatur tex.p eos allegatus ſub titulo de verb.ſig.ibi nō improprie quis dixerit ergo ꝓcedit etiā in diſpoſitione hominis.Dec.& Cur defendēdo cōem ꝙ in materia ſtricte interpretāda appellatione legitimæ ſucceſſionis veniat ſolūmodo ſucceſſio ab inte.p.§.de illo, rñdēt ad.d l lege obuenire ꝙ debet intelligi nō improprie.ſ.omnino, & ſic ſm latam vocabuli ſignificationē p rōnem q̄ tex.ibi ſubiūgit,& licet diuinatio videatꝛ,& violētia ad illū tex.ita ſubaudire tñ cū præcedētia declarentꝛ p ſequētia.l.ſi ſeruus pluriū.ff. de leg j ex rōne quæ ibi ponitꝛ dici pōt declarari text. in præcedētibus, vt eo modo intelligatꝛ maxime vt concordet cū.d.§.de illo ſubintelligi pōt dictio oīno nō. n. in iure noſtro nouū eſt ſimili ſubauditione tex.adiuuari eaq; moderatione, & p ſupplectionē accipi maxime vt inuicem cōcordent vt per illū tex.& alia ibi adducta ponit zaſius,i.l.ij in.l.poſtea ne diutius.ſ̄.de ori.iur. non omnino ergo improprie, & ſic largo modo vt Deci.& Cur. dicebant. Et ad duo motiua quorundam neotericorum Papien.hic de confirmante,& confirmato de cauſa mediata, & immediata rñde ad primum vt hic p Cur.col.ij. & Dec prima & Iaſ.in.d.l.more col.v.ad ſcdm de l.vxori la.ij.cū ibi not. per Bartol. rñde vt p Aquen.in.d.§ ille caſus col.ij. Moder.vero loco prę allegato & in.d.l.lege obuenire tenēt ꝙ legitima hæreditas ꝓprie dicatꝛ tam ex teſtamēto q̄ ab inteſtato, & rñdēt ad §.de illo, ꝙ loquitur de hæreditate iuſta quæ recta via, & naturaliter ab inteſt. venit,& eiuſdē ſententiæ fuit Bud. pariſienſis in annotationibus in pandectas ſuper prællegato.§ de illo & Ripa. in.l.ex facto la granda in verſi.fin. col.ij ff ad treb.ſed tex.in.d §.de illo hāc opinionem confundit volens.n.iuriſcon. decidere quæſtionem ortam ex cōuētione ibi relata quærit quæ dicatꝛ iuſta hæreditas vtrū quæ iure legitimo obuenit an etiam ea quę ex teſtamēto, & de legitima tātum debere intelligi rñdet ergo manifeſte vult ꝙ hæreditas quæ ex teſtamēto deferꝛ a legitima differat,& ſic ꝓprie legitima dici nō poterit ſi tñ ea quæ ex teſtamēto defertur ab inte.etiā deberetꝛ hæc ꝓprie legitima dici poſſet vt hic p Deci & Cur. col.ij.& Ripa. præalleg. nec mirū, quia iſto caſu cōcurrunt teſtatoris expreſſa voluntas,vt ab inteſt. deferebatꝛ hæreditatem relinquētis,;& cōfirmatio legis,& duo vincula magis ligant q̄ vnū vnde nimirū ſi talis ſucceſſio,ꝓprie legitima dici pōt. Sed contra cōem videtꝛ multum ſtringere tex.præalle.l.lege obuenire in implicatiua etiā quæ ex teſtamēto deferꝛ ibidē poſita,ſi.n verba illa nō improprie ſtarēt.i non omnino improprie verū large ſm intelligētiam prædictorum ſcrib. implicarēt ꝙ hæreditas quæ ab inteſt.defertur large & improprie legitima dicatꝛ , quaſi dicatꝛ nō ſolū ea quæ venit ab inteſt.ſed etiā quæ ex teſtamēto deferꝛ hæreditas.l.obuenire dr̄ ſeu legitima , large ex modo aliquo improprie ꝙ dicere abſonū eſt cū ꝓprie dicatur legitima . intellectus igitur doc.ad l.illā nō ꝓcedit. Dec.hic col.j.forſan difficultatem ſentiēs dicit ꝙ dū.l.illa vtitur implicatiua , vult etiā illā nō improprie dici a.l.nō eñ ꝓprie, ſicut illa quæ.l.obuenit & ab inteſt. immediate a.l. defertur quæ intelligētia nō cōuenit nec quadrat verbis prædictæ.l.nec difficultatē morā tollit ꝙ implicet hæreditatē quæ ab inte.venit large & nō omnino ꝓprie legitimā dici ꝙ eſt falſum ꝓpterea vt tex.in.§.de illo & lex.l obuenire prælle nō ↄ̄rientur inuicē nō incōgruę tex. p̄dictæ legis.l.obuenire exponi & intelligi pōt nō improprie.i nō valde ꝓprie iuxta tex.cū ibi no in.d §.ille caſus indifficilis.i. valde difficilis & ſicut dicebam nō ualde ꝓprie ergo largo modo & ad pōderationē factā de implicatiua etiā rñde ꝙ nō determinat verbū eā hæreditatem ſed verbū dixerit p̄cedēs, eritq; ſenſus,nō improprie omnino qs etiā dixerit.l.obuenire eā hæreditatē quæ ex teſtamēto deferꝛ. vel aliter ꝙ dictio etiā nō ſemp ſtat implicatiuæ vt poſt Bart ponūt ſcrib.in.l.j.ſ̄ ti.j. & in l.j de iuriſd om.iud.cōſidera tñ, quia ꝓ veritate tex. ſubobſcurus eſt,& circa deciſi. tex.d.§. de illo plura ſcripſi in repe.l ſi.C de pac. remanet igitꝛ firma cōcluſio ꝙ hæreditas legitima ꝓprie illa appellatꝛ quæ ab inteſt.deferꝛ, quæ vero ex teſtamēto obuenit largo modo & improprie dr̄ legitima & de hac loquitꝛ tex. in.d l.lege obuenire de legitima vel iuſta quæ nō differūt loquitꝛ tex.in.§.de illo. Ex prædicta cōi cōcluſione inferꝛ ꝙ ſi qs acceperit emphiteoſim ꝓ ſe, & legitimis hæredibus ſuis nō veniēt niſi illi qbus ab inteſt.legitima deferꝛ quia iſti ꝓprie hæredes dicūtur,alij vero nō vt cōſuluit Alex.quē hic in.ij.col. refert & ſequitꝛ Iaſ.& plerīq; alij Mod Dec.in cōſi.32.col j.& hic qui tñ ſubiūgit iſtud ꝓcedere qñ recipiēs emphiteoſim ab inteſt.deceſſit vel inſtitutis dictis legitimis ſequitꝛ hic Cur. in.ij.col.& poſt Soci.Ripa.loco.ſ̄.alleg. ſecus eſſet ſubiicit hic Deci.ſi extraneus hæc inſtituiſſet quia recipiēs vꝛ cogitare de legit.hære.cū effectu ideo ſi nō ſunt hæredes uerba cōceſſionis nō verificantꝛ ꝓpterea nō vr̄ ꝙ poſſint ad dictam emphiteoſim tūc venire cum nō ſint cū effectu hæredes quicquid dicat Alex. Cur.hic in.ij.col tenet ꝙ veniāt legitimi quia ꝙ nō ſint hæredes ꝓuenit ex facto teſtatoris qui alios inſtituit, Aduerteñ. quia Alex in.d.cōſi.idē vult ꝙ Deci.hic ſi bene videatur ꝙ nō veniāt iſto caſu legitimi quia nō haberēt qualitates requiſitas quū nō ſint hæredes quicquid etiā hic voluerit Curt.non veniēt ergo legitimi & vocari a l.quia nō habēt qualitates requiſitas quum nō ſint hęredes cū effectu nō admittuntꝛ etiā extraneę quia de illius nō loquitur cōceſſio immo tenor verborū cōtrariū ſonat quū nō ſint ꝓprie legitimi iuxta prædicta. Et ſic erit caſus mirabilis vbi hæredi legitimo p recipiētem emphi. modo p̄dicto nō erit cōſultū nec ꝓuiſum neq; etiā hæredi extraneo inſtituto quū nō ſit ꝓprie de legitimis reuertetꝛ igitur iſto caſu emphiteoſis ad cōcedentē & eſt imputandum recipienti qui ſub tali forma recepit arg.l.fin.in fin ſ̄. de dot.promiſ. In eodem text.ibi edicti perpetui accur. 4
exponit.i.gñalis vt tolleret contrarium de tex. inſti.de perpe. & tempora. actio. in.j. ꝙ remedia prętoria annalia erāt quia eorum imperium anno pariter terminabatur,doct. ſimpliciter ſequuntur,ad idem eſt glo. quam ibi etiam approbant ſcrib in l.ſi quis id quod ff.de iuriſdi.om.iud.ibi iuriſdictionis ꝑpetuę cauſa,loquitur.n.de prætoria , & gl. exponit.i generalis ꝙ confirmari poteſt vt intelligamus perpetuæ.i.generalis cum eſſet generalis ad omnes cauſas & perſonas in edicto contentas,ſed melius,& iuxta proprietatem dicti vocabuli ſtare poteſt verbū perpetui edicti prout ſonat nam lege lata a Cornelio prætorum edicta ceperūt eſſe ꝑpetua inde Saluius iulianus iuriſc. omnia prætorū edicta in vnū compoſuit , temporibus Adriani principis, & appellatum fuit edictū perpetuum ſecūdum Euſebium Cęſarienſem,Eutropium,& alios hiſtoricos ,& Bud.in annotationibus, ad.l.ij ff.de ſtat.homi. hoc nō intellexiſſe accur.dicentem,ſed ſatis notum eſt habēti cognitionem hiſtoriarum, & iam pluribus annis prætorijs nos hoc demonſtrauimus in.l.ij. in vlt. char.ff. de orig.iur. & eſt tex.no.q hoc vult & declarat in.l.pe.C.de cond.inde. & in.l.ij.col antepe ſ̄.de ve.iu enu hodie nihil extat,verū Vlp. & nonnullas pauli ad edictum interpretationes habemus ex quibus comprobari pōt id quod dicūt Paul de caſt.& Mod.in rubr. tituli præcedentis ꝙ pretorium edicta habuerunt

cta habuerunt uim legis ꝑpetuæ per poſterius nõ ꝑ prius
licet ipſi neſciuerint bene declarare, intelligitis nunc text.
hũc ſimiles q & de edicto perpetuo loquunť. In eodem
tex. ibi quibuſdã omittentibus, cũ magno miniſterio lo-
cutus ẽ Imperator in plurali numero de quibuſdã omit-
tentibus, neq; enim ꝓcederet in uno tantum omittente de
terminatio tex. noſtri, prout. j. demonſtrabo, & hinc de-
pẽdet dubitatio, & omnis vis iſtius noſtræ legis, licet nul
lus ſcrib. hactenus põderauerit, ſed omnes cecutiere, ocu-
los vt dicitur habentes, & non uidentes. In eodem tex.
ibi his ſolis hæc verba ad exclusionem omnium omitten
tium portiones ſuas agnoſcere, et ad incluſionẽ agnoſcen
tium ponuntur, vt ex. j. dicendis patebit, pro declaratiõe
vero iſtorum verborũ, his ſolis, vide quæ pulchre ſcribũ
tur per Iaſ. Dec. & alios in. l. j. j. de bo. poſ contra tab.
5 * Noto primo ex iſto tex. ſm Iaſ. Dec. Curt. & alios
Moder. hic ꝙ ſicuti in ſucceſſione de iu. ci. locum habet ius
accreſcendi ita in ſucceſſione prætoria, & concordãtibus
per eoſdem allegatis addo tex no. in. § ſi duo. l. ij ff. de ſe-
cundum tab. dum dicit, hæredi enim ſcripto ſicut portio
hæreditatis ita & bon. poſ. accreſcit nam ita ſe habet bo.
poſ de iure prætorio, ſicut hæreditas de iure ciui. l ij. ff. de
bono. poſ § quos autem inſtit eodem titu. Dec. in rub. ē.
titu. proxi. col. 7. nimirum ergo ſi quemadmodũ in hær.
ita in bon. poſ ius accreſ. locum habet Difficultas eſt in aſ-
ſignando rationem dubitandi, & decidendi ad hanc legẽ
& præallegatas, ex quo enim iſtud clare deciſum erat de
iure ffforũ lex noſtra de indubitabili videbať quod nõnul
li ex recentioribus cõcedũt propter verba in fi. legis poſi
6 ta ibi in dubium non uenit * non eſſe inconueniens ſubij-
cientes legem aliquando eſſe de indubitabili probatur in
l. j. j. de contratab iuncto titu. de lega præſtã. & ita Iaſ di-
cunt velle in. d. l. j ꝙ a veritate alienũ eſt vt ſtatim demon
ſtrabo, & ꝙ quælibet lex debeat eſſe de dubitabili. ꝓbať
in. l. qđ labeo cũ gl. ff. de carboni edic. & clarius in. l. ancil
læ. ē de furtis ibi nulla iuris qõ eſt, vbi glo. not. confirma
tur hoc per plura adducta per Rochum de cur. in cõmen
to. c. fi. de cõſuetudine in gl. ſuꝑ verbo vtilis tali rõne cor-
roborantẽ ꝑdicta, quia lex ob neceſſitatẽ edi debet. c. erit
autem lex diſtin. 4. ergo in caſu claro, & indubitato, &
ſine neceſſitate edi non debet. facit tex. in §. qbus in prima
conſtitu. C. ad hanc legẽ, & ſimiles, quæ dicunt in dubiũ
non uenire ſiue clari, & indubitati iuris eſſe, reſpondet hic
Cur. col. j intelligi debere quantum ad legiſlatorẽ cui oẽs
legum rationes aperte ſunt, & in quo iuris prudentia eſt,
ſecus quo ad alios, apud quos ꝓbabilis poteſt cadere du
bitatio, & fuit ſol. Bar. & antiquiorũ, licet Cur. nõ addu-
cat in. l. vbicũque in vj. col in vlti. oppoſitione. ff. de inter
roga. actio & ita reſpondetur. §. nec. n. inſtit. de ſocietate,
& ad. l. quæris. ff. de nat. reſtitu. ibi ea res nec dubitationẽ
habet nec vnquam habuit, intelligi enim debet quo ad le
giſlatorem quãuis alij rationabiliter dubitare potuerint,
7 * alij dicunt q. prætor dando bono. poſ. contra iu. ci face
re nõ põt ab ipſo iu. ci. vocatũ deſinere ipſo iure eẽ arg. §.
hæredẽ. quos aũt inſti. de bo. po. iccirco videri ius accreſcẽ
di locũ ſibi non uendicare cum ipſo iure portio non defi-
ciat per. j. dicenda, ſed prædicta procedunt inter eos inter
quos de iure accreſcendi tractatur, ſicque reſpectu eorum
qui ad bon. poſ. vocati ſunt non reſpectu eorũ q vocanť
de iure ciuili. quod a prætore correctũ fuit, ſicq; in tertio
apud quẽ effectualiter nihil remanet, præterea vbi ꝑtor
ad ſucceſſionẽ alios vocabat excludebantur penitus a iu-
re ciuili ex oppoſito vocati, licet enim prætor hæredem
facere non poſſet. d. §. quos autem, quia non habebat po
teſtatem legis cõdẽde poterat tñ faceret deſinere quem eẽ
hæredem, quia corrigendi ius ciuile poteſtatem habebat
l. ius. autem ciuile. ē. de iuſti. & iure, & facere ad uocatos ꝑ
eum ſucceſſionem ſpectare iuxta. §. ab inteſt. inſtitu. de hæ
red. quæ ab inteſtato defertur, quicquid dixerit gl. Alex.
Areti. & alij in l. ex duobus in. §. fina & in. l. in ſubſtitutio
ne. ff. de vul. & pup. volentes ꝙ ſicuti ꝑtor nõ põt facere
quem hæredem, ita nec ecõtrario deſinere qđ videtur fal
ſum per prædicta cum in contrarijs prædictis non ſit ea-
dem ratio ſed diuerſa. Aliter etiam reſpondet hic Cur. ꝙ
dubitatio iſtius legis non fuit principaliter ſuper articulo
prædicto de ſuccedenti de iure prætorio, quia hoc deci-
ſum erat per ius fforum ſed dubitationem feciſſe uerba il
la ceſſãnte leg. ſucceſ. quod uerum nõ eſt ut j. oſtendã vn
de forte idem Cur. poſtea aſſignãdo rationem dubitandi
quo ad nos dixit ꝙ propter decretum & præſentiam iu
dicis in acquirenda bono. poſſeſſ. requiſita. quæ non inter
uenerunt reſpectu portionis deficientis, & accreſcẽtis vi-
debatur non eſſe locum iuri accreſcendi, ratio decidendi
contrarium, quia tempore quo hæres portionem ſuam
agnouit conſiderare debuit quod deficientium partes ſi-
bi accreſcerent etiam inuito, ideo credendum eſt, & iudi-
candum illum fuiſſe huiuſcemodi animi vt alijs excluſis
totum habere, & conſequi voluerit, argumẽ. legis ſi duo
ff. de acquirenda hæreditate & ſimiliter prętorem in eum
caſum totum uidetur velle concedere aut pręſentiã ſuam
ad totum accõmodare cõſiderata igitur acquiſitione pri
mitus facta de parte ſucceſſionis cenſetur, & decretum &
pręſentia iudicis pro toto interueniſſe ſecũdum Baldum
hic in quinta columna dicentem ꝙ ea quæ annexa ſunt ſe
parari non poſſunt l. neminem. ff. de legatis ſecundo. l pri
ma cum ſequenti. ff. de acquirenda hæredita. & quamuis
de primaria intentione explicita agnoſcẽtis partem ſuam
non fuerit ſubire aliam partem cũ oneribus ſuis. nec præ
toris concedere, tamen de implicita uoluntate eſſe debuit
ſuitque acceptare cum natura ſua, & ſimiliter prætoris
concedere, qui enim partem indiuidui vult totum velle
videtur d. l. j. & l. ſi ex aſſe. ff. de acquirenda hæredi. & in
effectu idem volunt latiuſque tradunt hic Corn. Cur. &
Iaſ. licet Deci. in ſecundo notabi. aliter dicat, & male ut ibi
demonſtrabo, facit ad prædicta. l. cum quæritur. ff. de ad
miniſtra. tutorum ꝙ contractus acceptari debet cum ſuis
qualitatibus, & l. cuius. ff. de manumiſ. ibi Paulus reſpon
det, cum ea conditione ancillam inptam domino acqui-
ſitam cum qua cõditione veniſſe proponeretur cum alijs
accumulatis per Anchara. in conſi. 8. colum. fina. Roma.
in conſi. 89. columna ſecunda Alexan in conſi. cii. colum
na ſecunda & conſi. 209. columna tertia uolumi ſecundo
Barba. in conſi. 73. colum. pen. lib. 4. Soci. conſi. xcviij. co
lum. penulti. & fi. lib. j Iaſ in. l. cum fundus in. §. j. notabili
iij ff ſi cer. petatur, & Parpaleam in repet. l. placet col. 23.
C. de ſacroſanc. eccle.
Nec refragatur ſolutioni prædictæ tex in l. cum hęre-
ditate iunctis ibi dictis per Barto. volentẽ per illum text.
dici caſum inopinatum, quando pars cohæredis accreſcit
alteri, ergo animus agnoſcentis portionem ſuam non de
bet videri affuiſſe pro alia parte cohæredis poſtmodũ de
ficiente, nam eſt ibi caſus ſpecialis quemadmodũ in ſupe
rioribus diximus, vbi viſum fuit nõ eſſe ibi ius accreſcen
di proprium, & prædicta ratio dubitandi ceſſabat in hæ-
rede de iure ciuili, quia ſolo animo qs hæres efficiť abſq;
præſentia alicuius iudicis. l. gerit. & lege pro hærede. ff. de
acquirẽda hæredita. quod non uidetur bene dictum quũ
talis animi requiratur declaratio per uerba vel ſigna exte
riora prout habetur in iuribus præallegatis. & in. §. finali
inſtitu de hęre. qualit. & differ. nec igitur pars hæredita-
tis debere accreſcere uideatur, ideo circa hoc dicen. eſt vt
concludam in ſequenti not.
Ex prædictis habetis vnam limitationem ad cõcluſio
nẽ prædictã ꝙ quælibet lex debet eſſe de dubitabili ut in
telligatur quantũ ad nos qui propter infirmitatem noſtri
intellectus etiã in ſole (ut dicitur) calligamus nõ aũt quan
tum ad legiſlatorem qui habet legum ſecreta & rationes
iuris in ſcrinco pectoris, & ita intelligi poteſt hæc lex &
aliæ ſupra allega. dicentes in dubium non uenit indubita
ti iuris eſt & ſilia q̃tũ ad legiſlatorẽ videlicet non q̃tũ ad

nos.intelligẽdo adhuc añ promulgationẽ legis: ſecus aũt
poſt editionẽ l.quo tpe oẽ dubiũ dr̃ eſſe deciſum & ꝑ.l.
ſublatũ ita Bar.ĩ.d.l.ubicũq; in.5.col. Scd̃o limi. vt per
Dec.in.c.j.co.9.de iudi.in.j.lec & in.l.j ĩ de contratab. vt
nõ ꝓcedat qñ lex ultra ꝓcedit habẽs caſum ꝓ claro et in-
dubitato ut in.l g ſe patris cũ ibi no.ꝑ oẽs ſcrib.ĩ. vñ lib.
& ita ꝓcedũt iura dicẽtia clariſſimi uł idubitati iuris ẽ &c.
ſed ne incidamus in abſurdũ de quo.ſ.ꝙ lex reddatur ſu-
perflua & fruſtra occupet chartas magis placet ut id intel
ligamus reſpectu legiſlatoris.nõ aũt reſpectu noſtri quo
reſpectu cõſiderato lex bene diceṙ dubitabilis ut ꝓxime
dixi. Tertio limita ut per Feli.in.c.nõ dubiũ de ſnĩa ex-
cõica.dicentẽ aliqñ legem fieri vt in notitiã populi magis
tranſeat,cle.cupientes de pe. Quarto limita ſm Dec.poſt
Ful.per eũ relatũ in.l.j.C.de contrata.in legibus.C.in qui
bus Imperator plerũque ex accidenti ad cõſultationẽ fa-
cti ꝓpoſiti rñdet,ideo caſus prout ꝓponitur determinaṙ
ita q. cõſiderari non debet ſuꝑ dubitabili an indubitabili
8 lex fuerit poſita. * facit qđ ſcribit Iaſ.in rub.ĩ.de mil.teſt.
ꝙ in pandectis iuriſconſul. tradendo doctrinam ꝓceſſe-
runt,Imperator vero in.C.ſm occurrentiam caſuum ad
interrogata rñdendo,& iuxta porrectas preces, potuiſſet
allegare.l.vt reſponſum.ſ.de trãſac.&.l ut precibus.ĩ.de
ſubſtõ ſi hæc limitatio ſubſiſteret magna eſſet, & multũ
gñalis,ſed nõ credo eã eſſe bonã,quia licet Imperator be
nignitate plenus ad interrogata reſpõderet determinãdo
quẽcunque caſum ſibi ꝓpoſitũ,tñ abſonum eſt dicere in
C.fuiſſe inſerta ſeu debuiſſe inſeri ſi ſuꝑ indubitabili caſu
tanq̃ minime neceſſario in corpe iuris.§.qbus in.j.conſti.
C.vbi Imperator Iuſtinianus cõpilatoribus mãdat ut id
faciãt. Quinto limi.qñ impera.reſpon ſm edictũ præ-
toris uel aliã.l.quia apparet id non facere de nouo. ſed ſe
cundũ l.antiquã ut per Iaſ.& Dec.in l j.ĩ.de contrata.ceſ
ſat ergo tunc arg de indubitabili nec.l.diceṙ ſuperflua in
alio tit poſita ꝑꝑ diuerſitatem titulorũ & reſpectuum,vt
poſt Gemi.tradit Fel.in ꝓœmio decre.rex pacificus col.
fi.ad qđ ego allego tex.ſingularẽ in.l ij.col.8.ver.ſi quid
aũt ibi ut diuerſis titulis ꝓpter rerũ cognitionẽ applicare
oporteat.ſ.de ve.iu enucl.ergo de indubitabili nõ diceṙ,
& rõ dubitandi quæ in edicto p̃toris erat,ſeu in.l.relata
aſſignari etiã poterit ad l.poſitã per Imperato.in.C.ſeu in
alio titulo. Ampliatur dictum notabile duobus modis
hic per Iaſo.in primo notabili circa primam ampliatio-
nem * vt locum habeat ius accreſcendi, nõ ſolum inter
9 plures iuxta terminos præſentis.l.ibi pluribus liberis &c.
verum etiam in vno,& codemmet ex pluribus partibus
eiuſdẽ hæreditatis inſtituto.l j.cũ ſequenti.ff.de acquiren.
hęr.& ſuit Rimi hic in prin.nam tunc vice plurium per-
ſonarum hæres fungitur,ideo nimirũ ſi proprie loquen-
do ſit etiam tunc ius accreſcendi cum in hac materia ad
pluralitatem vnitatem ve perſonam non habeatur conſi
deratio,ſed ad portionem ſucceſſionis acceptatam.id n.
vt.ſ. diximus cauſa eſt iuris accreſcẽdi.facit tex. in.d.l.j §.
in his.C.de cadu tol.& in.l.teſtamento cum notatis ibi ꝑ
Dec ĩ.de impub.& alijs ſubſtit. Circa ſecundam amplia
10 tionem * qñ in vna parte inſtitutus ſubſtitutum haberet
per.l.ſi ſolus in princi.ff.de acqui.hær.mirabile eſt ſecun-
dum Iaſ.cum per dationẽ ſubſtituti in parte illa abſtinen
di cenſeatur conceſſa facultas,ſicuti dicimus ꝙ per datio-
nem ſubſtituti vulgaris facultas abſtinẽdi intelligitur vni
uerſaliter conceſſa,ſed ratio non eſt bona cum per dona-
tionẽ vulgaris ſubſtituti non cenſeatur conceſſa facultas
abſtinendi ut late per ipſum Iaſ.in.l.j. col.iij ĩ.ſi qs omiſ.
cauſa teſt.ideo ſingularitatẽ.d.l.ſi ſolus procedere ex alio
dicendũ eſt,ius.n.ſubſtitutionis ius accreſcendi vincit §.
ſi duo l.ij ff de ſecundum tab.ideo videbatur præferen-
dum ſubſtitutum Iaſ.in.l quidam eulogio col.j reputans
prout hic mirabilem caſum illius legis,acquieſcit rationi-
bus Bar.& Bal.ꝙ illud procedat ratione indiuiduæ cõfir
11 mationis teſti ac indiuiſibilis acquiſitionis * ad cuius qdẽ

legis declarationem,& intelligentiã dixit etiam notanter
Bal.j.in.7.col in.x.q.ꝙ idem eſt ſubſtitutus & cõiunctus
& ſtant ſimul in codẽ ſubiecto, vincitque, tunc intellige
ius accreſcendi.d.l.ſi ſolus,aut alius eſt ſubſtitutus a con-
iuncto,& tunc potentior eſt ſubſtitutio, q̃ ius accreſcẽdi
l.pen.de iniuſto rupto,de quo etiã per Are.in.d.l.ſi ſolus
ſed qcquid dicant p̃dicti ſcribentes portio illa quæ in.d.l.
ſi ſolus deficere videbatur,non obuenit iure accreſcendi,
ſed magis iure inſtitutionis ex expreſſa diſpõne teſtatoris
ſm Fulg.vt in primo euidentiali dixi ita q. male allegaṙ
tex.ille per doc.ad materiam iu.accreſcendi. Tertio am-
pliant plerique & ſi portioni repudiatæ de ſubſtituto ꝓ-
uidiſſet teſtator arg.d.l.ſi ſolus * ſed p̃ceptor meus Parp. 12
reprobat ꝑ tex.in.d.§.ſi duo vbi ius ſubſtitutionis ĩpedit
ius accreſcẽdi etiã in tacita.l.ſi.vbi Ale.no ĩ.de hær.inſtit.
ipſe tñ cõcordare nitiṙ,dicẽs aut ſubſtitutus eſt de ꝑſonis
extraneis.& tunc ſubſtitutio nõ impedit ius accreſcẽ.aut
eſt de cõiũctis ipſi teſtatori & tũc ĩpedit arg.no.per Bar.
in.l quidam teſtamento.ff de uulg & tradit Alex in.l.ſi.
ĩ.de inſti.& ſubſti.ſub condi.fac. Sed aduertẽdum, quia
doc.non ampliant prout dicit Parp.quando de ſubſtitu-
to prouiſum eſſet,niſi in caſu d.l.ſi ſolus,quæ tamen ma-
le ad propoſitũ vt dixi allegatur,& diſtinctio Parpaleæ
confunditur per generalitatem prædicti.§.ſi duo,& tex.
d l.ſi.cum no.per Alex.procedit tantũmodo in ſubſtitu
tione de ꝑſona cõiuncta facta cõcurren.multis de quibus
ꝑ Iaſ.ad quod vide pariter Lan.pol.in tractatu ſubſtitu-
tionum char.22.col.4.in tertio effectu. Quarto & vlti.
prædictum notabile ampliatur,quomodocũque portio
uacans defecerit morte,tempore,uel repudiatione aut ꝑ
ſententiam.l.iij §.ſi.cum ſeq.de bo.poſ.l.ſi ex pluribus.ff.
de ſuis,& legit.& de ſententia not in l.pater filium.ff.de
inof.teſta. Limita dictum notabile Iaſ.in fiſco hærede,in
quo ius accreſcen locum nõ habet,qđ poſtmodũ repro-
bat,& recte,vt per eundem latius in.l re cõiuncti col.30.
&.44.in.12.caſu ubi Ioan.cro.alios addit.facit text.l.j.in
vltima col.C.de cadu.tol.vbi in iure accreſcendi nihil eſſe
ſpeciale in fiſco dicitur,& vocaṙ vltimus ad vendicationẽ
caducorum,& ſic non impedit ius accreſcendi, & capit
inde vocatus cum onere ſuo. ✠ Secũdo nota ex iſto tex. 13
ſecundum Bal.ꝙ decretũ interpoſitum ſuper parte trahiṙ
ad totũ per ius accreſ Cor.Iaſ.Cur.& alij Mod. ſequitur
Dec.in vtraque lectura oppoſitũ tenet ꝙ da partem accre
ſcentem non extendatur decretum cum ſtricti iuris ſit ſtri
ctequue interpretandum.l ſi pupillorum.§.ſi prætor cum
not.ibi per Bald.ff de re.eorum ſed dicit ꝙ in ea parte ex
diſpoſitio.legis non requiritur prnut nec petitio l.ſi. §.ſi
duo de tab.l.ſed cũ patrono in fi.ff.de bo.poſ.&.l.j.§.in
his,ibi ipſo iure nolentibus.ĩ.de cadu.tol.faciunt q̃ ſcrib.
tradunt in.l.ſi uero in.§.de uiro.ff ſol.ma in.l.ſi conſtan-
te co.ti.in materia extenſionis nõ permiſſæ vbi ſtricta fie-
ri debet interpretatio. Sed non eſt a communi opi.rece
dendum,nam attenta opinione Decij,ſequeretur vnã hę
reditatẽ eandẽque rẽ diuerſo iure haberi., & cenſeri cõtra
vul.l.eum qui ędes.ff.de vſucap. ✠ præſertim cũ hæredi- 14
tas ſit quid indiuiduum l.j.&.ij.ff.de acqui hære.&.d §.
in his,pars enim haberetur præambula petitione cum in
terpoſitione decreti,reliquũ abſque petitione,& ſine de-
creto. Dicamus ergo vt in præcedenti notabili declara-
uimus ꝙ attenta mente,& uoluntate partis petentis & iu
dicis concedentis,ſalem implicita cenſetur etiã petita pars
inde deficiens in eum caſum,& cum decreto a principio
conceſſa qua ratione dicunt Bal.& præallegati decretum
interpoſitum ſuper parte ad totum extendi.ſed melius di
ci poteſt quod non extendatur vt prædicti dicunt,ſed ꝙ
cenſeatur ſuper toto,& ſic ſuper parte poſt modum ac-
creſcente interpoſitum, quia tam bono. poſſeſſor quam
iudex cenſentur cogitare & uelle id quod lex uult, & di-
ſponit,ut per Bart.& doct.in.§.Diui.& Dec.in conſi.du
centeſimoquinquageſimoſeptimo col.ij.& ſic cenſendũ

eſt partē periſſe totū deficiente aliqua portione & ſiſtr iu-
dicem ſuper toto decretū interponere ſi cōtingat partem
deficere. facit tex. not. in. l. ſi titio in fi. ff. de vſufr. vbi exce
ptio rei iudicatę quæ eſt ſtricti iuris l. j. C. ſi plu. vna ſen.
tñ obſtat etiam in parte accreſcente & ſic vnum cenſetur
& conſequenter hæreditas ac tota ſucceſſio eodē habetur
iure. nec obſtāt ad oppoſitum. ſ. allegata dicunt n. nō eſſe
neceſſe deficientem portionē petere, ſed ipſo iure accreſce
re quod non negatur, ſed dicimus quod cenſetur pars illa
petita vel a principio agnita, & ſuper ea pariter interpoſi
tum decretū vel præſentia iudicis adhibita, & minus ob-
15 ſtat. §. ſi prætor ⁎ quia ut ibi ſubiungit tex ſi ille q ex præ
toris decreto uendere poterat obligauerit nimirū ſi nihil
egiſſe cenſeť, fines n. mandati, & conceſſionis diligēter ſer
uandi ſunt. l. diligenter. ff. mādati. c. cū dilecta de reſcriptis
quę ratio omnino ceſſat in terminis qōnis noſtræ. Et ꝓ-
cedunt prædicta in bono. poſſ quæ iuris eſt non autē in
poſſeſſione bonorū quæ facti eſt, ut in terminis l. fin. ſ. de
edic. diui adria. tol. quia requiritur īmiſſio vel apprehēſio
poſſeſſionis. l. cū hæredes ꝰ de acq. poſ. & qa licet qs inui
tus efficiatur partis accreſcentis bo. poſ propter portionē
iam agnitam, non tamen efficitur quis inuitus poſſeſſor
rei vt hic pulchre per Bal. in. ii. col. & ſequuntur Cor. Iaſ.
& alii licet Cur. in vlt. col contrarium attentauerit p. l. iij.
in princi. ff. de bono. poſ. ſed reſpōſio patet ex dictis quo
16 rundam recentiorum papien. hic ⁎ Tertio noto ex text.
ibi ſolis, ꝙ ius accreſcendi non adijcit rei ſed perſonæ de
quo dictum fuit in euidentialibus vbi concluſum vidiſtis
vtrūq; recte dici poſſe portioni accreſcere vel perſonæ ha
benti videlicet portionem ſine qua non accreſcit, cū præ-
ſupponat, & requirat portionē cui poſſit accedere ex quo
infertur ad notabilem, & utilem qōnem vtrū ius accreſc.
ad emptorē partis hr̄ditatis tranſeat uel accreſcat uendito
ri eidēque acquiratur articulus not. eſt, & ad vtrāque par
tem diſputabilis, ideo Iaſ in. d. l. re coniuncti col. 30. cum
ſequentibus diſcutiens articulū quęſtionem pro amico eē
dicit, & certe ex dictis ſcrib. & Mod. omniū adeo in hoc
articulo uariantium apparet verum eſſe quod dicit, com
munis opinio eſt cum Sali. contra Barto. quod ius accre-
ſcendi acquiratur venditori, & ad emptorem nō tranſeat
quia emptor hæres non eſt, ſed vēditor qui creditoribus
tenetur, & ab illis conueniri poteſt. l. ij. ſ. de pactis. & q ha
bet pretium quod loco rei ſuccedit, rem ipſam habere cē
ſetur, vt per Iaſo. loco præallegato, & hic in. v. col. & per
Deci. in additionibus nouis, pol. in. d. l. re coniuncti ſub ti
tulo an & quando ius accreſcendi tranſeat ad ſingularem
ſucceſſorem, vbi communem defendere nititur, fatendo
tamen hæredem teneri emptori reſtituere augmentum il
lud. cum in huiuſmodi contractu venditor cenſeatur em
ptori promiſiſſe quicquid lucri ex hæreditate eidē acceſ-
ſerit per. l. ij. in §. nō ſolum verſi. ſicuti lucrum. ff. de hære.
uel actio. uen & l. hæredē. ff. mand ſequūtur Mod. lib. 4.
paradox. c. ix. ad ſi Decius hic in. ij. lec. hunc arti. tetigit ſo
lum ut reſponderet quibuſdam rationibus Iaſ. qui tenuit
cum Sali. contra Bart. ꝙ non tranſirent in emptorē arti-
culus eſt de principalibus punctis. d. l. re coniuncti & ibi
enucleandus nec eſt multū pertinens hic ſiue reſpiciamus
tex. ſiue glo. ſiue doctrinā Bar. & ipſe Dec. hic illi ſentētiæ
adhæret ꝙ vēditor teneatur emptori reſtituere accreſcen
tem portionem per. d. l. ii. Curt. hic col. 3. late inſiſtens vt
euitetur inutilis circuitus, ex quo in omnē caſum, & euen
tum, vt præfati dicunt tenetur uenditor accreſcētem par
tionem emptori reſtituere ſequitur opinionē Bart. ꝙ ac-
creſcat emptori, idem, & latius facit Io. crot. in. d. l. re con
iuncti, col. 13. cum ſequenti, Rip. tamē ibi in. 24. col. cum
23 ſequenti oppoſitum concludit, ꝙ accreſcat venditori, &
non teneatur reſtituere emptori portionem accreſcētem,
poſtea tamen diſtinguit vt per eum, & certe ſi venditori
accreſcit, quia rem habere videatur, cum pretium habeat
d. l ſi totam, debemus intelligere cum effectu, & ſic vt nō
teneatur reſtituere arg. l. ij. in. §. hæc verba. ff. ꝙ quiſq; iu.
Nō obſtant leges tituli de hęre. vel act. ven. in contrariū
allegatæ, qa rñderi pōt ꝙ loquunť vbi tota hæreditas vē
dita fuit. tunc ēt lucrū, qđ hæreditatis eſt oī rōne ſuadēte
ad emptorē ipſius hæreditatis ſpectare debet, hic uero lo-
quimur qñ pars hæreditatis vendita fuit quo caſu lucrū
obueniens occaſione alterius partis nō venditæ emptorē
ſequi nō debet lucrū n. quod in uenditione nō uenit em-
ptorē nō ſequitur, ſed ad venditorē pertinet, ut per Soci.
in. l. cohæredi in. §. cū hæreditas circa ſi ff de condi. & de-
mon. maxime, qa mens contrahentiū, quæ ēt in cōtracti
bus ſpectanda eſt, iuxta gl. in. l. ſi. in vēditione in ſi. ff. cōia
prædio. talis videtur fuiſſe vt nō comprehendatur in con
tractu alia portio, cum de ea nihil dictum fuerit.

Si tamen bene ponderentur prædicta ex quo fere oēs
Mod. dicunt ꝙ venditor partem accreſcentem emptori
reſtituere tenetur apparebit cōmu. opi. eſſe cōmodum iu.
accreſcendi emptoris partis hæreditatis eſſe debere qua
propter cū emptor ipſe habeat portionem deficientē allu
uionis inſtar rōne euitandi circuitum ipſum dicerem etiā
ego emptori accreſcere, & imputari vēditori ſcire deben
ri naturā iu. accreſcendi ſi ſibi nō prouidit arg. l. ueteribus
ff de pact. & l. ſi. ꝰ. de dot. promiſ. & adhuc clarius proce
deret iſta opi. qñ vendita fuiſſet pars hæreditatis cum iu-
ribus ſibi ſpectantibus, ſpectareque, & pertinere volenti-
bus in ipſa, & occaſione eiuſdem per ea quæ ſcribit Rip.
loco prædicto, uel qñ ex aliis appareret de mente contra-
hentium, etiam accreſcentem portionem includi volen- 17
tium per dicta in ſuperioribus. ⁎ Quarto noto ꝙ agnitio
repudiatio non procedunt a pari contra. l. is poteſt. ff. de
acq hæ. & l. nihil tā naturale. ff de re. iur ꝙuis n olim de-
cretū eſſet neceſſarium in acqſitione bo. poſ. & hodie præ
ſentia iudicis in agnitione. l. ſi. ꝰ. ti. pro xi §. j l. ultimę. ꝰ. de
curato. fur. aliud tamen eſt in repudiatione expreſſa uel ta
cita ut hic & in. l. j. ꝰ titu. j. in l. j. §. qbus ff. de ſuc. edic. & in.
l ſi ff. quis ordo, ut hic per Iaſ. & Deci. & ſic facilius cātur
& fit repudiatio bon. poſſ ꝙ acquiſitio. ut. n. aiūt facilius
eſt deſtruere ꝙ cōſtruere hinc etiam eſt quod filiusfa. nō
acquirit patri bo. poſ. abſque eius ratificatione. ſine cuius
tamen conſenſu amittebatur ſi non petebatur intra tem-
pora debita iuribus. ſ. alleg ſed diuerſitatis rō erat quia ſi
fuiſſet quæſita ſine ratificatiōe pater fuiſſet obligatus one
ribus hæreditariis etiam inuitus contra cōem rōnem &
æquitatem. l. qui in aliena. ff de acqui hæ. & l. ſi. præal. be
ne tamen ꝑiudicat patri negligendo & omittendo agno
ſcere quia in acquirendis illi pōt præiudicare iuribus pal.
cū uulg. & ꝙ non procedant a pari acquiſitio & agnitio
bo. poſ ac repudiatio probari etiā videtur in. l. tutor cum
gl. ff. de bo. poſ. vbi quamuis tutor pupillo poſſit bo. po.
acquirere, repudiare tamen illā non pōt. & ſic nō ꝓcedūt
a pari & facilius inducitur ibi acqſitio quā repudiatio cō-
tra notata in ſuperioribus ſed loquiť in tutore & admini-
ſtratore, qui licet ad utilitatem minoris actum poſſit face-
re & acquirere tamen repudiādo illi nocere & ꝑiudicare
nō pōt quū ad hoc nō ſit datus aut cōſtitut⁹ ut hic p Dec.
in. ij. lec. & in. l. (j). ſ. de repu. bo poſ et p oēs in l. bonorū. ſ.
tit. proxi. acquiſitio ergo & repudiatio ibi non ꝓcedunt
a pari propter diuerſitatem rationis quæ eſt in oppoſitis.

Dicebat ēt hic Iaſ. contra prędictū not. ꝙ per repudiatio
nē amittitur ſolū edictalis, quæ ſine iudice cōpetebat ita
ꝙ ꝑdictū not. ex tex. ſumptum non uidetur hic probari
ut uult ſimiliter hic Dec. in. ii. lect. Sed reſpō. ꝙ edictalis
delata quæ poſtea a decreto decretali & a præſentia iudi
cis iudicialis nūcupať, facilius amittitur qu am acquiratur,
quia p repudiationē uel lapſum tēporis ab edicto præfixi
nō interueniente decreto uel ꝑſentia iudicis ꝑditur & tñ ſi
ne eis nō acqriť. & licet poſtq; quæſita uel agnita fuit de-
cretalis uel iudicialis nūcupeť aſſumatque talē denoīatio-
nē. eſt tñ edictalis ꝑdicta quæ aſſumit poſtea tale nomen
ꝓpter accidētia ſupueniētia quæ faciunt trāſire bo. po. in

aliā ſpeciem quæ decretalis uel iudicialis poſtea dicitur cō
probantur prædicta de acquiſitione & repudiatione bo.
poſ. quæ non ꝓcedunt a pari per ea quæ no. ſcribit Alex.
in l. ij. ſ. de repudi. bo. po. uolens ꝙ licet bo. poſ. per pro-
curatorē acquiri poſſit. l. iij. §. acquirere. ff de bon. poſſeſſ.
non poteſt tamen per procuratorem repudiari quia in re
pudiatione ſufficit animus, ſicut dicimus in aditiōe & re-
pudiatione hæreditatis. l. paulus alias incipit ꝑ ꝓcuratorē
ff de acq. hær. hanc deci. Ale. nititur improbare Rimin. in
d. l. ij. col. ij. ut ibi per eū. Et contra Alex. uidetur mihi ca-
ſus legis. ff. de ſuc. edic. in §. j. vbi dicit tex. ꝙ procur. me⁹
ſine voluntate mea non poteſt repudiare bono. poſ. mihi
delatam, ergo cū uoluntate poterit. & ſic contra Alex. Et
generaliter regula. d. l. is poteſt & l. nihil tam naturale, &
regula oppoſitorum ſeu ab oppoſitis ꝙ in illis eadem ſit
diſciplina per contrarium, procedunt quando eſt eadem
rō in cōtrarijs, alias ſecus ut per Aret. Soc. Iaſo. & alios in
rub. ff. de acqui. poſ. cum alijs quæ adduxi in. l. ſecundum
naturam. ff de re iur. Et ſic in ꝓpoſito noſtro mirum non
eſt ſi facilius inducitur repudiatio bon. poſ. q̄ꝫ acquiſitio
propter diuerſam rōnem quæ eſt in contrarijs ut dictum
eſt. Vltimo no. ex iſto tex. ſm Bal. in vj. col. Rimi. ī vlt.
ꝙ inter cōiunctos coniunctione legali in bon. poſ. locū ha
bet ius accreſ. de quo prius late tetigit Bar. in. d. l. re cōiun
cti col. 6. in. ix. q. principali allegātes & tex. no. in. l. ſeruus
cōis ab extero. ubi etiam Are. not. ff. de acqui. hære. & eſt
ratio ſecundum Bald. ē. allega quia ius coniunctionis in-
ſtar habet ſubſtitutionis. l. ſi titio in § iulia. ff. de leg. ij Ex
quo in actu practico infertur ad not. qō. de legitima filio
rum quæ uno repudiante uel aliter excluſo augetur ꝑ ius
accreſcendi ut per Bal. loco ē alleg. de qua quidem con-
iunctione legali uel legis pulchre tractat Bar in. d. l. re con
iuncti in. 4. q. principali cōiunctio uero hominis ſeu teſta
toris plures hæredes inſtituentis, vel legato honorantis
diuiditur in tres ſpecies. quidam. n ſunt qui re cōiuncti ap
pellantur, quidā uerbis, alii re & verbis. ita declarat Pau.
iuriſconſul in. d. l. re coniuncti de leg. iij. & in. l. triplici. ff.
de verb. ſigni. Re coniuncti dicūtur quibus ſeparatim
res eadem relinquitur, veluti quum quis dixit titio ſtichū
do lego. ſeyo ſtichum do lego. d. l. re coniuncti ſiue eun-
dem expreſſerit ſiue non tex. eſt apertus et rotundus in. §.
ſi eadē res duobus inſtit. de leg. diſiuncti ſi quidē quan-
tum ad verba prædicti appellantur ut ibidem dicitur,
coniuncti quantū ad rem, ad quam uocati ſimul ſunt, &
per concurſum partes prædictæ rei ſibi faciunt. l. coniun-
ctim. ff de leg. iij. §. interdū. l. j. ff. de uſufr. accreſ. Verbis
coniuncti dicuntur non re ut quū dico titio & ſeyo fun-
dū æquis partibus do lego. d. l. re coniuncti. & l. meuio
in princip. cū gloſ ff de lega. ii. & notat ſimiliter glo. in. d.
§. ſi eadem res. ſunt. n. verbis tantum copulati & coniun-
cti ſed re ipſa & etiam per expreſſam partitionem diuiſi
& deſiuncti. Re & uerbis coniuncti uno ſtructu uerbo
rum connexi & cōiuncti appellātur, & qui fundo relicto
cōiunguntur hoc modo, ticio et ſeio fundum lego. & cō-
ſequenter eſt mixta coniunctio & hi ab initio per cōcur-
ſum partes ſibi faciunt d. l re coniuncti & . d. l. triplici, de
uerbo. ſig. vbi iuriſconſul. multa pulchra exempla ponit.
& cōiunctus re verbiſqꝫ & ſic duplici vinculo nexus præ
ferē in legato. & hæreditate uno tantūmodo cōiuncto iu
ribus præal. de materia uero iuris accreſcendi me remitto
ad Bar. & ſcribentes in locis præalle. Gloſ. prima diuidiē
& ſubdiuiditur vt hic ꝑ Rimi. & Iaſ. et eſt magis inepta in
fraſcata quā difficilis, ſi bene videaē. diligenterque ponde
retur ꝓ declaratione, & intelligentia omniū quæ dicūtur
per ipſam gl. & doc. de pluribus uidendū eſt. in primis di
ſcutiendi ſunt intellectus, qui per gl. & ſcriben ad hāc gl.
accommodantur, & videndum quis ſit verus intellectus
& ſenſus noſtræ. l. & circa tertium intellectum tractabo
an, & quando ex uerbis facti narratiuis ſumi poſſit in le-
ge validum argumentū, ſuper quinto intellectu qui aſſeri
bitur Ro. diſcutiam pulchre an ſit dare ius accreſcen retro
cabile, & irreuocabile. ſuper vltimo intellectu enucleabi-
mus an, & quando ius accreſcendi excludit ſucceſſorium
edictum. illudqꝫ ceſſare faciat.

Secundo videndum an ſicuti agnoſcens bo. poſ. de iu
re prætorio cum etiā de iu. ciui. venire poſſet hæres efficiē
de iure ciui ita ille qui tam de iure ciuili q̄ꝫ de iure præte.
ad ſucceſſionem venire pōt vni ex dictis iuribus renun-
ciando agnoſcendi puta, de iure præto. cenſeatur etiam al
teri, & ſic iuri adeundi de iure ciuili renunciare, & ecōtra
rio. Tertio an iuri ſe immiſcendi in hæreditate ſuis com
petēti præſcribatur ſpacio triginta annorum, & quid de
iure ſuitatis. & ſimiliter de iure adeundi.

Quarto an beneficium abſtinendi ſuis cōceſſum ſit de
iure prætorio vel ciuili.

Quinto nunquid ius ſubſtitutionis fortius, & potētius
ſit, q̄ꝫ ius accreſcendi illudque impediat.

Circa primū quatuor dantur intellectus ad hunc text.
ꝑ accreſ. quos plenius tangit Bar. nihil aliud hic faciens. ra
tio eſt quia materiā hanc iuris accreſcendi ꝙ cōiunctionis
plene & ultra uires humanas tractauit ipſe Bart. in. l re
coniuncti Bal tū hic ꝑbice ſubtiliter per aera uolādo plu-
ra in hac materia tetigit. ꝓ declaratione tex. Bar. formauit
unā opp. de abblatiuis abſolutis qui reſoluuntur in con-
ditionē ut hic per eum, ex quo ſequereē ius accreſ nō ha-
bere locum de iure ciuili. ſeu in ciuili ſucceſſione, quod eſt
falſum & contra oīa iura Bart. non ſoluit ſuā oppo quæ
leuis fuit quia alius eſt ſenſus l. ut hic ꝑ Pau. de ca in fi. l. et
Alex. col. j. ac ꝑ alios & dicebā alias ꝙ verba illa ceſ. leg.
ſuc. ſunt uerba narratiua facti, ꝓpoſiti ex qbus non licet ar
guere modo aliquo ut. infra dicam quę ſol. morderi pōt,
qa vt ſ. dicā licet imperator ad interrogata reſpondeat, ta
men nō dicit nec apparet ꝙ quæ in prima parte. l referun
tur eſſent omnia narratiua facti a parte ꝓpoſita ideo ſol.
pau. Alex. & aliorū hanc. l. in illis verbis ceſ. leg. ſuc. inter
pretantiū & declaranriū bona eſt & realis. Qn aūt abla 18
tiui abſoluti reſoluanē in cōdit. ∗ late tradunt Iaſ. & alij in
rub. ſol. matri. & doc. in uarijs conſilijs. Redeundo ergo
ad intellē poſitos hic per accreſ primus fuit q, lex noſtra
intelligatur in ſucceſſione lineæ maternæ, non autem pa
ternæ ꝙ quibuſdam liberis quibus delata fuit bonorum
poſ. illam omittentibus agnoſcere, cum nulla alia via ad
ſucceſſionē ipſam uenire poſſint, ſicque penit⁹ excluſi ſint
a portiōibus ſibi delatis accreſcūt illis, q partes ſuas agno
uerunt. Moueē gl. quia in ſucceſſione lineæ paternę filius
ab vno capite excluſus ex alijs adhuc venire poteſt. §. ſed
videndum. l. j. ff. de ſuc. edic. & l. pen. ff. quis ordo in bo.
poſſeſ. ſerue. & cōſequenter illius portio penitus, et ex to
to nō defeciſſet, ſecus in ſucceſſione lineæ maternę in qua
non cōpetunt dicta capita. intelligit tamen gl. ꝙ dixit de
filijs, qui poſſunt ex alijs capitibus venire ad ſucceſſionē
lineæ paternæ, licet excluſi a quibuſdam præcedentibus,
qn̄ alij liberi in remotioribus gradibus eſſent, alias autem
exiſtentes in priori gradu ipſos excluderent, quod in ter-
minis iſtius legis parum ſaperet ſi exēplificaremus in ſuc-
ceſſione lineæ paternæ. nam ſicuti etiam hic vult Bart. lo
quitur hæc lex, in liberis quibus bo. poſ. vniformiter de-
lata erat, ſicque oēs in primo gradu erant, vt hic etiam ꝑ
Cor. Rimi. Dec. & alios. Ab iſta impugnatiōe rem alio
modo conſiderando hic primus intellectus defendi pōt,
etiam intelligēdo ꝙ oēs liberi in primo gradu eſſent qa et
ſi uno capite repudiatio, ex alijs capitibus venire nequeāt
exiſtentibus in eodem gradu aliis liberis, qui repudianti-
bus præferuntur, & illos uincunt attento iure prætorio,
bene tamen poſſunt ad eandem hæreditatem de iure ci-
uili cum alijs in dicto primo gradu exiſtentibus uenire,
cum ab illa non excludantur anno aut repudiatiōe limita
te facta a iure prætorio vꝫ ut poſt Fulgo. & Pau. de caſt.
volunt hic Alex. & Rimin. ita q, a vero alienū eſt ꝙ ceſſet
legitima ſucceſſio. Subiungit etiam hic Alexā poſt Cyn.

& antiquos ꝙ licet in hæreditate matris nequeat hæc pri
ma lectura ꝓcedere rōne aſſignata per Bal. Alex. & alios
ſaluari tamen poteſt, intelligendo illam non in hæreditate
matris ſed in ſucceſſione aui materni, uel auiæ maternę de
qua ſucceſſione ſenatus conſili. orfici. non loquebatur,
19 ſed hoc modo intelligendo ✠ diuinat in primis interpreta
ri ꝙ loquatur in ſucceſſione lineæ maternæ. Sc̄do ma-
gis diuinat, & ō modum reſtringit legē hanc intelligēdo
prout oporteret ſm exemplū gl. nō in ſucceſſione ipſius
matris, ſed aui aut auiæ maternæ de quibus non loqueba
tur orfic. quia ad ſucceſſionem matris uenire potuiſſent ēt
de iure ciuili ita ꝙ nō ceſſaret legitima ſucceſſio iuxta tex.
l. nēç. Tertio refragant̄ uerba iſtius. l. loquentis de liberis
quorū appellatione in iſta materia nō continentur liberi.
niſi reſpectu hæreditatis lineæ ve paternæ ut patet ex titu.
J. unde lib. vt hic per Rimi. Deci. & Cur. Quarto & vlti.
quia nō cōuenit nec quadrat uerbis l noſtræ ibi ꝗbuſdā
omittentibus qđ ut. J. oſtendā cum miſterio in plurali eſt
dictū & poſitū & ibi his ſolis qui agnouerunt. Ex di-
ctis tamē per gl in iſta prima lectura concl̄onem colligi
mus ꝙ excluſus a ſucceſſione ex vno capite ad eandem
ex alio diuerſo capite in pręiudiciū alterius qui ſibi æqua
lis in primo capite erat venire non pōt, quod eſt not. ſm
Aret ad intelligentiā, & limitationem §. ſed videndū. ſe-
quuntur Soci. in cōſi 63 col. iij. lib. 3 & Deci hic col 3 &
4. de quo caſus vt mihi videtur eſt inſti. de bon. poſ. §. pe.
ibi eiuſdem gradus perſonis accreſcit, ergo ab eo capite
excluſus ex alio id non cōſequitur. cū igitur in primo gra
du exiſtentes eū præcedant mirū non eſt ſi in eorū præiu
dic iū ad alteram ſucceſſionem venire non poteſt ex capi-
te a quo excluſus reperitur, nec etiā ex remotiori propter
obicem, & obſtaculum præcedentis eum in gradu iuri-
20 bus præallegatis. hinc ✠ etiam notanter dixit hic Bal. in. 2.
col. ꝙ ad caput cui quis renunciat nunꝗ̄ reuertitur ſiue in
eo capite habeat cohæredes ſiue nō ut probari dicit in. d.
§. ſed videndū & in §. admonendi inſti. de hær. quæ ab in
teſtato. ad quod vide etiam Dec. in. l. ſi emancipati col. v.
& ſeq J. de colla. quando tamen filius ex cap agnatorū ue
nit excludit alios agnatos, etiam qñ uenit ex ca cognato-
21 rū cognatos ut hic ꝑ Dec. col. iij & 4. ✠ & hoc eſt qa tāꝗ̄
ſuus ſemper venit, & propter originalem naturam filia-
tionis exiſtentem in illo l de bonis. §. huic autem edicto
ff de carb. edic. & latius uidimus in. l. j. qui admitti, & dū
22 concludit ✠ ꝙ pariter nepos qui eſt in ſecundo gradu a ca
pite unde liberi excluſus. ſi veniat ex ſecundo unde legiti
mi cum fratre carnali defuncti illum excludet cum in lo-
cum patris ſuccedat, & ex perſona patris veniat §. cum fi
lius inſti. de hær. quæ ab inteſtato defertur, ideo quemad
modum pater eū excluſiſſet vt dictum eſt: ita nepos ipſe
prædicti fratris filius, licet Seueri. de hoc dubitauerit, & ſe
quitur hic Simpliciter Cur. in. 4. col. faciunt plura quæ ad
tex d. §. cū filius ſcribunt Alexā. in conſi cciiij. conſidera.
lib. ij Soci conſi cj vol ij. Deci in cōſi. j. in conſi. 384. 527.
512. & 658. & Iaſ. in conſi. clix. uolu. 4. Sunt etiam qui
dicant filium a capite vnde liberi excluſum poſſe per ca-
put vnde legitimi cum exiſtentibus in primo gradu con
currere, quia vt diximus de iure ciuili ſuccedere poteſt.
ergo habebit vnde legitimi l ij. in fi. ff. unde legi & ad tex.
in. §. admonendi inſtitu. de hæredi quæ ab inte. reſpōdet̄
debere intelligi quando ſuccedentes per unde legitimi ſui
non ſunt. quod eſt contra generalitatem illius tex. & con
tra § penulti inſtitu. de bono. poſſeſſio. item quia, ut pa-
tet ex titulis vnde liberi, & unde legitimi, tam in. C. ꝙ in
ff. caput liberorum tanquam primum & præcedens ex-
cludit ſemper caput legitimorū, prout etiā hic voluit Bar.
23 Et ſignandum eſt ✠ ꝙ circa hanc primam lecturam di-
xit hic Salice ꝙ repudians bonorum poſſeſ. cognati vide
tur etiam repudiare bono. poſſeſſio. vnde legitimi, quæ
prius defertur, renunciando igitur conſequenti uidetur
uoluiſſe renunciare etiam antecedenti ex neceſſitate. l. illud,
de aequi hæredi. ſequitur hanc Deciſionem hic Alexā. in
ij. col. reputās notandū Idē facit Cor in. j col. quāuis ſubij-
ciat vrgenti rōne non ꝓbari ꝙ bonorū poſſeſſio vū legi-
timi ex capite generali præferatur bonorū poſſeſſioni vū
cognati in eadē perſona uel inter ſuccedentes eodē gradu
ſed ſatis probatur ex generalitate. l. primæ. ff quis ordo. et
d. §. admonendi cum pluribus ſimilibus in quibus caput
unde legitimi ſemper præponitur capiti vnde cognati &
pro deciſione Salice. uidetur tex. in l. nec is. in. §. primo. ff.
de acquir. hære. & ibi not. Iaſ. in prima columna Sed for
tius contra deciſionem Salic. obſtat. tex l primæ. §. decre-
talis. ff. de ſucceſſo. edic. vbi repudians decretalem bono-
rum poſſeſſionem non intelligitur repudiare edictalem,
quæ prius defertur, & tamen erat neceſſarium antecedēs
ad hoc vt renunciatio ſubſiſteret, vt ibi dicitur ergo & in
materia iſta dici poteſt non uideri quenquā repudiare ul-
tra, & pluſquam in expreſſa repudiatione contineat̄ etiā
ꝙ ſic antecedens neceſſarium ad validitatem expreſſi, ma
xime cum hæ renunciationes ſint ſtricte intelligēdæ vul-
ga. l. ſi domus ff. de ſer. urba prædio Sed reſpondeo ter-
minos diuerſos eſſe. nam in. § decretalis, nec eſſe nec dici
poterat decretalis, niſi per Prætorem interpoſito decreto
a quo ut ibi dicitur denominationē capit ſicque repudia
tio decretalis in poteſtate partis nō erat incipiendo ab illa
quæ de futuro erat. ideo nimirum ſi per dictam renuncia
tionem non tollitur. l. ſi ita ſcriptum in. §. ſi ſub cōditione
ff. de legatis ſecundo, cum late accumulatis per ſcriben. in
. l. j. ſupra de pactis, ſed in terminis deciſionis Salice in ma
nu & poteſtate partis erat facere ꝙ oēs illę bonorū poſſeſ
ſiones præſentaneæ eſſent & de præſenti una poſt alterā
competeret, ideo nimirum ſi tolluntur omnes per talem
renunciationem, quę & ſimultanea reſpectu temporis ui
deatur cum eodem momento prædicta iura tollat. d. l il-
lud. ratione tamen ordinis & intellectus ſucceſſiua dicitur
daturque prius & poſterius, quia primo repudiatum cen
ſetur ius primo cōpetens, deinde ſecundo loco. d. l. illud
ubi eſt caſus cum nota. ibi per Aretinum ideo nimirum ſi
in quæſtio. Salic. cenſetur ſecundum ordinem intellectus
renunciatum primo bon. poſſeſ. unde legit. poſtea unde
cognati ut actus, q gerit ſubſiſtat & valeat. Secundus
intellectus gloſſatoris eſt ut intelligatur iſta lex in liberis
emancipatis in quibus legitima ſucceſſio ceſſat, quia a le-
ge duodecim tabula & a iure ciuili non cognoſcebantur
§. emancipati inſtit de hære. quæ ab inteſta. uerificant̄ que
in eis uerba illa ceſſante legitima ſucceſſione, hunc intelle-
ctum ut cōem planum uerūque poſt Odofr. Ci. Albe. &
antiquos tenent Pau. de ca. Alexan. Riminal. Deci. & alij
Moder. hic, & miratur Pau. de caſt ꝙ Barto. hunc intelle
ctum non approbauerit, Iaſ. tamen hic in. ij. colum & in
ij parte iſtius gloſſ. in principio & in fi dicit ꝙ & ſi intel
lectus iſte in ſe uerus ſit exemplificarique poſſit in eman-
cipatis in quibus de plano ſemper procedit abſque repu-
diatione expreſſa uel tacita ex quo a lege ciuili nō cogno
ſcebantur, ad eos tamen tantum reſtringi non debet cū
intelligi poſſit etiam in filiis in poteſtate exiſtentibus ac in
aliis qui expreſſa uel tacita repudiatiōe a iure ciuili excluſi
ſunt & ſic in quibus ceſſat legitima ſucceſſio, vt per eum
cuius exemplis refragantur uerba iſtius legis quæ de libe
ris loquitur, non autem de aliis perſonis de quibus per
Iaſo. ita quod eius exempla uerbis noſtræ legis non con-
ueniunt, melius igitur exemplificauit gl. in emancipa. ✠ in 24
ſuis vero cur intelligi non poſſit locūque ſibi hæc lex uen
dicare ponit hic Deci. & Cur ſed contra prędicta opponi
tur quod emancipati ſecundum iura ciuilia cogniti ſint,
patet quia, ab eis debentur parentibus alimenta. ✠ & ſi- 25
militer econtrario lege legatum. ff. de cap. diminu. item et
dos lege eos. C. eodem titu. ergo & legitima quæ loco ali
mentorum ſuccedit. l. ſancimus. C. de nuptijs cum ibi
nota. quam conſequentiam falſam hic dicit Bald. in. iii.
columna. vt patet in fratre qui alimentari debet, & ta-

men regulariter nulla ei debetur legitima lege q filius.ff
vbi pupil educa.deb.iuncto.§ j.in auctenil.de hæredi. &
fal & dictis late per Alex.& alios in.l.j.ff ſolu.matri pa-
tet ſimiliter in ipſis emancipatis,quibus nulla debetur le-
gitima.quæ tantũ debita eſt deſcendẽtibus,q futuri eſſent
hæredes,ſi defunctus ab inteſtato deceſſiſſet lege parenti-
bus.ff.de inoffi teſt.not.Alex.in l ſi emancipati colũ.ij.j.
de collationi.ꝙ in emancipatis verificari nõ põt d §.emã
cipati ideo &c. et ꝑ cõſequens emãcipati reſpectu ſucceſ-
ſionis ab inteſtato de qua tractamus a iure ciuili cogniti
nõ erant Dixit inſuꝑ hic Sali.iſtud ꝓcedere de iure ciuili
antiquo hodie vero ſublata drĩa emãcipationis & patriç
poteſtatis per iura nouiſſima vt in auctentica de hære. ab
inteſta.venien.in.§.nulla dicendũ erit non ceſſare legitimã
ſucceſſionem in emancipatis,quãuis igitur bono.poſſ.de
iure prætorio excluſi eẽnt perpetuo,de iure ciuili admitte
rentur,ita ꝙ hodie ſecundũ hunc intellectum præſens lex
corrigeretur quod abſonum videtur. cum legum corre-
ctio inquantum fieri poteſt euitanda ſit lege prima ſupra
de inoff don.c.cum expediat de elec in.vj.cum ſimilibus.
præterea dicendum non eſt iuri accreſcendi locũ non eſſe
niſi etiam de iure ciuili excluſus quis ſit, cum ſaltem reuo
cabiliter ſecundum Baldum vendicet ſibi locum ipſum ac
creſcendi ius.de quo tamen infra dicam.

Hic ſecundus intellectus quicquid præfati ſcribẽtes di-
cant tenendus non eſt.primo,quia diuinationem cõtinet
apertam.ſecundo,quia hanc generalem diſpoſitionẽ ſu-
pra modũ reſtringit ad emancipatos tantum.tertio,quia
hæc lex hodie correcta eſſet,quũ de iure ciuili nouiſſimo
emancipati cogniti ſint.quarto,quia non eſt cõſentaneus
verbis legis ibi quibuſdam omittentibus & ibi his ſolis
qui agnouerunt,quæ ut infra oſtendam dicta ſunt cũ mi
ſterio.ſed ſecundum intellectũ gl quod hic deciditur pro
cederet etiam in uno.beneficiũ edicti prætoris omittente
& vis non eſſet in agnitione contra verba l.noſtrç.

Tertius intellectus gl.eſt quod verba illo ceſſante lrĩma
ſucceſſione ſint verba narratiua facti,quod de facto ſic cõ
tingerat:quia ceſſabat legitima ſucceſſio idem tamen & ſi
non ceſſaret Bart.Alex & alij Moder.ab hoc intellectu
recedunt,quia Imperator hic quærenti nõ reſpondet,ſed
venit tradendo regulam generalem,quod nõ videt̃ pro
cedere quia vt ex ſupraſcriptiõe legis apparet Imperator
hic reſpondet precibus & conſultationi cuiuſdam Marta
26 næ.•prout etiam fere omnes leges.C.paucis demptis re-
ſpondendo ad preces & interrogata factæ apparent ꝓut
notant Iaſ.& alii infra in rubri.de contractib. & in rub.de
teſtamen.milii.Et in prima parte noſtræ l.factum propo-
ſitum in ſecunda deciſio.ponitur.Niſi dicas.ꝙ licet Impe
rator reſpondeat quçſtioni ſibi propoſitæ non tamen ap
paret de relatione facti formaliter hic facta,ſed de deciſio
ne generali.& ſic vt ꝓfati ſcriben.dicebant quod no.

Iſte tamen intellectus cõiter a ſcribentibus reijcitur, ut
hic in x.col.Iaſ.tradit.hocq; apparet,quia ſecundum am-
plectũtur.ut retuli ſupra nec iſte uidetur poſſe procedere
quũ hic Imperator retẽto themate facti propoſiti reſpon
deat:quo caſu ſumi poteſt argumentũ ex verbis narrati-
uis facti vt infra dicam ſed hoc falſum eſt,ꝙ data poten-
tia ſuccedendi.de iure ciuili non habet locum ius accreſc.
ut hic per Iaſ in.ix.col.& dicemus ſtatim. Præterea vana
fuiſſet dubitatio.vtrũ in bo poſ.haberet locũ ius accreſcẽ-
di ſi nihil aliud ad dubitandum concurriſſet quum id eẽt
iam aperte deciſum Iccirco per cõpilatores veriſimiliter
non fuiſſet factus.& poſitus hic tit.iſte noſter. ſolum pro
pter talem caſum iam manifeſte deciſum. Refragãturque
verba illa quibuſdam omittentibus in plurali prolata.cũ
miſterio iuris ut infra dicam.Et ſecundum hanc tertiam le
cturam procederet etiã hæc deciſio in uno omittente qa
non eſſet differentia,an unus uel plures omitterent. Qđ
eſt verum in ſe & in materia iuris accreſc ſed non in termi
nis iſtius leg.ut.j.oſtendã.quarto cõfundit̃ per verba l.no

.ſtræ ibi his ſolis qui agnouerunt ex quibus patet, ꝗ tota
vis erat & ſtabat in agnitione ergo non in alio.

Colligunt tamen ex hac gloſ.docto.ꝙ ex uerbis legiſ-
latoris narratiuis facti argui non poteſt •corroborando, 27
ampliando,& reſtringendo ut hic per Riminal.Iaſ.Deci.
& alios allegantes alias gloſſ.& iura pro hac opĩone,quã
uis per nonnullos ſoleret hçc gloſſ.ad iſtud propoſitum
pro ſingulari allegari de qua materia vide Feli.in capitu-
lo primo columna quarta & ſequen de conſtitutio.& in
cap ex literis poſt glo.ibi de fide inſtrumen.Barba.in re-
pet.rubricç.qui admitti folio ſeptimo colũna tertia Alex.
in.l.ſecunda colum.ij.infra de ſucceſſo.edi.Iaſon.in rubri
ca inſtitutio.de actio.in ſecunda columna.& in §. quadru
pli in quarta columna.& in.l prima columna ſeptima in
quarta ſalientia.ff de offi.cius.vbi Aquen. col. quinta &
certe vbi ṽba ſunt mere relatiua facti nec legiſlator qcq̃
diſponit nihil eſt quod ad obſeruantiam aſtringat,vel ꝓ-
pter quid ex talibus verbis argui poſſit ad deciſionem ali
cuius caſus cum factum proponens non habeat poteſta-
tem legis condendæ,& ligandi etiam quod vellet.qđ igi
tur mirum ſi ex talibus verbis narratiuis facti argui non
poſſit.

Limita primo niſi legiſlator ſe fundaret ſuper illis ver-
bis facti narratiuis vt hic per Iaſo.& Deci. & per Decium
in cap.ij colum.fin.de offi.dele.Feli.in locis præællegatis.
& Alex.pulchre in conſi.15.libro.5.Sed aduerte quia li-
mitatio mihi non uidetur bona,& ſi dictum in ſe uerum
ſit.non enim arguitur tunc a verbis narratiuis facti, ſed a
verbis diſpoſitiuis legiſlatoris.

Secunda limitatio Iaſo.& Barba.in loco præællegato
cũ non ſit de regula non eſt bona iuxta.l.nã quod liqui-
de ff.de pe lega.immo dictum videtur fatuũ, quia ſi in
clementinis omnia verba deciſiua & diſpoſitiua ſunt nõ
facti narratiua,quomodo poteſt hoc conuenire ad limi-
tationem prçſcriptæ concluſionis.

Tertio limita ut per Deci.poſt Imo.in ca.cum acceſſiſ-
ſent col.4.de conſtitutio.videlicet vbi facti narratio a le-
giſlatore reprobata non eſſet,quia approbata cenſeretur
& ex ea argui poſſet Sed hæc limitatio eadem cũ prima
eſſe videtur.& ideo dicendum eſt ut circa illam diximus.

Quarto limitat Iaſ ſecundum aliquos in lege.j colum.
ſexta in prima lectura ſupra de ſacroſan.eccle quãdo ver
ba narratiua geminata eẽnt,quod a vero alienum eſt, nã
& ſi geminata forent,ſæpiuſque repetita ceſſat tamen au-
ctoritas & poteſtas vt prçdiximus ideo &c Prçterea hoc
ibi non dicit Iaſ.ſed ſolum ꝙ verba nunciatiua legiſlato-
ris geminata probant.de quo latius per eundem in lege
qui ſe patri col.xv.infra vnde liberi et per omnes ſcriben.
in lege baliſta.ff ad trebellia.

Quartus eſt intellectus gloſ.ꝙ illa verba ceſſante legi-
tima ſucceſſione in fi.legis debeant poni & legi.& ſic ve-
lit dicere text ꝙ reiectis agnatis portio liberorũ omitten-
tium agnoſcere accreſcat aliis liberis agnoſcentibus por-
tiones ſuas.Hic intellectus tanq̃ verus & planus approba
tur per Bart.Bal.Alexan.Dec.& Cor.dicentem appro-
bari.& ꝙ in ſe verus ſit adduco text. appertum & clarũ
inſtit.de bo.poſ.in.§.pen.incipiente & ſi intra.

Sed Rimi Iaſ.Cur & alii ad hunc tex. intellectum iſtũ
ut ineptum & literæ nõ conuenientẽ reiiciunt & dãnant
immo ſeriẽ et ordinẽ ipſius diſpõnis & ſcripturæ deſtruit
uolens ꝙ uerba illa ceſſante leg.iuc.in principio poſita in
fine legi debeant tranſportatis verbis de uno loco ad aliũ
imo de principio ad finem.l.quod fieri non debet ut hic
per Rimi.ij.quia ſecundum hanc intelligentiam idem eẽt
vno omittente ꝙ pluribus & tamen lex noſtra vere facit
in pluribus ibi quibuſdã &c item cõtra hunc intellectum
quicquid; ſtudio contradicendi dicat.Deci.vrgent ratio-
nes hic per Iaſonẽ adductæ.Nam prima reſponſio Decij
& ſaluatio eſt contra verba ipſius gloſ ibi legitimã ſucceſ
ſionem loquitur de agnatis. & non exemplificatiue, vt

Deci volebat & verba debent intelligi per prius & non
per poſterius & in potentiori ſignificatu ac generaliter iu
ribus vul. ergo non de agnatis ſolum: ſed proprie de leg.
ſucce. quæ locum habet in pluribus aliis & maxi. ac per
prius in liberis primi gradus. ſecunda eiuſdem reſponſio
ad rationem de indubitabili oppoſitionem nõ tollit, qa
ex q̃ liberi primi gradus adſunt vanum eſt dubitare vtrũ
portio omittentium tranſeat potius ad remotiores in gra
du q̃ ad alios liberos primi gradus, qui portiones ſuas
agnouerũt p̃terea fatuũ eſſet dicere ꝙ pp caſum hunc cla
riſsimũ & indubitatũ cõpilatores ti. iſtũ hic in. C. feciſſẽt.
vt in eo. hanc. l. tñ. ponerent q̃ caſum iam deciſum decide
ret: poſtremo talis intelligentia iniuriã faceret elegãtiæ &
candido ſermoni legiſlatoris hic. abſonũq; eſt dicere ꝙ di
cta verba ceſſ. leg. ſuc. in prin. legis poſuiſſet ſi in fine con-
ſtituenda legendaq; fuiſſent. Ex ipſa tñ iiii. lectura not.
Bal. Alex & alii ꝙ ius accreſcendi excludit ſucceſſorium
edictũ de q̃ latius dicã. j circa nouũ intel. huic. l. dandũ.

Quintus fuit intelle. Roma. ꝙ lex iſta veniat ad reſtri-
ctionẽ antiquarũ. ll. volentium ꝙ vno repudiante bono.
poſſeſsio. accreſcat aliis vt ſolum procedant qñ in portio
ne repudiata ex toto legitima ceſſabat ſucceſſio, ſicq; qñ
de iure ciuili ſuccedit nõ poterat. Sed vt hic dicit Ial. in. xi.
col. iſte intellectus non differat ab intellectu gloſæ in pri-
ma & ſecunda parte, & præterea dicunt Iaſo. Deci. & alii
fuiſſe prius intellectũ Sal. hic. etiam dixit Bal. hic in. i. col.
ſuper illis verbis ceſſante legitima ſucceſsione quod ſi le-
gitima ſubeſſet quamuis prætoris remedium omiſſum eſ
ſet non accreſceret, quia quod non deficit non accreſcit le
ge. ii. §. ſi pars hæredita. peta. vnde ſubiicit non prius ac-
creſcere q; exploratum ſit neutro iure quem ſucceſſurũ:
28 quia in iure retinendo ſufficit ꝙ * ex pluribus remediis
vnum ſit efficax lege ſi domus. §. de ſer. vrba. præ. Atta-
men intellectus iſte Roma. generalior eſt p̃cedentibus in-
tellectibus gloſſatoris, nõ. n. ſe reſtringit ad ſucceſsionẽ li-
neæ maternæ vel ad emancipatos, vt intellectus gloſato
ris verũ generaliter procedit vbicũq; ceſſat legitima ſucceſ
ſio & nõ aliter quod ita nõ explicabatur in p̃cedentibus
intellectibus, & per cõſequens ſi in portionibus deficien-
tium legitima ceſſet ſucceſsio vel quia nõ poſſunt ſuccede
re de iure ciuili, aut quia tacite vel expreſſe renunciant vt
29 hic per Corn. in. ii. col. * Deci. hic in vltima col. ſequendo
Bald. hunc intellectum reprobat, volens q; licet exclu-
ſus a portione ſua de iure ciuili venire poſsit ac locũ ha-
beat ius accreſc. reuocabiliter tamen vt hic per Baldum
quia ius ciuile interim non ſuſpendit edictum prætoris,
alias prætor, & creditores annos triginta expectare debe
rent, quod abſurdum eſt, adducit tex. in lege pria. §. qui-
bus. ff. de ſucceſ. edic. & §. cum igitur verſic. liberis inſtit.
de bono. poſſeſsio. vbi ſimpliciter dicitur q; portio ſucceſ
ſionis nõ agnitæ cæteris eiuſdem gradus perſonis accre-
ſcit, nec cõſonat ꝙ iura illa reſtringantur caſu quo exclu
ſus a iure prætorio non admitteretur etiam de iure ciuili,
30 quia hoc manifeſtã continet diuinationem, * propterea
vt iura prædicta concordentur affirmat diſtinguendum
eſſe inter ius accreſcendi reuocabile & irreuocabile quod
quidem ius accreſcendi reuocabile locũ ſibi vendicet in
ſucceſsione prætoria, quamuis excluſus de iure ciuili ve-
nire poſſit per. d. §. quibus &. § cum igitur, nõ tñ irreuo-
cabiliter quia excluſus de iure prætorio poterit de iu. ciui.
venire. l. ſuũ. j. de iu. deli. cũ ibi ſcrip. quo adeunte portio
quæ accreſcit reuocabitur. interim vero adminiſtrabitur
ſucceſsio per eũ cui accreuit lucroque ſuo cedent fructus
31 * arg. tex. not. in lege ſi impubes in. §. quęſitũ. de car. edic.
vt hic per Alex. col. pen. & fin. Hanc igitur opinionem ꝙ
ius accreſcendi locum habeat reuocabiliter tñ, tenet Bald.
hic col. vii. Riminal. penul. Iaſ. antepenul. & Deci. vult. &
nõnulli alii recentiores adducentes tex. in lege ſecunda in
§. ſi duo. ff de ſecũdum tab. ponderando alternatiuã ibi ſi no
luerit ſubſtitutus hæreditatem vel bono. poſ. petere ergo
nolente ſubſtituto bono. poſ petere licet poſsit adire locũ
habet ius accreſcendi reuocabiliter. ſ. per prædicta. Nec
obſtat ſi dicatur eſſe alternatiuam legis quæ in copulam
reſoluitur iuxta nota. per Bart. in lege ſi is qui ducenta. §. in
§. verum in quarta oppoſitio. ff. de re. dubi. quia regula il
la vt ibi declarat Bart. procedit quando circa idem factũ
lex plura alternatiue determinat, militat n. tunc ratio ꝙ
niſi reſolueretur in copulam, de legis deciſione incerti re-
linqueremur exempli gratia ſi. lex concedat filio in hære-
ditate matris bono. poſſeſ. vnde legitimi, vel vnde cogna
ti, alternatiua illa, vel exponitur pro, et, alias incertos nos
dimitteret, quænam bono poſſe. data eſſet, ſecus vbi lex
circa plura facta alternatiue mentionata vnum determi-
nat, exempli gratia in lege prima. §. de infamibus, tunc al
ternatiua naturã ſuam retinet vt in vtroque de per ſe veri
ficetur, & ſic etiam omnibus concurrẽtibus procedat, ut
ibi in is terminis loquitur dictus. §. ſi duo, dum ait ſi no-
luerit hæreditatem adire vel bono. poſſ. petere ecce plura
facta alternatiue poſita, portio vnius accreſcit alteri. ecce
vnam legis diſpoſitionem quamuis vtroque concurrẽte
locum habeat diſpoſitio ipſa, tamen habet etiam locum
vno concurrente & per conſequens ſi repudiauerit bon.
poſſeſſ. locus erit iuri accreſcendi, licet de iure ciuili adire
poſsit. Sed non eſt recedendum ab opi. glo. & Bart. hic
Saly. ac Rom. & Cor. in ſecunda col. aliorumq; eſt n. co.
crebriorq; ſententia, vt hic atteſtantur Iaſ. Cor. & Io. cro-
tus in dicta lege re coniuncti col. iiii. in verſicu. v. quæri-
tur, Cur. in hic octa. col. pro qua opi. vltra ea quæ citan-
tur hic per Iaſ. in antepr. col. cum ſequenti facit, quia qđ
non deficit non accreſcit lege ſecunda. ff. ſi pars hæredi.
pet. Bald §. in prima columna, ſi igitur ex toto portio il-
la non deficit, ergo non accreſcit. præterea hoc probatur
in lege noſtra in uerſicu. ceſſante legitima ſucceſsione iun
cta deciſione Imperatoris ſuper ipſa facti narratione po-
ſita, ac iunctis his quę diximus. §. in tertio intellectu glo-
ſatoris. Nam uult q; ita demum accreſcat portio excluſi a
bono. poſſeſſ. ſi legitima ſucceſsio deficiat, ergo ſi de iure
ciuili ſuccedi poteſt vult ꝙ ius accreſcendi locum non ha
beat, corroboratur huiuſcemodi com. opinio alio fortiſſi
mo argum. ius accreſc. locum ſolum modo habet in par
tibus deficientium, lege quæ ex duobus in fi. ff. de acqui.
hære. & hic in. l. noſtra tam in rubro quam in nigro & in
l. prima in. §. in. his ibi euacuatũ, item ibi euaneſcat, & ibi
deficiat &c. j. de caduci. tolen. verba autem intelligenda
ſunt in potentiori ſignificatu lege prima. §. qui in perpe-
tuum. ff. ſi ager. vec. vel emphy. pet. cum multis accumu
latis per Barb. in conſi. xxvii. col. vii. libro primo. Areti.
in cõſi. lviii. co. quinta, Pau. de caſt. in cõſi. ccxli. et. ccxlv.
in antiquis, Soc. in conſi. xxv col finali lib. tertio & in le
ge in conditionibus in. §. ſi patronus ad finem. ff. de cõdi.
& demon. ergo intelligi debet de iure accreſcendi irreuo
cabili, ac de parte penitus, & omni iure deficienti, & ſic
in potentiori ſignificatu. Poſtremo probatur hæc pars in
dicto. §. quibus, & in. d. § cum igitur dum volunt q; por-
tio deficiens ad alios vadat & accreſcat perinde ac ſi qui
præcedebat ex eo numero non fuiſſet. ergo irreuocabili-
ter & ſic quamuis Dec. pro ſe adducat illa iura: tamẽ ſub
tiliter ponderando probant oppoſitum prout etiam vo
lunt Cur hic in octaua col. & Ioã. crotus in loco prealle
gato. Mihi magis placet intelligere ꝙ iura illa intelligan
tur in vocatis ad bono po. ſolum de iure prætorio, alias
de iure ciuili incogniti ideo nimirum ſi pars deficiens ac-
creſcit irreuocabiliter agnoſcentibus portiones ſuas: nec
ueritate ſubnixum eſt quod hic inquit Dec. quod ſit diui
nare quod ceſſaret ibi legitima ſucceſsio, cum magis di-
uinationem contineret contraria ſententia. per ius enim
nouiſsimum auctenticorum uidelicet agnationis, &
cognationis, emancipationis, & patriæ poteſta-
tis ſublata fuit differentia. § nullam in auctenti. de hæred.
ab inteſtat. venien. igitur de iure illo & tempore di-

ſpoſitionis eorundem iurium vocati ibi per prætorē de iure ciuili non ſuccedebant, ideo recte ibidem dicitur portionem deficientium ex toto ſ. & irreuocabiliter accreſcere agnoſcentibus portiones ſuas perinde ac ſi is qui præcedebat ex eo numero non fuiſſet, & per conſequens vt dicebat Dec. non eſt reſtringere illa iura, īmo generaliter intelliguntur ſm tempora quibus condita fuerunt. Ad motiuum ac obicem de intereſſe creditorū & mora quæ illis fieret niſi reuocabiliter diceremus accreſcere prout deduxit Ia. responde vt per Curt. hic col quinta Ioan. crot. in loco præallegato, & latius per Deci. in rub. ſ. de ſucceſſ. edicto. ad § quæſitum cum glo & ſupra allegat. reſpondeo ꝙ licet ibi concedatur ac tribuatur adminiſtratio bonorum hæredi ſcripto interim & donec præteritus de iu. ciui. teſtamentum nullum dicat nihil facit in materia noſtra in iur. accreſ. quinimo pupillus, & ſcripti hęredes diuerſis viis diuerſoq; iure ibi ad bona hæreditaria veniebant, ita vt iuri accreſcendi locus eſſe nō poſſet ut hic per Cur. in octaua col. & latius per Corſ poſt Bald ſ. de ſuis & leg. vbi ad illum tex & quædam iura quæ pro contraria opinione per nōnullos allegantur reſpondet. §. ſi duo potius facit pro hac ſententia ꝙ ſi tertius ſubſtitutus dixit nolle adire vel bono. poſſeſsio. petere accreſcet primo, & ſic nō ſunt verba legiſlatoris, ſed illius ſubſtituti per Iuriſconſ relata. Quod ſi dixerit videlicet, ſe nolle adire vel agnoſcere locus ſit iuri accreſcendi in bonorū poſſeſsione ſicuti in hæreditate, ergo probat contrarium ius ad qđ allegabatur, ꝗ niſi tertius ille etiam hęreditatem repudiaſſet, ſicq; viam veniēdi de iure ciuili ius accreſcendi locum non habuiſſet habetis itaq; defenſatam col. cōcluſionē. & receptam a doc. ſententiam ꝙ non ſit locus iu. accre. reuocabiliter nec irreuocabiliter, niſi portio pœnitus & omni iure, etiam ciuili deficiat. quam opinionem reperio tenuiſſe Bald. ſibimet contrarium hic in prima col. Intellectus vero Roma hic & ſi approbatur per Corſetum in ſecunda col. non quadrat litteræ, nec bonus eſt ad textum vt hic per Curtium in octaua col. propter dicta verba his ſolis quæ ſtant excluſiue & neceſſario præſupponunt ꝙ aliis aduenjat quibus accreſcit ſi. n. intelligeremus per illa verba excludi tantum repudiantes, vana eſſet deciſio tex. Sed reſpondent aliqui ea verba excluſiue ſtare reſpectu venientium ex ſecundo gradu, quæ conſideratio in effectu fuit Derti hic in penult. col. in verſic. nec obſtat ꝙ videatur in alio tamen propoſito, dum ſoluendo oppoſitionem de indubitabili factam per Iaſo contra vltimā lecturam glo. dicebat habere probabilem dubitationem in parte deuoluta per ius accreſcendi, de quo loquitur lex iſta non aliæ leges. quæ loquuntur ſimpliciter reſpectu hæreditatis vel ſucceſsionis, & latius hoc tradunt nonnulli Taurinen. hic.

Sed hæ conſiderationes confunduntur per l. noſtrā quæ etiam in iure accreſcendi, & ſic in partibus deficientibus & accreſcentibus reſpectum tantum habet ad plures liberos, quibus delata erat bono. poſſe. quorum alii omiſerant, alii agnouerunt: quid fieret de partibus deficientibus & non habet conſideratione modo aliquo ad agnatos aut venientes ex ſecundo gradu ut prædicti volunt: ideo lex hæc in princip. dixit quoties pluribus liberis &c. & eundē caſum de liberis propoſitū ſemper proſequitur perſona alterius non cōſiderata, ut etiam. ſ. dicetur.

Non eſt ergo tenendus intell. Rom. quia confunditur per ea q̄ in præcedentibus cōtra alios intellectus diximꝰ. & ponderando ꝙ ſm hunc intellectum decideretur hic caſus indubitatus et ſæpe iam deciſus, ꝙ in bon. poſſeſsio. locū habet ius accreſ. ſi portio illa euacuata ſit & pœnitus deficiat nōne hoc deciſum erat per infinita iura: certe ſic lege tertia, §. fin cum. ll ſequen. ff. de bonorum poſſeſsione, lege. ii. §. ſi duo. ff de ſecundum tabulis lege qui ex duabus. § fina ff. de acquirēda hæreditate. l. vnica. §. in his infra de caducis tolen. nō eſt ergo veriſimile ꝙ hic factus fuerit iſte titu. ſolum vt decideret prædicte clarum & iam deciſum: præterea, verba. l. noſtre prædicte intelligentiæ manifeſtę refragantur dum cum miſterio in plurali dicit quibuſdam omittentibus nam ſm intelle Rom. nō eſſet uis an vnus vel plures omitterent apparet ergo alium eſſe ſenſum & intell. & item dū ſubiicit his ſolis accreſcere q̄ portiones ſuas agnouerunt quæ indicant totā vim legis ſtare in agnitione, per quā omittentes indiſtincte ab oībus portionibus omittentium excluduntur & agnoſcentibus acquiritur non autem vt intelligebant ſcriben. punctum conſiſtere in ceſſatione legitime ſucceſsionis quę tamen vt in iuribus ſup̄ alleg. habetur, neceſſaria eſt ad hoc vt portio deficiat ſeu vacet & iuri accreſ. locus ſit.

Sextus intellectus Saliceti hic relatus per Decium in nouis additionibus ad fin. intelligentis textus in filiis emācipatis, vt tn̄ dicamus ꝙ uno repudiante, portio eius accreſcat aliis emancipatis, qui eodem iure veniunt, nō autem illis qui adiuerunt de iure ciuili. ceſſante igitur legitima ſucceſsione ideſt vera remota legitima ſucceſsione ſm Salicetum & conuenit dictis verbis his ſolis ceſſatq; argumentum. ſ. factum de indubitabili cum quo intellectu tranſit ibi Decius & in effectu iſte eſt intellectus quē vti nouum per multa verba ponit hic Curtius quem Recentiores quidam Papienſes per plura reprobare nituntur, & certe repugnant verba legis ibi ceſſante legitima ſucceſsione quæ pariformiter ad oēs liberos referuntur, & pariformiter determinant, & ſic loquitur hæc lex, ſolūmodo de pluribus liberis eiuſdem qualitatis in quibus videlicet legitima ceſſebat ſucceſsio, quorum aliqui omiſerunt quidam vero agnouerūt vt Ipſius legis verba manifeſte preſeferunt ita ꝙ ſenſus prædictus nullo modo huic legi conuenit.

Septimus intellectus Iaſonis in penultima col. in verſicu. & per iſta conſidera peſsimus eſt, & contra leges, vt hic per Dec. in ultima co. & per Corſetum in ſecunda vbi dicit fuiſſe intellectum Angeli licet Iaſo. ſibi aſcribat & illum aliquibus mediis reprobat Corn. & miror ꝙ Dec. non uiderit & Iaſ. pariter de furto non accuſauerit. Item 32 confunditur prædictus intellectus, quia dicta verba ceſſante legitima ſucceſsiōe vt. ſ. dictū fuit, nō ſunt diſpoſitiua aut deciſiua legis, ſed narratiua facti ꝓpoſiti et Ang. cū Iaſo. ex his arguunt vt ex verbis deciſiuis legis, q̄ male.

Plerīq; Moderniores taurinenſes alium & ſic octauum intellectum tradiderunt exponentes dicta verba ceſſa legitima ſucceſsione ideſt ſucceſsione ab inteſtato iuxt. §. de illo lege tertia pro ſocio vt ſit ſenſus ꝙ ius accreſcendi impedit ſucc. edictum. Nec obſt. ꝙ lex. de indubitabili foret: quia reſpondet bene deciſum inueniri per legem ſecundam. ſ. vnde liberi ſtantibus deſcendētibus alium ſuccedere non poſſe, ſed non erat deciſum quid iuris vbi deſcendentes illi in primo gradu exiſtentes iure ſucceſsionis non veniunt. Sed per ius accreſcendi, an alios ab inteſtato venientes excludant, quod dicendum videbatur: quia ab inteſtato ſuccedentes ex tacita voluntate defuncti venire dicuntur lege conficiuntur ff. de iure codicillorum. Sed venientes ex iure accreſcendi īmediate & principaliter vt ff. de vulgaribus & pupillaribus ad finem legis quintæ. propterea videbatur ꝗ venientes ab inteſtato qui defuncti voluntatem habent excluderent venientes per ius accreſcendi cum prouiſio hominis ceſſare faciat prouiſionē legis, vt ſupra de pactis conuē lege fina. Contrarium tn̄ deciditur. Nam illud quod venientes ab inteſtato ex tacita voluntate defuncti venire dicantur procedit in tenentibus primum locum. in aliis non. gloſ. in lege iuſtam infra ad trebellianū, nimirū igitur ſi ab inteſtato venientes. qui hoc caſu non tenent primum gradum, & per conſequens tacitam voluntatem defuncti non habent, excluduntur per ius accreſcendi.

Sed & iſte intellectus ex illis eſt qui nihil valent. redit enim quaſi in idem cum præcedenti Romani, et dicta

contra

contra illum huic pariter obſtant eiſdeq́ꝫ fundamentis &
rationibus quibus præcedēs reprobari poteſt, item quia
glo.in dicta lege nō iuſtam, ſuper qua fundatur male lo-
33 quitur vt in ſuperioribus dixi, * & venientes ab inteſta-
to per ius accreſcendi quicquid iſti dicant ita habent taci-
tam voluntatem defuncti ſicuti venientes ab inteſtato le-
ge ſi titio in.§.iulian de legatis ſecundo.imo magis a lege
fomentatam, ꝙ́ſimpliciter ab inteſtato venientes prout
in principio Rubricæ demonſtrauimus. Indagando quæ
fuerit cauſa iuris accreſcendi inductiua.

Recentiores quidam Papienſes dicunt aliter & ſic no-
no loco hunc textū poſſe intelligi vt dicamus quoties de
fertur bono. poſſeſ liberis pluribus portio repudiātis his
ſolis qui agnouerunt accreſcit ceſſante legitima ſucceſsio-
ne, ideſt ſi non adſint nepotes ſubintrantes locū patris.§.
cum filius inſtit.de hæred quæ ab inteſtato.deferun.quia
nō accreſcit tunc ſolis liberis, vt eſt textus in lege ex duo-
bus.ff.de contratabul. Nepotes igitur ſubintrantes locū
patris, & ex propria perſona ſuccedentes iuxta legem ſe-
cundam cum ibi notatis per Barto. infra de liberis præte
ritis impedient ius accreſcendi. Nec obſtat ꝙ ius accreſcē
di excludat ſucceſſorium edictum, quia hoc procedere
dicūt inter ſuccedētes ex diſparibus.gradibus: ſecus in ne
potibus, qui cum patruis concurrunt iuxta not.in auctē.
præterea infra vnde vir & vxor.

Iſte intellectus peior eſt cæteris, verba enim illa ceſſante
legitima ſucceſsione ad omnes liberos æqualiter referun-
tur & ſm prædictum intellectū requireretur ꝙ ex oībus
liberis legitima ſucceſsio ceſſaret, & ſic nepotes ſed quid
facit ad propoſitum ſi non adſint nepotes agnoſcentium
liberorum hæredes nihil. dicendum eſt igitur illa verba
ceſſante legitima ſucceſsione aliud ſignificare. Secūdo nō
tantū in dictis nepotibus, ſed in pluribus aliis perſonis, vt
ſuperius dictum eſt legitima dicitur eſſe ſucceſsio, ergo re
ferre dicta verba ad nepotes tantum abſurdum eſt.

Tertio verum non eſt ꝙ hoc caſu ſucceſſorium edictū
ius accreſcendi impediat * imo ius accreſcendi facit maxi-
34 me hoc caſu ſucceſſorium edictum ceſſare, vt hic per
Curtium in octaua col. Deci.in conſi clxxxi co penulti.
& in lege pactum quod dotali col.fin.in.ii.limitatione, de
collatio. nihilque facit dicta lex ſi quis ex duobus, quia
admiſsi ibi fuerunt nepotes ſimul cum patruis. nos vero
loquimur quando pater nepotum prius admittebatur et
repudiauit aut tempore excluſus eſt. Nunc igitur in-
tellectum tanquam reſtrictiuum tex. noſtri, & diuinati
uū literæque minime conuenientem nec conſentaneum
immo repugnātem reiicio.

* Poſtremo viſo & cognito nullū ex intellectibus per
35 ſcribentes hactenus ad hanc noſtram legem datis eſſe lite
ræ conſentaneum defendiue poſſe diuino accedēte adiuto
rio verum ſenſum & intellectum ego vobis aperiam de
monſtrando hanc famigeratam legē ſine ſpiritu, & pere
grino ſenſu non eſſe. Et pro intelligentia ac declaratione
præmitto ꝙ Imperator hic in reaſſumptione propoſiti
Thematis cū magno miniſterio loquitur in plurali nu-
mero de quibuſdā liberis omittentibus portiones ſuas
agnoſcere potius, ꝙ́ de vno omittente, item ꝙ accreſcit
his ſolis qui portiones ſuas agnouerunt quaſi dicat non
aliis qui nō agnouerunt licet nō repudiauerint illas quas
conſequi nunc vellent. hic eſt ſecretum noſtræ legis hic ia
cet lepus quem ſcribentes ante oculos ſe quottidie offerē
tem non viderunt neque præhendere potuerunt. Et hoc
modo intelligendo caſum dubium belliſsime determina
bit hæc famoſa lex. Et difficultas non erit in dictis verbis
ceſſ.leg.ſucceſſu. vt ducto. arbitrati ſunt, quo caſu lex po
neret deciſionem caſus iam pluries, & clariſsime deciſi,
ſed omnis dubitatio legis noſtræ fuit in agnitione & o-
miſsione partis ſuæ, an omnes hi liberi qui portiones ſuas
omiſerunt agnoſcere ab illis excluſi eſſent. itaq́ꝫ vnus ex
omittentibus puta ad partes aliorum omittentium, vna
cum his qui portiones ſuas agnouerunt venire poſſet ſi-
mul que cum ipſis agnoſcentibus in dictis partibus ſuc
cedere, de portione.n.ſua ipſius.ſ.qui omiſit de qua intel
lexerant oēs ſcribentes dubium non erat, cum iam eſſet
ab illa excluſus & remittentibus ius ſuum non detur re-
greſſus lege quæritur. ff. de ædil edic cum aliis adductis
ſup prima lectura gloſæ, ſed dubitatio fuit, vt dixi vtrū
vnus prædictorum omittētium agnoſcere pariter poſſet
cum agnoſcētibus ad portiones aliorum, qui nō agnoue
runt ab inteſtato venire, et in ſucceſsione prædicta ſecum
concurrere, quod prima fronte fieri poſſe videbatur, cū
vocati omnes de liberis primi gradus eſſent, & ſanguine
coniuncti quæ quidem naturalis coniunctio etſi ad ius ac
creſcēdi reſpectu prælationis coniunctorum coniunctio
ne legali nihil operetur ſm Bald hic in ſexta col quæſtio
ne ſeptima, operatur tamen quantum ad inducendum le
gitimam coniunctionem eorū quia plures vocati ſimul
ſunt quod ex ſanguinis coniunctione proceſsit.§ cum fi-
lius inſtituta de hæredi.qui ab inteſtato, & maxime ope-
ratur quantum ad inducendum ſucceſsionem viciſsitudi
nariam inter eos. §. reliquum in auctentica de hæredib.
ab inteſtato venien. propterea videbatur, ꝙ omittentes
partes eorum poſſent cum aliis fratribus ſuis ad portio-
nes fratrum qui non agnouerunt venire, & ſimul ſuccede
re cum eis in prædictis portionibus per alios omiſsis, &
per volentem ſuccedere non repudiatis. ſunt.n.bona pa-
tris & ſucceſsio patris, & nō repudiata per iſtum qui vult
cum aliis in illis ſuccedere: ideo videbatur quod poſsint
ſimul cum aliis venire cum ſint in pari gradu, & pari paſ
ſu ambulent.

Oppoſitum tamen hic deciditur, ꝙ totum his ſolis ac
creſcit qui partes ſuas agnouerunt, a quibus omittentes
excluſi fuere. Nam etiam agnoſcentes coniuncti ſunt ſan
guine, & coniunctione legali propter ius accreſcendi per
legem inuentum * ideo duplici iure coniunctus vno tan
tum iure coniuncto præfertur lege ſi ex duobus, la.i ff. 36
de contratabu. dicta lege re coniuncti. ubi Bar. in quinta
quæſtione ſecundæ partis vtque ſeruetur voluntas de
functi, quæ in propoſito totū facit, & quæ cenſetur fuiſſe
vt qui partē hereditatis accertauit & cōſecutus eſt, etiam
alias partes habeat, ut ſucceſsio in eodem gradu vnita cō
ſeruetur iuxta legem primam & ſecundam.ff.de acquirē
da hæreditate. & legē prima J.de caducis tollendis ꝑpea
dixit hic imperator his ſolis accreſcere qui portioni. ſuas
agnouerunt quando legitima ceſſat ſucceſsio, intelligen-
do ut ſtatim declarabimus, poſuitq́ꝫ prædicta verba his
ſolis taxatiuam ſapientia vt includeret omnes agnoſcen-
tes, & excluderet omnes omittentes agnoſcere, non tan-
tum a portionibus per eos omiſsis, quantum a portioni-
bus aliorum omittentium: quia nullus eorum poteſt cū
agnoſcentibus venire ad partē alicuius ex prædictis omit
tentibus. Quoties igitur inquit Imperator pluribus libe-
ris bonorum poſſeſsio defertur, ceſſante legitima ſucceſ-
ſione hoc eſt quia de iure ciuili ſuccedi non poſſit, vt in
emancipatis, exempli gratia, a iure ciuili ſm hæc tempo-
ra, & iura incognitis.§.emancipati inſtituta de hære. quæ
ab inteſtato, vel quia legitimæ ſucceſſioni expreſſe, vel ta
cite renunciatum fuerit quibus caſibus vt hic in ſecunda
col. ponit Cor. legitimam ſucceſſio ceſſet omittētibus qui
buſdam ipſorum partes ſibi delatas agnoſcere id totum
his ſolis accreſcit qui portiones ſuas agnouerūt ita ꝙ ad
portiones deficientes nemo omittentium ſuam agnoſce-
re poteſt cum aliis agnoſcentibus venire quamuis om-
nes ſint de liberis & ſanguine coniuncti, ſed accreſcunt
agnoſcentibus portiones ſuas tātum, quia cum ſint eiuſ-
dem gradus & ſanguine coniuncti prædictęq́ꝫ ſucceſſio-
nis partē habeant & portio accreſcat portioni velut allu-
uio ipſis ſolis, quod alii omiſerunt accreſcit: quia portio-
nē habent cui deficientes partes poſſunt accreſcere, ſicque
propter ius accreſcendi excludunt ſucceſſorium edictū,

& coniunctos ſola rõne ſanguinis repellunt. ſimilis text.
quem ego ſolus noto in ſucceſsione ciuili loquens eſt.in
§.fina.inſtitu. de orfi. qui ſimiliter dicit ꝙ ſi ex pluribus
legitimis hæredi. qui omiſerint hæreditatem alii adierint
portiones omittentium accreſcunt reliquis qui adierunt.
Audiſtis dilectiſsimi auditores huius difficilis & famoſæ
legis elegantem peregrinum & pulcherrimum intellectũ
poſſumusqꝫ cum Hierony dicere hic doctus Plato neſci-
37 uit, Demoſthenes ignorauit. * Sæpenumero Deus reue
lauit minimo qd' abſcondit maioribus iuxta textũ qui
reputatur aureis literis ſcribendus in lege prima col.ſecun
da verſiculo ſed neque ex multitudine. C. de vete .iure
enucleando,cui tamen eſt conſimilis in capitu. eſto ſubie-
ctus nonageſimaquinta diſtinctione, de quibus iuribus
feſtum facientes hoc tradunt, Barbatias in con. primo ad
finem, in ſecundo volumine & in tertio volumine, col.vi
geſimanona cum ſequentibus & in capit.i. col. vigeſima
de conſtitutio. ac Corſetus in ſingularibus ſuis in verbo
opinio legis vltimæ, non defuerunt quidam Modernicu
li qui tacito autore non erubuerunt hunc meum intelle-
ctum ſibi appropriare quamuis ignorãtia ducti rem ap-
prime intelligere & deducere neſciuerint, vt ex prima le-
ctura mea, & illorum chartis videri poteſt.

Ius igitur accreſcendi etiam in liberis primi gradus pa-
riterqꝫ ſanguine coniunctis excludit ſucceſſorium edictũ
illudqꝫ vincit etiam in cauſa inteſtat. hoc vult iſte textus
modo prædicto declaratus, non autem ſecundum quar-
tam lecturam gloſæ prout ſuper ea notabant Bal. Alex.
& alii quia intellectus ille quartus literam deſtruit, &
tanquam de indubitabili in terminis ſuis illum reproba-
tum ſupra vidimus.

38 Quid ſit ſucceſſorium edictum * patet ex legibus titu-
lorum quæ de hac materia loquuntur, & ponit Decius
infra de ſucceſſorio edicto et in lege qui ſe patris charta
39 penultima. j. vnde liberi * tractans, etiam an in ſuis lo-
cum habeat.

Quod autem regulariter fortius & potentius ſit ius ac
creſcẽdi q̃ ius edicti ſucceſ. probatur in lege meminimus
in verſicu. ſucceſsionis videlicet iure, vbi Baldus Fulgo-
ſius & Corſetus not. j. de legitimis hęredibus in. §. penul
timo inſtitutis de bonorum poſſeſsione. Et in lege noſtra
ſecundum intellectum meum etiam ꝙ excluſi per repu-
diationem eſſent de liberis primi gradus. Ratio autem eſt
quia facilius aliquid accreſcit, quã deuoluatur: cum in ha
bentibus ſymbolum facilior ſit tranſitus, quia illud faci-
lius inducitur in quo minor digreſsio reperitur, ſimilitu-
do enim generationis cauſa eſt, diſsimilitudo cauſa cõtra
rii ſecundum Bal. in comento noſtræ legis in quarta co-
40 lũ, quæ rõnes philoſophicæ ſunt, legales * vero, & palpa
biles aſſignari poſſunt, quia veniens per ius accreſcendi
tacite ſubſtitutus dicitur. & tacitam propterea defuncti
voluntatem habere, dicta lege ſi titio in. §. iulia. ff. de lega
tis ſecundo, lege prima & ſecunda. ff. de acquirenda hære
ditate. veniens autem per ſucceſſorium edictum cum ex
inferiori gradu accedat talem defuncti voluntatem non
habet iuxta gloſ. legis non iuſtam. j. ad trebellianum quã
tñ in ſui generalitate reprobauimus. ſ. rurſus in iure accre
ſcendi portio accreſcit portioni lege ſi titio in fine. ff. de
vſufructu, lege ſi totam. ff. de acquirenda hæreditate ille
qui venit per ſucceſſorium ædictum nullam portionẽ ha
bet, ergo deficiens portio ad eum tranſire non poteſt,
ſed præfertur portionem habens, maxime cum ius accre
ſcendi gradum non mutet, ſitqꝫ eiuſdem naturæ, & qua-
litatis, cuius eſt portio cui vnitur ſecundum Baldum. has
rationes aſsignant in variis locis ſcriben. vt per Dec. j. co.
fin. & Cur ſeptima.

Limitat prædicta notabiliter Bald. hic in quinta col.
in ſecunda quæſtione quãdo ille qui vult venire per ſuc-
ceſſorium edictum concurreret in parte repudiata cum il
lo cui deberet accreſcere per textum cum gloſ. finali ad fi-
nem in auctentica præterea. j. vnde vir & vxor: vbi repu
diantibus deſcendentibus, & aſcendentibus ſi tranſuerſa-
les ex ſucceſſorio edicto venientes acceptent obſtant iuri
accreſcendi inopis coniugis, & hoc caſu ſucceſ. caput iuri
accreſcendi obſtat, idem enim operatur aliquid non eſſe
vel reduci ad non eſſe, ſed ſi a principio nõ extarent aſcẽ-
dentes & deſcendentes coniugem tamẽ inopem coarcta-
rent tranſuerſales, ergo idem in liberis, & parentibus re-
pudiantibus, vel alio modo excluſis, ſi autem coniunx
obicem non habet, ideſt concurrentem tunc totum ei ac-
creſcit, hoc igitur caſu non eſt mirum ſucceſſorium edictũ
excludere ius accreſcendi: quia quodlibet capud facit par
tem Alexã. & Iaſo. ſupra in quarto intellectu gloſſatoris
Dec. in vltima col. Cur. in ſeptima & octaua & alii Mod.
* præfatiqꝫ omnes in dicta auctẽtica præterea, limitationẽ
Bal. cõmuniter ſequuntur, dicitqꝫ ibidem Cur. in penult.
col. q. abſque dubio ſi aliqui tranſuerſales admiſsi repu-
diant, quidam, non portio repudiata non accreſcit vxo-
ri ſed aliis tranſuerſalib. quia dummodo eorum aliquis
ſit, vxor non habet niſi quartam * ideo in ſucceſsione li- 41
mitata non haberet locum ius accreſcendi argu. legis in
agri. ff. de acqui. re. do ſi vero omnes repudiarunt in totũ
admittitur vxor ex perſona propria vel per ius accre-
ſcendi, vt ibi per eum quicquid dicat Ioannes crotus
in dicta lege re coniuncti in vltima charta in vigeſima-
quinta quæſtione.

Prædicta limitatio Bal. prima facie obſtare intellectui
meo uidetur: quia liberi qui portionem ſuam agnoſcere
omiſerunt in portionibus per alios repudiatis concurrũt
cum illis qui ſuam agnouerũt, cum ſint in eodem gradu,
& quodlibet caput partem facit, ergo ius accreſcendi nõ
debet hoc caſu præferri per dictam deciſionem Baldi a
doctoribus cõmuniter receptam, ſed reſpondetur ꝙ in
dicta auctentica præterea, portio repudiata non vacat
cum tranſuerſales ex diſpoſitione legis primæ eiuſdem
tituli vnde vir & uxor, in dodrantem ſuccedant ſtatim,
ideo nimirum ſi non accreſcit quia, vt ſupra diximus qd'
non deficit non accreſcit, ita bene intuenti voluit idem
Baldus in dicta auctentica præterea col. prima, ſed in ter-
minis noſtę legis portio omiſſa per vnum ex dictis libe-
ris deficit, & vacat ideo &c * contra tamen prædictam li 42
mitationem Baldi obſtat cõmunis doctorum deciſio de
filia quæ mediante dote, paternæ renunciauit hæreditati,
inde mortua eſt relictis filiis vtrum: filii per ſucceſſorium
edictum ad portionem matris admittantur excluſis auũ-
culis, & matris fratribus qui per ius accreſcendi venire
poſſunt vel excludantur per dictos fratres matris cũ qui-
bus in locum matris ſuccedendo poterant concurrere ſcri
bentes infra relati, duos caſus faciunt, primum pro indu-
bitato habent qñ viuo patre deceſſit filia, ꝙ filii non ex-
cluduntur niſi filia dotem habuiſſet, ſeque illa contentam
dixiſſet & renunciaſſet, ſecundus eſt, qñ filia renuncians
poſt mortem patris obiit, & concludunt ꝙ nepotes ex-
cluduntur per fratres matris iuri accreſcendi innitentes ob
renunciationem filie, vt per Alexand. & alios in lege pa
ctum q. dotali infra de collationibus. Decius hic in vlti.
col & ſuper dicta lege pactum in penult. co. & in conſil.
clxxxi. & ſic Curtius hic in ſeptima columna reprobat
ſolutionem Decii aliter ſoluens ſequuntur etiam Mo-
derniores in repetitione legis pater filium charta decima-
tertia columna finali. ff. de inofficioſo teſtamen. Ioannes
crotus in dicta lege re coniuncti folio decimoquarto in
ſexta quæſtione.

Sed videtur ꝙ in terminis prædictæ queſtionis nõ ſit
dare ius accreſcendi, quia quando mediante dote in ma-
nibus patris filia renunciauit, portio quæ illi in bonis pa-
tris ſpectabat patri acquiritur, quia filiæ per ſolutionem
dotis in portione ſibi ſpectantes ſatisfactum cenſetur

iuxta

iuxta textum in cap quamuis de pactis in ſexto. in lege
fina. ſupra de pactis, et in dicta lege pactum quod dotali,
vbi Dec. not. indeq; patri ſuccedunt filii repertentes por/
tionem quæ alias dictæ filiæ ſpectaſſet & pertinuiſſet vni
tam & incorporatam cum patrimonio patris ad quod
fratres matris admittuntur, ergo portionem prædictam
alias filiæ ſpectantem per ius accreſcendi non capiunt.

43 Notate tamen in propoſito noſtro pro limitatione
pręſentis legis & prædictorum ꝙ ſi repudians partem
ſuam id faceret contemplatione alicuius tantum omitten
tium portionē ſuam, ꝙ ille in ea parte præferretur agno/
ſcentibus portiones ſuas in ſucceſsione ab inteſtato per
deciſionem nota. Pauli de caſtro in lege prima in. §.inde
nerat ius. ff.ad trebellianum a doct. communiter receptā
vt ibi per Aquenſem & Ripam & per eundem in dicta
lege re coniuncti in ſecunda columna per Aquenſem &
Decium in lege ſi actionum ſupra de pactis & repe. in di
cta lege pater filium colum trigeſimaquarta & latius per
Ioannē crot. in dicta lege re coniuncti folio decimoquar
to in decima quæſtione principali, vbi hanc quæſtionem
latius diſcutit, faciuntq; prædicti ſcriben. vim, an abdica
tionem & renunciationem repudiatio ſimpliciter ſapiat,
vt procedat tunc quod dictum eſt, an vero includat acce
ptationem & ceſsionē, & tunc ſecus vt ibi per eos & per
Socinum in cõſilio trigeſimoquarto volumine quarto.
Sed tunc portio non diceretur deficere, ſm quod in hac
materia noſtra requiritur, ſicque de iure accreſcendi tunc
non tractaretur.

Tandem vt ſemel finiam. Notandum eſt ꝙ hodie ex
beneficio legis vnicæ. j. de his qui ante apertas tab. & le/
gis cum antiquioribus infra de iure deliberā. quemadmo
dum ſuperius tactum fuit latiusq; ſcripſimus in lege prīa
ſupra qui admitti, & in lege prætor. ff de regu. iuris ēt in
ſucceſſionibus prætoriis ex beneficio dictarū legū ad hæ
redes fit tranſmiſſio per quam in dictis caſibus ius accre·
ſcendi impediretur vt in rub. viſum fuit, cum tunc nõ ceſ
ſaret legitima ſucceſſio & hiſce caſibus ius accreſcendi nõ
præualeret, ſed ius tranſmiſſionis.

44 Abſoluto primo pollicito capio ſcđm .q agnoſcit
de iure prætorio cum de iure ciuili hæres effici poſſet adi/
re cenſetur & efficitur etiam hęres de iure ciuili, ita hic ſen
ſit Bart. alleg legem puberem vbi hoc determinari vide/
tur infra de iure deliberan. Alexander hic ſe remittit ad di
ctam legem puberem vbi latius examinat & excluſo ca
ſu claro in dubio concludit cum opinio. Bal. in rub. præ/
cedentis titu in ſeptima quæſtionę ꝙ talis agnoſcens adi
re non videatur quia cenſetur elegiſſe viam ſuccedēdi de
iure prætorio non de iure ciuili, illa ergo ſibi pateat. §. fi.
lege ſi mulier ꝙ metus cauſa & ad dictam legem pube/
rem Reſpon. vt ibi per gloſam ꝙ improprie ibi ponitur
pro hærede ſe gerit.

Articulus ſubtilis eſt & diſputabilis vt in repet. dictæ
rubr. per Sicul. & latius per Bulgarū in ſeptima quæſtiõe
vbi atteſtantur opinio. Bal ibi eſſe a ſcrib. cõmuniter re-
ceptam, vt faciunt, pariter Angelus in. §. quos autē inſti/
tuta de bonorū poſſe. Alex. Corn & Iaſ. in dicta lege pu
berem, ſed ſecundum præallegatos verior eſt præcedens
opinio per textum vbi videtur caſus in dicta lege pube-
rem, reſponſio. n. gloſſatoris ibi q; intelligatur improprie
violentia eſt ad illum textum nec iure probatur imo con
funditur dictum gloſæ per textum in lege pro hærede ff.
de acquirenda hæreditate facit etiam text. in dicta lege
prætor vbi bonorum poſſeſſor in omni caſu pro hærede
habetur, quid igitur mirum ſi bono. poſſeſſ. agnoſcen/
do adire cenſetur, & ad motiuum Iaſ. in dicta lege pube/
rē ꝙ bono. poſſeſſ. quando alius non eſt de iure ciuili ſuc
ceſſurus iura directa conſequitur, ita vt fruſtra eum effici
hęredem de iure ciuili dicatur ex quo nihil additur, vltra
reſponſionem Iaſ. ex dictis Cor. ibi accõmodari põt ſol.

45 Et ex dictis Bal. in dicta. vii. q. põt diſputationis vti/
litas colligi, quia ſi non teneret ac ſubſiſteret agnitio bo.
poſſ. quia forſitan iudex coram quo facta fuit excõmuni
catus, & moreretur agnoſcens non tranſmitteret ſucceſ/
ſionem, ſecus ſi dicamus cēſeri eum etiam adiuiſſe vt per
Bal. ibi. Econtrario autem an ille qui venire poteſt tam 46
per ius ciuile q; per ius prætorium vt filius in poteſtate re
nūtiando vni iuri cenſeatur etiam alteri renunciaſſe Ale.
Riminal. & Iaſ. ō. circa ſm intellectum Gloſſatoris con/
cludunt contra Bar. in partem negatiuam ut ibidem quo
que per Iaſ. in pen. col. & Cur. hic in. v. ac Dec. in. d. l. qui
ſe patris in antepen. per tex. d l. ſuum. j. de iure delibe. &
per rationes de quibus p eoſdē. Alex. in dicta. l. ſuū duas
limitationes ponit quas pariter firmat Soci licet de Ale.
non faciat mentionem in lege prima charta penul. in viii.
qõne. Bart. ff. de vulga. Circa tertium de præſcriptione
ſuitatis, & iuris ſe imiſcendi ex ipſa ſuitate prouenien/ 47
tis, ac de preſcriptione iuris adeundi ex glo. iſta colligitur
quod iure ſe imiſcendi ſuis competenti ſpatio triginta an
no. præſcribitur. ita hanc glo. velle ponderant ad tex per
eam allegatum illam referendo Alex. Riminal. Cor. De
ci. & alii Moder. & Iaſ. in. l ii. col. fi. ff. de acqui. hær. tenēs
tamen contrariam opi. ſed repugnāt verba ſequentia ibi
fruſtra diceret aliis accreſcere, clare igitur demonſtrat in/
tellexiſſe perpetuo. i. ſine præfinitione temporis alias ve
rum non eſſet fruſtra dici aliis accreſcere cum lapſis trigin
ta annis accreſceret, fateor tamen prædictam opinionem
crebriorem eſſe & a doct. magis cõmuniter receptam im
miſcendi iuri ſpatio triginta annorū præſcribi vt hic per
Alex. Dec. & Moder. & late per Balb. Taurin. in tractatu
præſcriptionum fol. xxxvi. qõ. ix. col ii & ad rationem
de beneficio abſtinendi a prætore introducto ad vtilita 48
tem ſuorum tantum propter ꝙ non debet eis damno eſ/
ſe, igitur videtur q. habeatur pro herede in continenti vt
non dicatur præſcribi iuri ſe imiſcen. reſponſio. Dec. non
ſubſiſtit vt hic per Cur. in. vi col. ſubtilius ex mente tamē
Bal. reſpondet Socin. in l ſi filius qui patri in. iii. not ff. de
vulg. vbi concludit in effectu ꝙ imixtioni fictæ & legali
non præſcribatur. quia cauſatur imediate: an imixtioni
autē meræ & voluntariæ præſcribatur vt etiam per eun
dem Socin. in conſi. lxiii. lib. i. facit quod hic in. iiii. col. in.
verſi. ſecundæ quæſtio. Bald. concludit exiſtentiæ ſuita-
tis non præſcribi quia expreſſa renunciatione de iure ciui
li hoc induci non poteſt, ergo nec tēpore quia quod nõ
poteſt fieri per conſenſum qui eſt de iure naturali, nec
fiet per tēporis curſum, qui eſt menſura durationis de iu/
re ciuili, vt per eum & volunt præallegati Scri. ꝙ ex quo
ſpacio triginta annorum præſcribitur petitioni hæredita
tis per poſſeſſorem hæreditariorum bonorum fruſtrato/
ria inde eſſet imixtio ſublato iure agendi ad bona hæredi
taria cõtra poſſeſſores bonæfidei, ideo in effectu dici põt
tāto tpe iuri imiſcendi præſcribi & cõſequenter in pūcto
iuris verius videtur ꝙ contra col. opi ſ. dictum fuit non
præſcribi videlicet iuri imiſcendi, quamuis contra poſſeſ
ſorem. xxx. anno petitio hæredita. nõ detur & ſic iſto ca
ſu fruſtratoria eſſet imixtio limitando tamen vt per Ale.
in con. lxxxiii. in. ii. vo. & Bal. in loco. præalleg. iuri vero
adeundi facilius & abſq; dubio præſcribitur ſpatio. xxx.
anno, iura rationes fundamenta huiuſcemodi dicti late re
fert ac ponit Balb. Tauri. vt. ſ. Circa quartum de benefi
cio abſtinendi co. opi. eſt cum glo. noſtra ꝙ ſit de iure ci 49
uili. §. ſed his permittit prætor. Inſt. de hære. qual. & diffe
ren. de q̃ late quāuis impertinenter per Iaſo. hic col. xii. cū
ſequ & ante per Riminal. in. l. qui ſe patris co. xiii. j. vnde
liberi a quo Iaſ. mutuo accepit ꝙ hic ſcripſit, & tradunt
etiam ſcribē in. l. ventre & in. l. neceſſariis. ff de acqui hær.
concluduntq; cõiter præfati ſcrib. abſtinendi beneficium
nõ annale, ſed perpetuum eſſe per regulam. l. iure in fine.
ff. de excep. doli. Curt. hoc tenet q; ſit annale & ꝙ ſi filius
patiatur annū labi ꝙ nõ abſtineat, nec voluntatē eius de/
clarat, amplius abſtinere nõ poterit quia regu. d. i. pure 50

nō procedit qñ exceptio talis eſt quæ ad excipientis libi-
tum ad actū deduci poteſt, vt a ceſſante ratione text. ille
probat, & ponit Bar in.l.ii ff.de exce & Alex.in l.nā.&
poſtea in princ.ff.de iureiur.cū ergo in facultate filii ſit ab
ſtinere conſequens eſt abſtinendi beneficium annale eſſet
reſpondebā alias ꝙ etſi in poteſtate filii ſit abſtinere, poſt
quā tñ abſtinuit in manu ac poteſtate ſua nō eſt abſtinen
di beneficium opponere niſi conueniatur. Sed non tollit
difficultatem, cū ſit in poteſtate filii abſtinendi voluntatē
declarare, quod ſi nō faciat elapſo tēpore nō videtur face
re poſſe, & per conſequens nec poſtea contra creditores
eū cōuenientes abſtinendi beneficium opponere. Pro ſo
lutione vide Soc in.d.l.ſi filius qui patri in.ii.no.nā quod
dicit Cur. procederet in expreſſa abſtēſione ſed in tacita,
quæ ſine alia declaratione uoluntatis ſit ſecus eſt, cum
tutus ſit filius abſq; alia declaratione. Ideo ſemper dictū
abſtinendi beneficium poterit opponere cum ſe non imi
ſcendo abſtinuiſſe cenſeatur vt ibi per Soc. Circa vltimū
51 * an ius ſubſtitutionis potentius ſit q̃ ius accreſcēdi illud
que impediat & excludat doct. cōiter concludunt ꝙ ſic,
iura hoc probātia plura sūt i.§.ſi duo.l.ii.ff de ſcdm tab.
in.l.penul.ff de iniuſto rupto.in.l.fi.j.de hæred.inſti.cum
not.ibi per Iaſ in.vii.no.hicq;.& latius in.d.l.re coniuncti
col.xxxvii.cum ſequē.in.iii.qō.Bart. vbi etiam per alios
Mod.& per Dec.in.l.teſtamento.j.de impube.et aliis ſub
ſtitutio.& latius per Bolognin in conſi. lxvi.rationē con
52 cluſionis aſsignant * quia ſubſtitutus ex expreſſo iudicio
teſtatoris venit, propterea ius accreſcendi quod ex tacito
vt dictum eſt procedit, ceſſare facit cum expreſſum taci-
tum ceſſare faciat lege cum ex filio.§.filio.ff de vulga. iſta
ratio confunditur per tex.in d l.ſi cum not.per Iaſ. ibi &
in aliis locis præall. quia ſi ſubſtitutio tacita ius accreſcen-
di ceſſare facit vt ibi.oportet dicere aliam fuiſſe rōnem in
ſubſtōne quæ faciat ceſſare ius accreſcendi, quia ea atten-
ta tacita ſubſtitutio ius accreſcendi ceſſare nō faceret, pro
pterea Lancello.pol.in tractatu ſubſtitutionum fol.xxiii.
col.iiii.in iii.effectu, & in dicta.l.re coniuncti. ſub titu. an
53 & quando coniunctus præferatur ſubſtituto * dicit ius ac
creſcēdi eſſe quodam ius & remedium ſubſidiarium qd'
cæteris deficientibus cōpetit, & remedium ſubſidiarium
alia remedia, quæ priora ſunt expectat lege in rem.ff.
mandati, ideo &c. & ꝙ ſit remedium ſubſidiarium vo-
luit etiam Deci. in.dicta.l teſtamento prædictam rationē
alio modo deducendo, & pariter Rip. in.d.l re coniun-
cti col. iiii.in.iii.q.Bart.quia ius accreſcendi non competit
niſi portio pœnitus deficiat. Sed veniente ſubſtituto non
deficit pœnitus: ergo quod non ſatisfaciat cum portio,
quantū ſit ad ipſum inſtitutum reſpectu ipſius non adeun
tis vel non agnoſcentis pœnitus ſatis deficere videtur, &
iura ſolum conſiderant excluſionem ipſius hæredis, vt
portio ſua deficere dicatur aliiſq; accreſcere vt in l.noſtra
& in.l.iii.§.fi.cum.ll.ſequētibus.ff.de bon. poſſ.& in.l.qui
54 ex duabus ad fin.ff.de acqui.hære cum ſimi. * propterea
in expreſſa ſubſtitutione ratio per ſcriben. aſsignata quia
expreſſum facit ceſſare tacitum bona videtur cum id ve-
rum ſit, nec poſſit negari. In tacita vero ſubſtitutione il-
lud contingere poteſt dici vt teſtatoris voluntas ſeruetur
quia ex quo ſubſtitutum dedit voluntatis ſuæ fuiſſe vide
tur vt ad eum tranſiret portio illa, non autem pœnes co-
hæredes remaneret ideo ſeruandum eſſe lege in conditio
nibus ff.de condi. & demon. lege cum auus eo titu.cum
ſimilibus dicamq; hoc caſu non eſſe in iure accreſcendi te
ſtatoris tacitum iudicium. Sed in ſubſtitutiōe tantū, alias
enim vnū tacitum aliud pariter tacitum ceſſare non face-
ret, cum par in parem non habeat poteſtatem lege ille a
quo.§.intempeſtiuum.ff.ad trebellia. Ex quo colligi pōt
ſolutio ad ea quæ ſcribit Ruyn. in repe.§.& quid ſi tantū
lege gallus in trigeſimanona col.cum ſequentibus de libe
ris & poſthumis vbi cōtrarium attentauit ꝙ veniens per
ius accreſcendi ſubſtitutum tacite excludat reſpondendo
ad præallegatam legem fina. vt ibi per eum. Ad corro-
burationem prædictorum facit optime textus cum ibi
notatis per Aretinum in.le.toties. ff.de acquiren. hæredi.
& ſtatim dicam.

Reſtringitur tamen ampliatio prædicta de tacita ſub-
ſtitutione vt per Iaſ.& Rip in locis præallegatis.

Ampliatur ſecundo concluſio prędicta * vt procedat 55
etiam in ſubſtitutione inualida per legem penulti. ff.de in
iuſto rupt. vt notat Iaſon & alii in dicta lege finali in.v.
notabili. Declarando tamen latius, vt per Poli.et Ripam
in locis ſupra allegatis.

Limitatur prædicta concluſio vt procedat, qñ ſubſti-
tutus alius eſt a coniuncto, alias ſimul ſtant in eodem ſub
ecto Bal.hic col.vii.in.x.queſtione per dictam legem te-
ſtamento, vbi idem Bal.rationem ponit quia ſubſtitutio
iſit ad augendum ideo non minuit.ad idem tex. notab.in
lege quidam eulogio infra de iure deliberan. vbi Cor.
poſt Bal.colligit not. ꝙ potentius eſt ius accreſcen. quod
competit eo ipſo quod quis ſibi ipſi datus ſit cohæres, q̃
illud quod competit dato alio cohærede, quia excludit
ius accreſcendi in perſona alterius propter duplex ius in
ſtitutionis.ſ.& iuris accreſcen. quod eſt in perſona eiuſdē
circa eandem perſonam vt ibi, & quamuis Decius in di-
cta lege teſtamento teneat quod imo in caſu iſtius limita
tio. ceſſat ius accreſcendi, & hæres veniat virtute ſubſtō-
nis, quamuis portionem illam in qua ſubſtitutus eſt recu
ſare non poſſit per textum in lege ſi quis hæres inſtitutus
in principio.ff.de acquirenda hæreditate vbi Aretin. de
quo Dec.non facit mentionē hoc tradit. Idem etiam vo-
lens in lege totiens ad finem illo eodem titulo. Sed cōmu
nis eſt ad oppo. vt per omnes in dicta lege teſtamento,
vbi Curtius reſpondet cuidam ſubtili argumento Acc.
in locis præallegatis facto. Mihi etiam videtur ꝙ textus
dictæ legis ſi quis hæres dicat contrarium eius ad quod
citatur per Decium in aſsignatione rationis ibi quoniam
inuito accreſcet, ergo venit ibi hæres non iure ſubſtitutio
nis, ſed per ius accreſcendi, reſtringe tamen hanc limita
vt ibi per Pau. Alex. & Curt licet Corn. ibi reprehendat,
Pau.de caſt.

Limitatur etiam concluſio pluribus modis vt per Iaſo
nem & moderniores in dicta lege re coniuncti in tertia
quæſtione Bart.& Lancello. politum in locis præallega.

Vltimo ſtringe reſpectu tranſmiſsionis, * quia poten- 56
tius eſt ius accreſcendi quantum ad tranſmiſsionem q̃ ius
ſubſtitutionis lege ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legitimis
ampliando & reſtringendo vt in euidentialibus dixi vbi
rationem concluſionis poſui.

Iuxta prædicta * cadit hic notabilis articulus nunquid 57
faciens alicui partem ius accreſcendi excludat? Bal.hic in
quinta col.in.ii qōne dicit ꝙ omnis qui alteri partem fa-
cit ius accreſcendi excludit in perſona illius & ratio aſſi-
gnari poteſt, quia portio ex toto non deficit prout na-
tura iu.accreſcē.exigit, quemadmodum in ſuperioribus
diximus & in terminis declarat Paul.de caſt.in lege plane
in.§.ſi coniuncti.ff.de legatis primo, ſecus in eo qui nō fa
cit partem, vult dicere Bal. ꝙ non admittitur ad partem
propterea non impedit ius accreſcēdi ſed intellige nec ad
mitti ſperatur iure aliquo agendi, vel retinendi de rigore
aut ex æquitate vt.j.poſt Paul. de caſtro dicam, alias ſe-
cus vt per Ripam in dicta lege re coniuncti col.trigeſima
tertia ponentem quatuor caſus in quibus qui non admit
titur ad partem, facit tamen partem, & ius accreſcendi im
pedit, ſunt enim duæ regulæ quas voluit Bald tangere,
quæ valde notabiles ſunt. vna eſt ꝙ ille qui admittitur ad
partem facit alteri partem dicta lege plane.§.ſi duobus in
verſiculo plane, qui uero non admittitur ad partem
nec admitti ſperatur iure aliquo agendi vel retinendi de
rigore vel æquitate ſicuti non admittitur ad partem, ita
non facit alteri partem, alias ſecus text. eſt in.l.qui repu-
gnantis.ff.de inoffi. teſta. & in. d.§.ſi duobus, & vtrobi-

que no. Paulus. de caſtro. Hoc autem eſt dicere partem fa
cere cum qui admittitur ad partem ideſt, efficere coniun
ctum partiarium & ne plus ſua parte recipiat: & econtra
rio non facere partem eum qui non admittitur ad partē
ideſt non impedire ſocium: quin totum accipiat, ſicq; eū
partiarium non facere, hæc materia longa eſt, & vtilis ad
plures quæſtiones. An quomodo, & quando ille qui ad
partem nō admittitur alteri partem faciat, de qua videre
poteris Aretinū & alios ſcribentes in. §. ſi coniuncti. & in
§. ſi duobus præallegatis. Barto. & repetentes in lege pa-
ter filium. ff. de inofficio. teſtamento, Paul. de caſtro in cō
ſilio. ducenteſimoquinquageſimoſecundo. cum ſequenti
in antiquis, Fulg. in conſilio quinquageſimoquinto. Ra-
pha. cōmenſem in conſilio. trigeſimoquinto Corneum in
conſilio centeſimononageſimoſeptimo libro primo, &
quadrageſimooctauo. in ſecundo, & centeſimononageſi
moocttauo in tertio. Gui. papæ in quæſtio. ducenteſima-
nonageſimaquinta, Socin. in dicta lege ſi filius qui patri
columna decima, & in conſilio ſeptuageſimoſexto libro
tertio, Iaſ. in conſilio ſexageſimoquinto libro primo, De
cium conſilio. devii. Ioannem crotum in dicta lege re
coniuncti folio duodecimo, late Modern. aſtenſes in tra-
ctatu excluſiuo fœminarum ſtantibus agnatis, articulo
decimotertio. quæſtione tertia, Zaſium Germanum ora
toriæ magis, & literaliter quam legaliter declarantem in
ſuis intellectibus charta quinquageſimaſexta, & Moder-
num Alexan. in conſilio quinquageſimoſexto, & cente
ſimouigeſimoſecundo.

Gloſa final. diuiditur in quatuor, vel quinq; partes vt
hic per Riminal. & Iaſon eſtq; clara, & quamuis Baldus
Paulus, & Riminaldus eam puerilem eſſet dicant, Ale-
xā tñ eius doctrinam cōmuniter approbatā tradit quod
a veritate alienum eſſe ſtatim demōſtrabo, eamq; in plu
ribus errore labi, & corrigi per ſcribentes.

Ex prima parte colligite primo * ꝙ pars deficiens aliis
58 ipſo iure accreſcit abſque alia petitione de quo diximus
in decimo euidentiali, & in ſecundo notabili ampliando,
& limitando propterea plures notabiles reſultant effe-
ctus, vt ex ibi dictis apparet ꝙ non requiritur aliud de-
cretum prætoris, nec præſentia iudicis. Item quod tem-
pus non currit, vt faceret ſi noua agnitione opus eſſet,
curreret enim tempus centum dierum extraneis, & libe-
ris anni iuxta legem ſecundam, & legem emancipata ti-
tulo primo, & legem primam ſupra de ſucceſſ. edict. fa-
ciunt quæ hic Riminaldus ſcribit.

59 Secundo ex hac gloſ. colligitur * ꝙ inter ſuccedentes
diuerſo iure portio accreſcit mediante noua agnitione le-
ge ſed cum patrono in princip. ff. de bonorum poſſeſſ.
quod verum non eſt: quia vt ſtatim dicam inter ſucce-
dentes diuerſo iure non eſt locus iuri accreſcendi, ita vult
Iuriſcon. ibi. propoſuit enim chema in patrono præterito
cui prætor dat bonorum poſſeſsionem contra tabulas li
berti pro tertia parte, & hæredi ſcripto, cui ſecundum ta
bulas reliquum competit. Subiungit non habere locum
in dicto caſu ius accreſcēdi ex quo poſtea per dictionem
igitur, quæ regulariter illationem ex præcedentibus facit
lege diuus cum ſimilibus. ff. de cuſtod. reorum infert qđ
omittente ſcripto hærede bonorum poſſeſsionem ſm ta
bulas patrono pollicetur prætor nominatim bonorum
poſſeſsionem alterius partis, cum cæteri quibus accreſcen
di ius eſt ſemel deberent agnoſcere, vult ergo manifeſte
quod inter patronum, & hæredem ſcriptum ius accre-
60 ſcendi eo caſu non ſit *, & aduerte ꝙ non aperit ille tex
tus quæ & qualis ſit illa poſſeſsio quam prætor patro-
no pollicetur ſcripto hærede omittente Corn. hic colum.
ſecunda poſt Rapha. ait ꝙ ibi portio deficiens non per
ius accreſcendi, ſed iure ſubſtitutionis deuoluitur facit lex
ſi ſolus, in princip. ff. de acquirenda hereditate ſecundum
verum intellectum, de quo in ſecundo euidētiali dictum
fuit, & ſecundum Bartolum in dicta lege ſed cum patro
no conſequitur ibi patronus totam liberti ſucceſsionem
per bonorum poſſeſsionem unde legitimi per legem ſe-
cundam ſupra unde legitimi, &c. §. cumq; ante inſti. de bo
no. poſſeſſ. & illa bonorum poſſeſſ. contra tab. primo da
ta ſcripto omittente in bonorum poſſ. vnde legitimi con
uertitur. vt ibi per Bar. ita ꝙ eodem iure totam ſucceſsio
nem liberti defuncti patronus conſequitur faciunt quæ
diximus in ſuperioribus indagantes cauſam introductā
iuris accreſcendi citando legem cum qui ædes. ff. de vſu-
cap & in propoſito dicemus etiam ſtatim. probatur igi-
tur in dicta lege, ſed cum patrono ꝙ inter ſuccedentes di
uerſo iure accreſcendi ius locum non habet, ad quod ſm
Cor. hic in ſecunda col. doct. cōmuniter illam legem alle-
gant * adde etiam Are. in. l. ſi totam in. ſi. & in. l. qui patri 61
col. iii. ff. de acqui. hære. & Ful. in conſi. lv. col. ii. dicentes
ꝙ pariter ius collationis delatum eſt his qui ex eodem ca
pite non ex diuerſo a iure uocantur. l. paterfamilias cum
l. ſeq. ff. de colla. dotis, & l. cōtra filium in. §. uideamus. ff.
de bon poſſ. & quāuis. d. l. ſed cū patrono per doct. pro
ſing. ad prædictam concl. allegari ſoleat. adeſt tñ alius no.
tex. & clarus ad idē in. l. fine in. §. ex. duobus. ff. de iu. pa.
quem Bar. ibi tanquā ſing. no. q, habenti portionē iure in
ſtitutionis portio eius qui per contratab. uenit nō accre-
ſcit, ſecus dicit ſi ambo per cōtratab. venirent: quia eodē
niterentur iure: ſunt tamen diuerſi caſus prædictarum. ll.
quia in terminis legis ſed cum patrono veniebat præteri
tus patronus per contratab. ceſſante iure accreſ. vt dictū
eſt, ſed in. §. ex duobus inſtitutus erat altero præterito, &
tamen eodem modo dicitur non eſſe iuri accreſcendi lo-
cum, quia diuerſo iure veniunt.

Et ſecundum Salycetum hic in prima quæſtione eodē
iure ſuccedere aliqui dicuntur, quādo omnes ex teſtamē
to, vel omnes ab inteſtato ſuccedunt, aut oēs de iure ciui
li vel omnes de iure prætorio, ſeu omnes per ſm tabu-
las ſeu omnes per contra tabulas. vt. ff. de bonorū poſſeſ.
lege tertia. §. ſi. cum duabus. ll. ſequentibus. iure vero di-
uerſo cum quidam ex teſtamento, quidam ab inteſtato
alii per ſcdm, cæteri per cōtra tabulas veniunt, vt in dicta
lege ſed cum patrono, vel alii de iure ciuili quidam de iu-
re prætorio, vt ibi nota. & eſt ratio: quia eadem res, & ea
dem acquiſitio diuerſo iure cenſeri non debet argu. dictę
legis cum qui ædes, & legis Papinianus exuli. ff. de min.
& lege ſi. ff. de cal & ſequitur Iaſon in dicta lege re coniū
cti col. quadrageſimaſeptima verſicu. decimo inter ſucce-
dentes diuerſo iure, & alii ſcrib. & prius hoc voluit Bart.
in §. ſi. dictæ legis tertiæ, Ful tamen hic contrariam opi-
nionem tenuit tanquam meliorem, ſequuntur plerique
moderni, & pol. in dicta lege re coniuncti ſub titulo, quā
do habeat locum ius accreſcendi columna ſina. & Mo-
der libro quarto paradoxorum, licet de prædictis non
faciat mentionem.

Et pro iſta concluſione multa adducuntur, in primis
tex. in lege ſi certarum. §. primo ſupra de mil. teſta vbi li-
cet vnus iure militari ſucceſſerit alter paganico, & cōi lo-
cus eſt iuri accreſcendi prout vult tex. in illis verbis totam
hæreditatem defendere, ſecundo per textum in. §. fina. le
ge filium. ff. de lega. præſtan. vbi portio illius qui de iure
cōmuni debebat ſuccedere ei, qui de iure ſpeciali ſucceſ-
ſit accreſcit, per quem textum dicunt Bart. Paul. & Soci.
in lege mulieri col. ſi. ff. de conditionibus, & demonſtra.
q, ſi legatarius ętate minor legati partem ſuam repudiet
poſteaq; in integrum reſtituatur alterius portio ſibi accre
ſcit, quamuis ſpeciali iure ſuccedat, tertio adducuntur no
tat. in lege quoties infra de hæredibus inſtituendis vbi
portio vniuerſaliter inſtituti accreſcit in re certa inſtituto,
qui tamen loco legatarii habetur, quarto allegatur tex-
tus legis primæ in. § hoc edictum iuncto. §. ſi quis ex ne-
potibus. ff. de coniungē. cum emancipa. liberis eius, vbi
portio liberorū in poteſtate exiſtentium qui de iure ciui-
li ſuccedunt accreſcit patri emancipato venienti de iure

prætorio ipſis liberis portionem ſuam omittẽtibus. quin
to per legem quidam eulogio. ff. de iure delibe. vbi pupil-
laris ſubſtitutio illi qui ex teſtamento paterno venit ac-
creſcit. ſexto: quia in hæreditatibus, & ſucceſsionibus ac-
creſcit inuito: quia in illis diuiſio fieri non debet. vt ſu-
pra viſum eſt ergo ratio predictorum ſcriben. pro hac
parte potius faciet.

Ad legẽ: ſed cũ patrono reſpondent aliqui intentaſſe
ſibi patronum bonorum poſſeſſ. contra tabulas reſpectu
portionis ſibi debitæ tantum iuxta legem primam infra
de bonorum poſſeſſio contratabu liber ideo ſcripto hæ
rede poſtmodum repudiante neceſſe eſſet nouam bono.
poſſeſsionem petere. Quæ reſponſio nihil valet quia
etiam quando in una hæreditate plures inſtituti ſunt por
tionem ſibi ſpectantem quiſque petit, & tamen aliis re-
pudiantibus accreſcit illis qui portionem ſuam agnoue-
runt. ut in hac lege, & in §. in his lege prima de caducis tol
lendis ſubtilius reſponderi poteſt ſm Poli. & Modernio.
mediolanen. in locis præallegatis. quia ceſſat omne abſur
dum in ſuperioribus conſideratum patronus enim hære
di nullo modo coniungitur, non quidem ex diſpoſitio-
ne teſtatoris cum vnus ab eo inſtitutus ſit alter præteri-
tus: nec ex coniunctione legis cum hæres ex inſtitutione
vocetur, at patrono dodrans tit. inſtitutionis minime de-
bitus ſit. §. ſi debita lege etiam ff. de bonis libertorum, ſic
que non põt reſultare inconueniens, vt idem teſtatus in-
teſtatusq; decedat, ſed ſi poneremus in eodem caſu deſe-
ciſſe patronum, non autem ſcriptum hæredem, dicendũ
eſſet contrarium ꝙ portio patroni accreſceret hæredi ſcri
pto, alioqui reſultaret inconueniens per dictam legẽ ius
noſtrum conſideratum ꝙ libertus pro parte teſtatus &c.
vel clarius dici poteſt mirum nõ eſſe ſi in caſu dictæ legis:
ſed cum patrono nõ habeat locũ ius accreſcendi: quia re-
media contraria pœnitus erant contratab. videlicet, & ſe
cundũ tabulas quę quidem directo contraria ſimul in eo
dem ſubiecto ſtare non poſſunt lege prima cũ ibi not. C.
de furtis. vt late dixi in lege repugnantia. ff. de regulis iuris
propterea nimirum ſi iuriſconſultus ibi dicit ius accreſcẽ.
ceſſare faciunt rõnes, quas ad comprobationem cõmu-
nis concluſionis ſtatim adducam.

Sed a præcedenti concluſione cõmuniter a docto. re-
cepta recedendum non eſt, nã ius accreſcendi effectus eſt
coniunctionis. ut in tertio euidentiali dixi. propterea in di
uerſis ſucceſsionibus, & ex diuerſis teſtamentis ius accre-
ſcendi locũ non habet vt in vltimis euidentialibus viſum
fuit, facile. n. vt inquit Cicero ſimilia coniunguntur, diſſi-
milia difficillime diſpares. n. mores diſparia ſtudia ſequun
tur quorum diſſimilitudo amicitias, & coniunctiones diſ
ſociat. vt in libro de amicitia Cicero teſtatur: item quia ſi
cuti in habẽtibus ſimbolum facilior eſt tranſitus: ita in ha
bentibus diuerſitatem difficilior lege in rem. §. item quæ-
cũque. ff. de rei vendic. cum aliis per Rip. allegatis in lege
centurio col. xi. cum ſequentibus ff. de vulg. propterea
recte dixit hic Bald. in quarta col. de quo in ſuperioribus
etiam mentionem feci ꝙ ſimilitudo eſt cauſa generatio-
nis, & augmenti: diſsimilitudo cauſa contrarii propterea
mirum non eſt ſi ius accreſcendi, & coniunctionis inter
62 diuerſo iure ſuccedentes locum ſibi non vendicat. et quã
uis lege deficeremus ipſa rõne naturali id probare ſuffice
ret lege ſcire oportet in. § ſufficit ibi cuius fidem ſufficit fir
mare ex ipſa naturalis iuſtitia. ff. de excuſat. tuto. & lege
vnica. §. primo ibi naturali rõne ſubnixum C. de cad. tol
len. cum aliis plene accumulatis per Barb. in conſilio ter-
tio col. finali libro ſecundo, Iaſo. in lege dedi §. ſi libertus
columna. ſecunda. ff de conditione cauſa data, Decium in
capitulo ſecundo requiris in tertio notabili de appella. &
Corſetum in ſingularibus ſuis ſuper litera o, ſingulari in-
cipit vbi docto.

Nõ obſtant adducta in oppoſitum, nam ad §. primũ
lege ſi certarum reſponde non tractari ibi de iure accre-
ſcendi: quia accreſceret inuito. vt ſupra dictũ eſt quod ibi
non ſit, quia cogitur hæres, ut dicit ibi, aut totam defende
re hæreditatem, aut totum creditoribus ſoluere, idque cõ
tingit ne priuilegium militũ in præiudicium creditorũ, et
alterius cedat, ut ibi per glo. ad §. fin legis filium reſpõdet
hic Curtius in tertia col. & prius Soci. in dicta lege mulie
ri col. penultima. ad quartum reſponde ꝙ illi liberi in po
teſtate extantes admittuntur pariter de iure pretorio, vt
vult ibi textus, & ſic eodem iure ideo cætera reſoluentur
in limitationibus infra dandis.

Limitatur ergo primo prædicta concluſio ſm Curt.
hic col. tertia, vt quamuis ius accreſcendi locum non ha-
beat poſsit tamen ille in cuius perſona accreuiſſet, ſi eodẽ
iure ſucceſsiſſet portionem repudiatam petere de nouo,
& conſequi dicta lege ſed patrono. quæ limitatio nõ eſt
bona, vt enim textus ibi in duobus locis euidenter vult,
& ſupra dixi non conſequitur patronus totam hæredita
tem inſtituti per ius accreſcẽdi, ſed per ius ſucceſsionis ad
eum poſtea deuolutæ, quia illa bono. poſſeſſio contra ta-
bulas quæ ſibi competebat omittente ſcripto hærede adi
re conuertitur in bonorum poſſeſſionem vnde legitimi,
& ab inteſtato ſuccedit in totum, vt poſt Bartolum ſu-
pra dictum eſt, habet igitur patronus ille omne patrimo
nium defuncti liberti iure ſucceſſionis, non autem per ius
accreſcendi. Secundo limita vt concluſio prędicta non
procedat quando ille qui diuerſo iure ſuccedit in locum
eius, qui eodem iure venit ſubrogatur, nã propter vim,
& naturam ſubrogationis vbi alias repelleretur ad ius ac
creſcendi admittitur, ita Aretin. per illum tex. in lege ſi to-
tam in fi. ff. de acqui. hær. faciens de hoc feſtum, ſequun-
tur ſimpliciter Iaſo. loco præallegato vbi Rip. in octauo
caſu, & Lancel. poli ſub titulo, an & quando ius accreſcẽ
di tranſeat in ſucceſſorum col. fina. dicens regulam legis:
ſed cum patrono procedere quando illi ſuccedunt diuer
ſo iure principaliter ſiue ex perſona propria, ſecus quan-
do ſubrogantur in locum hæredis vendentis, ſequitur &
Cur. hic in tertia colum. ita ꝙ venit ex iure illius de quo
vide Bart. in dicta lege ſed cum patrono, ſed Alcia. de prę
dictis verbum non faciens in locis ſupra allegatis repræ-
hendit Areti. per legem. i. de bono. liber. ſed non reſpon-
det legis & argumento Areti. contra quem nihil facit di-
cta lex prima. ibi enim non eſt aliqua ſubrogatio: ſed ad
imaginem, & ſimilitudinem eius ꝙ ſocietatis nomine li-
bertus huius præſtabat introducta fuit illa bono. poſſeſ.
patrono poſt mortem liberti danda, annihilata, & annul
lata ſocietate ibidem relata.

Sed ex alio limitatio bona non videtur, quia quando
fit ſubrogatio in locum eius qui eodem iure ſuccedit, nõ
dicitur eſſe ius accreſcendi inter diuerſo iure ſuccedentes,
ſed inter ſuccedẽtes eodem iure. cum talis propter ſubro-
gationem cenſeatur eodem iure ſuccedere. cum ſubroga
tus ſapiat naturam eius in cuius locum ſubrogatur iuri-
bus vulga. & conſequenter quamuis dictum in ſe verum
ſit limitatio tamen ad concluſionem prędictam non eſt
bona cum non ſit de regula.

Tertio limitatur ſm Bald. in auten. præterea ad fin. i.
colum. ff. vnde vir, & vxor, vt ſolum procedat concluſio
prædictam in ſucceſſione prætoria, ſecus autem in ciuili
per tex. ſingularem in dicta lege quidam eulogio. ff. de iu
re deli. ſequuntur ſimpliciter Iaſ. & Rip. loco præalleg. &
Mod. rep. in dicta lege pater filium in tertia co. nonæ char
tæ, ſed hæc limitatio non placet Curt. hic: quia non datur
ratio diuerſitatis inter prætoriam, & ciuilem, et militat rõ
ad concluſionem ſuperius aſsignat in dicta. l. quidam eu-
logio dici poteſt ſecundum Curt. quod eodem iure ſuc-
cedebatur, quia pupillaris ſubſtitutio dicitur teſtamen-
tum patris, & filii, vt eſt vulius pupillo lege patris, et filii.
ff. de vulga. & quia pupillo magis expedit in hæreditate
paterna inſtitutũ habere pupillarẽ ſubſtõnem. quia ſuſti-
netur hoc modo pupillaris ſubſtõ quæ in fauorẽ pupilli
inuenta

inuenta fuit §.qua rõne inſtit.de vulga.& pupil. ideo talis ſubſtõ patris teſtamentum appellatur nec ob. ꝙ negari nequeat quin inſtitutus in re patris non ſuccedat diuerſo iure in bonis pupilli cum ius inſtõnis, & ſubſtitutionis diuerſa ſint, nam propter vnitatem teſtamenti non diuerſo: ſed eodem iure ſuccedere videtur. alias eadem res diuerſo iure cenſeretur, item aduerte quia licet Curt. dicat docto non tangere limitationem Bald quia imo Areti. illam tãgit & reprobat bona ratione in lege qui patri columna iii.ff. de acquirẽ. hæredi. rurſus aduerte: quia in lege quidam eulogio non tractatur proprie de iure accreſcendi, patet quia pars pupillo ſpectans adita fuerat, ius vero accreſcendi, vt ſupra dictum eſt locũ non habet vbi portio ſemel agnita fuit, ideo &c.

Quarto limitatur prædicta cõis concluſio quando ſequeretur inconueniens ꝙ teſtator pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus decederet, quia tunc locus eſt iu. accreſcendi etiam inter ſuccedentes iure diuerſo per text. cũ ibi not. in lege quotiens. J. de legit. hæred. ſequuntur Cur. hic in. iiii. col. Rip. loco prçalleg. & Mod. repeten. in dicta lege pater filium loco prædicto & ideo in caſu dictæ legis: ſed cum patrono diximus. ſ. locum ius accreſcendi habuiſſet, vbi ſcriptus hæres adiuiſſet, & patronus repudiaſſet ne ſequeretur abſurdum de quo in lege ius noſtrum, & tangit etiam in ſpecie Cor. in dicta auctentica præterea cap. ſi. tñ vt in euidentialibus dixi non eſt in. d. l. quoties proprium ius accreſcendi: ſed improprium rurſus in. d. l. ſed cum patrono, quando repudiaſſet patronus, et adiuiſſet hæres, pars patroni accreſceret hæredi ea rõne ne liberus pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decederet, & ſumpto argumento a ceſſante rõne coniunctionis oppoſitorum, & contrariorum, tunc. n. hæres non ſuccederet in locum Patroni repudiantis. vt ueniret iure illius: ſed iure ſuo, & ex perſona ſua, vt colligitur ex dictis ibi per Bart. ideo diceretur eodẽ iure totã hæreditatẽ habere.

Quinto, & vltimo limitatur predicta concluſio ſm Bart. in. d. l. re coniuncti in xi col. ut inter diuerſo iure ſuccedentes non ſit locus iu. accreſcendi vbi adſunt ſuccedentes eodem iure, ſecus vbi non adſunt. vult enim tunc Bar. locum eſſe iuri accreſcendi. vt etiã per gloſ. in. d. l. ſed cũ patrono in vltimo exemplo ſequuntur ſimpliciter Modern. repeten. in dicta lege pater filium loco præallega. & Rip. loco prædicto reputantes notandum, & magnam reſtrictionem ad communem concluſionem ſcriben. ſed obſtant rationes in ſuperioribus aſſignatæ ꝙ contraria non copulantur nec coniunguntur, neque bene morantur in eodem ſubiecto, & in dicta lege: ſed cum patrono ſm vltimum exemplum portio deficiens non iure accreſcendi: ſed iure ſucceſſionis ad patronum deuoluitur, vt in ſuperioribus demonſtraui concurrunt tñ in diuerſis perſonis bon. poſſe. contra tab. & bon poſſe. ſm ta. in lege ſed cum patrono, quia prima non reducit rem ad cauſam inteſtati: ſed ad legitimam portionem ipſi patrono tantũmodo debitam competit præallega. §. ſi debita. & tradunt Barto. & ſcrib. in lege poſthumo. J. de bono. poſſe. contra tab.

63 ✠Ex prædictis etiam habetis ꝗ. inter ſuccedentes per
contratab. & ſic contra voluntatem defuncti titulo hæ-
reditario uniuerſali ius accreſcẽdi locum habet, & eſt tex.
in lege. i. §. ſi quis ex nepotibus. ff. de coniug. cum emanci
64 pa. lib. eius* ad cuius quidem tituli declarationem pote-
ris videre Pau. de caſ. in lege ſi proponas. ſ. de inoffic teſt.
& Lanzelotum gal. in lege gallus in. §. & quid ſi tantum
numero quadrageſimooctauo cum ſequenti. ff. de lib. &
poſthu. tex. uero dicti. §. ſi quis ex nepotibus valde nota
bilem in hac materia dixit ibi Bar. eſt etiam alius tex. in le-
65 ge ſi ex duobus la. i. ff. de cõtratab. * vbi Bar. notãter col
ligit coniunctionem legalem fieri duobus modis. primo
quando plures vocantur ad idem ex eadem diſpoſitio-
ne diuerſa tamen ratione. ſecundo quando vocantur ad
idem ex eadem diſpoſitione, & eadem ratione, quando
ergo portio vna deficit ille qui ex eadem diſpoſitione, et
ratione vocatur potentius habet accreſcendi ius, quã ille
qui vocatur ex eadem diſpoſitione diuerſa, tamen ratio-
ne quaſi magis fortiuſque coniunctus, vt ibi, nepotes
enim ibidem inuicem vocantur cum fratribus patris, &
eorum patrui ex eadem diſpoſitione: ſed nepotes inui-
cem vna ratione vocantur, & alia fratres: ideo portiones
nepotum inuicem accreſcunt, non autem accreſcunt fra
tribus, & ratio iuris accreſcendi in dictis iuribus eſt de
qua ſupra diximus, ne quis decedat ꝓ parte teſtatus &c.
vt declarat Barto. in dicta lege re coniuncti, columna vn
decima verſiculo: ſed contra prædicta Soci in lege mulie
ri, columna fina ff. de conditionib. & demonſtrationibus
& Moderniores Aſtenſes in dicto tractatu excluſiuo fœ
minarum ſtantibus agnatis, in decima quæſtione noni
articuli, & quamuis Ioannes crotus in lege re coniuncti
columna uigeſimaquinta verſiculo quinto eſt concluſio
prædictam rationem uideatur impugnare, eo quod in ca
ſu prædictorum iurium non concludat, quia ſi iuri accre
ſcendi locus ibi non eſſet, portio contratabulantis expu-
gnato teſtamento per contratabulantem ad ſequentem
in gradu ſpectaret, ſicque ſucceſſioni ab inteſtato ex toto
locus eſſet, tamen reſponderem ad cauſam inteſtati non
reduci niſi quando inſtituti non adirent, verum hæredita
tem repudiarent, & tunc ſuccedentes ab inteſtato non
contra voluntatem defuncti: ſed ſecundum eius uolunta
tem venire dicerentur, prout in ſecundo euidentia-
li declarauimus.

Et iſtud accreſcendi ius hoc caſu ſecundum diſpoſitio-
nẽ legis ſimpliciter iudicatur & a teſtatore dici non po-
teſt ſecundum Deci. in rubrica ſupra eod. in ſecunda co
lumna * eſt pariter ius accreſcendi in querela contra vo 66
luntatem defuncti lege qui repudiantis, lege ſi proponas
ſupra de inoffic. teſtam. & hæc eſt propria materia dictæ
legis pater filium * at inter ſuccedentes ſpeciali quodam 67
iure particularique titulo contra voluntatem defuncti ius
accreſcendi ceſſat. text. eſt ſingularis in lege mulieri, & ti-
tio. ff. de condit. & demonſtra. ibi enim conſequitur mu
lier partem vſusfructus legati ſpeciali quadam ratione
reiecta in perſonam mulieris conditione non nubendi a
teſtatore appoſita fauore publico iuxta legem primã. ff.
de ſoluto matrimonio * ideo ius accreſcendi locum non 68
habet, Socin. ibi ſubtilius excutiens intellectum illius le
gis mulieri. & titio probat totum contrarium velle quod
immo mulier quæ ex ſpeciali quodam iure & ratione ad
partem vſusfructus legati contra teſtatoris voluntatem
ibi admiſſa fuit per ius accreſcendi deficientem portio-
nem conſequitur, vt a contrario ſenſu cuius argu. fortiſſi
mum eſt probat ibi tex. dum dicit quandiu. titius, & vi
uet, & in eodem ſtatu erit. & Socinum ſequuntur omnes
Moderniores in dicta lege re coniuncti. ut ibi per Ioan.
Crotum col. uigeſimaſecunda cum ſequenti in verſiculo
tertio principaliter Pol. col. quadrageſimaprima, ſub titu
lo quando locum habeat ius accreſcendi, & Rip col. trige
ſimaquarta cum duabus ſequenti. vbi tamen dicunt fuiſ
ſe intellectum Paul. de caſt. & Raph. commenſis adde, &
Ful. in conſilio quinquageſimoquinto, aſſignant prædi
cti ſcribẽ. plures nota. rationes ad tex prædictæ legis mu
lieri, & titio, & ita tenendum eſt quicquid dixerint Mod.
lib. vi. paradox. ca. octauo quorum conſideratio confun
di videtur per tex. ipſius legis mulieri ibi quandiu titius,
& viuet, & in eodem ſtatuerit, nõ. n vult a contrario per
tinere tunc vſumfructum ad proprietarium, de quo nul
la eſt ibi mentio, ſed ad mulierum de qua ibi totus eſt ſer
mo, comprobo, quia niſi ita diceremus, nõ tñ beneficio
legis. vt ibi in tex. ſubiungitur mulieri cõceſſum eſſet quã
tum ſi conditioni paruiſſet, nam ſi conditioni paruiſſet iu
ri accreſcendi locus eſſet, ego, & in caſu ipſius legis ſum
pro argu. a contrario ſenſu, ut prædicti ſcrib. uoluerunt.

Saluari tñ aliqualiter poteſt Bart. in caſu expreſſo in di
cta lege mulieri, vt ſaluat Lanc. pol. loco præalleg cuius
declaratio ad illum tex. legis mulieri in fin. licet ſibi aſcri-
bat fuit Fulgo. in conſi quinquageſimoquinto in penul.
col. Rurſus aduerte ꝙ. docto male videntur illum text.
allegare modo quo adducunt, ꝙ inter ſuccedentes iure
ſpeciali contra voluntatem teſtatoris locum non habeat
ius accreſcendi, quia legatarii ibi non ſuccedunt omnes,
imo titius a ſucceſsione, & legato propter contrauentio-
nem mulieris contra voluntatem defuncti nubentis re-
pellitur: ideo correctius dicas prout ſupra retuli ꝙ mulier
quæ iure quodam ſpeciali ad partem vſufruct. legati cō
tra teſtatoris voluntatem ibi admiſſa fuit deficientem por
tionem, titio viuente, & in eodem ſtatu permanente per
ius accreſcen non conſequitur. de quo tex. tandem vt ſe-
mel finiam vide Fulgoſ in præalleg conſi. quinquageſi-
moquinto quem in alio propoſito ponderat Iaſo. in con
ſil ſeptuageſimonono lib. tertio.

In eadem gloſa ibi lege ſi ſolus §. fi. ad propoſitum nō
facit vt hic per Alexand Riminal. & Iaſo. & Cur. in pen.
col. faciunt quę circa intellectum ipſius legis ſcripſi in ſe-
cundo euidentiali.

In eadem glo. ibi lege. i. ff. de impub. & aliis ſubſtitu. me
lius dicite, vt hic per Cor. & Iaſ. & dictū glo. melius pro-
batur in lege. i in. §. ſinuero quidam. ff. de cad tollen. & de
materia dictæ legis primæ vide Dec. in conſi. centeſimo-
octuageſimoſexto. & quingenteſimoquarto et quingen
teſimononageſimonono.

Extra gloſſ. quærunt hic Ale. Cor. Iaſ. & alii poſt anti-
quos, de quibuſdam quæſtionibus in materia iuris accre
ſcendi nunquid locum habeat in legitima, in feudo in em
phiteoſi, & quibuſdā aliis de quibus plene per Ioā. crot.
& alios in dicta lege re coniuncti in vltimis chartis.

* An diſpoſitio legis noſtræ locum habeat in feudo la
69 te ſcribit Cur. in tracta. feu. in ulti. car. ſecundæ partis prin
cipalis, & Soci. in conſi. ſexageſimoſexto libro tertio.

De legitima vtrum in ea pariter locus ſit iuri accreſcen
di vltra ea quæ Alex & alii hic ponunt, & Mod. repert.
in dicta lege pater filium infinita accumulari poſſent. de
emphiteoſi vide Gorneum hic col. fi. Ale. in lege ſi mihi,
& titio col. iii. ff. de uerb. oblig. & in cōſilio octuageſimo-
nono col. fi lib quarto Deci. in conſilio ducenteſimo ſexa
geſimotertio, & trecenteſimouigeſimoſexto * Et ex di- 70
ctis ibi per eos determinari poteſt pulchra, & vtilis quæ
ſtio quam alias vidi in actu practico, vtrū portio rei em-
phiteotice paternæ vel auitæ pro ſe, & deſcēdentibus ſuis
receptæ deficiens in perſonam vnius ex deſcendentibus
accreſcat aliis ſeu rectius loquendo virtute antiquæ inue-
ſtituræ ſeu repetitæ conceſsionis ſpectet, & debeatur, ita
ꝙ de tali portione nequeat decedens diſponere in præiu
dicium aliorum puta unus ex quatuor fratribus deſcen-
dentibus per rectam lineam ab eo qui receperat ab eccle-
ſia fundum emphiteoticum pro ſe, & deſcendētibus ſuis
maſculis dictum fundum pro quarta parte pro qua ipſe
ſucceſſerat poſsidens vnum tantū ex dictis ſuis fratribus
in oibus bonis ſuis inſtituerat hæredem: dubitabatur an
alii fratres eſſent excluſi a prædicta parte emphiteotica di
cendum videtur ꝙ non, quia cum partem illam dicātur
habere a prædeceſſoribus ſuis virtute prædictæ inueſtitu
ræ ſeu repetitæ conceſsionis non debuit eſſe in manu, &
poteſtate illius diſponentis dictū ius tollere vni ſoli relin-
quendo emphiteoſim, verū oibus fratribus virtute anti-
quæ inueſtituræ, & repetitæ conceſsionis potius, quam
per ius accreſcendi ſpectare ptinereq; videtur per ea quæ
ſcribunt Alexan. & Deci in conſi. præallegatis Ruinus
in conſi. centeſimodecimooctauo col. iii. lib. i. Pariſius in
conſi. nonageſimooctauo vol ſecundo, & Gozadi. bo-
non. in conſi. ſeptuageſimoquinto.

Laus, & gloria ſit Deo optim. Maxi. a quo eſt oīs ſcientia
noſtra qui licet benedictione noſtra non augeatur, nos
tamen creſcimus Auguſtino, teſte eum benedicentes. Ab
ſoluta Paduæ. M D X L V. Ianuario menſe.

SVMMARIVM.

SVMMARIVM.

Augmentum dotis factũ a patre vxori vnius ex filiis an in diuiſione filiorum cõputari debeat in parte illius cuius contemplatione factum fuit, & ſic in effectu ad onus dicti filii ſpectet, nume. 204

Collatio quot modis ſumatur, cur inuenta, an fauorabilis vel odioſa, & inter quas perſonas fieri debeat, nume. 25. 42. vſque ad fi. cõmenti.

Conſequentia an tollatur data inſtantia, nu. 19

Deſcriptio in quo differat a diffinitione, nu. 28. &. 28. cum ſequenti.

Donatio ſacta filio in poteſtate ſeu æmancipato, an et qñ conferenda ſit, nu. 177. 190. 194. 197. & ſeq.

Dotis lucrum, an & quando conferendum, nu. 168.

Diſpoſitio loquens de inteſtato an cõprehendat pupillos, & inteſtabiles, & quid ſi loquatur per aduerbium ab inteſtato, nu. 162. cum ſeq.

Emancipati an & quæ conferre teneantur, numero. 91. 157 &. 161.

Filius an præſumatur eſſe in poteſtate patris. 78. cum ſequenti.

Inteſtatus inteſtabilis, & ab inteſta. de his, numero 62. & ſequenti.

Inteſtatus an quis præſumatur vel probandum ſit, nu. 64. cum ſequenti.

Leges ſapiunt quũ ponunt practicam, & an correcta rõne l. ſit correcta ipſa lex, nu. 1. &. 171. cum ſeq.

Liberorum fauor magnus eſt, nu. 37. &. 103

Matrimonium legitimum an præſumatur, num. 81 cum ſequenti.

Parentes æqualitatem inter filios ſeruare debent, numero. 188

Pendens quod vt ad prohibitum, & ad permiſſum ſe habet ſtat, ut ad prohibitum, nu. 86.

Præſumptio in his quæ facti ſunt per l. non inducitur affirmatiue, nec negatiue, nu 79

Rõ & cauſa quando pręſumatur finalis, & liceat allegare rõnem naturalem, nu. 75. &. 146

Syllaba quæq; debet eſſe cum miſterio aliquid operandi in iure, numero. 106.

Teſtator in teſtamento ita poteſt diſponere de rebus hæredis, ſicut de ſuis, nu. 192.

Teſtatus dicitur quis deceſſiſſe licet ex poſt facto ꝓ parte corruerit teſtamentum, nu 147

Teſtatus inteſtatus inteſtabilis, & ab inteſtato quõ differant, nu. 62. &. 63

Viuere uſq; ad centum annos, an quis præſumatur, & ex præterito quomodo præſumatur in præſentia, nu. 89. cum pluribus ſequen.

Vnionis rõne conſequitur quis ſæpe illud, quod alias ex propria ſui perſona non conſequeretur, nu. 103

IN LEGEM SI EMANCIPA.

QVemadmodum Bart. & ſcribentes teſtifi
1 cantur * hæc lex clauis eſſe totius materiæ
collationis. Pulchra, & not. in tex. in mate
ria vtilis, & difficillima: coniuncta eſt igi
tur in hac materia cum ſubtilitate vtilitas,
quo caſu leges ſapiunt, & tunc fructus ex
2 arbore colligitur. * Quare libet mihi in hac parte quod
Liuius ſeptimo libro habet vſurpare. Maius ſolito nego
tium meis impendere humeris cui maiora, & ſubtiliora
3 deinceps ſint peruestiganda. * Condiderunt hanc le
gem (vt inſcriptio eius indicat) Diocletianus, & Maxima
4 Imperatores mundana decorati prudentia. * ſed vere pie
tatis, & Chriſtianæ fidei uterque expers. Nam (vt Oro
ſius refert) Diocletianus in oriente. Maximianus Hercu
leius in occidente. vaſtari eccleſias, affligi interficique chri
ſtianos decimo poſt Neronem loco præceperunt, quæ
perſecutio omnibus fere ante actis diuturnior, atque im
manior fuit nam per decem annos incendiis eccleſiarum
proſcriptionibus innocentium, cædibus martyrũ inceſſa
biliter acta eſt vtque per glo. ſcribitur in cap nunc autẽ.
xxi. diſtinctione Diocletianus Marcellinum pontificem
maximum decapitari fecit. * Finem qualem merebantur 5
ſortiri ſunt. nam Diocletianus duo deoctoginta natus an
nos Eutropius, & alii ſcribunt necem dedecoroſam ſuſpe
ctans vitam veneno finiuit. Maxima dum cõſtantio ge
nero inſidias parat imperium iam depoſitum affectans
Maſsiliç captus. Conſtantii iuſſu necatur.

Dum vltimo anno mei ſtudii præſentem repeterẽ le
gem hunc * capiebã ordinem qui adhuc in præſentia nõ 6
diſplicet. Primo. n. quia pſationes ad lectionem ꝓpoſitæ
materiæ nos libentius pducunt. & quũ eo venimus euidẽ
tiorem pręſtant intellectũ. l. i. in fi ff. de ori. iuris. quædam
pro intelligentia dicendorum præmittebam, & diffini
tionem collationis enucleabã: quũ oĩs bona diſpoſitio
debeat a diffinitione proficiſci *. ut intelligatur quid eſt id 7
de quo diſputatur. iuxta præceptum Cic. in prio officio
rum cui ſatis ſubſcribit iureconſultus in lege. i. ff. de dolo,
& in lege. i. ff. ſi cer. pet. Et fuit ſententia Socra. apud Plat.
in hæc uerba. In oĩbus rebus puer quum qõ aliqua inci
dit, primum quid illud ſit quod quæritur intelligendum
aliter quidem prorſus in errorem dilabi neceſſe eſt, fit. n.
vti, & qui audiunt quum rem ipſam quid ſignificet igno
rarint decipiantur, & qui docent poſtquam declaratum
nihil principio fuit diſcerant quæ nec ſibi vllo modo con
ſtare poſsint nec aliis. cognito igitur ſubiecto ex diffinitio
ne fit quis, & ad audiendum apparatior, & ad proſequen
dum multo diligentior. * Secundo: quia partitio mentẽ 8
legentis incitat intelligentis præparat, & memoriam arti
ficioſe reformat iuxta not. Accur. in §. igitur in ꝓœ. inſt.
quæ probatur ex fi. legis primæ. ff. de doli excep. &. §. ſed
ne in primis inſti. de lega. legẽ ipſam diuidebam.

Tertio. vt rem quã explanaturus erã breuiter enarrarẽ
iuxta tex. legis primæ. ff. de reg. iur. more maiorum legẽ
ſummabam quid intenderet breuiter exponendo * 9

Verum: quia * compendium obſcuritatem, & ipſi le 10
gum interpretationi maximum ſolet afferre diſcrimen. §.
illud autem. in proœ. ffo rum ꝙ ſtricte comprehenſum
erat paſsim. Quarto loco ſuis leuibus terminis caſum fi
gurando. collocabam * vt inde facilis accederet grauioris 11
ſententiæ medulla. vt in ſimili dicitur in. §. i. inſti. de iuſti.
& iu. Quinto ne lapſus errore viderer vnũ pro alio ex
ponendo, caſum iuxta legẽ quartã. ff. de leg. primo recita
tionem legis caſus narrationi ſubiungebam * vt caſus po 12
ſitioni legis verba conſonare audirentur.

Sexto ne incognita foret mens, & ſecreta legis intẽrio
* quam verbis præferendam noſtri perſæpe dixere ma 13
iores, vt in lege. iii. J. de lib. præte. admonet imperator, &
quam ſi incognitam aſſerimus ſimul, & legem ipſam a
nobis alienam non imerito profitemur iuxta legẽ ſcire le
ges. ff. de legi. & legẽ primã iuncta lege ſi filius in. §. i. & le
ge ſed iul. in. §. mutui. ff. ad macedo. notabilia colligebam
ex quibus multa noſtræ legis exponebatur vtilitas.

Poſtremo fortiſsima aduerſus ipſam legem oppoſita,
& quæſita in eius materia dubitatiſsima per recitationẽ,
& declarationem gloſſematum ſubiiciebã. iungendo in
ſuper Bar. & docto. ſubtiliſsima dogmata addendo, &
minuendo: ſm ꝙ iuri conſonum mihi videbatur ſalubri
quodam medicamine cuncta in vnam redigens conſo
nantiã pro mei ingenii paruitate clara, & aperta oĩa per
ficiebã. A præſcripto igitur ordine nõ diſcedendo deue
niens ad primum quamuis Bart ponat, & numeret ſeptẽ
diuerſa iura in materia collationis, Bald. in rubrica iſtius
tituli octo. & Paulus de caſtro infra columna penultima
nouem. Nos clarius præmittimus. * quod tria in hac
materia diſtincta tenemus iura. Primum fuit ius dige 14
ſtorum duo habens capita. primum fuit ius præto

rium quod diſpoſuit liberos emancipatos per cõtra tab.
vel ab inteſtato ſuccedentes patri, vel aliis aſcendentibus
ab eo cũ aliis liberis: in poteſtate exiſtentibus cõferre de-
bere oĩa quæ ante mortem defuncti quæſiuerunt præter
caſtrenſia vel quaſi. l. i. in princ. iunct. §. nec caſtrenſe. ff. de
colla. bo. diſpoſuit pariter fœminas licet in poteſtate ma-
nentes ſuccedentes vt proxime quamuis cum emancipa-
tis debere conferre dotem l. i. ff. de colla. dot. dummodo
eodem iure ſuccedãt vt ibi, &c. l. nec ipſa. ff. eo. & l. filium
in. §. videamus. ff. de contratabu. Secundum caput fuit
ius Sceuolæ, & conſtitutionis diui pii. qui tantum rationi
in æqualitatis euitãdæ hęſerunt, ut idẽ voluerint eẽ in ſuc
cedentibus diuerſo iure, qui tñ eodem ſuccedere poſſent.
l. ſi filius. ff. eo. & l. i. ff de collat. dot. Secundum princi-
pale ius codicis fuit, ſex habens capita primũ in. l. filiæ do
tem ad finẽ, ſcđm in. l. vt liberis, tertiũ in. l. liberos, quar-
tum in. l. illam, quintum in. l. illud, ſextum in. l. fin. huiuſce
tituli noſtri. Tertium prĩcipale ius fuit auctenticorũ vni
cum caput habens in. §. illud quoq; in auctẽ. de trien. & ſe
miſſe, refertur ſupra in auctẽ. ex teſtamento diſponens ex
teſtamento, & ab inteſtato ita demum ceſſare collationẽ
ſi fuerit expreſſe prohibita: quæ ſingula iura quid diſpo-
nant & quõo proceſſerint addendo, & corrigendo decla-
rant hic Barto. & Sali. ſed pœnitus. j. enucleabimus. Pre
15 mitte ſecundo principaliter * ꝙ terminus iſte collatio di-
uerſimode capitur, vt tradunt Iaſ. & Dec. ſ. in rub. Capiẽ
etiam pro collatione quã diebus iſtis quadrageſimalibus
ieiunantes facimus, quæ ſi ad ſuſtentationem naturæ ma
gis, q̃ ad delitias fiat, ieiunium nõ frangit nec peccatũ eſt,
dummodo ſm̃ conſuetudinem loci fiat & tẽperate teſtis
Abba. in rub. de obſer. ieiun. ſumma tñ Ang. in verb. ieiu
nium. §. tertio multum iſtud reſtringit. Tertio principa-
liter ad materiam noſtrã propius accedendo inueſtigan-
dum eſt quid ſit collatio de qua locuturi ſumus * ſm̃ Ac-
16 cur. in rub. ff. eo. Bar. hic q. i. & latius in. l. pater filium col.
prima. ff. de collat. dot. eſt rei propriæ in cõe latio, rei pro
priæ dicitur: quia ſi cõis eſſet ut quia patris non conferen
da ſed diuidenda veniret. l. filiæ licet. j. eo. Item quia alie-
na non conferuntur. l. ea demum in fine cũ ſimi ſ. eo. Re
præhendunt diffinitionem iſtam Bald. Sali. Corn. ambo
Dec. & pleriq; alii quia non eſt conuertibilis cum ſuo diſ-
finito, ergo minus bona. l. i. in. §. dolum cum no. ibi. ff de
dolo, plene Iaſ. in rubr. ff. ſoluto matri. col. v. in prima le-
ctura, & Dec. in lege oĩs diffinitio. ff. de reg. iur. nã etiam
inter ſocios verificatur hoc quia ſocietatem contrahẽdo,
res proprias in cõe ferunt. Eſt. n. ſocietas bonorum ſuorũ
cõicatio, & tñ non dicitur collatio. confirmo quia donãs
rem propriam cõmuni puta huius vrbis dicitur in cõmu
ne rem propriam ponere, & tamen non eſt collatio de
qua agimus propterea ſupplendo diffinitionem addunt
præfati doct. cauſa diuidendi pro portionibus hæredita-
riis iuxta legẽ illam. §. finali. j. eodem, hoc modo tollitur
argumentum de ſocietate in qua diuiſio fit æqualiter uel
ſm̃ conuentionem ſocietatis vt per Decium. j. col. vi. &
ſ. in rub. & altera oppoſitio quam faciebam de donante
rem ſuam communi alicuius vrbis. Tertia diffinitio da-
tur per Cor. hic in ſeptima col. qui dicit ꝙ eſt rei propriæ
inter hæredes communicatio neceſſaria ratione ſucceſſio
nis hæreditariæ vel mandato teſtatoris: neceſſaria dicitur
ad differentiam voluntariæ communicationis puta ſo-
cietatis ratione ſucceſſionis hæreditarię dicitur ad differẽ-
tiam ſi quis promitteret communicare quia tunc eſſet po
ſtea neceſſitas & quia ceſſat collatio ubi ceſſat ſucceſſio
hæreditaria. l. a patre. j. eod. vel mandato teſtatoris poni-
tur propter id quod dicitur in lege prima in fine, &. l. il-
lud in fine hoc eod tit. Sed nulla prædictarum diffinitio
nem maleo ſubiecta poterit ſubſiſtere: quum non ſint ge
nerales, nec cõuertantur cum diffinito ſuo probatur quia
fit plerumq; collatio, licet res propria non ponatur in cõ
muni, vt quando fit liberando. l. ii. ſupra eodem. Vel quã
do ducentum habeo tibi conferenda ſi nolo ponere oĩa
illa in medio, & cum hæreditariis bonis ex poſt diuiden
dis cõmiſcere, ut dicitur in. l. illam in fine poſſum conferre
retinendo centum pro me & alia centum tibi dando tex.
eſt in lege prima in. §. portiones cum §. ſequenti. ff. eo. &
ſic licet res propria non ponatur in cõmuni fit collatio, ſi
pars debita tradatur, ſed poſſet reſponderi ꝙ ſatis dicitur
cõmunicari iſta pecunia ex quo pars debita mihi datur,
quum non referat quid ex equipollentibus fiat * quum 17
idem ſequitur effectus vt in propoſito. l. ſi mater, cum ibi
notat. C. de inſtitu. et ſubſtitu. ſed replica ꝙ non ſequitur
propterea communicatio ergo non verificantur verba
diffinitionis quæ debent proprie intelligi l. i. cum ibi not.
ff. de teſta. niſi dicas quod immo cõmunicatio ſecuta eſt,
& tota illa ſumma cõmunis facta dicitur cuius tu dimi-
dium & ergo reliquum habuimus, ſed & hoc poteſt ne
gari quia non ſequitur de hac re habeo dimidiam partẽ,
& tu alteram dimidiam ergo communis facta dicitur vt
patet de le. Tertio contra prædictas diffinitiones adduci-
mus tex. l ſi ſoror ſupra eo. vbi licet hæreditas diuiſa fue-
rit, tamen fit collatio ſi fuit omiſſa ergo generalis non eſt
cõmunis diffinitio. ꝙ collatio fiat ex cauſa diuidendi hæ-
reditatem quum etiam poſt diuiſam fiat. Quarto in con-
trarium vrget tex. in. l. i. in. §. iubet autẽ prætor. ff. eo. vbi
collatio fit re aut cautione & ſic poteſt eſſe collat. licet nõ
fiat re ſed cautione ergo non fuiit generales prædictæ diſ
finitiones. Poſſes forte reſpon, * ꝙ. ſufficit diffinitionem 18
adaptari ad ea quæ communiter fiunt, licet non compre-
hendat caſus ſpeciales: vt poſt Abb. & Aretin. pulchre de
clarat Decius in rubri. de iud. col. tertia ſed cõmuniter, &
vt plurimum collatio fit per communicationem rei pro
priæ: ergo confirmo per famoſum Salice. dictum in lege 19
precibus col. ſecunda. j. de impub. * appellantis miſeros 20
canoniſtas qui volunt ad tollendam conſequentiam * ſuf
ficere dare inſtantiam per glo in capit. ſicut vrgeri. i. q. i.
quum per caſum ſpecialem a communi regula non ſit re-
cedendum & non eſt reprahendendus qui locutus eſt ſe
cundum regulam vt plene per Dec. in lege. i. ff. de regulis
iuris, ſed quamuis ſententia Dec proxime relata ꝙ ſuffi-
ciat diffinitionem ad regulam adaptari ſit communis * ut 21
ibi per eum & Mod. in lege prima, & in lege imperium.
ff. de iuri. om. iu. ſi prædictis credimus plene Alciatum li-
bro ſexto paradoxo. capit. ix. attamen vera non eſt * & re 22
fragantur iura vt per Barb. & Mod. in dicta rub. de iudi.
Alex. in rubr. C. eo. Iaſ. in rub. ff. ſoluto matrimonio col.
quinta in prima lectura, & Alciatum loco præalleg. quia
diffinitio debet eſſe generalis, & omnes caſus comprehen
dere & quia iſtud eſt difficilimum ideo dicitur in lege oĩs 23
diffinitiuo. ff de regulis iuris, * ꝙ in iure omnis diffinitio
eſt periculoſa, & parum eſt ꝙ ſubuerti non poſſit, reſpe-
ctu præſcripto ſecundum Iaſo. in rubri. ff. ſolu. matrimo.
col. quinta in. i. lectu. & do. meum Parp. in rubri ff. de vul
ga. quamuis Dec. aliter. l. illam declarare ibi nitatur, & diſ
finitionem Seruii ſulpitii, in dolo reprobat Vlpianus in
lege prima. ff. de dolo quæ tametſi generaliter vera ſit (ra
ro enim citra ſimulationem dolus inducitur) quia tamen
etiam ſine ſimulatione id agi poſſe Labeo ait. Labeonis
diffinitionem magis veram probat, propterea ait Ariſt.
libro ſecundo poſteriorum * ꝙ omnis diffinitio debet eſ- 24
ſe vniuerſalis, non enim diffinit medicus quid ſit ſanum
in hoc oculo, ſed in omni nihilq; dicit eſſe relinquendum
in diffinitione. Ideo dicit in ſexto topicorum ꝙ ſi quid
amplius aut minus quam oportet dicatur in diffinitione
interimitur diffinitio. Ad dictum Saliceti. reſpon. quod
non ꝓcedit in diffinitione quæ debet eſſe plena et vniuer
ſalis ad omnia ꝑ prædicta, & vltra quia regula canoniſta
rum quam impugnat Sali. eſt Ariſt. * ideo quomodo in 25
telligatur vide Iaſ. in lege creditori. ff. de ope. no. nuncia. et
Decium pulchre in capit. tranſlato col. ſecunda in ſecun-
da lectura. de conſtitut. Et qui vult bene diffinire debet

prius

prius rei effectum cognoſcere ſm Ariſt. Anna.& Imol.
in.l.i.ff.de accep.dicẽtes rem qñq; diffiniri pœnes effectũ:
aliquando pœnes modum ineundi.
26 Nos ſic alias finiebamus.*Collatio eſt rei propriæ vel
debite inter hæredes facta participatio vel de participan
do cautio neceſſaria rõne ſucceſsiones hereditarię pręſens
diffinitio conſtat ex genere,& cõſtitutis differentiis:eſt ge
27 neralis,& conuertibilis cum re diffinita: ergo bona*, vt
per Bar.& ſcribentes in.l.i.ff.de teſta.& Dec.in.d.l.oĩs dif
finitio,& in rub.de iud.& in rub de proba. Participatio
in diffinitione ponitur vt genus. rei propriæ ponitur qa
cõmunis vel aliena nõ confertur. ut ſupra diximus. Item
quia rei appellatio generalis eſt.l.i.ff.ſi cer.pet.ideo cõpre
hẽdit liberationem, & reliqua ponitur in diffinitione vel
rei debitæ ꝓpter tex.in l.dotis.ſ. eo.& in.l.i.in.§.ſed quũ
poſsit ver.ſed & ſi tantum.ff eo.vbi collatio fit tantomi-
nus accipiendo de bonis hæreditariis ſibi debitis ſeu di-
mittendo in bonis hæreditariis tantum, quantũ habere
debebat ſuus ex collatione ponitur in diffinitione de par
ticipando,cautio.quia nõ ſolum re ſed etiam cautione fit
collatio vt prędiximus.neceſſaria ponitur ad differẽtiam
voluntariæ participationis, & cõicationis puta ſocietatis
rõne ſucceſsionis hæreditariæ ponitur ad differentiam ſi
quis promitteret participare,& cõicare, eſſet enim tũc ne
ceſsitas: ſed non inſurgeret rõne ſucceſsionis hæreditariæ
inter hæredes. Siue igitur pono rem meam in cõmuni ſi-
ue partem tibi debitam dem ſiue libero te ab obligatio-
ne qua tenebaris mihi pro parte pro qua es hæres deſcri
ptus dico te participẽ illius rei facere illiusq; actionis quã
habendã remittendo ibi partem ſeu te pro parte liberan
do item eſt qñ tanto minus accipio de rebus mihi debitis
ſeu mihi ſpectantibus ex bonis hæreditariis quamuis nõ
inſubtiliter dici poſsit ꝙ dictis caſibus qñ tanto minus ca
pio vel tantũdem dimitto in bonis hæreditariis non ſit
proprie collatio:ſed propter paritatẽ effectus rei pro col
latione habetur ita videtur mihi ſignificare voluiſſe iuris
conſultũ in præalle.ver.ſed & ſi tantum ibi ſatis contuliſ-
ſe videri. Et ſi contra prædictam diffinitionem inſtares
de tex.proxime allegato vbi dicitur fieri collationem dã
do fundum vel rem pro eo quod conferri debebat,& tñ
non eſt tunc participatio rñ. ꝙ tunc nõ eſt proprie colla-
tio:ſed habetur pro collatione ita vult ibi iureconſultus
ponderãdo: vt proxime feci. Et quemadmodum etiam
ibi declarat Barto & Iaſ. in lege filiæ licet col. fi.ſ.eodem
illud ſolum permittitur volente eo cui fieri debet collatio
alias nõ: quum ſpeciei ad ſpeciem uel ad quantitatẽ non
fiat compenſatio. Et prædictas concluſiones ſubſtinui-
mus alias in publica diſputatione. cõſiderabis tñ quia ue
re oĩs diffinitio eſt periculoſa in iure propterea minus ca-
prionis eſt ponere deſcriptionem quæ facilius ſubſtine-
28 tur quam diffõ*iuxta glo.not.in.l.i.ff.de legibus. Et vt
intelligas quod cõiter noſtræ facultatis hoĩes ſtudioſi ma
le intelligunt quum ſermo ex his fuerit quæ rebus, vt ita
dicam ſubſtantialiter inexiſtunt. vocabitur diffinitio vti
29 hic hõ eſt aĩal rõnale mortale. * Sin uero ex his quæ ad-
ueniunt deſcriptio:vti hic hõ eſt aĩal quod recte incedit.
latos vngues habet, & manibus vtitur adueniunt quidẽ
hęc atq; coincidunt in ſubſtantiam hoĩs.ſed nõ cõponunt
perfecte hoĩem ſicuti ſuperioriora. differt.ergo diffõ a de
ſcriptione quod diffinitio ex ſubſtantia rẽ oſtendit, & de
bet eſſe generalis, & conuertibilis alias nõ eſt bona.vt ſu
pra dictũ eſt not Pau.de caſt.in.d.l.i.ff.de leg.oẽs in.l.i.ff.
30 de teſta & in.l i ff.de acquirẽda poſſeſsione. *Deſcriptio
rẽ oſtendit ex accidentibus. & ſic notat effectum nec ſem
per inſunt ſubſtantialia nec concludit ex toto nec corruit
licet nõ cõuertatur.vt per Pau.de ca. & alios in locis præ
31 dictis per dictã legẽ primã. Dicta eſt aũt deſcriptio*qua
ſi umbratilis pictura quam vulgo deſignationem vocãt.
vt.n.quæ in tabulis fiunt vmbrę:quid imago ipſa repræ
ſentet oſtendunt.non tñ perfecte quemadmodum pictu
ra.ita, & deſcriptio quid res ſit docet nõ tñ perfectæ quẽ
admodũ diffõ.Eritq; diffõ ſimillima picturæ expreſſæ.de
ſcriptio vero adũbratili. Et quum diffinitionem quis nõ
inuenit. ad deſcriptionem confugit:ſemper.n.*quas non 32
poſſumus res diffinire deſcribimus eſt igitur deſcriptio
oratio expoſitiua quæ rẽ ſignificatã ante oculos repræ-
ſentat.Prolixior q; mea ſit coniuetudo in his fui: quia in
quacũq; mã ſubſeruient. Ex his quæ circa diffõnem col-
lationis dicuntur quod ſit rei propriæ cõicatio inuenimꝰ
quoſdam Modernos papienſes in.i qõne Bar.determina
tionem nullibi ſm eos decitæ dubitationis inſerre. * An 33
qui conferre tenetur præciſe obligetur rem ipſam confer
re an vero rei volens extimationem conferre audiendus
ſit,plerũq;.n.affectant hoĩes rei data extimatione pœnes
ſe rem retinere.diffinitiones.n.prædictæ argumento ſunt
ꝙ præciſe debeat rem conferre. quum ſit rei propriæ cõ-
municatio.facit lex dotis.ſupra eodem. vbi qñ debens cõ
ferre non habet rem pœnes ſe admittitur vt tantominus
de hæreditate accipiat ergo tacite innuit ſecus eſſe qñ rẽ cõ
ferendi poteſtatem haberet. Sed in contrarium vr tex. in
l i.§.ſed cum poſsint uerſ.ſed & ſi tantum.ff. eo. per quẽ
Roma.in auct ex teſtamento.ſ.eo.tenet ſatis eſſe in qua-
cũq; re conferenda extimationem conferre quam opi.
ſequitur Dec.in.l.ſi donatione ad finẽ.J.eodem aſsignan-
do rõnem:quia collatio inducta eſt propter æquitatẽ &
æqualitatẽ.l.i.in princ.ff eo.& lege illud.J.hoc eo.titu,cui
ęquitati,et qualitati conſultum videtur per æſtimationẽ:
quia*oĩa pecunia æſtimari poſſunt lege.ii ff.de conſti.pe 34
cu.&.l.ſi ita fideiuſſorem accepero.ff.de fideiu. facit: quia
*petens æſtimationem in libello rem ipſam petere vide- 35
tur ſm Io.an.vt refert,& ſequitur Soci.in.l.ii.§.i.col. ii.ff.
ſi cer. pet. & conſequenter dando extimationem ſatis rẽ
propriam dare,& cõicare videtur. Sed quicquid dicant
Rom.& Dec.*non eſt recedendum a præcedenti opinio 36
ne ꝙ præciſe debeat quis rẽ cõferre nec audiatur æſtima-
tionem offerẽdo per dicta in diffõne.& ꝑ tex.l.i.in.pricĩ.
ff.eo.cũ ſimilibus ibi ſua bona in mediũ cõferant qui ap-
petunt aliena,& ibidem in.§.quãuis dñ ait aut re,aut cau
tione facienda eſt collatio.nõ dicit æſtimatione: nec nega
re poſſumus quin aliud ſit res ꝓpria aliud æſtimatio que
extimat rẽ, & iſta cõis opinio doctorũ prærerq; in libris
priuileg.ſciẽtiæ*.vt poſt Bal.Sal.& Alex. ibi.relatos te- 37
net Iaſ.in.l.filiæ licet.col.fi.ẽ eo.vbi reſpõ.ad verſ.ſed & ſi
tantũ.vt ibi facit Bar.ex ꝗ ſecunda habetur limitatio quã
do id procederet de voluntate illius cui collatio facienda
eſt ſequitur prædicta etiam Corn.in.auct. ex teſtamento
circa fi.ſ.eo. ſicuti igitur qui tenentur ad collationem ap-
petunt aliena bona non æſtimationem: ita eorum pro-
pria non æſtimationẽ conferant,& ſic rõ æquitatis,& æ-
qualitatis a Deci.ſupra conſiderata põt in oppoſitum re-
torqueri.per prædicta qõ hæc plene ſit diſcuſſa. Et vides
quo pede ambulent præfacti Mod.qõnem aſſerentes no
uã nec intelligas quẽ præciſe cogi.ad colla.ita vt bona oĩ
modo in medium ponere cogatur:quia liberatur preſtã
do intereſſe*ut per Dec.in lege poſthumo.J.eo. ſed pro- 38
tanto dicitur præciſe:quia nõ auditur volendo æſtima-
tionem ſoluere. Præmitte quarto principaliter ꝙ licet di
catur in præalleg.auct.ex teſtamẽto ita demũ hodie colla
tionem ceſſare ſi parens hoc deſignat expreſsim * tamen 39
non requiritur ſpecialis expreſsio.ſed ſufficit generalis vel
etiam ꝙ ex coniecturis conſtet de voluntate teſtatoris.
*vt per Dec.in lege prima ſupra eo. pulchre cõtra Ang. 40
Soci. in conſi. cxxvii. in ſeptima dubi. volumine tertio.
Quinto principaliter pro intelligentia totius materiæ in
ueſtigandum eſſet propter quid fuerit inuenta collatio
*de quo per Pau.caſtren.Iaſ.& Decium in rubrica iſtius 41
tituli.latius proſequar in ſecunda qõ.Bar.
Sexto ſcias ꝙ ille qui conferre tenetur nũquam in mo
ra conſtituitur,niſi interpelleretur*.ſi quis filium.§.ſtipu 42
latio.ff.eo.quem text. ualde nota.Alexan. in conſil. cxi.

incip.circa primū col ii.volu.iii.& Deci.in.l.ſi ſoror in.iii.
43 not.ī.eo.Item quod ius conferendi tranſit ad hæredem a-
ctiue,& paſſiue.l.ſi maritus vbi Dec. & alii j.eo. * Itē ꝙ
iſta materia collationis eſt odioſa ſm Rimi.j.in.v.co.per
l.illam.j.eo.vbi id quod non reperitur expreſſe diſpoſitū
quod conferatur non confertur, & tamen eo tempore ēt
ratio æqualitatis erat inuenta in materia collationis l. vt
liberis hoc eo tit.quæ præcedit.l. illam plus mihi ſemper
placuit opi. Rom.j. quem improbat Rimi. ꝙ īmo ſit fa-
uorabilis quum fundata ſit in æquitate, & *qualitate vt
ſ.dixi qūo ergo pōt eſſe odioſa: nō obſtat lex illam quia
non ſolum in materia collationis ſed generaliter iſtud ꝓ
cedit in omni materia ꝙ lege probandum eſt,quod dici-
tur,& petitur vt per Deci in.d l.illam in.ii. not. p regulā
l.actor. C.de proba.'non eſt ergo ex eo quod materia ſit
44 odioſa:bene fateorꝙ eſſe exorbitatē a regulis cōibus vt
45 hic in.i.col. Alex.declarat Septimo præmitte* ꝙ collatio
ſit quatuor modis ſm Bar. in.l.i.in.§.filiā. ff.de coll.dot.
vbi eos enumerat: adde quintum quando nolo rem con
ferendam in medium ponere poſſum conferre retinendo
pro me dimidiam,& tibi dando alteram dimidiam.l.i.in
§.portiones cum,§.ſeq.ff.de col.bon. Itē adde alium per.
§.iubet autem prætor.d.l.i.vbi ſit col.etiam cauendo, &
tenetur poſtmodum cōmunicare alias tenetur ad intereſ-
46 ſe vt in ſuperioribus diximus.Item ſit collatio* dādo fun
dum vel rem pro eo quod conferri debebat. d. l i. §.ſed
cum poſſim verſ.ſed & tantū: ſed vt ſupra dixi illud pro
cedit tantum volente eo cui conferendum eſt & ſatis tūc
contuliſſe videtur ideſt habetur perinde ac ſi contulerit
non tamen eſt proprie collatio.

Octauo præmitte*ꝙ ad collationem cogi quis poteſt
47 officio iudicis quando iam facta eſſet diuiſio collatione
omiſſa.l.ſi ſoror.ō.eod.alius eſt modus compellendi quē
ad collationem quando non poſſidet per denegationem
actionum hæreditariarum.l.poſthumo.l.filiæ licet, &.l.fi
liam hoc eo.ti.propterea dicit tex.in.l.prætor §.i.ff.eo.ꝙ
eo caſu quo filius emancipatus non confert tota hæredi-
tas remanet pœnes filium in poteſtate. Ex quibus infert
*q. ſi obligatus conferre agere nolit nō compelletur ad
48 collationem, & hoc niſi promiſiſſet collationem facere:
quia tunc tenetur ad intereſſe * ſi interpellatus non confe-
49 rat lege ſi quis filium.§. ſi.ff.de coll. bon. ſm Deci. in.d.l.
poſthumo in.ii.not.& laiius.j.declarabitur. Et ex eo qd
ſupra dictum eſt non conferenti actiones denegari hære
ditarias inferebat Bal. * q. iſta exceptio tu non contuliſti
50 poteſt opponi ad proceſſum. & litis conteſtationem im-
pediet: vt quia dicet reus iudicem procedere non poſſe,
vel actorem non habere actionem.ſed contra Bal. & ſe-
quaces tenēt Are.Iaſ.& Dec.in præal.lege poſthumo q̄a
in propoſito noſtro actiones prius cōpetebant.l.p̄tor in
princ.ff.eo.ideo ipſo iure non tollūtur:ſed ope exceptio-
nis.ideo nō eſt talis exceptio q̄ impediat litis ingreſſum.
vt per eos, & talē exceptionē pōt ēt tertius cuius intereſt
opponere* & ſic debitor conuentus ſm Bal.in.d.l.poſt-
51 humo quē conantur defendere ibi Corn. Rimi. Poſtre
mo plures regulas in materia collationis videbis per Bal.
in lege qm̄ nouella.C.de inoffi.teſta * & vnam cautelam
52 pro euitando collationem ponit Barth. Veron.in cautel.
186.incipiente ſi frater vbi tn̄ dicit ꝙ ſi conſtaret de frau-
de non prodeſſet. Ego dico ꝙ licet conſtare non poſſet
de fraude ſi tn̄ ſubeſſet cauendum eſſet ab ea tanquā ab
igne,cū ſit cōtra conſcientiam *. vt per Bart in l ii.§.i.ff.
53 eo.& Dec.in lege ea demū.ſ.eo His præmiſsis,qm̄ in oī-
bus rebus quæri ſolet in quot ptes diuidātur neceſſarium
quidē eſt, & nos hoc loco de ipſius legis diuiſione dica-
mus.Et primū ſcias * ꝙ diuiſio pricipaliter quidem eſt in
54 tegre rei inciſio,ſubdiuiſio aūt diuiſe rei ſectio.Diuidit̄ ſi
preſens lex in duas ptes ,ꝓut duas ponit regulas. ſcda eſt
ibi ſi autem Emancipati emancipatis non conferunt ſed
iuis ſi ab inteſtato ſuccedant hoc. d in ſumma. Caſus
itaꝗ figuratur * omiſſa figuratione Bal.relata hic per Pa. 55
caſt.& Iaſ.que licet ſit ſing.tamen ex ſono verborū.l.non
colligitur nec cōprehendit totū tex. Quidā.noie Durſin.
Diocle.& Maxi.conſuluit.An ad ſucceſsionē cōis parētis
cū fratre veniens teneatur quæ ante mortē cōis partis que
ſiuit conferre.cui diſtinguendo reſpondent imperatores
vel vtriꝗ emancipati fuiſtis, & ceſſat collatio, aut frater
tuus non fuit emancipatus, & illi conferre teneris tribus
cōcurrentibus. primū ꝙ pater collationē nō ꝓhibuerit,
alterū q. te emancipatū fuiſſe probetur tertium ꝙ ab inte
ſtato deceſſerit pater. Inueſtigande nunc ſunt rōnes du-
bitādi.& decidēdi * quantū ad primā partē legis Iaſ.Deci. 56
& alii hic in.i.no.ſatis late explicant labor, & dolor eſt aſ
ſignare dubium ad ſecundā partem legis. nā iſte ſecūdus
caſus ꝙ emancipatus cōferat ſuo deciſus erat in.l.i..& per
totum titulū.ff.de colla.bona.& vbi eſt caſus. l.ibi. nulla
dubitatio.l.ancillæ ſupra.de furtis.l ꝙ labeo.ff.de carbo.
edic.& l.illā vbi Iaſ.in.i.not.j.eodem ſicꝗ de indubitabi-
li hanc legē eſſe in ſecunda parte videtur. Idem de prima
dici pōt. quia ꝙ inuicem emancipati cōferrent per iura di
geſtorum allegata hic per Dec.in.i.not. iam deciſum erat.
Dici pōt ꝙ imperatores hic reſpondent non determinā
do nouum caſum: ſed ſecundū prætoris edictū ad quod
ſe referunt ut patet ibi forma perpetui edicti deciditur ita
que hic propoſitus caſus 'ſecundum iura antiqua ideo
de indubitabili tunc ceſſat argum. * ut poſt Decium.ſcri- 57
pſimus in lege vnica ſupra quando non per.partes, & in
lege.i.de contrata.ſupra. Sed tunc inſtare ſubtilis quiſpiā
poterit ergo iſta lex eſt ſuperflua.et non poſita in caſu ne
ceſsitatis prout eſſe debet ſi quod hic ſcribitur iam ſatis de
ciſum erat collige reſpon.* ex dictis Felin. in prohœ.rex 58
pacificus co. ſi. diuerſitas librorum tollit ſuperfluitatis vi
tium de quo eſt tex.ualde not.in lege.ii.col.octaua verſi.
quia oīum habere memoriam ibi,aut.n.ita lex neceſſaria
erat. vt diuerſis titulis propter rerum cognitionem ap-
plicari etiam oporteat.C.de uete.iure enucle.

Per cognitionem præmiſſorum multo facilius.j.dicen
da cognoſcentur bono igitur,& forti animo eſtote dile-
ctiſsimi auditores præcipue vos iuuenes.plana oia,& cō
pendioia traditione quæ ſequuntur conficiam ſicꝗ uos
non poſſunt deterrere tria illa quæ pigriores efficiunt ac
deterrent adoleſcentulos a ſcriptis aliorum * prolixitas 59
operis qualis olim in chryſipo. obſcuritas qualis olim in
Heraclito.& profunditas ſententiarū;qualis in Timeo. &
parmenide Plat.In tex.ibi emancipati * ideſt extra manū 60
& patriam poteſtatem poſiti. vt in lege.i. & toto tit.j.de
emanci.lib. quamuis Cice.in Cato.pro dedito et velut in
mancipium adſcripto vſurpet dū ait. Ita ſenectus nimis
honeſta eſt nō ſeipſam defendit: ſi ius ſuum retinet ſi ne-
mini emancipata eſt ſi uſꝗ ad ultimū ſpiritum domina-
tur in ſuos.alii latine loquentes dum id ſignificari volunt
alicui ſe Emācipatos dicunt ideſt deditos, & veluti in mā
cipium adſcriptos emancipatio vero ad liberos pertinet
manumiſſio ad ſeruos * proprie loquendo.l.i § alienatio 61
ff.quando actio de pecu. eſt anna. quamuis confundan-
tur plerūꝗ in iure hæ appellationes l ii.cum gl.ii. ff.de of
fic.procon.& lega.& inſti.qui.mo.ius pat.pot.ſol.§.præ
terea cum ſequenti.& plura in materia emācipationis po
nit Bal.in.l.poſt.mortem ff.de adoptio. & in.le.ſecunda
vbi etiam Pau.de caſt.ſupra ſi aduer.rem iud. Barb.cōſi.
xxxiiii.lib.ii.Cor.conſi.clxxvii.lib.i.&.ccxxxviii.& 279
lib.iii.Iaſo.in.l.ii.co.i.ſ.de contratabu.& Deci.in conſi.lv.
cccxvi.&.ccclxvii. In eo.tex.ibi.ad inteſtato inueſtigan
dum hic eſſet quæ nam ſit differentia inter inteſtatū inte-
ſtabilem,& ab inteſtato decedentem. & nūquid diſpō uel
ſtatutū de inteſtato loquens cōpræhēdat inteſtabilem itē
quid iuris ſi loquatur per aduerbium ab inteſtato prout
facit.l noſtra.& ſtatutū ciui.noſtræ vercel.an locum hēat
in pupillo ac inteſtabili,articuli diſputabiles ſunt. & doc.
multū uarii & contrarii.cōmunis eſt conclu.ꝙ inteſtatus
dicatur

dicatur proprie qui quum poſſet teſtari nō fecit teſtamen
tū vel ex cuius teſtamēto nō eſt adita hæreditas.l.i in pri.
ſ.de ſuis,& legitti.l inteſtatus.ſ.de uer.ſig. inteſtabilis qui
nō hēt teſtī factionem actiue nec paſsiue lege cum lege et
ibi not.ſ.de teſta.pupil furioſus,et cui interdictum eſt bo
nis inteſtabiles ꝑprie nūcupantur. An āt in teſtati dici poſ
ſine ac cōprehendi in ſtat. loquente de inteſtato iura mul
ta ſunt quę tales inteſtatos appellant,vt in.l.ii. C.de impu
berum.l.in.teſtō.C.de teſt. mil. etiam in ꝯditione q̄ debet
propriæ impleri.l.credendū §.ſi uero. ff.de pe.tu.cū mul
tis aliis alleg.per.Cor.in.l cū antiquitatibus co.ſi. ſ.de iu.
delib.tn̄ iſtud non eſt ex propria ſignificatione uocabuli:
ſed ex cōi uſu loquendi per leges approbato,& ſic aliter
nō probando.vt per Bar.in.d l.i.ſ.de ſuis & leg. Cor.in
d.l.cū antiquioribus co.ſi.latiſsime Alber.brun. in tract.
excluſio fœmi.ſtan.agna ſol.xxxv.& ſeq.qō xii.per to-
tā,& Mo.in.d.l.inteſtatus de uerb. ſig.licet Soci.in conſi.
lxxxi.col.pe.lib.iiii.hunc art.tanquā dubium noluerit de
cidere:ſed vt dicant præfati aliiq; per eos alle. ſ.quæ alle-
gandi cōis eſt contra Bar.in.d l.i.ꝙ talis cōis uſus loquen
di,& accipiendi inteſtatos etiam pro inteſtabilibus eſſet
probandus quū tales pro inteſtatis accipiantur . vt dicit
iuris cōſi.in.d.l i.ergo non ſunt proprie inteſtati ſed ficte.
& improprie,& ſm largam ſignificationē,vt poſt Imol.
tradit Alex.in conſi.lxxix.col.ſi.lib.vi.& ita pōt reſpon.
ad oia alia iura appellantia inteſtatos qui inteſtabiles pro
prie ſunt vt intelligantur improprie , & largo mō . ita ꝙ
ſuadetur:quia propriæ id eſſe nō pōt.d.l.ergo neceſſe eſt
dicere ꝙ intelligantur improprie,& largo mō,& ſic non
cōprehenduntur in diſpōne ſtatuti limitando multis mo-
dis,vt p Bru.loco præal.& Mo. de Ripa in.l.cētu.nu.92.
Quando uero ſtatutū loqueretur p aduerbium ab in
teſtato adhuc multi tenent non cōpræhendi pupillos nec
inteſtabilis vt per Bru.& alios præal Dec.in conſi.dlxiii.
&.dcxvii.& Cur ſeniorē in.conſi cxxxiiii.& cōſuluit ple
ne Gozadi.bono.in con.ſuo xxxv. ſed licet præfati inte
ſtabiles propriæ inteſtati nō dicantur ab inteſt. tn̄ pro-
prie decedere dici poſſunt ſm cōit. ſcriben. ut per Brunū
& præall.& ſtat.loquens de decedente ab inteſtato cōpræ
henderet . ēt pupillum cum uere proprieq; loquēdo duo
bus modis tm̄ ſuccedatur ex teſtō. & ab inteſt.§. ſi.inſtit.
per quas perſo nob.acqui qui ſecūdus modus uere pro-
prieq; pupillum cōprehendit.& ne ſim nimis prolixus vi
de Bar.in conſi.cxxxviii.&.cxli.Bal.in. d.l.cū antiquiori
bus col.v.in vii.qō in.c.i col.iii.de iuc.feud.in cō.cccxlii.
quæritur lib.i.cōſi liii.opinio,&.ccclxxvii. præmitti lib.
ii.& xcviii.quædam vol.iii.&.ccxxxix.opi. cōis vol.iiii.
Angel.conſi. xxvi.ſtatutum. & conſi.c.Calder.conſi.vi.
Roma.conſi.iii.& xxxii.Anchara.conſi.clxxvii.Pau.de
caſt.conſi . 286.in antiquis & in.l.ii. ſ. de impube. & ali.
ſub.Fulg.cōſi.clxv.in qō.Imol.& Barb.late.in.c.ſi tibi in
vlti char.de teſta.Barb.conſi.xvii.lib.iii. Alex.& alios in
l.generaliter.ſ.de inſtitu.& ſubſti.eundem Alex.in conſi.
cxv.lib.ii.& in conſi.lxxix.&.ciiii.lib vi.Cor.conſi.236.
col.vol.i.Dec.in teſtō.in.v.no.ſ.de teſt.mil.& in cōſi.pre
allegato Mod.in d.l.inteſtatus in ſi.Iaſ in.l.pōti.n.iiii.no.
ff de uulg.Felin.in proœ decre.col.iii.Ioā. Crot.in rep.l.
oēs pop.fol.pe.ff.de iuſt.& iure Soci.conſi. xxxv.lib.iii.
& conſi.lxxxi col.pe.lib. iiii.Pariſium in conſi.xxii.lib.
ii.Ruinum in conſi l lib.iii.& Soci.iunior.cōſi.x. in.i.par
te in quibus locis conſuluerūt p̄ſati Excellentiſsimi Mod.
pro dicta cōi opi ꝙ pupillus dicatur decedere ab inteſta-
to,& compræhendatur in ſtatuto faciente mentionē de
62 decedente ab inteſt. In tex.ibi forma edicti perpetui*q̄d
ſit iſtud edictū perpetuū declarauimus ad ſi. l.ii. ff.de ori.
63 iur. Nota primo * inter emancipatos ceſſare collationē
cōcordantes ampliationes,& rōnē videbis hic per Rimi.
& Dec poſt Alex.& Pau.&nūquid etiam hodie indiſtin
ctæ iſtud procedat declarabitur in proceſſu. Secundo
ponderare Rom.hanc l.inuenoin illis verbis nec vllum
teſtamentū iunctis verbis probatum fuit ad hoc ꝙ dicēs
quē inteſtatum deceſsiſſe probare tenetur*et licet ſm eū 64
qnq; aliquid probari dicatur eo ipſo ꝙ cōtrarium nō ꝓ-
batur*.l.ii.inf.qui teſta.fa.poſ. &.l.ſuper ſeruis.ſ.qui ma 65
nu.nō poſ.hoc ſm eum procedit qn̄ præſumptio eſt pro
allegante alias ſecus hic pro eo nō eſt præſumptio vt pa-
tet p hūc tex. alias dicit Rom. eſſet hæc.l.verbis nō rebus
impoſita contra.l.ii.ſ.cōia d de. ſequitur Bru.in tract.ex-
cluſi.ſemi.col.ſi tn̄.Rom. opinionem cōiter dānatam in-
uenies*ut p Ale.cor.Rim.Iaſ.& oēs fere Mod.hic ea pre 66
cipue rōne ꝙ deceſsiſſe quē inteſtatū negatiua ſit impro-
babilis.l.actor.C.de prob.Dec.hic in.ii no.ſtudio contra
dicendi maxime Iaſ.*opi.Rom.veriorem.aſſerere nō du 67
bitat.ea rōne : quia qn̄ negatiua eſt fundamentū alicuius
ſemper ille eā probare tenetur p doc.Bar.cōiter approba
tā in.l.in.illa.ff.de verb.obli. *vbi practicā ꝓbandi nega 68
tiuā ponit,& rn̄det quibuſdā adductis p Iaſ. vt hic ēt per
Rim. In hoc loco pōderabis duas cōes opi doc cōtrarias
*volunt Bar. Alex. Are. Iaſ. & alii in.d.l.in illa. negatiuā 79
ēt nō coarctatā qn̄ fundamētū eſt alicuius p illū ꝓbandā
eſſe hic reprobādo Rom. cōtrarium cōiter ſcribētes vo-
lunt.vt diximus vnde licet doc.in.d l.in illa generaliter lo
quantur tn̄ reſtrictio quædā,& diſtō quā pro concordia
opi.Bar cōiter approbatę,& opi.Ancha.Imo.& Roma.
qui cōtrarium ibi voluere pōit ibi in vlti.col. Aquē.vera
mihi vr̄ tēperat.n doc.illā Bart.nō ꝓcedere qn̄ ageref de
probādo factum aliquod momentaneū, vt contractū te
ſtamentū & ſimilia,negās.n.talia probare nō tenetur* vt 70
ibi pulchre per eū ſtringit opeime cōis opi.doc.hic ſ Ro.
& allegato ēt gl.no.in.l. ii. ad ſi.ff de proba.p̄dicta igitur
ordine, & mō ad concordiam reducētur p̄fatæ cōes opi.
q̄ contrariæ videbantur.& proſtrata remanebit opi.Ro.
Punctus eſt reſpō.ad hūc text. q̄ Ro. mouetur. Rn̄dent
Iaſ & Cor.q̄ illa uerba nec ullū teſtm̄ referātur ad uerbū
eſt.ſ.poſitū non ad verbū probatū fuit ſomnium eſt quū
non ſit verbū illud eſt in tex.vt hic p Dec.qui Iaſ.nec ſom
niare patitur nec dormire:*& poſt antiquiorem Dec.re 71
ſpō.ea verba non determinari per verbū probatū fuit.ſ.
poſitū:ſed per uerbū fuerit.ſ.ſcriptū. vt ſit ſenſus ꝙ ſi nul
lum teſtm̄ vel nouiſsimū iudicium cōis patris relictū fue-
rat collatio ceſſat.Hæc relatio nō eſt bona pp punctū qui
ſit poſt verbū fuerat. & has clauſulas ſeparat ſicque deſi-
gnāt verbū fuerat ad ſuperius dicta nō ad inferius dicēda
referri vt hic per Cor.col.ii. imo per illud verbū fuerat ſi
volumus ſanū intueri ſenſum determinari non pōt.eſt.n.
præteritū abnegatiuii pn̄is*iux. glo l.certū.§.i.in verbo 72
confeſſus. ff.de confeſ. & ſic nō conuenit in ꝓpoſito nr̄o
vbi ēt de p̄ſenti nullū eſſe relictū teſtm̄ dicitur. Dū multis
annis iam lapſis hāc repeteremus.l.aliter reſpondebam*
nouū accomodādo intellectū*dicebamus velle hūc tex. 73
ꝙ ſi emancipatus partē teſtatū fuiſſe non probet conferre
tenebitur, & ſic probat ꝙ dicens quēpiam teſtatū id pro
bare habet,nō autē probat dictū Roma. ꝙ aſſerens inte-
ſtatum aliquē probare id teneatur.& hoc mō ordinanda
eſt verborū ſeries.ſi te emancipatū probatum fuit nec fuit
probatū vllum teſtamentū.i.aliquod teſtm̄ edictū ad col-
lationē te prouocat.errore.n.labuntur ſcribētes qui putāt
dictionē nec iungi dictioni vllū ſicque nec vllū.i.nullū ex
poni quinimo dictio nec determinatur per ſequentia ver
ba probatū fuit , & uerbū vllū teſtamentum affirmatiue
ſtat.i.aliquod teſtm̄, *vt in cap.ii.de præben.ibi vllo epō. 74
ſ.alicui epō non licet ad idem tex.inſt.per quas perſo.no.
acqui.in princ. vult itaq; hic imperator ꝙ ſi in patria exi
ſtens poteſtate fratrem emancipatū probauerit,& eman
cipatus teſtm̄ a cōi parente conditū nō probauerit ad col
lationē teneatur Taceo ꝙ plerīq; Moder. papien. dicunt
uerba illa nec vllum teſtm̄.ſtare negatiue,& per verbum
fuit ſubdeterminari.facereque cōtra Rom . ſenſus.n.eſt ſe
cūdum eos ꝙ ſi nullum teſtm̄ probetur locum habet col
latio quæ de iſto iure codicis ſolum ab inteſtato proce-

dit, vt hic, &.l.i.ſ.eo.ille ergo qui collationē petit fundatā
intentionē hēt niſi probetur teſtm̄. quod alia cōne nulla
pcocedit niſi: quia præſumptionē hēt pro ſe q̄ nō ,pba
to teſtō inteſtatus præſumatur: q̄ declaratio licet applau
dere videatur, et cōformare ſe effectualiter cū nr̄o intelli
tn̄ nō placet q̄ ea verba negatiue legātur quia: ſic poſſet
ptinaciter inſtari q̄ pro Rom. faciat q̄ uellit emancipatū
ad collationē teneri ſi fuerit probatū p̄ exiſtentē in ptāte
eū emancipatū fuiſſe, et fuerit pariter probatū nullū teſtm̄
relictū, & ſic cōem pacentem inteſtatū deceſſiſſe vt dice
bat Rom. noſter igitur intellectus planior eſt. Nō omit
to ēt q̄ nō eſſet peccatum in ſpiritum ſanctum ſubaudire
uerbum, eſt ad terminum relictum vt plerūq; fit in luce,
& oīa eſſent tunc plana quoad hunc text.

Retenta cōi cōclōne q̄ allegāti quē deceſſiſſe inteſtatū
probandi nō incūbat onus: limitant aliqui non procede
75 re, * qn̄ conſuetum eſſet hoies condere teſtamenta: quia
vulgata illa regula q̄ facta nō præſumantur niſi proben
tur limitatur nō procedere in factis ſolitis Bal. in rub. de
fi.inſtru.col.v.quā lim.reprobant quidā Mod. pap. quia
vt ibi dicit Bal. illud ſoliū pcocedit qn̄ de facto principali
conſtat puta de teſtō ſed dubitatur de facto acceſſorio pu
ta an notarius rogatus ſit: ſed qn̄ de facto pricipali nō cō
ſtat puta de teſtō de quo nos agimus Bald. ibi vult non
præſumi licet ſit ſolitum Tu nō recedas ab iſta lim. quia
76 verū non eſt id velle ibi Bal.tm̄ ſe fundat in ſolito * q̄ ſo
lita præſumūtur quæ cō ſic militat in principali ſolito vt
in acceſſorio ſolito ideo dictū Bal. generaliter ſequitur Ia
ſo.in.l ſciendū in prin.ff.de ver.ob.& Mod.aſten.in trac.
de forma.fol.lxxviii.col iii.ver rō āt. Tertio no.ibi.te q̄
emancipatum pcobatū fuit.allegaṅti emancipationē incū
77 bere onus probandi * eſt.n.emancipatio quid facti. ideo
eā allegās habet iuris præſumptionem contra ſe: quia fa
cta nō præſumuntur.l.in bello.§ factæ.ff.de captiuis.

Ex q̄ infertur q̄ in dubio filius pcæſumitur eſſe in ptāte
patris. Ad oppoſitum hic inſurgit Dec.cōcludens q̄ di
78 centi * filiumfa. onus probandi incūbit. & pariter dicenti
patrēfa.quū iſtud ſit fundamentum ſuæ intentionis, et ita
intelligitur hic tex vbi filius dicebatur emācipatus ad iſtū
finē, vt ad collationē teneretur. vnde qui allegabat eman
cipationē probare tenebatur: quia fundamentū erat ſuæ
intentionis, & fuit reſolutio Cor.hic col.i poſt Rom. qui
79 dicit q̄ * in factis non pcæſumitur affirmatiua nec nega
tiua.l.hoc iure cū no.per Bart.ff.de ver obl.& per Inno.
in.c.ſuper his de accu.ecadit Alex. in apoſt.ad Bar.in.l.ii.
§.ſi dubitetur.ff.quemad.teſt. ape.& ideo dicēti filiumfa.
vel patreſa.incūbit onus probādi. Tu aduerte q̄ ſi cōſtet
quē natū eſſe ex ltimo mr̄imonio, & patrē viuere procul
80 dubio filiusfa.præſumitur * niſi probetur emācipatio.aut
cōſtat quē ex legitimo pcocreatū matrimonio, & patrē
mortuū præſumitur patreſa.licet pcæſumatur fuiſſe filius
fa.tēpore vitæ patris vt hic & iſtis duobus caſibus loquū
tur Alex.& Iaſ.qui per Dec.repcæhēdi nō meruerūt ſm
Lanc.Galiauiā in rub.ff.de verb.obll. col.xxxiiii. ver.tu
ſequendo cōes.& inuenio Alex.ſic ſe declarare. & intelli
gere in.l. is pōt col.iii.ff.de acqui.hæredi. Obſtat tā mul
tū pcædictis: quia cōiter naſcuntur hoies ex legitimo ma
trimo.vbi eſt ptia poteſtas. & in mā probationis proce
81 dit argu.a cōiter accidentibus * vt per glo. & doc.in.l.ne
que natales ſupra de probatio. ergo pcæſumitur matri.
legitimū abſq; alia probatione facit quod diximus in li
mitatione præcedentis no. quod factū præſumitur quan
do eſt conſuetum. Quid poſſit reſpō.nō video, niſi dica
tur q̄ licet multi matrimonium contrahant plurimi tamē
more beſtiali viuunt. & ex coitu illegitimo naturales tan
tū ſuſcipiunt.& illegitimos filios. vt experientia docet &
oſtendit ita q̄ illa probatio a cōmuniter accidentibus nō
82 concludit nec attenditur: * quia non quandoq; ſed mul
toties oppoſitum videmus: ideo allegaṅti patriam pote
ſtatem incumbit onus probandi. Limita prædictum no

ta quando filius eſſet in quaſi poſſeſſione exiſtentie ſui iu
ris * vt: quia ſic agebat ſic contrahebat ac ſi eſſet paterfa. 83
per.l.iii.ff.ad maced nec requiritur decēnium quicq̄d hic
dicat Iaſ.ſed ſufficit q̄ publice ſe pro tali geſſerit etiam mi
nori tempore faciendo actus pcædictos. vt hic per Dec.fa
cit.l barbarius.ff.de offi.pcæt.& iſtud procederet quātū
ad validitatem geſtorū per filium.ſed ſi ex tali quaſi poſ
ſeſſione vellet filius contra patrē aut fratres ſe emancipa
tum dicere.& defendere * tunc requireretur poſſeſſio titu 84
lata cum ſpatio decem annorum aut viginti ſine tit. vt de
clarat Bal.in.l.poſt mortē ad fi.ff.de adoptio. Barb.cōſi.
xxxv col.vi.in.ii. vol.melius Bar. & Pau. caſt.in.l ii.C.ſi
aduer.rē iudi vbi Bal.declarat qualiter deponere debeāt
teſtes in probando quē ſe pro patreſam.geſſiſſe.

Reſtringe tn̄ prædictā limi. * reſpectu. validitatis teſta 85
menti cōditi a tali filioſam.reputato ſui iuris propter exi
ſtentiam quaſi po. ſui iuris: quia non valet. vt per Alex.
in.l i.in vlti.not.ſ.de teſta.facit quod conſuluit, Cor coſ.
lxviii col. fi. vol.i q̄ cōdens teſtamentū debet eſſe certus
de morte patris, & ſi dubium ſit nō valeat teſtm̄.licet re
uera pater mortuus eſſet: * q̄. rōne cōprobari pōt: quia 86
quando aliquid poteſt ſe habere, vt ad permiſſum. & ve
ad pcohibitum, ſtat vt ad prohibitum lege.i.in.§.ſi pen
deat.ff ad macedo &.l.nec nos.ſ.de poſtlim reuerſ.p̄ quē
tex.dicimus. * quod in tractando de hæreditate alicuius 87
paria ſunt illū viuere, vel mortuū eſſe, & dubitari an vi
uat. vt per Aquē poſt alios in.l.i.co iii.ſ.de pac.ex quo di
cebā ſemel in quadā cā multum ardua in qua ceſſat, et do
nata fuerat cuidā hæreditas propinqui de cuius vita vel
morte dubitabat q̄. * ceſſio, & donatio talis nullius erat 88
momenti tanq̄ reprobat a.l.ſcripſi in.l.fi.col.vt ſ.de pac.

* Extra cām teſtandi qn̄ conſtat quē eſſe natū ex legiti 89
mo matrimonio: ſed viuat pater an mortuus ſit nō con
ſtat, an quis pcæſumatur in patria poteſtate. et ſic filiusfa.
aliqua eſt dubitatio Accurſ.in.l.ſed.& ſi de ſua *in princi.*
ff.de acquir. hæred. videtur præſupponere q̄ pcæſumat
in dubio eſſe in poteſtate: quia pater præſumitur viuere
vſq; ad centū annos ſi mortuum eſſe non fuerit probatū.
l.fi.ſ.de ſacroſan ponit.gl.& Bald.in.l.ii.in.§.ſi dubitetur.
ff.quēad mo.teſt.aper. ergo durante tali tēpore præſume
tur q̄s filiusfa. ſequūtur Ang.Imo.& Ro.a quorū auctori
tate durū eſſet, & minime ſalutiferū in deciſiuis recedere
ſm Cor.in cōſ.lxviii.col.fi.vol i.& cōſ.cciiii.co i. vo.iii.

* Sed verius eſt & ita tenendū q̄ ſi fundamentū alicu 90
ius eſt, q̄ pr̄ ſit mortuus debeat ,pbare, ſi uero eſt funda
mentū intentionis alicuius q̄ uiuat etiam probare debet.
vt hic per Dec.in.iii.not.per Lāce. Galiau.loco pcæalleg.
Alex.in apoſtilis ad Bart.in. d.§.ſi dubitetur. & in cōſi.
clxxv.col.fi.vol v.Cor.cōſi.cxcv. vol.iii.facit quod dixi
mus de fundante ſe in ætate maiori vel minori * q̄ illam 91
probare tenetur, ut plene per Dec. in.c.in præſentia in gl.
ſup uerbo ſecundæ de proba.& p̄ Ang. Are.inſti.ad ter
tullia. circa fi.titu. Nō obſtat q̄ quis pręſumatur uiuere
uſq; ad centū annos quia reſpō. Dec.hic hoc uerū nō eſſe.
* nā licet poſſit quis uiuere uſq; ad centū annos. & iſtud 92
ſit tēpus longiſſimū uitæ hoīs.ut dicitur in.d. l.fi.ſ.de ſac.
ſan.eccl.& in.l.an uſusfructus.ff.de vſufr. lega.nō tamē p̄
hoc infertur q̄ ita præſumatur, quia licet poſſibile ſit nō
eſt ueriſimile nec pręſumitur, & contrarium cōiter acci
dentibus contingit. ut per experientiā patet.& fuerūt di
cta Cor.hic licet Dec.ſibi aſcribat. legātis ,p eius ſnīa tex.
in.l.hæreditatū.ff.ad.l fal.latius tradit idē Cor.in cō.208.
col.ii uol.iii.& pulchre ēt. Acer.in.l ſed & ſi de ſua col.iii.
ff.de acquirenda hæredi iſtud etiam uoluit Soc. in.l.ſi in
ter col.fi.ff.de rebus dub. ubi tamen quodā modo decla
rando ſaluat glo. in. d.§. ſi dubitetur ad quod etiam uide
Alex.conſi.clxxv.col.fi.volu.v.

Inuenio tamen q̄ illud cōmune, & uulgatum dictum
q̄ præſumatur quis uiuere uſque ad annos centum ſe
quitur conſulendo idem Cor.in conſilio.cciiii.& conſilio
ccxliii.

ccxliii col. ii.in tertio volu. quicquid legendo in hac lege
tenuerit dicit ibi ad legem hæreditatem reſpõ. poſſe ait ꝙ
licet quis præſumatur viuere annis centum: tñ quia non
eſt certum.deuenitur ad illam imaginationem, & concur
rit ꝙ falcidia eſt res odioſa ideo de facili deuenitur ad in
terpretationem contra eam.quum detrahatur contra uo
luntatem teſtatoris.vt habetur in lege titia eodem titulo,
nec eſt fundata illa diſpoſitio in naturali, & uiua ratione.
patet inter cętera: quia tantum præſumitur uiuere nona-
genarius, quantum ſexagenarius, & pro hac opi. glo. &
ſequacium adducit: quia quod ſemel fuit præſumitur ho
die eſſe.l.ſiue poſſideris cum ibi no. C.de prob.vnde qui
ſemel fuit in uita præſumitur hodie eſſe, & durare donec
poteſt eſſe, & durare, & ſic vſq; ad annos centum.

Sed no.reſpõ. Cor.ad motiua ſupra in contrarium fa-
cta.maxime. Aret.in.dicta lege ſed & ſi de ſua: ideo non
eſt a præcedenti opin. recedendum ꝙ licet poſſit quis vi-
uere vſq; ad centum annos non tamen præſumatur ma-
xime quia hoc eſt de raro contingentibus, & frequen-
tius contingit contrarium, & a cõmuniter accidentibus
validum eſt arg.lege certi conditio in.§ qm̃.ff.ſi cer. peta.
& duratio vitę quum per tot accidẽtia poſſit abbreuiari,
& abbreuietur non habet violentam præſumptionẽ pro
ſe.vnde eſt adagii vice celebrata terentiana ſententia. bõ
bulla eſt eoq; magis ſenex nã vt veriſſime inquit Lucius
a tenuiſſimo filo pendemus oẽs.quod citius dicto dirum
pitur, & hoc eſt ſm Areti. quod voluit dicere iuriſconſ.
in.lege ſpadonem in §.qui abſolutus.§.de excu.tutor. ꝙ
nõ omnino poteſt quis ſe fundare ex diſpoſitionib' præ
teritis.ac ſi diceret præſumptio eſt ꝙ qui olim vixit nunc
viuat.non tñ talis vt faciat plenã probationem ideo fun-
dans ſe in uita vel in morte probare debet, & ſic licet cõ
ſtet hominẽ ſemel fuiſſe, & poſſit aliquando durare vſq;
ad annos centum, & illud quod ſemel fuit durare præſu-
matur tamen iſtud non procedit in hoĩe ꝙ præſumatur
viuere vſq; ad centum annos: quia eſt de rariſſime contin
gentibus, & propter pericula, et fragilitatem humanæ vi
tæ non fit talis præſumptio quæ eſſet contra id quod ſin
gulis diebus oculis propriis videmus. Areti. tamen in.c.
cãm quæ col.fi.de teſti.per quaſdã rõnes tenet ꝙ proba-
ta uita reſultet præſumptiua probatio ꝙ talis adhuc ui-
uat niſi excederet metam centum annorum: ſed repu-
gnant prædicta ꝙ licet poſſit quis viuere.c.annis non tñ
præſumitur, Dec.ad fi.legis ſecundæ C.de edendo tenet
ex p̃ſeuerantia uitę præſumitur talis adhuc uiuere ſm di
ſtõnẽ tẽporũ lege hæreditatũ.ff ad le. fal facit, quia p̃ſum
ptiones legum dicuntur liquidiſſime probationes lege li-
cet imperator de ie.i.cũ aliis de quibus p Deci.in cõſ.121.
col. iii.ſed illa præſumptio, et diſtinctio ſolũ locũ hẽt in rõ
ne leg ſal.nõ in aliis.vt ibi per Pau. Alex & Mod.peruſi.
& Cor.in conſi.ccxliii.col.ii.lib.iii.ergo &c.durum eſt ꝙ
aliæ res quæ difficile perduntur præſumãtur durare per
Areti.loco preal. & ſecus dicamus in hoĩe. Repugnaretq;
rõ nãlis quã ſolã ſufficit allegare ꝙ ſi probarẽ te uiuũ fuiſ
ſe hoc anno puta non ſufficeret ad proban. te eſſe nunc
uiuũ ſed probanda eſſet uita in præſentia. Eapropter di-
cerẽ ꝙ. quum præſumatur quis uiuere, et durare deciſum
tñ non ſit uſq; ad quod tẽpus præter q̃ in caſu d.l.hẽdita
tũ arbitrarium iſtud eẽ p regulã legis.l.cũ ſimili.ff.de iure
delib. & no.ꝙ ex modico interuallo non præſumitur ex
præterito in præſenti Rom. in conſi. lxxxiii. col.iiii.in fi.
cũ aliis q̃ citabo in l.ii.ð.de reſcind. uẽ. & iſta eſt ſubtilior
conſideratio q̃ illa cui adhærent Mod.medio.in trac.præ
ſump. in.xliiii.præſump.primæ re. Ex prædictis * inferri
93 põt ꝙ cautela Ang.hic per Iaſ. relata non ſubſiſtit nec de
iure procedit eamq; dãnant ex aliis Mod.Bono.late in.le
ge.ſi quis ne qõ col.ix.cum ſequentibus ff.de qõnibus.

Et pro complemento prædictæ materiæ qñ non con
ſtat * quẽ natum ex legitimo matrimo.vel ne an tũc præ-
94 ſumatur legitimus.vide Lanec. galiaulam in.d.rub.ff de
verb.obl.col.xxxv.et iſta no.quia nullibi ſic declarata in
uenies. Glo.primã potes diuidere.vt hic per Iaſo. illatio
glo.in princi.ſic probatur ſm Rimi.quia ſi emancipatus
pp quẽ prætor edictũ de colla ad inuenit.l.i.in prin.ff.eo.
emancipato nõ confert, multo minus ſuus cõfert emanci
pato, quũ pp ſuum non ſit inuenta mã collationũ, & ſic
procedit argu.a multo magis auc. multoma. ð. de ſa.ſan.
& .c.cũ in cunctis de ele.ſed illatio hæc eſt falſa p legẽ filiæ
dotẽ ſupra eo.& eſt diuerſa rõ ſm Doct.vt ſtatim videbi
mus ideo non procedit prædictam argu igitur circa con
trarium formatum in glo.de ipſa lege filiæ dotẽ reproba
ta ſolu.glo.cõiter tenetur ſol.Bar.hic ꝙ emancipati inuicẽ
non conferant * ſecundũ tempus iſtius legis. ſed ſuus be- 95
ne confert emancipato profectitia.vt ibi, et pondera legẽ
illã fuiſſe Gord.imperatoris qui præceſſit diocle.& max.
auctores.l.nr̃æ quæ ꝓpterea poſt illam ponitur.& ſic ap
paret inter emancipatos ceſſare collationẽ ſecundũ tp̃s il-
lius le.q̃ iſtã præceſſit, & iſtius quæ poſt illam cõdita eſt.

Sed ardua inſurgit difficultas quare ſecundũ ius.d.legis
filiæ dotẽ filia in poteſtate exiſtens dotẽ aductitiam emã-
cipato ſibi oĩa cõferenti nõ conferat * varię aſſignantur a 96
doc.rõnes nec mirũ quũ variæ etiam inter ipſos iurecon-
ſultos in hoc arti.fuerint opiniones.vt ibi ad fi.legis dr̃, Ia
co.but.& Pau. caſtrẽ. ibi circa fi.cõmenti rationẽ eſſe af-
firmant quia pp emancipatum principaliter fuit inuenta
collatio.l i.ff.eo.ideo maior rõ conferendi eſt in ſuo q̃ in
emancipato, confirma rõnem hanc p tex. legis illud in. §.
fi.ð.eo.iunctis not.per Bar.in.§.nec.caſtrenſe col.pe.vbi aſ
ſignãdo rõnem ad tex illũ quare ſit ꝙ ibi diſponatur do
nationẽ a matre factã filio conferri: in duobus tm̃ caſibus
de quibus ibi quũ in diſtincte cõferri deberet. ex q̃ ab ini
tio ualet.vt cõiter tenetur per doc.in auctẽ.ex teſtamen
to ſupra eo.dum uolunt donationem validam ab initio
regulariter conferri debere ea rõne ſm Bar.quia collatio
principaliter inuenta non eſt pp tales ſucceſſores, qui nõ
ſunt ſui nec eſſe poſſunt ideo ſatis lex fecit illos grauando
illis duobus caſibus. ergo & in caſu noſtro ſatis lex. fecit
filiam grauando profectitiam conferre dotem, nõ autem
aduentitiam. Iſta ratio ſic confirmata nõ ſubſiſtit, & per
legem illã filiæ dotem confunditur, vbi filia in poteſtate
exiſtens propter quã principaliter non fuit inuento colla-
tio de iure illo dotem conferre tenetur, nõ ſolum profe-
ctitiam ſed etiam aduentitiam fratribus qui in poteſtate
fuerunt, ergo pariter, & fortius emancipatis qui oĩa ſibi
conferebant conferre debebat: niſi dicatur emancipatum
ad ſucceſſionẽ cum exiſtente in poteſtate a prætore uoca
tũ, illum iniuria dãnoq; afficere: quæ rõ ceſſat ex contra-
rio: quia exiſten.in poteſtate nulla iniuria afficiebat eman
cipatũ ideo nimirũ ſi in cõferendo minus grauabatur. &
fuit hæc ſecunda rõ.ð.aſſignata per Odof.& Alber. quã
ibi in ſecunda coi. Iaſ.ſequitur aſſerens meliorẽ non poſſe
aſſignari, quæ tamen ratio non ſatisfacit vt ibi per Dec in
ſecundo not. & hoc confirmo: quia licet qui in vno alle-
uiatur * in alio grauari poſſit.l.eum qui in princ.ff.de iure 97
iur.tamẽ duplici onere quis grauari non debet * lege pet. 98
ff.de dot.pręal & lege priuatæ. C.de excu.mu.lib.x.ꝓ-
pterea dicendum non eſt emancipato non conferri dotẽ
aduentitiam rõne prædicta, quia ſic duplici grauaretur
onere.grauaretur.n.primo onere conferendi ſua oĩa.ſecũ
do ne aduentitia dos ſibi conferatur. Dec.hic aliam aſſi-
gnat rõnem quæ minus valet q̃ præcedẽtes, dicere.n.eſt
ſpeciale * refugium eſt miſerorum iuxta glo. legis filium
quem habentẽ.C.fami.her.præterea ſicuti profectitia ita 99
aduentitia dos proprium eſt patrimonium filiæ cui, &
non patri pleno iure quærebatur lege gaius.ff.ſolu. mat.
late tradit Bal.nouellus in trac.dotium fol. xix.in.xxxiii
ſpeciali cum multis ſequentibus. ergo pariformiter colla
tioni ſubiici.debebat. vbi.n.eadẽ eſt rõ, ibi iuris eadem de
bet eſſe diſpoſitio.l. illud cum vulg. ff.ad legem aquil.

Poteſt igitur dici * vt plerique dixere ꝙ ex quo diſpo- 100

ſitio illa bona rõne fundata non erat merito per leges no
uas ſublata fuit, quæ in aduentitiis hincinde ceſſare colla-
tionem diſpoſuerunt lege ſi. cum ibi nota.J.eo. conſidera
tñ quia pungitur imperator etiam cõſiderato tempore il
lius legis. Circa contrarium.§.pe.l.i.ff.de coniungen.cũ
101 emã.li.eius * ubi patruus emancipatus cõfert nepoti emã
cipato ex fratre p̃defuncto: & ſic emãcipatus cõfert emã
cipato.cõtra tex.noſtrum terribilis eſt hic ſermo . & plu-
res dantur ſol.ad illum tex.prima ſol. glo. noſtræ repro-
batur per Bar. Alex.Iaſ.& oẽs pro quibus facit: quia vl-
tra q̃ eſt ſol.diuinatiua ad vtrunq; tex.generaliter , & in-
diffinite loquẽtes eſt contra legẽ primã in.fi.ff. eo.ibi inui
cem nihil conferre.ergo nec profectitia.

Secunda ſol.glo.q̃ ibi nepos emancipatus fuit a patre
ſuo non ab auo ,ppterea ei confertur: quia nec per ſe nec
per auum factum eſt quominus ſit in poteſtate aui cõmu
niter,& bonis reprobatur rõnibus.vt hic per Bart.Bald.
Iaſ.Dec & alios. vltra quos facit: quia a quocũq; facta ſit
emancipatio militat ſemp̃ rõ q̃ inter emancipatos ceſſat
iniuria a prætore facta filus in poteſtate ob quam inuenta
eſt collatio ergo ceſſare debet,& diſpoſitio.

Tertia ſolu gloſ.q̃ ibi fiat collatio nepoti emancipato
ex iure in ipſum tranſmiſſo per patrẽ ſuum argu. l.ſi ma-
ritus.J.eo.vbi ius cõferendi ſibi ad hæredes trãſmittitur.
ſicq; nepoti prædicto emancipato fit colllatio virtute iu-
ris per patrem ſuum ad eum tranſmiſſi non eo:quia emã
cipato conferatur.& ſic dici poteſt nõ tibi ſed petro quã-
uis reprobetur a Bar.Bal.Pau.caſt.Cor. Alex.et reliquis
tum quia non conſtat q̃ ibi pater fuiſſet in poteſtate , &
intelligi poteſt q̃ emancipatus erat:tum quia pater prede
ceſſerat auo , & ſic nullum ius tranſmittendæ collationis
ortum erat Attamen ſequendo Rayneri.Cin.& Sali de
fendebam alias ſol iſtam: quia licet non conſtet expreſſe
q̃ fuerit in poteſtate necq; pater deceſſerit poſt auũ,ei ius
collationis potuerit tranſmittere non tamen conſtat
contrarium quod emancipatus fuerit , aut prædeceſsiſſe
auũ ideo diuinare nõ eſt nec inconuen ẽ; ita dicere per re-
gulam not. & iam vulgatam q̃ dũ in lege de vno quæri
102 tur ſemper præſupponitur habilitas oĩ alio reſpectu * le-
ge qui in teſtamento in prin.ff.de teſta.ca. cũ ceſſante vbi
Dec.tradit in vii.no.de appel.facit lex.j.ſ.de ſacroſan. ec-
cle . ideo dũ ibi quæritur quantum patruus conferat iſtis
nepotibus quorum alter in poteſtate erat alter emancipa
tus præſupponendum eſt omni alio reſpectu concurrere
habilia,vt emancipato fiat collatio.ſunt aũt habilia q̃ pa
ter nepotis emancipati fuerit in poteſtate aui. & poſt auũ
deceſſerit,& ſic tranſmiſerit ius collationis faciendæ quæ
ipſi emancipato alio non concurrente minime fit vt hic,
& inuenio hãc ſol. vt cõem nõ facta mentione de p̃dictis
ſequi Are.in conſi.clxiii col.vi. verſ pro iſta cõcluſione,
& Soci.in cõſi.eclii.col.vi.cum ſeq.volu.ii.

Sed nũc ſubſiſto:quia repugnare videtur expreſſe ver
ba dicti.§.pen.ibi ex defuncto vnus in ptãte nepos. alius
emãcipatus ſi ex defuncto vn᷑ erat in ptãte nepos : ergo
auus ſupuixit filio ſuo,et ſi dicas intelligo q̃ erat in ptãte
patris nũc defuncti reſpõdeo eſſe ꝯ illũ tex . dicentẽ quod
vn᷑ nepos erat in ptãte ergo itelligitur reſpectu aui.cuius
reſpectu dr̃ nepos.nã reſpectu patris dicitur filius.

Quarta ſolu.Bar.approbata hic cõiter per Doc. vt per
Rimi.Iaſ.& Deci.poſt alios eſt quod ibi conferatur nepo
ti emancipato nõ propter eum ſed propter alium nepo
tem in poteſtate:quia repræſentãt vnũ corpus vt hic ſub
tiliter per Corſ.ſicq; capit emãcipatus ex perſona nepotis
exiſtentis in poteſtate . quod ex ſua conſequi non poſſet
argu.legis qui duos.ff de lib.lega.& lege ſi cõem. ff.quẽ-
admo ſer.amit.cũ pluribus ſimilibus per Iaſ.accumulatis
in quibus * rõne vnionis conſequitur quis id qd᷑ ex ſua
103 perſona conſequi nõ poſſet, & fuit e dicta Feli. & Barb.
vt hic admonet Deci.plura alia addi poſſent de quibus p
Barb.in cap.ſignificaſti.col.xi cum ſeq.de ſo. cõpe.Fel.
in cap i col.iii.& ſequẽ.de præſcri.in cap.ii.de iudæ. & in
rub.de offi.dele.col.i. Aret.conſi.xxv. Socinus conſi.xlii
col.v.in primo volumi. Barb. conſi. octuageſimotertio
volumi.tertio, Bologn. conſi.trigeſimoquarto col.iii &
Mod.Bononien. in lege de minore in.§ tormenta col.iii.
ff de queſtionibus,& in not.ſuo.dxxx.

Sed iſta ſolu.ſtare non poteſt vt hic pulchre per,Dec.et
Mod.papien.& ante eos omnes per Are.& Soc.in conſi
liis præalleg.ex quorum dictis habes bene not.q̃ * regu- 104
la dictæ legis ſi cõmunem cum præalleg. locum habet in
materia indiuidua non in materia diuidua, & ideo vt ipſi
vniuerſaliter dicunt poſt Specula. quando plures fratres
habẽt patrimonium cõmune, et indiuiſum ſi vnus ſit im
munis a collectis ſpeciali aliquo priuilegio vel ratione alii
non habent ĩmunitatem:ſed pro eorum rata parte * : qa 105
materia eſt diuidua tenentur ad ſolutionem collectarum
quod no.reputat Rimi.in lege imperium col.iii.ff.de iur.
omn.iud.& ita ſeruari vidi in practica quod no.

Fulgoſius poſuit quintã ſolu.quam bonis rõnibus hic
Dec.improbat qui ſextã addit , cui tñ non acquieſcit, &
recte:quia nulla ſyllaba in iure debet eſſe ſine miniſterio
operãdi * lege.i.in princ. iuncta glo.ff.quod metus cã ca. 106
ſi papa de priui.in ſexto.item quia non tantum quæritur
ibi quantum patruus conferat:ſed an conferat nepoti in
poteſtate exiſtenti,& emancipato.cui videbatur non eſſe
conferendum.ſed contrarium ibi deciditur.

Septima ſol.Decii, quæ fuit Rimi. minus valet: quia li
cet non agatur de intereſſe emancipati cõferentis ex quo
ita tantumq; vni contuliſſet ,ſicut.quantũcũque duobus:
tñ bene agitur de intereſſe nepotis exiſtentis in poteſtate
cui ſoli conferendum erat , & non eſt rõ cur emancipato
nepoti fiat collatio quæ introducta eſt in recompenſatio-
nem iniuriæ de iure illo ſſorum. vt dictum eſt ſupra quæ
ratio ceſſat in emancipatis: quia prætor vnum vocando
alteri iniuriam nõ facit * imo cõmodum quũ excludãtur 107
de iure ciuili ideo ceſsãte iniuria ceſſare debet collatio ob
eam introducta cap.cum ceſſante cũ vulg. de appellatio.
& per ea quæ Areti.& Soci . in præallegatis conſiliis ſcri-
bunt. Nulla igitur proh dolor.ad illum terribilem.§.pen.
ſubſiſtit ſolu.iii.eſt minus periculoſa q̃; ſint aliæ,licet non
tranſeat ſine violentia literę, vt prædiximus, ex qua ſoſo.
habes q̃ ius conferendi ſeu petendi collationem non eſt
quid perſonale , ſed reale ex quo egreditur perſonã eius
cui competebat,& tranſit ad hæredes vt per Rimin. in le
ge ſi maritus.J eodem iſtud tamen intelligas, quando pa
ter ſe immiſcuit hæreditati paterne, alias ſecus.quia illi ad
quem ius adeundi tranſmiſit non eſt facienda collatio.
* caſus eſt a cõtrario ſenſu in dicta l.ſi maritus, ut ibi põ- 108
derat ſolus Ari mirabile reputans ſequitur Socin. in con
ſilio.cxvi.col.vii.volumi.primo,& ſic tranſmiſsio nõ fit
omnino cum eadem qualitate.

Ego contrarium arbitror eſſe verius per illum textũ.
d.l.ſi maritus, vult enim q̃ ille qui patri ſuo inteſtato hæ
res extitit tranſmittat ad poſthumum ſuum ſibi ſuccedẽ
tẽ ius petẽdi collationẽ iſta verba intelligi poſſunt etiam
q̃ ſe non imiſcuerit hæreditati paternæ caſum tibi allego
in.l.apud hoſtes,infra de ſuis & legiti ibi hęres extitit ſua ,
& ſic illa verba l.ſi maritus hæres extitit non importanc
q̃ ſe filius ĩmiſcuerit hæreditati paterne, vt intellexit Ari.
& ſic male collegit ſuum prædictum admirabile.& meri
to dubitauit ibi Aret.de eo loquendo conditionaliter ſi
verum ait ipſe.

Circa vltimam partem gloſ.colligitur ex ea concluſio
q̃ ſi cum extraneo ſit inſtitutus filius non fit inuicem col
latio * ſequuntur cõmuniter ſcribentes, vt per Alexand. 109
Cor Dec.& alios,aliqui tamen dicunt faciliter diſputan-
do teneri poſſe , q̃ etiam extraneus filio conferat quũ ſit
hodie fundata collatio in ſola æqualitate ſeruanda * . §.il- 110
lud in auctentica de triente & ſemiſſe quæ ratio in lege
ſcripta eſt quo caſu etiam in correctoriis licita eſt exten-
ſio.l.

ſio.l.his ſolis verſic. ſatis tacite cautum putamus. C.de re
uo.don & eo maxime quia præſumendum non eſt ꝙ te
ſtator velit melioris eſſe conditionis extraneos, ꝗ̃ filios
111 *arg.l.quum acutiſsimi.ſ.de fideicõ.&.l.cum auus ff.de
condi.& demon.ad tex.l. fi.in verſic. ſinautem extranei.
C.cõmunia vtriuſq; iud.in glo.allegatum reſponderi po
teſt ꝙ non obſtat:nam bene probat ꝙ filius non conſe-
rat extraneo nec filia ſed habeant precipuam vel dotem
vel donationem propter nuptias etiam ſi eſſet ad patrem
reuerſa,ſed ꝙ extraneus ſi aliquid habuiſſet a patre non
conferat tex.non dicit.

Non eſt m̃ a concluſione glo.& cõmuni recedendum
per aliam regulam quæ vult in hac materia non eſſe col-
112 lationi locum niſi inter deſcendentes * glo.fi.cõiter appro
bata in.l i ſ.de leg.her.& ſtatim latius dicetur:rõnem qua
re ceſſet inter prædictos collatio aſsignant aliqui, quia fi-
lius non confert extraneo.d.l. fi.ideo nimirũ ſi extraneus
nõ confert ſibi quæ ratio manifeſte eſt friuola,quia ea da-
ta pro bona duo emancipati hodie conferre non deberẽt
contra not. cõmuniter per omnes in lege vt liberis. ſ. co.
113 & videbimus in materia ideo aliter dicendum eſt *ꝙ in
ter filios & deſcendentes fuit ad inuenta collatio ad tollẽ-
dum diſcordias quæ inter eos oriri ſolent,qñ ex paternis
bonis vnus reperitur habere pluſquã alius vt dicit tex.in
l.quum oportet in princ.ſ de bonis quæ liberis ideo vo-
luit inter eos lex æqualitatem ſeruare de qua æqualitate
114 inter extraneos minime curauit quia ſolet frater *grauiꝰ
ferre ꝙ alter habeat maiorem partem,ꝗ̃ ſi haberet extra
neus vt dicit tex.in d.l.cum oportet quam rõnem ſucciu
ctè poſt quoſdam Mod.papien.explicauit hic Dec.qui de
æqualitate ſeruanda inter filios plura ſcribit in conſi. lix.
colũ. ii.& ad præallegatam.l his ſolis poteſt reſpon. non
115 procedere in hac materia collationis* vbi non ſit exten-
ſio ex identitate vel maioritate rationis etiam in lege ſcri-
ptę, quum caueatur lege in hac materia non fieri collatio
nem niſi quatenus expreſſum eſt in lege allegatur in cõ-
muni ad hoc tex.in lege illam infra eodẽ,& ſtatim latius
dicetur & probabitur.

Prædicta tamẽ ratio licet ſit colorata,nõ ſatisfacit,quũ
imo ſit grauius ꝙ bona paterna ad extraneos vadant ꝗ̃
116 ad fratres*vt docet experientia rerum magiſtra.c quam
ſit de elec.in.vi & text.in dicta lege cum oportet loqui-
tur de bonis acquiſitis per ipſos filios præterea dicit ille
tex.ꝙ grauius multis eſſe videtur, quaſi Inuat vere non
eſſe grauius quamuis multis ita videatur. Item illa ratio
æqualitatis ſcripta eſt inter fratres non inter alio ſuccedẽ
tes patri.vtcunq; etiam ſit ſufficit non eſſe cautum lege in
ter tales fieri colla. ergo. inter ipſos autem fratres quibus
117 eſt permixtus extraneus bene fiet collatio * vt hic per De
ci. Iuxta prędicta pro habenda pfecta intelligentia iſtius
118 materiæ, tres articuli diſcutiendi ſunt. Primus*an inter
tranſuerſales locum habeat collatio cõmunis eſt ꝙ nõ vt
hic poſt alios tradunt Iaſo.& Dec.qui tamen diſputando
oppoſitum defendit,ſed reſpon patet ex his quæ proxi-
me diximus defendendo ꝙ locum habeat inter deſcen-
dentes tantum & q; ratio æqualitatis ſolum inter liberos
ſcripta eſt & militat, & ꝙ non ſit collatio niſi lege cautũ
ſit neq; extenſio locum habeat in hac materia exorbitan
ti,faciunt quæ hic colũ i.Alex aduerſis Ange. ſcribit,&
Soci.in repe.l.quum auus col.i.ff.de condi. & demonſt.
119 Secundus articulus,*vtrum inter aſcendentes ſuccedẽ-
tes deſcendentibus habeat locum collatio, cõmunis eſt q;
non,vt hic per Alex.Cor.Rimina. & alios quamuis Iaſ.
diſputando contrarium doceat cuius rationes pro parte
120 Dec.more ſuo peculiari improbat*inducens poſtmodũ
fortiores contra cõmunem rationes, ſed reſponde ꝙ in
hac materia collationis nõ attendimus paritatẽ, nec maio
ritatem rationis,ad inducendum collationẽ ſed lege cau
tum expreſſe requiritur vt in ſuperioribus dictum fuit
121 per.l.illam.ſ.co.*ſed Dec.poſt Alex. tamen admonet il-
lam.l.nõ probare quia illud dicitur ibi in allegatione par
tis & non ſunt verba imperatoris qui contrarium vide-
tur poſtea determinaſſe & ſic nihil facit & male in cõmu-
ni allegatur illa.l.ſunt qui melius inducant.§ illud in auc.
de.triẽ.et ſemiſſet vt poſt quã tex.correxit antiquas leges
quæ dñiam faciebant inter ſucceſsionẽ ab inteſtato & ex
teſtamẽto pp caſum præſentẽ ſubdit, ꝙ oĩa alia quæ per
antiquas leges ſunt ſtatuta in mã collationis debeant fir-
ma ſtare ſed nihil facit.non.n.dicit per leges antiquas ſed
dicit oĩbus quæ a nobis ſancita ſunt in ſua virtute duran
tibus & ſic loquitur de..ll.conditis ab ipſo Iuſtiniano,q̃s
incorrectas remanere voluit,& de extenſione pmiſſa uel
prohibita in caſu nõ diſpoſito a lege nihil ibi dicitur.
Subſtinendo cõmunem concluſionem doct.*põt pri 122
mo dici q; imo lex illam,bene allegatur,ſm Deci.ibi col.
i.quia iſta eſt negatiua per quam intentio negantis fun-
datur,niſi contrarium probetur.l.actor.C de proba.pre
ſertim addas quia materia eſt exorbitans vt diximus & li-
cet ibi imperator decidat contrarium,ſtatur deciſioni im
peratoris quia ipſe dicitur lex animata in terris, & pote-
ſtatẽ habet legis condende. ſed per hoc non tollitur quin
tale argu. Erubeſcimus ſine lege loqui, bene procedat ni
ſi contrarium probetur,& alibi iſtud bene probatur, vt
per Dec.ibi.* Contingit aliquando doctiſsimo noſtro 123
Dec.Iaſ.præcipuo reprehenſori: quod illis contigiſſe refe
runt qui ſtudio contradicendi ſanum perdiderunt intelle
ctum,nam quod ait Dec. bene probatur rationibus ſuis
ſed non per illam legem illam,vt poſt Alexan.Iaſ. dixit:
quia illa partis allegatio non probatur ibi quicquid ſit
uides ꝙ illa lex non probat in materia collationis requi-
ri legẽ expreſſam ad hoc ut fieri debeat. Ideo aliter pro-
bo ꝙ in hac materia non fiat extenſio per hoĩem ex ra-
tione æqualitatis, etiam in l.ſcripta * erat enim iſta ratio 124
ponderata & ſcripta in.l.ut liberis.ſ.e.& tamen licet mili-
taret in dona. ſimplici prout in dote & donatione pro-
pter nuptias & ex teſtamento ſicut ab inteſtato,non tra-
hebatur extra caſum ſuum,& ſic ad ſimplicem donatio-
nem, & ad ſucceſsionem ex teſtamento, niſi imperator
iſtud expreſſe diſpoſuiſſet in.l.illud in. § fi.ſ.eo. & in.§. il-
lud quoq; auc.de trien.& ſemiſſe.Confirmamus Cõmu-
nem opinio. retorquendo fundamentũ Decii contra eũ
*magis enim eſt debita hęreditas aſcendentium deſcendẽ 125
tibus quã econtra pulchre per Soci. in repeti.l.quũ auus
col.v.ff.de cond.& demon. igitur nimirum ſi potius re-
quiritur collatio quando deſcendentes ſuccedunt aſcen-
dentibus quã econtra, quia quum hæreditas aſcenden-
tium ſit plus debita deſcendentibus cõuenit fieri collatio
nem,vt vnuſquiſque habeat portionẽ ſuã de illa hæredi
tate & vitetur inuidia & diſcordia inter deſcendentes, ꝗ̃
rõnes non ita militant in aſcendentibus ſuccedentibus de
ſcendentibus.quũ ergo nõ ſint oĩno æquiparati in hac ex
orbitanti materia non debet fieri extẽſio,vt hic per Ale.
col.i.& in ſimili per Soci.loco præalleg.

Ex promiſsis ꝙ leges non extendãtur extra caſum ſuũ
quando eſt aliqua lex generalis qua cauetur in tali mate-
ria nihil fieri niſi lege caueatur inferunt aliqui ad ſtatutũ.
*ꝙ nullus corporaliter puniatur niſi ſtatuto caueatur: ſi 126
eſt aliud ſtatutum ꝙ hoĩem occidens decapitetur ꝙ iſto
caſu non compræhendatur mandãs qui de iure cõmuni,
ita debet puniri.l. non.ideo minus. C. de accuſat. & per
Ang.Aret.in tract.malefi. in verbo ſempronium mãda
torẽ,ita Bal.in conſi.lii.vol.iii ꝙ tamen non firmo, quia
eſt extrauagans eſſet, recurrendum pro veritate ad dicta
in lege omnes populi.ff.de iuſti.& iur.

Tertius articulus principalis*poſtquam cõis cõcluſio 127
doct.eſt: ꝙ inter ſulos deſcendentes habet locum collatio
quot requirãtur ad hoc vt inter ipſos collatio fiat Bal.hic
tria exigit primũ ꝙ liberi veniant ex primo capite vnde
liberi, ſi autem eſſent excluſi a primo capite & ex ſecũdo
vnde agnati aut vnde cognati venient,collatio ceſſaret ſi

cuti locũ nõ habet inter agnatos vel inter cognatos. quæ
ſnia cõiter approbatur, vt per Alex. Rimi. & Deci. reſpõ
dentem motiuis Iaſon. ſactis ad oppoſitum, & facit
pro opin. Bal. quia ſi in mõ ſuccedendi & alios excludẽ
di non reputantur vt liberi, ſed tanquam agnati vel co
gnati & propterea exiſtentibus aliis liberis quibus cõpe
tit bonorum poſſeſsio vnde lib. iſti volentes admitti tan
quam agnati & cognati, excludentur: quia donec liberi
extant agnati non admittuntur vt habetur in. l. i. in. §. ſed
videndum. ff. de ſucceſſ. edict. & in. l. ii. ff. vnde legit. mul
tominus reputabuntur liberi in conferendo quia lex dif
128 ficilius collationem inducit * quã ſucceſsionem vt proba
tur in lege illam. ȷ. eodem & rõnem aſsignat hic Bald. in
quarto oppoſito quia in ſucceſsione de bonis alienis agi
tur: ſicq; de dando vel auferendo lucrum ſuccedentibus.
In collatione vero de bonis propriis iam quæſitis agitur
& conſequenter de dãno euitando, ergo lex non ita de fa
cili inducit argu. legis fina. ȷ de acqui poſſ. & eorum quæ
traduntur in lege filius paciſendo. C. de pactis quæ con
ſideratio tollit quaſi oĩa argumenta facta in contrarium
ſcilicet ꝙ filius annum habeat, ꝙ ſit ſuus hęres & reliqua.
iſta enim non concernunt dãnum filii: quia agitur de ſuc
ceſsione acquirenda & non de quæſita auferenda: ſed in
materia collationis agitur de iure quæſito auferendo, nõ
eſt itaque par ratio lege finali in. §. ſi vero. ȷ de iure delibe
randis. ſed pro repetentibus hanc legem, articulus eſt pul
cher. & ad vtranque partem in via diſputatiua defenſabi
lis prout alias nos defendimus.

Et quod dixit Bald. de venientibus ex ſecundo capite
pari rõne procederet in excluſo de iure ciuili per lapſum
triginta annorũ de hæreditate paterna volente poſtmo
dum ex alio capite legitimorũ venire. ȷ. alios triginta an
nos ſed quod vidimus in lege prima in gloſa finali ſupra
qui admitti tractaretur enim vt agnatus & inter agnatos
vt dicit Bald. ceſſat collatio & de dicto Bal. in rubrica de
præſcript. allegato hic per Iaſo. & Docto. diximus plura
poſt Doct. in. d. glo fin.

129 Eodem mõ * dici poteſt in filio matri ſuccedẽte ex quo
duplex habet caput, vnde legit. & vnde cogna. vt per
Alex. in conſi. lxxxix. col. ii. volu. ſecundo ſi excluſus a
primo capite ex ſecundo veniat non ſit ei facienda colla
tio & ita ſingulariter debeat limitari dicta lex vt liberis.

Secundum requiſitum ꝙ tales deſcendentes ſint in pri
mo gradu. aut ſuccedant loco primi, nec vllus eos præce
dat, ita ꝙ eis legitima debeatur, ex quo infertur ad no.
qõnem, vt hic per Bal & Deci. reſpõdentem motiuis Iaſ.
qui dictum & illationem impugnabat et fuere dicta quo
rundam Mod. papien licet Deci. ſibi aſcribat.

Tertium requiſitum relatum per Iaſo. in decima. col.
indiſtincte per Modernio. approbatur. Vides itaq; quã
130 tum ſit reſtricta materia collationis * quia non fit collatio
niſi inter deſcendentes, & illos ſolos qui primum locum
in ſuccedendo tenent, et qui præteriti vel exhæredati poſ
ſunt teſtamentum impugnare item qui ſuccedunt tãquã
hęredes vniuerſales & nõ particulares de quo etiam per
Cor. in. l. ſi lud col. fi. ȷ. eo. & Riminal. pulchre in. l. a patre
ȷ. eo. Item requiritur ꝙ bona illa habeant ab eo de cuius
hæreditate agitur. l. vt liberis. ȷ. eo. Item ꝙ non ſint caſtrẽ
ſia vel aduentitia ſed profectitia tm̃. l. fi. ȷ. eo. Item ꝙ ſucce
dant vel potuerint ſuccedere eodẽ iure vt in gl. iudicium
dicetur. Glo. ſuper verbo teſtamentũ diuiditur in. ii. par
tes in. i. declarat tex. in. ii. colligit ex eo. nota. & intelligas
collationẽ non fieri condito teſtamento qñ teſtamentum
eſſet inexpugnabile, ſecus ſi fuiſſet per contratab. expu
gnatũ l. i. in princip ff eo. hodie autem fit etiam cõdito
teſtamẽto. inexpugnabili auc. ex teſtamento. ȷ. eo. In fi.
dũ vult glo. ꝙ olim ab inteſtato non haberet locum col
latio ex prætoris edicto male loquitur, vt hic per Alex.
Dec. & Cor. plenius. Glo. in verbo iudicium in duas di
uiditur partes prout ad tex. duas ponit declarationes, ſe
cunda ibi vel dic teſtamentum: aliter etiam ſi libeat Iaſo.
adhærere, poteris diuidere, ſed dũ vult glo. ꝙ de iure iſto
codicilli collationem non impedirent * intellige qñ de aliis 131
quibus bonis particulariter defunctus in eis diſpoſuit ſe
cus ſi de toto patrimonio quia militat tunc eadem ratio
quæ militat teſtamento facto, nam vt de tota diſpoſuit
hæreditate ita ſi voluiſſet collationẽ fieri diſpoſuiſſet ſed
quando ſolum fecit aliqua legata ſicuti non diſpoſuit de
tota hæreditate ita nec de collatione, & ita intelligi põt
hic tex. in verbo nouiſsimum iudicium * quod conuenit 132
codicillis lege fi. C. de codicil. vt hic per Dec. & quoſdam
Mod papien. qui utranq; ſol. gl. improbant primã quia
tex. noſter æquiparat teſtamentũ & aliud nouiſsimũ iudi
cium ideo non poteſt ſtare quod gloſ. dicit ꝙ qñ eſt ali
quod nouiſsimũ iudicium requiratur ꝙ expreſſe ſit pro
hibita collatio, ſecus qñ eſt factum teſtamentum ſecundã
improbant quia vltimum iudicium ita appellatur teſta
mentum nuncupatiuum ſicut teſtamentũ in ſcriptis: ideo
tenendum ꝙ illa verba nouiſsimũ iudicium capiantur ꝑ
codicillis in quibus de tota hæreditate diſponitur.

Nõnulli etiam volunt, ꝙ text. in illis verbis nouiſsimũ
iudicium intelligatur pro qualibet alia voluntate patris
diſponentis de tota hæreditate ſua: quia qualiſcunque ſit
vim obtinet teſtamenti l fi. ȷ. fam. hær. & ſic ceſſabit colla
tio ſi ſolẽniter fuiſſet teſtatus.

Glo. ſi diuiditur in. iii partes, vt hic ꝑ Iaſ quã gl Bart.
diligenter & longo ſermone proſecutus eſt tractãdo ma
teriã collationis. illius igitur ſequemur & calcabimus ve
ſtigia quem oẽs adorant, * nam poſſumus cum florenti 133
no poeta cantare. Queſto e colui a cui tutti lo honor gli
fanno. Prima qõ. Bar. de diffinitiõe collationis plene tra
ctata eſt & expedita ȷ in euidentialibus. ideo inſiſtendũ
circa ſecundã quo iure fuerit inducta collatio, & varieta
tem ac multiplicitatem iſtorum iurium materiæ collatio
nis, aliter quã Bart. & Doc. clarius declaraui. ȷ. in euiden
tialibus. Ex dictis tamen. Bar. hic plura noranda & diſcu
tienda ſunt, in primis * rõnes inductæ collationis quas 134
duas fuiſſe propter quas prætor emancipatos voluit ad
collationem teneri Bar. aſsignat, vt hic per eum & ꝙ fue
rint duæ nõ vna probari videtur in lege. i. in. §. nec caſtrẽ.
ff. eo Item aduertendum ꝙ. i. ratio erat ſufficiens de per ſe
ſecunda vero non. l i. in. § pater filium. & §. totiens. ff. eo.
vbi probatur ꝙ ſi filius emancipatus nõ faceret iniuriam
per ſucceſsionẽ filio in poteſtate ceſſabat collatio, vt hic
declarat Rimi. & iſtud non tollit declaratio Decii volentis
ſubſtinere ſecundam rõnem, cõtra quam etiam ſubtiliter
hic arguit Rimi. qm̃ filius emancipatus tenebatur cõferre
poſthumo * qui etiam potentialiter neque actualiter fuiſ 135
ſet patri acquiſiturus. l. poſthumos. ȷ. eo. propter hoc tolli
tur ꝙ dici poſſet Bar. intellexiſſe de acquiſitione potentia
li: verũtamen poteſt reſponderi ꝙ rõ quam Cyn. & Bar.
adduxerunt procedit conſiderata æquitate & æqualitate
in genere reſpectu collationis faciendæ, & cõſideratur eo
reſpectu. quia ſi manſiſſet in poteſtate filius emancipatus
oĩa quæſiuiſſet patri ideo conueniens eſt ſubiici collatio
ni, vt hic per Decium & Bart. vere ſic ſenſit & aliter hanc
rationem declarat hic Rimi.

Prædictæ rõnes procedebant de iure antiquo. hodie 136
ſolum conſideratur * ratio æqualitatis ſeruãdę, vt hic per
Alexand. col. vltima Deciũ ſupra eodem in rubrica & in
conſilio quinquageſimonono. col. ſecunda. Item proce
debant prędictæ rationes Bart. in emancipato filio, in fi
lia vero in poteſtatem quæ dotem conferre tenetur * ſo 137
la ratio fuit æqualitatis ſeruandæ etiam de iure antiquo,
quoniam in ea ceſſabãt aliæ rõnes de quibus. ȷ. ſm Rimi.
hic col. fina. & reſtitue lecturam Bart. dum dicit. l. i. §. nec
caſtrenſe &. ff. eodem. l. filiæ dicat. §. nec caſtrenſe. ff. eo. le
ge filię. ȷ. eo. Secundo collige ex dictis Barto. ꝙ de iure
antiquo inter ſuccedentes iure diuerſo collatio ceſſabat
* ſed Sceuola ex æquitate induxit collationem dum 138
modo

mō poſſent eodem iure ſuccedere, & quia iſta eſt diffici-
lior materia q̄ in tractatu collationū habeatur diligenter
eſt aduertendū, cum Bart. igitur q inter ſuccedētes diuer-
ſo iure ſm prætoris edictum non haberet locum collatio
tenent Bal. Corneus Dec. & Rimi. hic, & Iaſon. in lege ut
liberis col. ſexta. J. eodem.

Iſta cōmunis concluſio fundari primo uidetur, per tex
tum legis primæ in princi. ff. eo. iuncto. § primo dum ibi
dicitur collationem locum habere inter eos quibus data
eſt bonorum poſſeſsio. ſicq; loqui uidetur quando pari-
ter & ſimul datur bonorum poſſeſsio. ergo ſi non datur
ſimul, ſed vnus ab inteſtato, alius per contra tabulas vel
alio diuerſo iure ſuccedant non habebit locum collatio ſe
cundum illud ius, ſecundo uidetur clarior textus in lege
nec ipſa. ff. de colla. dotis vbi expreſſe dicitur, quum di-
uerſo iure hæredes ſint non conferunt. tertio per regulā
q inter diuerſo iure ſuccedentes nō eſt locus iuri accreſcē-
di lege ſed cū patrono. ff. de bonorum poſſeſsio. quia di-
uerſa nō coniunguntur ergo pariter in caſu noſtro, quar-
to pro iſta cōi opi. allegant oēs tex. in lege filium §. videa
mus. ff de contratabulas in uerſic. neque ex illa parte vbi
inter exiſtentem in poteſtate ab inteſtato ſuccedentem &
emancipatū per contratabulas ſuccedentem nō habet lo
cum collatio quinto uidetur textus in lege ſi filius. ff. eo.
vbi uidetur probari eſſe iſtud ex æquitate inductum per
ſceuolam ergo non erat ſm prætoris ædictum, ſexto q
non ſit attendēdum q poſsint eodem iure ſuccedere pro
bari poteſt quia magis eſt imputandum illi qui eodē po-
teſt iure ſuccedere & non uult q̄ illi qui non poteſt ſucce-
dere, lex enim * magis ſuccurrit exiſtenti in neceſsitate q̄
139 econtra lege ſi fideiuſſ. in. §. ſi neceſſaria. ff. qui ſatisdare co
gantur ratio iſtius concluſionis eſt duplex ſm Barto. hic
& in lege pater filium. ff. de collatio. dotis prima quia
quum bona ad vnum cumulum reduci debeant eǣdem
res non debent diuerſo iure cenſeri lege eum qui ædes. ff.
de vſucapio. ſecunda quando iure diuerſo veniunt vnus
quiſque vocatur inſolidum & iniuriam ſibi inuicem face
re videntur quæ compenſatur & in effectu reputatur q
nulli facta ſit iniuria

140 Contrariam tamen opi. * tenet hic Deci. & prius qui-
dam Mod. papien quam opi. defendebam alias in publi.
diſputatione, pbari primo poteſt per tex. noſtrum et tex.
in. l. i. in princip. ff. e. que iura volunt q emancipati qui de
iure prætorio ſuccedunt cum filiis in poteſtate qui de iure
ciuili ſuccedunt & ſic diuerſo iure: ſua conferant, & ſic di-
cas cōem concluſionem intelligi de ſuccedentibus diuer-
ſo iure, hoc eſt quando vnus ab inteſtato venit alter per
contratab. uel unus per querellā alius per contrata. vt in
iuribus ſupra in princip. allegatis non autem intelligitur
de ſuccedentibus diuerſo iure, hoc eſt quādo de iure præ
torio unus, de iure ciuili alter admittitur, hoc nihil eſt, di
uerſificat enim caſus & rationem diuerſitatis nō aſsignat
item ſi non attenditur diuerſitas hæc quando vnus de iu
re ciuili ab inteſtato ſuccedit & alius de iure prætorio per
contratab. quanto minus debet attendi diuerſitas talis qn̄
ſuccedunt ambo de iure prætorio licet vnus per vnde li-
beri alius per contratabu. argumento auctenticæ multo-
magis. C. de ſacroſan. eccleſiis.

Secundo probatur opin. hæc nam ratio quare prætor
introduxerit colla. eſt propter iniuriam quam in poteſta-
te manentibus faciebat admittendo cum eis emācipatos.
d. l. i. in princ. iſta rō militat quando iure diuerſo ſuccedūt
d. l. ſi filius ergo militabit eadē iuris diſpoſitio. l. a titio. ff.
de fur nec obſtat ſi dicas ſolam iniuriam fuiſſe ſufficientē
ad collationem imo requirebat prætor q etiam eodem
ſuccederent iure & ſibi imputet filius in ptāte ſi de iure
prætorio prout poterat ſuccedere noluit. l. i. ff. quis ordo
&. §. ante. n. prætor inſtit. de hær quæ ab inteſt. & proba
ri videtur in. d. l. i. §. i. vbi minor in poteſtate exiſtens qui
adiuerat de iure ciuili non poterat emancipatum ad colla
tionem cogere, niſi ad petendum bono. poſſeſsio. cōtra-
tab. de iure prætorio in integrum reſtitutus fuiſſet. Reſpō
deo. n. verum non eſſe q prætor requirat ambos de iure
prætorio ſuccedere tex. eſt hic. dū ait forma edicti ad col-
lationē te prouocat, ubi emancipatus ſuccedens de iure
prætorio cum filio in poteſtate de iure ciuili ſuccedente
conferre cogitur: & dato q potuerit etiam de iure præto
rio ſuccedere nō tamen conſtat q fecerit ad idem eſt text.
in dicta lege prima in princip. dum dicit prætorem vo-
luiſſe & conſequēs reputaſſe ut emancipati qui cum filiis
in poteſtate ſuccedunt aliena appetentes conferant ſua &
non requirit q filii in poteſtate manentes etiam de iure
prætorio ſuccedunt Nec obſt tex. d. §. primi. quia reſpō.
non eſſe uerum q in integrum reſtitutus fuerit ad bono.
poſſeſsionem contratabu. vt emancipatum ad collationē
poſſet cogere imo dicit text. ſi fuerit minor uel alius in in-
tegrum reſtitutus ad bonorum poſſeſsionem contratab.
in conſequentiam reſtituitur etiam ad cōmodum collatio
nis, non autem dicit q ille qui de iure ciuili adiuit emanci
patum cogere nequeat ad collationem niſi in integrum
reſtituatur ad bono poſſeſsionem contratabu. quicquid
ibi male ſenſerit Accur. & illa reſtitutio facta per prætorē
ad bonorum poſſeſsionem contratabulas fieri potuit, eo
quia non petita fuerat intra annum bonorum poſſeſsio.
ideo filius excluſus erat lege emancipata ſupra qui admit
tit, ideo neceſſaria fuit prætoris reſtitutio ex aliqua cauſa
iuſta. Et ſi dicatur non fuiſſet ibi neceſſaria in integrum
reſtitutio ad contratab. bono. poſſeſ. niſi propter collatio
nem hoc factam fuiſſet remanebat ius ſuccedendi de iure
ciuili quod triginta annorum ſpatio durat lege licet cum
notatis. C. de iure deliberandi Reſpon. q potuit fuiſſe ne
ceſſaria quum ſint multi caſus in quibus eſt neceſſaria ut
poſt Bal. diximus in rub. ſ. qui admitti.

Nec etiam prædictis obſtat. tex. in lege. i. in. §. ibidem
Iulia. ff. eodē ibi pretor ad collationem non admittit quia
bono. poſſeſsio admiſſa non eſt, vbi Bart nota q illa qui
adiuit & ſic non poteſt bonorum poſſeſsio petere exclu-
ditur a beneficio petendæ collationis. nam ibi ille qui nō
accepit bono. poſſeſ. non tranſmittit ius petendi collatio-
nem ad ſuum hæredem quia non adiuerat hæreditatem
& ſi ius petendi collationem quæſitum ſibi nō erat ideo
non tranſmittitur l. maritus a cōtrario ſenſu. J. eo. licet hæ
reditatem nūdum aditam tranſmittat ibi ſuus ſpeciali pri
uilegio quamuis Bart. ibi fuerit in opi. ſua q diuerſo iure
ſuccedentes non conferant. Confirmo prædictam opin.
* q prætor non conſiderauerit diuerſitatem ſuccedendi, 141
ſed tñ iniuriam per tex. in. l. i in. § totiens. ff. eo. vbi Vlpia
nus poſtquā retulit multos caſus edicto comprehenſos a
prætore generaliter ſubdit, totiens igitur collationi locus
eſt, quotiens aliquo incōmodo affectus eſt is qui in pote
ſtate eſt interuētu emancipati & nō dicit q eodē iure ſuc
ceſſerint quod feciſſet ſi pariter fuiſſet iſtud neceſſariū & a
prætore requiſitum quia verū nō eſſet totiens habere lo-
cū collationē quotiens in poteſtate exiſtens per emanci-
patū incōmodo afficitur imo cum incōmodo requirere
tur q eodem ſuccederent iure. Nō obſtant modo quæ
pro cōmuni opi. adducta fuerunt, ad text in. l. i. iuncto. §.
inter eos. ff. eo. reſpon. q propter illum tex. facta eſt. l. ſi fi
lius eiuſdem tit. ubi Sceuola illos tex declarat, nec de no-
uo aliquid ut credidere doc introduxit, videbatur enim
q prætor eſſet ſibi in edicto contrarius: quia volebat q
inter diuerſo iure ſuccedentes nō haberet locum collatio
dicto. §. inter eos, & tamen uolebat q inter filios emanci
patos in poteſtate fieret collatio vt in principio illius legis
& in lege noſtra quæ repugnare videbantur, quia eman
cipati de iure prætorio ſuccedebant, exiſtētes in poteſtate
de iure ciuili & ſic iure diuerſo ergo collatio non videbatur
locū habere. Sceuola uenit ad interpretandum iſta iura et
tolendā hāc difficultatē, & dicit q imo fit collatio q̄a et fi
lius in ptāte petere pōt bo. po. & ſic eodē iure ſuccedere

& quãuis veniat ex alio nõ ceſſat collatio præcipuæ quũ
per emancipatũ fiat ſibi iniuria, ſicq; ille.§. inter eos vo-
lens ꝙ inter ſuccedentes eodem iure fiat collatio debet in
telligi & declarari per. d. l. ſi filius hoc eſt ſiue ſucceſſerint
iure diuerſo quum potuerint eodem iure ſuccedere & mi
litet rõ iniuriæ hoc modo non cõtradicet principio illius
legis nec requiret ille.§. inter eos ꝙ vocentur ad eandem
bono.poſſe ſed ſolum dicit in genere inter eos fieri colla-
tionem quibus datur bono.poſſ.& ſic ſiue detur eadem,
ſiue alia procedit generalitas illius tex.

Ad ſecundũ argum.legis nec ipſa cum.l.præcedenti,et
ad quartum argument.de.§.videamus reſpon. vt hic per
Dec.col penul poſt Alex. & quoſdam alios, tertio de.l.
ſed cum patrono reſpon.ꝙ ratio iniuriæ quæ militat in
terminis noſtris facit ceſſare illam regulam operaturq; vt
iure diuerſo ſuccedentes in recompẽſationem iniuriæ con
iungantur.d.l.ſi filius. Vel aliter reſponderi poteſt ad.l.il-
lam ſed cum patrono ꝙ nihil facit ſm uerum intellectũ
quem poſuimus in. l. vnica. § quando non pet. par. vbi
probauimus inter ſuccedentes iure diuerſo locum habere
ius accreſcendi. dummodo non militet aliud abſurdum
vt erat in d.l.ſed cum patrono.

Ad quintum de.l.ſi filius reſpondeo non eſſe ius nouũ
ſed declaratio eſt.Sceuolæque interpretatio ad p̃toris edi-
ctum, & ſi dicatur eſſe hoc contra tex.ibi, & ita ſe habeat
prætoris edictum, ergo videtur velle ꝙ ſm prætoris edi
ctum iſtud non eſſet quamuis Sceuola ibi ex æquitate cõ
trarium ſentiat. Reſponde quod prætoris edictum bene
ſe habebat in contrarium quo ad verba quia quum veni
rent iure diuerſo ſm verba edicti collatio ceſſabat licet cõ
trarium dicat.Sceuola, mentem potius ꝗ verba conſide
rando edicti enim ratio erat ꝓpter iniuriam quæ vt Sce
uola ait, militat illo caſu quo fit collatio quia potius men
tem & rationem ꝗ verba attendimus vt in ſimili dicitur
in dicto. §. videamus in verſicu. & hoc ſit conſequens,
ideo Sceuola potius declarat mentem edicti ꝗ de nouo
quicquam inducat.

Ad ſextum reſpõ. ꝙ illud non attenditur in propoſi-
to noſtro: quia lex magis conſiderauit iniuriam quã pati
tur exiſtens in poteſtate propter emãcipatum ſecum ſuc-
cedentem ꝗ ꝙ non ſucceſſerit eodem iure quũ potuerit
tex.eſt in.d.l.ſi filius in fine dum ait, vtique cum iniuriam
per bono.poſſeſsionẽ patiatur qui textus vltra iniuriam
requirit quod potuerit etiam eodem iure ſuccedere quic-
quid dicat Dec.dum vult nullam rationem ſuccedere vt
propter potentiam quis grauari debeat quia cõſideratur
modus intentatus, nõ enim grauatur ſed cõmodum ei da
tur.ſ.collations ꝓpter iniuriam quę ſibi infertur, & quæ
in conſideratione habetur etiam ꝗ diuerſo iure ſucceſſe-
rit quum eodem ſuccedere potuerit. Ad rationes Bar. re
ſpondet hic Dec col. vltima.

Pro cõmuni tamẽ opinione eſt textus fortiſsimus qui
maxima cum difficultate cauillari poteſt in dicta lege ſi fi
lius, dum ait nec conferendum eſt ei, & ita edictum ſe ha
beat, non obſtat ponderatio quinto loco ſupra ad textũ
illum facta ꝙ ita edictum ſe habet quo ad uerba nõ quo
ad mentem quæ magis attenditur, vt ibi interpretatur
Sceuola, nã illa verba nec conferendum eſt ei ponderatio
nem prædictam tollunt quia ſi mens edicti fuiſſet colla-
tionem fieri non dixiſſet textus nec ei conferendum eſt:
ſicq; videtur ꝙ illud fiat propter æquitatem Sceuolæ.
Non obſtat etiam vna reſponſio Decii hic ad illum textũ
ꝙ talis ſucceſsio diuerſo iure tunc demũ conſideretur ad
impediendam collationem quando non infertur iniuria,
ſecus ſi inferatur iniuria prout ibi Sceuola interpretatur,
hæc enim reſpon. confunditur manifeſte per illum textũ
vbi inferebatur iniuria inſtituto qui hæreditatem adiue-
rat ab emancipato contratabulam. & auferente dimi-
diam partem hæreditatis ipſi inſtituto, & tamen collatio
locum non habebat ſecundum edictum niſi per aduen-
tum Sceuolæ qui ex æquitate iſtud induxit, ante ergo
aduentum Sceuolæ etiam data iniuria inter ſuccedentes
diuerſo iure non habebat locum collatio vt dicit iureçõ-
ſultus ibi, nec conferendum eſt ei. Ex quibus plene di-
ſcuſſus apparet iſte articulus difficillimus qui magnæ vti
litatis hodie non eſt, quum ſatis habeamus hoc ſtatutum
iam diu fuiſſe vt probat illa lex * ſi filius vtilis tamen eſt 142
inueſtigatio ad intelligentiam aliarum legum, & inge-
nii acumen.

Reſtat circa prædicta dubitatio vna, nunquid hodie
inter ſuccedentes iure diuerſo * partim ex teſtamento par 143
tim ab inteſtato, vt in caſu dictæ legis pater filium cũ le-
ge ſequenti. ff. de collatione dotis habeat locum collatio
doct. cõmuniter tenent ꝙ ſic, vt hic per Alexand. colũ.
tertia. Iaſon. in lege vt liberis, columna ſexta cum ſequen.
infra eodem quum hodie correcta ſit illa per auctenti.
ex teſtamento ſupra eodem quæ vult quod hodie, & ex
teſtamento: & ab inteſtato fiat collatio. Item quia funda-
ta eſt hodie collatio in æqualitate ſeruanda, quæ militat
etiam iſto caſu, quando partim ex teſtamento partim ab
inteſtato ſuccedAfter Fulgoſius tamen hic, & Riminaldus
in dicta lege ut liberis contrariam tenuerunt opinionem
quod etiam hodie in caſu illarum legum fiat collatio
quia diſpoſitio facta de ſimplicibus in odioſis caſum
mixtum non comprehendit * §. præſcriptione hic allega 144
to per Alexand iſtam concluſionem defendi alias in pu-
blica diſputatione. Corroborabam quia collatio locum
non habet niſi in caſibus a iure expreſsis vt ſupra dixi-
mus. Iſte caſus mixtus expreſſus non eſt, ergo. Item quia
lex generaliter corrigens in caſu ſpecialiter prouiſo corri-
gere non videtur, auctentica offeratur cum glo. C. de litis
conteſta. ſed iſte caſus quod inter ſuccedentes partim ab
inteſtato partim ex teſtamento, collatio non fiat ſpeciali
ter prouiſus erat in dicta lege pater filium, cum legibus
ſequentibus ergo imperator per. §. illud quoq;, corrigẽs
legem generalem habentem quod facto teſtamento non
conferatur non cenſetur corrigere regulam ſpecialem
quod quando ſuccedítur partim ex teſtamento partum
ab inteſtato non fiat collatio. Non obſtat reſpon. Alexã.
ad motiuum Romani de lege ſi ita ſcriptum, quia dico il
lud procedere quando ſumus in caſu ſimpliciter benigni
tatem continente, ſecus quando ſumus in caſu indiffe-
renti, prout in propoſito noſtro. Ita in ſimili Alexan-
der, ſupra in gloſſa prima in primo requiſito ſecundum
pleroſque, vel aliter ſecundum Riminal. hic quod ſumus
in odioſis vt per eum quem tamen in ſuperioribus ſecu-
tus non ſum. Præterea licet ratio æqualitatis ſit ſcripta in
lege extenſio tamen in hac materia fieri non poteſt vt di
ximus ſupra.

Non obſtat, etiam ſi pro communi dicatur * quando 145
ſunt duo quorum vnũ quodq; de per ſe non poteſt no-
cere etiam ꝙ concurrant non nocent nec impediunt lege
ꝙ ſi dubitet vbi Paulus de caſtro notat ff. de acquirenda
hæreditate & Iaſon in lege vt liberis in ſeptima columna
modo cauſa in teſtari de per ſe non nocet nec impedit ho
die collationem fieri dicto. §. illud nec cauſa teſtati vt ibi-
dem, & lege prima ſupra eodem ergo licet concurrant
nocere non debent, nec impedire quominus hodie colla
tio fiat quia reſpon. iſtud argumẽtum eſſe falſum probo
ſi facio tibi duas donationes de domo vnam, de fundo
alteram quarum neutra excedit quingentos ſolidos, de
per ſe iſtarũ neutra impedit donationem ualere lege ſan-
cimus in principio. j. de donationibus, & tamen ſi con-
currant & iungantur ſimul impediunt donationem va-
lere vltra quingẽtos ſolidos dicta. l. ſancimus in §. ſi quis
autem per diuerſa a contrario ſenſu. Item patet per ratio-
nem naturalem quam licet allegare * l. ſcire oportet in. §. 146
ſufficit. ff. de exc. tuto. Pone eſſe contra me duos inimicos
quorum neuter de per ſe ſit potens me vincere quia ſum
ei æqualis, hercule ſi cõcurrant nocebũt et me ſuperabũt

ac

ac vincent. Item in oppoſ. videtur textus in præallega. §.
præſcriptione vbi crimen inceſti contunctū adulterio im
pcɖit præſcriptionem quinq; annorū. licet inceſtus de per
ſe & adulterium de per ſe non impediant, vt ibi no. Non
obſt. tex in. d. l. ꝙ ſi dubitet, non enim dicit id ad quod al
legatur, ſed bene dicit ꝙ quādo duo ſunt caſus quorum
neuter de per ſe habeat actum impedire, tūc ſi dubitetur
in quo illorum caſuum ſimus: non impeditur actus hoc
vult ille tex. qui propterea nō obſtat. Nunc autem pro
cōmuni opi. dico eſſe text. ine:nrabilem recte & ſubtiliter
ponderando, in. d. §. illud in auctẽ. de trien. & ſemi. dum
dicit ꝙ hodie ſiue quis inteſtatus moriatur ſiue teſtatus,
oĩno fiat collatio, ſed quando teſtamentum querellatur
pro parte, vt dicitur in. d. l. pater filium in totum pater te
147 ſtatus dicitur deceſsiſſe * licet ex poſt facto corruat teſta-
mentum pro parte Bar. & docto in. l. circa per illum tex.
ff. de inoffic. teſta. declarat Dec. in. l. ius noſtrū. ff. de regu.
iur. ergo iſte caſus comprehenditur ſub diſpoſitione. d. §.
illud, & ſi corrigitur illa lex per. §. illud volentem ꝙ licet
quis deceſſerit teſtatus tamē fiat hodie collatio, & ille qui
condidit teſtamentum quod ex poſt pro parte expugna
tur per querellam dicitur in totū teſtatus deceſsiſſe a prin
cipio non autem partim teſtatus partim inteſtatus, ergo,
& iſtud reale eſt & ſubtile fundamentū pro cōmuni opi.
ſuſtinendi. Tertio collige ex dictis Bart. ꝙ filia in pṝte
148 de iure antiquo non tenebatur * cōferre dotem: ſed intro-
ductum hoc poſtea fuit per conſtitutionem diui pii. in l.
i. ff. de col. dotis. Sed prout in euidentialibus dixi Bar. hic
male loquitur nam lex prima in principio vult ꝙ dotis
collatio a prætore fuerit inuenta, ſed tunc tantum confe-
rebat quando de iure prætorio per bon. po. ſuccedebat
diuus pius idem diſpoſuit quando de iure ciuili ſuccede-
ret ſe immiſcendo hæreditati paternæ vt poſt Fulg. hic de-
clarat Cor. faciunt quæ dicit Alex. in. l. i. ver. ſecūdo reſpe
ctu. ſ. eo. & ſi inſtando diceres imo eſſe iſtud poſtea indu
ctum ex opinionibus prudentum vt dicitur in. l. filie in fi.
ſ. eo. Reſpondeo verum eſſe ꝙ de nouo fuit inductū per
illam. l. fuit ꝙ filia non conferat emancipato dotem aduẽ
titiam ſed tantum profectitiam, non autem eſt introdu-
ctum per illam l ꝙ fiat dotis collatio, hoc enim erat de iu
re ffiorum inductum vt hic per Bart. & ad declarationem
149 * illius. l. pomponius philadelphus alleg. a Bar. vide cōſil.
Zanetini inter conſi. Soci. volu. iiii. conſi. vi. Itē quia Bar.
in hoc tertio mēbro allegat ad iſtud de collatione dotis
quæ fieri debet oēs leges iſtius tit. quæ de collatione dot.
tractāt vſq; ad. l. vt liberis quæ etiam de hoc tractat Bar.
ideo eam hic non cōplectitur quia ſub ſequenti capite eā
vult collocare. Quarto aduerte in quantum Bar. in ſexto
iure dicit q. olim caſtren. non querebantur patri quo ad
proprietatem, inuere videatur ſecus eſſe quo ad vſumfr.
quum excluſio vnius incluſio ſit alterius. l. cum prętor. ff.
150 de iudic. *. & tñ repugnat tex. in. l. quum oportet ad finē
principii. C. de bo. quæ lib ſed Bart. dicit quo ad proprie
tatem vt inde arguat. idem eſſe in aduentitiis quorum
proprietas patri non quæritur ad quod vide quæ ſcribit
Iaſ. in. l. ſi in prin ſ. eo. & in. ii. col. dum ponit aduentitio-
rum vſumfru. debere conferri. Item dum Bar. in ſeptimo
151 iure ponit rationem * quare facto teſtamento non habe-
bat locum collatio quia ſi teſtator hoc voluiſſet dixiſſet,
minus recte loqui videtur quia hoc cōſiderato etiam co-
dicilli impediſſent collationē contra l filiam cū ſimilibus.
ſ. eo. ideo melior ratio aſsignatur per Alex. Dec. & alios
ſ. in l. i. Poteſt tamen ſaluari Bar. hoc mō quēadmodū di-
ſpoſuit teſtator de toto patrimonio in teſtamēto ita dixiſ
ſet de collatione facienda, ſi id voluiſſet q̃ rū ceſſet in codi
cillis vbi non diſponitur de tota hæreditate, vnde qñ in
codicillis de toto diſponitur patrimonio ceſſare uidemus
152 collationem ſicuti facto teſtamento *. l. ex parte in. §. inte
ſtato. ff. fa. hær. & dixi. ſ. in glo. iii.
Iuxta dicta Bart. in hoc capite dum ſubiicit ꝙ hodie
etiam facto teſtamento locum habet collatio quia teſta-
tor mortis cogitatione turbatus de oībus non meminit
ideo dato ꝙ de facienda collatione nihil dixerit fieri tamē
debet & præſumitur eius fuiſſe propoſiti teſtatorē ipſum
Cadit elegans articulus quem alias ad utrāq; partem pu-
blice diſputauimus. * Vtrum hodie facto teſtamento per 153
eum quem conſtat nō fuiſſe oblitum datorum nec mor-
tis cogitatione turbatum vendicet ſibi locum collatio.
Pro parte affirmatiua facit quia diſpoſitio dicti. §. illud
fundata eſt non tantū in illa ratione obliuionis datorum
ſed etiam in ratione æqualitatis ſeruandę, vt ibi patet dū
ait, & exinde æqualitatem, &c. licet ergo ceſſet vna ratio
quum non ceſſet alia æqualitatis ſeruandæ nō ceſſabit di
ſpoſitio iuxta. §. affinitatis, inſtitu. de nuptiis poteſt reſpō.
* ꝙ quando ſe lex fundat ſuper duabus rationibus ſimul 154
iunctis, prout facit textus dicti. §. illud tunc vna ceſſante
ceſſat etiam diſpoſitio: textus eſt notat. in capitulo quo-
niam frequenter in. §. porro vbi in fine Abba. nota. extra
vt lite nō conteſtata. Vel aliter dici pōt ꝙ non curatur de
æqualitate quando teſtator eam non curauit lege ex par
te. §. inteſtato. ff. familiæ herciſcundæ ſed quando eſt me-
mor datorum, & non diſpoſuit quod videtur de æquali-
tate curare ſeu de collatione facienda, ideo &c. ſed poteſt
replicari & negari ꝙ non curret: ſed non aliter diſponit
ex quo ſcit lege prouiſum fieri hodie collationem pro-
pter æqualitatem: ſi ipſe non diſponat contrarium, facit
lex ſicut in. §. non videtur. ff. quibus modis pignus vel hi
pothetica ſoluitur.
Secundo urget pro parte affirmatiua textus dicti. §. il-
lud quoque, ibi niſi expreſſim deſignauerit ſe nolle fieri
collationem ergo non ſufficit quod non fuerit oblitus da
torū ad hoc ut eſſet collatio: ſed etiam requiritur qđ ex-
preſſerit ſe nolle fieri collationem, poteſt reſpon. ꝙ requi-
ritur eſſe expreſſe prohibitam collationē quando incertū
eſt an parens fuerit oblitus datorū ita proprie loquitur il
le textus in. §. illud, ſed quando certum eſt, & apparet te-
ſtatorē non fuiſſe oblitum datorum non loquitur ille tex
tus. Immo tunc remanemus in terminis iuris antiqui ſe-
cundum quod non fiebat collatio facto teſtamento lege
prima ſupra eodem. uel aliter ꝙ illa uerba niſi expreſſim
deſignauerit &c. uerificantur dummodo ex coniecturis
appareat de uolūtate teſtatoris, ut dixi in euidentialibus.
Et in propoſito ſatis eſt de hoc euidens coniectura ex eo
quod tempore teſtamēti datorum memor fuit. & de col
latione non diſpoſuit.
Ex quibus uidetur ſubſtentabilem eſſe negatiuam par
tem, quod in caſu dubij non habeat locum collatio Cor-
roboramus qui ita tenendo ad ius antiquum reducimur
quo non fiebat collatio, condito teſtamento lege prima
ſupra eodem, ergo talis interpretatio per quam reduci-
mur ad ius antiquum eſt capienda * iuxta gl. in capitulo 155
ſtatutum de præben in ſexto & notata per Alexandrum
in lege conſtante columna tertia. ff. ſoluto matrimonio
& quia de facili omnis res ad ſuam naturam reuertitur,
* lege ſi unus in. § pactus ne peteret. ff. de pactis in uer- 156
bis. ꝙ in ſpecie, ſed iſtis patet reſpon. quia non tantum ra-
tione obliuionis ita ſtatutum eſt ſed etiam ratione æqua-
litatis ſeruandę quæ ſeparatim conſideratur in. d. §. illud,
& quæ ſemper militat. Non obſtat quod ſit amplecten-
da interpretatio per quam ad ius antiquum reducimur,
quia potes reſpondere in claris non eſſe opus coniecturis
nec interpretationibus lege continuus. §. quum ita. ff. de
uerborum obligationibus. Et nos ſumus in claris ob tex-
tum dicti § illud, ibi niſi expreſſim deſignauerit, qui ra-
tione æqualitatis ibi ſcriptæ uult omnino fieri collationē
niſi ſit expreſſe prohibita, & conſequenter affirmatiua
pars uerior uidetur & tenenda.
Circa tertiam quęſtionem Bartol. concludit * quod 157
emancipati hodie profectitia inuicē conferunt, & cōmuni-
ter approbatur. primo per tex. in. l. ut liberis. ſ. eo. ubi im-

perator nouiter ſtatuit ꝙ emancipati habita a patre cõfe
rant.ii.p eundẽ tex.in princi.ibi ſiue ſui iuris ſiue in ptãte
conſtitutis.ergo loquitur de emancipatis.tertio ſuadet rõ
æqualitatis ſeruandæ de qua ibi quæ ita militat in emã ci-
patis vt in aliis. Contrariã opi.tenẽt Are.hic col.pen.&
Dec.fi.& hanc defendebã alias in publica diſp quia de iu
re antiquo inter emãcipatos non habebat locum collatio
vt in.l.noſtra,quod imutatum nõ reperitur, cur ergo ſta
re prohibetur.l.ſancimus.J. de teſta.&.l.vt liberis potius
facit in oppoſitum in illis verbis pro tenore legũ præce-
dentium, ſicq; vult ꝙ emancipati conferant ſm quod le
ges præcedentes diſponebant, oẽs autem.ll.præcedentes
vt hæc ſi emancipati &.l.ea demũ a contrario ſenſu diſpo
nunt ꝙ emancipati inter ſe non conferant ſed ſolũ exiſten
tibus in poteſtate:ergo contra cõem.Et ſi dicas illa verba
pro tenore legum præcedentium exponi ꝙ ſicut emanci
pati conferunt exiſtentibus in poteſtate per. ll.præceden
tes ita inter ſe conferant per illam.l.vt liberis.Reſpon. nõ
eſſe ibi illa verba inter ſe aut inuicem vel ſimilia. Item te-
nor legũ precedentium eſt etiam ꝙ emãcipati inter ſe nõ
cõferant , & ſic intelligendo nõ inducitur legũ correctio
quã euitare inquantũ poſſumus debemus.l.præcipimus
in.fi.J.de app.c.cũ.expediat.de elec.in.vi.Nec obſt.ſi dica
tur ſm hoc illã.l. ſup fluere quia de iure antiq̃ emancipati
cõferebant, oĩa, & aduentitia ſ & profectitia,quia reſpõ.
debere potius tolerari legem eſſe ſuperfluam,q; dicere ꝙ
corrigat ex quo non apparet expreſſe q. velit corrigere
Ita Gemi in.c.ſi Papa in princ.in vlti.col. de priuil. in.vi.
allegat.c.cãm quę de reſcri.Præterea.l.illa multa de nouo
inducit ideo ſuperflua dici non põt quum multa iam di
ſpoſitis addat.Põt etiã aliter reſpõ. ꝙ nõ fuit incõueniens
ita circa profectitia per emancipatos ſuis cõferenda diſpo
158 nere:quia hoc nõ erat in ſpecie expreſſum*argu.tex.in.l.
item apud,in §.hoc edictum.ff.de iniu. Ad ſecundã in-
ductionem.d.l.vt liberis in illis verbis ſiue ſui iuris reſpõ.
ꝙ intelligitur de deſcendentibus a matre vel ab auo ma-
terno qui in ptãte non habent, patet quia de illis ſubiicit
dũ ait quã pater vel mater &c.præcedentia ergo declarã
159 tur per ſequentia*.l.talis ſcriptura. ff.de leg.i.c.ii.requiris
de appe.cõprobo , quia ſi loqueretur de emancipatis in
prin.tex.eſſet poſtea ſuperfluus in fin.vbi de emancipatis
loquitur & ſi dicas nulla eſt rõ diuerſitatis inter liberos
ſuccedentes matri, & filios emancipatos ſuccedẽtes patri
quum in oibus ceſſet rõ iniuriæ, & militet rõ æqualitatis
ſeruandæ ſcripta in illa.l.vt liberis.Reſpondeo, ꝙ in hac
materia collationis vt in ſuperioribus dictũ eſt nõ proce
ditur extenſiue ex identitate rõnis ſed lege cautũ requiri-
160 tur eſſe. Nõ eſt tñ a cõmuni opi. recedendum*pro qua
adduco tex.in.l liberos.J.eo.ibi ſibi collationes facere iu-
bemus,loquitur enim de emancipatis ergo conferunt in
uicem,nec obſt.ſequentia verba ſm ea quæ ſuper ceteris
emancipatis ſtatuta ſunt ponderando q circa cæteros e-
mancipatos ſtatutum eſt ne conferant inuicem, ergo illa
l.confirmat regulam tex.noſtri.Quia reſpon.ꝙ habet re-
lationem ad proxima.& ſic ad illam.l.vt liberis in fine ſic
que vult emancipatos per modum ibi relatum ſibi con-
ferre, vt alii emancipati ſm ea quæ ſuper cæteris emanci-
patis ſtatuta ſunt ideſt dotem don.propter nup.et ſimpli
cem dona.habitam tẽpore emancipationis vt ſuper aliis
emancipatis ſtatutum eſt in. d. l.ut liberis & cõſequenter
l.liberos venit ad declarationem illius. l. vt liberis & ꝙ
iſtud verum ſit ineuitabiliter probant illa verba ſibi col-
lationes facere iubemus,quum alii emancipati ante l.vt li
beris ſibi conferre non tenerentur vt hic igitur ex.l.libe-
ros manifeſte colligitur ꝙ lex vt liberis in fine loquitur
de emancipatis habentibus ſibi inuicem conferre. Circa
quartam & quintam qõnem Bart. bene loquitur quam
uis in aliquibus eius lectura corrupta habeatur vt hic per
Deci.reſtituentem , & de materia videndum etiam eſt in
lege illud & in lege illam.J.eo.& quæ ſcribunt Are.con-
ſilio clxiii.colum.vi.& Socin.conſilio. cdii.columna. vi.
vol.ii.aliqua pariter tangemus circa collationem ſimpli-
cis donationis in ſequentibus qõnibus. In ſexta qõn: ꝯ
cludit Bart.ꝙ hodie emancipati ſuis aduentitia non con-
ferunt per legem fina. J. eo. & eſt cõis doctorum ſnia vt
ibi late per Iaſo.& Deci.& hic per Areti. Deci. & alios.* 161
Probatur maxime iſta concluſio per regulam.§.idem pa
pin.lege cum duobus. ff. pro ſocio vbi illa demũ confe-
rũtur quæ patri acquiſita fuiſſent ſi filius in poteſtate mã
ſiſſet & per hoc caſtrẽſia nõ conferuntur quæ regula pa-
riter militat hodie in aduentiis,ideo in eis põt etiam text.
ille exemplificari quod ſtringe & comproba , vt hic per
Dec.col.fi. Secundo pro iſta concluſione facit in aduen
titiis non poteſt hodie inæqualitas inter emancipatos &
ſuos dari quum hodie filius in poteſtate illa patri non ac-
quirat.d.l.cum oportet , in princip.J.de bonis quæ libe-
ris.Ergo ceſſare debet collatio quæ hodie ſuper æqualita
te ſeruanda fundata eſt.§.illud ſæpe allegato.

Sed contraria opinio verior eſt in puncto iuris per rõ-
nes quas in dicta le.fin Iaſon refert,& reaſſumpſit hic bre
uiter Dec *nam illa lex finalis nihil probat,vt per præfa 162
tos, omnis difficultas eſt in reſpondẽdo ad regulam.d.§.
idem papin.Sed reſponde . non eſſe verum poni ibi di-
ctam regulam ꝙ ea quæ non fuiſſent acquiſita patri ſi fi-
lius in poteſtate remanſiſſet in collationem non veniant:
ſed ſolum ibi dicitur ꝙ caſtrenſia vel quaſi non conferũ-
tur.rõ ſubiicitur:quia ſi filius etiam in poteſtate manſiſſet
ea haberet præcipua,& quamuis etiam hodie in aduenti
tiis militet hęc ratio,& ſit in lege ſcripta, cõſequens tñ ne
ceſſarium non eſt militare legis diſpoſitionem , quum in
materia collationis,vt. ſ.dictum eſt ex identitate rõnis &
in lege ſcriptę arguere non liceat , & tanto fortius hoc in
Propoſito noſtro procedit quia antiquarũ legum indu-
ceretur correctio,quæ quantũ fieri poteſt euitanda eſt.

Ad ſcdm fundamentũ de ceſſante inæqualitate reſpõ.
ꝙ licet ſublata ſit ratio in æqualitatis quæ faciebat vt e-
mancipatus ſuo oĩa conferret non tamẽ eſt ſublata ratio
iniuriæ,quam faciebat emancipatus ſuo,unam autem mi
litare ſufficit.§.affinitatis inſtit.de nuptiis, ꝙ non ſit ſubla
ta iniuræ ratio,ponit hic pulchre Corn. col.ſexta cum ſe-
quenti Vel aliter reſpon. ꝙ a ceſſante vel militante ratio
ne æqualitatis nõ licet in hac materia arguere vt diximus
ſæpe.Præterea æqualitas in.d.§.illud conſiderata eſt,ut tã
tum habeat de bonis illius de cuius hæreditate agitur ex
deſcẽdẽtibus vnus quantũ alius,& ſic quod de æqualita
te ibi dicitur ad propoſitum non eſt.quum ergo de emã-
cipatis non dixerit Imperator ꝙ aduentitia non conferãt
id dicere* nec nos debemus lege ſi ſeruus in.§. non dixit 163
prætor.ff.de acquirenda hæreditate,ſicuti enim id dixit in
filiis in poteſtate,etiam in emancipatis dixiſſet, ſi ita fieri
voluiſſet capitulo ad audientiam de decimis , & ita alias
publice defendi. in iudicando tamen & conſulendo a cõ-
muni non diſcedas.

Circa ſeptimam qõnem quomodo emancipatis con
ferant ſui.* Bar. recte loquitur, ſed dum ait datum cauſa 164
militiæ ſine dubio conferẽdum,de qua militia ſit iſtud in
telligendum declarabis ex dictis ipſius Bart.in.d.§.nec ca
ſtrenſe col.tertia & quarta, vbi ponit etiam ꝙ ſi filius ex
artificio ſuo plura de pecunia patris lucratus eſt , dimidia
pars lucri attribuitur perſonæ filii , & tanquam aduenti-
tium non cõmunicatur altera dimidia veniet conferenda
tanquam profectitia , * ſed Baldus in lege quum opor- 165
tet in principio in quinta columna. C.de bonis que libe-
ris,talem diuiſionem ruſticanam nuncupauit relinquens
arbitrio iudicis huiuſcemodi lucri diuiſionem nota tamẽ
*ꝙ vbi tãquam tutor mercatur quis de pecunia alterius 166
vel vt procurator,lucri partem petere non poteſt.tex.ha
bes ſingularem in.l.qui negociationem in princi. ff.de ad
mini.tuto.de quo p Aquenſ.in.l.poſt dotem col.ii.ff. ſol.
matrim. *Qñ vero ſunt plures ſocii alicuius exercitii i an 167

illi qui perſonam exercet ſit coſtituendum ſalarium vel
maior lucri pars attribuenda, vide poſt alios decium in.l.
illud circa finem infra eodem. Circa octauam quæſtionẽ
quomodo ſui ſuis conferant. Docto. tranſeunt cum Bart.
Sed an lucrum dotis quod ex forma ſtatuti vxore præ-
mortua filius facit, profectitium ſit ita quod conferendum
168 veniat * vide per Bar. & Alex in l ſi cum dotem in. §. trãſ
grediamur. col. pen & fin ff sol mat. late Deci conſi. lxvj
&. lxvij & in conſil. cccclx Circa nonam quæſtionem
169 * quod inter deſcendentes & extraneum nõ fiat collatio.
nec inter extraneos bene loquitur Bar. vt late tractauimus
ſupra in vltima parte primæ glo. Concludit etiam Bart.
in quæſtione iſta ſublata eſſe differentiam hodie emanci-
pationis & patriæ poteſtatis q̃tum ad ſuccedendum ab
170 inteſtato non in materia collationis * rationem aſsignat
Bald. & hic colum. vlt. refert Iaſo qui quatuor tradit limi-
tationes ad. §. nullam quæ non ſunt proprie limitationes
quia tex. ille clare loquitur reſpectu conſequendi ſucceſsio
nem ab inteſtato non alio reſpectu ſicq; male adaptantur
limitationes. Iaſo. qui etiam male loquitur in tertia limita.
quia. § nullam ſuſtulit differentiam agnationis & cogna-
tionis q̃tum ad ſuccedendũ ergo fortius reſpectu omniũ
171 liberorum quibus magis debetur hæreditas. * Et multas
alias differentias inter ſuos & emancipatos ponunt Ang.
Are. in §. emancipati circa fin inſti. de hære. quæ ab inteſt.
Iaſo. in. l gallus. in. § & quid ſi tantum colum. xj. cum ſeq.
ff. de libe. & poſthum. Cor. hic colum. v. cum ſequentibus.
vndecim enumerantem differentias. Et ſi quiſpiam per-
tinaciter inſtaret circa ſublationem prædictæ differentiæ
in materia collationis eo quod vt in ſecunda quæſtione
Bart. viſum fuit fundata erat ſuper iniuria quam emanci-
pati faciebant ſuccedentes de iure prætorio cum filijs in po
teſtate quæ ratio hodie correcta eſt quia de iure ciuili ſuc-
cedunt. d § nullam ergo ſuccedit regula quod correcta ra
172 tione. l. dicitur correcta ipſa lex. * glo. communiter approbata
bata in. l. j. ff de leg tu ſublata enim cauſa legis tollitur ipſa
lex. ea. cum ceſſante vbi pulchre Deci. col j. de appel Feli.
in. c. quæ in eccleſiarum. col. x. in ſecunda declaratione de
conſti. Iaſo in l. j. in vlt. not. ff de offi. eius accedat pulcher
tex. in l. ij in §. corporis valitudo. ff. de vaca. mu. vbi cor-
poris valitudo quem eximit a munere implendo ab ipſo
corpore non autem a munere implendo ex pecunia quia
in eo ceſſat cauſa legis ergo & lex. facit tex in. l cancellaue-
rat ff. de his quæ in teſtamento delen. vbi a cauſa regulat
dictum ergo ea ceſſante etiam ceſſat lex. facit quoq; dictũ
Abba in capitulo quum parati colum. iij de appella Item
173 facit quia * ſtatutum diſponens credi libris mercatorum
intelligitur quantum ad ea quę reſpiciunt negociationem
& ipſam mercantiam ideo ibi ſcriptis quæ non reſpiciunt
prædicta fides non adhiberetur quia in eis ceſſat cauſa ſta
tuti ergo & ſtatutum. Areti. conſilio xxxiij &. xliiij. Iaſo.
in l. age columna. j. ſupra de tranſactionibus. Suſtinendo
174 opinio. Barto. & communem * poſſet reſpon. quod cor-
recta ratione l. non ſit correcta ipſa lex. ita tenet Io andr.
in. c poſt tranſlationem in verbo ceſſante. de renunciatio.
quoniam lex fundatur in ratione & auctoritate condẽtis
ipſam. l. ideo quamuis tollatur ratio remanet auctoritas
per quam ſuſtinetur lex ſequitur Deci. in. l poſthumo co-
lumna. v. ſupra de contra tabul. allegans tex in. l fœminæ.
iuncto. § præcedenti. inſti. de adop. vbi dr̃ quod fœminæ
adoptare non poſſunt quia filios in poteſtate non habent
& tamen illa ratio correcta erat in. §. præcedenti vbi dici-
tur quod ſpadones qui non poſſunt generare ſicq; nec fi-
lios in poteſtate habere poſſunt adoptare fuit Roma. in
ſingula. ſuis licet Deci. ibi non referat ſed retulit in c j. in
prima lectura columna. v. de conſtitutio. Inuenio etiam
Cor. ſupra colum. vj. ſequi Ioan and addita ſubtili decla-
ratione vt procedat dictum Io and. quando lex diſponit
de ratione non ratio de lege, quia tunc attenditur lex non
ratio ſi vero ratio diſponit de lege attenditur ratio non

lex allegat Bald. ad hoc in capitulo primo, in §. ſi dece-
denti. qui feu. dare poſſunt & ita dicit loqui glo. præalle-
gate l. j. ff de lega. tut. ibi enim eſt tradita regula quod tu-
telle regulantur ſecundum ſucceſsiones ex qua viua ra-
tione infertur quod quum agnatus ſuccedat & non co-
gnatus, agnatus ſit legitimus tutor. & non cognatus. vt
ibi deciditur. ideo ſi cognatus ſuccedit, erit legitimus tu-
tor ſecundum primam regulam ex qua infertur correctio
prædictæ illationis quæ illatio quod videlicet cognatus
non ſit legitimus tutor non in auctoritate ſed in ſola ra-
tione eſt fundata. ſecus eſt quando lex de ratione diſpo-
nit. exemplum in materia noſtra collationis prætor admi
ſit emancipatos cum in poteſtate manentibus ad ſucceſ-
ſionem paternam & ex hoc fiebat ſuis iniuria. quæ tamen
ratio non erat ſufficiens vt emãcipatus conferret ideo præ
tor de collatione nouum fecit edictum ob dictam rationẽ
l j. ff. de col. bon. ſicq; fundatur iſtud edictum non ſolum
in ratione. ſed etiam in auctoritate prætoris quæ auctori-
tas non eſt ſublata licet ſit hodie ſublata ratio ideo non eſt
correctum ipſum edictum ſecundum eum. Veruntamen
reperio Imo in. d. c. poſt tranſlationem col. viij reproban
tem Ioan. and & ad motiuum eius de auctoritate remanẽ
te reſpondet quod auctoritas regulatur ſecundũ mentem
diſponentis. mens autem ac ratio idem eſſe videntur l. cũ
mulier ff. ſol. mat. ideo &c. ſequitur Fely. in. c. j col. j. de re
iud. ad text. præalle §. fœminæ cum præcedenti reſponde
quod nihil facit quia ſpadones non poſſunt habere filios
propter vitium accidentale quod non attenditur ſicut ſi
naturale eſſet vt ibi dicitur. vnde videtur tutius ſequi opi.
Imo. quod correcta ratione legis etiam lex correcta dicat
qñ ratio eſt finalis alias ſecus vt per Alex. in. l. fi. col. j ĩ de
edic diu. Deci. in c. j col. v. de conſti. & in c. cum ceſſante.
col j. de app. In dubio autem ratio ſeu cauſa præſumitur
* finalis ſecundum Alex pręalle & iſtud clarius procedit 175
quando eſt ſcripta in præfatione legis. tex. no. in. l fin. ff de
hære. inſti. plene Barba. conſi. x. col. pe vol. j. Et idem vbi
cauſa vel ratio non eſſet in. l. ſcripta. tamen vnica tantum
poſſet aſsignari quia illa cenſetur finalis Bald. in. l. maximũ
vitium. ĩ. de libe præte. omnes in. l. quamuis ĩ de fideicõ.
& modũ * cognoſcendi cauſam finalem & impulſiuam 176
videbis per Iaſo in auct. quas actiones. col. v. C. de ſacroſ.
eccle & Dec. in. d. c cum ceſſante & conſequenter videtur
poſſe concludi per rationem prædictam contra Barto. &
communiter docto. ſublatam eſſe differentiam emancipa-
tionis & patriæ poteſtatis etiam reſpectu collationis. niſi
reſponderes negando emancipatos vocari ad ſucceſsionẽ
de iure ciuili vt tenet Alcia. lib. iij. paradox. c x. ſed illa opi.
eſt contra fere omnes. Et quia Bartolus in fine præſentis
quęſtionis aſſerit durare hodie differentiam reſpectu ſim-
plicis donationis voluit dicere communem eſſe conclu-
ſionem quod hodie ſimplex donatio facta filio in pote-
ſtate manenti non conferatur, ſecus autem ſi facta ſit filio
emancipato vt concludunt communiter ſcribentes in au-
tentica ex teſtamento ſupra eodem.

Sed quia articuli difficiles ſunt & elegantes, vt veritas
magis eluceſcat. Quæremus primo * nũquid ſimplex do- 177
natio facta per patrem filio in poteſtate manenti veniat
conferenda. Pro parte affirmatiua facit lex prima ſupra
eodem vbi contrario ſenſu donata a patre conferuntur
ab inteſtato. Reſponde quod loquitur in emancipatis
qui omnia bona ſua conferebant. l. j. ff. eod. nos loquimur
in filijs in poteſtate, & ſic termini ſunt diſpares & etiam
diuerſa ratio in donatione facta filio in poteſtate & facta
emancipato vt ĩ. dicetur. poteſt etiam aliter ad illã legem
reſpon. ex dictis ibi per Decium.

Secundo adducitur tale fundamẽtum quæ in legitimã
computantur cõferuntur l. illud. ĩ. e. ſimplex donatio quę
morte confirmatur filio in legitimam cõputatur. l etiã §.
ſi debita in verſi ſed & mortis. ff de bo. libe. ergo cõfertur
Ial. in aucten. ex teſtamento. col. iiij. ſupra eo, reſpon. quod

ſimplex don. non computatur filio in legitimam niſi ſit
expreſſe dictum.l.ſi quando §.& generaliter.ſ.de inoffic.
teſta. & tunc quando eſt expreſſe dictum bene confertur.
d.l illud in fi.quæ reſpon nihil valet quia ꝙ dicitur in.§.&
generaliter procedit in donatione valida ab initio , vt ibi
per ipſum Iaſon.& plenius Mod.pap.in rep l.in quartam
col lxxiiij cum ſeq.ff. ad.l.falc. quia ſi loqueretur.§.ille de
donatione inualida a princ. ſed quæ morte confirmatur
non requireret quod eſſet expreſſa iſta cōditio vt in quar-
tam imputetur licet hoc non eſſet dictum , poſſet ſemper
teſtator diſponere in morte quod imputetur ex quo illā
reuocare poſſet.ideo mens legiſlatoris ibi fuit loqui de do
natione valida a prin.reſpon .ergo melius vt ibi per Alex.
& ſequitur Iaſo loco prælleg. Tertio arguitur ſic dona.
facta filio in poteſtate manenti non tenet ſed remanet in
bonis.l.ſi pater C.de moſ.dona ergo debet conferri etiam
ab emancipato l.cum emancipati. in.§. id quoq; & in.§ ſi
duo nepotes.ff de col bo Ergo fortius ab eo qui eſt in po
teſtate.Reſpon. non eſſe verum ꝙ remaneat in bonis pa-
tris Immo efficitur filij per mortem patris.l. donationes
quas parentes ſ.de dona.Inter vi & vx.Item arguitur de
emancipato ad exiſtentem in poteſtate quæ argumētatio
non procedit propter diuerſitatem exiſtētem inter eos in
hac materia ſm communiter ſcrib.Præterea quæ in bonis
178 patris remanent non conferuntur * ſed diuiduntur l.filię
licet ſ eo. Quarto facit ea quæ iuris fictione habuiſſe filius
videtur patre viuente conferuntur l j §. ſi ab hoſtibus.ff.
eod.ſed a patre donata filius per actionem habuiſſe patre
viuente videtur.d l.donationes quas parentes ergo con-
feruntur Rñ illam regulam procedere de iure ff.orum.nō
autem de iure.C.d l ſi infra eo.vbi filius non confert quę
ab extraneo viuente patre ſibi acquiſiuit. & ꝙ in donatio
ne ſimplici non vendicet ſibi locum.d § ſi ab hoſtibus ꝓ-
batur euidenter in d.l.illud. vbi dicitur ꝙ antea ſimplex
donatio non conferebatur per illam l.diſponitur ꝙ confe
ratur in duobus caſibus ad idem eſt tex.in.l.filiæ cuius.C.
famil.herc. Quinto confirmaẝ quia dos data a patre filiæ
quamuis exeat patris ſubſtantiam & patrimonium con-
ferri tamen debet.l.j.ff.de col.do. ergo fortius ſimplex do
natio facta a patre filio in poteſtate quæ patris non exiuit
patrimonium.Rñ aliam eſſe rationem in donatione ſim-
plici.dos enim acquiritur in vita patris.l.pompo.philadel.
ff.fam her.ergo conferri debet.l.ea demum.ſ.eo.verū ſim
plex donatio nō acquiritur in vita patris.ſed poſt mortē.
d.l.donationes ergo nō cōfertur, ſicut non cōferuntur ea
quæ poſt mortem quæruntur.l. nec emancipati. & l.filiā
fratribus hoc eodem tit. Dici etiam poteſt ꝙ loquimur dē
ſimplici donatione:& oppoſitio eſt de dote ergo ex diuer
ſis male arguitur l.pap.exuli ff.de mino Sexto facit auct.
ex teſtamento.ſ eo. in verb. & aliorum datorum.& in.§.
illud quoq;. in verbo oblitus datorum in corpore vnde
ſumitur ipſa aucto volunt generaliter iſta iura datorum
fieri collationem propter æqualitatem ſeruandam. Ergo
& ſimplicis donationis Reſpondeo quod illa gñalitas re-
ſtringitur ꝑ leges veteres ne inducatur legum coerectio.l.
ſciendum.in prin iuncta glo.ff qui ſatiſd.cog. Vel reſpon
deo non poſſe intelligi illa iura in ſimplici donatione.quia
in ea nō transfertur ſtatim dominium, ſed poſt mortem.
d.l.donationes quas parētes,& illa iura loquūtur vbi trāſ
fertur dominium quum loquātur per verbum datorum
& dare ſit dñium transferre.§.ſit itaq; inſtitutа de actioni-
bus,ꝙ latius proſequitur Riminal.in.d.auct.ex teſtamēto
col pen. Septimo vrget.d §.illud * a quo pendent leges
179 & ꝓpheræ ꝑ cum corrigiẝ.l.illud in fi pater dum dicit hu-
ius omnino eſſe collationes.pondera verbum omnino ꝙ
180 ſignificat * ideſt omni caſu. c. qualiter & qñ de iudi. vbi
tex.prohibens clericos quocunq; caſu trahi coram iudice
ſeculari dicit omnino fieri prohibemus ideſt omni caſu &
ſic iperator in.d §. illud volens omnino ideſt omni caſu
fieri collationem donationis corrigit l.illud in fi quæ vo-
lebat fieri.colla.duobus tantum caſibus. Non obſt ꝙ vi-
tāda ſit legum correctio quia uerum eſt in dubio, non au
tem quando conſtat.l nouam uelle corrigere ꝓut hoc ca
ſu.c.contra chriſtianos cum gloſ. de heret.in vi. facit illud
vulgatum ꝙ in claris non eſt opus coniecturis. Et ſi di-
catur in §.illud quoque non fieri mentionem aliquam de
donatione ergo eſt impoſſibile ꝙ dicat omnino conferē-
dam eſſe donationem reſpon.ꝙ immo ſit de ea mentio * 181
in uerbo huius non eſt memoratus q. non poteſt exponi
niſi donationis.ſ.ut ibi per Accur.poſtquam.n. text dixit
datorum a patre fieri collationem aduerte ſub uerbo da-
torum non cōprehendi ſimplicem donatio . quia dare ut
diximus eſt dominium transferre quod non contingit in
ſimplici don.filio in poteſtate facta quæ non quæritur niſi
poſt mortem patris ut dictum eſt,ſubiungit illud uerbum
huius.ſ donationis fieri collationem. Et ſi dicatur ſi om
ni caſu res ſint conferendæ ratione æqualitatis ſeruandæ
ſequeretur ꝙ aduentitia & caſtrenſia uel quaſi collationi
ſubiicerentur contra l ſi.ſ.eod ideo illa dictio oino expo-
nenda eſt ideſt omni caſu teſtati ut loquitur ille text. non
autem omni caſu quo ad res ne ſequatur abſurdum ꝑdi-
ctum ꝙ caſtrenſia & aduentitia conferri debere dicamus
reſpon.q. attenta tali expōne text. ille ſuperflueret. quum
ſatis aperte illi caſus teſtati & inteſtati eſſent deciſi .uel alter
reſp.non eſſe faciendā illam expoſitionē quia dictio om-
nino refertur ad illa uerba datorū & huius.ſ. donationis,
non autem refertur ad illa uerba ſiue teſtatus ſiue inteſta-
tus quis moriatur,nec ſequitur ꝑdictum abſurdum quia
ſolum loquitur de profectitiis ideſt in datis a patre, in aliis
auct.vult ꝙ prius per eum diſpoſita firma remaneant di-
cit ibi imperator ad ſi & ſic vult ꝙ l.ſi.ſ.eo.quæ eſt de de-
ciſionibus iuſti.& loquitur de aduentitiis firma ſtet & in-
coerecta & per conſequens iura loquētia de collatione ca
ſtrenſium uel quaſi quæ per illam.l.ſi. æquiparantur legi
de aduentitiis loquenti quum diſpoſitum in vno æquipa
ratorum diſpoſitum & in alio intelligatur ✠ lege ſecunda 182
cum gloſ.C.de cur.fur. Item ſi dicatur ſi cōferri omni ca
ſu donatio debet,ſequitur ꝙ donatio cauſā mortis confe-
renda uenit,quod eſt contra tex. in.l.pen ff de collationi.
bono.reſpon.verum non eſſe * quia appellatione dona- 183
tionis vbi lex ꝓceptiue loquitur uel permiſsiue ut in caſu
illius § cōprehenditur tantum donatio inter uiuos , non
autem don.cauſa mortis text.eſt ſingu. in lege filiusfami.
In §.ſi.ff.de dona ſtringit itaque plurimum.ille.§.illud pro
hac parte ſed reſpon.ꝙ non corrigit legē de ſimplici don.
loquentem Immo vult eam incorrectam remanere ꝓbaẝ
quia in.§.illud in fin.dicit.text.omnibus a nobis prius ſan
citis in ſua uirtute manentibus ergo firmā & incorrectā
vult remanere legem illud in ſi.quæ eſt ſanctio & diſpoſi
tio iuſti in materia collationis , & illa uerba omnino fieri
collationem uere ad ſuperiora referuntur . ubi locutus eſt
imperator de cauſa teſtati & inteſtati & vult ꝙ oino ideſt
in omnibus prædictis caſibus fiat collatio. quicquid olim
eſſet diſpoſitum,non autem referuntur ad res,et ad uerbū
illud huius iuncta gloſ exponēte ideſt donationis reſpon.
male exponere quia de donatione facta filio in poteſtate
uerbum nullum & illa dictio huius exponi debet ſ.colla-
tionis.dixit enim imperator in prin.illius.§. ꝙ olim ceſſa-
bat collatio.ſi nihil de collatione dixit teſtator ſubiicit ibi
nos ſancimus & ab inteſtato & ex teſtamento fieri colla-
tiones omnino quoniam incertum eſt an teſtator oblitus
ſit datorum præ mortis tumultu anguſtiatus, huius non
eſt memoratus huius ſcilicet collationis faciendæ , & ſic
quia forte propter mortis turbationem in teſtamento ni-
hil de collatione facienda dixit , inducit ibi imperator ꝙ
omnino fiat collatio iſte eſt uerus ſenſus illius tex. quem
gloſ.& Docto.nō intellexerunt, hoc modo declarando il
le text. nihil obſtat & eſt hæc interpretatio aſſumenda ut
legum uitemus correctionem quantum eſt poſ.e. ad ra-
tionem æqualitatis ſeruandę reſpon. ex ſæpe dictis ꝙ lo-

cum

cum habet in caſibus ibi expreſſis tantum. nō generaliter
quia in hac materia, non licet ab identitate rationis etiam
in l. ſcriptæ arguere, quum requiratur eſſe. l. cautū ut fiat
collatio ut in ſuperioribus eſt uiſum, & ponit Deci. in auc.
ex teſtamento col. iiii ſupra eod. Vltimo pro iſta parte
ſtringit tex. in. l. ſi donatione in. ij parte. j. eodem. vbi fun-
dus a patre filio in poteſtate manēti donatus. non eſt ſuus
præcipuus ſed conferri debet Iaſ. in. d. auc. ex teſtamento
col. iii. late inſtat & reſpon. conatur euitando contrarium
iſtud ſed dicta ſua deſtruūt illum tex. & non procedunt vt
ibi per Deci. alium ſed peiorem accommodantem intelle-
ctum, nam intelligendo prout Deci. facit eſſet ſuperfluus il-
le tex. decideret enim q iam pluribꝰ in locis deciſum erat
ſcilicet in. l. filię dotem in l. filiæ licet hoc eodem tit. ubi cla-
re eſt terminatum de dote conferenda, quamuis dici poſ-
ſit ideo tex. ibi in fin. dicere eum habere præcipuum cōtra
iura poſtulas, propterea alia ratione dico non procedere
ſuum intell. fundatur enim tantum ex eo q neceſſariū eſt
ita intelligere ſecundam partem illius l. loqui in donatione
ex cauſa dotis & ſic in donatione quæ ualuit ad hoc ut il-
le ſecundus caſus diſtinguatur a primo in quo non ualuit
donatio ſed morte fuit confirmata. ſed falſum eſt q ſit ne-
184 ceſſarium ita intelligere * quia primus caſus non intelligit
neceſſario de ſimplici donatione, quæ non ualet ab initio,
ſed morte confirmatur ut vult Deci. ſed loquitur generali-
ter q acquiſita poſt mortem patris ex donatione debent
eſſe præcipua, ſicque intelligi ille primus caſus poteſt in
acquiſitis ex donatione ab extraneo poſt mortem patris.
Item in acquiſitis ab ipſo patre donante poſt eius mortē,
& ſic in donatione ualida ab initio & ſecūdus caſus bene.
diſtinguitur a primo, quia loquitur ſecundus de donatio-
ne ſimplici a patre facta quæ non ualuit ſicque primus ca-
ſus loquitur de donatione valida, ſecūdus de inualida ab
initio. Item dato q primus caſus loquatur in donatione
ſimplici facta per patrem filio in poteſtate manenti, quæ
non ualuit a principio, ſed morte confirmata fuit vt vult
Dec. tamen dicendum neceſſario non eſt ſecundum caſum
loqui in don. ex cauſa dotis facta filiæ in poteſtate. quę ua
luit ad hoc ut ſecundus caſus diſtinguatur a primo, nā ali-
ter diſtinguitur quia in primo dona. nō ualuit a princi. ſed
morte confirmata fuit ideo eius eſt præcipua cui donatio
dicitur facta, in ſecundo non ualuit ab initio donatio nec
morte confirmata fuit, ideo non eſt præcipua eius cui do-
natum fuit hoc modo ſecundus caſus optime aduerſabitur
primo abſque q intelligamus loqui in dona. ex cauſa do-
tis maxime quum eſſet per alias leges iſtud deciſum.

Ego alias publice hanc. l. repetendo dabam ad. l. ſi don.
185 nouum & peregrinum intellectum * q ibi fundus vnius
filiæfami. donatus a patre alteri filiæ fuit, quæ in diuiſione
paternæ hæreditatis, fundum ſibi donatum præcipuum
habere uolebat & ratione moueri uidebatur, quia filia al-
tera cui fundus donatus erat ſimul ſucceſſerat patri, ut ibi
dicitur cum ſorore patri communi ſuccedens vnde debe-
bat factæ de fundo donationi acquieſcere, quum hæres
factum defuncti impugnare nequeat. l. rem alienam in fin.
ff. de pig. ac contrarium tamen ibi deciditur, ratio quia di-
cta filia cuius fuerat donatus fundus non erat hæres niſi p
parte quia cum ſorore donataria ſuccedebat ideo non te-
netur ſtare facto defuncti, niſi pro parte pro qua eſt hęres.
tex. eſt nota. in lege cū a matre ſupra de rei uen. & in. l. vnū
ex familia in. §. ſed ſi vno. ff. de leg. ſecundo nec obſt. tex.
dictæ legis rem alienam quia loquitur in caſu ſpeciali uide-
licet quando defunctus mendax argueretur ut ibi p Doc.
& probatur hic intellectus per illūmet tex. l. ſi donatione
ibi cum ſorore patri communi ſuccedens eum præcipuū
habere contra iura poſtulas, vult enim a contrario q ſi nō
ſuccederet cum ſorore aliud eſſet nā hoc caſu altera ſoror
hæres patri eſſet in ſolidum ideo teneretur ſtare facto de-
functi in ſolidum per iura pdicta & præalle. l. ſi vnū in §.
ſi rem. & hoc modo intelligendo tex. eſt planus & ueri ia-
cet conſtruitur, hoc modo ſed ſi is uidelicet fundus filiæfa.
conſtitutus, hic punctus fieri debet, & verbum filiæfami.
genitiui eſt caſus ſignificaturque dominium fundi eē iſti-
us filiæfami. ut traditur in rubri. de noui operis. nuncia ſeqt
tibi a patre donatus eſt ſuccedens patri communi cū ſoro-
re cuius. ſ. erat fundus donatus eum præcipuum habere
contra iura poſtulas ex quo altera non tenetur acquieſce-
re donationi niſi p parte. Et ſi dicatur de iure iſto filius-
fami. non poterat proprium habere l. placet cum vulg. ff.
de acquirend. hæredit. ergo intelligere nō poſſumus q ibi
fundus eſſet filiæ quia reſpon. q immo * poterat ppriū 186
habere ex cauſa dotis tam aduentitiæ q profectitię. l. pōpo-
niuſ philadelphus. ff. famil. herciſcun. l. gaius ff. ſoluto matr. itē
& caſtrenſe peculium. l. cum multa. j. de bon. quæ lib. hoc
modo bene diſtinguitur ſecundus caſus a j. donatio ualuit
in effectu in totum ideo non eſt præcipua eius cui donatū
fuit, in ſecunda non ualuit in totum ideo nō eſt præcipua
eius cui donatum fuit Nunc aduerſum intellectū nrūm
fortius obſtare videtur illud relatiuum is * quod fundi de 187
quo in. j. legis parte relationem facere vr̄, & in prima par-
te. l. fundus non erat filiæfami. ſed reſpondeo q facit rela-
tionem non in ſpecie ſed in genere de fundo ut de relatiuo
tali notat Alex. in. l. ii ad fi. princ. ff. ſi cer. pe. & in. l. vinum
in j. nota eo. tit. & Rimi. in l. edita col. v & ſeq. C. de eden.

Pro parte negatiua primo fortiſſime facit quia ſimplex
donatio, quæ morte confirmatur capit vim relicti. relicta
non conferuntur, ergo nec iſta ſimplex donatio. reſpō. ut
per Bal. in. d. auc. ex teſtū col. iii ubi per Dec. ii. uel aliter q
non eſt opus ire per argu. quum habeamus tex. de tali do-
na. conferenda in. § illud in auc. de trien. & ſemiſſe, ſed pōt
replicari illum tex. non facere ſecundū verum intellectum
quem late retulimus in vij. argumen. partis affirmatiuę.

Secundo pro hac parte facit. collatio fieri debet ratione
æqualitatis ſeruandæ inter fratres. d. §. illud ſed ratio æqua
litatis militat quando alius frater habet dona. ob cauſam
dicta lege illud in. § ſi j. eodem ergo donatio ſimplex con-
ferri non debet quia ceſſat ratio æqualitatis, reſpon. q aliter
conſideratur ratione qualitatis in. d. § fi. & aliter in. d. § il-
lud nam in. §. fi. bene conſideratur modo prædicto, ſed in
§. illud hoc modo conſideratur q æqualem portionē ha-
beant fratres in bonis quæ erant parentis, ne iter eos oria-
tur diſcordia, ideo. l. quantū pōt patrē ad ſeruandā æquali-
tatē inter filios hortat. ❀ §. pe ī auc. de nuptiis, uerū adhuc
dici poteſt propter militantē æqualitatis rōnē nō eſſe dicē- 188
dum ſimplicem dona. debere conferri ut p Dec. in. d. auc.
ex teſtō col. iii. Tertio adduco tex. in. l. filiæ cuius ſupra.
fami. herciſ. & in. d. l. illud in. §. fi. ubi ſimplex dona. tm̄ in
duobus caſibus ibi not. confertur ergo regula ē in oppoſ.
reſp. correcta eſſe illa iura, per. § illud quoque ponderādo
ut feci in. vii. argu. partis affirmatiuæ, ſed replicare poteris
hoc uerum non eē ſecundum bonum & uerum illius. l. ſen-
ſum ut ibi diximus. Quarto pbatur ſic quicquid patri
per filium non quęritur, nō cōfertur. l. fi. j. codē. donatio
ſimplex patri non quęritur eo tēpore quo aſſumit effectū,
quia mortuus eſt ergo nō cōfert. reſpō. loqui. l. illā in aduē-
titiis q̄ hodie nō conferuntur, nos in pfectitiis quæ oino
cōferuntur. d. § illud quoque, ſed poteris replicare q cōfe-
runtur oino tam ex teſtō q̄ ab inteſtato, ſed non oino
quantum ad res, & de tali donatione nulla ibi fit mentio.
ut ſupra diximus in. vii. argu. contrariæ partis.

Quinto poſſet adduci tex. in. l. i. in. §. ſi impuberi ff. de
coll. bono ubi id non confertur * cuius actio ad hæredes 189
non tranſmittitur huiuſmodi donationis petitio ad hære-
des nō tranſmittitur, mortuo filio in poteſtate manēte, itē
ſi ſpes eſſet infallibilis q ſibi quæreretur præmoriente pa-
tre non conferetur, ergo & in propoſito quum ſpes ſit in-
fallibilis ei quæri præmoriente patre & non reuocāte tex.
eſt in d. l. i. in. §. ſi ab ipſo. reſpon. primum nihil facere quia
dona. ſimplex mortuo patre & ſic quū de collatione agi-
tur bene tranſmittitur ſicut aliæ actiones ergo conferri

debet, eodem modo poteſt reſpon ad ſecũdum reincidit
enim in idem ꝗ quæſita. poſt mortem non conſeruntur,
vel dici poteſt eſſe bene ſpem infallibilem ſimplicem don.
acquiri filio in poteſtate patre non reuocante, non tamen
cenſetur acquiſita poſt mortem ſed in uita & tẽpore quo
fuit conſcripta dicta lex donationes quas parentes ibi ad
illud tempus refertur quo donatio cõſcripta ſit. & §. ſi ab
ipſo loquitur quando eſt ſpes infallibilis aliquid acquiri
poſt mortem ſicque in terminis diuerſis, poſt etiã reſpõ.
ꝙ illa iura, & ſimilia correcta ſunt per ius auctenticorum.
d. §. illud quoque qui vult ꝙ donatio omnino cõferatur,
ſed poteſt replicari hoc uerum non eſſe ſecũdum bonum
ſenſum illius tex. de quo in vii. argumen partis contrariæ
diximus ex præmiſsis ut arbitror apprime diſcuſſus & di
ſputatus eſt iſte nota arti. pars negatiua uerior eſt & cõis
ut omnes atteſtantur in. d. §. ex teſtamento.

190 Retenta communi concluſione ꝙ ſimplex don. facta
per patrem filio in poteſtate, non ſit cõferenda. * dantur.
vii limit. quaſ. Iaſ in dicta aucten. ex teſtamento col vi re
fert & ſignanter dicunt ibi communiter ſcriben. ꝙ in om
nibus caſibus in quibus ualet donatio inter patrem & fi
lium ſemper conferri debet ut ibi late per Alexã & Deci.
col. iiii. Iaſ. vi. & Soci con. xci. col. iii cum ſequentibus. Et
moder. pap in repe. l. ſi vnquam qõ. xv. ad fi ȷ de reuoc.
dona limitantes in dona propter bene merita filio facta,
& prædicti ſcribẽtes mouentur eo quia ſimplex donatio
facta filio in poteſtate regulariter non confertur quia non
valuit ab initio ſed fuit morte confirmata, & vim habet
relicti ergo ſi ab initio ualet debet conferri quia ceſſante
ratione quæ facit collationem debet ceſſar̃ iuris diſpoſitio
iuribus vulgaribus. Secundo facit nam filius emancipa
tus ſimplicem donationem conferre tenetur eo quia ſta
tim ualuit. l ut liberis in fin. ȷ eo. ergo militante eadem rõ
ne in propoſito noſtro quia donatio ualeat a principio et
non expectet confirmationem mortis in filio in poteſtate
debebit militare eadem iuris diſpoſi l. a titio. ff. de fur. &
ſic ꝙ teneatur filius in poteſtate conferre ſimplicem dona
tionem ſicut emancipatus. Tertio pro cõi multæ rõnes
& plures tex. adduci poſſent quos adduxi ſupra pro par
te affirmatiua dubii utrum ſimplex donatio facta filio in
poteſtate manenti ſit conferenda.

Contrariam tamen opinionem tenuit Cor. aſſerens eã
eſſe de mente iuris in. d. auct. ex teſtamẽto col. ii. ubi Dec.
ulti. uidetur ſequi. quam concluſionem publice alias defen
dimus, & ſtringit pro ea tex. ineuitabilis in. d. l illud in. §.
fi. ȷ eod ubi ponit regulam generalem ꝙ ſimplex don. nõ
cõfertur niſi quando reſultaret inęqualitas eo ꝙ vnus filio
rum haberet dona. propter nup. aut filia dotem quas con
ferre tenentur, alius filius uel filia ſimplicem donationem
tantum iſto caſu conferre tenetur ratione prædicta. item
niſi fuerit expreſſe dictum ergo in aliis caſibus regula fir
ma manet quam exceptio firmat in caſibus nõ exceptua
tis. l. nam ꝙ liquide. in. §. fi. ff de penul. leg. Et ſi dicatur illũ
tex nihil facere in propoſito quia loquitur in patre donã
te filio in poteſtate quo caſu donatio nõ ualet a principio
reſpon. ꝙ immo loquitur in donatione a principio ualida
quia ſi de inualida loqueretur non requireret ꝗ eſſet di
ctum tempore donationis ꝙ conferri deberet ad hoc ut
dona. illa ueniat conferẽda. quia poſito ꝙ nõ fuiſſet iſtud
dictum tempore donationis poſſet ſemp donator in mor
te diſponere de colla. facienda ex quo reuocare illam poſ
191 ſet *. l. donationes quas parentes. C. de donat. inter uirum
& vxo. ubi ita demum confirmatur per mortem patris ſi
ipſe tacuit & non reuocauit, ideo mens tex. ibi fuit loqui
de donatione ualida cui non poſſet pater ex interuallo le
192 gem talem imponere *. l perfecta. ȷ. de dona. quæ ſub mõ.

Ad. l j. ſupra eo. ibi ſi pater ut hoc fiat ſupremis iudiciis
non cauit qui urgere uidetur. dum probat ꝙ ex interual
lo poſſit inducere legem ut emancipatus conferat do. quę
ualuit ab initio & ſic illa uerba niſi huiuſmodi legem do
nator tempore donationis impoſuerit poſita in d. l. illud
in fine. nõ ſtringunt ꝙ propterea ille tex. loquatur in do.
ualida. ab initio ex quo ita in dona ualida ſicuti in dona.
inualida talis l. faciendæ collationis imponi ex interuallo
poteſt. reſponde ꝙ illa lex prima procedit in teſtamento
in quo teſtator ita poteſt de re hæredis diſponere ſicuti de
propria. * l. vnum ex familia in §. ſi rem ff. de leg. ij. ſecus 193
autem quando pater vult legem ex interuallo inducere in
ter uiuos prout loquitur l. illud quia tunc nequit. d. l. per
fecta Ad quæ uide deciſionem math de afflic in deci. re
gni numer. cxi ad fin. cc. & . cccxxxv ubi per Rouinum in
repe. §. diui col. xxi. ferdinan. fol. 16. numer. cccii cum ſeq.
nec obſt. ſi dicatur ut Aret. di cebat ꝗ ille tex. intelligitur
quando donatio facta fuit a matre uel linea materna quo
caſu ſtatim ualuit, nõ autem quando fuit facta donatio a
patre, quia dico ꝙ eſt manifeſte uiolare illum textum. qui
in princip. loquitur tam de patre ꝗ̃ de matre donantibus
filio in poteſtate & in fine remouet cõtrarium præſuppo
nendo regulam generalem ꝗ . ſimplex dona. non confer
tur.

Præterea dicta reſpon. cõfunditur per illum tex. ibi do
nator tempore donationis huiuſmodi. ſ. ſuæ indulgentiæ
impoſuerit, põdera tex. dicentem donator ſi loquerer̃ de
matre ut Aret. ait. donatrix dixiſſet. Item eſt contra illum
text. in ſi ibi a parentibus ſuis accepit, ergo tam de patre ꝗ̃
de matre loquitur. Poſſet tamen alio modo euitari ille
tex. intelligendo ꝙ loquatur de dona. facta filio emancipa
to ut intellexit Roma ſed replica opinionem Romani nõ
ſubſiſtere & bonis rationibus dãnari per Iaſo. & Deci in
dicta aucten. ex teſtamento in tribus ultimis col. Et præci
pue ea ratione ut legum euitemus correctionem quia ſecũ
dum opinio. roma. ſequeretur correctio legis ut liberis in
fin. quod dicendum non eſt.

Supereſt reſpõ. adductis pro opinio. communi. Ad pri
mam rationem reſpon. nõ eſſe bonam conſequentiã do
natio habens uim relicti & in uita nõ ualens nõ confertur,
ergo ſi in uita ualet confertur eſt enim cõtra tex. dictæ le
gis illud. in §. fi. põderatum ut ſupra. Item multa alia con
currunt quare illa talis donatio nõ cõferatur ut in ſuperio
ribus vidiſtis pręſertim quia nulla lege iſtud eſt cautum
ergo.

Ad ſecundum argumen. reſpon non dici in dicta lege
ut liberis in fin. ꝙ emancipatus conferat tanquã ſimplicẽ
donationẽ. ſed bene illam confert, quia omnia bona ſua
cõferre tenetur lege prima. in princip. ff eodem ſed poteſt
replicari ꝙ loquitur de donatione cõferenda, inter eman
cipatos, ut in ſuperioribus probaui qui nihil inter ſe cõfe
rebant ut in l. noſtra ergo dicta reſponſio non ꝓcedit, vñ
aliter reſpon. ꝙ eſt diuerſa ratio in filio in poteſtate qui de
iure antiquo conferre nõ tenebatur. Et in filio emancipa
to propter quem principaliter eſt inuenta collatio dicta
lege prima in princip. ideo nimirum ſi emancipatus cõfer
re tenetur hanc ſimplicem dona. ſecus in filio in poteſtate
quem lex noluit grauare regulariter conferre ſimplicem
dona. niſi quãdo reſultaret inæqualitas, & quãdo expreſ
ſe dictum fuiſſet, ex quo de iure antiquo collatio non fuit
propter eum principaliter inuenta. ſed propter emancipa
tos.

Ad alias rationes & ad text. adductos pro parte affir
matiua dubij utrum ſimplex dona. facta per patrem filio
in poteſtate ſit conferenda reſpon. poteſt prout ibi ſeria
tim reſponſum fuit.

Dicunt etiam * Roma. Alex Cor. & alii in. d. auct. ex 194
teſtamento ꝙ donatio facta per imperatorem uel regem
filio ſuo in poteſtate conferri debet eo quia non expectat
confirmationem per mortem ſed ſtatim ualet. Ex ꝓdictis
tamen apparet facillime poſſe contrarium defendi. Et quã
tum ad terminos iſtius cõcluſionis ita tenuit Iaſ. in. d. auc.
ex teſtamento col. v. per tex. ſingularem * in. l cum multa 195
C. de bono. quæ libe. ubi talis donatio aſſumit naturã ca

ſtrenſis

ſtrenſis peculii ergo conferri non debet ſicut nec caſtrenſe
peculium.l.fi.ſ.eod. Nec obſtat reſpon. Decii ibi data ad il
lum tex. dum eum loqui intelligit in donatione facta ab
imperatore extraneo. nõ autem filiofa. ipſius imperatoris
& ſic non facit ad propoſitum. Nec de illo text. uidet pro
cedere argu ad filium proprium imperatoris quia cõcur-
rerent duo ſpecialia ꝙ ualeret donatio & ꝙ non haberet
locum collatio contra not. in.l.i. ſupra de dotis promiſsio.
quia ad hęc reſpondeo negando ꝙ ille tex. loquatur in im
peratore donante extraneo, immo loquitur generaliter ꝙ
donationes factæ per imperatorem habent illud priuile-
gium, præterea ratio quæ ibi mouit imperatorem ad dã-
dum dictum priuilegium donationibus ſuis eſt quia ſicut
imperialis fortuna omnes ſupereminet alias, ita oportet
principales & imperatorias librralitates culmen præbere
præcipuum ita ibi dicit tex. in fin militat hæc ratio ita in
donatione facta per eum filio proprio ſicuti in facta extra
neo ergo militabit etiam legis diſpoſitio l. illud cũ vulg ff.
ad.l.acquil. nec obſtat q. cõcurrant duo ſpecialia qa reſpõ.
vnum uenire in conſequentiam alterius quia poſito ꝙ ta
lis donat. uim habeat caſtrenſis peculii prout habet ſicque
ualeat neceſſario ſequitur in conſequentiam collationi nõ
ſubiici quia caſtrenſia non conferuntur, quo caſu quando
vnum ſpeciale uel vna fictio uenit in cõſequẽtiam alterius
196 * non eſt ꝓhibitus concurſus § ſi ab hoſtibus inſti. q̃bus
mod ius pa. po ſol. not Bar. & omnes in.l. ſi is qui ꝓ em-
ptore in ulti. col ff de uſucap. q̃ conclusionem contra cõ-
munem alias publice drfendi.

Et quemadmodum in principio dixi procedit iſta con-
cluſio etiam in rege quia diſpoſita in imperatore uendicãt
ſibi locum in rege qui in regno ſuo eſt pluſquam impera
tor ut per Iaſ. in. d. auc. ex teſtamento col v. & Dec in rub.
de conſtit. col ii. & fortius procederet tenendo alia conclu.
ſupra drfenſaram ꝙ donatio ualida a pricipio regulariter
non confertur.

Simplex uero donat facta per patrem filio emancipa-
197 to bene conferri debet * ſecundum communiter ſcriben.
per tex. l ut liberis ad fin j. eo. de quo late per Iaſo & Dec.
in d auc. ex teſtamento in ult col. Sed maior eſt difficul
tas nunquid iſto caſu quo emancipatus don. a patre hita
198 confert filio in pſtãte * ipe fili' in pſtãte conferre teneat emã
cipato ſuam ſimplicem donationem. Fulg. Pau. de caſt. &
Alex. in l illud. j. eod et Iaſ in. d. auc. ex teſtamento col. vi.
uerſi. vii limi. tenent ꝙ ſic, ratione æqualitatis ſeruandæ et
licet. § fi. d. l. illud loquatur quando alius frater habet don.
ob cauſam quæ conferri debet ꝙ tunc ſimplex donatio
q̃ habet alius frater conferatur ratione æqualitatis ſeruan
dæ, tamen ille tex. extenditur ad caſum iſtum quando. ſ.
haberet ſimplicem donat. licet non donationem ob cau-
ſam ſecundum præfatos, pro quibus facit qa ratio æquali
tatis ſeruandæ eſt ſcripta in d. l. illud ergo licita erit extẽſio
etiã in correctoriis. l his ſolis ubi Bal. notat C. de reuo. do.

Contrariam tamen concluſi. tenuit Cor. in. d. l. illud col.
pe. & in puncto iuris eſt uerior quia ut ſæpe dictũ eſt non
fit collatio niſi. l. ſit expreſſe cautum caſus iſte non eſt ex-
preſſus in. l. ergo, & ſi uoluiſſet Iuſtini. iſto caſu filium in
poteſtate conferre ſuam ſimplicem don. emanciparo ſicu-
ti fit econtra bene ſciuiſſet dicere. ſicut ꝙ illam cõferat quã
do alius frater ſibi confert dona propter nup. uel ſoror do
tem arg. tex. vulgati in. c. ad audictiam de deci. & in l. vni-
ca in. § ſin autem ad deficientis. C. de cadu. tol. ex quo er-
go ipſe hoc non dixit, nec nos id dicere debemus. l. ſi ſer-
uum §. non dixit prætor ff. de acquir. hære non obſtat ꝙ
militet ratio æqualitatis & ꝙ ſit in. l ſcripta, quia non ſuf-
ficit ut ſæpius dictum fuit in materia, ſed requiritur l. hoc
cautum eſſe, item ſi opponeretur de tex. in §. illud cũ gloſ.
in uerbo huius in auc. de trien. & ſemiſ. reſpon. nihil facere
ſecundum uerum intel. in ſuperioribus poſitum.

Iuxta prædicta quæro an ſimplex donatio facta a ma
199 tre filio indiſtincte conferatur * communiter Doc tenẽt ꝙ
non ut per Iaſ. in d. auc. ex teſtamento col. vii. ubi Dec. ult.
poſſet tamen teneri contrarium quia talis donatio a prin-
cipio ualet ex quo non habet filium in poteſtate, ergo de-
bet indiſtincte conferri per ea quæ ſupra dicta ſunt de do
natione ualida conferenda, nec obſtat reſpon Iaſ. ibi ſe fun
dantis in ceſſatione iniuriæ in tali filio. quia hodie non cõ-
ſideramus rationem iniuriæ ſed ſolam rationem æqualita
tis. §. illud ſæpe alleg. ad tex. §. ad hæc. l. illud. j. eod. qui for-
tiſsime urget ad oppoſitum quia ſi ſemper conferret ſim-
plex donatio facta a matre filio ad quid ille tex. induceret
fieri collationem quando ex vna parte eſt ſimplex dona-
tio ex alia parte eſt dos uel dona propter nup. põt reſpõ.
ꝙ eſt correctus per. d. §. illud. qui ratione ęqualitatis
vult ꝙ omni caſu fiat collatio. non eſt tamen a communi
opi. recedẽdum per tex. d. l illud in. §. fi. nec obſt. rõ æqua-
litatis quia ut ſæpe dictum eſt illa non ſufficit ad inducen-
dum colla. ſi de hoc non eſt. l. cautum nec eſt uerum ꝙ §.
illud corrigat in ſimplici donatione. l. illud immo non lo-
quitur de ſimplici donatione ſm uerum intel. ſ̃ viſum.

Circa duas ultimas quæſtiones Bart. uidete Cor. hic ad
fi & Aret. in conſi. xvii in ulti dub.

Poteſt dicta Bar quæſiuit hic Alex. poſt Fulg nunquid
habeat locum collatio quando filii eſſent inæqualiter inſti
tuti * & diſtinguit ut hic nota per eum ſequitur Deci. in 200
conſil lix. ad fi. ii col. & latius in auc. ex teſtamento in fi. ſ̃.
eo. quicquid ſentiat hic Rimi & Aret col. ii. quorum mo
tiuo patet reſponſio ex dictis Decii ibi.

Quæro etiam utrum * expenſæ factæ per vnum ex ſo 201
ciis omnium bonorum in ſtudio uel doctoratu imputen-
tur ſocietati an uero in partem ſtudentis tantũ. Iaſ in auct.
ꝙ locum col. iiii. poſt Spe. Rom. & Ale. tenet ꝙ in partẽ
ſtudientis & non ſocietati imputetur prout in ſimili dos
non debet * conſtitui filiabus ſociorum omnium bonorũ 202
de communi per. l. ſi ſocius pro filia. ff. pro ſocio. & ꝑ mul
ta alia de quibus ibi per eos.

Tu tene oppoſitum ut per Soci. conſi. ccxci col. vi. &
quicquid dicat Iaſ. dos debet conſtitui filiabus ſociorum
omnium bonorum de communi ſecundum ueriorem, &
magis communem opinionem ergo et pariter expẽſæ ſtu
dii uel doctoratus imputabuntur ſocietati ut per plura cõ
ſuluit Deci in conſi. lxvi. & lxviii & Soci. latiſsime in. iiii.
uolu. conſi. 4. cum duobus ſequen ubi. xii. fundamenta ꝓ
hac parte iecit reſpon oibus quæ poſſent in oppoſitum
adduci.

An autem * libros ſibi traditos a patre, uel ſimpliciter
a patre emptos & traditos teneatur filius cõferre uel illos 203
habeat præcipuos inuenies diſcuſſum per Alex. in. l. ſi do
natione col pe & fi. j. eo. & per Iaſ. in. l. filiæ licet ad fin. ii.
col. j eod. & aliam not. prærogatiuam quam ſtudentes in
libris habent uide poſt Bal. per rimi. in. d l. ſi dona. col. fi.

Poſtremo * quæro de not. & utili. q. quam habui in fa
cto quidam confeſſus fuit habuiſſe quindecim millia flo- 204
renorum pro dotibus uxoris vnius ex filiis ſuis cõputato
augmento florenorum. iiii milium mortuo patre fuit in-
ter fratres quæſtio ſuper dotibus prædictis leuandis & di
uiſione facienda iudicatum fuit per Mag conſilium Tau-
rini reſidens primum de bonis cõibus leuari debere dotes
cum acceſſoriis, & inde fieri diuiſio bonorũ hæreditatis.
dotes enim uxorum primo debent extrahi de bonis cõ-
munibus tanq̃ ęs alienum & aſsignari maritis ſuſtinenti-
bus onera matrimonii ut apud illum ſit dos apud quem
ſunt onera matrimonii. l ii. & l ſi qua ſupra famil herciſ. l.
ſi maritus & l fundus qui ff. fami. her. & in. l. ii. ff. de dote
præleg. not Pau. de caſt. in. d. l ii. Alex. in cõſi. liiii. fol. i. lib.
v. Soc. xcvi ccxiii incip cũ in pñti col. pe. lib ii. & pulchre
Bal. nouel i trac dotis fol xxxviii. i ſpeciali. xxx. & xxxi.
dicebam ꝙ illud augmentum ſeu donatio ꝓpter nup. de-
bebat imputari in partem illius filii cuius cõtẽplatione eſt
factum, ſeu ꝙ re ipſa debebat conferri, nam in iſta materia
collationis dos data filiæ & dona. propter nup. facta pro

filio a pari procedunt caſus eſt in l. vt liberis ȷ. eodem vbi
imperator diſponit ꝙ eo modo quo filia tenetur dotem
conferre, teneatur filius conferre dona. propter nup. & ibi
not. Iaſ. col. i ȷ. poſt alios filia, autem enetur conferre dotē
quāuis ſit apud maritum & non poſsit matrimonio con-
ſtante recuperari, tanto minus accipiēdo in hæreditate pa-
tris. caſus eſt in lege dotis. ſupra eodem. Ergo pari modo
filius dona. propter nup. conferre debebit tanto minus ac-
cipiendo in hæreditate patris, ſicque alienum eſt a ueritate
ꝙ aliqui dicebant liberari filium cauendo & pręſtando
cautionem de conferendo quum dictum augmentum re-
uerteretur ad domum ſeu deſineret penes vxorem eē uel
eius hæredes, ſi enim dos et dona. propter nupt. æquiparā-
tur & pariter conferuntur ut dixi, dos autem confertur re
ipſa tanto minus accipiendo licet ſit penes maritum non
autem per cautionem, ergo eodem modo dona. propter
nupt debebit conferri non cauendo, ſed tanto minus acci-
piendo in diuiſione q̄uis illa donat. ſit penes uxorem de-
bentis conferre confirmatur, quia per talē cautionem non
uerificantur uerba tex. in. d. l. ut liberis dum vult talē do.
conferri ille enim qui cautionem præſtat non dicitur con-
ferre * lege prima. §. ſi ſub conditio. ff. de colla. dotis not. 205
Dec. in auc ꝙ locum in princ. ſupra eodem, & ita ſeruatū
fuit. Reliqua in materia colla. uideas per Bartol. in præall.
§. nec caſtrenſe, Bal in. l. filiæ cuius. C. famil. hercıſ. & in. l.
quoniam nouel. C. de inoffic teſtamen. Dicamus nunc cū
Martia. Ohe iam ſatis ohe libelle iam peruenimus uſque
ad vmbilicum. in Taurinorum academia ſecundo nonas
April. 1525.

IOANNES OESIANDER VLMANVS, ORNATISSIMO VIRO
Domino Claudio Ludouico Alardero. S. D.

QVVM nudiuſtertius vir in omni literarum genere ſuſpiciendus Hieronymus Cagnolus operis ſui, quod haud ita ꝓridē formulis excudi cœptū eſt, guſtum aliquē mihi præbuiſſet, Alardete doctiſſime, neſcio quo impetu eo vſq; admirationis prouectus, ut exclamarim μέγα κῦδος νομικῶν cui ego hoc laudis (coniuncto cum iis, quibus hoīs uires exploratæ ſunt, ſuffragio) quod. M. Tullius partiario honore. Q. Scæuolæ & L. Craſſo tribuit quorum hic dictus eſt eloquentiū iuriſperitiſſimus, ille iuriſperitorum eloquentiſſimus, citra inuidiam deferre haud dubitarim. Tanta enim & rerum cognitione & verborum caſtiſſima vbertate paſſim affluit, ut non facile decernas, utri diligentius operam ſuam locarit. Hiſtoriarū uaria cognitione ſuppetente, ſeu gemmis reſperſum opus, dū boni q̃ non ſinit lectorem torpeſcere, q̃ fœliciter nebulas diſcutit, quæ non mediocrem aliquin caliginem erant offuſuræ. Adde quod immenſam vim argutiarum, quibus fere omnia iuriſprudentiæ uolumina ſcatent, ac ſubinde nouis ſuppullulantibus creſcunt, acutiſſime tractat, enodat, atque explanat, adeoq; peculiari quadā gratia condit, vt nuſquam faſtidiū obrepere poſſit. Noſti enim mi Alardete, q̃ hoc genus diſſerendi tædium doctis, ignaris contemptum pariat, Verum hic noſter tanta dexteritate Spartam ſuam exornauit, ut erudito lectori aculeū infixum, imperito uero admirationem relinquat. Opus profecto ut magnis ſudoribus partum, ita legum interpretibus quos clariſſimos & peritiſſimos noſtrum ſeculum habet, non iniucundum, candidatis uero non infrugiferum futurum: quod ipſe, ſcio, non inficias ibis, ubi primum hunc theſaurum, præ cuius ſplendore Crœſi diuitiæ facile contēnimus, cœperis attrectare. Equidem ſubuereor, ne me tanquam parcum harum opum laudatorem ad Muſarum tribunal vadimonio ſis circumuenturus, poſtq̃ ſenſeris encomiaſten minime pro rei dignitate uelum orationis explicaſſe, ſed ad hoc unicum, patrocinium tanquam ad ſacram anchoram confugere integrum erit, difficillimum ſcilicet eſſe eloquentiſſimo cuique, ne dum mihi, iuſta orationis maieſtate res æquare, quibus ne exiſtimatio quidem ſatisfacere poſſit. Cæterum ſi quid aliud quæris præter ingentem eruditiſſimorum uirorū numerum qui certatim noſtri auctoris conatibus fauent, abunde tibi ſatisfaciet. Mag. & R. Gaſparis Caprij Cenobiarche Mullegienſis Vercellarum. Mecænatis mei. viri doctiſſimi ſapientiſſimi & nunquam ſatis laudati inuictiſſimum iudicium, qui huiuſce raram eruditionem, præclarum ingenium, & ſingulares animi dotes quam plurimi facit atque ex animo vere exoſculatur. Vale. Taurini. x. Calendas octobris. 1528.

.i. Magna gloria iuriſperitoꝝ

Hic in pñtia ciuitatis Aſten. eps ē deſignat° nili inuideat fortunaq; maximis virtutibus raro parcit.

EX RVBRICA .C. DE SENTENTIA

Quæ pro eo quod intereſt profertur.

Quia materia iſtius tituli alta eſt, & profunda ac ſummæ vtilitatis ideo in fine lectionum anni præſentis eam ſeruauit author.

SVMMARIVM.

Chriſti veſtigia ſecutus nu. 1. & 2.
De ordine hic ſeruando nu. 3.
Quare Imperator potius dixerit de eo quod intereſt, quā de intereſſe. 4
De continuatione rubri. & an ſuper intereſſe incerta ſententia proferri poſſit. 5
Si intereſſe petitum non fuerit liquidatum vtrum abſolutoria ſententia ſequi debeat. 6
Intellectus ad §. curare inſtit. de ac. 6
Intellectus ad legem ſecundā C. de ſenten. quæ ſine cert. quantit. 6
De multiplici intereſſe & de diffinitiōe intereſſe tam in genere, quā in ſpecie. 7. cum ſequenti.
Dare an ſit facere & quomodo nu. 9
Intereſſe conſideratur prout eſt & prout petitur & de diffinitione ſecundum utranque conſiderationem. 10. cū ſequenti.
Intereſſe ꝓprie loquendo aliud eſt a re nobis debita. 12.
De uarijs ſpeciebus intereſſe. 13
Intereſſe an ſit vnicum uel tres ſpecies intereſſe. 14. cum ſequenti.
Species apud legiſtas de ſeul conſtituitur. 16
Intereſſe conuentum cōmune & ſingulare vnde denominationem ſumpſerint hæc magiſtralia uocabula. 17
Intereſſe ſingulare de quo hic non poteſt duplum excedere intereſſe conuenti, etiam ſi cōmodum pecuniarium concernat. 18
Intereſſe extrinſecum & intrinſecū quomodo cognoſcantur & quomodo differant. 19. & ſequenti.
In & intra intrinſecitatem quandam denotant. 20.
Intereſſe intrinſecum ſeu intra rem & circa rem an idem ſint. 21
Intellectus ad. l. perinde. ff. ad. l. Aquil. 22
Intereſſe extrinſeci an & quando ratio habeatur. 22. cum ſequenti.
Intellectus ad text. in. §. cum per uendit l. ſi ſterilis. ff. de actio. empt. 23. cum ſequenti.
Ratio intereſſe lucri ceſſantis hodie indiſtincte habēda eſt in ſolito negotiari. 24
Appellatione intereſſe quid veniat & nunquid res nobis debita. 25

In Rub. C. de Sent. Quæ pro eo.

SVBTILEM difficilem & ꝓfundam hanc materiam Bar. & omnes ſcribentes prædicant* cuius aſperitas ſm Deci. augetur qa in ſolitū eſt iter & ſemita calcata non reperitur, ſed ſi Bar. Bal. Sali. Soci & aliorum intueamur ſcripta magnam molem cōmentariorū inueniemus, aſperitatē tñ non nego, ſubtilitatē non inficior profunditatē cōcedo, quæ omnia ſtatim clarius oſtendentur, uobis tamen commilitones chariſſimi ſtudio uiriliter incumbentibus Deo. opt. max. fauente cūcta clara & aperta apparebunt, Chriſtique Redēptoris noſtri exemplo vinum quod eſt optimū in fine ſeruaui* ut cum liquore huius dulciſſimæ vitis inebriati fueritis ſuauiter quieſcētes, pluribus diebus vos dimittā, & cōtra coturnices ire permittā. Bar. inordinate ꝓceſſit.* Bal. nullū ordinē tenuit, Soci. nimiū ſubti

1 (beside "ſcribentes prædicant*")
2 (beside "optimū in fine ſeruaui*")
3 (beside "dinate ꝓceſſit.*")

lizando nunq̄ finiturus hanc legẽ inchoauerat, ita vt poſſit cũ ſatyrico dici, Depinge ubi ſiſtã Inuctus Criſippe tui finitor acerui, Ego igitur, vt tam ſubtiliter q̄ utiliter hanc legem interpretari poſſim remq̄ ad optatũ finem perducere reſecatis ſupfluis neceſſarijs nõ omiſſis ſed ad ammuſſim, diſcuſſis tam ad theoricã q̄ ad praxim ſequar, ut plurimũ ordinẽ gloſſatoris & Decij qui clarius cæteris ꝓceſſit, licet rem imperfectã prout etiã Soci. reliquerit & forte meliorẽ & utiliorẽ partẽ omiſerit v3 practicã in mã intereſſe lucri ceſſantis & dãni emergẽtis quã in vit. car. poſuit Bar & dicta Bar ac aliorũ ut mel⁹ cõuenire videbunť ut. li pulchroq̄ ordie cũcta cõnectẽdo applicabo et diſcutiã.

4 Quæro igr̃ primũ ✠ Cur iuſtin. paucis agẽdo iuxta. §ſ qbus i j cõſti. C. & l j. ſi cer. pet. cũ vul potius nõ dixerit de intereſſe q̄ de eo qđ intereſt, eo magis q, ſermo clarior & dilucidior erat in eandem cadens ſniam ut. j. per glo. ij.

Reſpõderi põt, hæc eſſe iuris poſitiui ideo ſufficit ꝓ ratione volũtas. l. j. § pueritiam in uerbo ratus. ff. de poſtul. cum accumulatis per Feli in ca. ſi quando col. 9. de reſcriptis Vel aliter & melius qđ intereſſe in ſubſtãtiuo in legibus peneſque peritos nõ reperitos licet Doc. noſtri eo vocabulo vtanť ſermonis elegantiam parum curantes, verum magis ſenſum & rerum intelligentiam propterea cũ relatiuo ſemper iungiť, vt hic etiã per Mod. medio in. ix. col. Sed quẽadmodum verbo illic indeclinabili vtimur. Quare hoc vocabulo intereſſe latine loquendo vti non poſſumus, aliud dici poſſe nõ credimus niſi q a bonis auctoribus id factum non inuenitur.

5 Circa cõtinuationẽ rub. ✠ p̃ſuppoſitũ gl. q incerta ſup intereſſe ſæpe ferať ſententia uerũ nõ vr̃ q & ſup illo certa claraq̄ ſententia ꝓferenda ſit. §. curare. inſti de act plene tradit Alex in cõſi. 42. lib. 6. ideo cõtinuatio gl p Bar. & doc. cõiter reprobať Ful. Soc & Dec. hic nitentes ſuſtinere gl legislatorẽ ad tit. generalẽ de ſentẽ. & interlo. om. iud. magis reſpectum habuiſſe quã ad ĩmediate præcedentes uoiunt, quæ defenſio nimis eſt remota, a mente gl. dicentis tolerari hic in certam ſententiã ſuper eo qđ intereſt, quũ iudex ſuper hoc certificari nequeat, vtpote quũ etiã hodie multi dubitent ita q de ſen. ſup intereſſe profer. hic tractari uult ubi incertitudo nõ uitiat prout, qñ ſent. ſine cert. quantit. profer in caſibus de quibus in titu. præcedenti & tamen hoc eſt falſum, quia ut dixi etiam ſup intereſſe certa ſententia proferri debet

Cõtinuatio Alber. de roſa. hic per Deci. approbata nõ placet, quia verba non conueniunt huic legi nec adaptantur vt ſtatim dicã ſimiliter continuatio Bar. quã ſequitur Soci. minime ſatisfacit, q poſitus fuerit hic titulus, ut declararentur dubia quæ oriuntur, circa ſent. ſuper intereſſe profer. in cõtinuatione rubr & tituiorũ q ſecundũ continuationem Bar hic non fieret ſimiliter continuatio Decij quæ fuit de mẽte Bar. q dictũ fuerit de ſent in genere inde in præcedenti titulo in ſpecie nũc ſubijciat, Imperat. de alia ſpecie, ſententiæ eodem morbo laborat, nimis gñalis eſt, nec aliquo ſpeciali reſpectu præcedentẽ immediate reſpicit, vt proxime dicebam ideo &c.

Videamus ſi cõtinuari ſic poſſit, vt dicamus uiſum in titulo p̃cedẽti fuiſſe q regulariter ſententia ſine certa quãtitate probata nõ ualet, ideo dubitari poterit de ſententia ſuper intereſſe ferenda propter dubitationes antiquorũ in infinitũ ſuper eo quod intereſt ſe protendentes adeo q certam & cõſequenter ualidã nõ uideatur poſſe proferri ſententiã. nihilominus contrariũ deciditur & verius, eſt propter reſecationẽ hic factam ideo cõgruenti ordine ad hoc oſtendendum poſita fuit hic præſens rubri.

6 Ex p̃dictis habes. ✠ q ẽt ſup intereſſe certa dẽbit ꝓferri ſniã. §. curare. inſtit. de actio propterea niſi intereſſe petitũ liquidatum fuerit abſolutoria ſentẽtia ꝓferenda eſt Pau. de ca. in conſi. 177. in cauſa col. fi. in antiquis. Soci. hic ad fi. j col. quod cõfunditur per tex. l. ij. õ. titu. j. ubi valet ſnia indẽnitatis promiſſę, præſtandæ nõ declarata aliter quantitate indẽnitatis quia poſtmodũ in executione liquidabitur ut ibi per Bar. Bal. & alios & Bar. j. ad fi. cõmenti, cũ alijs adducendis. j. in ult. no. ſi igitur petij intereſſe & probaui intereſſe licet nõ ꝓbauerim quãtum interſit ferri debet ſnia condẽnatoria ad petita, quia probaui intentionẽ & illud qđ deduxi ergo pro me ferri debet ſnia. l. qui accuſare a cõtrario ſenſu C de eden. tradit per illũ tex. Ale. in cõſi. 189. col. j. vol ij poſtea in executione ſi illud cõſequi voluero, liquidandum & certificandũ erit, intereſſe ut uolunt, Bar. Bal. & alij in. d. l. ij. Et ita uidi practicatum & iudicatum in arduis cauſis &. §. Curare intelligitur vbi facta erat ſup intereſſe proſecutio in iudicio & proceſſu, quo caſu certa pariter ſup quantitate debet eſſe ſnĩa alias ſecus, ꝓ prædicta, & dicã etiam. j in vlt. not circa fi.

Quia hic tractaturi ſumus materiã intereſſe ✠ qđ multifariã multiſque modis cõſiderať, etiã extra materiã præſentis tituli ne, ut hic in. j col. dicit Sali. ſuper ignoto ꝓcedamus vtque omnis bona diſputatio iuxta præceptum Ciceronis a diffinitione proficiſcatur uideamus in primis quid ſit intereſſe, Bar j. ad fi 4 col. dicit q intereſſe in gñe generaliſſimo dicitur eſſe, iuſta alicuius utilitas quicquid alij per eum relati prius dixerint intereſt ſcđm grammaticos cõponiť ex in re & eſt, quaſi in ea eſt, dicimus. n. mea intereſt, hoc eſt mea in re ideſt utilitate eſt. 7

Circa primã diffinitionẽ aduertendũ, licet enim Curt. hic col. j. diffinitionẽ ipſam videať uelle defendere glo. illã nõ tenet ad aliã trãſeundo & ratio qua Bar. illã. reprehendit cõcludens eſt & manifeſta, qa quæſtio eſt de intereſſe in genere nõ in ſpecie de ſingulari ideo reſpõſio nõ congruit quæſito. §. præterea. Inſtitu de inutil. ſtipulat. Item quia cõiter & vt plurimũ intereſſe in dãno & lucro conſiſtit ut. j. videbimus & de his in diffõne prædicta nihil & quãuis diffinitio bona non ſit intereſſe rei pretiũ ſingulare eſſe, uerũ tñ uidetur q intereſſe ſit pretiũ rei tex eſt in l. j. ubi Bal. in ſpecie illum tex. notat. C de his q. a nõ domina De quo articulo latius dicam ſuper gloſſ. j.

Scđa diffinitio gl. & ſi defendať hic p Bar. i. 4. col. poſt butr. ab ĩpugnationibus, Iac de are. quas Bal. in. ij. col. dicit. fantaſticas & nõ eſſe inſiſtendũ in dialecticis ambagibus, quæ nihil concludunt & ſiſr defenditur, per Sali. hic in. j. col. Ale. in conſi. xx. col. j. ad fi. uol. v. & Soc. hic col. 3 tñ Barto tribus poſtmodum rõnibus impugnat diffinitionẽ gl & Iac. de are. Quod ſit dare intereſſe inæſtimabile ac dãni ceſſantis & lucri emergentis quæ in prædictis diffinitionibus nõ cõprehenduntur, De quo quidẽ duplici dãno, vide Feli in. c j & gl. col. j. de offi deleg.

Defendendo dictã diffinitionẽ clarius per Sali declaratam ad primã rationẽ Bar licet Cur. hic col ij. male poſſe reſponderi dicat. Deci tñ in. iij. col reſpondet q ſolum hic tractatur de ĩtereſſe æſtimabili & petibili ſi naturã tituli & diffinitio bona. §. j. inſti de tut. & cura. ipſi in alio ꝓpoſito hic in. j. col. ſi capiamus intereſſe ꝓut in. l iſta accipitur diffinitio gl. & doct. ab oppoſito optime defendetur, ſed ſi in genere diffinitionis intereſſe quæramus tũc opp. obſtabit. Et pro veritate Bart primo de diffinitione in genere tractat, ideo oppõ fortiſſima. Nec ſatisfacit q dicit Curt. in. ij. col. a cõiter accidentibus arguendo & etiã alcia. j. alle. quia vltra q, iſtud inæſtimabile intereſſe non eſt de raro cõtingentibus ut patet ex ſcriptis decij hic. Diffinitio generalis eſſe debet, hoſque caſus comprehendere, alias non procedit, ut dixi in. l. omnis diffinitio ff de reg. iur.

Sunt etiam urgentes aliæ duæ oppoſitiones Bar licet Cur dicat inſipidas, q enim ipſe dicit ꝓcedit in intereſſe petibili & non petibili & ad iſtud bene conueniunt. quæ Bar. in contrarium adduxit quicquid hic in. 3. char. dixerint moder. medio.

Diffinitio Bartoli circa intereſſe in genere generaliſſimo quod ſit iuſta alicuius utilitas, licet Baldus Salicet. & alij de iſta diffinitione Bartoli non faciant mentionem, & propterea præfati Moderni dicant Bartolum non

habere ſequaces obijciendo quædã cõtra illã m̃ Deci. hic
ſequiť & vř bona poſſet; defendi quũ ſit gñalis & gñe
& differẽtijs cõſtãs cõuertibiliſque cũ ſuo diffinito iõ &c.
Cõtra pdictã diffinitionẽ tres oppoſi. format Dec. reſo
lutio primæ ſatis ꝓcedit iuſta. ideſt vera, ſed cõtra de tex.
in l. ſi cui fundus. ff de leg. ij ibi. õ. iuſtã æſtimationẽ ſed in
telligiť de ſingulari intereſſe & vtilitate quæ vera & cõis,
& quæ iuſta diciť. excedit aliter ſolutio Bart. j. in prin. v.
col. ꝙ de intereſſe in diffõne proprie intellexit & l. itaque
fullo loquiť de improprio intereſſe, ſed nõ probat Bar. id
ꝙ dicit, ꝓpterea magis placet præcedens reſponſio & de
iuſto rei precio qđ & quale ſit vide prępo in tit. per quos
fiat inueſt. in. §. j. col. j. cũ his quæ accumulaui in. l ij. C. de
pac inter empt. & ven. Capiť igiť intereſſe ſm hanc diffi
nitionẽ pro utilitate ut etiã p Bal. relatũ p Deci hic col. j.
de quo eſt tex. in. l proinde ibi vtilitas uenit. ff. ad. l. aqql.
Sc̃da oppõ de. l. altius bene per eũ reſoluiť, ꝙ licet agi
cũ vicino nequeat, eſt tñ utilitas & intereſſe meũ ꝙ id nõ
fiat. l. itaq; fullo ff. de furt. l. proculus. ff de damno infec &
hoc ſatis clare voluit Bar. hic in. v. col. dum dicit quod in
tereſſe aliud eſt petibile aliud non petibile & adducit iura
prædicta ult hic etiam per Soci. in. ij. col.
Tertio oppõnis reſolutio de dãno emergẽti qđ ĩtereſt
dicitur & m̃ eſe dãnũ nõ utilitas nõ ſubſiſtit nec vř bona
conſideratio Decij dũ ingt melius poſſe rñderi vt per eũ.
Quia licet dñia illa lucri & dãni emergentis ſolũ cõſideretť
vbi ꝓprie de intereſſe agiť de quo hic tractatur, ratio tñ
dãni emergentis ſatit etiã cõtra diffõnẽ Bart. ibi n. eſt in
tereſſe & tñ nõ eſt vtilitas ſed dãnũ ideo melius reſponde
ꝙ diciť utilitas amiſſa. ſ ieu nõ hab ita ita ſenſit ipſe Bar. in
ſequẽti diffinitione allegando. d. l ꝓculus & in alio ꝓpoſi
to tradit Deci j. in verſi. Bar. poſuit aliã diffõnem rñdẽdo
ad rõnem in contrariũ ſactã. Quarto contra Bar. facit, qa
intereſſe non eſt genus generaliſſimũ ut ipſe ait per gl cũ
ibi not. in. l. legato generaliter. ff. de leg. j. ſed bene potuiſ
ſet diffinire intereſſe in genere vt poſt. ſcribentes diximus
in. l. j. ff de iur. om. iud. reprobando quod dixit Barto. de
officio iudicis tanquã de genere generaliſſimo.
Saluando tñ Bart. eo modo quo fieri poteſt, Dic q. nõ
loquitur ſm dialecticos ſed ſm legiſtas per quos non ita
ſtricte & proprie capitur genus & ſpecies vt per logicos.
Et uoluit Bar. intereſſe in genere ſumptũ dici poſſe genus
gñaliſſimũ qa in eo p̃iudicabili nullũ habet genus. s. ſe.
Quinto cõtra diffinitionẽ Bar. opponunt præfati mo
der. loco prælleg. quia reperitur utilitas quæ ad id ꝙ in
tereſt, non refertur vt preciũ rei l. hæc verba quanti. ff. de
verb. ſign. ſed facilis eſt reſponſio, voluit enim dicere tex.
ꝙ illa verba quãti ea res eſt non referũtur ad intereſſe ſin
gulare uel affectionis ſed ad cõe ſicque non negatur quin
etiã ibi ſit utilitas ſed qa non eſt cõis, verba ſtipulationis
nõ ad eam ſed ad cõem ex veriſimile mente partiũ refe
runtur. aliam oppoſitionem eorundem mod. de intereſſe
damni emergentis ſoluimus ĩ Circa. iij oppoſi. Decij.
Supereſt dilectiſſimi Auditores poſtq̃ enucleauimus
diffinitionẽ intereſſe in genere ut uideamus de intereſſe in
8 ſpecie de quo hic tractaturi ſumus. ✱ Et eſt illud quod im
mediate nobis non debeť ſed eſt quãtitas pecunię q̃ debe
tur & ſuccedit in locũ eius, qđ fieri dariue debuit. Et hoc
ſiue loquamur de iu. ci ſiue de iure Canonico iuribus hie
p Deci in. iij. col allegat. imo & de iure diuino in ſoro cõ
ſcientiæ vt per ſummã angel. in uerbo intereſſe & in ver
bo uſura el j. verſi. iij cũ ſequenti Caiet. in ſua ſummula in
uerbo uſura vbi Theologos citat, et per Barb. in cõſi. 34.
col. 3. uol. 3. mod in. l. rogaſti. in §. ſi tibi. ff. ſi cer pet. Iaſ. et
mod. in. l cũctos pop. C. de ſumma trinita. cũ alijs q̃ alle
gaui in. l. Curabit. C. de act. empt. De huiuſcemodi inter
eſſe æſtimabili & petibile tractat hæc lex. & ẽ farrago no
ſtri libelli ideo omiſſa ſpecie intereſſe æſtimabilis ſed non
petibilis de qua Bar. primo diffiniendo locutus eſt, videa
mus quid ſit iſtud intereſſe æſtimabile & petibile de quo
tractaturi ſumus ſm Bar hic in v. col. Eſt ęſtimatio alicui
vtilitatis nõ habitæ pp alicuius factũ. iniuſtũ vel ceſſationẽ
iniuſtã cõtra iſtã diffõnẽ & circa hãc materiã plura oppo
nunť & multũ laborãt ſcribẽtes ut ſubtiliter per Dinũ in
ca. mora de reg. iur. in vj p Dec. Cur. Mod. hic ĩ locis præ
alle. Cõſidera cur Barto. diffiniendo æſtimabile & peti
bile intereſſe recedat a diffõne Iac. de Areti. qui in effectu
idem ueile videbatur & oppõnes in ſupioribus per Bar.
factæ contra Iac. de aret. nõ cadunt circa iſtud petibile de
quo hic. ĩmo prædicta diffinitio Iac. de are plenior eſt &
gñalior cõprehendit enim datũ vel non datũ quod Bart.
in ſua diffinitione omiſit ꝓpterea Soci. hic col 4. et Cur. ii.
dicunt eſſe tenendã diffinitionem Iac de are Niſi reſp. q.
dare eſt facere ✠ ideo cõprehendiť Bar. & alij in l. ſtipula 9
tiones nõ diuiduntť ff. de uerb. obl. ſed illud ꝓcedit largo
mõ: ꝓprie vero & ſtricte nõ ut per illũ tex. volũt ibi Bar.
& doct. in ulti. oppo. & in. l. ſi in facto ff. de condi. & de
mon. ideo reſp. nõ ſatisfaceret, quia in diffinitiõe verba de
bẽt ꝓprie intelligi ut p Bar. in. l. oẽs pop. in. vj. q prin col.
3. illius qõnis. ff. de iuſt. & iur & p doc. inſti. de act. in prin.
Laborant etiã ualde doc. circa diffinitiones ad intereſſe
datas, ꝙ ſit ęſtimatio dãni emergẽtis uel lucri ceſſãtis &c.
qa æſtimatio differt, & eſt ſeparata ab intereſſe ꝙ ęſtima
tur vt infra diceť. Itẽ quia non eſt de ſubſta intereſſe ſed eſt
magis qualitas quædã p quã quãtitas intereſſe demõſtrať
ut hic per Deci. ideo &c. Et ꝙ æſtimatio non ſit intereſſe
ſicque diffinitio non ſit bona, ut pura cũ diffinito minime
cõuertibilis ꝓbatur nã intereſſe ad æſtimationẽ rei referť
l. ſtipulatio. §. ſi ff. de no ope. nun. ergo rei æſtimatio non
eſt intereſſe ſm Dec. in. d c. mora, patet etiã ꝙ æſtimatio
nõ ſit intereſſe qa in actione furti nõ duplicať nec quadru
plicať intereſſe, ſed p̃tiũ & æſtimatio rei. l in fur. ergo pa
tet æſtimationẽ rei non eſſe intereſſe, itẽ. l cautũ. eſt æſtima
tionẽ in intereſſe uenire l liberũ ff. de religio. cõſtat aũt id
qđ deducitur in alterũ nõ eſſe id in qđ deduciť. ouis. n. q̃
deduciť in gregẽ nõ eſt grex licet in grege cõtineať & ti
gnũ deduciť in domũ & tñ non eſt domus ſed cõtineť in
domo. l. eũ q & l. rerũ mixtura ff. de vſucap. Idẽ de boue
in ſnĩam deducto patet ꝙ nõ eſe ſnĩa licet in ſnĩa cõtineať
ſm Dinũ loco præal Et ꝙ æſtimatio diuerſa ſit & ſepara
ta ab intereſſe probať etiã qa aliud eſt res, q̃ ęſtimať aliud
æſtimatio ipſa. l. ſi ita fideiuſſorẽ accepto. ff de fideiuſ. l. ait
lex ad finẽ cũ. l. ſequenti. ff ad. l. aquil. & §. cũ p uenditorẽ
l ſi. ſterilis. ff. de actio. empt. notat hic Dec. in. iij. col.
Poſtremo placet diſtõ Io. an. quã hic refert & ſeqť dec.
& voluit ẽt Bar. hic ſi bene pondereť, & Dinus locõ p̃al.
✱ Quod aũt quærimus de quidditate & eſſentia intereſſe 10
ĩmediata & ſic de intereſſe prout eſt & nihil aliud eſt q̃
damnum emergens uel lucrum ceſſans prout dixit gloſſ.
& ſequaces, aut quęrimus de intereſſe prout petitur et de
reſtitutione ac reſartione damni uel lucri amiſſi, & hoc ca
ſu qa petitur, & æſtimatur eſt æſtimatio damni uel lucri
ꝓut Bar. & doc. loquũtur & ſpe. in tit. de fr. et intereſſe in
§. iij. & uere Bar. hic & in ſequenti qõne ibi ad iſtud quod
dicit loqtur in iſtis terminis. Capiendo. j. modo ſic diffi
niri põt ✱ Eſſe dãnum emergens uel lucrũ ceſſans pp da 11
tũ aut factum iniuſtũ vel ceſſationem facti aut dati iniuſtã.
Hãc colligo ex diffinitiõe Iac. de aret Bar. Sali. et antiquo
rũ. Et vř bona quũ ex gñe cõſtet & differentijs & rei diffi
nitæ ſubſtãlia ponat, ꝓut facere debet oĩs bona diffinitio
Bar. & cæteri in. l j. ff. de appe. & in. l. j. ff de teſt. & in. l. i. ff.
de acq. poſ. Gñalis n eſt quocũque intereſſe cõtingat ſiue
pp dãnũ emergẽs ſiue pp lucrũ ceſſans pp factũ uel omiſ
ſum datũ aut nõ datũ. Et ponit quidditatẽ & ſubſtãm ipſi⁹
rei diffinitæ vt patet ergo &c. Et hanc diffinitionem ſequi
tur conſulendo Alex. in pulchro caſu. in cõſi. xx. lib. v. Ca
piendo uero. ij modo & cõſiderando intereſſe pro eo qđ
æſtimatur & petitur, ſecundũ materiã. l. noſtræ ſic cõue
nienter diffiniri põt. Eſt alicuius iuſtæ vtilitatis amiſſæ ſeu
non habitæ propter factum vel datum iniuſtum aut fieri

darive debere, omiſſum in quantitate iuridica conſiſtens
æſtimatio Dixi æſtimationẽ vtilitatis quia Bart.& doct.
id etiã dicũt & iura eo modo loqui videtur.l.ſi ſterilis.§.
cũ per vendit ibi omnis vtilitas in æſtimationẽ venit.ff.
de actio.empt & in.l proinde.ff ad l aquil ibi vtilitas ue
nit in hoc iudicio. Dixi iuſte qa iniuſta non venit nec peti
põt.l itaque fullo.ff.de furt. Amiſſæ ſeu nõ habitæ poſitũ
eſt vt ad lucrũ emergens & damnum ceſſans generale ſit
propter factũ vel omiſſum datum aut non datum poſui
propter id ꝙ Iac.de are relatus a Bart.facit in eius diffini
tione. In quantitate conſiſtens, poſui quia æſtimatio iſtius
intereſſe in quantitate conſiſtit, vt hic per Deci colũ.iij.&
prius per Dinum in.d.c.mora col.5.iuridica dictũ fuit ob
diſpoſitionem iſtius.l.intereſſe ipſum taxantis.

Et ſi contra p̃dicta oppo.de.l ſi cui fundus.ff de leg.ij.
vbi etiam ſupra iuſtã æſtimationem dicitur eſſe aliquãdo
intereſſe. Reſpõ poni ad differentiam cõis vtilitatis ac in-
tereſſe ſicque pro ſingulari quod plus eſt quam cõe vt pa
tet ex illo tex. Et talis ſingularis vtilitas quæ non ex affe-
ctione ſed aliunde p̃det, a.l vt.j. videbimus permittitur.

12 Ex prædictis patet, * ꝙ ꝓprie loquendo intereſſe aliud
eſt a re nobis debita, vt infra p Deci col.8.poſt Barto. Et
ad practicam rẽ reducendo inferri poteſt ad deciſionem
pulchre & notabilis q̃onis de qua per Alexã.in conſi.xx.
lib.v.& eſt de mente Bar hic col vj.& Ioan an quẽ refert
& ſequitur hic Deci col.4.in verſi.xx.Intereſſe conſiderari.

Poſtq̃ vidimus diffinitiones intereſſe congruenti ordi
ne videndum eſt quotuplex ſit intereſſe & de ſpeciali in-
13 tereſſe. Et poſtea qd veniat appellatione intereſſe. * iſta vi
dentur mihi euidentialia p̃mittẽda & declaranda ꝓ intelli
gẽtia l.noſtræ & materiæ, euidentiorem enim præſtabũt
intellin & ad oĩa j dicenda iuxta.l.primã.ff de orig.iur.

Bar hic in.ij.q ad l.noſtrã late diſputat ex cuius dictis
quatuor concl'ones diſcutiendæ ſe offerunt, An intereſſe
vnicũ ſit vel triplex ij. quid ſit intereſſe ſingulare qd cõe,
quid conuentũ.iij.nunqd preciũ rei & intereſſe idẽ ſint.4.
rem ad practicã reducendo, an petens centũ pro intereſſe
ꝓmiſſa tãq̃ intereſſe, obtinere vel ſuccũbere debeat diſcu
tiamus primã reliqua videbimus in gl j.& in proceſſu or
dine ſuo, ne omnia ad hunc locũ tradamus, & quãuis vi-
deat̃ diſputatio modici momẽti, an ſint tres ſp̃es intereſſe
vel vnicũ intereſſe ex quo tenẽtes ꝙ vnicũ ſit dicunt, ꝙ il
lud mõ erit conuentum mõ cõe modo ſingulare tamen
videbimus eſſe magnæ vtilitatis & ſubtilis indagationis.

14 Quod ſit unicũ intereſſe * probatur quia excedens &
exceſſum non ſunt idem ſed diuerſa, argu.l.ij ff.de ſtipul.
ſer.c.fi.de inſtit ſed intereſſe vt hic dicitur excedere nõ po
teſt, dupli conuenti ſcilicet quantitatẽ.ergo nõ uidetur ꝙ
æſtimatio conuenta ſit intereſſe.ij.quia intereſſe ad perſo-
nã actoris ſemper refertur.l.j ff de actio empt.l.quatenus
ff.de reg iur Bar.j.in.l.vnica in.vj.colũ. & ſic erit ſemper
vnũ ſicuti perſona eſt una.iij.per tex.in d.l.i.ibi, hoc autẽ
ergo eſt ſolũ unum 4.quia plus & minus non faciunt dif
ferre ſpecie.l.fi.ff.de fun inſt Quinto quia ſicuti paries nõ
eſt domus, ſed pars domus, ita nõ eſt niſi vnicũ intereſſe
cuius partes integrales ſunt, precium cõmune & conuen-
tum ſecundum Nicol.de matha quẽ refert Bal in.l ſi tra-
ditio col.j.C.de actio.emp.vj.& vltimo quia contraria iu
re non probatur, ergo &c.l.illam.C.de coll.& iſtam opi
nionem tenebant etiã Iac de raue.Pe.de bella pertica &
ultramont ut hic refert Deci

Sed glo.j.noſtræ l Bar.j.in.ii.q.col v.&.vj.& Dec. hic
15 in.4 col.tenent. ꝙ ſint tres ſpecies * conuentu cõe & ſin-
gulare per iura alle.per Bar.atteſtantes iſtã eſſe cõem opi
nionẽ quã ſequuntur late diſputantes articulũ hic Salic &
Cur.char.i.& mod.medio.iij.& latius ſpecu.in ti.præalle
de expen.& intereſſe pro qua opinione uidetur text.cla-
rus in d.l.j.de actio.empt.ponens tres ſpecies intereſſe ſin
gulare ſcilicet cõe & conuentũ, hoc autem inquit intereſſe
ſcilicet in genere quod in ſpecie mõ dicitur ſingulare mo-
do cõe, mõ cõuentũ. Interdum ideſt aliqñ preciũ rei.ſ.em-
ptæ egredit̃ ſi pluris inter ſit emptoris q̃ res ualeat, & ſic
cõis æſtimatio vel quã res empta ſit, & conſequẽter q̃ ſic
cõuentũ preciũ, accedat, tex.in.l.vnica, in §.fi.ff.ſiquis iure
dicẽti, hoc iudiciũ inqt ibi iuriſcõſultus nõ ad id qd itereſt
ſed quãti ea res eſt, dare hoc eſt non dare ad ſingulare in-
tereſſẽ, ſed ad æſtimationẽ rei & ſic ad cõe prout etiã intel
ligit̃ tex in.l hæc verba quanti ff.de verb.ſig. ꝓbat̃ itaq̃
in dictis legibus intereſſe nõ eſſe vnũ tm̃ & quũ conuentũ
cõe & ſingulare de qbus.ſ.nõ ſolũ in qualitate ſed in ſub-
ſtantia re noĩe & effectu differat. * & apud legiſtas de faci 16
li conſtituatur ſp̃es.l.ij.in principio in verſi deinde quum
eſſet in ciuitate.ff.de orig.iur ut hic p Cur.& Dec. in rub.
ĩ qui admitti.col.8 &.ĩ.de impub.& alijs ſubſt in.l preci
bus ubi dixi ſuper gl.in verbo fideicõ.in verſi.cõis igitur
concluſio nihil prohibet quin ex prædictis conuento cõe
& ſingulare intereſſe conſtitui poſſint.

Ad alleg in cõtrariũ ſatis põt clare reſpõderi ex dictis
Decij hic col.5.& Cur col 2.&.3 & aliorũ præal. Ad ar
gumentũ Nicol.de math.de pariete & domo reſpondet.
Bald in.d.l traditio illũ dãnans & inferens in practica ad
not.q̃onem de petente rem venditã ſibi tradi aut intereſſe
præſtari ut oĩa prædicta, comprehendant̃ in tali libello.

Et dictæ ſpecies intereſſe * denoĩationẽ a noĩe ipſo ſum 17
pſerunt, cõuentũ a cõuentione partiũ, cõe a cõi opĩone et
ſtĩa, ſingulari ab vtilitate ſingulari coniuncta affectione
præal.l.ſi cui fundus, declarãdo, ut hic per Dec. & ſcriben
tes Et quẽadmodũ poſt ſulg.hic præfati moder.dictis uo
cabulis nõ utuntur lege ſed ſunt vocabula magiſtralia p
glo.& docto.inuenta & formata ad explicãdum melius
conceptum mentis eorum.

Et licet prædictũ ſingulare intereſſe * ut hic dicitur non 18
poſſit excedere duplũ intereſſe conuenti hoc procedit qñ
concernit affectionẽ, ſecus ſi cõmodum pecuniarium etiã
ſingulare, qa uenit totũ ut declarat Pau de caſt.in.d.l.j.ff.
de actio.emp per allega ibi per eũ de qua materia latius
dicemus infra reprobando Pau.de ca.

Alia principalis diuiſio intereſſe eſt * de intrinſeco, et ex 19
trĩſeco, ita gl.& doc.appellãt, ut hic p Bar.Bal.Sal.& ſoc.
ſo.3.& Dec j.in rub.in ult.col et Bar.in l.in tm̃ in.§.his cõ
ſequẽter ff.de ſer corrup.& alex.in apoſtil.ad Bart.in.l ſi
ſterilis in §.cũ per venditorẽ.ff.de act.emp.qui tex de in-
trinſeco loquit̃ & extrinſeco, de intrinſeco in quantũ tra-
ctat de ęſtimatiõe quãti plurimi. De extrinſeco dũ loquit̃
de lucro, qd emptor ex uino facere potuiſſet, & ſm Bal.
hic in.vj.col.eſt fundamentũ p̃ſentis mãæ, & in effectu in
tereſſe extrinſecũ ſiue extra rẽ eſt intereſſe qd nõ uenit ex
re ſed extra rei naturã, uerũ ꝓpter rẽ ut accidens aliqd oc
caſioneque ipſius rei, ut in exẽplis hic poſitis p Dec.i prin
cipio ult.col. intrinſecũ eſt quod ĩmediate ex re ipſa uenit
d.§.cũ p uen.ubi Pau de caſt.notat, & latius.j.declarabit̃,
intrinſecũ igit̃ intereſſe eſt bonitas extrinſeca, ſeu precium
rei & uenit pp morã p rõnẽ tex.d.§ cũ p uẽditorẽ.extrin
ſecũ uero ſeu extra rẽ nõ eſt intrinſeca rei bonitas ut quali
tas uel extrinſeca ut p̃ciũ ſed cõſiſtit in nouo facto et pp ac
cidẽs, ſicque nõ ꝓcedit ex radice nec ex natura cõtractus
ſm Bal hic col.v in.iij opp.& ꝓbat̃ in d.§.cũ p uen.Pro
ducet̃ igr̃ in eſſe intrinſecũ p qualitatẽ ipſius rei, ſecus ĩ ex-
trinſeco ad qd res ipſa nõ extẽditur. Sicque ut ex p̃dictis
apparet, aliter appellat̃ itereſſe intrinſecũ q̃ bonitas intrin
ſeca qa bonitas intrinſeca ipſius rei qualitas dr̃, ſed intereẽ
intrinſecũ dr̃ preciũ.d.§.cũ per uen.j. Et eſt ut dicamus in-
trinſeca bonitas rei mater precij.l.ij ĩ.de reſcin. uenditio-
ne ſecundum Bal hic.in 7 col.

Intrinſecũ igitur intereſſe * intrinſicitatem quandã di- 20
cit, extrinſecũ, extrinſicitatem ut hiſce uulgaribus uocabu
lis utamur facit tex.in.l.eo tẽpore in fine.ff. de pecul. ibi
magis propter rem meam quam ex re mea pecunia mihi
daretur. Et text.in.lege prima.in.§. in flumine ff.de flu-
min.& in.l.prima.in.§.hoc autem edictum.ff de no.ope.

num. vbi in loco ſeu intra locum illud fieri dicitur qđ in-
tus & in re ſit, & declarat pulchre Alex. in conſi. 137 col.
iij. lib. ij. ꝙ nõ dicitur fieri in ſcalis palatij quod fit ad ſcalas
nec faciens actum ad ſcalas palatij ſatisfacit ſtatuto requi-
renti, quid fieri in ſcalis palatij qa prædicta diuerſa ſunt,
& ſeparata ut ibi per eũ faciunt quæ ſcribit aul. gell in no-
ctibus atticis c. 3. lib. 12. dũ quærit quod, & quando tem
pus dicatur eſſe intra Calendas vel extra Calendas & cõ-
cludit ꝙ omne tempus quod Calendarum die includit,
intra Calendas recte eſſe dici, intra ergo vel intrinſecũ dici
tur qđ eſt intra rem ipſam. Iuxta prædicta cadit notabi
21 lis dubitatio ✠ verũ intereſſe intrinſecũ ſeu intra rem & in
tereſſe circa rem idẽ ſint vel differant Cur. j. in. vj. co vt di-
uerſa ponit Dec. j. in rub. col fi. dicit ꝙ cũ aliqui diuerſa eẽ
dicant vt fuit ſoci hic in. 12 col ipſe tenet ꝙ ſint idem, &
voluit bar. j. & clarius Bald in l. ſi traditio in. 4 q. nõ repe
rio legẽ faciẽtẽ expreſſe mentionẽ de iſto intereſſe circa rẽ.
excepto tex. in præalle. § cũ per vendit. Et quemadmodũ
declarat poſt alios Pau de ca. ibi concernit precium rei ſi
plus vel minus valuit, poſt moram. vt moroſus teneatur
quãti plurimi vel minimi fuerit a tempore moræ prout
expedit, alteri & non moroſo, cauſatũque & in eſſe pro-
ducitur a qualitate & bonitate rei eſtq; ipſius rei ſecundũ
qualitatem & bonitatem ſuam eſtimatio & dicitur intrin
ſecũ vt ibi declarat Iuriſconſultus dum inquit nec maior
fit obligatio ꝙ tardius agitur quãuis æſtimatio creſcat ſi
hodie uinum pluris ſit merito quia ſiue datum hoc habe
ret emptor ſiue non qm̃ ſaltem hodie dandũ eſt, qđ iam
olim dari oportuit et ſic quia cãtur in eſſeque producitur
ab intrinſeca qualitate & bonitate rei, quã rationem decla
ra & amplia vt pulchre & elegãter p Dec in. l. vinũ col. 9.
ff. ſi cer. pet Quũ ergo loquatur, de intereſſe intrinſeco, &
dicat in principio eſſe circa rem de neceſſitate ſequitur ꝙ
intereſſe intrinſecum & circa rem idem ſunt ex quibus pa
tet, labi Cur. hic in. vj col. quia æſtimatio illa quanti pluri
mi ſemper in eſſe, pducitur a qualitate & bonitate rei con
ſiderato tẽpore moræ in damnũ moroſi & talis bonitas
intrinſeca mater precij dicitur ſecũdum Bal. õ relatũ. Nec
obſtat tex. l. proinde ad legem aquiliã. quia licet dicat æſti
mari cauſas corpori cohærentes vt in exemplis ibi poſitis
& . §. illud in inſtitu. ad l. aquil qñ ex peremptione vnius
corporis debiti depreciata ſunt cætera corpora vel perdi-
ta hæreditas p mortẽ ſerui Inſtituti occiſi qui propterea
non potuit adire hæreditatem & admittat petitionẽ huiu
ſcemodi intereſſe non tamen ſequitur ꝙ ſit intrinſecũ vel
intra rem ſeu circa rem ſed eſt extrinſecum quum non ve
niat immediate a bonitate & qualitate rei, producaturq;
ineſſe ſub eadem. ita vt illa ſit veluti mater ipſius intereſſe
iuxta ſuperius dicta ſed ab extra & per accidẽs ueniat ob
perẽptionẽ alterius rei ſeu corporis. Et ſic non uenit imme
diate ex ſe ita ut poſſit, intrinſecum dici ſed venit, propter
aliud corpus peremptum Ita ꝙ eſt extrinſecũ, tamen qa
corpora ipſa maximam coniunctionem & cõnexitatem
intra ſe habebant ideo dicuntur cauſæ cohærentes, habe-
turque merito huiuſce intereſſe ratio quãuis extrinſeci qa
verũ eſt & iuſtũ vt hic per Bart in. ix. col. & latius dicã in
22 glo. ſuper verbo dupli ✠ Et conſequenter quod ſolet dici
non eſſe habendã rationem intereſſe extrinſeci per. d. §. cũ
per uendi. procedit quando venit a remotis per circuitus
& nõ eſt veriſimile, vt in exemplo poſito per gl. j. in ver-
bo damnum & Soci. poſt Rayn. de forli. in figuratiõe ca
ſus ſuper. l. noſtra ſecus ſi veriſimile ſit ac iuſtũ. d. l. proin-
de cum l. ſequenti & j. in col. fi. notat deci.

Secundo non procedit quod dicitur in d. §. cũ per ven
dit. de intereſſe ſuorum fame necatorum ob triticum mi-
nime traditum in foro conſcientiæ quando in ueritate pp
culpam cõmiſſionis & omiſſionis tritici non traditi, ſerui
vel animalia mea fame perijſſent, quia in foro poli teneris
ad omne intereſſe meum ita traditur per ſummam angel.
in verbo vſura el. j. verſic. tertio.

Tertio intellige & limita illũ tex volentem non haberi
rõnem intereſſe extrinſeci & ſic ex vino vendendo lucrũ
fieri potuit ut procedat de iure fforum ſecundum ꝙ non
habebatur ratio lucri ceſſantis etiã in ſolito negociari præ
terq; in actionibus arbitrarijs. l. iij §. fin ff. de eo quod cer.
loco & . l. ſi ff de peri. & cõmodo rei ven quum ſufficeret
poſſe petere vſuras ut ibidẽ dicitur. ſecus de iure. C. nouiſ
ſimo. quo iure prohibitæ ſunt vſuræ l. i. C. de ſum trinit.
ſcđm ſcribẽtes ibi & permiſſum intereſſe & lucri ceſſantis
indiſtincte in ſolito negotiari per hãc. l ad fi. vt in vltimo
notabili tex. dicemus. Et ſic hodie ille § cum per vend in
hoc erit correctus, quæ omnia bene nota ad illum tex. Et
ꝙ intereſſe de quo in. l proinde cum. l. ſequenti licet cauſa
corpori cohereat, non dicatur intrinſecum nec intra rem
ſed extrinſecũ vt dixi voluit expreſſe glo. ij l. venditor ho
minis. ff de euic. Appellatione vero & nomine intereſſe
✠ venit damnum emergens & lucrum ceſſans rei & fru- 23
ctus, nõ autem res nobis debita vt in pulchro caſu tradit
Alex. in conſi. xx. lib. v. & Deci hic col. vltima nec Barb.
per eum contra Alex citatus quicquã in eo loco de hoc
ſcribit. Et vere quũ diffinitio vt ſupra dictum eſt eſſentiã
& ſubſtantiã rei diffinitæ oſtendat ex ſupraſcriptis cõfir-
mari põt concluſio prædicta ꝙ ſit dãnum emergẽs, &c.
vel ſit æſtimatio &c. proprie loquendo vt Bart. vult &
ſupra declaratum fuit ita quod non recederem a cõcluſio
ne Alex in præalleg. conſi. niſi de mente contrahentiũ in
oppoſitũ ex dictis in cõtractu vel aliis coniecturis appa-
reat, vt hic videtur etiam voluiſſe Deci. referendo Barba.
Et hæc ſufficiant ſuper rubri.

SVMMARIVM.

Quantæ difficultatis ſit hæc lex & materia numero pri-
mo cum ſequenti.
Cur dixerit Imperator dubitationes antiquas eſſe pro eo.
non autem ſuper eo. 2
Quæ & quales eſſent dubitationes de quibus hic memi-
nit Imperator nu. 3. cum ſeq.
Intereſſe quomodo poſſit damnum dici nu. 6.
Verba intelliguntur ſecundũ cõem vſum loquendi. 7
Verba iſtius legis machinationibus & immodicis peruer
ſionibus quomodo intelligantur. 8
Impoſſibilia cadunt nec per rerũ naturam ſtare poſſunt. 9
cum ſequenti.
Cõgruũ naturæ quomodo exponi in hac lege debeat. 11
Verum ſicut damni emergentis ita lucri ceſſantis haberet
& habeatur hodie ratio. 12. cum ſequenti. &. 35. cum
ſequenti.
Lex iſta fuit vna de qnquaginta deciſiõibus Iuſtiniani. 15
Bar. expediuit hanc. l. in vno die & legebat bis in die. 16
Diuiſio. l. cum ſummario & figuratione caſus. 17. cũ ſeq.
Ad principẽ ſpectat extinguere materiã quæ diſcordias
& lites generat. 20
Infinitas vitanda eſt. 21. cum ſequenti.
Poteſtas prorogandi cõpromiſſum arbitro data quomõ
intelligatur. 22
Prorogatio compromiſſi nõ tenet niſi facta fuerit intima
tio parti. 23
Obligatus aliquem præſentare totiens quotiens fuerit re
quiſitus, non liberatur per binam preſentationem. 24
Verus ſenſus ad iſtum textum in verbo prout poſſibile
eſt qui ſit. 25
Reſtitutio intereſſe ad duplũ an facta ſit per hanc legem
de nouo. 26. cum ſequenti.
Intellectus verus ad legẽ titius in. §. fi. cum. l. ſequenti. ff. de
actio. empt. nu. 27. cum ſeq.
Lex iſta formata fuit ex viſceribus dicti §. final. cũ lege ſe
quenti. 28
Intereſſe non taxatur hic præciſe ad duplum ſed meta cõ
ſtituitur ne poſſit excedere. 29

Pro melioramentis in re factis poteſt quis rē retinere. 30. & ſequenti.

Subtilitas laudabilis & in doctore legente neceſſaria. 33.

Intereſſe lucri ceſſantis hodie debitum eſt in ſolito negociari et cur olim indiſtincte nō haberetur talis ratio. 35. cum ſequentibus.

Intellectus ad. § cum per vendit. lege ſi ſterilis. ff. de actione empti. 38.

Petens intereſſe lucri ceſſantis quomodo debeat capitulare & probare nu. 40. cum ſeq.

Lucrum ceſſans ut peti poſſit, an debeat eſſe in potentia propinqua nu 41. cum ſequenti.

Pulchra practica petendi dictum intereſſe. 42

Sufficit ꝙ probatio concludat a cōiter accidentibus. 43

Nobilis poteſt petere intereſſe puta qa ſi habuiſſet pecunias ſuas emiſſet prædiū & tot fructus pcepiſſet. 44

Solitus negociari poteſt petere intereſſe non ſolū pro prima negociatione et pro primo anno ſed pro omnibus annis & negociationibus nu. 45

An intereſſe alterius intereſſe debeatur & peti poſſit. 46

Quæ & qualis ſit practica liquidandi & taxādi prædictum intereſſe alterius intereſſe. 47

Diſtinctio quæ fit in lucro ſolitus ne ſit quis negociari & lucrari uel non an ſimiliter fieri debeat vbi agitur de intereſſe damni emergentis nu. 48

Intereſſe non poteſt a principio taxari nec de iure nec in conſcientia puta rationem de tot pro centenario etiam pro oneribus matrimonij uel ſolu. matri. per viduam niſi ſtatu. vel cōſuetudo aliter diſponeret, & ordinaret. 49. cum ſequenti

Item niſi ceſſaret ſuſpicio vſurariæ prauitatis. 116. cum ſequenti.

Lucrum ex re ipſa immediate deſcendens magis debetur q̄ ſi proueniat extra rem. 12

Si probatum fuerit intereſſe ſed non quantitas preciſe an iudex debeat abſoluere vel condēnare vel quomodo ſe habere, debeat 51. cum ſequen.

Promittens ſimpliciter intereſſe cenſetur, pmittere quantitatem illam quæ probabitur. 55

Quodnam ſit ſimplum ad quod habendus eſt reſpectus in facienda duplicatione intereſſe petiti de quo in hac lege. 56. cum ſequenti. &. 97

Vtrum lex iſta loquatur & intelligatur de ſingulari uel de communi intereſſe. 58. cum ſeq.

Intereſſe quanti plurimi poteſt excedere duplum precij cōuenti & in eſtimatione quanti plurimi rariſſima 64.

Intereſſe ſingulare poteſt excedere duplum præcii cōuenti in caſu l. iul. ff. de actio. empt propter dolum uel culpam tradentis tignum vitioſum nu. 65

An in caſu euictionis ſecute de re uendita intereſſe poſſit excedere duplum precii cōuenti late numero. 66. cum ſequenti.

Singulare intereſſe affectionis & vtilitatis ſimul debitum eſt, & petibile 67.

In cadis olei prout exemplificauit hanc. l gl. an & quomodo poſſit cadere affectio, & ſingulare intereſſe vtilitatis. 68

Si liber alienus venditus fuerit doctori uel ſcholari ſcienter indeq; apoſtillatus euictus ſit, an intereſſe ſingulare poſſit excedere duplum præcij conuenti 69

Vbi propter contumaciam nolentis ad mandatū iudicis rem reſtituere deuenitur ad iuramentum in litem ſingulare intereſſe venit in contractu venditionis per accidens 70.

Quando æſtimatio rei vendite creuit propter melioramenta per emptorem in re empta facta an ultra duplū intereſſe ſit petibile. 71

Emptor rei ſubiectæ fideicom. quando melioramenta in ea re facta poſſit petere & quando non. 72. cum ſeq.

Quando æſtimatio rei uendite multū creuit propter temporū uarietatē an intereſſe poſſit excedere duplū precij conuenti. 74. cum ſequenti.

Intellectus uerus ad hunc tex. in illis uerbis in caſibus qui habent certam quantitatem uel naturam, ponitur numero. 76. cum ſequen. &. 94. cum ſequen.

Intereſſe & precium rei an ſint idem, ex quo infertur ad quæſtionem notabilē in practica. 80 cum ſequen.

Intereſſe æſtimatum ſecundum cauſam cohærentē pluris eſt q̄ precium rei ſimpliciter conſideratum. 83

Intereſſe non eſt vnicum verum tres ſpecies cōmune ſingulare & conuentum. 84. cum ſequen.

Plus & minus quando faciant differre ſpecie. 85

Qui ſit verus intellectus ad iſtum tex. in uerbo in infinitū productæ. 87. cum ſequenti

Comparatiuū quando pro poſitiuo ponatur. 91. cū ſeq.

Intereſſe ſingulare vtilitatis uenit etiam in maleficiis. 92

Quantitas quędā materialis dicitur quædā cōtinua. 93

Lex iſta loquitur de ſingulari intereſſe non de cōi. 96

Quid ſit intereſſe commune quid ſingulare quid conuentum. 98. cum ſequen.

Intereſſe ſingulare eſt duplex vnum affectionis non conſiderabile alterum affectionis & utilitatis ſimul cōſiderabile in iure. 101

Intereſſe vnum eſt intrinſecum aliud extrinſecum et quādo habenda ſit ratio de extrinſeco. 102. cum ſequen.

De inſolitis non habetur ratio. 103

Tex. in § frumenta. l. fiſtulas de contrahen. emp. ornatur numero. 107

Intereſſe conuentum non reſtringitur per hanc legem ad quod tres rationes aſſignātur. 108. cum ſeq.

Intereſſe conuentum an poſſit excedere quadruplū. 109 cum ſequenti.

Diſpoſitio hominis intelligitur ſe conformare cum diſpoſitione legis. 113

Promiſſio de ſtando iuramento uel ſimplici uerbo creditoris ſuper damnis expreſſis, & intereſſe an ſubſiſtat, reuocarive poſſit, & quomodo intelligatur. 114

Quantitas pro intereſſe taxata nō eſt exigibilis vbi eſt ſuſpitio vſurariæ prauitatis ut quando hoc ſit. 116

Quomodo probetur intereſſe conuentum commune & ſingulare. 119 cum ſeq.

Intereſſe conuentum debetur præciſe attento tempore cōuento. 120

Teſtis deponens ſuper intereſſe vel æſtimatione rei an & quando teneat aſſignare cauſam et rationem dicti. 112 cum ſequenti.

Petens intereſſe domus deſtructæ qd debeat pbare. 123

Volens probare preciū vel intereſſe præteriti temporis nō debet ſe referre ad modicū tempus ſed ad longum tempus & addere locum fori publici. 115

Valor & æſtimatio rei an p inſtrumēta pbari poſſit. 124

Intereſſe ſingulare contra doloſum pbatur per iuramentum in litem regula cum limitationibus. 126

Villa quæ tenetur ad emendam robbarie in ſuo territorio cōmiſſe non obligatur ad emendā niſi damno legitime & per ueras probationes demonſtraro. 127

Tex. l. ſi quando. C. vnde ui ornatur & declarat nu. 127. cum ſeq tam quo ad theoricam q̄ quo ad praticam.

Iuramentū dictę. l. ſi qn̄ eſt ueritatis nō affectionis. 129

Statuto diſponente ꝙ credatur iuramento dānum paſſi exigitur taxationem iudicis præcedere licet de hoc nihil dicat. 119

Si hoſpes reſtituat ualixiam apertam & diſſigilatam quæ ſibi clauſa & ſigillata fuerat tradita an ſtetur iuramento uiatoris ſuper damno & rebus quas intus fuiſſe dicit et deeſſe. 130. cum ſeq.

Singulare intereſſe contra non doloſum quomodo probandum. ſit. 131

De modo & practica capitulandi articulādi & deponendi ſuper ſingulare intereſſe. 132. cū ſequen. & nu. 140.

Si viginti teſtes deponant rem tantum ualere, quia ipſi tā tum darent non probant aſtimationem. 133
Teſtis etiam non interrogatus debet aſsignare cauſam ſciē tię in depoſitione ſuper intereſſe ſingulari alias non probat. 135
Quia probatio intereſſe eſt difficilis iudex habere debet æquitatem ante oculos. & etiam ex coniecturis illam admittere. 136
Petens ſingulare intereſſe referre ſe debet ad utilitatem non ad affectionem, & ſimiliter teſtis ſuper eo deponens. 133 cum ſequenti.
Singularis vtilitas & intereſſe peti poſſunt. 139
Si intereſſe non fuerit directo plene probatum an iudex ſe de illo informare debeat, & condēnare. 141. cum ſeq.
Tex. l. ſi quod ex pamphila. de leg ſecundo. declaratur pulchre & uere nu. 14?. cum ſeq.
Tex. l. ſi irruptione. ff. fi. ornatur. 144.
Iudex debet laborare pro habenda veritate & illam tueri ac defendere. ·45
Liquidationi & declarationi factæ per iudicem ſup intereſſe ſtandum eſt niſi appellatum fuerit. 145
Aeſtimatio rei mobilis facile fit re coram iudice præſentata. 146.
Iuramentum ſuppletiuum an deferatur probanti intentionem ſuam circa intereſſe per vnum teſtem. 147. cum ſeq.
Vbi veriſimiliter haberi poſſunt, plures teſtes vnū producenti non defertur iuramentum, nu. 148.

IN LEGEM VNICAM. C. DE Senten. quæ pro eo etc.

HÆC lex amplam & profundā habet materiam, eſtque obſcura & dif-
ficilis magis, quā alia quæ ſit in cor-
1 pore iuris * ſm Bar. & alios ſcriben.
hic. & ſi verū admittimus ſingulaſq;
clauſulas ponderemus cunctaque di
ligenter rimemur difficultatibus fere
inexplicabilibus totam legem refer-
tam inueniemus. ſtatim ergo a fronte ſcrupulus ingerit &
2 in limine neuus apparet dum primo exorditur. * Quum
pro quod eo intereſt dubitationes antiquæ in infinitum
productæ ſunt. hoc enim contradictionem implicare vi-
detur & ineptitudinem quandam loquēdi præſeferre. Pro
eo enim quod eſt quis non dubitat nec dubitare ſolet, ſed
de vel ſuper, eo quod eſt ideo uidebatur melius dictū fuiſ
ſe, quum de uel ſuper eo quod intereſt. Reſpōdeo ꝙ mul
tipliciter ponitur in iure hæc propoſitio prout. ſ. per Sali.
in iii. col. Dec. in gloſ. ii. & latius Alberi. de roſa. in ſuo di-
ctionario in uerbo pro, & Gell. in nocti. atti. hic ponitur
pro de uel ſuper ſm Salice. Deci. in glo. ii. oppo. prædictā
quæ fuit Sali male percipit dum reſpon. nihil obſtare, qa
tex. bene ſtet & ſimpliciter ꝓcedat, ut loquitur. quod non
eſt uerum quia ineptus videtur ſermo quēpiam dubitare
pro eo quod eſt ut ait Sali. ideo intelligi debet, vt ſtet pro
de uel ſuper ut ineptitudo prędicta euitetur, eodem ordi-
ne rem cœptam proſequendo per modum declarationis
decem ambiguitates in tex. apparentes in primis remoue
re conabor. Igitur ſecūdo loco in text. ibi dubitationis
3 antiquæ in infinitum perductæ * obſcurus eſt hic ſermo,
quæ enim & quales eſſent dubitationes nō aperit tex. de-
claratio glo. iii. ſm Soci. & Deci. ſuper ipſa glo. nō eſt bo-
na, quia non correſpondet ꝓhemio & p̄fationi legis ut fie
ri debet. §. præterea inſtit. de inutil. ſtip. Salic. hic in. iii. col.
in. ii. oppo. aliter declarat, ſed laborat, eodē morbo & ſicu
ti ex ſerie legis apparet quę ſequuntur non correſpondēt
aſſertis dubōnibus per eum motis, nec. §. iurare per Sali. al
leg. ad propoſitum facit ibi. n. iudex taxā præfigit iuramē
to in litē deferendo, hic loquitur Imperator de intereſſe p
4 teſtes iuſtificando. ibique quum in vno releuetur reſpectu
probationis quam ſolo iuramento facit in alio grauat ut
ſupra taxā iudicis non iuret. termini igitur dictæ materiæ
iuramenti in litem & l. noſtræ diſpares ſunt ita quod de
vno male arguitur ad aliud. l. papi. exuli ff. de minor. l. fi.
ff de calū. Deci. ſuper glo. in uerbo productæ aliter intelli-
git hunc tex. & male ut ibi probabo dico ergo ꝙ, prædi-
ctę dubōnes antiquę erant circa quantitatē intereſſe uſque
ad quam ſummam uel quantitatem deberetur petiue poſ
ſet nunquid in omnibus caſibus & contractibus, an tā me
diate q̄ immediate etiam cū circuitu, & tam rōne damni
q̄ lucri ceſſantis. circa quæ dubitationes antiquæ & in infi
nitum producebantur ob uarias opiniones antiquorum,
has dubitationes tollit hic imperator ſtatuendo ꝙ in om-
nibus caſibus & contractibus habentibus certam quanti-
tatem uel naturam id quod intereſt dupli quantitatē mini
me poſsit excedere. in incertis uero poſsit peti & debeat
in totum quatenus re uera damnum uertitur & ꝙ circui-
tus non admittatur ſed quod re uera & directo uenit &
non ſolum in intereſſe damni emergentis ſed etiam lucri
ceſſantis prædicta locū habeant. hic uidetur uerus ſenſus
præſentis legis & ſic ꝙ dubitationes antiquæ de quibus
in principio tex fit mentio circa prædicta eſſent ex ſequē
tibus, & determinatione earundem apparet. per conſequē
tia n. declarant̄ ꝓcedentia. l. ſi ſeruus pluriū in fi. ff. de leg. i. 4
In eo tex. ibi prout poſsibile eſt * obſcurus uidetur &
ineptus ſermo, imperatori. n plus minuſue taxare reſtrin-
gere uel permittere intereſſe poſsibile certe fuiſſet, ideo a
propria ſignificatione uocabuli recedendo hæc uerba ſe-
cundum ſubiectam materiam capere oportet, ut in tertio
notabili dicam.
In tex. ibi * certam quantitatem uel naturam de indu- 5
ſtria locutus uidetur obſcure hic imperator, ideo certant
ſcribētes de intellectu iſtius legis & nemo ueritatē aperuit,
declarabimus id nos uel in notabi. uel in glo. ſuper verbo
naturam. 6
In eo tex. ibi damnum hoc reddatur * dicebat hic Iaco.
de raue. relatus per Soci. hanc propoſitionem ꝙ intereſſe
ſit damnum eſſe falſam, ſicuti iſta homo eſt aſinus, qa in-
tereſſe non eſt damnum, ſed æſtimatio damni, ſicut enim
ſe habet precium rei ad rem, ita intereſſe ad damnum qd
quidem damnum duplex eſt. primū conſiſtit in ablatione
eius quod quis habet. ſecundum in impediēdo nequis ha-
beat & adipiſcatur, ut poſt Thom. ſcribit Fely. in. c. i. &
viii. col. i. de offi. deleg. ſed ad motiuum Ia. de raue. & Soc.
reſpondeo ꝙ damnum hic accipitur pro æſtimatione dā-
ni ſecundum cōem uſum loquendi * ut hic per Bar. Soc. 7
& Cur col. iiii. in. & . i. etiam in iuriſperito & in legibus qc-
quid nonnulli dixerint ut per Feli. in prohe. decret. car. i.
& . ii. & in. c. per tuas col ii. de probat.
Sexto. aduerte ibi machinationibus & īmodicis puer- 8
ſionibus in circuitus inextricabiles redigatur * hæc uerba
ad ius noſtrum parum ſpectant ſed uoluit imperator dice
re ꝙ ambages & circuitus petentis huiuſcemodi intereſſe
non audiuntur, nec attendantur ſi dicat ſi habuiſſem pe-
cuniam mihi debitā emiſſem libros, fact⁹ fuiſſem doctor,
lucratus multa eſſem, inueniſſem, vxorem diuitem, & ha-
bentem amplum patrimonium, uel emiſſem equum, iuiſ
ſem ad bellum, degiſſem in caſtris, itaque uiriliter me geſſiſ
ſem, ꝙ caſtrum, in feudū a principe conſecutus fuiſſem,
hæc ſunt ſomnia uigilantium & inextricabiles circuitus q
hic reiiciuntur ſecundum glo. in uerbo damnum Raym.
de forli, & Soci in figuratione caſus, ſed quo de uera indu
cit dānū, ut ſupra dixi tex. hoc admittit & peti p̄mittit.
Septimo in tex. ibi * pro ſua impoſsibilitate cadat. Ec- 9
ce alium nouum loquendi modum & formam uoluit di-
cere ꝙ ſi ex machinationibus & peruerſionibus intereſſe
redigeretur in circuitus inextricabiles pro ſua impoſsibili
tate caderet. ideſt efficeretur infinitum & ipoſe & cōſequē
ter uitiaretur & caderet, * quia omne impoſsibile cadit, 10
nec per rerum naturam ſtare poteſt. l. impoſsibilium. l. ca

quæ ad dandum.ff de reg iur.& ſenſit glo j. ſuperuerbo
impoſſibilitate. Octauo in eo tex. ibi naturæ congruū
11 * glo.exponit ideſt naturali rationi, ſequitur Deci. in.ix.
not quædā alia allegans non facta mentione de gl. ꝓ qua
expōne melius faceret tex in clemen.i.in princi. de cēſi.ſed
non quadrat,nec conuenit huic literæ noſtræ , nam taxa/
tio pœnarum ad duplum triplum uel quadruplū de qui/
bus hic meminit imperator naturali rationi nō conuenit,
nec conſonat,imo videtur contra naturalem rationem,ut
locupletetur quis cum alterius iactura & damno magiſq;
ex diſpōne legali,& ciuili ꝓceſſiſſe hoc uidetur. vnde me
lius conuenit,ut exponamus naturæ congruū ideſt ęqta-
ti prout etiam accipitur in.l nam natura.ff.de condi. inde.
& not Barto.in l.vnica in.§. libertatibus. C. de cadu.tol.
12 Nono in eo tex ibi ✠ & hoc non ſolum in damno,ſed
etiam in lucro noſtra amplectitur conſtitutio,magnæ diſ/
ficultatis & perplexitatis eſt iſte tex.in dictis uerbis quum
enim primo determinaſſet caſum magis dubitabilem de
intereſſe damni emergentis ꝙ non poſſit excedere q̃tita/
tem dupli.inepte uidebatur deſcendiſſe ad decisionem ca/
13 ſus minus dubitabilis de intereſſe lucri ceſſantis. * Pręter/
ea verum non uidet ꝙ ſicut indiſtincte habebat rō dāni
emergentis ita lucri ceſſantis,vt probatur in p̃all eg.§.cum
per uenditorem in l.ſi.ff.de peri. & cōmodo rei uen. & in
l.iii.in.§.ſi ff.de eo,quod cer loco ſed poteſt reſponderi ꝙ
ĩmo determinatio ſecundi caſus magis erat dubitabilis q̃
prima quia lucri ceſſantis etiam in ſolito negociari nō ha/
bebant ueteres indiſtincte rationem, ſicuti damni emergē
tis iuribus p̃alleg & in vlti notabili dicam ita ꝙ non uide
batur hanc conſtitutionem p̃dictum caſum lucri ceſſantis
poſſe comprehendere. Oppoſitum tamen hic determi/
nat imperator ꝙ hodie indiſtincte habeatur etiam ratio lu
cri ceſſantis ita tamen ꝙ non excedat dupli quātitatem in
caſibus certis,in incertis debeatur prout re uera probabit
& rationem dicā in ulti.not.& ſic iura ꝓxime alleg. quæ
volebant in ſolito negociari non haberi rationē lucri ceſ/
ſantis,indiſtincte ſunt hodie per hanc legem correcta ut in
dicto vltimo notabili latius dicemus.
14 Decimo & vlti.ibi* ex eo qđ intereſt veteres ſtatuerūt
videbatur implicari contradictio ꝙ hæc lex de nouo hoc
ſtatuat ſuper intereſſe & ꝙ ulterius id egerint.ſed huic mo
tiuo reſponde vt per Deci j in iii col in verſi.non obſtant
alleg Quantę igitur ambiguitatis perplexitatis & obſcuri,
tatis ſit hęc lex res ipſa manifeſte oſtendit. enitar cūctis vi
ribus vobis bene ſtudentibus eā clarā reddere & enuclea-
15 re * Credo fuiſſe vnam de quinquaginta deciſionibus iu
ſtiniani de quibus facit mentionem ipſe in titu. de emē.C.
col i per quas dubōnes & perplexitates antiquorū ſe fa/
cturum pollicetur Pet.de bellapertica ſubtilis, doctor ul-
tramon legem iſtam reperit Bononiæ anno cēteſimo ſu/
pra milleſimum dum Romam iubilei tpe proficiſceretur
tanq̃ peregrinus.& pariter Franc.accurſii.florenti. in ſtu/
dio thollosano in forma peregrini exiſtens illam reperit
ut hic.in.i.col.ſcribit Bar. & ſic hi magni doctores ꝑ vni/
uerſitates diſcurrentes aſſumebant hanc legem reperendā
tanq̃ difficilem & in qua eorum ingenia poſſent oſtēdere.
16 * Notandumque diligenter eſt ꝙ hic in principio dixit
Bar. ꝙ in mane non poterat ipſam legem expedire ſed ꝙ
expediret totam in ſero ſic bis legebat in die. & in vna die
expediuiſſe legem ipſam ait quum tamē. xi. col. ſuper ea
ſcripſerit mirū eſt.nos uero modernis temporibus quar-
tam partem anni conſumeremus in interpretatione ipſi⁹
legis. Diuiditur iſte tex,diuerſimode per Bar. & ſcriben.
17 * ego pro clariori intelligentia diuido in duas partes prin
cipales in.i.ponit exordium & cauſam conſtitutionis,ĩ.ii.
conſtitutionem ipſam & ii eſt ibi ſancimus iterum.ii.ſub/
diuiditur in vii.particulas in prima reſtrĩgit intereſſe in ca/
ſibus habentibus certam quantitatē uel naturam, ne poſ/
ſit duplum excedere in ii in caſibus in certis totum iuſtū
intereſſe damni emergentis permittit facta tamen declara
tione per iudicē reiectis machinationibus & circuitu inex
tricabili.in.iii.rationem ad vtrũque mēbrū conſtitutionis
ponit in quarta pro inſtitutione ſuæ deciſionis ſimile ad-
ducit.in v. ponit ampliationē in.vi.rationē ampliationis
in.vii.& vlt.concludit.ii ſecundæ eſt ibi in aliis iii.nedum.
iiii.ibi q̃ ſcimus vi. & hoc.v. ibi quia.vii. & ulti. ibi & ſit
omnibus. Hoc dicit in ſumma ✠ Coarctatis ueterū opi 18
nionibus & dubōnibus circa ꝓlixitatem intereſſe in caſi/
bus certam quantitatem uel naturam habentibus id qđ
intereſt dupli quantitatem non pōt excedere , in incertis
uero totum iuſtum quod re uera eſt ueniſ ſm declaratio/
nem a iudice faciendam tam in dāno emergenti, q̃ in lu/
cro ceſſante ne ꝓpter infinitatem caderet , nam & pœnæ
non exiguntur niſi limitatæ a legeque taxatæ . Caſus pōt
figurari * ut hic per Salic.uel latius ut ꝑ Soci poſt Raym. 19
uel clarius ſic viſo ſupra proxime quādo ſentētia ſine cer/
ta quantitate probata valeat quæſiuit iuuenis ab impera/
tore quid iuris de ſententiis quę ſuper eo quod intereſt ꝓ
feruntur dubitās ualde propter antiquorum alterationes
& reſpondet imperator præmittens quoddā breue ꝓœ/
mium ꝙ licet circa intereſſe prædictum antiquorum du/
bitationes in infinitum propemodum productę eſſent ip
ſe intendit eas tollere & prolixitatem p̃dictam reſtrĩgere.
ꝓpterea ſtatuit ꝙ in omnibus caſibus & contractibus q
certam habent quantitatem uel naturas ut in uenditioni/
bus & locationibus id quod intereſt non poſſit excedere
quantitatem dupli. in incertis uero caſibus totum id quod
re uera uertitur dānum præſtetur & intereſſe ueniat non
ſecūdum machinationem petentis ſed ſecūdū declaratio/
nem iudicis ex legitimis ꝓbationibus faciendā,nedum in
infinitum fit cōputatio intereſſe & per circuitus inextrica-
biles itur cadat,pœnitusq; vitetur intereſſe ipſum quā ſan
ctionē confirmat imperator per ſimile de pœnis quæ nō
poſſunt exigi niſi limitatæ & a l.taxatæ,nō autē in infini/
tum,idem ergo & in intereſſe merito factū fuit & hoc nō
ſolum reſpectu quantitatis uerum etiam reſpectu qualita/
tis & conſequenter ſiue conſiſtat in damno emergenti ſi/
ue in lucro ceſſante in quo ueteres etiam intereſſe admitte
bant,& hic ſit finis antiquæ prolixitatis ſuperius relatæ.
Rōnes dubitandi & decidendi ex tex ipſo colligi pñt.
Noto primo * ſpectare ad principem tollere & extin 20
guere materiam quæ inter ſubditos diſcordias generat,&
lites multiplicat,ut probatur hic,& in.i conſti.C.in.l.pro/
perandum ſ.de iudi.& in procem. decretalium.
Secūdo no.ibi* in infinitū ſūctis ſequentibus uitādā eē 21
infinitatē concordat tex.in.c.cū in multis de reſcr.in. vi &
in.l.qui bona in §.ſi.ubi late per ſeri ff. de dā.inſe. ut hic ꝑ
Dec.& Soci.in vlt.col. de qua materia uidēda ſunt,q̃ tra/
dūt Sali.in.l.ſi.col.ii.&. iii.C de ſac ſan.eccle. Alex.in.l.ſi
finita in princ ff.de dā inſe.& in cōſi.cxlv.lib.ii.Fel. in.c.li
cet dil.ſi.col ſi.de teſti & in.c.ſedes col.ſi.de res laſ ĩ.l. duo
bus.in.§.ei q col ſi.ff.de iure iur.✠ex qbus p̃all. & Bal.hic 22
in.iiii.col.inſerūt ad plures not.qō.Deci.hic & Soci in vlt.
col.tangunt qōnē de ptāte ꝓrogandi cōpromiſſum data
arbitro qūo intelligatur & extēdat,concludentes intelligi
de prima vice tantū ꝑ regulā.l.boues in.§.hoc ſermone.ff.
de uer.ſign.exornatā ampliatā & limitatā ꝑ Fel in c.ii de
treu.& pa.& laſ.in d.§.ei q niſi actus eſſet nullus q iterari
poſſet,uel niſi dictū fuiſſet,ſemel & iterū qa bis tm̃ poſſet
ꝓrogari,ſed ſi dictū eēt toties quoties talia uerba ad infini
tatē adaptant.& referunt itē niſi in diſpōne ſtatuti.qa act⁹
iterari debet donec effectū cōſequat iuribus & rōnibus ꝑ
eoſdē hic alleg.de qua materia late ſcribit Lanfran.de oria.
in trac.de arbi.fol.ii.& .iii.ubi ponit vnum valde vtile in
actu practico * ꝙ ꝓrogatio fieri non pōt ꝓ maiori tpe q̃
ſit tp̃s in cōpromiſſo cōprehēſum itē qa dēt ipſa ꝓrogatio 23
facta intimari ptibus q̃ lędi ex illa pñt , alias ſnia nō uale/
ret,idē vult Alex.in cōſi.xxxiiii.col ſi.lib.i. iuribus & rō-
nibus per eoſdē alleg. Et ex dictis Deci & Soc.hic * ap
paret qcq̃d dicat rom.in ſuo conſ.xv. ꝙ ꝓmittens pōtare 24
aliquē

aliquē totiēs quotiēs reqſitus fuerit uel opus erit ꝙ nō li-
berat̃ p binā pñſtationē ſed tenet̃ pñſtare totiēs quotiēs fue
rit reqſitus, q̃a uerba apta ſunt ad infinitatē. ut p eos poſt
Alex. & p Iaſ. in. d. §. ei q. col. fi. Tertio ex iſto tex ibi ꝓut
25 poſſe ē * q̃dā colligit Deci. q̃ nō ſunt de mēte. l. uerus ūelli
& ſenſus literæ eſt ꝙ īpator reſtrinxit antiquas ꝓlixitates
circa interesse ꝓut poſſe fuit. i. cōgruū & rōnabile, ut p ip-
ſum Deci. hic ad fi. iſtius not & . j. in gl ſup uerbo poſſe facit
tex. ibi naturæ cōgruū, & . l. nepos ꝓculo cū gl ff. de uerb.
ſigni. ea. n dñr nobis poſſa q̃ cū cōmoditate poſſumus &
26 ſic rōnabiliter. Quarto not. ex iſto tex. * ꝙ coarctatio
& reſtrictio intereē ad dupli q̃titatē facta fuit p hāc. l. hoc
diſputat hic Dec. & defendit cōtra Soci. in pe. col. ꝓ ueritate
& hic tex. ineuitabilis ꝓ iſta opione contra Soci. & alios
idē tenētes ibi nobis uiſum eſt & ibi ſancimus qđ eſt noui
iuris ſignificatiuū & ibi nedū i infinitū ergo antea nō erat
limitatū, ut ibi & ſit finis antiquæ ꝓlixitatis huius cōſtitu
tionis recitatio. ſi pñs cōſtitutio finē imponit antiquæ ꝓli-
xitati ſup intereſſe, ergo ante ipſam. l. nō erat reſtrictū neq
27 limitatū * ad tex. magis urgētē ad oppoſ. in. l. titius in § fi.
cū. l. ſeq ff. de actio empti, ſingularē ſm oēs hic & Pau. de
caſt. ibi Dec. poſt Bal. rñdet eē caſum ſpālē & ſingularē ac
inſolitū a partibusque uериſimiliter nō cōſideratū arg l fi-
ſtulas in. § frumēta cū gl. & notatis. ff. de cōtrahē. empt. q̃a
ꝑcīū in minimū exceſsit ego ſubtilius declarādo illū tex. di
co eē caſum ſingulariſsimū, ꝓpter multa q̃ cōcurrebāt ibi.
ſeruus. n minimo ꝑcio uenit. creuit in imēſum ꝑciū q̃a fa-
ctus fuit facto & impenſa emptoris aguator uel pantomi
mus ideſt imitator omniū rerū. & uēditor erat mediocriū
facultatū ut uериſimiliter nō fuerit a uenditore cogitatū de
tāta ſumma vt dicit ibi tex. ideo ex quadā æq̃tate iuriſcōſ.
ibi taxauit ne periculū excederet duplū ꝑcii cōuētī ꝑꝑ mul
ta igit̃ quæ ibi cōcurrebāt facta fuit illa ꝑfixio & taxatio
28 in caſu illo ſed non eſt generalis ✠ arbitror ꝙ imperator
exēplū & modū taxæ intereſſe ad dupli q̃titatē de q̃bus
in hac nr̃a. l. ſumpſerit ab illo tex. iuriſconſulti ibi & ſic ꝙ
in caſu illo particulari diſpoſuit iuriſconſultus gñaliter &
ꝑ regulā hic ſtatuit imperator ſatis cōſultū putās intereſſe
paſſo ſi uſque ad dupli q̃titatē agere poſsit & moroſum ſa
tis plecti ſi cogat̃ uſque ad talē q̃titatē intereſſe ꝑſtare &
29 iſtud intereſſe nō taxat̃ hic ꝑciſe * ad duplū ut id ꝑciſe exi
gat̃ ſed terminus & meta ꝑfigit̃ ne duplū poſsit excedere
ſed uolēs id intereſſe petere ꝓbare debet quatenus ſua in-
terſit uel quod ſua intereſt uſque ad dictū duplū. l. quate-
nus ff de reg iu ſed in caſibus incertis ſeu nō hñtibus cer-
tā quātitatē uel ſubſtātiā impoſitis fuit taxatio quū non ſit
certū q̃d ad cuius ꝑciū & æſtimationē poſſet haberi reſpe-
ctus & fieri limitatio & in figuratione caſus Ray. & Soci.
ſentiunt et Deci. hic in v. not q̃a tñ moroſo nociua debuit
eſſe mora ſua, nec cū aliena iactura ſorte locupletari. c. mo
ra de reg. iur. in vi l. nā hoc nā. ff de cōd. indeb. imperator
apud quem non eſt acceptatio ꝑſonarū volēs intereſſe paſ
ſo conſulere & moroſum indebite non grauare ſequendo
ueritatē, ut ꝑſtet̃ in quo re uera dānū inducit̃ ſtatuit. Cur.
hic in. xviij. col. de ꝑdictis nō faciēs mētionē dicit fuiſſe to
30 lerabilem caſum. d. l. titius in. §. fi. * ex quo emptori alio
re medio cōtra dñm rē ſuā uēdicātē ſuccurſum erat ut poſ
ſet rē retinere donec de melioramētis ſibi eēt ſatiſfactū iō
eē ei imputādū ſi nō fecit ſatiſque eē ꝙ poſsit duplū a uen-
ditore petere ſed fallit̃ q̃a iſtud ꝓcedit ubi emptor rē poſ
ſidebat ſed ibi in. d. §. fi. nō poſsidebat rē vt ibi etiam decla
rat Pau. de ca, ideo nihil eſt eidē imputādū cur non retinuit
rē ꝓ melioramētis quū nō poſſideret & pro melioramētis
nō retinuiſſet rē petitā non haberet cōtra uēditorem reme
diū & ibi declarat Pau. de caſt.
31 Limita tñ ꝑdicta * vt p Alex. not. in cōſi lxvii. ad fi in
ii. uol. mā uero melioramētorū qualiter poſſint peti uel res
32 pro illorū ſatiſfactione retineri * pulchre Bal. & Pau. de ca.
in. l. fi. ad fin. C. cōia de leg. & Moder. de ſano in trac. de pi
33 gno, fol. xlvii. cū ſeq. Sup quinto not. * cū tribus ſequē
tibus quæ facilia ſunt me remitto ad dicta Dec & ad illud
quod in. vi. not. ſcribit de ſubtilitate quæ laudabilis eſt &
neceſſaria in lectore l. vnica. C. de ꝓfeſ q in vrb. cōſti. li. xi.
adde. Io de pla. & luc. de pēna. in. d l vnica. Ripā in rub ff.
ad treb laudantē ſubtilitatē inueſtigandæ, & inueniendæ
veritatis in doct & dum in. vii no Dec. ponit de impunita
te delicti ſi detentus confiteatur delictum ꝙ debet ſeruari
ei fides vide quæ ſcripſi in l. ea eſt natura cauillationis. ff.
de reg. iur. Nono ex tex ibi machinationibus * not. ut 34
hic facit Dec. & melius vt Ful. & alii. j. ad fi. glo. i.
Decimo. & vltimo not. ex fi. l ꝙ non ſolū dāni emergē
tis verum etiam lucri ceſſantis * habetur rō & intereſſe de 35
bet quod intelligitur niſi cū iactura alterius ueniret. l ſi is
cui. ff de ſur. Moder. mediol. j. ad fi. cōmenti ſed uoluit hic
Bar in. ix. col. & Cur. in. xij. & . xiij col. circa quæ diligēter
aduertendū eſt, videbat̃. n. ſuperflua hæc pars. l de lucro
tractans q̃a ſi intereſſe dāni emergētis duplū excedere nō
poterat & iam ſtatutum fuerat multo minus intereē lucri
ceſſantis quū magis habetur rō dāni quā lucri l. iuris igno
rātia la. ij. ff. de iur & fac. ignor. ꝓpterea ſuperfluū fuiſſe vi
detur ꝑdictā deciſionē de intereſſe damni emergētis loquē
tē q̃ dupli quātitatē nequeat excedere ad intereſſe lucri ceſ
ſantis extendere. Reſpon. ſubtiliter ꝙ ante hāc. l. intereē lu
cri ceſſantis etiam in ſolito negociari gñaliter peti non po-
terat. §. fi. l. iii. ad fi. ubi gl. & doc. notant ff de eo quod cer.
loco tradit. j Sali. in vlt. col. ideo vtilis & ſingularis fuit ex
tenſio hic ad fi facta ꝙ habeat̃ rō lucri ceſſantis gñaliter in
ſolito negociari & ꝙ non poſsit excedere duplū ꝑcii con-
uenti iuxta dicta de dāno emergenti in ſuperioribus.
Nec mirū eſt * ꝙ hodiernis tēpib. potius ꝑmittat̃ intereē 36
lucri ceſſantis in ſolito negociari indiſtincte q̃ olim. nam
ſecūdum iura fforum poterant peti uſuræ vſque ad legiti-
mū modum ideo lex nolebat etiā intereē poſſe peti quaſi
nimis grauare eēt. l. fi. ff. de peric. & cōmodo rei vend. ſed
hodie vſuræ odioſæ ſunt & ꝓhibitæ. l. i cū no. C. de ſum-
ma trinit intereſſe uero ꝑmiſſum in caſibus licitis ideo ni-
mirū ſi ipſum intereſſe lucri ceſſantis per negociatores indi
ſtincte peti pōt alias ob morā & culpā debitoris nimiū in-
debite paterentur creditores ſi non poſſent petere uſuras
nec intereſſe. Secūdo aduerte ꝙ in no. ſupra ſumpto di-
cta ꝓcedunt ſolū in ſolito negociari & mercari iuxta. §. fi.
d. l iii. cū ibi not. p Bar. & alios & . l. Iul tit. ff. de actio. emp.
inducendo, vt hic p Cur. col. xiiij. alias non haberet rō lu
cri ceſſantis etiā in ſolito negociari l. fi. ff. de pericu. & com
modo rei vend l ſi ſterilis in §. cū p uenditorē. ff. de actio. 37
emp & concluſio ꝑdicta in ſolito mercari, & negociari *
ꝓcedit oī iure humano & diuino & eſt canonizata in ſco
lis & in palatiis, ut hic per Bar. col ix. verſi. ſi uero conſue-
uit mercari, Anchara. cōſi. cl. Alex. in ꝑalleg. cōſi. cxli. &
in conſi. xxxi. & . cc. lib. vi. Barb. cōſi. xxxiiij. uol. iij. Soci.
conſi. lxxxviii. lib. iiii. Iaſ. in ꝑalleg § fi. l. iij. Aquen. in. l. di-
uortio in princ. in. iiij. col. ſol. mat. vbi & alii, Dec & pariſ.
in. c. cū venerabi. de excep. Deci. conſi. cxi. cxvi. & . cccxxij.
oēs Moder. in. l. rogaſti in. § ſi tibi ff. ſi cer. pet. & Alex. in
cōſi. cviii. in q̃bus locis ponunt doct. ꝙ ēt mulier & quis
pōt tale intereſſe petere qñ ſolebat, licet p ſe nō negociaret̃
dare ſuas pecunias mercatoribus ad honeſtū lucrū nō aūt
illas ociolas, & in archa tenere & idē de eo q emiſſet ꝑdia
ex q̃bus fructus percipiſſet ſi pecunias habuiſſet, vt ſupra
dixi, & ꝑdicta ꝓcedūt ēt in uia theologorū, & in conſciē-
tia, ut dixi, ut per Sco. Thomā & Gaietā diffuſe in. ii. ſecū-
dæ. q. lxii. & . lxxviij ſummā angeli. i uerbo uſura exterior
in uer. quis caſus. Cur. tamen hic in. xiij. col. tenet oppoſitū
in puncto iuris, et in ſolito negociari per tex. in. l. fi. & in. §.
cū per uendit. ꝑalle. quę iura ad hoc prius pōderauit Deci.
in. d c. cū uener. relinquens cogitandū * Sed nō eſt a cōl 38
recedendū per adducta plene in locis ꝑalle. uiſ eſt reſpon.
ad duo iura ꝓxime alleg. nā. i. ſolu. Bar. & aliorū in. d. l. iii.
in. §. fi. & hic in. ix. col. ꝙ illa iura non loquantur in ſolito
negociari ꝓut facit tex. in. d §. fin. eſt diuinatiua ſm Cur.

p̃alleg imo eſt contra uerba tex.maxime.d l.fi.ibi ueluti ſi.
negotiator fuit ubi eſt tex.de hoc apertiſsimus inuenio ꝙ
Pariſi.in.d.c.cũ per vener.col.viij.poſt Fulg.ad illa iura re
ſpon ꝙ non uenit oẽ lucrũ quod extra rẽ eſſe poterat, ſed
tm̃ veriſimile & hãc reſponſionẽ magis aptam eſſe dicit ꝗ
ſint aliæ quæ per Alberi. & Fulg. accõmodanẽ in.d.§ cũ
per uendi. Sed confunditur p illãmet iura.d l.fi.ibi cõſe
qui potuit ſi negotiator fuit &.d.§.cũ per uend. ibi neque
enim ſi potuit ex vino negociari & lucrũ facere, de veriſi
mili.n.imo de vero loquuntur maxime quũ attendi debẽt
quod eſt ueriſimile potiuſquã id quod eſt poſe.l.non eſt
veriſimile ff quod met. cauſa.c. q̃a ueriſimile de p̃ſump.
Dec conſi.cccccxcvi.ad fi. & tamẽ illa iura clare diſponũt
dictum intereſſe nõ uenire nec deberi, ideo ego reſpõdeo
ꝙ §.fi.d.l.3.loquens in arbitrarijs & volẽs haberi rõnem
intereſſe lucri ceſſantis in ſolito negociari p hãc.l.extẽditur
vt gñaliter intereſſe lucri ceſſantis in ſolito negociari habea
tur in conſideratione & debeaẽ & ꝓbaẽ ex generalitate
iſtius.l.in fi.quæ oĩa includit ut ſupra p Deci.in ulti. no.ad
aliud tñ ꝓpoſitum.& conſequenter corriguntẽ in hoc p̃di
cta iura antiqua quæ uolebant contrarium. iſta eſt aptior
& uerior ſolutio quæ ad illa iura dari poſsit & eſt de mẽte
Sali.in ult col in principio licet Bar.hic in. viii. & ſeq col.
in principio & fi.qõnis uelit dicta iura per hanc nõ eẽ cor
recta nec mutata quod uerum non eſt & cõis vſus merca
torum & practica iudiciorum quæ eſt optima legũ inter
pres l.ſi interpretatione.ff de legibus hoc admittit.ad mo
tiuum Curtii de intereſſe dãni extra rem de quo rõ nõ ha
betur.ergo minus de intereſſe lucri ceſſantis reſpon. ꝙ lo
quitur de intereſſe extra rem nõ conſiderabili vt de ſeruis
fame necatis propter triticum non traditum. ad aliud qđ
de ſingulari inter eſſe ſubiicit reſpon. ꝙ imo ſingulare in
tereſſe vtilitatis debitum eſt & permiſſum ut.j.dicã & pro
veritate in ſolito negociari & ex huiuſcemodi lucro &
exercitio viuere ſeque ſubſtentare.id intereſſe lucri ceſſan
tis a dãno parum diſtat & niſi ueniat eſſet cũ nimia ꝓximi
iactura ideo nimirũ ſi eſt omni iure permiſſum. Retẽta
39 ergo communi concluſione ✻ ꝙ intereſſe lucri ceſſantis in
ſolito negociari permittaẽ ut ei debeaẽ cadunt hic ꝓ neceſ
ſaria intelligentia & declaratione iſtius tex. & totius mate
riæ ſeptem notabiles dubitationes in actu practico vtiles.
40 Prima quia uolens agere ✻ præuiſus eſſe debet de mõ
probandi eius intentionem, quum tota uis cauſæ cõſiſtat
in probõnibus l.i vbi Bal.& alii notant ſupra de edẽ.qd
debeat capitulare & ꝓbare petens iſtud intereſſe? Reſpõ.
ꝙ in primis debet capitulare & probare quod erat & eſt
ſolitus negotiari alias ſuccũberet ita inſtruit Alex. in cõſi.
cxli.lib.v Dec in conſ.xxxix & Moder. taurin.in l.roga
ſti in.§.ſi tibi col.viii.ſi cer.pet quum.n.petat tale intereſſe
tanquam ſolitus negociari ut deducat talem quãtitatẽ de
bet illam probare ſi vult obtinere l.prætor ait l.ii.in §.do
cere.ff. vi bo.rap.cum plene accumularis p Cor.in ſingul.
in uerbo qualitas imo probandum eſt vnum aliud maio
41 ris difficultatis ꝙ lucrum erat in potentia propinqua ✻ ut
quia creditor petens intereſſe habuit tales merces præ ma
nibus quas emiſſet & ex quibus tantum lucratus fuiſſet
ſed quia pecuniam ſuam non habuit ideo nõ potuit eme
re ita quod omiſit dictum lucrum & paſſus eſt intereſſe lu
cri ceſſantis tot ſcutorum.ita declarant Pau. de ca. & Iaſ.i.
d.§.fi.iii.per ibidem alleg p eos.& Feli.Deci. & Pari in d.
c.cũ uener.Mat.de aff in deciſione regni.xx. Dec.in l.qua
tenus ad fi.ff de reg.iur & in cõ.cccxvii.Cur.i.l.ij in.§.mu
tui datio col.vj.ff.ſi cer.pet.& Alexadrinus cõpater olim
meus in cõ.xx.&.lxxxviii. & Caieta. in ſua ſummula in
uerbo uſura exterior in.v.caſu.pbõ.n.debet de neceſsita
te concludere.c in præſentia de ꝓbat.l non hoc. C. vnde
legit.nec ſequitur erat & eſt ſolitus negotiari ergo lucrat⁹
fuiſſet tãtum imo ſæpe dãnũ incurrunt negotiantes. dicũt
etiam p̃alleg.ſcriben.ꝙ non oĩno tãtum iſte negotiator de
bet accipere quia lucrum in potentia nõ eſt adhuc & mul
tipliciter impediri poſſet quum inter os & offam multa
poſsint & ſoleant contingere, ideo non debet tanti ualere
quanti ſi eſſet in actu & etiam per Fel.in.c.P.&.G.de offi.
deleg. Tu dic.& diligenter not. ✻ ꝙ ſufficit petentem di 42
ctum intereſſe probare fuiſſe & eſſe mercatorem vel nego
tiatorem talis conditionis & qualitatis & ꝙ mercatores
& negociatores ſimilis conditionis & qualitatis ꝓut ipſe
eſt cõiter lucrantur & lucrari conſueuerunt deductis expẽ
ſis ſeptẽ uel decem pro centenario ſingulis annis & tantũ
etiam ipſe lucratus veriſimiliter fuiſſet ſi pecunias ſuas de
quibus potuiſſet negociari habuiſſet.ſufficit.n.& hac rõne
tolluntur oĩa fundamenta ſupra in contrarium alleg. ✻ ꝙ 43
ꝓbõ concludat a cõiter accidentibus gl. p Bal.& alios cõi
ter approbata in l.neque natales.C.de ꝓbat.l. nõ hoc col.
pen.C.vnde legit.maxime in materia intereſſe in qua ſuffi
ciunt probõnes cõiecturales Bar j.in vlt.col.Bal xiii.ver.
vi qualiter probetur Iaſ in.d l iii in §. fi.in glo. ſolebat &
hanc concluſionem ſentit Alex in conſi.cxli.lib.v.& i ter
minis ita clare decidit ſubtilitatum princeps Aret. in.l.con
tinuus.in.§.cum ita col.ii.ff.de verb.obl. Pau de ca.ſibi cõ
trarius in l.cunctos popul.col.pen ad fi.C.de ſumma tri.
& in conſi.cccii.incipiẽdo in cã in antiquis, & Bal nouel.
in tracta de dote.fol.xxxi.in.iij. ſpeciali col.ii.& ita obſer
uaẽ in practica, & ſecundum hanc meliorem & tutiorem
practicam intereſſe lucri ceſſantis petetur ſemper vniſor
miter ad rationem de vii uel.x.pro cẽtenario.nec erit dif
ficilis probationis quum reperiantur plures mercatores q
poterunt de prædicto lucro deponere, ſed ſm aliã opio
nẽ tenentium lucrum debere eſſe in potentia ꝓpinqua nõ
deberetur dictum intereſſe, nec iuridice poſſet peti vniſor
miter, ſed prout caſus daret, & præ manibus fuiſſent mer
ces emendæ eſſetque multum difficile eo modo iuſtificare
& ꝓbare intereſſe, ſed poſſet tunc maius eſſe q̃ cõe, ✻ & pa 44
riter nobilis poſſet ſimile intereſſe petere puta fructuum
quos percepiſſet ex prædiis quæ comparaſſet ſi pecunias
ſuas habuiſſet, eſt enim hoc caſu eadẽ ratio in eo reſpectu
lucri ceſſantis quę in ſolito negociari, ideo eadem debet eẽ
iuris diſpoſitio per iura vulg.& ita tenent Pet de Anch in
conſ.cl.in q.col.ij.Alex.conſi.xxxi.& cc lib.ij. Barb.cõſi.
34.col.3.lib.3.& Aquen.in l.diuortio in prin.in.4.colũ ff.
ſol.mat. Secũda dubõ ✻ an intereſſe p̃dictũ, per ſolitum 45
negociari peti poſsit nõ ſolũ pro primo anno, uel ꝓ pria
negociatione uerum etiam ꝓ omnibus alijs ſequẽtibus,
& quicquid dicat, Cur in.xix.col.cũ ſeq. tenẽs in puncto
iuris non poſſe peti p̃dictum intereſſe niſi ꝓ primo anno,
vt uitetur infinitas circa intereſſe per l.noſtram dãnata, li
cet maturius cogitãdum relinquat ſi caſus contingeret, te
ne abſque dubio oppoſitum, ex quo.n. debitor ſemper ẽ
in mora tenetur ad intereſſe pro omni tpe, & ꝓ oĩbus an
nis ꝓ quibus eſt in mora.l.pe.& .l.eos in prin.C.de uſuc.
&.l.vinum cum ibi no.ff.ſi cer.pet.& in terminis eſt text.
in ſui generalitate in.l.3.§.fi.ff de eo quod cer loco. & ita
practicaturi mo fortius, ut in ſequenti dubõne dicam nõ
ſolum intereſſe uerum etiam intereſſe alterius intereſſe pro
annis ſequentibus venit p̃ſtandũ. Nec obſtat quod de
infinitate euitanda obiiciebatur, quia nego dictum ꝓceſ
ſum in infinitũ & licet multum excederet hoc moroſo im
putãdũ eſſet ut dixi p̃terea hic tex.de infinitate loquẽs ꝓ
cedit qñ ibaẽ per circuitus inextricabiles, ut per glo. hic in
uerbo dãnũ & Soc.co.3.ſecus qñ ita eſſet in ueritate quia
licet multũ creſceret hoc moroſo ut dixi imputareẽ et hoc
ſatis uoluit hæc lex. Tertia maior & utilis dubõ ✻ Nun 46
quid intereſſe alterius intereſſe debeatur & peti poſsit ha
bendaque ſit illius intereſſe rõ vidi ſæpe hanc q.in arduis
cauſis & multi rñdebant ꝙ non quia in hac materia argui
tur de uſuris ad intereſſe, ſed uſuræ uſurarum ſunt ꝓhibi
tæ & reprobatę.l.fi.C.de uſur.ergo & intereſſe alterius in
tereſſe ſecũdo p deciſionem decij in p̃alle.c. cũ uenerabilis
col.vi in uerſi.ſed retenta cõi ubi vĩ uelle ꝙ ſolũmodo in
tereſſe immediate debeatur, & alterius non, habeatur rõ

tertio

tertio ne detur exceſſus in infinitum. [Quibus nõ obſt.
tenendum eſt contrarium. primo per tex. in. l. pen. & in. l.
eos in principio ibi ſingulis annis ſupra de uſur ubi ꝓbaẽ
uſuras ſingulis annis currere. ergo fortius intereſſe, quod
omni iure permiſſum legitur ut infra dicemus. ii. p tex. in
d. l. iii in. §. fi. In ſui generalitate dum vult, omne intereẽ de
beri ſolito negociari in illis arbitrariis actionibus quod ho
die per hanc. l eſt generale. ſua enim mora vnicuique no-
ciua eſſe debet. l in condẽnatione. §. i ff. de reg. iur. l. mora.
ff. de vſur iii quia eadem ratio quæ facit, vt de capitali &
ſorte debeatur intereſſe militat etiam in intereſſe alterius in
tereſſe ſi. n centum gratia exempli mihi debes & in fine an
ni centum & decem ratione intereſſe lucri ceſſantis in fine
ſequentis anni quo pariter es in mora cur non ita teneri de
bes ad intereſſe illorum decem ſicuti ad intereſſe reliquũ pri
cipalis ſortis. nam ſi illa decem mihi debita ſoluiſſes ita lu-
cratus fuiſſem de illis decem pro rata ſicut de illis reliquũ. er
go ſimiliter de illis habenda eſt rõ intereſſe mei p̃terea ip-
ſum intereſſe quo ad petentẽ ſors eſt Bal. & Salic. in. l ij. C.
de vſur. ſignoro in conſi. lxv. col fi. ergo de intereſſe ipſo
vti de ſorte principali aliud intereſſe præſtari debebit fa-
ciunt quæ ſcribit Bar. in. l. fi. C. de fru. vrb. cõſt. lib. xi. Soci.
conſi. xcii col vii. lib. i & tradit Cor. in ſuis ſingul. in uer-
bo lucrum. Non obſtant mõ alleg in oppoſitũ. nã tex.
in. d l. fi. loquitur de uſuris quæ odioſæ ſunt & reſtringen
dæ ac prohibitæ. c ſuper eo & . c. conſuluit de uſur. l. i vbi
oẽs ſcriben. notãt ſupra de ſumma trini. nos loquimur de
intereẽ q̃d licitũ eſt, & oĩ iure ꝑmiſſum & in foro rõſcien-
tiæ, ut ꝑ Abb. & alios in d. c. cũ uen Bal. & Sal. ĩ l. ii. C. de
uſur. Bal ẽ in. i col. dũ ponit ꝙ vſuræ differũt ab intereẽ tã
quam determinatũ ab indeterminato præſtaturque uſura
etiam ſine mora intereſſe vero propter meram debitoris
moram differenteque ſolutionem debitore inuito credito
re, ut per ſummã ange. in verbo vſura, el. i. verſi. xv. cum
ſeq. & per Caieta melius in ſummula in verbo vſura exte
rior in ſecundo nota uer 4. caſus eii nec in vſuris attendiẽ
an quis ſit ſolitus negociari uel non ſicuti in intereſſe lucri
ceſſantis, ſed indiſtincte currebant, cũ damno & iactura
proximi Ita ꝙ apparet manifeſtam eſſe differentiã inter in
tereſſe & vſuras. Ad deciſionem Decii in. d c cũ uend re-
ſponde ꝙ loquitur in diuerſis terminis videlicet in petenti
intereſſe eiuſdem rei bis & conſequenter in volente duas
moturas (vt vulgo dicitur) ex eodem ſacho frumenti q̃d
eſt prohibitum arg. l. bona fides non patitur ff de reg. iur.
non autem in petente vnũ intereſſe ex alio quod eſſet ve-
re ſors. & ſi Deci. aliter ſentiret, male quidem ſentiret. Vl-
timo non obſtat quod de infinitate circa intereſſe euitãda
per hanc. l. dicebatur ut quia ſupra dixi negari põt dictus
exceſſus in infinitũ, & licet multũ creſcat imputandum eſt
moroſo loquitur hæc lex de intereſſe quod per inextrica-
biles & Chymericos circuitus ac ſomnia vigilantiũ in infi-
nitum deducebaẽ, vt in ſuperioribus dictum fuit poſt gl.
Raym. & Soci. nam de iſto intereſſe quod realiter eſt, &
per creditorem perceptũ fuiſſet ſi eius pecunias habuiſſet
& negociari potuiſſet, imo iſtud hic permittiẽ maxime in
caſibus incertis, & ita vidi ſæpe obtentum & per ſenatum
Illuſtriſsimi Ducis noſtri iudicatum præſertim cã ghigno
rum de cherio & ſcarelle ciuis & mercatoris ſauonæ cõtra
Garexiũ ex marchionibus Ceue, in quo negocio. M cc.
aurei vel circa lapſu anno. xxv. vel circa ad rõnẽ decẽ pro
centenario ſicuti per alios mercatores ſuum intereſſe con-
ſiſtere ꝓbauerat reſpectu lucri ceſſantis cõputato & inter-
eſſe, alterius intereſſe aſcenderunt ad ſummam. 14. millium
ſcutorum cum expenſis id tamen rigorem p̃ſefert, ideo in
p̃dictis cauſis vix, executio iudicatorum haberi potuit &
illa cauſa ſcarellæ fuerat tandem mihi, & alteri magno vi-
ro per principem & partes cõmiſſa ac remiſſa ſine debito
terminanda, tam de iure q̃ amicabili cõpõne. eramuſque
concordes & in opinione reducendi prædictum intereſſe
ad honeſtam ſummã mitigãdo rẽ, ſed ꝓpter bellorũ an-
guſtias ſuperuenientes rem reliquimus indeciſam inuenio
modo ꝙ ſubtilis doctor Rui. in conſi. lv. col. pen. & fi. li. ii.
in terminis terminantibus in alia tamen rã oppoſitum cõ
ſuluit motus quia acceſsio acceſsionis nõ ꝑmittiẽ. d. l fi. C.
de vſur & l. placuit ff co. ti & ſic quum dictũ intereſſe. ve-
niat acreſſorie non ut ſors debeẽ. ſecus dicit qñ primũ in-
tereſſe non deberẽ acreſſorie ad aliud intereſſe, ſed princi
paliter & vti ſors. per. l. ſocium qui in eo in princi. cum gl.
ff. pro ſo quæ opinio, ut ex p̃dictis apparet, reiicienda eſt,
quia dictum primũ intereſſe quo ad petentẽ ſors eſt. & ut
dixi eadem eſt rõ debendi aliud intereſſe ex illo poſt mo-
ram quæ in ſorte principali, vt ꝓbatũ fuit ſupra ideo &c.
& alleg per ipſum Rui loquuntur in materia vſurarũ pœ
nali & odioſa non in materia intereſſe liciti & omni iure
permiſsi, ita ꝙ ex diuerſis male argumentatur. & inde in
ferendo perperam conſuluit. ✠ Practica vero liquidandi 47
& taxandi p̃dictum intereẽ cũ intereẽ alterius intereſſe la-
pſis puta pluribus annis quibus venit p̃ſtãdũ erit ſi debes
mihi centum exẽpli gratia quæ annis decem indebite reti
nuiſti, ita ꝙ ex illis negociari & lucrari ob tuam moram
prout de aliis meis pecuniis non potui, eris mihi obligatꝰ
ad intereſſe, ad decem puta pro centenario ſingulis annis
vt dictum eſt. i. anno cõſtituet calculator te debitorẽ meũ
in. cx. pro principali & intereſſe lucri ceſſantis quod eſt de
decem pro. ij. anno in. cxxi. quia dicta ſumma ꝓducit ꝓ
intereẽ vndecim pro. 3 in cxxxiii. ac decima parte alterius
quum quãtitas p̃dictorum ſcutorũ. cxxi. tertio anno pa-
riat pro intereẽ lucri ceſſantis. xii. & decimam partem alte
rius recte ſupputãdo & ſic de reliquis. Quarta dubõ ✠ 48
an diſtinctio ſupra facta inter ſolitum & non ſolitum ne-
gociari debeat ſimiliter fieri vbi agitur de in intereẽ dãni
emergentis uidebatur ꝙ ſic per l. iſtam ꝯparantẽ intereẽ
dãni emergentis & lucri ceſſantis dicta in vno ad aliud ex
tendendo ſed contrarium conſuluit Alex. in conſ. 31. col.
ii lib. vi & recte quum lucri & damni diſparſit rõ. l. iuris
ignorantia l. ij ff. de iu. & fac. ignor. ideo intereẽ dãni emer
gentis indiſtincte debetur non habita cõſideratione vtrũ
ſolitus eẽt negociari vel nõ, quę opinio clare ꝓbatur in. l.
ꝓinde. & in. l inde neratius. ff ad. l aquil. & ꝑ generalitatẽ
l. noſtræ in principio. Non obſtat extenſio de qua ſupra
nam ampliatio fit de iſto intereẽ lucri ceſsantis ad intereſse
dãni emergentis, & q̃cquid olim eſset hodie indiſtincte
habeatur ratio iſtius intereẽ lucri ceſsantis in ſolito nego-
ciari prout olim indiſtincte habebatur ratio intereẽ dãni
emergentis non ꝙ oino æquiparentur abſurdum n. eſset
& contra. d. l iuris ignorãtia & alia infinita. Practicã autẽ
ꝓbandi et iuſtificandi petitionem intereẽ dãni emergentis
tradit Alex lib. v. cõ. xli. Quinta dubõ ✠ an quẽadmo 49
dum ſolitus negociari omni iure humano diuinoq; intereſ
ſe lucri ceſſantis petere põt conuenire pariter poſsit a prin
cipio de certa quantitate pro ſuo intereſſe illud ad tantum
ex tunc taxando confitendo ex nunc prout ex nunc tanti
intereſſe creditoris, non. n. valet nec eſt licita dicta taxatio
intereſſe a principio q̃a emanauit inter perſonas prohibi-
tas ideo ſuſpecta eſt de vſuraria prauitate vt per Bald. &
Mod. in. l. rogaſti in. §. ſi tibi. ff. ſi cer. pet. Ancha. Alexan.
Deci. Cur. & Caieta. in locis ſupra alle. Iaſ. & Mod. ꝑ in. l.
cunctos populos aliquibus modis reſtringentes ſupra de
ſum. trini. ideo dicta quantitas a principio taxata & per-
miſſa peti non põt ſecundũ præfatos ſcribẽ. ac Io. An. &
alios in. c. ſalubriter de vſur. vbi in fortioribus terminis cõ
cludunt ✠ ꝙ nec maritus pro oneribus matrimonii certã 50
quãtitatẽ ſtipulari põt annis ſingulis pro intereſſe ſuo nec
mulier ſol mat. niſi ſtatuta uel conſuetudo loci aliter diſpo
nerent ut etiam per Bal. nouel in tractatu dotis in. vii par
te in 3. ſpãli Iaſ in. d l. cunctos populos car. 3. & Mod de
ſano in tracta. de pig in v. parte in pe. & vlt. col Dec. in d.
l. vnica col. xi. latius tradit poſt alios Pariſi. in conſ. cxxvi.
lib. i. & . lxiiij lib. 4. vbi conſuluit ualere ſtatutum ac cõſue-
tudinem diſponentia ꝙ intereſſe dotium ſoluatur ad ho-

vnde ſicut res vẽdita in totũ debeť, eodẽ mõ cõis rei æſti-
matio. ſecus i æſtimatione q̃ti plurimi quæ aliquo exceſſu
diſtat ad ipſa cõi æſtimatione rei ſm Deci. & male vt ſta-
59 tim oſtẽdã. * Nõ eſt igiť a cõi opin. de qua. ſ. recedendũ
maxime p text. ineuitabilem in. d. §. cum per venditorem
vbi non tradens vinum venditum tenetur ad intereſſe ſeu
æſtimationẽ quanti plurimi quæ dicitur cõis æſtimatio a
tpe moræ quod quidẽ intereſſe facile põt excedere duplũ
intereſſe conuenti, vt etiã ꝓbatur in. § fi. d. l. ratio & reſp.
gl. & ipſorũ ad illũ tex dũmodo intereſſe duplũ nõ exce-
dat eſt diuinatiua imo expreſſe cõtra illum textũ ibi oẽm
vtilitatẽ emptoris in æſtimationẽ venire & ꝙ ille text. lo-
quatur nõ aũt de ſingulari intereſſe ut aliqui dicere uolue
re tenent Dec. & Cur. & plenius ꝓbat Soc. ſ. in rub. in. 8.
col. cum ſequ dicẽs deberi cõe appellari, qa tpe quo plus
valuit cuilibet tantũ cõiter valuiſſet & quia illud argumẽ
tum fuit intrinſecũ ad ipſam rem nec erat quid diuerſum
tiam totũ pretiũ rei quantũcunque fuerit rem ipſam uni-
formiter reſpiciebat ut uoluit etiã Dec. hic in. xi. col. Recta
igitur rõne tale intereſſe quanti plurimi cõe dici debet, qa
etiam cõr & æquali rõne tm̃ interfuiſſet cuiuslibet cui in
ſoluendo facta fuiſſet mora immediate eoque ipſo ꝙ mo
ra facta fuiſſet quo caſu cõe dicitur ut poſt Cyn & p Pet.
de bellap tradit hic Dec in vlt. col. imo hoc voluit Bar. in
4 col & in æſtimatione q̃ti plurimi hoc clare voluit Bal.
hic in. v. col in. 4 oppoſi. ex quibus clare patet illum text.
male per præfatos reſtringi qñ æſtimatio quanti plurimi
60 eſt. ſ. duplũ, ꝙ aliter oſtendo, * nam tale intereſſe & æſti-
matio quanti plurimi in locum uini rei q; in ꝯctũ deducte
ſuccedit. vnde ſicut res uendita in totum debetur eodem
modo tale intereſſe & æſtimatio quanti plurimi in totum
debetur præſtarique debet quia ut dictũ eſt ſubrogatur
in locum rei in contractũ deductæ. & ſubrogatum debet
ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur. l ſi eũ. §.
qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. Deci. hic col. xi. Alex. Deci.
& alij. in. l. uinum. ff. ſi cert. per. concludentes quicquid hic
dixerit Deci. ꝙ æſtimatio quanti plurimi iuris interpreta
tione rem ipſam repreſentare vr̃ quiã veniat loco ipſius
rei. d. §. cũ per uenditorẽ & ſic intereſſe intra rem ſeu dicta
æſtimatio quanti plurimi venit a cauſa intrinſeca ut pro-
batur in d § cũ per uen. ibi in æſtimationẽ venit quæ cir-
ca rem conſiſtit. neque n. ſi potuit ex uino puta negotia-
ri & lucrum facere id æſtimandũ eſt, quia tale intereſſe ue
nit a cauſa extrinſeca, ſed æſtimatio ipſa quanti plurimi a
cã intrinſeca & cohæret rei vt in ſimili diciť in. l. ꝓinde. ff.
61 ad. l. aquil. Nec eſt eũdum * per argum. quum de hoc
ſit tex. clarus in. d. §. cũ per venditorem ibi oĩs vtilitas in
æſtimationẽ uenit quæ modo circa rem conſiſtit ſi ad du
plum pretij conuenti reſtringeretur non ueniretur in æſti
mationẽ oĩs vtilitas ipſius emptoris ğ ad duplũ reſtringi
non debet. Præterea ſi eo mõ fieret minus ꝑſtaretur quã
venditũ ꝓmiſſumq; fuerit ꝙ non eſt dicendũ, ideo &c. ꝙ
aũt minus ꝑſtareť probat tex. ipſius. §. cũ per vendito ad
fi. ibi, nec maior ſit obligatio, ꝙ tardius agitur quãuis æſti
matio creſcat, quia ſiue datũ eſſet hoc haberet emptor, ſi-
ue nõ qm̃ ſaltẽ hodie dãdũ eſt quod iam olim dari opor
tuit. & ꝯñr niſi æſtimatio quanti plurimi in totũ daretur
etiã ꝙ exceſſerit duplũ ꝑcij cõuẽti minus haberet emptor
62 quã emerit ꝙ non eſt dicendũ. Prædicta opinio * ꝙ iſta
lex de ſingulari intereſſe loquatur poteſt cõfirmari, quia
in caſibus qui non habent certam quãtitatem uel naturã
de quibus loquitur iſte tex. in uerſic in alijs aũt quẽadmo
dum ſi per me romã ire promiſiſſes impoſſibile eſt ibi eẽ
cõe intereſſe qa nõ tm̃ intereſt cuiuslibet iri Romã ꝓpter
diuerſas circunſtantias, & uaria accñtia factorũ. & cõtra-
hentiũ. nã ob aliquã cãm mea poterit multũ intereẽ. & tã-
ti alterius n õ intererit ex quo dať intelligi. l hãc loq̃ de ſin
gulari intereſſe. Nõ obſtãt mõ adducta in cõtrariũ per
Deci. Cur. & alios, & . j nõ refragať ꝙ lex nr̃a loquať gñā
liter in oĩbus caſibus, & cõtractibus qa rñdeo ꝙ ex quo
cõe, vt ꝓbaui excedere põt duplũ, de neceſſitate reſtringiť
diſtinguiť, & declarať ut nõ loquať de cõi. ſed de ſingula
ri eo maxime ꝙ caſus q hic ſubiungiť de icertis ẽ de ſingu
lari intereſſe ğ declarať lex. ut de ſingulari loquať non de
cõi qa ꝑcedẽtia declaranť p ſequẽtia l. ſi ſeruus pluriũ in
fi ff. de leg. j. & vna pars legis declarať p aliã. l j vbi Soc.
notat. ff. de reb. dub. facit l. ſciendũ cũ not. ff q ſatiſd. cog.
& lex. nam & poſteriores. ff de legibus. Ad ſecũdum
motiuum Curtii in uerſic. ij moueor de l. ſi ſeruum. & l.
ꝑcia rerũ reſp ſm ipm met. j. in. 18. col. ad fi. ꝙ loquunť
de intereſſe affectionis ſingularis qđ nõ inſpicitur ſecus in
ſingulari cõtinẽte utilitatẽ ſingularẽ. ut hic p Bar. j. vj. col.
in ver. iuxta hoc q̃ro, Sal. añpe. & ẽt p alios ſcribentes vel
aliter ad illa iura rñderi põt. vt p Dec. j ad fi. cõmẽti. Ter
tiũ tolli ꝑt vt primũ qa etſi lex iſta gñalr loquať reſtrĩgi tñ
& declari põt p alias, & p ſequentia. Ad quartũ motiuũ
Curtij, & Decij rñdeo uerũ nõ eſſe aſſignari effectualiter
in hoc tex. rõnẽ ꝙ ex parte ſoluentis intereſſe dicatur pœ-
na ſed impator hic cãm arctationis intereſſe p eũ factæ, aſ-
ſignat, quia ſimiliter pœnæ ſunt a iure contractæ, & re-
ſtrictæ, non aũt dicit ꝙ ex parte ſoluentis intereſſe dicatur
pœna, & rõ ac cauſa ad limites, & terminos l. de intereſſe
ſingulari loq̃ntis reſtringi dẽt & itelligi. Ad q̃ntũ rñdeo
ꝙ licet in obligation. faciẽdi libeť qs ꝑſtãdo itereẽ. l. ſtip. ñ
diuiduntť ver celſus ff. de uer. ob. nõ ppea redderet eluſo-
rius vl. in alijs tñ caſibus. uidebatur. n ꝙ nõ poſſet duplũ
trãſcẽdere. & tñ opp. dicit. et cõſequẽter impator a regula
excipit hos caſus q nõ hñt certã q̃titatẽ uel nãm, dicẽs ꝙ
tũc ſingulare intereẽ nõ arctať dictis finibus. ſed in totum
ꝑſtari debet * Ad ſextũ reſp. ꝙ imo in cõtractu locatiõis 63
cadit ſingulare intereẽ affectiõis, & utilitatis exẽpli grã ſi
cõduxi apothecã uel domũ in ciuitate in loco ubi ſolebã
habitare & cõmorari ad quẽ locũ hoĩes habebant cõſue
tudinẽ ueniẽdi, & ſorte libẽtius uel cõmodius uri ad mer-
catorẽ uel aduocatũ iſtud eſt ſingulare intereẽ ẽt utilitatis
qa cuiuslibet q nõ eẽt in eadẽ cã tãti intereſſe nõ põt. Ad
ultimũ de. § fi. l iij ff. de eo qđ cer. loco qđ ſit ibi ſpãle. ut
intereẽ poſſit duplũ excedere reſp. ut hic p Dec. in. 3. col in
uerſi. ij. nõ obſtat tex. * Ex qbus patet q̃cq̃d Dec & Cur. 64
dixerint ꝙ intereſſe q̃ti plurimi nõ põt excedere duplum
ꝑcij cõuenti qđ ꝓcedit ẽt in æſtimatione q̃ti plurimi rariſ
ſima ſiue eſt de raro cõtingẽtibus qa odio moroſi illa pa
riter debeť ſm Ale. quẽ tãdẽ hic ſeq̃tur Cur. in. 17. col. et ẽ
cõis opĩo q̃cq̃d Dec dicat ut latius p ipſum Cur. & alios
Mod. in. l. uinum ff ſi cer. per. & Dec in. l. ij in ult. char. de
reſcin. uen. & ꝓbatur ineuitabiliter in. d. §. cũ p uenditorẽ
ibi oĩs utilitas in æſtimationẽ uenit & ẽt in fine põderãdo
ut. ſ. põderaui. Limitať ꝑdicta cõcl'o * de ſingulari itereẽ 65
ꝙ nõ põt excedere duplũ ꝑcij, ut nõ ꝓcedat in caſu. in. d.
l. iul in prin ff. de actio emp. qñ domus in qua ſingularis
cadebat affectio, & utilitas ſicq; ſingulare intereẽ pp uici-
nitatẽ orti vľ aliũ reſpectũ ob tignũ uitioſum fuiſſet deſtru
cta, quia peti poſſet dictũ ſingulare intereſſe etiã ultra du-
plum precij cõuẽti. ut ibi, & per Cur. hic col. 17. poſt Cy.
ſed eſt ibi ſpeciale propter dolũ, & culpã tradentis tignũ
uitioſum, ut ad oĩa detrimenta ſecuta teneatur ut ibi diciť
& uoluit Dec. j. in pen. col. & prius Bal. hic in. v col. in. v.
oppo. dicens fuiſſe ibi culpã cõmiſſionis quæ maior eſt q̃
culpa omiſſionis arg. l. ſi mora cũ ibi not. ff. ſol. matri. iſte
eſt uerus ſenſus illius tex. licet Curt. hic. in. ix. col. dubitaue
rit de prædicta deciſiõe Bal. Quum igitur iſta lex loqua
tur de intereſſe ſingulari, qđ non põt excedere duplũ ꝑcij
conuẽti * & loquatur de uenditionibus cadit not. dubiũ 66
utrum in caſu euictionis rei uenditæ intereſſe poſſit exce-
dere duplũ precij cõuenti. Pro ueritate, & clariori diſcuſ
ſione articuli cõſiderandi ſunt aliqui caſus ſecundũ Cur.
hic col. 18. licet. n. gl. in. l. prima in uerbo intereſt in fine
ff. de actio. emptio. per illum text. ſpeciale eſſe dicat in ea
actione. ut ad ſingularem utilitatem intereſſe referatur.
quũ alias cõmune tantũ inſpiciať. l. ſi ſeruũ. ff. ad. l. aquil.

&.l.precia rerū ff.ad.l falcid tamen glo illa reprobaṫ per
Dec hic col.pe vbi.Cur.x.&.18 & vltra ea quæ præfati
dicunt confunditur per hanc.l.in exēplis poſitis quæ nō
reſtringunt,& iura ſuper qbus glo.ſe fundat in prædicta
l ſi ſeruū,&.l precia rerū loquunṫ de ſingulari intereſſe af
67 fectionis* cuius rō in iure nō habeṫ.& in cōtractu empt.
& ven.ꝓut in d l.precia rerū optime ꝓbatur. ſecus ſi ſit
affectionis & vtilitatis ſimul.vt ꝑ Bar.hic in vj.col.in uer
ſic.iuxta hoc quæro Sali.col antepe.in principio, Soci.ē.
in rub.& Pau de ca.in.d.l j.vbi dicit ꝙ ſi iſtud ſingulare
īntereſſe cōtineat cōmodū pecuniariū uenit totū etiā ꝙ ex
cedat duplū qđ eſt cōtra prædicta,& cōtra iſtud tex & al
leg.ibi per eū maxime gl.magna.d l.iulia.ad.fi. expreſſe
loquiṫ de cōi nō de ſingulari,& de ꝑdicto intereſſe ſingu
lari affectionis,& vtilitatis loq pōt tex prędictæ.l j.quā-
uis Cur.hic col.ij.aliter ad illū tex reſpōdeat præterea in-
tereſſe ſingulare regulariter non poteſt excedere duplum
precij cōuenti,vt in ſuperioribus viſum.eſt ſed in contra
ctu emptionis,& vend precia rerum ęſtimantur quanti
res cōiter omnibus valent d.l.precia rerū , ideo regulari-
ter venit cōe intereſſe non ſingulare,vt per Deci.in pen.
col.quod quidē cōmune in totum peti poteſt vt dictum
eſt.& ſic etiam quod excedat duplum cōuenti ſingulare
vero non poteſt excedere regulariter duplum precij con
uenti.& exēplificari poteſt qñ caderet in re euicta ſingula
ris affectio conſiderabilis propter vtilitatem aliquā circa
rē emptam.vt in libro apoſtillato ſicuti exemplificat hic
Bar.col.4.& vlti Sali.col.antepe & Curt.18.iſto caſu ve
niret ſingulare intereſſe quod tamen non poſſet excedere
duplum precij conuenti iuxta in ſuperioribus cōcluſa ita
quod.j.caſus conſideratus per Cur caret omni probabili
dubio.& conſequenter lex noſtra quæ loquitur de ſingu
lari intereſſe,vt diximus inquantum mentionem facit,&
exemplificat in venditionibus intelligēda , & reſtringēda
68 videbatur* qñ caderet ſingularis affectio alias nō attēde
retur ſingulare,ſed cōe qđ totū petitur,ut diximus,& eēt
magna reſtrictio ad hūc tex.vt cōfunderetur exemplum.
glo de decem cadis olei venditis circa quos non caderet
affectio,& conſequenter nō poſſet cōſiderari prædictum
ſingulare affectionis,ſed eſſet cōſiderandū cōe ſed genera
lius intelligendo reſponderi poteſt ꝙ licet nō cadat in di-
ctis quātitatibus etiam olei ſingulare intereſſe affectionis,
poteſt tamen cadere ſingulare intereſſe vtilitatis. vt in ca-
ſu l nūmis in fine.ff de in litem iurando vt poſt Cy.vo-
luit hic Dec.in.2.col.in ver.ſed Cyn reſpon.& in vlt.col.
uel etiam intereſſe utilitatis intrinſecæ licet cōſiſtat in affe-
ctione puta ſi mihi dediſſes illos decem aureos uel cados
olei emiſſem cū illis uel ex illis domū mihi cōtiguam quæ
alteri uendita eſt ob quod peto ſingulare intereſſe meum
ultra decē ratione continuationis ad meā,& ratione indi-
gentiæ habitationis meæ vt hic per Sali col.4.in quinta
69 oppoſitione. Sed quid* ſi quis ſcienter uendiderit mihi
alienos libros quos inde apoſtillaui illiſque mentem , &
animum applicui ita quod mea intereſt in quadruplo il-
los non reſtituere an iſto caſu ſingulare intereſſe duplum
precij conuenti poterit excedere. Cur.hic col.19. uidetur
tenere quod non per tex.l.titius.§ fi.cum.l.ſequenti. ff.de
act.emp nec obſtat.l iulia:quia loquitur in tradente rem
uitioſam qui plus deliquit,quā rem alienā uendens. Ego
contrariū uerius eſſe puto quando uenditio facta fuiſſet
doctori uel ſcholari quē ueriſimiliter excogitare potuiſſet
appoſtillaturū,& inde pp euictionē magnū intereſſe, &
dānū paſſurū itaq; ratio.d l.iulia bene facit imo & d.l.ti
tius in fi.ibi nō fit cogit quia in ꝓpoſito caſu hoc potuit
debuitq; cogitare uenditor poſſe euenire facit quod hic
in pen.col.ſcribit Deci.ad.d l.iul.quod ibi ideo uenit illud
dānum,quia erat uerſimile,& de eo potuit,ac debuit uē
ditor cogitare ergo pariter,& hoc caſu.& ſic §.fi d.l.titiꝰ
potius facit pro quam contra,& ſi aliunde,ut in ſuperio-
ribus dixi plura in illo tex.cōcurrebant ex quibus limita
tio illa ad duplū ex ęquare facta ibi fuit. Itē id qđ diximꝰ
in cōtractu uend.* nō uenire ſingulare intereſſe ꝓcedit in 70
mora ſimplici uel qñ ſequeretur euictio ſecus ubi uēditor
iuſſum iudicis expectaret,& in cōtumaciā conuenti ad iu-
ramentū in litem deueniret,iuxta.l.qui reſtituere.ff.de rei
uen.qa tunc per accñs ueniret ſingulare intereſſe. ut hic ꝑ
Dec.in pe col & Cur.16. Scđs caſus cōſideratus ꝑ Curt.
* qñ æſtimatio rei uenditæ multū creuit propter meliora 71
menta in re empta per emptorē facta ꝙ nō poſſit peti in-
tereſſe ultra duplū ꝑ.d.l.titius.in.§.fi.cū.l.ſequenti qa em-
ptor ꝓ melioramentis hēt ius retentionis aduerſus uendi
cantē rē:ideo ſibi imputandū ſi illā nō retinet.& ſatis hoc
cāu hūiſſe.l.actionē ad intereſſe dare vſq; ad duplū tm̄ ut
ibi.iſte caſus nō ꝓcedit ita ſimplr,& indiſtincte,ideo uide
Pau.de ca.in.d l.titius col fi.et quæ circa illum tex in ſupe
rioribus dixi,& ſtatim dicā facit ēt tex.l.ſi cōtrouerſiā.C.
de euic.quæ uult qđ ſi emptor ꝑ uiā exceptionis ꝓ melio
ramentis ſibi nō cōſuluit aduerſus rē uendicantē ꝙ a uen-
ditore nequeat illā cōſequi ſiue illorū æſtimationē quod
intelligitur de uēditore ignorante rē alienā ſecus in ſciēte
ꝓpter malā fidem.ut tradit Pau.de ca loco præal.per illū
tex.ſingularē,& ſi factū eſſet pactū ne de euictione tenere
tur,quia adhuc cōtra uenditorē poterit emptor agere ad
intereſſe,ut ꝑ Bal.in l.ſi traditio col.ij ē.de act.emp.& pa
riter quando uenditor eſſet ignorans quo caſu non teneṫ
ad intereſſe ꝓ melioramentis ſi emptor ſibi non conſul-
uit per uiā retentionis ſi factum fuiſſet pactū de nō oppo
nendo euictionē ſecutam fuiſſe culpa emptoris,agi pote-
rit contra uenditorē pro melioramentis Alex.in cōſi.67.
ad fi.in ij uol.& conſidera ꝙ in dictis caſibus quibus agi
poteſt ad intereſſe tale intereſſe nō eſt ſingulare,ſed cōe er
go in totum petibile dicam in caſu ſequen. De prædicta
uero* melioramentorum materia factorū per emptorē 72
in re aliena quomodo & quando ac qualiter ſeruari poſ-
ſint tradunt plene Mod.de ſano in tractatu de pigno.fol.
41.& Iaſ.in.l ſi.ē.de iure emphit.& notare diligenter ca-
ſum quotidie contingentē de emente rē ſubiectā fideicō.
conditionali puta ſi hæres ſine liberis maſculis deceſſerit
quod ſi ſciuerit fideic.non recuperat melioramenta in alie
na re facta niſi neceſſaria ſine qbus res periſſet ſecus ſi igno-
rauerit quia poteſt per uiam excipiendi illam recuperare
a uendicante tex.eſt no.cū glo. in uerbo melioratione in
§ fi.l.ſi ē.cōia delega.ubi Bal.Pau.& Iaſ.notant.& Paul.
de ca in conſi.2.col.fi.in antiquis,& dicit ibi Bal.quod ſi
emptor uellet quando ſcienter emit fideic. ſuppoſita me-
lioramenta abradere,& exportare nō poſſet,quia illa ꝑdi
diſſet propter temeritatem ſuam ædificando ſcienter in re
aliena,& cōſuluit Barb.cōſi.63.col.fi.lib.j.ſecus ſi ignorā
ter,et an iſto caſu habeat actionē ad intereſſe uſque ad du
plum ſaltem contra uenditorem dicēdum eſt,ut per Pau.
de ca.in d l titius in.§.fi.cum.l.ſequenti per illos tex. * Et 73
prædicta not.ſunt in actu practico contra iſtos pecunijs
abundantes,quod ꝗ parui faciunt ꝙ res emendæ ſint ſu-
biectæ fideic.propter magna;& ampla ædificia in dictis
rebus cōſtructa uix n.inde inuenitur qui uelit aut poſſit
alienata reuocare ſatisfacto pro melioramentis exceden-
tibus ęſtimationem rerū antea acquiſitarum,ita ꝙ rebus
emptis tute potiunṫ,ſi.n ſciēter fecerint illa perdunt,ſecus
ſi ignorantes fideic.& bene nota utilem cautelā.ut ante im
penſas.uel melioramēta facta intimetis eis fideicōmiſſum
data copia auctentica teſtamenti.ut cōſtituaṫ in mala fide
& ſciā rei alienæ tūc.n illicite expenderet in alieno & me-
lioramenta ꝑderet pp malā fidē,& temeritatē. Circa ter
tiū caſum quando æſtimatio rei uenditæ multum creuit
propter tēporū uarietatē iuxta.l.precia rerū.ff.ad l falcid.
*Curt.tenet ꝙ nō poſſit excedere duplū precij cōuenti ꝑ 74
tex.d.l.titius.in.§.fi.cū l ſequenti cōfirmando.ut hic ꝑ eū.
& prius illā rōnem quā uiuā dicit adduxit hic Deci in.ij.
col.& exinde illam reſoluit.in.iij ita ꝙ nō eſt recedendū
a cōtraria opinione quæ cōmunis eſt ꝙ intereſſe cōmune

in venditionibus in totum peti poteſt etiã ꝙ excedat. du
plum precij conuenti prout tenet hic gl.in uerbo dupli et
Bart.col. 9.in verſi.aut quæris de cõi,Dec.col. antepe. &
ſequen.& cõiter ſcriben.& ꝓbauimus.ſ. in uerſic. ſed ca
75 dit hic notab q.* et ad.l.titius cũ.l.ſeq.tñ vt ꝑ Bar et Dec.
iij.notabili.qđ eſt caſus ſpecialis,& ſi Bar. contrarius fuit
in hoc puncto melius loquitur in.ix.col quã in.vij.et poſ
ſumus dicere quod ſe correxit plenius loquens,& diſtin
guens vel etiã ꝙ in.3.col.ſ loquitur tñ in caſu d.l.titius
quã alleg.nã doct.intelligi debet ſm.l quã allegat vt no
tiſſimi iuris eſt Præterea aduerte pro declaratione, & in
telligentia.d.l.titius in fi. cũ ll.ſequenti.quod ibi intereſſe
non poteſt excedere duplum propter plura quæ ibi con
currebant ſi diligenter ponderetur ille text. j. n.ſeruus il
le minimo precio uenit.ij in immẽſum exceſſit.iij. medio
crium facultatum erat uenditor his concurrentibus veri
ſimile non eſt de tanta ſumma a uenditore fuiſſe cogitatũ
ideo iniquũ videri dr̃ in tanta ſumma obligari uenditorẽ
ſicque eſt ibi caſus ſingulariſſimus in quo commune pre
cium non poſſet excedere duplum precij conuenti ratio
nibus prædictis.alias ergo ſecus iſte eſt verus intellectus
illius not.tex.videtur etiam circa illũ tex male dicere Cur.
ꝙ verſi.in omnibus non referatur ad legem titius ſed ad
caſum proxime relatum.expreſſe n.ſe refert ad omnia ſu
periora ibi in omnibus tamẽ his caſibus,& ibi omni mo
do teneri vbi Bar & Pau. de ca.notant.& excepto.l.caſu
continente intereſſe ſingulare quod non poteſt excedere
duplum precij conuenti ut hac noſtra l.alij duo caſus.ō.
non uidentur ad propoſitum multum facere cum in illis
verbis cõe uerſetur intereſſe quod poteſt duplum excede
re poſſet tamen aliquando ſingulare etiam eſſe propter ui
cinitatem puta domus emptoris iuxta l ſi cui fundus ff.
de leg ij.& aliqua ſ.diximus in ſuperioribus et in iſtis ter
minis ſaluari poſſet,quod in prędictis caſibus cõcluditur.
76 Supereſt ut tertium diſputemus articulum * quomõ
intelligendus ſit iſte tex.in illis verbis in omnibus caſibus
qui habent certam quantitatem vel naturam articulus dif
ficillimus eſt Dec.j.in glo.in uerbo quãtitatem,& in uer
bo naturam in pluribus locis ſuper dictis gl.dicit difficul
tatẽ cauſari ab eo quod de ſingulari intereſſe dicunt hic
ſcribentes.l.noſtrã de tali intereſſe loqui diligentes quo
modo in quãtitatibus,& debito in genere cadit affectio.
& ipſe tenet quod loquatur de intereſſe cõi aſſerens hunc
eſſe cõem & ueriorem intellim ſcđm quem caſſabunt oẽs
amaritudines,& per eũ,& minus recte quum cõis,& ve
rior intellectus ſit ꝙ de ſingulari intereſſe.l.iſta loquatur
vt ſupra oſtendimus,qa igitur in quantitatibus nõ cadit
affectio.l.nũmis.ff.de in litem iuran.glo.intellexit de alia
quãtitate puta decẽ cadorũ olei a te empt.& pulchra quę
dã de hoc termino q̃titatis ſcribit hic Bal.in.ij.col. et cum
prædicta intelligentia,& declaratione gl. tranſeunt ſcri
77 bẽtes* ſed quomodo poteſt cadere effectio in cadis olei
certe eodẽ modo laborare uidenẽ antiqui,& Mod ſe plu
rimum in hoc torſerũt circa terminum naturã.ut hic per
Bar in tribus primis col. Sali.col 4 & ſequenti Curt.fol.
4 Dec.ſuper glo.in uerbo quantitatem,& in verbo natu
78 rã,Mod medio.char.ij.* Cõis intelligentia do.videtur cũ
Bar.ut hic per Bal Sali Cur.& Dec.ſed obſtat q. de affe
ctione hic cõſiderata dicitur quomodo poſſit cadere in
quantitatibus.item in ſpecie in genere debita quæ pro ue
ritate certa dici non poteſt ideo Curt.& præfati Moder.
recedunt a prædicta intelligentia quod tñ uoluit Curt.
pro eodẽ accipi quantitatẽ uel naturam non placet,dictis
Mod.licet de Cur.nõ faciãt mẽtionẽ ipſi intelligũt nãm ꝓ
natura cõtractus ut ꝑ eos q intellectus cõfunditur ꝑ hũc
tex.in ſequentibus maxime ibi dupli q̃titatem minime
excedere,non n.facit amplius mentionẽ de natura. item
per verſi.in alijs autẽ caſibus quod ſolũ ponderat incerti
tudinem rei in contractum vel obligationẽ deductæ, nõ
autem naturã ipſius obligatiõis uel cõtractus. Vnde ego
ſomniũ putans qđ de natura naturata hic dicũt cõiter ſcri
bentes intelligentes eo mõ tex noſtrũ eo ꝙ equus,ut pu
ta in genere debitus certam habeat naturã i.certos fines,
& terminos a natura cõſtitutos extraneũ & obſonũ qui
dem eſt ꝙ in tali re cadat affectio hic cõſiderata,& ꝙ fieri
poſſit duplicatio de qua loquiẽ Imperator.ꝓpterea * cre 79
do aliũ eſſe ſenſum dictorũ uerborũ uoluiſſeq; Impãtorẽ
dicere qđ in omnibus caſibus qui habent certã quantita
tẽ uel naturã ideſt q continens certũ quid qđ poſſit ſtatim
duplicari.& ſic ponẽ natura ꝓ ſubſtantia ꝓut ẽt in.l iu
riſgentiũ in.§ idem reſpon cũ glo.ff de pact.& ſic ꝙ cõti
net certã quantitatẽ uel naturã i.ſubãm hoc eſt quid cer
tũ ad quod in duplicando poſſit haberi reſpectus. & cõſi
deratio incõiũcti.& ꝙ hoc ſit uerũ patet quia dũ poſtea
de duplicatione agit non facit mentionem de natura , ſed
ſolum de quantitate ibi dupli quantitatem minime exce
dere clarius adhuc oſtendit dum etiã aduerſatiue loquen
do ſubijcit,in alijs autẽ caſibus qui incerti eſſe uidẽtur nõ
facit mentionẽ de quantitate uel natura,ſed ſimpliciter de
caſibus incertis ex quo patet ꝙ in ſuperioribus loqui no
luit ſolum de certis,& tota uis conſiſtit in certitudine pro
miſſi ita quod ſtatim poſſit fieri duplicatio iuxta ea quæ
hic in x.col.ſcribit poſt alios Deci ſunt ergo ſomnia quæ
de natura naturata uel de natura contractus hic dicũt ſcri
ben & quum iſta lex non loquatur de cõmuni intereſſe,
ſed de ſingulari affectionis uidelicet & utilitatis ꝙ nõ po
teſt excedere duplum precij conuenti oportet hunc tex.
reſtringere ubi caderet aliqua ſingularis affectio, & utili
tas prout in caſibus quos poſui ſupra in diſcuſſione articu
li an lex noſtra intelligatur in cõi uel in ſingulari intereſſe
in uerſic.ad ſextũ motiuũ,& in uerſi.quum igitur.& hæc
dicta ſufficiant circa hunc terribilẽ text quẽ nunq̃ ſic enu
cleatum,& declaratũ uidiſtis. Glo.j. diuiditur in duas
partes ut hic per Deci.duo ſunt not.& principales articu
li in præſenti materia.* utrum intereſſe,& precium rei idẽ 80
ſint.& an unicũ ſit intereſſe uel triplex ſeu tres ſpecies in
tereſſe. Circa.j.concludit glo.idem eſſe precium quod
intereſſe Bar.hic.col.v.& .vj.ait precium conuentũ eſſe in
tereſſe cõuentum precium cõe eſſe intereſſe cõe precium
ſingulare eſſe intereſſe ſingulare. Soci in rubr. char.2.late
diſputat Dec hic j.acquieſcebat, diſtinctioni Bar.hoc mo
do ad concordiã reducendo iura quæ contrarij uideban
tur id qđ ſatis ſenſit gl dũ dixit triplex eſſe preciũ rerum
ſiue intereſſe quod idem ait eſt dicere ſequuntur hic Bald.
col j.& in uerſic.3.præmitte,& clarius Sali.dicens quod
quum tales reſpectus intereſſe conuenti cõis,& ſingularis
nihil aliud ſint q̃ res ꝑ ipſos reſpectiuos terminos impor
tat ſequitur, ꝙ precium rei.& hominis intereſſe ſint unũ,
& idem,& quũ preciũ rei ſit triplex.l.j.ff.de actio. empt.
triplex dici debet intereſſe licet de his Dec.non faciat men
tionẽ,& ſi intereſſe reſpiciat rẽ de qua agitur,& ſecundum
rẽ de qua agitur regulatur non eſt inconueniens ꝙ etiam
precium rei intereſſe dicatur,quia plerunque ſi agatur de
una re puta de boue aſino uel libro ſecundum Sali.et nõ
detur creditoris non intereſt ultra ualorẽ illius rei , & ſic
nõ erit intereſſe ultra preciũ illius rei ergo bene locuta eſt
gloſ.* ex quo ſequitur ꝙ ſi emptor ita rem ad practicam 81
reducendo dicat pero intereſſe quia res non eſt tradita.et
emit rẽ pro quinque ualentem octo ſecundum cõem eſti
mationem ꝙ uidetur octo petere,quia communis æſti
matio eſt intereſſe cõe ſecundum Bal.hic in.ij.col. dicentẽ
hanc eſſe ipſam ueritatem,quia intereſſe eſt acceſſio ſed il
lud accedit quatenus excedit conuentum ergo &c. Deci.
tamen hic in.4.col.a prædicta declaratione receſſit quũ ue
rũ non videatur ꝙ preciũ rei ſit preciſe intereſſe, ſed illud
videẽ cõtingẽs,& quod rei preciũ intereſſe preciſe ſit hoc
ſolũ procedit in intereſſe cõuento de p̃tio rei ſecundum
Bal.ut hic ꝑ eũ cõcludentẽ ꝙ ſe habent.ut excedentia , &
exceſſa licet regulariter intereſſe maius ſit quã preciũ rei
p̃terq̃ in intereſſe cõuẽto de pretio rei per l.ſi, inter.C.de

ſure dotis, cũ alijs ꝓ eum alleg. Quæ cõſideratio conſun-
dit̃ p tex. legis. j. ff. de act. emp in principio ibi hoc aũt in
82 tereſſe. ſ interdũ rei pretiũ ✠ egreditur ergo regulariter nõ
egredit̃ licet aliqñ ſic & qñq; minus ſit icđm contingẽtiã
factorũ vnde non recedo a declaratione gl Bart Bal. Sal.
& aliorũ ꝙ intereſſe conuentũ ſit pretiũ intereſſe cõe pre-
tiũ cõe intereſſe ſingulare pretiũ ſingulare facit lex pretia
rerum in principio & in fi. ff. ad. l. falci vbi pretium rei &
æſtimatio rei & cõe intereſſe pro eodẽ ponuntur & q̃uis
Bal. in. vij. col in uerſi. 3. præmitte per Deciũ. alleg de con
uento dũtaxat loquatur tamen in j col loquitur de com
muni & Sali. de conuento communi & ſingulari.
83 Et qñ pretium cõe ✠ ſeu intereſſe cõmune æſtimatur ſe
cundum cauſam cohærentẽ pluris eſt q̃ pretium rei ſim-
pliciter conſideratũ tex eſt not. cum glo. in. l. qui tabulas
in principio. ff de furt. & in. l. proinde ff. ad leg. aquil.
84 Circa ſecundũ articulũ ✠ dicunt vnicũ eſſe intereſſe qđ
diuerſimode æſtimat̃, qñq; ſingulari æſtimatione aliqñ
cõi nõnunq̃ cõuenta, vt per Bart. in. l. ſi per illum tex. ff.
de prætor. ſtipul ſed idem Bar. ĩ in. ij. q vj. & ſequen. col.
tenet ꝙ ſint tres ſpecies intereſſe idem facit Bal. in vij. col.
& Sali. in. 2. & . 3. dicens hanc eſſe cõem & veriorem opi-
nionem Soci ẽ in rub. char. ij. iiij. & . v. & Deci. ipſius loci.
limita. in. v. & . vj col. & Cur. iij. diſputant artic. & tandem
quicquid dicant Socinus & alij cum eo conuenientes te-
nent cum Bar. & cõmuni idẽ facient Moder. medio. col.
8. & . 9. nam de cõmuni ſingulari & cõuento in iure ſæpe
ſit mentio patet in l. j. ff de act. empt. in. l. hæc verba quan
ti. ff. de verb. ſign. maxi. quia apud nos de leui conſtituit̃
ſpecies & ex eo quod vnũ dicatur intereſſe cõmune aliud
ſingulare aliud conuentũ diuerſi reſultant effectus & diffe
rentiæ ſubſtãtiales ergo diuerſæ ſpecies. l. prima. ff. de præ
tor. ſtipulatio vt hic latius per eos.
Ad tex. dictæ. l. j. de actio. empt. ibi hoc aũt ꝙ videtur
probare vnicũ eſſe intereſſe diuerſimode inde appellatũ
reſpõdeo ꝙ loquitur de intereſſe in genere ſicut dicimus
de animali in genere & illud aliquando eſt intereſſe cõe
aliquando ſingulare aliquando conuentũ vt in d. l ſi. &
85 ſic potius facit pro q̃ contra ✠ non obſtat ꝙ plus & mi-
nus nõ faciant differre ſpecie. d. l. ſi. ff de fun. inſtruc. q̃a re
ſponde, & hic per Dec. in. vj. col. ꝙ illud procedit quãdo
ex eadem cauſa proueniunt ſecus ſi ex diuerſa, vt in caſu
noſtro vt per Deci vel clarius. vt p Cur in. 3. col. ꝙ plus,
& minus quando eſt facti non facit differre ſpecie. d. l. ſi. ſe
cus ſi ſit plus. et minus iuris tex. eſt in. l. i. ff de ſerui. ruſtic.
prædiorum, ſed ex eo ꝙ poteſt quis petere ſingulare in-
tereſſe plus iuris habet quam ſi poteſt petere tantum com
mune ergo, &c. faciunt quæ ſcripſi in d l. ſi. in l. quod at-
86 tinet in ſi. ff. de re. iu. Et ex prædictis ✠ quod triplex ſit
intereſſe, & ꝙ pecunia promiſſa pro intereſſe dicatur in-
tereſſe conuentum. ut latius dicam. ĩ in glo. dupli inſertur
in practica ad no. qõnẽ quod ſi peterem illã quantitatem
tanq̃ intereſſe uincerem ita hic in. vj. col. ad ſi. quæſtionis
prædictæ uoluit Bar. & probatur per ea quæ poſt Ioan.
and. ibi relatum concludit Deci. ẽ. in rub. in. 4. col. Glo.
87 in uerbo productæ ✠ ponit intellectum ad text. noſtrum
ſequitur latius explicando hic Sali, col. 3. in ſecũda oppo.
ſed non procedit. ut hic per Deci licet de Sali. non faciat
mentionem & pro ueritate ꝙ dicunt glo. & Sal. de inter-
eſſe circa rem, & extra rem de probatione iuramento, &
taxa intereſſe non ſunt de mente iſtius tex. ꝙ ſolum lo-
quitur de quantitate, & qualitate intereſſe vſque ad quã
meram dari poſſit. vt patet ex lectura totius legis & huiu
ſce modi prolixitatem, ut in principio dicitur intendit im
perator coarctare ſicut diximus in. ij. apoſtilla textus in
88 tellectus Decij exponentis productæ ✠ ideſt determinare
in infinitũ vr̃ extraneus, & cõtra propriã ſignificationem
uocabuli. alia. n. eſt rẽ in infinitũ producere aliud determi
nare. ut uerba oſtendunt ideo &c. Mod. mediol hic in. j.
col. aliter intelligũt tex. quũ. n. lex dicat in cõtractibus cer
tis ꝙ ſingul'r intereſt cõuentæ ſummæ duplum excedere
nõ poſſe ſecus in incertis hoc potiſſimum certaſſe ueteres
credunt licet nihil in ff reperiatur utputa reiectis talibus
reſpõſis p tribonianũ iſtudq; eſſe ad qđ extendebant anti
quæ dubõnes qui intell's diuinationẽ cõtinet repugnatq;
principium. l. generaliter loquentis ꝙ antiquæ dubitatio
nes ſuper eo quod intereſt infinitum productæ ſunt ergo
prædictæ dubitationes nõ erant inter caſus certos, & in-
certos eo modo quo præfati intelligũt, ſed generaliter ſu
per eo quod intereſt. Præterea refragari uidetur tota lex.
in principio medio, & fine. principium quẽadmodũ dixi
loquitur generaliter de antiqs dubõnibus circa intereſſe
in finitum productis. Mediũ pariter ibi, & nõ ex quibuſ
dam machinationibus, & in aſſignatione rationis in uer-
ſic. quum ſcimus ſimiliter etiam finis. ibi finis antiquæ pro
lixitatis. & quibus manifeſte apparet Imperatorem non
feciſſe conſtitutionẽ hanc. ut remoueret antiquas dubita-
tiones certorum, & incertorum caſuum tantum ſecundũ
intellectũ dictorum Mod. ſed generaliter, ut coarctaret,
infinitatẽ antiquarũ dubitationũ ſuper eo quod intereſt.
Soc hic in. 3 col. uult dubitationes fuiſſe ſup quãtitate in-
tereſſe uſque quo peti poſſet, & hoc determinare Impera
torẽ dando duas regulas unã de caſibus certis alterã de ca
ſibus incertis. ſed nec iſte ſatisfacit nã dubitatiões antique
non ſolũ uerſabantur circa quantitatem intereſſe uerum
etiam circa qualitatẽ uidelicet tã reſpectu dãni emergen-
tis quã lucri ceſſantis. ut patet ex princi. & fine ipſius legis
item an tã directo q̃ per obliquum ut in uerſic. & non ex
quibuſdã machinationibus. Verus igitur ſenſus. & in- 89
tellectus tex. eſt ✠ quẽ poſui tã figurando caſum quã apo
ſtillando literam ꝙ antiquæ dubitationes erant in infinitũ
productæ ſuper eo quod intereſt uſque ad quã quantita
tem peti poſſet utrum in omnibus caſibus. & contracti-
bus. An per obliquũ, & circuitũ ſicut directo & an tam
reſpectu lucri ceſſantis q̃ damni emergentis circa quæ ſa-
ctæ erãt plures leges. et interpretationes ut circa edictũ di
ui Adriani dr̃ in. l. ſi ẽ. de edic. diui quã prolixitatem ſe hic
reſecare dicit imperator ſtatuendo, ut in hac lege.
Sed contra prædicta obſtare uidet̃, quia ſi de iure anti
quo in infinitũ intereſſe petebat̃ nõ poterãt de hoc apud
antiquos eſſe p̃dictæ dubõnes ẽm Deci hic aliter propte
rea declarantẽ tex. quod antiquæ dubitationes erant in
infinitum determinatæ quod hic corrigit Imperator re-
ſtringendo intereſſe. ut hic dicitur quam declarationem
improbauimus. ẽ. ✠ ut. n. dixi exponeret̃ album ꝓ nigro 90
quum tex ſecundum bonum ſenſum oppo dicat ꝙ du-
rationes erant in infinitũ productæ non dicit quod in infi
nitum productæ eſſent determinatæ, ſed quod in infinitũ
& in immenſum erant deductæ. quã quidẽ prolixitatẽ ſe
hic reſecare, & coarctare Iuſtinianus teſtatur. & ad oppo
ſitionẽ in ſuperioribus factam reſpõdeo quod ex mente
Sal. ad ſi. 3. col. non dicit hic ꝙ intereſſe peti poſſet, ſed ꝙ
antiquæ dubitati ões ſuper dicto intereſſe in infinitum ꝓ-
ceſſerunt, quia aliqui puta vnum dicebant aliud alij qui-
dam plus quidã minus. & omnes diuerſimode ita quod
non erat certitudo aliqua quam prolixitatem. & dubita-
tionẽ reſecauit hic Imperator determinãs, ut. ẽ declaraui.
Gl. ſup verbo melius ✠ timore unius cõtrarij qđ hic in 91
3. oppo. formauit Sal. melius ꝓ bono exponit ſicq; com
paratiuũ ꝓ impoſito, & pariter poſitiuo pro cõparatiuo
aliqñ ponitur. ut hic per Deci & Alb. de roſa. in ſuo dictio
nario in uerbo cõparatiuũ, & habetur in euãgelio de paſ
ſione bonum erat homini illi ſi natus non fuiſſet, ideſt me
lius quia eſſe miſerũ miſeria culpæ mortalis peius eſt quã
non eſſe ſimpliciter ſecundum Nicol. de lira ibi ſuper ma
the. plenius rober delitio in ſermon. de ſexageſima in ſer
mone. xvij. cap. xx. & pro declaratione ipſius puncti an
& quando cõparatiuum pro poſitiuo ponatur uel quo
modo dicit hic eleganter Salic. in. 4. col. quod compara-
tiuum quãdoque adijcitur uni tantũ ſubiecto. & diuerſas

gradus nõ habenti,& tũc ſtat poſitiue,& hic aliqñ adijci
tur ſubiecto habẽti diuerſos,& exceſſiuos,& tũc ſtat cõ
paratiue l.vbi aũt.§.j.ff de ver obl.qñq; adijcitur ſubie
cto habẽti oppoſitos,& contrarios gradus,& ſtat tũc ele
ctiue .exigendi.C de procur. Glo in verbo prout eſt
poſt diuiditur in.iij.partes.vt hic per Deci.j parte non be
ne declarat tex.vt per ipſum Deci.& dixi in 3 not.Circa
alias partes tractantes de diffinitione intereſſe dictum eſt
ad ſufficientiã in rubri. Gloſſ in verbo caſibus in duas
partes diuiditur ꝓut duas format oppoſitiones,& reſol
uit,ſcd̃a ibi ſed nec Circa j partẽ concludit glo.recte dixiſ
ſe Imperatorem in omnibus caſibus,& non in omnibus
cõtractibus de qbus poſtea dicit exẽplificando quæ exẽ
pla nõ reſtringunt quia lex iſta etiã in maleficijs,& quaſi
locum habet prædicta igitur uerba in omnibus caſibus
tanq; generalia comprehendunt & maleficia,& quaſi,&
approbatur cõiter.vt hic tandem per Deci & per Barto.
in.ix.col.& Sali 4.imo quicquid dicat Deci iſta conclu
ſio glo procedit etiam in intereſſe ſingulari nec obſtant iu
ra alleg.per Deci.quia loquuntur de intereſſe ſingulari af
92 fectionis,ſed ſingulare intereſſe * vtilitatis bene venit etiã
in maleficijs vt hic per Bar in 9 col.verſic. quæro iuxta
prædicta accedat tex not in.l.in interdictis ff de vi,& vi
arm.Circa ſcd̃am partẽ glo.ibi officio iudicis benedicit de
clarando,vt hic per Sali in.4.col in verſic.ſed quæro.

Glo in verbo quantitatẽ facta eſt timore vnius contra
rij quod hic in 4 col Sali.format & dicit Deci.hanc glo.
bene dicere retento communi intellectu,ꝙ hæc lex pro
cedat,& intelligatur etiam in communi intereſſe & male
quum ille non ſit cõmunis intellectus imo,& in ſuperio
ribus viſum fuit communis,& verus ſenſus et intellectus
legis eſt ꝙ loquatur de intereſſe ſingulari nõ de commu
93 ni.* Melius eſt igitur exẽplificare,vt facit tex.in uenditio
nibus,& locationibus quando vendidiſti mihi ortum cõ
tiguum domui meæ precio centum ſcutorum puta,in
quo quidẽ orto cadebat ſingulare intereſſe affectionis.&
vtilitatis vel qñ locaſti apothecã vel domum precio cen
tũ.& ſic ꝓ certa quãtitate uel in alio cõtractu continente
certã quantitatem ita ꝙ caderet ſingularis affectio,ut in
caſibus Sali hic col 4.& Deci.8.poſt Cyn.pro quibus ẽ
tex.in.l nummis.ff.de in litem iurando.& de quantitate
materiali & cõtinua vide quod hic no.dicit Bal.in.ij.col.
Glo in uerbo naturam diuiditur in duas partes.vt hic ꝑ
Decium effundentem plura uerba quam expediat quũ
94 primus intellectus gl.ſit planior * ut quantitas accipiatur
pro certa ſumma olei vini tu dic melius pecuniæ numera.
ut in prædictis caſibus per Sal & Dec in notans,ut ſupra
dixi & natura accipiatur pro ſpecie in contractu deducta.
vt pro ſticho uel equo aut homine in genere.ut hic per
Sali & pulchre Bal.in ij.col.& licet arduum ſit inueſtiga
re huius tex.uerã intelligentiã,ut patet ex dictis Bar.in tri
bus primis col Sal.in.4.&.r.col Cur et Mod.med.char.
3.&.4.qui diuerſimode prædicta uerba interpretantur cõ
munis tamen uidetur eſſe cum Bar ut hic per Bald Sali.
95 Deci.& Cur.✠ſed ego credo alium fuiſſe ſenſum noſtræ
legis.& ꝙ noluerit ſentire de natura naturata.i.de æquo
uel homine in genere,aut in ſpecie,nec uoluerit de natura
contractus intelligere,ut ex ſerie.l.liquet ſed uoluerit dice
re ꝙ in omnibus caſibus qui habent certam quantitatẽ
uel naturam qui continent certum quid quod poſſit in
continenti,& abſque difficultate duplicari patet hanc fuiſ
ſe mentem legiſlatoris,dum n.de intereſſe poſtea agit nõ
facit de natura mentionem ſed de quantitate.ut ibi dupli
quantitatem minime excedere.item dum poſtea aduerſa
tiue loquendo ſubiungit quod in alijs caſibus qui incer
ti eſſe uidentur non facit amplius mentionem de quanti
tate uel natura.ſed ſimpliciter de caſibus incertis ex quo
patet qđ in ſuperioribus locutus eſt de certis ita ꝙ tota
uis conſiſtere videtur in certitudine rei promiſſæ ponitur
igitur natura pro ſubſtantia prout etiam in.l.iuriſgentiũ
in.§.idem reſponſum cum glo.ff.de pact.& ſic qui habẽt
certam quantitatem uel naturam.i.certam ſubſtãtiã ſicq;
certum quid cõtinent ita.ut ſtatim poſſit duplicatio fieri
iuxta quę.j.in.v.col.Dec ſcribit.& dixi ſupra ad ſi.textu
alium. Ex quibus cõſidera ſi inferri poſſit quicquid hic
ſentiat Cur.quod in caſu l.ſi pœnam.& in l ſi fundum.
ff de uerb.obl.ꝙ intereſſe nõ poſſit excedere quãtitatem
dupli. Glo.in uerbo contractibus diuiditur,& declara
tur.ut hic per Deci Bal.in ij.col.& Salic v.qui ſuper ipſa
non inſiſtunt. Gl in uerbo intereſt intelligit hanc.l.de
ſingulari intereſſe loqui idem facit gl in uerbo dupli alij
intelligunt etiam de cõi j.uerior ✠ut dixi in ultimo nota. 96
in primo articulo poſt ſeptimam dubitationem.

Glo.in uerbo dupli omiſſis dictis Decij diuidiẽ in tres
partes principal.in.j.declarat * ad quod ſimplum habeat 97
reſpectus in facienda duplicatione de qua in hac.l.pro in
tereſſe debito an ad ſimplum precij conuenti uel ad ſim
plum precij cõmunis,& per conſequens quod nã ſit ſim
plum illud quod duplicandum uenit conuentũ ne preciũ
an cõe in.ij.parte ponit unum no.in materia intereſſe qđ
tamen ex.tex.iſto non colligitur in tertia procedit remo
uendo quædã contraria quæ huic legi uidebantur obſta
re.ij ibi & nota triplex iij.ibi item in eo iterum iſta tertia
ſubdiuiditur in quinque particulas in.j et ſecunda format
duo contraria & ſoluit in alijs duabus remouet duo alia
contraria.poſtmodum in ult.quorundam diſtinctionem
in prætacta materia refert ij tertiæ eſt ibi item eiſdem.iij.
ibi.Nec ob iiij.ibi nec obſtat,quinta & ultima ibi alij di
ſtinguunt. Circa primã partẽ glo.quodnã ſit ſimplum
dupicandũ declaraui late ſupra in ult.not.in.j art.poſt ſe
ptimam dubitationem. Circa.ij.partem gl.ꝙ triplex ſit
intereſſe cõe conuentum,& ſingulare.vt ẽ in rubr.dixi
mus * eſt cõmunis doct.ſententia alio tamen modo iſtas 98
tres ſpecies intereſſe declarat hic Bal.in v.col.ſed clarior
eſt prædicta diuiſio & declaratio glo.& doct.commune
intereſſe ſm Pet.de bellapertica,& ultramon.illud eſſe di
citur ubi quilibet facta ſibi mora idem damnum ſenſiſſet.
ſequitur Dec.hic col.ſi.uoluit etiam Bar.in ult.col.& Bal.
j & probatur in l precia rerũ in principio.ff.ad.l.falcid.cũ
alijs adductis per Ang Aret.in.§.ſiquis agens in ult.no.
inſti de actio. Intereſſe conuentionale ſeu conuentum
* ſecundum glo.Bar.& ſcriben.eſt precium conuentum 99
de quo diximus in glo.prima,Soci tamen in rub.col.ſi.
lare inſiſtens reprehendit dicens poſt Bal.intereſſe cõuen
tum eſſe intereſſe conuentionaliter declaratum ſeu quanti
tatem promiſſam loco eius,quod in futurũ intereſſe poſ
ſet.ut ſi non dederis ſtichũ dabis decem approbant.Mo
der.præfati ad ſi.8.col.quod uero glo.& Bart.dicunt pre
cium conuentum eſt,non autem intereſſe cõuentum,ſed
ſi precium & intereſſe idem ſunt,ut in glo.prima conclu
ſum eſt ſi precium conuentum eſt intereſſe erit conuentũ
& in exẽplo præfato dato ſupraque relato in pœna pro
miſſa quæ loco intereſſe ſuccedit.§.alteri inſti.de inutil.ſti
pul.&.l.ſi.ubi Pau.de caſt.notat.ff de prætor.ſtipul.uerũ
quia.ut hic in.vj.col.dixit Bar.reſpectu petitionis eſt æſti
matio illius intereſſe ideo dici poteſt precium cõuentum
ſeu quantitas conuenta pro eo quod intereſt.

Quid ſit ſingulare intereſſe * declarat hic Barto.col.3. 100
4.& ſi.exemplificando in eo qui longo tempore ſtuduit
apoſtillando librum aliquẽ ſequitur hic Sal.col antepen.
dum reducit ad practicam materiã ſingularis intereſſe,&
Cur col.18.dum inquit ꝙ non poteſt excedere duplum
precij conuenti.Soc uero in rubr.col.8.&.ix.latius capit
poſt antiquos dicens ſingulare intereſſe illud dici in quo
mora ſimpliciter cõmiſſa quilibet non fuiſſet paſſurus idẽ
dãnum ſed tunc demum ſi in eadem cauſa mecum fuiſſet
idem uoluit hic Bal.col ij.dicens ſingulare intereſſe illud
eſſe ubi facta relatione rei ad perſonam plus ualet,mihi ꝗ
alteri.Cui non ineſſet eadem ratio affectionis quæ ineſt
mihi ſequitur etiam Decius in ultima columna.

101 Et ſubijcit loco præallegato Socin * ꝙ iſtud ſingulare
intereſſe eſt duplex, vnum affectionis de quo in iure non
habetur ratio: alterū affectionis, & vtilitatis ſimul de quo
habetur ratio & eſt in conſideratione. & hoc prius decla-
rauit hic Bart. in vj col. in verſi. Iuxta hoc quæro, & Sali.
colum antepenultima in principio.

102 Habemus etiā ex gl. ꝙ quod intereſſe aliud eſt intrinſe
cum aliud extrinſecum declarādo vt hic per Bar. in. 7. col.
quē ſequuntur doct vt hic per præfatos Moder. in uerſi.
ſequen. quæſtio. & latius dixi ē in rubr. ex quibus patet
ꝙ in. l. inde neratius quicquid hic dicat Deci. intereſſe nō
eſt intrinſecum licet de illo habeatur ratio vt per Soc. ē in
Rubri. colum. xij. & ibi dixi circa fi. Rubr.

Sed inſtat pulchra dubitatio an habeatur rō, & cōſide
103 ratio dicti intereſſe extrinſeci. multi credunt ꝙ non * per
tex. in. d l. ſi ſterilis in §. cum per vend ff. de actio. empt.
ſed cōtrariū verius ē. l. vēditor. ff de euic. l. j. in prin. & l. te
netur in §. ſi uas. ff de ac. emp. & l inficiando in §. j. ff. de
furt. & d. l. proinde cum. l. ſequenti, Dec. j in antepen col.
& Iaſ. in. l nummis col. j ff. de in litem iurando, vbi vno
modo reſpon. ad tex d. §. cum per vend alio. n. modo re
ſpon. dicti Moder. in antepe col * Ego aliter. & clarius re
104 ſpon. ꝙ ille tex repellens intereſſe lucri ceſſantis in ſolito
negotiari & ſic intereſſe extrinſecum iuſtum ea ratione id
egit; quia permiſſum erat vſuras legitimas cū ſequenti. l. fi.
ff. de pericul. & cōmodo rei vend ideo ſatis legislatori vi-
ſum fuit illas poſſe conſequi non habita ratione intereſſe
extrinſeci vt dixi ē. in Rubr. alias autem bene habēda eſt
105 ratio intereſſe extrinſeci iuribus præal. ✠ hodie vero ma-
xime quum vſuræ ſint prohibitæ l j. cum ibi nota. C. de
ſumma trinit. habenda eſt ratio lucri ceſſantis in ſolito ne-
gotiari, vt vult lex noſtra p quam corrigitur. d. §. cum p
vend. vt in ſuperioribus dixi imo fortius dānī et intereſſe
ſeruorum fame necatorum in caſu. d. §. cum per vend. ob
triticum non traditum ſi ita veritate ſit debet in conſcien
tia vt poſt ſummā Ang ſcripſi ē. in rub.

106 Limita * niſi tale intereſſe extrinſecum & dānum eſſet
inſolitum ſeu veriſimiliter non conſideratū vt hac. l. cum
glo. in verbo damnū ſecundum verum intellectum in fi-
guratione caſus & in tex. relatū ac demonſtratum. facit. l.
titius in §. fi. cū. l. ſequen. ff de actio. emp. notat. per Alex.
& alios in. l ſi ex toto in principio ff de leg. primo. & tex.
not. in. l. fiſtulas in § frumenta cum glo ff. de contrahen.
107 emptio. ✠ quod caſus non veriſimiliter conſideratus ſeu
inſolitus non cenſetur comprehenſus nec venit in obliga
tione aut contractu de qua materia late p Bal in cōſi. cij.
vol. 3. Anchar. in conſi 4 4. Rapha. Comen in cōſi. 185.
Cor. in conſi. 23. col. pen & fi. & conſi. 128. col. fi. volu. 2.
Alex. conſi. 28. col. fi in primo volu. & conſi. 98. col. fi &
108. etiam col. fi in 3. volumi. Socin in conſi. 123. lib. 4.
Fel in. c nouit col. 6 & 7 de iudi & in. c. ſedes col 2. & . 2.
de reſcr. Iaſ. in l. ſed & ſiquis in §. quæſitum, col. pen. ff ſi-
quis cau & in cōſi. 107. lib primo. Aquen in l. interdum
in. §. quod ex naufragio col. 2. ff. de acquir. poſſeſſ. Ripam
in tractatu de peſte fol. xi. & . xij. & in repetitione. l. ſi vnq̄
in. 2. q C. de reuoc. donat. Curt. iuniorem hic in. 17 col. &
Alexandrinum in conſi. 131. in quibus locis infinita inue
nies accumulata circa intellectum, & materiam text præ-
dicti. §. frumenta cum glo. ꝙ de inſolitis non cenſetur ha-
bita ratio nec conſideratio de quo vide etiam Deci in. l. ſi
conuenerit in fi.

108 In eadem ſecunda parte gl. * ibi pacta conuenta ſerua-
bo glo. concludit intereſſe conuentum in totū deberi nec
reſtringi per hanc l. ſequuntur communiter ſcribentes. ut
hic per Bar. in. ix col in verſi. nunc venio vbi Deci. 2. &
Cur. 21. quia vt inquit glo. pacta ſeruabo ait prætor. l iu-
riſgentium. § prætor ait. ff. de pact. ſecundo quia contra-
ctus legem ex conuentione accipiunt l. contractus. ff. de
reg. iur. tertio, quia vt dicunt vulgares pacta rumpunt le
ges gl eſt in. c. j. de reg iur. in ſexto. Dicit tū loco prælle.
Cur. & etiam. in xl. col. ꝙ iſtud intereſſe conuentū nō po
teſt quadruplū excedere ✠ ſicut nec pœna cōuentionalis 109
§. oēs inſti. de actio. qui tamen tex. loquitur de pœna lega
li quæ nō excedit quadruplū, ſecus in conuentionali quæ
a voluntate, & conuentione partium dependet. vt per gl.
in verbo perſeruntur, & tranſeunt cōiter doct vt p Imo.
& Iaſ in l. ſtipul iſta in. §. alteri. ff. de verb. oblig & proba
tur in l. ſi dictum, & in. l ſi plus §. de euic. ꝙ Quæ opinio 110
procedit etiam in foro conſcientiæ & in iudicio animi,
quando abſque fraude vſurarum opponitur talis pœna,
etiam ꝙ excedat intereſſe licita eſt, & exigibilis ſm theo-
logos, quia intereſſe publicę vtilitatis, vt pacta ſeruentur.
vt per ſummā Ang. in verbo vſura §. 11. verſi. ſextus ca-
ſus, & per Mod. Tau. in. l. rogaſti in. §. ſi tibi col. penul. ff. ſi
cer. pet. facit. l. j in princip. ff de loco publico fru. vbi inter
dicta publicæ vtilitatis cauſa ꝓpoſita tuetur prætor. pro
pterea male videtur dixiſſe hic Bal. in 3. col. in verſi. quid
ſi præmitto dum vult ꝙ ſi tantum non interſit peti non
poſſit, quia cauſa finalis eſt falſa. tantum enim eſt dicere
nomine intereſſe quantum quia intereſt, ideo exceptio-
nem doli obſtare dicit l. ij. §. circa ff. de excep. dol. non. n.
cauſa falſa eſt attenta conuentione partium ad tantum ta-
xantium intereſſe, abſque fraude per prædicta.

Opinio tamen Bal. & aliorum * ne conuentū intereſſe 111
poſſit quadruplum excedere magnā ſapit æquitatē. quia
vt in ſimili hic dicit tex. noſter hæc nō videtur naturæ cō
gruum faciunt etiā quæ hic in. vj. col. in. x. oppo. Bal. ſcri
bit. Accedat l cum allegas. C. de vſur. quæ pœnam qua-
drupli permittere videtur ceſſante ſuſpitione illegitimarū
vſurarum vltra ergo quadruplum nō videtur permiſſa,
etiam per conuentionem

Et prædicta concluſio ✠ ꝙ intereſſe conuentum totū 112
peti poſſit etiam ꝙ excedat duplum limitari poteſt dupli
citer i vt procedat qñ quantitas intereſſe fuit a principio
taxata, ſed ſi ſimpliciter quis ꝓmiſiſſet damna, et intereſſe
generalis iſta promiſſio ſecundū terminos, & diſpoſitio-
nem iuris cōis intelligi debet ita ꝙ non excedat duplum
iuxta prædicta arg. l. j. in. §. ſiquis ſub cōditione. ff. vt leg.
no. cauea. reſtringendo. vt hic per Deci. in. x. colū. faciunt
quæ tradunt ſcriben. in. l hæredes mei in. §. cum ita. ff ad 113
trebel. * ꝙ diſpoſitio hominis intelligitur ſe conformare
cum diſpoſitione, iuris. & legis ad quod plura congerunt
Ale. in conſi 46. col. 1, lib. j Iaſ. in. l. poſt dotem colū. 3. &
in l. qui Romæ. in. §. Flauius col. 9 ff de verb. oblig. Dec.
in conſi. 257. col. ij & in conſi. 446. ad fi. oēs Mod. in rub.
ff de verb. obliga. vbi plura dicunt circa tex. præalleg. §
ſiquis ſub condi & procedit hæc cōcluſio de intereſſe nō
valente duplū excedere, & quando debitor ꝙ vt ſæpe fit 114
promiſiſſet ſtare iuramento vel ſimplici dicto creditoris
ſuper damnis expenſis, & intereſſe. vt quamuis ſubſiſtat
huiuſcemodi conuentio nec poſſit reuocari. vt per Bar. et
alios in. l. ſi ff de præto ſtipul. Signo. cōſi. 157. col ij. abb.
in. c. dilecti filij col. fi. de fo. compet. et in. c. finem litibus ad
fi. de dolo & contu. pract Pap. in j. lib in uerbo, & expen
ſis col. v. Ang. Aret. in. § actionum autem col. 18. verſic.
& aduertas inſtit de actio. & in. § idem iuris col. 26. verſi.
ex his inſtit de excep. Alex. conſi. 37 colū fi. & conſi. 54.
lib. ij. & conſi. 113. col. ij. in. 4. vol. Soc. cōſi. 90. col pe &
fi. vol. 4. Fel. in ca. ij. col. 4. de fide inſtr Alex. & Iaſ. late in
l. iuſiurandū quod ex conuentione. ff. de iu. iur. Iaſo. in. l. ſi
ab arbitro col ij. ff qui ſatiſda. cogan. & Deci in c. ad hęc
el. ij col. 2. de appel. tamen intelligitur ſecundum diſpoſi-
tionem iuris communis ita ꝙ non excedat duplum quā-
do ē intereſſe ſingulare per hāc l. & prædicta ſecus ſi com
mune ſit, quia tunc ad duplum nō reſtringitur, & in ſupe
rioribus dictum fuit.

Et quādo quis ſe ſummiſit gratiæ, & miſericordiæ ad
uerſarii niſi gratiam, & miſericordiam reporter * debet in 115
priſtinum ſtatum reponi, vt pulchre poſt Inno. & Ang.
tradit Imol. in. d. l. fi. col. 3.

Secundo

116 Secundo limitatur cõcluſio prędicta glo. * ꝙ quanti-
tas pro intereſſe taxata ſit exigibilis. et nõ procedat vbi eſ
ſet ſuſpicio uſurariæ prauitatis. vt per Bal. in. d. §. ſi tibi, &
Dec. hic in. x. col. tu autẽ aduerte: quia difficultas eſt qñ di
catur eſſe ſuſpicio vſurariæ prauitatis ita ꝙ taxatio inte-
117 reſſe a pricipio illi ſit, vt etiam in vlti. no. viſum fuit * Di-
cendũ eſt ꝙ vbi pœna in effectu eſt adiecta dationi quan
titatis pecuniæ videtur in fraudem vſurarum adiecta, nã
in ſimilibus contractibus, & mã ſulent uſuræ permitti, et
ideo exigi non poteſt ſecus ſi ſit adiecta facto uel dationi
ſpeciei. l. cũ allegas vbi plene ꝑ ſcrib. C. de uſu. Cur. hic co.
xi. cũ ſeq. & latius Mod. taur. in. d. §. ſi tibi, col. xiii. cũ ſeq.
adde plene Alex. in conſi. l. col. ſi. lib iiii. & cõſi. lxxvi. col.
ſi. in. v. vol & in conſi. xliii. lib. vi. & cxcv. col pen in eo.
& Calc. cõſi. xxxiiii ſol. vl. dicit tñ Cur. loco præallg. ꝙ in
caſibus in quibus taxatio ꝓ intereſſe exigibilis eſt prout
quãdo emanauit ſuper facto aut datione certe ſpeciei ꝙ
intereſſe taxatũ non põt excedere quadruplũ. De ꝗ dixi
118 ſ. Glo ſuper verbo incerti * licet inrpte procedat cõtinet
tñ mãm aitã, & ſubtilem ac de apicibus iuris qñ factũ vel
nõ factum eſt in obligatione an ſuccedat obligatio ad in
tereſſe ſitq; in electione actoris agere preciſe ad factũ vel
ad intereſſe. ii. quid iuris qñ in obligatione eſt rẽ tradi iii.
qñ eſt dandum. & ſic diuidi poteſt in. iii. partes. ii ibi ſi au
tem. iii. ibi item vbi: ſed quia non eſt propria, & peculia-
ris materia l. noſtræ vna cum Bar. ĩ. in pen. col. me remit
tã ad ea quæ oẽs doc. ſcribunt in. l. ſtipulationes non diui
duntur ff. de verb. obli Bal hic col. ſi. & Sali. ix. & x. Iaſ.
in. l. ſiquis ab alio in. §. ſi. ff. de re iud. & doc. in. l. quatenus
col. i. ff. de reg. iur. ſi hic diſcutere uellẽ prædictos tres arti
culos decẽ lectiones non ſufficerent. Glo. in verbo ꝑ ſub
tilitatem in quatuor diuiditur partes in. i. declarat tex. ꝙ
iuſtificatio, & probatio iſtius intereſſe fieri debet teſtibus
vel inſtrumentis tã in contractibus quã in delictis in. ii. &
iii. ponit duas limita. in. iiii quærit. & reſpõdet. & ptes pre
dictæ ſatis patent. Bar. ĩ. in vlt. col plenius ꝓcedens. & cla
rius quærit qũo probetur intereſſe conuentum qũo cõ-
mune, & qũo ſingulare. Circa. i. ſpeciem * paucis cõclu
119 dit illud probari tam per teſtes quã per inſtrumenta alle-
gat. l. ſi. ff. de præto. ſtipu. quæ intelligi poteſt tam de pro
batione facienda per teſtes quã de facienda per inſtrumẽ
ta quũ lex ipſa generaliter, & indiſtincte loquatur & põ-
dera ꝙ Bar. eã ad vtrũq; mẽbrum allegans ſic intellexiſ-
ſe videtur facit vulg. regul. l. in exercendis. C. de fide inſtr.
ſequitur hanc concluſionem Bal. hic col. iiii. & Cur. ante
pen. nec videtur habere dubium. ſunt. n. prædictæ pro-
priæ ſpecies probationũ, vt in tit. de teſt. & de fide inſtru.
& ſic non requiritur alia probatio intereſſe vbi ita cõuen
tũ eſt: quia licet intereſſe potuiſſet eſſe plus aut minus prę
dicta taxatio certe quantitatis videtur quędã tranſactio
ſup incerto euentu. cui ſtari debet Dec. ſ. in. x. col. & Cur,
antepen. etiam ꝙ ſtipulatoris non intereſſet. vt cõtra Bal.
diximus ſupra in gl. dupli circa ſi. intellige prædicta pro
cedere niſi ſiniſtra ſuſpicio uſurarum imineret. tunc. n. nõ
ſtaretur taxæ factæ ĩ inſtrumẽto de quantitate debita. ſed
aliter probandum. & liquidandum eſſe, & in gl. præcedẽ
ti diximus, & in. v. dubitatione poſt vlt. not Poſſet etiam
intereſſe prædictum probari iuramento vel per ſimplicẽ
depoſitionem creditoris qñ ſic conuentum fuiſſet de ſtan
do iuramento. vel ſimplici verbo creditoris ſup dãnis ex
penſis. & intereſſe dãnum paſsi. vt. ſ. dixi. Quadruplũ tñ
excedere non poteſt per ea quæ proxime dicta fuere.
Sed moueo notabilẽ dubitationẽ * poſtquã vinũ de-
120 bitum non fuit traditũ conuenit de præſtanda æſtimatio
ne, & intereſſe prout valebit die i. menſis Augu. an ꝑciſe
inſpicietur intereſſe, & æſtimatio illius diei vel probandũ
ſit de anteriori, & poſteriori tempore, ut. ĩ. circa cõmune
intereſſe dixit Bar. Reſpondeo cõuentum, & præfixum
illud tẽpus inſpiciendum eſſe, & attendendũ per. d. l ſi. ff.
de prętio. ſtipul. & regulam. l. contractus. ff. de regu. iur.
& l. iuriſiurandi in §. prætor ait. ff. de pac. ac gl. in. c. i. de
reg. iur. in ſexto cũ dictis hic per Dec. in. x. col. Circa ſecũ
dam ſpeciem intereſſe * quęrit Bar. qualiter probetur cõ 121
mune intereſſe, & reſpondet probari per teſtes qui dicũt
ꝙ res tantum cõmuniter ualet, & ꝙ cõmuniter cuiuſque
tantum intereſſet rem habere declarando, vt per eũ Ad-
uerte: quia. i. vult Bart. ꝙ fiant duo ar iculi ac probentur
primus de cõmuni valore. & ęſtimatione rei ii. de cõmu-
ni intereſſe poſtea concludit oppo. ꝙ ſufficeret probatio
nem primi que includit probationẽ ſecundi articuli: quia
ſi res tanti cõmuniter ualet ergo cuiuſq; tanti intereſt, eã
habere. Reſpondeo ex mente eiuſdem Bar. hoc caſu bene
probari intereſſe per quandam cõſequentiam ſi res tanti
cõiter valet ergo tanti cuiuſq; cõiter intereſt. illã habere:
ſed primo caſu probatio ſit directo de intereſſe cõi. & eſt
probatio magis clara, & diſtincta. ii. aduerte: quia ſi agi-
tur de probãdo intereſſe cõe primus articulus de æſtima
tione cõi non videtur neceſſarius: ſed ſatis eſſe probare ꝙ
cuiuſq; tanti cõiter intereſt, & probare tantũmodo id de
quo agitur iuxta. l. i. & l. qui accuſare. C. de edendo, & ſic
primus articulus magis videtur ad cautelam, & ad clario
rem demonſtrationem cõis intereſſe quam ad neceſsitatẽ
requiri, & probatur prædicta concluſio Bar in. l. ſi ſeruũ.
ff. ad. l. aquil. in. l. precia rerũ ff. ad. l. falcid. ubi Bart & alii
idem ponunt idem facit in. l. ii. in vlt. col. C. de reſcin. ven.
Intelligite prĩo concluſionem Bar. * quando teſtis aſsi 122
gnauit rõnem dicti ſui alias nõ probaret cõem ęſtimatio
nem per glo. l. ſolam ſupra de teſti. ſm Cur. hic in pen. co.
ita reſpondentem ad doctrinam Bart. in oppoſito allega
tam in. l. labeo col ii. ff. de ſup. lega. ſed in æſtimatione vi-
ni tritici, & ſimilium de quibus hic loquitur Bar. verum
non eſt ꝙ requiratur aſsignatio rationis: quia id ſup quo
deponit cadit in caput cuiuslibet groſsi hoĩs ideo nõ re-
quiritur ꝙ aſsignet rationem ſi non fuit interrogatus. vt
pulchre declarat Bal. in. d l. ſolam co ii. & iii. Alex. in. d. l.
pretia rerum co. ſi. ſed bene requiritur aſsignatio rationis
dictæ cõmunis æſtimationis quando deponit de valore,
& æſtimatione fundi, & aliarum rerum mobilium qua-
rum valor non ita facile percipitur. vt ibi per eos, & per
Dec. in. l. quatenus. ff. de regu. iur. & dixi. in. d. l. ii. Tertio
aduerte * ꝙ ſi peteretur intereſſe domus deſtructæ. vt in 123
caſu. l. iulian. in principio ff. de actio empti, tũc vt proba-
tio concluderet non ſufficeret probare cõem rei æſtima-
tionem ſed oporteret etiam ꝓbare valorem eorum quæ
ſuperſunt quorum pretium deduci oportet ſicuti ſolum,
cementa, & ſimilia. vt per illum tex. declarat Bar. in. l. faciẽ
da ff. arbo. furt. ceſſarum ſm Areti. in. §. ſi quis agens col.
v. inſti. de actio. & Cur. hic col. pen. ſed videtur ſufficere
probari cõmunem rei æſtimationem ſed in facienda æſti-
matione habenda ſit bene prædictorum ratio quæ dedu
ci oportet ita vult tex. in. d. l. facienda. quarto. aduerte ꝙ
in materia. d. l ii. teſtes de cõmuni æſtimatione deponen-
tes ſe referre debent ad tempus contractus alias non pro-
barent. d. l. ii. & l. ſi voluntate in. ſi. illo eo. titu. cum late ibi
dem notat per ſcribentes.
Quinto concludit Bart. * ꝙ volens probare pretium 124
vel intereſſe præteriti temporis non debet ſe ad vnum
vel duos dies referre: ſed ad quã plures adderecq; locũ fori
publici, vt hic per eum adducentem text. in. d. l. pretia re-
rum, Cur. hic in pen. col. ponderat Bart. uelle oppo in. d.
l. pretia vbi vult ꝙ teſtes deponere debeant, de annis nõ
ſolũ de diebus, & ſequitur cõcordia Ale. ibidẽ diſtinguẽ
ntis inter mobilia et ĩmobilia, & ꝓ veritate Bar. ibi dũ de
annis mentionẽ facit loquitur de æſtimatione rerum ĩmo
bilum hic de æſtimatione mobilium de qua materia ple
ne ſcripſi in repetitione dictæ legis ſecundæ: ſed vt puto le
ctura Bar. hic. eſt corrupta dum dicit vel ante diem tantũ
debet dicere non ante diem tantum alias ſibi ipſi implica
ret contradictionẽ. præterea colligitur hoc ex dictis ipſius
Bar. in. d. l. pretia dũ ait ſi vis probare frumenti præteri-

ti tēporis æſtimationē nō reſtringas te ad vnū diem quia
eſſet paruum tempus cuius æſtimatio non attenditur vt
ibi in.d.l pretia probatur.ſed dic ante, & poſt, & ſanius
125 ibi loquitur per illā legē. Poſtremo aduerte* quia Bart.
in hoc articulo probationis intereſſe vel cōis ęſtimationis
ſolūmodo loquitur de probatione quæ fit per teſtē de il
la uero quæ fit per inſtrumenta nihil tangit, Bal. vero in
vlti. colū. reſpondet q͂ ſi illa inſtrumenta ſunt de proxi-
mo ualor multus nō preſumitur ſecus ſi de longinquo.l.
ſi inter uirum cū ibi nota.C.de iure dot ſed melius vide-
tur ipſe Bal.concludere in.d.l.ii.in vlt.col.q͂ intelligendo
de plena, & ſubſtantiali probatione cōis æſtimationis, &
valoris hæc non fit per inſtrumenta, & maxime in do-
mo, & prædiis urbanis impoſſibilis videtur talis proba-
tio per inſtrumenta facilius facere poſſet in fundo ruſtico.
ex pluribus inſtrumentis uenditionum factarum de præ
diis ibi circumuicinis a modico tempore citra intelligen-
do adhuc de coniecturali nō de plena, & ſubſtantiali pro
batione. Circa tertiam ſpeciem ſingularis intereſſe* Bar.
126 diuidit eius theoricam in duas partes in.i tractat.quō pro
betur intereſſe contra dolosum in caſibus arbitrariis, &
in actionibus bonæ fidei cōtraque contēnentem maieſta
tē prætoris, & generaliter contra doloſum in.ii.quō pro
betur iſtud intereſſe contra nō doloſum, & ex.i.membro
duæ colliguntur concluſiones i.eſt q͂ in actionibus arbi
trariis, & in actionibus bonæ fidei cōtra doloſum intereſ
ſe probatur per iuramentum in litem. l.in actionibus. ff.
de in litem iurando, & cū hac concluſione ſimpliciter hic
tranſit Sali.in xii col.quā concluſionē declara, vt plene p
Dec in.d l.in actionibus col.ii.& per totū vbi late tractat
de iuramento in litē affectionis de q̄ ibi, & veritatis de q̄
hic.Practicā vero materiæ huiuſce cōcluſionis plene po
nit Ang. Aret.in.§.præterea in primis, & vlti. col. inſti.de
actio.& Cur.in.d.l.in actionibus in. x.col. Secunda cō-
cluſio quæ colligitur ex dictis Bar. eſt q͂ in actionibus q̄
non ſunt bonæ fidei nec arbitrariæ ſtricti iuris diſtinguē-
dum eſt:quia aut deuenitur ad petitionē intereſſe p p con
temptam maieſtatem prætoris. & poteſt probari per iu-
ramentū in litē.l.qui reſtituere.ff.de rei vendi Aut deue-
nitur ad petitionem dicti intereſſe ob aliam cām, & tunc
contra doloſum delinquentem probabitur per iuramen
tū.l.ſi qn̄.C.unde vir &.l ſemp.§.in hoc interdicto. ff.qđ
vi aut clam:ſed contra alium non delinquentē vere erit p
teſtes probandū. vt hac.l.idem voluit gloſ hic ſup verbo
ſubtilitatē cū prædictis tranſit hic ſimpliciter Sali. in.xii.
col.tu aduertas nā primū mēbrum de contēptu maieſta-
tis p̄toris intelligi debet ſcđm. d.l. qui reſtituere allegatā
per Bar.quando agitur iure actionis. ſecus ſi officio iudi-
cis:quia tunc contra non parentem nō iuratur in litē.§.cū
autem.ſ.alleg.ſm Bar.& Alex.in l.prius in ii.qōne. ff.de
no.oper.nū.& Dec.in d.l.in actio.col.pe.Aquen.in.d.l.ſi
prius col.pen.tenet contra Bal. inquantū concludit cōtra
non cauentem non iurari in litē per tex. d.l. qui reſtituere
quum non ſit dare rationem diuerſitatis inter prædictos
caſus poſtea concludit q͂ quando cautio vel reſtitutio ve
nit officio iudicis mercenario: quia cenſetur eſſe de natura
actionis ex quo deſeruit actioni intentatæ vel intentandæ
procedunt ea quæ contra Bar.ſcripſit ſed quando cautio
eſſet præſtanda, vel aliud faciendum officio iudicis nobili
procedit concluſio Bar.& ſequacium quum tale officiū
iudicis non præſupponat oblig. neq; actionē.l.qui p col-
luſionem.ff de act empt.& videtur cōis ſcribentium reſo
lutio.ut patet ex dictis Alex.Iaſ.et aliorū in.l.argentarius
in.§.cū autē ff.de eden.Dec.in.d l.in actionibus col. pen.
Dec.Rimi.& aliorū in lege qui accuſare C.de eden.in qui
bus locis concludunt præfati docto. q͂ cōtra eum qui ſo
lū cōpelli pōt offic.iu. nobili intereſſe nō probatur per iu
ramentū in litē quū offic.tale nullā præſupponat obliga.
ſicque talis minus obligatus ideo nimirū ſi intereſſe ꝓba-
ri non pōt per iura. ſed per teſtes vel alias ꝓbationes pro
bandū eſt, ut per eos cōfirmo:quia probatio per iurm̄. in
litē eſt contra ius cōe vt in cā propria credatur alicui:ideo
ſtricte intelligi debet quando talis contra quē agebatur.
aliquo mō obligatus erat ut per Cor.in conſi.lxxxix.col.
iii.lib.iiii.& Dec.in.d.l.in actionibus col. penul.iii.concl u
ſio Bar in actionibus ſtricti iuris & caſibus non arbitra-
riis in quibus deuenitur ad petitionem intereſſe ex alia cā
quā ob contēptam maieſtatem prætoris tunc contra do-
loſum delinquentem intereſſe probatur per iuramētum
in litem.l.ſi quando ſ. vnde vi &.§.in hoc interdicto præ
alleg contra alium vero non delinquentem intereſſe vere
per teſtes probari debet, ut hac.l.& ſuper ea vult glo.no-
ſtra, & Sali.in.xii.colū.& plenius Barto.in.d.l.in actioni-
bus col. ſi. vbi requirit & difficultatē probationis hanc cō
cluſionē ſequuntur cōiter ſcribētes in.d.l ſi prius, & in.d.
§.cū autem, & in.l.qui accuſare, Iaſ in.d.l.ſi quando colū.
antepen.& Rom. in ſing. fol.xxii.col.iiii.dicentes propte
rea q͂ ſi notarius cōuictus ſit de dolo tenebitur ad dāna,
& intereſſe quæ ſolo iuramento probabuntur: quod eſt
intelligendum ſm Alex.in.d.l.qui accuſare in.ſi.quando
eſſet dolus conſiſtens in faciendo qui maior, & grauior
eſt q͂ dolus conſiſtens in omittendo.tunc.n.nō ſufficeret
dicit ſolum iuramentum per tex. ſing.in.d.§.cū autem cū
aliis ibi per eum alle. quod multum not.reputat pro limi
tione iurium dicentium ſufficere contra doloſum intereſ-
ſe ꝓbari per iuramentū.d.§.in hoc interdicto, & ita prius
Rom.in ſingu.præal.& Ang.in.d.§.in hoc interdicto lic
et Alex.de eis nō faciat mentionē ſed doct. contrarium
cōiter tenent generaliter loquentes q͂ etiam ſi dolus cōn
ſiſtat in omittendo intereſſe poſſit iuramento probari, vt
poſt Ang.Pau.Alex.ſcribit Iaſ.in.d.§.cum autem, et Ri-
min.in.d.l.qui accuſare reſpondentes ad.§. cum autem et
allega.ad oppo. q͂ procedunt in eo qui ſolum tenebatur
originaliter officio iudicis ſicq; minus obligatus erat ideo
nimirum ſi tunc intereſſe non probatur ſolo iuramento,
ſed per teſtes:aut alias legitimas probationes. vt in ſupe-
rioribus diximus.& ſic deciſio Bal.Ang.Alex.de notario
doloſe omittente ſcribere uel edere, ut tunc contra illū in
tereſſe probari debeat vere, & non ſufficiat iuramentum
ſubſiſtit rōne ſuperius adducta. Ex p̄dictis habetis vnā
limitationē de intereſſe probando per iuramentum cōtra
doloſum, ut non procedat in eo, qui ſolum officio iudi-
cis nobili cogi poterat:ſicque ad id obligatus nō erat per
rōnem iam dictā. Secundo limita. vt procedat qn̄ de do
lo, & ſic de delicto cōſtat alias ſecus: quia vtrūque ſimul
p teſtes probari debet ita poſt Bal.Iaſ.in.d.§.cū aūt in.iii.
not. per illū tex. Tertio limita quando non agitur dire-
cto contra doloſum: ſed contra tertium qui ex dolo cō-
miſſo per alium tenetur. exempli gratia* ſi agatur cōtra 127
villam quæ ad emendam robariæ in ſuo territorio factæ
tenetur ex ſtatuto vel conſuetudine.tunc.n.intereſſe pro-
bandū, eſſet, et liquide nec iuramentū ſufficit Ang.in.d.§.
in hoc interdicto de quo vide Bart.in.l.nequid.ff de incē.
ruina.naufr.&.in.l.ſi quando.vbi plene Iaſ. in. viii.C.un-
de ui.& Cor.in conſi cxxiii.col.iii. lib.i.& quod hic dicit
Bar.per. d.l.ſi quando locū habet pro quacūq; uiolentia
inquietatiua turbatiua expulſiua cōpulſiua, & ablatiua,
ut per Ang.poſt Inno. in.d.§.in hoc interdicto, & latius
per Iaſ.in d.l.ſi quando.* De qua materia ultra tradita ibi 128
per Iaſ.uide ancha.in cōſi cclxxxvi.imo.cōſi.ii.Alex.xx.
lib.v.Iaſ.in.l.familia in.ii.not. ff.de Iur.om. iud.Aquenſ.
in.l.unica.§.ſi.col.i.ff.ſiquis in ius uocatus nō ierit.et Dec.
cōſ.lxxxiii. Et quia lex illa requirit fieri taxam per iudi
cem antequā iuretur prout, notat ibi Iaſo.in.viii. not.ſer-
uatque conſuetudo & cautela eſt in practica.ut intentans
remedium illius legis deſignat in cedula corā iudice pro-
ducēda res quas ſibi dicit ablatas cū ualore ſeu æſtimatio
ne petendo per iudicē taxari, & ſup eis ſibi in litē iuramē
tū deferre offerēdo ſeparatū iurare, ita praticādo faciebā
itē quæ petit, & deducit uerisimilia eſſe debēt, alias iudex

non

non adhiberet fidem nec requiſita mõ requiſito admitte-
ret. vt per Iaſ. loco præalleg. & Ang. in. d. l. qui reſtituere
col. iii. vbi dicit ꝙ ſi appareat iudici iuramentum eſſe calũ
nioſum nullatenus credere deberet quum nõ ſit periuriis
aperienda via nec malitiis indulgendum. vt ibi per eum.
Et iſtud iuramentum eſt veritatis nõ affectionis. vt per
illum tex. not. Ang in. d. §. in hoc interdicto & vult Bar.
in. d. l. ſi qñ vbi per Iaſ. in. viii noc. ad finem ꝙ non debet
deferri niſi præcedente taxa iudicis per. d. l. ſi quando etiã
129 quando ſtatutum diſponit * deberi credi iuramento dam
num paſſi requiritur ꝙ taxatio iudicis præcedat vt per
bonas rõnes probat Ang. in. d. l qui reſtituere quicquid
Dec. ſcribat. in d. l. in actionibus in. iiii. col. fundãs ſe ſuper
illo tex. qui loquitur de iuramento affectionis non de iu-
ramento veritatis ideo de vno caſu ad alium male infer
tur. Nec aduertit Dec. ad text. d. l. ſi quando loquentis de
iuramento veritatis, & tñ requirit taxationem iudicis præ
cedere licet ſecus ſit in iuramẽto affectionis, vt in. viii. not.
Iaſ. ibi ponit de prædicto vero ſtatuto quot credatur
iuramento dãnum paſſi plura ſcribit. Dec. in. cõſi. lxxxiii.
Ancha. ccccxvi. Cur. ſenior in repe. i. admon. col. lxi. ff. de
130 iu iur. Ex prædictis ꝙ contra doloſum * dãna, & inter
eſſe per iuramentum in litem probentur infert Bar. poſt
inno. per eum relatum in d. l. in actionibus col. fi. ꝙ ſi tra
didero manticam ſeu valiſiam hoſpiti ſignatam & ſigilla
tam, & reſtituat apertam, & reſignatam ſicq; arguatur il
lius dolus in non reſtituendo prout tradita fuit ꝙ ſtabi-
tur iuramento meo cõtra ipſum hoſpitem de rebus quas
intus fuiſſe dico, & deeſſe, & de valore earundem rerum
propter dolũ hoſpitis, & difficultatem probationis.
Sed cõtrarium tenuit ipſemet Bar in. l. i. circa fi. ff. fur.
aduer. nau. per rõnem de qua ibi per eum ſic prout ibi di
cit practicaſſe dicentẽ confirma: quia hoſpes eſt in dolo
præſumpto in quo locum nõ habet iſtud iuramentũ: ſed
in vero dolo. vt per Cor. in conſi. lxxxi. lib. iiii. & Dec. in
131 d. l. in actionibus col. pen. Sed cõis eſt cum Bar. * in. d. l.
in actionibus. vt per Pau. de ca. in l. i. in. §. ſi ciſta. ff. depoſ.
Iaſ. Dec. & Curt. in. d. l. in actionibus, & ex dictis ibi per
Cur. patet ſolutio ad fundamenta Bart. in loco in oppoſi
tũ alleg. & pro iſta opinione facit, nã dolus ex coniectu-
ris probatur. l. dolum cum glo. ſupra de dolo Dec. in cõſi.
ccxx. ſed ex quo hoſpes valiſiam ſibi clam & ſigillatã cõ
ſignatã apertã, & diſsigillatã reſtituit eſt cõtra eũ præſum
ptio ꝙ eam aperuerit, & diſsigillauerit. ergo &c. ii mem
132 bro doctrinæ Bar. * quõ probetur ſingulare intereſſe con
tra non doloſum tres colligũtur cõcluſiones. i. eſt ꝙ con
tra ipſum non doloſum intereſſe vere probandum eſt, et
per legitimas probationes per hanc. l. cum. glo. in uerbo
ſubtilitatem. & ꝙ teſtes debent deponere ꝙ tãtum cuiuſ
libet ſingulariter intereſſet qui eſſet eiuſdem conditionis
cuius eſt petens ipſum intereſſe ſicq; æſtimari debet pro-
ut cõiter æſtimarent eiuſdem conditionis hoies. non autẽ
ſufficit ſi dicant ꝙ ſua tantum intereſſet ſi eſſet illius cõdi-
tionis: quia deponeret tunc vnuſquiſq; de ſuo ſingulari
intereſſe ſicq; de ꝓprio intereſſe non de intereſſe actoris,
ideo nõ ualeret tale teſtimonium. Hanc cõcluſionem vo-
luit in effectu glo. hic & clarius Sal. col. xii. & xiii. ponens
practicam, & modum articulandi, & capitulandi de ſin-
gulari intereſſe. vt teſtes clarius: & concludentius de ipſo
ſingulari intereſſe poſsint deponere. & ſequitur Are. in l.
nemo eſt qui neſciat col. fi. ff. de duobus reis facit doctri-
133 na Bar. in. d. l. ii. col. fi. * dum ait ꝙ ſi viginti teſtes depone
rent rẽ cõiter tñ valere: quia ipſi tñ darent vnuſquiſq; in
dicto ſuo ſingularis eſſet non habens conteſtem, ideo nõ
probarent. l. iuriſiurandi ſupra de teſti. ſequitur Ale. poſt
alios quos refert in. d. l. pretia rerũ col. fi & Aret in. d. l.
nemo intellige niſi adderent depoſitioni, et ꝙ tanti cõiter
venderetur. tũc. n. ad cõe pretium ſe referunt. Ex quibus
134 apparet male dicere Bal. hic in penu. col. * dum vult ꝙ ſi
vnus teſtis dicat ego tantum darem ratione meæ peritiæ,

idem diceret alter conteſtes ſint: quia probatio ſtat in nõ
ne conformi, quũ. n. vnuſquiſq; de ſe ipſo deponat teſti-
monium ſingulare eſt ergo nõ ſufficiens: melius eſt ꝙ di-
cere prædictã cõnem nõ concludere nec vere nec pſum-
ptiue quia fieri põt ꝙ ita dicat teſtis credens id quod ipſe
affirmat nẽs alios æſtimare imperitia ſua forte deceptus
ſed non ita ſit vnde pp hoc non præſumitur nec cenſetur
iactare ſuũ: quia credit rẽ tñ oĩbus valere ſm Aret. loco
præalleg. Item intellige prædictam concluſionem * qñ 135
teſtis cãm ſcientiæ aſsignauit etiam non interrogatus iux
ta not in. i. non ſolũ ſupra de teſti. quia ſingulare intereſſe
non põt teſtis in ſe ſcire niſi per cauſas ipſum cauſantes, et
quas ipſum ſingulare intereſſe implicat, & ſupponit ſicu-
ti de probatione hoĩs induſtrioſi, & excellentis dicitur in
l. i. §. qui. & aduerſ. quos ſm Bal. hic col. vi. in. vii. qõne, et
Sali in. xiii. co. cauſa vero ſcientiæ in teſte ſufficiens illa eſt
quam ponit hic Bar. in. i. articulo in verſic. ideo aduerte.
Dixit tñ Bar. in d. l ii. ad fi ff de reſcin. vend. * ꝙ talis pro 136
batio intereſſe difficilis eſt ideo debere iudicem ante ocu-
los æquitatẽ habere. ſequitur Dec. in. l. quatenus ff. de reg.
iur. & in conſi. cccxii. vbi poſt Bal. propterea dicit poſ-
ſe ẽt ex coniecturis probari. Secunda concluſio Bar. * ſi 137
petens ſingulare intereſſe ad affectionem tñ ſe referat, vt:
quia dicat nolle ea re carere pro centum ſcutis, & teſtis ſu
per tali articulo deponeret non probaretur ſingulare in-
tereſſe: quia petitio, & probatio eſſet de ſingulari intereſ-
ſe affectionis nõ vtilitatis, de qua tñ rõnem habent iura,
vt concludit ipſe Bar. ſ, in. v. co. in verſi. iuxta hoc quæro
ideo ad vtilitatem ſe referre debet, vt hic per ipſum Bart.
Cur. hic in vlt. col. dicit Bar. tenere contrarium in. d. l. ne-
mo in fi. et cogitandũ relinquit adde ꝙ Bal. hic in. vii. col.
in. vii. etiam qõne referendo nicol. de mar. & Cyn. ita te-
nere tranſit cũ eis. idẽ tenet hic Sal in. xii. col. & ſeq.
Sed non eſt recedendũ a concluſione Bar. hic quæ cõ-
munis eſt, & bene fundata *. & ideo Aret. in. d. l nemo co. 138
fi. referens hanc contrarietatem Bart. dicit tenendum eſſe
cũ Bar. hic in. l. nra. & ꝙ teſtes debent dicere quod apud
hoies eiuſdem conditionis cuius eſt actor dicta res vtilita
tem referret tanti pretii, vel tantæ eſtimationis referendo
ſe ad ſingularem utilitatem non ad ſingularem affectio-
nem Hic cadit neceſſaria dubitatio * ſm Cuc. in vlt. col.
ante in caſu. l. ſi cui fundus. ff. de leg ii. vbi legatũ ſubſtine 139
tur cõne ſingularis utilitatis, & intereſſe an peti poſsit ſin
gularis illa vtilitas, & intereſſe, & concludit ꝙ non p tex.
in. l. ſi ſeruum meum. ff. ad. l. aquil. a fortiori, vt hic per eũ.
ſed eſt contra legem noſtram, & doctrinam Bar. hic cõi-
ter approbatam ꝙ peti poteſt iſtud ſingulare intereſſe
utilitatis, & prædicta. l. ſi ſeruũ meũ ad oppoſitum alleg.
& procedit in ſingulari intereſſe affectionis ꝙ in conſide-
ratione non eſt, & ita ad illum tex. reſpondet Bart. ſupra
in. vi. col. in verſic. iuxta hoc quæro. Tertio circa petitio-
nem huiuſce ſingularis intereſſe * concludit Bar. faciendos 140
eſſe duos articulos, vt hic per eum idem vult hic Sali. in.
xiii. col. ſed male nã lex noſtra dũ vult prædictũ intereſſe
non poſſe excedere quantitatem dupli non loquitur de
intereſſe cõi, ut Bar. intellexit. ſed de ſingulari quod iſtud
ſingulare videlicet nõ poteſt excedere duplum pretii cõ-
uenti quemadmodum clariſsime declarando literã pro-
baui in pluribus locis ſupra. Præterea licet loqueretur de
cõmuni non de ſingulari non crederem eſſe neceſſarium
facere articulum de cõmuni ad effectum per Bar. conſide
ratum: quia hoc concerneret defenſionem conuenti ideo
probandum eſſet ab ipſo conuento excipiente de pluris
petitione iuxta §. plus cum materia inſtitut. de actio. per
vulg. regulã. l. ab ea parte. ff de prob. cũ vul. eſſet. n. iſtud
fundamentum exceptionis ſuæ. Poſtmodũ Bar. in. fi. cõ
menti * in practica vtile, & mirabile dictum ponit ꝙ licet 141
intereſſe deductum non fuerit directo probatum iudex
ex officio poteſt de illo ſe informare, et condẽnare, vt hic,
per eum Curt. hic in fine ſequitur valde extollens di-

ctum Bar.& ampliat in omni iudicio in q̃ nō eſſet probatus valor, et eſtimatio rei de qua agebatur: quia iudex ex officio de valore ſe infomare poteſt, & condēnare ꝑ tex. cū ibi etiā not.per Bart.in l.ſi quod ex pāphila.ff.de leg. ii.Sall.hic in antepen.col.dicit deciſionē Bar.fuiſſe Nicol. de mat.& Cy.& loquit̃ magis clare, & iuridice dicēs ꝓpter difficultatē probationū iſtius intereſſe ꝙ quãuis nō eſſet directe probatū. iudex aūt ſi ex probabilibus coniecturis hoc intereſſe videre poſſet,ex officio ſuo ſuper iſto intereſſe implorato condēnare iuribus hic per Bar. alleg. in eandē ſniam concurrit Pau.de ca.in.d.l ſi quod ex pē. pāphila vbi inquit allegatur iſte text. ꝙ licet ille qui petit intereſſe in termino ad probandum dato non probet eius quantitatem nihilominus reus non abſoluitur: ſed poteſt implorari officium iudicis, vt æſtimet intereſſe qđ regulariter non eſt in aliis ſm doct. quod dicit eſſe perpetuo notandum. idem dicit Ange in.l.ſemper in.§.in hoc interdicto.ff. quod vi aut clā notans ex illo tex. & ſequē. §.quod vbi agitur ad intereſſe propter dolū, & Agēs iurare nō vult aut non poteſt ad officium iudicis tñ ſpectare inquirere ſummam intereſſe ad eamꝗ condēnare verū eſt ꝙ loquitur vbi agitur contra doloſum contra quē lex ſeuerius proceſsit. vt patet ex doctrina Bar.hic lex āt

141 ſi ꝙ ex pāphila * male ad oppoſitum videtur adduci nā ibi ille cui legatum fuerat ꝙ ex pāphila naſceretur emit pāphilam ipſam prægnātem nato parto eum ab hærede ex teſtamento petiit tanquam ipſe emiſſet pāphilam pluris puta emendo propter ventrem plenū, qui tñ partus ex cauſa lucratiua legati videlicet ſibi tradendus erat. petiit inquam partum ibi non, vt condēnaretur conuentus ad tradendum partum quem iam pœnes ſe habebat, ſed vt tantum conſequeretur quantum puerum deducta ma tris æſtimatione conſtitiſſe iudex in cauſa legati datus æſtimaſſet.ſicq; ſe ad æſtimationem iudicis retulit, & fuit pulchra practica, & modus libellandi pro quo faciunt q̃ ſcribit Angel. Aret. in.§.ſi res aliena inſtit de legat. dictū tamen Bar.hic,et in.d.l.ſi quod ex pāphila cōiter approbatum, & tenendum per prædicta, & quæ adduximus in tertia dubitatione ſuper vltimo notabili quibus adde A-

143 ret.in.c.cū cauſa col.v.de teſti.vbi poſt abba.dicit*ꝙ qñ rei æſtimatio non eſt directo in iudicio probata ſi tamen iudex ex inſtrumentis teſtibus vel coniecturis valorem rei æſtimare poſsit, nunquam debet reū abſoluere. ſed ex officio ſuo æſtimare, & ſi nequeat: quia forte peritus nō ſit:vel quia coniecturæ nō ſint ſufficientes eligat ex offic. peritos ꝑ quos vera ſibi referatur æſtimatio arg.l.cōparationes.C.de fide inſtr.& c.cauſam matrimonii de probationibus hanc eandē concluſionē ſequuntur Alex.& Moder.peruſi.in.l.precia rerum conſi viii.ff.ad.l.falcid.Sal.in l.ſi traditio in.v.qōne.ſ.de act. empt. & Mathe.de afflic. in deciſione regni. l viii. nam in hac materia quū ſit iſtud intereſſe difficilis probationis, vt ſupra dixi iudex in procedendo,& condēnando æquitatem ante oculos habere,

144 debet*facit tex.not in.l.ſi irruptione.ff.finium regun. ad officiū inquit iudicis de finibus cognoſcentis pertinet mēſores mittere:& per eos qōnes finium dirimere, & re exigente locum oculis ſuis ſubiicere,& pronunciare de quo tex.faciunt ſæpe doct.ſeſtum inferentes ad deciſionē multarum qōnum, vt per Bal.in conſi. lvi.in fi. lib.i. Pau. de ca.in conſi.clxxx. circa fi.in antiquis Alex.cōſi.cxvi.vol. i.&.xxxv.eo iii lib.iiii,& in.l qui bona in §. dāni.col.iiii. ff.de dam.infec. Cur.ſeniorem in cōſi.lxx.in.c.fraternitatis co.vi.de teſti.iudex n.labore debet ad veritatem inueniendam.& illam tueri.l.ii.cum glo.ſupra de edendo.l.fi. in.fi.ſupra de probat pulchre Pau.de caſ in.cōſi. cexci.& ccciii.antiquis petr.de ancha.in cōſi.cxci. & queadmodū dicitur in.c.iudicet. iii.qōnis. vii. bonus iudex ſicut ſe habet natura decernit & in iudicādo cordi magis eſſe debet cuſtodia veritatis quā obedientia voluntatis. Liquida

145 tioni vero, & declarationi*per iudicē factæ de, & ſuper prædicto intereſſe ſtandū eſt in eadē cauſa appellatione non interueniente: quia pronunciatio ipſius iudicis ſi nō fuerit appellatū etiam de iniuſto iuſtū facit.l. ingenuū. ff. de ſta.hom.ſm Mod.peruſi.loco præalleg.facit.l.i.cū ibi nō.per Bar.j.de relatio. ſed ſi inique arbitratus fuiſſet. & declaraſſet corrigeretur per iudicē appel.l.i.cū vulg. ff.de appell *& procedunt prædicta in æſtimatione rei imobi- 146 lis vel in æſtimatione intereſſe petiti in re vero mobili iuxta tex.d l.ſi qđ ex pāphila facilius fiet re corā iudice præſentata.vt per Sal.in.d.l.ū col.antepen. C.de reſcin. vēdit.

Poſtremo nō impertinenter quæritur*vtrū probanti 147 intereſſe ſingulare per vnum teſtem dandum ſit iuramētum ſuppletiuum. vt poſsit pro ſe ſniam reportare.Gloſ. noſtra dum ait duos teſtes eſſe neceſſarios ad probandū videtur voluiſſe ꝙ nō, & ita clare determinauit hic Bal. ad finem cōmen.ſequitur ſimpliciter Dec in.l quatenus. ff.de reg.iur.& in cōſi.cccxxii.rationem aſsignat hic Bal. eo:quia in hoc genere probationis rō teſtis procedit per viam induſtriæ non per viam ſenſus corporalis ideo intereſſe probandū eſt probatione liquida quę rō, & ſi per Cur.ſeniorem,& alios.j.citandos tanquā pulchra & ſubtilis approbetur mihi tñ non placet.ſi.n.duo teſtes deponentes. vt dictum fuit plene probant ſingulare intereſſe quare vnus oī exceptione maior non debet probare ſemiplene.itē vt locus ſit iuſo ſuppletiuo iux.l admonendi cū materia.ff de iur.iur.Aret.de hac deciſione Bal. nō tñ per hoc prædictam dubitauit in.l. nemo col.fin.ff.de duobus reis relinquens cogitandum. Non eſt recedendum a deciſione Bal.hic cōiter a ſcribentibus approbata per hanc rōnem quæ uidetur mihi magis concludens ꝙ vbi veriſimiliter haberi poſſunt plures teſtes * prout in 148 probãdo iſto ſingulari intereſſe habenti vnū teſtē in pp. ſuſpicionem quæ eſt contra ipſum producentē vnū teſtē qui ſciat de re contentioſa deponere non deferur iuramētum ſuppletiuum Ale.in cōſi.cix. viſo proceſſu col. ſi.lib. iiii.Curr.ſenior in repetitione.l.admonendi.col.l viii. ver. xxiii.fallit vbi Iaſ ſol. xx.vii.repe.limit.xxxi. Mod.laurin.char.penul.co iii.& Mod.de ripa etiam ſol.penul.co. i. in. ii. limit. Abſoluta paduæ Decimo calendas iulias. M.D.xlv.ſub Regimine magnifici,et Clariſ.D.ſtephani. triuiſani Poteſtatis.& Hieronymi zane capitanei paduæ Dignis. quos poſt magiſtratū ſumma cū laude geſtū Venetias more maiorū ſuorū repetētes ꝑp admirabilē eorū hūanitatē prudentiā.& iuſtitiā tota fere uniuerſitas nr̃a.et ciuitas illuc uſq; uariis laudib⁹.& honorib⁹ ꝓſecuta fuit.

SVMMARIVM.

Plures ſunt ſpēs filiorum illegitimorum nu.i cum ſeq.
Spurii Curt. & qui dicantur nu. ii.cum ſeq.
Naturales ſeu baſtardi non ſunt ll.ita odioſi. vt ſpurii & alii illigitimi.& quando legitimentur per ſubſequēs matrimo.4.cum ſeq.
Spurii nati ex dānato.& punibili coitu omni beneficio legis indigni ſunt nec filii noſandi nec a parentibus alendi. preterquam ex æquitate canonico etiam in terris imperii ſeruanda.6.cum ſeq.
Spurii infames ſunt de facto, & quid de naturalibus, & baſtardis, & an eis ſemiplene ꝓbantibus deferri debeat ſuppletiuū iurm̄. ſi probauerit quis intentionem ſuā ꝑ unicū teſtem ſpurium vel baſtardum vtrum iuramentum ſupplet.illi veniat deferendum. 8
Natis ex furtiuo coitu an a patre poſsit aliquid ſupra alimenta relinqui nume. 9
Nati ex matrimo.at thaluch id eſt ad beneplacitū an ſint legitimi.et an ſaltē poſsit, vt naturalibus illis relinqui. x.
Concubinatus qui olim licitus.& permiſſus erat an ſit & hodie conceſſus.& quæ requirerentur ad licitum concubinatum. 11 cum ſeq.
Et vtrū nati ex concubina attento iure nouiſsimo tanquā nati ex dānato coitu repellantur a ſucceſsione nu. 44
Qui coitus ſit dānatus.& punibilis.l.humana. 13

Orſic.

Orfic.ſenatuſconſul.cur.introductum.& cuius fuerit utilitatis numero. 14

Quæ mulierum dici debeat illuſtris de qua in hac leg. 15

Oratiuncula habita ad Mag. & Clariſ. Dñm Sebaſtianũ Foſcarenum vniuerſitatis Patauinæ reformatorum primum ſcolas intrantem. 16 cum ſeq.

Filius illegitimus regulariter ſuccedit in bonis matris etiã meretricis publiceque proſtitute niſi ſit ex dãnato coitu vel ex illuſtri & quis illi tũc ſuccedat. 20 cum ſeq.

Stantibus legitimis ſpurii nõ ſuccedũt matri illuſtri necq; pñt ex vlt. volũtate vel contractu quicquã cape. 23

Limitationes ad.l.in re.C.manda. 21

Quanto nobilior eſt mulier tãto magis i'li incumbit obſeruatio caſtitatis 24

In legitimatione an ſufficiat illegitimitatẽ, & ſpuritatem narrare vel requiratur expreſsio qualitatis legitimati, & circũſtantiarum puta quod natus ſit ex illuſtri muliere aut ex moniali vel ex inceſtu, aut q̧ eſſet natus ex barone vel duce. 25 cum ſeq.

Tex.legis qui iure militari declaratur ibidẽ nu.26. cũ ſeq.

Narrata in ſupplicatione iuſtificanda ſunt per narrantem ibi in verſic & nota.

Sacerdotis filius an poſsit legitimari p ſecularẽ.nu. 28

Legitimatus qũo differat a diſpenſato & an pro parte poſsit quis legitimari ibidem.

Clauſula ſine præiudicio uenientium ab ĩteſtato in legitimatione appoſita quid imponet & quæ ſunt exprimẽda in legitimatione ſiue in precibus & qũo deducatur iſta materia in practica plura de hoc ibidem.

Iuſtinianus pudicitiæ & caſtitatis amator fuit. 29

Concubinatus licitus erat de iure ciuili & cur tũc vitium eſſe a lege diceretur nu. 30

Caſtitas & pudicitia maior requiritur in fœmina quam in maſculo. 31

Qũo hæc lex quę caſtitatis obſeruantiam tanquam præcipuum debitum requirebat in illuſtri muliere poſtea illi conceſſerit poſſe in concubinã ſe alteri dare. 33

Cõcubinatus legitimus non eſt niſi inter ſolutũ & ſolutã & cur matri illuſtri magis ſuccedant nati ex concubinatu q̃ ex furtiuo coitu. 33 cũ ſeq.& 40 cum ſeq.

In feudalibus nati ex concubina illuſ.nõ ſuccedũt mat. 35

Vtrum hæc illuſtris mulier eſſet publica meretrix. 36 cum ſequenti.

Coniugato ad ſalutam accedẽte an cõmittatur adulteriũ punibile agiq; poſsit per vxorem ad ſeparationem thori, & repetitio.dotis. 26 cum ſeq.

Omne poſsibile admiſsibile eſt & admittendum. 38

Filii illegitimi qui ab inteſtato matri ſuccedunt pariter admittuntur contra voluntatem & teſtamẽtum ipſius matris. 39 cum ſeq.

Filii ſpurii illuſtris mulieris non ſuccedunt matri cũ legitimis, ſecus in naturalibus & baſtardis tantum. 33 cum ſeq.& 40 cum ſeq.

Nati ex dãnato coitu an intra ſe ſuccedant matri. 41

Nati ex dãnato coitu an intra ſe ſuccedant vel quis illis ſuccedat. 46 cum ſeq.

Intell.ad.l.hac pte & ad.l.ſi prius.ff.vñ cog.46 & ſeq.

IN LEGEM SI QVA Illuſtris C. ad Orficia.

PVlchram & vtilem materiam continere demonſtrabimus quam repetiit Seuerinus ſine aliqua ſubtilitate ſcribentium dicta accumulando: ideo fortaſſe aliquãdo illum non releram nec ſequar.

Pro intelligentia legis & materia quædam præmittenda ſunt * in primis q̧ illegitimorũ filiorũ
1 plures ſunt ſpecies, quidam dicuntur mãzeres vt ex ſcorto nati, quo vocabulo vtuntur canones & curia romana in literis et reſcriptis ſuis: alii nothi vt de adulterio procreati qui & adulterini nuncupantur: nonnulli inceſtuoſi, alii nepharii, quidam ſacrilegii, alii nepharii adulterini inceſtuoſi et ſacrilegi ſimul, quidam naturales ſeu baſtardi alii ſpurii, de quibus oĩbus per glo. & doc in.c. niſi in.§.perſonæ cũ glo. in verbo manzeres de renun.& per ſcriben, quos hic in.iii.co.ſeuerinus refert & lud. ſard. in tract. de legiti.ſol.iii. Nicol de ubaldis in tract.ſucceſsionum ab in teſt.char i.&.ii Math.de afflic.in deciſione regni. xcvi.et
ripa in.l.ex facto in.§. ſiquis rogatus ff ad trebel. * verũ 2
quia lex noſtra in princ.loquitur de ſpuriis in.fi.de naturalibus ſeu baſtardis ex illuſtri muliere natis. ſciendũ eſt q̧ vulgo concepti qui non habent patrem vel talem habent quem demonſtrare non licet dicuntur ſpurii quaſi ſine patre orti text.eſt in.l vulgo.ff.de ſta. hom. ſeuer.hic col.i & ſard.loco præalle.colũ.xi.poſt alios poteſt etiam dici ſpurius quaſi ſporcus & obſcenus, ſpurcare n.eſt fœdare & inquinare.l.ſi ſeruus ſeruũ in.§.cũ eo.ff.ad l.aquil.
* purii vero dicuntur oẽs qui non ſunt ex legitimo ma- 3
trimonio, vel ex conceſſo concubinatu nati vt late p Bar. in.l.fi.col i ubi Alex.in apoſtil ad Bart. ff.de his quibus vt indign.ſeuer.hic col.i.& Lud.ſard.loco præall.qui autem dicatur conceſſus & legitimus concubinatus declarabimus ĩ.Nati ergo ex legitimo cõcubinatu & cõſequenter ex ſoluto & ſoluta in domo quaſi in figura matrimo-
nii abſque impedimento retenta nõ dicuntur ſpurii * ſed 4
naturales ſeu baſtardi vt per glo.in rub.de cõcubi. Azõ. in ſumma de concub. & cõiter ſcriben. vt hic per Seuer. col.i. Vbaldum loco prælleg Cor.conſi.lx col.ii.lib.iiii. Iaſ,conſi.ii lib.iii.& Mod in tractatu de præſum.in quinta præſump.ſecundæ regulæ & iſti naturales ſeu baſtardi non ſunt odioſi legibus nec adeo deterioris conditionis
vt ſpurii & alii illegitimi de quibus.ſ. * patet quia ſpurii 5
ex illuſtri muliere nati ſtantibus filiis legitimis & naturalibus nullo mõ ſuccedunt vt hac lege noſtra in princ. & tñ nati ex cõcubina illuſtri ſuccedunt matri vna cum legitimis & nã'ibus vt in fin.l.nĩæ dicitur ii.naturales legitimãtur per ſubſequens matrimonium ſpurii non.c.tanta qui filii ſunt legit. ſm tñ cõem vſum loquendi & æquitatem canonicam oĩs qui naſcitur ex ſoluto & ſoluta licet non retenta in domo ſed ex furtiuo amplexu naturalis nũcupatur & propter uim matrimonii legitimatur per ſubſequens matrimonium prout conſuluerunt Iaſ. in conſi. ll. lib.iii. & Dec.in cõſi.clv intellige interuenientibus inſtrumentis dotalibus & q̧ concubina non eſſet famula & uilis conditionis vt per Cur.in conſi.cxxxvi.
Tertio ſpurii qui ex dãnato coitu nati ſunt * oĩ prorſus 6
beneficio legis excludũtur.§ fi.in auc.quibus mo. na.eff. ſui aucten. licet. C.de naturali.lib & aucten. ex cõplexu C.de inceſt.nup.adeo vt nec liberi ſint nominãdi nec a parentibus alendi vt ibi dicitur nec parentes ab ipſis, vt per Alex.in l.ex facto in.§ ſiquis rogatus col.x.ff.ad trebel. ſecus eſt in naturalibus, & baſtardis quos paſci boni viri arbitrio neceſſe eſt & ſuccedunt tam ex teſtamento q̃ ab inteſta. ſm formam in dictis iuribus datam, & exiſtente legitima prole filiis naturalibus unciam unam tantum ſuæ ſubſtantiæ pater relinquere donareue põt nõ plus.§. ne igitur in auct.quibus mo na.effi.ſui. Alex.in.l.ſi is qui bonis col.l.vbi repræhendit Bar.de duabus vnciis loquẽtem.ff de vulg.& ibi Alex. Are. & alii ponunt de ſubſtitutione facta de prædictis perſonis qũo & qualiter ſubſi-
ſtat. * de æquitate uero canonica etiam ſpuriis alimenta 7
præſtãda ſunt, & filiæ dãda dos loco alimentorũ c.cum haberet in fine de eo qui cogn. conſan.vxo. ſuæ q̃ quidẽ æquitas quicquid dixerit Aret. locum habet, & attenditur etiam de iure ciuili, vt ibi per Cano. de qua materia, & q̃ ſit cautela relinquẽdi ſpurio, & an relictũ filiæ ſpuriæ p dote ualeat, & ea mortua reuertaſ ad hæredes pris uel remaneat poenes filios ſpuriæ plura dici poſſent vide Bart.in.l.ſi.in.§.ſi a ſocero. ff de his quæ in fraud.credit.

& in cōſi.cxix.abba.in cōſi.l &.cxv. Are.in.conſi xlviii. Alex.in cōſi.lxxiiii lib ii.&.clviii.uol.vii aſtlic.in deciſione regni.xcix. Bal.no.in tract.de dote ſol.xii. in ſpāli. xv. &.xvi.col.ii.iaco.de ſan. Geor.in.l.qui teſtamētum.ff.de proba.Iaſ.in.l. hæreditas col.ii.C.de his quibus, vt indig. Dec in.c.in præſentia col.xv.de probat. in.c clerici.col.i. de Iudi.in.c.eccleſia ſanctæ Mariæ col xiii de conſti.& in cōſi.cl.cclxxxii.cccxi.cccclxii.ccccclxxvi.et. dcxi.Cāpe.in tract.de dote in i.parte qōne.xlviii Iudo.ſard.in tract. de legit.ſol.iiii.in.iiii q.Corſ.in ſing in verbo ſpurius. Curt. iuniorē in cōſi.xxxvii col.fi.Lan.Galliau.in rub.ff.de verbo.oblig ſol.ii.col.i.ubi ripa col fi.hercu.peruſi in.l.i.col. vi.ubi ēt per ripā.ff ſol.matr.& ferraria. brixienſis in ſua Cautela xli.& Ripā in repetitionē.l.ſi vnquā.in.xxvii.q. §.de reuoc.donat.Pariſſum in cōſi.ix. lib.ii. & conſi.lxiiii. lib.iii.& Vbaldum loco prælle.char.v.

Quarto ſpurii. ex dānato coitu nati puta ex ſacerdote
8 ſunt infames infamia facti*ſm Azō. in ſumma.C.de infam adeo ꝙ frater præteritus tali ſpurio inſtituto pōt appellare teſtamentū remedio.l.fratres.C.de inoff. Teſtam. vt ibi per Iaſ.circa fi.& in cōſi ſuo.lxxi.vol.i.volētem ſecus eſſe in naturali ſeu Baſtardo:ſed dictū Azo. prælle. loquitur ēt de naturali.et de oi qui non eſt ex legiti.matrimonio natus,& ideo Cur.iunio.in conſi. cxxxvi.col.fi.ſequens Azo.tenet.d.l.fratres locum habere etiam in naturali.idem facit Cur. ſenior in repet.l.admonendi col. ii.&. iii.ff de iniur. vbi tn̄ voluit etiam ſpurio deferri iuramentū ſuppletiuū per rōnem de qua p eum quē ſequitur ibidē ſimpliciter Cur.iunior col.pen.ſed oppoſitū tenet ibidē ſeuerinus col.ix.in.xxvi.fal.& in preced. ſal.tenet ꝙ ſi ꝓbaui p vnū teſtē ſpuriū inītione cū ſit infamis infamia facti nō facit ſemiplenā probationē adeo ꝙ iur. ſuppletiuū deferri nō debet,ut ibi p Ro.qui loquitur in baſtardo et ſic in ꝓbāte p vnū teſtē baſtardiū:refert ſ ſeue.in.xxvi. col.in vi.cōcl. vbi tn̄ putat hoc eſſe relinquendū arbitrio iudicis qui ex qualitate bonorū morū talis pſonæ id iudicare debebit quę opinio mihi placet.nā dictū Azo.in nāli.vel Baſtardo nō probatur iure imo.vī cōtra tex.in.l.iii ff.de cōcub.vbi reputatur talis cōcubinatus licitus,& extra pœnā . itē cōtra legē noſtrā q̄ admittit ad ſucceſſionē matris ēt illuſtris filios naturalis ſeu Baſtardos cum legiti. & naturalibus: ꝙ non faceret ſi infames eſſent. & ideo in nāli vel baſtardo nō uendicaret ſibi locū diſpō. d. l.frēs.

9 Iuxta p̄dicta moueo pulchrā & vtilē dubitationē*vtrū naturalibus,& baſtardis ex furtiuo coitu inter ſolutū, & ſolutā habito ſuſceptis qui legitimantur p ſubſequēs matrimoniū prout cōluiuerunt Iaſ.et Dec.ſ relati licitū ſit patri aliqua bona.ſ.alimenta relinquere p̄dicta faciunt ꝙ ſit quū pro nālibus habeātur quibus eſt licitū relinquere ſm formā auc.licet.C de nat.lib. .Oppo.verius eſt:quia quū ſint nati ex dānato coitu nihil ſibi relinqui pōt.d auct licet,& auct.ex cōplexu. C.de inceſt. nup. & ita determinant Albe.de ro.& alii antiqui.ſcribit Iaſ.in.d.l.cōſ.li.col. i & ita cōſultus reſpondi.& obtinui nō obſtant q̄ in prædictis cōſultationibus Iaſ.et Dec. tradunt quia procedunt vbi cā iudicari debet ſm cano.vt legitimatio p ſubſequēs matrimoniū ex validitate eiuſdē matrimonii pendens: ſecus ſi cā iudicāda ſit ſm iura ciuilia prout cā alimentorū. & prophana vt p eoſdē in dictis conſi. Sed quid *de na-
10 tis ex matrimonio ad thalach.ideſt ad beneplacitū de quibus hic p Seue.in.iii col.& prius p Ang in rub. ff.ſol.matri.an illis. vt naturalibus relinqui poſsit qui dicti filii non ſint legitimi vt p ill.Senatū dominorū venetorū ipſi fuiſſe determinatū referūt.nullū penitus dubium hēt quū nō ſit verū matri.ꝙ eſt ꝑpetuū , & indiſſolubile inſtit.de pat. po. in prin.cū vulg ſed qō.pulchra. & noua eſt an illis relinqui poſsit,et credere ꝙ ſic. vt pōt relinqui nālibus.ſi.n. ipſis naturalibus iuridice reliqui pōt. vt quia nati ſunt ex concubina retenta in domo in figura matrimonii fortius videtur poſſe relinqui prædictis quū mater eſſet retenta.

vt vxor,& licet ſm conſuetudinem loci,filii ergo prædicti iudicabūtur,vti nāles quib᷒. vt dictū eſt relinqui pōt.

Scdo videndū eſt*vtrū cōcubinatus qui p leges fforū. 11 &.C.toleratus.& pmiſſus erat.vt hac l.& in tit.de cōcub. notatq; Bar.in.l.in cōcubina.ff.de concub.hodie ſit pmiſſus aut non reprobatus Bart.loco præall.concludit de iure ciuili pmiſſum.ſed reprobatū de iure cano Barb.in.c.p tuas de prob.neſcit ſe reſoluere,ſeu.hic in.xiiii.co.cū ſe.cōcludit peccatū eſſe quantū ad deū ac illicitū fore. reſpectu tā pœne tēporalis ac de iure ciui.etiam hodie permiſſum, & toleratū. Oppoſitū mihi videtur verius eſſe ꝙ hodie de iure ciuili ſit prohibitus & illicitus. & reprobatus ac peccatū p tex.c.i.de fil na.ex.ma ad morg. cōtracto ibi mortua vxore nō valens cōtinere aliam ducit, & demū iubiit cū nolens exiſtere in peccato ipſas deſpōſauit præſupponit ergo concubinatū eſſe peccatū.& loquitur ibi lex ciuilis inducitur q; ad hoc p Feli.in c.cū ſit generale co. vii.de ſo.cōp. Itē quia ex q̄ can. expræſſe ꝓhibet.c.nemo & .c. meretr.xxii.q.iiii.vbi.dicitur in præcepto illo exodi.xx. nō mechaberis prohiberi oēm coitū præter vxorium.et in mā peccati tex.l.ciuilis canoni ſe ſubmittit.vt in auc.de eccl.tit abb.in c.vt clericorū de vita & hon.cler. Ale.cō. lxix.col fi.lib.iii.cū ſimi.hinc eſt ꝙ in mā vſurarū, & præſcriptionis vbi agitur de peccato ſtamus iuri cano. nō ciui.ex quo lex canoni ſe ſubiici .l.i. C. de ſumma trinit. & c.fi.de præſcrip. cum ibidem plene notatis ſimiliter in mā matrimonii.& ſpirituali.vt p Dec.in eccleſia S.Marię co. xvi.de conſti ſequitur ēt de iure ciuili cōcubinatū cenſeri prohibitum,nec mirū quū exiſtens in cōcubi. dicatur luxurioſe viuere.vt p Bart.in.d.c.p tuas col.iiii.& uitiis immergi vti dicitur in.l.fi.C.de natural.libe.hoc autē hodie prohibitū eſt quū lex mādet,vt caſte viuamus in auc. de inceſ.nup.in princ.& ſi eſſet cōcubinarius efficeretur infamis. vt p Dec.in cōſi.cccccxxx ad quorū cōfirmationē ui de ſummā angeli.in verbo ꝯcubinatus.Caieta.in ſua ſummula in verbo cōcubinatus. Feli in loco proxime alleg.

Et vt ſecundū iura fforū.& tit. C.de concubi.licitus eſſet cōcubinatus plura copulatiue requirebantur*de qui- 12 bus in.l.unica.C.de concub.in auct.licet.& in corp.vnde ſummitur.C.de nāli.libe.vt p ſeue.hic ſardū in p̄alle. tract. col.vi.Iaſ.in præal cōſi.li.et Ruinū in cōſi.cix.co.iii.lib.iii. vbi poſt Ang.docet modū.et practicā probādi legitimū cōcubinatum Circa quæ notādum eſt ꝙ licet ex cohabitatione maſculi et fœmine ſecūdū leges ciuiles inter pares pſumatur matri.l.in libe.ff.de ritu nup.Gur.in.l.penult. col.fi.ff.de iu.om.iud.ſaltē qn̄ hodie probaretur ꝙ cohabitarunt ſimul tanquā vir, & vxor, alias ſecus hodie per tex.in.§.qm̄ in auct.quibus mo. nāles eff.leg.attamen adhuc lōgeua cohabitatio cū copula etiā concurrente quaſi poſſeſsione matrimonii, & quia p̄fati cohabitantes vocabant ſe coniuges, & more coniugali viuebant, & ſe tractabant in domo,menſa, et lecto infertur cōcubinatū eē, non matri niſi aliud probetur, puta fama viciniæ ꝙ tenebantur,et reputabantur pro coniugibus. vt p illum text. ponunt cano.in.cap. illud de præſump. & plene cōſuluit Alex.lib. v.conſi.cl.col.iii.et conſi.ſequē.lib.v.et cōſequēter.de iure can.præſumitur potius fornicatio.& ſtuprum quam matrimonium cap.is qui cum gloſa , & ibi notat. trigeſimaquarta diſtinctio. & in iſta materia. vt ſupra dixi ſtamus iuri Cano.vt per Dec.in d.c.eccleſia. S. Mariæ col.xvi.&.xvii.& Felin.in.d. c.illud col.fi. vbi notanter, & pulchre dicunt id procedere reſpectu ipſorum cohabitantium,vt non præſumatur matrimonium ſed concubinatus ad hoc. vt inducantur ad contrahendum palam iuxta ordinationem eccleſiæ, non autem reſpectu ipſorū filiorum qui legitimi præſumuntur iuxta tex d.l.in libe. & ad ſucceſsionem , vt legitimi veniunt concurrentibus uidelicet aliis habilitatibus ad contrahendū matrim iuxta.l.qui teſtamento.ff.de teſt. vt poſt abba.tradit. Felin.in d.c.illud col.fi.vbi dicit quod ad probandum matrimo-

nium

nium inter perſonas honeſtas, et nõ multum diſpares. ſ. fa
uore legitimationis filiorũ ſufficit probare dictã cohabita
tionem maſculi & fœminæ, ar. d. l. in libere. ſed quoad ip
ſos ſimul uiuentes Canoniſ. præſumit potius fornicationẽ
aut ſtuprum, vt inducantur ad contrahendum palam in-
telligẽ niſi concurreret quaſi poſſeſsio matrimonii cũ fa-
ma viciniæ. vt per Alex. in cõſi. præall. Tertio vidẽdum
13 eſſet ꝙ qui coitus ſit dãnatus, & punibilis tẽporali aliqua
lege. et in foro fori. doc. vario mõ loquuntur, vt patet ex
relatis hic p ſeue. fol. ii. & iii. Ang. Aret. in. §. nouiſſime col.
ii. in ti. ad orficia. Alex. in. cõſi. clxxiiii lib. v. & in apoſtil.
ad Bart. in. l. ſi adul. in apoſtil. incipiente declaratione. &
Dec. conſi. xxxvi. & fel. in. d. c. quum ſit col. vi. & vii. cõ-
muniter tamen doct. in locis præall. concludunt oẽm coi
tum excepto vxorio reprobatum ac punibilem eſſe pœ
na aliqua ordinaria vel extraordinaria excepto coitu cõ-
cubinario a lege permiſſo in quo ut diximus multa requi
runtur item excepto coitu meretricali, vt p Ang. Alex. et
præall. ſed ſm opinionem quam in ſuperioribus tenuit,
ꝙ ſit hodie illicitus concubinatus etiam coitus concubi-
narius erit reprobatus, & punibilis ſaltem pœna extraor
dinaria facit quod no. ſcribit Are inſt. de ſuſpe. tu. circa ſi.
ti. procederet autem ſine dubio hæc opinio quãdo in lo-
co ex conſuetudine vel ex diſpoſitione ſtatuti talis: coitus
reprobatus eſſet, et punibilis. vt per Dec. in cõſi. cccvi. co.
ii. prout eſt in patria Monteisferrati. De meretricio coitu
minus dubium eſt quum oẽs concludant illum eſſe im-
punibilem pœna tẽporali. et ſi mortale ſit peccatum quia
tranſit ſub diſsimulatione. l. ſi ea, & l. quæ adulterium. C.
de adul. Ange. in. d. § nouiſsime, & Alex. in apoſtil ad
Bart. loco præall. Multa. n. ſm leges humanas impunita
relinquuntur quæ quantum ad diuinum iudicium pec-
cata ſunt. vt in propoſito in ſimplici fornicatione cũ me-
retrice ſm Thom ii. ſecundæ. q. lxix. art. ii. & iacobinum
de ſancto Georgio in tractatu feud in uerbo, & promiſe-
runt eidem domino colũ. iii. intelligendo. vt diximus de
coitu ſimplicis fornicationis alias etiam cum meretrice pu
nibilis eſſet coitus. vt dictum fuit, & poſt alios hic in ii.
char. ſeue. ſcribit ex quibus patet labi in pluribus Alex. in
cõſi. clxxiiii. præalle

Quarto pro intelligentia legis noſtræ præmittendum
14 eſſet ꝙ cur introductum fuerit ſenatuſconſultum orfici. de.
quo in tit. noſtro. & cuius fuerit vtilitatis vide text. inſtit.
ad tertul. in princip. & ibidem in ſequenti titu. de orfic. &
Pau. de ca. in. l. matri. ſupra hoc eodem titulo.

15 Quinto, et vltio * pro intelligentia iſtius l. neceſſarium
mihi videtur inquirere, & ſcire, quænam dicatur mulier
illuſtris prima facie recurrendũ videbatur ad ea quæ doc.
ſcribunt in. l. i. ff. de officio eius dum titulos dignitatũ de-
clarãt. vt diceremus illuſtribus uiris nuptas Illuſtres dici,
quum radus maritorum corruſcent fœminæ. l. fœminæ
ff de ſenator. ſed ſubtilius cogitanti id non placet: quia ſi
talis mulier nupta fuiſſet, ſpurii ex ea nati ex dãnato coi
tu adulterino videlicet nati eſſent ideo matri nullo modo
ſuccedere poſſent. §. fi. in auctẽ. quibus mo na. ef. ſui. & la-
tius dicã. ſ cum gl. magna. ideo oportet intelligere ꝙ talis
mulier illuſtris non eſſet matrimo. coniuncta. ut in glo. l.
late dicetur. Quare dicimus ꝙ imperator hic illuſtrẽ mu-
lierem capit eã quæ eſt ex nobili, & antiqua familia quę
in loco magno in honore, & reputatione habet in huiu-
ſcemodi mulieribus. vt in. l. hac dicitur caſtitatis obſerua-
tio pcipuum debitum eſt, & incontinentia magis igno-
miniola hocq; ſentire mihi videntur hoſt. & Io. And. in
c. ſi. de fil. presbiter. et Fel. dum refert Io. An. in. c. poſtula.
ad. fi. iiii. col. de reſcr inquantũ loquuntur de uario ex ſolu
to, & nobili coniugata allegantes hanc legem ſicq; ſermo
ne hunc de illuſtri muliere in nobili intelligere videntur,
& quum a iure nõ ſit hoc aliter declaratum arbitrio iudi
cis relinquetur. l. i. ff. de iure delibe. cum vulg.
16 Diuiditur hæc lex ꝙ in duas partes principales in. i. po-
nitur thema, & qõ in. ii. deciſio. ii. eſt ibi ſancimus iterũ. ii.
ſubdiuidi põt in tres, vt hic ex Sal. colligere licet.

Sũmarium Bar. Bal. Sal. & ſeue. non complectitur me
dulam. l. maxime quod dicitur ibi * neq; ex teſtamento 17
neq; ab inteſt. neq; ex liberalitate ideo addas ſummario.

Hoc loco Magnificus & clariſsimus Dñs Sebaſtianus
Foſcarenus Patricius venetus inter Philoſophos ętatis no
ſtræ eminentiſsimus celleberrimiq; gymnaſii Patauini re
formatorum primus ſcholas noſtras ingreſſus eſt ad quẽ
pauca hæc quæ ſequuntur.

* Plerique ampliſsime vir philoſophorum oĩum ætatis 18
noſtræ princeps inter ſapientes Venetos prudentiſsime
ſenator vosque ornatiſsimi uiri ex inſperato gaudio (vt
referunt hiſtorici) aĩam afflarunt nam memoriæ prodi-
tum eſt liuio teſte poſt nobilem illam Romanorũ cum
Anniballe ad traſimenum pugnatam pugnam vnã fœ-
minarum quid de filiis ſui eſſet quærẽtium in ipſa vrbis
porta ſoſpite filio repente oblato in conſpectu eius expi-
raſſe alteram cui mors filii falſo nunciata erat mœſtam ſe
dentem domi ad primum conſpectum redeũtis filii gau-
dio nimio exanimatã hiſtoriã taceo de Diagora rhodio
celebratũ qui inſpectante populo Ro præ gaudio trium
filiorũ eodẽ olympiæ die coronatorũ. ut teſtis eſt Gelius
in. iii. noc. attic. aĩam efflauit quod facile in præſentia mihi
contingere potuiſſe. vt uiſo in noſtris hiſce ſcholis tãto ui
ro aĩam præ gaudio egiſſem niſi hunc aduentum preſen
ſiſſem gaudiumq; ipſum tẽperaſſem. quapropter nõ ſolũ
honore iſto me hodie auctum profiteor, verũ vitã ipſam
tuo bñficio ac prouidentiæ acceptã refero: ſed de his alias
latius. Nunc autẽ ad inſtitutum e diuerticuloq; in viam
redeundo. Noto primo ex iſto text. caſum in quo filius
non ſuccedit matri quãdo ſ. illuſtris tex. eſt ſingularis hic
* cõſequẽter dignitas matris nocet filio. regulariter aliud 19
eſt quia ſpurii nati ex coitu nõ dãnato nec a l. ſeculari pu-
nibili matri ſuccedunt. §. nouiſsime, & §. vulgo in glo. al-
leg. & l. ii. ff unde cogna. idq; ex æquitate quadã. et pp ra
tionem ſanguinis introductum fuit ita dicit tex. in. d. l. ii.
& in. d. §. vulgo. & intelligitur prædictum notabil. extan-
tibus liberis legitimis ſm ſeriem & ordinem tex. * eis ve 20
ro nõ extantibus matri quãuis illuſtri ſuccedunt tales filii
ſumpto hic argumento a contrario ſenſu quod eſt fortiſ-
ſimum. l. i. ff. de off. eius ita vult gl. hic in verbo legitimis.
& ſequũtur cõmuniter doct. ut hic per Sal. & Cor. ſeue.
char. vi. in. iiii. concluſione Ange. in. d. §. nouiſsime col. ii.
& Iudo. ſard. loco præalle. fol. pen. colũ. i. in. iii. qõne quæ
concluſio hoc concludenti argu. ſic cõprobari põt regu-
la eſt quod ſpurius ex coitu non dãnato nec punibili na-
tus matri ſuccedit iuribus proxime alleg. quæ regula limi
tata hic reperitur in muliere illuſtri legitimos filios haben
te, ergo ſi talibus filiis careat remanebit firma regula ꝙ in 21
correctaque iura antiqua quæ procedunt etiam in filiis
ſpuriis meretricis publice proſtitute ſm Ang et Iud. ſard.
præall. & probatur in. § nouiſsime, & in. §. vulgo præall.
quia vt diximus talis coitus eſt impunitus ex quo infer-
tur quod ſi talis meretrix nupta eſſet. quia coitu punibi-
lis eſſet tunc non procederet concluſio ſm cõiter doctor
prealleg. vt hic & per ſeuer. col. v ſed qui ſuccedent tunc
d. ctæ matri ſi filii non poſſunt ſuccedere? Reſpõ. alii qui-
bus ab inteſtato defertur hære. vt qui fuiſſent a predicta
meretrice inſtitui quum cauſa teſtati præcedat cãm inte
ſtati. l. quãdiu cũ vulg ff. de acquir. hære. * rõ autem præ 22
dictæ deciſionis legis noſtræ ponitur. ſ. per imperatorem
propter honeſtatem quæ magis requiritur in talibus mu
lieribus illuſtribus, uel ẽt dici poteſt, ꝙ turpis foret con-
iunctio legitimorum, & ſpuriorum in eadem hereditate
hinc ẽt videmus ꝙ patri ſtantibus legitimis non ſuccedũt
naturales auc. licet, & in corpore vnde ſumitur. C. de na-
tural. libe. nimirum ergo ſi repelluntur ẽt a bonis matris
illuſtris, ſtantibus legitimis.

Secundo nota. in uerſicu. ſancimus * ꝙ exiſtentibus fi- 23

liis legitimis qui iuſti hic appellantur ſpurii illuſtrium ſœ
minarũ nihil penitus capere poſſunt neq; ex vltima volũ
tate neq; inter viuos, & per conſequens hoc caſu mater li
bere de rebus ſuis diſponere nõ poteſt contra vulgatã re
gulam. l. in re. C. man. Sed reſpõ. ꝙ non procedit quãdo
contra ordinẽ iuris, & legum præcepta quis vellet diſpo
nere dando vel relinquendo prohibitis a lege capere. vt
hic ad quod vide Iacob. de Sancto Geor. in tractatu ſuo
Feud. in verbo de caſtro col. iiii. & Ripam lib. ii. reſpõ. ca.
xxv. item non procedit quando in præiudicium quis di
ſponeret. Io. Crot. in repet. l. nemo poteſt col. ix. de leg. i.
& Ripã in. l. ex facto in. §. ſiquis rogatus colũ. x ff. ad tre
bel. vide etiam pro ampliatione, & limitatione. d. l. in re
Ancha conſi. cxcvii col. fin. ccxvii. ccccxxx. Bal. in. l. ii. in
ii. lect. ff de his qui ſunt ſui vel alieni iuris Fulg. cõſi. xcvii.
col. ii. Iaſ. in. l. more col. ii. de iu. om. iud. & in conſi. clxvi.
col. fi. lib. iiii. Bal. in. l. i. col. ii. j. qui teſta. fac. poſſ. et in conſi.
cclxxxiii. lib. iii. Alex. Areti. & alios in. l. ſiquis vi in. §. dif
ferentia de acquir. poſſeſ. bologni. conſi. lxii & Dec. con
ſil. cccclxviii.
Tertio noto ex iſto tex. * ꝙ quanto nobilior eſt mu
24 lier tantomagis illi incũbit caſtitatis obſeruatio quæ præ
cipuum debitum. eſt in talibus mulieribus adde Ang. A
ret. i. d. §. nouiſsime co i. & tex. in. l. presbyteri ad. fi. C. de
epi. & cler. vbi maiori pœna digni ſunt ſi delinquant qui
bus plus conceditur, & in maiori honore ſunt, prout etiã
ibi not. Pau. de ca. & alii. facit illud ſatyricũ. omne animi
uitium tanto conſpectius in ſe crimẽ habet, quãto maior
qui peccat habetur.
25 Ex quo deſcendendo ad practicam * infertur ad not. q̃
ſtionem ꝙ ſi in legitimatione ſimilium ſpuriorum per
principẽ conceſſa non fuerit facta mentio ꝙ erat ſpurius
ex nobili, & illuſtri ſoluta ꝙ legitimatio nulla. et ſurrepti
tia iudicabitur, vt poſt Hoſ. voluit hic ſeuer. in. xxiii. col.
Sed ad opp. videtur hic eſſe deciſio Bal. valde famige
rata dicentis ſufficere exprimere illegitimitatem in gene
re nec oportere ad ſpeciem deſcendere puta ꝙ filius legiti
mandus natus ſit ex monacha vel ex inceſtu: quia cl'a nõ
obſtante. § ſi in auct. quibus mod. natu. effic. ſui oia ſup
plet. facit tex. nota. in. l. ꝙ iure militari. ff. de mili. teſt. vbi
probatur ſatis eſſe poſſe in genere de eo de quo agitur uel
dubitatur cogitare quem tex. ad plura citant ſæpe ſcribẽ
vt per Soci. in cõſi. xciii. lib. iiii. Fel. in. c. ſi diligenti col. iiii.
de foro cõpe. & Dec. in. l. i. col. xi in. glo. conſtitutione. ff.
de officio eius. & prædictã deciſionem Bal. refert. & ſequi
tur Alex. in apoſtil. ad Bar. in auc. ex cõplexu. C. de ſecũ.
nup. & multi alii. idem tamen Bal. in. l. eam quã col. x. C.
de fideicõm. alterius fuit opinionis, & ſententiæ. volens ꝙ
clauſula nõ obſtante in nube nõ ſufficiat, quando ille qui
legitimatur eſt multũ odioſus. vt. quia natus ſit ex ſacrile
gio vel ex monachatu. ſequitur ſimpliciter ripa in. d. §. ſi
quis rogatus col. i. Ad idem eſt deciſio Antonii de Buir.
in cap. per venerabilem colũ. xv. ex quo filii ſint legitimi
vbi concludit oportere exprimi qualitatem legitimati an
ſit ſpurius vel inceſtuoſus: quia difficilius diſpenſatur cũ
ſpurio vel inceſtuoſo quam cum naturali, & ſequitur cõ
ſulendo Dec. in. conſi. dlxxix. col. i. vbi poſt alios ibi rela
tos cõcludit ꝙ legitimatio facta de filio ex moniali, natꝰ
nulla eſt ſi in legitimatione id expreſſum non fuerit: quia
eſt qualitas multũ odioſa, & ſequitur deciſionem Bald. in
lege eam quam vbi vult ꝙ clauſula non obſtãte in nube
poſita non ſufficiat quando ille qui legitimatur eſt multũ
odioſus. vt quia natus ex ſacrilegio. vel monachatu idem
conſuluit in alio caſu ipſe Decius in conſi. cccxxxviii. &
latius ac pulchre tradit etiam Feli. in cap. poſtulaſti. colũ
na quarta de reſcrip. per illum textum not, volentem fie
ri debere in ſuppl. vel reſcripto mẽtionem omnium quæ
non ſolum retraxiſſent principem a concedendo ſed qui
bus expreſsis, & cognitis non ita de leui ſeu facili conceſ
ſiſſet. vt etiam per Cor. in conſi. ducenteſimoquadrageſi
moquinto col. tertia volumine primo Iaſ. in conſi. vnde
cimo, & lxviii. libro. iii. &. cx. libro quarto quibus etiam
aſſentitur philip. fran. in capitulo primo ad fi. primæ colũ
næ de fil. presby. in ſexto ubi concludit non valere literas
diſpenſationis niſi facta fuerit mentio de qualitatibus, &
circũſtantiis illegitimitatis ex quo Papa facilius diſpenſat
cum naturalibus q̃ cum ſpuriis vel inceſtuoſis idem vo
luit vbaldus præalleg. in decimaſecunda char. dicti tract.
in ſecundo requiſito.
Non obſtat præall. l. qui iure militari * quia ſiue in ge 26
nere ſiue in ſpecie quis de poſthumo cogitauerit idem eſt
effectus nec aliquid diſtat: quia ſatis cogitauit de poſthu
mo ideo nimirum ſi non rumpit teſtamentum. vt ibi ſe
cus in propoſito noſtro: quia ſpuriorum plura ſunt ge
nera, et aliqui magis odioſi quam alii ſunt ideo. vt gratia
talibus facta ſubſiſtat qualitas eorum innoteſcere debuit
concedenti faciunt not. per Bar in. l. i. in ſexta qõ. ff. de iur.
codicil. ꝙ ex generali mandato apponendi clauſulas con
ſuetas per nota. in inſtrumentis non elicitur deliberata vo
luntas diſponendi: vbi ſpecialis, & deliberata voluntas
requiritur, quam deciſionem perpetuo notandam dixit
Cur. in auct. en. ex cauſa col. pen. ſupra de lib. præter. cõ
probari notanter prædicta poſſunt per textum in cap. in
præſentia de probationi. vbi probatio generis continen
tis in ſe multas ſpecies ex quibus aliquæ inferunt inten
tionem probantis, aliquæ non eſt obſcura, & minime re
leuat prout ibi in decimo notabili colligit Aret. ita in pro
poſito ſpurietas in genere plures ſpecies ſub ſe continet
quarum aliquæ magis ſunt odioſæ, q̃ cæteræ ideo expreſ
ſio in genere ſufficere non debet nec releuare poſſet tamẽ
deciſio Bal ſaluari * quando ex clauſulis in legitimatione 27
appoſitis conſtare poſſet etiam dictum defectum voluiſ
ſe principem abſtergere aut ſi ex vnico defectu tantum
ſpurius quis eſſet §. nouiſsime, &. §. vulgo præalleg. quia
omne obſtaculum fuiſſet tũc expreſſum. faciunt quæ ſcri
bit Fel. loco prædicto, & Decius conſilio treceнteſimo
trigeſimoctauo, & Nicol. de vbaldis loco ſupra pro
xime allegato.
Et nota diligenter ꝙ narrata in ſupplicatione ſi negen
tur probanda ſunt, & iuſtificanda per eum qui fundat ſe
in gratia quæ conceſſa intelligitur ſi preces veritate nitan
tur capitulo ſecundo de reſcrip. vbi Abb. & latius Ripa
in tertio notabili, & pulchre Decius in conſilio. cccciii. &
dciii. quod not.
Item dicit Feli. loco præalle. col. iiii. poſt Canõ. ibi rela
tos quod de nobilitate patris, vt ꝙ eſſet baro. vel prin
ceps non eſt neceſſe facere mentionem in legitimatione:
ſed tantum de nobilitate matris in qua coitus eſt magis
ignominioſus, & turpis, vt hac. l. noſtra: ſed a veritate alie
num videtur: quia princeps cum filiis ſimilium magnarũ
perſonarũ difficilius diſpenſat. ergo de hoc fieri debet in
reſcripto expreſſa mentio per proxime allegat. vt viden
tur velle Hoſti. & alii in. c. fina. de fil. presb. & ſeuer. J. col.
xxiii. & notabiliter Petrus de Ancha. in conſi. cccxx. pri
mum dubium col. fina.
De filio autem ſacerdotis, & exiſtentis in ſacris an poſ
ſit legitimari maxime per principem ſecularem vel habẽ
tem auctoritatem ab eo * vide Barb. conſi. lviii. col. iii. li
bro. ii. Soci. conſi. lxv. uol. iii. Iaſ. conſi. xi lib. iii. Dec. conſ. 28
cl. col. ii. & conſi. cclxxxviii. col. ii. &. cccxxxviii. Cur. iu
niorem in conſi. lxxxiii. &. cxxvi. Ruinum conſi. vlt. in
quinto vol. & Ripã in. c. ii. col. iii. de iudiciis Et legitima
tus quomodo differat a diſpenſato Et nunquid legitima
ri quis pro parte poſsit. & ea lege ac conditione. ne ſucce
dat cum aliis Soci. in rubr. ff. de lib. & poſthu. Dec. conſi.
cclxxxviii. col. ii. &. cccxxxviii. Cur. iunior in cõſi. lxxv.
Mod. au. in repe. l. ſi. nu. ccvii C. de pact. Iaſ. cõſi. ccii. lib.
ii Iaſ. & Dec. in. l. pactum in glo. ſupra de colla.
Et qñ in legitimatione eſt appoſita clauſula abſq; præ
iudicio uenientium ab inteſtato qũo. & qualiter poſ
fit

ſit tunc legitimatus ſuccedere diuerſæ fuerunt opiniones
doctorū ut per Nicol.de ubaldis in præalle.tract. ſucceſ-
ſionum ab inteſtato car.xii.in.iiii.& ulti.requiſito tu uide
melius Alex.in cōſi.li.lib.ii.in cōſi.pen. vol.v.Dec.plene
in cōſi.cccxciii.ccccdxxvi.dcx.Iaſ cōſi.cx. col.fin.vol.iiii.
L.ãc.galliau.in.l.gallus in.§. & quid ſi tm̄ col. pē.ff.de lib.
& poſt.in quibus locis inuenies veram reſolutionem pre
dicti articuli. In precibus ergo vel in legitimatione quæ
fit per principē vt dictū eſt exprimenda ſunt oīa quæ re-
traxiſſent principē a legitimando vel nō ita de facili bene
ficium contuliſſet ideo exprimi debent uitia & defectus
& ſic exprimi debet an quis natus ſit ex nō ſoluto & nō
ſoluta vel ex ſoluto & ſoluta & an pr̄ habeat alios filios
legitimos & naturales et quod poſſet puta alios ſuſcipere
item ꝙ illa ſoluta pro uirgine reputabatur uide Deci in
conſi.cdxxxviii.&.cvi.cū ſeq.in practica utilius eſſe ſcias
narrare quem natū ex illegitimo coitu ꝗ̄ dicere ex ſolu-
to & ſoluta ꝑꝑ difficultatem probationis pro uerificatio
ne ſupplicatorum requiſita quæ poſtea oriri poſſet vt p.
Dec.in conſiliis præalleg ccccili & dciii. Et ut ſcias q̄uo
materia iſta in actu practico deducatur in eſſe coram ſere-
niſſimo Imperatore porrigitur ſupplicatio quæ prædi-
cta narrat & annectitur literis legitimationi: ut ſæpe vi-
di:coram Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo principe meo
Sabaudiæ duce &c.nō ponitur ſeparatim ſupplicatio ue-
rū in ipſis literis legitimationis narratur quod ad preces
patris puta & filii exponentium & requirentium &c. ita
fit & ꝙ princeps volens ſupplicātibus morē gerere id fa-
cit.utilius tn̄ eſt quod conſtet de mādato patris et filii ſeu
ad partē de his fieri inſtrumentū uel ratificari per inſtrum̄.
Et expreſſis dictis defectibus in precibus principi obla-
tis princeps ipſe de plenitudine poteſtatis erigit efficit ha-
bilitat & facit talē legitimū & ad legitimorum iura ſtatū
conditionem & præeminentias oēs publicas & priuatas
& ad oēs honores ita ꝙ a legitimis nullo mō differat ſed
in oībus & quibuſcūq; rebus & bonis tam allodialibus
ꝗ̄ feudalibus quarūcūq; perſonarum & utriuſq; ſexus tā
ex teſtamento ꝗ̄ ab inteſtato etiam iure ſucceſſionis feu-
di poſſit ſuccedere & admittatur ac ſi ex legitimo matri-
monio procreatus fuiſſet defectum natalium. quem pa-
titur gratia vberiori ſupplentes,oēmque labem ab eodē
abſtergentes sc ipſum antiquæ ingenuitati reſtituentes
oibuſque præeminentiis & honoribus perfruatur ac ſi
ortū a legitimo matrimonio duxiſſet auctn.ex cōplexu
& toto tit C.& in aucten.de inceſt.nup.&.§ naturales in
tit.ſi de feud.fue.controuer.in uſibus feu.&.§.pe. ac fina.
& toto titu.in auct.quibus mo.naturales effi.ſui.l.i. C.de
naturalibus lib & aliis quibuſcūq; legibus & iuribus ca-
nonicis & ciuilibus ſtatutis pariter et conſuetudinibus nō
obſtantibus quibus oibus ex certa ſcientia Imperialiſque
qua fungimur & noſtræ auctoritatis plenitudine expreſ
ſe derogamus & derogatum eſſe uolumus etiam ſi eſſent
talia quorum mētio & expreſſio ad uerbū fieri deberet.
Scias etiam nō valere legitimationē niſi probetur de po
teſtate legitimantis & ſic de priuilegio legitimandi in iſtis
comitibus apoſtolicis & palatinis ut ꝑ Soci. in auctenti.
ſi quis in aliq̄ documento.C.de edendo Dec.in conſi. 238.
col.fin.licet Bal.contrarium uoluerit in conſi. cccxix. lib.
primo quanto ergo periculo ſe exponant qui ab iſtis co
mitibus palatinis & apoſtolicis legitimationes conſequū-
tur uidetis ultra quod plures principes vt Excellētiſ.Dux
noſter a Ceſare priuilegium habent ne legitimationes in
eorum ditionibus factæ per tales comites ualeant.
Et in materia prædicta legitimationis & filiorum legiti
morū ptātēq; legitimandi & ſuccedendi cōſuluit ſæpiſſi-
me Ruinus cuius ꝯſultationes impreſſæ ſunt et uideri pñt.
Quarto noto ❀ Iuſtinianū fuiſſe ſemꝑ pudicitiæ & ca
29 ſtitatis amatorē cenſuiſſeq; illam eſſe colendā faciunt alle-
gata per glo.& Barb.in.c.per tuas col.i.de prob. hinc eſt
ꝙ appellatur religioſiſſimus in procc.inſti.in princ.

Quinto no.❀ ibi licita conſuetudine ꝙ cōcubinatus cō 30
cubinariuſq; coitus licitus eſt & permiſſus de iure ciuili
de quo in euidentialibus diximus & ad tex.l.fi.ī.de natu.
lib.ubi uitium eſſe dicitur ex parte uiri vt ibi ſed ex parte
mulieris licita eſt conſuetudo ita loquitur tex.hic quæ re
ſponſio confunditur per hanc legem quæ loquitur etiam
de uiro ibi ex licita conſuetudine ab hoīe libero habita et
per.l.iii.in fin.ff.de cōcubi. ubi dicitur indiſtincte concubi-
natum eſſe permiſſum a lege & extra pœnā & ſic tam ex
parte uiri ꝗ̄ ex parte mulieris ❀ Præterea caſtitas magis re 31
quiritur ex parte fœminæ ꝗ̄ ex parte maſculi qui in adul
terio deprehenſus infamis non efficitur vt mulier iuxta
glo.notab.in l.palam in §.q. in adulterio. ff.de ritu nup.
& in lege & ſi crimine.C.de adult.faciunt quæ ſcribit Iaſ.
in.l.in arenam col fi.C.de inoffi. teſtam. quod fuit etiam
olim ius maritis necare uxores in adulterio deprehenſas.
vxori autem uirum adulterantem nec digito quidem cō
tingere phas erat,ut per Aul.Gel.in tract.attic.26. lib.vi.
Soluendo oppoſitum dici poteſt ❀ coitum concubina 32
rium licitum eſſe vt dictum eſt tam de iure ffōrum quam
codicis quia extra pœnam & eſt a lege permiſſus. d.l.iii.
facit.l.gracchus.C.de adul. in ſe tn̄ uitium eſt propter lu-
xuriam ita procedat quod in dicta lege finali dicitur ſed li
cet uitium ſit per.l.ciuilem toleratum fuit propter ſobolē
procreandam.
Sed ualde miror ❀ quomodo lex noſtra quæ mulieri- 33
bus Illuſtribus caſtitatis obſeruantiam tanquā præcipuū
in ipſis mulieribus debitum iniunxit impune concubina
tū ſeis permiſerit niſi reſpondeas ꝙ lex non abhoruit cō
cubinatū & licitam conſuetudinē arbitrata eſt ut in text.
iſto dicitur propter ſobolis procreationē ut. ſ. dictū fuit,
iſte eſt verus intellectus iſtius.l.licet ſeue.ſ.in ult. col.male
intellexerit tenens fi.l.non loqui de Illuſtri ſed eſt falſum,
quum tota lex loquatur de Illuſtri et retento eodē thema
te ſed in fi. loquitur quādo filii nati ex ipſa illuſtri ſunt na
turales tantum & ex licita conſuetudine concubinatu.ſ.
orti ut etiam dicam.ſ in glo.fi.
Vltimo noto ❀ ibi liberæ conditionis & ibi ab hoīe li- 34
be.legitimū concubinatū nō eē,niſi inter ſolutū & ſolutā
prout etiam eſt tex.in lege unica ſupra de concubin.& in
auctentica licet,& in corpore vnde ſumitur ſupra de na-
turalibus liberis & ubi illuſtris fœmina ſoluta alteri ſolu-
to ſe in concubinam dediſſet filiumq; ex tali concubina-
tu ſuſcepiſſet talem filium nō dici ſpurium, ſed naturalem
& ſuccedere matri quāuis illuſtri cum aliis filiis legitimis
& naturalibus tex.eſt ſing hic quem vt dixi ſupra proxi-
me ſeue.hic male intellexit.
Sed oppoſitum videtur ſtatuēdum eſſe ſicq; magis de-
buiſſet poſſe ſuccedere matri illuſtri natus ex ipſa non cō-
cubina ſed ad quam clā furtim & occulte habuiſſet qñq;
quis acceſſum & conſuetudinem quā quando natus eſt
ex ipſa concubina quæ alteri poteſtatē corporis ſui feciſ-
ſet.nam prohibitio ſucceſſionis in mulieribus illuſtribus
eſt propter caſtitatis obſeruantiam quæ in talibus fœmi-
nis præcipua vt hic dicitur eſſe debet, ſed magis læditur
caſtitas ex continua cohabitatione uitæque incontinentia
aſſidua quā ſi cognita qñque fuerit argumento tex.in ca.
ſi de conſuetudine ſi non caſte ſaltē caute egiſſe hæc mu-
lier videtur nec dediſſe totiens malum exemplum vnde
quū caſtitas mulieris magis lædatur in ſecundo caſu,quā
in primo magis uidebatur repellendus filius a ſucceſſio-
ne matris illuſtris in primo caſu legis,quā in ſecundo. Re
ſponderi pōt prædicta procedere ſm legē diuinam ſm
quam tanto grauiora ſunt peccata quanto diutius infeli-
cem animam detinent alligatam dicto capitu. fina. ſecus
eſt ciuili & humana. l.conſiderata quæ perpetuam coha-
bitationem & concubinatum pro licita conſuetudine ha
buit,vt hic dicitur & conſequenter ſecundum diſpoſitio-
nem legis ciuilis non tantum hoc caſu læditur caſtitas
quantum in primo.

35 Limitatur prædictum notabile* ꝙ natus ex illuſtri cō
cubina matri ſuæ ſuccedat una cum legitimis filiis vt nō
procedat in ſeudo fœmine ſm ſeudiſtas in tit. an mar. ſuc
ce. vxo. in vſibus feud. & Cur. in tract. feud. in tertia par-
te in ii col. reputantes not. limi. iſtius. l. pro qua deciſione
uidetur mihi caſus in tit. ſi de feudo fue. controuer. intra
dom. & agna. vaſ. in. §. naturales vbi dicitur ꝙ naturales
filii licet poſtea legitimi fiant ad ſucceſsionē feudi nec ſoli
nec cum aliis vocantur, ſi non uocantur cū aliis ergo legi
timi in feudo ſuccedent excluſis naturalibus.

36 Gloſa. j. ibi meretrix ergo* intelligit hanc legem loqui
de meretrice & ſequūtur hic Cy. Bar. & Pa. de ca. ſed Ful.
& Cor. non videtur veriſimile ꝙ mulier Illuſtris publice
proſtituatur. ſanior eſt intelligentia arbitrantibus in mu-
liere Illuſtri carnaliter cognita per non coniugatū vel cō-
iugatam ad non coniugatam accedentem cū talis coitus
lege aliqua tēporali punibilis non ſit ſm Sal. & Corn. hic
37 *ſequentes glo. d. l primæ. C. de adulte. vbi Sal. eā etiam
ſequitur declarando vt talis coitus puniri non poſſit cri-
minaliter agi tamen poteſe ad thori ſeparationem vel ad
repetitionem dotis per vxorem illius qui talē non coniu
gatā cognouit ſequitur Alex. in cōſi c. xxiiii lib. v. & So
ci in. l. gallus in. §. quid ſi is col. fi. ff. de lib & po. & alii re-
lati per Dec. in conſi. ccc xi. tamen illa glo. in puncto iuris
male poteſt ſuſtineri a pluribusq; damnatur, quos hic in
xlii col ſeuer refert & pulchre Deci. in conſi. cccvi Quæ
concluſio confirmatur ex dictis in ſperioribus q. omnis
coitus præter concubinarium & meretricalem dānatus
ſit & temporali lege punibilis, ſed predictus coitus non
eſt concubinarius nec meretricalis ergo etc. ex quibus cō
cludo legem hanc neceſſario intelligēdam in prima parte
de Illuſtri meretrice que talem filium ſpurium ſuſceperat
anteq̄ matri contraheret ex q̄ nati fuere poſtea filii legiti-
mi prout hic inuit imperator in illis verbis ſpuriū habue
38 rit. *Nec obſt. ꝙ veriſimile non ſit talē mulierē publice
proſtitui ut ē. dicebatur quia reſpōdeo eſſe poſsibile ideo
admittendum vt dicunt Dialectici & probatur in. l. ſed &
ſi reſtituatur in. §. i. cum ibi notatis. ff. de iudi. faciunt quæ
ſcribit Curt. ſenior. in tractatu poſitionum in. xvii. breui
loquio & ſuper hoc poſsibili prouidet in principio lex ſi
cuti prouidit inde in fine. l. quādo filii naſcerentur ex tali
Illuſtri concubina & tñ veriſimile non videbatur Illuſtrē
mulierem ſe in concubinā alteri dari debere ſed quid eſ-
ſundimus verba quum in claris non ſit opus coniecturis
vt dicitur in. l. continuus in. §. cū ita. ff. de verb. oblig. non
ne. n. hoc clare apparet ex uerbis noſtræ. l. ibi cui pater in
39 certus ſit* cōfirmo per not. regulam. l. qui teſtamento. ff.
de teſta. ꝙ quum de vno dubitatur in. l. præſupponitur
habilitas omni alio reſpectu vnde quum in principio. l.
noſtræ dubitetur an ſpurii cum legitimis ſuccedere poſ-
ſint matri illuſtri præſupponitur ꝙ alias poſſent ipſi ma
tri ſuccedere ſed iſtud pōt tantūmodo eē qñ ex coitu me
retricio nati forēt iuxta ea q̄ in ſuperiorib9 vidim9 iō etc.

Gloſa ſuper uerbo legitimis eſt not. & ad eā tanquam
magiſtram ſemper reccurritur ſm Bar. & ſcriben. di uidi
tur in quatuor partes in prima declarat tex. in ſecūda quę
eſt ibi ſed an contra format qōnem & ſoluit in. iii. ibi &
nota, colligit vnum notat. in. iiii. & vltim. ibi ſed quid
quærit & reſpon.

Circa primā partem * cadunt duo articuli primus eſt
40 an tex iſte intelligatur ex teſtamento vel ab inteſt. in fine
partis ſecundus an in natis ex cōcubina illuſtri vel ne cir
ca primum glo. concludit intelligi tex. ab inteſtato quod
verū eſt ut indicant verba. l ibi ad materna venire bona,
item quia teſtamentum eſt facti & non præſumitur lege
ſi emancipari. C. de collat. idem tamen ex teſtamēto ac ex
liberalitate inter uiuos dūmodo legitimis non tollatur le
gitima lege quū quæritur et lege parentibus. ē. de inoffic.
teſta. & patet ex hac. l. in ſuperioribus quæ hoc prohibet
in ſpuriis natis ex illuſtri & poſtea aduerſatiue loquendo
in natis ex cōcubina alter ſtatuit iſti igitur capient ut ex
inteſtato ac inter uiuos a matre quāuis illuſtri. *nunquid 41
aūt excluſus a ſucceſſione alicuius ſtatuto vel pacto & re
nunciatione intelligatur excluſus ab inteſta. uel etiam ex
teſtamento ponit Bal. in lege pactum in tertia qōne. ē. de
collat. & Brun. in tracta. excluſi. fœmin. ſtan. agna. in viii.
arti. qōne viii. fol. xxxiiii.

Circa ſecundū articulum* licet ſeue. hic in ulti. col. intel 42
ligat tex. noſtrum in ult. parte quando nati ex cōcubina
non eſſent ex Illuſtri progeniti male tamē ſentit quia tex.
noſter ſemper loquitur retento eodem themate in mulie
re Illuſtri ut dixi in penu. et ult. notabili quibus addo hoc
uelle expreſſe gloſſellam hic in uerbo concubina quæ in-
telligit de illuſtri & ita etiam intelligunt Bar. Sal. & Cor.
in ſummariis & expreſſe Bal.

In ſecunda parte quærit no glo. *an tales naturales et 43
baſtardi ſicuti ab inteſtato ut dictum eſt ſuccedunt ita cō
tra teſtamentum & contra uoluntatē matris poſſint ſuc
cedere & concludit ꝙ ſic per tex. in. l. ſi ſuſpecta in. §. i. ff.
de inoff teſta. licet Seuer. dicat gl. non firmare: uult igitur
glo ꝙ naturalis ſuccedat matri etiam contra eius volun-
tatem & contra teſtamentum per. d. §. primū licet contra
teſtamentum patris non uenit. l i. ff. contratab. ſm Salic.
hic & paul. de ca. in. d. §. primo quod uidetur intelligen-
dum quando mater non eſt illuſtris: uel ſi illuſtris ſit. non
habet filios legitimos ſm Seue hic col. fina. & ita expreſ-
ſe uoluit glo. & Pau de caſt in d. §. i. Sed glo. hic uult op-
poſitum ꝙ etiam ſtantibus legitimis prout loquitur iſta
lex. in fine ſuper quo poſita eſt præſens glo. & ita indiſtin
cte intelligunt cōmuniter docto. ut hic per Sal. & Cor. et
per Dec. in lege prima col. penult. C. de contratab idque
probatur quia quum ſuccedant matri una cum ipſis legi
timis ut hac. l. dicendum eſt ꝙ præteriti uel indebite exhę
redati teſtamentum quærelabunt. d. §. i ſecus eſſet in ſpu-
riis Illuſtrium fœminarum ſtantibus legitimis quia non
ſuccedunt ab inteſtato ut hic ergo nec contra teſtamen-
tum. ſi tamen eſſent legitimati ſuccederent & ab inteſt. &
contra teſtamentum ut poſt Rom. & alios tradit Cur. ſe
nior. in conſi. lxxiiii col. xvii.

Poſtremo contra prædicta opponitur, lex iſta eſt pudici
tiæ dedicata propter maiorem caſtitatem & honeſtatem
quæ requiritur in mulieribus illuſtribus, q̄ in aliis ſi ea rō
fuit cauſa fin. legis uidetur ꝙ ſpurius natus ex Illuſtri mu
liere illi ſuccedere non debeat etiam non exiſtentibus legi
timis & tamen contrarium deciſum eſt. ē. uidimus ergo
&c. Reſpondeo ꝙ hæc rō reſtringitur ad terminos. l. no-
ſtræ ſtantibus legitimis uidelicet & ſic etiam fauore legiti
morum alias ſecus.

In tertia parte glo. ibi & nota* concludit glo. ſpurium 44
ſuccedere matri ſicut legitimum niſi ſit illuſtris quo caſu
cum legitimis nō ſuccedit & iſta gl. cōiter approbatur vt
hic per ſeueri. col. fi. Ang. Are. in. d §. nouiſsime & Lud.
ſard. in tractatu de legit. in art. de ſucceſ. ſpur. in. iii. qōne
ubi dicit eam ab oībus approbari, ꝙ ſpurii ſuccedant ma
tri ab inteſt. ex teſtamento & contra teſtam̄. probatur in
§. nouiſsime & in §. vulg. d. l. ſi ſuſpecta in. §. i. ē. alle. diſtō
gl. de illuſtri in hac. l. probatur ut ēt in ſuperioribus dictū
fuit, natus ergo ex illuſtri concu. & ſic naturalis & baſtar
dus ita matri ſuæ ſuccedit vti legitimi & naturales prout
vult hæc in ult. parte. Sed retenta opinione quā in ſuperio
ribus firmaui ꝙ hodie concubinatus ſit ēt de iure ciuili re
probatus & punibilis coitus talis non ſuccederet cū legiti
mis ſed legitimi tm̄. & ſic iſta lex in ult. parte corrigeretur
quod eſſet not. ſed oppoſitū eſt verius quantum ad ſuc-
ceſſionem ut per Ripā qōne. xxviii. allegata.

Intelligatis etiam prædictam concluſionē de ſpuriis in
vulgo conceptis ideſt ex meretrice natis & ex coitu non
punibili alias ſecus ut poſt glo. j. dicimus

In iiii. & ult. pte gl. eſt multū no. & famoſa* ꝙ adulteri 45
ni iceſtuoſi ſtupratiue nepharii, et cæteri ex coitu dānato
& puni

& punibili nati non ſuccedunt matri ſuæ §.fi.in auctenti. quibus mo.na.effi.ſui aucten. licet in fine ſupra de natura li.liber.& ſequitur cõmuniter doctor. vt hic per Barto. Sali.& alios Alex conſi clxxiiii.lib.v.Ange.in.§.nouiſsime & ſard.in tertia qõne præallega. vbi dicit non eſſe recedendum ab iſta gloſa approbata propter eius auctoritatem quod fortaſſe dixit: quia in puncto iuris contrarium teneri poteſt ꝙ imo tales ſpurii matri ſue ſuccedant vt hic per Cor.ꝙ tamen ſubiungit in deceſiuis non eſſe recedendum a glo.cuius opinio et ſententia quicquid cauillando dicat hic Cor.probatur clare in dicto.§ fin.ibi aut dãnatis complexibus proceſſerit & ibi a parentibus &c fauorabilior enim eſt cauſa alimentorum a quibus vita hominis dependet, q̃ cauſa ſucceſsionis vt clarum eſt ſed a petitione & conſecutione alimentorum repelluntur prædicti ergo multo magis a ſucceſsione materna nam inter matrem & filium ex dãnato coitu natum nulla contrahitur cognatio ut per Alexand. in dicto conſi.clxxiiii.

46 Sed iuxta prædicta cadit notabilis et in practica utilis, qõ nunquid prædicti ſpurii ex dãnato coitu nati ſuccedere intra ſe poſsint Alex.in præalleg.conſi.clxxiiii.conſuluit ꝙ non contrahitur inter eos ulla cognatio deficiente habilitate extremi matris.ſ.Cor.hic latius articulum proſequens oppoſitum tenet reſpondens fundamento Alex. licet de eo non fecerit mentionem per.l.hac parte &.l.ſi ſpurius. ff.vnde cogna. nec refragatur ꝙ remoto medio impoſsibile ſit ad extrema peruenire.remanet enim dicit, medium matris quæ extrema coniungit in cognatione quæ per medium matris cauſata producit ſuum effectũ ſucceſsionis in ſubiecta habilia: ſed non in matre quia ſubiectum non eſt habile propter prohibitionem legis & atteſtatur iſtam eſſe cõem opinionem.idem tenuit ſeueri. hic in.xxv.col.in.v.concluſione,& lud.ſard.in præalleg. tract.legiti.in articulo de ſucceſsione ſpuriorum in vii.q. & inuenio conſuluiſſe cur. iuniorem in conſi. cxxiii. licet de prædictis non faciat mentionem & in hanc ſniam inclinarunt alii plures vt Matheus de afflictis in deciſione regni nonageſimaſexta vbi ſic refert ſemel iudicatũ fuiſſe per ſacri regni conſi.regnante Ferdinando.

Sed non eſt recedendum ab opinione Alex.qui dicitur eſſe doctor veritatis & cuius auctoritas his tẽporibus in excelſo Illuſtriq; adeo loco põſita eſt ut ab eius reſpõſis nõ uideatur licitũ recedere vt per Dec. in cõſi.lxii.co.ii.et quã opinionem in terminis ſecutus eſt conſulendo Deci. in conſi. cccxi.col.i.& Math. de aff.poſt alios quos refert loco præall.ſm quã opinionem late etiam conſuluit benedi.de Peruſio in cõſi.cviii.&.cxxxvi. qui fuit ſummæ auctoritatis vir & præeminentis ſcientiæ vt ait Roma in cõſi.cxciiii.incipiente in propoſita cõcluſione & idẽ poſtmodum conſuluit timoratæ conſcientiæ vir Io.de ann.in cõſi.xcv.fretus auctoritate Ant.de bur. ibi relati & ſequitur ibidẽ Bologni.in additionibus.quare.n.natus ex coitu dãnato & punibili matri non ſuccedit.§.fi.in auct.quibus mo.na effi.ſui quia non eſt cognatus quum inter ſimiles nõ contingat cognatio ſm Alex.& pſaros facit.l.i. ĩ pri.ibi nec facile vlla ſeruilis vt eſſe cognatio. ff.unde cogn.vide quẽadmodũ non poteſt talis ſpurius matri ſuccedere deficiente cognatione pariter nõ ſuccedit alteri collaterali ex latere matris quæ ſtirps eſt & radix ſicca.& infecta ex qua fructus in ramis naſci nequit ut patet in originali peccato ſcdm Bal.in.l.fi.ĩ.de uer.ſigni. dicentem & ꝙ ubi principium & origo maculam hẽt & uitio aliquo in ſucceſsibilitatis affecta eſt tota ſucceſsio inde ſequẽs eodem morbo afficitur & maculatur ut per illum text.idẽ Bal.& no.in.l.fi.ĩ.de naturalibus lib.Nec obſtat.tex.in.d.
47 l.ex parte & in.d.l.ſi ſpurius per quas mouentur ſcribẽtes ad oppoſitũ allegati quia intelliguntur & procedunt in vulgo quæſitis non tñ natis ex coitu dãnato & punibili ſm præal quod manifeſte probatur quia in caſibus ibi poſitis iure ſanguinis & cognationis inter matrẽ & filiũ permittitur ſucceſsio quod nõ eſt ubi nati ſunt ex dãnato coitu ſolum ergo procedunt in vulgo cõceptis ex coitu minime dãnato natis. Quis ergo ſuccedet quum iure 48
cognationis nec iure conſanguinitatis aut agnationis horũ hæreditas ad vllũ pertineat.d.l.ſi ſpurius? Reſpondeo ꝙ ſi non ſuperſunt uir aut uxor fiſcus bona prædicta tã quã uacantia capit. l.i. cum ibi no. ĩ. unde uir & uxor & de bo.uacã.l.i.li x.C.ponit benedic.de Peruſio in.di.cõſ. cxxxvi.col.fi. eſt igitur cautela ad excluſionem fiſci et ſimiles teſtantur propterea In. d. l.ſi ſpurius dicitur ſi inteſtato deceſſerit aliud ergo ſi condito teſtamento ĩnuens ad hæredẽ ſcriptũ hæreditatẽ pertinere. Poſtremo notandum eſt nõ ualere ſtatutum ꝙ dicti ſpurii ſuccedant vt 49
legitimi uide Anch.in cõſi.cccxx.pri.dubium col.fi.Dec. in.c.in præſentia col.xv.de proba.& in conſi. cclxxi.col. fi.vbi tamen conſuluit valere priuilegium ꝙ ſpurii admittantur in defectum legitimorum adde Calde.in conſi.iiii. ſub rub.de cõſti & conſi.viii.qui filii ſint legitimi ubi idẽ dicit in ſtatuto admittente ſpurios deficientibus aſcendẽ. & deſcendẽ. ꝙ autem valeat ſtatutum admittens patrem ad ſucceſsionem ſpurii præſupponit Alex.in conſi.cl.lib. ii.cuius contrarium verius videtur per ea quæ ſcribit Ancha.in.d conſi.cccxx.col.fina.

Abſoluta Paduæ poſtridie nonas iulias. MDXLV.

SVMMARIVM.

Impoſitio perpetui ſilentii nihil aliud eſt q̃ prohibitio iudicis ab inquietatione & moleſtia,nu. 1
Diffamare quid ſit. 2
Diffamanti poteſt aſsignari terminus ad edocendũ de iuribus ſuis cũ cõminatione ꝙ alias nõ audietur et inde imponi perpetuum ſilẽtium plene materia expeditur per ampliationes et limitationes,nu.3 cũ ſeq.
Contra diffamantem cõpetit actio de dolo ad intereſſe et actio iniuriarum. 4
Ille cui cõperit exceptio poteſt iudicẽ adire eiuſq; offic. implorare ut declaret exceptionem ſibi cõpetere. 5
Beneficiũ iſtius.l. nõ datur niſi cõſtito de diffamatio. 6
An requiratur bina monitio ad hoc ut imponi poſsit ſilentium de quo in hac lege. 7
Vnica interpellatio & monitio conſtituit in mora 8
In intentãdo bñficio iſtius legis quis iudex ſit adeũdus. 9
Si prouocatus ad iudicium coram alio iudice prouocãtis cõpareat & petat coram quo erit agendum, an obſtabit exceptio litis pendentiæ. 10
Quando prouocatus cõparet corã iudice citante & dat petitionem ſuper quo libello erit procedendũ. 11
Duo libelli contrarii circa idem an admittantur. 12
Excõmunicatus nõ põt intentare beneficium iſtius.l.ſed cõtra ipſum excõmunicatum bene intentari põt. 13
Generale proclã.ſeu citatio generalis cõtra quoſcũq; prætendẽtes ius in re ut cõpareant itra talẽ terminũ cũ cõminatione ꝙ ulterius nõ audientur nõ cõceditur niſi ex cã vt qñ ſcholaris finito ſtudio uel poteſtas finito offic. eſſent de loco receſſuri ad obuiandũ fraudibus nequis expectaret quum pedẽ in ſtapha haberent vel eſſent accincti itineri, vt eos remorarentur.iii.et.14 cõſeq.
De forma citationis & remedio ipſius legis. 15
An & qñ lapſo tempore ad agendum vel accuſandum aſsignato agere uel accuſare diffamans prohibeatur. 16 cum ſequenti.
Poſt terminum legalẽ non admittitur purgatio moræ. 17
Cautela pro cauſidicis in hac materia. 18
Interlocutoria de qua hic vim habet ſniæ diffinitiue. 21
Quæ ſit forma libere petitionis & ſniæ & an ſit litis conteſt. in iſto iudicio.23 cũ ſeq.
Inuitus agere quis aliquando cogitur. 25
Cã aliquando perditur propter contumaciam. 26
Tex.legis primæ in fine.C.de aſſer.toll.qũo intelligatẽ. 27
Trahens aliquem coram diuerſis iudicibus pro eadẽ cauſa,an et quando cauſam perdat. 27

IN L. DIFFAMARI

C. de Ingen. Manumiſs.

HÆC eſt famoſa & practicabilis lex: diuiditur in duas partes, in prima refert factū et laudat in. ii. ponit prouiſionē. ii. eſt ibi ſi igitur. H. & D. in ſumma contra diffamantem aliquem de ſeruitute poteſt iudex ad inſtātiam diffamati tēpus ad proponendum & probandum aſsignare cui ceſſanti ſilentiū per ſententiam imponitur ne decætero inquietet, ꝙ ſi perſeuerauerit facere iudex prohibebit & puniet.

1 Præmitto ✱ ꝙ ꝓhibitio iudicis ab inquietatione & moleſtia de qua hic nihil aliud eſt q̄ id quod canoniſtę impoſitionem ſilentii uocant ſm Bald. & Alex. in lege. ii. C. ne fil. pro pat. vbi alia iura allegant de qua quidem impoſitione ſilentii eſt tex. magiſtralis prę cæteris in. c. in præſentia de prob vbi omnes ſcriben in primis co. et late Barb. col. xx. cum ſequen. eſt etiam tex not. in. c. ii. ad ti. de cōceſ. præbē lib. vi. ubi ſummus pontifex perpetuū ſilentiū imponit imo Rota ſemper abſoluit cum impoſitione perpetui ſilentii ut per Caſsadorem in intelligentiis ad regulas cancellariæ in. ii. diſpoſitione.

2 Secundo præmitto ✱ ꝙ diffamare propriæ eſt uerbū aliquod continens infamiam alicuius proferre ut per Bart. & doc. in. l. turpia. ff de lega pri vbi late Imol. Ale. & Iaſ. & pulchre Fel. in c. inquiſitionis in. §. quæſiuiſti in. ii not. de accuſ & ſm præfatos ſcriben. in hac. l. ponitur ſm impropriam & latam ſignificationem quamuis dici poſsit hic etiam proprie tractari de infamia eius qui ingenuus & libertus alicuius dicitur & fit huiuſcemodi diffamatio tam extra iudicium in vulgo q̄ in figura iudicii ut hic per Bal reputantem no. ad intelligentiam ſtatuti Peruſini de diffamante loquentis, ut hic per eum aliquando diffamare ponitur pro diuulgare famam per diuerſas partes, ut per Augu. in. iii. de ciuitate Dei dum de fama Romanorum diuulgata loquitur.

3 Notandū primo eſt ex iſto textu. ✱ id quod diximus in ſummario ꝙ contra diffamantē aliquē de ſeruitute pōt ad inſtantiam diffamati præfigi a iudice tēpus ad edocendum de iure ſuo, cum cōminatione ꝙ alias ultra non audietur: & quamuis hæc lex loquatur in cauſa ſtatus & libertatis locum tamen habet etiam in cauſa ciuili ſeu rei tēporalis ſm Innocen in cap. conquerente de offic. ordi. ad quod plura iura adducit Roma. in conſi. liii. incipien. uiſis vbi eleganter conſuluit ꝙ licet de iure cōmuni perfecta emptione alicuius rei non poſsint ad inſtantiam emptoris proponi bāna contra prætendentes ius in re empta vt compareant infra certum terminum aſsignatum de iure ſuo, ſi quod habent fidem facturi cum comminatione ꝙ alias non audientur per text. rub. & nigri ſupra ut nemo inuitus. fallit tamen contra diffamantes per. l. noſtrā & alia iura ibi allegata per eum & ſequuntur cōmuniter ſcriben. vt per Aret. in. l. quandiu la. iii. col. v. ff. de acqui. hæred. Barb. in. c. fi. col. fi de empt & uend. Georg. nattā in repet. io. clemen. ſæpe in princip. in. xxxv co. de verb. ſigni. & Dec. in. l. ſi col. xvii. uerſi. ult. ex doctrina. ſ. de edi. diui. faciunt etiam q̄ de perteſi cancellari inſtrumentū poſt butr. tradunt Mod. cano. in. c. ex. literis de probat.

Secundo ampliate ut remedium iſtius. l noſtrę locū habeat etiam in realibus & non ſolū in petitorio, uerum ēt in poſſeſſorio. c. in præſentia de proba. ubi Are. co ii. Fel. ii. & Pariſius. ix. de prob. & Ripa. lib. i. reſpon. cap. viii.

Tertio ampliate vt procedat ēt in criminalibus ut contra me diffamantem de aliquo crimine & accuſatione minantē poſsit practicari remedium. l noſtræ ut per Bar. in l. tria co. fi. ff. de accuſat. & nattam loco prealle. facit bonus tex. cum ibi not in. l. ſi ea. C. qui accuſa. & regula legis abſentem cum not. per Bar. & alios ibi. ff de pœnis.

Quarto ampliate prædicta per tex. peregrinū in lege ſi quis libertatem in verſi: plane cū not. ibi per Arige. ſi. de pet. hær. colligo dicit ibi Ange. unum ſingulare ꝙ ſicut ei qui directo litem mouere pōt per uiam agendi pōt cauſa cognita ſtatui terminus infra quem agat quo elapſo audiri non debet vt hac. l. ita ei qui non poteſt agere directo ſed per obliquū mouendo litem cōtra unum in modum contradictionis deducendo ius ſuum in iudicium quod mandat perpetuo notari & ſequitur ſimpliciter natta loco præall ſequitur ēt Are. in. d. l quandiu. la. iii. col. vi.

Quinto amplia. ✱ vt diffamato contra diffamantem cōpetat ēt actio de dolo ad intereſſe item actio iniuriarū vt poſt ſpecul. tradit Roma. in præalle. conſi. & poſt [illegible] Georg natta loco præalleg. pro vltimo dicto de actione iniuriarum vide tu tex. not. in. l. iniuriarum in. § ſi quis per iniuriam. ff de iniur. Cepo. in cautela. xxviii. incip. ductus. 4

Sexto amplia hāc materiam ✱ ut quemadmodum diffamatus poteſt contra diffamantem intētare beneficium iſtius. l. iuxta prædicta ita oīs ille cui aliqua exceptio competit poteſt principaliter iudicem adire & implorare eius officium vt declaret ſibi exceptionem cōpetere & in exceptione ſua eum defendat tex. eſt cum glo. ſingulari in lege ſi contendat. ff. de fideiuſ. vbi per Bar. & ſcribē. & licet multa dici poſſent tū eſt concluſio cōmuniter approbata vide Aret inſti. de excep. in rub. col xvii. verſic. & eſt aduertendum & col. xxv. verſic. quarto aduertendum Bar. in. l. fi. C. de uſur. pup. Abba. in cap. ſi quis contra in primo not de foro cōper. Pau. de caſt. in conſi. lxxxii. in anti quis Feli. in cap. in præſentia col fina. de proba. in cap. ſin autem col. fina. de reſcript. & in cap. olim ad fin. v. col illo eod titu. Soc conſi. xciiii. col ii. & iii lib. iii vbi dicit ꝙ termini di ꝰæ legis ſi contendat non videntur differre a terminis. l noſtrę diffamari niſi hoc quia in remedio iſtius l. actor cogitur agere in termino quo elapſo imponitur ſilentium: ſed in terminis. l noſtræ ſi contendat actor cogitur agere ſtatim, alias iudicium ſuper exceptione procedit & imponitur ſilentium vt ibi per eum. 5

Limita nunc prædicta not ✱ vt procedant cā cognita & confeſſio de diffamatione hoc autem ceſſante non deberet nec poſſet a iudice præfigi terminus ad agendum nec fieri cōminatio de qua dictum eſt alias ab aſsignatione talis termini appellari poſſet & per appellationem reſcinderetur ita Bart. in dicta lege tria col. fin. ſequuntur ſimpliciter Aret. inſtitu. de except. in rub. in. xvii. col. & natta loco præalleg. col xxxiiii. cum ſequenti dicentes ſufficere probare hanc diffamationem preceſsiſſe iudicialiter vel extraiudicialiter coram paucis prout hic dixerit Bald. & ſupra relatū fuit. bene igitur dixit Bald. in lege ſecunda ſupra ne fil. pro patre non procedere libellum in hac materia niſi procedat actus inquietans: quia ſuper hoc fundatur idque clare ſatis & aperte colligitur ex hac lege noſtra et vidi alias in actu practico arduam qōnem quia ille qui diffamauerat hoc negabat & ſe compelli ad agendum non poſſe contendebat neque imponi ſibi ſilentium de quo in hac lege & quia diffamatus id probare non poterat deſiderium obtinere nequiuit & ſic etiam hoc caſu locum habet regula legis qui accuſare. C. de edē. vt per Pariſium in dicto capitulo in præſentia col. nona quicquid ibi dixerit Imol. 6

Secundo pro limitatione tex. & prædictorum diligenter eſt aduertendum ꝙ terminus ſtatutus ad agendum non præiudicat nec excludit uolētem agere niſi intra terminum a iudice bis monitus fuerit vt ageret ✱ & ſic requiritur bina monitio iudicis. §. ſi autem in auctentica de eccleſ. titu. ibi ſemel & ſecundo admoniti &. §. ſi quis autem non implens in auctentica de hær. & falc. ſm Ang. ibidē & eſt famigerata deciſio quā ſequunt Ang. Are. & Geo. natta in locis prealle Felin. in ca. pen. col. iii. de iud. Cepo. in cautela. cx. incipien. quando aliquis & alii quos refert. Iaſo. in lege fina. colum. tertia. ff. de fer. & in. l. ii. colum. tertia vbi Aquenſ. ſecunda Curt. tertia Mod taurin. viii. & Ripa. v. ſ. de eden. & tradit etiam Aquenſ. etſi nihil 7

firmes

ſirmet in.l.ſi ex legati cā col ii.de verb.oblig.& Math.de afflí.in deciſione. cclxiiii. vbi ſic fuiſſe iudicatū refert Pro qua opinione pondero iſtum tex.ibi vocitaſſe diuerſam partē. eſt.n.uerbum frequentatiuū quod reſoluitur pro frequenter uocaſſe & ſic ſaltem bis præterea quum agatur de priuatione iuris ſui vt videlicet excludatur quis ab agendo vel accuſando cautius procedēdum eſt & ſic adhibenda ſaltem bina monitio arg.tex.in.c.vbi periculum de elect in ſexto.

Sed ꝙ unica monitio ſufficiat et ſic contrariam opinionem tenet Rom.in. d.l.quandiu quem ſequitur ibi Areti. in.vi.col cōem dicens idem tenet Alex in.l.ſi.ff.de ſer. & alii quos ibi in.iii col.refert. Iaſ. & Fcli.in.c.ex literis col. v.de conſtitu.vbi dicit rōnes Rom. vrgentes idem tenet Dec.in.l.ſi.col xvii.ſ.de edic. diui. & ꝙ ſufficiat unica monitio firmauit glo. in.dic. §. ſi quis autem non implens in verſic.admonitus.

8 Pro qua opinione facit * quia ad conſtituendum quē in mora & negligentia vnica ſufficit monitio & interpellatio.l.titia.§ uſuras.ff.de lega.ii.late Fel.in.c.ex literis eo.ti.de conſt.ſcribentes in.l.vinum.ff.ſi cer pet.

Secundo probatur iſta opinio in.l.ſi eo tpe.C.de remi.pign,& in.d.l.ſi ea ſ.qui accuſa.ubi in hac materia de vnica tantum monitione ſit mentio & idem probatur in. l. noſtra ad uerbum uocitaſſe ſupra ponderatum reſpō. vt hic per Bal.col.i.

Tertio probatur per doctrinā Inno.in.c.S.et G,perpetuus de fide inſt.approbatā per Bar.& doc.in.l ii ſ.de edē.ꝙ ſemel iuſſus a iudice exhibere inſtrum. ſi nō pareat priuari poſsit iure ipſius inſtrumenti & licet aliqui Mod. ibi intelligāt interueniente bina monitione,id tn̄ eſe cōtra mentē & uerba Inno.& Bar.& contra prædicta.

Ad tex in.d.§.ſi quis aūt non implens Reſpōdeo.non dici ibi ꝙ bina requirat monitio imo loquitur de vnica que ſufficit vt ibi p glo.& ſi a die monitionis annū a lege ibi ſtatutū labi pmittat & nō adimpleat voluntatē defuncti priuatur iure ſuo abſq; alia monitione,vt p Are loco præal ad.§.ſi aūt ꝙ hoc de eccle.tit. reſpondet. glo. in.d. verbo admonitus exigi binā monitionē quia maior ibi imponitur pœna quum incontinenti quis iure ſuo priuetur & ſibi relictis pp moram & negligentiam & hunc intellectum ad illum tex.ſequuntur cōiter doct. vt p Aret. & Dec.in locis præall. ualdeq; diuerſi ſunt termini . nā in caſibus prædictorū iurium poſt negligentiam nō requiritur alia ſnīa priuatiua:hic aūt requiritur ꝙ ſilentium imponatur poſt præfixionē & lapſum termini vt ibidē per Dec.& clare vult hæc lex vt dicā.j.tn̄ ante factum ad euitan.opinionē doctorum laudarem fieri duas monitiones quia abundans cautela non nocet.

His ſic diſcuſsis pro declaratione & perfecta intelligentia tex.& p̄ſentis materiæ moueo aliqs notabiles qōnes
9 in actu practico maxime vtiles & neceſſarias*.i erit an in remedio iſtius.l.diffamari intentando adeundus ſit iudex diffamati auxilium.l.implorantis:an vero iudex aduerſarii Alex in cōſi.ciii. libro quinto pluribus rōnibus & auctoritatibus concludit ꝙ iudex ipſius diffamati conſulēs pro quodam laico qui remedium. l.noſtræ contra quendam epiſcopum intentauerat ꝙ cauſa debebat tractari et agitari coram ſeculari ipſius laici diffamati corā quo erat agendum ſi epiſcopus iudicialiter contra ipſum laicum experiri voluiſſet iuxta.c.ſi clericus laicum & cap.cum ſit generale de foro cōpetenti allegando Ant.de butr. Abb. Imol & alios ita tenuiſſe contrarium tn̄ tenuit Mathe.de afflictis in deciſione regni.cclxviii ea potiſsimū rōne ꝙ ille qui ad iudicium alium vocat etiam petendo illi ſilentiū imponi actor dicitur quum voluntarie petat,& ad iudicium alium prouocet.l.in tribus.ff.de iudi.l.libertus cum ibi not.per Bar.Bal.Pau.de ca.& ipſum Alex. ff.de in ius vocando,& ita fuiſſe iudicatum teſtatur per ſacrū cōſi. regni & hanc opinionem & deciſionem regni ſequitur Pariſius in.c.in præſentia col.x.de probatio.Inuenio pariter Decium referre prædictam deciſionem regni,& cum ea tranſire in conſi.487. &. dclxxxvi. ꝙ prouocans aliū ad cām actor cēſetur inſertq; ad mām duelli, vt ibi p eū.

Sed non recederem ab opinione Alex.& prælle.quæ cōmunis videtur.eam enim ſequuntur etiam Feli.in capi.ea quæ col.i. de re iudica.& in cap.ſin autem col. fina. de reſcrip.Dec.in cap.ſecundo col.iiii.de probatio.Natta loco præalleg.col.trigeſimaſexta,& Socin.xciiii.lib.tertio, & eſt fundata in bonis rationibus.Non obſtat.d. l.libertus cum ibi per præall.not.quia Reſpō.ꝙ licet actor. ſeu loco actoris videatur,quia prouocauit ad iudicium:tamē quia uenit ſtimulatus propter diffamationem ſicq; neceſſitatus ne in futurum inquietetur & moleſtetur uenit vt reus pro reoq; reſpectu originalis fori habendus eſt ut p Feli.in cap.ſi quis contra colū.i.de foro competenti & in dicto cap. ſin autem in fine præſertim quia naturalis origo cauſæ magis attendi debet q̄ accidentalis.l.qui habet in principio.ff.de tutel.nimirum ergo ſi reſpectu fori cauſa tractanda eſt vbi tractari deberet ſi diffamatus ipſe fuiſſet cōuentus eſt igitur loco actoris qui ad iudicium alium prouocat : quia tamen non uenit ſponte nec voluntarie, ſed ſtimulatus propter diffamationem & naturalis cauſa magis attendenda eſt q̄ accidentalis iudicatur ut reus reſpectu fori vt cauſa tractetur et agitetur vbi omnino uentilari debuiſſet ſi directo egiſſet diffamans cui imputandū eſt quum huiuſcemodi iudicio cauſam dederit propter diffamationem ſuam argumento capituli dandum de regu.iur.in.vi.ideo conſulendo concludit Pariſius in conſi. lxxx.ad finem libro quarto ꝙ talis qui aduerſario ſilentium imponi petit non dicitur merus actor . Nec obſtat quod poſt alios ſcribit Alex. in dicta lege libertus reprobando Anto.de butr.in cap.cum inter de excep. illud.n. procedit in excōmunicato qui vt iuris eſt clariſsimi non pōt ſtare in iudicio niſi pro defenſione neceſſaria ideo nimirū ſi non pōt implorare nr̄æ.l.beneficium quia p uerſitate nō eſt defenſio p̄ciſe neceſſaria ut ſtatim dicemus.

Secunda dubõ*ſi diffamatus plures iudices habeat & 10
intentauerit beneficium iſtius legis coram vno petendo perpetuum ſilentium imponi creditori inde prouocatus coram alio ex prędictis iudicibus compareat, & agendo petat id quod ſibi deberi prætēdit utrum obſtabit exceptionis pendentiæ & ad quē ex dictis iudicibus ſit remittēda cauſa Gorg.natta loco præalleg. col. trigeſimaſexta format qōnem non audens decidere, vt uide ſubtiliter Soc. in cōſi.xciiii. lib iii.vbi conſuluit electionem iudicis actoris eſſe c.cum ſit generale de foro compet.& ideo cām eſſe remittēdam ad iudicem per creditorem electum & coram eo tractandam vt ibi plene per eum ſed oppo. vide Feli.in.c.cum ſit generale col.iiii.de foro compet.

Tertia dubitatio * quādo ille cui ſilentium imponi pe 11
titur comparet coram iudice ad quem uocatus eſt & per viam re conuentionis petit id ſuper quo ſilentium ſibi imponi requirebatur utrum procedendum ſit ſuper libello conuentionali vel reconuentionali vel ſuper utroque. Areti.in.c.in præſentia col.prima & in quinta.nota. de probat.dicit eſſe ibi tex. not. ꝙ prima petitio & libellus conuentionalis reſoluitur in vim exceptionis & defenſionis & ꝙ ſolummodo proceditur ſuper.ii.petitione vt in.fin.ipſius.c.in præſentia probatur vbi iudex condemnat illos fratres ſimpliciter ad reſtituendum res quas indebite uſurpauerant ex quo datur intelligi uirtutem primæ petitionis eſſe extinctam quia ſi duraſſet iudex debuiſſet ſuper ipſa pronunciare.l.de qua re.ff.de iudi.& abſoluere monachos a petitione facta qua petierunt monachis ſilentium imponi ſed id non ſit nec ſummus pontifex damnat argu ergo &c & eſt ratio quia attendi debet ordinarius originaliſque libellus ac magis naturalis licet ſecundo loco datus , non autem primus , & licet Fel.in. ibi columna ſecunda Aretin . damnet nihilominus

20 Septima dubitatio ſi diffamans cui fuit per iudicē aſſignatus terminus puta trium menſium ad faciendā fidem de iuribus ſuis veniat intra ipſum terminū & experiri incipiat ſed nō perficiat nec intra terminū de iuribus ſuis edoceat vtrū poſtea excludatur a proſecutione ſui iuris diceret aliquis ꝙ ſic, quū nō ſatisfecerit aſſignationi ſibi per iudicē factæ. Sed cōtrarium verius videtur quia iſtud remedium locū habet cōtra ceſſantem ſed qñ vocatus non ceſſauit verū uenit ad cām & incepit agere, licet nō perfecerit nō debet excludi. ſumus.n. tunc in terminis iuris cōminis alias ſequeretur iudicē poſſe tollere beneficium a lege datum de termino ad finiendū cām a tpe litis conteſt. iuxta l. properandū de iud. quod non eſt dicendū ſolum ergo imponi poterit perpetuum ſilentium quando nihil fecit & ſoluit ſed ſi libellum dederit & cām agere cœperit tūc videtur ꝙ poſſit cauſam ſuam proſequi ſm tempus & terminos d.l. probandum quod eſt diligenter notandum, cogitandum tamen eſt.

21 Octaua dubitatio ſi poſt pronunciationē prædictā vel impoſitionē ſilentii pars noiit acquieſcere quod erit remedium? Reſpō. ꝙ iudex coget parere ſniæ ſuæ & inobedientē etiā mulctabit vt hic in fi. ſentit tex. & in ſummario ponit Bal. facit. l. vnica ff. ſi quis ius dicenti nō obtēpere. & notat hic glo. in verbo ſniam & vidi alias confinari in loco remoto magnū quendā virū quia veniebat ꝯ ſniam principis p q̄ ſibi fuerat ꝑpetuū ſilentiū ipoſitū.

22 Nona dubō an a prædicta impoſitione perpetui ſilētii vel a declaratione & pronunciatione de non audiendo vlterius diſamantē appellari poſſit Bald hic concludit ꝙ ſi queadmodum enim in. i. limitatione dixi ab aſſignatione termini ad agendum appellari pōt ergo fortius a ſnia et ſimiliter appellari poteſt a denegata audientia iudicis vt per Peruſinū in. c ex rōne & in. c. cū ceſſante de appel. & Cur. in. l i. col. xiiii. ff. de iur. om. iud. quod ſi nō appellaretur a declaratione et pronūciatione vel ab interloquutoria prædictis in rē iudicatam tranſirent, Bar. in. l. i. per illū textū. C. de relat. habetque prædicta interloquutoria impoſitionis ſilentii vim diffinitiuæ quū aliam poſt ſe nō expectet vt per Feli. in rub. de re iud. col. i. & penul.

23 Decima & vlt. dubō quæ ſit forma libelli petitionis & ſniæ in remedio iſtius legis ponunt hic Bal. & Sal. Ange. Aret. & Natta in locis præalleg. debeo enim narrare diffamationem ſtatus mei vel iuris mei contra veritatē in mei dedecus & dānum: & dicere ꝙ intereſt mea nō diffamari & in cā etiam ciuili diffamantem non habere ius aliquod contra me vel in bonis de quibus cōtenditur ideo petere ipſum diffamantem ad iudic. euocari illiq; aſſignari terminum. J. quem agat vel experiatur & de iure ſuo doceat & eo nō agente pronunciari eū decetero nō eē audiendum et imponi ſibi perpetuū ſilentium per officium iudicis, quod imploratur ſm ſcribentes præalleg. & intētata hac practica conſtituto de diffamatione & ſubſecuta citatione neceſſe erit diffamāte non cōparente ad hoc vt poſtmodum nō audiatur in termino vt ſuperius dixi accuſare eius cōtumaciam & pronunciari facere eum fuiſſe in termino ſibi aſſignato contumacē, & decetero eū non eē audiendū ipoſitio ſibi ſup ea re ſilētio, vt hac. l. cū ꝑall.

Nec erit neceſſaria litis conteſtatio ſup hoc libello diffamatorio quia talis petitio tendit ad preparationē cauſe ſm Bal hic & Sali. dicentē ꝙ probata diffamatione & cōtumacia iudex pronunciabit vt in libello petitur eundem diffamantem decetero non eſſe audiendum ſi velit petere vel in terminis legis noſtræ ſi uelit dicere diffamatū ſeruum ſuum eſſe, non autē pronunciabiſ lib. quia hoc non petiit nec de libertate probauit, vt hic per Bal. quū ergo non requiratur in hoc iudicio diffamatorio litis conteſtatio vt etiam late ponit Soc. in. c. quoniam frequenter ſol. vii. in l. ſal. vt lite non conteſt. recipientur teſtes ſuper probatione diffamationis lite non conteſtata contra regulā dictæ rub. ut lite non conteſt ut poſt Anr. de butrio in. c. cum olim in verſi. tertius intellectus de teſti ponit Natta lo co præal col. xxxv. verſi. non autem. 24

Glo. in uerbo ſniam diuiditur in quinq; partes in pr̄ia declarat tex. uno modo in. ii. alio in. iii. addit de pœna ſeu mulcta contra inobedientem infligenda in. iiii. opponiſ & ſoluit in quinta & vltima colligit argu. ad qōnem de ſcholari &c. ii. in ibi vel dic. iii. ibi & etiam. iiii. ibi item contra quinta & vltima ibi & ſunt hæc.

In pr̄icipio glo. iſta. i. lectura glo. ꝙ hic proceſſum fuerit ad diffinitiuam ſn̄iam lite non conteſt. nō eſt bona neque tenenda quia diffamans non cōparuit & proceſſum fuit lite non conteſt. ad impoſitionē ſilentii propter contumaciam diffamantis ideo melior eſt lectura. ii. ꝙ. loquatur de interlocutoria ſm Bal. & Sali. quæ tamen vt dixi uim habet diffamatiuæ. ex quo. n. diffamator intra terminum ſibi aſſignatū non egit. iudex abſq; alia litis conteſt. in contumaciam ipſius diffamantis eum decetero nō eſſe audiendum pronunciabit ſiue diffamatum inquietudinē non debere amplius ſuſtinere.

In eadem glo. ibi ut nemo inuitus Sali. approbat ſolutionem glo. quæ ſatis poteſt procedere Bal. elegantius ſoluit ut hic per eum & idem facit Sali. in. l. iii. J. qui bon. ced. poſ. & multos caſus in quibus cogitur quis inuitus agere cōgerit loco ſupra alleg. Natta in. xxxii co. cū. ſeq. & ordinarie tradunt ſcrib. in dicto tit. vt nemo inuitus. 25

In ea. glo. ibi. arg. pro ſcholari hæc glo. approbatur ut notaſ hic p Bal & Sal. & aliqd de hoc tetigi i ſuperiorib.

In glo. fi. ibi amittit cām cum deeſt cognitioni intellige in caſu iſtius. l. & ſeruatis prædictis. regulariter ſecus uide Ale. in l. cōtumacia. ff. de re iudi. ubi ponit alios caſus in quibus ꝑꝑ cōtumaciam quis cām perdit, de qua materia vide & q̄ ſcripſi in. l. unica. ff. ſi quis ius dicē. non obtē. 26

In fi. gl. ibi de aſſer. tol. l. i. in fi. illa lex loquitur in aliis terminis uidelicet in trahente quē corā diuerſis iudicibus pro eadem cā ut illam amittere debeat. quod qualiter intelligatur uidere Abba. in. c. fi. col. ii. de reſcriptis ubi Barba. col. xii. & ſequē. Alex. in. l. hoc amplius in. §. celſus co. fi. ff. de dam. infec. Soci. in. c. fi. ſol. antepen. col. ii. de libel. abla. & in con. xli. uol. i. Fel. in. c. ex tenore col. viii. de reſcr. & iaſ. in. l nulli. col. i. ꝯ de iudi. 27

Abſoluta Paduæ, ſed non lecta propter imenſos calores & ſuperuenientes vacationes. M D X L V.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I k L M N O P Q R S T.

Omnes ſunt quaterni præter S, & T, qui ſunt terni.

A B C D E F G.

Omnes terni, præter G, qui eſt duernus.

A B C D E F G H I k L

M N O P Q.

Omnes terni, præter Q, qui eſt quaternus.